

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет

МАТЕРІАЛИ
70-ої СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА НАУКА
В ІНТЕПРЕТАЦІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»

17 травня 2016 р.

Київ – 2016

УДК 37,013:001.895

ББК74

Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників : зб. матеріалів 70-ої Студ. наук. конф., Київ, 17 травня 2016 р. – К., 2016. – 713 с.

Збірник укладено за матеріалами 70-ої Студентської наукової конференції «Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників», що її провів гуманітарно-педагогічний факультет Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на студентів, викладачів, аспірантів.

Редакційна колегія:

Шинкарук В. Д., д-р філол. наук, проф.; Амеліна С. М., д-р пед. наук, проф.; Білан С.О., д-р іст. наук, доц.; Буцик І.М., канд. пед. наук, доц.; Іванова О.В., канд. пед. наук, доц.; Костриця Н.М., д-р пед. наук, проф.; Лузан П. Г., д-р пед. наук, проф.; Майданюк І.З., д-р філос. наук, проф.; Макодзей Л. І., канд. пед. наук, доц.; Малихін О.В., д-р пед. наук, проф.; Михайліченко М. В., канд. пед. наук, доц.; Пригодій М. А., д-р пед. наук, проф.; Сопівник Р. В., д-р пед. наук, доц.; Чекаль Л. А., канд. філос. наук, проф.; Шмаргун В. М., д-р психол. наук, проф.; Харченко С. В., канд. філол. наук, доц., Харчук Н.С.

Технічний секретар Журба О.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 13 від 18.05.2016

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2016

© Автори, 2016

ЗМІСТ
СЕКЦІЯ
«THE UNKNOWN PAGES OF THE HISTORY OF UKRAINE» (АНГЛ.
МОВОЮ)

<i>ІВАНЬКОВА Анастасія. Agriculture of the Cossack-Hetman State</i>	24
<i>КАТЕРИНИЧ Катерина. Gender Roles in Ukrainian families</i>	24
<i>КОШЕЛЬ Вікторія. Danylo Halytskyi: Prince , Diplomat , Military Leader</i>	25
<i>МАКОВСЬКИЙ Максим. Baturyn –Capital of Cossack-Hetman State</i>	26
<i>МАРШАЛОК Михайло. Tragical Deportation of Ukrainians from Poland in 1944 - 1945</i>	27
<i>НОСОВЕЦЬ Аліна. Ukrainian Revolution on Granite</i>	29
<i>САРАКА Оксана. From the History of Ukrainian Embroidery</i>	30
<i>СТОЯН Вадим. The Development of Fine Arts in Ukraine in the 19th Century</i>	32
<i>BADADA Oleksandr. Ukrainian State of Pavlo Skoropadskyi</i>	33
<i>BILYK Iryna. Little-Known Facts About Ukraine</i>	35
<i>ZOZULIA Vladislav. Act of Rehabilitation of Ukrainian State</i>	36
<i>ТУМОШЕНКО Lilia. Twenty interesting facts about Kyiv</i>	37
<i>UKRAINETS Dariya. Little known fact about Khmelnytsky</i>	39

СЕКЦІЯ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

<i>ГРИЦИШИН Михайло. Україна в роки Другої світової війни: проблеми і перспективи дослідження історичних джерел</i>	41
<i>ЛАВРІНЧЕНКО Валентин. Друга світова війна в пам'яті населення Центральної України</i>	43
<i>МАРУЩЕНКО Олена. Юний партизан села Ольшаниця</i>	44
<i>МІКОВ Владислав, МІКОВА Ліля. Друга світова війна в пам'яті населення Центральної України</i>	45
<i>САХНО Владислав. Відношення міжнародних спільнот до анексії Криму</i>	46
<i>ХРИНЮК Олена. Козятинщина у роки Великої Вітчизняної війни</i>	48
<i>ЧЕПЧАК Діана. Васильківщина в роки Великої Вітчизняної війни</i>	49
<i>ЯРОШЕНКО Роман. Миронівщина в роки німецько-фашистської окупації</i>	50
<i>ГОРКУН Тетяна. Історична доля маєтку Терещенків</i>	52
<i>ХАРЧЕНКО Ярослав. Українські військові формування у складі іноземних армій у період Другої світової війни</i>	53
<i>ІВАНОВ Юрій. Астрофізик Світлана Герасименко. Шлях до зірок ...</i>	55
<i>ТЕРЛИК Ярослав. Україна у співпраці з НАТО</i>	55
<i>ПАЛІЙ Влада. Зовнішня політика Богдана Хмельницького</i>	57
<i>ДИННИК Тарас. Відносини Росії та України в історичній ретроспективі</i>	58
<i>БОДНАЖЕВСЬКИЙ Максим. Дещо про пам'ять. І не тільки ... (с. Радинка Поліського району Київської області)</i>	60

<i>ПОРФІЛЕНКО Злата.</i> Трагічні сторінки Прилуччини очима жителів краю	61
<i>МИРГОРОДСЬКА Дарина.</i> Характеристика окупаційного режиму м.Костопіль Рівненської області	62
<i>СУХОБОК Наталія.</i> Годоніми Кривого Рогу	63
<i>БАРАНИШИНА Любов.</i> Бій під Бродами	64
<i>БІЛИК Ірина.</i> Друга світова війна для України: нове осмислення	65
<i>ГРИНЬ Світлана.</i> Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни	66
<i>ЛИННИК Вікторія.</i> Голокост – трагедія ХХ століття на українських землях	67
<i>МАТВЄЄВ Богдан.</i> Друга світова війна: причини, початок, передвоєнна дипломатія	69
<i>ГЕРМАНЮК Анастасія.</i> Історія грошей в Україні	70
<i>КОРЖЕВСЬКА Станіслава.</i> Історичне значення Конституції України	71
<i>ЯРЕМА Марія.</i> Сучасні погляди на походження української народності	72
<i>ТИХОНЕНКО Ірина.</i> Християнізація Русі: історія, наслідки, оцінки	73
<i>ПРОКОПОВИЧ Олександр.</i> Пісні січових стрільців як елемент національної культури українців ХХ ст.	74
<i>АТАМАНЮК Олександр.</i> Запровадження магдебурзького права в Києві	75
<i>ДІМІТРІЄВА Марія.</i> Козак Мамай – носій духовних традицій українського народу	77
<i>ЗАКАТЕЙ Юлія.</i> Анна Київська: загадки долі	78
<i>ІСКРА Ксенія.</i> Козаки-характерники: міф чи реальність	80
<i>ЛАХМАН Марина.</i> Історична розвідка села Велика Березянка	81
<i>ПІСТУН Олена.</i> Жіночі організації в Україні в кінці ХІХ - першій половині ХХ століття	83
<i>СІНЕНКО Богдан.</i> Ходосівка в історичній ретроспективі	84
<i>МОСКВИЧ Богдан.</i> Із історії української Клію	86
<i>АКСЬОНОВА Марія.</i> Булгарський слід в українській історії	87
<i>ХОМЕНКО Катерина.</i> Східнослов'янська спільнота в V – IX ст. н.е.	88
<i>ПОЛКОВНИКОВ Данііл.</i> «Откуда есть пошла Руская земля»	90
<i>ТИМОШЕНКО Оксана.</i> Версії походження ойконіму «Київ»	92
<i>ЛУКАНЮК Христина.</i> Формування давньоруської народності	93
<i>ДЬЯЧУК Володимир.</i> Формування козацтва та українського народу	94
<i>КІПТЕЛЬ Тетяна.</i> Земельне питання в ідейній спадщині І. Франка	96
<i>ЛЕГЕЙДА Надія.</i> Національне і соціальне в ідейній спадщині І. Франка	98
<i>СКРИНЬКО Світлана.</i> «Що мусить вважатися гербом України?»	99
<i>ВИСІДАЛКО Анастасія.</i> Україна на шляху до Євроінтеграції	101
<i>ГАЛЬЦОВ Нікіта.</i> Арійська культура	102
<i>ЄФИМОВА Аліна.</i> Перспективи зовнішнього партнерства для України	104
<i>КАРМАЗІНА Карина.</i> Міжнародна політика України у 1918–1920 рр.	105

<i>ЛАЗАРЕНКО Євгеній.</i> Біла Церква в роки Другої світової війни	106
<i>МАЛІНКО Даниїл.</i> Масонство в світі та Україні	107
<i>МИЛЕВСЬКА Ганна.</i> Відносини України з ЄС	109
<i>СМІТЮХ Ангеліна.</i> Російсько-українське протистояння в 2013–2015 рр.	110
<i>ЯРОШИНСЬКИЙ Андрій.</i> Вплив зовнішніх чинників на визначення вектору розвитку європейського вибору України	111

СЕКЦІЯ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

<i>БАТЕЧКО Богдан.</i> Українсько-російські відносини на сучасному етапі: проблеми та перспективи	113
<i>БАЙГУШЕВА Юлія.</i> Перспективи та реалії позаблокового статусу України	114
<i>ДЕМЧЕНКО Наталія.</i> Політична спадщина Михайла Грушевського	115
<i>ЗВЯГІНЦЕВА Анастасія.</i> Україна як геополітичний центр за 3. Бжезинським	116
<i>ЗОЛОТУХА Роман.</i> Позаблоковий статус України: можливі варіанти	117
<i>ПЕКАРЕВА Вікторія.</i> Огляд громадсько-політичної діяльності М. Грушевського у працях істориків української діаспори	118
<i>СКОЧЕК Олександра.</i> Основні етапи формування та зміст суспільно-політичних поглядів М. Грушевського	120
<i>ХАРЧЕНКО Ольга.</i> Перспективи конфедерації у складі: Україна, Польща, Литва	122
<i>ФАЛАТЮК Ольга.</i> Українсько-чеські відносини	123
<i>ШИХНЕНЕКО Анастасія.</i> Політична культура сучасної молоді в Україні	124
<i>ЛИТВИНЕНЕКО Ірина</i> Михайло Грушевський – політик та державний діяч.	126
<i>ГОЛОШОВА Олександра</i> Політична культура як відображення ідейного життя в українському суспільстві.	127
<i>ПІДДУБНЯК Ірина</i> Політична діяльність Михайла Грушевського	128
<i>ДАНЬШОВА Аліна</i> Теорія дипломатичного протоколу та етикету	129

СЕКЦІЯ «ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

<i>АЛЕКСОВ Олександр.</i> Особливості профілактики суїцидальної поведінки підлітків	131
<i>БОРИСЕНКО Аліна.</i> Особливості соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми	132
<i>ВАСИЛАШКО Анна.</i> Особливості виховної роботи з педагогічно занедбаними дітьми	133
<i>ВАЩИШЕН Богдан.</i> Чинники девіантної поведінки сучасних школярів	135
<i>ВЕГЕРА Родіон.</i> Історичні витоки села Гребінки мовою археологічних та писемних джерел	136
<i>ГРИГОРЧУК Артем.</i> Робота соціального педагога з формування здорового	137

способу життя в учнів сільської загальноосвітньої школи	
<i>ДЕМЧЕНКО Наталія.</i> Актуальні проблеми людей з інвалідністю	139
<i>ДУРИЦЬКИЙ Олександр.</i> Підготовка соціальних педагогів і соціальних працівників в Україні	140
<i>ЄЛАГІН Алла.</i> Соціально-педагогічні умови профілактики правопорушень підлітків в системі роботи правоохоронних органів	141
<i>КАРНАЧОВА Марія.</i> Етика соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими	142
<i>КАСАТКІНА Олена.</i> Гендерна роль особистості в українському суспільстві	144
<i>КОВАЛЬ Інна.</i> Діагностика схильності до агресивної поведінки молодших школярів	144
<i>КОРОТКОВА Дарина.</i> Проблеми усвідомлення сутності дозвілля	146
<i>КУРИСЬКО Юлія.</i> Соціально-педагогічна профілактика ігрової комп'ютерної залежності у підлітків	147
<i>ЛАПТЄВА Ірина.</i> Соціально-педагогічні умови соціалізації дітей дошкільного віку	148
<i>МАЦЬОХА Тетяна.</i> Виховання дітей в сучасних ринкових умовах	150
<i>ОСТРОВСЬКА Ольга.</i> Профілактика суїцидальної поведінки у підлітків	151
<i>ПІДДУБНЯК Катерина.</i> Соціально-педагогічні засади методу іпотерапії	153
<i>РИБАКОВА Анастасія.</i> Мистецтво як засіб соціального виховання	155
<i>СЕРЕДЮК Оксана.</i> Профілактика шкідливих звичок в підлітковому середовищі	156
<i>СІЛЬВЕСТРУК Леся.</i> Соціально-педагогічна робота з переміщеними особами	157
<i>СЛУХАЙ Анна.</i> Формування здорового способу життя молодших школярів	158
<i>СКОЧЕК Олександра.</i> Відеоурок, як частина інноваційного освітнього середовища	160
<i>ТАРАСЮК Алла.</i> Особливості соціально-педагогічної роботи у виправних колоніях	161
<i>ТРЕГУБ Марина.</i> Місце і роль сім'ї в соціалізації особистості	162
<i>ФЕЩУК Олександра.</i> Особливості розвитку обдарованих дітей	163
<i>ЦИМБАЛЮК Юлія.</i> Розвиток обдарованості дітей в умовах позашкілья	164
<i>ШПИЛЬОВА Ірина.</i> До питання реабілітації людей з особливими потребами	166
<i>ЯЦЕНКО Мирослава.</i> Особливості соціально-педагогічної роботи з неблагополучними сім'ями	167
СЕКЦІЯ «АНГЛІЙСЬКА МОВА – МОВА МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ»	
<i>АКУЛОВИЧ Юлія.</i> Is English appropriate for a global language?	170
<i>АХРАМЄЄВА Ярослава.</i> Similarities and differences between British and American English	171

<i>БАБИЧ Аліна. Англійська мова – мова міжнародного спілкування</i>	172
<i>БАБОШИНА Ольга. English is a language of international intercourse</i>	173
<i>БАРИЛО Євгеній. Англійська мова – мова міжнародного спілкування</i>	174
<i>БОБАРЕНКО Олександра. Аксіологічний потенціал змісту дисципліни «Іноземна мова»</i>	175
<i>БОЛЬШАК Вікторія. Why English has become the language of international communication</i>	176
<i>БОРСЕНКО Валентина. Different dialects and accents of English</i>	177
<i>ВАСИЛЬКОВСЬКА Анна. Nonverbal communication in Great Britain</i>	178
<i>ВОЛОСОВЕЦ Анна. Importance of English</i>	179
<i>ГЛИВА Ірина. The differences between British and American English</i>	180
<i>ГОНЧАРУК Надія. English as a language of international communication</i>	181
<i>ГОРКУН Тетяна. International testing systems of english language</i>	183
<i>ДОРОШ Крістіна, ВАКУЛЕНКО Олександра. Cultural and language peculiarities of Great Britain and Ukraine</i>	184
<i>ДУБІНА Дмитро. Лінгвістична сутність термінів</i>	185
<i>ЗОЛОТОРУЧКО Анастасія. The Distinctions Between the British English and Canadian English Languages</i>	186
<i>ІВАШКО Алла. Differences of American English from British English</i>	187
<i>ІГУМНОВА Олександра. The south pole is the place for international scientific experiments</i>	188
<i>ІЩЕНКО Олександр. Важливість вивчення іноземної мови в сучасному світі</i>	189
<i>КАРЧЕМСЬКА Єлизавета. American proverbs in use (Where there is a will, there is a way!)</i>	190
<i>КІРІЄНКО Катерина. Scholastic assessment test</i>	191
<i>КЛЮЙ Анастасія. Phrasal verbs in English speech</i>	192
<i>КОВАЛЕНКО Богдан. Zoonotic diseases</i>	193
<i>КОРЖЕВСЬКА Станіслава. Jack London and his mystery world</i>	195
<i>КОЗАЧИШИНА Діана. The language of interethnic communication</i>	196
<i>КОЛЕСНИКОВ Назар. Using of english on ukrainian stage</i>	197
<i>КОРНІЧЕНКО Анатолій. "Lord of the Rings" is a novel of international communication</i>	198
<i>КОСТЮЧЕНКО Олексій. Features of american english</i>	199
<i>КОШИК Катерина. History of Ptiyyat. Chernobyl Disaster</i>	200
<i>КОШЕЛЬ Вікторія. The International English Language Testing System</i>	201
<i>КРИЛАЧ Ольга. English borrowings in the ukrainian language</i>	202
<i>КУШИК Тарас. English as an international language</i>	204
<i>ЛОБОДІНА Лідія. English – language of international communication</i>	205
<i>МАЗУР Олександр. How advertising manipulates our choices and what to do about it</i>	206

<i>МАРКЕВИЧ Юрій.</i> Роль англійської мови на сучасному ринку праці	207
<i>МАТУСЯ Богдана.</i> How the internet helps in learning english?	208
<i>МИРОНЕНКО Олександра.</i> English is the global language.	208
<i>МИХАЛЬЧУК Марина.</i> System of horse training by Marijke de Jong	210
<i>МІНЯЙЛО Вікторія.</i> English the language of intercultural communication – lingua Franca	211
<i>МОСІЮК Володимир.</i> Fun ways to improve listening comprehension	212
<i>НАЗАРІЙЧУК Ольга.</i> Використання неологізмів в англійській мові	213
<i>НОСОВЕЦЬ Аліна.</i> Linguistic features of advertising language	215
<i>ОСАДОВСЬКА Вероніка.</i> The protection of natural resources and wildlife – a global political program	216
<i>ПАЛАГУТА Наталія.</i> Modern methods of learning english	217
<i>ПАЛІЙ Влада.</i> Higher education in Canada	218
<i>ПАНІЧЕВА Тетяна.</i> Reasons to learn English	219
<i>ПЕТЛИЦЬКИЙ Андрій.</i> Соціальні мережі як засіб вивчення англійської мови	221
<i>ПИЩИК Максим.</i> The role of English in today's world	221
<i>ПОЗНЯК Мар'яна.</i> Development opportunities for brands	222
<i>ПОЛІЩУК Вікторія.</i> The fashion in the USA	223
<i>ПОЛОВКО Катерина.</i> Global environmental challenges	225
<i>ПРИВАЛОВА Ольга.</i> How to improve environmental engineering	226
<i>РИБАКОВСЬКА Оксана.</i> Dialects of American English	227
<i>РОМАНЕНКО Олександр.</i> English is the language of future	228
<i>РУСАНОВ Сергій.</i> The importance of English abroad	229
<i>САРАКА Оксана.</i> Outstanding people of Great Britain	230
<i>СЕМЕНЕЦЬ Владислава.</i> Importance of the English language in modern world	231
<i>СЕМЕНЕЦЬ Катерина.</i> Shakespeare conspiracy theory	233
<i>СПАСЬКА Надія.</i> English as a global language	234
<i>СТАСЬ Олександра.</i> The art of criticism – giving and taking (or constructive criticism)	235
<i>СТОРОЖУК Владислава.</i> Cropping dog's ears: the pros and cons.	236
<i>ТАЛАН Анастасія.</i> Slang in modern English	237
<i>ТЕРЕНТЮК Іван.</i> The role of English in modern life	239
<i>ТЕРЕНТЮК Олеся.</i> The role of English in today's world and its contribution in the formation of veterinary medicine	239
<i>ТКАЧ Назар.</i> Intercultural competence	241
<i>ТКАЧУК Марія.</i> Emphasising	242
<i>ТОВГІНА Євгенія.</i> Термін і слово як семантичні цінності	243
<i>ФАДСЄВА Варвара.</i> English – the language of international communication	245
<i>ФОКІНА Вікторія.</i> Welcome to veterinary medicine and science	246
<i>ЦИМБАЛІСТИЙ Володимир.</i> Importance of English in our life	247

<i>ЦИМБАЛЮК Анна.</i> The secret of the popularity of the stories of Conan Doyle	248
<i>ЦЮРЕНКО Катерина.</i> Foreign languages in our life	249
<i>ЧУМАК Катерина.</i> Why English is international language	250
<i>ШАБАТЕНКО Павло.</i> The magical world of Harry Potter	251
<i>ШКУНДЯ Даша.</i> The environment protection: the usa experience	252
<i>ШУМАК Юлія.</i> British slang	253
<i>ШУПІК Анна.</i> The mystery of Oscar Wilde's life	255
<i>ШЕНЦОВА Марія.</i> Female management style	256
<i>ЩЕРБАК Владислав.</i> Archaisms	257
<i>ЮСИФОВ Сархан.</i> Значення англійської мови як мови професійного спілкування	259
<i>ЯЦЮК Ярослава.</i> My attitude to the learning of foreign languages	260

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКО-ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»

<i>БАНК Марія.</i> Проблема самотності: історія і сьогодення	261
<i>БАК Павло.</i> Ментальні відмінності українців у творчості Дмитра Донцова	262
<i>БІЙЧУК Олег.</i> Концепція «сродної праці» Г.Сковороди	262
<i>БОРОХ Богдан.</i> Філософське тлумачення поняття «світ»	264
<i>БОБРИКОВА Ольга-Інеса.</i> Концепція надлюдини в філософії Ф.Ніцше	265
<i>БОВСУНОВСЬКА Анастасія.</i> Сучасні теорії про походження всесвіту	266
<i>БОРОДАЙ Михайло.</i> Свідомість як філософська категорія	267
<i>БІЛИК Ірина.</i> Логіка ділової комунікації	268
<i>VOLOSOVETS Anna.</i> Marxist Philosophy: Modern Interpretation	269
<i>ВЛАСЮК Михайло.</i> Філософія Г.С. Сковороди	270
<i>ВАБИЩЕВИЧ Анна.</i> Основні концепції буття в історії філософії	271
<i>ВОЙТ Ольга.</i> Самореалізація особистості і постсучасні тенденції	272
<i>ВЕЛІНЕЦЬ Йосип.</i> Проблема свободи у творчості Г.С. Сковороди	273
<i>ГУСАР Ольга.</i> Філософські проблеми антропогенезу	273
<i>ГАРБУЗ Руслан.</i> Філософія стародавнього Китаю	275
<i>ГРИЦАЙ Владислав.</i> Реалізація категорії часу в соціальній формі руху матерії	276
<i>ГУЛЕГА Станіслав.</i> Гуманістичні тенденції філософії Г.Сковороди в контексті сучасності	277
<i>ГРЕБЕНЮК Олег.</i> Видатні постаті доби відродження з точки зору філософії	279
<i>ГРУЗИНОВА Ірина.</i> Філософія «інь і ян»	279
<i>ГРИНЬ Світлана.</i> Логічні методи оптимізації прийняття управлінських рішень	2880
<i>ДІМІТРІЄВА Марія.</i> Мова – невтішність – розрада	281
<i>ДОБРИЦЬКИЙ Ярослав.</i> Розвиток українського живопису	282

<i>ЄФРЕМОВ Ілля.</i> «Mens sana in corpore sano»: еволюція боротьби	283
<i>ЖИДКОВА Анастасія.</i> Об'єктивістська і суб'єктивістська традиції у філософії та їх принципова відмінність	284
<i>ЗАКАТЕЙ Юлія.</i> «Excerptaphilologica» Григорія Сковороди як навчально-виховний захід	285
<i>ZLOVINA Inga.</i> Philosophy of Empiricism in Modern Times	286
<i>ІВАНЦОВ Андрій.</i> Людина і техніка. Коеволюція чи антагонізм: екологічний аспект	287
<i>КУДРЕНКО Анна.</i> Філософський зміст агностицизму	288
<i>КОЛОСОВА Васирина.</i> Концепція доведення благомислення до кінця Ван Шоуженя	289
<i>КОНДРАТЕНКО Юлія.</i> Спомини і незабутнє як індивідуально-особистісні конституенти	290
<i>КРАВЧЕНКО Олена.</i> Гуманістична спрямованість ідеї виховання у праці Климента Александрійського «педагог»	291
<i>КУРІЛКО Дарина.</i> Етнопедагогічні ідеї Г.Сковороди і сучасність	292
<i>КОСТЮЧЕНКО Ангеліна.</i> Як залишитись живим після смерті?	293
<i>КОЗЛОВСЬКИЙ Максим.</i> Діалогізм як методологічна засада сучасної науки	294
<i>КОСИЙ Олексій.</i> «Філософія абсурду» А.Камю	295
<i>КАЛЬЧУК Володимир, СТАХОВ Денис.</i> Творчість Томаза Капанелли та Галілео Галілея як видатних діячів доби відродження у філософському спрямуванні	296
<i>КАПЛУНОВ Владислав.</i> Східний і західний способи філософування	297
<i>КІПТЕЛЬ Тетяна.</i> Смерть Сократа	299
<i>КОВАЛЕНКО Ірина.</i> Філософія Індії	300
<i>КУЛИК Каріна.</i> Моральні цінності сьогодення	301
<i>ЛАПЕНКО ОЛЕНА.</i> Філософське осмислення евтаназії	302
<i>ЛУКАШИК Вероніка.</i> Сучасний зміст категорії «матерія»	303
<i>ЛИСЮК Ірина.</i> Основні концепції субстанції в історії філософії	304
<i>ЛІТИНСЬКА Анжеліка.</i> Що таке бог?	304
<i>ЛЕГЕЙДА Наталія.</i> Леонардо да Вінчі як філософ	306
<i>ЛИСА Анастасія.</i> Життя Данте Аліг'єрі, та вплив його кохання до Беатріче на твори та філософські думки	307
<i>МАЛИШ Вікторія.</i> Гідність, честь, репутація: до сучасних рецепцій	308
<i>МУКНАЛЧУК Marina.</i> Irrationalism in Modern Philosophy	309
<i>MINIAILO Victoriia.</i> Democracies: types and characteristics	311
<i>МАКЕЕВ Богдан.</i> Антична міфологія та її вираження в ранній античній філософії	312
<i>МАРХАЛЬЧУК Ганна.</i> Раціоналізм та емпіризм у філософії нового часу. Порівняльна характеристика на прикладі філософії Френсіс Бекон та Рене Декарта	313

<i>МУЗИЧЕНКО Світлана. Проблеми свободи у сучасному житті</i>	313
<i>НЕДОЛУГА Луїза. Філософське розуміння проблеми людської рівності</i>	315
<i>ОКІПНЯК Тетяна. Чому людина фотографує?</i>	316
<i>ОМЕЛЬЧЕНКО Вадим. Суспільно-політичні погляди М. С. Грушевського</i>	317
<i>ПІХОЦЬКА Любов. Пізнання як предмет філософського аналізу</i>	318
<i>ПАНАСЕНКО Анастасія. Ідеал мудреця в філософії стоїків</i>	319
<i>ПАЛІЄНКО Ірина. Філософія психоаналізу З.Фрейда</i>	320
<i>ПАВЛЕНКО Дмитро. Чи можливе управління без авторитету?</i>	321
<i>ПОЛИЩУК Олена. Творчість з точки зору філософії</i>	322
<i>ПАНЬКО Ігор. Мнемотехніка и філософія</i>	323
<i>ПАВЛЮК Людмила. Вплив науки на розвиток філософії XVI-XVII століття</i>	325
<i>ПРЕДКО Олена. Гуманізм в творчості Франческо Петрарки</i>	326
<i>РОЗНАТОВСЬКИЙ Володимир. Загальне уявлення про філософію</i>	327
<i>РЕКМЕТ Вікторія. Філософія Григорія Сковороди</i>	328
<i>РАХІМОВ Ярослав. Сократівський метод пошуку істини</i>	329
<i>СОЛДУНОВА Поліна. Філософський зміст скептицизму</i>	329
<i>САВОСТЬЯН Яна. Апологія шляхетності</i>	330
<i>СЕРГІЄНКО Тетяна. Особистісність життєвості дотепності в контексті діалогізування</i>	331
<i>СУХЛЯК Вікторія. Онтологія життєвого досвіду</i>	333
<i>СУЧОК Катерина. Міфологія як джерело формування філософії</i>	334
<i>СОРОКА Олександр. Співвідношення філософії і світогляду</i>	335
<i>САЧЕНКО Ольга. Про еволюцію ролі жінки у суспільстві</i>	336
<i>SABLUK Viktoria. Positivist Philosophy as Non-classic Interpretation of Science</i>	338
<i>SHPIRNO Alyona. Secondary Social Groups and Their Varieties</i>	338
<i>STADNYK Nika. The Interrelations Between Science, Philosophy and Religion</i>	339
<i>СТОЯН Вадим. Утопія - міф чи реальність</i>	340
<i>САХАРОВА Владислава. Основні засади сучасної теорії мережевих (інформаційних) війн</i>	341
<i>СЛОБОДЯНЮК Андрій. Історичне становлення української філософської думки</i>	342
<i>СОБОЛЄВА Катерина. Деонтична модальність суджень</i>	
<i>ТКАЧЕНКО Ірина. Large Social Groups as Most Important Element of Modern Society</i>	344
<i>ТЕРЛЄЄВА Вікторія. Раціоналістична традиція філософії нового часу</i>	344
<i>ТОВКУН Микола. Проблема людини у філософії просвітництва</i>	346
<i>УСТИМЕНКО Тетяна. Пізнання та істина: основні позиції</i>	347
<i>УГОРЧУК Андрій. Творчість Нікколо Макіавеллі у філософському ракурсі</i>	348
<i>УКРАЇНЕЦЬ Дарія. Суперечка як форма діалогу</i>	349
<i>ФРАНЧУК Вікторія. Правильні та неправильні міркування</i>	350
<i>ХОМІК Вікторія. Філософія жіночої краси</i>	351

<i>ХОМЕНКО Катерина.</i> Погляди Бекона на науку	352
<i>ХОМИЧ Олександр.</i> Проблема самореалізації людини в сучасному світі	353
<i>ЮЗЕФОВА Олена.</i> Філософія Арістотеля. Критика платонівського вчення та проблеми матерії як однієї з складових речей	354
<i>ЯРМОШ Лілія.</i> Проблема клонування людини з точки зору філософії	355
<i>ЯРЕМЕНКО Юлія.</i> Галілео Галілей філософ та теоретик	356
<i>ЯСИНСЬКА Олександра.</i> Сьогоднішня самотність	357

СЕКЦІЯ «НАУКА ЯК ВИРОБНИЦТВО ІННОВАЦІЙНИХ ЗНАНЬ»

<i>БАРИЛО Євгеній.</i> Союз філософії та медицини	359
<i>БОНДАР Вікторія.</i> Співвідношення філософії і науки	360
<i>ГЕОРГІЯН Микола.</i> Дигітальні технології – сучасне суспільство	362
<i>ГРИЧ Ольга.</i> Цифрові технології сучасного соціуму	362
<i>ДЕНИСЮК Володимир.</i> Постмодерністська філософія освіти	364
<i>ІЩЕНКО Олександр.</i> Філософія фізики	365
<i>КІМЕЙЧУК Іван.</i> Інтелектуалізації речей сучасного світу	366
<i>КУПРІЄНКО Ігор.</i> Дискурс когнітивних і морально-етичних цінностей сучасної науки	368
<i>ЛОБОДИНА Лідія.</i> Витоки фітотерапії з філософії	369
<i>ЛАХОВИЧ Юліана.</i> ХХІ століття – епоха колайдингу	371
<i>МАКСИМЦЕВ Сергій.</i> Повсюдний комп'ютинг сучасного соціуму	372
<i>ОЛЬШЕВСЬКА Дарина.</i> Філософсько-правова концепція вічного миру І.Канта і сучасність	374
<i>ПАЛАДІН Владислав.</i> Феномен штучного інтелекту	376
<i>РОМАНЦОВА Катерина.</i> Загрози сучасного соціуму	376
<i>СКІРКАНИЧ Тарас.</i> Проблема взаємовідносин людини і машини в сучасному світі	378
<i>ЦАРИК В.</i> Позитивізм і етапи його розвитку	379
<i>ЧЕРВАТЮК Віктор.</i> Екзистенційні тривоги генної інженерії	380

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ»

<i>АВРАМЕНКО Тетяна.</i> Особливості перекладу аграрної термінології як складової аграрного дискурсу	399
<i>БУЛИМА ТАМАРА.</i> Компоненти перекладацької компетенції	400
<i>ГОПАК Ірина.</i> Характеристика англійських термінів підмови ветеринарії	401
<i>КАПОРОВСЬКА Дар'я.</i> Труднощі перекладу англійських аграрних термінів	402
<i>КОРОЛІК Іванна.</i> Лінгвопрагматичні особливості аграрних текстів у перекладацькому аспекті	403
<i>МАРКО Юлія.</i> Переклад стилістично забарвленої лексики	404
<i>ОВЧАРЕНКО Вікторія.</i> Переклад німецьких термінів рослинництва	405

латинського походження	
<i>ШАБЛИЙ Валентина</i> . Проблема збереження ідіостилю автора при перекладі	406
<i>ШОХА Лідія</i> . Мовні засоби впливу у сучасних англомовних ЗМІ та їх переклад	407
<i>ТАРНАВСЬКА Світлана</i> . Порядок розташування членів речення в англо-українському перекладі	408
<i>ВОЛОКОНСЬКА Юлія</i> . Перекладацька компетенція та функції перекладу	409
<i>ЗАЙЦЕВА Марина</i> . Труднощі перекладу публіцистичних текстів	410
<i>БАБИЧ Уляна</i> . Тип тексту і специфіка перекладу	411
<i>БОНДАР Вероніка</i> . Критерії вибору калькування, описового перекладу та підстановок у перекладі	412
<i>БОРИЩУК Іванна</i> . Переклад інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів	413
<i>БУЛКА Наталія</i> . Лексичні одиниці предметної області «аграрна економіка» в перекладацькому аспекті	415
<i>ЛИСИЙ Владислав</i> . Проблеми перекладу географічних	416
<i>ЛІТВІНСЬКА Анастасія</i> . Інверсія та способи відтворення стилістичними засобами української мови	417
<i>ПАВЛЕНКО Алла</i> . Проблеми перекладу власних назв (на матеріалі науково-технічних текстів)	419
<i>ТЕРЕЩЕНКО Ірина</i> . Ідентифікація помилкових лексичних значень при перекладі науково-технічних текстів	420
<i>ЧЕРНЕНКО Ігор</i> . Семантична та граматична структура фразеологічних одиниць	421
<i>ЩЕРБИНА Марина</i> . Проблематика перекладу англомовних документів фінансової звітності українською мовою	422

СЕКЦІЯ «КРАЇНОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

<i>ДІДИК Тетяна</i> . Вираження емоцій за допомогою модальних частинок у німецькій мові	424
<i>НОВІЧЕНКО Агата</i> . Семантичні ознаки фразеологічних дериватів (на матеріалі німецької мови)	425
<i>СОРОКА Ольга</i> . Слова – редуплікати в німецькій мові	425

СЕКЦІЯ «ФРАНЦУЗЬКА МОВА У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ЄВРОПИ»

<i>ВОЙКО Наталія</i> . Effets de la mondialisation sur les langues etrangeres	427
<i>КОТКО Анастасія</i> . Гендерні особливості комунікації іноземною мовою	427

<i>НИКІТИНА Олена</i> . Захист національного мовного простору від втручання в нього «глобальної» мови	428
<i>ЗАБРОДСЬКИЙ Денис</i> . Вплив глобалізації на іноземні мови	430
<i>ВИНОГРАДОВА Маргарита</i> . Підготовка інженерів у системі вищої аграрної освіти Франції	431
<i>МАРКІВ Марта</i> . Функціонування французької мови у контексті глобалізації	433
<i>ПОРФІЛЕНКО Злата</i> . Французька мова як одна із «світових мов» у контексті глобалізації суспільства	435

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ ТА СУЧАСНА ОСВІТА»

<i>ЗУЄВ Василь</i> Психологічний супровід інновацій у ВНЗ	437
<i>УХО Антон</i> Формування сприяливого соціально-психологічного клімату в колективі	438
<i>МИХНЮК Сергій</i> Синдром професійного вигорання педагогів: методи профілактики	439
<i>МАКОВЕЦЬКА Анастасія</i> . Характеристика дошкільного періоду у контексті формування готовності до навчання у школі	441
<i>НАВРОЦЬКА Марія</i> Негативний вплив сучасних технологій на психіку дитини при вивченні іноземних мов	442
<i>ШЕВЧЕНКО Анастасія</i> Вікові особистості розвитку особистісної адаптованості	443
<i>КАЛАНТАЄВСЬКА Альона</i> Розвиток людини після народження	444
<i>РУДЧЕНКО Софія</i> Особливості взаємовідносин дітей в колективі молодших школярів	444
<i>ЛИННИК Вікторія</i> Адаптивна активність особистості	446
<i>ДЕНИСЮК Вікторія</i> Психологічна готовність до школи	447
<i>ЦУПИЛО Катерина</i> Психолого-педагогічна характеристика підліткового віку	
<i>КУЧЕРОВСЬКА Антоніна</i> Психологічні особливості навчання у молодшій школі	448
<i>КАСЬЯН Ангеліна</i> Виклики сучасної психолого-педагогічної освіти	450
<i>ВИНОГРАДОВА Маргарита</i> Психологічні особливості розвитку та психологічна підтримка молодших школярів	451
<i>СКУДНА Аліна</i> Архетипи української культури	453
<i>ХВОСТЕНКО Інна</i> Особливості формування позитивної етнічної ідентичності сучасної студентської молоді	
<i>ЛЄОНОВА Олена</i> Інтровертованість українського народу	454
<i>ЖИРОВ Микита</i> Абсолютизм. Релятивізм. Універсалізм	456
<i>ОРЛОВА Аніта</i> Психологічні інновації у професії соціального педагога	457
<i>ГРИШКАНИЧ Анастасія</i> Дистанція до влади	458

<i>НИЧИПОРЕНКО Людмила</i> Етнопсихологічні особливості українців	459
<i>РАК Анна</i> Етнічні відмінності у спілкуванні	459
<i>БРОВЧЕНКО Олександр</i> універсалізм в етнопсихології	460
<i>РАК Анна</i> Психологічні інновації у професії соціального педагога	461
<i>ЗАДОХІНА Юлія</i> Психологічний склад етносу	462
<i>ЦИХАНСЬКА Яна</i> Національна свідомість	464
<i>БАХМАЧ Злата</i> Пісочна терапія у професійній практиці соціального педагога	465
<i>ОРЛОВА Аніта</i> Психологічні інновації у професії соціального педагога	466
<i>КОВАЛЬ Інна</i> Казкотерапія у професійній практиці соціального педагога	467
<i>РАК Анна</i> Етнічні відмінності у мовленнєвому спілкуванні	468
<i>ЯЦЕНКО Мирослава</i> Танцювально-рухова терапія у професійній практиці соціального педагога	470
<i>ЯРЦЕВА Наталія</i> Волонтерство як складова професійної підготовки майбутніх фахівців	471
<i>ЦИМБАЛЮК Юлія</i> Музична терапія у професійній практиці соціального педагога	472
	473
<i>ОЛІФІРЕНКО Андрій</i> Психологічна згуртованість учасників групи танцювальної психотерапії	474
<i>ГУРНИЙ Олексій</i> Культурна психологічна залежність та шляхи її подолання	475

СЕКЦІЯ «MODERN ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS IN ENGINEERING AND AGROBIOLOGICAL SCIENCES»

<i>БІЛОЙВАНЕНКО Аліна</i> . New methods in agriculture	478
<i>БОЙЧУК Андрій</i> . Sustainable agriculture: challenges and opportunities	478
<i>ВАРАКУТА Андрій</i> . The modern achievements of technological processes within Ukrainian dairy plant	479
<i>ГЕРАСИМЕЙКО Валентин</i> . Використання штучних м'язів у сфері робототехніки	480
<i>ГЕРМАНЮК Олександр</i> . Розвиток альтернативної енергетики в Україні	481
<i>ГНАТЕНКО Карина</i> . Innovative developments in "galuzo engineering "self-propelled sprayer	482
<i>ГОЛДИШ Артем</i> . Modern equipment for sowing and planting	483
<i>ГРИЦЕНКО Микола</i> . Jet engine	484
<i>ЗАМРИГА Владислав</i> . Agricultural practices in Ukraine.	486
<i>КАКЛЮГІН Максим</i> . Synthetic biology	487
<i>КАПЛЕНКО Олександр</i> . Future of mechanical engineering	488
<i>КАРМАЗІНА Каріна</i> . Traditional methods and new approaches to land valuation	489
<i>КОЗЛОВЕЦЬ Катерина</i> . Invisible solar cells that could make every window a	490

power source	
<i>КОЗЛОВСЬКИЙ Максим.</i> Boston dynamics	492
<i>КОСИЙ Олексій.</i> Застосування твердопаливних котлів	493
<i>КРИЖАНІВСЬКА Тетяна.</i> Agricultural technologies	494
<i>МАРЧЕНКО Владислав.</i> Hydrogen as a fuel in modern technologies	495
<i>МОСКАЛЕНКО Андрій.</i> The automatic systems of Ukrainian canning plant	496
<i>МУСІЄНКО Сергій.</i> The new north American technology of affordable housing	497
<i>ОДНОЛІТОК Катерина.</i> Material developments: new technologies and their implications for building construction	498
<i>ОДНОЛІТОК Катерина.</i> Top ten construction innovations	499
<i>ОСАДЧИЙ Валерій.</i> Looking to the future	501
<i>ПАСТУШЕНКО Олександр.</i> New prospects in fuel cells	502
<i>РЕДЬКА Євгеній.</i> Використання сонячної енергії в енергетиці України	504
<i>РИБАЛКО Антон.</i> Methods of artificial regeneration of forests	505
<i>СЕЛІОНОВ Віталій.</i> The technical equipment of foreign beer factory	506
<i>СЛОБОДЯНЮК Андрій.</i> Sustainable development of agriculture	507
<i>СОБОРА Сергій.</i> The environmental sustainability of Ukrainian agriculture	508
<i>СТЕПАНЕНКО Олександр.</i> The improvements of starting system	508
<i>ТЕРЕЩЕНКО Ярослав.</i> Methods of crop production	509
<i>ТКАЧУК Юлія.</i> Новітні технології у сільському господарстві	510
<i>ТОВКУН Микола.</i> Ефективне застосування бездротової передачі електроенергії	512
<i>ТУЛІВЕТРОВА Карина.</i> Prospects and developments in biotechnology	513
<i>УЖВА В'ячеслав.</i> Automatic traffic control: a guarantee of safety	513
<i>ФЕСЮН Андрій.</i> Agricultural methods of farming	514
<i>ФУТОРЯНСЬКИЙ Ярослав.</i> Використання сонячних батарей в черепицях	515
<i>ХОМЮК Марія.</i> Innovative technologies of growing tulips and other bulbous plants	516
<i>ЧЕБЕРЯК Надія.</i> Перспективи розвитку машинобудування в Україні	517
<i>ШЕВЧЕНКО Андрій.</i> Використання інфрачервоного обігріву для об'єктів в АПК	518
<i>ШУЛЬЦ Олександр.</i> Використання пристроїв захисного відключення для об'єктів в АПК	519
<i>ЮША Лев.</i> Material developments: new technologies and their implications for building construction.	520
<i>ЯБЛОНСЬКИЙ Дмитро.</i> Electric cars as an example of environmentally friendly prospect for the future	522
<i>ЯКИМЧУК Вадим.</i> Переваги застосування геотермальної енергетики	523

**СЕКЦІЯ «ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА :
ПРОЕКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ»**

<i>ВЕТ Олександр</i> Місце І. Франка у науковому товаристві Галичини	525
<i>ДЯЧУК Ірина</i> Термінологічна компетентність сучасного соціального педагога	526
<i>ДУРИЦЬКИЙ Олександр</i> Комунікативна поведінка Івана Франка	527
<i>КАРМАЗІНА Карина, ГОРОДНИЧА Анастасія</i> Іван Франко і світова література	528
<i>КОРОТКОВА Дарина</i> Політичні промови Івана Франка	529
<i>ВЕТ Олександр</i> Підготовка і проведення відеоконференцій	529
<i>ЖИГАЛО Катерина</i> Особливості усного мовлення Івана Франка	530
<i>ВАЩИШЕН Богдан</i> Наукова діяльність І. Франка	532
<i>БОЛЮХ Андрій</i> Іван Франко – поборник єдиної української літературної мови	534
<i>ДОВГОПОЛ Марина, ГОЛОШВА Олександра</i> Іван Франко і грецька література	535
<i>ГАЛЬЦОВ Нікіта, КОСІНЕНКО Володимир</i> Відбиття галицьких звичаїв у поведінці Івана Франка	535
<i>ПІДДУБНЯК Катерина</i> Молодіжний сленг і культура мовлення соціального педагога	536
<i>ТАРАСЕНКО Надія, РАБОДЗЕЙ Марія</i> Іван Франко – поліглот	537
<i>ДУРИЦЬКИЙ Олександр</i> Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови	538
<i>МАЦЬОХА Тетяна</i> Володіння мистецтвом живого слова	539
<i>КИЄНКО Віталій</i> Мовленнєва компетентність як складова комунікативного процесу соціальних працівників	540
<i>СУХИЙ Олег</i> Роль І. Франка як перекладача для української нації	541
<i>ПОЛЬОВА Вікторія</i> Ораторська компетентність І. Франка	542
<i>ЯЦЕНКО Мирослава</i> Питання освіти й науки в промовах І. Франка	543
<i>ФОМІНА Карина</i> Іван Франко як філософ	544
<i>ГОРБАТЕНКО Анна</i> Іван Франко як громадський діяч	545
<i>БІЛКОВСЬКА Олена</i> Особливості спілкування Івана Франка з молоддю	547
<i>КОЛОТИЛО Станіслав</i> Іван Франко як мовознавець	548
<i>ЛОСЕНКО Анна</i> Іван Франко як етнограф	549
<i>ЧЕПЧАК Діана</i> Іван Франко як поет-громадянин	550
<i>ЄФАНОВА Дарія</i> Особливості українського рекламного дискурсу	551
<i>ТЕРЛЄСВА Вікторія</i> Функціонування оказіональних новотворів у сучасних ЗМІ	552
<i>КАТЕРИНИЧ Катерина</i> Порушення мовних норм журналістами під час телефірів	554
<i>КАПЛУНОВ Владислав</i> Уплив політичних факторів на виникнення нових	555

слів

<i>ФЕДЧЕНКО Наталія</i> Фразеологізми у засобах масової інформації	557
<i>ТИТОВСЬКА Анна</i> Іноземна реклама в перекладознавчому аспекті	558
<i>БАБИЧ Уляна</i> Лексико-синтаксичні особливості інструкцій	560
<i>БЕЗВЕРХА Дарія</i> Секрети ораторського мистецтва	561
<i>КРИЛАЧ Ольга</i> Особливості інтернет-спілкування	562
<i>МАРШАЛОК Михайло</i> Вимирання мов як наслідок глобалізації	563
<i>МАТУСЯ Богдана</i> Уплив реклами на жінок	563
<i>РУДИК Катерина</i> Переклад англійських комп'ютерних аббревіатур українською мовою	564
<i>ХРИНЮК Олена</i> Ораторське мистецтво у професійному спілкуванні економіста	566

СЕКЦІЯ «КЛАСИЧНІ МОВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

<i>АЛЕКСЄЄВ Віталій.</i> Рослинне царство у «Природничій історії» Плінія Старшого	568
<i>АРІНСНКОВА Марина.</i> Міфологічні персонажі на небосхилі	569
<i>ГОНЧАРУК Вікторія.</i> Концепт «любов» у дзеркалі класичної літератури	570
<i>ЗАБАБУРІН Дмитро.</i> Ovis aries у стародавній міфології та літературних джерелах	572
<i>КИЧЕНКО Марина.</i> До витоків Міжнародного кодексу ботанічної номенклатури	573
<i>ЛИТОВЧЕНКО Наталія.</i> Походження назв хімічних елементів	574
<i>МИХНЕНКО Владислав.</i> Класифікація рослин Дж. Рея	575
<i>НАЗАРЕНКО Ілля.</i> Римські монети на теренах України	576
<i>ОНУЧЕНКО Антоніна.</i> Теофраст як батько ботаніки	577
<i>ПИСАНКА Максим.</i> Географічні назви латинського походження	579
<i>ПОДЕРНЯ Альона.</i> Ораторське мистецтво Цицерона	580
<i>ПОНОМАРЬОВА Юлія.</i> Квітниковий годинник	581
<i>СИЗОНЕНКО Олександр.</i> Образ нарциса в міфології та сьогоденні	583
<i>СТАРОДУБЦЕВА Юлія.</i> З історії виникнення Олімпійських ігор	583
<i>ТОПОЛЬ Петро.</i> Особливості заповнення державних актів на право власності (на земельну ділянку)	585
<i>ЧУМАК Катерина.</i> «Systema naturae» К. Ліннея	586

СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

<i>АНДРОЩУК Юлія.</i> Методика вивчення особистості студента та студентського колективу у вищих навчальних закладах.	588
<i>БАЛЮК Діана.</i> Національні особливості невербального спілкування	589

<i>БОЙМИСТРУК Ірина.</i> Методика проведення теоретичних занять з дисципліни «Ландшафтна архітектура» у ВНЗ	590
<i>БОЙЧУК Антоніна.</i> Статеве виховання починається з народження	591
<i>ВАРЛАН Юлія.</i> Методика організації педагогічної діяльності наставника студентської групи (на прикладі НУБіП України)	593
<i>ВАСИЛЕЦЬ Віра.</i> Практична підготовка майбутніх фахівців садово-паркового господарства на лабораторних заняттях	594
<i>ВЕГЕРА Радіон.</i> Освіта	596
<i>ВЕГЕРА Радіон.</i> Ораторське мистецтво	597
<i>ГАНОЦЬКА Олена.</i> Підготовка майбутнього педагога до роботи з підлітками девіантної поведінки	598
<i>ГЕРАСИМЕНКО Вячеслав. С. Русова</i> про навчальний експеримент та використання її ідей у педагогічному процесі ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»	600
<i>ГРАБОРЕНКО Вікторія.</i> Громадянське виховання молоді у США	601
<i>ДЕНИСЮК Вікторія.</i> Національні особливості ділового спілкування	603
<i>ЖАДАН Анна.</i> Теоретико-методичні аспекти підготовки студентської молоді до сімейного життя	604
<i>ІВАЩЕНКО Ольга.</i> Теоретичні аспекти поняття «Проблемне навчання»	606
<i>ІЛЛЮЧЕНКО Олена.</i> Формування громадянської позиції студентів аграрників як наукова проблема	608
<i>КАСАТКІНА Олена.</i> Гендерна роль чоловіків та жінок в українському суспільстві	609
<i>КОЗАЧЕНКО Ганна.</i> Методика проведення навчальних занять з дисципліни «Охорона праці» для інженерів-механіків	610
<i>КОЛІНЬКО Анастасія.</i> Особливості практичної підготовки майбутніх фахівців садово-паркового господарства	612
<i>КОЛУМБЕТ Анна.</i> Труднощі в сімейному спілкуванні	613
<i>КРАВЕЦЬ Володимир.</i> Методичні аспекти викладання дисципліни «Система технічного обслуговування і ремонт машин» в аграрному ліцеї	614
<i>КУЧЕРОВСЬКА Антоніна.</i> Культура спілкування соціального педагога	615
<i>ЛЕГІН Іванна.</i> Застосування інтерактивних методів навчання у ВНЗ	617
<i>ЛЕОНЧУК Юлія.</i> Особливості соціалізації вихованців інтернатних закладів	619
<i>ЛИННИК Вікторія.</i> Етика педагогічного спілкування	620
<i>МАГЕЙ Ірина.</i> Виховання милосердя як педагогічна проблема	621
<i>МАНТУЛА Анна.</i> Соціально-педагогічна робота з дітьми груп ризику	622
<i>МЕЛЬНИК Людмила.</i> Методика виховної роботи вихователя у студентському гуртожитку в умовах Тальянківського агротехнічного коледжу Уманського національного університету садівництва	624
<i>МИХНЮК Сергій.</i> Категорійні ознаки понять «якість освіти» та «якість освітнього процесу»	625

<i>ОЛІЙНИЧЕНКО Аліса. Особливості формування національних почуттів у сучасної молоді</i>	627
<i>ОСТРОВСЬКА Олена. Профілактика суїцидальної поведінки у підлітків</i>	628
<i>ПАВЛЮК Аліна. Шляхи реалізації патріотичного виховання студентської молоді</i>	629
<i>ПЕРЕХРЕСТ Анна. Організація студентського самоврядування у ВНЗ (на прикладі НУБіП України)</i>	631
<i>ПОЛУПАН Ольга. Ретроспективний аналіз методів та організаційних форм навчання у вищій школі</i>	632
<i>РИБАКОВА Анастасія. Дидактичні умови формування творчих здібностей школярів</i>	634
<i>САХНЮК Юлія. Експериментальне дослідження організації студентського самоврядування (на прикладі Рівненського кооперативного економіко-правового коледжу)</i>	636
<i>СИДОРЕНКО Вікторія. Особливості статевого виховання підлітків</i>	637
<i>СТАДНИК Ніка. Формування колективу учнівської групи</i>	638
<i>ТИТОВСЬКА Анна. Реалізація фізичного виховання в загальноосвітньому навчальному закладі</i>	640
<i>ТКАЧЕНКО Ірина. Організація позакласної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі</i>	641
<i>ТРЕГУБ Марина. Застосування ігрових технологій в навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу</i>	643
<i>ТУРЧИН Катерина. Формування здорового способу життя студентської молоді (на прикладі НУБіП України)</i>	644
<i>ФЕДОСОВА Вікторія. Ораторське мистецтво як професійна складова підготовки майбутнього соціального педагога</i>	645
<i>ЧУЯН Людмила. Реалізація ідей Болонського процесу в Україні</i>	647
<i>ШПІРНО Альона. Організація виховної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі</i>	648
<i>ЮЩЕНКО Наталія. Застосування проектної технології патріотичного виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів</i>	650
<i>ЯНЕНКО Уляна. Реалізація соціально-педагогічних функцій загальноосвітніх шкіл-інтернатів у контексті підготовки вихованців до самостійного життя</i>	651
<i>ЯСТРУБ Катерина. Шляхи формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів</i>	653

СЕКЦІЯ «ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ УНЗ»

<i>ДЕРКАЧ Алла. Корпоративна культура та її роль в управлінні закладом освіти</i>	655
---	-----

<i>ЗУБ Тетяна.</i> Планування як функція управлінської діяльності: досвід професійно-технічного навчального закладу	656
<i>МАРУЩАК Микола.</i> Основні управлінські документи з охорони праці у вищому навчальному закладі	658
<i>ОГОРОДНІК Вероніка.</i> Управлінське спілкування як основна комунікативна складова керівників загальноосвітніх навчальних закладів	659
<i>ПАСТУШЕНКО Володимир.</i> Управління інноваційним розвитком ПТНЗ	662
<i>СЛАВКО Марія.</i> Розвиток кадрового потенціалу навчального закладу	664
<i>СТАРУШКО Катерина.</i> Формування позитивного іміджу освітніх організацій	665
<i>УХО Антон.</i> Удосконалення сучасної системи якості освіти у ВНЗ	667

СЕКЦІЯ «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ»

<i>БАТАШОВА Марія.</i> Робота студентів у малих групах в процесі вивчення англійської мови: переваги методики	669
<i>БУГРОВ Олександр.</i> Методичні та теоретичні засади застосування сучасних мережних технологій у системі педагогічної освіти	670
<i>КАЧУРОВСЬКА Надія.</i> Використання особистісно-орієнтованого підходу в підготовці фахівців аграріїв	672
<i>МАРТИНЕНКО Марина.</i> Особливості методики застосування інтерактивних методів при вивченні дисципліни «Логістика»	674
<i>МУСАТ Олена.</i> Застосування інноваційних технологій у підготовці соціальних педагогів	675
<i>НІКІТИНА Ірина.</i> Впровадження інноваційних технологій навчання при вивченні дисципліни «анатомія і фізіологія сільськогосподарських тварин» на базі Немішаївського агротехнічного коледжу	676
<i>НЕСІНА Антоніна.</i> Формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів	679
<i>ОЛЕКСЮК Вікторія.</i> Проблеми підготовки фахівців-землевпорядників у вищих навчальних закладах України	681
<i>ПАХАЛЬЧУК Валентина.</i> Розвиток критичного мислення студентів в процесі навчальної діяльності	684
<i>ПРИЄМНИЦЬКА Вікторія.</i> Особливості методики проведення семінарських занять з дисципліни «Фінанси»	685
<i>ПРИСМИЦЬКИЙ Сергій.</i> Формування готовності майбутнього вчителя іноземної мови до педагогічного моделювання	687
<i>РИБАЛЬЧЕНКО Дмитро.</i> Тенденції наукових досліджень в педагогіці вищої школи	688
<i>СЕМИРЯЖКО Артем.</i> Використання інформаційних технологій в процесі вивчення дисципліни	690

<i>СОРОКА</i> Анна. Організація та методика проведення виробничої практики студентів спеціальності «Облік і оподаткування»	691
<i>ТУЧАПСЬКА</i> Богдана. Особливості методики проведення практичних занять при підготовці майбутніх фахівців зі спеціальності «Комерційна діяльність»	693
<i>ФІЛАТОВА</i> Валентина. Організація проектної діяльності студентів в процесі викладання технологічних дисциплін	694

СЕКЦІЯ «ЛІНГВІСТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ»

<i>МОСКАЛЕНКО</i> Дар'я. Оказіоналізми як засіб експресії та жвавості в англійській прозі	697
<i>СКОЧКО</i> Ірина. Неологізми в сучасній англійській літературі	698
<i>ХМЕЛЬОВСЬКА</i> Марина. Засоби вираження категорії “протиленності” в англійській та українській мовах	699

СЕКЦІЯ «СИСТЕМНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ ОДИНИЦЬ РІЗНИХ РІВНІВ»

<i>АНДРЕЄНKOBA</i> Валерія. Особливості метонімічної та метаморфічної номінації в сучасній англійській та українській мовах	701
<i>ГАЛЬKOB</i> Ігор. Популярні меми англійського та україномовного інтернету	702
<i>ДАНЬКЕВИЧ</i> Вікторія. Особливості використання конкордансів в англійській мові	704
<i>ЛАВРИК</i> Діана. Роль сучасних прецедентних назв в українській і англійській комерційній сфері	705
<i>МАНЬKOBСЬКА</i> Ярослава. Національно-культурна специфіка у фразеології	707
<i>ОЛІЙНИК</i> Аліна. Вживання прислів'їв і приказок як спосіб вираження емоцій в англійській та українській мовах	708
<i>РУБАШKІН</i> Дмитро. Зооморфний код культури у фразеологічній картині світу англійської та української мов	709
<i>РУДИК</i> Катерина. Використання комп'ютерних аббревіатур і скорочень в англійських текстах	711
<i>ХАЧПАHOBA</i> Ілона. Метафоричні образи як художня основа в романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»	712

СЕКЦІЯ «THE UNKNOWN PAGES OF THE HISTORY OF UKRAINE» (АНГЛ. МОВОЮ)

УДК 947(477)

Бадада Олександр, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

UKRAINIAN STATE OF PAVLO SKOROPADSKYI

Ukrainian State was an anti-socialist government that existed on most of territory of Ukraine (except for West Ukraine) from 29 April 1918 till December 1918. It was installed after the socialist-leaning Central Council of the Ukrainian People's Republic was dispersed on 28 April 1918. Ukraine turned into a provisional dictatorship of Hetman of Ukraine Pavlo Skoropadskyi, who outlawed all socialist oriented political parties, creating an anti-Bolshevik front. It collapsed in December 1918, when Skoropadskyi was deposed and the Ukrainian People's Republic returned to power in the form of the Directorate.

The establishment of the Ukrainian State led to unification of most of Ukraine in its contemporary borders, disbanding all Soviet quasi states sanctioned by the Bolshevik Petrograd such as the Odessa Soviet Republic, Donetsk-Krivoi Rog Soviet Republic and others. More assertive foreign policy and military support from the Central Powers saw some improved stabilization within the country.

As a result of the Bolshevik aggression, the government of the Ukrainian People's Republic that initially pursued anti-military policy sought a military support after the capital of Ukraine Kiev was sacked on January 9, 1918 by Mikhail Muravyov. On February 9, 1918 Ukraine signed the Treaty of Brest-Litovsk with the coalition of Central Powers and in March 1918 all Bolshevik forces of the Russian SFSR were eliminated from the territory of Ukraine. The Army Group "Kiev" was created in order to protect Ukraine from further Bolshevik aggression and headed by the German Field Marshal Hermann von Eichhorn.

On April 25, 1918, the administration of Army Group "Kiev" suspected the government of Vsevolod Holubovych in kidnapping of the chairman of the Foreign Trade Bank in Kiev Abram Dobry. Through that bank the German occupational forces were officially conducting all financial operations with the Reichsbank. Next day Field Marshal von Einhorn issued a decree, according to which all criminal cases on the territory of Ukraine could selectively fall under jurisdiction of the German Field-Military Court along with the Ukrainian Court System.

УДК 947(477)

Білик Ірина, бакалавр 1 року навчання юридичного
факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

LITTLE-KNOWN FACTS ABOUT UKRAINE

Zalischyky in the town (Ternopil region), after the German attack on Poland in 1939, some time was the Polish government. And after entering the war the Soviet Union, the government through Romania evacuated to England, and by 1945 was considered the legitimate government of Poland [3, 33].

Felling in the village (Chernihiv region) at the beginning of the XVIII century baby boy Alex Mind. In my free time herding cows, he sang in the agricultural church choir, where he was spotted sent to St. Petersburg and later became the Count Razumovsky and empress Elizabeth crowned man (though without the right of succession). Brother Cyril Earl in 18 years (!) Led peterburhsku Academy of Sciences, and later also became Hetman of Left Bank Ukraine [6, 235].

In the town of Berdichev (Zhytomyr region) in the church of St. Barbara March 14, 1850 local beauty Evelyn Ganska was wedded with Honore de Balzac. In the same town long lived Frederic Chopin, in addition to writing music, he also led the work on restavratsiyiyi Gdańsk Authority [4, 160].

In the town of Glukhov (Sumy region) May 12, 1870, rumor spread that their famous countryman Artemiy Yakovlevich Tereshchenko sugar manufacturer and philanthropist famous imperial decree granted potomstvenne nobility. His children then continued his case adequately. But many grandchildren were already apply their skills in other ways. Mikhail Tereshchenko was Minister of Finance and Foreign Affairs in the government O.Kerenskoho; Fyodor Tereshchenko was a talented aircraft designer, very highly appreciated Zhukovsky, aircraft and its components were taken into the Russian army in the First World War [1, 635].

Hetman Petro Doroshenko last twenty years of his long and turbulent life lived in honorary exile in Russia. Vyatka was a warlord. Received from the Russian Tsar in the small town Yaropolche (county Volokolamsk near Moscow) estates, 1,000 yards and a pension in 1000 rubles. There he died on Nov. 9, 1698. There was buried. He was married three times, had two daughters and three sons. His granddaughter, the latter through marriage to Agatha Yeropkynoyu was .... Alexander Pushkin's wife - Natalia Goncharova [5, 352].

In Baturyn (Chernihiv region) November 5, 1702 to the secretary general Orlyk son Grigor. Subsequently, they will be forced to leave Ukraine. Philip Orlik will hetmanuvaty over thirty years, but most of it will be Hetman in exile. Grigor Orlyk become prominent government and military leaders of France, general and confidant of King Louis XV, the title of count and get a large number of European awards. In 1747 H.Orlyk married to Helen Louise-de Brun de Dentelvil and become a significant land owner in France. In Paris he will have a lock. In the mid-twentieth century. on land that once belonged to Orlyk Gregory will be constructed international airport «Orly»[2, 165].

References:

1. Авраменко А. М., Галушок В. Г., Бачинська О. А., Богира А. М., Верстюк В. Ф. Історія українського козацтва: У 2 т. — К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2000. — 724с.
2. Борщак І., Мартель Р. Іван Мазепа. Життя й пориви великого гетьмана. — К.: Рад. письменник: «Київ», 1991. — 316 с.
3. Гаврилюк О., Крочак І., Петровський О. Тернопіль: сторінки минулого і сьогодення.— Тернопіль: Астон, 2010. — 120 с.
4. Гальчевський Яків. Проти червоних окупантів.— Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. — 360с.
5. Енциклопедія Історії України. Т. 2. — К: Наукова думка, 2005. — 454 с.
6. Історія України в особах: ІХ–ХVІІІ ст. — К.: «Україна», 1993.— 396с.

УДК 947(477)

Зозуля Владислав, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

ACT OF REHABILITATION OF UKRAINIAN STATE

Anxious events of the first half of the XX century could not extinguish the desire of the Ukrainian people to establish an independent state. It isn't surprising that the Ukrainian intelligentsia looked for protection in Nazi Germany [2, p.78]. After the violent repression of the 37th, the entire Soviet regime headed by Stalin turned into the worst enemy of the Ukrainian people. Act of the Ukrainian State Proclamation of June 30, 1941 when the German troops occupied Lvov in the house «Enlightenment» [1, p.88] It should be noted that the act is proclaimed the «restoration» of the state that the restoration of the UPR and ZUNR. You should also pay attention that the future Congregation of Ukrainian National Assembly, consisting of representatives of the national movement, also, supported by members of OUN derivatives groups and soldiers of the battalion «Nachtigall» [5, p.190]. This act was proclaimed on radio and published in the press. The meeting established the government - Ukrainian government - led by Jaroslaw Stetsko later organized the supreme state body - the Ukrainian National Council, headed by former Prime Minister ZUNR Kostya Levitsky [4, p.58]. Ukrainian state will work closely with the Great Germany, if that helps get rid of under Moscow's occupation. The representative of the German Army, a former colonel of UHA, Professor Hans Koch, who was invited to and attended the proclamation of it, according to Jaroslav Stetsko, tried to stop the proclamation of the Act [3, p.76]. After the proclamation of the Act, made a speech in which he spoke negatively to the Act of statehood. He stressed that the plans of the German stat (at present) doesn't include the creation of the Ukrainian state and

Germany hoped that Ukrainian nation will labor in their fight against the Soviet. July 5, 1941 the Gestapo arrested Bandera, J. Stetsko and about 300 members of the OUN, 15 of them were shot. Learning of the Act of independent Ukraine, Hitler ordered immediately destroy the movement Bandera [3, p.200]. This led to active resistance Bandera who were ready in arms to defend independence. In Hitler's ultimatum - withdraw the Act of the Ukrainian state - of Stepan Bandera, premier Jaroslaw and facts UNC head Vladimir Gorbov refused, once a concentration camp Zaksenhavzen. During interrogation, counter intelligence officer of the Third Reich Yervyn Stolz insisted: «Your policy will cost the life of our soldiers». What Yaroslav Stetsko said: «I regard at the situation differently. Your soldiers will have to give his life because of your erroneous policy towards the Ukrainian people. Russians in any case against you. only wrong reasons you went to war against their empire, now you also against Ukrainian» [4, p.301]. The Soviet government always saw the national movement of the enemy and could not calmly watch as the OUN gaining political weight and popularity among the population of Ukraine. So we decided to take advantage of helpless situation of the national idea. All over the territory of Ukraine was conducted propaganda against OUN and Bender. Articles signed O. Korniychuk Sokilske S. et al., Wrote that Bandera and his government «took orders from Hitler». Speaking against the «yellow-blue bands» Korniychuk wrote that «freedom-loving Ukrainian people have for them and for Stepan Bandera single answer – death». Also, read thousands of lectures on the same topic Red Army soldiers, were targets Brigade agitators and propagandists, Radio conducted in the occupied territories against OUN orientation. All media claimed that «the Ukrainian-German Nazis - worst enemies of the Ukrainian people» [1, p.188]. Similar cases have Tatars matching of the German Nazis who were then expelled from Crimea, Chechens or Ingush and others. That is officially all enemies of Soviet power considered all non- Russians. Act of Independence later played an important role at the Nuremberg trials and the UPA was recognized by the whole civilized world as belligerent [2, p.75].

Literature:

1. В'ятрович Володимир, Дерев'яний Ігор, Забілий Руслан, Петро Солодь. Українська повстанська армія – історія нескорених. - К.: Історія 2002.- 254с.
2. Енциклопедія історії України: у 5-ти т. / Редкол.: В.А. Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В. Кульчицький та ін. – К. : Наук. думка, 2003.
1. Копань Т.В. Українці у світовій цивілізації. – К. : Пульсари, 2006. – 250с.
4. Населення України, 1998 рік: демографічний щорічник / Держ. ком. статистики України, Упр. статистики населення / Л.М. Стельмах. – К.: Б.В., 1999. – 466 с.
5. Нарис з історії природознавства і техніки. – Вип. 31. – К.: ЦДПН ім.Г.І.Доброва НАН України, 1985. – 195с.

УДК 947(477)

*Тимошенко Лілія, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету
Науковий керівник – Кравченко Н.Б., канд. іст.
наук, доцент*

TWENTY INTERESTING FACTS ABOUT KYIV

The longest street Brovarsky Avenue length of about 14 km [3, 235].

The shortest street: Engineering lane (near the Arsenal area), length of less than 50 meters, it has three houses [2, 33].

The oldest street of Kyiv - Alabama, she was more than a thousand years [8, 67].

Widest Kiev Street - Khreschatyk, 75 meters from house to house [1, 246].

Narrowest street - George Lane, where the width of the roadway just 5.4 meters [12, 3].

The oldest tree (perhaps because the age of the tree can be determined by the number of growth rings): Christer William oak, is on the street. Osipovskaya and has an age of 600 to 700 years [2, 33].

The most densely populated region: Desnyanskiy, it is inhabited by about 354,500 people [9, 154].

The least populated area: Caves, is home to about 139,000 people [4, 234].

The deepest metro station in Kyiv: «Arsenal», a depth of about 105 meters, one of the deepest in the world [3, 224].

The most beautiful Kiev Metro station «Golden Gate», one of the ten most beautiful subway stations in the world [10, 135].

The highest building Kyiv: Tower, Crude historic district, built in 1973, its height of 380 m [1, 321].

The highest point in Kiev, in relation to the Dnieper: Fame area, height 200 m [11, 324].

The most popular souvenir from Kyiv: Kyiv cake, it is produced from 1956 [4, 67].

The largest educational institution: National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»; about 42 thousand students; total staff - more than 50 thousand people [2,59].

Most visited museum in Kyiv National Historical and Cultural Reserve "Kiev-Pechersk Lavra"; there is about a million tourists a year [3, 175].

The oldest monument to Kyiv: Monument of Magdeburg Rights (option - column of Magdeburg Law; There is also inaccurate name - the monument Baptism of Russia); built in 1802-1808 GG, Author - AI Melensky; monument situated on the slopes of the Dnieper River Embankment near the highway [7, 54].

Highest Kyiv monument: monument-sculpture «Motherland» at the National Memorial Museum of the Great Patriotic War. Its height is 102 m, sculptor - V. Boroday; Monument opened in 1981; one of the five tallest statues in the world [5, 567].

The largest housing estate Kyiv, Troyeshchina (240,000 inhabitants) [5, 659].

The largest industrial enterprise Kyiv: Plant «Aviant», which produce the best-known «brand» Kyiv - aircraft AN brands, flying in the sky all continents of the earth [3, 112].

The longest route urban transport: tram number 12 (m. «Marketplace»- Pusha Voditsa), its length - about 20 km [6, 1345].

References:

1. Енциклопедія Історії України. Т. 2. — К: Наукова думка, 2005. — 454 с.
2. Гаврилюк О., Крочак І., Петровський О. Тернопіль: сторінки минулого і сьогодення.— Тернопіль: Астон, 2010. — 120 с.
3. Історія України в особах: ІХ–ХVІІІ ст. К.: «Україна», 1993. – 396 с.
4. Гальчевський Яків. Проти червоних окупантів. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. - 360 с.
5. Довідник з історії України.— Київ: Знання, 2001; 848с.
6. Українська радянська енциклопедія : у 12 томах / За ред. М. Бажана. — 2-ге вид. — К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.
7. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ століття. — К.: Укр. письменник , 1994. – 413с.
8. Британ В. Т., Висоцький О. Ю. Історія України з давнини до початку ХХІ століття. — Дніпропетровськ: НМетАУ, 2007. — 170 с.
9. Литвин В. М., Мордвінцев В. М., Слюсаренко А. Г. Історія України. — К.:Знання-Прес, 2002. – 669с.
- 10.Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. — Львів: Світ, 1995. – 248с.
- 11.История Киева в 3 т. 4-х книгах. – Киев: «Наукова думка», 1982 – 766с.
- 12.Ісаєвич Я. Українське книгознавство: етапи розвитку //Вісник Львівського університету. Серія книгознавство. Випуск 1. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – С. 7–19

УДК 947(477)

*Українець Дарія, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету*

*Науковий керівник – Кравченко Н.Б., канд. іст.
наук, доцент*

LITTLE KNOWN FACTS ABOUT KHMELNITSKY

Khmelnitsky is 579, and soon will celebrate six hundred years, and oddly enough, there are still some things that are not even aware Khmelnytsky and guests or subjected them to doubt. Here are five interesting facts about the city that certainly deserves your attention [3, 2].

No more than four years is a city of Khmelnytsky. According to documents the late sixteenth century, we can assume that somewhere while Ploskyriv then and now Khmelnytsky received town status and rights, and

later became a city. Historians guess that Ploskyriv could be given Magdeburg right, but written documents that would confirm these assumptions, no. However, this speculation is not groundless, they argue indirect evidence - in the second half of the sixteenth century, the city operated three fairs was a castle, and among the inhabitants there were several dozen merchants and artisans. In the Middle Ages, these signs were hallmarks of the city [5, 7].

The first market - with royal permission. For those times when skirts located under the Commonwealth (XV-XVIII century), organize markets and fairs were allowed only with the permission of the king. Ploskyriv trade privilege was granted in 1578 by King Stefan Batory. This enabled the townspeople hold annual fairs in celebration of the New Year, Christmas and St. Vitus. And were allowed to trade weekly on Tuesdays. Then in Ploskyriv were local merchants, traders, and there was a market square, which was built malls [4, 215].

What do Khmelnytsky and old Proskuriv? In fact, in the present Khmelnytsky no earlier than houses built in the XIX century. And all because, Proskuriv city was built up mainly wooden buildings. It was only after the great fire of 1824, during which burned almost all construction in the city were built brick and stone houses. To date, the oldest building Khmelnytsky, of those who survived considered Nativity of the Virgin church, which is located on Cathedral Street, near grocery market. Construction of a new church began in 1835 and two years later stone cathedral was consecrated. Location chosen for the construction of the same, where there was a church that was burned in the fire. Also, one of the oldest buildings is the old prison building. Moreover, in Brussels there are still about two dozen buildings with history, which is over a hundred years [1, 69].

The first - not always the best. According to historical evidence first mayor Khmelnytsky was K. Pieńsk. He was elected after the reform was approved by the state governments of cities in January 1880. During this reform were formed municipal governments, somewhat similar to the modern. Also in that period was selected city government and council, consisting of 19 councilors, the prototype of present deputies from different classes of citizens. As it became clear from historical records, the first mayor was inert and dishonest. It was known for his involvement in the scam and fraud that provoked the discontent of society and the provincial government. And after two years of his release from office, and the duties of the mayor before the election in 1884 were alternately perform council members.

By the way, almost all the mayors were not proskurivchanamy Proskuriv, many of them have come from other provinces. Only in 1917 was elected mayor Mykola Sikora, born Proskuriv. Sikora was Proskuriv indigenous inhabitant, his family has long lived in the city, and his father and grandfather were respected city officials. And Nicholas himself Vikentievich was held in high esteem among the population, in 1904, the year of his four consecutive elected member of the council of the vowel in the city Duma [2, 9].

Interestingly, the mayors, who led the city after Mykola Sikora also born Prskurovi or not in Brussels, but most of them of Khmelnytsky region.

Does Bohdan Khmelnytsky visit a city? Many residents and visitors interested or Khmelnytsky Hetman been renowned in the city, which was named in his honor. And unfortunately, as we would not want, but Bohdan Khmelnytsky never walked the streets. However, during the war of 1648-1657 it had to happen close to the regional center, for example, he dropped in Starokonstantinov, Black Island, and sawed Medzhybizh. Why Hetman bypassed his attention Ploskyriv? Because, unlike the above settlements Ploskyriv at the time had no special administrative-economic, or military-strategic importance and Bohdan Khmelnytsky not the main army was needed to direct his conquest. The castle, which was Ploskyrovi Cossacks forces were able to capture the middle group [2, 37].

In spite of the historical facts Proskuriv still was renamed in 1954 in honor of Hetman Khmelnytsky. By the way, the largest city in Ukraine and worldwide number of monuments Bogdan Khmelnytsky, namely four.

Literature:

1. Єсюнін Сергій. Місто Хмельницький: історія, події, факти. — Хмельницький: Мельник А. А., 2008. — 124 с.
2. Єсюнін Сергій. Прогулянка Проскуровим. — Хмельницький: Мельник А. А., 2008. — 180 с.
3. Єсюнін Сергей. Так сколько же нашему областному центру лет? Минимум — 539! // Моя газета +. — 2003. — 25 вересня. — С. 1.
4. Петров М. Б., Яков'юк О. П. Плоскирів — старовинне містечко Поділля XV–XVIII ст. // Матеріали ІХ Подільської історико-краєзнавчої конференції. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2004. — С. 419—430.

5. Петров М. Сенсація. Хмельницькому більше аніж 500 років // Подільські вісті. — 1993. — 20 серпня.

UDC 63:94(477)

IVANKOVA Anastasia, *first-year student,*
faculty of Information Technologies,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

AGRICULTURE OF THE COSSACK-HETMAN STATE

During the time of the National Revolution, Ukraine was unquestionably an agricultural nation. Agriculture was the foundation of economic growth. Its progress brought prosperity and wealth. Farming was also the most loved and respected occupation during the Hetman times. Then Ukrainian farming quickly recovered from the ravages of war, while cultivated areas were enlarged enormously in successive decades, increasing farm output and thus strengthening the nation's economy. The sowing areas expanded when Tatar raids gradually decreased, permitting greater safety in the steppes and in southern and eastern Ukraine. The power of the Turks also diminished in the Black Sea and Azov Sea shore territories. Large-scale colonization automatically enlarged the arable areas of East Europe. On the other hand, the development of grain production was further encouraged by continuously expanding needs for food and other agricultural raw materials in the West.

The soil and climatic conditions of Ukraine soon made wheat her leading crop and main export item, widely grown in the southern and central parts of Ukraine because of the ideal climatic conditions and fertile black soil. This was noted by such foreigners as Beauplan, Marshall, who visited Ukraine in the sixteenth and seventeenth centuries.

In the northern sections of the country, where the climate was harsh and the soil was poorer, rye was by far the leading crop. Yet wheat was the main product of the country. All other traditional crops were grown during the Cossack-Hetman period with acreage and output per acre steadily increasing. Among these were barley, buckwheat, oats, millet, hemp, flax, and hops.

Mulberry trees were grown in Ukraine to provide for the small-scale silk industry. Mulberry trees grew in Kiev. Silk production was also attempted in Village Ukraine.

Numerous new plants were introduced into the Ukrainian farm economy. Maize was brought in by Bulgarian and Wallachian settlers. It quickly became popular, and soon a considerable area was planted with it. Clover and tobacco were introduced by the Tatars. The cultivation of tobacco grew most rapidly because of government sponsorship. Tobacco plantations were numerous and large in Left-bank Ukraine, Lubny, Hadiach, and Nizhyn districts, and Village Ukraine, Okhtyra and Kharkiv areas.

Potatoes were introduced into Ukraine, according to I.Krypiakevych, in the second half of the eighteenth century on a very limited scale, and were used for the most part in feeding animals. In the nineteenth century, during years of excessively poor crops, potatoes became popular as food for humans.

Vegetable and fruit raising was also rapidly developing. In the seventeenth century there existed few orchards and only a small amount of fruit production in Ukraine. Nevertheless, according to foreign visitors, by the eighteenth century orchards had developed all over the country.

Eventually special varieties of fruit trees were imported, sometimes as a hobby of the upper classes. Vice-treasurer Markovych, for example, developed numerous orchards of apple, pear, plum, cherry and walnut trees.

Gardening and vegetable production were not very well developed in the seventeenth century, but they expanded later. Vegetable growing in the towns and manors was intensified to meet an increased demand, while the villages lagged in this respect. Since gardens require more intensive cultivation, they flourished in West Ukraine (Galicia and Podillia) where living conditions were less stormy.

Truck farming was a novelty during the Lithuanian-Polish era, but grew and expanded during the following period. Crops included traditional beans, lettuce, kohlrabi, cabbage, turnips and onions. The variety

increased to include carrots, cauliflower, asparagus, beets, cucumbers, peas, watermelons, radishes, horseradish, parsley, celery and pumpkins. Cabbage, onion, radish and cucumber were among the most popular crops.

Agricultural technology was initiated in West Ukraine for two reasons. First, because this area suffered less from the devastations of war and conditions were somewhat less turbulent. And, second, because this part of Ukraine was closer to the West, which was at that time the center of civilization. The latter was probably the most important reason.

Better implements and tools were also gradually introduced. Wooden plow shares, wooden plows and other wooden tools, like rakes, harrows and hoes, which were largely used by the peasants in the second half of the seventeenth century, were gradually replaced by iron implements.

In the eighteenth century, however, the so-called Ukrainian plow, a heavy iron implement, came into general use all over the country. In the second half of the eighteenth century, iron implements were used on all estates while wooden tools were still used by the peasants. Horses were raised extensively, not for farmwork but rather for harnessing to coaches, for riding, hunting, and racing.

In order to obtain more arable land, deforestation and melioration and irrigation works were continuously undertaken, primarily on the large landed estates. But these practices were not entirely unknown among the peasants, particularly deforestation. The estates of the religious orders were model farms. The land was deep-plowed and tilled two or three times a year. Meliorations and irrigations were extensive. Field labor and administration were minutely organized according to an elaborate schedule, as, for example, on the Vydubysky estates, where a schedule was written down. Many officials and supervisors were assigned to specific duties. In some noble and Cossack possessions farm work was extremely well administered by large staffs. Each manorial economy was managed by an administrator, who had to be a member of the gentry, and directed the work of various officials. Individual establishment of the manorial estates, such as mills, breweries, potash and tar workshops and others, were operated on a rent-lease basis by professional millers, brewers or potash manufacturers, or sometimes directly by the nobles.

UDC 811.111:305:316.356.2

KATERYNYCH Kateryna, *first-year student,*
faculty of Plant Protection, Biotechnology
and Ecology National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

GENDER ROLES IN UKRAINIAN FAMILIES

A gender role is a set of societal norms dictating what types of behaviors are generally considered acceptable, appropriate, or desirable for a person based on their actual or perceived sex. These are usually centered around opposing conceptions of femininity and masculinity, although there are myriad exceptions and variations. The specifics regarding these gendered expectations may vary substantially among cultures, while other characteristics may be common throughout a range of cultures.

Westerners note that gender roles in Ukraine tend to be more traditional. Not only do men open doors for women and gallantly hold their hand as they step out of the bus, but women tend to dress more femininely and accentuate their attractiveness more than in most western countries. During courtship men tend to be more romantic, bringing flowers and gifts (and footing the bills during dates), and women try to look especially elegant. Sometimes the contrast between stunningly attractive women and their shoddily dressed, poor-postured boyfriends is remarkable. There are definitely double standards of grooming in Ukraine.

In gender statistics Ukraine scores badly: it ranks 63 on the Gender Empowerment Measurement (GEM), measured from 75 countries. That means that awareness and development of women empowerment (the ability to participate in social and economic development) can be much improved. Also the UN committee of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination (CEDAW) in its recommendations for Ukraine criticizes the fact that traditional gender stereotypes are still strongly present within the family and society, education, media and towards vulnerable groups in society. These stereotypes are the main cause that women continue to be in a disadvantaged position, amongst others in politics and at the labour market.

A couple of women are busy raking up the dry grass. The sun shines mercilessly. A few men lie under a nearby tree and observe the women. One of the men, a young guy still, gets up and suggests his comrades to help the women. "No", say the other men, "let's not waste our energy. Because, in case there will be war tomorrow we should be fit. Let the women do the daily work".

This Ukrainian anecdote already exists a bit longer, but is nowadays still topical. The general conception assumes women to be good wives; men are involved in public life and earn the family's living.

Gender roles are often quite traditional in the home as well. The stereotype is that the wife does the cooking and cleaning, while the husband takes care of repairs. When guests come over the wife heads to the kitchen to prepare food, even if it is her own birthday party. Husbands tend to be either workaholics or "lazy bums" that often suffer from apathy and alcoholism. These stereotypes are more true of older generations and smaller towns and villages.

In the families of almost half of Ukraine, the functions of the family head are performed by men. One-third considers that this role is shared by man and woman on an equal basis. Nevertheless, not always there is a consensus between males and females regarding question "who is the head?". Thus, 58% of men consider themselves to be the head of the family while only 39% of women leave this role for man. At the same time, almost one-third of females consider themselves as the head, while among males there are only 10% of those who agree with this.

Similarly, in half of cases, the housekeeping is performed by woman as well. Meanwhile, among interviewed females the percentage of those who approve the thesis is higher than among males – 58% against 43%. Remarkably, in contrast to children upbringing (where male's participation is minimal), housekeeping is performed by the relatively greater number of men (12%), but again, in the opinion of men mainly. Typically, at the West, the number of males who are engaged in housekeeping is twice greater as compared to other regions of the country.

Generally, the fact that woman does all housework is perceived more positively as compared to the case when «housekeeping is performed by man while woman earns money» (65 and 44% correspondingly). At the same time, women are more positive toward men doing housework, while men are more likely to approve that housewife role for woman – the same way of self-actualization as employment. People with children and older people are more likely to support women playing housewife role.

Important: the higher educational level of respondents, the more they approve the thesis that «there is nothing wrong if man performs housekeeping while woman earns money», and disapprove the thesis that «for woman to be housewife – the same way of self-actualization as employment». Almost half of women consider there is nothing wrong if man does housework, the number of such among men is smaller (40%).

In Ukraine there is practically no such thing as militant feminism, but there are many couples — especially among younger generations — where work around the home is divided more equally. Some husbands even admit they do most of the cooking. Just as in other countries of the world, true friendship and shared interests are becoming greater factors in choosing a spouse as opposed to ability to act out gender roles. However, Ukraine is still years or decades behind the rest of Europe in this regard, as traditional gender roles still prevail.

There are some prospective solutions of gender related problems in Ukraine:

- to adapt the Ukrainian legislation to the EU legislation on the implementation of the state policy of gender equality in the society;
- to involve the state and legal mechanisms for securing equal rights and opportunities for men and women;
- to do scientific and experimental research on equal rights and opportunities for women;
- to hold awareness campaigns on the elimination of all forms of discrimination on the basis of sex;
- to explore the integration processes within female entrepreneurship.

DANYLO HALYTSKYI: PRINCE, DIPLOMAT, MILITARY LEADER

After the death of his father, Danylo Romanovych, who was then only four years old, became the ruler of the lands of Halych and Volyn (*Halysko-Volynske knyzyvstvo*). Danylo's rule proved to be short lived: the Kormylchychy family hatched a plot against the young Duke, and overthrow Danylo. His family and he himself were lucky enough to escape with their lives. In the city of Krakow Hanna and her sons were well received by Grand Duke Leshko. The duke agreed to help and send an envoy to the Hungarian king and Danylo went with them.

Soon, after they came, the envoy returned back to the duke, and the boy stayed with the king. After some time passed the Kormylchychy boyars came to the court of the Hungarian king with a plea for help and asked Danylo to forgive them.

Danylo was put on the throne of his father. And again he did not rule for long. One of the Kormylchyches, Volodyslav proclaimed himself the ruler of Halych. Danylo escaped and made his way to Krakow, to the court of Leshko. Leshko helped Danylo conquer the land of Volyn but Halych was more difficult to get back — the courageous and shrewd Grand Duke Mstyslav Mslyslavych from Novgorod had established himself as a powerful ruler there. Mstyslav invited him to come over and make peace. Danylo did go and liked Mstyslav so much that he asked the duke the permission to address him «father». Soon Danylo married Mstyslav's eldest daughter Hanusya. Danylo returned to Volyn. Years went by. Danylo proved to be a wise ruler and intrepid warrior.

Once, on a hunt with his brother Vasylo, Danylo saw a hill. He liked the place and said he wanted a fortress built there (Holm). The building of the fortress proved to be timely: disturbing news came that the hordes of unknown invaders were approaching the Slavic lands of Kyivan Rus.

The Ukrainian princes and dukes gathered in Kyiv to discuss the situation with Mongols, who attacked. There was little agreement among them as to what should be done, but after long deliberations three grand dukes agreed to jointly command the Ukrainian forces. They wanted to march out to the border land and meet the enemy at the distant approaches to their own lands.

The three grand dukes — Mstyslav Romanovych from Kyiv; Mstyslav Vsevolodovych from Kozclsk and Mstyslav Msiyslavovych from Halych — were ready to march against the Tartars at the head of a joint force in April 1223. For all practical purposes, the Ukrainian forces were wiped out.

Danylo retired to his lands. Hardly had his wounds healed, he had to go into the field to fight off enemies pressing on all sides. But the Mongols were still far off. Mstyslav in Halych knew no peace either. He had married his younger daughter Mariya to Prince Andrew, the son of the Hungarian king, and some time later the ambitious prince decided he was not satisfied with the town of Pcremyshl that had been given to him as his possession but wanted the lands of Halych as well. The prince went to his father for help and the king could not refuse his native son. With a considerable force, Andrew marched to Halych and captured it after a short siege. The people of Halych were not happy with their foreign ruler and remembering that their legitimate ruler was alive and not too far off, sent a delegation to Danylo.

Danylo did not have to be asked twice. Danylo became the ruler of Halych for the third time.

Andrew, humiliated by his defeat, returned several times attempting to recapture Halych, but each time his forces were beaten off. News came that the Tartar forces were on the march again, this time evidently intent on capturing Kyiv. Danylo sent his general Dmytro Domamyrych, his boyhood friend, with a considerable force, to defend Kyiv, whose ruler, Grand Duke Mykhailo had cowardly fled to Poland. Dmytro, arriving in Kyiv, sent back a message informing the grand duke that now he, Danylo, was proclaimed the ruler of Kyiv. It made Danylo's principality the biggest among other principalities in the Ukrainian lands/

Danylo, on getting the glad news, decided to strengthen his position and went to Buda, the capital of the Hungarian kingdom, with a proposal to have his eldest son Lev married to a Hungarian princess. He was aware

that alliances were quickly concluded and as quickly broken but in the face of the Mongol threat, he had little choice. On his return journey, he received the crushing news of the fall of Kyiv. Danylo desperately began looking in all directions for help. The Mongols had laid many of his lands waste. Danylo had towns rebuilt, trade re-established, crops harvested, new soldiers levied and trained. And the Mongol threat was always on his mind.

But Danylo had grave doubts as to whether it would be a wise move. He did not have too much time though for thinking things carefully over. An envoy from the conducting Mongolian ruler, Batu Khan arrived in Halych and demanded immediate surrender threatening total destruction. Danylo realized he stood no chances in confrontation with the superior Mongol forces. His brother Vasyloko advised going to Batu Khan in the Golden Horde and pleading for peace. And Danylo saw it was the only way out of the desperate situation. He did go and proved to be a suave and persuasive diplomat. He went away with a promise that his lands would not come under the Mongol attack. Also, he was given permission and right to rule and collect tribute himself, and have it sent to the Golden Horde without having any Tatar supervisors in his lands.

In spite of a cordial reception he received at the Golden Horde, Danylo was returning home with a heavy heart. He felt humiliated by the fact that he had to have his right for the rule of his lands confirmed by the pagan lord, that he had to pay a regular and considerable tribute.

At the end of 1262, he sent letters to many rulers of Eastern and Western Europe inviting them to come to the town of Ternov and discuss joint defense and joint actions against the Tartars. Only a few turned up. Among them were Danylo himself with his sons, Lev and Shvarn, Vasyloko with his son Volodymyr, and Boleslav, from Krakow. In his address to them, Danylo insisted on the necessity of forming a strong alliance that could oppose the threatening might of the Tartars.

His plea was not heard. The time for unity had not come yet. When still in Ternov. Danylo was taken ill, and when he returned to his Helm, he took to his bed. In March 1264 the king passed away. The first and the only ruler in the Ukrainian history he was styled "king," and not "tsar," or "knyaz (grand duke).

In Ukrainian historiography Danylo Halytskyi is considered to be the most outstanding ruler that the two western principalities ever produced. In view of the difficult circumstances under which he had to function, his achievements were remarkable. While rebuilding and expanding his father's domains, Danylo checked Polish and Hungarian expansion. Breaking the power of the boyars, he raised the social, cultural and economic level of his land until it was among the highest in Eastern Europe. However, not all his plans succeeded. Danylo failed to hold on to Kyiv and he did not attain his major objective – to rid himself of the Mongol yoke. Still, he managed to keep Mongol influence to a minimum. In his attempt to stave off the East, Danylo turned to the West, thereby providing West Ukrainians with an example that they would follow for centuries.

UDC 94(477.51)

MAKOVSKYI MAXIM, *first-year student,*
faculty of Agricultural Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

BATURYN –CAPITAL OF COSSACK-HETMAN STATE

Baturyn is a historical town in the Chernihiv Oblast of northern Ukraine. It is located in the Bakhmach Raion on the banks of the Seym River. Baturyn lost its city status in 1923 and received it back only in 2008.

Evidence of settlement in the area of present-day Baturyn dates back to the Neolithic era, with Bronze Age and Scythian remains also having been unearthed.

In the 11th century a small fortress was constructed at this site for the protection of the southeastern border of Chernihiv principality. In 1239 this fortified settlement, the predecessor of modern Baturyn, was razed by Mongols invading Kyivan Rus. It re-emerged as a provincial town (*mistechko*) in the early 17th century.

The contemporary name for the settlement, however, was first mentioned in the 1625, likely referring to the fortress of Stefan Batory, King of Poland, Prince of Transylvania, and Grand Duke of Lithuania, which was built and named in his honor. The area had been part of the Polish-Lithuanian Commonwealth (in the Kijów Voivodeship of the Crown of Poland) since before the Union of Lublin. In 1625 the Polish government commissioned a castle on the site of Kyivan Rus stronghold. At the beginning of the 1632–1634 war between

Poland and Muscovy, Baturyn was temporarily occupied and devastated by the Russian army. The royal administration and magnates then rebuilt and populated the town. Between 1634 and 1648 they erected a spacious fortress around the castle.

Control of the town was wrested from the Commonwealth during the B.Khmelnyskyi uprising, after which natives of Ruthenia gained some degree of autonomy under Hetman Bohdan Khmelnytskyi and his Cossack state. In 1648, Baturyn was transformed into a Cossack regional center (sotnia), first hosting the Starodub Cossack Regiment, and then the Nizhyn Regiment.

In 1648 the Ukrainian Cossacks wrested control of Baturyn from the Poles, and it became a local Cossack company center. As its economic significance continued to expand, the town was granted Magdeburg law in 1654. The settlement grew, and more merchants flocked to it, great fairs were held quarterly. In 1669 it became the capital of the Hetman state, in part because it had been spared the sort of damage inflicted on other major centers in Left-Bank Ukraine during the turmoil of Ruin. This status was intended to have been temporary. However, Baturyn went on to serve in succession as the residence of Hetmans Demian Mnohorshnyi(1669–72), Ivan Samoilovych (1672–87) and Ivan Mazepa(1687–1708).

The capital of the Cossack Hetmanate, an autonomous Cossack republic in Left-bank Ukraine, was located in Baturyn from 1669–1708, and from 1750-1764. It was in Baturyn that hetman Ivan Briukhovetskyi signed the Baturyn Statutes in 1663, which further elaborated the treaty with the Tsardom of Russia which B.Khmelnyskyi had initiated with the Treaty of Pereiaslav in 1654.

During Ivan Mazepa's hetmancy, Baturyn reached the pinnacle of its vitality and became one of the large and prosperous towns in early modern Ukraine, increasing in size and population (with upwards of 20,000 residents). It was a major center for the development of the Cossack officer class, or Cossack starshyna (notably the growth of its national consciousness), as well as well-to-do craftsmen and merchants.

Blacksmithing, nonferrous metal-casting, goldsmithing, bone carving, and the production of weapons, military equipment, riding gear, jewelry, glass, leather goods, textiles, pottery, bricks, lime, lumber, and other building materials were practiced in Baturyn. Particularly advanced was the manufacturing of ornamented glazed ceramic stove tiles, or kakhli. Some of them are fine pieces of folk craftsmanship marked with strong influences of Lithuanian, Belarusian, Polish, and possibly Dutch ceramic or graphic art of the 17th–18th centuries. The hetman capital maintained extensive commercial and cultural contacts with many countries in Western, Central, and Eastern Europe.

Baturyn boasted 40 churches and chapels, two monasteries and a college for government officials and diplomats (the Kantseliarsky Kurin). In 1708, the Zaporozhian Cossacks were caught in the midst of the Great Northern War, in which hetman I.Mazepa supported Sweden and its war with the Russian Empire and for Ukraine's independence. On 13 November 1708, Baturyn was sacked and razed by the Russian army of Alexander Menshykov, and all of its inhabitants were slaughtered. Dmytro Chechel, the commanding officer of the Baturin garrison, was broken on the wheel. Historian Serhii Pavlenko estimates that 6-7.5 thousand civilians and 5-6.5 thousand military personnel were murdered. The population of the city in 1708 was 20,000. By 1726 the city was a ghost town

The town was rebuilt in the 1750s, and served as the capital for hetman Kirill Rozumovskyi, whose palace was designed by Andrei Kvasov in the Baroque style (later rebuilt in the neoclassical style by Charles Cameron in 1799-1803). The home of the famous Cossack Vasili Kochubei, which was constructed some 50 years earlier, is surrounded today by a park in his name (although this building was devastated during World War II, it was restored during Soviet times).

Following Hetman K.Rozumovskyi's death, the town lost most of its political stature. In 1756, a textile plant was founded with 12 weaving machines, but quickly grew to include 76 machines. When Russian empress Catherine II abolished the Ukrainian Cossack state and incorporated its territories into the Russian Empire, Baturyn continued manufacturing textiles, feeding a growing demand for carpets. In 1843, Taras Shevchenko stayed in the town, marking his time by painting many of the architectural sights.

In June 1993, the Ukrainian government declared Baturyn the center of a national site of Ukrainian history and culture. In August, 2002 a government program was approved to restore Baturyn to its former glory.

On 22 January 2009 the Hetmans' Capital Monumental complex with the newly renovated Razumovsky Palace was officially opened.

TRAGICAL DEPORTATION OF UKRAINIANS FROM POLAND IN

1944 - 1945

History of Ukraine of the twentieth century includes many tragic pages such as the Holodomor of 1932-1933 or occupation of Ukraine by the Germany. From my point of view, one of the most important and unexplored events is migration of Ukrainians from Poland to the USSR and the Poles from USSR to Poland in 1944-1946.

The tragedy of this relocation is that 500 thousand Ukrainians were removed from their houses and taken at gunpoint to unknown destination. For the next two years the ethnic Ukrainian territory shifted approximately to one hundred kilometers to the east. In the Soviet Union all researches on relocation of Ukrainians in 1944 - 1946 were prohibited and they began only with the formation of Ukraine. Soviet propaganda called resettlement voluntary, and those who refused to go – “bandera bandits” who rob civilians. But in the nineties by researches the truth was found and it does not coincide with one that was told to people before.

In early 1944 the Red Army began to approach to the borders of Holm Land and Lemkivschyna. In this regard, the question about this land, where lived mainly Ukrainians, became urgent. Poland considered these territories their own, but the problem was in the Ukrainian population, which lived there since ancient times. Stalin feared explosion of national - liberation movement in Western Ukraine, which main base of UPA. Deportation of Ukrainians from Poland was advantageously for Poland and USSR. So, the idea of relocation Ukrainians in Ukraine began increasingly sounding in 1944.

The seeming inability of ethnic Poles and ethnic Ukrainians to live together peacefully drove state policy after the war. By autumn 1944, Stalin had ordered the forced deportation of all ethnic Poles from western Ukraine, in a formal trade for all ethnic Ukrainians from southeastern Poland.

The deportations occurred in stages. Poland and the Soviet Ukraine conducted population exchanges resulting from bilateral agreements signed on September 9, 1944 and August 16, 1945. In Lublin on September 9, 1944 the President of the People's Commissars of the USSR, Nikita Khrushchev and the head of the Polish Committee of National Liberation Edward Osobko Moravian signed an agreement on relocation. The land on which the action took place, covering land of Ryashivskiy, Krakow and Lublin provinces.

In 1944-1946, a Ukrainian-Polish population exchange was carried out. From September 1945 this process took the form of de facto deportation. The Ukrainians were forcibly removed by the Polish government with the assistance of security forces and three infantry divisions.

Ukrainians didn't want to go nowhere. Therefore, the Soviets began to involve well-tested propaganda. But not everyone believed it and not everyone wanted to leave their lands. No administrative measures to compel the government couldn't voluntarily leave their land. Ukrainian regularly paid all taxes, gave children in Polish schools and prayed in the Catholic Church. The main role in this played OUN and UPA, which dispelled the Soviet agitation.

The resettlement was being made in forcible way. The Polish army was coming at night without warning, so people couldn't escape. They were surrounded in the villages. Just two hours were given for picking things, and then all were transported to the USSR by trains. The problem was to bring people to the assembly point. After the war, a huge number of roads were destroyed, so Ukrainians had to leave the property and cattle for several days. Submitting to the USSR could be like in a few days or a few months. There were not enough cars and trains for resettlement. So people had to stay a long time in the collection points. To justify their actions Polish propaganda saying that all intelligent Ukrainians are in USSR and in Poland were only bandits and thieves.

The Polish government cooperated with the Polish underground nationalist-terrorist organizations. One of the largest organizations was Armija Krajowa (AK). In early February 1945 it began attacks on Ukrainian

villages. Since April 7, 1945 the gang “Fox” and “Volynianka” attacked the village Savkiv, during which shot 15 Ukrainians and looted their property. A similar event held in early June of that year in the village Piskorovychi. Here about 300 Ukrainians were killed.

One of the most famous tragedies of all resettlement in 1944-1946 is events in Pawłokoma. On 2–3 March 1945, approximately 366 Ukrainian and a few Polish inhabitants of Pawłokoma were murdered, by a former Armia Krajowa unit, aided by Polish self-defense groups from nearby villages. The victims were held in a local church, interrogated (some were possibly tortured) and then taken to a local cemetery where they were executed. Only women with small children (below 10 years old) survived.

The Pawłokoma massacre is one of the better-known examples of Ukrainian civilians murdered by different Polish groups in February–April 1945. Similar massacres followed in other nearby villages, including Łubna, Małkowice and other.

Thus, the first transfers of the population occurred at the end of World War II. The Poles who resided east of the newly established borders were deported back to the new Poland over three years. In 1944 the expulsion from Ukraine involved 117,000 Poles officially. In 1945 the number swelled to 512,000 Poles. In 1946 the total was 158,500 Poles from Ukrainian SSR alone.

Some 482,000 Lemkos, Rusyns and Ukrainians were deported back to Ukrainian SSR between September 1944 and April 1946, although some 300,000 remained in their native settlements within the borders of Poland. Many Ukrainians and Lemkos as well as tens of thousands of Poles (ca. 200,000 persons or more) fled from south-eastern Poland back to central Poland between 1944 and 1945 independently of treaties due to pacification campaign.

Operation Vistula occurred within the Polish national borders. The transfer involved persons who were internally relocated as citizens of the country. The final relocation of Ukrainians and Poles between the state borders occurred in 1951, when Poland was forced by the Soviet Union to adjust the in the upper San River area and in the Belz area for economic reasons. Poland has given up rich deposits of coal including the city of Bełz that was in Poland, and in exchange, was assigned a stretch of barren land with low quality soil and no natural resources east of the San River and south of Przemyśl. The new Soviet acquisitions went to Ukraine, and populations were exchanged.

UDC 94(477)

NOSOVETS Alina, *first-year student,*
faculty of Agricultural Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

UKRAINIAN REVOLUTION ON GRANITE

In October 2015 we marked the 25-th anniversary of Ukrainian students’ protest known as "Revolution on the Granite".

Ukrainian students in October 1990 defended their right for dignity, freedom and their own state. Student Revolution lasted only 16 days and became the impetus for Ukrainian independence. The central square of Kyiv, the capital of Ukraine, was covered with granite slabs, hence the name – "Revolution on the Granite". The forms of protest, which were chosen by the students – starvation, blocking main streets, and strikes led them to the victory. These young people have demonstrated the possibility of the alternative to the USSR reality.

In 1989 two student groups, the Student Brotherhood (March 1989) and later the Ukrainian Students Union (December 1989) formed a coalition against Soviet influence. Initially, student groups staged protests and strikes in response to concerns regarding higher education-abolish compulsory courses in Marxism-Leninism, ban on campus operations of KGB and CPSU, protect students from persecution for political activities, etc. Demonstrations by students and Ukrainians included- taking an oath of allegiance to an independent Ukraine, and demonstrations outside KGB headquarters.

Responding to a call from opposition parties on September 30, 1990, 100,000 students gathered in Kyiv in solidarity against a proposed Union Treaty (a proposition by the Kremlin to strengthen ties among republics of the Soviet Union). On October 1, 1990, on the first day of the Supreme Soviet’s second session, 20,000 people

protested in the streets and workers organized a one day warning strike. Taking note of the political climate and wave of support, the student coalition regrouped and formed an achievable list of demands, inclusive to that of the grievances of Ukrainians.:

- Resignation of Soviet Premier and establishment of multi-party elections.
- Abolition of the proposed Union Treaty.
- A law ensuring Ukrainian military conscripts only delivered military service within Ukraine.
- Nationalization of Communist Party property

On October 2, 1990 a group of 200 students launched civil disobedience in support of their demands. The students occupied what they renamed Maidan Nezalezhnosti (Freedom Square), official name October Revolution Square, in Kyiv, initially erecting about 50 tents. This is the same square that would be later occupied by the Orange Revolution some fourteen years later and Dignity Revolution 23 years later. A core group of 200 students participated directly in the hunger strike, while many others joined to participate in the general strike over the next several days, increasing support to thousands of people. Opposition members of Parliament also joined, and solidarity swelled to about 15,000. The movement continued to gain support at an alarming rate. Workers from the Arsenal factory in Kyiv declared support for the students. Students all over Ukraine had either joined the strike in Kyiv, or staged sit-ins in solidarity at their local universities. By mid October, universities had become paralyzed due to lack of student attendance.

On Oct 15, movement demands were read aloud outside of parliament by one of the student organizers, Oles Doniy and nationally broadcast. Government acquiesced within two weeks of 15 days of the initiation of the hunger strike. On October 17, 1990, Parliament agreed to restrict the Soviet military within Ukraine (volunteers accepted), dropped consideration of the proposed Union Treaty, and several months later, Prime Minister Vitaliy Masol resigned and the Supreme Soviet agreed to allow multi-party elections.

Although successful in getting most of their demands specifically met, the government did not keep their promises long term. Youth were shut out from participating in politics in any official capacity. Government imposed age limits on candidates and leaders that were able to participate faced great difficulty entering a “majoritarian” political system

Oles Doniy reflects, “At that time young political leaders had the possibility to realize their ideas, just as there was also the possibility for the state to incorporate them. Unfortunately, the state squandered the opportunity... in fact; ideas about the complex social and political reforms in Ukraine were to be found exclusively within the young political elite, in the student organizations.”

The students were also partner to the post revolution events. An option for the Granite Revolution could have been to go back to civil resistance when government acted in ways that went back on their promises.

Thus, Revolution on the granite was one of the most successful moments on the road to independence of Ukraine. It was the students' victory, the first defeat of the communist regime and the country's first step toward independence.

Many participants of the Revolution on the granite, and in subsequent years have shown considerable civic engagement in different spheres of life of Ukraine, in particular: Oles Doniy, Oksana Zabuzhko, Vyacheslav Kirilenko, Vakhtang Kipiani, Solomiya Pavlychko, Taras Prokhasko, Angelica Rudnitskaya, Andrey Stetskiv, Oleg Tyagnybok, Volodymyr Chemeris, and many others.

UDC 94(477):391:746.3

SARAKA Oksana, *first-year student,*
faculty of Agricultural Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

FROM THE HISTORY OF UKRAINIAN EMBROIDERY

Embroidery can be traced to the time when the needle was invented which, in antiquity, was a thorn or a fish bone. The first stitches were those sewing together pieces of clothing from skins or domestically-made fabric. Our earliest female ancestors often added red or black threads into the light threads when weaving fabric,

thus creating a geometric pattern. It became a symbol which, it was believed, had the power to protect a person from all harm. Later, embroidery imitated the woven design.

Among the objects discovered in the Martynivtsi hoard of the 6 - th cen. A.D., uncovered in the Kyiv region, was a metal figure of a person, with a design on the front of his clothing. This was the time when on the vast expanse of Ukraine, among the tribes of Poliany, Siveriany, Tivertsi, and Derevliany, Ukrainian ornamentation was created; it symbolized the forces of nature and a worldview of the universe. It is supposed that the design on the shirt had a protective, talismanic purpose. Embroidery decorated the sleeves, the front of the shirt, and the collar, and this created the obereha[talisman]. A notation has been preserved that at the end of the 11-th century, Anna- Yanka, the daughter of the Great Prince Vsevolod and sister of Volodymyr Monomakh, founded a school of embroidery in the St. Andrew's Monastery. Satin stitch, and embroidery in gold and silver were taught. The monastery is decorated with frescoes from the 11-th century depicting the daughters of Great Prince Yaroslav Mudryi, with embroidery adorning their clothing. From the 12-th century, there is a description of the clothing of King Danylo (1201-1264): his sheepskin coat was embroidered with fine Greek purple threads and gold, and his green leather boots were also embellished with gold.

Ukraine can be divided into three regions in terms of embroidery: the country's inaccessible areas, such as Polissia in the north and the Hutsul region in the Carpathian Mountains, where strict geometric patterns have been preserved; central and eastern Ukraine, from the Buh River along the Dnipro River to the Black Sea, where floral designs predominate; and the remaining areas (Volhynia, central Halicia, the Boiko and Poltava regions), where floral motifs are strongly geometric in their interpretation.

Colour was related to the embroidery pattern. Even in the case of complicated and varied designs, colours are limited to one or two, such as black and red. The finest examples are found in Polissia. The same can be said of the embroideries of the Lemko region and Podillia. The geometric patterns of the Hutsul region and Bukovyna, however, are multicoloured. At times floral motifs appear in a greater number of colours, such as black, red, and yellow. Animal motifs are rarely encountered.

Embroidery designs are used mostly on clothing. A traditional form of embroidery is used for the shirt (for both men and women). The basic part of the design is placed on the sleeve. Other parts of the shirt – such as the collar, the front, the cuffs, and the bottom – have narrower bands of embroidery, which complement the main motif on the sleeve.

Special significance is attached to the embroidery on towels and kerchiefs. The ancient, symbolic signs are rarely found today; they have been replaced by floral designs along both sides of the *rushnyk*. Embroidered *rushnyky* were used in folk rites, particularly for weddings and for decorating holy icons.

The most important motifs in Ukrainian embroidery for many centuries have been stylised shapes of guelder rose, oak, grapes and poppies. All of them are actually ancient symbols stemming from pre-Christian, pagan beliefs. The guelder rose is of a particular importance because of a special attitude to this plant which is felt in Ukraine even today. The Ukrainians regard the guelder rose as their “national tree”, “the family tree”. The red juice from the guelder rose red fruit symbolises blood, and blood, in its turn, symbolizes the family and the cycle of birth and death.

The oak was a sacred tree of the ancient Ukrainians. It symbolised Perun, god of thunder, human energy, development and life. Men's shirts were often embroidered with stylized shapes of acorns and oak leaves.

Many of the old Ukrainian folk songs feature references to “*sad-vynohrad*,” (garden-grapes). This *sad-vynohrad* symbolised the garden of life, in which Man sows and plants, and Woman takes care of the growing fruit and grain.

The bloom of the poppy was the flower of love, and the poppy seeds were thrown over people, cattle and houses to protect them against evil.

The lily was a symbol of chastity and purity. In embroidery, lilies often appeared alongside with leaves and buds which symbolised the tripartite unity of birth, growth and development.

The most enigmatic, and most beautiful symbol that appears in Ukrainian traditional embroidery is *Berehynya*, The Protectress, a female figure with raised arms, each hand holding a flower. *Berehynya* was a pagan goddess of meadows and fields, a symbol of life and fertility, the mother of everything living. *Berehynya* was believed to have “a maternal force” that protects people all their life. *Berehynya* is Mother, Nature and Tree of Life, all rolled into one.

The most popular method of embroidery today is the cross-stitch. It has penetrated into the most remote areas because it made possible, to a large degree, the transition from geometric to floral motifs. The cross-stitch

has become widespread among all European peoples and in Ukrainian embroidery has replaced other, ancient techniques.

UDC 811.111:008 (477)

STOYAN Vadym ,*first-year student,*
faculty of Plant Protection, Biotechnology
and Ecology National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser - ISAKOVA N. P.,
Ph.D., associate professor

THE DEVELOPMENT OF FINE ARTS IN UKRAINE IN THE 19th CENTURY

The appearance of art schools in Odesa, Kharkiv, Kyiv in the 19th century led to the development of Ukrainian painting. The central place in post Shevchenko period is occupied by genre painting, picturesque landscapes, heroic historical events, national legends and folk tales, portraits of common people in which artists tried to express psychological nuances. Direct followers of Shevchenko's democratic traditions in painting were K.Trutovsky, L.Zhemchuzhnikov, I.Sokolov.

An outstanding master of genre painting was M.Pimonenko. The majority of his works portrayed the village life. Generosity, emotionality and high artistic skill are distinguishing features of *Christmastide Fortune-Telling; Wedding Party in Kyiv Province; Seeing-off the Recruits; Matchmakers; Harvesting; To Fetch Water; Trade Fair*, etc., the canvas painted by him. Author of over 715 paintings and pictures, Mykola Pimonenko was one of the originators who in this nation combined the genre art with poetic Ukrainian scenery, as well as founded an art school in Kyiv.

The unique and original phenomenon in the world art is marine artist I.Aivazovsky. During his career, I.Aivazovsky produced around 6,000 paintings. He never painted his pictures from nature, always from memory, and far away from the seaboard. His artistic memory was legendary. He was able to reproduce what he had seen only for a very short time, without even drawing preliminary sketches. Besides impressive seascapes, he was also the author of famous landscapes of the Ukrainian steppes, such as *Chumatska Valka, Canes on the Dnieper*, and the scenic picture *Wedding Party in Ukraine* that was unique for the painter, et.

Innovative for landscape painting has become the creative work of Arkhup Kuindji who was born not far from Mariupol. The very first picture *Night on the Dnipro* set by him for display caused sensation in St. Petersburg. The painter skillfully applied the brush to convey the the play of air and light on canvas.

Konstantin Trutovsky, one of founders of the society 'Peredvizhniki', devoted many of his works to Ukrainian subjects. He is the author of such works as *May Night , Sorochynsky fair, Serf Girls Dancing in front of the Landowner, Girls near the Well*, etc. Magnificent and unforgettable are Ilya Repin's canvases *Motria Kochubeivna, Cossack rears, Cossacks Are Writing a Letter to the Turkish Sultan*.

In the 1880's-90's the leading place in the fine arts is occupied by the Ukrainian national school of landscape painting and such prominent artists as V.Orlovsky, O.Slastena, S. Svitoslavsky, K.Kostandi, I.Pohitonov, S.Vaskivsky. Creators of landscape genre represented all regions of Ukraine in different seasons of the year, depicting everyday working life in close unification with human nature. These are V.Orlovsky's *Haymaking, Village in the winter* by P.Shevchenko, *Cossack Levada* by S. Vaskivsky.

In the Ukrainian fine arts when the movement of Peredvizhniki, having played its positive role, exhausted the potential, young artists began to show interest in new forms and methods of portraying reality offered by impressionism and symbolism. Impressionism had a strong influence on Ukrainian painting. The first Ukrainian impressionists appeared at the end of the 19th century and were graduates of the Cracow Academy of Fine Arts, where they had studied under Jan Stanisławski, Leon Wyczółkowski, and J. Fałat. Oleksa Novakivsky, who later embraced a symbolic expressionism reminiscent of V. van Gogh and F. Hodler, was one of the first Ukrainian impressionists. Ivan Trush (*A Gutsul And A Girl*), who preferred to work with grayed colors, adopted impressionism only partly. Mykola Burachek captured the sunbathed colours of the Ukrainian steppe. Mykhailo Zhuk and Ivan Severyn introduced decorative elements into their impressionist works. Impressionism was a major trend in Ukrainian painting until the early 1930s. Its leading exponents were Oleksander Murashko (*The Good Message, In The Café*), Vasyl H. Krychevsky and Fedir Krychevsky (*The Bride*), Petro Kholodny (landscapes and portraits), Mykola Hlushchenko, and Oleksii Shovkunenko. Then

Mykhailo Dmytrenko, Mykola Nedilko, Mykola Krychevsky, and Mykhailo Moroz continued the tradition of Ukrainian impressionism. The other representatives of the new trends were O.Novakivsky (*Caroling*, still-lives), M.Samokish (*Troika*), K.Kostandi (*Lilac*), I.Izhakevych (*Mother Is Coming*), etc. Ukrainian paintings of that period showed ordinary people, their vital needs and aspirations for happiness. Besides, Ukrainian themes helped to show the talent of such artists as M.Vrubel, famous for his murals and icons in St.Cyril's church in Kyiv, S.Sviatoslavsky - the author of the picture *Suburbs of Kiev*, V.Vasnetsov, who played a major role in decorating the interior of St. Vladimir's cathedral in Kyiv, and also artists M.Ge (*An Old Peasant, Ukrainian landscape*), S.Kostenko (*Evening On The Dnieper*).

The opening of art studios of O.Murashko in Kyiv and S.Novakivsky in Lviv promoted the growth of professional painters. Since the 1900's secular fine arts was taught in Ukraine. In 1901 Kyiv painting studios were reorganized into school and put under the supervision of the Petersburg Academy of arts. The future painters were taught by academician V.Nikolaev - the first rector of this school, artists V.Menk, M.Pimonenko, V.Orlovsky. The school had of two departments: painting and architecture. F.Krichevsky O.Murashko, M.Boichuk, M.Kozik also worked there. Many graduates became outstanding artists and made the great contribution to the development of fine arts in Ukraine. Among them were O.Arhipenko, M.Dontsov, I.Kavaleridze, I.Padalka and many others.

K.Kostandi, P.Volokidin, T.Fraerman worked in Odessa art school. Another Art school of national crafts was opened in Kharkiv.

Impressionist sculptors such as A.Rodin avoided sharp outlines and excessive detail in order to convey a general impression of the object. The leading Ukrainian exponents of this trend were Mykhailo Parashchuk, Mykhailo Havrylko, Bernard Kratko, Serhiy Lytvynenko, and Antin Pavlos.

Thus, 19th century was the period of advancement of Ukrainian culture. It gave the world a lot of geniuses, but at that time their great works could not always reach the broad masses in due time. Nevertheless, despite grandiose social crises brought about by the 19th century, the further progress of Ukrainian culture continued.

СЕКЦІЯ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

УДК 94(477)

ГРИЦИШИН Михайло,
студент 1 курсу ННІ Лісового та садово-паркового господарства, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – Хвіст В.О.,
канд. іст. наук, доцент

УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

Червень 1941 року. Моє рідне місто, Шепетівка, жило мирним життям. Працювали промислові підприємства, колгоспи району закінчували косовицю. Військові частини, які дислокувалися на території міста та району, проводили бойові навчання. Проте в цьому, на перший погляд звичайному житті, відчувалася напруженість. Але життя є життя.

22 червня була неділя. В парку культури і відпочинку грав духовий оркестр однієї з військових частин. Та несподівано загули гудки. По місту пішли чутки, що розпочалася війна. Біля 11 год. ранку в небі над містом з'явилося до 20 німецьких бомбардувальників. З кожним днем в місті ставало все тривожніше, лінія фронту наближалася до Шепетівки. Під натиском німецьких військ Червона Армія змушена була відступати.

4 липня 1941 р. фашисти, сіючи на своєму шляху смерть і розруху, окупували м. Шепетівку (8 липня – Проскурів, 10 липня – К.- Подільський). До 20 липня фашистські війська захопили всі населені пункти Хмельницької області. Захопивши Україну, фашисти створили рейхскомісаріат на чолі з Еріхом Кохом для керування країною. Характерно, що рейхскомісаріат розмістився не в Києві, а в Рівному.. Цим фашисти намагалися показати, що мають намір керувати Україною, як колонією, і не збираються надавати їй будь-яку видимість автономії.

Намагаючись знищити українську державність і національну свідомість, гітлерівці поділили Україну на 4 частини. Кам'янець – Подільська область входила в так званий генерал – комісаріат «Волинь – Поділля» на чолі якого стояв жорстокий кат і грабіжник українського народу, ярий фашист Шене. Генерал – комісаріат ділився на гебіти (округи) на чолі з гебітскомісарами. Гебітскомісаріати відповідно до розпорядження Гітлера були створені 20 серпня 1941 року. На території Кам'янець-Подільської (з 1954 року Хмельницької області) діяло 9 гебітскомісаріатів: Кам'янець – Подільський, Дунаєвецький, Ярмолинецький, Проскурівський, Летичівський, Старокостянтинівський, Антонінський, Ізяславський, Шепетівський. Гебітскомісаріати ділилися на райони, якими управляли районні господарчі управителі – крейсландвірти і районні шефи (місцеві зрадники). На групу сіл призначався ляндрірт, який крім господарчих функцій відповідав також і за політичне становище довіреної йому території.. Місцеві ради депутатів трудящих були знищені, натомість були створені районні сільські управи на чолі із зрадниками. З перших днів окупації німецька влада шукала і знаходила спільників з числа місцевих зрадників.

Фашистами були створені каральні органи, функції яких були формально поділені, але фактично всі вони займалися політичним наглядом за населенням. Вищим каральним органом була політична поліція СД, яка знаходилася в безпосередньому підпорядкуванні гестапо. Гестапо і СД знаходилися по вул. Славутській (напроти міліції, там, де в даний час розташований бар «Юність»). По цій вулиці ходили гестапівці, одягнені в цивільний одяг. Справи так званих «карних злочинців» розглядала окружна кримінальна поліція. В містах і районах, крім німецької жандармерії, існувала так звана українська поліція з числа місцевих жителів. Вона мала офіційну назву «шудманшафт», а поліцаїв називали «шудманами».

Мешканцям краю нічого не залишалось, як з тривогою чекати подальшої долі. Війна поламала життя раптово і жорстоко, поділивши його чіткою межею на «до війни» і «під час війни». Важкий час наступив для шепетівчан. Всюди їх чекала смерть від кулі окупанта. Смерть за ходіння по вулицях у вечірній час, смерть за саботаж, смерть за допомогу військовополоненим. Часто в багатолюдних місцях,

особливо на базарі проходили облави, які нагадували полювання на людей. Всіх, хто потрапляв під руку, фашисти направляли в «трудоий табір». Там примушували працювати по 20-22 години на добу, не даючи при цьому ні грама хліба. Знесилених каторжною працею і голодом людей, фашистські звірі вивозили на західну околицю міста і розстрілювали. Розстрілювали цілими сім'ями. В центрі міста влаштували гетто, для цього три паралельні вулиці старої Шепетівки по 4 квартали огородили колючим дротом. В газеті «Сталінська правда» від 14 січня 1944 року писалося, що гітлерівці вивозили на розстріл людей з оркестром, щоб заглушити голоси своїх жертв. Коли по Шепетівці йшла машина з оркестром, весь люд розбігався в різні сторони.

В Шепетівці підпільними групами керував підпільний комітет на чолі з Горбатюком О.А. Перед шепетівським підпіллям були поставлені завдання:

- нанесення ударів по всім транспортним артеріям, знищення ворожих ешелонів, бойової техніки і ворожої сили;
- паралізація виробництва і заготівок сільськогосподарської продукції; морально-політичний розклад власівських, козацьких та інших формувань;
- організація втеч військовополоненим і відправка їх в партизанські загони; зрив важливих подій окупаційної влади по відправці радянських громадян в Німеччину;
- боротьба з ворожою політичною агітацією шляхом правдивого роз'яснення політики і мети фашизму; проведення розвідки передислокації німецьких військ.

Для виконання перерахованих завдань було організовано 12 груп. Групи постійно мінялися як в кількісному складі, так і в відношенні завдань, які виконувалися. Як правило, не тільки члени, але й керівники груп не знали складу інших груп. Групи працювали, виходячи з ситуації, часто проявляючи ініціативу.

Шепетівські підпільники провели багато сміливих диверсій: вивели з ладу ливарний завод, розброїли 4 поліцейських дільниці, організували напад на склад зброї, підірвали міську пошту, радіовузол. Найактивнішу участь в цих операціях приймав Станіслав Швалленберг. Певний час він після втечі з німецької армії переховувався в Шепетівці у А. Павлюка, потім у Л. Голецької. Підготувавши документи, підпільники перевели його на квартиру О.Г. Рахлінського в с. Романіни Славутського району, певний час він допомагав Славутським підпільникам в організації диверсій.

Партизанський і підпільний рух в цей час перетворився на загальнонародний. Місцеве населення підтримувало їх, допомагало продуктами, поповнювало ряди месників.

Незабутнім для жителів міста залишається день 11 лютого 1944 р., коли війська 60-ої армії 1-ого Українського фронту під командуванням генерал – лейтенанта І.Черняхівського після жорстоких боїв звільнили місто від фашистських загарбників.

Шепетівська земля гордиться внеском своїх земляків у перемогу над фашизмом в роки Великої Вітчизняної війни. В Славутських, Шепетівських лісах та на Ізяславщині в роки фашистської окупації піднялося на боротьбу з ворогом населення даної місцевості і, якщо інші партизанські загони і об'єднання на Україні формувалися спеціально закинутими на окуповану територію групами десантників, то в наших краях партизанський рух виник стихійно, за велінням серця, за покликом душі. Багато партизанів за бойові заслуги перед Батьківщиною представлені до високих урядових нагород, які особливо відзначились в боях з німецькими окупантами, представлені до найвищої нагороди – присвоєння звання Героя Радянського Союзу.

Багато шепетівчан було вивезено на каторжну працю до Німеччини, їх називали «остарбайтери». Більшість з них, це близько 75%, так і не повернулися до своєї домівки, до свого рідного краю.

9 травня 2015 року виповнилося 70 років знаменної дати – Перемоги нашого народу в Великій Вітчизняній війні. Мир прийшов до нас крізь ріки людської крові. Майже в кожній сім'ї війна назавжди забрали рідних і близьких. Нікому і ніколи не вдасться переписати трагічні сторінки війни. Схилимо голови перед подвигами наших батьків і дідів, усіх тих, хто вступив у смертельний двобій з ворогом – гітлерівським фашизмом – і у кривавій боротьбі відстояв честь, свободу і незалежність Вітчизни. Ще раз пригадаємо ті буремні роки.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА В ПАМ'ЯТІ НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Друга світова війна – страхітливе явище світової історії. Вона втягнула в свою орбіту 61 державу, 80 % населення земної кулі і тривала довгих шість років. Вогняний смерч пронісся над величезними територіями Європи, Азії та Африки, охопив океанські простори, досяг берегів Нової Землі і Аляски на півночі, Атлантичного узбережжя на заході, Курильських островів на сході, меж Єгипту, Індії та Австралії на півдні. Війна забрала більш як 57 мільйонів життів, з них 27 мільйонів – у Радянському Союзі. Біди і страждання, яких зазнали народи, незмірні.

Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. небувала в історії за масштабами і жорстокістю битва народу Радянського Союзу проти найбільш реакційної сили ХХ ст. – гітлерівського фашизму. Вона була найважливішою складовою частиною другої світової війни 1939–1945 рр. В цій війні вирішувалася доля не лише народів Радянського Союзу, а і всієї Європи, всього світу. Величезні жертви радянського народу в тому числі і українського, в ім'я свободи і незалежності Вітчизни, тяжкі страждання, звитязна праця і бойові подвиги в тилу і на полях битв, масовий героїзм людей не пропали даремно – війна закінчилася довгожданою перемогою [1].

Корінний перелом у Великій Вітчизняній війні приніс українським землям визволення від німецько-фашистських загарбників. Початком звільнення території України від окупантів стала Сталінградська битва. Уже 18 грудня 1942 р. в ході контрнаступу радянських військ було звільнено перший український населений пункт – с. Півнівку Ворошиловградської області. До лютого 1943 р. ворога було вигнано із значної частини Донбасу і Харківщини. 23 серпня 1943 р. був визволений Харків. Велику роль в очищенні української землі від фашистської скверни відіграло форсування Дніпра (вересень-листопад 1943 р.) 6 листопада 1943 р. радянські війська оволоділи столицею України – Києвом. Правобережна Україна була звільнена від гітлерівців в ході Корсунь-Шевченківської та Рівненсько-Луцької операцій (січень-лютий 1944 р.). В травні 1944 р. було визволено Крим, а 27 червня 1944 р. – місто Львів. На початку жовтня 1944 р. територія України в межах кордонів червня 1941 р. була повністю звільнена від окупантів, а наприкінці цього місяця війська 4-го Українського фронту вигнали ворога із Закарпаття. 29 червня 1945 р. між СРСР і Чехословаччиною було підписано договір про возз'єднання Закарпатської України з УРСР. Для звільнення української землі з січня 1943 р. по жовтень 1944 р. було проведено 11 стратегічних і 28 фронтових операцій. 680 діб тривала безпрецедентна битва за визволення України. Українська земля захлиналася кров'ю – і своєю, і ворожою. Середньодобові втрати, коли бої досягали найбільшого напруження, становили 68 тис. чоловік. Радянські воїни при звільненні України покрили себе невмирущою славою. Вони здійснили тисячі подвигів, ризикуючи, а часто і віддаючи своє життя в ім'я її свободи.

Друга світова та Велика Вітчизняна війни стали особливою сторінкою минулого українського народу. Вони не просто розділили історію радянського суспільства на довоєнний і післявоєнний час, а й перекроїли незліченну кількість людських доль, примусили переглянути систему попередніх цінностей, відмовитись від ілюзій минулого і навчитися жити за новими законами. Війна не тільки призвела до величезних матеріальних, людських втрат – вона вплинула на свідомість, моральний стан мільйонів людей, залишила глибокий слід в їхній пам'яті. Після війни українське суспільство, як і все радянське, стало іншим.

Перш, ніж детально характеризувати наслідки війни, слід хоча б стисло окреслити внесок народу України в перемогу над нацизмом і фашизмом. За роки війни понад 6 млн. громадян Української РСР воювали у складі радянських збройних сил, сотні тисяч – у формуваннях народного ополчення і винищувальних батальйонах. Українці воювали у складі польської Армії людової і чехословацьких військових з'єднаннях, які формувалися на території СРСР. Так, в 1-му Чехословацькому армійському корпусі під командуванням Л.Свободи у серпні 1943 р. з 3517 військовослужбовців 2210 були

закарпатськими українцями. Воїни-українці з честю виконали свій військовий обов'язок перед Батьківщиною, перед своїми рідними і близькими, а також перед народами країн, що потрапили до нацистського рабства.

Роки страшного військового лихоліття, яке двічі смертоносною хвилею пройшло по Україні, виявило невмируще прагнення українського народу до свободи, його життєздатність, мужність, працелюбність, уміння стійко протистояти всім незгодам. Саме завдяки цьому і вдалося роздавити нацизм і фашизм. [2].

Однак ця перемога далася великою ціною. За даними «Книги Пам'яті України», людські втрати оцінюються в 10 млн чол.: 4,5 млн цивільного населення, близько 4,1 млн військовослужбовців (убитих, загиблих у полоні, зниклих без вісти, померлих від ран і хвороб у повоєнні роки), понад 200 тис. остарбайтерів, які не повернулися додому з каторжної праці на чужині, не менше 100 тис. членів ОУН та вояків УПА, 50 тис. радянських партизанів і підпільників, близько 16 тис. українців, які загинули у складі збройних формувань, що воювали на боці Німеччини [3].

Друга світова та її складова – Велика Вітчизняна війна, стали найбільш доленосною і трагічною подією в історії України. Біль втрат, приховані душевні страждання зачепили кожную родину й дотепер відлунуються у спогадах тих, хто став свідком та учасником тих подій. Саме тому вони посідають своєрідне місце в колективній історичній пам'яті нашого народу й державній політиці, спрямованій на увічнення жертв війни.

Література:

1. Україна в роки другої світової війни. <https://sites.google.com/site/ukrainavrokivi/ukraiiena-v-roki-drugoie-svitovoie-vijni>
2. Реєнт О.П. УДК 94 (477.75) «1941/1944» Друга світова війна та Україна: політичні, соціально-економічні й демографічні наслідки. – <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2011/1-2/Reent.pdf>
3. Безсмертя. Книга Пам'яті України. – К., 2000. – С. 561;
4. Чайковський А.С. Невідома війна. – К., 1994. – С. 245.

УДК 94(477)

МАРУЩЕНКО Олена,

*студентка I курсу економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – Хвіст В.О.,
канд. іст. наук, доцент*

ЮНИЙ ПАРТИЗАН СЕЛА ОЛЬШАНИЦЯ

Війна – це жахлива трагедія в житті кожного народу. За всю історію людства не було таких катастроф та стихійних лих, які забрали більше б життів, ніж війна.

Мета статті: розповісти про відважного і сильного духом партизана, який не боячись смерті відстоював свою землю, свою Батьківщину.

На території села Ольшаниця проходила Друга світова війна, в якій загинуло багато мирних селян. В період фашистської окупації створювались партизанські загони, одним з яких був загін – Іскра, яким командував лейтенант Г.С. Кулагін. Зв'язковим загону був піонер Володя Бучацький, замордований фашистами в 1943 р.

Володя Бучацький народився в селі Ольшаниця в 1927 р. Сім'я Бучацьких була багатодітною. Батько піонера, Петро Бучацький, був більшовиком. У роки встановлення Радянської влади став першим комунаром у селі. Вчився Володя у Ольшаницькій семирічній за тих часів школі. Це був старанний, наполегливий учень, один з кращих у класі.

Восени 1941 р. гітлерівці окупували рідне село Володі. Діяти і мстити! Тільки так! Хлопчик вирішив змайструвати радіоприймач, слухати Москву і писати листівки. Повинні ж знати правду люди! У пошуках деталей до радіоприймача, Володя потрапив до рук гестапо, але йому вдалося врятуватись. Та пошуки деталей продовжились. Випадково піонер познайомився з Жоржем Павліченком, комсомольцем, який залишився в селі для підпільної роботи. Через нього юному піонеру вдається зв'язатись з районною підпільною комсомольською організацією. Так Володя став підпільником. Багато справ було на рахунку

підпільників. Йшли під укiс ешелони, проводилися диверсії на залiзницi. Володя став зв'язкiвцем мiж радянськими вiйськами i пiдпiллям у селi. Вiн доставляв цiннi вiдомостi про розташування ворога.

Сiчневої ночi, виконуючи складне завдання, юний розвiдник потрапив до рук фашистів. Гiтлерiвцi довго катували Володю, намагаючись дiзнатися про завдання маленького розвiдника. Але Володя мовчав. Озвiрiлi фашисти босого на снiгу привели Володю за село на узлiсся i розстрiляли.

Пам'ять про нього живе в наших серцях.

29 жовтня 1988 р. на мiсцi загибелi Володi Бучацького було вiдкрито пам'ятник.

Головними цiлями партизан було:

Зруйнувати та спалити до тла всi населенi пункти в тилу у нiмцiв на вiдстанi 40-60 км в глибину вiд переднього краю та на 20-30 км вправо i влiво вiд дорiг. Таку ж мету мав i Володимир. Вiн мав дiзнаватись i передавати всю iнформацiю радянським солдатам.

Отже, Володя Бучацький – пiонер, партизан, зв'язковий загону. Вiн був зразковою людиною. На мою думку ми всi маємо порiвнюватись на нього i мати таку ж силу волi i любов до батькiвщини, як i Володя Бучацький.

Лiтература:

1. Кентiй А.В., Лозицькiй В.С. Партизанський рух 1941–1944 рр. в Українi // Український iсторичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 3–16.

2. Кучер В. Партизанська рух в Українi 1941–1944 рр.: Погляд iз сьогодення // Iсторiя в школах Українi. – 2004. – № 9-10. – С.48–54.

3. Литвин В. Україна в роки окупацiї (з циклу статей «Україна в Другiй свiтовiй вiйнi» // Iсторiя в школах Українi. – 2005. – № 8. – С. 50–55.

4. Україна Партизанська 1941–1945. Партизанськi формування та органи керiвництва ними: Довiдково-наукове вiдання. – К., 2001.

5. Чайковський А.С. Невiдома вiйна (Партизанська рух в Українi 1941–1944 рр. Мовою документiв, очима iсторика). – К., 1994.

УДК 93(477)

МIКОВ Владислав, МIКОВА Лiля

*студенти I курсу економiчного факультету,
Нацiональний унiверситет бiоресурсiв i
природокористування України
Науковий керiвник – Хвiст В.О.,
канд. iст. наук, доцент*

ДРУГА СВIТОВА ВIЙНА В ПАМ'ЯТI НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Друга свiтова вiйна залишила слiд у кожнiй укpaїнськiй родинi, вона стала найтрагiчнiшою подiєю ХХ столiття. Достовiрного числа жертв не встановлено й досi. Пiд час вiйни в Українi було зруйновано сотнi населених пунктiв, не оминуло лихо й с. Вороне Жашкiвського району Черкаської облaстi. Учасники тих подiй не дуже хотiли розповiдати подробицi, якi iнодi довiряли лише найближчим родичам.

Краєзнавче дослiдження вчителiв та учнiв Вороненської загальноосвiтньої школи впродовж семи останнiх десятирiч дало багатi результати. Була створена експозицiя шкiльного музею. Використанi не тiльки матерiали музею i наукова лiтература, а також розповiдi очевидцiв тих подiй.

З перших днiв фашистська окупацiйна влада взялась розв'язати єврейське питання, що ознаменувало початок голокосту. В багатьох мiстах Укpaїни проводились масовi розстрiли єврейiв, як на приклад у Бабиному Яру в Києвi.

Бiльшу шкоду нiж нiмцi селу принесли полiцаї iз своїх односельчан, бо вони знали усiх єврейiв села. Першими полiцаї гнали на розстрiл своїх сусiдiв, тих, з якими роками жили поряд. За наказом нiмцiв їх вишукували, а коли всiх зiбрали, то погнали у Бакшiв Яр. Цiлком ймовiрно, що у Бакшевому Яру розстрiлянi не тiльки Вороненськi, але i Жашкiвськi єврейi. У вереснi 1941 р. жашкiвськi полiцаї зiгнали понад сотню, а можливо й бiльше, єврейiв i погнали їх на Буки. З Жашкова вивели, але в Буки так i не привели, мабуть розстрiляли десь по дорозi. Найбiльш ймовiрне мiсце для цього Бакшiв Яр.

У селi Вороне тодi ж з'явився свiй «Бабин Яр». Тiльки називався вiн Бакшiв. Нинi весь свiт пам'ятає всi страхiття голокосту на нашiй землi. Однак в Бакшевому Яру все залишилось як ранiше. I

тільки час від часу люди, які ще пам'ятають оті страхиття, запалюють там поодинокі вогники в пам'ять про загиблих.

Не менш страхотливим є приклад Уманської Ями. У серпні 1941 р. радянських полонених вояків б та 12 армій із урочища Зелена Брама були відправлені до 16-го армійського пересильного пункту, відомого, як «Уманська яма», що був створений гітлерівцями поблизу міста Умань Черкаської області. Німці у своїх архівних документах називали його «шталаг №349». Це був один із перших нацистських концентраційних таборів на території України. За даними німецького командування на 14 серпня 1941 р. в Уманському таборі знаходилось 50 тис. радянських військовополонених, за іншими даними – до 70 тис. Тисячі військовополонених знайшли свій останній земний притулок в уманській землі. Нацисти розстріляли 12 тисяч жителів міста, декілька тисяч вивезли на примусові роботи до Німеччини. Місто зазнало значних руйнувань. На околиці міста, в «Сухому Яру», німці розстріляли більше 13 тис. євреїв.

Гітлерівці ставили за мету також винищення циган та психічно хворих людей. Якщо на Західній та Правобережній Україні нацисти створили гетто, то на Сході України вони проводили масові одноразові винищувальні акції. Відбувалися масові розстріли євреїв у Бердичеві, Житомирі, Дніпропетровську. У Києві основним місцем винищення єврейського населення став Бабин Яр, окрім них були розстріляні десятки тисяч українців, росіян та представників інших національностей. Тільки восени 1941 р. гітлерівці знищили в Україні майже 1 млн. євреїв. Що стосується комуністів, їх звичайно ставили на облік у гестапо і не переслідували, якщо тільки для цього не було особливих підстав.

Дуже тяжка доля випала військовополоненим Червоної армії. Тільки в 1941 р. до німецького полону потрапило понад 3,6 млн. радянських солдат і офіцерів. Вони були приречені на повільну смерть від голоду та хвороб, у кращому випадку – на каторжну працю. Розенберг, писав, що в лютому 1942 р. із 3,6 млн. радянських в'язнів лише кількост тисяч були здатними до роботи.

Доля військовополонених могла бути дещо кращою завдяки гуманітарній допомозі з боку Червоного Хреста, однак СРСР не приєднався до Гаазької конвенції 1907 р. щодо військовополонених, тому Сталін цинічно відкинув усі пропозиції про допомогу, а тих, хто потрапив до німецького полону, вважали зрадниками.

Взимку 1941–1942 рр. у німецьких таборах від голоду й холоду загинули сотні тисяч полонених Червоної армії.

Дослідження історії своєї рідної землі було і залишиться важливою справою, тому що ми відчуваємо душею і серцем той біль який пережили наші попередники. Особливо, коли говоримо з очевидцями тих подій ми усвідомлюємо, що повинні жити так, щоб не допустити повторення тих жахливих подій.

Ми свідомо у публікації не підводимо підсумків викладеного. На наше переконання їх можна буде підвести після того, як буде встановлено місце поховання останнього безвісти зниклого солдата.

Література:

1. Артеменко Ю.Г. Вороненці. – Жашків, 1999. – 111с.
2. Історія міст і сіл України. Черкаська область / за редакцією Тронько П.Т. – К, – 1972. Том 2. – С. 28.
3. Мороз П.І. Природа Черкащини: стан проблеми раціонального природокористування та охорони в контексті виживання / Мороз П.І., Лук'янець В.Л., Косенко І.С., Мороз О.К. – Миколаїв: АТ «СІАМО», Одеса : ОКФА, 1996. – 400 с.
4. Смілянець П.Ф. Історико-географічний нарис про с. Вороне. Рукопис. – 1970. – 15с.

УДК 93:327.3:341.223.2(477.75)

САХНО Владислав,

*студент 1 курсу, економічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – Хвіст В.О.,
канд. іст. наук, доцент*

ВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПІЛЬНОТ ДО АНЕКСІЇ КРИМУ

У XXI ст. дуже важливо поважати суверенітет і незалежність інших країн, задля збереження миру. Україна, за роки своєї незалежності, проявила себе на міжнародній арені, як незалежна, самобутня держава. Тому її поважає більшість розвинутих країн, і в той час, коли в нас анексували Крим,

міжнародна спільнота не залишилась осторонь, а всіляко підтримувала Україну і на весь світ оголошувала своє невдоволення зовнішньою політикою Росії.

Мета моєї роботи: дослідити реакцію міжнародної спільноти на анексію Криму.

У Латвії вважають ситуацію в Криму «замороженим» конфліктом. З такою заявою в інтерв'ю агентству BNS виступив міністр закордонних справ Латвії Едгарс Ринкевич. «Міжнародне співтовариство не визнає анексію Криму. Діють встановлені заборони Євросоюзом для компаній і громадян на те, щоб розгорнути будь-яке економічне співробітництво, вкладати інвестиції або підтримувати зв'язки з Кримським півостровом». – нагадав він.

Також призупинено процес підготовки до лібералізації візового режиму Росії із шенгенським простором. Крім того, на невизначений час відкладено процес залучення цієї країни до Організації економічного співробітництва і розвитку, в якій представлено тридцять найбільш розвинених економік світу. Утім, найскладніше Євросоюзу визначитися з економічними складовими санкцій.

Міжнародні організації досить активно включилися в дипломатичні зусилля з метою залагодження конфліктності українсько-російських відносин. Інша справа, що практична віддача таких зусиль поки що мінімальна.

Організація Об'єднаних Націй, зважаючи на роль Росії як постійного члена Ради Безпеки ООН, виявилася паралізованою. 27 березня 2014 р. на спеціальному засіданні Генеральної Асамблеї ООН агресію Росії у Криму засудили 100 країн, натомість підтримали 11 (Росія, Білорусь, Зімбабве, Венесуела, Сирія, Болівія, Вірменія, КНДР, Куба, Нікарагуа, Судан), крім того, 58 держав утрималися, включно з Китаєм. Наприклад, Зімбабве голосувало проти української резолюції, адже свого часу українська делегація підтримала санкції проти цієї країни за порушення прав людини. Аналогічною була позиція Куби, за скасування американських санкцій проти якої на засіданнях Генеральної Асамблеї ООН Україна останнім часом не голосувала. Зрештою, рішення ГА ООН має суто політичне значення і не є обов'язковим до виконання для російської сторони.

Європейський Союз у відповідь на анексію Криму заморозив низку проектів. Але масштабних санкцій проти Росії не ввів. Євросоюз вважав, що політичні вимоги мають бути розглянуті в ненасильницький спосіб, за допомогою прямих українсько-російських переговорів. 13 березня 2014 р. на саміті ЄС було ухвалено рішення про виділення Україні 11 млрд євро кредитів для надання поштовху політичним і економічним реформам, які мають перетворити нашу країну на сильну, незалежну, сучасну державу. Виконавчий орган ЄС – Європейська Комісія – створила групу підтримки України, яка допомагатиме проводити реформи. Адміністративно зазначену групу включено до Генерального директорату Європейської Комісії з питань розвитку і співпраці. 21 березня 2014р. у Брюсселі підписано політичну частину угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, натомість підписання економічної складової було відкладено на осінь 2014 р.

Рада Європи, яка вважається демократичним сумлінням Європи, закликала до українсько-російського діалогу. Але вона виявилася нездатна захищати права України, замість цього висловлюючи лише занепокоєння, рекомендації і заяви. Зрештою 10 квітня 2014 р. позбавлення Росії права голосу в Парламентській асамблеї Ради Європи спричинило до постановки питання про самоусунення Росії з Ради Європи.

Співдружність Незалежних Держав (СНД), як у випадку інших територіальних конфліктів на пострадянському просторі, офіційно ніяк не відреагувала на анексію Криму, зокрема проігнорувала звернення Верховної Ради України до виконавчого секретаря СНД С. Лебедева про скликання екстреного засідання Ради міністрів іноземних справ у Києві від 2 березня 2014 р. Це засвідчило, що попри призупинення контактів Україна з цією організацією, СНД збережеться доти, доки це потрібно геополітичним інтересам Росії.

Північноатлантичний альянс (НАТО) призупинив співпрацю з Росією та активізував співробітництво з Україною. НАТО сприйняло дії Росії у Криму як акт агресії. Американські консерватори вимагали від президента США Б.Обами жорсткішого підходу до Росії.

Отже, різні міжнародні організації, окрім за цілком зрозумілим винятком СНД, не прийняли факт анексії Криму Росією і підтримали територіальну цілісність України. Звичайно, кожна з організацій у цьому контексті діяла, виходячи з положень власних статутних документів та інтересів своїх держав-членів. Російська дипломатія сподівається з часом вийти з дипломатичної ізоляції, в яку її загнала анексія Криму.

КОЗЯТИНЩИНА У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Україна переживає важкі часи – війна на сході країни, розхитування політичної нестабільності всередині держави, економічна криза та зміцнення громадянської позиції українців, вияв патріотизму та віра у світле майбуття. Саме зараз час повернути свій погляд у минуле і зрозуміти, що українці завжди прагнули незалежності, самовираження, боронили свою землю.

Не можливо спокійно осягнути лихоліття Великої Вітчизняної війни, все те, що довелося пережити нашим громадянам, мешканцям Козятинщини, що на Вінниччині. Історією міста, участю містян у подіях різних літ займалась директор краєзнавчого музею Лілія Макаревич та завідувача архівом Зоя Вільчинська.

Залізнична станція Козятин вже в перший тиждень війни виявилась у прифронтовій смузі. Виключний героїзм проявили паровозні бригади, які водили поїзди до лінії фронту і вивозили цінні вантажі цінні вантажі й людей у глиб країни. Саме з цієї причини місто з перших днів війни потрапило під обстріл фашистської авіації. Сміливо боролися, відстоювали і обороняли від ворога наші землі підрозділи 6-ї Армії під командуванням генерала-лейтенанта Музиченка І.М. Районний центр в червні 1941 року обороняли командири і бійці 16-го механізованого корпусу генерала Соколова О.Д. В нерівних, кровопролитних боях навечно полягли сотні бійців і командирів, які прибули на захист міста Козятин з західних кордонів Батьківщини. 15 липня 1941 року в районний центр Козятин вдерлися окупаційні передові частини 16-ої танкової дивізії генерала-майора Хубе. Близько 3000 бійців і командирів Червоної Армії потрапили до табору військовополонених, котрий фашисти розмістили на території сучасних організацій НГЧ-2, СМП-648, міського району ПРБ. Близько половини з них до весни 1942 року загинули від виснажливої праці, голоду і холоду. Інші були перевезені до міста Бердичева.

З перших днів окупації патріотично налаштоване населення Козятини та сучасної території району намагалися робити все можливе, щоб звільнитися з під фашизму. На території регіону організовувались під керівництвом досвідчених командирів Червоної Армії, що вийшли з ворожого оточення, підпільні антифашистські організації, угруповання, осередки, до яких вступали, іноді не знаючи одне одного, сотні патріотів Козятинщини.

В місті Козятині з жовтня 1941 року по грудень 1943 року активно функціонувала у взаємодії з вінницькими підпільними антифашистськими організаціями «Україна» і «Серго», налагоджуючи зв'язок з сільськими та районними організаціями Самгородка, Махнівки (тепер Комсомольське) – антифашистська підпільна організація «Залізничник» під керівництвом Попова Івана М'ячеславовича (підпільне прізвище – Доля Анатолій Іванович). До її основного складу входило 26 залізничників і 36 активістів. Підпільникам вдавалося запобігати вивезенню молоді до Німеччини, худоби і зібраного з багатих чорноземів Козятинщини врожаю.

Патріоти організували визволення з ешелонів військовополонених, лікували і переховували їх з подальшим працевлаштуванням, здобували розвідувальні дані, організували диверсії на залізниці і в селах району та за його межами.

Завдяки діяльності організації «Залізничник» виникли осередки в селах Кашперівці, Білопільлі, Селищі, Комсомольському, Сестринівці. Особливо активно діяли підпільники при цукрових заводах – Махаринецькому, Юзефо-Миколаївському та Бродецькому. Антифашистська діяльність на території району і міста багатьом з них коштувала життя. Не зустріли день визволення рідної землі від окупантів закатовані і страчені фашистами І. Сербін, Г. Кондрацький, А. Грогуль, В. Іванов, М. Седлецький, А. Слободяник, Острожинський, Квашун, І. Кошаківський, І. Вашко, В. Кузьменко, С. Марчук, С. Бурмись, О. Погребняк, В. Казаков, О. Ткачук та чимало інших.

Під час окупації гинули в нерівній і жорстокій боротьбі не лише воїни і патріоти, а й звичайні мирні жителі. 20 липня 1941 року в місті були створені єврейські гето. 3 червня 1942 року о 15 год. на

околиці Козятина, на Талимонівці, в районі Табенки, фашистами і поліцаями було знищено близько 350 євреїв, 270 циган та 100 полонених військових. У 1950 році на місці страти встановлено обеліск. Аналогічні знищення мирного населення відбулися під районним центром Самгородком – 300 чоловік, біля с. Білопілля – до 250 чоловік.

Близько 15000 наших земляків, призваних з Козятинщини на fronti Великої Вітчизняної наближали своїми героїськими подвигами день визволення від фашистських окупантів.

Визволений Козятин був лише у грудні 1943 року 8-м гвардійським танковим корпусом та піхотинцями 1-го Українського фронту.

Отже, незважаючи на те, що з одного боку війна – це велика розруха, гігантські збитки, численні людські жертви, іншого – з війною пов'язані завоювання Україною авторитету на міжнародній арені, зростання у людей свідомості та віри у свої сили.

Вивчення подій, що відбувалися на Козятинщині залишається одним із актуальних напрямків роботи істориків-краєзнавців. Їх основною метою є збір матеріалів, їх аналіз та популяризація з метою виховання патріотизму підростаючого покоління та молоді.

УДК 94(477)

ЧЕПЧАК Діана,
студентка 1 курсу економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник – Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

ВАСИЛЬКІВЩИНА В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Велика Вітчизняна війна – це велика трагедія для України та інших республік СРСР. Війна – це найбільша катастрофа за всю історію людства, яка забрала велику кількість життів.

Мета: метою ціллю є розповісти про рідний край, Васильківщину, в роки Великої Вітчизняної війни.

22 червня 1941-го року почалася Велика Вітчизняна війна, а до Васильківщини окупанти дійшли в перших числах липня.

Почався тотальний грабiж Васильківщини. Нацисти по селах залишили колгоспи, перетворивши їх у громадські господарства, ввели загальну трудову повинність для населення віком від 12 до 60 років та жорстоко карали селян за невихід на роботу чи невиконання денної норми.

Усе майно і земельні території Васильківщини перебували у віданні німецької державної фірми «Централь Ост», яка займалася заготівлею усіх видів сільськогосподарської продукції для потреб вермахту та нацистського рейху.

З України вивезено на роботи до Німеччини 2 млн. 400 тис. громадян, в тому числі й моїх земляків. Моя прабабуся Дармостук Віра Микитівна в віці 12 років також була відправлена на роботи до Німеччини, але добрі люди допомогли їй втекти.

Тривали масові розстріли радянських активістів, поранених і полонених червоноармійців. У Васильківську лікарню нацисти помістили поранених червоноармійців, яким не давали ні продуктів, ні медикаментів. Щоб якось допомогти пораненим, місцеві жінки організували збір продуктів, готували і приносили бійцям їжу.

По Василькову на залізничній станції було розстріляно 150 полонених.

На території Васильківського «Заготзерна» у трьох великих ямах після визволення Василькова знайшли багато розстріляних або померлих з голоду червоноармійців. Тут же розстріляні всі душевнохворі.

Уже в грудні 1941-го року на Васильківському млині утворилася підпільна група, до якої входили Шелестун, Лейман і Сумароков, Микола Статін, Мукагов, Єскін та інші.

Ширився антифашистський рух по району. Населення саботувало розпорядження німецької адміністрації, молодь переховувалася від відправки в Німеччину. Патріоти роздавали людям зібраний в громадському господарстві хліб.

Було сформовано сильний Васильківський партизанський загін, який пізніше став 4-м батальйоном Київського з'єднання І. А. Хитриченка.

В окремих селах району діяли підпільні організації ОУН, яка напередодні війни співробітничала з німцями.

Васильків і Васильківщина в цілому були визволені військами 1-го Українського фронту генерал-полковника М. Ватутіна в наступних битвах: наступальній Київській операції та оборонній Київській операції.

5 листопада 1943-го року війська 38-ї Армії дійшли до окраїн Києва, а потім пішли в атаку на Васильків, Вишневе та Віту Поштову.

6 листопада 1943-го року воїни 7-го гвардійського танкового корпусу під командуванням генерал-майора К.Ф. Сулемова, гвардійці 23 мотострілкової бригади під командуванням гвардії полковника, двічі героя Радянського Союзу О.О. Головачова звільнили Васильків від німецько-фашистських загарбників. Також 6 листопада були звільнені Глеваха, Маршалівка, Рославичі, Крушинка, Кожухівка, Данилівка, Калинівка, станція Васильків-1, Путрівка, Діброва, Плесецьке та інші.

7 листопада воїни 56-ї танкової і 23-ї мотострілкової бригади звільнили Митницю, Саливінки, Лосятин, Мотовилівку, Безп'ятне, Вінницькі Стави, Ксавелівку, Кодаки, Бугаївку, Погреби та Барахти.

10 листопада були визволені Яцьки, Новоселиці, Гребінки, Ковалівка, Устимівка та Пологи.

Гребінки, Ксавелівка, Пінчуки, Яцьки та інші населені пункти Васильківщини кілька разів переходили з рук в руки.

31 грудня 1943-го року остаточно визволено Васильківський район.

В роки війни на Васильківщині було багато репресій, але наші відважні земляки робили все можливе, щоб звільнити свій рідний краю, свою Батьківщину від окупантів. Васильківщини пишасться своїми героями.

Про події на Васильківщині в роки Великої Вітчизняної війни писали Ф.М. Рудич та Д.С. Вирський, які описували ці жахливі події.

Література:

1. Васильків – Інформаційно-пізнавальний портал. Київська область у складі УРСР [<http://imsu-kyiv.com/msta-sela-kivsko-oblast/-vasylkivskiy-rajon/vasylkiv.html>] (На основі матеріалів енциклопедичного видання про історію міст та сіл України, том – Історія міст і сіл Української РСР: Київ. – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1968; Історія міст і сіл Української РСР. Київська область / Ф. М. Рудич (голова ред. колегії) та ін. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1971. – 792 с.)

2. Вирський Д.С. Васильків / Д.С. Вирський // Енциклопедія історії України : у 10 т. – Київ : Наукова думка, 2003–2013. – С. 44.

3. Овдієнко В. Васильківщина в роки війни / В. Овдієнко // Життя і слово. – 2003. – №10. – С. 1–2.

УДК 94(477)

ЯРОШЕНКО Роман,

*студент 1 курсу економічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **Хвіст В.О.,**
канд. іст. наук, доцент*

МИРОНІВЩИНА В РОКИ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Війна. Коли чуєш це слово, на думку приходять спогади про страшний і трагічний період в історії людства – Другу світову війну.

В цьому році весь світ відзначає 70-ту річницю перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. Переконаний, що жодна людина не може стояти осторонь цих знаменних подій. Ми знаємо і пам'ятаємо, що Україна зробила значний внесок у перемогу над нацизмом і союзниками Німеччини. Водночас для України Друга світова війна стала загальнонаціональною трагедією, адже вся її територія була окупована. Нацистський окупаційний режим в Україні був одним з найжорстокіших в світі. Вся українська земля страждала, не оминула така доля і мою рідну Миронівщину. Саме тому дослідження і висвітлення суті німецько-фашистської окупації Миронівщини і є метою даної роботи.

Багато науковців досліджувало і досліджує цей період вітчизняної історії. Значним є і доробок краєзнавців, які наполегливо і тривалий час збирали по крихтам цінний матеріал, на основі якого вдалося правдиво відтворити всі жахіття фашистського окупаційного режиму на території Київщини і, зокрема, Миронівського району. Результатом кропіткої праці моїх земляків-дослідників – Глущенко Віктора Антоновича та Нестерова Романа Григоровича стали їх монографічні дослідження: «Миронівка: сторінки історії. Історія міста Миронівка Київської області» та «Літопис рідного краю. Миронівський район у Велику Вітчизняну війну». В основу цих краєзнавчих розвідок лягли архівні документи та спогади очевидців.

6 серпня 1941 року німецькі загарбники захопили Миронівку. В перші місяці окупації режим по відношенню до місцевого населення був відносно лояльним, але все змінилося після розгрому німецьких військ під Москвою. Тепер окупаційній владі дозволялося знищувати, або ж відправляти в концтабори без судового вироку будь-яку людину, запідозрену в негативному ставленні до німецьких «визволителів».

Це значило, що німецький солдат чи поліцай міг на свій розсуд вбити першу-ліпшу людину, яка їм не сподобалася. Так, комендант Олександрівської сільської поліції Гнат Синявський особисто застрелив ні в чому не повинного односельчанина Максима Полікарповича Коломійця.

Цим звірячим вбивством, своєю ревною службою зрадник переконав окупантів у своїй безмежній відданості. Як наслідок, Г. Синявського призначили заступником коменданта Миронівської районної поліції.

Миронівчан пригнічувала робота на фашистів, але вони мусили працювати, адже перед ними стояв вибір робота або смерть.

Знайшлися патріоти, які йшли проти окупантів. Так, Панас Якимович Шарафан залишився в тилу ворога для організації руху опору.

В листопаді 1941 року Шарафан повертається до Миронівки, відбирає людей яким довіряє, і разом з Іваном Приймаком починає роботу над створенням підпільної групи – «Комітет №8».

Шарафан працював в депо станції Миронівка, а в цей час на пошті працював Буслов, ще один з комітету вісімки. Приймак та Шарафан відбирали надійних людей, і в квітні 1942 року диверсійна група починає працювати на чолі з Сизовим Ф.Я. Член «Комітету №8» Генадій Єрьомкін, налагоджує зв'язки діючою підпільною групою Фотя Чередника в Зеленьках. Створюють антифашистську групу у відділку радгоспу «Вербова». Отже, «Комітет №8» діяв продуктивно.

Також Шарафан не міг обійти своєю увагою МТМ (машинно-тракторна майстерня), там де ремонтували німецьке військове спорядження. В грудні 1942 році в МТМ почала діяти підпільна антифашистська група.

Керівник групи Глазурін-Савченко Михайло Петрович та Симов Василь Іванович, обидва полонені миронівського концтабору. А також Сидоренко Л.В., Дяченко І.П., Войцеховський В.П., Краснощок О.А., Гура В.Т., Шарафан П.Я. Останній виконував роль зв'язкового «Комітету №8», отримуючи і виконуючи вказівки свого брата Панаса Шарафана. Яку ж роботу виконувала антифашистська група МТМ. Говорять архівні документи:

«Головним в роботі групи було проведення антигітлерівської пропаганди, розповсюдження повідомлень «Радінформбюро» і листівок серед своїх робітників і жителів села Миронівки. Члени групи Савченко і Симонова чотири рази виводили з ладу токарні верстати, один двигун внутрішнього згорання, дві шабровочні плити, виготовляли нестандартні бойки до гармат і «пальці» до гусениць німецьких танків. Слюсар Дяченко привів у непридатність два мотоцикли і одну автоматику, підготовлені до відправки в Німеччину. Краснощок О. А. збирав зброю і боеприпаси для підпільної групи. Глазурін-Савченко за допомогою Краснощока О.А. систематично організовував крадіжки нарізних інструментів, вимірювальних приладів, напилків, псували машини, погано проводили ремонтні роботи, щоб швидко виходила з ладу та чи інша машина. І таким чином нанесли шкоду фашистам». [1 ст. 174–180]

Отже, гортаючи сторінки цих книжок ми дізнаємося, якими неймовірними зусиллями була здобута перемога над грізним ворогом. Про ці страшні роки нагадують пам'ятники,obelіски та генетична пам'ять народу, де ніхто не забутий і ніщо не забуте.

Література:

1. Глущенко В.А. Миронівка: сторінки історії. Історія міста Миронівка Київської області / В.А. Глущенко. – Миронівка: ПрАТ «Миронівська друкарня», 2012. – 312 с.

2. Нестеров Р.Г. Літопис рідного краю. Миронівський район у Велику Вітчизняну війну / Р.Г. Нестеров. – Миронівка: МПП «Офорт», 1993. – 114 с.

УДК 94(477)

ГОРКУН Тетяна,
*студентка 1 курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – Лановюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ МАЄТКУ ТЕРЕЩЕНКІВ

В основі наукової роботи лежить історична доля маєтку Терещенків, що знаходиться в Андрушівці на Житомирщині. Рід Терещенків був одним із найбільших землевласників Російської імперії та цукрозаводчиків на українських землях.

Перша письмова згадка про Андрушівку відноситься до 1663 р. Місто входила до складу Речі Посполитої та було власністю польського магната Феліціана Бержинського. У 1848 р. в Андрушівці «Товариством цукрових заводів братів Терещенків» засновано перший на Житомирщині цукровий завод. Згодом завод став одним із найбільших цукрозаводів на Україні. Андрушівський маєток графів Бержинських у 1870 р. купив цукрозаводчик Артемій Якович Терещенко і подарував його сину Миколі. За Артемія Терещенка це був цегляний палац складної форми. Проте на замовлення Миколи Терещенка палац Бержинських перебудували у стилі французького неоренесансу. Палац був долучений до величезної колекції палаців та маєтків роду Терещенків (Денеші, Турчинівка, Червоне, Ворзель та ін.). Власне Терещенки проживали у Києві, а маєток залишався замиською резиденцією. Поряд з палацом стояв господарський корпус. Його галерею приєднали до палацу й створили там оранжерею. Через деякий час над оранжереєю було добудовано другий поверх, який з'єднував палац і господарський корпус. У приміщенні збереглися білі мармурові сходи і помітні рештки давньогрецького орнаменту на стіні в одній із зал маєтку Терещенка. Збереглися старий письмовий стіл Терещенків та «рубель» - праска, якою можливо прасували одяг великому цукровому магнату і його родині.

За часів Терещенків значно розвинувся парк, закладений ще Бержинськими. З тих часів ще й нині збереглися вікові дерева, які сюди на початку ХІХ ст. завіз великий цукровий магнат. Тут є рідкісні для нашої місцевості кедр та пробкове дерево. Щоправда, пробкове дерево, вже починають «розносити» в якості сувенірів. М'яка пробкоподібна кора легко відривається, а тому відвідувачі парку її шматки беруть із собою, як подарунки. Згодом Терещенки ще більше розширили парк насадженнями: кедром, канадським кленом, корковими дубами, два з яких ще й досі збереглися та ін. Тому цей парк протягом тривалого часу називали «Англійським». Кажуть, що кедр заряджає позитивною енергією. Тому мешканці притуляються до дерева і отримують від нього певну силу. Парк було обгороджено кам'яною стіною, якої тепер немає. Лісопарк охоронявся державою як історична пам'ятка. Андрушівський парк зимою і літом вабить до себе гомоном могутніх дерев.

Дбав цукрозаводчик і про благоустрій вулиць. Більшість із них, особливо в центрі містечка, було вимощено бруківкою. Біля кам'яної церкви Різдва Богородиці із дзвіницею, яка збудована в 1879 р. за кошти від казни та поміщика М.А. Терещенка, що знаходилась неподалік маєтку, з'явився майдан, а зараз площа.

Терещенки також дбали й про своїх селян: при маєтку функціонувала лікарня. Вона розміщувалась у двох невеликих кімнатах. Замість ліжок стояли тапчани. Робітники користувались послугами фельдшера тільки у важких випадках. Фінансувалися магнатами й школи, розташовані у селах маєтку, зарплата терещенківських робітників була доволі високою, на думку місцевих магнатів.

Зараз у маєтку розташована ЗОШ №1. Вона є найстарішим навчальним закладом Андрушівщини. Заснована 4 листопада 1871 р. на кошти цукрозаводчика й мецената Миколи Артемійовича Терещенка як однокласне училище, а з 1902 р. функціонує як двокласне училище. У 1920 р., після націоналізації радянською владою, в будинку Терещенка розміщувався штаб легендарної Першої кінної армії, про що сповіщає тепер меморіальна дошка. Андрушівське двокласне училище перетворено на трудову

семирічну школу, а колишній будинок поміщиків Терещенків, як найкраще приміщення в Андрушівці, передано місцевою радою школі в користування. Парк зберігся, як і ставки. На них щороку повертаються лебеді. Поруч з палацом стоять господарські будівлі – конюшні та інші будівлі. З тильного боку палацу зберігся великий фонтан невідомого походження. У парку на Алеї Слави встановлено гранітну плиту – в пам'ять жертвам голодомору та учасниками Великої Вітчизняної війни.

Варто відзначити, що парк-садибу Артемія Терещенка внесено до українського реєстру, як пам'ятку архітектури. Приємно відчувати, що ми живемо неподалік цих місць і можемо запросто їх відвідати, без черги та вхідного квитка. Також багато цікавої інформації розповів місцевий історик – Дисак Степан Іванович, який майже все своє життя сам досліджував історію Андрушівського краю.

Список використаних джерел:

1. Українська радянська енциклопедія у 12 томах / За ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – К.: Головна редакція УРЕ, 1974-1985.

2. Історія Андрушівки – [Електронний ресурс] Андрушівка. – Режим доступу: <http://andruchivka.at.ua/index/history/0-7>

УДК 94(477)

ХАРЧЕНКО Ярослав,

студент 1 курсу механіко-технологічного факультету,

Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник – Лановіюк Л.П.

к.і.н., доц.

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ У СКЛАДІ ІНОЗЕМНИХ АРМІЙ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Станом на початок Другої Світової Війни українська нація опинилась у важкому становищі, адже вона фактично перебувала під окупацією Радянського Союзу, а до недавнього часу, із 1921 р., Польщі. Весь цей час найактивніша частина українського народу вела визвольну боротьбу за власну державність та незалежність. У запропонованих тезах розглянемо історію українських збройних формувань у складі іноземних армій. Одразу виникає питання: а яке відношення іноземні армії мають до Української визвольної боротьби за незалежність? Щоб знайти відповідь на це питання потрібно зануритись у соціально-політичну ситуацію на території України в ті роки. Вона була надзвичайно складною, адже всі організації, які боролись за вільну Україну були поза законом, як на території УРСР так і на підконтрольній Польщі території. Отже, їхня діяльність була підпільною і була підкріплена лише ідеологічно, не маючи при цьому матеріального та кадрового забезпечення для відкритого виступу у військовій або політичній площині.

Частина політикуму, в основному представники націоналістичного руху, з нетерпінням чекали на початок великої війни, у результаті якої Український народ, за аналогією Польщі, яка після Першої Світової Війни отримала незалежність, міг би здобути її для себе. На Радянську сторону надії не було, адже вона відкрито була проти незалежної Української держави. Таку можливість знайшли у співпраці з Третім Райхом, який станом на 1939 р. мав найпотужнішу та найдосвідченішу армію у Європі. Першим українським військовим формуванням у складі іноземної армії був батальйон «Нахтігаль», який до речі був також і першим іноземним формуванням у складі Вермахту. Легіон «Нахтігаль» складався переважно із добре ідейно-підкованих націоналістів, зокрема командиром батальйону з українського боку був Роман Шухевич, у майбутньому – головнокомандувач Української повстанської армії. Був сформований у березні 1941 р. для диверсійної роботи на території СРСР.

У той самий час у Відні починається процес створення аналогічного батальйону «Роланд». Після захоплення німецькими військами Львова, членами легіону була створена можливість для проголошення Акту відновлення Української державності. Після відмови скасування Акту на вимогу німецької сторони був заарештований Степан Бандера. Обидва спеціальні батальйони були відкликані з фронту 13 серпня і вивезені назад до Нойгамера.

21 жовтня 1941 р. з учасників обох легіонів у Франкфурті-на-Одері був сформований 201-й Шуцманшафт-батальйон. На той момент в батальйоні нараховувалося 650 солдатів і старшин; командував українським формуванням майор Є.Побігущий, заступник командира — Р.Шухевич. 1 грудня 1942 р. термін дії контракту скінчився і учасники легіону відмовилися присягати Адольфові Гітлерові, після чого батальйони були вивезені до Львова, де частина офіцерів була арештована, Романові Шухевичу вдалося втекти.

Схожа ситуація була з 12-ою Гренадерською дивізією СС «Галичина», хоча німецька армія мала дефіцит солдатів СС, який компенсували за рахунок створення «Галичини». У березні 1943 р. губернатор Дистрикту «Галичина» бригаденфюрер СС Отто Вехтер, який прихильно ставився до українського національного руху, налагодив співробітництво з Центральним Комітетом Володимира Кубійовича (Українські Представники) і попросив дозвіл на формування поліційного полку «Галичина». Г. Гімлер підтримав ініціативу Вехтера і запропонував у подальшому розгорнути полк у дивізію. Станом на 18 червня 1943 р. записалося 84 тис. добровольців, 17 200 з яких стали дивізійниками. Після наближення фронту, кількість бажаючих поповнити ряди дивізії збільшилась, і було створено додатково чотири поліцейські батальйони. Відразу після вишколу дивізію відправили на фронт, для боротьби із їхнім ідейним ворогом – Червоною Армією. Дивізія зайняла оборону на стратегічно-важливому напрямі – Броди, який Червона армія атакували у ході Львівсько-Сандомирської наступальної операції. Під Бродами дивізія разом із 13-им корпусом Вермахту потрапила у оточення, звідки їй вдалось вирватись, після цього частина вояків покинула дивізію і подалася до «УПА». 5 вересня 1944 р. вийшов наказ про нове формування дивізії. До 31 грудня дивізія мала бути готовою до бойових дій. 28 вересня дивізія отримала наказ виступити до Словаччини для охорони важливих інфраструктурних пунктів від прокомуністичних партизан, які користувалась підтримкою місцевого населення. 26 січня дивізію перекинута до Югославії для боротьби із партизанами Тіто, пізніше вояки були відправленні до Австрії, куди наступала Червона армія, адже однією з головних вимог дивізійників була боротьба саме проти совітів.

Наприкінці 1944 р. німці запропонували українцям створити Український Національний Комітет (УНК) у якості представника українського народу. 12 березня 1945 р. німецький уряд визнав УНК на чолі з генералом Павлом Шандруком єдиним представником українського народу з правом організації Української Національної Армії (УНА). Командуючим УНА 15 березня був призначений П. Шандрук, начальником штабу — генерал О. Валійський, а 17 березня стало початком формування УНА. До складу регулярних частин УНА мали увійти – дивізія «Галичина», котра з 19 квітня 1945 р. дістала назву «1-а Українська Дивізія УНА» (1 УД УНА); — всі українські добровільні формування, що входили до складу різних німецьких частин і з 1943 р. мали назву «Українське Визвольне Військо» (УВВ); — добровольці з числа військовополонених українців і цивільних робітників у Німеччині; — батареї протиповітряної оборони, сформовані з української молоді. 7 квітня 1945 р., коли Радянська Армія вже захопила східне передмістя Берліну, генерал Шандрук виїхав у 1-у УД, яка перебувала на фронті в районі Фельдбаха, й прибув туди 18 квітня. Він представив штабу майбутнього нового командира дивізії, а поки що — начальника штабу, генерала Михайла Крата.

25 квітня частини дивізії були приведені до присяги на вірність Україні. 7 травня, дізнавшись про неминучу капітуляцію Німеччини, генерал Шандрук наказав дивізії відійти з лінії фронту не пізніше як 8 травня і форсованим маршем перейти за р. Мур в зону окупації західних військ. Дивізійні сапери налагодили міст через ріку, яким скористалася не тільки дивізія, а й німецькі та угорські частини на відступі. Завдяки особистим зв'язкам Павла Шандрука з генералом Андерсоном дивізійникам вдалося потрапити у полон до союзників, які згодом відмовились видати їх Радянському Союзу.

УДК 94(477)

ІВАНОВ Юрій,

*студент 1 курсу механіко-технологічного факультету,
Національний університет біоресурсів і природокористування України.
Науковий керівник – Лановіюк Л.П.
к.і.н., доц.*

АСТРОФІЗИК СВІТЛАНА ГЕРАСИМЕНКО. ШЛЯХ ДО ЗІРОК ...

Герасименко Світлана Іванівна (1945 р.) – український і таджицький астроном, відкривач комети Чурюмова-Герасименко.

Останній рік ім'я цієї жінки повторювали всі, тому що говорили про модуль «Філе» міжпланетного зонду, який здійснив успішну посадку на комету Чурюмова-Герасименко. Особливо уважно слідкували за цими подіями баришівчани, переповнені гордості успіхами землячки Світлани Герасименко. Отож, в основі тез – дослідити життєвий шлях і наукові досягнення видатної землячки – астрофізика Герасименко Світлани Іванівни. Серед основних завдань:

- 1) систематизувати наявну у архівних документах та матеріалах краєзнавчого музею інформацію про С.І.Герасименко і її родину;
- 2) зібрати та проаналізувати спогади однокласників С.І. Герасименко про її шкільні роки;
- 3) охарактеризувати основні етапи наукової діяльності вченого, зокрема зосередивши увагу на обставинах відкриття комети Чурюмова-Герасименко (67P/Churyumov-Gerasimenko).

У результаті систематизації зібраних матеріалів було з'ясовано, що відомий астрофізик Світлана Іванівна Герасименко народилася в Баришівці в родині педагогів, навчалася у Баришівській середній школі, яку закінчила із Золотою медаллю.

З юних років мала задатки науковця, нахил до математики і фізичних наук, тому життя присвятила науковій діяльності в галузі астрономії.

У вересні 1969 р. разом із Климом Чурюмовим відкрила комету 67P/Чурюмова-Герасименко. Це відкриття мало своє продовження на початку ХХІ століття, коли Європейським космічним агентством у 2004 р. було прийнято рішення про запуск дослідницького зонда «Розетта» і відправлення його до комети Чурюмова-Герасименко. Головна мета подорожі – пошук відповіді на питання, як виглядала Сонячна система в «дитинстві» і звідки взялася вода на Землі, Марсі та інших планетах. Пізнання Всесвіту не можливе без об'єднання зусиль всього людства – і ця європейська експедиція на комету, відкрити українськими вченими, - ще одне тому підтвердження.

Більше сорока років життя віддала Світлана Герасименко вивченню космосу. Її іменем названо астероїд № 3945, відкритий 1982 р. за її математичними обчисленнями Миколою Степановичем Черних у Кримській астрофізичній обсерваторії.

У лютому 2015 р. Світлані Іванівні Герасименко виповнило сімдесят. Але вона сповнена енергії працювати, бо займається улюбленою справою.

Велич кожного краю – в людях, які його прославили, в творцях, котрі своїми справами зробили внесок у розвиток науки, культури, духовності.

Баришівка гордиться землячкою, діяльність якої має світове наукове значення.

УДК 355:339.922(477)

ТЕРЛИК Ярослав,

*студент 1 курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України.
Науковий керівник – Лановіюк Л.П.
к.і.н., доц.*

УКРАЇНА У СПІВПРАЦІ З НАТО

У 1991 р. Україна стала незалежною. Шлях розвитку держави мав свої злети та падіння. Проте, ніхто не очікував подій кінця 2013 р. Україна наблизилася впритул до необхідності перейти на якісно

новий рівень: увійти до складу Європейського Союзу (ЄС). 21 листопада 2013 р. колишнє керівництво України, діючи у власних інтересах, не пов'язаних з інтересами держави, прийняло рішення про відмову від курсу євроінтеграції. З цього часу у Києві почалися мирні акції протесту на підтримку євроінтеграційного курсу країни. Однак, така ситуація не задовольняла колишнє керівництво країни. 30 листопада 2013 р. в нічний час учасники акції у жорстокий спосіб були розігнані. За даними правоохоронців було витіснено за межі площі більше 300 осіб, загалом були побиті 84 особи, з них 17 студентів. Така незрозуміла реакція президента на протест людей набирала масштабних обертів. На Майдані зібралося багато народу, який вимагав справедливості. Силіві структури держави стали застосовувати до людей насильницькі методи. Проте народний спротив спровокував ситуацію, результатом якої стало переобрання влади.

У гирлі подій кінця 2013 р. мало хто очікував, що нашим ворогом стане Росія. На кордоні з Росією вже стояли десятки одиниць бойової техніки, які будь-якої миті були готові до бою. Політологи прогнозували подібну ситуацію. Україна виявилася не готовою до належної відсічі. Після розпаду СРСР Україна мала армію, яка займала 2 місце в світі. Проте, завдяки В.Януковичу армія держави розпалася майже остаточно. По території України прокотилася не одна хвиля мобілізації. Боротьба триває й понині. Ніякі санкції не здатні зупинити президента Російської Федерації. Росіяни неодноразово порушували свої обіцянки, винищуючи наш народ. Росією захоплено Крим, Луганськ, Донецьк. Російський народ, неначе запрограмований, негативно налаштований проти українців. Адже, російська пропаганда спрацьовує дуже ефективно. В Україні нині відбувається модернізація воєнної техніки, створення нових Збройних Сил держави. Проте, Україна потребує вагомих союзників у такому протистоянні. На допомогу Україні прийшов Воєнний Альянс (Нато).

Нато – це міжурядова організація, політико-безпековий союз, об'єднаний спільною системою цінностей, до яких належать демократія, свобода, верховенство права, вирішення спорів мирним шляхом і ринкова економіка. На сьогодні НАТО вважається найкраще організованою та дієвою міжнародною організацією у сфері оборони, безпеки та політики. Ідеологія Організації Північноатлантичного договору викладена у Договорі, укладеному у Вашингтоні 4 квітня 1949 р. десятьма європейськими та двома північноамериканськими незалежними країнами, які взяли на себе зобов'язання щодо забезпечення взаємної оборони. На сьогодні членами НАТО є 28 країн: Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Болгарія, Словаччина, Словенія, Албанія і Хорватія. Вступ України до НАТО забезпечить для неї суверенітет, моральну підтримку, обороноздатність, захист, тощо. Договір з Україною було підписано в травні 1997 р. за півтора місяці до відкриття Мадридського самміту НАТО, на якому існувала перспектива започаткування руку України в напрямі НАТО. Цей Договір значною мірою перешкоджає легальним територіальним претензіям з боку Росії до України. Вступ до НАТО знімає загрозу перетворення України на «буферну зону». Україна може перетворитися на «сіру зону» між Росією і США, тобто Україна може стати батальйоном для війни між двома потужними країнами. Те, що Україна увійде до НАТО, спричинить для Росії важку ситуацію. Завдяки відносинам з НАТО Україна отримала важливу психологічну підтримку з боку воєнного альянсу. Хоча реальних зобов'язань, крім обіцянки консультуватися з Україною в разі агресії проти неї, НАТО досі не взяв, така співпраця має суттєве практичне значення. Відносини з НАТО забезпечують Україні сприятливий клімат безпеки на її кордонах та на її території. При взаємній допомозі Україна зможе розраховувати на те, що вона зможе підготувати свою обороноздатність. Проте Україна має допомагати іншим членам воєнного альянсу в разі нападу на них. Україна, яка є більшою за своїх сусідів на Заході, має важливе геополітичне розташування, та достатні ресурси для реалізації свого впливу в межах військово-політичного союзу, може розраховувати на поважне становище в НАТО. Свого часу Росія визнала непорушність українських кордонів саме завдяки НАТО. Воєнний альянс є досить потужною системою, проти якої не піде Росія. Можливо, завдяки підтримці НАТО Україна залишається на плаву. Звичайно, можливо колосальний стрибок догори станеться не скоро. Надіємось на краще та рухаємось тільки вперед. Україна – це українська земля.

Список використаних джерел

1. Україна та НАТО: перспективи розвитку – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=460736>

2. Війна на сході України розвитку – [Електронний ресурс] – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Війна_на_сході_України

3. Відносини Україна – НАТО – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

УДК 94(477)

ПАЛІЙ Влада,
*студентка I курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України.
Науковий керівник – Лановіюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Підіймаючи повстання проти польського панування гетьман Богдан Хмельницький розумів, що без допомоги зовнішніх сил він не обійдеться, тож велика увага приділялася саме зовнішній політиці. Вона була яскравим прикладом філігранної тодішньої української дипломатії. Богдан Хмельницький, будучи досвідченим політичним діячем, розумів, що державі потрібне міжнародне визнання та підтримка сильного союзника. Саме тому Б. Хмельницький створює три могутні коаліції: 1647-48рр., 1654р. та 1656р.

Перша коаліція була українсько-кримсько-турецькою. Вона мала певні здобутки, як, насамперед, Зборівська угода 1649р. Проте з іншого боку й певні прорахунки, адже кримський хан не раз зраджував Б.Хмельницького, наприклад, під Зборовим (1649р.), Берестечком (1651 р.) та Жванцем (1653р.). Через численні зради кримських татар Б.Хмельницькому довелося шукати інших можливих союзників. І цей пошук привів його до нашого північного сусіда – Росії.

Друга коаліція – українсько-московська, з царем Олексієм Михайловичем, укладена в Переяславі 1654р. Як пізніше виявилось, у Росії були зовсім інші плани на ситуацію, яка склалась. Вона вважала, що українці – це той самий російський народ, і вони мусять їх приєднати до себе. 1656р. російський цар підписав у Вільно договір між Московією та Польщею, без участі українських представників, і фактично зрадив переяславські домовленості. З повідомлення Б.Хмельницького царю Олексію Михайловичу: «Я піддався не для того, аби робити те, що ти скажеш. Я з польським королем уже перед цим воював, щоб повернути свободу мені й козакам, аби вони не були холопами, а звались козаками».

Третя коаліція – антипольська – союз між Україною, Швецією, Семигородом та іншими державами (Бранденбург, Молдова, Валахія), – за планом Б.Хмельницького, мала створити незалежну Руську державу. Заради зміцнення політичних зв'язків з Молдовою було домовлено про шлюб сина Б.Хмельницького – Тимоша та доньки Лупула – Розанди. Підтримувалися дружні стосунки з Валахією. Було налагоджено стосунки з Венецією, розпочався пошук взаєморозуміння зі Швецією. Також у планах союзників була цілковита ліквідація польської держави, що дуже збентежило московський уряд, який доклав усіх зусиль, щоб перешкодити успіхові цієї коаліції (Віленська угода 1656р. Москви з Польщею без участі України і війна Москви зі Швецією, союзником України).

На сторінках наукової літератури вже давно точаться суперечки стосовно ролі Б.Хмельницького в усіх подіях, що відбувалися в Україні впродовж його гетьманування. Думки про нього часто надто суперечливі. О. Оглоблін: «Найбільше місце Б.Хмельницького в історії України – не як полководця, хочаби й величного, не як дипломата, хочаби й блискучого, а як державного діяча, фундатора й будівничого Української Козацької держави. Яку б ділянку громадсько-державного життя не взяти – Б.Хмельницький скрізь виступає як державний діяч великого формату». Н.Яковенко: «...хитроумний гетьман, плетучи мереживо союзницьких комбінацій, мимоволі сам закладав основи для неї (негоди), бо кожен з його дипломатичних ходів зрештою переріс у братовбивчу війну між прихильниками полярних зовнішньополітичних орієнтацій». Польський історик Людвік Кубаля, котрий присвятив багато років дослідженню життя й діяльності Б.Хмельницького, порівнював українського гетьмана з його сучасником – вождем Англійської революції середини XVII ст. Олівером Кромвелем, відзначаючи при цьому, що

завдання у Б.Хмельницького виявилось набагато складнішим, оскільки «він не мав у своєму розпорядженні вишколеної інтелігенції й засобів старої, сильної держави. Військо, фінанси, державне господарство, адміністрація, зносини з сусідніми державами – все це треба було створити... Він мусив добирати і вчити людей. Була то людина з кожного погляду надзвичайних вимірів, він переростав талановитих людей настільки, що переступав межі збагненого».

Безперечно, Б.Хмельницький був видатним політичним діячем, який об'єднав у єдиному визвольному русі різні суспільні сили. Він ніколи не відмовлявся від своєї мети – звільнення України від іноземного гноблення. Тому головним здобутком Б.Хмельницького була Українська держава. Б.Хмельницькому вдалося домогтися зміцнення міжнародного становища держави, зростання її ролі як суб'єкта відносин у Східній і Південно-Східній Європі. Під владою надзвичайно талановитого полководця й дипломата вперше за багато віків об'єдналися майже всі етнічні землі України, народ отримав омріяну свободу.

Список використаних джерел

1. О.Лохматова Зовнішня політика гетьманської держави Б.Хмельницького. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/history/4ae7f6e513a60>
2. Зовнішня політика Б.Хмельницького. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12980108/politologiya/zovnishnya_politika_bogdana_hmelnitskogo
3. Зовнішня політика гетьманської держави Б.Хмельницького. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gazeta.ua/blog/39916/zovnishnya-politika-getmanskoyi-derzhavi-bogdana-hmelnickogo>

УДК 94(477)

ДИННИК Тарас,
*студент I курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – Лановюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ВІДНОСИНИ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

У своїй роботі я б хотів розглянути відносини лише з нашим «названим братом» - Росією. Мені, як і всім, цікаво, що ж стало причиною сучасних дій Російської держави. Адже здавалося, ми мали міцного і грізного союзника на сході. І лише історія, яку ми, на жаль, не всі знаємо, добре показувала, що відносини з Росією рідко коли приносили нам хороші дивіденди. І можна було очікувати будь-чого. Як ставитися до Росії, якщо перебуваємо з нею у фактичному стані війни? Чого хоче від нас Росія?

Повернемося до IX ст., коли на теренах нашої землі існувала могутня Київська Русь. Саме із багатонаціонального народу Русі і формувалися Україна, Росія і Білорусія. Не зважаючи на спільні риси, як українські, так і російські історики окремо виділяють шлях кожного з народів, а це, звісно ж, впливає на світогляд громадян. Так, ми розуміємо, що русичі були праукраїнцями, а продовженням Київської Русі є Галицько-Волинське князівство.

Основоположник російської наукової історіографії М.Карамзін у своїй 12-томній «Історії держави Російської» (1816-1829) зауважує, що росіяни мають повне право вважати Русь своєю спадщиною. Іншої схеми притримувався М.Погодін. Як і всі інші російські історики, він вважав історію Київської Русі органічною частиною російської історії. Вивчаючи домонгольську історію Східної Європи, він бачив, однак, наскільки відрізнялася Південна Русь від Північно-Східної за культурою, традиціями, характером населення. Прагнучи розв'язати цю суперечність, він обґрунтував всі свої тези у 7-томній праці «Дослідження, зауваження і лекції з російської історії» (1846-1857).

Важливою причиною формування у XV ст. єдиної Російської держави стало звільнення від монгольського ярма у 1480 р. Московський князь Іван III прийняв титул «государя всієї Русі» і заявив, що всі землі колишньої Русі мають тепер належати Москві. 1500-1503 рр. між Литовським князівством і Росією була розв'язана війна, яка закінчилася поразкою литовських військ князя Олександра. До Москви відійшли Брянськ, частина Смоленської землі, Новгород-Сіверська земля з Черніговом, Стародубом та

Новгород-Сіверським. Цим було покладено початок входженню частини українських земель до складу Російської держави.

За Б.Хмельницького (1648-1657 рр.) була заснована незалежна держава українського козацького народу «Військо Запорізьке». Але Слободищенський трактат, підписаний у 1660 р., розколов Україну на дві частини. Так відбувся розподіл українських етнічних земель, який призвів до розриву між ними соціально-економічних та культурних зв'язків і втрати на довгі роки незалежності. Саме тому ми сьогодні можемо бачити таку чітку різницю між жителями східної і західної частини України. Ці думки в їх головах, закарбовувалися століттями, вплив Європи з одного боку і вплив «завжди відставаючої» Московії з іншого. У 1668 р. П.Дорошенко об'єднав українські землі в одне єдине, але під протекторатом Туреччини. Проте турки вимагали зруйнування фортець, сплати данини і роззброєння українського населення. Гетьман не міг цього витримати, тому втрачає підтримку Туреччини. У 1676 р. складає повноваження і здається Росії. У результаті другого поділу Речі Посполитої до Росії відійшли Київщина, Східна Волинь, Поділля. Третій поділ передав під владу Росії Волинь. Після цього українські землі на довгі віки перейшли під владу Московської імперії. Задамось питанням, чим ми завжди були для Росії. Якщо, ви подумали про колоніальну політику, яка передбачала жорстоке використання сировинної бази української землі, то ви праві. По-друге, російська влада завжди робила акцент на культурний утиск наших предків. Заборонялися українська мова, преса, література і, навіть, живопис. Яскравими прикладами цього були Емський указ (1876), Валувський циркуляр (1863). Кріпосницька система жорстоко використовувала людські ресурси української землі. І на кінець цього всього вони намагалися зламати найкращих і найталановитіших представників нашої нації. Але зламати український дух і любов до волі їм не вдалося. І після того, як вони століттями топтали наші традиції, мову і людей, ми маємо їм довіряти? І саме тому, уже у середині XIX ст. в Росії поживався суспільно-політичний рух українського народу, започаткувала який патріотична інтелігенція.

У кінці лютого 1917 р. царизм було повалено. І вже 4 березня політичні, громадські, наукові організації не впустили свого шансу і заснували Центральну Раду. Спочатку ідеями цього органу влади була автономія у складі Росії, але 4 універсалом було проголошено самостійну державу під протекторатом Німеччини і Австро-Угорщини. У період з квітня по грудень 1918 р. у влади був гетьман П.Скоропадський, який прагнув зближення з Німеччиною. Директорія, яка панувала з 21 листопада 1918 р. до кінця місяця, уклала договір з німцями, згідно з яким вони ідуть і не заважають скинути гетьманат. І в цей же час більшовицький уряд заснував на території України свої власні державні формування, з метою протиставлення УНР. Донецько-Криворізька Радянська Республіка (ДКРР) і Одеська Радянська Республіка (ОРР) стали осередками радянської влади в боротьбі за українську землю. Далі був складний для України період в складі СРСР. І хоча згідно з правилами Україна мала б мати автономію, так як СРСР це був союз добровільного об'єднання, в якому всі республіки мали б рівні права, але на справі це було не так. Ми можемо згадати втрати населення України. І чому ж так сталося? Та тому, що радянська влада ніколи не звертала уваги на інтереси народу.

Цікаві дані сучасного соціологічного опитування. За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології у грудні 2014 р., 47,5% українців ставляться до Росії "в основному погано" або "дуже погано", тоді як 36,5% громадян України ставляться до сусідньої держави "дуже добре" або "добре".

Ще п'ять років тому ситуація була кардинально іншою – погано до РФ ставилися лише 4% українців, а схвалювали її дії 93%. У Росії, за даними "Левада-центру", тенденції схожі. На запитання "Як Ви загалом зараз ставитеся до України?" у січні 2015 р. варіант "Дуже погано" або "Погано" обрали 63% опитаних росіян, тоді як кількість тих, хто ставиться до України "добре" або "дуже добре", становить 24%. У 2010 р. настрої були фактично протилежними: 21% громадян РФ ставилися до України погано, водночас 67% росіян оцінювали Україну позитивно. Зміни у суспільному ставленні народів одне до одного стали наслідком драматичних подій першої половини 2014 р. – анексії Росією Криму та збройного конфлікту між українською армією та проросійськими сепаратистами на Донбасі. Водночас, дії російського президента В.Путіна продовжують підтримувати більше 80% росіян.

І ось здавалося б, що у 1991 р. ми заснували свою суверенну державу і все має бути добре. Проте, зараз вимушені оборонятися від «братів наших». Ми, володіючи третім за потужністю ядерним потенціалом, самі згодились на роззброєння. Провідні держави світу гарантували нам недоторканність, у т.ч. і Росія. Що ж спостерігаємо зараз? Донецько-Криворізька Радянська Республіка (ДКРР) та Одеська

Радянська Республіка (ОРР), чи не нагадають нам нічого знайомого ці назви. Ми можемо сміливо провести паралелі з сучасністю. І лише «дурню» не зрозуміло, що історія має циклічний характер. Ми знову стаємо здобиччю Росії. Але тепер, переживши багато потрясінь, ми вже не здамося так просто, не віддамо своєї землі.

Список використаних джерел

1. Історія держави Російської - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kulichki.com/inkwell/text/special/history/karamzin/karahist.htm>
2. Київська Русь - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uateka.com/uk/article/society/heritage/1219>
3. Українські землі в складі Московської Імперії - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/uchast-ukra-nskogo-narodu-u-ros-ysko-turetsk-y-ta-v-tch-znyan-y-v-ynakh/ukra-nsk-zeml-u-sklad-ros-v-persh-y-polovin-xix-st/>
4. Україна в складі СРСР - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/10830622/istoriya/ukrayina_skladi_srsr_natsionalna_politika_bilshovikiv_ukrayini
5. Ставлення росіян до України - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2015/10/151005_dk_russians_ukrainians

УДК 94(477)

БОДНАЖЕВСЬКИЙ Максим,
*студент I курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – Лановіюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ДЕЩО ПРО ПАМ'ЯТЬ. І НЕ ТІЛЬКИ... (С. РАДИНКА ПОЛІСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Якщо вірити розповідям старожилів, то с. Радинка виникло наприкінці XVIII ст. Є кілька версій походження його назви. Одна з них – назва походить від річечки Радика, яка протікає селом. Також розповідають, що перші поселенці у цих місцях ткали вручну, за допомогою прадавніх дерев'яних верстатів, полотно, яке називалося рядном. Для відбілювання його розстиляли на берегах річечки, яка й отримала назву Раднянка. За іншою версією, село започаткували дві сім'ї лісорубів – Тараса Лемішка і Курача (імені чоловіка не встановлено). Вони втекли від свого пана із села Королівка, де жили в урочищі Рада. Отож, і поселення назвали Радою [1].

Проте, є незаперечні свідчення того, що у цій місцевості вже проживали колись люди. Люди кам'яного віку заснували на узбережжях Поліських водоймищ близько 500 неолітичних стоянок. На піщаних дюнах і низьких берегових терасах річок на територіях колишнього Чорнобильського та нинішніх Іванківського та Києво-Святошинського районів знайдено близько 60 неолітичних поселень. Аналогічне поселення виявлене у Поліському районі.

Недалеко від с.Радинки відкрито залишки городища милоградської культури ранньозалізного періоду. Залишки городищ милоградської культури ранньозалізного часу в районі сіл Нова Красниця, Розважів (два городища), Бовище, Діброва, Радинка на півночі Київщини було відкрито розвідувальним загоном Інституту археології. Відомостей про характер укріплень зазначеного періоду на окресленій території у літературі немає. Тільки Третяков М.П. згадував про наявність на Київському Поліссі «порівняно невеликих городищ скіфського часу». Обидва городища – Діброва і Бовище – сьогодні залишилися у зоні відчуження ЧАЕС.

Характерною ознакою городищ є наявність потужних укріплень у вигляді земляних валів та ровів, завдяки чому вони добре простежувались у місцевостях (населення часто і тепер називає їх «городищами»). За розміром і формою городища різні: круглі, овальні, напівкруглі, трапецеподібні тощо.

Ми ознайомимося із городищем, яке знаходиться на території с. Радинка. У 1959 р. Радинське городище було обстежене археологом Руслановою І.П., а пізніше – Кучерою М.П. У статті «Городища

милоградської культури в Київському Поліссі» Кучера М.П. надав характеристику обстеженої ним пам'ятки. За топографією городище належить до типу низинних, розташованих безпосередньо серед боліт. Городище розташоване за 3 км у північно-східному напрямку від села у заболоченій лісовій місцевості, складається із двох замкнутих валів, вписаних один в одного. У плані воно овальне, розміром 300*200 м. (близько 5 га). А майданчик внутрішньої частини майже чотирикутний, розміром 150*120 м (1,6 га) [2].

Городище заросло лісом. У ґрунті археологічних матеріалів не знайдено. Перед зовнішнім валом з півночі археологами зібрано дрібні вивірені уламки кераміки милоградської культури. Культурного шару також немає.

Археологи вважають, що збудувати подібне городище (при повній відсутності техніки), у земляних валах якого – тисячі кубічних метрів землі, можна лише одним способом. Звичайна піщана гора, навколо якої знаходиться заболочена місцевість, розрівнювалась, і з її піску споруджувались вали. Вони вважають, що саме така особливість рельєфу і була використана в с.Радинці.

Автор роману «Эхо поколений» Лойко Олександр Макарович, житель с.Радинка, подає ось таку версію виникнення цієї археологічної пам'ятки: «Давным-давно, еще в дохристианское время, на месте сегодняшних «Валов», на левом берегу реки, возвышалась песчаная гора, окруженная болотами и покрытая сосновым лесом. В центре горы, на самом высоком ее месте, было языческое капище, где стояла статуя языческого идола. Люди, жившие в округе, как могли, оберегали свою святыню. Но однажды им не удалось защитить ее от пришедших в их край кочующих воинственных племен. Капище было осквернено и разрушено. В неравной борьбе погибло много людей, а оставшиеся в живых начали думать и гадать, как спасти в будущем от надругательства своего кумира. Долго думали старейшины и решили раскопать гору, на которой было капище, а из песка горы насыпать вокруг него валы, чтобы оградить его. Вновь построенное капище с идиолом и, огражденное валами, по гребню которых шел частокол, начали называть городом или городищем. Городище в период опасности служило убежищем для жителей окружавших его поселений. Река, протекавшая рядом с городищем, начала называться Горыдышня»[3].

Великий вклад у збиранні матеріалів зробив мій земляк, житель с. Радинка Войтенко Василь Павлович – археолог-любитель.

Список використаної літератури

1. Біль наш і гордість – Полісся. Нариси з історії та про славних людей Поліського району Київської області. – Іванків, 2003. – 592 с.
2. Лойко О. Нариси з археології Київського Полісся (Поліський район). – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 64с.
3. Лойко О. Эхо поколений. Часть первая. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – 124 с.

УДК 94(477)

ПОРФІЛЕНКО Злата,
*студентка 1 курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – Лановюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ТРАГІЧНІ СТОРІНКИ ПРИЛУЧЧИНИ ОЧИМА ЖИТЕЛІВ КРАЮ

Велика Вітчизняна війна – це одна з найбільших трагедій ХХ століття, що понесла мільйони життів українців. Звичайно, постраждалих багато, не винятком є і мій рідний край. За цей страшний період Прилуччина втратила близько 18,5 тисяч чоловік, це майже половина усіх жителів міста [1].

У своїй пошуковій роботі, збираючи матеріали, я приділяла велику увагу розповідям очевидців, оскільки вважаю, що людська пам'ять може дати ті інформаційні подробиці, про які замовчували газети того часу і приховували архіви.

За спогадами Яковенка Миколи Артемовича у червні 1941 р. його батько купив у селі старий двір під знос, збираючись розібрати непридатне житло і на тому місці зводити новий будинок. 22 червня 1941

р. рано-вранці вони приїхали розбирати й вивозити цю будову. І лише приступили до роботи, як до них прибігла жінка, яка продала це дворище і схвильовано повідомила, що почалася війна. Жінка була розгублена і не знала, що їй робити, адже вони з чоловіком вже купили в Росії собі будинок. Вони, почувши звістку, кинули свою роботу і негайно поїхали до Прилук. В'їхавши у місто, чули, як усюди люди тільки про війну й говорили. Проїжджаючи повз військкомат, побачили, що там вже товпилося багато народу. Наскільки люди у той час були свідомі та ідейні: добровольців іти воювати була велика кількість, вони прийшли записуватися у ряди армії, що діяла, хоча указ про мобілізацію зачитали в Прилуках лише днів через п'ять. Пішли добровольцями на фронт його батько і старший брат. Обидва не повернулися з війни. Батько пропав безвісті, до цих пір ніхто не знає, де він похований. А старший брат пройшов усю війну, і у 1945 р. загинув в Румунії. Разом із похоронкою матері передали два ордени Слави.

За спогадами прилуцького краєзнавця Анатолія Григоровича Риженка, їхня сім'я проживала по вулиці Гоголя, куди їх переселили з вулиці Шевченка у зв'язку з розташуванням на ній підрозділів Південно-Західного фронту. На території саду сім'ї Макарових, що прилягав до їхньої садиби, було збудовано бліндаж для захисту від нальотів ворожої авіації. На протилежному боці вулиці також було збудовано подібний бліндаж. Поруч, у будинку Дорошенків, перебував командуючий фронтом М.П.Кирпонос. З першим нальотом німецької авіації було скинуто на бліндаж біля їхнього подвір'я дві авіабомби, але штаб фронту вже перебазувався на південь від Прилук поблизу Пирятина. З наближенням фронту у місті залишилися лише частини прикриття. І саме в той час місто було бомбардоване німецькими літаками. Бомби було скинуто вже після того, як жителі кварталу повернулися до своїх домівок. Деякий час вони переховувались у цих бліндажах. Одна з двох скинутих бомб не розірвалася, її через багато років намагалися виявити мінери, коли територія садів усередині їхнього кварталу вже була забудована житловими і господарськими спорудами. Друга бомба розірвалася. У результаті вибуху так струснуло бліндаж, що з-поміж дерев'яних колод стін і стелі просипалася земля. У наступні дні бомбардування продовжувалося. На сусідньому кварталі по вулиці Шевченка було піддано бомбардуванню підрозділ командного складу, який ще перебував у місті. Загинуло декілька чоловік, яких було поховано там же в саду, під грушею. Були і поранені. У результаті вибуху бомб було зруйновано і декілька будинків та інших господарських споруд. Після звільнення міста від німців загиблих, а також тих, хто загинув при звільненні Прилук, було перепоховано у братські могили.

Встановлення «нового порядку» було тісно пов'язане з «остаточним рішенням єврейського питання». За німецькою армією, що наступала, рухалися спеціально організовані чотири спецгрупи, призначенням яких було знищення «ворожих елементів», особливо євреїв. Але їхні методи масових убивств були визнані фашистським командуванням неефективними для «остаточного вирішення». З 1942 р. гітлерівці починають використовувати газові камери для масового знищення євреїв газом «Циклон-Б». До кінця 1941 р. всіх євреїв – жителів Прилук зібрали у приміщенні школи №4 для загального мешкання, заборонивши залишити територію навчального закладу. Це було єдине, хоч і тимчасове, гетто на території області. У травні 1942 р. до міста прибула зондеркоманда СД «Плат», яка майже остаточно «вирішила єврейське питання» у Прилуках.

Фашисти здійснювали тиск на українське населення, щоб не допускати з його боку допомоги євреям. Проте відомі тисячі фактів допомоги євреям з боку українців, навіть з ризиком для власного життя [2].

Дорогою ціною заплатило те покоління за свободу та щастя, і тому хочеться вірити, що наступні покоління не забудуть тих, хто готовий був загинути заради того, щоб ми жили на своїй землі.

Список використаної літератури

1. Головань В. Прилуки. – Прилуки, 2003р. – С.17-18.
2. Там же. – С. 55-64.

МИРГОРОДСЬКА Дарина,
*студентка 1 курсу факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України.
Науковий керівник – Лановюк Л.П.
к.і.н., доц.*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ М. КОСТОПОЛЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Хто не знає свого минулого – той не вартий свого майбутнього. Саме тому кожен житель повинен знати історію свого краю, зокрема, його трагічні сторінки.

1 липня 1941 р. фашистські військові підрозділи увійшли до м. Костополя. 2 липня 1941 р. за наказом окупаційної влади з місцевих мешканців почали формувати українську адміністрацію та загони народної міліції, які мали допомагати встановлювати «новий порядок» на зайнятих німцями територіях [2].

З наказу районного коменданта народної міліції м. Костопіль від 22 липня 1941р.:

«1. Наказую всім особам, які мають радіоприймачі, ровери, машини до писання, здати їх до 25 липня 1941 р. волосній команді народної міліції м.Костополя.

2. Без дозволу волосної команди народної міліції не вільно нікому залишати місця свого замешкання. За невиконання цього наказу по зазначених пунктах винні будуть покарані судом воєнного часу.

3. Наказую жидівському населенню від 14 років життя з 22 липня 1941 р. носити на правій руці білі пов'язки з синіми шестикутними зірками і від 8 годин вечора до 7 годин ранку за німецьким часом не виходити на вулицю. За невиконання винні будуть розстріляні.

4. Всі особи без різниці національності, які будуть допускати грабунки, напади чи саботаж іншого характеру, будуть на місці розстріляні.

5. Від імені німецької комендатури м. Костопіль наказую всім особам, які переховують зброю холодну чи вогнепальну, здати протягом 24 годин волосній команді, по селах – сільським станціям народної міліції.

За невиконання цього винні будуть розстріляні».

У кінці липня у центрі міста було сформоване єврейське гетто, на околицях міста та в Яновій Долині – табори для військовополонених.

Розпорядження гебітскомісара м. Костополя про примусові роботи місцевого населення від 25 липня 1941 р.:

«1. Все мужеське населення від 14 до 60 літ повинно бути зареєстроване по працездатності.

2. Всіх безробітних мужчин і жінок та всіх тих, що не є цілком працездатні, належить долучити через уряд до праці в такому порядку:

а) для будівлі доріг в районах та громадах;

б) для знесення розбитих і зруйнованих під час війни будинків, хлівів і парканів;

в) для встановлення порядку і чистоти в громадах, містах, а також для збирання залишеного після війни військового майна, так, щоб воно було здатне до транспорту;

г) для поліпшення загального вигляду сіл і міст. Роботи є в такій кількості, що ні один з мешканців не може сидіти, склавши руки. Виконання згаданих робіт є обов'язком кожного громадянина, і за них ніякої платні не буде належатись.

Вози, коні та все необхідне для будівлі доріг в районах і громадах слід брати в тих же районах і громадах без винагороди. Розпорядження про будівлю доріг будуть видаватися окремо. Німецька цивільна влада чекає від кожного мешканця пильної праці при будівлі округи. Хто не погоджується робити і ухиляється від праці – мусить бути покараний суворими мірами» [3].

З 14 по 16 серпня 1941 р. у місті була проведена так звана «Акція 470», під час якої було знищено понад дві тисячі жителів м. Костополя: євреїв, поляків, українців. І якщо євреїв знищували з метою кінцевого вирішення питання цієї нації, то українців і поляків вибірково: партактив та колишніх

працівників радянських державних та господарських органів. Загалом у місті та його околицях було знищено понад 18 тисяч чоловік: місцевих жителів, привезених з Рівного та зігнаних з сіл району людей, полонених червоноармійців.

У ході масового вивезення українського населення на роботи до Німеччини – 1200 чоловік з району стали остарбайтерами. Ті, що залишилися, вимушені були важко працювати, виконувати непосильні норми, здавати визначену частину виробленої продукції тощо. За період фашистської окупації в районі було спалено понад 10 сіл. Назавжди залишиться у пам'яті людей страшна трагедія жителів Малого та Великого Мидська, яких німці палили живцем під час каральної акції 4 листопада 1943 р.

Саме в цей період активізували боротьбу проти німців партизани та Українська Повстанська Армія. Її зміцнілі і численні підрозділи провели велику кількість відплатних переможних акцій на території району.

14 січня 1944 р. м. Костопіль було звільнено від фашистської навали [1]. На жаль, на цьому війна для жителів Костопільщини не закінчилася. Радянською владою на теренах Західної України та, Костопільщини зокрема, розпочалась боротьба з повстанцями УПА ...

Список використаної літератури

1. Божко. Ю. Рідний край – наша гордість. – К.: Літера, 2003. – С. 34-38
2. Карпюк І. Історія рідного міста. – К.: Літера, 2001. – С. 22-23.
3. Черещенко В. Окупаційний режим // Віче Костопільщини. – 2004. - №23 – С. 5-6.

УДК 94(477)

СУХОБОК Наталія,

студентка I курсу факультету аграрного менеджменту,

Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник – Лановюк Л.П.

к.і.н., доц.

ГОДОНІМИ КРИВОГО РОГУ

Життя постійно пов'язує людей із певними географічними назвами. Топоніміка – це наука, яка досліджує географічні назви, їхнє функціонування, значення й походження та розвиток у часі. Її розвиток розпочинається з другої половини ХХ ст.

Первісно всі власні назви – назви об'єктів та імена людей і тварин виникали стихійно. Щодо створення назв вулиць, то можна стверджувати, що в ранній період історії міста Кривого Рогу їхні найменування виникали стихійно й походили від специфічних ознак вулиці (чи місцевості) або від назв визначних споруд та інших об'єктів, що містилися на ній раніше – від імені першопоселенців чи відомих мешканців вулиці.

Перші найменування назв вулиць виступають залежними від специфіки його розбудови. Так, спочатку був заселений трикутник між ріками Інгулець і Саксагань та запорізькою дорогою (тут тепер знаходиться площа і вулиця Леніна, вулиці Сиволапа, Калиниченка, Першотравнева, Садова та інші). Далі садиби криворіжців розташовувались угору по лівому березі Саксагані до гирла Сушкової балки (тут зараз площа Миру) та на території між цією балкою і балками Лихмавовою і Верезіною виникла перша вулиця, згодом названа Поштовою (нині проспект К. Маркса), пізніше продовжена до Карнаватки.

В середині XVIII ст. після ліквідації Запорозької Січі населення Кривого Рога і його околиць поповнювалось за рахунок колоністів і переселенців – німців, євреїв, балканських слов'ян і кріпаків, переселених поміщиками з інших губерній Росії. Завдяки цьому між Сушковою балкою і Базарною вулицею (ніші вулиця Жовтнева) виникла Німецька вулиця (тепер вулиця К. Лібкнехта), розпочалось заселення місцевості над крутим лівим берегом Інгульця, між гирлами балок Червоної і Мохорової (згодом названої Черногоркою).

З розвитком товарного виробництва виникли різні ремесла — ткацьке, кравецьке, шевське, гончарське, шорне, чинбарське, бондарське, колісне, столярне, ковальське та інші. Виділилась група ремісників і кустарів, з'явилися посередники-торгівці. Потреби обміну викликали до життя постійні базари і періодичні ярмарки. Вже у XVII ст. в Кривому Розі щороку відбувалось чотири великих

ярмарки. В дні ярмарків простора базарна площа на східній околиці села (там, де й зараз знаходиться центральний ринок) перетворювалась у своєрідне торгове містечко. Згодом ярмарки стали центром, де збиралися заробітчани, аби найнятись на сільськогосподарські роботи. Довгий час ярмарки, де влаштовували вистави бродячі артисти, були єдиним місцем розваг для жителів. Усі ці події зумовили виникнення відповідних назв вулиць: Акціонерна, Блинова, Веселкова, Весела дача, Вільна, Ігрова, Карнавальна.

Однак у ХХ ст. у назвах вулиць широкого поширення набув ідеологічний компонент. За часи Радянського Союзу вулиці стали масово перейменовуватись і їхні назви несли в собі чітку пропагандистську мету (Радянської Армії, 50-річчя Комсомолу, 50 років Жовтню).

У 1970-1980 рр. можна простежити явище стихійного ведення в обіг назв вулиць (Степова, Приозерна, Тюльпанів, Приміська).

Проте більша частина назв походить від:

- прізвищ діячів (Руденка, Рязанова, Верещагіна, Леніна) і назв історичних подій (Революційна, Співдружності, Трудової Слави, Ветеранів праці), що їх прагнули вшанувати;
- географічних назв (Берлінська, Белгородська, Білоруська, Владивостоцька);
- абстрактних і збірних понять, ідеологічно цінних для даного політичного режиму (Вітчизни, Вітчизняна, Заводська).

Назви корегувалися залежно від політичних змін у радянській державі, але в цілому залишалися незмінними аж до початку 90-х років ХХ ст..

Питання про те, навіщо міняти старі назви вулиць чи міст, демонтувати старі пам'ятники, постійно звучать в дискусіях довкола цієї проблеми. При цьому противники змін апелюють до історії – «таким було наше минуле, тож ми не в праві його змінювати». Але насправді ця розмова не так про минуле, як про майбутнє. Змінити те, що сталося, – поза нашими можливостями. Очевидно, йдеться не лише про вулицю Леніну – вони просто є найвиразнішим прикладом неподоланого тоталітарного минулого. В українській топоніміці відображено сотні, якщо не тисячі інших «героїв комуністичного Олімпу», причетних до масових політичних репресій, Голодомору, боротьби проти становлення української держави. Системна робота зі зміни цих назв в Україні почалася після створення Українського інституту національної пам'яті. За 2007–2010 рр. з його ініціативи здійснено 2754 перейменування. Тухачевський, Подбельський, Кіров, Фрунзе, Косіор, Орджонікідзе, Ватутін – це особи, причетні до боротьби проти незалежності України, організації голодоморів та політичних репресій, чийми іменами названі вулиці та інші топоніми в Україні, і через їх політичні погляди хочуть перейменувати назви цих вулиць.

УДК 947(477)

БАРАНИШИНА Ірина, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

БІЙ ПІД БРОДАМИ

Бій під Бродами — битва, що відбулася з 13 по 22 липня 1944 біля міста Броди Львівської області між 13-м корпусом 4-ї танкової армії Вермахту, до складу якого входила дивізія Ваффен-СС «Галичина», та радянськими військами 1-го Українського фронту.

Згідно з планом, 13 липня 1944 року, після артилерійського обстрілу та бомбардування німецьких позицій, війська 1-го Українського фронту перейшли у наступ на львівському та рава-руському напрямках. Наступ 3-ї гвардійської та 13-ї радянських армій у напрямі на Раву-Руську не мав серйозних ускладнень для Червоної армії і проходив успішно, бо він відбувався поза лінією оборони Дивізії, і аж у глибокому тилу наступаючі радянські армії фланговим ударом замкнули кільце оточення Дивізії.

Значно складніше для радянських армій розвивався наступ 60-та та 38-а армії у напрямку на Красне — Львів. Після майже цілоденної артилерійської підготовки та запеклих бомбардувань радянським військам вдалося зрушити частини Української Дивізії з їхньої лінії оборони. Але в цей самий день ситуація стабілізувалася: зайнявши нові позиції, частини дивізії провели цілу низку сильних

контрударів. Однак становище частин Дивізії було дуже важким. Дивізія зазнавала великих втрат від повітряних ударів на її позиції, а танкові колони намагалися оточити поодинокі підрозділи Дивізії.

14 липня 30-й полк Дивізії займає позиції між с. Лукавець і Колтів, другу атаку після обіду відбили і відкинули супротивника. Протягом 17-22 липня вершилися запеклі бої під Бродами за участю дивізії СС Галичина. Дивізія опинилася разом з XIII німецьким корпусом у середині оточувального маневру ЧА. З 11 тисяч офіцерів і вояків дивізії тільки приблизно 3 тисячі вирвались і дісталися на захід. Решта потрапила в полон, загинула або перейшла в лави УПА. Дивізія втратила до 70% складу, в той час, як німці цілими частинами здавалися в полон.

Не змігши сходу прорвати оборону Конев спрямував у бій оперативні резерви — 69-у механізовану бригаду зі складу 3-ї гвардійської армії, а потім 15-й корпус під командуванням генерал-майора П. В. Тертюшного. В решті-решт, 60-й армії вдалося створити так званий «Колтівський коридор», довжиною 20 км та шириною близько 6 км, завдяки якому в прорив почали просуватися частини 3-ї гвардійської а потім і 4-а танкова армія з метою зламати оборону на лінії Сасів — Золочів. Перед наступом радянських танків проводяться інтенсивна артилерійська підготовка й авіаційні удари. Протягом п'яти годин було здійснено 2 000 нальотів, у тому числі 1 500 нальотів бомбардувальників

У результаті дій військ Конєва 17 і 18 липня перед 13-м корпусом німців постала загроза оточення, і «Галичина» була кинута на різні відтинки для ліквідації небезпечного становища. Важкі бої тривають 17 і 18 липня. Через контрудари 17-го та 18-го липня, танкова армія Лелюшенка була зупинена та скована боєм. Але після запеклих боїв, 3-я танкова армія змогла прорвати оборону частин Дивізії, просунувшись на захід, 19 липня замкнути Дивізію в оточення в районі Бузька.

18 липня радянці продерлися крізь загороджувальні укріплення, зайняли Броди і відтягли рештки 4-5 дивізій, що були знищені впродовж наступних п'яти днів із втратами для німців 45 тисяч вбитими і полоненими.

Після жорстоких боїв під Бродами 22 липня 13-й корпус припинив існування. Залишки «Галичини» чинили спротив трьом радянським арміям аж до 24 липня, а біля 1500 чоловік на чолі з генералом Фрайтагом прорвалися із оточення і почали пробиватися у Закарпаття. У селі Середне зібралось біля 1500 бійців (разом із технічною сотнею та запасним кураем, які не попали в оточення) і після короткого відпочинку група повернулася до Нойгамеру. Там до неї приєдналось ще 1500 чоловік, вцілілих під Бродами, і навчально-запасний полк у кількості 8000 чоловік і 5 поліційних батальйонів.

Після бою під Бродами, радянські війська перейшли у наступ на Львів. За даними радянських джерел, у бою під Бродами загинуло близько 38 тис. німецьких солдатів і українських вояків, іще близько 17 тис. здалось у полон. Разом з солдатами, в полон здалися генерали Гауфе, Ліндеман і Недтвіг

20 липня Червона Армія зайняла Іваничі (Волинь), не зважаючи на німецькі протиудари, залізничну станцію Рава-Руська. Одночасно пониже Львова ліве крило Конєва вдарило на Станиславів і перервало доступ до гірських перевалів у Карпатах

Розгром 13-го корпусу німців створив 1-му Українському фронту радянських військ сприятливі умови для наступу на Львів. Але Бродівська битва зіграла неоціненну роль для збереження самого Львова: за час битви німецькі частини покинули місто і боїв у Львові майже не було. Після Бродівської битви частина дивізійників «Галичини» поповнила ряди УПА, яка вела бойові дії на два фронти — проти німецьких і проти радянських військ. У лавах УПА боролися і згинули багато бійців Дивізії «Галичина».

УДК 947(477)

БІЛИК Ірина, бакалавр 1 року навчання юридичного факультету

Науковий керівник – Кравченко Н.Б., канд. іст. наук, доцент

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА ДЛЯ УКРАЇНИ: НОВЕ ОСМИСЛЕННЯ

У 70-ту річницю завершення бойових дій Другої світової війни у Європі в Україні не тільки святкували традиційний День перемоги 9 травня, але й відзначали 8 травня - як День пам'яті та примирення. Нинішній конфлікт на сході країни певним чином допоможе українцям зрозуміти об'єктивну картину тієї великої війни та ролі українців у ній.

До останнього часу історики переважно сперечалися щодо втрат України, територією якої війна у 1941-1945 роках пройшла із заходу на схід та зі сходу на захід. Дехто почав додавати до цих втрат і події, що відбувалися на заході країни від 1939. Інші ще додавали і голод повоєнних років. Проте в Києві майже не викликало суперечок твердження, що Україна у цій війні понесла чи не найбільше жертв як серед військових, так і цивільних.

Юрій Шаповал, керівник Центру історичної політології вказує, що загальні людські втрати України від війни, включно із убитими, померлими, жертвами концтаборів, депортованими, евакуйованими, тими, хто відійшов разом із німцями, становлять до 14 мільйонів осіб.

В українських реаліях не можна навіть визначити чіткі часові рамки цієї війни. Адже перші бойові дії, які були пов'язані із Другою світовою, почалися не у вересні, а у березні 1939 року на Карпатській Україні. Останні постріли українських повстанців пролунали на початку 1960 року. Можна заперечити, що ці події не були безпосередньо пов'язані із Другою світовою, але справа у тому, що в рамках Другої світової війни в Україні відбулися не одна, а кілька воєн, ареною яких були наші землі, - вважає Володимир В'ятрович.

Перший акт про безумовну капітуляцію підписали 7 травня 1945 року після 2 години ночі з німецькою делегацією за присутності представників західних союзників та СРСР у французькому місті Реймс.

Він набув чинності 8 травня після 23 години. На вимогу Сталіна підписання капітуляції продублювали у зоні, яку зайняла Радянська армія. Це сталося 8 травня у передмісті Берліну Карлсхорсті о 22 годині 43 хвилини за середньоєвропейським часом. У Москві тоді вже було 9 травня.

Червоний мак - це європейська скорботна символіка, більше, ніж переможна, бо сучасна Європа складається із тих країн, які воювали між собою у Другій світовій війні.

Історики звертають увагу і на нову символіку Дня пам'яті - червоний мак - квітку скорботи за всіма жертвами війни.

Україна нарешті має приєднатися до європейського сприйняття війни як трагедії. Ми не відповідальні за минуле. Ми відповідальні за пам'ять про минуле, - вважає Анатолій Подольський, директор Українського центру вивчення історії Голокосту.

Георгієвська стрічка - символ одночасно імперський та радянський, пов'язаний із концептом Великої Вітчизняної війни, тоді як мак - в українських піснях, віршах - квітка, що росте там, де пролита козацька кров, - каже Володимир В'ятрович.

Мені важко уявити, щоб, наприклад, французи сідали на мотоцикли і намагалися встановити якісь свої державні символи десь у Берліні. Україна за ХХ століття пережила так багато трагедій, що нас не повинні турбувати якісь зв'язки. Ми були частиною імперії, але ми не є імперія, тому для нас важливий День пам'яті, як день скорботи, - зауважує Станіслав Кульчицький.

УДК 947(477)

ГРИНЬ Світлана, бакалавр 1 року навчання
юридичного факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

РУХ ОПОРУ В УКРАЇНІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Після нападу фашистської Німеччини на Радянський Союз величезні території були окуповані. Загарбникам уже в 1941 р. відійшла територія України з населенням близько 42 мільйони чоловік. Гітлерівці рвалися до Москви, намагаючись водночас закріпитися на завойованих землях. Але «бліцкриг» — план блискавичної війни — не вдався, і вона набула затяжного характеру [1, с.120-127].

Залишаючи ворогу територію, радянське командування віддало наказ знищувати все за собою — комунікації, підприємства, їстівні припаси. Із відданих радянській владі людей у населених пунктах створювались підпільні групи. Для розвідувальної і підривної роботи в німецькому тилу залишалось чимало співробітників НКВС - народного комісаріату внутрішніх справ. Восени 1941 р. в Україні формувались підпільні обкоми, райкоми, первинні організації і групи ВКП(б). У лісах з'явилися

партизанські загони, які очолювали здебільшого ті, хто був здатним здійснювати бойові операції [2, с.66-70].

У Москві довелося терміново переглянути довоєнну теорію війни, згідно з якою у разі нападу противника на СРСР бойові дії будуть перенесені на його територію. У 30-х роках було ліквідовано створену в лісах мережу матеріально-технічних баз. Підібрані для можливої партизанської боротьби кадри звинуватили у підготовці замаху на Сталіна і винищили. Тепер радянське командування поклало великі надії на організований партизанський рух та підпільну роботу на окупованих територіях. Однак з 3,5 тис. партизанських загонів і диверсійних груп, залишених на окупованій території, влітку 1942 р. діяли лише 22 загони, інші розпалися або були розгромлені. Проти недосвідчених підпільників і партизанів діяли фашистські каральні органи.

В Україні найбільш сприятливими були умови для таборів партизан на Волині й Поліссі. Рух набрав організованого характеру у 1942 р., коли було створено Український штаб партизанського руху, який очолив Тимофій Строчак. У русі Опору брали участь утікачі-військовополонені, партійні і безпартійні, дорослі і діти [3, с.208-210].

Відомими командирами радянських партизанів стали С Ковпак, О. Федоров, М. Наумов. Зокрема, партизанські з'єднання С Ковпака пройшли бойовий шлях від Путивля до Карпат. Героїзм учасників рейду блискуче змалював у своїй книзі "Люди з чистою совістю" один з командирів Петро Вершигора.

В українських містах і селах діяли молодіжні підпільні організації. У Миколаївській області до її складу входили старшокласники села Кримки. У вересні 1942 р. - січні 1943 р. підпільна молодіжна організація "Молода гвардія" діяла в місті Краснодарі. До її штабу входили І. Туркенич, О. Кошовий, І. Земнухов, В. Третьякевич, С. Тюленін, Л. Шевцова. Молодогвардійці, крім антигітлерівської пропаганди, здійснили низку диверсій і бойових операцій.

У 1942 р. була сформована Українська Повстанська Армія — УПА. її головнокомандувачем став член проводу ОУН (б) Роман Шухевич. Партизанська армія контролювала частину території Волині, Полісся та Галичини. У своєму складі вона нараховувала близько 30—40 тис. бійців. Конгрес ОУН (б) проголосив своєю метою боротьбу проти більшовизму та нацизму.

У 1944 р. в Карпатах представники довоєнних політичних партій Західної України та східних українців створили Українську Головну Визвольну Раду (УГВР), яка закликала неросійські народи СРСР об'єднатися проти Москви. Також на західноукраїнських землях діяли польські партизанські загони Армії Крайової (АК) і Армії Людової (АЛ). АК підпорядковувалася польському емігрантському уряду в Лондоні, АЛ — керували комуністи. Стосунки між радянським, українським і польським рухами Опору склалися не найкраще. Особливо нетерпимі відносини були між радянськими партизанами і УПА, між УПА і АК. Протистояння між польським і українським населенням на Волині призвело до справжньої трагедії (трагедія Волині 1943 р.)

Таким чином, рух Опору в Україні в роки Другої світової війни увібрав боротьбу як проти фашистських окупантів, так і за створення Української держави. Комуністичний і націоналістичний партизанський та підпільний рух наближали час перемоги. Однак вони залишались на різних політичних позиціях, тому радянські війська й УПА перебували у стані відкритої війни [4, с.30-35].

Література:

1. Кучер В. І., Чернега П. М. Україна у Другій світовій війні (1939–1945). – К.: Генеза, 2004. – 272 с.
2. Чайковський А. С. Невідома війна: (Партизанський рух в Україні 1941–1944 рр. мовою документів, очима історика.). — К.: Україна, 1994. — 255 с.
3. Перепічка Є. В. ОУН і УПА в роки Другої світової війни.- Львів: СПОЛОМ, 2009.- 740 с.
4. Грицюк В. М. Стратегічні та фронтові операції Великої Вітчизняної війни на території України. – К.: Ін-т історії України НАН України. — 2010.— 150 с.

ГОЛОКОСТ – ТРАГЕДІЯ ХХ СТОЛІТТЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Голокост - давньогрецьке слово, означає жертвоприношення через усеспалення; було використано як метафора лауреатом Нобелівської премії Елі Візелем, коли він писав про печі Освенцима. Слово злетіло зі сторінок книги, було взяте на озброєння істориками, і сьогодні ним позначають одну з найжахливіших трагедій ХХ століття – переслідування та знищення єврейського народу нацистами з 1933 по 1945 роки.

З липня 1941 року Україна стає полігоном, на якому нацисти починають здійснення «остаточного розв'язання єврейського питання». Якщо в Німеччині в 1933 р., у Польщі в 1939, у Нідерландах, Бельгії, Франції була задіяна низка заходів морального і фізичного утиску євреїв, то на окупованій території СРСР, на українських землях відбуваються перші масові, а потім і тотальні розстріли.

Перші розстріли єврейських дітей в Білій Церкві.

Айзацгрупи – спеціальні підрозділи, створені для реалізації гітлерівських планів, ретельно вчаться вбивати мирних людей. Це важко, треба подолати безліч технічних, організаційних, психологічних складнощів. Але – впораються. У Берлін регулярно надходять повідомлення з окупованих територій про «успішно проведені заходи». Вони відображають і жорстокість окупаційної політики, і турботу про «расову чистку Європи». Айзацгрупи вбивають не лише євреїв, та у випадках, коли страчують українців, убивство мотивують «проти німецькими діями». Вбивства євреїв жодних мотивувань не потребують. Навпаки, це невдовзі стає головною метою і головною темою донесень...

Голокост відбувався у декілька етапів, вже відпрацьовані кроки, а саме:

1. Реєстрація та ідентифікація – накази про носіння розпізнавальних знаків;
2. «Геттоїзація» - перехідний етап до знищення єврейського населення.
3. Фізичне знищення – останній етап Голокосту.

Смерть і життя євреїв у різних зонах окупації. Зони окупації формувалися таким чином: спочатку всі окуповані території перебували під контролем військового командування, потому, мірою пересування німецької армії, влада поступово передавалася цивільній адміністрації.

Знищення євреїв в рейхскомісаріаті «Україна». Тут було страчено 580 тисяч євреїв.

29 вересня 1941 року – перша акція у Києві з тотального знищення євреїв. Анатолію Кузнецову було 12 років, коли в Київ ввійшли нацисти. Два роки боротьби за своє життя, що її вів звичайний український хлопчина, двома десятиліттями потому ожили на сторінках книги «Бабин Яр», яка призвела до великого скандалу і врешті – решт була заборонена в СРСР. Тільки в роки незалежної України світ побачив випуск книги-оригіналу. Тут вміщені унікальні спогади киянки-єврейки Діни Пронічевої, якій чудом вдалося врятуватися в Бабиному Яру у вересні 1941 року.

«Дистрикт Галичина» - це єдина зона окупації, євреї котрої пройдуть крізь усі етапи Голокостного пекла. Нацисти швидко пройшли шлях від першого обмеження прав єврейського населення до повного знищення 130-тисячної Львівської єврейської громади і майже 500 тисяч євреїв Галичини. (спогади очевидців)

Трансністрія – зона румунської окупації. Із 330 тисяч євреїв, які загинули в Трансністрії, 110 тисяч дітей. Але тут вижила найбільша кількість євреїв серед усіх окупованих територій. (Спогади сержанта 3-го взводу 37-го піхотного полку 10-ї піхотної дивізії К. Базаджана про проведення чистки в м. Одесі.)

У Закарпатті всього було знищено 104 177 євреїв, із них в живих лишилося лише кілька десятків.

У Буковині під час Голокосту було знищено понад 90 тисяч євреїв.

Український історик М. Коваль писав: «Необхідно підкреслити, що єврейська катастрофа була частиною загальної трагедії, яку переживав увесь народ України, який став жертвою нацистських душогубів. Але якщо слов'ян, зокрема українців, убивали за політичними ознаками, то євреїв лише за те, що вони були євреями».

Нацисти знищили на теренах України близько півтора мільйона євреїв – чверть із шести мільйонів знищених євреїв Європи...

Люди, що переховували євреїв у роки Другої світової війни отримали почесне звання «Праведник світу». В Ізраїлі є Алея Праведників.

УДК 93/94

МАТВЄЄВ Богдан, бакалавр 1 року навчання
механіко-технологічного факультету
Науковий керівник – **Кравченко Н.Б.**, канд. іст.
наук, доцент

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА: ПОЧАТОК, ПРИЧИНИ, ПРЕДВОЄННА ДИПЛОМАТІЯ

Друга світова війна — наймасштабніша світова війна в історії людства. Почалася 1 вересня 1939 і тривала 2 194 дні до 2 вересня 1945, коли на борту лінкора «Міссурі» підписано капітуляцію Японії перед союзними державами. Друга світова війна значно вплинула на долю людства. В ній брала участь 61 країна (80% населення Землі). Воєнні дії відбувалися на територіях 40 країн. До збройних сил було мобілізовано 110 млн осіб у всьому світі. Загальні людські втрати досягли 50-55 млн осіб, з них загинуло на фронтах 27 млн.

Датою початку війни прийнято вважати 1 вересня 1939 року, коли Німеччина розпочала окупацію Польщі, до якої 17 вересня долучився Радянський Союз. Велика Британія та Франція оголосили війну Німеччині через два дні, що дозволяє вважати початком світової війни саме цю дату. Інші дати, що розглядаються деякими авторами як дати початку війни: початок японської інтервенції в Маньчжурію 13 вересня 1931, початок другої японсько-китайської війни 7 липня 1937 року та початок угорсько-української війни 14 березня 1939 року.

Питання про причини Другої світової війни залишається в історичній науці досить дискусійним і неоднозначним. Але більшість дослідників виділяють такі основні причини: Версальсько-Вашингтонська система, що встановила «несправедливі», з погляду деяких країн, кордони (серед іншого — недостатнє врахування етнічного принципу) та систему економічних і політичних взаємин; нацистські та мілітаристські держави, що програли війну, на чолі з Німеччиною, Італією і Японією були невдоволені Версальською системою і прагнули до нового перерозподілу світу, до захоплення колоній, джерел сировини і ринків збуту, які тоді знаходилися переважно під контролем Великої Британії, Франції, США і СРСР; пропаганда СРСР «світової революції» та практична діяльність у напрямку її підготовки (прийняття «Програми світової революції», спроби експорту революції); неефективність Ліги націй; загострення суперечностей між великими державами через глибоку економічну кризу; політика потурання агресорам, яку проводили Велика Британія, Франція та СРСР сподіваючись вгамувати їхні апетити.

30 вересня 1938 року британський прем'єр-міністр Чемберлен і Гітлер підписали декларацію про ненапад і мирне врегулювання суперечок між Великою Британією та Німеччиною — угоду, відому в СРСР як Мюнхенська змова. 1938 року Чемберлен тричі зустрічався з Гітлером, а після зустрічі в Мюнхені повернувся додому зі своєю знаменитою заявою «Я привіз вам мир!»

6 грудня 1938 року Жорж Бонне, міністр закордонних справ Французької республіки і Йоахим фон Ріббентроп, міністр закордонних справ німецького рейху, підписали франко-німецьку декларацію. Під час переговорів Жорж Бонне заявив: «Залиште нам нашу колоніальну імперію, і тоді Україна буде вашою».

21 серпня Гітлер пішов на безпрецедентний крок: він особисто звернувся до Сталіна. Гітлер надіслав Сталіну телеграму, у якій офіційно прийняв запропонований Молотовим проект пакту про ненапад, а також заявив про готовність обговорити додатковий протокол. У телеграмі була пропозиція прийняти райхсміністра Ріббентропа не пізніше 23 серпня. Відповідь Сталіна, у якій він приймав усі пропозиції Гітлера, була вручена послу Німеччини через дві години.

23 серпня 1939 року в Москві СРСР підписує з Німеччиною договір про ненапад. В секретному додатковому протоколі передбачався розподіл сфер інтересів у Східній Європі, включно з прибалтійськими державами і Польщею. Пакт про ненапад з Німеччиною (серпень 1939) дозволив

відтягнути початок війни. Однак підписані при цьому (а також при укладенні у вересні 1939 р. договору про дружбу і кордон з Німеччиною) секретні протоколи були несумісні з нормами міжнародного права, підривали престиж країни.

УДК 336.741.1(477)

ГЕРМАНЮК Анастасія, студентка I курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **Кропивко О.М.**,
канд. іст. наук, доцент

ІСТОРІЯ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

Гроші відіграють важливу роль у економічному і соціальному розвитку українського народу. Вивчення грошей значною мірою визначило формування економічної теорії як науки. Знання історії виникнення та розвитку валюти України, дає змогу розширити свій кругозір в сфері історії України, а також можливість попередити дефолт.

Гроші - особливий товар, що є загальною еквівалентною формою вартості інших товарів та послуг. Гроші виконують функції мірила вартості та засобу обігу. Крім того, вони є засобами нагромадження та платежу.

Першими монетами, якими користувалися наші предки, були грецькі монети, що поширювалися на українських землях Північного Причорномор'я з IV ст. до н. е. I ст. н.е. на території України з'являються монети Римської імперії. На той час вони використовувалися для нагромадження багатства й виготовлення прикрас. Більшість римських монет потрапляла в наші землі в результаті торговельних операцій в обмін на продукти місцевого виробництва. Поширення римських монет у Подністров'ї, Прикарпатті, Поділлі, правобережжі Дніпра, південній Волині свідчить про тривалі економічні зв'язки і жваві торговельні відносини з іноземними купцями.

Найдавнішими монетами, відкарбованими на українських землях, були емісії грецьких колоній заснованих на північному узбережжі Чорного моря (Ольвія, Тіра, Херсонес, Пантікапей та ін.) Випускались вони впродовж 6 ст. до н. е. - 4 ст. н. е. Однак ареал їх розповсюдження є незначним. Одночасно поширювались і монети карбовані на монетних дворах материкової Греції та островів Егейського моря і Малої Азії. Значно частіше зустрічається на українських землях монетна продукція стародавнього Риму. Ці монети перебували в обігу до 5 ст. Знахідки пізнішого часу є рідкими. Масштаби використання римських денаріїв були дуже значними. Інколи у скарбах фіксується по декілька тисяч цих монет, а всього монетних знахідок у яких вони присутні зафіксовано біля 1500. У 6-7 ст. на землях України з'явилася невелика кількість візантійських монет - срібних та бронзових, рідше золотих.

Як грошово-лічильна одиниця гривня виникла за часів Київської Русі, орієнтовно в XI столітті. Коштовні гривні створювалися цілком із золота. Слово «гривня» у значенні певної кількості монет вперше зустрічається в «Повісті минулих літ». Літопис оповідає: князь Олег, прийшовши з Півночі, став владарювати у Києві і «встановив варягам давати від Новгорода гривен триста на рік, заради миру». Тобто вже у VIII-IX ст. при здійсненні торгових операцій, сплаті данини гривня використовувалась як міра ваги і лічби.

У другій половині XI ст. у зв'язку з припиненням масового ввезення іноземних монет і відсутністю власних покладів срібла Київська Русь вступає у так званий «безмонетний період».

Певні зміни у житті гривни виникли у XIII ст., коли для новгородських злитків срібла, поруч із назвою «гривна» почала вживатися назва «рубль». Усі монетні гривни, окрім новгородських, проіснували до середини — другої половини XIII ст. Новгородські, найбільш життєздатні, — до кінця XV ст., і поступово були витіснені монетами чужоземних княжих дворів. Вже у XV ст. злитки взагалі виходять з обігу, а рубль залишається як грошово-лічильна одиниця. Саме рубль (українська назва — «карбованець») стає символом російської, а потім і радянської монетної системи. Гривна ж продовжувала існувати до XVIII століття лише як вагова монета — «гривенка».

На основі Указу Президента "Про реформу грошової системи України" від 7 листопада 1992 р. єдиним законним засобом платежу став український карбованець, представлений у готівковому обігу купоном НБУ. Усі активи й пасиви було переоцінено в нову валюту за співвідношенням 1 до 1 без обмежень по сумах коштів. Таким чином Україна вийшла з рубльової зони.

2 вересня 1996 р. в Україні розпочалася грошова реформа, яка ввела в життя національну грошову одиницю - гривню та її розмінну монету копійку що стало завершальним етапом створення цілісної грошової системи держави.

1 березня 2004 року Національний банк України затвердив графічний знак для позначення української валюти. Графічний символ гривні складається із двох елементів. Перший і основний елемент ґрунтується на рукописному варіанті букви «Г» (кирилиця) — вона позначає першу букву в назві «гривня». Другий елемент являє собою дві горизонтальні паралельні лінії, які втілюють ідею стабільності грошової одиниці, високий потенціал і ріст національної економіки України.

Введення гривні по-суті, стабілізувало фінансову складову розбудови незалежної України. Незважаючи на процеси інфляції, зумовлені подіями останнього періоду української історії, гривня все ж лишається офіційно визнаною грошовою одиницею, яка є еквівалентом грошової умовної одиниці; дозволяє здійснювати грошові і банківські операції не тільки на території української держави, а й за її межами. Укріплення національної валюти є першочерговим завданням Уряду незалежної України. Окрім фінансової стабілізації, це додатково посилює міжнародний авторитет української держави.

УДК 342. 4(477)

КОРЖЕВСЬКА Станіслава, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **Кропивко О.М.**,
канд. іст. наук, доцент

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України була прийнята нова Конституція України, яка стала найважливішою історичною подією в житті українців після проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України. Прийняття Конституції стало центральною подією у формуванні сучасної України.

Конституція України 1996 року є надзвичайно важливим політико-правовим документом, бо зафіксувала відповідний стан розвитку нашої держави і суспільства, їх правової системи. В ній містяться норми не лише юридичного, а й політичного характеру, які взаємозумовлені, взаємопов'язані і створюють основу, необхідну для регулювання найважливіших суспільних відносин, забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, подальшого розвитку нашої держави. Саме в цьому полягає соціальна цінність Основного Закону, що дає можливість розглядати його значення і роль як у політичному, так і юридичному аспектах.

Прийняття Конституції України привело за собою розвиток держави і налагодження взаємовідносин з державами-сусідами. Прийняття Конституції спричинило появу абсолютно нових суспільних відносин, а також внесло суттєві зміни в існуючі. Суттєве значення має Конституція України і для розвитку законодавства на основі міжнародних договорів, оскільки, ратифікуючи той чи інший з них, Верховна Рада України таким чином «збагачує» національне законодавство. Безперечно, прийняття у 1996 р. Конституції України є важливим кроком на шляху подальшого, системнішого розвитку законодавства нашої держави. Адже Конституція як Основний Закон є серцевиною, своєрідним ядром як правової системи в цілому, так і законодавчої зокрема. Як йшлося, вона виступає підґрунтям нормативно-правового масиву законодавчих актів з урахуванням ієрархічного, галузевого та інших аспектів.

Розглядати Конституцію України лише як правовий акт було б не зовсім правильно. Вона є надзвичайно важливим політико-правовим документом довгострокової дії, яким збагатилася наша

держава, підвалинами не лише сучасних, а і майбутніх перетворень у суспільстві, основою його консолідації.

Прийняття Конституції, яка увібрала в себе світовий досвід державотворення, зафіксувала основи міжнародною співробітництва, є першим і серйозним кроком на цьому шляху. Тому цілком зрозумілим є те, що міжнародне співтовариство визнало важливість прийняття Основного Закону нашої держави. Крім політичного значення нова Конституція України має надзвичайно велику юридичну цінність як правовий акт. Перш за все це Основний Закон держави, який має найвищу юридичну силу. Всі закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі повинні відповідати їй. А це значить, що Конституція є основним джерелом нашого законодавства, розрахованим на тривалий період.

Таким чином, нову Конституцію слід розглядати як основу подальшого розвитку законодавства і правової системи у цілому. Уже перший аналіз її змісту дає підстави зробити висновок про необхідність підготовки і виконання широкої програми законодавчих робіт, пов'язаних з прийняттям абсолютно нових законів, які випливають із Конституції, і внесенням змін до чинних законів.

Конституція України закріплює основи її суспільного і державного устрою, визначає напрями розвитку суспільства і держави, основи організації та діяльності державних органів, а також органів місцевого самоврядування, встановлює конституційні гарантії здійснення прав та свобод людини і громадянина, спрямовує розвиток державної та самоврядної форм народовладдя. Звичайно, що прийняття Конституції вплинуло і на суспільство в цілому. Так само вона поширює свій вплив і на всі сфери життєдіяльності суспільства, причому цей вплив має ідейно-політичний, морально-психологічний, юридичний характер. А обумовлене це тим, що Конституція складається з двох самостійних частин: юридичного і, найголовніше, соціального. Отже, після її прийняття українці відкрили свої кордони світосприйняття, потроху почали знімати маски невпевненості і страху перед іншими державами, що, безумовно, також сприяло розвитку держави.

Історичне значення Конституції України, полягає в тому, що вона стала першою Конституцією незалежної України, продовженням багатовікових конституційно-правових традицій українського народу, закріпила правові основи незалежної України, її суверенітет, територіальну цілісність. З її прийняттям було визначено базові координати і орієнтири, сукупність суспільних цінностей, створено передумови для того, щоб функціонування і розвиток держави і суспільства не залежали від політичної орієнтації партій чи окремих політичних діячів, окреслено відносини держави і громадянина, їхні права і обов'язки, встановлено межі втручання держави в життя суспільства й окремої особистості.

УДК 93/94 (477)

ЯРЕМА Марія, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **Кропивко О.М.**,
канд. іст. наук, доцент

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОСТІ

Після досягнення Україною незалежності надзвичайно гостро постала необхідність наукового та ідеологічного обґрунтування права нашого народу на власну самостійну державу. У цьому контексті на перше місце висувається пошук витоків та джерел становлення українського етносу. Питання про походження українців та їхньої культури залишається одним з найбільш дискусійних в історичній науці, мовознавстві та культурології.

Неможливо визначити походження нашого народу без дослідження теорій видатних істориків та людей, котрі мають дуже особливе ставлення до історії України.

Зараз ми знаємо, що незаперечним є те, що українці – це східнослов'янський народ, який разом з усіма слов'янськими, а також балтійськими, германськими, романськими та іншими народами має спільні індоєвропейські корені. Але стосовно часу і місця його виникнення, характеру зв'язку з іншими слов'янами – у цьому згоди серед фахівців різних шкіл, течій, напрямів та наукових дисциплін немає.

Сучасними основними теоріями походження українського народу є:

1. Трипільсько-арійська, згідно з якою, українці, як народ виникають ще за часів *Трипілья* IV-III тис. до н. е. або давніх *Аріїв* – II-I тис. до н. е.
2. Азійська – доводить, що предками сучасних українців були народи вихідці з Азії – скіфи, сармати, гунни, хазари, печеніги, половці та ін.
3. Ранньослов'янська: українці як етнос виникають в часи Раннього Середньовіччя – V – VIII ст.
4. Києворуська: український етнос виникає за часів існування першої української держави – Київської Русі у IX - XII ст.
5. Пізньосередньовічна – це теорія історика М.Погодіна, який стверджував, що найдавнішим населенням України були росіяни, які після монгольської навали втекли до межиріччя Оки та Волги, а на їх місце, з-за Карпат прийшли поляки, чехи, угорці, німці, змішання яких і було причиною виникнення українців.

Кожна із теорій має неточності. Проте, все частіше ми звертаємось саме до ранньослов'янської теорії, вона є найбільш переконливою. Відповідно до неї, українці як етнос виникають в часи Раннього Середньовіччя – у V – VIII ст. до появи першої української держави Київської Русі. Очевидно, що українці – це слов'янський народ, тому вони не могли виникнути раніше. Ця концепція органічно вписується в європейську історію – формування сучасних європейських націй починається після падіння Римської імперії та в наступі століття.

Але перш ніж давньоруський етноплемінний масив виступив як самостійний чинник культурно-історичного процесу, на цих територіях були поселення інших етносів, які також наклали свій відбиток на процеси становлення української народності.

Всі ці факти вказують на те, що ми не можемо спиратись лише на одну теорію, що етнос, народ – це живий організм, котрий переживав багато стадій, вбирав в себе щось нове, розвивався, для того, щоб зараз українська культура та народ були унікальними.

УДК 23/28 (477)

ТИХОНЕНКО Ірина, студентка I курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **Кропивко О.М.**,
канд. іст. наук, доцент

ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ РУСІ: ІСТОРІЯ, НАСЛІДКИ, ОЦІНКИ

Вирішальне значення в історичному розвитку Київської Русі відіграла реформа князя Володимира. Приймаючи християнство, Русь могла диктувати власні умови Візантії, державі, звідки до Києва прийшло християнство і мистецтво якої було тоді передовим у Європі. Тому й сам процес запровадження християнства, і запозичення тих чи тих елементів культури відбувалися не механічно, вони постійно переосмислювалися в контексті дійсності, творчо перероблялися, набуваючи нового національного забарвлення.

Впровадження християнства розпочалося ще в часи правління княгині Ольги та князя Ігоря, адже значна частина княжої дружини на той час була християнською.. Провідним мотивом прийняття Ольгою християнства стало зближення з Візантією. Приймаючи християнство княгиня всіма силами намагалася поширити його на підвладних їй землях, навіть намагалася обернути в християнство свого сина Святослава. За Ольги християнство на Русі не отримало особливої популярності, оскільки слов'янські племена, що сповідали язичницьку віру, всіляко опиралися хрещенню.

За князя Володимира, почався найпотужніший етап державної християнізації ("хрещення") Русі. Щоправда, спочатку Володимир спробував провести державну релігійну реформу. Він зробив спробу модернізації язичництва, спробу пристосувати його до потреб централізованої держави. Володимир відродив забутий і, очевидно, не вельми популярний звичай людських жертвоприношень. Однак ця реформа виявилася невдалою та політично неефективною, і Володимир звернувся до досвіду впровадження монотеїстичних релігій у сусідніх державах. При виборі віри Володимир, так само як і

Ольга, керувавсья встановленням міцних зв'язків з Візантією. Дружба з Візантією не тільки відкривала дорогу до розширення торгово-економічних і культурних зв'язків, але і в якійсь мірі захищала Русь від набігів численних кочових племен. Вирішивши прийняти християнство, Володимир став діяти стрімко. Його не влаштувала звичайна практика прийняття християнства, що існувала на той час. Скориставшись прохання імператора Василя II допомогти придушити повстання в одній з візантійських провінцій, князь поставив йому декілька умов: визнати Русь християнською державою, укласти союз і віддати йому в дружини сестру Анну. Акт прийняття християнства як державної релігії не означав, звичайно, швидкого і повсюдного його затвердження в суспільстві. Християнізація зустрічала опір населення. Неодноразово піднімалися повстання проти християнізації.

Поруч зі слов'янами в Київській Русі проживало понад 20 різних народів. Християнство через Київ прийшло згодом і до них. Знаті і заможні верстви населення приймали нову релігію порівняно легко і навіть охоче, як таку, що користувалася заступництвом центральної влади. Нова релігія впроваджувалася насильним шляхом і в Києві, і в інших містах.

Головними носіями ідей християнства стають церкви і монастирі. Велика роль у поширенні християнства належала монастирям, головним з яких був Києво-Печерський (1051 р.). Чернецтво, або "чорне" духовенство, найбільш повно і наочно втілювало ідеї зречення від мирської суєти, спокутування гріхів, служіння Богу.

Реформа прийняття християнства принесла для могутньої держави як позитивні, так і негативні наслідки. З позитивних можна відзначити те, що християнство створило широку основу для об'єднання всіх народів. Християнство поступово почало витіснити язичницькі обряди і традиції, згуртувало народ. Сусідні країни визнали Київську Русь. До хрещення більшість країн не хотіло навіть торгувати з язичниками-варварами, а тим більше вступати з ними в союзи, в тому числі й династичні. Збагатилися культура і ремесла. Русь зблизилася з Візантією, найбільш розвинутою державою того часу. Із Візантії разом з грецькими майстрами прийшли живопис, архітектура, ремесла, поширилася писемність, з'явилися перші рукописні книги, літописи.

Проте була низка і негативних наслідків, зокрема застосування примусових методів для запровадження нової релігії; знищення пам'яток глибинної історії та культури Русі; зміна менталітету русичів, виникнення дихотомія поганських і християнських морально-етичних основ, оскільки хрещення найчастіше мало формальний, зовнішній, характер; Злиття церкви із державою, що стало основою деспотичного правління в часи пізнього середньовіччя.

Вцілому завдяки прийняттю християнства Київська Русь була включена в європейський християнський світ, а отже, і стала рівноправним елементом європейського цивілізаційного процесу.

УДК 398.88 (477) «19»

ПРОКОПОВИЧ Олександр, студент 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **Кропивко О.М.**,
канд. іст. наук, доцент

ПІСНІ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ ХХ СТ.

Пісні січових стрільців — різновид українських народних козацьких пісень патріотичного звучання, виникнення і розвиток яких пов'язані з історією січового стрілецтва. За жанровими ознаками і системою образів вони майже ідентичні козацьким пісням. Відмінність зумовили лише часові межі появи цих творів. Відстань між ними — понад три століття, що внесло певні зміни і в тематику, і в ідейні мотиви, і в мелодику пісень.

На початку Першої світової війни (серпень 1914 р.) у Галичині національно свідомі юнаки та дівчата у складі австрійської армії вирішили добровільно організувати військо УСС, щоб зі зброєю в руках вибороти всій Україні незалежність. Це були справжні лицарі честі та людської гідності. В тій кривавій боротьбі українських молодих патріотів «наче відновилася княжа і козацька боротьба за волю

рідного народу і краю» (історик А.Лотоцький), хоч і не закінчилася вона перемогою, але лишила яскраву і героїчну сторінку в нашій історії. Серед стрільців було багато людей інтелегентних, освічених. Вони писали натхненні вірші, що відразу ставали популярними піснями, які надавали сміливості в боях і підтримували під час коротких годин відпочинку, коли особливо гарно мріялося і вірилося в щасливе майбуття.

Зародилися пісні січових стрільців, як вже зазначалося вище, ще напередодні Першої світової війни, коли створювались перші січові організації в Галичині. Спочатку вони ставили перед собою просвітницько-пропагандистські цілі — вивчали і поширювали досвід життя демократичної держави Запорізька Січ (звідси й назва «січові стрільці»). Молоді гуртківці засвоювали побут запорозьких козаків, умови їхніх військових походів, культуру. Стрільці співали козацькі пісні, прилаштовували їх до своїх умов. Наприклад, пісню «Їхав козак на війноньку» співали як «Їхав стрілець на війноньку», дещо змінюючи текст твору. Це був регіональний варіант української народної пісні. Згодом з'явилися власні оригінальні слова і мелодії, що й започаткувало новий жанровий різновид фольклорної творчості.

Особливо плідно почали працювати стрільці, коли війна втягнула їх у свою орбіту. Створювались мистецькі гуртки в польових умовах, які називали себе Пресовою квартирою. До неї входили літератори, композитори, музиканти. Вони видавали газети, журнали, влаштовували виставки, співали пісні. У цій творчій атмосфері в перерві між боями було створено чимало пісенних творів — справжніх шедеврів народної творчості.

Тематично пісні січових стрільців можна розділити на соціально-побутові, героїко-патріотичні та жартівливі. За мелодикою - на ліричні та маршові пісні. У соціально-побутових піснях розповідається про нелегку долю січових стрільців, висловлюється туга за рідним краєм, за батьками, родиною. Твори героїко-патріотичного характеру пройняті ідеєю боротьби за незалежну Україну, вірою в неодмінну перемогу хоч би ціною власного життя. Жартівливі пісні покликані були принести розвагу в нелегке стрілецьке буття, зняти психологічне напруження.

Стрілецькі пісні створювалися оперативно, їхній зміст і тональність часто залежали від характеру розвитку конкретних подій та настрою творців слів і музики.

Стрілецькі пісні, а згодом і повстанські пісні, у ХХ ст. зазнали тоталітарного нищення, адже вони асоціювалися з історичними епохами, коли Україна намагалася ствердитися як незалежна держава. Незважаючи на відверті заборони і переслідування, стрілецькі та повстанські пісні збереглися і не втратили своєї популярності. Адже у них розкриваються від домашнього затишку та освіти заради боротьби за національну ідею. У стрілецьких піснях мотив священного обов'язку перед Батьківщиною завжди поєднаний з високими інтимними почуттями - любов'ю до матері, дружини, сестри, коханої. Тому, попри весь героїзм та пафос стрілецької творчості, тут присутні і лірика, і тонкий гумор, поетика та мелодика, багато в чому запозичені з давніших народних пісень. Січові Стрільці з задоволенням переспівували народні пісні, пристосовуючи їх до своїх реалій. Проте, незважаючи на глибоку спорідненість із народними, більшість стрілецьких пісень мають своїх авторів. Тексти і мелодії цих пісень переписувалися в рукописні збірки й передавалися з вуст в уста, а потім видавалися і виконувалися у професійних обробках відомих композиторів. Серед найвідоміших творців слів і мелодій стрілецьких пісень - Роман Григорович Купчинський (1894-1979) - українських письменник, критик, композитор. Творцем музики й слів стрілецьких пісень був також Левко Лепкий. Гімном січових стрільців була народна пісня на слова Степана Чернецького «Ой у лузі червона калина», з якою Українські Січові Стрільці йшли на війну. Стрілецькі й козацькі пісні для хорового виконання опрацьовували видатні українські композитори-класики - Анатоль Вахнянин, Миколи Лисенко, Кирило Стеценко, Олександр Кошиць, Станіслав Людкевич, Василь Барвінський та інші композитори.

Таким чином, стрілецькі пісні, створені в останнє століття, значно поповнили фонд народних пісень. Вони змістовні, мелодійні, досконалі за ритмікою, їх з великим задоволенням співає сучасна молодь. Сьогодні іде процес реанімації та реставрації призабутих чи заборонених тоталітарним режимом пісень січових стрільців, які збагачують духовну скарбницю нашого народу.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА В КИЄВІ

Під час розбудови української незалежної держави та громадянського суспільства одним з основних місць в цьому процесі було питання прав місцевого самоврядування. Є багато дискусій стосовно обсягів прав і свобод місцевих громад та їх взаємозв'язок з центральною радою. Так особливе місце в них належить Києву, який має насамперед столичний статус. Під час розгляду певної проблеми розумним є вивчення та аналіз її передумов.

Незвичайне міське самоврядування з'являється у Німеччині у другій половині XII ст., а з часом формується міське право, яке стає основою законодавства середньовічних німецьких міст. Наприкінці XII ст. Магдебург не мав ніяких рис самоврядування але в подальшому його розвиток відбувався шляхом видання нових статутів. Отже можна стверджувати, що на початковому етапі магдебурзьке право не було особливим правом на самоврядування, а лише містило початкові засади для його розвитку.

Найголовнішою причиною боротьби міст за впровадження самоврядування була мета звільнення від влади світських та церковних феодалів, які суттєво обмежували розвиток товарно-грошових відносин. Поширення магдебурзького права серед східноєвропейських міст починається з Польщі далі розповсюджується на територію Литви і Русі. Цьому процесу сприяли німецькі колоністи, саме їм надавалися привілеї.

Під владою Речі Посполитої більшість міст на українських землях отримують жалувані грамоти на магдебурзьке право. На той момент це були повністю сформовані права, які регулювали взаємозв'язок між жителями та владою міста. Право на самоврядування отримують не лише державні міста, а й приватні.

За відсутністю джерел до сьогодні дати надання Києву магдебурзького права не визначено. Суть права полягала в звільненні жителів міста від урядової адміністрації та надання місту самоуправління на корпоративних засадах.

За нормами права громаду очолював вїйт, свою посаду вїйт міг передавати в спадок. З розвитком міст і міського самоврядування посада вїйта ставала виборною. Мешканці міст звільнялися від суду феодала й самостійно здійснювали врядування господарство. Для допомоги вїйту обирали колегіальний орган — магістрат, куди мав право бути обраним кожен з ремісників чи купців, що мав міське право «*jus civile*».

Магістрат у Києві складався з 12 осіб, що ділились на дві колегії. В обов'язки першої входили нагляд за зовнішнім виглядом міста та його господарством, її очолював вїйт, а членами цієї колегії були — ратмани. Другою колегією управляв — бургомістр, членами колегії були — лавники. Обидві колегії більше використовували усний елемент розгляду справи, а ніж письмовий.

На по життєвий період головою міста обирався населенням і був затверджений вищою владою вїйт. З усіх київських мешканців вибирались радці і лавники, які щорічно переобирались. Вони дбали про стан будівель та мостів, підтримували чистоту в місті, запобігали пожежам, регулювали ціни на споживчі товари. Рішення вїйта, прийняті без участі ради, вважали недійсними.

Зростала кількість міст і містечок, багато з них — Київ, Львів, Луцьк, Кам'янець та ін. — мали магдебурзьке право, що сприяло пошкваленню ремісництва й торгівлі. У містах налічувалося близько 300 ремісничих спеціальностей, але замість цехового ремесла зароджувалося мануфактурне виробництво в залізорудній, паперовій, лісопильній, соляній галузях. На ярмарки у Києві та Львові приїздили купці з українських земель та іноземних держав (Польщі, Литви, Московії, Угорщини, Туреччини). Міщани сплачували грошовий податок — чинш на користь міста й брали участь в обороні замків. Проте власники міст та королівські старости постійно порушували міські права й вимагали від міщан виконання різних повинностей і робіт.

Українські міста запозичили нові принципи життя та пристосовували їх до своїх умов і

особливостей. Через місцеві традиції структура і функції органів самоврядування в різних містах могли не збігатися, мати відмінності. Загалом організація адміністративної і судової влади за нормами магдебурзького права в містах ставила їх на один рівень з європейськими.

Не дивлячись на те, що як самоврядування цей тип управління може бути охарактеризований до певної міри умовно, це перша історична форма організації влади. Магдебурзьке право позитивно вплинуло на українські міста та села, стало результатом прогресивного розвитку товарно-грошових відносин, сприяло формуванню нових рис ментальності місцевого населення. Йому стають притаманні демократизм, менша орієнтація на центральну владу, бажання будувати суспільне життя на основі правових норм тощо.

УДК 94(477)(092)

*ДІМІТРІЄВА Марія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Ісакова Н. П.,
канд. іст. наук, доцент*

КОЗАК МАМАЙ – НОСІЙ ДУХОВНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Захисник українського народу, степовик, мандрівник, воїн, мудрець, казкар і характерник в одній особі, Козак Мамай — один із найпопулярніших в Україні фольклорних героїв, що уособлює любов народу до свого захисника — запорозького козацтва.

Цей загадковий образ у багатомістовому історичному поступові виявився духовним символом українців, уособлюючи звитяжницькі ідеали народу, його світоглядні орієнтири та націотворчі спрямування[1, с.321]. Набувши свого значного поширення в Україні XVIII–XIX століть, народна картина «Козак-Мамай» освячувала чи не кожен українську хату, утворюючи своєрідний сакральний комплекс разом із традиційними іконописними образами. Жодному іншому творові давнього українського народного малярства не судилося прожити таке довге життя в стількох варіантах.

Відомо, що Мамай у думках і помислах українців уособлював народну силу духу, незламність волі в святій боротьбі з поневолювачами. Зображення козака на народних картинах в час, коли запорозького війська вже не існувало, сприймалося як своєрідний пам'ятник героїчному минулому українського народу. Малювали «Козаків-Мамаїв» на полотнах і на стінах хат, на дверях і віконницях, на кахлях і скринях. Навіть на липових вуликах інколи з'являвся лик цього козарлюги. Для козака, селянина «Козак-Мамай» – це борець супроти сил зла, як і Юрій Змієборець на поширених в той час іконах. Адаже і Святий Юрій, і козак своєю звитягою виборювали щастя і добробут людей. Картини «Козак Мамай» — своєрідний витвір українського народного генія. Чогось подібного нема ні в слов'янських, ні в інших народів. Це був збірний образ, що уособлював усе козацтво. Ім'я його знане було по всій Україні. Мабуть, саме цього козака на Запорозжжі ніколи не було. Але були тисячі на нього схожих. Саме тому Мамай у народних піснях, легендах, переказах згадується набагато частіше, аніж будь-який гетьман, кошовий чи полковник, бо Мамай — то вся козацька Україна. Це незвичайний характерник (добрий чарівник), помічник і захисник усіх чесних людей. Не випадково на одній із давніх картин невідомого автора такий підпис: «Козак — душа правдивая»[5].

Різноманіття варіантів виконання картин «Козак Мамай» величезне: від монументальних полотен до схематично-обрисних зображень. Кожен автор індивідуально подає бачення кольорової гами, композиції елементів сюжету, але достатньо точно дотримується його самого. Може видатися дивним, що народного героя, козака-воїна зображували не в запеклій сутичці з ворогом, а в мить перепочинку, таким собі умиротвореним і замріяним. Утім, видається, що саме в цьому зовнішньому спокої і криються глибокі душевні переживання козака, його внутрішня духовна міць. Сидить він по-козацьки у позиції духовного воїна, звичайній для степовика з прадавніх часів – схрестивши ноги. Одягнений Мамай ошатно. На ньому вишиванка з геометричним візерунком – родоводом. Широкі штани шаровари чорного, темно-зеленого, темно-сірого, темно-синього кольорів, які маскують козака підчас бойових операцій, частина одягу воїна. Шапка, що знята з голови та лежить біля козака, має особливий покрій. Зачіска у нього шляхетна, тисячолітній символ – коса, що починається з маківки та спускається змієм-

охоронцем по виголеній голові мужнього воїна [2, с. 36]. Уже чимало років він не розлучається зі своєю шаблею, боронячи батьківський край від заклятих ворогів. Коли ж випадає вільна хвилина, він сідає під дубом, кладе осторонь зброю і одній лише бандурі, «подрузі вірній», довіряє свої тужливі думи. Козак Мамай – мислитель – творить образи, що допомагають йому, як воїну вдосконалюватись. Наш Звичай говорить – лише тоді ти справжній воїн, коли є справжнім творцем. Не вміючи створити, ти не зможеш зруйнувати. На те та інше треба могутніх духовних сил.

Від духовної функції кобзаря - співця-відуна, носія благословенної мудрості -, походить і назва його ритуального інструменту – кобза[3, с. 24].

Образ Козака Мамаю так само популярний в Україні, як образ Будди на Сході. Козак Мамай – це козацький провидця, наш народний святий. Його зображення було неодмінним атрибутом української хати. Козак Мамай став символом взаємодії двох провідних верств традиційного українського суспільства духовної та військово-адміністративної, символом єдності відунів і воїнів, які забезпечували енергетичний і фізичний захист основної верстви – хліборобів, автохтонів України, підтримували цілісність і життєву волю етнічного ества. Цей синтез бойової активності й мудрості наш народ передав у назві козак-характерник, а персоніфіковано – в імені Козак Мамай.

Козацтво й характерництво – релікти прадавньої арійської традиції в українській культурі. Суть козака-лицаря – священний героїзм в обороні рідного краю, відсутність страху перед фізичною смертю. Сам будучи безсмертним, Козак Мамай став символом безсмертя українського духу. Мамай, як і всесвіт, – біполярний, самодостатній, згармонізований: у ньому втілено два світових начала (чоловіче – святий-батько, козак-лицар та жіноче – земля-мати, душа-пісня). Він постає своєрідним каналом зв'язку між двома планами буття, слугує живим камертоном українців, який налаштовує на гармонійний лад, виступає «матрицею-кодом» етнічного ідеалу. Для того, щоб набути подібного статусу посвячення, Мамаю слід було втілити і поєднати в собі два начала і в такий спосіб злитися з Космосом, стати його невід'ємною часткою. У такому розумінні народна картина «Козак-Мамай» є специфічною знаковою системою, в якій міститься не лише правдива історико-культурна інформація, а й закриптовано життєвоважливі чинники етнічного світогляду, основні складові національного ідеалу та духовних орієнтирів українського народу[4].

Отже, ми бачимо, що образ Козака Мамаю слід розглядати двопланово. У вузькому розумінні — він є конкретизованим прототипом козаків, котрі брали на себе послух, тяжкий хрест і, водночас, — горде життя, служіння національній ідеї.

Історичні обставини зумовили те, що протягом XVIII–XX століть саме з козацтвом українці пов'язували всі свої мрії і сподівання на краще життя та національне визволення. «Козак Мамай», шедевр українського художнього образотворення, є писаною фарбами думою народу, в якій за допомогою зображень-символів і реалій-знаків втілено цілий комплекс морально-етичних норм українського народу, його поглядів на життя, на людину, її місце в світі. Знаковий образ козака на цій картині постав уособленням життєздатності української нації, її духовним ідеалом. Відтак, «Козаки-Мамаї» – найдорожчий скарб спадкоємців козацьких родів, заповітний оберіг у хаті, що передається у спадщину від покоління до покоління.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі /Вступне слово і комент. В.Г.Сарбея. - Факс. вид. - К.:Вища шк., 1990. - 456 с.:іл..
2. Білецький П.О. Українські народні картини «Козаки-мамаї»/ П.О. Білецький. – Родовід. – 1997. – №2 - С.34-40.
3. Гончар І. Парсуни «Козак Мамай»/І.Гончар. - Народна творчість та етнографія. – 1965. – №4. – С. 23-26.
4. Пошивайло Т.Козак-Мамай як етносимвол українців/ Т.Пошивайло[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://honchar.org.ua/p/odkrovennya-kozaka-mamaya/>
5. Ключ А. Козак Мамай – Дух Роду нашого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teka.ks.ua/view_post.php?id=8

АННА КИЇВСЬКА: ЗАГАДКИ ДОЛІ

Анна Ярославна – донька великого правителя Київської Русі Ярослава Мудрого, королева Франції, одна з найвидатніших жіночих постатей в історії України. Глибокий розум, краса, духовність і освіченість Анни Ярославни справляли незабутнє враження на її сучасників. Дочка Ярослава Мудрого гідно репрезентувала на чужині свою батьківщину, яка в ті далекі часи була значно більш розвинутою культурно й економічно, ніж Франція.

Але в історичному портреті Анни до цих пір багато штрихів залишаються невідомими. Таємниці життя і смерті Анни Ярославни - одна з найцікавіших і захоплюючих загадок не тільки української, а й світової історії.

Точна дата народження княжни невідома. Цікавим є той факт, що про життя Анни ми можемо дізнатися виключно з іноземних літописів та джерел [5]. Деякі вказують 1024 рік народження, інші 1025 рік. В енциклопедії історії України подається дата народження - 1032 рік. Анна була середньою дочкою Ярослава Мудрого та його другої дружини Інгігерди (Ірини) — дочки короля Шотландії і Швеції [1]. Дитячі роки Анни проходили біля стін Софійського собору, де на той час стояв княжий двір. Анна була надзвичайно освіченою, знала більше ніж 5 мов. Саме її розум та краса привабили увагу немолодого короля Франції Генріха I. Заручини та коронація Анни пройшли в місті Реймс. Про високу освіченість Анни свідчило навіть те, що на шлюбному контракті Анна поставила підпис, а Генріх I просто «хрестик» [3]. Під час вінчання Анна подарувала привезене з Києва Євангеліє. Вступаючи на французький престол, всі наступні королі Франції приносили клятву на цьому Євангелії, навряд чи знаючи, що привезене воно з Києва [2].

Анна обожнювала книжки, саме тому вона створила власну бібліотеку, більшість книжок в якій були написані власноруч Анною. Прикро, але ми не можемо стверджувати впевнено, що ця бібліотека існувала насправді. Французькі вчені згадували рукописи, які наче належали бібліотеці княжни, але, як воно було насправді, ніхто не знає. Відомо також, що Петро Дубровський зробив неабиякий внесок у бібліотеку Анни. Він вивіз із Росії багато манускриптів, та таємницю бібліотеки він забрав із собою у домовину. Ходять чутки, що зараз більшість праць, які знаходилися у бібліотеці, зберігаються у архівах та сховищах сучасних братств, таких як масони та ін.

Загадкою є і те, чи прийняла Анна католицизм, чи залишилася християнкою. Деякі науковці вважають, що Анна повинна була прийняти католицизм, адже в іншому випадку вона б не змогла одружитися з Генріхом I. З іншого боку, король не міг змушувати Анну прийняти католицизм, адже це б загостило і так натягнуті відносини між Францією та Руссю.

Цікавим і таємничим є життя Анни після смерті її чоловіка та одруженням з Руалем де Валуа. Хтось стверджує, що Анну видали заміж за графа проти її волі, а хтось заперечує, і каже що Анна і Рауль були щасливі у дванадцятирічному шлюбі аж до смерті графа. Після смерті графа 1074 року Анна повернулася до двору старшого сину Філіпа . Вона продовжує ставити свій підпис на державних актах. На одному з них є кириличний підпис: «Анна Ръина», тобто «Анна королева» (латиною) [4]. Варто зауважити, що Анна, за історичними джерелами, мала ще і доньку – Емму. Народження доньки сповнене таємницями, але достовірно відомо, що за своє життя Емма встигла зробити багато добрих справ, а отже для народу Франції та деяких інших країн вона була неначе святою. У XVI – XVII ст. католицька церква проголосила онучку Ярослава Мудрого блаженною.

Так само як і народження Анни, смерть її була не менш загадковою. Хтось стверджує що Анна померла 1075 року (саме тоді був зафіксований її останній підпис на грамоті), а хтось переконує, що Анна померла 1082 року. Про останні роки життя дочки Ярослава Мудрого мало що відомо. Більшість близьких Анни померла, тому їй було дуже сумно. Існує версія, що Анна перед смертю побувала на Батьківщині, але це викликає сумнів. Після того, як Анна дізналася про те, що її брат потрапив у полон,

вона вирушила на його пошуки, але у дорозі захворіла та померла. Існує ще одна версія дати смерті Анни - 1089 рік. Саме тоді у церкві Святого Квентіна були піднесені багаті дари для молитов за упокій душі померлої королеви. Але де ж знаходиться її могила? У 1682 році чернець виявив в одній з розташованих неподалік від Парижа церков надгробний камінь із зображенням жінки з короною на голові. На ньому можна було розібрати написане латиною ім'я «Агнес». Правда, церква, де виявили надгробок, була побудована лише в 1220 році – набагато пізніше смерті Анни. Так що, можливо, монах знайшов поховання іншої людини [3].

Отже, як бачимо життя Анни Київської було наповнене як прекрасним, так і трагічним. Та не зважаючи на всі ці проблеми вона мужньо вистояла і витримала усі випробування долі. Донині французи пам'ятають ким була Королева Анна або ж Агнес і знають, що її коріння сягає родини великого київського князя Ярослава Мудрого. Французи на знак поваги встановили два пам'ятники на території Франції. Один із них розташований біля стародавнього храму В одній руці Анна тримає мініатюрну конструкцію собору, а в іншій – лілію, символ королівської влади. Напис на постаменті говорить: «Анна Київська. Королева Франції. Вона заснувала цю обитель 21 квітня 1060» [3]. **Література:**

- 1) Анна Ярославна. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
- 2) Анна Ярославна – королева Франції. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/sacred_ua.php?id=18.
- 3) Королева Франції Анна Ярославна. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://we.org.ua/legendarni-ukrayintsi/koroleva-frantsiyi-anna-yaroslavna/>.
- 4) Котляр М.Ф. АННА ЯРОСЛАВНА [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2003. - 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Anna_Y.

УДК 94(477)

ІСКРА Ксенія, студентка 2 курсу
факультету захисту рослин, біотехнологій
та екології, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **Ісакова Н. П.**,
канд. іст. наук, доцент

КОЗАКИ-ХАРАКТЕРНИКИ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Українська історія - це дзеркало трагічної долі великого народу, який володів знаннями (навіть у побіжному порівнянні, виходячи із тих фрагментарних досліджень старовини, які дійшли до нас), що були значно вищими за знання їхніх сучасників із інших етносів. І досі навколо українців, зокрема козаків, існує такий собі ореол містичності.

Слово “характерники” походить від сильного характеру, від міцної волі, що могла зрушити гори. Це магічна сила від народження, що надавала людині особливих, дуже часто надприродних умінь та сил. Характерники не мерзли у зиму, ходячи босими по снігу; могли перебувати під водою годинами; кажуть, що їх не брали кулі, і вони могли проходити крізь стіни.

Характерник — носій ведичних, сакральних та езотеричних знань та практик на Запорозькій Січі, який майстерно володів ними та застосовував їх задля лікування та зцілення поранених і тяжкохворих козаків, займався їх психотерапією та психофізичною підготовкою. Також він — духовний наставник, якого козаки шанували і схилялися перед його мудрістю, хранитель традицій і таємниць бойового мистецтва. Завдяки таємним практикам характерники володіли надлюдськими можливостями і неодноразово їх застосовували. Характерники, могли ходити по воді та вогню; холод або жар не спричиняв їм жодних незручностей; годинами перебували під водою без усіляких технічних засобів і без них же переміщувались в повітрі; стріли, шаблі та кулі не завдавали їх тілам жодної шкоди; вони могли викликати безпричинний жах у ворогів, що спричиняло панічну втечу їх з поля бою; могли розганяти хмари і викликати громовиці та багато іншого. Зараз ці надлюдські здібності ще демонструють йоги, яких іноді можна спостерігати не тільки в Індії, а і в багатьох країнах світу, зокрема і в Україні.

Нинішні дослідники вважають, що характерництво було насамперед військовим мистецтвом, завдяки якому воїн міг змінювати свою подобу, ставати невидимим, читати людські думки, бути невразливим для зброї супротивника. Саме характерники навчали козаків знатися на властивостях природи та використовувати їх на свою користь.

Стрільців-розвідників у козацькому війську називали пластунами. На Запорозькій Січі вони створили навіть окремих Пластунівський курінь. Про них А. Чайковський пише: «Хто меткий та хитрий, вміє собі поради, дістає від товариства прикметник характерника, якогось надчоловіка, котрого куля не бере і котрий самого чортяку вміє окульбачити і заставити собі служити». Так само і В. Голобуцький вважає, що характерники були «замовлені від кулі і шаблі». Д. Яворницький теж стверджує, що «між козаками завжди були так звані «характерники», яких ні вогонь, ні вода, ні шабля, ні звичайна куля, крім срібної, не брали. Такі «характерники» могли відкривати без ключів замки, плавати на човнах по підлозі, як по морських хвилях, переходити через річку по сукняній повсті чи циновках з лози, брати в голі руки розпечені ядра, перебувати на дні ріки, влізати і вилазити з туго зав'язаних і навіть зашитих мішків, «перекидатись» у котів, перетворювати людей у кущі, вершників на птахів, залазити у звичайне відро і плисти в ньому під водою сотні, тисячі верств».

Свій початок козаки-характерники ведуть ще від давньоукраїнських язичницьких волхвів. Доказом того, що багато хто з характерників не був християнином, було те, що «їх ніколи не ховали попи, а ховали їх запорожці по-своєму». Навіть декотрим, як розповідають легенди, забивали в груди кілок, щоб вони по смерті не вставали, а тоді засипали землею. Однак найпоширенішим похованням характерників було поховання лицем донизу. Цей звичай склався ще зі скіфських часів.

Створюючи свою систему бойового вишколу, козаки-характерники були продовжувачами справи волхвів. Все це дійшло до наших днів у вигляді бойових танців – гопака, метелиці, козачка. Крім того, українці мали можливість ознайомитись і з бойовими мистецтвами інших народів, адже серед запорожців були представники 20 націй.

Слід згадати, що характерники зазвичай формувались у окремий невеличкий загін, що міг вщент розбити цілу армію супротивника. Здебільшого характерниками були деякі гетьмани та кошові – себто вищі ешелони козацтва. Найвідомішими характерниками були П.Сагайдачний, І.Сірко, І. Богун, М.Кривоніс, С. Наливайко.

Обов'язком характерників була глибока розвідка та руйнація планів супротивника. Для цього вони проникали на територію, зайняті ворогом, часто під виглядом подорожніх або купців, завжди бездоганно виконуючи завдання, котрі ставив перед ними кошовий. У близькому колі кошового завжди на якихось посадах знаходилося два-три характерники, так би мовити, під рукою, на всяку критичну ситуацію. Характерники, беручи на себе обов'язки внутрішньої та зовнішньої служби безпеки, грали роль своєрідної нервової системи у Запорозькому війську. Саме занепад цієї системи внаслідок розвитку державотворчих тенденцій (з виникненням класу старшин та всеохоплюючої канонізації церкви з догматизацією її вчення) і призвів до руйнації тієї великої, незбагненої сили, яку мала Січ.

Чимало характерників взяли участь у гайдамацькому русі. Сучасник поляк Корятович розповідав, що не один раз жовніри бачили, як гайдамаки збирали з себе кулі, які попадали їм у груди або обличчя, і кидали їх назад у ворога. Тому поляки, вирушаючи на гайдамаків, святили кулі.

Саме характерники, коли московські війська у 1775 році підійшли руйнувати Січ, на відміну від старшини і духовенства, які умовляли запорожців не проливати християнської крові, закликали вчинити ворогам опір.

Характерництво, безумовно, приховує багато таємниць для істориків, лікарів, біологів, хіміків, фізиків, інженерів. Те, що нам відомо, тільки вершок айсберга, основа якого ховається в темних глибинах містики і парапсихології. На думку О. Бердника, «...характерництво було не винятком, а втаємниченим духом буття Січі Запорозької; вся Січ була «братерством Характерників».

ІСТОРИЧНА РОЗВІДКА СЕЛА ВЕЛИКА БЕРЕЗЯНКА

Чи кожен розуміє, як важливо знати історію рідного краю, місця, де народився? Я задумалася над цим питанням і прийшла до такого висновку: з історії ми можемо повчитися на помилках предків, отримати уроки від невдач і падінь, усвідомити свою причетність до подій і відповідальність за це перед своїми нащадками. Тому дуже важливо вивчати історію своєї малої батьківщини.

Велика Березянка – мальовничий, квітучий край, земля особливої долі, особливих людей, особливої історії, куточок радості й печалі, краси й смутку.

Найдавнішим (з відомих) історичним згадуванням про село можна вважати рішення Польського сейму 1663 року, згідно з яким Ківшоватський маєток з околицями, включаючи Велику Березянку, виділили з Білоцерківського староства у власність Матвія Млодецького. З 1708 по 1781 рік та з 1796 року село адміністративно належало до Таращанського повіту Київської губернії Російської імперії. Династійними поміщиками маєтку у містечку Ківшовата, до якого належала Велика Березянка, були Млодецькі. Останнім з них був граф Млодецький Владислав Йосипович.

Що стосується освіти, відомо, що уже в 1860 році сільський священик Білявський Гаврило Андрійович заснував однокласну церковно-парафіяльну школу при сільському храмі на честь Архангела Михаїла, яка функціонувала до 1917 року. В 1912 році збудовано приміщення школи на 4 класні кімнати та будинок для вчителів. Протягом 1914-1917 років в селі функціонувала земська школа (народне училище), в якій навчалася до 140 дітей села та навколишніх сіл. Після 1917 року новою владою в селі організовано початкову школу. В 1927 році в ній викладали 6 учителів, які навчали 240 дітей та неграмотне доросле населення села.

У 1928 році головою сільської ради був обраний Кучерук Григорій Лук'янович (1893 – 1973), який головував до 1933 року.

Нечуваним лихом для села став голодомор 1932-33 років. Близько сімисот п'ятдесяти жертв голодомору у селі Велика Березянка Таращанського району протягом 1932 – 1933 років. Таких трагічних втрат у селі не було навіть у воєнні часи. Кращі господарі, які годували хлібом усю країну, були виселені з рідного краю або знищені голодом. Усі, хто не помер від голоду, були загнані до колгоспу.

У 1933 – 1940 роках сільську раду очолювали: Щербак Трохим Никифорович та Федун Василь Васильович.

У роки Другої Світової війни Велика Березянка зазнала тяжких втрат. Батьківщину захищали 420 березян, з яких 118 за хоробрість і мужність у боротьбі з ворогом нагороджені бойовими орденами та медалями. На війні загинули 116 березян, останки яких упокоїлися в рідній землі та землях Росії, Білорусі, Молдови, Прибалтики, Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Болгарії, Румунії, Австрії, Німеччини.

У роки війни господарства села виробляли сільськогосподарську продукцію, яка вилучалася окупаційною владою для поставки до Німеччини. За період окупації з Великої Березянки вивезли понад 200 тис. літрів молока, 12 центнерів масла, 500 голів великої рогатої худоби, понад 300 свиней, інші сільськогосподарські продукти. З двору щорічно забирали по 240 яєць і 700 літрів молока з корови.

Бойові дії у Великій Березянці закінчилися 25 січня 1944 з наступом військ 1-го Українського фронту на з'єднання з 2-м Українським фронтом для оточення німецько-нацистських полчищ в Корсунь-Шевченківському котлі.

Після визволення села розпочалася відбудова його осель і господарства.

У листопаді 1963 року почали зводити сучасну будівлю двоповерхової школи. Навчання в ній розпочали з 2 грудня 1965 року 504 учні в 17 класах, які переходили на кабінетну форму навчання. Учні надавали посильну допомогу будівництву нового приміщення школи та місцевому колгоспу. На зароблені ними кошти, зокрема, придбано шкільні струнні інструменти.

З 1964 року сільську раду очолювали: Тимошенко Андрій Устимович, а з 1967 року Нечай Дмитро Омелянович. Потім головував Таран Борис Іванович, якого змінив Капуста Анатолій Миколайович.

Станом на 1968 рік в колгоспі «Прогрес» налічувалось 30 тракторів, 23 вантажівки, 14 зернових комбайнів, 9 бурякозбиральних комбайнів, 28 сівалок, 31 культиватор, 26 плугів широкозахватних, 4 жатки, 379 борін, 16 тракторних причепів, 2 млини, 5 майстерень. За кошти господарства були побудовані: двоповерхова середня школа, медична амбулаторія, сільський Будинок культури, магазини, житловий будинок для спеціалістів.

У кінці 1980-х років за рахунок коштів колгоспу у Великій Березянці розвинулася виробнича і соціальна інфраструктура. Село повністю газифіковане, заасфальтовані дороги, побудовані нові приміщення сільради, контори, пошти, дитячого садка, двоповерховий жилий будинок і садиби для спеціалістів, централізовану газову котельню. Налагоджено виготовлення мінеральної води «Великоберезянська» та 4-х найменувань безалкогольних напоїв, які постачаються за межі села, району й області.

У 1989 році, при підтримці колективного господарства «Прогрес», православні березяни побудували новий храм на честь Архистратига Михаїла, який відноситься до Тарашанського благочиння Білоцерківської єпархії УПЦ КП.

Сьогодні соціально-економічну базу села утворюють колективне та приватні сільськогосподарські підприємства, а також присадибні господарства.

Пишаються березяни сільським духовим оркестром, створеним у 1970-их роках керівником художньої самодіяльності Вірком Дмитром Івановичем, відродженим у 2004 році Поштаренком Сергієм Володимировичем. У 2007 році за вагомий внесок у розвиток культури українського народу, високий художній рівень та виконавську майстерність дитячому духовому оркестру Великоберезянського сільського клубу присвоєно звання «зразковий» аматорський колектив. При матеріальній підтримці фермера Тимошенка Сергія Григоровича успішно грає сільська футбольна команда «Велика Березянка», яка є багаторазовим чемпіоном та незмінним призером розіграшів кубків та чемпіонатів Тарашанського, Богуславського районів і Київської області з футболу.

Як бачимо, село живе, сміється й плаче, майструє, уквітчує землю квітами, пече хліб, буде й реставрує, господарює, святкує і працює, і буде повік жити допоки є люди, які звеличують його своєю працею!

УДК 94(477-22)

*ПІСТУН Олена, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Ісакова Н. П.,
канд. іст. наук, доцент*

ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХІХ - ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Розвиток суспільства, його стабільність тісно пов'язані з розвитком особистості взагалі і особистостей жінки та чоловіка зокрема. Сьогодні рівноправність та навіть керівна роль жінки в суспільстві є природним явищем, а зовсім недавно усе було не так. Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що жіноче лідерство - беззаперечна реальність, яка ґрунтується на історичних засадах і є невід'ємною складовою сучасних політичних процесів. Початок загальнопланетарної боротьби жінок за свої права та свободи на рівні з чоловіками припадає на кінець ХІХ - першу половину ХХ століття. Саме в цей період, завдяки невтомному міжнародному жіночому руху, в більшості країн світу жінки одержали виборче право та були визнані громадянками. Отже, цей важливий період еволюції феміністичного руху і є об'єктом дослідження цієї роботи. Сучасний жіночий рух України не є абсолютно новим соціальним явищем в українському соціумі. Правильніше було б говорити про відродження жіночого руху. Українське суспільство має історичний досвід існування жіночого руху другої половини ХІХ - початку ХХ століття, і сьогодні, на етапі становлення сучасного жіночого руху, в умовах пошуку об'єднаної ідеї та формування ідеології надзвичайно важливим є знання історичних уроків жіночого руху першої хвилі,

усвідомлення традицій самого руху, без яких розвиток сучасного етапу не має перспективи. В Україні тип жінки-лідера нерозривно пов'язаний з національними потребами, тому загальна політична спрямованість українського жіночого руху того часу відбувається в національно-демократичному обсязі.

Жіночий рух в Україні другої половини XIX - початку XX століття розвивався значною мірою під впливом загальноєвропейського руху, однак мав ще й свої окремі вияви та шляхи розвитку, визначені специфічним становищем української нації під чужим поневоленням. Перші його прояви спостерігаються на Наддніпрянській Україні, що входила до складу Російської імперії. Прагнення до вищої освіти жінок виявилось уже в 50-х роках XIX століття, а в 1860 році жінки здобули, хоч і на короткий період, можливість вступати до університетів. У цьому напрямку працювало одне з перших жіночих товариств України «Товариство допомоги вищій жіночій освіті». Значним здобутком розвитку жіночого руху було заснування Вищих Жіночих Курсів (Київ, 1878). У Києві був заснований і перший український жіночий гурток (1884) Олени Доброграєвої. Активність жінок виявилася у заснуванні та діяльності недільних шкіл. На цій ділянці багато працювала Х.Д. Алчевська. Важливим соціальним явищем емансипаційного етапу жіночого руху стала діяльність народниць. Їх незалежна поведінка, активна життєва позиція, протест проти феодально-кріпосницької системи і патріархальної сім'ї створили ґрунт для зростання авторитету жінки в суспільстві. У 90-х роках XIX століття жінки стали активно залучатися до політичних партій, а початок XX століття позначився зростанням чисельності жіночих організацій різного спрямування. Вагому роль в розгортанні жіночого руху відіграла «Жіноча громада» (1901-1905), «Харківське товариство взаємодопомоги жінок» (1902-1919), «Київське товариство оборони жінок» (1905-1917) та «Одеське товариство оборони жінок» (1904-1917). У 1909 р. формуються організації нового типу - Жіночі Клуби, які розглядалися як самостійні організації феміністичної орієнтації. До найбільших жіночих організацій нового типу належали: Київський Жіночий Клуб та Київське Загальне Зібрання. Період 1908-1914 рр. позначився утвердженням феміністичної тенденції в жіночому русі. Представниці жіночих організацій брали участь у Всеросійських з'їздах (Перший Всеросійський жіночий з'їзд (1908); Всеросійський з'їзд по боротьбі з торгівлею жінками (1910); Всеросійський з'їзд з освіти жінок (1913), Міжнародних конгресах, Всесвітніх виставках, що сприяло залученню жінок України до загально цивілізаційних процесів, розширювало коло уявлень та понять про механізми та методи боротьби за жіночі права.

На західноукраїнських землях, що входили до складу Австрії, піонеркою жіночого руху була Наталя Кобринська, яка заснувала в Станіславі «Товариство руських жінок». Хоч товариство існувало не довго, все ж його ініціаторка знайшла інші вияви популяризації жіночого руху, головним чином через видавничу діяльність (альманах «Перший вінок», 1887). У 1880 р. українки Галичини вислали петицію до віденського парламенту в справі допущення жінок до вищої освіти, а в 1891 р. в Стрию було організоване перше жіноче віче. У 90-і роки XIX століття виникають нові жіночі організації. Так, наприклад у 1893 р. у Львові був створений «Клуб русинок», «Жіночий кружок» в Коломиї, 1894 р. «Жіноче товариство» в Городенці і москвофільське «Общество русских Женщин» на Буковині, 1896 р. «Жіночий кружок» в Тернополі, 1901 р. «Жіноча читальня» в Долині, «Кружок українських дівчат» у Львові, 1903 р. жіночі товариства в Бережанах і Рогатині, 1909 р. у Львові «Жіноча громада». Серед громадсько-доброчинних організацій активними були «Товариство опіки над слугами та робітницями», «Товариство вакаційних осель», «Товариство опіки над дітьми та молоддю. Доволі активно йшла розбудова жіночих організацій релігійно-доброчинного спрямування: «Маріїнське товариство пань» (Львів, 1904), «Мироносиці» (Чернівці, 1904), Товариство Православних Русинок (Чернівці, 1908).

Одночасно із створенням і кількісним зростанням жіночих організацій на західноукраїнських землях йшло всезростаюче залучення жінок до діяльності різноманітних громадських організацій, наприклад, до роботи у «Просвіті», педагогічному товаристві, «Руській бесіді», кооперативі «Народна торгівля» та ін. Діяльність жінок у цих товариствах, як правило, прямо не була пов'язана зі специфічно феміністичними завданнями, але об'єктивно сприяла новому психологічному сприйняттю жінки у суспільстві.

Діяльність жіночих організацій періоду першої світової війни була тісно пов'язана з актуальними національно-суспільними потребами. У воєнні роки жіноцтво взяло активну участь у доброчинній та санітарній роботі. В Києві та інших місцях українські жінки працювали в «Товаристві допомоги біженцям», допомагаючи втікачам та полоненим. Київський Український Клуб був перетворений на шпиталь, в якому працювали українські жінки, ведучи одночасно національно-виховну роботу серед

поранених. Так само активно працювало жіноцтво Західної України. У Відні українські жінки заснували Комітет допомоги пораненим воякам, що опікувався українськими вояками по віденським лікарням. Молоде жіноцтво входило до складу військових частин. Багато жінок та дівчат працювало як медсестри, служили в армії.

Революція 1917 року втягнула жінок до політичного та громадської діяльності. До Української Центральної Ради увійшло 11 жінок, 2 стали членами Малої Ради. У вересні 1917 року в Києві відбувся жіночий з'їзд, на якому був заснований Український Жіночий Союз.

У той же час українські жінки вперше вступили в міжнародні жіночі організації. З цією метою в 1919 році в Кам'янці-Подільському було створено Українську Жіночу Національну Раду. Її делегати брали участь у конгресах Міжнародної Жіночої Ради (Осло, 1920) і міжнародного Жіночого Союзу (Женева), а 1921 р. в конгресі Міжнародної Ліги Миру і Свободи (Відень). Українська Жіноча Національна Рада стала членом цих міжнародних об'єднань.

УДК 94 (477)

МОСКВИЧ Богдан, студент 1 курсу,
*факультету тваринництва та
водних біоресурсів.*
*Науковий керівник – Живора С.М.,
канд. іст. наук, доцент.*

ІЗ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КЛЮ

В Україні є науковці, та й політичні діячі, які вбачають в трипільській культурі витоки праукраїнства. Адже протягом останніх 5 тис. років на українських теренах розвивалися в різний час не менше сотні стародавніх етносів, слідами яких є численні археологічні культури. До речі, повним аналогом Трипільлю України є синхронна їй культура Яншао Китаю. Отже, формально людність останньої також треба визнати праукраїнцями, якби не дані антропології, які свідчать, що носії китайського аналогу Трипільля – Кукутені були типовими монголоїдами.

Немає сумніву, що культурні надбання сотень стародавніх народів, які мешкали на українських землях до появи тут східних слов'ян, стали складовою частиною культури останніх. Але це не значить, що трипільців, праарійців, кімерійців, скіфів, сарматів слід вважати українцями. Звичайно, певний вплив на етногенез останніх, зокрема на їхній антропологічний тип, справила і трипільська людність.

В етнокультурному відношенні індоєвропейські степовики були своєрідними антиподами землеробського населення Балкан – культури Кукутені, зокрема його північно-східному форпостові – трипільській культурі. Землеробський трипільський та скотарський індоєвропейський світи принципово різнилися один від одного походженням, типом економіки, матеріальною та духовною культурою, антропологічним типом населення та іншими етновизначальними ознаками.

Наприклад, якщо трипільці були невисокими, тендітними, темнопігментованими східними середземноморцями, то перші скотарі за своєю антропологією наближалися до північних європеїдів — високий зріст, масивний скелет, очевидно, світла пігментація.

Отже, визнання вищезгаданих найдавніших скотарів індоєвропейцями (а в цьому не сумнівається переважна більшість фахівців світу) передбачає висновок, що їхні антиподи трипільці, як і вся балканська протоцивілізація VII — IV тис. до н.е., не були індоєвропейськими. А якщо так, то українці, що належать до індоєвропейської сім'ї народів, не могли бути прямими і безпосередніми нащадками трипільців,

На принципову різницю між «вірменоїдним» трипільським та українським антропологічними типами вказували послідовники видатного українського антрополога Федора Вовка — Р. Єндик, В. Щербаківський, М. Петров. Так званий український антропологічний тип, за Ф. Вовком, є наслідком змішування трипільців з найдавнішими індоєвропейськими скотарями, які 5 — 6 тис. років тому рухалися з лісостепового Подніпров'я на Дунай. Згаданий антрополог та його послідовники вважали, що відносно високий зріст та міцна статура більшості українців — це спадщина індоєвропейських скотарів, а «чорні брови, карі очі» — трипільців.

Про змішування тендітних трипільців з масивними степовиками-індоєвропейцями свідчить поступове зменшення масивності скелету останніх, простежене сучасними українськими антропологами по кістках найдавніших скотарів півдня України. Внаслідок цього змішування і постав український

антропологічний тип, до якого належить 70% сільське населення сучасної України. Він характеризується відносно високим зростом, міцною статурою, темною пігментацією, круглим черепом, прямим носом, вузькою та середньою шириною обличчя. Цими особливостями відзначалося корінне населення лісостепової та лісової зони України протягом останніх 3 тис. років.

Однак появу антропологічного типу, до якого належить більшість сучасних українців, не можна вважати народженням українського етносу. Адже до цього українського, або динарського, антропологічного типу, крім українців, належать інші слов'янські народи — словаки, серби, хорвати, словени, чорногорці. Північні слов'яни (поляки, білоруси, росіяни) належать до іншого, так званого віслянського антропологічного типу, який характеризується світлим забарвленням волосся, очей, шкіри, відносно невисоким зростом, ширшим обличчям, часто довгою головою.

Якщо українці не є безпосередніми нащадками трипільців, то, може, вони прями спадкоємці арійців, пращури яких 5 тис. років тому рушили з українських степів на схід, а 3,5 тис. років назад завоювали східну Індію та Іран? Значно більший, ніж українці, ступінь спорідненості з арійцями мали скіфи, які 2700 років тому прийшли в Україну з Ірану, або з Айріану (що значить «країна аріїв», від слова «арій» — благородний, світлоносний). Нащадками аріїв можна вважати й інші народи східної індо-іранської гілки індоєвропейців — таджиків та саків Середньої Азії, носіїв мови хінді та урду Індії, пуштунів Афганістану, персів Ірану, сарматів, аланів та осетинів півдня Східної Європи та Кавказу тощо. Переважна більшість серйозних вчених визнає спорідненість згаданих народів з арійцями, але вважає останніх своєрідним окремим народом. Не вдаючись до подробиць, зазначимо, що арії для нас є такими ж далекими родичами, як, наприклад, англійці, греки чи вірмени, з якими українці пов'язані дуже давнім спільним походженням від найдавніших індоєвропейських скотарів лісостепового Подніпров'я.

Таким чином, немає ніяких серйозних наукових підстав вважати українцями ні трипільську людність Правобережної України, ні стародавніх аріїв Індії та Ірану.

Так звана трипільська версія походження українців стверджує, що український етнос існував вже за часів трипільської археологічної культури, тобто 5 — 7 тис. років тому. Українська історія зразу стає винятком із загальноєвропейської. Адже більшість народів Європи має вік 1—1,5 тис. років. Лише італійці можуть опускати свої національні корені в глибину віків на 2,5 тис. років, а греки — 3,5 тис. років.

Література:

1. *Бунятян К.П., Мурзін В.Ю., Симоненко О.В.* На світанку історії // Україна крізь віки. Т. 1. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 с.
2. *Відейко М.Ю.* Трипільська цивілізація у спадщині України: Матеріали науково-практичної конференції. – Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2004. 328 с.
3. *Сегеда С.П.* Антропологічний склад українського народу: етногенетичний аспект. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2001. – 256 с.
4. Антропологічні риси творців трипільської культури / С. Сегеда // Нар. творчість та етнографія. – 2005. – № 3. – С. 18-21.

УДК 94 (477)

АКСЬОНОВА Марія, студентка
І курсу, факультету харчових технологій та управління якістю продукції АПК.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

БУЛГАРСЬКИЙ СЛІД В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ

У III ст. з пониззя Вісли на територію сучасної України вторглися східно-германські племена готів. Утворилася нова держава – Готське королівство, а столицею держави стало місто Данпарстад (Дніпровське місто), на думку багатьох учених, це місто було попередником Києва. Сусідами готів були східнослов'янські племена антів.

У IV ст. почалась навала гунів, які, вийшовши із Забайкалля, посунули на Захід. При цьому вони втягували до орбіти свого руху й інші племена. В 375 р. гунни переправились через Дон і вторгались у володіння Готського королівства. Гунни не загрожували існуванню антського об'єднання, тому анти виступили на їх боці у війні з готами. В 385 р. вони знищили військо царя готів Вінтарія.

Гуни тривалий час вели спустошливі війни із сусідніми державами і утворили величезну державу – Гуніланд, яку очолив цар Аттила. Однак після його смерті, в 453 р., його імперія розпалася на окремі каганати (володіння).

На руїнах гунської держави була утворена Велика Булгарія. Етнічну основу цього утворення становили булгари, що раніше входили до гунського племенного союзу. Першим балтаваром (верховним правителем) цього каганату став хан Кубрат. Його літня резиденція знаходилася в селищі, яке мало відповідну назву – Балтавар (нині Полтава). В 619 р. Кубрат доручив своєму молодшому брату Шамбату побудувати на Заячих (нині Київських) горах фортецю для охорони купецького торговельного перевозу через Дніпро. Відомого водного шляху «із варяг в греки» тоді ще не було, балтійські країни вели торгівлю із Сходом через Волгу і Дон. Однак через дніпровський перевоз йшла не менш інтенсивна торгівля Західної Європи з Хазарією, тому ідея контролю над потоком товарів дала б немалу вигоду. Хан Шамбат швидко побудував фортецю, яке дістало назву Башту (місто-голова). В його обов'язки входило управління справами перевозу й організація збору мита з купців.

За правління Кубрата-хана Велика Булгарія зуміла розгромити аварів і розширити кордони держави до Дунаю. В зв'язку з цим Кубрат поставив перед Шамбатом нове завдання: закріпитись на відвоєваних західних територіях. Виконуючи це завдання, Шамбат-хан із дружиною і гунно-булгарськими переселенцями відправився в Подунав'є і заснував там Царство Дулоба. Через деякий час Кубрат наказує молодшому брату повернутись в Башту, але Шамбат категорично відмовився. Це рішення так розгнівило Кубрата, що він обізвав свого брата покидьком, відрізанним від роду, що на тюркській мові звучить як «кий». Це слово так міцно «прилипло» до хана Шамбата, що він увійшов в історію не під своїм власним ім'ям, а під прізвиськом Кий.

Царство Дулоба проіснувало недовго і Шамбат-Кий змушений був повернутись в Башту, щоб управляти ним. Городяни називали місто за його прізвиськом – Кіоба, а міську фортецю – за його справжнім ім'ям Шамбат («Самватос» у грецьких істориків). Помер Кий в 680 р., природно, так що ні про яку династію Києвичів не було і мови. Верховна влада в Великій Булгарії після Кубрата перейшла до його старшого сина Бат-Бояна, якому Шамбат-Кий доводився дядьком.

На початку IX ст. Велика Булгарія під натиском хазар трансформувалась в залежну від Хазарського каганату Чорну Булгарію. В 856 р. на відчужених від Чорної Булгарії землях хазарські васали – норманський князь (конуг) Аскольд і булгарський хан Жір-Ас (Дір в руських літописах) створили так званий Руський каганат, столицею якого став Башту-Київ. Варяго-руський князь Аскольд був християнином, а Жір-Ас (Дір) – мусульманином, унаслідок чого між ними постійно виникали суперечності. Це привело до того, що в 870 р. Аскольд убив Жір-Аса (Діра) і встановив одноособову владу в Руському каганаті. Проте, досі найбільш поширеною в науковій і навчальній літературі є традиційна «літописна версія» щодо слов'янського походження Діра і Аскольда, більше того, булгарський період в історії України взагалі ігнорується – ніби його не існувало.

Література:

1. *Біляєва С.О.* Слов'янські та тюркські світи в Україні (з історії взаємин у XIII–XVII ст.). – К.: Університет «Україна», 2012. – 523 с.
2. *Історія України. Методичні вказівки для студентів технічних спеціальностей. Частина I.* / Укладачі: Г.Г. Кривчик, С.Г. Руденко, С.П. Волкова. – Дніпропетровськ: ПДПБА, 2011. – 55 с.
3. *Луценко В.* Тюркский фактор в истории и этногенезе украинцев и их предков [Електронний ресурс] / В. Луценко // Режим доступу: <http://vlalut.narod.ru/>

УДК 94 (477)

ХОМЕНКО Катерина, студентка 1 курсу,
факультету захисту рослин,
біотехнологій і екології.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКА СПІЛЬНОТА В V – IX СТ. Н.Е.

Період V – VII ст. в історії східних слов'ян тривалий час вважався найбільш темним. Головною причиною зміни тенденцій культурно-історичного розвитку було падіння Римської імперії і припинення налагоджених торговельно-економічних зв'язків з римським світом.

Дослідники виділили для цього часу декілька археологічних культур, зокрема, прасько-корчакську і пеньківську, які пов'язують з двома слов'янськими об'єднаннями: перше із склавинами (охоплює території від Середнього Дніпра і Прип'яті до Дунаю, Ельби і Вісли), а друге з антами (поширена в широкій лісостеповій зоні від Сіверського Дінця через Середнє Подніпров'я, Південний Буг, Середнє Подністров'я до Пруту і Нижнього Дунаю). Стародавності ще однієї культури цього часу, колочинської, які виявлені в лівобережно-поліській зоні, ототожнюють з південними балтами.

За археологічними даними, ранньосередньовічний час характеризується значною рухливістю слов'янського населення. Йдеться про виселення з корінних слов'янських територій надмірного населення, а не тотального їх переселення на нові землі.

При загальній близькості матеріальної культури на всій території розселення східних слов'ян цілком помітні і регіональні її особливості. На цій підставі археологи виділили окрім культур третьої чверті I тис., про які йшлося вище, також дві культури VIII – IX ст. На Правобережжі це лука-райковецька культура, яку ототожнюють з життєдіяльністю полян, древлян, волинян і дреговичів (генетично споріднена прасько-корчакській культурі), а на Лівобережжі – волинцево-роменська – пов'язують її з мешканцями півночі

На території поширення пам'яток пеньківської культури літопис локалізує три пізніші племенні союзи – хорватів, тиверців і уличів. Залишені ними пам'ятки досить близькі між собою і практично також не випадають з кола стародавностей лука-райковецької культури.

В цілому, східні слов'яни переддержавного періоду знаходилися приблизно на однаковому рівні розвитку, причому не лише культурного, але і соціально-політичного та економічного. Можливо, тільки південний (середньо-дніпровський) регіон дещо випереджав в цьому інші.

Проте близькість матеріальної культури східнослов'янських племен не виключав етнографічних відмінностей між ними. Вони залежали від географічних умов життя, а також від впливу сусідніх народів. Окремі з них навіть своєю назвою зобов'язані неслов'янським попередникам.

До таких відносяться мешканці півночі, які дістали назву від іранського етноніма «seu», що означає «чорний». Спостереження над поширенням іранських гидронімів і пам'яток волинцівського типу показує практично повний їх збіг. Зважаючи, що волинцівська культура споріднена з салтівськими пам'ятками, можна стверджувати, що в її утворенні брали участь і алано-болгари.

Є досить підстав вважати, що сіверянами спочатку називалася якась племінна група іраномовного населення, яка потім розчинилася в слов'янському середовищі, передавши йому свою назву. Не виключено, що згадані в документах XVI – XVII вв. севруки Посейм'я були реліктовою групою давніх сіверів.

Назви південно-західних літописних «племен» також вказують на їх неслов'янське походження. Хорвати мабуть дістали свою назву завдяки асиміляції іраномовного населення слов'янами. Та і не були вони тільки східнослов'янським народом. Мешкали в Прикарпатті, яке нині входить не лише в Україну, але і Польщу, Словаччину, Угорщину.

Етнонім «тиверці», як вважали О. Шахматов, М. Фасмер та ін., є похідним від античної назви Дністра – Тірос і з'явився ще за часів слов'яно-сарматських контактів. У літописі тиверці названі толковинами, тобто перекладачами. На цій підставі О. Соболевський висловив припущення, що вони спочатку були тюркським плем'ям, а вже пізніше ослов'янилися. Етнонім «тиверці» він виводив з тюркського слова «tivar», яке означає «перекладач».

Назву «уличі» за походженням начебто слов'янське – від улуччя річки (вигину), але, на думку лінгвістів, відбиває тюркську форму його передачі. Будучи сусідами слов'ян, тюрки-кочівники змішувалися з ними як в печенізьке, так і у більш ранні часи.

Дреговичі в південному регіоні розселення дуже близькі до древлян, волинян і навіть полян, а в північному – мають багато балтських елементів. На заході, у басейні Буга, дреговичі були сусідами з мазовшанами, на сході – з радимичами. В обох регіонах простежується взаємна інфільтрація населення.

Менше підозр відносно етнічної чистоти викликають волиняни, які раніше входили в дулібський міжплеменний союз і називалися бужанами. Саме на території їх розселення досліджені пам'ятки, які дали назви двом етапам східнослов'янського культурного розвитку, – корчакському і лука-райковецькому. На заході волиняни були сусідами із західнослов'янським племенем лендзян і в порубіжних районах жили з ними вперемішку. У VIII – IX ст. рубіж між ними не був чітко визначений, що в епоху державного розвитку породжувало нерідко польсько-російські конфлікти. Мали волиняни і неслов'янських сусідів. Більшою мірою це стосується Берестейщини, що була сусідами з ятвяжськими племенами.

З усього сказаного витікає висновок, що практично ні в одному регіоні східнослов'янського світу, у тому числі і в межах нинішньої України, етнічна ситуація не відрізнялася стерильною чистотою. Окрім східних слов'ян, учасниками етногенетичних процесів тут були ірано- і тюркомовні племена в південному і південно-західному регіонах, західні слов'яни, балти і фінни – в західному і північно-західному.

Якби ми спробували представити етнічну картину східного слов'янства напередодні утворення в них держави як сформовану основу трьох нинішніх народів – українського, російського і білоруського, нічого реального ми б не отримали. На території, де сформувався український народ, в VII – IX вв. були фактично три групи племен, різних по своїх субстратним етнічним компонентам, і яку з них слід вважати праукраїнською, сказати важко.

Сіверяни вже в VIII ст. розселилися аж до Дону і верхів'я Оки. Древляни і волиняни займали також землі, які нині належать Білорусії і Польщі. У свою чергу, дреговичі мешкали в українському Прип'ятському Правобережжі, а кривичі не лише на білоруській Полотчині, але і російській Смоленщині і Псковщині. Племена радимичів і вятичів взагалі прийшли на нові землі тільки в VIII або IX ст. Як вважав літописець, вони споріднені за походженням, але перші оселилися на землях, які з часом стали територією Білорусії, а другі – на землях, де формувалося ядро Російської держави.

Якби в житті східних слов'ян не було загального історичного етапу, представленого єдиною державою, дослідникам довелося б говорити про «українських» і «російських» мешканців півночі, «українських» і «білоруських» дреговичів, древлян і волинян, «білоруських» і «російських» кривичів. Але такий етап у них був, причому тривалий, майже 400-річний, і, звичайно ж, без урахування етнокультурної і етнополітичної інтеграції східних слов'ян в умовах існування Київської Русі їх подальший етнокультурний розвиток залишиться незрозумілим.

З літописних повідомлень та свідчень археології, можна дійти висновку, що літописні «племена» були не лише етнокультурними, але і політичними спільнотами. Поступово вони еволюціонували в ранньодержавні форми організації життя. Швидше ці процеси відбувалися в південному регіоні східнослов'янського світу, який був сусідом Хазарському каганату і знаходився в зоні його відчутного політичного впливу. Не випадково саме тут на рубежі VIII – IX ст. формується ранньодержавне утворення з назвою «Русь».

Література:

1. Баран В.Д. Давні слов'яни // Україна крізь віки. Т. 3. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 с.
2. Давні слов'яни. Київська Русь / редкол. П. П. Толочко [та ін.]. – К.: Кріон, 2009. - 688 с.
3. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. – К.: Видавництво «Фенікс», 1994. – 447 с.

УДК 94 (477)

ПОЛКОВНИКОВ Данііл, студент 1 курсу,
факультету тваринництва та
водних біоресурсів.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

«ОТКУДА ЕСТЬ ПОШЛА РУСКАЯ ЗЕМЛЯ»

Існують три основні теорії з питання про походження Русі: літописна, традиційна, що виводить генеалогію Русі від біблейського всесвітнього потопу; норманістська, в якій історія слов'янства пов'язується з історією скандинавських народів; індоевропейська, головним змістом якої є уявлення про прамову і автохтонну прабатьківщину слов'ян.

Термін «Руська земля» вперше згадується у 852 р. і вживається у двох значеннях: конкретному — на окреслення ядра політичної спільноти — Середнього Подніпров'я і розширеному з охопленням усіх територій, які спершу підпорядковувались Києву, а згодом тяжіли до нього.

Етнонім «русь» (*рос, рус*) уперше згадується в сірійській хроніці VI ст. н.е. стосовно якогось племені в Північному Причорномор'ї. Можливо – це одне з сармато-аланських племен в ареалі сучасних гідронімів в коренем *рос* – типу *Рось*, *Росава*, *Роставица*. У процесі слов'янізації місцевого іраномовного населення цей етнонім був сприйнятий слов'янами. Згодом назва Русь перейшла на полян.

Термін «Русь» в давньоруських джерелах подається у двох значеннях: у вузькому та широкому. В загальному плані Русь — це територія Київської держави і, відповідно, її населення. Виходячи з цього, всі частини цієї держави є Руссю — і Київ, і Галич, і Тмуракань, і Новгород, і Володимир, і Суздаль (Залісся). Але поряд з цим термін «Русь» вживається в межах певних районів Київської держави. Так, наприклад, 1-й Новгородський літопис дуже часто розповідає про поїздки новгородців з свого міста в «Русь» (тобто Київ, Чернігів або Переяслав). Так само в «Русь» їздять з Суздальської, Галицької і інших земель.

В XIV ст. назву «королівство Руси» мала Галичина і там до цього часу збереглася назва «русин».

Отже, Русь — це етнополітична назва і народу, і держави.

З XIV ст. для Галицько-Володимирської держави і Галицької митрополії характерна назва «Мала Русь» (вперше у грамоті Юрія-Болеслава 1335 р. «*dux totius Rusias Miniris*»), власне: «менша Русь» — у протилежність до земель київської митрополії — «більшої Русі». Після занепаду самостійності Галичини ця назва загубилася та відродилася знову у XVII ст. В титулі київських митрополитів (Петра Могили), які замість «усієї Русі» у зносінах з московськими патріархами почали титулувати себе митрополитами «всієї малої Росії».

Щодо назви «Україна», то вона має орієнтаційно-географічний характер. Поняття «Україна» також вживалося у двох значеннях: конкретному — географічному — Подніпров'я і розширеному — як синонім усього українського простору.

Перша письмова згадка про Україну з'явилася у Київському літописі за Іпатіївським списком у 1187 р. як ознака частини південно-західних земель стародавньої Русі (середня Наддніпрянина) й означала «пограничну землю», тобто край, країна, окраїна. У цей рік помер переяславський князь Гліб Володимирович. Літописець писав, що за ним усі переяславці плакали і додавав: «О нем же Оукраїна много постона». Розповідаючи про події в Галичині у 1189 р., літописець називає її «Україною Галицькою». Таким чином, уже в XII ст. назва «Україна» стосувалася всіх південно-західних руських земель. Україна — це окраїна, тобто сучасні Черкащина, Київщина, частково Чернігівщина — це було таке велике пограниччя між Російською державою, Литвою та Польщею.

Впродовж XIV – XVI ст. населення українських земель вважало себе «руським», а термін «Русь» об'єднував усі східнослов'янські народи. Потім він розподілився на «Малу», «Велику», «Червону», «Білу», «Чорну» Русь.

Вживання назви «Україна» збільшується в Речі Посполитій. У 1580 р. польський король Стефан Баторій звертається до населення України Руської (Галичина), Київської, Волинської, Подільської і Брацлавської. Загального визнання назва «Україна» набула у XVII ст., хоча тоді вона співіснувала з іншими, зокрема з назвою «Малоросія». Щодо самоназви «українець», то вона утвердилася в XVI – XVII ст., тобто набагато пізніше назви «Україна».

З кінцем XVI і початком XVII ст., з розвитком козащини, «Україна» стає географічною назвою середньої Наддніпрянини. У більш ширшому значенні слово Україна стало використовуватися вже в XIX столітті, коли назви «Україна», «українці», «український» прийнялися як етнографічні і національні терміни.

Отже, хоча термін «Україна» виник наприкінці XII ст., але більш поширеною назвою майже для всієї території сучасної України протягом багатьох століть була «Русь». Відповідно люди звалися руськими. Тому навряд чи населення Київської доби слід називати українцями, як з міркувань сучасної політичної кон'юнктури робить дехто з сучасних істориків та політиків.

І в Новгороді, і в Чернігові, й у Галичі жили руські люди, які відчували свою єдність доти, доки не опинилися у складі різних держав, передусім Московської держави, Великого Князівства Литовського, Польщі. Саме за литовсько-польської доби почалося поступове виокремлення українського етносу, так само як і білоруського. Отримали подальшого розвитку деякі особливості ментальності південно-західної гілки руських людей. Очевидно, в етногенезі українців брали участь й деякі неслов'янські народи, зокрема, половці, татари, поляки, литовці та ін. На основі одного з діалектів руської мови, в процесі суспільного життя та економічної діяльності, а також під впливом інших мов, насамперед польської й латини, сформувалася українська мова. Причому спочатку як народна говірка Наддніпрянини, а вже згодом як писемна й літературна. Важливим джерелом для протоукраїнської мови є Пересопницьке Євангеліє, яке було створено на Волині у 1556 – 1561 рр. Однак і у XVIII, і в XIX, і навіть у XX ст. багато хто з українців називали себе руськими або русинами (в Закарпатті). Звідси, до речі, назва однієї зі старих вулиць Львова —

Руська або назва держави, яку спробував побудувати в середині XVII ст. гетьман І. Виговський – Велике Князівство Руське (порівняйте – ВКЛ – Велике Князівство Литовське).

Щодо назви «Росія», то у Візантійській термінології ця латинізована форма «Russia» як відповідник «Русі» застосовувалась для означення Великого Князівства Литовського, а починаючи з XV ст. – Московської держави. Як політичний термін «Росія», а дещо пізніше «Російська імперія» поширюється за царювання Петра І. Історія Росії починається в XIV ст, а все, що було раніше — Київська Русь.

Література:

1. *Смолий В.А.* (ред.) *История Украины: научно-популярные очерки.* – М.: ОЛМА Медиа Групп, 2008. — 1070 с.
2. *Толочко О.П., Толочко П.П.* *Київська Русь.* – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 352 с.
3. *Толочко П.П., Котляр Н.Ф., Олейников А.А., Симоненко Р.Г., Скляренко Е.М.* [и др.] *Очерки истории Украины.* – К.: Киевская Русь, 2010. – 474 с.

УДК 94 (477)

ТИМОШЕНКО Оксана, студентка 1 курсу,
*факультету харчових технологій та управління якістю
продукції АПК.*
*Науковий керівник – Живора С.М.,
канд. іст. наук, доцент.*

ВЕРСІЇ ПОХОДЖЕННЯ ОЙКОНІМУ «КИЇВ»

Структура назви дозволяє лінгвістам бачити в ньому присвійну конструкцію, утворену від староруського особистого імені «Кий» (семантика – молот, палиця) за допомогою суфікса -їв і розуміти його як «Київ місто», «місто Кия». Іноземні написання назви X – XI вв. свідчать, що воно у той час мало основу kuj-, що дозволяє припустити, що ойконім «Київ» утворений від топографічного терміну, наприклад «куява» (крутий пагорб), «куеви» (вершина гори), «куев» (швидкий кам'янистий потік в лісі). Припускається, що назва міста Куява, виникнувши як топографічне, з часом піддалася народно-етимологічному переосмисленню.

Носієм імені Кий міг бути і місцевий князь. Так літописна «князівська версія» пояснює, що ойконім «Київ» ймовірно походить від імені його засновника, полянського князя Кия, ім'я якого вперше згадується в літопису під 860 р. Версію походження ойконіма «Київ» від слов'янського антропоніма «Кий» детально обгрунтував О. Трубачов.

Інша літописна версія – від назви перевозу через Дніпро, названого, в свою чергу, по імені перевізника. Більшість науковців вважає, що можливість виникнення назви від імені перевізника сумнівна. У цьому випадку місто не могло бути однойменним перевозу, бо не могло підкорятися перевізнику. Проте якщо під «превозом» розуміти тогочасну митницю і пропускний пункт – фортецю, то Кий припустимо був його адміністратором-комендантом, в ті часи безумовно людиною військовою і знатною, то ця версія має право на існування.

В науці зустрічались і версії про легендарність Кия, як фігури, похідної від Києва. Після Другої світової війни В. Лихачов, Б. Рибаків, М. Брайчевський наводили аргументи на користь версії щодо реальності не тільки Кия, але і його династії. Спочатку вони довели правління Києвичів в Києві до 862 р., згодом – до 882 р. Дір і Аскольд – останні Києвичі – імена не слов'янські, можливо незнатні варяги, та й в звучанні слова «дір» відчувається східне відлуння. З часом, ця версія була запропонована для виправдання захоплення влади варязькою династією Рюрика.

За «Повістю минулих літ» Кий побудував свою столицю на споконвічно полянській території. Між тим, загальна література (М. Грушевський та ін.) спеціально присвячена несумісності високих і лісистих київських гір з іменем полян і його літописною етимологією від «поля» (тобто степу). Вирішення цього парадоксу було знайдено ще в 1879 р. І. Забелінім, який доводив, що Київ був заснований зовсім не в полянській, а в древлянській землі, природний кордон між ними був не на р. Ірпіні, а на Дніпрі і Стугні.

Версія про первинну закладку міста на споконвічній полянській території є антидревлянський династичний міф. Найбільш ранні виносні укріплення будувались не полянами. Ця древлянська територія київських гір була захоплена Києм Полянським приблизно в VII ст.

Найбільш вірогідні обставини наступні. Київ, заволодівши ударом із-за Дніпра цим чудовим природним бастионом у всьому Середньому Подніпров'ї, побудував свою фортецю вище старих древлянських для розвитку успіху в глибину правобережного Дніпра, правда вдалося тільки до р. Ірпін.

Київ заснував четвертий (навіть п'ятий), самий верхній доварязький фортечний комплекс, який з часом отримав ім'я самого Кия. Перенос сюди з часом столиці Полянської землі, показує, що вибір ойконіма був не випадковим. Причина цього лежала у виключно стратегічній важливості плацдарму: вихід давнього полянського контролю з устя полянської Десни на контроль обох берегів Дніпра, притому в місці, що відкривав вихід в його верхів'я, до річок Березіни, Сожу і Прип'яті.

Найкращий шлях для утримання правобережного плацдарму з Лівобережжя – регулярне постачання київських гір по прямій лінії через Дніпро, тобто негайне налагодження тут постійного військового перевозу. Це і був, мабуть, місцевий перевіз з відповідною назвою «Київ». Це ім'я не суперечить князівській версії походження ойконіма.

Література:

1. Знойко О.П. Міфи Київської землі та події стародавні . – К.: Молодь, 1989. – 304 с.
2. Павленко Ю.В. Нарис історії Києва. – К.: Фенікс, 2003.– 480 с.
3. Толочко П.П. Древний Киев. – К.: Наукова думка, 1983 г. – 327 с.
4. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.

УДК 94 (477)

ЛУКАНЮК Христина, студентка 1 курсу,
*факультету харчових технологій та управління якістю
продукції АПК.*
*Науковий керівник – Живора С.М.,
канд. іст. наук, доцент.*

ФОРМУВАННЯ ДАВНЬОРУСЬКОЇ НАРОДНОСТІ

Варто зазначити, що визначення етнічної структури в Київській Русі – проблема актуальна і складна. Вирішення цього питання є ключом для визначення спадкоємця киево-руської культурної – історичної спадщини.

Суть проблеми етнічного складу Київської Русі сформульовано в питанні: «Що існувало в Давньоруській державі: стійка єдина давньоруська народність чи окремі праєтноси українців, росіян, білорусів?». Одну з перших спроб дати відповідь на це запитання зробив у другій половині XVII ст. Феодосій Сафонович, який у своїй «хроніці» показував Київську Русь, де проживає єдиний народ від Галича до Володимира-на-Кмязьмі. Значний вплив на формування історичної концепції в Росії справив «Синопис» киянина Інокентія Гізеля. В ньому Київська Русь проголошується першим етапом російської державності.

Наукоподібного вигляду міфу про Москву, як богообрану наступницю Риму, Константинополя та Києва, надав М. Карамзін 200 років тому. Саме ним Київська Русь була включена до національної історії Росії, як перша російська держава. Перифразуючи київського літописця Нестора, М. Карамзін проголосив княжий Київ «матір'ю городів російських».

Хоча, на думку провідних російських істориків, археологів, лінгвістів та етнографів, етногенез останніх, почався на Верхній Волзі не раніше XI ст. Класик російської історичної науки В. Ключевський вважав, що росіяни вийшли на історичну арену лише в другій половині XII ст., тобто після розпаду Русі на окремі князівства. Тому погляди офіційної Москви на Київську Русь як на першу російську державу виглядають безпідставними. Адже виходить, що російська держава з'явилася раніше самих росіян.

Натомість М. Грушевський відстоював ідею безперервності та нерозривності українського (руського) історичного процесу і стверджував, що український народ на своїх історичних землях існує з IV ст. н.е. спершу під назвою антів, потім полян, а згодом русів. Київська держава, право, культура були витвором однієї народності – українсько-руської, а Володимиро-Суздальська, згодом Московська держава не може бути спадкоємицею, ані наступницею Київської Русі, вона виросла на своєму корені і є наслідком енергії та активності народності «великоруської» (російської).

Варто зазначити, що у радянську добу офіційна історична наука до середини 1930-х рр. розглядала етнічні процеси в Київській Русі з позицій близьких до концепції М. Грушевського. Однак, в повоєнний період, значного поширення набула теорія єдиної давньоруської народності. Ця концепція була визнана схвально радянським керівництвом, оскільки сприяла зміцненню внутрішньої єдності СРСР.

З моменту проголошення незалежності України розпочинається новий етап дискусій, у центрі яких опинилися проблеми формування східнослов'янських народностей та етнічної культури Київської Русі. Чимало дослідників, прагнучі створюючи історичні основи незалежності України розвивають ідеї М. Грушевського і намагаються обґрунтувати різні варіанти «окремішності» українського народу, вважаючи саме його засновником і панівним етносом Київської Русі. Як один з важливих аргументів на користь цієї «окремішності» називається той очевидний факт, що подальше розширення Київської держави на півночі й на сході відбувалося за рахунок приєднання фіно-угорських племен: мовляв, вони й є пращурами росіян.

Однак, як відомо, практично всі народи утворилися шляхом асиміляції різних племен і народів. Не є винятком і давньоруський етнос, і український. Крім того, в епоху Середньовіччя етнічні коріння не мали особливого значення у поділу людей на «своїх» і чужих». Більш суттєве значення для творення народів мали кліматичні, географічні, виробничі чинники. Скажімо, на північних, де були здебільшого ліси й клімат був жорстким, земельне господарство базувалося на так званому підсічному землеробстві, обробка землі потребували стислих термінів (коротка весна) і колективних дій селянської громади. Звідси відомий колективізм у громадських відносинах людей. На лісостеповому півдні обробити ділянку була здатна окрема велика селянська родина. Організувати працю можна було також більш зважено. Звідси – певний індивідуалізм («моя хата з краю»), розсудливість, неквапливість, що в подальшому стало рисами національного характеру українців. Разом з тим й зазначені відмінності тривалий час згладжувалися завдяки сильній владі київського князя, єдиній православній церкві та християнській вірі, що була в основі всієї духовної культури русичів. На наше переконання, вживання терміну «стародавній руський народ» стосовно населення Київської Русі має під собою більш ґрунтовну наукову основу, ніж «український народ», «українці». Хоча мають право на життя й інші судження з цього приводу.

Отже, питання формування давньоруської народності й досі лишаються відкритими. Подальші пошуки істини вимагають від дослідників максимального дистанціювання від політичної кон'юнктури, розширення кола джерел (археологічних, лінгвістичних тощо), які піддаються аналізу, пошуку нових ідей та підходів у процесі дослідження та інтерпретації вже відомих фактів та матеріалів

Література:

1. *Грушевский М.С.* История Украины с иллюстрациями и дополнениями / Составитель И.И. Брояк, авторы статей В.Ф. Верстюк, В.К. Губарев. – Донецк: ООО «ПКФ «БАО», 2010. – 576 с.
2. *Котляр М.* Русь язичницька. Біля витоків східнослов'янської цивілізації. – К., 1995.
3. *Крупник Л.О.* Історія України: формування етносів, нації, державності. – К., 2009.
4. *Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І.* Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. – Х.: ВД «Школа», 2007. – 592 с.

УДК 94 (477)

ДБЯЧУК Володимир, студент 1 курсу,
факультету тваринництва та
водних біоресурсів.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

ФОРМУВАННЯ КОЗАЦТВА ТА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Термін «козак» вперше зустрічається в джерелах XIII ст. — монгольській хроніці, датованій 1240 р. У перекладі з тюркської означає «одинокий», «схильний до розбою, завоювання». Існують й інші трактування цього слова. У 1490 р. воно вперше з'явилося в Україні на означення людей, що ходили в степ за здобиччю або боротися з татарами.

Проблема походження козацтва віддавна привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників і мала різнопланове трактування. Представники російської історичної «державницької школи» або цілком не сприймали козацтва, або давали йому негативну оцінку. Українські історики дореволюційної

доби (М. Костомаров, Д. Яворницький) ідеалізували запорозьке козацтво. Польські вчені схильні пов'язувати проблему виникнення козацтва тільки з діяльністю польської й української знаті, а традиційна англо-франко-американська історіографія вбачає в запорозькому козацтві щось на зразок середньовічних піратів-флібустьєрів, головною метою яких була нажива і грабунок сусідів.

Проблема появи та формування козацтва залишається дискусійною. Перші спроби її розв'язання були зроблені ще на початку XVII ст., коли польські історики намагалися вивести козацький родовід із самоназви, тобто зі слова «козак». Зокрема, польсько-литовський хроніст М. Стрийковський вважав, що козаки походять від стародавнього ватажка «Козака», який вдало боровся з татарами. З часом виділили низку версій, що пояснюють походження козацтва: «хозарська» — ототожнює козаків з давніми народами степу «козарами», або хозарами; «чорно-клобуцька» — вбачає в них нащадків «чорних клобуків» — тюркського племені, яке у давньоруські часи жило в пограничному зі Степом Пороссі; «черкаська» — вважає виникнення козацтва одним з наслідків процесу міграції в Подніпров'я черкесів (черкасів), які до того проживали в Тмутаракані; «татарська» — виводить козацький родовід з татарських поселень, що виникли на Київщині за часів Володимира Ольгердовича та Вітовта, де шляхом злиття татарського елементу з місцевим населенням утворилася якісно нова верства — козацтво; «автохтонна» — доводить, що козацтво як спільнота є прямим спадкоємцем, логічним продовженням вікових громад Київської Русі, які за литовської доби не зникли, а лише трансформувалися, зберігши свій віковий устрій, у військово-службовій формуваних, підпорядкованих великому литовському князю; «болохівська» — пов'язує козачину з існуванням у давньоруських автономних громадах так званих болохівців, які після встановлення монгольського іґа добровільно прийняли протекторат Орди і вийшли з-під влади місцевих князів; «бродницька» — висвітлює генетичний зв'язок козацтва зі слов'янським степовим населенням періоду Київської Русі — «бродниками», які жили у пониззі Дунаю; «уходницька» — пов'язує виникнення козацтва з утворенням на території Наддніпрянщини громад вільних озброєних людей, котрі прибували сюди на промисли за рибою, бобрами, сіллю, дикими кіньми та іншою здобиччю; «захисна» — пояснює появу козацтва на південних рубежах необхідністю дати організовану відсіч наростаючій татарській загрози; «соціальна» — факт виникнення козацтва пояснює як наслідок посилення економічного, політичного, національного та релігійного гніту, яке штовхало селянство до масових втеч на вільні землі та самоорганізацію в нових місцях проживання.

Жодна з цих теорій не може пояснити всю складність виникнення та формування козацтва, оскільки кожна з них базується на якомусь одному чиннику із економічної, етнічної, воєнної чи соціальної сфер. Скоріше за все утворення козацтва є результатом складного процесу, в якому брали участь різні етнічні та соціальні групи, серед яких: дружинники руських князів, що втратили владу і землі внаслідок литовської експансії, селяни й міщани (уходники), які переселялися на нові, вільні землі «Дикого поля»; частина, української (руської) шляхти, позбавлена іноземцями власності; різноманітні категорії служилих людей й, очевидно, зрусифіковані половці. До речі, можливо, саме в них було запозичене тюркське слово «козак».

Серед причин, які зумовили появу українського козацтва, можна виділити: — соціальні (посилення феодальної експлуатації українського населення з боку литовських і польських магнатів і шляхти, юридичне оформлення кріпосної залежності селянства від феодалів); — економічні (нестача орної землі, необхідність колонізації вільних земель Дикого поля — степів за Дніпровськими порогами); — політичні (прагнення польської адміністрації залучити козацтво на службу для охорони південних кордонів від татарської загрози); — національно-релігійні (спротив політиці колонізації та покатоличення українського населення, наступ католицької церкви на права православних); — стратегічні (загроза з боку Кримського ханства).

Козацтво стало ядром українського народу, який походить від руського народу. Процес етнічної диференціації руських земель почався в добу феодальної роздрібненості. В цей же час закладаються підвалини формування української етнокультурної спільноти. Впродовж XIV-XVI ст. населення українських земель вважало себе «руським», а термін «Русь» об'єднував усі східнослов'янські народи. Потім він розподілився на «Малу», «Велику», «Червону», «Білу», «Чорну» Русь.

Термін «Україна» з'являється ще в давньоруському Іпатіївському літописі під 1187 р. у зв'язку зі смертю на Переяславщині князя Володимира Глібовича — організатора відсічі половецького вторгнення, назва вживається в «окраїнному» значенні. Усупереч усталеній думці, що ця назва мала локальне побутування, літописи XII-XIII ст. засвідчують швидке і повсюдне її поширення в землях Київської Русі.

Пізніше у XIV – XV ст., назва «Україна» почала особливо широко вживатися для позначення земель у верхів'ях річок Сейм, Сула, Псел, тобто Сіверщини і Переяславщини, а потім – Нижньої Наддніпрянщини, Брацлавщини, Поділля, Полісся, Покуття, Белзщини, Люблянщини, Перемишлянщини, Холмщини та Закарпаття. Отже, назва «Україна» охоплює всі землі Південної Русі від Дніпра до Дністра і Вісли.

Вживання назви «Україна» збільшується в Речі Посполитій. У 1580 р. польський король Стефан Баторій звертається до населення України Руської, Київської, Волинської, Подільської і Брацлавської. Загального визнання назва «Україна» набула у XVII ст., хоча тоді вона співіснувала з іншими, зокрема з назвою «Малоросія». Щодо самоназви «українець», то вона утвердилася в XVI – XVII ст., тобто набагато пізніше самоназви «Україна».

Отже, хоча термін «Україна» виник наприкінці XII ст., але більш поширеною назвою майже для всієї території сучасної України протягом багатьох століть була «Русь». Відповідно люди звалися руськими. Тому навряд чи населення Київської доби слід називати українцями, як з міркувань сучасної політичної кон'юнктури робить дехто з сучасних істориків та політиків.

І в Новгороді, і в Чернігові, й у Галичі жили руські люди, які відчували свою єдність доти, доки не опинилися у складі різних держав, передусім Московської держави, Великого Князівства Литовського, Польщі. Саме за литовсько-польської доби, на нашу думку, й почалося поступове виокремлення українського етносу, так само як і білоруського. Отримали подальшого розвитку деякі особливості ментальності південно-західної гілки руських. Очевидно, у етногенезі українців брали участь й деякі неслов'янські народи, зокрема, половці, татари, поляки, литовці та ін. На основі одного з діалектів руської мови, в процесі суспільного життя та економічної діяльності, а також під впливом інших мов, насамперед польської й латини, сформувалася українська мова. Причому спочатку як народна говірка Наддніпрянщини, а вже згодом як писемна й літературна. Важливим джерелом для протоукраїнської мови є Пересопницьке Євангеліє, яке було створено на Волині у 1556 – 1561 рр. Однак і у XVIII, і в XIX, і навіть у XX багато хто з українців називали себе руськими або русинами (в Закарпатті). Звідси, до речі, назва однієї зі старих вулиць Львова – Руська або назва держави, яку спробував побудувати в середині XVII гетьман І. Виговський – Руське князівство.

Література:

1. *Бойко О.* Історія України: Навчальний посібник / Олександр Бойко. – 3-тє вид., випр., доп.. – К.: Академвидав, 2004. – 687 с.
2. *Грушевский М.С.* История Украины с иллюстрациями и дополнениями / Составитель И.И. Брояк, авторы статей В.Ф. Верстюк, В.К. Губарев. – Донецк: ООО «ПКФ «БАО», 2010. – 576 с.
3. *Онiщенко І.* Діалектика становлення українського етносу та нації (Етнополіто-логічний аспект). – К., 1997.
4. *Русина О.В.* Україна під татарами і Литвою // Україна крізь віки. Т. 5. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 320 с.
5. *Щербак В.О.* Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст.— К.: Видавничий дім «КМ Academia», 2000.— 300 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/coss1/shch.htm>

УДК 94 (477)

КІПТЕЛЬ Тетяна, студентка 1 курсу,
факультету захисту рослин,
біотехнологій і екології.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ В ІДЕЙНІЙ СПАДЩИНІ І. ФРАНКА

Життя трудівників, їхні проблеми були однією з основоположних в творчості і громадській діяльності І. Франка. Зрештою вони позначались і на стилі його політичного мислення, що розвивалось в контексті європейської суспільної думки.

В світлі сучасних ринкових перетворень в українському селі, особливої ваги мають його думки щодо вирішення земельного питання. До цього часу однозначної відповіді на це питання вітчизняна і

світова політико-економічна думка не дає, навколо нього не вщухають наукові дискусії, не припиняється гостра політична боротьба й навколо питання приватної власності на землю..

І. Франко вважав, що реформу відносин земельної власності потрібно проводити в загальнонародних (не класових або групових) інтересах. В її основу потрібно покласти один єдиний принцип: «земля на якій живе народ, повинна бути збірною власністю всього того народу».

З юридичної сторони, на думку І. Франка, приватна власність на землю не потрібна, оскільки земля є невід'ємною основою життя та розвитку прийдешніх і майбутніх поколінь українського народу. З економічної сторони – вимога ліквідації приватної власності на землю теж є виправданою. «Проламуючи раз на все забори, які ставить гармонійному розвоєві суспільності приватна власність землі, — писав І. Франко, — сей основний постулат дає найширшу можливість розвоє рільної продукції, хоронячи той розвій від усякої односторонності і при тім кладучи таму всякій нечесній спекуляції землею».

З огляду на національні, політичні та економічні обставини в яких жили селяни Галичини мислитель пропонував передати землю в спільну власність усього народу, що живе на землі, з тим, щоб кожне покоління могло «тільки брати її в посідання чи то індивідуальне, чи родинне, чи колективно-громадське ...». І. Франко радив українцям не допускати «чужеплемінних до посідання ріллі в наших краях, або допускати їх тільки в виємкових випадках».

Тому, один із дослідників ідейно-політичної спадщини Івана Франка І.П. Макаровський слушно попереджає, що сучасна спроба «... реформаторів в Україні розглядати приватну власність на землю в якості панацеї від будь-якого соціального лиха, а також в якості критерія цивілізованості країни не витримує критики».

І. Франко розглядав селянське питання не тільки в теоретичному плані, але і в практичному. В той час як соціал-демократичні партії Західної Європи тільки починали повертатись обличчям до селянства, радикальна партія, біля керма якої були І. Франко і М. Павлик, розгорнула вже в 90-ті роки XIX ст. активну діяльність на захист інтересів селянських мас.

Письменик вважав доцільним існування в Галичині трьох категорій земельної власності – дрібної, середньої, великої. Для індивідуального ведення господарства неможливо було забезпечити всім селянам мінімум в розмірі 15 моргів* землі, так як селян нараховувалось 4.360.000 тис, із них понад 1 млн. селянських господарств мали до 5 моргів землі, а всієї землі в краю було 13.640.554 морги, не вистачало біля 1,5 млн. моргів (*підрахунки І. Франка*). Вихід письменник бачив в «устроєнню обік переважної часті дрібних індивідуальних господарств також значнішого числа середніх господарств зорганізованих на основі кооперації. Такі господарства з самої природи речі повинні би складатися з рільників і фахово-образованих людей, і служити розсадниками рільничого поступу, даючи при тім удержання кільком родинам і творячи рівночасно перехоєву школу від господарки екстенсивної до інтенсивної».

Крім цього, І. Франко вважав доцільним функціонування 100 великих господарств (по 1 тис. моргів) для проведення необхідних агрономічних досліджень та забезпечення конкурентноздатності сільського господарства краю «на полі міжнародної конкуренції».

І. Франко різко негативно ставився до капіталістичної системи, що перетворила основного виробника матеріальних благ — селянина — у напівраба. Пророче вдивляючись в майбутнє, І. Франко ще на порозі XX ст. писав, що нам відкривається вже «інша глава всесвітньої історії», коли трудящі маси будуть вести «боротьбу за рівність, боротьбу у стократ складнішу від усіх попередніх», боротьбу, яка врешті-решт «принесе справдження всіх чесних людинолюбних змагань».

Ці слова письменника звучать актуально як ніколи, сьогодні, коли «мудрі» державні керманічі знову намагаються загнати людей праці в рамки капіталістичної системи, яка, — за влучним виразом Г. Павленко, — давно себе зжила, і повинна бути здана до архіву.

Література:

1. Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конф. — Львів, «Світ», 1998. — 872 с.

2. *Макаровський І. П.* Державотворчі ідеї Івана Франка. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника, 2007. – 52 с.

---

* Морг (нім. *Morgen*, пол. *Morga*, *Morg*, *Jutzyna*) — середньовічна загальноєвропейська одиниця виміру площі ґрунту, дорівнював звичайно 0,57 га.

3. Павленко Г. Ідея прогресу і соціальної справедливості у науковій і художній творчості Івана Франка / Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук, конф. – Львів: «Світ», 1998. – 872 с.

УДК 94 (477)

ЛЕГЕЙДА Надія, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин,
біотехнологій і екології.
Науковий керівник – Живора С.М.,
канд. іст. наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНЕ І СОЦІАЛЬНЕ В ІДЕЙНІЙ СПАДЩИНІ І. ФРАНКА

Великий український письменник і мислитель І. Франко жив і творив в умовах глибоких соціально-економічних, національних, політичних і культурних зрушень останньої чверті XIX та початку XX ст. Передова світова суспільно-політична думка активно шукала кращих форм соціального і політичного устрою, які були б засновані на принципах прогресу і соціальної справедливості. В Європі ці принципи пов'язувалися з марксизмом і соціал-демократичним рухом, який пропагував ці принципи і ставив своїм завданням реалізувати їх на практиці.

Переважна більшість тодішньої української інтелігенції виступала за реалізацію на практиці суспільства соціальної справедливості. Іван Франко не був виключенням, мало того він був мабуть найвизначнішою постаттю не тільки завдяки своєму літературному генію, а й завдяки своїй яскравій і привабливій політичній позиції. Його роздуми про соціалістичний ідеал носили комплексний характер, він напружено осмислював національний і соціальний зміст цього ідеалу, його історичну закономірність та шляхи його втілення на українському ґрунті. Соціалізм І. Франка був глибоко закорінений в український національний ґрунт, адже в ідеології українського руху від часів Шевченка, кирило-мефодіївців та Михайла Драгоманова соціальна тенденція не поступалася своєю силою національній, а в останній чверті XIX ст. вона почала набирати соціалістичного змісту.

І. Франко в своїх працях «Наука і її взаємини з працюючими класами ...» (1878), «Чого вимагаємо?» (1879) «Про працю» (1881), «Земельна власність у Галичині» (1887), «Що таке поступ?» (1903), «До історії соціалістичного руху» (1903) вказував, що джерело соціального і національного гніту лежить у відчуженні капіталістичною системою трудящих мас від засобів виробництва та плодів соціального прогресу. Доки «знаряддя виробництва не стануть власністю всього трудового суспільства, а не окремих осіб, доки до вільної конкуренції не будуть допущені і робітники, які зараз є лише жертвами конкуренції, доти поступ для нас не існує, доти ми будемо в суспільстві паріями позбавленими прав», – писав Іван Франко. Він виступав за поступове, розумне, продумане і якнайдосконаліше перетворення приватної власності в різні форми суспільної. Разом з тим, будучи прибічником мирної соціалістичної перебудови суспільства, він не виключав і збройної боротьби за новий суспільний лад, якщо панівні класи змусять трудящі класи вдатись до останньої.

Свої думки про мирні і немирні шляхи боротьби за соціалізм І. Франко обґрунтував, зокрема у творах «Чого хоче галицька робітницька громада?», «Чи вертатись нам назад до народу?», «Мислі і еволюції в історії людськості», при цьому він, як гуманіст, підкреслював свою прихильність мирному шляху соціальної революції.

Каменяр був переконаний в тому, що без розв'язання соціальних питань збудувати самостійну демократичну українську державу неможливо, більше того, воно залишиться в числі першорядних і при політичній незалежності України.

«Економічне питання таке важне, таке основне, – йдеться в статті «Поза межами можливого» (1900 р.), – що й при справі політичної самостійності всякого народу не то, що поминути його не можна, але треба класти його як вихідну точку. Адже ж уся соціальна боротьба наших часів у головній мірі (не виключно!) зводиться на усунення економічного визиску в усякій формі». І далі Франко підкреслює, що така боротьба мусить бути «змаганням до усунення визискувачів, своїх чи чужих».

Національне питання завжди було в центрі уваги письменника. Проте він не розглядав його у відриві від соціальних проблем. Так склалося, що по завершенню княжої доби, в українській історії пізнього середньовіччя і нової історії (XV – XIX ст.) експлуататорами і гнобителями нашого народу

виступали в більшості своїй чужинці. Тому, на думку І. Франка, боротьба за соціальне визволення об'єктивно співпадала з боротьбою за національну свободу. Тож і природно, що майже в усіх його творах проглядає національне питання, бо воно виступає в нього найчастіше як псевдонім ураженої і відчуженої людської гідності. Звідси і критичні виступи письменника проти формального націоналізму (лжепатріотизму) тих, що нехтували соціальними бідами народу, проблемами його економічного і політичного стану, і зводили вирішення національного питання до культурно-розважальної діяльності, пустопорожніх промов, декларацій тощо.

Розв'язання національного питання в Україні І. Франко пов'язував з утворенням української самостійної соціальної держави. Основний зміст ідейно-політичної спадщини Каменяра склали проблеми обґрунтування права українського народу на самовизначення в межах власної етнічної території, самостійного облаштування соціального, політичного, культурного життя народу на засадах соціальної справедливості, рівності, свободи.

Політичним ідеалом Франка була українська самостійна держава національної демократії у формі народної республіки, з вищим народно-представницьким органом, що вибирається на основі всезагального виборчого права. Народ на місцях (через самоврядні громади) повинен приймати безпосередню участь в управлінні державою, а в центрі – через вибраних ними представників.

Франко був упевнений в неминучості краху будь-якої держави, що ґрунтується на гнобленні, несправедливості, деморалізації, обмані та свавіллі. Він обґрунтовував потребу народної боротьби проти такої держави. Розвиваючи традиції Т. Шевченка і М. Драгоманова, він пішов далі, стверджуючи, що в умовах нового світу (без експлуатації і гноблення людини людиною, народу народом) народи об'єднуються у вічну «федерацію».

Література:

1. *Забужко О. С.* Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. – К.: Наук. думка, 1992. — 119 с.
2. *Макаровський І.* Ідеологія Івана Франка: філософсько-політологічний етюд (До 140-річчя від народження письменника). – Івано-Франківськ: облдрук, 1995. – 25 с.
3. *Павленко Г.* Ідея прогресу і соціальної справедливості у науковій і художній творчості Івана Франка / Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конф.— Львів: «Світ», 1998. — 872 с.
4. *Попович М.* Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.

УДК 94 (477)

СКРИНЬКО Світлана, студентка 1 курсу
факультету харчових технологій та управління якістю
продукції АПК.
Науковий керівник – **Живора С.М.**,
канд. іст. наук, доцент.

«ЩО МУСИТЬ ВВАЖАТИСЯ ГЕРБОМ УКРАЇНИ ?»

Україна як суверенна й незалежна держава має власні національні державні символи. Відповідно до ст. 20 Конституції України (1996 р.) державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України [3].

Державний Прапор України складається із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Ці кольори вперше з'явилися в 1410 р. на корогвах Галицько-Волинського князівства. Запорозькі козаки мали мирний жовто-блакитний прапор – на відміну від бойового червоно-малинового прапора. Сині (блакитні) й жовті кольори присутні у витворах мистецтва, у гербах українських земель, міст і старшинських родів, на прапорах і поховальних прикрасах ремісників і селян, на полкових прапорах козацьких полків, на прапорах УНР, ЗУНР, Карпатської України.

Геральдика – наука, яка вивчає герби як специфічне історичне джерело. Герб складений і затверджений за певними правилами, який служить відмінною особою, роду, суспільству чи закладу, місту, області, державі. Однією із головних причин, які викликали їх появу, були особливості лицарського озброєння епохи раннього феодалізму. Одягнутого в доспіхи лицаря можна було впізнати тільки по особливому знаку – гербу. Геральдична наука оперує певним набором металів і кольорів. Золотий (жовтий)

колір – це багатство, домінування, царювання і при цьому богообранність. Синій – колір неба, благочестя, моральності, благородства.

Сучасний синьо-жовтий національний прапор України – узаконене геральдичне порушення. По правилам геральдики, в двухполосному прапорі верхнім повинен бути колір основної гербової фігури, тобто золотого тризубця. Синій (блакитний) повинен бути нижнім, як колір гербового щита. Між іншим, 22 березня 1918 р. Центральна Рада в Києві ухвалила Закон про жовто-блакитний державний прапор УНР, тобто керманічі нової української держави початку ХХ ст. краще розумілися в геральдичних тонкощах.

19 лютого 1992 р. парламентом України затверджено золотий Тризуб на синьому щиті Малим Державним Гербом України. Великого Державного Герба Україна на 25 році свого існування поки не має. У концепції проекту передбачено урахування Малого Державного Герба України й герба Війська Запорозького.

Тризуб як державний герб існував у часи Київської Русі за Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха (найдавніші археологічні знахідки тризуба на українських землях походять з I ст. н. е.). Після розпаду Київської Русі тризуб утратив значення державного символу.

В цьому контексті, цікаві пояснення М.С. Грушевським на питання: чому саме тризуб «... мусить вважатися гербом України». В своїй статті «Український герб» він писав, що мають право вважатися українським гербом два знаки старої України: 1) «тризуб» доби Володимира Великого; 2) лук або арбалет (самостріл) з печаток Київського магістрату ХVII – ХVIII ст. На думку вченого, тризуб – це стилізоване зображення верхньої частини булави – «начальницької палиці», з якої згодом розвинулись булави, пірначі, чекани – знаки влади старшини [2].

Ще один знак, який претендував бути гербовим знаком нової України — це традиційний козак з мушкетом і шаблею, «з перекривленим на правий бік шликом», як його описують козацькі історики. Він незмінно виступає як герб козацького війська з початку ХVII в., а з часів Б. Хмельницького репрезентує й козацьку державність. Михайло Сергійович вважаючи, що цьому гербові належить безумовно найважливіше місце серед традиційних національних символів, проте на знак нової України він не годиться і пояснив чому: «Відновляючи нашу стару українську державність, ми не відновлюємо нашої Гетьманщини, ми хочемо творити новий лад, нові державні й громадські форми, і емблема (знак) того мусить бути нова, щоб не було підозріння в замислах відродження старого» [1].

У 1918 р. після проголошення незалежності УНР золотий тризуб на синьому полі було затверджено Державним Гербом України (схвалений 12 лютого 1918 р. Малою радою в Коростені, зображення опубліковано 1 березня 1918 р. в Києві та затверджено Центральною Радою 22 березня 1918 р.). Автором проекту був художник В. Кричевський. Як герб тризуб залишався державним Гербом України за гетьмана П. Скоропадського (1918 р.), а далі й за Директорії (1918-1920 рр.).

Сьогодні існують найрізноманітніші трактування тризуба: – скіпетр скіфських царів; – норманський сокіл; – стилізована квітка (трисвічник); – схематичне зображення слова «воля»; – символ влади над трьома світами (небесним, земним, підземним); – емблема сокири чи колоса; – символ єдності трьох східнослов'янських народів.

За емблему нової України Михайло Сергійович пропонував взяти золоті (жовті) зорі на синьому тлі, по числу земель нової Української Республіки, або золоту букву У (Україна), або У. Н.Р. (Українська Народна Республіка) на синім тлі. Хоча розумів, що використання букв в гербі — це проти правил геральдики. В цьому разі він пропонував використати золотий плуг на синьому тлі як символ творчої мирної праці в новій Україні. А півколом або над ним пропонував розмістити: знак старої Київської держави Володимира Великого, герб Галицько-Володимирського королівства — вершника та герб Гетьманщини. Внизу волів бачити герби Києва й Львова, двох культурних центрів старої України: київський лук і львівського лева.

Вінчати гербовий щит міг би голуб з оливковою гілкою, вісник національного замирення й спокою – емблема з печатки «Великого князівства Руського», утвореного Гадяцькою унією 1657 р. Листям оливи можна було б оточити сам щит. А коли б захотіли поставити щитоносців, то він волів би бачити символи трудящого народу, наприклад, «жінку з серпом по одній стороні й робітника з молотом по другій». Взагалі Грушевський М.С. в атрибутах герба хотів бачити якнайбільш підкреслений культурний, творчий, об'єднуючий характер нової української республіки [1].

16 січня 1991 р. законодавством України закріплена музично-поетична емблема держави – Державний гімн України. Мелодію гімну «Ще не вмерла Україна» написав західноукраїнський композитор

і диригент Михайло Вербицький (1815-1870 рр.). З метою уточнення тексту гімну (слова написав у 60-х роках XIX ст. відомий український поет, етнограф, фольклорист Павло Чубинський (1839-1884 рр.), відповідно до сучасних реалій було створено Державну комісію з підготовки і проведення конкурсу на кращий текст гімну України. В результаті у 2003 р.були внесені зміни в перші слова гімну «Ще не вмерла України і слава, і воля». Проте, час від час відбуваються дискусії щодо виправлення та доповнення Державного Гімну України. У лютому 2010 р. співак [А. Кочерга](#) розкритикував «[песимізм](#)» гімну України. В січні 2011 р. народний депутат фракції «[Батьківщина](#)» [Д. Ветвицький](#) запропонував рядок «Ще не вмерла України і слава, і воля» замінити на «Слава Богу в Україні є правда і воля. І вже нам браття-українці посміхнулась доля». У серпні 2012 р. лідер Компартії України [П. Симоненко](#), пропонував обговорити на референдумі і таким чином «покласти край двадцятирічним [суперечкам](#) щодо державних символів» [4].

Література:

1. *Грушевський М.* Твори у 50 томах. Том 4. Книга 1. Серія суспільно-політичні твори (доба Української Центральної Ради березень 1917 – квітень 1918). – Львів: Видавництво «Світ», 2007. – 432 с.
2. *Грушевський М.С.* История Украины с иллюстрациями и дополнениями / Составитель И.И. Брояк, авторы статей В.Ф. Верстюк, В.К. Губарев. – Донецк: ООО «ПКФ «БАО», 2010. – 576 с.
3. Конституція України: [Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року]: офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2001. – 91 с.
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

УДК 327

ВИСІДАЛКО Анастасія, студентка 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України.
Науковий керівник – **Білан С.О.**
док. іст. наук, професор

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна – суверенна незалежна унітарна держава. Площа становить 603 628 (км²). Україна – одна з найбільших країн в Європі. Вона має досить вдале фізико-географічне розташування, межує з Білоруссю на півночі, Польщею, Словаччиною та Угорщиною – на заході, Румунією та Молдовою – на південному заході, Росією на сході і північному сході. На півдні і південному сході омивається Чорним і Азовським морями.

Найбільшими чорноморськими портами є Одеса, Іллічівськ, Херсон, Севастополь, азовськими – Маріуполь, Бердянськ, Керч. Загальна протяжність кордонів 6 993 км (із них сухопутних 5 638 км). Довжина морської ділянки кордону: 1 355 км (Чорним морем – 1 056,5км; Азовським морем – 249,5км; Керченською протокою – 49 км).

У 1918–1922 рр. Україна мала дипломатичні відносини з Польщею, Німеччиною, Болгарією, Туреччиною, Ватиканом, Данією, Норвегією, Швецією, Швейцарією, Персією, Румунією, Литвою, Латвією, Фінляндією, Естонією, Грузією, Австрією та Чехословаччиною. Після 1991 р. Україна встановила дипломатичні відносини з більшістю країн світу.

Україна є членом таких організацій, як: ООН (з 1945 р.), ВООЗ (з 1948 р.), ЮНЕСКО (з 1954 р.), ОБСЄ (з 1992 р.), ОЧЕС (з 1992 р.), Рада Європи (з 1995 р.), ЦЄІ (з 1996 р.), ГУАМ (з 1997 р.), СДВ (з 2005 р.), СОТ (з 2008 р.). Також Україна є фактичним членом СНД (з 1991 р.) і має статус спостерігача в таких організаціях, як: РКБМ (з 1999 р.), ЄврАзЕС (з 2002 р.), Франкофонія (з 2006 р.).

У 2012 р. Україна очолила Центральноєвропейську ініціативу (ЦЄІ), а у 2013 р. очолювала ОБСЄ.

21 березня 2014 р., була підписана політична частина угоди асоціації з Європейським Союзом. Економічну частину угоди було підписано 27 червня 2014 р. Протягом багатьох років правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.)

Вступ України до ЄС, як стратегічна мета, велася ще від часів президентства Віктора Ющенка.

Для набуття членства в ЄС потрібна згода всіх країн членів. Деякі політики в ЄС мають сумніви щодо можливого членства України. Саме через нестабільну ситуацію в країні, воєнний стан, занепад і повну розруху економіки, низьку продуктивність праці, через розкрадання державної казни, халатне

відношення правової гілки влади до народу України, незлагодженість між виконавчою і законодавчою владою, корумповану судову владу. На даний момент в країні проходить люстрація, йде залучення людей до спільної боротьби проти корупції, і налагодження стабільності і миру в країні.

Хоча в державі за останній час відбулося багато змін, члени ЄС не дуже вірять в розвиток держави, але Ключовими подіями стали підписання політичної частини Угоди 21 березня 2014 р., а 27 червня 2014 р. – економічної (тобто вже повністю) Угоди про Асоціацію.

Найстійкішим адвокатом ефективних відносин України з ЄС є провідні політичні сили сусідньої Польщі, члена ЄС з стійкими історичними зв'язками з Україною. 27 червня 2014 р. президент Єврокомісії Жозе-Мануел Баррозу заявив, що Угода про асоціацію є початком вступу України в ЄС.

Україна знаходиться на першому етапі вступу до ЄС – підписання угоди про асоціацію. На даний момент Схвалено Робочий план співробітництва між Збройними Силами України та Генеральним секретаріатом Ради ЄС у сфері Європейської політики безпеки та оборони на 2009 р. Також, Опрацьовується питання участі України у військово-морській операції ЄС «Atalanta», яка розпочата у грудні 2008 р. в рамках Європейської політики безпеки та оборони для боротьби з актами піратства біля узбережжя Сомалі.

Для того, щоб Україна ввійшла в ЄС, то потрібно забезпечити перехід до сталого розвитку лише завдяки ефективному використанні всіх видів ресурсів структурно-технологічній модернізації виробництва, використанню творчого потенціалу суспільства для розбудови і процвітання держави.

Ідея переходу в ЄС стосується не тільки нинішнього покоління, але й майбутнього. Україна є країною – партнером НАТО. Україна є учасницею антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля».

«В умовах сучасної воєнно-політичної обстановки інтереси національної безпеки України зумовлюють істотне поглиблення відносин з НАТО і ЄС. Виходячи з того, що НАТО і ЄС є гарантами безпеки і стабільності в Європі, Україна готується до повноправного членства в цих організаціях». Активізація євроатлантичної інтеграції України з орієнтацією на вступ до НАТО як основи загальноєвропейської системи безпеки та пов'язане з цим глибоке реформування оборонної сфери держави відповідно до європейських стандартів належать до найважливіших пріоритетів як зовнішньої, так і внутрішньої політики.

Отже, партнерські відносини з НАТО у нас є, але за останній рік вони розвинулися так, як ніколи за 24 роки незалежності. Навчання, співпраця, озброєння – це все на такому рівні, як не було ніколи. Так, якщо порівнювати з тим що було 0, а стало 5, але до ідеального рівня ще далеко. У плані вступ – НАТО не прийме у свої члени країну у якій йде збройний конфлікт, адже по положенню НАТО – якщо на одного з членів альянсу нападають – всі інші зобов'язані вступити на захист у конфлікт. Важливим проектом Альянсу для нас залишається участь у Концепції оперативних можливостей, завдяки чому підрозділи Збройних сил України мають можливість здійснювати заходи бойової підготовки за стандартами НАТО. Важливим етапом підготовки сил і засобів Збройних сил України до виконання завдань за призначенням у багатонаціональному середовищі є участь представників і підрозділів Збройних сил України у багатонаціональних військових навчаннях. Активізуватиметься співробітництво щодо обміну даними про повітряну обстановку між відповідними командними пунктами ВПС України та суміжних країн-членів НАТО. Цей проект уже реалізовано на нашому західному напрямку.

У рамках міжпарламентського діалогу постійна делегація ВРУ бере участь у заходах Парламентської Асамблеї НАТО, функціонує Міжпарламентська рада Україна-НАТО.

Отже, приєднання України, в загальному, відповідає її національним інтересам, об'єктивного та всебічного вивчення факторів інтеграції, її впливу на політичну, економічну, соціальну та культурну (ідеологічну) сфери держави, вироблення власної лінії поведінки в межах, які не суперечитимуть членству України в ЄС.

ГАЛЬЦОВ Нікіта, студент
1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.**
док. іст. наук, професор

АРІЙСЬКА КУЛЬТУРА

«Арійська» проблема – проблема походження і прабатьківщини, культурної ролі та історичної

спадщини арійських племен займає світову науку більш двох століть. Вона традиційно має дві площини – наукову й політичну. Сьогодні, коли в Україні підвищується інтерес до арійської, індоєвропейської проблеми, з'являються публікації, в яких деякі автори викладають свою точку зору з цієї проблеми, нерідко керуючись не історичними фактами, а власною уявою або чутками.

Прийшовши в Індію приблизно в XIII ст. до н.е., скотарі арії поступово асимілювали місцеві племена і самі були частково асимільовані аборигенами більш високої культури. Жили арії в хатинках з очерету та глини у невеликих, укріплених земляними валами селищах. Міст не було. Спочатку вони користувалися бронзовими знаряддями, а починаючи з X ст. до н.е. – залізними.

Звідки прийшли в Індію та Іран арійці однозначної відповіді немає. У XVIII ст. європейські лінгвісти звернули увагу на той факт, що ряд слів у мовах народів величезної території від Індії до Західної Європи мають спільну граматичну будову. Основоположником наукових досліджень був німецький вчений Ф. Бопп та датський Р. Раск. Була висунута теорія про те, що етнічні спільності зі спільними рисами у мовах належали в древності до однієї індоєвропейської спільності, а індійські та іранські арії були частиною великого стародавнього масиву племен цієї спільності. Теорією розробляли не тільки німецькі та датські вчені, але й вчені інших країн. Спорідненість між індоєвропейськими мовами виявляється у спільності їх граматичної будови. На думку вчених, мови стародавніх племен походять від однієї прамови, а етнічні групи, що говорили на ній, походять з однієї індоєвропейської прабатьківщини, де вони знаходилися ще до розпаду їх мовної спільності. На думку археолога А.Я. Брюсова, процес розпаду цієї спільності відбувся у V–IV тис. до н.е. внаслідок розселення племен зі своєї прабатьківщини. Стосовно області, з якої почалося розселення індоєвропейців, в науковому світі немає єдиної думки.

Трапляються окремі дослідники, які у вирішенні індоєвропейської проблеми спираються не на фактичний матеріал, а на політичні міркування. Одним з них був Г. Коссіна (Німеччина), автор концепцій, в основі яких лежить принцип вишості «германської раси». Замість терміну «індоєвропейці» він користувався назвою «індогерманці». На думку Г. Коссіни, «неіндогерманці» Європи були представниками нижчої раси.

Ця теорія була використана німецькими фашистами для обґрунтування своїх загарбницьких планів. Крім расистського негативного, у цій теорії вбачають раціональне зерно, на підставі якого деякі дослідники відводять Центральній Європі роль прабатьківщини індоєвропейців, але розселення їх відбувалося без завойовницьких походів.

Найновіша теорія прабатьківщини індоєвропейців викладена у великій монографії археолога В.О. Сафронова під назвою «Индоевропейскиепрародинины». Автор висунув гіпотезу трьох індоєвропейських прабатьківщин. На його думку, рання прабатьківщина знаходилася в Анатолії (VII–VI тис. до н.е.). В.О. Сафронов простежує генетичний зв'язок неолітичних племен Балкан і Подунав'я. Індоєвропейську прабатьківщину була визначена на основі археологічних досліджень регіону, що охоплює територію сучасної Угорщини, Чехії, Словаччини, Австрії, Югославії. Зі своєї пізньої прабатьківщини індоєвропейці почали розселюватися по всій території Європи. Але теорія В. Сафронова має ряд недоліків. Так, ще не доведено аргументовано походження племен, що прийшли в Україну з Заходу, з якими автор пов'язує індоєвропейців, а племена культур шнурової кераміки, що представляються індоєвропейцями, почали розселюватися не з Центральної Європи, як стверджує автор, а з Півдня України.

Отже, на сучасному рівні розвитку історичної науки локалізація прабатьківщини індоєвропейців конкретно не визначена. Але на основі лінгвістичних та археологічних джерел можна стверджувати, що індоєвропейські племена знаходилися в степах України. У наш час чотири регіони претендують на право називатися індоєвропейською прабатьківщиною: Центральна Європа між Рейном та Віслою, Близький Схід, Балкани та лісостепова і степова зони між Дністром і Волгою. Частина дослідників об'єднує у прабатьківщину Центральну Європу зі східноєвропейськими степами.

Походженню індоєвропейців від балканських неолітичних землеробів суперечить і той факт, що останні культурно, лінгвістичне, антропологічне і генетично були тісно пов'язані з неіндоєвропейською неолітичною цивілізацією Східного Середземномор'я.

Мова аріїв – санскрит – споріднена з мовою стародавніх персів та сучасними європейськими мовами: українською, російською, білоруською, англійською, французькою та ін. Всіх їх відносять до індоєвропейської мовної групи.

Зважаючи на сказане, необхідно обережно торкатися арійського аспекту праісторії України й пам'ятати, що, на думку ряду авторитетних науковців, його не було взагалі. Тобто, що прабатьківщина арійців знаходилася далеко від України. Ігнорування цих застережень переводить наукову проблему в сферу політиканства. Не претендуючи на істину, спираючись на археологічні, лінгвістичні джерела, можна вважати, що прабатьківщина індоєвропейців знаходилася в регіоні, який в середині III – на поч. II тис. до н.е. займали численні племена ямної культури. Вже одне те, що ця перша гігантська культурна єдність займала величезні простори, свідчить на користь того, що вона могла бути основою для розвитку багатьох народів Європи, Індії, Малої Азії.

Використана література:

1. Сафонов В.О. «Индоевропейские прародины». – Горький: Волго-Вятское книжное издательство, 1989.
2. Археология УССР. – Т.І. – К.: Наукова думка, 1971. – С. 263–281.
3. Черняков І.Т., Шмаглій М.М. Дерев'яні псалії ямної культури: Археологія, 1983. – № 2. – С. 10–16.
4. Даниленко В.М., Шмаглій М.М. Про один поворотний момент в історії енеолітичного населення Південної Європи: Археологія, 1972. – № 6. – С. 3–20.

УДК 327

ЄФИМОВА Аліна, студентка 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна – велика, суверенна, незалежна держава в Східній Європі. Має досить вигідне географічне розташування. Межує з такими європейськими країнами як Польща, Белорусь, Росія, Болгарія, Румунія, Угорщина, Словаччина, також має вихід до Чорного та Азовського морів. Столиця – місто Київ (2,6 млн. жителів). Крім вигідного місця розташування, в Україні є великі родовища кам'яного вугілля залізної руди, а також марганцевих, титанових, уранових руд. Найбільші річки – Дніпро, Дунай, Десна, Прип'ять. На Дніпрі знаходиться каскад ГЕС. У країні розвинена обробна і гірська промисловість, також розвиваються легка, паперова, харчова галузі. Половина території України використовується в сільському господарстві: розводять велику рогату худобу, вирощують зернові культури, на чорноморському узбережжі – овочі і фрукти. Всі вище перелічені багатства є лише невеликою частиною. Частиною єдиної держави. Ім'я якому – Україна.

Місце України в контексті євразійського континенту можна трактувати двоюко. Зважаючи на своє розташування, територія України завжди потрапляла в інтереси сфер впливів як з боку азіатських держав, так і з боку європейських. З історії ми пам'ятаємо про 300 літню навалу кочових племен із Середньої Азії на Київську Русь, так само пам'ятаємо і про поділ наших земель між Річчю Посполитою і Московським царством. Свіжі в нашій пам'яті і спогади про Європейську окупацію України в періоди двох Світових воєн. Ні для кого не секрет, що всі минулі завойовники, бачили в особі Української території лише величезну ресурсну базу для потреб своїх держав. Для кожного періоду часу були свої пріоритети. Якщо до XIX ст. це були лише сільськогосподарські простори, то після початку «Промислової революції» стали серйозно замислюватися про використання природних ресурсів як сировинного придатка для імперій. На тлі всіх цих причин розгорнулася багатовікова боротьба за право віднести Україну до європейської цивілізації, або ж до азіатської. Донині гостро стоїть питання про нашої приналежності. Схід чи Захід. І які перспективи чекають нашу країну на шляху того чи іншого вектора розвитку. Що б дати оцінку цьому процесу, слід проаналізувати роль і становище зовнішньої економічної політики і стратегії сучасної України.

До 2001 р. Україна дотримувалася нейтральних позицій щодо вступу у військово-політичні союзи, а з 2001 р. поступово і після 2004 р. – офіційний курс її зовнішньої політики став ґрунтовно орієнтуватися на входження в структуру НАТО. Зовнішня політика України спрямована на європейську інтеграцію. Вона закріплена договором про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, а також Указом Президента № 587 від 12 квітня 2000 р. «Про стратегію інтеграції України в Європейський Союз» та іншими більш пізніми законодавчими актами.

Але ж давайте дивитися на речі прозоро, можливість політичної інтеграції в ЄС у найближчий час є малоімовірною. І цьому є підтвердження. Українська еліта немає бажання підіймати країну, бо це приведе до змін у її вищому керівництві. Вони неготові віддати свої посади комусь, крім них самих. Річ в тому, що досвід у побудови та утворенні державних інститутів у нас з Європою різний.

Європейський союз вже існує давно. За весь час свого існування, Європа подолала багато перешкод, щоб набути теперішнього рівня, а Україна ще не пройшла й половини цього шляху.

Також, є велика різниця у економічній сфері України та країн ЄС. Також впливає і те, що східний сусід останній час робить усе, щоб позбавити Україну політичної та економічної незалежності. Шляхом військового та економічного тиску. Прийнято вважати, що в євразійському економічному просторі в політичному оточенні економічних світових центрів – ЄС і РФ – в Україні дуже мало шансів на цілеспрямовану власну стратегію і зовнішньоекономічну політику. У неї відсутня національна стратегія енергетичної безпеки. У відповідь на реалізацію твердого курсу зовнішньої політики президента В. Ющенко на інтеграцію України в ЄС і входження в НАТО Росія здійснила ряд активних дій відносно контрактів з постачання природного газу та імпорту російської нафти в Україну. Таким чином, досить важливим стає відповідь на головне питання: яке місце займе Україна в процесі формування євразійського простору? Однак, перш ніж на нього відповісти, слід визначити, в якому геополітичному і економічному полі України буде розвиватися в середньостроковій перспективі – в європейському або в рамках СНД.

Україна в рамках незалежної політики може виконувати різні ролі: наприклад, роль поліціанта, обслуговуючого американські інтереси в Євразії і виконуючи всю брудну роботу за інших. Але є й інший шлях – побудови геополітики України, а значить і визначення зовнішніх і внутрішніх загроз, на принципах саме своїх національних інтересів. Тоді Україна буде, спрямована до власної величі і процвітання, може гармонійно вписатися в євразійську концепцію і конкурувати з Росією та іншими за право першості у Євразії

УДК 327

КАРМАЗІНА Карина, студентка 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 1918–1920 РР.

Міжнародна політика – система економічних, правових, дипломатичних, ідеологічних, культурних та інших зв'язків і стосунків між суб'єктами, що діють на глобальній арені.

Міжнародна політика визначається:

- Усвідомленим, наміченим власним курсом, спрямованим на досягнення мети держави на міжнародній арені;
- Об'єктивним виносом у зовнішню політику якихось внутрішніх процесів та явищ, що існують та розвиваються в державі та суспільстві;
- Необхідністю для країни враховувати умови, що існують або здатні виникнути в системі міждержавних відносин;
- Потребами якось впливати на інших суб'єктів міжнародних відносин або, навпаки, реагувати на їх дії.

Цілі та завдання міжнародної політики в історії поділяють на:

- Територіально-економічні зазіхання;
- Боротьба за сфери впливу, за ринки збуту, джерела сировини та їх перерозподіл.

На початку 1918 р. був підписаний Брестський мир між УНР і державами Четверного союзу, Військова конвенція УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною, Берестейський мирний договір між УНР і Німеччиною та її союзниками. Це був великий успіх української дипломатії, що став початком міжнародно-правового визнання УНР як незалежної держави, визнання кордонів Української держави.

Після державного перевороту, що відбувся навесні 1918 р., гетьманом України було проголошено генерала П. Скоропадського. Він вів переговори з Кримом і Кубанню про об'єднання з Україною, з Румунією щодо Бессарабії. Революція в Німеччині та її поразка в Першій світовій війні вплинули не

лише на зміну політичної орієнтації гетьмана, а й стали причиною падіння режиму П. Скоропадського.

З приходом восени до влади Директорії зовнішньополітичні обставини були складними. На територію України почали наступ російські війська, почалася друга радянсько-українська війна. Усі намагання вирішити питання дипломатичним шляхом закінчилися невдало.

22 січня 1919 р. було проголошено Акт злуки УНР і ЗУНР. ЗУНР відкрила дипломатичні представництва у ряді країн світу, приймала участь у Паризькій мирній конференції. Велася війна з Польщею, були напружені стосунки з Румунією, радянською і білогвардійською Росією.

У зв'язку з ускладненням внутрішнього становища уряду УНР координація міжнародної діяльності здійснювалася за кордоном. Пунктом української дипломатії став Відень. У червні 1919 р. тут відбулася нарада голів закордонних справ УНР. Обговорювали основні засади української зовнішньої політики з урахуванням розвитку міжнародної ситуації того часу. Були визначені основні напрями дипломатичної політики на найближчий період:

- Провідна ідея – державна незалежність усіх українських земель;
- Домагатися, щоб національними правами тих українців, які не увійдуть до Української держави, опікувався Союз Народів (Ліги Націй), який виконуватиме певні функції Антанти;
- З Францією неможливі більш тісні відносини з політичних та господарських причин;
- Німеччина – природний союзний України;
- З Болгарією Україна не має жодних суперечливих інтересів;
- Відносини з більшовицькою Росією та Польщею не вирішені, тому що вирішальним є національно-політичний аспект.

Після закінчення громадянської війни на території колишньої Російської імперії виникло 13 держав. 5 з них стали самостійними, а в інших, в тому числі Україні, утвердилася радянська форма державності. В перші роки свого існування радянська Україна намагалася проводити самостійну зовнішню політику. В офіційних документах того часу постійно робився акцент на незалежності, суверенитеті. Починаючи з 1920-х років, українська дипломатія розпочала реалізацію ключового завдання – виходу із дипломатичної ізоляції.

УДК 94(477)

ЛАЗАРЕНКО Євгеній, студент 1-го курсу факультет
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

БІЛА ЦЕРКВА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Після перших же повідомлень по радіо про розбійницький напад на СРСР фашистської Німеччини робітники і службовці почали збиратися на своїх підприємствах. Реакція на небезпеку потягла за собою істеричні спалахи: всюди вважалися шпигуни, ворожі агенти, диверсанти. Тривогу сіяли накази Верховного командування. Відомий трагічний наказ № 270, у відповідності з яким сім'ї командирів та політпрацівників, котрі здалися в полон або зірвали в бою відзнаки, підлягали арешту, сім'ї полонених червоноармійців позбавлялись будь-якої державної допомоги. Вже в перші дні війни з Білої Церкви було відправлено в діючу армію 6 тис. чоловік. Ті хто лишився в місті працювали під гаслом «Все для фронту, все для перемоги!». 16 липня гусениці ворожих танків уже скреготіли бруківкою міста. Одразу після вторгнення в місто гітлерівські репресивні органи за допомогою «помічників» почали складати списки політично небезпечних людей – колишніх активістів, євреїв, на яких з перших днів було оголошено розшук.

Під час Другої світової війни в районі Білої Церкви тримав оборону 6-й стрілецький корпус, до 10 липня 1941 р. виведений з боїв для відпочинку, доукомплектування та формування в район Білої Церкви. Вже 16 липня 1941 р., не закінчивши укомплектування, займаючи позиції по річці Рось західніше Білої Церкви знову вступив у бої, завдаючи контрудар на північний захід в район Попільні – однак, під контрударом німецької 9-ї танкової дивізії частини корпусу не тільки не просунулися, але і почали відходити на схід. 17 липня 1941 р. веде бої на підступах до Білої Церкви, змушений був залишити місто, яке в цей же день знову було відбито, але до вечора корпус вибитий з Білої Церкви. Кілька разів робив безуспішні контратаки, в той же самий час частини корпусу насилу відбивали танкові

атаки між Білою Церквою і Фастовом. 24 липня 1941 р. переходить у наступ на Білу Церкву, 25 липня 1941 р. під контраатакою німецької 11-ї танкової дивізії був змушений відійти до Дніпра на 30 кілометрів від займаних раніше позицій.

За неповними даними фашистські загарбники закатували і знищили в період тимчасової окупації понад 10 тис. білоцерківців.

Відступаючи з України, німці вдалися до тактики «спаленої землі». Лише прихід Червоної Армії врятував місто і його жителів від повного знищення. Того світлого і радісного дня – 4 січня 1944 р. Москва салютувала звільненню Білої Церкви.

У квітні 1944 р. Виконком Міськради звернувся до всіх жителів міста із закликом відродити стародавнє місто Білу Церкву і якомога скоріше залікувати рани, нанесені йому війною. Також Біла Церква відома найбільшим дендропарком в Україні «Олександрія», який під час Другої Світової війни пережив значних пошкоджень, було зруйновано значну частину дерев, ще більше постраждали будівлі.

Вже до грудня 1944 р.:

- місто було повністю розчищене від руїн;
- відремонтовані 1125 будівель площею 122 230 квадратних метрів;
- в неробочий час і без оплати білоцерківці відпрацювали 1 786 942 людино-годин.

Це стало ще одним подвигом жителів міста.

Довгий час Біла Церква була звичайним провінційним містечком, аж доки в 1972 р. тут не побудували промисловий гігант «Білоцерківшину». Саме тоді в місті почали рости промислові підприємства – воно перетворилося на значний індустріальний центр, один з найпотужніших вузлів хімічної промисловості України. В 70-х роках бурхливо почало зростати населення міста – за два десятиліття воно збільшилось майже на сто тисяч.

Були подолані розруха та наслідки другої світової війни, але ніколи не можна забувати тих, хто загинув у боротьбі з загарбниками або був безневинно вбитий в часи Другої світової війни.

*Малінко Даниїл, студент 1-го курсу
ННІ енергетики, автоматики
і енергозбереження НУБіП України
Науковий керівник – Білан С.О. док. іст. наук,
професор*

МАСОНСТВО В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Поява масонства у світі ознаменувала новий напрям духовного розвитку. Масонські ложі спочатку були цехами будівельників, що займались зведення храмів. З часом поряд зі справжніми будівельниками, так званими «оперативними масонами», в ложах стали з'являтися люди, які безпосередньо не будували церковні будівлі, але мали на меті будівництво духовного символічного Храму, їх стали називати «спекулятивними».

Масонство існує у формі місцевих лож – зазвичай невеликих груп чисельністю 40–50 осіб, об'єднаних територіально, існують ложі більші за чисельністю. Місцеві ложі засновуються Великою Ложею, яка служить для них материнською. Як правило, в одній країні існує тільки одна «Велика Ложа».

Перші масонські ложі були засновані в XVII столітті в Англії, організаційно масонство оформилося з виникненням першої Великої Ложі в 1717 р. у Лондоні, що стала згодом «Об'єднаною Великою Ложею Англії», і яку називають материнською для всього масонства. Правила, яких дотримується і на яких побудовано масонство, називаються ладмарками. Вони залишаються незмінними з давніх давен. Одним з авторитетних джерел традиційного масонського права є Конституції Андерсона, опубліковані Великою Ложею Англії 25 березня 1722 р.

Відповідно до ладмарок, масоном може стати лише людина, яка вірить в Бога, але релігійні переконання кандидата є предметом його совісті. Масон може сповідувати будь-яку релігію, але повинен бути «чоловіком вільним і доброї слави».

При вступі кандидат приносить зобов'язання перед Священною Книгою тієї віри, яку він сповідує. При роботах у ложі також обов'язково присутня Книга священного слова. В залежності від

релігійної належності і світогляду членів конкретної ложі, це може бути одна або одночасно дві чи більше із зазначених книг.

Символіка і термінологія масонства веде початок від знарядь праці каменярів-будівельників середньовічних соборів Європи. Загальноприйнятим символом руху є трикутник, усередині якого зображується відкрите око – «Промениста дельта», як він називається в масонстві. Саме зображення ока в трикутнику запозичене з християнства, де цей знак є символом «Всевидючого Ока» провидіння, а трикутник символізує Трійцю. Символ зустрічається на іконах і культових спорудах, в тому числі православних.

До основних масонських символів належать Всевидюче Око, висок – символ прагнення до досконалості, рівень – символ рівності, косинець – символ врівноваженості і прагнення до досконалості, циркуль – символ помірності і розсудливості, прагнення до вищого і духовного, кельма – символ зміцнення братерських зв'язків, камінь й молоток.

У великому Храмі у Лондоні, у будівлі об'єднаної масонської ложі Великої Британії, місці, де збираються 2 000 масонів, можна побачити символіку з різних релігій, тому дуже важко дослідити походження масонства. При бажанні її можна вивести з будь-якої релігії аджемасони не роблять розмежувань між представниками різноманітних конфесій. На засіданнях масонської ложі Новий заповіт є сусідом Тори, Корану та інших священних книг. Віра у вищий розум – обов'язкова умова для вступу до вільних каменярів.

Лояльність до влади тих країн і територій, де масонство існує, є одним з масонських принципів. Робота на користь суспільства вважається однією з масонських чеснот. Головна чеснота масонської ложі – мовчання, яка винесена на герб ложі. Однак, за словами масонів, мовчання не означає приховування якихось таємниць. Це означає, що людина має дуже добре подумати перед тим, як щось сказати.

В Україну масонство проникає наприкінці XVIII ст. Основні шляхи проникнення масонства в Україну проходили через Польщу, Росію та безпосередньо із західноєвропейських держав

Першу масонську «Ложу безсмертя» утворено в Києві 1784 р. Наприкінці XVIII – початку XIX ст. масонські ложі діяли в Харкові, Одесі, Кременчуці, Житомирі, Полтаві, Львові, Самборі, Дубно, Вишневці на Волині. До складу масонських лож входили головним чином елітні верстви населення, насамперед представники дворянської аристократії, офіцери. Особливо масонський рух посилювався після війни 1812 р.

На початку XIX ст. в Києві виникла ложа «Об'єднаних слов'ян», але у 1819 р. її заборонили, проте це не припинило діяльності масонського руху. Загалом в Україні він був значно слабшим, ніж у Європі, тому що масони діяли пасивно, не узгоджено, без чіткої ідейної основи.

В 1912 р. очолювана М. Грушевським група українських масонів виказала свою незгоду з позицією російських «братів» у питанні про майбутній національно-політичний устрій Російської держави. М. Грушевський категорично заперечував проти запропонованої назви «Великий Схід Росії» та домагався вилучення з неї самого слова «Росія». Зрештою, ухвалили компромісне рішення та назвали нову організацію «Великим Сходом народів Росії».

Після проголошення УНР М. Грушевський поступово відходить від масонства. Масонів України намагаються об'єднати два лідери: адвокат С. Моркотун – масон високого рангу та С. Петлюра. Починається серйозна боротьба за лідерство в середині українського масонства.

Після скинення П. Скоропадського і повернення до влади, С. Петлюра намагається перебрати на себе роль лідера українського масонства та проголошує себе Великим майстром «Великої Української Ложі». Боротьба С. Моркотуна з С. Петлюрою не припинилася і після поразки українських військ на фронтах та вимушеної еміграції. В 1920 р. «Велику Ложу України» визнала «Велика Ложа Швейцарії», але у Франції її так і не визнали через інтриги С. Моркотуна.

На сьогоднішній на території України діють декілька Масонських та парамасонських лож.

До складу «Великої Ложі України» входить десять (дев'ять діючих) Достойних Лож:

- «Три Колони» №1 в Києві;

- «Фенікс України» №2 в Харкові нині не діюча, існує Ложа з такою ж назвою у юрисдикції

Об'єднаної Великої Ложі Росії;

- «Каменяр» №3 у Львові;

- «Золота Акація» №4 в Одесі;

- «Світло» №5 у Львові;

- «Імхотеп до Полум'яної Зорі» №6 в Івано-Франківську;
  - «Юрій Котермак» №7 у Дрогобичі;
  - «Безсмертя» №8 («Immortality») в Києві, яка працює англійською мовою в ритуалі Емуляція;
  - «Ланжерон» №9 в Одесі;
  - «Святий Георгій» №10 в Тбілісі;
- «Всевидюче Око» на 500 гривнях України

Прихильники теорії змов стверджують, що на українських грошах ви можете щодня бачити масонські символи. У детальному описі банкноти, яку надали прес-служба НБУ та Управління НБУ у Львівській області, говориться: «Зліва від будівлі розміщено графічне зображення авторського малюнку Г. Сковороди до його творів («Піфагоровий трикутник» у який він вкладав глибокий символіко-філософський зміст)», хоча приналежність Г. Сковороди до Масонства ніде не зафіксована та виглядає сумнівною.

УДК 327

МИЛЕВСЬКА Ганна, студентка 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄС

Після Другої Світової війни ідея щодо створення Європейського Союзу реалізувалася, сталося це 9 травня 1950 р., саме ця дата вважається початком європейської інтеграції. Мета створення такого союзу полягала в тому, щоб підтримувати мир, оберігати цінності народів, повагу до людської гідності, демократію, свободу, а також верховенства права та повагу до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Однією з головних цілей так званого «плану Шумана» стало примирення Франції та Німеччини, а також недопущення війни в майбутньому.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 р., коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС держави, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

5 березня 2007 р. розпочато переговори про укладення нової угоди, яка має замінити Угоду про партнерство та співробітництво. Представники ЄС наполягали на укладанні стратегічних відносин з Україною як з країною сусідом. Під час паризького Саміту Україна-ЄС (вересень 2008 р.) досягнуто компромісного рішення щодо назви цієї угоди як «Угоди про асоціацію».

Важливою складовою частиною нової Угоди є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка передбачає максимально глибоку економічну інтеграцію на основі домовленостей, досягнутих під час двосторонніх переговорів з ЄС щодо вступу України до СОТ.

16 червня 2009р. під час засідання Ради з питань співробітництва Україна-ЄС політично схвалено «Порядок денний асоціації Україна-ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію», який є новим практичним інструментом на заміну Плану дій Україна-ЄС, що, за оцінкою громадських експертів, не виправдав покладених на нього сподівань.

Разом з цим намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був проголошений набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. «Про основні напрями зовнішньої політики України» Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації».

Підтримка курсу на інтеграцію до ЄС традиційно надається й на рівні Верховної Ради України, зокрема відповідні положення містяться в Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухваленій 28 листопада 2002 р., Заяві Верховної Ради України від 22 лютого 2007 р. з приводу підготовки переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС, а також Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських

слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним союзом, ухваленій 19 травня 2011 р.

Порядку денного асоціації Україна-ЄС та виконання Дорожніх карт Східного партнерства за 2012 р. цей проведено всі 21 раунди переговорів та готувався XVII саміт Україна-ЄС, який очікувався на 22 листопада 2013 р. Саміт відбувся 28 листопада 2013 р., але обіцяну асоціацію В. Янукович не підписав. Внаслідок цього піднявся масовий протест в Києві, а згодом і по всій Україні, відомий як Євромайдан. Він продовжувався три місяці, перетік у революцію та загальну нестабільність, пов'язану з агресією Росії і призвів до зміни української влади, після цих подій було відзначено, що Україна як європейська держава, яка поділяє спільну історію та цінності з країнами Європейського Союзу, має право подати заявку на набуття членства у Європейському Союзі відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. Цією Постановою Верховна Рада України рекомендувала Виконуючому обов'язки Президента України та Кабінету Міністрів України низку першочергових кроків у сфері європейської інтеграції, передусім у контексті укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. 21 березня 2014р. – підписання політичної частини Угоди, а 27 червня 2014р.– економічної (тобто вже повністю) Угоди про Асоціацію.

З підписанням та ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відносини сторін почали розбудуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції. Під час підписання Угоди про асоціацію 27 червня 2014 р. Президентом України П.О. Порошенком та під час її ратифікації 16 вересня 2014 р. Верховною Радою України було зроблено відповідні заяви, що Україна розглядає укладення Угоди про асоціацію як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відбувається на основі затвердженого 17 вересня 2014 р. Кабінетом Міністрів України плану заходів з її імплементації на 2014–2017 рр.

Отже, основною ціллю Стратегії національної безпеки України визначено забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу (затверджено Указом Президента України 26 травня 2015 р.). Відповідно до Стратегії, Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає важливі орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних змін в Україні, значної адаптації нашого законодавства до норм ЄС.

УДК 327

СМІТЮХ Ангеліна, студентка 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ В 2013–2015 РР.

Україна і Росія – дві держави, які завжди мали щось спільне, не лише кордони. Це країни, які мають вигідне геополітичне розміщення, що і спричинило між ними доволі сильну суперечку. Відхід України від східного вектора зовнішньої політики призвів до невиправних результатів. Втрачати вплив на Україну Росія не могла, тому все завершилось по давно спланованому сценарію.

21 листопада 2013 р. в Україні розпочалися антиурядові протести як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і значно поширилися після силового розгону демонстрації в Києві вночі 30 листопада. У рамках поняття протестів кінця 2013 р. відбувалися, зокрема, мітинги, демонстрації, студентські страйки.

16 січня 2014 р. у Верховній Раді України з порушенням установленної процедури голосування було прийнято 10 законів, направлених на звуження конституційних прав і свобод громадян. До 19 січня 2014 р. протести перейшли у бойові протистояння на вулиці Грушевського в Києві, внаслідок чого загинуло 6 осіб, більше 1000 були травмовані. Ще більш кривавими бої стали, починаючи з 18 лютого, за два дні боїв загинуло більш ніж 100 осіб з обох боків. Наслідком перемоги революції стало: відсторонення президента В. Януковича від влади та його втеча в Росію, відновлення конституції України 2004 р., скасування диктаторських законів, призначення дострокових президентських виборів. Зміна влади кардинально зменшила силу впливу Росії на Україну.

Що було далі? А далі сталося жахливе, дві країни-сусідки розпочали між собою війну, у наш час я б ніколи не могла подумати, що таке можливо, але як бачимо у XXI ст., на жаль, можливо все. І вже зовсім скоро, ця жахлива подія принесе руйнування, але це не найгірше, бо вона забрала тисячі людських життів. Люди відстоювали свободу своєї держави і хотіли жити в вільній, незалежній та справедливій країні.

Є ряд проблем, які окреслив український опозиційний дипломат Богдан Яременко, щодо режиму В. Януковича: «Росія опинилася у найбільш складному геополітичному становищі за весь час свого існування з часів Кримської війни. Незважаючи на останні події російських офіційних чинників щодо «міцності зовнішньополітичної позиції Росії», можна сказати, що саме 2014 рік вочевидь стане тим рубежем, який визначатиме ймовірний початок поступових негативних змін навколо неї».

Можна виділити такі проблеми для Росії:

- суттєве погіршення стосунків із США, країнами ЄС, Японією, Канадою;
- виключення з «Великої вісімки», поглиблення ізоляції в ООН та інших міжнародних структурах;
- відсутність одностайної підтримки анексії Криму серед країн СНД;
- згорання зв'язків з НАТО та початок переосмислення наявних засад та планів подальшої розбудови системи безпеки в країнах Заходу;
- виникнення серйозних ускладнень в економіці;
- формування довкола неї поясу відверто недружніх для неї держав (Україна, Молдова, Грузія).

Натомість, на захоплених сепаратистами територіях відбуваються активні процеси «державотворення»: 7 квітня 2014 р. в м. Донецьку було проголошено «ДНР», а 27 квітня 2014 р. в м. Луганську – «ЛНР».

Люди, які живуть в одній країні, почали воювати один проти одного, а інші – знесилені від постійного напруження, втративши віру в добро, покидають свої домівки та відправляються на пошуки кращого життя. Але є й ті, хто відправляється в АТО, воювати за майбутнє, за мир.

Хоча, звичайно, відносний вплив цього протистояння на економіку України й Росії різний, через різницю їхніх масштабів. Зокрема, цього р. спостерігалось як скорочення експорту українських товарів до Росії, так і скорочення імпорту російських товарів в Україну. При цьому у квітні–липні 2014 р. щомісячні коливання вартості експорту українських товарів до Росії становили близько 5–6 %. Що ж стосується динаміки імпорту російських товарів в Україну, то оскільки в його структурі надзвичайно висока частка належала енергоносіям, то щомісячні коливання вартості імпорту товарів з Росії були більшими, ніж коливання експорту українських товарів. Відповідно, перебували в межах 21–34 %. Причому з травня цього р. намітилася доволі усталена тенденція скорочення обсягу імпорту російських товарів в Україну. З припиненням імпорту російського газу в Україну так само почало щомісячно стрімко скорочуватися й від'ємне сальдо в торгівлі товарами України з Росією. А ще через українсько-російське військове протистояння на Донбасі найбільших втрат зазнають ті галузі вітчизняної економіки, багато об'єктів яких розміщені саме в цьому регіоні, – вугільна промисловість, електроенергетика, чорна металургія та сільське господарство. Втрати зазначених галузей української економіки матимуть яскраво виражений регіональний характер.

Отже, намагання Росії вплинути на зовнішню політику України викликало протидію. Україна піднялася і дала відсіч. Але найгіршим є численні смерті серед мирного населення, колосальні руйнування і державної економіки, і приватного сектора та ненависть, яка зароджується в людях один до одного. Як не крути – страждають звичайні жителі обох держав.

УДК 327

ЯРОШИНСЬКИЙ Андрій, студент 1-го курсу факультету
землепорядкування НУБіП України
Науковий керівник – **Білан С.О.** док. іст. наук, професор

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Встановлення суверенітету є лише фундаментом для подальшого демократичного та соціально-економічного розвитку держави. Важливим є впровадження зовнішньополітичних відносин, які дадуть змогу отримати допомогу у вигляді фінансових і кадрових ресурсів, забезпечення інформаційного

супроводу, а також комплексної підтримки національної ідентичності та гарантування безпеки країни та її громадян.

Від початку своєї незалежності характер зовнішніх відносин України часто змінювався. Ці зміни були зумовлені особистими інтересами правлячих кіл влади та тиском з боку інших країн, якому сприяє геополітичне розташування. Суперечності між Заходом та Росією впливають на формування чіткого напрямку розвитку України на міжнародному рівні, а також обмежують політику одночасного руху в різних напрямках, зрештою стало необхідно зробити жорсткий вибір на користь «просхідного» чи «прозахідного» вектору.

Існує також третій шлях розвитку. Це пошук власного, самостійного місця у світовому партнерстві та розподілі праці, виходячи з наявних можливостей та ресурсів. На сьогоднішній день, ми маємо один з найбільших потенціалів серед провідних країн Європи, але щоб стати на шлях стабільного самостійного економічного розвитку, потрібно впровадити внутрішні реформи, які дадуть змогу направити всі ресурси на розвиток інфраструктури та економіки

У 1993 р. Верховна Рада України ухвалила постанову про «Основні напрями зовнішньої політики України.», яка передбачає основними пріоритетами зовнішньої політики інтегрування в європейські та євроатлантичні структури. Метою постанови є членство в Європейському Союзі. Західний вибір України є природним та цілком закономірним. Його можна пояснити декількома факторами. По-перше це географічна близькість між Україною та Європою. Ми межуємо з такими державами як Словаччина, Угорщина, Польща, кордони яких безпосередньо кордонами Європейського Союзу. Перспективи членства в якому можна побачити на їхньому прикладі. Тому ми повинні також, насамперед налагоджувати і розвивати зв'язки із цими країнами. По-друге, це історична приналежність та співпраця українців з іншими європейськими народами.

Наразі не можна сказати, скільки часу потрібно Україні, щоб здійснити євроінтеграцію. Можна лише говорити про умови які потрібно виконати. Також присутня велика кількість стримуючих факторів, які гальмують виконання цих вимог. Серед них є:

- Повільні темпи реформ, які до того ж не завжди відповідають завданням європейської інтеграції.
- Низький рівень економічного розвитку, що полягає також в низькому рівні ВВП та доходів на душу населення.
- Відсутність в Україні підприємницьких кіл і політичних сил, які прагнули б серйозно ідентифікувати своє майбутнє з ЄС, а також багато інших проблем та питань, які потребують швидкого вирішення.

Отже, більш вигідного альтернативного шляху розвитку ніж Євроінтеграція немає. А наближення до західних стандартів демократичного, правового та соціально-економічного розвитку буде гарантією подальшого стабільного прогресу України, тому вектор європейського розвитку, на сьогоднішній день є найбільш необхідним для подальшого розвитку українського суспільства.

СЕКЦІЯ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

УДК 327

БАТЕЧКО Богдан, студент 2 курсу факультету інформаційних технологій, НУБіП України (м. Київ, Україна);

Науковий керівник – **КОСТЮК О. В.**, кандидат філософських наук, доцент

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відносини України та Росії заслуговують великої уваги не тільки урядів і політиків, політично активних громадян цих держав, але і політиків Європи і за її межами. Не дивно, адже ці відносини не тільки хвилюють народи двох держав, але і в деякій мірі розставляють геополітичні акценти.

До основних об'єктивних чинників, що ускладнюють рівноправне співробітництво України з Росією, слід віднести такі. З боку України: незавершеність формування національної держави, надмірна, незбалансована інтеграція національного господарства у нереформований простір СНД, одностороння залежність від її джерел енергопостачання та окремих видів сировини; недостатня розвиненість почуття національної приналежності й патріотизму серед значної частини населення України, наявність комплексу меншовартості. Проте найбільшою перешкодою на шляху становлення рівноправних міждержавних взаємин є позиція самої Росії. Пер-ше і, мабуть, найголовніше полягає в тому, що серед населення Росії склалося і панує уявлення про Україну як органічну частину Росії.

На сьогоднішній день у стосунках обох країн немає рівноправності. Період характеризується нав'язуванням Росією своєї волі Україні, це завдає великої шкоди останній, зокрема, уповільнює інтеграцію до Європейської спільноти, загальмовує розвиток в економічній сфері, робить Україну ще більше залежною від Росії. Та це, як виявилось, на руку Москві, яка хоче зберегти контроль над Україною, якщо не політичний то хоча б економічний.

У відносинах України з Росією відбувається перехід за ті «червоні лінії», які мали б гарантувати збереження автономності зовнішньополітичного курсу України та вільного вибору моделі внутрішньополітичного розвитку. В обох країнах посилюються авторитарні тенденції.

Рівень залежності від Росії призводить до поступової втрати Україною своєї суб'єктності на міжнародній арені (її зведенню до підтримки зовнішньополітичних ініціатив Москви) та маргіналізації її ролі на пострадянському просторі.

Наростання залежності від Москви цілком закономірно обмежує рівень автономності зовнішньополітичного курсу України, що дає змогу Росії зберігати за собою моральне лідерство у пострадянському регіоні.

Українсько-російські відносини відіграють центральну роль як у розвитку внутрішньополітичної ситуації в Україні, такі формуванні її зовнішньополітичного курсу.

Відповідно економічний добробут, енергобезпека, політична стабільність, забезпечення демократичних прав і свобод громадян, реалізація курсу на європейську інтеграцію, – в сітці аспекти значною мірою залежатимуть від характеру співпраці між Києвом і Москвою.

При цьому фундаментальним принципом зближення з Росією має бути його сумісність із євро інтеграційним курсом України як основним пріоритетом державного розвитку. Тільки співпраця на засадах партнерства загальноєвропейських цінностей може сприяти розв'язанню всіх ключових суперечностей в україно-російських відносинах. Таким чином, оптимальною стратегією співпраці з Росією було б партнерство заради модернізації, яке б супроводжувалось їх спільною європеїзацією.

Втім у випадку консервації суперечностей між Росією та Заходом Україні слід уникати участі в таких проектах двосторонньої співпраці з Росією, які мають сумнівну легітимність і ставлять під сумнів її європейський вибір. Зокрема, збереження непрозорих корумпованих політичних і економічних відносин з Росією лише зміцнюватиме її важелі впливу на Україну.

У майбутньому в українсько-російських відносинах необхідна оптимізація зовнішньоекономічних курсів держав, тобто зменшення негативних наслідків і посилення позитивних ефектів за неминучої широкомасштабної інтеграції економіки обох країн у світове господарство, а

держав у європейські та світові політичні структури. Разом з тим слід вирішити проблеми, які заважають розвиватися двом державам. Але прогнозувати стан українсько-російських відносин у майбутньому дуже важко, адже наприклад, в Росії прихід однієї ключової особи може кардинально змінити державну політику по відношенню до України.

УДК 341

БАЙГУШЕВА Юлія, студентка 2 курсу факультету інформаційних технологій, НУБіП України (м. Київ, Україна); Науковий керівник – **КОСТЮК О.В.**, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ ПОЗАБЛОКОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ

Для будь-якої країни питання національної безпеки є найважливішим, оскільки йдеться про гарантії існування держави.

В українському суспільстві немає громадського консенсусу стосовно складного, цивілізаційного вибору одного з двох принципів побудови системи підтримання воєнної безпеки України, а саме: збереження позаблокового статусу держави чи приєднання до євроатлантичної колективної системи безпеки у формі вступу до НАТО.

Уряд держави, який відповідає за пояснення громадянам національної політики в галузі оборони і безпеки, має здійснювати інформування та консультацію з громадськістю. Влада повинна визнавати демократичне право громадян отримувати інформацію про діяльність міжнародних структур, які підтримують національну безпеку, зокрема НАТО та ОДКБ, а також усвідомлювати важливість забезпечення розуміння і підтримки урядової політики безпеки з боку громадськості.

Вибір зовнішньополітичного статусу України має відповідати корінним інтересам усіх громадян. Нова зовнішня політика має об'єднувати, а не роз'єднувати суспільство. Тому вкрай важливим і необхідним є суспільна дискусія про довгострокові цілі, орієнтацію, цінності й інтереси України. На всіх рівнях політики слід визнати і практично застосувати компетентність громадян, їх сприяння й практичний досвід.

Засоби масової інформації повинні стати форумом для обговорення питань щодо перспектив розвитку нашого суспільства, ґрунтовно і творчо інформувати громадян про важкі теми, розширюючи тим самим громадське розуміння питань безпеки. Вони мають сприяти демократичній дискусії, насправді вести пошук кращих відповідей на питання майбутнього і дійти консенсусу.

Щодо визначення на законодавчому рівні системи колективної безпеки, до якої варто приєднатися Україні, – владі необхідно бути толерантною відносно громадської думки різних верств громадян з усіх регіонів України. На жаль, цього, як і 12 років тому, коли вперше було оголошено про рішення РНБО щодо євроатлантичної інтеграції України, не відбулося.

Сьогодні немає нагальної потреби форсувати процес приєднання до Альянсу: подавати заявку на вступ до НАТО, проводити референдум із цього питання та ін. Доцільно сконцентрувати зусилля держави на досягненні критеріїв членства і послідовного формування позитивної громадської думки, перш за все – на Півдні і Сході України.

Агресія Росії проти України, окупація Криму та частини Донбасу призвели до глибокої кризи системи міжнародних відносин, яка була сформована після закінчення Другої світової війни.

Характерною особливістю проблеми нейтралітету та позаблокового статусу в зовнішній політиці України є їхня надмірна заполітизованість, проте в умовах агресії питання нейтралітету та позаблокового статусу стало одним із найактуальніших не лише для українських політиків, але і для науковців, адже питання позаблокового статусу – це насамперед питання національної безпеки України.

На думку В. Василенка, відомого українського дипломата, у той час коли ухвалювали Декларацію, Україна була ще частиною СРСР, який був провідним членом військового блоку – Організації Варшавського договору. Тому проголошення у Декларації наміру стати в майбутньому постійно нейтральною, позаблоковою і без'ядерною державою створювало політико-правове підґрунтя для виходу з СРСР.

Каденція президентства Л. Кучми характеризувалась трансформацією багатовекторної політики у беззастережну орієнтацію на Росію, що відповідно призвело до погіршення відносин з ЄС та США.

Перемога В. Януковича на президентських виборах була геополітичною перемогою Росії, яка намагалась зберегти статус-кво на теренах пострадянського простору.

Таким чином, в зовнішній політиці незалежної України, простежується еволюція концепцій нейтралітету та позаблокового статусу, зумовлена геополітичними реаліями та внутрішньополітичним становищем держави.

УДК 39(092)

ДЕМЧЕНКО Наталія, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, НУБіП України (м. Київ, Україна); Науковий керівник – **КОСТЮК О. В.**, канд. філос. наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНА СПАДЩИНА МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Актуальність: визначається важливістю оцінок тенденцій, перспектив, вивчення життя Михайла Грушевського, його наукової спадщини.

Мета: Детальне вивчення життя та наукової спадщини відомої історичної постаті Михайла Грушевського.

Об'єкт: Життя та наукова спадщина Михайла Грушевського.

Виклад основного матеріалу: В українському і світовому історичних процесах часами появляються унікальні одиниці, які своєю діяльністю і творчістю творять цілу історичну епоху і безпосередньо впливають на історичний розвиток нації. Саме Михайло Грушевський, побіч Тараса Шевченка й Івана Франка, належав до цих унікальних і геніальних людей, що створили цілу еру в історії України.

Процес утвердження Незалежності України, становлення громадянського суспільства та формування його ідеології відбувається в певних умовах бурхливого зростання інтересу до історичного минулого нашого народу. Адже знаючи наше минуле, ми може назвати себе справжніми громадянами, патріотами своєї країни.

Саме тому виникає закономірність того, що до активного політичного життя суспільство може бути готовою завдяки знанням історії, культури, усвідомленню ролі своїх провідників та діянь певної історичної постаті. І саме цією блискучою постаттю постає в історії української науки і культури кінця ХІХ — першої третини ХХ ст. Михайло Сергійовича Грушевський — видатному вчений, людина широкої ерудиції, надзвичайної працьовитості.

М. С. Грушевський народився 17 вересня (за ст. стилем) 1866 р. у Холмі (нині — Республіка Польща) в сім'ї вчителя. Дитячі роки проходили далеко від рідних місць (сім'я переїхала спершу в Ставрополь, а згодом на Кавказ). Проте, почуття любові до рідного краю залишалось у нього на все життя. Як писав М. С. Грушевський в «Автобіографії», «під впливом оповідань батька, що заховав тепле прив'язання до всього українського — мови, пісні, традиції, в мені рано збудилося й усвідомилося національне українське почуття, піддержуване книжками, тими рідкими поїздками на Україну, що малювалася тому в ареолі далекої «вітчини», і контрастом чужоплемінної й чужомовної «чужини» [2]

Доба Грушевського кінця ХІХ ст. і першої чверті ХХ ст. позначилася динамічним розвитком української національної культури і національно-державним відродженням української нації. В анналах української і світової історії Грушевський записаний, як найвидатніший український історик, неперевершений організатор наукового життя і передовий суспільно-політичний діяч, котрий як голова Української Центральної Ради протягом відносно короткого часу допровадив до реалізації державного суверенітету української нації.

Однак, діапазон наукової творчості Грушевського надзвичайно широкий і не обмежується вище зазначеним адже, крім історії він досліджував допоміжні історичні дисципліни й археологію, історію української літератури, географію, соціологію, право, етнографію й інші науки.

Проте, володіючи енциклопедичними науковими знаннями, здатністю всебічно аналізувати і в художній формі відтворювати історичні процеси, він яскраво виявив себе в багатьох галузях знань

історії, археографії, літературознавстві, фольклористиці та ін. Однак творча спадщина історика включає також белетристику, поезії, драми і мемуаристику та літературну критику. Грушевський був також провідним українським публіцистом ХХ ст. і часто свої історіографічні концепції подавав в приступній формі у публіцистичних статтях, які мали винятковий вплив на тогочасне суспільно-політичне життя України

Однак насамперед М. С. Грушевський — це визначний історик і патріот свого народу, який створив перше найбільш повне, узагальнююче дослідження з історії України від найдавніших часів до другої половини XVII століття Наукова концепція М. С. Грушевського ґрунтується на органічній єдності високого професіоналізму викладу матеріалів, глибоких знаннях літератури і джерел та оригінальності їх трактування.

Його діяльність і творчість пов'язане з цілою епохою в інтелектуальному, науковому, національно-культурному і державному розвитку нової України що зараз направляє нас діяти вірно орієнтуючи нас у майбутнє.

Ім'я Михайла Грушевського є досить знайомим кожному адже пов'язано досить багатьма визначних та знаменитих події в історії української науки, культури, національно-державного відродження України. Однак найголовнішою особливістю його є те що він видатний український історик, провідний організатор академічно - наукового життя, відомий суспільно-політичним діячем українського відродження ХХ століття. Що робить його знаменитою людиною.

М. С. Грушевський як політик пройшов важкий але видатний шлях Він був головою Центральної Ради, а згодом визнав Радянську владу на Україні і висловив готовність служити їй. Змінювалися його погляди, еволюціонували суспільно-політичні концепції, філософське сприйняття життя. Але любов до свого народу і до історичної істини для нього завжди були вищим мірилом в науковій творчості і політичній діяльності. [1]

Як вчений і політик М. С. Грушевський боляче переживав за долю свого народу і цього не можна не враховувати при визначенні його творчої спадщини і громадської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Грушевський Михайло Сергійович // [Українська педагогіка в персоналіях. ХХ століття](#) / Ред.: [О. В. Сухомлинської](#). — Київ : «Либідь», 2005. — Т. 2. — С. 568.
2. *Грушевський М. С.* Автобіографія. Друкується як рукопис. — К., 1926. — С.4.
3. Багалій Д. Академік М.С.Грушевський і його місце в українській історіографії /Червоний шлях. – 1927. - №1. – С.160-217.

УДК 341

ЗВЯГІНЦЕВА Анастасія, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, НУБіП України (м. Київ, Україна);
Науковий керівник – **КОСТЮК О. В.**, канд. філос. наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНА ЯК ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ЗА З. БЖЕЖИНСЬКИМ

Українська держава не може успішно розвиватися, спираючись на розуміння лише власних інтересів, ігноруючи геополітичний контекст і тенденції розвитку світової цивілізації.

З. Бжежинський у своїй праці «Велика шахівниця» картографічно виводить вісь «Франція-Німеччина-Польща-Україна» як могутній європейський блок, в якому Україна відіграє важливу роль.

З. Бжежинський переконаний у тому, що «успіх України не тільки дасть їй можливість постати однією з держав – лідерів Європи, а й дасть добрий приклад Росії у пошуку нею свого шляху до Європи, що полегшить нове самовизначення і для Європи, і для Росії» [23].

Україні потрібно насамперед сформувану власну геополітичну модель світу, спираючись на яку можна узгоджувати свою позицію з позиціями інших країн, враховувати їхні інтереси і, в той же час, не забуваючи про свої.

Українську геостратегію визначають три головні вектори зовнішньополітичних взаємодій: євразійський (Московська Русь, Росія, СРСР, СНД), європейський (Польща, Західна Європа, США) та південно-східний (Балкани, Візантія, Туреччина, країни Сходу) напрямки, навколо яких складаються

відповідні парадигми зовнішньо політичного мислення. Визначення національного інтересу України в цьому питанні є стратегічним вибором, і сформовані в нашу добу рішення позначаться на долі держави на десятиліття вперед.

Найширше «українське» питання висвітлено у творі «Велика шахівниця» у главі 4 «Чорна діра», де під чорною дірою З. Бжезинський розуміє геостратегічний простір, що утворився після розпаду СРСР.

Аналізуючи наслідки розвалу СРСР, автор зазначає, що «найболючішою була втрата України». Поява незалежної української держави стала істотною геополітичною невдачею для російської держави: втрата потенційно багаті індустріальної та сільськогосподарської економіки, 52 мільйонів людей, доміантної позиції на Чорному Морі і т.д.

Втрата України Росією стала геополітично вирішальною, оскільки це радикально обмежило її геостратегічні можливості. Зважаючи на склад російського рівня народжуваності і вибуховий рівень народжуваності серед середньоазійського населення, будь-яка нова євразійська єдність побудована на суто російській владі, без України, неминуче ставатиме з кожним наступним роком менш європейською і більш азійською.

Майбутнє Європи і світової цивілізації багато в чому залежить від чіткої позиції Заходу в питанні ставлення до країн, що виникли унаслідок розформування СРСР. Будь-які спроби Російської Федерації, вважає З. Бжезинський, ізолювати і знову підкорити Україну за допомогою московського оплоту в Криму (так само, як вторгнення в Прибалтику) повинні розглядатись як привід для масштабної допомоги Заходу. Важливим компонентом західної стратегії в Центральній Європі сьогодні стає підтримка економічної і політичної консолідації України.

Бжезинський вважає Україну геополітичним центром Центральної і Східної Європи, який суттєво впливає на формування балансу сил на європейському континенті в цілому. Він відводить вагомe місце Україні, як новій геополітичній вісі, що допоможе трансформувати Росію в демократичну державу.

Політична й економічна підтримка ключових нових незалежних держав є інтегральною частиною ширшої стратегії для Євразії. Як вважає Бжезинський: «Укріплення суверенної України, яка тим часом самовизначається як середньоевропейська держава і залучається до тіснішої інтеграції із Середньою Європою, – вирішально важливий компонент політики, що сприяє зміцненню стосунків з такими стратегічно опірними державами, як Азербайджан та Узбекистан, на додаток до загальнішого зусилля відкрити Середню Азію (всупереч російським перешкодам) до глобальної економіки»

ЛІТЕРАТУРА

1) Бжезинський Зб. Велика Шахівниця. Американська першість та її геостратегічні імперативи. – Львів–Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.

2) Бжезинський Зб. Україна у геостратегічному контексті. – Передмова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.

УДК 341

ЗОЛОТУХА Роман, студент 2 курсу факультету інформаційних технологій, НУБіП України (м. Київ, Україна); *Науковий керівник* – **КОСТЮК О. В.**, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ПОЗАБЛОКОВИЙ СТАТУС УКРАЇНИ: МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ

Для будь-якої країни питання національної безпеки є найважливішим, оскільки йдеться про гарантії існування держави.

Сутність позаблокового статусу держави визначається як її не входження до міжнародних структур колективної безпеки та оборони.

Позаблокова країна у міжнародних відносинах розраховує виключно на власні сили, розбудовує свою без пекову політику на основі принципу оборонної достатності та відповідно до норм міжнародного права.

Тема позаблоковості нашої держави вперше зазначена у «Декларації про державний суверенітет України». У розділі IX «Зовнішня і внутрішня безпека» .

Саме положення про позаблоковий і без'ядерний статус України стотностпростилистрімкий процес визнання незалежності України країнами Європи та світу в цілому.

В липні 2010 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», яким наша держава проголосила позаблоковий статус.

Характерною особливістю проблеми нейтралітету та позаблокового статусу в зовнішній політиці України є їхня надмірна заполітизованість, проте в умовах агресії питання нейтралітету та позаблокового статусу стало одним із найактуальніших не лише для українських політиків, але і для науковців, адже питання позаблокового статусу – це насамперед питання національної безпеки України.

Внутрішньополітичний аспект. Проголошення Україною позаблокового статусу стало внеском у стабілізацію внутрішньополітичної ситуації в країні. Питання про членство в НАТО більше не роз'єднує українське суспільство та не є розмінною монетою у грі різних політичних сил.

Зовнішньополітичний аспект. Зняття з порядку денного Україною питання про вступ до НАТО стало свідченням пошуку нашою державою конкретних шляхів вирішення безпекових питань з урахуванням інтересів усіх міжнародних партнерів (і країн-членів НАТО, і Росії)

Позаблоковість не зобов'язує дотримуватися норм гуманітарного права під час конфліктів третіх країн та не накладає обмежень на відрядження військових контингентів у склад миротворчих сил міжнародних організацій.

Розвиток подій останнього періоду підтвердив правильність поза-блокового вибору України на сучасному етапі. З одного боку, це рішення стало чинником стабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні та позбавило українські політичні сили можливості спекулювати на цій темі. З іншого – продемонструвало волю нашої держави вирішувати проблеми власної безпеки з урахуванням інтересів усіх міжнародних партнерів.

Позаблоковий статус для України із позитивними наслідками стане можливим тільки за умов, коли в ньому будуть щиро зацікавлені передусім провідні країни континенту і світу та найближчі сусіди. Отже, дотримання Україною позаблокового статусу необхідно, щоб цього насправді бажали НАТО та Росія попередньо надали зі свого боку відповідні гарантії безпеки.

Події останнього року показали безперспективність позаблокового статусу внаслідок російської агресії, відповідно Україна взяла курс на вступ в НАТО.

Уряд держави, який відповідає за пояснення громадянам національної політики в галузі оборони і безпеки, має здійснювати інформування та консультацію з громадськістю.

Влада повинна визнавати демократичне право громадян отримувати інформацію про діяльність міжнародних структур, які підтримують національну безпеку, а також усвідомлювати важливість забезпечення розуміння і підтримки урядової політики безпеки з боку громадськості.

Вибір зовнішньополітичного статусу України має відповідати корінним інтересам усіх громадян. Нова зовнішня політика має об'єднувати, а не роз'єднувати суспільство.

УДК 39(092)

ПЕКАРЕВА Вікторія, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, НУБіП України (м. Київ, Україна); *Науковий керівник* – **КОСТЮК О. В.**, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ОГЛЯД ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ М. ГРУШЕВСЬКОГО У ПРАЦЯХ ІСТОРИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

М. Грушевський належить до найвизначніших постатей української історії кінця XIX початку XX століття. Його громадсько-політична діяльність ще за життя вченого стала об'єктом докладної уваги дослідників. В часи комуністичного тоталітаризму, який панував в Україні, унеможлиблювалось правдиве висвітлення життя і творчості М. Грушевського. Однак історики, що проживали в Західній Європі та Америці, мали можливість досліджувати громадсько-політичну діяльність Великого Українця.

Метою цієї роботи є аналіз поглядів істориків української діаспори на громадсько-політичну діяльність М.С. Грушевського.

Сучасний український дослідник Р. Пиріг вказував на дві течії в зарубіжному грушевськознавстві – перша представлена Л. Винаром, а друга – О. Пріцаком, які по-різному оцінювали внесок М. Грушевського в справу українського національного відродження[1].

Вагомий внесок у вивчення спадщини вченого зробив видатний історик О. Оглоблин. Він особисто знав Михайла Сергійовича, працюючи в Києві в 20-ті роки. Намагання глибше зрозуміти погляди на громадсько-політичну діяльність М.С. Грушевського були висвітлені у праці “М. Грушевський і українське національне відродження”, в якій автор прослідкував еволюцію його політичних поглядів, поставивши їх у зв’язок з тогочасними громадськими подіями. В наступній публікації О. Оглоблин, продовжуючи думку попередньої статті, вказує: «Дві основні ідеї керували Грушевським в його науковій і громадсько - політичній діяльності. Певний взаємочинний зв’язок між ними безперечний, і годі казати, що саме, чи наукова аналізція українського вченого, чи досвід політика їх породила. То були ідеї народництва і федералізму[2]». Згідно першої, М. Грушевський визнавав примат соціальних інтересів над національно-державними, а згідно другої – традиції Кирило-Мефодіївської концепції федералізму отримали перевагу над принципом самостійності.

З негативного боку показував громадсько-політичну діяльність М. Грушевського до 1917 року Р. Млиновецький, автор “Нарису з історії українських визвольних змагань 1917 – 1918 рр.”. За переконанням Р. Млиновецького, “на велику шкоду нашому народові у публіцистично-демагогічному запалі московська преса із запеклого ворога австрійської орієнтації М. Грушевського зробила “австрофіла” і “сепаратиста”, більше того, оповістила М. Грушевського “винахідником і творцем української мови”... Галас московських писак і вереск політиків спопуляризував серед широких мас української і неукраїнської інтелігенції й півінтелігенції (яка сама не завжди була знайома з тим, що писав проф. М. Грушевський) ім’я М. Грушевського, як головного репрезентанта українського руху[3]”. Історична праця Р. Млиновецького відображає погляди правого спектру політичних сил української діаспори, представники якого часто звалювали всю вину за поразку визвольних змагань 1917 – 1920 рр. на М. Грушевського.

Професор Кентського університету (США) Любомир Винар акцентував свою увагу на галицькому періоді в діяльності Михайла Сергійовича, якому автор присвятив кілька статей і монографій. Він влучно зазначав, що культурне вогнище, створене М. Грушевським в Галичині, стало основою загальноукраїнського національного відродження на початку ХХ століття та справедливо визначив, що революційні події 1905 року в Росії спричинили до швидкої переорієнтації М. Грушевського із Галичини на Наддніпрянщину. До його заслуг на ниві грушевськознавства слід віднести періодизацію життя і діяльності М.Грушевського, зокрема він виділяє Львівський період 1894 – 1914 рр., а також перше заслання 1914 – 1917 рр [4].

Серед недоліків робіт Л. Винара, які присвячені М.С. Грушевському, слід вказати, що вчений ідеалізує видатного історика, показуючи його заслуги – не звертає уваги на прорахунки, котрі безсумнівно впливали на його стосунки з колегами і на справи громадсько-політичні [5].

На протигагу Українському історичному товариству кафедра історії України ім. Михайла Грушевського при Гарвардському університеті, яку очолював Омелян Пріцак, недостатньо уваги приділяла своєму патрону. Оцінки життя і творчості М. Грушевського з боку О. Пріцака викликали полеміку між ним і Л. Винаром, який з обуренням поставився до його твердження, що “М. Грушевський залишився на все життя вірним світоглядом своєї молодості, що, до речі, ніколи не вийшов поза сферу національної романтики та ідилії” [6]. Відкинув Л. Винар, як безпідставне, позбавлене будь-якої джерельної бази звинувачення О. Пріцака, згідно якого М. Грушевський “своєю науковою і політичною діяльністю спричинився у вирішальний спосіб до моральної і фізичної ліквідації української аристократії” [7].

Вагомим внеском в грушевськознавство стала докторська дисертація Т. Приймака “Михайло Грушевський: політика національної культури”. Її автор намагався виробити власну позицію щодо діяльності М. Грушевського. В статті “Конституційний проект М. Грушевського з 1905 року” Томас Приймак проаналізував погляди історика на устрій Російської держави та місце України в майбутній федерації та наголосив на взаємозв’язку федералістичних поглядів М. Грушевського з ідеями Кирило-Мефодіївців. В цілому автору вдалося розкрити маловідомі сторінки його громадсько-політичної діяльності. Проте, характеризує його як “постійно зайнятого, нещадного на язик та залюбленого у власні твори” [8].

Значну увагу приділяли вчені діаспори дискусіям на сторінках ан-гломовних видань, які знаходились під впливом російських істориків-емігрантів. Наприклад, англійський науковець Вед Аллен в загальній праці, присвяченій історії України, звинувачував Михайла Сергійовича у пристосовництві, закидав йому політичну короткозорість і відсутність глибини думки. Він зображував М. Грушевського, як “неофіта марксиста, який прийшов на старість до переконання в правдивості доктрини історичного матеріалізму”. На протипагу йому канадський історик Сімпсон дав високу оцінку життя і діяльності М. Грушевського. “Він міг би прийняти правовірну теорію комунізму, але вибрав шлях свободи і гуманізму. Він вмер так як жив, змагаючись зброєю науки за те, що вважав за правду” [9].

Своєрідний погляд на оцінку діяльності вченого висловив амери-канський історик Армстронг в праці “Український націоналізм”. Про М. Грушевського він вказав, що історик “більше ніж інші заслуговує титулу батька українського націоналізму”. Англійський дослідник Є. Карр, даючи оцінку українському національно-визвольному рухові на початку ХХ століття вказував, що в ньому було три лідери, один з них “Грушевський, вчений професор, чия книга “Історія України” забезпечила історичну основу руху” [10].

Підсумовуючи огляд історіографії української діаспори, присвяченої М. Грушевському, свідчить про неоднозначне сприйняття життя і творчості спадщини М. Грушевського серед української діаспори. Однак, попри ці недоліки, завдяки невсипуцій праці істориків української діаспори в 60-х–80-х рр. було створено наукову базу для подальшого вивчення життя і творчості М. С. Грушевського.

Список використаної літератури:

1. Пиріг Р. Грушевськознавство: стан та перспективи розвитку // Український історичний журнал. – 1996. – № 5. – С. 26.
2. Оглоблин О. М.С. Грушевський 1866 – 1934 // Український історик. – 1966. – № 1-2. – С. 9.
3. Млиновецький Р. Нарис історії українських визвольних змагань 1917 – 1918 рр. – Львів: Каменяр, 1994. – С. 56.
4. Винар Л. Думки з приводу 50-х роковин смерті М.Грушевського // Український історик. – 1984. – № 1-4. – С. 10.
5. Крот В. Громадсько-політична діяльність М. Грушевського в творчості істориків української діаспори // Науковий збірник: Кременчуцький інститут Дніпропетровського університету економіки та права. – Кременчук, 2007. – С. 109-115.
6. Прицак О. Із нагоди столітнього ювілею історика // Листи до приятелів. – 1966. – Ч. 157-159 – Кн. 5-7. – С. 3.
7. Прицак О. Із нагоди столітнього ювілею історика // Листи до приятелів. – 1966. – Ч. 157-159 – Кн. 5-7. – С. 3.
8. Приймак Т. Михайло Грушевський: політика національної куль-тури // Всесвіт. – 1991. – № 4. – С. 179-190.
9. Будурович Б. М. Грушевський в оцінці західноєвропейської та американської історіографії // Визвольний шлях. – Лондон, 1967. – № 2 – С.178-181.

УДК 039(92)

СКОЧЕК Олександра, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, НУБіП України (м. Київ, Україна); **Науковий керівник – КОСТЮК О. В.**, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗМІСТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ М. ГРУШЕВСЬКОГО

Формування суспільно-політичних поглядів особистості – складний і довготривалий процес, який дуже важко вкласти у конкретні хронологічні рамки. Винятково важливе значення мав цей період і для М. Грушевського, система суспільно-політичних поглядів якого набрала зрілої форми ще у дуже молодому віці.

У формуванні суспільно-політичних поглядів М. Грушевського можна виділити два періоди.

Перший охоплює дитячі роки і час навчання в Тифліській гімназії. Вирішальними чинниками формування суспільно-політичних поглядів на цьому етапі виступають родинне оточення й українознавча література, які спрямовують виховання в національне русло. Вважаючи видавничу і літературну діяльність вагомими елементами національного відродження вже у 1883 р., з-під його пера з'явилися перші прозові і віршовані твори, що повною мірою відбивали і політичні погляди автора [3].

Другий етап – університетський охоплює 1886-1894 рр. На ньому політичний світогляд М. Грушевського формується, головним чином, під впливом Київської Громади викладацького середовища та самоосвіти. Найбільший вплив справив професор В. Б. Антонович, що зумів прищепити своєму учневі деякі суспільно-політичні ідеї та історико-світоглядні позиції українофільського руху [5]. М. Грушевський поділяв концепцію історичної школи і найбільше моделі його суспільно-політичних поглядів у той час відповідали теорія одного з представників цього напрямку – бельгійського економіста В.-Е. Лавале. На його думку, ідеал суспільного життя реалізується у вільному союзі общин, які самоуправляються, а найкраще способом уникнення конфліктів між державою і демократією є широка децентралізація і федералізм. Цей період характеризується зміцнення у світобаченні М. Грушевського трьох провідних моментів – ліберального, соціального і національного, які відіграють неабияку роль у його подальшій політичній діяльності.

Серед робіт, що неабияк позначилися на політичному світобаченні молодого М. Грушевського, безперечно, слід згадати просякнуті національним колоритом збірники українських народних пісень М. Максимовича, М. Драгоманова, В. Антоновича, А. Метлинського та “Історію Нової Січі” А. Скальковського [1]. Важливе значення для кристалізації політичного світогляду мали праці М. Костомарова “Дві руські народності” та “Думки про федеративний початок давньої Русі” [2]. Провідні ідеї цих праць – імператив федералізму та концепція окремішності української нації – посівши визначне місце у системі політичного світобачення М. Грушевського ще у гімназійні роки, не зміцнюються і не втрачають своєї актуальності у більш зрілому віці.

Михайло Грушевський визначав державу як «суверенний союз народу, який дорогою планової діяльності, зверхніми засобами задовольняє індивідуальні і загальнолюдські солідарні інтереси в напрямі поступового розвою громадянства». Під правом він розумів єдність норм, що виражають соціальну солідарність об'єднаних у націю людей. Воно гарантується усією сумою соціально-психологічних сил у громадянському суспільстві. Примус є різновидом таких гарантій. М. Грушевський обґрунтовував необхідність розробки «виробничого права», «комунального права», що закріплювали б соціально-економічні права особистості. Наголошував на тому, що «права мають відповідати обов'язкам, а обов'язки — правам». Принцип «дозволено все, що не заборонено» вважав ознакою демократичного суспільства.

У питаннях української державності обстоював ідею безкласовості українського народу, що полягала в уявленні про існування безкласового народу-трудівника, для якого мета національного визволення полягає в соціальному розкріпаченні, а не здобутті державної незалежності. Як зазначав Грушевський, український народ потребує «...можливості вільно влаштувати і розпоряджатися своїми місцевими відносинами і засобами, усього того, що дасть йому федеративний або широко поставлений автономістський лад держави». Він розрізняє такі форми «громадянського пожиття»: 1) повний централізм; 2) адміністративна (бюрократична) децентралізація; 3) вужча або ширша самоуправа (самоврядування); 4) вужча (обмежена) або широка автономія; 5) неповна (несуверенна) державність; 6) самостійна незалежна держава.

Ідеалом державного устрою для М. Грушевського є федерація як найбільш досконалий спосіб поєднання державного союзу із інтересами вільного національного розвитку, але першим кроком до цього мало бути здійснення принципу національно-територіальної автономії. Війна Радянської Росії з УНР спонукала Грушевського до прийняття ідеї самостійної української держави. Майбутня держава має стати федерацією земель — сполученими штатами України. Зорганізована на широких самоврядних принципах, у ній всю повноту влади матимуть місцеві громади, які делегують центральним органам влади лише ті повноваження, які мають значення для всіх земель (оборона, зовнішні справи тощо). І лише після перетворення України на федеративну республіку може йти мова про її входження до загальноєвропейського чи світового союзу. Союз же з Росією можливий лише за умов рівноправності та демократичності останньої [4].

Таким чином можна сказати про переважну сталість, ґрунтовність та ранній бурхливий розвиток суспільно-політичних поглядів відомого діяча, що до сих пір мають особливу привабливість та переваги у дослідженні та розгляді певних політичних понять, припущень та переконань багатьма вченими та науковцями.

Список літератури:

1. Грушевський М. Автобіографія. - Львов, 1906. - 16 с.
2. Грушевський М. Воспоминання // Київ. - 1988. - № 9-12. - С. 120.
3. Грушевський М. Как я был когда-то беллетристом? // М. Грушевський. Под звездами. - К., 1928. - С. 10-11.
4. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — С. 206-207.
5. Соціально-національних концепцій Антоновича // Україна. - 1928. - № 5. - С.3-16.

УДК 341

ХАРЧЕНКО Ольга, студентка 2 курсу факультету інформаційних технологій, НУБіП України (м. Київ, Україна); *Науковий керівник* – **КОСТЮК О. В.**, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ КОНФЕДЕРАЦІЇ У СКЛАДІ: УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЛИТВА

Вдаючись до питання про місце України в сучасному світі неодмінно постає потреба обговорення зовнішньополітичного вектору та орієнтирів.

На сьогоднішній день Європейський Союз, що є спадкоємцем трьох європейських організацій, є найбільшим наддержавним утворенням в Європі. Проте, неблаганний прогрес ставить важкі питання країнам і керівництву ЄС, а ті проблеми, які сьогодні існують в ЄС сприяють пошуку нових можливих союзів для реалізації національних інтересів України.

Незбалансована фінансова політика ЄС, в якій поєдналися економічно потужні та економічно слабкі держави ставить перед ЄС питання: що буде далі? Сполучене Королівство Великої Британії оголосило про можливість виходу з ЄС, а країни Скандинавії обдумують можливість виходу з Шенгенської Угоди, що на думку експертів може спричинити ланцюгову реакцію і призведе до розпаду ЄС.

Дивлячись в історію та сучасність ми можемо віднайти такі альтернативи ЄС як:

Балто-Чорноморський союз (Україна, Білорусь, Латвія, Литва, Естонія / гіпотетично: Польща, Фінляндія, Швеція, Норвегія) ідею якого розробляв М.Грушевський, а пізніше уряд УНР у вигнанні.

Вишеградська четвірка (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина) на сьогодні є фактичною силою, що задає тон політики Східної Європи.

ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова / спостерігачі: Латвія, Туреччина), що фактично немає реальної сили в Європі.

Нова Річ Посполита (Польща, Україна, Білорусь, Литва, Латвія) ідея утворення союзу, конфедерації чи федерації держав, що часто обговорюється теоретиками з Польщі, України, а в Білорусі Президент О.Лукашенко навіть наказав провести розрахунки потенційної вигоди від участі в такому об'єднанні.

Балтійська асамблея (Естонія, Латвія, Литва) потужне об'єднання балтійських країн, що досягло неабияких успіхів в координації своїх дій при перемовинах з ЄС та виведенні російських військ з території країн-учасниць.

Виходячи із політики Польщі та країн Прибалтики, що любіють інтереси України в ЄС, пропонуємо розглянути проект «Нової Європи» в якому поєднано так звані території Речі Посполитої та держав Прибалтики. Я назвав цей проект «Балто-Чорноморським Об'єднанням Держав», що включатиме в себе Польщу, Україну, Білорусь, Литву, Латвію та Естонію.

Безпосередньо створення Об'єднання пропонується на базі укладення спільних договорів про економічний, політичний та військовий союз держав-членів цього Об'єднання. Утворення єдиної економіко-політичної лінії повинно забезпечити держави Об'єднання як від загроз економічного так і

політичного характеру. Військовий союз пропонується на класичній схемі спільного реагування на зовнішню агресію проти будь-якого члена Об'єднання. Для координації дій пропонується утворити наддержавний орган у вигляді парламенту (Сейму) але без інституту «президента».

Таке Об'єднання надасть світу новий геополітичний проект історично знайомих між собою держав. Населення об'єднання досягатиме 99,5 млн. осіб, а територія складе 1,298,922 кв.км. Загальний ВВП об'єднання складатиме 1,398,644,000,000\$, що майже дорівнює ВВП Російської Федерації, або половині ВВП Федеративної Республіки Німеччина, що є найбільш потужною економікою Європи на сьогоднішній день.

Пропонується провести радикальну політику переорієнтації ринків на тіснішу співпрацю між країнами членами Об'єднання. Прикладом може слугувати переорієнтація машинобудівельної промисловості Об'єднання на українську чорну металургію. Питання енергонезалежності частково можна вирішити за рахунок українських АЕС та ГЕС, тісної співпраці між Об'єднанням та балто-скандинавським проектом «NordPool». Щодо питання газопостачання, як варіант, пропонується видобуток сланцевого газу або будівництво терміналів прийому скрапленого газу і купівля його у держав конкурентів РФ. Поглиблення застосування альтернативних джерел енергії також сприятиме енергонезалежності Об'єднання.

Враховуючи розвинений аграрний сектор України та Білорусі має сенс впровадження політики протекціонізму для захисту сільськогосподарської продукції держав Об'єднання.

Загально відомо, що армії України і Білорусі своїм технічним забезпеченням та якісним складом кадрів поступаються країнам-членам НАТО. Українська Армія, після років скорочення фінансування, на сьогодні майже дорівнює своєю кількістю Польській. Чисельність Збройних Сил Об'єднання складатиме 389,640 осіб, для порівняння Німеччина з населенням у 81 млн. чоловік послуговується армією у 325,000 осіб, а Російська Федерація з населенням 140 млн. має Збройні Сили чисельністю понад 1 млн. військовослужбовців.

Варто наголосити, що задля виключення домінуючої позиції будь-якої з держав в діловодстві пропонується запозичення практики ЄС із веденням документації державними мовами, а акти і документи, що стосуються всього Об'єднання перекладатимуться мовами усіх держав-членів Об'єднання.

Об'єднання матиме в своєму розпорядженні різноманітні галузі виробництва. Розвинений аграрний сектор України та Білорусі буде здатен забезпечити як потреби Об'єднання так і перетворити Об'єднання, в цілому, на годівницю Європи, якщо не на годівницю світу.

У зовнішній політиці Об'єднання продовжуватиме співпрацю з державами Європи чи то у формі незалежних держав чи то у формі союзу/конфедерації/федерації.

Об'єднання може виступати миротворцем в регіоні та посередником при врегулюванні геополітичних конфліктів. Діяльність в цій сфері може включати формування миротворчих контингентів в межах Європи.

Виконуючи свою історичну місію Об'єднання стане водночас транзитним мостом між «сходом» і «заходом», а також може взяти на себе роль «щита Європи». Саме в цьому Об'єднанні Україна зможе реалізувати свої національні інтереси та знайти собі гідне місце в сучасному світі.

УДК 004.2

ФАЛАТЮК Ольга, студентка 1 курсу
факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Секунова Ю.В.**,
канд. іст. наук, доцент

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКІ ВІДНОСИН

Інтенсивно українсько-чеські контакти почали розвиватися після того, як 26 квітня 1995 р. був підписаний Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою. На 1999 р. склався комплекс дружніх і партнерських відносин двох держав, що у 2000-2003 рр. виявився у

широкомасштабному торговельно-економічному співробітництві. У ці роки відносини між країнами були достатньо активними, але не безпроблемними. Уже в 2000 р. Чеська Республіка, відповідно до вимоги ЄС, заявила про припинення Договору про безвізовий режим для громадян України, а в 2003 р. було денонсовано ще чотири угоди про: співпрацю в сільському господарстві; економічне і науково-технічне співробітництво; торговельні відносини; співпрацю в галузі ветеринарної медицини. Але в умовах членства Чехії в ЄС, країна мала дотримуватись спільної політики з країнами, які не перебувають в Європейському Союзі. Втратила чинність значна кількість українсько-чеських договорів і угод. Але були укладені нові договори й угоди, що сприяли розширенню українсько-чеської торгівлі, загальні обсяги якої 2005 р. становили 971 млн дол. США.

Подальше розширення торговельно-економічного співробітництва двох держав стримувалося сировинно-металургійною структурою українського експорту, недосконалою системою відшкодування ПДВ в Україні, невмілим використанням українською стороною чеських торговельних кредитів. Однак в українсько-чеському співробітництві наростала інвестиційно-виробнича співпраця, кооперування, створення спільних підприємств, організовувалися політичні консультації, уклалися нові договори й угоди. Чеська Республіка є важливим торговельним партнером України в Європі (6 місце за обсягами експорту з України та 8 місце за обсягами імпорту товарів до України). За загальними обсягами товарообороту Чехія посідає 18 місце в світі серед торговельних партнерів України. В свою чергу Україна посідає 23 місце серед 234 країн світу, з якими ЧР здійснює економічне співробітництво. Незважаючи на відсутність спільного кордону, Чехія постійно приділяла Україні велику увагу. Чеська зовнішньополітична активність на українському напрямку відбувалася в підтримці європейської та євроатлантичної інтеграції та підтримки демократичних процесів і програм розвитку країни.

Сьогодні двосторонні відносини потребують оновлення з огляду на політичні зміни, які відбулися в обох країнах. У 2008-2009 рр. політичні контакти між Україною та Чехією були досить насиченими. Динаміка дещо знизилася через виборчі кампанії в 2010 р. як в Україні, так і в Чеській Республіці. Останній візит Президента України до ЧР відбувся ще у травні 2009 року. Перешкодою для відновлення контактів на найвищому рівні є надання в січні 2011 р. Чеською Республікою притулку колишньому міністру економіки України Б.Данилишину, проти якого в Україні було порушено кримінальну справу. На сьогоднішній день Чехія займає принципову позицію в цьому питанні та висловлює занепокоєння подальшим розвитком двосторонньої співпраці з Україною та зміцненням відносин між Україною та ЄС. Така позиція чеської сторони зумовлена її традиційно підвищеною увагою до питання дотримання прав людини та демократичних цінностей.

Таким чином, двостороннє співробітництво України і Чехії має досить різноплановий характер і відрізняється, різним рівнем інтенсивності. Переживаючи фазу активного співробітництва протягом початку 2000-х рр., коли Чеська сторона активно підтримувала євроінтеграційні прагнення України. Та спаду, коли ситуація трохи погіршилася, як за останній рік у зв'язку з недовірою чеського уряду до української судової системи, а також критиці політики колишнього президента. Але незважаючи на це двосторонні відносини залишаються важливими для обох держав.

УДК 304.4-053.6(477)

ШИХНЕНКО Анастасія, студентка 1 курсу
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Секунова Ю.В.**,
канд. іст. наук, доцент

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Політичне життя завжди існує в конкретно-історичних формах, зумовлених матеріальними і соціокультурними чинниками. Воно являє собою сукупність політичних явищ, які функціонують у суспільстві, у результатах діяльності соціальних суб'єктів – класів, націй, соціальних верств, груп, індивідів і створюваних ними політичних інститутів.

Наукове опрацювання проблеми формування політичної культури проводиться вченими різних галузей знань. Різноманітні аспекти ролі молоді України в сучасних суспільних процесах досліджують

такі вчені, як: В. Бебик, В. Боровик, І. Вдовичин, М. Головатий, В. Головенько, О. Корнієвський, Л. Овдiєнко, В. Перебенесюк, В. Ребкало, Ю. Секунова, Н. Черниш та ін.

Велике значення у політичному житті відіграє студентська молодь зі своїми інтересами, думками, пріоритетами і цінностями. Сучасне українське суспільство переживає період глибоких реформ у всіх сферах і намагається встати на шлях цивілізованого розвитку, створити підвалини ринкової економіки, сформувати громадянське суспільство і правову державу.

Політологи виокремлюють такі стереотипи політичного мислення сучасної молоді: 1) стереотип панполітизму – у сприйнятті молоді політичні інтереси належать виключно до сфери політичної влади; 2) стереотип консервативності – у масовій молодіжній свідомості держава ототожнюється з інтересами всього суспільства, тоді як партії, рухи – із приватними інтересами тих чи інших верств населення; 3) стереотип політичної інертності – політичні й соціальні події підганяються під якісь ідеальні схеми без урахування їх реального змісту та результату; 4) стереотип домінантного сприймання політичних реалій: полягає в прагненні молоді зводити складнощі й суперечності політичного життя до простих альтернатив.

Сучасна молодь України знаходиться на роздоріжжі трансформації ідейних та моральних орієнтирів. Вона перебуває на етапі визначення своїх політичних позицій, соціального становлення, що викликає певний розрив між тими хто впливає на процеси, що пов'язані із молоддю. Тому не можна дати вичерпне визначення політичній культурі молоді, так як воно перебуває в процесі переформування та зміни.

Політична культура - це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, що відображають, закріплюють та реалізують головні національні цінності та інтереси, формують політичні погляди та цінності, знання та навички участі громадян у суспільно-політичному житті держави. Поняття політичної культури стало широко вивчатися досить недавно, з другої половини ХХ століття.

Сучасна молодь України виростала в складних соціальних та політичних умовах, так як на той час відбувалася перебудова суспільства. Країна опинилася в перехідному стані відходження від тоталітарного режиму до певної демократизованої системи, що і відобразилося на політичній культурі. Це видно через зміни політичних орієнтирів, зміни системи цінностей, ідеалів, переконань, особливо серед студентської молоді. Вони роблять спроби участі в громадському та політичному житті, беруть участь в самоврядуванні на різних рівнях, але переважно в межах свого навчального закладу. Існує необхідність певної деполітизації та деідеологізації свідомості цієї самої молоді, політична культура якої до кінця не сформувалася.

Молодь являє собою ядро різних перебудовчих, прогресивних, інколи радикальних соціальних процесів. Попри те, вона ще тільки готується до подальшого самостійного життя, так би мовити повної соціалізації і тому є дуже незахищеною групою. Основними джерелами політичної інформації все ще залишаються телебачення та газети. Але дуже стрімко починають укорінюватися і сучасні джерела, особливо це twitter та Facebook.

Студентська молодь в переважній своїй більшості цікавиться питаннями політики. Проте, це скоріш за все пов'язано із слідкуванням за сучасними політичними трендами. В політичних питаннях пов'язаних із особистими інтересами цікавиться і приймає активну участь лише незначна частина 15-30% від усіх студентів. Про рівень політичної культури молоді певною мірою свідчить їх відношення до політичних партій та сил, що яскраво відобразилося на останніх парламентських виборах.

Таким чином, оживилася активність молоді в студентському самоврядуванні, що почалася після прийняття редакції закону України «Про освіту», в якому студентському самоврядуванню надали можливість представництва у колегіальних органах університету (вчених радах) та було прописано законом фінансування, проте дані механізми ще в повному обсязі не запуснені та законодавчо неврегульовані.

Отже, на підставі аналізу політичної культури сучасної молоді можна констатувати низький рівень її сформованості, який проявляється в таких ознаках: неузгодженості структури ідейно-політичних настанов, домінуванні емоційного рівня сприйняття основних ідеологічних течій і політичних цінностей, що засвідчує переважання неусвідомленого сприйняття конкретних ідейно-політичних напрямків; низькій актуалізації політичного ціннісного рівня в структурі свідомості молоді, домінуванні емоційного рівня політичних ціннісних орієнтацій, зменшенні інтенсивності їх прояву на

когнітивному та звуження практичного втілення на дієвому рівнях; низькому ступені когнітивної залученості в групі респондентів віком 16 – 18 років і низькому рівні дієвої залученості в групі респондентів віком 19 – 25 років при досить високому рівні їх когнітивної зацікавленості.

Таким чином, така суперечлива ситуація, що характеризується відносно високою привабливістю політичних цінностей, значним інтересом до політичних подій і явищ, досить високою електоральною активністю, з одного боку, та низькими показниками реальної політичної участі, з іншого, є наслідком недосконалості процесу політичної соціалізації в сучасних умовах.

УДК 90(477)

ЛИТВИНЕНКО Ірина, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Секунова Ю.В.**, канд.
іст. наук, доцент

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ – ПОЛІТИК ТА ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ

Кожна держава і загалом суспільство має своїх національних героїв, які в найтяжчий момент, піднімають на боротьбу інших людей, беручи на себе відповідальність за майбутнє своєї нації, ведучи її за собою. Однією з таких особистостей був Михайло Сергійович Грушевський (1866–1934).

В історії української науки і культури кінця XIX – першої третини XX ст. одне із почесних місць належить Михайлу Сергійовичу Грушевському – видатному вченому і історику, людині з великим світобаченням і надзвичайної працьовитості. Володіючи науковими знаннями, здатністю всебічно аналізувати і в художній формі відтворювати історичні процеси, він яскраво виявив себе в багатьох галузях знань: історії, археографії, літературознавстві, фольклористиці та ін.

Ім'я Михайла Сергійовича Грушевського повернулося у незалежну Україну із примусового забуття. Будучи відомим ученим і державним діячем, він залишив по собі славу пам'ять як людина, що у важкі для України часи стояла біля керма Центральної Ради, що до кінця свого життя зберегла віру в щасливу долю українського народу.

Він був особистістю, яка не лише мала високі ідейні переконання, а й звичайні людські риси характеру, емоції і пристрасті, честолюбні амбіції, симпатії й антипатії, душевні потрясіння, певні слабкості й болючі помилки. А ще він був людиною своєї епохи – часів гострих соціальних суперечностей і жорстокого національного гніту з боку імперської влади стосовно українського народу і його еліти, до нього особисто як одного з найпомітніших її представників. Він і його сподвижники працювали за надто важких, часто екстремальних, виснажливих умов (наприклад у 1917–1918рр.) «Я був стомлений... – згадував М. Грушевський, – боявся за свої сили, за свою психічну рівновагу... вертаючи ввечері з засідань, звичайно не міг заснути, хіба глибоко в ніч... При тім ми всі жили в безнастанній тривозі, в свідомості можливості якоїсь несподіваної катастрофи: арештів, збройного нападу».

У його працях концентрувалися попередні досягнення суспільно-політичної думки українства, уроки віковичного історичного генезису нації, теоретичні передбачення подальших шляхів розвитку українського суспільства, вибір найприйнятніших, найперспективніших варіантів спрямування визвольного руху, його стратегії, форм і методів боротьби, лінії поведінки в конкретних ситуаціях.

В радянські часи, Михайла Грушевського якщо і згадували, то неодмінно з негативними ярликами. Його наукова, культурницька, педагогічна, громадська та політична діяльність неодмінно подавалися у викривленому віддзеркаленні. Протягом десятиліть геніального вченого і відомого політичного діяча неодмінно зображували буржуазним раціоналістом (хоч він був соціалістом-революціонером), ідеологом і натхненником української контрреволюції (хоч насправді він був одним із вождів української революції та федералістом), ворогом Радянської влади (хоч він виступав за найширше, але рівноправне співробітництво з нею), агентом австро-німецького імперіалізму (хоч він був його непримиренним ворогом), заклятим ворогом українського народу (хоч він залишався його вірним сином до своєї раптової смерті), фальсифікатором історії України (хоч нічого глибшого і достовірнішого за його історичні дослідження на цій царині ми досі не маємо).

М.С. Грушевський, як політик пройшов дуже довгий і плодотворний шлях від засновника національно-демократичної партії Галичини і Товариства українських поступовців у Києві до творця засад української незалежної держави. Він був головою Центральної Ради, а згодом визнав Радянську владу на Україні і висловив готовність служити їй. Змінювалися його погляди, постійно еволюціонували суспільно-політичні концепції, філософське сприйняття життя. Але любов до свого народу для нього завжди була вищою, як в науковій творчості, так і в політичній діяльності. Він був сином своєї епохи, тому в житті та діяльності М.С. Грушевського, як і багатьох інших визначних діячів України, з усією глибиною відбилася тяжка доля розчленованих політичними кордонами українських земель, що були позбавлені власної державності. Як вчений і політик М.С. Грушевський хвилювався за долю своїх співвітчизників. Він жив і творив українську державність, писав її історію, перебуваючи у самій гущі життя, серед людей і для людей.

Звертаючись сьогодні до історичної постаті і драматичної долі Михайла Сергійовича Грушевського – видатного вченого-енциклопедиста, державного і громадського діяча, який започаткував у шаленій революційній бурі українську державність, ми не можемо не вивчати його науковий і громадсько-політичний доробок один з головних життєдайних джерел сьогоденного відродження незалежної України в її нестримному бажанні до миру, злагоди і щасливого майбутнього. Ці та інші здобутки ставлять його в ряд найвизначніших постатей української історії.

УДК 32.019(477)

ГОЛОШВА Олександра, студентка 1 курсу
факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Секунова Ю.В.**,
канд. іст. наук, доцент

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Політична культура громадян займає одне з перших місць у формуванні і утворенні міцної самостійної, демократичної держави, з надійною та ефективною політичною системою. Дослідження в галузі політичної культури дають можливість глибше зрозуміти закономірності політичного процесу, особливості політичної свідомості особистості та поведінки людей в українському суспільстві.

На наш погляд, треба акцентувати увагу на тому, що політична культура, як сукупність політичних знань, традицій, уявлень, поглядів, виникає й перегукується з політичною свідомістю у процесі практично-діяльнісного засвоєння окремими людьми та соціальними спільнотами політичного буття.

Одним з найважливіших факторів формування свідомості громадян є інформаційні джерела, такі як телевізор, інтернет, радіо, газета чи навіть звичайна брошура в метро. Але розповсюдженим у наш час, все таки, є джерело з доступною та легкою картинкою – це телевізор. Погодьтеся, після тривалих годин на роботі, ви приходючи додому, одразу ж вмикаєте телевізор, щоб «подивитися, що трапилось у світі, поки я бив байдики на роботі». Ну що ж, перше, що кидається у вічі – це гарно вдягнений якийсь депутат, що віщає з широкої головної трибуни. І говорить гарними словами, аж вуха киснуть. Так от, наслухавшись цього, та набравшись ентузіазму, ми погоджуємось з його прописаним за місяць текстом і починаємо притримуватися його думки. Як відомо, задля гарних думок потрібна і гарна вишиванка, як у того оратора. Ну і так поступово, громадяни беруть хоч і незначну на погляд, але потужну аргументну думку до своєї уваги із цих джерел.

Як відомо, в нашій країні немає певного незалежного каналу, який б формував вільну думку громадян. Основні центральні канали знаходяться під владою певних олігархічних груп, що згубно впливає на думку громади. Таким чином, суспільна думка формується з певних моментів, що бачать люди і діє на їхню свідомість.

Нажаль, політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер.

За глибиною віддзеркалення дійсності буденна політична свідомість є основною. Це тип формується на основі повсякденного досвіду людей і відображається у суспільній психології. Для нього характерні – це суперечливість, особливо так звані «бої без правил» у залі Верховної Ради., і також фрагментарність, несистематизованість, надмірна емоційність, стійкість та інерційність щодо впливу на поведінку. Так існує наукова свідомість, але вона більш цілісна, систематизована, здатна до прогнозування. Частіше вона відображається у політичній ідеології.

Громадська думка як форма політичної свідомості відображає ставлення соціальних спільнот та окремих осіб до політичних програм, дій політичних суб'єктів і лідерів. Це одне із дієвих джерел демократичної політичної системи, яке дає змогу політичним структурам збагнути інтереси мас і розпочати діяльність з метою їх задоволення.

Якщо громадська думка формується на основі спільної зацікавленості людей у конкретних політичних питаннях, то особливого значення набуває процес становлення й використання інтересів різних соціальних груп та осіб, як підґрунтя компетентності громадської думки. Проте, слід зважати не лише на громадську думку. Потребує регулювання й процес становлення та зміни інтересів людей як стимул їхньої діяльності. Інтереси так само суб'єктивні й багатоманітні, як індивідуальні та своєрідні люди. У суспільній думці відображаються індивідуальні оцінки людей з політичних питань, що становлять загальний інтерес. У свою чергу, вияв загального інтересу залежить від життєвої позиції індивідів, їхнього ставлення до політичних процесів, бачення у політичних проблемах власних інтересів. Компетентність громадської думки залежить від того, наскільки в ній відображені загальні інтереси і як трансформовані індивідуальні.

Отже, політична культура на 50% залежить від свідомості самих громадян. Особливо важливу роль у функціонуванні політичної системи відіграє рівень політичної культури, з якою безпосередньо пов'язана стабільність суспільства. Також стійкість і життєздатність будь-якої політичної системи залежить від ступеня відповідності її цінностей цінностям політичної культури більшості громадян.

УДК 90(477)

ПІДДУБНЯК Ірина, студентка I курсу
факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сєкунова Ю.В.**,
канд. іст. наук, доцент

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Чи можливо уявити Українську Центральну Раду без Михайла Грушевського? Це ж він окреслив своєрідний ескіз для модерної Української держави з демократичним правлінням, з духовно-історичним корінням із Київської Русі. Хто ж він такий – Михайло Сергійович Грушевський? Народився М. Грушевський 17 (29) вересня 1866 року в місті Холмі (тепер Хелм на території Польщі), де його батько вчителював у греко-католицькій гімназії, хоч сам сповідував православну віру. У своїй короткій «Автобіографії» славетний історик згодом відзначав, що його родина з тринадцятого століття «загніздилася» в Чигиринському повіті – в самому серці України. Багато з його пращурів Грушів (згодом Грушевських) були церковними служителями. У 1869 р. Михайло разом з батьками переїздить на Кавказ, у 1880-1886 рр. навчається у Тифліській гімназії. У липні 1886 р. Михайло звертається з листом до ректора Університету Святого Володимира, що в Києві, з проханням зарахувати його на історичне відділення історико – філологічного факультету. По закінченні університетського курсу талановитого молодого дослідника залишають при кафедрі російської історії. Згодом у 1894 р. В. Антонович запропонував очолити М. Грушевському щойно створену при Львівському університеті, кафедру української історії. Того ж року у великому залі Університету Святого Володимира блискуче захищає магістерську дисертацію. Відтоді й до 1913 р. М. Грушевський працював у Львівському університеті. Працюючи викладачем М. Грушевський працює над «Історією України-Руси». Автор зазначав, що в цій праці хоче «подати образ історичного розвою життя українського народу або тих етнографічно-політичних груп, з яких формується те, що ми тепер мислимо під назвою українського народу, інакше

званого «малоруським», «південно-руським», просто руським, або «русинським». М. Грушевський наголошував, що український народ вирізняється своєю окремою мовою, має окремі антропологічні, психофізичні і культурні прикмети. М. Грушевський активно співпрацював із Науковим товариством імені Шевченка. Ця праця зближує М. Грушевського з Іваном Франком. У 1897 р. він очолює товариство і вдосконалює його органічну структуру. У 1896 р. М. Грушевський одружився з молодою львівською вчителькою Марією Вояковською. Початок першої світової війни застав родину Грушевських в Карпатах. Аж в 1916 р. повернулися до Києва, та місцева влада зустріла приїзд історика холодно і з недовірою. На підставі наклепницького звинувачення у «симпатіях до Австрії» М. Грушевського було ув'язнено в Лук'янівку, згодом депортовано разом з родиною до Симбірська. Лютнева революція 1917 р. звільнила М. Грушевського з під нагляду царської охорони. 12 березня М. Грушевський повернувся до Києва і як відомий серед політичних і громадських організацій ідеолог і провідник українського національно-визвольного руху очолив Українську Центральну Раду. Вона під його керівництвом проіснувала чотирнадцять місяців. Центральна Рада під проводом М. Грушевського розпочала своїми чотирма універсалами велику справу будівництва держави українського народу – від автономії у складі Росії до повної державної незалежності. Четвертим Універсалом Центральна Рада проголосила створення самостійної, суверенної української держави – Української Народної Республіки (далі УНР). У ніч на 12 січня 1918 р. М. Грушевський урочисто проголосив перед Центральною Радою, що «однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу». Тим часом австро-німецьке командування спрямувало свої частини на Київ. 18 квітня 1918 р. Центральна Рада була розігнана окупаційними військами. Наступного дня в залі засідань Ради зібрались незаарештовані депутати, похапцем затвердили конституцію, внесли зміни до земельного законодавства і проголосили М. Грушевського Призедентом Української Народної Республіки, якої вже не існувало. В умовах наступу більшовицьких військ на Київ М. Грушевський на початку лютого 1919 р. виїхав до Кам'янця, а в березні – до Праги. У березні 1924 р. родина Грушевських повертається. Протягом 20-х років навколо М. Грушевського створюється школа дослідників різних напрямів історії, культури, літератури українського народу, відтворюються академічні інституції. М. Грушевський помер 25 листопада 1934 р. в м. Кисловодськ під час хірургічного втручання. Усе своє життя великий український учений-історик Михайло Грушевський, голова Української Центральної Ради і перший президент України присвятив себе боротьбі для створення держави української нації. За це ж радянська історіографія повсякчас паплюжила його, називаючи запеклим ворогом трудового народу, українським буржуазним націоналістом, псевдовченим. В радянський період на творчу спадщину вченого (понад 2 тис. праць) було накладено заборону. За читання його «Ілюстрованої історії України» людей звільняли з роботи, виключали з вузів як українських націоналістів. Дороговказом у майбуття можна назвати наукову й політичну діяльність Михайла Грушевського. Його спрямованість наполегливість щодо незалежності України стало прикладом для справжніх патріотів. Він безперечно, є великим сином українського народу незалежної соборної України.

УДК 341.76

*ДАНЬШОВА Аліна, студентка 1 курсу
факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Секунова Ю.В.,
канд. іст. наук, доцент*

ТЕОРІЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ ТА ЕТИКЕТУ

У кожній країні і в кожного народу існують свої традиції і звичаї ділового спілкування й етики та норми дипломатичного протоколу. Дипломатичний протокол створює відповідні умови для того, щоб відносини між державами, урядами та їхніми представниками могли розвиватися в дружній, мирній атмосфері. Нормальне спілкування було б неможливим, якби всі вони не дотримувалися загальних принципів взаємовідносин, у першу чергу таких, як повага до державного суверенітету і національної незалежності, невтручання у внутрішні справи іншої держави, дотримання умов міжнародних угод і договорів, суворе виконання взятих на себе зобов'язань. Основоположною засадою дипломатичного

протоколу є дотримання принципу міжнародної ввічливості, тобто поваги до всього, що символізує чи представляє державу.

Прикладом класичної дипломатії є англійська дипломатія. Найсильнішою рисою англійської дипломатії є бездоганне знання предмета, проблем, що підлягають вирішенню, знання країн, енциклопедичні дані, які передаються з покоління в покоління. Англійська дипломатія дуже вміло захищає інтереси своєї країни та її громадян. Встановлюючи контакти з англійськими дипломатами і ведучи з ними бесіди, слід пам'ятати, що вони не дуже люблять розмови про глобальні проблеми, на відміну від американців, які мають пристрасть до різних доктрин. Англійці воліють мати справу з конкретними питаннями сьогодення чи завтрашнього дня. Головною метою британської дипломатії було не дозволити жодній державі Європи зайняти домінуюче становище в Європі. Англійцям притаманні якості, що підходять для дипломатії. Вони прагнуть уникати категоричності. Культурних, освічених англійців вирізняє вишуканість мови, їм подобається, коли цю вишуканість оцінюють і відповідають тим самим.

Одна з основоположників сучасної світової дипломатії є французька дипломатія. З національних рис французької дипломатії варто відзначити таку: вони приділяють велику увагу попереднім домовленостям. Французькі дипломати воліють заздалегідь обговорити ті чи інші питання, щоб потім вирішити їх остаточно. Вони дуже чемні, ввічливі, доброзичливі, схильні до жартів. Щодо налагодження контактів і переговорів, французькі дипломати і чиновники більш консервативні, ніж німці чи італійці. У Франції надають великого значення освіті, тому на візитній картці слід зазначити, який вищий навчальний заклад ви закінчили, особливо якщо він має гарну репутацію.

У сучасному світі японська дипломатія вважається порівняно молодого, хоча і відзначається своїм професіоналізмом, зокрема веденням дипломатичних відносин на високому рівні. Велика увага приділяється вивченню англійської мови як світової, тому що вважається, що для дипломатів глибокі знання мови особливо важливі. У розмовах, контактах з японцями варто пам'ятати про ще одну їхню рису, втім, властиву дипломатам інших країн, — вони не терплять найменшої образи, грубого слова і самі утримуються від подібних висловів. Їхня ввічливість робить їх приємними співрозмовниками. А за традицією найважливішим елементом чемної поведінки є уклін.

Безсумнівно, багато відомих людей писали про теорію дипломатичного протоколу та етикету. Наприклад, Сагайдак О. П., Джон Вуд і Жан Серре висвітлювали це питання у своїх книгах та працях.

Отже, хоча дипломатичний протокол регламентує правила яких дотримуються дипломатичні представники у міжнародному спілкуванні, однак кожна країна має свої особливості дипломатичного протоколу. Тому для новоприбулого дипломата особливо важливим є ознайомлення з протоколом держави перебування. Адже, правила дипломатичного протоколу ґрунтуються на принципі міжнародної ввічливості, тобто поваги до всього, що символізує державу.

СЕКЦІЯ «ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

УДК 37: 343. 85 - 053.6

*АЛЕКСОВ Олександр, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КУБІЦЬКИЙ С.О.,
канд. пед. наук, професор*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема самогубства у підлітків є актуальною не тільки в Україні. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, самогубства вийшли на четверте місце серед причин смерті після серцево-судинних та онкологічних захворювань. Україна знаходиться у першій десятці країн світу за частотою скоєних самогубств. Виходячи з цього, сьогодні важливе значення набуває профілактика самогубств, забезпечення гармонійного розвитку особистості в процесі її соціалізації, особлива організація соціального спілкування і виховання підлітків і юнаків, яка б забезпечувала їхню соціальну адаптацію та утверджувала безумовну цінність індивідуального існування.

Проведений аналіз теоретичних та експериментальних досліджень феномену суїцидальної поведінки дозволив дійти висновку, що традиційний підхід до вивчення самогубств, спрямований на дослідження особистісних властивостей та умов життя індивідів, які скоїли суїцидальну спробу та мають суїцидальну схильність, не може дати глибокого розуміння мотивації суїциду, оскільки емоційний стан та система цінностей особистості зазнають значних змін внаслідок здійсненого вчинку.

Суїцидальна поведінка – це усвідомлені цілеспрямовані дії, метою яких є позбавлення себе життя. У структурі суїцидальної поведінки виділяють внутрішню і зовнішню форми. До внутрішніх форм суїцидальної поведінки відносять: суїцид альні думки, уявлення, задуми, наміри. Зовнішні форми – це суїцид альні спроби і завершені суїциди.

Розрізняють демонстративну, афективну та істинну суїцидальну поведінку.

Відсутність у суїцидології єдиного тлумачення поняття «самогубство» та розуміння суїцидальної поведінки як наслідку відхилень особистісного розвитку зумовили доцільність застосування системного підходу до феномену підліткових самогубств, в якому розгляд суїциду як вчинку виявляється ефективним при вивченні причин та мотивів виникнення суїцидальної поведінки неповнолітніх і розробці системи профілактичних заходів її попередження.

Соціальні та психологічні особливості суїцидальної поведінки підлітків включають чинники найближчого середовища (родина), близького оточення (школа, друзі), етносоціуму та особливості життєдіяльності неповнолітнього.

Мотиви суїцидальної поведінки можна звести до п'яти основних: протест, заклик до співчуття, уникнення душевних чи фізичних страждань, само покарання, відмова (капітуляція). Один із названих мотивів суїциду виступає провідним, інші мотиви можуть до нього приєднуватися. В парі найчастіше зустрічаються мотиви заклику і протесту, а також уникнення страждань і самопокарання.

Система профілактичних заходів впливу на мотивацію суїцидальної поведінки підлітків та молоді має здійснюватися шляхом розширення сфери самосвідомості особистості (зміцнення відчуттів самоповаги та любові до себе, розвиток навичок самоаналізу, саморозуміння та саморегуляції); актуалізації нових граней ціннісно-мотиваційної сфери (утвердження вартості індивідуального буття в цілому, акцентування своєрідності та неповторності кожної особистості, формування особистісної відповідальності за майбутнє); переорієнтації ставлень до феномену смерті (усвідомлення скінченності існування та абсурдності навмисного прискорення смерті).

Психокорекційний тренінг є ефективним засобом попередження суїцидальної поведінки підлітків та молоді у загальноосвітніх школах. Незаперечною є доцільність форм групової роботи щодо активізації та відреагування психічних станів та переживань, які можуть призвести до аутодеструктивних дій, розширення критеріїв самооцінних ставлень та активізації процесів вольової

регуляції, зміни пріоритетів вартостей та розвитку вміння обстоювати право на своє власне життя.

Профілактика підліткових самогубств обов'язково повинна бути диференційованою в залежності від часової та просторової близькості неповнолітнього до вчинку самогубства (пресуїцид, постсуїцид, втрата близької людини через суїцид) і розподілятися на первинну, вторинну та третинну, відповідно.

З метою первинної профілактики ми запропонували систему профілактичної роботи з батьками, вчителями та підлітками. Завданнями такої системи було ознайомлення дорослих з особливостями формування суїцидальної поведінки підлітків, розвінчування міфів, які склалися в суспільстві стосовно феномену самогубства, акцентування на важливості відкритих, теплих, довірливих стосунків у родині та у класному колективі; проведення вчасної діагностики суїцидальних схильностей підлітків шкільними соціальними педагогами та психологами.

У результаті проведення занять з підлітками експериментальної групи відбулися позитивні зміни у ставленні до себе і до життя. Система вправ, спрямованих на зниження суїцидальних намірів серед підлітків, сприяла утвердженню як цінностей людського спілкування, так і цінностей індивідуального буття.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми профілактики суїцидальної поведінки підлітків. Подальшого дослідження потребує питання розширення змісту профілактики суїциду у роботі соціального педагога загальноосвітньої школи.

УДК37.013.42:316.362.31

БАХМАЧ Злата, *магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету*
Науковий керівник – НАКОНЕЧНА О. В.,
канд. пед. наук, старший викладач

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З НЕПОВНИМИ СІМ'ЯМИ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Неповна сім'я – це сім'я, що складається з матері або батька та дитини / дітей. Однак, як свідчить науково-педагогічна література, переважно, дітей виховує мати. І чисельність материнських сімей продовжує зростає.

І. Богданова відносить материнські сім'ї до неблагополучних, тобто проблемних, таких, що повністю чи частково втратили свої виховні можливості з певних причин, у результаті чого у цих сім'ях об'єктивно чи суб'єктивно складаються несприятливі умови для виховання дитини.

На сьогодні соціологи і демографи відзначають, що традиційні сім'ї поступаються іншим типам сімей, зокрема неповним. Хоча для українців з прадавніх віків завжди цінністю була сім'я, освячена церквою, моральна і релігійна. Ще століття тому, коли більша частина населення країни були сільськими жителями, мали традиційні погляди на сім'ю, відповідно і розлучень було менше. Крім того, інші типи сімей жорстко засуджувалися суспільством. Матерів-одиначок чекав громадський осуд, зневага. Хоча тут є й інша сторона медалі. На відміну від сьогодні, у ті часи жінка в усьому залежала від чоловіка, особливо матеріальна сторона.

Причини появи неповних сімей різноманітні. Перша і найголовніша – розлучення. Так, популярне видання «Український тиждень» інформувало, що майже половина шлюбнорозлучних процесів припадає на родини з дітьми. Поява неповних сімей зумовлена народженням дитини поза шлюбом, позбавленням батьківських прав одного з батьків. Упродовж 2014-2015 років кількість таких сімей зростає ще й за рахунок загибелі батьків в АТО. Серед інших факторів варто ще й назвати зміну моральних орієнтирів молоді. Крім того, сучасне суспільство все більше набирає рис споживацького: люди бажують отримувати, а не віддавати. Це, в свою чергу, породжує егоїзм подружжя, небажання йти назустріч один одному. Засоби масової інформації на прикладі відомих особистостей поширюють думку про те, що неповна сім'я – це цілком нормальне явище.

Але для повноцінного сімейного виховання потрібні обидва батьки. Важливість матері для виховання дівчинки чи батька для хлопчика обґрунтовано в численних педагогічних і психологічних дослідженнях. Відтак неповна сім'я не виконує як належить найголовнішу функцію – виховну.

Неповні сім'ї стикаються з різноманітними труднощами, як правило, це економічні,

психологічні. Від цього страждають сімейні благополуччя та мікроклімат. Щоб матеріально забезпечувати дитину, мати змушена більше працювати, нехтуючи при цьому спілкуванням із дитиною, її вихованням. З іншого боку, якщо дитина має психофізичні порушення і потребує постійного догляду, мати змушена відмовитися від роботи. Це призводить до фінансових труднощів.

За даними Всеукраїнського перепису населення у 2001 році, серед неповних сімей переважають ті, які мають одну дитину. Тут є загроза гіперопіки та різних проявів егоїзму самої дитини. Адаже одному з батьків важко утримувати або виховувати дітей. Відтак, це явище ще й детермінує від'ємний приріст населення і провокує демографічну кризу.

Якщо причиною появи неповної сім'ї стала девіантна поведінка одного з батьків, – це формує викривлені поведінкові норми дітей.

Відсутність одного з батьків призводить до того, що у дитини з неповної сім'ї розвивається ряд комплексів. Дослідження науковців показують, що загалом діти, які зросли в неповних материнських сім'ях, більше страждають порушеннями розумового розвитку й емоційної сфери, важче адаптуються до умов соціального середовища, ніж ровесники з повних сімей. Причина криється у постійних стресах, недостатній соціальній підтримці.

Вирішення означених проблем потребує удосконалення нормативно-правової бази на користь підвищення соціального захисту неповних сімей. Крім того, частину проблем дітей з неповних сімей покликано вирішити психолого-педагогічні служби шкіл. Соціально-педагогічна робота має проводитися як з дітьми, так і з їхніми батьками.

Вважаємо за доцільне створити при школах систему волонтерської допомоги – штаб волонтерського шкільного руху, яким опікувався б соціальний педагог. За допомогою волонтерів можна вирішити такі типові проблеми дітей з неповних сімей: проведення з ними змістовного дозвілля, допомога батькам-одиначкам.

Важливе значення має створення груп само- і взаємодопомоги для батьків-одиначків.

Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми неповних сімей передбачає консультування батька чи матері щодо сімейного виховання, правовий захист дітей та профілактичну роботу. Так, якщо до появи неповної сім'ї призвело розлучення батьків через зловживання одного з них алкоголем, є ризик, що дитина наслідуватиме ненормативну поведінку. Такі сім'ї необхідно брати під соціальний супровід та соціальний патронаж як адресну соціальну підтримку з урахуванням специфіки неповних сімей.

Крім того, соціальний педагог, реалізуючи діагностичну функцію, акумулює інформацію про дітей з неповних сімей, проводить з ними індивідуальну (бесіди, консультації) та групову (ігри, тренінги) форми роботи.

УДК 37.015-053.2: 616.98

БОРИСЕНКО Аліна, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВІЛ-ІНФІКОВАНИМИ ДІТЬМИ

Профілактика та протидія епідемії ВІЛ/СНІД визнана в Україні державним пріоритетом, адже ця проблема давно вийшла за межі суто медичної. Статистичні дані засвідчують, що епідемія поширюється на дітей та підлітків з уразливих груп населення та груп найвищого ризику.

У наукових джерелах та дослідженнях провідних психологів та педагогів особлива увага приділяється соціально-психологічним аспектам цієї проблеми, щодня вивчаються та розробляються нові технології роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми та їх найближчим оточенням. Зазначена проблема стала предметом дослідження ряду вітчизняних науковців: Р. Вайноли, І. Дубініної, І. Звереві, А. Капської, Л. Котової, М. Лукашевич, В. Полтавця, В. Оржеховської, С. Страшко тощо.

Діти з ВІЛ-інфекцією при своєчасному й правильному лікуванні можуть жити довго й повноцінно, як здорові люди. Але перед дорослими постає питання як правильно доглядати за хворими дітьми, якої

допомоги від фахівців вони потребують та які форми і методи використовувати у роботі з ВІЛ-інфікованими дітьми [2].

Враховуючи психолого-педагогічні особливості дітей, що живуть з ВІЛ науковцями теоретично обґрунтовані технології роботи з даною категорією клієнтів. Соціальна робота передбачає створення оптимальних соціальних умов життєдіяльності, що дозволяють хворому краще адаптуватися в соціальному середовищі (середовищем може виступати як найближче оточення, так і суспільство в цілому), відчувати себе особистістю, а також вирішення цілого ряду проблем. Існують різні методи соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими неповнолітніми такі як інформування, консультування, пряма натуральна й фінансова допомога, догляд і обслуговування, психологічна підтримка, реабілітація тощо [1].

Перший етап соціальної роботи починається з розмови з ВІЛ-інфікованою дитиною або з членами сім'ї про характер захворювання, необхідності тривалого виснажливого лікування, що вимагає зміни звичного способу життя. Наступний етап соціальної роботи – створення психологічного комфорту для хворого і його родичів з моменту початку лікування. Обговорюється можливість і доцільність інформування про те, що трапилося родичів, друзів, знайомих.

Важливе місце в соціальній роботі з ВІЛ-інфікованими дітьми посідає консультування. Це метод соціальної роботи, в ході якого фахівець з соціальної роботи допомагає клієнту вивчити і зрозуміти існуючі проблеми та запропонувати різні варіанти, які можуть бути використані для їх вирішення [1].

Соціальна робота в області ВІЛ-інфекції використовує систему заходів постійного психологічного супроводу на всіх етапах роботи з хворими та членами їх сімей. Це вказує на необхідність створення різних груп психологічної підтримки для ВІЛ-інфікованих, в яких передбачені навчання саморегуляції і самопідтримки, організація психологічних тренінгів, організація зустрічей ВІЛ-інфікованих дітей з однолітками, це надасть можливість поділитися проблемами, обговорити їх разом, обмінятися досвідом їх вирішення [2].

Нами було проведено дослідження серед 40 студентів I-IV курсів, що навчаються на гуманітарно-педагогічному факультеті у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Тестування було спрямоване на визначення рівня толерантності студентів до ВІЛ-інфікованих людей. За допомогою питань можна було визначити чи хотіли б студенти навчатися у одній групі з ВІЛ-інфікованим, почуття, які відчують студенти до людей з ВІЛ/СНІД та оцінити знання молоді щодо обізнаності про інфекцію, шляхи її передачі та технологію соціально-педагогічної роботи соціального педагога з ВІЛ-інфікованими людьми.

Було визначено, що більшість студентів толерантно ставляться до ВІЛ-інфікованих людей та осіб, які живуть з СНІДом. Важливо зазначити, що близько 98 % студентів знають шляхи передачі ВІЛ/СНІД в залежності від високого, середнього та низького рівня зараження. Таким чином, дитина, у якої діагностується ВІЛ-інфекція належить до когорти вкрай вразливих і психологічно незахищених категорій дітей, що потребують особливої уваги зі сторони дорослих. Такі діти можуть знаходитися у довготривалому стані тривожності, що згубно впливає на загальне самопочуття і соціальну адаптованість у суспільстві. Технологічний аспект соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми включає в основному індивідуальну допомогу дитині, сім'ї, найближчому оточенню. При цьому використовуються такі методи як: інформування, консультування, пряма натуральна й фінансова допомога, догляд і обслуговування, патронаж, психологічна підтримка тощо. Для більш ефективного вирішення цієї соціальної проблеми необхідний комплексний підхід в соціальній роботі.

Список використаної літератури

1. Гуревич К. Г. Профілактика ВІЛ/СНІДу в дитячо-молодіжному середовищі: навчальний посібник [для студентів педагогічних вузів] / за редакцією К. Г. Гуревича, Л. М. Шіпіцина. – К., 2006. – 80 с.
2. Семигіна Т. С. Соціальна робота з людьми, які живуть з ВІЛ/СНІД: методичний посібник для проведення курсів підвищення кваліфікації / Т. С. Семигіна, О. А. Банас. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 620 с.

ВАСИЛАШКО Анна, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ

Підготовка майбутніх учителів до роботи з дітьми різного шкільного віку в ситуації педагогічної занедбаності є надзвичайно актуальною. Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти України потребують теоретичного осмислення і практичного оновлення змісту та методики професійної підготовки вчителя. У зв'язку із збільшенням проблемних сімей, відсутністю елементарної психолого-педагогічної освіченості батьків, негативним впливом засобів масової інформації спостерігається тенденція до зростання кількості педагогічно занедбаних дітей.

Педагогічно занедбаними дітьми займалися упродовж всієї історії у світовій і в українській педагогіці, особливо актуальною проблема важковиховуваності постала у XIX-XX століттях. Цю проблему почали досліджувати П. Блонський, Є. Фортунатов, С. Шацький, Н. Крупська, А. Макаренко. У 70-80 роках XX століття з'являється велика кількість робіт російських вчених Л. Дунаєвої, С. Зіганшина, Ю. Зотова, Л. Зюбіна, Г. Медведєва, Л. Божович, О. Белкіна, О. Кочетова, М. Молчанова, І. Невського, Е. Натанзона, Л. Сагатовської, В. Крутецького та багатьох інших. У зв'язку з двома світовими війнами минулого століття виникали «спали» проявів педагогічно занедбаних дітей. Почали народжуватися нові типи закладів в Одесі і Харкові, які займалися педагогічно занедбаними дітьми.

Сьогодні літературні джерела висвітлюють різні погляди на проблему, що стосується педагогічної занедбаності. Зокрема, проблема педагогічної занедбаності знайшла своє відображення у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених присвячених аналізу причин виникнення та визначення педагогічної занедбаності дітей. Поряд з поняттям «важковиховуваний» (І. Невський), у літературі зустрічаються «педагогічно занедбаний» (Г. Медведєв, Г. Давидов), «важкий підліток» (Є. Костяшкін, А. Нікітін), «соціально-педагогічно занедбаний підліток» (А. Белкін), «діти з відхиленням у моральному розвитку» (В. Обухов). Розмаїтість понять пояснюється різноманітністю підходів до вивчення педагогічної проблеми відхилень в поведінці школярів [1, с. 5].

Педагогічно занедбані діти – це категорія осіб, в яких під впливом несприятливих для розвитку соціальних, психолого-педагогічних та медико-біологічних умов з'являється негативне ставлення до навчання, норм поведінки, відбувається зниження або втрата почуття відповідальності за свої вчинки. Таким чином, важковиховуваним дітям характерна неуспішність у навчанні, недисциплінованість, невихованість, недотримання норм і правил суспільно-соціального буття.

Перевиховання важковиховуваних дітей – процес досить складний і тривалий, він ґрунтується на загальних принципах, етапах виховання, реалізує відновну, компенсаційну, виправну, стимулюючу функції.

У роботі з педагогічно занедбаними дітьми, щоб отримати позитивний результат варто акцентувати увагу на таких принципах: 1) зв'язку перевиховання з цікавою продуктивною працею; 2) організації дитячого колективу, який забезпечував би позитивний вплив на вихованця; 3) опорі на позитивні якості й позитивний соціальний досвід важковиховуваних дітей; 4) органічному поєднанні поваги до вихованців з прийнятною системою вимог; 5) єдності і систематичності педагогічних впливів на вихованців; 6) індивідуальному підході до вихованця; 7) гуманному ставленні до важковиховуваних у процесі перевиховання.

Давно відомо, що школа є дзеркальним відображення суспільства. Всі процеси, які відбуваються у суспільстві та їх наслідки, як позитивні, так і негативні, відразу ж відображаються на школі та інших закладах освіти. Діти гостріше за інших відчувають свою незахищеність, нестабільність відносин. І, як наслідок, їхня поведінка стає все більше некерованою та непередбачуваною. Як правило, у школі через порушення дисципліни та небажання вчитися вчителі не приділяють належної уваги педагогічно занедбаним дітям, вважаючи їх пропашими, тобто такими, які нічого не зможуть досягти у житті.

Сьогодні ми розглянули досвід реалізації виховної роботи з педагогічно занедбаними дітьми в навчальних шкільних закладах. Ми можемо сказати, що робота навчальних закладів спрямована на виявлення, запобігання та надання необхідної консультативно-методичної та психолого-педагогічної допомоги педагогічно занедбаним дітям. Головною метою класних керівників є: створення шкільного соціально-культурного освітнього середовища, яке сприяло б розвитку інтелектуальних здібностей, зміцненню фізичного та духовного здоров'я, формуванню навичок здорового способу життя у вихованців.

Кожен класний керівник веде щоденник індивідуальної роботи, куди записує всі бесіди, зустрічі з учнями та їх батьками. Класними керівниками двічі на рік здійснюється контроль за умовами проживання дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. З батьками проводяться бесіди роз'яснювального характеру про недопущення неналежного виконання ними батьківських обов'язків по відношенню до своїх дітей.

Практичні психологи виявляють персональні, міжособистісні, сімейні труднощі і конфлікти, дитячі угруповання соціального ризику, надають необхідну консультативно-методичну і психолого-педагогічну допомогу.

Отже, для того, щоб запобігти виникненню педагогічної занедбаності, вчителям необхідно використовувати індивідуальний підхід до учнів, формувати позитивні стосунки педагогічно занедбаних дітей з колективом класу, позитивні стосунки між дітьми та батьками, перевиховувати у процесі занять спортом, формувати довіру у педагогічно занедбаних дітей до вчителів, вихователів.

Література

Баженов В. Г. Воспитание педагогически запущенных подростков / В. Г. Баженов. – К. : Советская школа, 1986. – 127 с

ВАЩИШЕН Богдан, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СОПВНИК І.В.**,
док. пед. наук, доцент

ЧИННИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз праць сучасних дослідників проблем девіантної поведінки школярів (С. Бадмаєва, С. Белічева, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, І. Козубовська, А. Мудрик, В. Тюріна, Т. Федорченко) свідчить, що основними чинниками, що зумовлюють девіантну поведінку школярів є соціально-економічні, психолого-педагогічні і медико-біологічні.

Соціально-економічні фактори включають загальносоціальні (різке соціальне розшарування населення, соціальна несправедливість, тенденції до дегуманізації тощо); економічні (диспропорції в народному господарстві, плануванні і розподільчих відносинах, невдоволеність засобами дозвілля, позашкільною сферою зайнятості); соціально-демографічні (відчуження дитини від сім'ї, криза молоді сім'ї, наркотизація населення); соціотехнічні (урбанізація, вплив засобів масової інформації); організаційно-управлінські (недосконалість державної молодіжної політики). Психолого-педагогічні фактори включають недоліки навчально-виховного процесу, сімейного виховання, дедалі глибокий розвиток конфлікту як дестабілізуючого фактора в системі "вчителі – батьки – учні".

Для школярів значимими факторами поширення негативних явищ, є:

- відхилення від норм у стані здоров'я (невідповідність фізичного розвитку, акцентуації характеру, неврози, дефекти пам'яті, мислення);
- недостатній рівень самостійності, що розвиває схильність підпадати під вплив негативних груп, некритично засвоювати асоціальні норми поведінки;
- неадекватна самооцінка і рівень домагань, що призводить до агресивності, висування підвищених вимог до суспільства і, відповідно, готовності до обрання неадекватних, несприйнятливих, з погляду моралі, засобів їх реалізації;
- зниження цінності соціально корисної діяльності;

- падіння авторитету державних органів, виховних установ, учителів, у цілому дорослих;
- розшарування суспільства на бідних і заможних;
- низька доступність отримання вищої освіти та подальшого працевлаштування;
- низький вплив ідей здорового способу життя, доступність та вживання психоактивних речовин, зростаюче поширення негативних явищ;
- знецінення позитивних прагнень серед школярів щодо здобуття соціального визнання.
- несформованість світогляду, моральних еталонів та ідеалів;
- прояви негативізму, агресивності, відсутність конкретних життєвих цілей;
- високий рівень ситуативної тривожності;
- нездатність правильно оцінювати свою поведінку на мікро груповому рівні;
- соціальна незрілість;
- несформованість навичок спілкування (замкненість, низька ерудиція, низька культура мови);
- надмірна критичність, деформоване поняття справедливості;
- несприйняття позиції вимог дорослих;
- неадекватні орієнтації на статус і роль у групі;
- яскраво виражені тенденції до демонстративності й оригінальності;
- відсутність вибору змістовного дозвілля, центрів позашкільної зайнятості, яка давала б можливість для ефективного розвитку позитивних процесів соціалізації;
- помилки шкільного виховання (авторитарний стиль спілкування у системі “учень – учитель”; домінування примусових методів у навчанні та вихованні; перевищення педагогічної влади; покарання пов’язані із приниженням учнів; суперечність вимог, що пред’являються; поверхове знання особливостей школяра; конфліктні стосунки між педагогами і батьками дитини або між педагогами і дитиною; низький соціальний статус, ізоляція в групі);
- помилки сімейного виховання (низький рівень готовності батьків до реалізації виховної функції сім’ї; перекладання турбот про виховання дітей на школу; низький рівень педагогічної культури батьків; превалювання в сім’ях методів авторитарного спрямування; загострення суперечностей та конфліктів між батьками і дітьми; усунення дітей від фізичної праці в сім’ї);
- негативний вплив ЗМІ (формування у свідомості та підсвідомості сприйняття культури жорстокості, агресивності та полегшеної моралі, яка звільняє дітей та молодь від почуття обов’язку і розмиває критерії добра і зла; реклама легких алкогольних напоїв фактично прирівнює їх споживання до безалкогольних та ін.).

Таким чином девіантна поведінка сучасних школярів детермінована сукупність взаємопов’язаних факторів, які об’єднують у три групи, соціально-економічні, психолого-педагогічні і медико-біологічні.

УДК 37.015-053-053.67: 34(1-22)

ВЕГЕРА Родіон, студент 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ДІАГНОСТИКА ОБІЗНАНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ЗІ СВОЇМИ ПРАВАМИ

У процесі демократизації українського суспільства, надзвичайно важливим питанням є захист своїх прав молодими людьми, зокрема, із сільської місцевості. Для повноцінної реалізації та захисту своїх прав, перш за все, потрібно їх знати. Питаннями правової культури, захисту своїх прав, обізнаності молоді зі своїми правами, практикою соціальної роботи за місцем проживання, особливостями розвитку у підлітковому віці займалися В. Алещенко, О.Безпалько, О. Вакуленко, Н. Вареніч, А. Годлевська, О. Довгань, А. Капська [1; 2; 3; 4; 5].

Саме тому нами було проведено анкетування серед старшокласників Гребінківської гімназії, з метою дослідження їх обізнаності з питань своїх прав та обов'язків. П'ятдесят респондентів брали участь у дослідженні.

Результати опитування свідчать про те, що більшість молодих людей із сільської місцевості усвідомлюють необхідність знань про свої права і бажають їх знати. Так, старшокласники дали наступні відповіді на поставлені запитання:

- 95% задумувалися над тим, що мають певні права, 5% – ніколи;
- знати свої права хотіли б 87% опитаних, напевно – 10%, 3% – байдуже до них.

Найчастіше порушення законодавчих норм молодими людьми пов'язано із відсутністю виховання, зловживанням алкоголем, наркотиками. Так, основною причиною, яка спонукає дітей до протиправних дій, старшокласники називають: «погану компанію», «бідність», «погане виховання», «можливість виділитися» «вживання алкоголю». На запитання «Як Ви вважаєте, чи може вживання наркотиків бути причиною відхилень у поведінці та здійсненні злочинів» респонденти відповіли наступним чином: «так» – 93%, «ні» – 3%.

Вивчення ставлення старшокласників до вживання алкоголю, наркотиків, занять проституцією, застосуванням фізичної сили до інших осіб, скоєнням крадіжок, засвідчило, що у 100% респондентів воно негативне. Проте, на практиці незначна частина із них визнає, що вживає: *цигарки*: «часто» – 2%, «рідко» – 0%, «ніколи» – 10%, «не вживає» – 82%; *спиртні напої*: «часто» – 0%, «рідко» – 5%, «ніколи» – 39%, «не вживає» – 56%; *токсичні речовини*: «часто» – 0%, «рідко» – 2%, «не вживає» – 98%.

Турбує той факт, що 12% респондентів уже пробували вживати наркотики. Інформацію про шкідливість вживання алкоголю, наркотиків, скоєння правопорушень молоді люди отримують із таких джерел: «рідні» – 75%, «ЗМІ» – 48%, «ровесники» – 48%, «вчителі» – 90%.

Цікавими є дані щодо необхідності виконувати свої обов'язки та відстоювати права. Так, 87% респондентів вважають це правильним, розглядаються як посягання на свою свободу – 10%, необов'язковим для виконання – 3%. Поєднання прав та обов'язків респонденти сприймають як: «закономірність» – 30%, «необхідність» – 35%, «як умову нормального існування» – 25%, «як ознаку обмеження своїх прав» – 10%.

Старшокласники висловили свої думки щодо ролі основних суб'єктів виховання, відповідаючи наступним чином на поставлені запитання:

- доцільно у школі проводити зустрічі з лікарями, юристами, представниками правоохоронних органів з питань профілактики правопорушень та небезпеки шкідливих звичок («так» – 83%, «ні» – 17%);
- батьки, спілкуючись із старшокласниками, обговорюють проблеми: *вживання наркотиків* («так» – 65%, «ні» – 35%); *правопорушень* («так» – 65%, «ні» – 35%); *вживання алкоголю та тютюну* («так» – 73%, «ні» – 27%);
- 79% опитаних переконані, що питання поставлені в анкеті є актуальними та їх треба вивчати («важко відповісти» – 12%, «ні» – 2%, «не знаю» – 2%, «мені байдуже» – 5%).

Отже, питання забезпечення прав і законних інтересів особи є одним з найважливіших аспектів життя молоді. Гостро стоїть питання інформованості молоді про ці питання. Саме забезпечення прав і свободи людини є основним критерієм соціальної справедливості та законності, до якої так прагне сучасна молодь України.

Список використаних джерел:

1. Алещенко В. І. Правове виховання у механізмі формування правової свідомості : навч.-метод. посіб. / В. І. Алещенко. – К. : НАОУ, 2008. – 224 с.
2. Безпалько О. В. Молодь і дозвілля: Теорія, методика і практика роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання / О. В. Безпалько, А. І. Годлевська, А. Й. Капська. – К. : А.Л.Д., 1996. – 208 с.
3. Вакуленко О. В. Особливості соціального розвитку особистості у підлітковому віці / О. В. Вакуленко // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 95 – 99.
4. Вереніч Н. О. Особливості тривожності шкільної молоді / Н. О. Вареніч // Психолог. – 2004. – №23 – 24. – С.41–43.
5. Довгань О. О. Специфіка кризи особистості у юнацькому віці / О. О. Довгаль // Психологія і суспільство. – 2004. – №2. – С.144–151.

ГРИГОРЧУК Артем, *магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник – КУБІЦЬКИЙ С.О., канд. пед. наук, професор*

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Сьогодні до негативних факторів, які впливають на стан здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів, відносять недостатню рухову активність у повсякденному житті, великі розумові навантаження, нерациональне харчування. Як наслідок, у більшості школярів погіршується зір, діяльність серцево-судинної і дихальної систем, порушується обмін речовин, зменшується опір організму до різних захворювань тощо, тобто, виникає загроза їхньому здоров'ю. Тому перед навчальними загальноосвітніми закладами постає комплекс завдань, пов'язаних з пошуками ефективних способів формування в учнів здорового способу життя.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що під поняттям «здоров'я» найчастіше розуміють стан живого організму, що забезпечує виконання ним усіх покладених на нього життєвих функцій; здатність організму забезпечувати фізичну та розумову працездатність, високий рівень самопочуття тощо. За своєю сутністю здоров'я є складним поняттям, яке охоплює такі його складові: фізичне здоров'я (індивідуальні особливості будови тіла, нормальне функціонування організму, рівень фізичного розвитку); психічне здоров'я (особливості психічних процесів, цілей, потреб, інтересів, мотивів тощо); духовне здоров'я (духовний світ особистості) та соціальне здоров'я (особливості відносин індивіда із соціальним середовищем).

У процесі дослідження нами уточнено сутність поняття «здоровий спосіб життя» як сукупності знань, уявлень, ціннісних орієнтацій і настановлень, звичок, режиму і темпу життя, що спрямовані на збереження, зміцнення, формування, відтворення здоров'я в процесі навчання, спілкування, праці і відпочинку, та поняття «формування здорового способу життя» як процесу, орієнтованого на поліпшення всіх аспектів здоров'я особистості шляхом розробки і запровадження відповідних програм, застосування форм і методів роботи, здатних підвищити ефективність підтримки та поліпшення наявних рівнів здоров'я.

Визначено структурні компоненти здорового способу життя старшокласників; критерії (знання про здоров'я; орієнтація на дотримання здорового способу життя; практичні вміння і навички), показники (знання про сутність здорового способу життя і способи його дотримання; інтерес до здорового способу життя; мотивація на поглиблення своїх знань щодо формування здорового способу життя; ставлення до збереження і зміцнення здоров'я як до особистісної цінності; вміння і навички з дотримання здорового способу життя) та рівні (високий, середній, низький) його сформованості.

Розкрито роль соціального педагога з формування здорового способу життя старшокласників. Його робота в цьому плані передбачає проведення діагностики (вивчення індивідуальних та вікових особливостей учнів, діагностичний моніторинг їхнього стану здоров'я, рівнів адаптованості до навчального закладу, контроль за забезпеченням збалансованого харчування, вивчення причин, які впливають на погіршення здоров'я та порушення гармонійності розвитку школярів); запровадження соціального виховання (цілеспрямований вплив на учнів з метою забезпечення усвідомлення кожним із них актуальності проблеми здоров'я, важливості всіх його компонентів, негативного впливу на стан здоров'я факторів ризику); реалізацію профілактики (формування в учнів потреби в знаннях про здоровий спосіб життя, бажання дотримуватися його у власній життєдіяльності); корекції (попередження та подолання алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, небезпечної сексуальної поведінки старшокласників, підвищення їхньої адаптації та працездатності до навчання) та консультування (підвищення валеологічної культури школярів, проведення індивідуальних, групових та колективних занять з учнями щодо оволодіння соціальними навичками здорового способу життя).

Розроблено та експериментально перевірено зміст, форми і методи роботи соціального педагога з формування в учнів старших класів загальноосвітньої школи здорового способу життя.

Зміст цієї роботи співвідносився із визначеними нами структурними компонентами здорового способу життя старшокласників.

Серед форм і методів експериментальної роботи найбільш ефективними виявилися інтерактивний театр, лекторські групи, волонтерська діяльність, мобільний консультаційний пункт, організація спортивних заходів та змагань «Постійно в русі», тренінг «Формування потреби у здоровому способі життя у старшокласників», який ми запроваджували спільно із соціальним педагогом школи.

Загальна динаміка рівнів сформованості здорового способу життя старшокласників експериментальної групи від початку формувального етапу експерименту до його завершення засвідчила помітне збільшення кількості учнів, які належали до високого і середнього рівнів цієї сформованості, та зменшення кількості респондентів, які за результатами констатувального етапу експерименту були віднесені нами до низького рівня. У контрольній групі суттєві позитивні зрушення в загальній динаміці рівнів сформованості здорового способу життя старшокласників від початку формувального етапу експерименту до його завершення не зафіксовані.

УДК 376-056.24

ДЕМЧЕНКО Наталія, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**,
канд. пед. наук, старший викладач

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Інвалідність – феномен, притаманний суспільству ще з давніх часів. У різні епохи розвитку людства ставлення до людей з інвалідністю було неоднаковим. Проте сучасний світ характеризується в більшій мірі толерантністю до людей з особливими потребами. На сьогодні «інвалідність» сприймається як державою, так і в деяких аспектах суспільством. Однак, не дивлячись на підтримку та захист прав та свобод людей з інвалідністю чинним вітчизняним законодавством (Закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітації інвалідів в Україні» тощо) та Конвенцією про права інвалідів, ще існує багато нерозв'язаних проблем, які заважають людям з особливими потребами повністю відчувати себе повноправними членами суспільства.

Актуальною є проблема сприймання людей з інвалідністю в суспільстві. Не менш важливим є подолання бар'єрів, через які люди з психофізичними порушеннями не можуть соціалізуватися в суспільстві.

Досить часто виникають випадки, коли суспільство не володіє інформацією про людей з особливими потребами і помилково називає їх різними неетичними термінами: аномальні, неповноцінні та неповносправні люди, сліпі, глухі, люди з обмеженими можливостями. В результаті люди з особливими потребами постають як нещасні, їх починають жаліти, а іноді глузувати.

В основі соціальної моделі інвалідності лежать не певні порушення особи, що роблять її «інвалідом», а бар'єрна природа суспільства, перешкоди, з якими зіштовхується людина з особливими потребами щодня при задоволенні своїх потреб. Вони спричинені різними факторами, від архітектурної недоступності – до несприйняття суспільством.

Ментальні бар'єри виникають через низьку поінформованість суспільства про інвалідність. Люди досить часто не розуміють, як ставитися до людей з особливими потребами. Цю проблему можна вирішити шляхом проведення просвітницької роботи в загальноосвітніх навчальних закладах як з дітьми, так і з педагогами, а також з батьками. Інформувати можна за допомогою соціальної реклами, засобів масової інформації, зокрема через інтернет, соціальні мережі, телебачення. Варто проводити різні заходи за участю людей з особливими потребами, де вони можуть продемонструвати свої таланти.

Фізичні бар'єри – найпоширеніші в сучасному світі. Адже бракує пандусів, спеціально обладнаного громадського транспорту, розважальних центрів, закладів освіти, місць роботи та ін. Подолання цього бар'єру потребує значного фінансування.

Третій бар'єр – малозабезпеченість. Люди з інвалідністю через низьку зайнятість змушені існувати або на невисоку заробітну плату, або на соціальну допомогу. Роботодавці не охоче беруть на роботу таких людей. Це ще раз підтверджує потребу суспільства в поінформованості про людей з особливими потребами.

Четвертий бар'єр – інформаційний. Найчастіше з ним зустрічаються люди з порушеннями зору, слуху, мовлення. Відсутність дублювання і подачі інформації з урахуванням нозології унеможливило обізнаність таких людей. Щоб не дискримінувати їх, потрібно намагатися подолати цей бар'єр.

Емоційний бар'єр передбачає неадекватну емоційну реакцію щодо вербальних або невербальних дій людини з інвалідністю, його зовнішнього вигляду чи внутрішнього стану.

Прибрати перелічені бар'єри, які не дають можливості ефективно функціонувати людям з особливими потребами в сучасному світі, допоможе лише суспільство. Найпершим завданням є розповсюдження інформації про людей з особливими потребами.

ДУРИЦЬКИЙ Олександр, магістр 1-го року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛУЗАН П. Г.**
доктор педагогічних наук, професор

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ І СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Підготовка соціальних педагогів і соціальних працівників як окремих напрямків професійної освіти і професійної діяльності почала формуватися в на початку 1990-х років. У квітні 1991 року Постановою Держкомпраці СРСР Кваліфікаційний довідник посад керівників, спеціалістів і службовців був поповнений кваліфікаційною характеристикою “спеціаліст із соціальної роботи”, “соціальний педагог” та “соціальний працівник”. Ці посади стали еквівалентом прийнятої в світі посади “соціальний працівник”

На даний час в Україні можна виділити наступні рівні підготовки кадрів для соціальної сфери:

1. Допрофесійна підготовка на курсах, у школах, ліцеях. Випускники цих закладів, отримавши середню освіту, можуть працювати у відповідних закладах і обслуговувати хворих, престарілих, одиноких.

2. Навчання у середніх навчальних закладах дає можливість очолити відділення обслуговування на дому, відділення денного перебування, невідкладної соціальної допомоги та інші відділення із обслуговування хворих, престарілих, одиноких.

3. Навчання у вищих закладах освіти (термін навчання 4-5, 5 років);

4. Перепідготовка і підвищення кваліфікації працюючих спеціалістів (система різноманітних курсів, стажувань і т.д.).

5. Підготовка науково-викладацьких кадрів.

Вищу професійну освіту можна отримати на базі середньої (повної) загальної або середньої професійної освіти у вищому навчальному закладі. У системі вищої освіти прийняті законодавчі документи, які нормативно закріплюють вимоги як до системи вищої освіти так і до рівня підготовки випускника.

В Україні підготовка і перепідготовка соціальних працівників і соціальних педагогів здійснюється різними шляхами. Вона здійснюється в університетах, педагогічних інститутах та університетах, в педагогічних та інших училищах, коледжах, на різноманітних курсах підвищення кваліфікації та ін. Терміни навчання різні: від декількох місяців до 4-5 років.

Так чи інакше сучасна система навчання соціальної роботи вимагає суттєвих змін і потребує удосконалення. Д. Кокс у своїй доповіді на 28-ому Міжнародному конгресі Шкіл соціальної роботи (Гонконг, 1996р.) виділив ряд таких змін, які носять універсальний характер у світовому масштабі і яких, на його думку, потребує система освіти будь-якої країни, звичайно, в адаптованому варіанті.

По-перше, він виділив три рівні втручання соціальної роботи у вирішення проблем, які відповідно обумовлюють необхідність впровадження трьох рівнів підготовки соціальних працівників.

Базовий рівень навчання потрібен тим, хто буде виконувати роль каталізатора на «передовій лінії фронту», на рівні особистості, сім'ї, громади. «Я глибоко впевнений,— зауважив Д. Кокс,— що ми повинні спеціально готувати людей для виконання цієї надзвичайно важкої роботи, і таке навчання за змістом і формою повинно відображати реальні життєві ситуації»[4, 54]. Сім'я, громада, сімейно-сусідська спільність як пріоритетна сфера соціальної роботи, проблема спеціальної, особливо ґрунтовної підготовки соціальних педагогів, соціальних працівників для роботи із сім'єю — одна із головних ідей всіх останніх світових форумів, які об'єднують провідних спеціалістів більшості країн світу.

Другий рівень покликаний дати випускникам знання і уміння, необхідні для того, щоб ввести, провести, знайти витoki фінансування для різноманітних соціальних послуг, які вимагаються даним соціумом, тобто для профільних соціальних служб, спеціально орієнтованих на ті чи інші групи, категорії клієнтів, що потребують негайної допомоги.

На третьому рівні студенти одержують знання та вміння, які необхідні для того, щоб брати участь в управлінні, плануванні і розробці стратегічних напрямків соціальної роботи.

Підготовка фахівців для соціальної і соціально-педагогічної роботи в нашій країні також має певні проблеми. Перш за все вимагає серйозного вдосконалення технологія підготовки майбутніх фахівців; вищі учбові заклади потребують серйозної державної підтримки в плані фінансової допомоги, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, активізації процесів підготовки професорсько-викладацького складу як у країні так і за рубежом. Актуальною є проблема перепідготовки працівників соціальних служб: адже функціонуючі соціальні служби на 60-70% укомплектовані фахівцями, які не мають відповідної професійної підготовки. Гострою для України є проблема підготовки підручників, посібників з соціальної і соціально-педагогічної роботи, пакетів навчально-методичної документації.

Реальність така, що у своєму прагненні підняти свій професійний статус, соціальна робота все далі відходить від своїх колишніх функцій, коли вона всього лише компенсувала, йшла слідом за проблемами. Для того, щоб зберегти віру в свою професію, її функціонування у світі, що змінюється, професія соціальний педагог і соціальний працівник повинна бути на передовій лінії фронту соціального розвитку, акцентуючи свою діяльність на створенні оптимальних умов для самореалізації кожної людини. Для виконання цього завдання і потрібна нова модель навчання соціальній роботі.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть складне завдання — збалансувати складну ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. І саме тут навчання соціальній роботі повинно відігравати провідну роль. Для вирішення цього завдання потрібен весь досвід, знання, які нагромаджені в нашій країні таку і за рубежом і які ми повинні навчитися мудро використовувати і розвивати.

УДК 37: 343. 85 - 053.6: 351.743

*ЄЛАГІНА Алла, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – КУБЦЬКИЙ С.О.,
канд. пед. наук, професор*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКІВ В СИСТЕМІ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Складні соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються в суспільстві, трансформація виховної функції сім'ї, занепад культурно-освітніх закладів в значній мірі деформують формування сприятливого морального середовища для виховання дітей і молоді. Неблагополучне побутове оточення, важке матеріальне становище сімей впливає на погіршення криміногенної ситуації серед молоді. Зростає кількість підлітків, які не вчаться і не працюють. Все це призводить до збільшення

числа дітей і підлітків, чия поведінка виходить за межі моральних і правових норм. Структура і динаміка правопорушень, скоєних останнім часом підлітками, свідчить про те, що профілактична робота, яку покликані здійснювати заклади освіти і правоохоронні органи щодо попередження цих негативних явищ є недостатньо ефективною.

Відмічаючи зростаючу кількість правопорушень підлітків нами було з'ясовано, що правопорушення – це комплексне, соціально небезпечне явище, обумовлене впливом соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних факторів.

Система заходів, спрямованих на попередження і подолання правопорушень підлітків в діяльності правоохоронних органів, має включати можливості діагностико-прогностичної діяльності; реалізовувати потенціал освітньо-профілактичної спільної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів і правоохоронних органів та використовувати можливості оперативно-профілактичної діяльності правоохоронців в роботі із сім'єю.

Як підтвердили результати дослідження, розробка профілактичних заходів стала можливою при реалізації комплексних діагностичних методів. Такими стали аналіз факторів, які можуть призвести чи вже призвели до протиправних дій: вплив негативних проявів мікросередовища у вигляді провокуючого, сприятливого чи стримуючого стану; діагностика вчинку; діагностика на рівні мікрорайону, школи, класу, соціальна діагностика правопорушень підлітків тощо; збір банку даних до потенційних чи дійсних правопорушень; тісна співпраця зі школами та іншими установами і організаціями з вирішення означених завдань.

Аналіз справ у районі щодо профілактики правопорушень підлітків дав можливість прогнозувати ситуацію, науково і методично обґрунтовано будувати корекційну діяльність у системі «навчальний заклад – правоохоронні органи – соціальне середовище» з подальшим накресленням конкретної програми щодо діяльності кожної служби.

Діагностика школи, класу допомагала з'ясувати ті тривожні фактори, які спричиняють виникнення непорозумінь і конфліктних ситуацій у стосунках з учнями, які у подальшому можуть перейти у скоєння протиправних дій.

Соціальна діагностика правопорушень дозволяла відстежувати часові періоди ризику скоєння правопорушень, які утворюються при переході життєдіяльності учнів з одного середовища в інше (навчально-виховний період – вільний час; канікулярний час – час занять; вільний час – час сімейного спілкування).

Діагностика значно сприяла відвіданню навчання недисциплінованими, невстигаючими учнями, які особливо піддаються негативному виховному і дезорганізуючому впливу середовища і спонукає підлітків до пошуків і підтримки вуличного середовища.

Стратегія профілактики правопорушень підлітків має враховувати можливості освітньо-профілактичної роботи в діяльності правоохоронних органів, яка включає масову, групову та індивідуальну освітньо-профілактичну діяльність. Така стратегія ефективно реалізується в трьох напрямках:

- спільна робота правоохоронних органів і педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів у наданні поетапної допомоги при здійсненні профілактичної роботи (введення постійного контролю за появою початкових відхилень; робота педагогічних консиліумів тощо);
- сприяння правоохоронним органам з боку педагогічних колективів в оволодінні формами і методами виховного впливу на учнів;
- здійснення цілеспрямованої роботи з профілактики вживання підлітками психоактивних речовин.

Визначальним фактором у здійсненні оперативно-профілактичної роботи є проведення профілактичних заходів щодо бездоглядності неповнолітніх, схильних до бродяжництва, жебракування, через обстеження населених пунктів (райцентрів, міст) та виявлення правопорушень серед підлітків. Стратегічним напрямом оперативно-профілактичної діяльності є робота з функціонально неспроможними сім'ями.

Профілактичні стратегії мають будуватися диференційовано з урахуванням факторів ризику в різних типах сімей.

КАРНАЧОВА Марія, студентка 3 курсу гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**, канд.
пед. наук, старший викладач

ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВІЛ-ІНФІКОВАНИМИ

Результат роботи соціального педагога / працівника багато в чому залежить від його особистісних моральних якостей, а вирішення проблем об'єктів соціально-педагогічної діяльності вимагає від фахівців суворого дотримання етичних норм і правил поведінки. Надаючи допомогу, слід урахувувати специфіку кожного об'єкта.

У роботі з ВІЛ-інфікованими спеціаліст із соціальної роботи повинен, насамперед, бути компетентним щодо самого вірусу імунодефіциту та СНІДу, їх профілактики (первинна, вторинна, третина), щоби не заподіяти шкоду клієнтові. Фахівець не має морального права засуджувати його. Він повинен демонструвати толерантність і тактовність, бути справедливим, чесним і відвертим та не давати ні в якому разі неправдивих обіцянок про перебіг хвороби чи її лікування.

Допомагати клієнтові слід, не звинувачуючи його, і без моралізувань. Для цього необхідно зрозуміти ВІЛ-інфікованого та керуватися у своїй роботі принципом гуманізму. Навіть якщо зазначений статус клієнт набув через асоціальну поведінку, він все одно є найвищою цінністю. А моральний обов'язок працівника – безвідмовно надавати допомогу, не принижувати, а навпаки захищати клієнта, його права, честь і гідність.

Люди з ВІЛ можуть демонструвати агресивність до фахівця. Незважаючи на це, соціально-педагогічний працівник не повинен відповідати тим же. Крім цього, у нього має бути сформована терплячість як одна із моральних якостей. Ще одна риса, якою він повинен володіти, – оптимізм. Адже фахівець має не тільки сам вірити у краще, а й навчити цьому свого клієнта, вселити віру у позитивне.

Неодмінною моральною якістю під час соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими є емпатія. Людина з цим статусом повинна відчувати підтримку, співчуття та співпереживання фахівця.

Надзвичайно важливим принципом у роботі з ВІЛ-позитивними людьми є конфіденційність, тобто збереження таємниці клієнта. Адже фахівець несе відповідальність за використання і розповсюдження інформації у своїй роботі.

Спеціаліст із соціальної роботи також повинен запобігати будь-яким дискримінаційним проявам щодо клієнта з ВІЛ.

Для досягнення позитивного результату у наданні соціально-педагогічної допомоги, налагодження інтерактивної комунікативної взаємодії фахівець має побудувати довірливі та щирі стосунки з клієнтом.

Окрім цього, соціальному педагогові / працівникові слід урахувувати типові правила етичної поведінки під час знайомства з клієнтом, його консультивання, постійного спілкування, спілкування з його соціальним оточенням, телефонної розмови, а також норми етичної поведінки та етичні принципи, які регламентує Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України.

Однак треба пам'ятати, що правила особистої безпеки превалюють над іншими.

УДК 305:159.923.:316.

КАСАТКІНА Олена, студентка
4 курсу гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ГЕНДЕРНА РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У багатьох країнах світу останні десятиріччя ХХ століття ознаменувалися істотними зрушеннями в розумінні рівності потенційних можливостей чоловіків і жінок та правового забезпечення цієї рівності в постіндустріальному суспільстві.

Згідно з новими поглядами на процес розвитку суспільства рівність чоловіків і жінок визначається міжнародними організаціями, ключовим елементом людського розвитку, оскільки жінки та чоловіки нероздільно пов'язані одне з одним та суспільством через родинні зв'язки, відносини, ролі та відповідальності.

Вперше термін «гендер» було введено в соціальні науки у 70-ті роки ХХ століття. Гендер – це соціальна стать людини на відміну від біологічної статі. Поняття «гендер» означає комплексне поєднання соціально-культурних відносин, стосунків і процесів, які відображають відмінності в поведінці; ментальних і емоційних характеристиках між чоловіком і жінкою [1; 2; 3].

Останнім часом в зарубіжній гендерній психології з'явилися численні дослідження, посвячені перешкодам, які жінки повинні подолати, будуючи кар'єру. Це роботи Дж. Ландау, Т. Меламед. У цих дослідженнях були висунуті три гіпотези про становище жінки у діловому світі. Згідно з першою, за Дж. Маршалом, «жінки тут – прибульці, особи з іншого світу, які не вписуються в чоловіче середовище». Майкл Кауфман займається дослідженнями з 18 років і відомий як автор небагатьох праць про проблеми становлення маскуліності, соціалізації чоловіка, ієрархічної структури взаємовідносин чоловіка і жінки. Він підкреслив, що чоловіки повинні нести відповідальність за свої вчинки, не поводити себе «як діти», намагаючись доказати свою правоту, «тому що – вони чоловіки».

Сучасне науково-філософське розуміння гендеру як соціокультурного явища зводиться до аналізу чотирьох взаємопов'язаних і принципово несвідомих одна до одної підсистем: біологічна стать, гендерні стереотипи, гендерні ролі та гендерна ідентичність. Подібна інтерпретація гендера дозволяє здійснити протиставлення двох понять: стать «біологічна» і стать «соціальна» в рамках єдиної категорії гендер.

Стать відноситься до універсальних біологічних відмінностей жінок і чоловіків (наприклад, тільки жінки можуть виношувати дітей). Крім біологічних відмінностей між людьми існує поділ їх соціальних ролей, форм діяльності, відмінності в поведінці і емоційних характеристиках. Антропологи, етнографи і історики давно встановили відносність уявлень про «типово чоловіче» або «типово жіноче»: те, що в одному суспільстві вважається чоловічим заняттям (поведінкою, рисою характеру), в іншому може визначатися як жіноче.

Існує цілий ряд біологічних і соціальних інтерпретацій рольових відносин чоловіків і жінок у соціумі. Ці уявлення є гендерними стереотипами. У сучасному суспільстві спостерігається безліч різних стереотипів, в тому числі і гендерних стереотипів – культурно та соціально обумовлених уявлень про якості і норми поведінки чоловіків і жінок.

На сьогодні в нашому суспільстві відбуваються процеси демократизації і гуманізації, що сприяють створенню рівних можливостей для реалізації особистості незалежно від соціального положення, національності, віку, статі. Справжня гуманізація передбачає подолання стереотипів, що століттями існували в свідомості і установлення гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя.

Гендерно-рольова поведінка людини має свою історію. Гендерні ролі не виникають одразу з народженням дитини, вони розвиваються залежно від багатьох умов і чинників протягом людського життя. Цей розвиток має свої закономірності та суперечності. Від нього залежить характер життєвого сценарію людини, стиль життя та стратегії поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Статеві та гендерні ролі мають надзвичайно велике значення для нормальної соціалізації особистості серед безлічі засвоєваних людиною ролей. Ці ролі тісно пов'язані з усвідомленням себе представником певної статі та з нормативами поведінки, характерної для представників цієї статі. Статеві та гендерні ролі тісно пов'язані зі статевою й гендерною ідентичністю особистості.

Гендерні ролі посідають велике місце у житті кожної людини. Упродовж свого існування світ будується, розвивається, але всюди і завжди присутня гендерна роль. Найперше де ми її спостерігаємо – це сім'я. Саме звідси і формується гендер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник Т. Гендерний аналіз українського суспільства / Т. Мельник (наук. ред.) Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. Представництво в Україні. – К.: ПРООН, 1999. – 293 с.
2. Герасименко Г. В. Гендерні аспекти соціальної політики в Україні : Монографія / Г. В. Герасименко. – Умань, 2008. – 252 с.
3. Таран Л. Гендерні проблеми і засоби масової інформації / Л. Таран // Гендер і культура: зб. ст. / [упоряд. В. Агеєва, С. Оксамитна] – К. : Факт, 2801. – 157 с.

КОВАЛЬ Інна, *магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – НАКОНЕЧНА О. В.,
канд. пед. наук, старший викладач*

ДІАГНОСТИКА СХИЛЬНОСТІ ДО АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогодні актуальною соціально-педагогічною проблемою є дитяча агресивність. Серед усіх агресивних дій вона характеризується найбільшою жорстокістю. Вербальні і невербальні її вираження – образа, лайка, злі жарти, заздрість, бійка – ті девіації, що найчастіше спостерігаються у поведінці дітей.

Об'єктом соціально-педагогічного дослідження були молодші школярі. Вони мають своєрідні вікові і психологічні особливості. Зокрема, це – зміна провідного виду діяльності, відвідування школи, формування міжособистісних взаємин тощо. Все це, за відсутності цілеспрямованого виховного впливу, може стати сприятливим підґрунтям для виникнення різних стресових ситуацій та вияву агресивності.

Із метою дослідження стану соціально-педагогічної роботи з профілактики агресивної поведінки нами опитано 19 дітей 6-7 річного віку однієї із загальноосвітніх шкіл міста Києва. Під час проведення соціально-педагогічної діагностики враховано вікові особливості дітей з метою добору адекватних діагностичних методів. Об'єктивність отриманих результатів забезпечувалася використанням в якості діагностичного інструментарію різних методик.

За допомогою методики «Знайди свій настрій» з'ясовано емоційний стан учнів, який вони переживають найчастіше. Їм було роздано аркуш із зображенням суму, радості, страху, щастя, злості тощо. Кожен учень обводив кружечком свій настрій. Діти із задоволенням виконували це завдання. У підсумку отримано такі результати: 20% опитаних відчували сум, 10% – злість, решта – радість або щастя.

Під час проведення опитування за методикою «Мій найщасливіший день» учням пропонувалося протягом 2-3 хвилин пригадати і намалювати найщасливіший день у своєму житті, свої відчуття, те, чим вони займалися. А потім розповісти про це однокласникам. Використання у ході опитування малюнків дозволило побачити широкий спектр емоційних станів дітей, які не завжди можна виразити вербально.

Отже, більшість дітей, а саме 80%, намалювали кольоровими олівцями різні позитивні малюнки. Зазначене свідчить про їхній позитивний стан. Але 20% учнів виразили свої емоції темними кольорами. Були й такі, які взагалі нічого не намалювали, пояснивши це тим, що у них не було в житті щасливих днів. Використана методика стала своєрідним лакмусовим папірцем з визначення психологічного клімату в сім'ї. Нами зроблено припущення, що у цій кількості сімей порушена найголовніша їх функція – виховна.

Третя методика під назвою «Продовж речення» передбачала продовження учнями речення тими фразами, що першими спали на думку («Більше всього я боюсь...», «Я злюсь, коли ...», «Мені сумно, коли...»). 75% дітей дали схожі відповіді на одні і ті ж запитання. Вони згадували про темноту, павуків, змії тощо. 5% опитаних зазначили, що вони нічого не бояться. 20% – згадували про страх перед батьками, що може свідчити про недовірливі сімейні взаємини. А ті страхи, які діти переживають у сім'ї, вони поширюють потім на спілкування з однолітками, друзями та ін.

Крім цього, нами опитано батьків. Їм пропонувалося дати відповіді на запитання анкети: «Чи звертаєте увагу на такі прояви емоцій своєї дитини: крик, істерика, бійка, лихослів'я?», «Чи робите зауваження дитині?», «Чим займається дитина, коли приходить додому зі школи (крім уроків)?», «Якого характеру дитина дивиться фільми або грає в ігри?», «Чи контролюєте те, що ваша дитина дивиться?», «Чи може ваша дитина образити тварину або іншу дитину?» «Як реагуєте на це?», «З чим асоціюєте сімейне благополуччя?».

За даними анкетування виявлено, що 70% батьків постійно приділяють увагу дітям, реагують на прояви агресії, проводять різні виховні бесіди. 20% з різних причин, наприклад, за браком часу,

визнають, що недостатньо приділяють увагу дітям. Слід врахувати, що серед цих 20% – неповні та неблагополучні сім'ї. Також 10% батьків відповіли, що проявів агресії не спостерігали.

У ході констатувального етапу експерименту використано методику Басса-Даркі, адаптовану для дітей молодшого шкільного віку. Зазначений тест передбачав відповіді «так» або «ні» на задані запитання. Отримані результати показали, що 30% опитаних страждають фізичною агресією, 40% – непрямою і 30% – вербальною.

Отже, результати діагностики свідчать, що опитаним учням притаманна агресивна поведінка у різних її проявах. Відтак, це потребує розробки і впровадження відповідних корекційних програм, соціально-педагогічної роботи з батьками, виховних зусиль класного керівника, соціального педагога, шкільного психолога, спрямованих на своєчасне виявлення та подолання агресивності учнів.

УДК 37.018: 379.8

КОРОТКОВА Дарина, *магістрантка гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник –КОВАЛЬЧУК Т. І., канд. пед. наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ УСВІДОМЛЕННЯ СУТНОСТІ ДОЗВІЛЛЯ

Раціоналізація і підвищення культури дозвілля органічно пов'язані з удосконаленням всієї системи життєдіяльності, в тому числі і соціальної роботи, яка виступає як сприятливе явище для соціалізації представників всіх верств населення, соціальної інтеграції груп та індивідів, а також для підтримки стабільності суспільства. Розвиток суспільства сприяв виникненню інституту соціальної роботи. Проблематика дослідження полягає у визначенні педагогічного і рекреаційно-дозвілльового потенціалу соціальної роботи на основі досвіду західноєвропейських країн і розгляді його у взаємозв'язку з національно-культурними традиціями України у контексті аналізу взаємозбагачуючого впливу взаємодіючих нині культур.

В останнє десятиліття в Західній Європі сформувалася досить ефективна система організації культурно-дозвілльової і соціальної діяльності різних груп населення, у тому числі людей, які опинилися у кризових ситуаціях [3]. Вирішення багатьох проблем соціальної роботи пов'язане з раціональною організацією вільного часу, удосконаленням сфери освіти, культури і мистецтва, використанням рекреаційного і розвиваючого потенціалу дозвілля. Важливими тут є засоби, форми і методи організації дозвілля, механізми створення умов для реалізації потенціалу особистості.

В Україні і близькому зарубіжжі цими проблемами займаються: А. Воловик, В. Воловик, В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк, В. Байкова, В. Бочарова, Т. Кисельова, Ю. Красильников, Г. Минц, В. Піча, В. Чижиков. Дозвілля у сфері соціальної роботи сприяє збереженню і розвитку духовних культурних цінностей, об'єднує людей, групи, співтовариства, нації. Важливо, щоб організація соціальної роботи у сфері дозвілля носила характер взаємозбагачуючого впливу різних існуючих культур.

Адекватне розуміння сутності соціальної роботи у сфері дозвілля сприяє оптимізації механізмів соціальної підтримки населення. Дуже важливою тут є культура народу. Чим вища культура суспільства і держави, тим більше продумана сфера дозвілля, система соціальної і культурної підтримки особистості, яка потребує розуміння, допомоги в тій чи іншій складній життєвій ситуації. Ефективність роботи цієї сфери – один з головних показників цивілізованості суспільства, держави, країни в цілому.

Разом з тим, від рівня розвитку самого суспільства залежить дозвілльова діяльність особистості. В організації дозвілля суспільство допомагає людині, а через соціальну роботу (в особі соціального педагога і працівника) підтримує особистість, яка перебуває у важкій життєвій ситуації.

Варто виділити три аспекти дозвілля: *релаксацію* (послаблення, зменшення напруги, розслаблення), *задоволення рекреаційних потреб і розвиток особистості*. У цілому дозвілля визначається як діяльність, в якій особистість прагне займатися чимось бажаним, пізнаючи світ і розширюючи свій світогляд [1, с. 21]. Дозвілля – явище соціальне, його неможливо вивчати окремо від суспільства, тому що існує нерозривний зв'язок між соціально-політичним, економічним і культурним

станом суспільства. Неможливо заперечувати, що дозвілля – це особиста справа кожного, але суспільство або допомагає і сприяє дозвіллевій діяльності, або впливає негативно на дозвілля особистості. Суспільство направляє інтереси особистості в певне русло, дає можливість вибору. Розглядаючи поняття «дозвілля», можна зробити висновок про те, що дозвілля пов'язане з соціальною роботою. Проте поняття «дозвілля» увійшло в наше життя значно раніше, ніж поняття «соціальна робота». В обох випадках особистість невіддільна від суспільства, його соціально-політичного і культурного розвитку [2, с. 17].

Без сумніву, сьогодні дозвілля впливає на розвиток соціальних зв'язків і сімейних відносин, на визначення особистістю свого місця в житті. У деяких ситуаціях дозвілля сприяє вирішенню конфліктів і подоланню труднощів, активізації особистісного потенціалу, розвитку здібностей прийняття і реалізації власних рішень, підвищенню комунікативної компетентності. Завдання соціального педагога – кваліфіковано запропонувати особистості саме ту дозвіллеву діяльність, яка максимально знизить гостроту проблем, що виникли у кризових ситуаціях. Саме таким чином вирішуються проблеми організації дозвілля у конкретних соціальних групах: серед важких підлітків, у неблагополучних сім'ях, у середовищі дітей-сиріт, інвалідів, біженців тощо.

Вивчення зарубіжного досвіду підготовки фахівців для соціальної роботи у сфері дозвілля дало змогу встановити, що у світовій практиці не створено універсальної моделі соціальної роботи у сфері дозвілля і підходу до визначення освітньо-кваліфікаційних рівнів, змісту освіти, побудови програм, структури, технологій організації навчального процесу. Загальними підходами, на яких базуються освітні моделі США, країн Західної Європи та багатьох інших країн світу є: етика, ідеали, цінності соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля, відданість своїй справі, служіння людям [1; 2]; наявність певної системи вимог до претендентів, що мають намір оволодівати технологіями соціальної роботи; єдність теоретичного компоненту освіти з практикою соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля; прагнення будувати процес професійного навчання у контексті неперервної освіти; орієнтація на підготовку фахівців до професійної діяльності на основі особистісно-орієнтованого підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова В. Г. Педагогика социальной работы. / В. Г. Бочарова М. :Аргус, 1994. – 124 с.
2. Доронкина Е. Г. Проблема осознания сущности досуга. / Е. Г. Доронкина //Социокультурная деятельность: Поиски, пробл., перспективы: Сб. ст. М., 1996. – С. 15–43.
3. Панов А. М. Социальное обслуживание населения и социальная работа за рубежом. / А. М. Панов. М. : Изд-во МГУ, 1994. – 200 с.

УДК 37: 343. 85 - 053.6: 351.743

КУРИСЬКО Юлія, *магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник – КУБЦЬКИЙ С.О., канд. пед. наук, професор*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Сьогоднішні темпи комп'ютеризації перевищують темпи розвитку всіх інших галузей. Без комп'ютерів і комп'ютерних мереж не обходиться сьогодні жодна середня фірма, не кажучи про великі компанії. Сучасна людина починає взаємодіяти з комп'ютером постійно – на роботі, вдома, в машині і навіть у літаку. Комп'ютери стрімко впроваджуються в людське життя, займаючи своє місце в нашій свідомості, а ми часто не усвідомлюємо того, що починаємо багато в чому залежати від працездатності цих дорогих шматків кольорового металу. Вже сьогодні комп'ютери відповідають за наведення і запуск ядерних ракет, за банківські перекази багатомільйонних сум грошей і багато інших систем, помилки в роботі яких дорого обходяться людям. На жаль навіть не обмежується залежність людини від комп'ютера.

Термін «комп'ютерна залежність» визначає патологічну пристрась людини до роботи або проведенню часу за комп'ютером. Вперше про комп'ютерну залежність заговорили на початку 80-х років американські вчені. Феномен формування патологічного зв'язку між людиною і комп'ютером став очевидний і набуває все більшого розмаху.

Сьогодні науковці виділяють 5 типів комп'ютерної залежності:

1. Нав'язливий серфінг (мандрівки в мережі, пошук інформації з пошукових сайтів).
2. Віртуальні знайомства.
3. Кіберсекс (захоплення порносайтами).
4. Схильність до онлайн-торгів та азартних ігор.
5. Кіберадикція (залежність від комп'ютерних ігор).

Виділяють чотири стадії розвитку психологічної залежності від комп'ютерних ігор: стадія легкої захопленості, стадія захопленості, стадія залежності, стадія прихильності.

Підлітковий вік в силу вікових психолого-педагогічних особливостей є найбільш схильним до комп'ютерної залежності. Рівень розвитку, що характеризує дітей підліткового віку, не є постійним. Він росте і змінюється разом зі зміною умов життя суспільства. Сучасний підліток всебічно поінформований. Для поведінки підлітка характерна й те, що він перестав все приймати на віру, став тонше та детальніше помічати недоліки в поведінці і висловлюваннях дорослих. Підліток дорожить думкою однокласників. Невміння знайти своє місце в колективі учнів призводить до замкнутості, самотності, що може з'явитися причиною недисциплінованості, пошуків діяльності поза колективу однолітків. Психолого-педагогічні дослідження показують, що більшість учнів підліткового віку займаються самовихованням, хоча не у всіх воно носить стабільний характер.

Соціологічно-педагогічні дослідження даної проблеми доводять, що для профілактики виникнення комп'ютерної залежності у неповнолітніх потрібно: посилити виховну роботу з дітьми з метою формування раціональних потреб самостійного критичного мислення, проводити роз'яснювальну роботу серед батьків про чинники та наслідки виникнення комп'ютерної залежності дітей; з боку батьків поширити контроль за підлітками під час використання комп'ютера, обмежити тривалість комп'ютерних ігор, ввести певні вікові обмеження для комп'ютерних гравців, розробити типологію ігор та вік, з якого можна грати в дані ігри; встановити певні обмеження щодо сценарію ігор, заборонити ігри, які пропагують асоціальні установки.

Дослідження рівня ігрової комп'ютерної залежності у підлітків проводилося в два етапи, тобто до та після впровадження соціально-педагогічної програми. Експеримент проводився на основі спостережень та анкети «Місце сучасних інформаційних технологій у житті дітей та підлітків».

Дослідження показало, що як в експериментальній, так і в контрольній групі підлітки мають досить високий рівень комп'ютерної ігрової залежності, звичайно про кібернетичну лудоманію не йдеться, але дана залежність може призвести до негативних наслідків в житті та подальшій діяльності підлітків. На основі даних було обрано соціально-педагогічну програму з профілактики комп'ютерної залежності підлітків в середній загальноосвітній школі.

Головне в програмі «Світ очима дітей» – системний підхід до формування позиції школяра, створення умов для його самопізнання і самовиховання за допомогою виховних заходів.

Запропонована програма профілактики була розрахована на півроку навчання в середній загальноосвітній школі, заняття проходили один раз на тиждень з дітьми та їх батьками на протязі 30-40 хв.

Після впровадження соціально-педагогічної програми була проведена повторна діагностична програма вивчення рівня комп'ютерної залежності.

Порівняння експериментальних даних засвідчило про ефективність апробованої соціально-педагогічної програми з профілактики комп'ютерної залежності. Експериментальним шляхом ми довели, що спад комп'ютерної залежності підвищився в експериментальних класах з допомогою соціально-педагогічної програми з профілактики комп'ютерної залежності.

*ЛАПТЄВА Ірина, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КУБИЦЬКИЙ С.О.,
канд. пед. наук, професор*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Особливої значущості сьогодні набуває проблема соціалізації дітей дошкільного віку. І хоча дошкільник, в силу своїх вікових особливостей, ще не включений у наукове пізнання дійсності, але в його свідомості на емоційно-образному рівні уже формується певне уявлення про світ, і від того, як індивід сприймає світ, буде значною мірою залежати, яким чином він буде в ньому діяти. У зв'язку з цим дошкільному навчальному закладу відводиться особлива роль – спільно з сім'єю стати провідною соціальною інституцією соціалізації дошкільника.

Узагальнення наукових підходів до вивчення проблеми дало змогу визначити соціалізацію як процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини із стихійними та цілеспрямовано створеними умовами її життя на всіх вікових етапах. У соціально-педагогічному аспекті соціалізацію розглядають як складний процес залучення особистості до соціального життя, у результаті чого вона отримує та змінює свій соціальний статус і соціальну роль, формує власний духовний світ та індивідуальність.

З'ясовано, що соціалізація особистості в дошкільному віці є процесом становлення дитячої особистості у її взаємодії із соціальним світом на основі порівневого входження дитини у систему соціальних зв'язків, активного освоєння соціокультурного досвіду через її суб'єктивне пізнання суспільного довкілля та конструювання образу соціального світу. Важливим змістовим компонентом процесу соціалізації дитини-дошкільника визначено образ соціального світу. Дитячий спосіб ставлення до світу відзначається цілісністю, яскравістю і безпосередністю життєвих вражень, гостротою переживань безлічі різних життєвих подій. Живе образне сприйняття дитиною природного і соціального довкілля шляхом їх відкриття у поєднанні з найрізноманітнішою практичною діяльністю слугує значущим джерелом інформаційного і духовного збагачення образу світу, що формується у її свідомості.

Соціальний розвиток дитини дошкільного віку є взаємопов'язаним процесом соціалізації-індивідуалізації, який, з одного боку, містить засвоєння соціокультурного досвіду у вигляді правил, норм, способів поведінки, еталонів дії і взаємодії людей в соціумі, а з іншого – процес розвитку сутнісного «Я» дитини, її індивідуальності та неповторності, певної автономності та незалежності від соціуму, водночас здатної гармонійно та ефективно адаптуватися до нових умов соціального середовища, що знаходиться у стані постійних змін. Соціальний простір дитинства є простором соціального світу, що обумовлює процес соціалізації особистості дитини і має такі складові: суспільне довкілля, до якого відносимо світ дорослих та світ дітей; культурологічну доміную змiсту дошкільної освіти; цілісну картину світу, що відображена у дитячій субкультурі. Складовими процесу соціалізації особистості у дошкільному віці визначено соціальну адаптованість, соціальну активність та соціальну компетентність.

В якості головної характеристики соціалізації дітей дошкільного віку було обрано такий показник як рівень соціалізованості (результат сформованості соціального досвіду, соціальної обізнаності та соціальної позиції дитини). Виокремлено такі критерії та показники соціалізованості дітей дошкільного віку: критерій соціальної адаптованості з показниками – ставлення дитини до нових соціальних умов, особливості емоційного стану дитини, домінування настанов на взаємодію з дітьми; критерій соціальної активності з показниками – наявні прояви ініціативності, наявні прояви активності, наявні прояви самостійності; критерій соціальної компетентності з показниками – соціальний інтелект як здатність вирішувати соціальні проблеми у запропонованих ситуаціях, ціннісні орієнтації дітей та їхні духовні потреби, сформованість соціальних норм поведінки дитини.

Застосування діагностичних методик дозволило визначити чотири рівні соціалізованості дітей

дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу: високий, достатній, середній, низький.

На основі теоретичного дослідження та вивчення матеріалів констатувального зрізу була розроблена експериментальна програма супроводу соціалізації дітей у дошкільних навчальних закладах, що передбачала забезпечення таких соціально-педагогічних умов: 1) активне пристосування дітей до нових для них соціальних умов життєдіяльності, набуття соціально-емоційної рівноваги та стійкості до впливу змінних умов соціального середовища (адаптаційно-орієнтаційний етап супроводу); 2) формування уявлень про способи та норми спілкування з довкіллям; розвиток активності, ініціативності, самостійності і відповідальності як базових якостей особистості (конструктивно-рефлексивний етап супроводу); 3) залучення дітей у широке соціальне довкілля для формування уявлень про суспільне життя людей, формування гармонійних взаємин з однолітками через організацію взаємодії, вибудовування соціальної поведінки дитини в суспільному довкіллі (соціально-зорієнтований етап супроводу).

Соціально-педагогічні умови супроводу соціалізації дошкільників спрямовані на становлення дитячої особистості у її взаємодії із соціальним світом, на основі порівневого входження дитини у систему соціальних зв'язків та освоєння соціокультурного досвіду через її суб'єктивне пізнання суспільного довкілля та конструювання образу соціального світу.

МАЦЬОХА Тетяна, *магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник –ЛУЗАН П. Г., докторпедагогічних наук, професор*

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

Чомусь в нашому суспільстві прийнято вважати дитини чимось добрим, цінним і дуже важливим. Безліч родин створюється навколо цього ядра, підлаштовуючи, переробляючи, ламаючи своє життя під дитину. Вже з цього моменту починають формуватися кайдани, які знайдуть своє відображення, коли дитина виросте, і виросте зовсім не такою, якою її старанно «ліпили» всі, хто тільки міг: бабусі, мама, тато, тітки та інші. В дитині дійсно наявний потенціал людини, особистості, проте з цього зовсім не випливає, що з неї в майбутньому дійсно вийде людина. Як недостатньо мати очей, щоб бачити, і рук, щоб творити, так само недостатньо містити в собі цей потенціал, щоб стати людиною. Потрібні особливі суспільні умови, які дозволять дитині побачити світ людським поглядом, перетворити свої кінцівки в діяльнісний початок, розвинутися з кандидата в людину в повноцінну особистість.

Однак любов батьків руйнує можливість цієї метаморфози з самого початку, перетворюючи дитину в специфічний вид власності. По своїй суті дитина - це улюблений раб, про життя якого батьки дуже турбуються, при цьому продовжуючи тримати його в неволі, формуючи в ньому лише примітивні потреби, такі як, наприклад, їсти, спати, бути конкурентоспроможною особистістю.

Так багато любові, яка буквально душить дитину. А може досить вже любити дітей? Може пора з ними вже якось по-людськи?

Більшість дітей абсолютно відірвані від реального життя, вони ніяк не долучені до суспільної діяльності. Вони живуть в сурогатному, відчуженому світі, який їм з такою любов'ю створюють батьки - світ без турбот, без проблем, без протиріч.

У 1956 році француженка Марсель Же Бер проводила дослідження розвитку дітей в Уганді, і отримала несподівані результати. Незважаючи на безмірну любов європейців до своїх чад і прагненню виховувати їх, виявилось, що за рівнем психічного і фізичного розвитку маленькі африканці з бідних сімей в перші роки життя значно обганяють європейських дітей. При всій складності їх життя, діти чомусь розвиваються швидше, правда, це триває десь до 3-4 років, в подальшому ситуація кардинально змінюється завдяки досягненням цивілізації.

Європейські батьки водять дітей по центрам раннього розвитку починаючи з 2-х років, розважають і розбещують їх. В африканських сім'ях поява дитини - справа буденна. Люди живуть своїм природним життям, і привчають до цього життя своє потомство в міру їх дорослішання. Мама-африканка

не тримає малюка в ліжечку, не возить в колясці і не садить в манеж. З народження малюк знаходиться біля матері, прив'язаний до неї хусткою або шматком матерії. Він постійно примотаний до неї, щоб вона не відволікалася від громадських справ і залишалася повноцінним членом громади. Діти ростуть врівноваженими, не примхливими, з народження вони усвідомлюють себе в цій цілісності, в яку поступово все більше вливаються.

Єдині ж можливі взаємин європейських батьків з дітьми - це поклоніння дитині. Сучасні «професійні» батьки все контролюють, все знають. Навіть найпростіша гра, і та була відібрана у дітей і вписана в графік щоденних занять. І те, що повинно було бути спонтанним і вільним, зараз ретельно сплановано.

Діти давно вже стали найпотужнішим інструментом для розкрутки гонки споживання. Змусити людину любити себе маніакальною любов'ю - це все-таки досить складне морально-етичне завдання. А ось любов до дитини - з півоберту. Далі тільки лічильник включай. У суспільстві був вміло сформований загальний підхід до того, що діти - особливі. Адже це так вигідно. Кожна дитина особлива, тому і речі їй потрібні тільки особливі. Але ж кожна дитина незабаром стане дорослим. І що тоді? Як щодо кожного дорослого? Хіба кожен дорослий також особливий? А якщо ні, тоді коли він переходить від особливого до посереднього?

«Особливістю» дитини успішно скористалося комерційне телебачення, перш за все рекламна індустрія. Культ дитини став відкрито пропагуватися з 50-х років ХХ століття, коли в США було створено перше комерційне телебачення. Гасло: «Усе найкраще дітям» набуло нового, товарного забарвлення, і під ярликом «кращого» стала підноситися саме наявність тих чи інших товарів для дитини. Якщо ж ви не купуєте «краще», значить, ви недостатньо любите своє чадо; що ж подумают оточуючі, як бути з громадською думкою і суспільною нормою, адже їх ніхто не відміняв. Правда, мало хто замислюється над тим, що вона може бути «фальшивою» і існувати просто тому, що певне коло людей цікавить власне збагачення, а не те, наскільки щаслива ваша дитина і наскільки добре для неї така сила-силенна «дитячих» товарів.

Свого часу педагогіка була свідомо поставлена в служіння товарної індустрії, адже з'явилася необхідність науково підкріплювати «особливість» дітей і їх потреб. Сучасна педагогіка переживає не найкращі часи, вона остаточно деформувалася в науку про дітей. Саме діти давно вже стали її центральною складовою, сонцем, навколо якого обертаються всі інші небесні тіла. Педагоги не задаються питанням, як виростити людину, особистість, вони щосили кричать про те, що дитина - це вже особистість, і ставитися до неї потрібно відповідно. Проте дозвольте, звідки ж вона в ній взялася, ця особистість? Невже вона закладена в людських генах? Достатньо вийти з утробы матері - і ти вже особистість.

Насправді, як говорив Ільєнков, «особистість не тільки існує, а й вперше народжується саме як «вузлик», що зав'язується в мережі взаємних відносин, які виникають між індивідами в процесі колективної діяльності з приводу речей, створених і створюваних працею» [1; 670]. І ніяк інакше.

Суспільні відносини будуть грати тут визначальну роль, адже вплив батьків на дитину починається і закінчується в рамках громадського, навіть якщо вони свідомо від цього йдуть. Яскравий тому приклад - виховання в сім'ї Нікітіних. Знамениті педагоги-практики, батьки сімох дітей, стали відомими в усьому світі з 60-х років ХХ століття завдяки тому, що привернули увагу громадськості до унікальних можливостей раннього розвитку дітей і заклали в свій час основи для того, що сьогодні називається «свідомим батьківством».

Однак навіть у Нікітіних правильно сформований всередині сім'ї «вузлик» при виході на суспільне показав свою однобічність. Діти з високими, навіть геніальними досягненнями в фізичному та інтелектуальному плані незабаром стали такими ж, як і їхні ровесники. Суспільство виявилось не готовим їх прийняти, дати їм той рівень відповідальності, значущості діяльності, який вони потребували для подальшого становлення, розвитку.

Необхідно зрозуміти, що «особистість взагалі є одиничним вираженням життєдіяльності» ансамблю соціальних відносин взагалі». Дана особа є одиничним виразом тієї по необхідності обмеженої сукупності цих відносин, якими вона безпосередньо пов'язана з іншими індивідами - «органами» цього колективного «тіла», тіла роду людського» [1; 671].

Головне завдання педагогіки і полягає в тому, щоб створити якісно новий рівень потреби, значимості цієї особистості в суспільній системі. Не випуск штампованих індивідів, які стануть незамінними гвинтиками у виробництві, а виховання особистостей, які зроблять виробництво гвинтиком в побудові нового суспільства. Саме в такому масовому масштабі необхідно мислити сучасним педагогам і батькам, не більше і не менше. І тут не існує універсальної готової схеми, методу, підходу, який вирішить всі поставлені завдання педагогіки. Але ні в якому разі ми не маємо права зводити педагогіку до рівня науки про дитину.

Як казав свого часу Януш Корчак: «одна з грубих помилок - вважати, що педагогіка є наукою про дитину, а не про людину. Гарячкувата дитина, не пам'ятаючи себе, вдарила; дорослий, не пам'ятаючи себе, вбив. У простодушної дитини виманили іграшку; у дорослого - підпис на векселі. Легковажна дитина за десятку, дану їй на зошит, купила цукерок; дорослий програв в карти всю свою власність. Дітей немає - є люди, але з іншим масштабом понять, іншим запасом досвіду, іншими потягами, інший грою почуттів ... » [2; 110].

Діти - це ідеальний варіант для розвитку товарного виробництва, нагромадження речей, збільшення додаткової вартості, адже вони бездумні, вимогливі, примхливі, вони поки ще не здатні бачити світ очима всього людства. Вони виходять зі своїх примх, тому що їх так навчили. Для них продукується величезна кількість товарів, які не пропонують змістовної складової, але при цьому мають привабливу зовнішню оболонку. Діти вчать любити щось, лише привласнюючи це собі. Так само, як батьки не зуміли полюбити їх, не володіючи, не привласнюючи собі, адже це мало б на увазі наявність людського суспільства і їх реалізації як особистостей в цьому суспільстві.

Але якщо наявне суспільство не людське, а капіталістичне, що тоді? Звідки взяти правильне розуміння дитини та її суспільної ролі? Необхідно протистояти існуючому стану речей, зуміти розгледіти в цьому житті перехідний момент - процес подолання; побачити в нинішньому моменті можливість переходу в майбутнє, в людське. Завдання дійсно непросте. І перш за все тому, що самим батькам необхідно зуміти стати і бути людьми навіть при абсолютно нелюдських умовах життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ильенков Э.В. *Философия и культур* / Э.В.Ильенков. – Москва-Воронеж: «МОДЭК», 2010. – 808 с.
2. Корчак Я. *Как любить ребенка* / Януш Корчак. – М.: АСТ, 2014. – 308 с.

УДК 37.015.3-053.6: 616.89-008.441.44

ОСТРОВСЬКА Олена, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Суїцидальна поведінка сьогодні є глобальною суспільною проблемою. Високий рівень самогубств в більшості розвинених країн світу і районах СНД ставить питання про причини виникнення цього явища і способах його запобігання.

Різні теоретичні положення та гіпотези будували безліч зарубіжних і вітчизняних учених. Серед них були такі вчені, як Е. Дюркгейм, запропонував свою соціальну теорію суїциду, згідно з якою самогубство є результатом розриву індивідуумом взаємин з тією соціальною групою, до якої він раніше належав, його вважають «батьком суїцидології», З. Фрейд, А. Адлер (розглядає суїцид як результат кризи), К. Юнг (вказував на несвідоме прагнення людини до духовного переродження), Р. Мей і К. Роджерс (підкреслюють емоційні переживання в походженні суїцидальної поведінки), В. Франкл (екзистенційна тривога переживається як страх перед безнадією, провини й осуду, це веде до суїцидальних дій), Е. Фромм (спробував розглянути самогубство як вроджене потяг до смерті), розглядали гештальт-психологи (при поєднанні захисних механізмів відбувається реалізація суїцидальної дії) та інші.

Суїцид як соціальне явище – стійкий статистичний факт і виключно людський акт. Особи, які вчиняють суїцид, зазвичай, страждають від сильної душевного болю і перебувають у стані стресу, а також відчують неможливість впоратися зі своїми проблемами. Людина вчиняє самогубство через емоційні розлади чи порушення, недостатню увагу приділену людині, неможливість вирішення життєвих проблем, певні невдачі. Ознаками емоційних порушень є:

- втрата апетиту або імпульсивне переїдання, безсоння або підвищення сонливості упродовж останніх днів;
- часті скарги на соматичні недомогання (на біль в животі, головний біль, постійна втомленість);
- незвичайно зневажливе ставлення до свого зовнішнього вигляду;
- постійне відчуття самотності, безкорисності, провини або сумніву;
- відчуття нудьги при проведенні часу у звичайному оточенні або виконанні роботи, яка раніше приносила задоволення;
- ухиляння від контактів, ізоляція від друзів, в сім'ї, перетворення в людину-одинака;
- порушення уваги зі зниженням якості виконуючої роботи;
- роздуми про смерть;
- відсутність планів на майбутнє;
- раптові приступи гніву, які часто виникають з-за дрібниць.

Структурою суїцидальної поведінки вважають: соціально-ситуаційні фактори, особистісні фактори, конфлікт, соціально-психологічну дезадаптацію, крах ціннісних установок (втрата сенсу життя), провокуючі фактори, мотиваційну готовність, зовнішні фактори, пресуїцид, суїцид. Суїциди діляться на три основні групи: істинні, демонстративні і приховані. Істинний суїцид направляє бажанням померти, не буває спонтанним, хоча іноді і виглядає досить несподіваним. Такому суїциду завжди передують пригнічений настрій, депресивний стан або просто думки про відхід з життя.

Демонстративно суїцид не пов'язаний з бажанням померти, а є способом звернути увагу на свої проблеми, покликати на допомогу, вести діалог. Це може бути і спроба своєрідного шантажу. Смертельний результат в даному випадку є наслідком фатальною випадковістю. Прихований суїцид – вид суїцидальної поведінки, що не відповідає його ознаками у строгому сенсі, але має ту ж спрямованість і результат. Суїцидальна поведінка поширена в підлітків, тому що діти у цьому віці досить чутливі до стресових ситуацій, мають певні розлади, порушення, а також мають схильність до самогубства.

Емпіричне дослідження проводилося в 9-11 класах Розкішнянської ЗОШ I–III ступенів. Загалом було опитано 62 учні. За його результатами серед старшокласників визначено схильності до суїцидальної поведінки: 25% становить високий рівень схильності та потребує корекційної роботи, 13% – низький, 38% – середній рівень схильності, що потребує до себе уваги і допомоги. У 10 класі ситуація трохи складніша, при проведенні дослідження в учнів виникла агресія, непорозуміння, недовіра. За цими результатами: 15% учнів мають високий рівень схильності до самогубства, 31% – середній рівень, 54% – низький рівень. В 11 класі 20 учнів, які досягли 18-річчя, тобто майже сформовані особистості, в яких вже є своя думка про суспільство і кожен з ним індивідуальність, має свої особливості. У цьому класі визначено схильність до самогубств: 17% – низький рівень, який не потребує додаткової уваги, 17% – високий рівень, який потребує корекційної роботи і консультацій, 45% – середній рівень схильності, який потребує уваги до учнів.

Завдання загальної профілактики суїциду: підвищення групової згуртованості дитячих та педагогічного колективів, оптимізація психологічного клімату. Вони можуть бути реалізовані в наступних заходах: діагностика учнівських та педагогічного колективів з метою уточнення особливостей соціально-психологічного клімату; тренінги згуртування та комунікативної компетентності в дитячих колективах; групові заняття з профілактики емоційного вигорання для педагогів; а також інші заходи для оптимізації психологічного клімату (акції, великі психологічні ігри, конкурси та ін).

Взаємовідносини з учнями повинні будуватися на основі поваги, переконання, спокійному, доброзичливому тоні спілкування. Для запобігання суїцидів у дітей вчителі можуть: вселяти в дітей упевненість у свої сили і можливості, вселяти їм оптимізм і надію, проявляти співчуття і розуміння, здійснювати контроль за поведінкою дитини, аналізувати його стосунки з однолітками. Отже, установка

освіти, де підлітки проводять третину дня, представляється ідеальним середовищем для проведення програми запобігання самогубствам.

УДК 94(477)

ПІДДУБНЯК Катерина, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДУ ПОТЕРАПІЇ

На початку 2015 року Фонд допомоги дітям «Дитина з майбутнім» (Київ, Україна) підбив підсумки ініційованого ним громадського опитування з проблем ситуації дітей з особливими потребами в Україні.

За даними провідних світових організацій, що займаються цими питаннями, за останні роки кількість людей з таким розладом неухильно зростає і сьогодні складає 1% від усього населення планети, тобто більше, ніж усе населення України. Тим часом, кількість людей з психоемоційними захворюваннями в Україні сьогодні залишається невідомою через відсутність статистики, труднощі з діагностуванням і всі інші проблеми, закономірно притаманні державі, яка тільки нещодавно усвідомила і визнала наявність даної проблеми. Статистичних даних в Україні з даного питання практично немає, а існуючі цифри не тільки не відображають реальний стан справ, а й суперечать одні одним. Так, наприклад, за даними МОЗ, в Україні офіційно проживає 3200 людей з аутизмом. Насправді, говорять практично всі представники громадських організацій, реальні цифри в кілька разів вищі. В останні роки практичні лікарі, психологи та соціальні педагоги стали інтенсивно впроваджувати у практику лікування деяких хвороб людей (дитячий церебральний параліч, затримки психосенсомоторного розвитку, затримка мовного розвитку, ранній дитячий аутизм, генетичні захворювання, реабілітація при онкозахворюваннях, реабілітація після інсульта, цукровий діабет, сколіоз I, II степені, девіантна поведінка і т.д.) метод іпотерапії. Усе це підтверджує актуальність обраної теми досліджень, її своєчасність у зв'язку з необхідністю застосування даного методу на практиці.

На думку І. Штрауса, В. Мухіна [2; 3] та ін. метод іпотерапії є достатньо ефективним для лікування дітей з органічними ураженнями нервової системи. Нейрофізіологічне лікування з використанням верхової їзди, як зазначають І. Колкер, В. Михайленко, І. Шмакова [1], успішно лікує симптоми і позитивно впливає на перебіг дитячого церебрального паралічу. Нашою метою було теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методу іпотерапії у лікуванні дітей.

Для досягнення цієї мети аналізувалася психолого-педагогічна література з проблеми дослідження, вивчалася категорія «іпотерапії» в соціально-педагогічній науці, експериментально перевірявся рівень ефективності методу іпотерапії, розроблялися методичні рекомендації соціальним педагогам для застосування методу іпотерапії для дітьми з органічними ураженнями нервової системи.

Іпотерапія є нетрадиційним методом реабілітаційного лікування та соціальної адаптації хворих дітей. Досліджувався зміст і шляхи застосування методу іпотерапії в сучасних умовах.

Отже, іпотерапія – це метод реабілітації, заснований на психосенсомоторному впливі на вершника. Іпотерапія входить у стандарти медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи в рамках одного з компонентів комплексного реабілітаційного процесу. По суті, іпотерапія є видом фізіотерапії, але має набагато більше можливостей, оскільки об'єднує три сфери впливу на вершника: *біомеханічну, психоемоційну, біоенергетичну*. При такому поєднанні факторів впливу ефективність методу дуже висока.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх використання дозволить виявляти рівень кризового стану в боротьбі з психологічними захворюваннями та соціальної адаптації,

визначати його причини, формувати та реалізовувати систему соціальних програм з урахуванням рівня кризового стану, що сприятиме підвищенню ефективності соціалізації.

Список використаних джерел

1. Колкер И. А. Детский церебральный паралич. Инструментальная диагностика. Лечение / И. А. Колкер, В. Е. Михайленко, И. П. Шмакова. – Одесса : Пласке, 2006. – 312 с.
2. Мухін В. М. Фізична реабілітація: підручник / Мухін В. М. – 3-тє вид., перероблене та доповн. – К. : олімп. л-ра, 2000. – 422 с.
3. Штраус И. Иппотерапия. Нейрофизиологическое лечение с применением верховой езды: пер. с нем. / И. Штраус. – М. Московский Конноспортивный клуб инвалидов, 2000. – 102 с.

УДК 37.013.42:74/79

РИБАКОВА Анастасія, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**,
канд. пед. наук, старший викладач

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Соціальне виховання – цілеспрямований, послідовний, системний процес оволодіння та засвоєння дітьми загальнолюдських цінностей, соціального досвіду.

Одним із його засобів є мистецтво. На сьогодні цей вид людської діяльності представлений широким спектром форм. За різними класифікаціями мистецтвом вважають малярство, скульптуру, графіку, кераміку, музику, спів, танці, театралізовані дії, художню літературу, фотографію, кіно, поезію, архітектуру, акторське мистецтво тощо.

Про те, наскільки воно є важливим виховним засобом свідчать його функції. Так, через різні художні образи дитина пізнає світ. Саме мистецтво створює ідеали як приклади для наслідування, розширює кругозір, вчить мислити критично. За допомогою аксіологічної функції засобами мистецтва можна прищеплювати цінності. Крім того, мистецтво є сугестивним, адже здатне навіювати потрібні думки, викликати певні почуття, створювати необхідні емоційні стани, впливати на свідомість дитини і, зрештою, формувати бажану її поведінку.

Засоби мистецтва володіють широкими виховними можливостями. За їх допомогою формують патріотичні почуття, правосвідомість, моральні якості тощо. Мистецтво виконує ще й функцію катарсису, тобто духовного очищення людини під час сприйняття, перегляду твору мистецтва. Також мистецтво здатне компенсувати, наприклад, позитивні емоції.

Акцентуючи увагу на мистецьких творах, дитина відволікається, переключає свою увагу від зовнішніх чи внутрішніх подразнюючих факторів. За допомогою мистецтва у неї формуються ще й естетичні смаки, вона вчиться бачити красу й отримувати від цього насолоду.

Мистецтво на сьогодні доволі широко використовується при вирішенні соціально-педагогічних проблем дитини. Його форми знайшли застосування у реабілітаційній та корекційній педагогіці. Так, у роботі з дітьми із психофізичними порушеннями, емоційними розладами, синдромом Дауна використовується арттерапія. Вона дозволяє врахувати вікові особливості дітей і тяжкість патології. Найпоширенішими прикладами є малювання пальчиковими фарбами, аплікація, піскова, музична, літературна терапія, ізіотерапія.

Отже, мистецтво – невід’ємний засіб соціального виховання. Для того, щоб воно набуло ще більшої ваги у суспільстві, його слід популяризувати, але при цьому треба визначитися, яку духовну цінність несе в собі книга, музика чи пісня. А чи виконують вони свої функції, чи просто є засобом розваг.

СЕРЕДЮК Оксана, магістрантка
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК У ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Соціально-економічний, політичний та культурний розвиток держави провокує появу та еволюцію негативних соціальних явищ у підлітковому середовищі. Через свою вразливість таке середовище першим піддається впливу різноманітних негативних факторів, що руйнівно відображаються на процесі становлення особистості. Негативні явища в підлітковому середовищі є соціально-педагогічною проблемою, що потребує теоретичних досліджень та практичного вирішення.

Сьогодні проблема подолання негативних явищ у молодіжному середовищі привертає увагу багатьох дослідників. У дослідженнях А. Капської, О. Балакірева, О. Яременко, Б. Братусь з питань профілактики девіантної (відхилення від норми) поведінки молодших школярів у навчально-виховному процесі, зазначено, що існує реальна проблема формування адиктивної поведінки дітей шкільного віку, виявами якої є тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотичних речовин тощо.

Необхідно звернути увагу на той факт, що поява шкідливих звичок є тільки наслідками, а причини, як зауважують фахівці, пов'язані з труднощами саморегуляції (вольової сфери, відчуттів, самооцінки, відношення, турботи про себе) й адаптації. Упродовж багатьох років вживання алкоголю, тютюну досліджувалися такими вченими різних країн як: Н. Анісімов, О. Балакірева, С. Гарницький, А. Капська, Н. Максимова, А. Маюров, Л. Лохвицька, О. Петрашук, О. Пилипенко, О. Яременко та багато ін. Медичні обстеження довели, що такі залежності не передаються генетично, передається лише схильність до них, яка формується під дією негативних чинників соціального середовища. Тематика подолання шкідливих звичок у підлітковому середовищі стає предметом обговорення не тільки фахівців, а й широкої громадськості.

Робота з підлітками має орієнтуватися на утвердження здорового способу життя: сприяння розумінню дітьми і молоддю через просвітницьку роботу переваг здорового способу життя; стимулювання до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції; визначення шляхів позитивної соціалізації молоді, здобуття знань, умінь і навичок здорового способу життя та відмова від негативних явищ та поведінки; формування принципів здорового способу життя; використання соціально-педагогічних технологій для подолання негативних явищ у підлітковому середовищі; заняття спортом та залучення підлітків до тренування у спортивних секціях.

Одним із шляхів подолання негативних явищ є профілактика. Профілактика шкідливих звичок в широкому сенсі має відношення до уникнення або полегшення проблем, пов'язаних з вживанням речовини. Невід'ємною частиною системи формування ціннісного ставлення до здорового способу життя є позакласна робота: бібліотечна виставка, конкурс плакатів, спортивні змагання, ділова гра-конференція, брейн-ринг, заходи із залученням різних фахівців. Позитивну роль відіграє фізкультурно-оздоровча робота, реалізована через уроки та позакласні заходи (спортивні секції, змагання). Також необхідні моніторинги щодо виявлення учнів «групи ризику» із адиктивною поведінкою, а також методи виборчої профілактики (тренінги, індивідуальна робота) з різними групами учнів, що дає позитивний результат. Пропаганда здорового способу життя, формування валеологічної грамотності може здійснюватися у школі через батьківські лекторії, радіопередачі, випуск бюлетенів, стінгазет, проведення Декади здоров'я, вшанування спортсменів, участь в акціях «Всесвітній день боротьби зі СНІДом», «Всесвітній день боротьби з наркоманією», «Всесвітній день здоров'я».

У Ружинському районному Центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Житомирської області проведено 11 лекційно-тренінгових занять, 4 відеолекторії, 6 тренінгів, 5 бесід, до яких залучено 372 особи сільської молоді та підлітків. На рис. 1 відображено результати дослідження життєвих

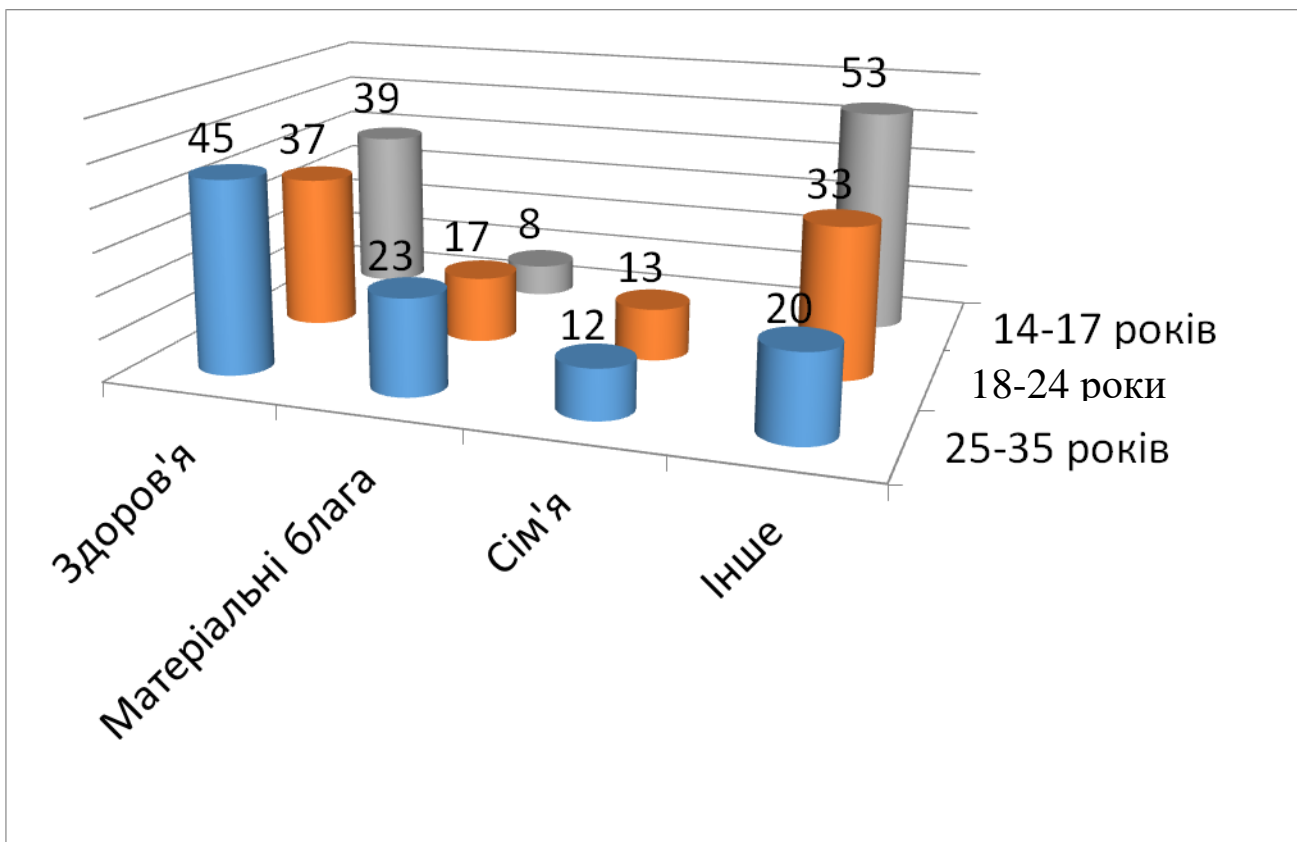

Рис. 1 Результати дослідження «Життєві пріоритети молоді» у Ружинському районі (у відсотках)

пріоритетів підлітків та молоді Ружинського району. Як бачимо, здоров'я є найбільшим пріоритетом молоді 25-35 років (45 %), найменшим – у віці 18-24 роки (37 %). У підлітків і старшокласників (14-17 років) здоров'я на другому місці – 39 %, а у перелік пріоритетів не входять матеріальні блага (8 %) і сім'я (0 %).

Визначено, що серед всіх методів, що застосовуються у процесі соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління та алкоголізму у підлітковому та молодіжному середовищі, найефективнішими є: методи профілактичної інтервенції (бесіда, диспут, створення ситуацій морального вибору, вправлення тощо); серед всіх форм соціально-педагогічної профілактики тютюнопаління та алкоголізму у дітей та підлітків – соціально-психологічні тренінги, зустрічі з медичними працівниками, представниками правоохоронних органів; спортивні свята, профілактичні консультації, конкурси дитячих малюнків, плакатів і коміксів; лекційно-тренінгові заняття, відеолекторії тощо.

УДК 37.013.42 : 376

СІЛЬВЕСТРУК Леся, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КУБИЦЬКИЙ С.О.**,
канд. пед. наук, професор

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Останнім часом Україна зіштовхнулася з необхідністю працювати з новою групою громадян – внутрішньо переміщеними особами – це громадяни України, особи без громадянства або іноземці, які легально проживають на території України, які були змушені залишити свої будинки або місця

звичайного проживання, зокрема, в результаті/або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно-визнаний кордон України. Це переважно жителі тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей, які були змушені покинути свої місця через загрозу своєму життю і безпеці, у зв'язку з агресією Російської Федерації. Вони разом зі своїми сім'ями виїжджали до інших областей України, а на місці стикалися з цілою низкою побутових, соціальних, медичних, освітніх, економічних та інших труднощів.

Нами було проведено експериментальне дослідження на базі служби у справах дітей Кременецької районної державної адміністрації. На даний момент на обліку перебуває 45 сімей – переселенців зі сходу України. Ми детально ознайомилися з тим, які саме форми і методи використовують спеціалісти служби при проведенні соціально-педагогічної роботи з переселенцями.

Так, за результатами опитування, основними формами і методами роботи, які використовуються спеціалістами у інформаційному напрямку роботи з біженцями є: проведення індивідуальних консультацій щодо інформування біженців про діяльність партнерських служб та організацій (100%), реалізація спільних проектів з партнерськими громадськими та державними установами/закладами (86,4%), участь у проведенні прес-конференцій (81,9%).

Пріоритетними при наданні соціально-психологічної допомоги переселенцям є такі форми і методи роботи, як: індивідуальні (90,9%) та групові (81,9%): психологічні консультації; екстрене психологічне консультування в гострих кризових ситуаціях (86,4%); психологічна діагностика (86,4%) та групові тренінги (86,4%).

Щодо соціально-педагогічної роботи з переселенцями, нами під час дослідження було з'ясовано, що основною формою такої роботи є соціальний супровід клієнта. Спеціалістами соціальних служб активно проводиться профілактична робота шляхом проведення бесід задля попередження формування асоціальної поведінки у клієнтів (90,9%). Переселенцям також надаються консультації з питань родинного виховання (77,3%). Деякі клієнти не в змозі відвідувати організацію, наприклад люди похилого віку, тому соціально-педагогічні послуги їм надаються вдома у формі соціального патронажу (77,3%). Найпоширенішими формами організації дозвілля є спортивні та культурно-масові заходи для дітей та підлітків з числа переселенців (68,2%), а екскурсії, які спрямовані на ознайомлення останніх з традиціями та культурою приймаючої сторони, які позитивно впливають на процес їх інтеграції в нове середовище, проводяться набагато рідше (27,3%).

Як зазначає професор Капська А.Й., соціальна робота з мігрантами та біженцями має здійснюватися за такими напрямками:

1. *Трудова і професійна адаптація.* Реалізація цього напрямку діяльності припускає використання трудового і професійного потенціалу мігрантів та біженців на новому місці проживання і у нових умовах, влаштування на курси перепідготовки, консультування з питань самозабезпечення тощо.

2. *Вирішення проблем матеріальної компенсації* за понесений мігрантами та біженцями збиток. Цей напрям діяльності припускає роботу щодо забезпечення мігрантам якого-небудь житла, надання необхідної медичної допомоги, сприяння в отриманні пільг, компенсацій та інших виплат, матеріальної та натуральної допомоги.

3. *Формування і подальший розвиток гармонійної системи взаємовідносин мігрантів та біженців з місцевим населенням.* Як показує досвід багатьох країн світу, це один із найскладніших напрямків роботи у плані соціальної підтримки мігрантів.

4. *Розвиток системи правового захисту мігрантів та біженців,* припинення і недопущення всіх форм їх дискримінації.

5. *Психологічна адаптація і реабілітація мігрантів та біженців.* У цьому випадку мова йде про професійну діяльність таких фахівців, як психологи і психотерапевти, психіатри і психологі-консультанти. Ця робота повинна бути спрямована на подолання негативних психічних і психологічних наслідків причин, що спонукали людину залишити колишнє місце проживання, створення умов і можливостей для подальшого, активного і повноцінного життя.

6. *Створення умов, необхідних для успішної інтеграції мігрантів та біженців у нове для них суспільство.* Цей напрям діяльності допускає можливість ухвалення заходів щодо досягнення реальної соціальної рівності мігрантів і місцевого населення, створення системи міжкультурних комунікацій, надання необхідної допомоги для включення мігрантів у нове соціальне і культурне середовище.

Вважаємо за необхідне зазначити: задля того, щоб система підтримки вимушених переселенців працювала ефективно, мала інтегративний характер та охоплювала вирішення широкого кола проблем, варто здійснити її доопрацювання, залучити спеціалістів із сфери соціальної роботи, які, поряд із соціально-побутовою та соціально-медичною, виконуватимуть й соціально-педагогічну та соціально-психологічну функції.

УДК 371-057.874:613

СЛУХАЙ Анна, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**,
канд. пед. наук, старший викладач

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У зв'язку із погіршенням стану здоров'я дітей та молоді впродовж останніх років, про що йдеться у матеріалах Щорічної доповіді Президентіві України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні «Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло» (за підсумками 2013 року), актуальним залишається питання формування здорового способу життя, який стосується не лише поведінкового аспекту, а всіх чотирьох складових людського здоров'я: фізичного, психічного, духовного і соціального.

Всесвітня організація охорони здоров'я та Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. трактують здоров'я як стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад. А увесь світ відніс проблему здоров'я до глобальних, поряд із тероризмом, парниковим ефектом тощо.

Підтверджують актуальність статистичні дані, за якими можна говорити про поширення захворювань опорно-рухового апарату, розповсюдженість ВІЛ, інших соціально-небезпечних та інфекційних хвороб. Знову намітилася тенденція до зростання кількості, зокрема, дітей молодшого шкільного віку, з уперше встановленим діагнозом активного туберкульозу. За розповсюдженістю ВІЛ/СНІДу Україна й досі є однією з перших в Європі.

Окрім цього, набуває актуальності ще й формування боєздатної армії. А стан здоров'я допризывників, як зазначено у Щорічній доповіді (див. вище), бажає бути кращим. Цікавим є й те, що показники здоров'я молоді у сільській місцевості значно гірші, ніж аналогічні в міській. Зазначено, що стан здоров'я дітей і молоді погіршується до закінчення школи. Наприклад, у дошкільний період третина дітей має порушення постави, а до завершення навчання ця цифра – вдвічі вища.

Серед факторів, що впливають на стан здоров'я людини, найвагомим є спосіб життя і, зрештою, її соціальна / асоціальна поведінка. Ведення здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я є в п'ять разів ефективнішим, ніж лікувально-діагностичні процедури. Про це йдеться в Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

Тому вважаємо, що формувати здоровий спосіб життя необхідно системно, залучаючи до цього і загальноосвітні школи, оскільки в їх умовах можна охопити всіх дітей та використовувати при цьому ресурси навчально-виховної роботи. Таку роботу слід розпочинати ще з молодшого шкільного віку. Формування здорового способу життя в умовах загальноосвітнього навчального закладу можна згрупувати за такими напрямками: просвітницько-інформаційна робота; профілактична; спортивно-оздоровча; культурно-виховна; робота з батьками.

Сформувати валеологічні знання допоможуть і спеціальні предмети «Основи здоров'я», «Валеологія», а рухову активність – «Фізкультура». Не слід нехтувати і засобами гурткової роботи, які можуть виконувати одночасно і просвітницьку місію, і виховну, і спортивно-оздоровчу.

Важливо – спрямовувати всі виховні зусилля на формування у молодших школярів цінностей здорового способу життя, а також потреби у його дотриманні.

Суб'єктами формування здорового способу життя в умовах загальноосвітнього навчального закладу є класний керівник, соціальний педагог, шкільний психолог, вчитель-предметник, батьки, а також сам учень.

СКОЧЕК Олександра, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ПРОХОРЧУК О.М.**,
Ассистент

ВІДЕОУРОК, ЯК ЧАСТИНА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Нині важливою умовою для виховання компетентних фахівців є створення такого освітнього середовища, у якому б кожний учасник міг би безперешкодно засвоювати необхідну актуальну інформацію, вміти її опрацювати, і застосовувати практично. Питання інноваційного освітнього середовища трактується по-різному, так Н. Разіна [2] розглядає поняття “інноваційне освітнє середовище” як комплекс взаємопов’язаних умов, що забезпечують освіту людини, формування особистості вихованця з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність.

Особистість у такому випадку виступає одночасно і продуктом і творцем інноваційного середовища. Переконливими є результати дослідження В. Ясвіна [3], який розуміє освітнє середовище як “систему впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному оточенні”.

Отже ми розуміємо інноваційне середовище як певну педагогічну систему у якій використовуються методи і форми які формують фахівця з творчим мисленням.

Дослідник П. Лузан [1] вважає, що до основних складових педагогічної системи належать: мета, діяльність викладача, зміст педагогічного процесу, методи та **засоби** навчання і виховання, форми навчання і виховання, діяльність студентів, результати навчання і виховання та їх контроль і корекція.

Наразі відеоурок розглядається як аудовізуальний засіб навчання і є складовою педагогічної системи.

Інноваційність даного засоба полягає у тому, що студенти можуть не лише переглядати навчальні відеоролики, а й самі створювати їх. Тобто таким чином витримується одна з головних умов інноваційного середовища (вихованець є не лише споживачем, але й співтворцем середовища)

Зокрема для виготовлення власних відеороликів у стінах НУБіП України студентами використовувалося таке програмне забезпечення: НурерСам 3 для захоплення робочої області екрану і AdobePremiereProCS6 для редагування відео контенту.

Відеоролики які було створено студентами викладалися в мережу на сайт YouTube, де кожен бажаючий може ознайомитися з ними і зрозуміти наприклад, як створити електронну таблицю уMSExcel.

Таким чином ми можемо стверджувати, що прогрес інформаційних технологій досяг такого рівня розвитку, що студенти ВНЗ можуть власноруч створювати якісний відеоконтент, який сприяє поширенню і засвоєнню актуальної професійної інформації іншими людьми, що в свою чергу дозволяє переосмислити інноваційне освітнє середовище в сторону наповнення мультимедійним контентом створеним безпосередньо студентами.

Література

1. Лузан П. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі. – К.: Міленіум, 2015, - 330 с.
2. РазінаН. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи / О.Н. Разіна / Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ». – 2009. Випуск3.
3. Ясвин В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию/ Вітольд Альбертович Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

ТАРАСЮК Алла, магістрантка
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник –**КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ У ВИХОВНИХ КОЛОНІЯХ

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (досліджено 160 країн), дитяча безпритульність, бездомність сприяють розповсюдженню хвороб і вчиненню злочинів неповнолітніми, у тому числі і вчиненню злочинів дорослими особами проти дітей і підлітків. За цими показниками на перше місце у світі вийшли республіки колишнього СРСР, а Україна випереджає багатьох із них. За кількістю неповнолітніх, які вчинили злочини за останні двадцять років чітко прослідковується тенденція до зростання дитячої та підліткової злочинності.

Деякі аспекти чинників злочинності серед неповнолітніх, психокорекційну роботу з неповнолітніми, засудженими до покарань висвітлювали у своїх дослідженнях вітчизняні і зарубіжні вчені: М. Галагузова, В. Жукова, І. Зверева, З. Коротка, Н. Максимова, В. Синьова, Н. Олефір, Ю. Луценко, О. Гунченко, О. Пташинський, В. Лютий та ін.

Кримінологами доведена соціальна природа злочинності. Ще в 1831 році бельгійський соціолог-позитивіст, зарубіжний член-кореспондент Петербурзької Академії наук Кетле Ламбер Адольф Жак писав: «Суспільство підготовлює злочин, а злочинець є тільки знаряддя». Виходячи з цього, об'єктом профілактичного впливу мають стати основні, найбільш значущі в соціальному відношенні сфери життєдіяльності неповнолітніх – здоров'я, батьківська сім'я, навчання, дозвілля, працевлаштування, трудова зайнятість, поведінка в кримінальних ситуаціях та формування базових ціннісних орієнтацій. Саме на них необхідно зосередити основні зусилля розробників державної політики. Державна політика має базуватися на принципах з попередження злочинів неповнолітніх.

Варто зауважити, що традиційна система покарання та виправлення неповнолітніх злочинців, що передбачає їх ізоляцію в спеціалізованих виховних закладах (колоніях, спецінтернатах), не дозволяє усунути соціальні чинники протиправної поведінки неповнолітніх. Соціально-педагогічна робота в таких виховних закладах переважно спрямовується лише на корекцію моральних уявлень неповнолітніх засуджених, привчання їх до праці та, за необхідністю, компенсацію їх педагогічної занедбаності. Застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, або звільнення від відбування покарання з випробуванням, також не призведе до виправлення та ресоціалізації неповнолітніх правопорушників, якщо воно буде зводитись лише до контролю над засудженими, і не будуть усунуті чинники, що призвели їх до скоєння злочину.

У своїх дослідженнях Н. Олефір пояснює протиправну поведінку неповнолітніх відхиленнями в розвитку їх потреб, викликаними, у свою чергу, прогалинами в навчанні та вихованні. Як вказує З. Коротка, в характері неповнолітніх засуджених ослаблені позитивні якості, проте характер злочину значною мірою залежить від ситуації та від впливу найближчого соціального оточення.

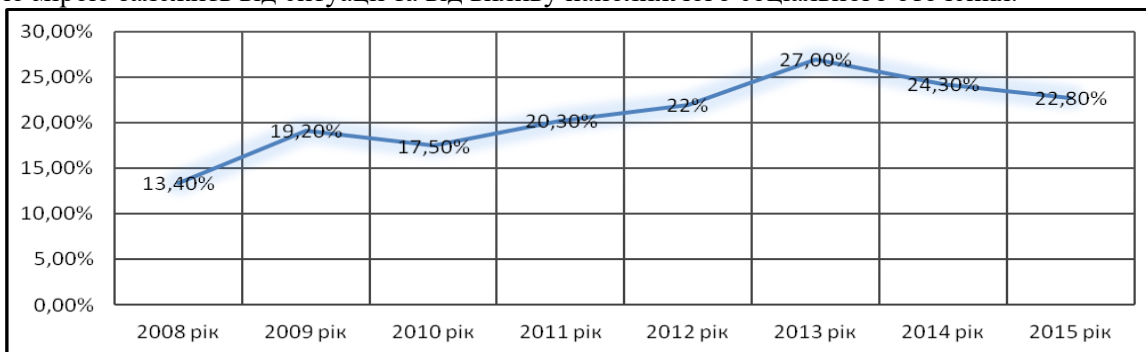

Рис. 1. Динаміка зростання кількості неблагополучних родин за останні 8 років

(згідно з даними МВС)

Переважає більшість неповнолітніх засуджених перебуває в несприятливих умовах в сім'ї, має серйозні конфлікти з батьками, проте природа конфліктів і проблем носить унікальний характер у кожному окремому випадку. Згідно з даними МВС (рис. 1) кількість неблагополучних сімей за останні вісім років невпинно зростає з 13% до 22%.

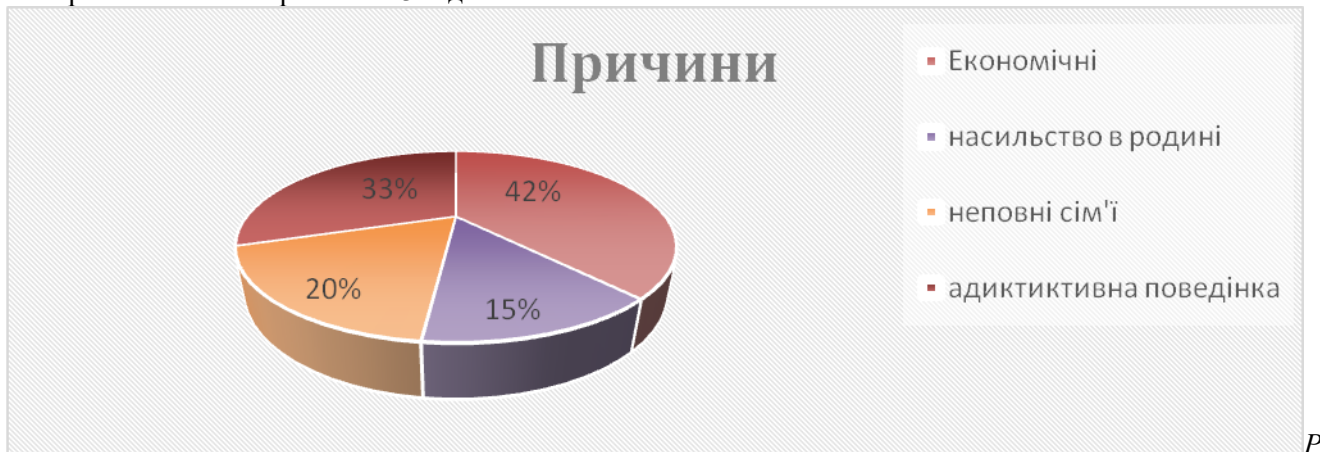

рис. 2. Відсоткове співвідношення проблем у сім'ях вихованців виправної колонії

На рис. 2 подане співвідношення чинників складу проблем у сім'ях засуджених Ковельської виховної колонії, які, на нашу думку, є визначальними. Як бачимо, серед загалу чинників, які були визначальними для перебування респондентів у Ковельській виховній колонії є економічні, соціальні умови та психологічний клімат у сім'ї, сімейне виховання та взаємини неповнолітніх з батьками. Таким чином, є потреба в дослідженні специфічних чинників, що заважають соціальній адаптації та ресоціалізації неповнолітніх Ковельської виховної колонії.

Процес ресоціалізації – це педагогічно орієнтована система знань, умінь, навичок, понять, досвід самостійних дій, емоційно-ціннісне ставлення до світу, оволодіння якими забезпечує відновлення втраченої здатності до соціально-прийнятної поведінки в колонії й поза її межами. У специфічних умовах виправного закладу ці напрямки реалізуються в таких специфічних для колонії видах діяльності: навчанні й вихованні, трудовій діяльності, художньо-естетичній творчості, дозвіллевій діяльності і спорті. Крім відзначених напрямків, у колонії особливе місце в ресоціалізаційному процесі мають відводитися відновленню сімейних зв'язків, які розглядають як особливий вид психосімейної терапії.

УДК 37:316.614.5

ТРЕГУБ Марина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**,
канд. пед. наук, старший викладач

МІСЦЕ І РОЛЬ СІМ'Ї В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сім'я – соціальний інститут, один із провідних агентів соціалізації особистості. Саме в сім'ї дитина засвоює ті чи інші зразки поведінки, оволодіває цінностями і нормами, набуває соціального досвіду і, зрештою, формується як особистість.

Щоби процес соціалізації в сім'ї проходив успішно, для цього слід створити сприятливий морально-психологічний мікроклімат, забезпечити комунікативну взаємодію між членами сім'ї, атмосферу довіри, підтримки. Важливе значення при цьому має ставлення батьків до дитини як до партнера, визнання її особистості, віра в можливості дитини, справедливість у заохоченнях та покараннях, створення можливостей для саморозвитку. Перелічене можливе за умови високого рівня обізнаності у проблемах сімейного виховання самих батьків. У зв'язку з цим, соціальні служби, соціальні

педагоги мають проводити соціально-педагогічну роботу з сім'єю, яка сприяла б позитивній соціалізації дитини.

З метою вивчення рівня соціалізації дітей в сім'ї нами проведено соціально-педагогічне дослідження в Білоцерківській природничо – математичній школі I-III ступенів № 16 ім. М. О. Кириленка. Для цього використано педагогічне спостереження, бесіду, педагогічний експеримент, тестування. В експерименті взяли участь 39 осіб, з них 23 учні 5-А класу, 11 батьків і 5 вчителів.

Критеріями успішної соціалізації були соціальна адаптованість учня, соціальна автономність, соціальна активність, моральність.

В тестуванні «Визначення рівня соціалізації» взяли участь 23 респонденти: 12 дівчат і 11 хлопців. Кожен з опитуваних мав прочитати судження та оцінити ступінь своєї згоди або незгоди. Результати тесту показали наступне: високий рівень соціальної адаптованості мають 69,6% учнів; середній – 30,4%; низького – не виявлено. За критерієм автономності високий рівень спостерігається у 39,1% опитаних, середній – у 56,5%, низький – лише 4,3%. Зазначений тест дав змогу оцінити соціальну активність учнів. Так, високий рівень мають 82,6% респондентів, середній рівень – 13%, а низький – 4,3%. Щодо оцінки моральності, то результати виявилися такими: всі учні мають високий рівень.

На основі узагальнення отриманих показників сплановано подальшу навчально-виховну роботу. У ході формувального експерименту проведено заняття з елементами тренінгу, організаційно-виховні години, бесіди на педагогічній раді тощо, в яких піднімалася проблема соціалізації дитини в сім'ї.

Контрольний зріз підтвердив ефективність використовуваних методів і форм. Зросла кількість учнів із високим рівнем соціальної адаптованості та автономності відповідно до 86,9% і 56,5%. За рахунок зменшення кількості респондентів із середньою соціальною активністю збільшилася з високою – до 86,9%. Без змін залишилася оцінка моральності – високоморальними є всі 100% учнів.

Отже, результати засвідчують, що тільки завдяки плідній роботі соціального педагога в школі з батьками, вчителями та учнями можна зумовити успішну соціалізацію дитини в сім'ї.

ФЕЩУК Олександра, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сопівник І.В.**,
док. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема обдарованості цікавила дослідників різних галузей знань (психологія, філософія, педагогіка). Науковці відзначають, що гармонійність у розвитку різних сторін психіки обдарованої людини є відносною рідкістю. Частіше можна зіткнутися з нерівномірністю, однобічністю розвитку, яка нерідко не тільки зберігається протягом усього життя обдарованої людини, а й поглиблюється, породжуючи у нього ряд психологічних проблем. На думку Ж. Ш. Терас, обдаровані діти та підлітки часто страждають від так званої дисінхронії (ефект прискореного розвитку одного із психічних процесів у поєднанні з звичайним (відповідним віком) або навіть уповільненим розвитком іншого) в темпах розвитку інтелектуальної, афективної і моторної сфери. Для Ж. Ш. Терас дисінхронія психічного розвитку – явище цілісне. При цьому він пропонує диференціювати два основних аспекти:

1) інтернальний, тобто пов'язаний з гетерогенністю (неоднорідністю) темпів розвитку різних психічних процесів (інтелектуально-психомоторна або інтелектуально-афективна дисінхронія), а також з нерівномірністю в розвитку окремого психічного процесу (наприклад, в інтелектуальному розвитку часто спостерігається дисінхронія між процесом оволодіння мовними засобами і здатністю до міркування);

2) екстернальний – відображає особливості взаємодії обдарованої дитини або підлітка з його соціальним оточенням (вчителями, батьками та родичами, іншими дітьми). Передбачається, що дисінхронія може виступати в якості причини неадаптивного поведінки обдарованої дитини чи підлітка в його взаєминах з середовищем. Особливості навчання можуть, як підсилювати, так і послаблювати

діссінхронії. Поширений вид діссінхронії пов'язаний з відмінностями темпів розвитку інтелектуальних і комунікативних процесів. Відомо, що високий рівень інтелектуального розвитку не тільки не гарантує дитині (та й дорослому!) успішність у спілкуванні з іншими людьми, але нерідко поєднується з великими труднощами в встановленні контакту та здійсненні комунікації, а саме в цьому і проявляється феномен інтелектуально-соціальної діссінхронії. Хоча обдаровані діти і підлітки з труднощами в спілкуванні нерідко успішно взаємодіють з партнерами за допомогою Інтернету, слід усвідомлювати, що при цьому процеси спілкування зазнають суттєвих змін порівняно з традиційними формами спілкування. По-перше, змінюється зміст низки комунікативних цілей, і виключаються або модифікуються деякі складні комунікативні дії, що вимагають високого рівня розвитку соціально-перцептивних (перцепція: сприйняття; безпосереднє відображення об'єктивної дійсності органами почуттів), емоційних процесів (емпатії) і в цілому соціальної компетенції. По-друге, перетворюються способи практичної реалізації комунікативних цілей. Інший поширений вид діссінхронії викликаний нерівномірністю розвитку інтелектуальних і психомоторних процесів – останні відповідають за рухову активність людини. Наявність обдарованості в психомоторній сфері широко визнається, вона активно діагностується: викладачі і тренери здійснюють на її основі відбір перспективних дітей і підлітків для занять спортом, балетом, цирковим майстерністю і т.д. Досить добре відомо, навіть із побутових спостережень, що обдарованість в психомоторній сфері нерідко поєднується з недорозвиненням інтелектуальної сфери дитини, підлітка або дорослого. Багатогадинні заняття і тренування, дефіцит вільного часу, сильне фізичне стомлення талановитих спортсменів не сприяють розвитку їх інтелектуальних здібностей. Добре відомий і інший варіант: характеристикою інтелектуально обдарованих дітей занадто часто може служити затримка у розвитку психомоторних навичок, тобто м'язова скутість, незграбність, незручність і недостатньо швидка рухова реакція. Нерідкі випадки, коли найкращий «математик» класу або обдарований юний поет на уроках фізичної культури виявляються серед відстаючих учнів. Це викликає глузування, а то й переслідування з боку однокласників. Ранній досвід подібних конфліктів з однолітками негативним чином позначається на становленні і розвитку характеру обдарованих дітей та підлітків. Більше того, часто вони не вміють утвердитися в групі однолітків, недостатньо фізично розвинені для того, щоб постояти за себе в сутичках, їм не властива агресивність, так що вони уникають зіткнень. В результаті порівняно багато обдаровані діти та підлітки набувають репутацію боягузливих «маманих синків або дочок», що також не сприяє гармонійному розвитку їх характеру. Вельми поширеною різновидом інтелектуально-психомоторної діссінхронії є погане володіння навичками письма дітьми, які проявляють обдарованість у інтелектуальній сфері. На думку ряду дослідників, це пов'язано з відмінностями у швидкості протікання інтелектуальних і психомоторних процесів у таких дітей. Будучи недостатньо сформованою, письмова мова входить в протиріччя з швидким темпом пізнавальної діяльності. Зусилля дитини, спрямовані на позбавлення від даного виду дисгармонії, можуть обернутися, з одного боку, різким зниженням темпу інтелектуальних дій, а з іншого боку, помітним погіршенням якості листи – нерозбірливістю, неакуратністю, численними описками і пропусками значущих елементів повідомлення.

Обдаровані діти перебувають у зоні ризику соціальної ізоляції і несприйняття з боку ровесників. Реальний рівень здібностей обдарованих дітей, який не розуміється оточуючими, і нормальний для такої дитини процес розвитку розглядається як аномальна непристосованість до життя в суспільстві. У таких дітей виникають труднощі в знаходженні близьких за духом друзів, з'являються проблеми участі в іграх однолітків, які їм не цікаві. Діти підлаштовуються під інших, хочуть здаватися такими, як усі. Вчителі дуже часто не розпізнають обдарованих учнів і негативно оцінюють їх здібності та досягнення.

ЦИМБАЛЮК Юлія, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КУБИЦЬКИЙ С.О.**,
канд. пед. наук, професор

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЛЯ

Однією з актуальних проблем сьогодення залишається розвиток і формування творчої, здатної до саморозвитку і самовдосконалення, всебічно розвинутої особистості. Обдаровані люди приносять велику користь суспільству, державі, є її гордістю. Тому перед суспільством, державою, школою і сім'єю постає проблема навчання і виховання таких дітей.

Проте реалізація такого важливого соціально-педагогічного запиту ускладнюється рядом соціальних обставин - відсутністю сприятливих умов для здійснення творчого самовиявлення та самоствердження обдарованої особистості, творчого соціального оточення, створення відповідного клімату в сім'ї, класі, школі, позашкільному навчальному закладі.

У результаті теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури ми прийшли до висновку, що обдарованість є комплексом інтелектуальних, творчих та мотиваційних факторів. Переважною більшістю вчених вона розглядається як загальна передумова розвитку і становлення творчої особистості.

Обдарованість, талановитість необхідно пов'язувати з особливостями власне творчої діяльності, проявом творчості, функціонуванням творчої людини. При цьому особливою є роль творчості в розвитку обдарованості, бо саме вона є специфічною якістю діяльності обдарованої особистості. Творча діяльність передбачає наявність комплексу складних особистісних якостей, які зумовлюють прояви активності обдарованих дітей, їх ініціативи.

Обдарованість передбачає високий рівень розвитку творчих здібностей. Творчі здібності у своєму дослідженні ми розглядаємо як синтез властивостей та особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності та обумовлюють рівень її результативності.

У структурі обдарованості ми виділяємо наступні п'ять компонентів: домінуюча роль пізнавальної мотивації; дослідницька, творча активність, яка виявляється у пошуках нового, в постановці і вирішенні проблем; можливість досягнення оригінальних рішень; можливість прогнозування і передбачення; здатність до створення ідеальних еталонів, які забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки. Обдарованість необхідно пов'язувати з особливостями творчої діяльності, проявом творчості, функціонуванням творчої людини.

За результатами дослідження до проблеми обдарованих дітей нами віднесено наступні якості, такі як: неординарність, гнучкість і швидкість мислення, висока чутливість не тільки допомагають досягти високих результатів, а й служать джерелом конфлікту; часто обдаровану дитину не розуміють ні однолітки, ні педагоги, а іноді й батьки, що призводить або до агресивності, або дитина замикається в собі; а не відповідність навчального плану і навчальної програми здібностям обдарованих дітей викликає порушення в поведінці; обдаровані діти не схильні до конформізму, часто занурюються у філософські проблеми; через невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком вони надають перевагу спілкуванню з дітьми старшого віку, їм важко стати лідерами; для них характерний потяг до досконалості, зверх чутливості, потреба в увазі дорослих, нетерпимість до тих дітей, які знаходяться нижче від них за інтелектуальним розвитком.

Рівень обдарованості дітей у будинку художньої творчості ми з'ясували за такими критеріями: а) наявність потреби в діяльності, яка пов'язана зокрема з певними характеристиками темпераменту та внутрішньою мотивацією; б) когнітивна та емоційна чутливість; в) загальні інтелектуальні здібності; г) сприйняття зовнішнього світу та власного образу.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що для ефективного розвитку обдарованості дітей у будинках художньої творчості необхідні певні соціально-педагогічні умови, до яких ми відносимо:

розвиток творчої обдарованості учнів відповідно до їх внутрішньої мотивації, потреб, спрямувань і прагнень; застосування узгоджених педагогічних форм і методів розвитку творчої обдарованості з індивідуально-психологічними особливостями школяра; залучення учнів у різноманітні види творчої діяльності з урахуванням їх індивідуальних інтересів і здібностей.

Інформаційно-методична робота з педагогами будинку художньої творчості, спрямована на удосконалення програм, змісту, форм, методів діяльності гуртків, дала змогу удосконалити підготовку педагогів до роботи з обдарованими дітьми.

Порівняння експериментальних даних засвідчило, що в результаті реалізації програми дослідження в експериментальних групах відбулися позитивні зміни у рівнях розвитку обдарованості дітей. У контрольних групах ця тенденція виражена меншою мірою, суттєвих кількісних і якісних змін тут не відбулося.

Апробована у процесі експериментальної роботи сукупність педагогічних методів, прийомів розвитку творчої обдарованості учнів може бути використана соціальними педагогами, практичними психологами та педагогічними працівниками позашкільних навчальних закладів при організації роботи з обдарованими дітьми, а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників та підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 37:364-786-056.24

ШПИЛЬОВА Ірина, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НАКОНЕЧНА О. В.**,
канд. пед. наук, старший викладач

ДО ПИТАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2006) визначає реабілітацію інвалідів як систему медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення.

У зв'язку з цим, виділяють різні види реабілітаційних заходів. До них належать медичні, фізичні, психологічні, професійні, трудові, соціальні, психолого-педагогічні та фізкультурно-спортивні.

Мета такого розширеного реабілітаційного процесу полягає в тому, щоби створити належні умови повноцінного розвитку для людини з інвалідністю.

Концепція ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів (2000) доводить позитивний ефект від раннього початку реабілітаційних заходів, за умови включення в цю діяльність самих дітей, без відриву від сім'ї або залучення батьків, інших членів сім'ї дитини до участі в реабілітаційному процесі.

Однак вона потребує створення широкої мережі центрів ранньої соціальної реабілітації, які враховували б тип, тяжкість захворювання, територіально розташовувалися б неподалік від місця проживання дитини та сім'ї.

У рамках реабілітації дітей актуальним питанням є здобуття ними загальної освіти. На сьогодні набуває дедалі більшого поширення інклюзивна освіта. В її основу покладена ідея рівності здобуття освіти в умовах загальноосвітнього навчального закладу за місцем проживання дітьми з інвалідністю разом з іншими. Вона дає змогу інтегруватися особам із психофізичними порушеннями у звичайне соціальне середовище. Зарубіжний і вітчизняний практичний досвід свідчить про позитивні ефекти інклюзії. Зокрема, спілкування із звичайними дітьми сприяє виправленню, наприклад, мовленнєвих та психо-емоційних порушень. Долаються бар'єри у міжособистісних взаєминах з однолітками, відчуженість та несприйняття у соціумі. Є й переваги інклюзивної освіти також для інших дітей. Це, насамперед, формування толерантності до людей з інвалідністю, рівності.

Однак інклюзивна освіта для її повного впровадження вимагає створення відповідного підґрунтя: роз'яснювальну роботу для дітей, їхніх батьків, вчителів про необхідність та особливості інклюзії; забезпечення компетентних педагогів, медичних працівників для роботи з дітьми із психофізичними порушеннями в умовах навчального закладу; розробку специфічних педагогічних методик і технологій; матеріально-технічне забезпечення.

УДК 376.6.017

ЯЦЕНКО Мирослава, магістрантка
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК Т. І.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ

Центральне місце в українській державній політиці посідає сім'я як потужне джерело соціального, економічного, культурного, морального та духовного оновлення суспільства і конкретної особистості, яка в умовах кризи стає чи не єдиною ланкою, здатною витримати психологічні, економічні, соціальні перевантаження, забезпечуючи при цьому етико-психологічну і духовну підтримку людини. Найважливішою функцією в умовах боротьби за виживання є акумуляція та захист гуманних родинних цінностей, формування громадянської та національної свідомості людини, її духовне прагнення реалізувати свої можливості у певній галузі діяльності на благо всієї держави, народу України. Незважаючи на позитивні зміни у вихованні дітей в Україні, спостерігаються у сім'ях і тенденції зростання злочинності неповнолітніх, зниження віку, коли діти стають правопорушниками, кримінальними злочинцями, відмови батьків від дітей, або й фізичне їх знищення. Мова йде про так звані неблагополучні сім'ї.

Неблагополучні сім'ї – проблема актуальна для українського суспільства, тому сімейна проблематика досить широко представлена як у соціологічних (С. Голод, В. Зацепін, М. Мацьківський, А. Харчев, Д. Чечот і ін.), педагогічних (Ю. Василькова, З. Зайцева, І. Трубавіна, І. Зверева) так і психологічних (М. Алексєєва, Т. Буленко, Т. Говорун, С. Дворяк, Є. Ейдемиллер, З. Кисарчук, Г. Кочарян, А. Кочарян, Б. Херсонський, В. Юстицький та ін.) та інших роботах, наприклад, питанням значення сім'ї в соціалізації особистості та особливостям соціально-педагогічної роботи з різними типами сімей. Разом з тим, сьогодні є нагальною потребою не тільки соціальна підтримка сім'ї, яка має певні проблеми в своїй життєдіяльності (таку роботу здійснює сьогодні Український державний центр соціальних служб для молоді), але й особлива робота з неблагополучними сім'ями, які мають більш серйозні проблеми, в них систематично порушуються права людини (членів сім'ї у родині).

Такими сім'ями традиційно займаються силові структури, права людини охороняються законом, але покарання – не єдиний шлях роботи з такими сім'ями. Оскільки головне – це зберегти цілісність сім'ї (її родинні почуття, зв'язки), то тут повинна здійснюватися тривала соціально-педагогічна робота, спрямована на перевиховання членів сім'ї, її педагогічну організацію. Виникають питання про завдання, зміст, напрямки, форми і методи роботи з такою сім'єю. Доцільним є вивчення та адаптація закордонного досвіду з цієї проблеми, необхідною – координація зусиль і співпраця фахівців, які опікуються такими сім'ями.

Дослідження дозволяє розробити процедуру діагностики і подолання проблем у неблагополучній сім'ї, яка може бути використана у практиці консультування сімей, з метою прогнозування факторів ризику, а також запобігання чи корекції соціально-педагогічних проблем у сім'ї та в розробці рекомендацій з проблем роботи з неблагополучними сім'ями.

Аналіз чинного в Україні законодавства приводить до висновку, що *неблагополучними* є ті сім'ї, в яких порушуються права її членів, права людини, порушуються юридичні норми суспільства. Причинами цього можуть бути алкоголізм і наркоманія членів сім'ї, психолого-педагогічна і правова

неграмотність, економічні фактори суспільства, хвороби, політична ситуація, насильство щодо членів сім'ї тощо.

Отже, можна говорити про неблагополучні сім'ї і *потенційно-неблагополучні* (в яких порушені зв'язки сім'ї з мікро- і макросередовищем, внутрішньо-родинні зв'язки, структура сім'ї, спроможність сім'ї виконувати свої функції, є низьким культурний та освітній рівень членів сім'ї). Але не завжди потенційно-неблагополучні сім'ї стають неблагополучними. Це залежить від соціального потенціалу сім'ї, активності членів сім'ї, соціальної підтримки сім'ї державою. Що стосується неблагополучної сім'ї, то до неї стосуються всі перераховані заходи, метою яких повинно бути збереження цілісності сім'ї, захист її прав у суспільстві і прав членів сім'ї у родині. Це може бути здійснено як через примусові заходи юридичного характеру, так і через створення умов для подолання сім'єю причин і наслідків свого неблагополуччя самостійно чи за допомогою фахівців (педагогів, психологів, медиків, соціальних працівників).

Завдання соціально-педагогічної роботи з неблагополучною сім'єю реалізуються у соціально-педагогічних послугах, принципи є основою їх надання, їх «стандартом». Зміст же роботи розкривається у соціально-педагогічних послугах. Соціально-педагогічні послуги—вид соціальних послуг, які становлять собою комплекс дій державних, громадських організацій, спрямованих на забезпечення та покращання умов життєдіяльності особистості чи окремих груп, можливості їх самореалізації, реалізації особистих, політичних, соціальних прав, культурних запитів. Специфіка соціально-педагогічних послуг – «педагогізація» мікро- та макросередовища, організація спілкування у різних видах діяльності сім'ї та молоді, надання допомоги їм у соціалізації і вихованні молоді, виконанні сім'єю своїх функцій та реалізації прав.

Важливими напрямками наукових досліджень у соціально-педагогічній роботі з неблагополучною сім'єю є: економічна, правова, громадянська освіта і виховання членів сім'ї; національне (естетичне, моральне, трудове, політичне, статеве) виховання членів сім'ї; формування толерантності, культури миру, тендерної рівності в сім'ї; запобігання насильства і негативних явищ у родині, використання потенціалу сім'ї для збільшення її функціональної спроможності. Отже, неблагополучна сім'я потребує особливої уваги суспільства, громадськості та соціальних інститутів.

СЕКЦІЯ «АНГЛІЙСЬКА МОВА – МОВА МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ»

УДК 811.11-112

AKULOVYCH Yulia, *second-year student*
Faculty of Agrarian Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser – KHRYSYTIUK S.B.,
Candidate of Historical Sciences,
Senior lecturer

IS ENGLISH APPROPRIATE FOR A GLOBAL LANGUAGE?

English is the nearest thing that has ever been to a global language. Its worldwide reach is much greater than anything achieved historically by Latin or French, and there has never been a language as widely spoken as English. Many would reasonably claim that, in the fields of business, academics, science, computing, education, transportation, politics and entertainment, English is already established as the *de facto lingua franca*.

A lot of people consider English as an appropriate choice for a global language, and it may be worthwhile investigating some of their claims.

The richness and depth of English vocabulary sets it apart from other languages. The 1989 revised "*Oxford English Dictionary*" lists 615,000 words in 20 volumes, officially the world's largest dictionary. If technical and scientific words were to be included, the total would rise to well over a million. By some estimates, the English lexicon is currently increasing by over 8,500 words a year, although other estimates put this as high as 15,000 to 20,000. It is estimated that about 200,000 English words are in common use, as compared to 184,000 in German, and mere 100,000 in French.

English is a very flexible language. One example of this is in respect of word order and the ability to phrase sentences as active or passive (e.g. *I kicked the ball*, or *the ball was kicked by me*). Another is in the ability to use the same word as both a noun and a verb (such as *drink*, *fight*, *silence*, etc.).

New words can easily be created by the addition of prefixes or suffixes (e.g. *brightness*, *fixation*, *unintelligible*, etc.), or by compounding or fusing existing words together (e.g. *airport*, *seashore*, *footwear*, etc.).

Its grammar is generally simpler than most languages. It dispenses completely with noun genders and often dispenses with the article completely (e.g. *It is time to go to bed*). Case forms for nouns are almost non-existent (with the exception of some personal pronouns like *I/me/mine*, *he/him/his*, etc), as compared to Finnish, for example, which has fifteen forms for every noun, or Russian which has 12. In German, each verb has 16 different forms (Latin has a possible 120!), while English only retains 5 at most (e.g. *ride*, *rides*, *rode*, *riding*, *ridden*) and often only requires 3 (e.g. *hit*, *hits*, *hitting*).

Some argue that the cosmopolitan character of English (from its adoption of thousands of words from other languages with which it came into contact) gives it a feeling of familiarity and welcoming compared to many other languages.

Despite a tendency towards jargon, English is generally reasonably concise compared to many languages, as can be seen in the length of translations. It is also less prone to misunderstandings due to cultural subtleties than, say, Japanese, which is almost impossible to simultaneously translate for that reason.

The absence of coding for social differences may make English seem more democratic and remove some of the potential stress associated with language-generated social blunders.

The extent and quality of English literature throughout history marks it as a language of culture and class. As a result, it carries with it a certain legitimacy, substance and gravitas that few other languages can match.

So, some people suggest that English has become ubiquitous because it is "easy to learn" or especially flexible, but there's something else to consider. Despite a complex case system, Latin was Europe's most

influential language for over a thousand years. People learned Latin then for the same reasons they learn English now: to get ahead in life and have access to knowledge. Yet now Latin is only spoken by priests and scholars.

Languages and borders change over time, but English is likely to remain the world's number one language during our lifetimes.

УДК 811.11-122

АХРАМЕЄВА Ярослава Євгенівна,
студентка 1 року навчання
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – РОЗГОН І. Ю.,
старший викладач

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN BRITISH AND AMERICAN ENGLISH

British and American languages have both similarities and differences.

The reason for differences is the various areas of use. British English (BrE) is the form of English used in the United Kingdom. American English (AmE) is the form of English used in the United States.

One of the most noticeable differences between American and British English is vocabulary. There are hundreds of everyday words that are different. For example, Americans go on vacation, while Brits go on holidays, or 'hols'. Brits call the front of a car the bonnet, while Americans call it the hood. New Yorkers live in apartments but Londoners live in flats. There are far more examples than we can talk about here.

The spoken forms of British English vary considerably. In the United Kingdom, dialects, word use and accents vary not only between England, Northern Ireland, Scotland and Wales, but also within them. Received Pronunciation (RP) refers to a way of pronouncing «standard English» that is actually used by about two percent of the UK population. It remains the accent upon which dictionary pronunciation guides are based, and for teaching English as a foreign language. It is referred to colloquially as "the Queen's English", "Oxford English" and "BBC English", although by no means do all graduates of the university speak with such an accent and the BBC no longer requires it or uses it exclusively.

An unofficial standard for spoken American English has also developed, as a result of mass media and geographic and social mobility. Regional dialects in the United States typically reflect some elements of the language of the main immigrant groups in any particular region of the country, especially in terms of pronunciation and vernacular vocabulary.

There are a few grammatical differences between the British and American English. In American English, collective nouns are singular. For example, staff refers to a group of employees; band refers to a group of musicians; team refers to a group of athletes. Americans would say, "The band is good." But in British English, collective nouns can be singular or plural. You might hear someone from Britain say, "The team are playing tonight" or "The team is playing tonight."

Another grammar difference between American and British English relates to auxiliary verbs. For example, "I shall go home now." Americans know what shall means, but rarely use it in conversation. It seems very formal. Americans would probably use "I will go home now." In question form, a Brit might say, "Shall we go now?" while an American would probably say, "Should we go now?"

There are a number of differences between British and American spelling. In America, for example, it is rare for a word to end with -re, whereas this is common in Britain. Some examples include center (centre) and meter (metre). American English also drops the u in British words like colour (color) and flavour (flavor) and reveller (reveler). Some irregular verb endings are also commonly used in British English but not in American English, for example burnt (burned in AmE), learnt (learned), smelt (smelled). However you would be unlikely to notice the difference in conversation.

British and American English have far more similarities than differences. However the difference between American and British English is often exaggerated. If you can understand one style, you should be able to understand the other style.

The two languages are very similar, so much that it is very easy to understand both in Britain and USA. The languages do not need translation due to writing in «Standard English». Standard English is the written English format used in all three countries making it very versatile and easy to understand.

With the exception of some regional dialects, most Brits and Americans can understand each other without too much difficulty. They watch each other's TV shows, read each other's books and sing each other's songs.

УДК 37(072)

БАБИЧ Аліна, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

AMERICAN SYSTEM OF EDUCATION AND MODERN VARIATION IN AMERICAN ENGLISH

Oxford Advanced Learner's Dictionary of English gives the following definition of education: "A process of teaching, training and learning, especially in schools or colleges, to improve knowledge and developing skills". To serve their citizens and help the country prosper all countries in the world without exception provide public education to children and teenagers as one of its main goals is to prepare students for productive citizenship, work and adult life. All this makes the notion of education universal while each country has its own system of education determined by its history, political system, culture, traditions and so on. The expansion of American culture, dominance of American movies on television familiarizes Ukrainian viewers and movie-goers with life of American teenagers and American school.

So we have decided to examine the system of American education from different angles.

Americans have always valued education. They have shown great concern for it since early colonial times. Among the first settlers, in fact, there was an unusually high proportion of educated men. In the Massachusetts Bay colony in early 1600s, as the British historian Rouse pointed out, "there was an average of one university man to every 40 or 50 families – much higher than in Old England". The American system of school education differs from the systems in other countries. There are state public schools, private elementary schools and private secondary schools. Public schools are free and private schools are fee-paying. Each state has its own system of public schools. Elementary education begins at the age of six or seven, when a child goes to the first grade (form).

At the age of sixteen schoolchildren leave the elementary school and may continue their education at one of the secondary schools or high schools, as they call them. The programme of studies in the elementary school includes English, Arithmetic, Geography, History of the USA, Natural Sciences and, besides, Physical Training, Singing, Drawing, Wood or Metal Work, etc.

Sometimes they learn a foreign language and general history. Beside giving general education some high schools teach subjects useful to those who hope to find jobs in industry and agriculture or who want to enter colleges or universities. After graduating from secondary schools a growing number of Americans go on to higher education. The students do not take the same courses. During the first two years they follow a basic programme. It means that every student must select at least one course from each of the basic fields of study: English, Natural Sciences, Modern Languages, History or Physical Training.

After the first two years every student can select subjects according to his professional interest. The National Government gives no direct financial aid to the institutions of higher education. Students must pay a tuition fee. This creates a financial hardship for some people. Many students have to work to pay their expenses. The Americans place a high value on education. American higher education belongs to opened, because creates

favourable enough terms for an entry in higher educational establishment that, who expressed a middle desire to continue studies after middle school which has 12 classes even.

Majority enters to higher educational establishment upon receipt diploma of final level of middle school (high-school diploma), in which universal education prevails with minimum specialization or deepening. Persons without such document can get his equivalent (certificate or diploma) with a right for an entry to higher educational establishment by a traditional rank after drafting of group of the special tests from general educational development (general educational development=GED). For entering into prestige universities it is necessary to collect 1300 and more marks (but even among 25 the best are such which are satisfied with 1 100 marks). Sufficiently distribution sentinel tests from some object. Higher educational establishment give advantage information of three such tests. The indicated tests are conducted the special structure with the name Service of the educational testing (Educational Testing Service).

During put, except for the results of tests, many other parameters are taken into account: results of interview, recommendation of schools and teachers, successes of candidate in extracurricular activity (sport, humanitarian work, artistic captures and achievements and others like that), social origin and material well-being.

The regional speech patterns that developed during the settlement of the United States are still present and are still important aspects of American English. However, social circumstances have changed in the 20th century. Large-scale immigration and initial settlement have given way to movements between established regions of the country, and people who stay in one area develop local speech patterns. These social conditions lead, paradoxically, both to wider use of a spoken standard American English and to greater variety in local speech types. Some scholars believe that local accents in American cities differ more now than ever before. This paradox occurs because people talk differently depending on whom they are talking to and on the circumstances of the conversation. For instance, people who work together in different kinds of jobs have special words for their jobs: lawyers know legal language, doctors know medical terms, and factory workers know the right terms to describe the products they make and the processes used to make them. Such job-related language not only has special purposes, it also identifies the user as somebody who knows the job. For example, someone who cannot use legal language convincingly is probably not a lawyer. Language for particular needs and for identification occurs in connection not only with jobs but also with social groups—groups formed by region, gender, ethnic affiliation, age, or other criteria.

УДК 37(111)

БАБОШИНА Ольга, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

ENGLISH AS INTERNATIONAL LANGUAGE

It goes without saying that modern world is becoming smaller all the time. Every day distances between different countries seem less. For this reason it's becoming more and more important to know different languages, especially English. Nowadays it can be called really the international language.

English was taken out by the English emigrants to North America and other parts of the world. In addition, England spread the language in the entire conquered countries former colonies of the Britannic empire. Vividly expressed, England stretched a cultural and linguistic bridge over ocean, connecting continents. But United States were created by emigrants not only from Great Britain. In this country people stretched from all Europe and from other countries. New nation needed an uniting element which would help to overcome national and linguistic distinctions. This role was executed by English. But in spite of it, the mother tongues of emigrants were able to transform initial English, making supple him more and opened to the changes. This new language which usually name «American English» crossed Atlantic and got back in Europe in a 20 age, in basic after the second world war. A language acquired this new look for 150-years-old history of incessant emigration in the

USA. In our time English is language of economic, military and political superpower. People in different countries are forced to adapt to the language and features of electronic facilities communications which were created, naturally, under English .

Knowledge of English can help me with honour to go out from any situation practically in any point of earth and, certainly, in those 60 countries of world, where the English became the major language of business and intercourse. For 377 million persons English is first and basic, and yet for 98 millions is the second language. In the total after all long reasonings I showed out five main reasons, why it is needed to study English:

1. Culture. Knowledge of languages develops and enriches personality, allowing, with the study of new language, how to find the "second soul". The songs of Beatles in English language, having large influence on the musical culture of the twentieth age, are saved in memory of a few generations. In every house from Santiago to Bangkok, today there is multfilms teaching the computer programs or computer games with the English interface.

2. Economic. In any region of our activity - industry, commerce, diplomacy and culture, international tourism, science and computers technologies Internet and e-mail, is knowledge of English is required daily in every working situation. Knowledge of English is needed for the effective teaching subsequent work and improvement of quality of our life.

3. Business. In a modern world largely business is controlled by numerous daughters' companies in the different countries of world. By the condition of reception of personnel for work ability reports freely to speak English. It is simply impossible to succeed in the twenty first age, not knowing English being today the means of international intercourse.

4. Education. Four fifth the information contained in the data banks of computers of whole world, written in English language. Almost all important books or articles appear from the seal or in English language or is translated into English.

5. Availability. Is it how hardness to capture English? Maybe, that as easy as anything. Two important factors of cooperant to lightness of study of English: at first, everywhere in advertising and on satellite television we see and hear news and advertising in English language, and secondly, methods of teaching of English to the foreigners most well developed. Pronunciation, intonation and grammar, will not bring us insuperable difficulties.

So, there are a lot of reasons to learn foreign languages. English is really "a language that came from nowhere to conquer the world". I'm sure that nowadays English is an essential part of daily life of every person all over the world.

УДК 081

БАРИЛО Євгеній, студент 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О. О.**,
асистент

АНГЛІЙСЬКА МОВА – МОВА МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ

Мова – основний комунікаційний засіб людини, що дає їй можливість спілкуватися. За допомогою мови ми висловлюємо свої думки. І хоч мова це лише звукові хвилі, які виникають завдяки коливанням голосових складок, вона формує особистість людини, її бачення світу, менталітет, відношення до людей тощо.

Англійська мова найбільш поширена мова в усьому світі. Саме вона займає друге місце в світі по кількості людей, що володіють нею, з них близько 350-400 мільйонів вважають англійську своєю рідною мовою. Також це мова, яку знають як нерідну найбільше людей – понад 1 мільярд.

Таку популярність англійської мови у світі пов'язують з посиленням політичного та економічного впливу англо-мовних країн таких як Сполучені Штати Америки , Канада, Австралія, Ірландія, Нова Зеландія ,Велика Британія. Останній судилося у XVIII—XIX століттях завдяки промислому перевороту стати найрозвиненішою країною світу і разом з усією Західною Європою

породити процес, який протягом наступних століть визначатиме розвиток людства, — глобальну модернізацію.

Англійська мова внаслідок її великого поширення визнається мовою міжнародного бізнесу, економіки та науки. Саме тому це одна з офіційних мов багатьох міжнародних організацій: ООН, НАТО, ЮНЕСКО. У глобалізованому світі англійська є мовою міжкультурних комунікацій та мова туристичної сфери та міжнародний еквівалент спілкування бо незалежно від того, ким ви є: українцем, італійцем, американцем, німцем, можна бути впевненим у взаєморозумінні між співрозмовниками у бізнесовому середовищі чи у розмові з місцевим населенням під час подорожі за кордон.

Така сама ситуація і в науковому середовищі. Англійською проводять різноманітні міжнародні наукові конференції, виставки наукових досягнень, тощо. Більш ніж 90% наукових журналів таких як Scientific American, Discover, Popular Mechanics, National Geographic мають авторитет у світі, друкуються англійською.

У сучасному модернізованому суспільстві знання англійської мови завжди є плюсом при отриманні роботи як у престижних вітчизняних фірмах, так і з'являється можливість працювати за кордоном. Так, наприклад, знання англійської мови дозволяє більш плідно здійснювати ділові переговори із зарубіжними партнерами, що надзвичайно цінують сучасні роботодавці.

Перевагами вивчення англійської мови є можливість спілкування з людьми, з легкістю читати художню літературу мовою оригіналу, слухати іноземну музику та переглядати фільми без перекладу, можливість побачити світ таким яким він є. Існує приказка: «Person lives as many lives as many languages does he know», яка підтверджує той факт, що вивчення мови – це безумовно важливий процес для саморозвитку який покращує комунікативні навички.

Отже, для кожної людини, яка прагне досягти успіху, піднятися по кар'єрній піраміді, розширити межі свого спілкування, черпати новітню інформацію з першоджерел, вивчення англійської мови просто необхідне.

УДК 378. 147

БОБАРЕНКО Олександра,
студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МИШАК О.О.,
асистент

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»

Педагогічні дослідження вчених показали, що викладання іноземної мови є дієвим засобом формування особистості учня: іноземна мова безпосередньо впливає на розумовий розвиток, значно розширює кругозір, сприяє підвищенню загального культурного рівня. Таким чином, аксіологічний потенціал даного предмета може проявлятися в навчальних, загальноосвітніх, розвиваючих і виховних можливостях. Кожна з цих рівноправних складових іншомовної освіти вельми актуальна з аксіологічної точки зору. Розглянемо їх докладніше.

1. Навчальний аспект передбачає оволодіння знаннями, вміннями і навичками, усіма формами спілкування і мовними функціями для того, щоб оволодіння іншомовною культурою було засобом міжособистісного спілкування і засобом отримання професійної та іншої інформації. Цінність іноземної мови в даному випадку полягає в його практичній значущості для людини.

2. Пізнавальний аспект полягає в тому, що навчання іншомовної комунікації використовується як засіб збагачення духовного світу особистості. Вивчаючи культурно-історичні традиції носіїв мови, учні значно розширюють свій загальноосвітній кругозір, що сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця.

3. Виховний аспект полягає в тому, що навчання іншомовної комунікації використовується як засіб морального виховання. Даному аспекту в аксіологічному плані належить особлива роль. Він покликаний

визначити спрямованість поза лінгвістичного існування особистості. У процесі роботи над навчальним матеріалом повинно відбутися усвідомлення і присвоєння загальнолюдських, національних, професійних та інших цінностей.

4. Розвиваючий аспект включає в себе наступні компоненти:

1) розвиток мовних здібностей (фонематичний слух, відчуття мови, здатності до здогаду, до розрізнення, до імітації, до логічного викладу та ін.);

2) розвиток психічних функцій, пов'язаних з мовною професійною діяльністю (мовне мислення, пам'ять, увагу, уяву, сприйняття та ін.) ;

3) розвиток уміння спілкуватися на професійному та соціально-побутовому рівні;

4) розвиток таких рис характеру, як працьовитість, воля, цілеспрямованість, активність та ін. Оскільки метою навчання іноземної мови в даний час є не просто формування лінгвістичних знань, умінь, навичок, а головним виступає розвиток здатності міжкультурної комунікації, здатності досягнення адекватного взаєморозуміння в професійній сфері, це вимагає від майбутнього фахівця певних якостей: здатності до адаптації в нових ситуаціях, високого рівня творчого мислення, творчої активності;

5) розвиток уміння вчитися, досвіду самоосвіти;

6) розвиток мотивації до подальшого оволодіння іншомовною професійною компетенцією (формування ціннісного ставлення до навчання іноземної мови, розуміння значущості володіння іноземною мовою в цілях його практичного використання в професійній діяльності).

Навчальний, загальноосвітній, розвиваючий і виховний аспекти предмета «Іноземна мова» не можна розглядати ізольовано один від одного, вони взаємодіють у своєму аксіологічному впливі на формування у студентів системи ціннісних орієнтацій.

УДК 811.111=92

БОЛЬШАК Вікторія,
студентка 1 курсу ЕКК-1507 групи
факультету інформаційних технологій
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ЛЮЛЬКО М.Є.

WHY ENGLISH HAS BECOME THE LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

Today English is the language of the world. It is only in the course of the last hundred years that English has become a world language. In Shakespeare's time it was a «provincial» language of secondary importance with only 6 million native speakers. Nowadays over 300 million people speak it as a mother tongue. It is estimated that there are 350 million native speakers, 300 million who use English as a second language and further billion using it as a foreign language.

English is the official language of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the United States of America, of Australia and New Zealand. It is used as one of the official languages in Canada, the Republic of South Africa and the Irish Republic. It is the mother tongue of nearly three hundred million people.

English is also spoken as a second language in the former British and US colonies. In a number of speakers (400 million) it is second only to Chinese. But many more use it as an international means of communication, because English has become a truly international language. It is the official or co-official language of over 45 countries and furthermore, it is spoken extensively in other countries where it has no official status. It is perhaps, therefore, not surprising that in recent years we have seen a dramatic increase in the number of students opting to study abroad. In the future this will cement the role that English plays in the cultural, political or economic life of many countries around the world from Australia to Zambia.

English is the major international language of communication in such areas as science, technology and business. It is the language of literature, education, modern music, and international tourism. Many scientific and technical journals are written in English although they are not necessarily published in England or other English-speaking countries. At numerous international meetings and conferences English is the main language. The Olympic Games and other multinational sports events cannot do without it. English is the major language of diplomacy, it is one of the official languages of the United Nations organization and other political organizations. Over 50 % of all business deals are conducted in English.

The role English play today is the result of historical processes. The English language, in the course of historical development, has met with so many influences from abroad that its lexical and grammatical structure has come to reflect in many ways its international use.

English is a language which is indeed able to cope with the most diverse tasks of international communication.

Russia is integrating into the world community and the problem of learning English for the purpose of communication is especially urgent today.

One should say that English is not an easy language to learn. There is a big problem of spelling, of the large number of exceptions to any rule. This language is very idiomatic and the prepositions are terrible. English is one of those languages which may seem easy in the beginning, but then the bridge between basic knowledge and mastery takes a long time to cross. But if you cross this bridge it will give you great satisfaction. You will be able to speak to people from other countries, to read foreign authors in the original, which makes your outlook wider. To know English today is absolutely necessary for every educated man, for every good specialist.

UDC 81'276:811.111

BORSENKO Valetyna, *bachelor of the first year of studying, the Faculty of Agricultural Management Supervisor* – **KACHMARCHYK Svitlana**, *senior lecturer of the Department of English Philology*

DIFFERENT DIALECTS AND ACCENTS OF ENGLISH

The existence of the language in large parts inevitably leads to its dialect differentiation. The main cause of regional varieties of language is difficulties and have weakened links between various local linguistic communities, due to geographic, economic, political, religious, demographic and other factors. Sometimes the cause of dialect differences may be of different origins.

Dialects are linguistic varieties which may differ in pronunciation, vocabulary and grammar. For the classification of varieties of English in terms of pronunciation only.

Dialects can be defined as "sub-forms of languages which are, in general, mutually comprehensible". English speakers from different countries and regions use a variety of different accents (systems of pronunciation), as well as various localized words and grammatical constructions; many different dialects can be identified based on these factors. Dialects can be classified at broader or narrower levels: within a broad national or regional dialect, various more localized sub-dialects can be identified, and so on. The combination of differences in pronunciation and use of local words may make some English dialects almost unintelligible to speakers from other regions.

Within a given English-speaking country, there will often be a form of the language considered to be Standard English – the Standard Englishes of different countries differ, and each can itself be considered a dialect. Standard English is often associated with the more educated layers of society.

The United Kingdom is probably the most dialect – obsessed nation in the world. With countless accents shaped by thousands of years of history, there are few English-speaking nations with as many varieties of language in such a small space.

The English language has quite a few dialects, including several major dialects, such as British English, American English, Australian English, and Canadian English. These dialects have many regional varieties, with dialects and accents of their own.

There are also many other varieties of English around the world, including various types of English spoken by those for whom English is a second language, not their native language, for example, Singapore English, Indian English, Philippine English, and many others. Grammar, spelling and vocabulary are quite similar in most dialects of English, though some differences exist, of course. But there are a lot of dialectal differences in pronunciation, which explains the existence of a large number of regional accents.

There are many dialects in Ukrainian, too. In modern Ukrainian language are three main groups of dialects: northern, southeastern and south-west. All countries are similar division into dialects. So, different several of dialects are part of languages. They add to it's a sonority, make it diverse and interesting.

УДК 811:316.28(410)

ВАСИЛЬКОВСЬКА Анна, студентка 1 курсу
факультету інформаційних технологій
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЛЮЛЮКО М.Є.**,
старший викладач

NONVERBAL COMMUNICATION IN GREAT BRITAIN

Communication through sending and receiving wordless signals it is nonverbal communication.

When we interact with others, we continuously give and receive wordless signals. All of our nonverbal behaviors—the gestures we make, the way we sit, how fast or how loud we talk, how close we stand, how much eye contact we make—send strong messages. These messages don't stop when you stop speaking either. Even when you're silent, you're still communicating nonverbally.

The main means of nonverbal communication include:

- *Posture*

There are many different types of body positioning to portray certain postures, including slouching, towering, legs spread, jaw thrust, shoulders forward, and arm crossing. The posture or bodily stance exhibited by individuals communicates a variety of messages whether good or bad. Posture can be used to determine a participant's degree of attention or involvement, the difference in status between communicators, and the level of fondness a person has for the other communicator, depending on body "openness". Studies investigating the impact of posture on interpersonal relationships suggest that mirror-image congruent postures, where one person's left side is parallel to the other person's right side, leads to favorable perception of communicators and positive speech; a person who displays a forward lean or decreases a backward lean also signifies positive sentiment during communication.

- *Clothing*

Aside from communicating a person's beliefs and nationality, clothing can be used as a nonverbal cue to attract others. Men and women may shower themselves with accessories and high-end fashion in order to attract partners they are interested in. In this case, clothing is used as a form of self-expression in which people can flaunt their power, wealth, sex appeal, or creativity. A study of the clothing worn by women attending discothèques, carried out in Vienna, Austria, showed that in certain groups of women (especially women who were without their partners), motivation for sex and levels of sexual hormones were correlated with aspects of their clothing, especially the amount of skin displayed and the presence of sheer clothing.

- *Gestures*

Gestures are woven into the fabric of our daily lives. We wave, point, beckon, and use our hands when we're arguing or speaking animatedly—expressing ourselves with gestures often without thinking. However, the meaning of gestures can be very different across cultures and regions, so it's important to be careful to avoid misinterpretation. There are some universal gestures like the shoulder shrug.

Facial expressions, more than anything, serve as a practical means of communication. With all the various muscles that precisely control mouth, lips, eyes, nose, forehead, and jaw, human faces are estimated to be capable of more than ten thousand different expressions. This versatility makes non-verbals of the face

extremely efficient and honest, unless deliberately manipulated. In addition, many of these emotions, including happiness, sadness, anger, fear, surprise, disgust, shame, anguish and interest are universally recognized.

Displays of emotions can generally be categorized into two groups: negative and positive. Negative emotions usually manifest as increased tension in various muscle groups: tightening of jaw muscles, frowning of forehead, squinting eyes, or lip occlusion (when the lips seemingly disappear). In contrast, positive emotions are revealed by the loosening of the furrowed lines on the forehead, relaxation of the muscles around the mouth, and widening of the eye area. When individuals are truly relaxed and at ease, the head will also tilt to the side, exposing our most vulnerable area, the neck. This is a high-comfort display, often seen during courtship, that is nearly impossible to mimic when tense or suspicious.

- Distance

Within Great Britain culture Hall defines four primary distance zones :(i) intimate (touching to eighteen inches) distance, (ii)Personal (eighteen inches to four feet) distance, (iii) Social(four to twelve feet) distance, and (iv) Public (more than twelve feet) distance.Intimate distance is considered appropriate for familiar relationships and indicates closeness and trust. Personal distance is still close but keeps another "at arm's length" the most comfortable distance for most of our interpersonal contact,social distance is used for the kind of communication that occurs in business relationships and, sometimes, in the classroom. Public distance occurs in situations where two-way communication is not desirable or possible

- Eye contact

Eye contact is the instance when two people look at each other's eyes at the same time; it is the primary nonverbal way of indicating engagement, interest, attention and involvement. This includes frequently recognized actions of winking and movements of the eyebrows. Disinterest is highly noticeable when little or no eye contact is made in a social setting. When an individual is interested however, the pupils will dilate.

"Eye contact" (also called mutual gaze) is another major channel of nonverbal communication. The duration of eye contact is its most meaningful aspect. Generally speaking, the longer there is established eye contact between two people, the greater the intimacy levels. Gaze comprises the actions of looking while talking and listening. The length of a gaze, the frequency of glances, patterns of fixation, pupil dilation, and blink rate are all important cues in nonverbal communication. "Liking generally increases as mutual gazing increases."

- Voice

It's not just what you say, it's how you say it. When we speak, other people "read" our voices in addition to listening to our words. Things they pay attention to include your timing and pace, how loud you speak, your tone and inflection, and sounds that convey understanding, such as "ahh" and "uh-huh." Think about how someone's tone of voice, for example, can indicate sarcasm, anger, affection, or confidence.

УДК 081

ВОЛОСОВЕЦ Анна, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О. О.**,
асистент

IMPORTANCE OF ENGLISH

In today's global world, the importance of English can not be denied and ignored since English is the most common language spoken everywhere. With the help of developing technology, English has been playing a major role in many sectors including medicine, engineering, and education, which, in my opinion, is the most important arena where English is needed. Particularly, as a developing country, Ukraine needs to make use of this world-wide spoken language in order to prove its international power. This can merely be based on the efficiency of tertiary education.

The first reason for why English should be the medium of instruction at universities in Ukraine is that it helps students find a high quality jobs for students to find. In business life, the most important common language is obviously English. In addition to this, especially, high-quality jobs need good understanding ability and

speaking in English. Therefore, companies can easily open out to other countries, and these companies generally employ graduates whose English is fluent and orderly.

The second and the most important reason, for English to be the medium of instruction in the Ukrainian higher education system is that it enables students to communicate with the international world. In these days, in my opinion, the most important thing for both university students and graduates is to follow the development in technology. For this reason, they have to learn common language. Certainly, they should not lose their interest on communicating with the world. However, some of the university students can't obtain English education in their university.

The last reason for favouring English as the medium of instruction of Ukrainian universities is that it facilitates accessing information. All of the students have to do some projects or home works which are related with their field during the university education.

All in all, the education in universities should be done with English for three reasons. First, students who know English are able to find their favourite job related with their field. Second, they can communicate with others internationally. Third, as a major language in universities, English makes accessing information easy for students. In my opinion, internationally, people need one common language. For many years, English has been the common world-wide language, and it will be in the future. For this reason, if you want to follow trends, new gadgets and technology, modernization of the developing world, you have to know English whatever age you are in.

УДК 8 11.111-021.25(410)(73)

ГЛИВА Ірина, студентка I курсу факультету
інформаційних технологій
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ЛЮЛЬКО М.Є.

THE DIFFERENCES BETWEEN BRITISH AND AMERICAN ENGLISH

English is a language that has a variety of dialects; particularly, there are three different major English segments. The English language is known in these three segments: English (American), English (Australian), and English (British or UK). The three segments have differences in the way they are written and spoken.

The different social and political events have largely influenced these two forms of the language. Because of the distance between these two countries, both these forms of the language could have developed in their own directions and the differences between them can be easily spotted. However, American and British English have more in common than they are different from each other, for example, common words (i.e. man, woman, tree, week, etc.), are used by both forms. This is also why they are treated as two separate forms of one language, English, rather than just two separate languages.

The two varieties of English most widely found in print and taught around the world are British and American - it is therefore important for teachers to be aware of the major differences between the two. And while lexical differences are the easiest ones to notice, a knowledge of grammatical and phonological differences can be useful not only for teachers to be aware of, but also to be able to deal with should they come up in class.

There are plenty of examples of words that are different in the US English and British English and it can be interesting how these differences came to exist in the first place. Some words became necessary long after the USA gained independence and no longer looked to London for guidance. Automotive vocabulary is one area where the two varieties have many different words.

There are another group of words that vary in the two countries for historical reasons. The American word *fall* predates the British *autumn*, which only became the favoured British English word after the American civil war, when French was highly fashionable. The USA kept the older word. The same is true with *candy* (*sweets* in Britain) and *faucet* (*tap* in Britain). Meanwhile some older English words like *fortnight*,

meaning two weeks, have fallen out of use in the USA, but are still in common use in Britain and the Commonwealth countries.

Other ways the languages vary have to do with the meaning of words. Some words do not have the same meanings. Football in the United States of America is a very common sport where teams throw a football to each other trying to score a touchdown. Football in the UK is very different; the word “football” refers to what we call soccer. One controversial difference between UK English and American English is the word “fag”. In America, this is a highly offensive slang word while in the UK the word is very common and refers to a cigarette.

Here are also a few differences between British and American English in the use of prepositions. In British English the word "at" is used with many expressions indicating time. For example the British would say *at Christmas*, *at five 'o' clock* or *at the weekend*. While in America the English speaking population would rather use the word "on" when they are talking about a time indication. Another example: While the British would go out **at the weekend**, Americans would go out **on the weekend**. When talking about places like universities or institutions in British English the word used is "at", but in American English "at" is often changed for "in". How they would say *She studied chemistry at university*. In America is as followed *She studied chemistry in university*. In American English the word "through" can mean "up to" and "including" as in *Monday through Friday*. While in British English *Monday to Friday* means "including". Other differences between the two English forms can be found when talking about time: In England they will say *a quarter past one*, while an American will say *a quarter after one*. The British *a quarter to two* will become *a quarter of two* in America. So be careful of using preposition.

There are some differences in the way grammar is used. Speakers of American English generally use the present perfect tense (have/has + past participle) far less than speakers of British English. In spoken American English it is very common to use the simple past tense as an alternative in situations where the present perfect would usually have been used in British English. In British English the present perfect is used to express an action that has occurred in the recent past that has an [effect](#) on the present moment. For example: *I've misplaced my pen. Can you help me find it?* In American English, the use of the past tense is also permissible : *I misplaced my pen. Can you help me find it?* In British English, however, using the past tense in this example would be considered incorrect. If you ask for advice, an opinion or make an offer in British English, it is most of the times by using the verb *shall*. For American English this does not apply, there the form *should* is more popular to use. Like the question *Shall I compare thee to a Summer's day?* will turn in American English in *Should I compare thee to a Summer's day?*. The meaning of the sentence has changed by using a different verb. The verb *shall* expresses an action which takes place in the future, while the verb *should* expresses a recommendation.

An important point to make is that different doesn't mean wrong. Comments such as “American English is inferior to British English”, or “American English is better than British English” have no solid basis other than the speaker's opinion. The truth is that no language or regional variety of language is inherently better or worse than another. They are just different. Students will often have very firm beliefs on which English they think is better/easier to understand/clearer etc. While it may be true for that particular individual, there is no evidence to suggest that one variety is easier to learn or understand than the other.

УДК 811.11-112

GONCHARUK Nadia, *second-year student*
Faculty of Agrarian Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser – KHRYSYTIUK S.B.,
Candidate of Historical Sciences,
Senior lecturer

ENGLISH AS A LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

English belongs to the Teutonic or Germanic branch of the Indo-European family of the languages. Nowadays it has become the world's most important language in politics, business and science. It is the official language of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the United States of America, Australia

and New Zealand. English is used as one of the official languages in Canada, the Republic of South Africa and the Irish Republic. There are also some countries (such as India, Singapore, Pakistan, the Philippines and some African countries) where English is an official second language and it is often used in mass media, courts, parliaments and universities. The number of second-language speakers may soon exceed the number of native speakers, if it has not done so already. This thesis intends to clarify some important aspects regarding the development of English as an international language, the path taken to reach global status and the long-term effects the spread of this language has over countries around the world. It is estimated that 300 million people speak English as a second language, and an additional 100 million people use it fluently as a foreign language. As a rough estimate, 1000 million or one billion people around the world have some knowledge of English, either as a native language, as a second language, or as a foreign language. English is the associate official language of India which has over 1000 million (over billion) people. Pakistan, Bangladesh, and many other nations which were ruled by Britain continue to use English both as an optional medium of instruction in their schools and as one of their official languages. The islands of the Philippines continue to use English as an important tool for education, administration, and mass media purposes. English is the chief foreign language taught in the schools of Europe, South America, Asia and Africa.

Even though some nations which were ruled by France continue to teach French as their most preferred second language, English is gaining ground even in these countries. In the former Soviet Union, Russian was the dominant language. Since the break of the Soviet Union, the Central Asian Republics have been rapidly introducing English in their school system as a second or foreign language. In Russia itself, English is gaining ground as the most popular second language. In Japan too, English is the most favored second or foreign language.

Outside Europe, English is the predominant language of international commerce. Although the United Nations and its various agencies have more than one language for transactions, more often English comes to be chosen as the preferred language of communication between the participating member-states.

All this has happened within the last one hundred years. The ascendancy of English as the most preferred language began two hundred years ago with the colonization of North America, Asia, and Africa by Britain. The Industrial Revolution in Britain, its ever-expanding maritime power, development of material wealth, progress in scientific research and consequent power, all helped the spread of English, even as Britain marched as a Great Empire. In the Sixteenth Century, English was spoken mostly in England, Southern Scotland, and small areas of Wales and Ireland. There were only about two to three million people speaking it as their native language. At present one in seven in this world speaks English either as a native language or as a second language. English was well established as the dominant language in North America in the 17th Century. But its rapid growth was in the 19th Century. Latin was the main medium of education in Western Europe throughout the Middle Ages. French was the language of diplomacy for four centuries, from the 17th to 20th. And yet, at present there is not a single language which can be compared to the position occupied by English as the international language. This is so, even though more people in the world speak Chinese than English as their native language. Spanish may claim a large number of native speakers, but neither Spanish, nor French, nor Russian, nor Chinese can even come close to the level and variety of uses to which English is put in the world.

English is learned everywhere because people have found out that knowledge of English is a passport for better career, better pay, advanced knowledge, and for communication with the entire world. English is also learned for the literature it possesses, and the variable and rich experience it provides. English has replaced French as the language of diplomacy. In this computer age, English is bound to expand its domains of use everywhere. Everyone wants to appropriate English as their own. As a result I can say that today's society is more and more involved in the process of English study. It has a wide territorial reach and its dominance in the universe is now undeniable. The language plays an important role both as a language of diplomacy, international communication, business, tourism, education, science, computer technologies, media and Internet.

HORKUN Tetiana, *bachelor of the first year of studying, the Faculty of Agricultural Management*
Supervisor – KACHMARCHYK S., senior lecturer of the Department of English Philology

INTERNATIONAL TESTING SYSTEMS OF ENGLISH LANGUAGE

We are very lucky to live in time of global integration when relationships between countries and their cultures are welcome. We all are interest in foreign politics, music, films, literature and news in world of fashion and life overall. As English are so popular language we need have systems of evaluation of knowledge of this language. Nowadays English became not only a key of international communication but a way of achievement of better level of life. This language is needed for all pupils, students and people in different spheres of work. That's why more and more people start to think about education abroad or to have a job at international surround people. The main problem in this situation is pass international test of knowledge of English. What tests can we choose? The most popular international tests of knowledge English are IELTS and TOEFL. They have their own features.

TOEFL (Test of English as a Foreign Language) was created of American company Educational Testing Service (ETS). The main goal TOEFL is to size up a level of knowledge students, for whom English is not their native language. The first test was appeared in 1964 and from that time it often changed. Now TOEFL consist of four parts: Reading, Speaking, Listening i Writing. It continues during 4 hours. It evaluate on a scale from 0 to 120 scores. For each module we can get from 0 to 30 scores. The final result is the sum of scores. Every University has its amounts of scores. Usually it is about from 61 to 109 scores. The published certificate is valid during 2 years. The main countries which needed the results of tests are USA, Canada, Great Britain, China, India, Turkey, Germany, Italy, France, Taiwan and Thailand.

IELTS (International English Language Testing System) is popular too. This test determine a level of knowledge of English those who plan immigrate, study or practice in Canada, Australia, New Zealand, and Great Britain. IELTS was founded in 1990 as a modern British analog TOEFL by 3 organizations: British Council, IDP Australian educational organization and Cambridge University. Only IELTS provide an evaluation of knowledge of language with consideration surroundings in which candidates will use their English. There are 2 module IELTS: Academic Module (for entrants to universities abroad) and General Module (for people who go to Canada, Australia and New Zealand for permanent residence). These two variants consist of 4 parts: Reading, Writing, Listening, and Speaking. The total time of test is 2 hours and 44 minutes. The scale of evaluation IELTS cover all levels of English from 0 to 9. For entry to majority universities abroad need about 6 points. The total score is the average of these 4 scores [3] It should also be noted that the IELTS test system has a public database of the results for everyone and you should not think about a specific universities that you want to send the results to pass the test (as opposed to test TOEFL)[2].

Cambridge ESOL (English for Speakers of Other Languages give the opportunities to get the most authoritative certificates in the world. Tests Cambridge ESOL are designed and coordinated by Cambridge Assessment – a non-profit division of Cambridge University Examination (University of Cambridge). Cambridge exams in English is equal to Common European Framework of Reference for Languages, CEFR – sets the scale levels of foreign language – the level A1 (beginners) to level C2 (speak the language perfectly). Cambridge exams are part of the system and contribute to its further development. Examinations Cambridge ESOL include five tests to determine the level of English – KET(Key English Test), PET(Preliminary English Test), FCE(First Certificate in English), CAE(Certificate in Advanced English), CPE(Certificate of Proficiency in English) and three tests to determine the knowledge of Business English – BEC(Business English Certificate)Preliminary, BEC Vantage, BEC Higher. One advantage of the Cambridge exams – that a huge variety of different tests, specific and thematic focus can choose what you are interested in and responsible is your level of training. The certificate is recognized in more than sixty countries and is the hallmark of a candidate for the vacant post of international companies such as Coca-Coca, Shell, IBM, and Kodak. In addition, a certificate promotes educational purposes, as well as giving the opportunity to attend seminars, lectures,

trainings abroad. Examinations of Cambridge are famous for their "perpetuity". However, remember that Cambridge certificates do not have any specific applications. Although many British and European schools accept certificates CAE and CPE (from points A, B), in this case, the university always pays attention to "age" certificate.

So we can conclude that if we want to go, study or abroad these tests are necessary, but not only. It is a good opportunity to do better a level of English even without leaving native country, because learning of foreign language to wide our knowledge and give us new opportunities of development. It can help us to work better too.

УДК 081

DOROSH Kristina, VAKULENKO Oleksandra,
*1-year students of
faculty of agricultural management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific advisor –YAMNYCH N. YU.
senior teacher*

CULTURAL AND LANGUAGE PECULIARITIES OF GREAT BRITAIN AND UKRAINE

Culture has significant position in human life. Each society has its own culture. All cultures have established a set of beliefs that constitute the code of values and moral laws for the people who belong to that particular culture. Cultural differences present a very interesting social phenomenon to study and understand. There are cultures that share very similar values and traditions and there are cultures that have very different beliefs. In the confines of this paper, we will focus our attention on the peculiarities of British and Ukrainian cultures.

There are a lot of important components that shape the culture of any country. First of all, it is worth telling about some peculiarities of British and Ukrainian national behavior. In the contrast to Ukrainians, who prefer directness, British people tend to understate things. A British conversation is full of hints, half-tones and understatements. British people do not like to interfere in other people`s affairs. They do not like to speak about their personal matters and interests. They also value their privacy. The British are proud of their home place. They regard the free display of emotions. They are known to have a specific sense of humour. The British always want to win and they are crazy about football. Ukrainians are extremely generous and hospitable. In Ukraine guests are given lots of attention. They will be well-fed and entertained for as long as they stay at your home. Ukrainians have preserved superstitions and omens about things like shaking hands through a doorway and others.

Besides, there are some holidays and festivals or ways of celebrating that are inherent only in Ukraine or Great Britain. At Easter time in the UK we have two bank holidays (public holidays): Good Friday and Easter Monday. This means that many families can enjoy a long weekend together. The 2nd February is Candlemas Day. This ancient festival marks the midpoint of winter, halfway between the shortest day and the spring equinox. Halloween takes place on the 31st of October. At parties people dress up in strange costumes and pretend they are witches. They cut horrible faces in pumpkins and put a candle inside. Easter in Ukraine is a very important holiday. Before and during Easter Ukrainians buy or bake Easter cakes, and hand paint eggs widely known as Pysanka. Also, on Easter night people go to their local church. Ivan Kupala Day is one of the great and enigmatic holidays signifying a celebration in honour of the "God of the Sun" (or "Dazhbog"). Ukrainians also hold a festival every autumn to celebrate the end of the harvest.

Additionally, the architecture is a great value of every national culture. Ukrainian architecture has initial roots in the Eastern Slavic state of Kievan Rus. Most of Ukraine's cities will give you a glimpse into the country's grand architectural history. Architecture in Ukraine ranges from buildings dating back hundreds of years to massive contemporary high-rise structures. Outstanding sample of Ukrainian architecture can be seen in the Cathedral of Saint-Sophia in Kiev, which dates back to the 11th century. Lviv is a center of medieval architecture with its stunning buildings. British architecture consists of an eclectic combination of architectural styles. Some of the best known medieval castles include the Tower of London, Warwick Castle, and Windsor Castle. Another striking landmark of this area is Stonehenge, the most mysterious monument in UK. The

country, personifying both a long history and modern civilization, combines ancient traditions and unique monuments of architecture, with ultra-modern business centers and trendy cafes.

Language is an inseparable feature of the nation, so there are lots of differences between English and Ukrainian. It was not until the end of the 18th century that modern literary Ukrainian language emerged out of the colloquial Ukrainian tongue. The modern Ukrainian literary language is the mixture of the elements of the 3 main dialects, with the domination of Poltava dialect. There are many features of Ukrainian language. The Ukrainian language is printed and written in the Cyrillic alphabet. Moreover, Ukrainian grammar does not use articles in sentences. In Ukrainian language there are three tenses: Present, Past and Future which indicate the action, which coincides with the moments of speaking, precedes or follows it. Ukrainian is a largely phonetic language. This means that a world's pronunciation can be predicted from its spelling and its spelling from its pronunciation. What about English, it is the official language of the UK. It is also considered to be the international language of the world and is spoken, either as a first or second language, by 1.5 billion people. There are three other languages that are used widely in certain parts of the UK, these are: Welsh in Wales, Gaelic in Scotland and Irish in Northern Ireland. There are very few dialects in the UK, but a lot of different regional accents, some of which are so strong that they may pose difficulties even to British people from another region to understand. English has a lot of peculiarities. English language is based off the Latin alphabet and consist of letters. The English has two articles a/an and the. Then looking at English it is made up of three tenses also, however depending on the situations there can be up to six. English uses auxiliaries such as be, can, do, shall, which help in forming of certain tenses. There are significant differences between English and Ukrainian languages. In terms of grammar, Ukrainian has a complex morphology.

So, there are many differences between English and Ukrainian cultures and languages. And it is very interesting to study and analyze social phenomenon of this opposite and stunning cultures. Both of countries are uniqueness, but in the some features we are similar, and that is what we are proud of our country, culture and language.

*ДУБІНА Дмитро, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – ГРАБОВСЬКА Т.О.
канд. пед. наук, доцент*

ЛІНГВІСТИЧНА СУТНІСТЬ ТЕРМІНІВ

Вивчаючи англійську мову за професійним спрямуванням, а саме “English for Veterinarians” ми часто зустрічаємося з такими поняттями як терміни. Наприклад: Veterinarian, Obstetrics, Geriatrics, Zoonosis, Prevention and Treatment etc.

У сучасному мовознавстві існує багато визначень терміна. У дослідженнях лінгвістів останніх років основними ознаками терміна є специфічні сфери його розповсюдження, а особливою функцією визначають називну, професійну та пояснювальну.

На думку вчених існують також семантичні особливості терміна, а саме: термін є предметом вивчення окремої галузі знань; а його семантика є “однозначною” та “системною”.

Науковці окреслюють певну складність щодо дефініції терміну. Проте наш пошук переконливо свідчить про те, що у лінгвістиці існує чимало визначень поняття “**термін**”.

Термін (*terminus*) у перекладі з латини означає межа, обмеження, кордон, прикордонний знак. Отже, термін - це слово або словосполучення, яке точно означає будь-яке поняття науки, медицини, техніки, мистецтва. Терміни, як правило, однозначні, їм не притаманна експресивність.

Дослідник І.С. Квітко пропонує таке визначення терміну: “Термін – це слово або словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки). Терміни вступають у системні відносини з іншими словами і словесними комплексами та утворюють разом з ними в кожному окремому випадку і у певний час замкнуту систему, яка характеризується інформативністю та однозначністю, точністю й експресивною нейтральністю”.

Науковцями Комітету науково-технічної термінології АН СРСР, який існував на теренах колишнього Радянського Союзу, було сформульоване таке визначення терміна: „Термін – це слово (або словосполучення), яке є єдністю звукового знака і пов’язаного з ним відповідного поняття в системі понять даної галузі науки і техніки”

Сучасні словники по-різному визначають термін. Так, зазначено, що в УРЕ “термін (від лат. *terminus* – кінець, межа, кордон) – слово або словосполучення, що виражає спеціальне поняття певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя”.

Шеститомний Українсько-російський словник за редакцією І. Кириченка пропонує таку дефініцію: “Термін – це слово, що має певне, твердо встановлене значення і використовується в певному людському колективі у процесі соціального спілкування”

Підручник М. Жовтобрюха визначає термін як спеціальне слово, яке вживається для точного найменування певного поняття з якої-небудь галузі знання.

На наше глибоке переконання, щоб правильно розуміти сутність терміна необхідно знати його походження. Дослідники вважають, що саме в походженні, соціальній та історичній сутності необхідно шукати те, що робить термін терміном з усіма його “недоліками”, з усіма специфічними ознаками, які відмежовують термін від слова загальноживаної літературної мови.

Засоби формування термінів та джерела поповнення термінологічних систем мало чим відрізняються від засобів формування і поповнення словникового складу мови загалом. Термінотворення відбувається на базі існуючих у мові слів і морфем загальнолітературної лексики з використанням наявних засобів словотвору – словоскладання, суфіксації, префіксації тощо. Поряд із цим необхідно вказати на індивідуальність формування терміносистем, тобто на перевагу того чи іншого засобу термінотворення для певних термінологічних систем. Так, наприклад, головним засобом творення медичної термінології (у нашому випадку – термінології з ветеринарної медицини) є грецькі та латинські запозичення.

Мова науки, як функціональна підсистема загальнолітературної мови, виражає, з одного боку, більш вузьке поняття – цього вимагає логічна система термінів, в якій слова групуються не просто у вільному порядку, а виходячи із системності даної науки чи галузі, що утворює особливу парадигматику. З іншого боку, мова науки – ширше поняття порівняно із загальноживаною літературною мовою, оскільки включає в себе спеціальну термінологію. Обидва ці факти дозволяють мові науки використовувати наявні мовні засоби вираження вибірково, що зумовлює протиставлення – “відмежування” мови науки від мови загальнолітературної.

Більшість дослідників визначає термін як слово або словосполучення в особливій функції. Отже, він є словесним знаком і, таким чином, йому властиві всі риси слова, хоч умови функціонування терміна конкретизуються специфікою тієї чи іншої терміносистеми або сферою вживання.

UDC 811.11-112

ZOLOTORUCHKO Nastia, *second-year student*
Faculty of Agrarian Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser – KHRYSYTIUK S.B.,
Candidate of Historical Sciences,
Senior lecturer

THE DISTINCTIONS BETWEEN THE BRITISH ENGLISH AND CANADIAN ENGLISH LANGUAGES

English is the second most widely spoken language in the world. It is the official language of the United Kingdom, the United States of America, Canada, Australia and New Zealand. It is the language of international business and science, of aviation and shipping. As so many people speak English in so many countries, there are many different “Englishes”. The best form of English called Standard English and is the language of educated English speakers. The government, the BBC, the Universities use it and it is often called Queen's English.

Canadian English is the variety of the English spoken in the Canada. It is different from English in pronunciation, intonation, spelling, vocabulary and sometimes – even grammar.

Herbert Agar wrote in his article in 1931: “The English language should try to cope with their philological ignorance. They should train themselves to realize that it is neither absurd nor vulgar that a language, which was once, the same, should in course of centuries develop differently in different parts of the world. Just as French and Italian may be described as divergent forms of modern Latin, so it would be helpful to think of the language of Oxford and the language of Harvard as different forms of modern English”.

Another American linguist – John Algeo states in his essay “A Meditation on the Varieties of English”, that “all linguistic varieties are fictions. A language system, such as English, is a great abstraction, a fiction, analysable into large area varieties – American, Australian, British, and Canadian and so on. But each of those is in turn an abstraction, a fiction”. The point, Algeo argues, is that even though these terms – American, Australian and Canadian English – describe the reality that is in fact not there, they are nonetheless useful fictions.

The term “Canadian English” has a pedigree dating back to 1857, at which time the Reverend A.C. Geikie referred to it as “a corrupt dialect growing up amongst our population”.

Only a systematic description of Canadian English in comparison with other micro systems, namely the American and British versions, can reveal the real picture of differential features. And even most Canadians insist that their version of English has very distinct differences of American and British English.

We can found and pointed derivation and word-building processes that have caused a kind of reflection on the formation of Canadian English. It processes such as lexical-semantic word formation, analogy contrast, divergent contrast, borrowing and kanadyzmy – the words that best reveal before our eyes the Canadian identity and its uniqueness. These linguistic phenomena have given rise to the formation of the character of Canadian English.

So we can say that Canadian slang is a very complicated system that unites chronologically different layers of the American and Canadian slang. So in the whole it is a new and quite original system that doesn't copy either American or British system. This system appeared due to the cooperation of all these systems and the national tendencies.

UDC 811.111(7/8+410)

IVASHKO Alla, *bachelor of the second year
of studying, the Faculty
of Agricultural Management
Supervisor – KACHMARCHYK Svitlana,*
*senior lecturer of the
Department of English Philology*

DIFFERENCES OF AMERICAN ENGLISH FROM BRITISH ENGLISH

The British and Americans speak the same language but use it differently. Indeed, there can sometimes be misunderstandings between them, but that's no reason to believe that British and American English are so different that the British do not understand Americans. In fact, American English on the prevalence significantly exceeded its primary source. It is very different from the classic British version, but not enough to be a completely new language. However, differences can be found in all aspects: grammar, pronunciation, vocabulary.

English is one of the most dynamic languages on the planet, and therefore the variants of the English language – a huge amount. We used to hear that there are British English, American, Australian and even Scottish. And this is not a complete list. The British version of the classic English, but one of the most common and simplified versions of English – American, may compete with the language spoken by the Queen of England. The divergence between American English and British English once caused George Bernard Shaw to say that the US and Britain are “*Two countries separated by a common language*”. Also, Oscar Wilde wrote: “*We have really everything in common with America nowadays, except, of course, the language*”.

Henry Sweet predicted in 1877 that within a century, American English and British English would be mutually unintelligible. It may be the case that increased worldwide communication through radio, television,

the Internet and globalization has reduced the tendency to regional variation. Nevertheless, the fact remains that although spoken American English and British English generally mutually intelligible, there are enough differences to cause accidental misunderstandings or embarrassment – for example, some words, quite innocent in one dialect may be considered vulgar in another.

Grammatical features:

1. Instead of an auxiliary verb “shall” in American English the verb “will” is used which, in its turn, is forced out by the “gonna” form – colloquial version of the verb “going to”. It is nowadays the general tendency of English.
2. Also in American colloquial English we can see such a tendency of an English verb “to do”, as gradual replacement of the third person “does” by the first and second person “do”. It belongs also to a negative form of this verb. This tendency can be seen also in British English. (it is an example from “The Beatles” group song – “She’s got a ticket to ride, and she don’t care”, what proves that it isn’t actually American. However, in literary English still there is a use of the third person of a verb “does”.
3. In American English the verb “should” after verbs “demand, insist, require” isn’t used: “I demanded that he apologize” instead of “I demanded that he should apologize” in British English.
4. Many irregular verbs (for example, to burn, to spoil) in American English are correct.
5. Articles are differently used in American and British English. For example, “to/in the hospital” in American English, while in British it is used without an article “to/in hospital”.
6. Often in the same expression instead of one preposition another is used, for example, “on the weekend/on weekend” instead of “at the weekend/at weekend” in British English; «on the street” instead of “in the street”.
7. Many set expressions in American English changed their verb. For example, the Americans will say “take a shower/a bath” instead of “have a shower/a bath”, instead of “needn’t” the complex form “don’t need to” is used.
8. Adjectives “slow” and “real” are used as an adverb: He likes to drive slow (instead of “slowly”). She’s real nice (instead of “really”).
9. Americans less willingly, than British, use plural forms of the verbs with the collective nouns (the audience were, the government have). However, despite stated differences above, the majority of grammatical features of American English are not considered normal in modern English.

Distinctions in spelling:

Table 1

American	British
Center	Centre
Theater	Theatre
Color	Colour
Labor	Labour
Organization	Organisation
Program	Programme
Traveling	Travelling
Recognize	Recognise

ІГУМНОВА Олександра, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ГРАБОВСЬКА Т. О.,
канд. пед. наук, доцент

THE SOUTH POLE IS THE PLACE FOR INTERNATIONAL SCIENTIFIC EXPERIMENTS

The Antarctic is a landmass the size of Europe and the USA put together that surrounds the South Pole. Over 99 per cent of the Antarctic is covered in a thick ice cap, in some places as thick as 4,700 m. 40 per cent of

the present ice cap covers water. In addition, the continent doubles in size each winter when the surrounding seawater freezes. If we took the ice cap away, the eastern side of Antarctica would form one solid mass of mountainous land, whilst the western side would be a group of islands.

The Antarctic has always been good for doing scientific experiments because it is one of the few places in the world which still has a relatively unpolluted environment. What's more, by looking at the layers of ice, laid down year, scientists can study the history of the Earth, its seas and the atmosphere. By looking at the more recent layers of ice, for example, it's possible to track, through levels of lead pollution, the spread of the motor car. And such records of how the atmosphere has changed go back over a million years in places. But recent changes in the Antarctic ice cap are of even greater interest to scientists.

In February 1997, the ship Arctic Sunrise, which belongs to the environmental organization Greenpeace, became the first to sail around James Ross Island in the eastern Antarctic. For thousands of years, it has been impossible to do this because James Ross Island was connected to the mainland by a 200-metre thick ice shelf. But in 1995 the ice shelf called Larsen A, which runs south of James Ross Island, disintegrated and an iceberg measuring 78km by 37km broke away. Before Larsen A collapsed, it became criss-crossed with deep cracks. Greenpeace observers have noted similar cracking in other areas of ice in the same area, which would seem to indicate that the process is continuing.

During the past 60 years of global warming, the Antarctic Peninsula has warmed by 2.5 degrees centigrade – faster than anywhere else in the world. Some scientists think this rise is due to what is known as the greenhouse effect. That is, too much carbon dioxide gases in the atmosphere, much of it the result of fuel being burnt elsewhere on the planet, which has the effect of making the whole world too hot. Others say the warming may be localized, which meant it is only happening in the Antarctic Peninsula.

Owing to the harsh conditions, few land species of wildlife live in Antarctica. Those which do survive there have adapted to very cold conditions. They are at risk from the changes that a warmer Antarctic is bringing. The worry now is that the effects could be more widespread. If global warming is causing the Antarctic to melt, this could cause a worldwide catastrophe. The Antarctic ice cap contains 90 per cent of the world's fresh water. If it melted completely, it would raise the sea level by more than 70 meters. Many areas of land would be flooded, including southern Britain.

But the news is not all bad. Rising temperatures which cause some ice to melt are beneficial to plants such as lichens and algae because as ice melts, it exposes soil where plants can live. Some species of moss are showing signs of coming back after being buried in the ice for hundreds of years. The only flowering plants in the Antarctic are the pearlwort and the Antarctic hair grass. They are now on the increase – their numbers have grown by 25 per cent in some areas.

Warmer temperatures can be unwelcome news for other life forms, however, particularly the penguins. The warmer weather has made it more difficult for them to bring up young, as they nest in high rocks that do not trap snow or water during the yearly ice meltdown. Because of higher temperatures there is heavier snowfall which covers nesting sites longer in the breeding season. Also, the penguins' main food is krill plankton which lives and thrives in sea covered by ice. As the ice melts, there is less krill for penguins to eat, and this has resulted in a 40 per cent decline in numbers.

УДК 080

ЩЕНКО Олександр, студент 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**,
асистент

ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Вивчення іноземних мов – це одна з найважливіших справ в теперішньому світі, без знання іноземної мови сьогодні нікуди, адже, починаючи спілкуванням і закінчуючи обробкою величезних обсягів інформації іноземною мовою набуває все більшого значення. Без зволікань можна сказати, що сьогодні попит на вивчення іноземних мов великий – хто володіє мовами, той володіє світом.

Якщо узагальнювати, то людина, яка володіє англійською мовою, – всебічно розвинена особистість, має найкращі навички для вивчення чогось нового, сміливіша, більш цікава у спілкуванні з людьми. Вченими з Лондонського університету завдяки науковим дослідженням було встановлено, що люди, які вивчать іноземні мови, мають більш гнучке і оригінальне мислення. До даного висновку вчені дійшли шляхом підтвердження прямого зв'язку між активністю сірої речовини і знанням кількох мов. Не даремно є така приказка: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина». Адже, кожна мова – це ніби твій ключик, який відкриває двері до чогось великого, до чогось нового.

Англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтва. 80% ділового мовного простору займає саме вона. Мабуть кожен все частіше стикається з нею у спілкуванні з партнерами по роботі і на відпочинку. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складанні резюме, у діловому та приватному листуванні. Володіння англійською мовою – вже не дивовижна навичка, а необхідність. Нині її навчають у дитячих садках, школах, вузах, не кажучи вже про численні курси та тренінги, а в деяких країнах навіть математика і деякі інші предмети шкільної програми викладають англійською мовою.

Однак, є й проблеми при вивченні іноземної мови. Англійська мова – одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин є актуальною для сьогодення, враховуючи ще й те, що Україна інтегрує до Європи та її стандартів. Ми вважаємо, що основним засобом спілкування є мова, а у багатогранному суспільстві – декілька мов. Ось чому вивчення іноземної мови набуває особливого статусу в нашій країні. І безперечно, що ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у школах залежить від бажання та здатності учителів і викладачів скористатися позитивним досвідом зарубіжних колег. Таким чином, вивчення іноземної мови повинно дати можливість вільно спілкуватися, позбутися мовних бар'єрів, досягти взаєморозуміння і поваги.

На мій погляд, неперервне, наполегливе та поглиблене вивчення англійської мови дає можливість підвищити свій інтелектуальний та виховний рівень. Процес вивчення іноземної мови – це, перш за все, спільна діяльність учителя та учнів, де учень є суб'єктом навчання та спілкування нарівні з учителем. Навчання іноземної мови, як і навчання спілкування, вимагає від учителя таких якостей, які б забезпечили реалізацію мети навчання та його ефективність.

Отже, ми чітко бачимо, що у наш час з'являється все більше і більше охочих знати англійську мову. Всі розуміють важливість її вивчення. Ніхто вже не вважає це прагнення модним, а замислюються про ті переваги, які дає знання англійської мови будь-якій культурній людині. Вивчення іноземної мови розкриває перед нами нові можливості, робить багатшим наш духовний світ. Володіючи іноземною мовою, людина автоматично переходить на вищий соціальний ступінь, оскільки стає конкурентоспроможним претендентом на високооплачувану посаду. Адже, як відомо, престижні організації, зазвичай, або самі є представниками іноземних фірм, або ведуть з ними активну партнерську діяльність. А там без знання іноземної мови не обійтись! Іноземні мови покращують якість нашого життя у всіх її сферах.

УДК 811.111 (100)

КАРЧЕМСЬКА Єлизавета,
студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – СИРОТІН О. С.,
старший викладач

AMERICAN PROVERBS IN USE
(WHERE THERE IS A WILL, THERE IS A WAY!)

Proverb is a universal proposal, which can be used in different situations. However, they contain a specific instruction, the execution of which will only benefit a person.

Will-power is the greatest driving force in man. It helps him get through all the difficulties in life. Will-power is the most essential ingredient of success. It enables a person to find a way to overcome the obstacle in

his path. He continues his journey towards his chosen goal. A man who loses heart at the sight of failure can never achieve his goal. But a man who is determined to attain his objectives is not disheartened by failures. One should not lose heart during adversities.

Many great men won success by their sheer determination and oneness of purpose. Mahatma fought for the blacks in South Africa, His strong will-power helped him to secure independence for Indian from the British rule. Nelson Mandela fought against racial discrimination in South Africa. Abraham Lincoln became the President of the USA by dint of his strong determination and continuous efforts.

Different people have different objectives in life. They achieve success by their strong will power. Where there is a will, there is a way. Even the handicapped could achieve success by their strong will-power and determination.

However, people do become victims of adverse circumstances. Their efforts are hardly rewarded with success. They become dispirited, disillusioned and disheartened. They lose the will to fight. They become pessimistic in their attitude. But they should not lose heart because success always follows by the day, so one should not lose hope.

Each one of us has the potential to do things we dream of. We just have to make a beginning with all the true and consistent efforts and we will discover that everything will fall in its right place. We must try and strive for something only then we will succeed in achieving our goals.

Patience, commitment to the objectives and perseverance certainly yield rich results. One should have an aim in life. One should strive hard for achieving it. It can be achieved by anyone who dares to go for it. One should have a positive approach towards life. There are many who undergo despair, failure and defeat. But their determination to win and achieve takes them forward. We should live every moment and live life to the full. We should count out the negatives and challenge ourselves to design the best life. Never forget, where there is a will, there is a way!

УДК 081

KIRIENKO Kateryna, *1-year student of
faculty of agricultural management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific advisor –YAMNYCH N. YU.
senior teacher*

SCHOLASTIC ASSESSMENT TEST

SAT (Scholastic Assessment Test) Reasoning Test is the standard test for admission of students who plan to study at American colleges and universities.

It was first introduced in 1926, and its name and scoring have changed several times, originally called Scholastic Aptitude Test.

SAT is owned and published by the College Board, a private, non-profit organization in the United States. It is designed and managed on behalf of the College Board by Educational Testing service. The test is designed to assess students' readiness for college. It is designed not to be aligned with the high school program.

March 5, 2014 the Council of the College announced that the redesigned version of the SAT will be the first time in 2016. Exam back to 1600-point scale, the essay has been made optional, and students now have 3 hours to pass the exam plus 50 extra minutes to finish the essay.

Structure

The duration is 3 hours and 45 minutes (4 hours with set up and logistics) and the scale ranges from 600-2400 or 200-800 per section. There are 3 parts: Critical Reading, Mathematics and Writing. Tests can be retaken in order to improve results. Exams are held worldwide several times a year. Applicants should get their SAT results prior to applying to colleges or universities.

SAT Critical Reading:

Critical reading contains two twenty-five minutes sections and another twenty minutes section. This section contains various types of questions, ranging from sentence completion to short and long passages. The number of questions in each passage is proportional to the length of the passage.

SAT Mathematics:

Mathematics or quantitative section also has two twenty-five minutes section and another twenty minutes section. One of the two twenty-five minutes section is entirely multiple choice with 20 questions. The other 25 minutes section contains 8 multiple choice questions and grid-in-questions. For the latter, you need to write the answers inside a grid given in the answer sheet. The twenty minutes section contains 16 multiple choice questions.

SAT Writing:

This section includes multiple choice questions and a short essay. Multiple choice questions include identifying errors, improve the proposal and raise the question of the improvement points. Section essay, that is usually the first section part, lasts 25 minutes.

The questions are weighted equally. For each correct answer, one raw point is added. For every wrong answer is subtracted by a quarter point. Points are not deducted for incorrect grid questions in mathematics. This ensures that the student is mathematically expected gain from guessing is zero. The final grade is derived from the initial value; precise conversion chart varies between test administrations.

The SAT therefore recommends only making educated guesses, that is, when the test taker can eliminate at least one answer he or she thinks is wrong. Without eliminating any answers one's probability of answering correctly is 20%. Eliminating one wrong answer increases this probability to 25% (and the expected gain to 1/16 of a point); two, a 33.3% probability (1/6 of a point); and three, a 50% probability (3/8 of a point).

The results are published on line in three weeks. Writing results come after about 6 weeks (depending on the speed of delivery guard). As a result, school-leaver receives between 200 and 800 points for the object plus additional points for the written section. Writing: essay and multiple-choice task. Also for every student indicates the so-called percentile- the percentage of students who received lower results.

УДК 811.111:81'373.7

КЛЮЙ Анастасія, студентка
I курсу економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І. Ю.**

PHRASAL VERBS IN ENGLISH SPEECH

English is one of the richest and most diverse vocabularies in the world. Phrase verbs as semantic unity combination of simple verbs with prepositions or adverbs, have a special place in English linguistics, because their number is continuously growing and they make language infinitely rich and expressive.

Phrasal verb - a combination of conventional verb and preposition, adverb, or both simultaneously, sometimes also called verbal, prepositional phrases. The value of such verbs not always the literal translation of its components, it is more important idiomatic character. It is important – verb phrase translation on all its parts impossible. Some verb phrase with multiple meanings, and usually they are synonymous with the usual verb that conveys the essence of it.

A characteristic phrase verbs difference is that in combination with certain prepositions, verb gets an entirely different meaning, different from the core. Therefore, the study of the verb phrase in English causes difficulties, as must remember verbs with their new value. Example:

Go - go, go on – continue; Look - look, look for – find

Phrasal verb is integrated as a separate language system, because it can completely replace the usual verb for one phrasal verb. Phrasal verbs open up a whole new world of possibilities for speaking English. They are phrases that give verbs completely different meanings. They are also used incredibly often in everyday conversation, which makes them important to know. For example, verb "postpone" we can change on easier word, which everybody knows "put" plus adverb "off", so change on phrasal verb "to put off". As a result, native speakers are very easy to use these verbs in everyday speech. Foreigners or people, who teach English language is quite difficult, because unusual to see, for example, the word "look" with another transfer only from the fact that it added to the preposition or adverb and memorize so many different translations will not be easy, but it is very productive. The more phrasal verbs we know, the easier it will be to communicate and understand. Just learn these words must be very careful, because if you mix up an excuse, it is a completely different

meaning of the verb. Also, learning these words must be very careful, because if you confuse an preposition or adverb, it will be a completely different meaning of the verb. For example: 1) I get on at 7.30 a.m. – incorrect, because get on = have good relationship. 2) I get up at 7.30 a.m. – correct.

All the English verb phrases can be divided into three groups:

Verb + preposition (prepositional verbs):

Pick up -, get (data), raise (mood)

Carry out - perform exercise

Set off - go (on the road), call (action)

Make up - to write, compose

Stand by - get ready to wait for support

Verb + adverb (phrasal verbs)

Come across - encounter, meet by chance

Break down - quite upsetting to break

Hang around - wander, dawdle

Tell against - disclose, certify, respond

Look ahead - look ahead, anticipate

Verb + adverb + preposition (phrasal-prepositional verbs)

Look forward to - wait impatiently (pleasure)

Look down on - look down

Go along with - along, to obey, to accept

Come down with - take, take, put, buy

Get back at - revenge, to repay

Phrasal verb is an integral part of the English language, which is now developing rapidly and is used every day when dealing in business and official-language art style. I believe that having studied at least half of those words you can have the high level of English.

Remember the English verb phrases are important because the use of each of them has some grammatical features (presence or absence of supplementation, selection of the correct form further parts of speech, etc.). All this greatly affect your language literacy. And as an answer to the question "How does the phrase verb increase your percentage of the perception of a foreign language?" It should be noted: spoken language just full of all sorts of phrase verbs, and just knowing their correct use and transfer, you can easily understand spoken language and written too. Your English will be beautiful and rich in synonyms, if you use phrasal verbs!

УДК 080

КОВАЛЕНКО Богдан, студент 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**
асистент

ZOONOTIC DISEASES

A zoonosis is an infectious disease that is transmitted between species from animals to humans (or from humans to animals). A human can become infected by such diseases through contact with animals and their corpses. Also can become infected by eating meat or another animal's product, infected water or by the carriers, like a mosquitoes.

Anthrax

Source of pathogen is a sick animals. Corpses of animal is a most dangerous source of spread infection. Pathogen can spread by the water, which polluted by the contaminated wastewater leather factories and another factory which recycling animals raw, also with the animal feed.

The main route of infection of animals is a eating infected feed, on the watering place – by the mucous membranes of the mouth and digestive tract, sometimes through skin, mucous membranes of the nose.

The human became infected by the carrier, working with the skin and corpses of animals, etc. Human often sick by the skins form of the anthrax. Contamination might be through the cracks and another injury of the hand's, face's skin or another open parts of body. At this form we can see blue-red nodule, which became dark-red vesicle, which contained red fluid. Than through some period of time the vesicle is blow, and tissue, where it was, necrosing and near appear the same vesicles and nodules. The whole process is accompanied by fever.

Reliable protection against anthrax is conducting general veterinary and sanitary measures in the grounds, and also observance of rules personal hygiene

For treatment using antibiotics (penicillin), because every surgeries intervention may have harmful effect.

Rabies

Acute infectious disease. Human get infected by the transmitting viruse from the sick animal to humna by the bite with the saliva. human, household pets, also birds might be infected. In the wildlife very often get infected badgers, martens, deer, goats, bears, rabbits, squirrels, raccoon dogs, foxes and a variety of other animals. The latent period of the disease may be from 10 days to 1 year. Duration of this period depends from location of bite as for central nervous system and character of the wound.

The main sign of Rabies is timidity or pronounced irritability animal that transfer to the violence. Sick dogs, cats and another animal attack human and animal without any reason and bite. Infected dogs have hoarse barking, seizures, difficulty swallowing, which changing by the full paralysis of swallowing and chewing muscles, totter, paralysis of hindlimb, fear of water. Death occurs in 4-6 days. If it's hidden rabies, than animal cant swallow food. Progresing general paralyses, which became a reason of the death. Main ways prevention of spread Rabies are making vaccines and destroing corpses of infected animals.

Trichinosis

Acute infectious disease of humans and mammals, they became infected by the small parasitic worm called Trichinella. The main carrier of Trichinella is boar, but became infected also might be dogs, pigs, cats, foxes marten, lynx, bears, moles, etc. Human and animal infected by the eating meat which contained parasite larvae.

Signs of disease showed in first hours: disorders of the gastrointestinal tract, nausea, belching, vomiting, pain in the bowel, headaches, feeling of heaviness in the limbs, weakness, fever; at the 9-10 day temperature is 40-41 degrees, face and eyelid are swelling, muscles became hard and painful. If became infected by the large number of larvae, death occurs in the result of paralyse of breathing or the pneumony. Treatment only by the doctor.

Brucellosis (Maltas fever)

Disease of house hold pets and wild animal: wolf, fox, rabbit; birds: sparrows, pigeons, pheasants, etc., which transmit from sick animal to the human with the mainly affecting the musculoskeletal, nervous and reproductive system's of the organism. Human often infected by the eating meat of infected rabbit or by milk from the cows and goats which infected by Brucellosis, from sheep by eating cheese. Also you can infected by eating not enough boiled or fried meat of sick animal, looking at them and when assist in abortion. You should follow the rules of personal hygiene. In case of illness to see a doctor. Symptoms: fever of 40 degrees, a fever, which in some cases repeatedly returned.

Tularemia

Tularemia is a infectious disease. Often infected rodents, furry animals. When the human became infected the disease strikes lymphs nodes, spleen and lungs. Patient might be infected by the drinking raw water from small ponds, where located bacterias which gets there with the urine of sick rodents. Some times disease can be transfer by beats of elephants, flies zhyhalok, some species of ticks which infected by rodents. Tularemia is a seasonal disease – depending on the mode of infection (e.g., in the spring among hunters).

The main signs of disease are headache, dizziness, nausea, insomnia, agitation, delirium, lethargy and others. Infection occurs through the digestive organs and the respiratory tract.

Zoonoses are common and the diseases they cause can be serious. Caring for the health of animals is the first important step in preventing zoonoses. Practising good personal hygiene, wearing protective clothing and undertaking vaccination where appropriate, can minimise the risk of some animal-borne diseases affecting people.

КОРЖЕВСЬКА Станіслава, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О. С.**,
старший викладач

JACK LONDON AND HIS MYSTERY WORLD

Jack London was a prolific writer; over the period from 1899 until his death in 1916, he wrote 50 books and over 1,000 articles. Though he was made most famous by his stories of the Klondike, he wrote on subjects ranging from boxing to romance, from survival in the Arctic to labour strife in Australia. He led a harsh, erratic life; born illegitimate, raised as a poor "work beast", constantly questing after every adventure and all the knowledge the world might offer, he died young as a result.

Jack London dropped out of school at the age of fourteen, and worked at a series of low-paying sweatshop jobs until he was sixteen, when his adventures began. London's exploits during the years 1892 and 1893 are part of the London legend: oyster pirate, fisheries patrolman, seal hunter in the North Pacific, rail-riding hobo, and hard-drinking dockhand. In 1894, during America's worst depression until that time, he traveled across the United States and Canada on the rails.

Jack London had a talent for rapid, intimate perception of his physical surroundings. The scenes in his stories of the Klondike were developed from what he saw and heard during his one winter at Split-Up Island, at the mouth of the Stewart River. His story plots came from rumours, bar-room tales, newspaper clippings, story plots purchased from other writers, and self-admitted "modification" of other writers' works, including those of Rudyard Kipling and Joseph Conrad.

Death is a common theme in London's work. Arthur Calder-Marshall states that London "was always very much in love with death," and his descriptions make it obvious that he spent a great deal of time thinking about the subtleties and progressions of various ways of dying. He had some degree of first-hand knowledge of the matter from an early age, having barely survived drowning after attempting suicide by swimming to exhaustion in San Francisco Bay while drunk at the age of sixteen.

Jack London has often been classed as a racist, but he was a man of complex reasoning, with many contradictions, and atypical outbursts during his frequent sicknesses; to classify him as a racist is much too simplistic a label.

During 1904 and 1905, Jack London's work took on an extremely pessimistic, morbid note, particularly in *The Game*, *All Gold Canyon*, and *The Minions of Midas*. At the time, London was going through what he termed "the long sickness", his personal reassessment centred around the impending end of a very unhappy marriage

Through Jack London, millions of people around the world have experienced the outer edges of the world, the innermost core of the working-class world, and the complex struggles to survive in either place.

Jack London was an extremely complex man, and biographers use widely-varying terms to describe him. Although the London name is now a marketing tool for everything from shopping malls to tour companies, controversy still surrounds even his suitability as a commercial tool.

The works of Jack London's are very popular among Ukrainian. His novels are read by adults and children. His works help in learning English, as many Ukrainian buy books in author's edition. Jack London is one of the most popular English authors. Readers like his novels and his amazing mysterious world. World of famous, talented author and extremely complex man.

КОЗАЧИШИНА Діана, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

ENGLISH AS A POWERFUL MEANS OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

English is the world's first truly universal language. Today there are more than 1.5 billion English speakers in the world. Every day we can see that it is very important to know foreign languages. The Internet and satellite TV enable us to get information from all over the world. We are able to get education or a job in any country of the world. But we all know that we have to know the language of the country we want to study or work in. The English Language can be traced back to the mixture of Anglo-Saxon dialects that came to three shores 1500 years ago. Since then it has been played with, altered and transported around the world in many different forms. The language we now recognize as English first became the dominant language in Great Britain during the Middle Ages and in Ireland during the eighteen and nineteenth centuries. From there it has been exported in the mouths of colonists and settlers to all four corners of the globe. “International English”, “World English” or “Global English” are terms used to describe a type of “General English” that has, over the course of the twentieth century, become a worldwide means of communication.

The first permanent English-speaking colony was established in North America in the early 1600s. The Americans soon developed a form of English that differed in a number of ways from the language spoken back in The British Isles. In some cases older forms were retained — the way most Americans pronounce the < r > sound after a vowel in words like *start*, *north*, *nurse* and *letter* is probably very similar to pronunciation in 17th century England. Similarly, the distinction between past tense *got* and past participle *gotten* still exists in American English but has been lost in most dialects of the UK.

But the Americans also invented many new words to describe landscapes, wildlife, vegetation, food and lifestyles. Different pronunciations of existing words emerged as new settlers arrived from various parts of the UK and established settlements scattered along the East Coast and further inland. After the USA achieved independence from Great Britain in 1776 any sense of who ‘owned’ and set the ‘correct rules’ for the English Language became increasingly blurred. Different forces operating in the UK and in the USA influenced the emerging concept of a Standard English. The differences are perhaps first officially promoted in the spelling conventions proposed by Noah Webster in *The American Spelling Book* (1786) and subsequently adopted in his later work, *An American Dictionary of the English Language* (1828). Both of these publications were enormously successful and established spellings such as *center* and *color* and were therefore major steps towards scholarly acceptance that British English and American English were becoming distinct entities.

Like American English, English in Australia, New Zealand and South Africa has evolved such that they are distinct from British English. However, cultural and political ties have meant that until relatively recently British English has acted as the benchmark for representing ‘standardised’ English — spelling tends to adhere to British English conventions, for instance. Elsewhere in Africa and on the Indian subcontinent, English is still used as an official language in several countries, even though these countries are independent of British rule. However, English remains very much a second language for most people, used in administration, education and government and as a means of communicating between speakers of diverse languages. As with most of the Commonwealth, British English is the model on which, for instance, Indian English or Nigerian English is based. In the Caribbean and especially in Canada, however, historical links with the UK compete with geographical, cultural and economic ties with the USA, so that some aspects of the local varieties of English follow British norms and others reflect US usage.

English is also hugely important as an international language and plays an important part even in countries where the UK has historically had little influence. It is learnt as the principal foreign language in most schools in Western Europe. It is also an essential part of the curriculum in far-flung places like Japan and South Korea, and is increasingly seen as desirable by millions of speakers in China. Prior to WWII, most teaching of

English as a foreign language used British English as its model, and textbooks and other educational resources were produced here in the UK for use overseas. This reflected the UK's cultural dominance and its perceived 'ownership' of the English Language. Since 1945, however, the increasing economic power of the USA and its unrivalled influence in popular culture has meant that American English has become the reference point for learners of English in places like Japan and even to a certain extent in some European countries. British English remains the model in most Commonwealth countries where English is learnt as a second language.

If we want to feel ourselves comfortable in our modern world we must know English. But it's not the limit. The knowledge of one foreign language extends our mind more than twice.

УДК 811.111:792.73 (477)

КОЛЕСНИКОВ Назар,
бакалавр 1 року навчання
факультету інформаційних технологій
Науковий керівник – ЛЮЛЬКО М.Є.,
ст. викладач

USING OF ENGLISH ON UKRAINIAN STAGE

English is an integral part of our native stage and performers. Performing on scenes had to be done on upper level by songers. To achieve recognition among international arena they, performers, must use foreign languages on enough level from interviews, conferences, in public places, on scenes, among music communities, locked conventions, to answer questions of viewers... For example, songs "Airplane", "Come to Me Baby", "Wherever You Are", "Name of tomorrow" of famous group in Commonwealth of Independent States Ocean Elsy had created an English later on Ukrainian version of songs published from "Elsy's" fans and general public to widen it around the Europe.

After it the soloist of group, Viacheslav Vakarchuk, bass player, Yuri Khustochka, and pianist, Dmitry Shurov, reported about the end of done the album. Just it gave opportunity to group to become understandable and to joy their hits outside Ukraine. Language open new borders: conclude contracts with professional foreign make-up artists, costumers, stilists.

Other factors, actor abilities on scene, during interviews, performings, meetings and out of them, behaving skills, how right behave yourself during an interview on a chamber, how right move, gesticulated. Most of actors, producers set a questions how to get respect, popularity. Language learning help doing some of them.

Musical sense and melodiousness are one of characteristic line of Ukrainians. Musical traditions have been started at ancient time. With the receipt of independence in Ukraine more active acultural sphere began to develop. The own stage that now has the name show-business, in Ukraine passed a way from the hobby of small group of enthusiasts to world confession and profitable industry.

Home artists opened our country of the world, conquered popularity abroad, produced an international image of Ukraine.

Many from those, who stood near the sources of Ukrainian show-business until now afloat and in top, someone already long ago withdrew from businesses, but all participated in creation of original Ukrainian vaudeville style and development of cultural sphere.

On the whole primitive музикування small syncretism character - a song, dance and poetry, were continuous in indissoluble unity and, mostly, accompanied ceremonies and ceremonies, rituals, labour process and others like that. In imagination of people music and musical instruments played the important role of оберег during invocations and prayers of magically-guard value. In music people saw protecting from impure force, bad dream, from jinxing. Existed in people and special magic winnings in a game for providing of fertility of soil and fecundity of cattle.

On the modern Ukrainian stage almost all musical directions are presented: from фолку to acid jazz. A club culture develops actively. Popularity of many Ukrainian -pop-artist Sofia Rotaru, Iryna Biluk, Oleksandr Ponomarev, BIA Game, Verka Serduchka - a long ago crossed the borders of Ukraine and became firmly established in the countries of the CIS. Popular music is presented on festivals "Red pyta", "Tavria games", "Gull" et al.

Performers from Ukraine deservingly presented Ukraine on competitions Eurovision, in particular Ruslana that synthesized folklore reasons of region of Carpathians in the music became the victress of competition Eurovision - 2004, extracting in a fight for Ukraine a right on realization of next competition - Eurovision - 2005. On Eurovision - 2007 and Eurovision - 2008 marked accordingly Verka Serdutchka and Not Lorac, taking the second places. Zlata Ohnyevich from Eurovision - 2013 brought the third place to Ukraine.

Alongside Ukrainian rock music develops with that. Among the known groups is "Ocean of Elsa", "Vopli Vidoplyasova".

Leaning on folklore soil, new original Ukrainian music is created by "Skriabin", "Wandering", "Haydamaks", Taras Chubay, Mary Burmaka and many other performers. The certificate of height of interest in folklore establishment became in Ukraine of two festivals of ethnic music is "Country of dreams" in Kyiv and "Sheshoru" on Ivano-Frankivsk.

At the end of 1990th - at the beginning of 2000th the row of musical labels was created in Ukraine, in particular Gallicia Distribution (Lviv), Lavina Music, Moon Records, Neksound (Kyiv), Metal Scrap Production (Ternopil), OMS Records (Zhytomyr), Wolf of song production (Dnipropetrovsk) but other competition to Ukrainian labels at the home market is presented by the basic players of world audiomarket -

мейджори of Universal, EMI, Sony/BMG, Warner. in 2005 the Ukrainian market of musical transmitters presented the about 10 million licensed disks and cassettes, a fight against piracy resulted in their reduction at the Ukrainian market to 40 in the countries of Europe their part does not exceed 10-15.

УДК 331.561.57

КОРНІЧЕНКО *Анатолій*, студент 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН** *О. С.*,
старший викладач

"LORD OF THE RINGS" IS A NOVEL OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

John Ronald Reuel Tolkien (1892-1973) is an undoubtedly personality developed into a national frame and made an invaluable contribution to the treasury of world literary art. Certainly English literature and the whole English nation is proud of his countryman John Tolkien, the largest theorist and creator of the fantasy genre.

Creation of this writer has a special place in modern literature. His works have become cult. Over the many years, the writer and especially his novel "Lord of the Rings" (1954-1955) attracted the attention of a wide range of readers and researchers. The book, the story of which was targeted for children, it has broken all records of popularity among adults. "Lord of the Rings" has been translated into many languages of the world and surrounded people around himself of different nationalities.

The novel was written in the 40s of the twentieth century as a continuation of "The Hobbit." The Work on the product continued the twelve long years. There were conversation with the publishers of a few years. And finally, in the first part of 1954s there was the first part of the book, then it was the second. The Release of last part was delayed due to disputes over its name. Tolkien did not like "Return of the King" and he proposed to call this part of the "War of the Ring", but publishers resisted and insisted on his version.

It began a triumphal demo of "The Lord of the Rings" on the planet.

All this work is unusual: there were the heroes and events, and the plot, and philosophy. It is felt that this novel had a great influence of the ancient British Arthurian epic. Tolkien's world in this story is amazing and diverse with its culture, the geography and history, and the space is multidimensional.

"Historical and geographical" Tolkienistic direction, this work handles along with other Tolkien's books as historical documents as preserved for centuries and describes the events of the distant past.

The novel "The Lord of the Rings" can review as a "guide to the world of Tolkien", which sets out the details of the geographical and historical features of Middle-earth, describes his country and the people.

Considering the "esoteric" direction we can assume that the information contained in this work, the writer was given the high forces. Here the author is a mediator between the worlds.

Tolkien builds his work on the laws of the heroic epic genre. The Writer actively develops the mythological themes, plots, motifs, symbols and images, creates its own myth of a world based on the principles of mythology. On this foundation Tolkien builds his epos, it helps to get into his philosophical idea, there is a description of the opposition between good and evil. "Lord of the Rings" begins as an adventure and develops into a moral quest which crowns the holy war against the forces of evil in the center of which stands a man.

With the introduction of this work, it appeared a large variety of clubs, societies and sites of Tolkien fans. Roman surrounded people around himself from all over the world and it can say to be the novel of international communication.

УДК 811.111(7/8+410)

КОСТИЮЧЕНКО Олексій, студент I курсу
факультету інформаційних технологій
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЛЮЛЬКО М.Є.**,
старший викладач

FEATURES OF AMERICAN ENGLISH

American English (AmE, AE, AmEng, USEng, en-US), also known as United States English or U.S. English, is a set of dialects of the English language used mostly in the United States. Approximately two thirds of native speakers of English live in the United States.

The variety of English spoken in the USA has received the name of American English. The term *variant* or *variety* appears most appropriate for several reasons. American English cannot be called a dialect although it is a regional variety, because it has a literary normalized form called Standard American, whereas by definition given above a dialect has no literary form. Neither is it a separate language, as some American authors, like H. L. Mencken, claimed, because it has neither grammar nor vocabulary of its own. From the lexical point of view one shall have to deal only with a heterogeneous set of Americanisms.

Some Features

American English has always shown a marked tendency to use nouns as verbs. Examples of verbed nouns are interview, advocate, vacuum, lobby, pressure, rear-end, transition, feature, profile, spearhead.

Compounds coined in the U.S. are for instance foothill, flatlands, badlands, landslide (in all senses), overview (the noun), backdrop, teenager, brainstorm, bandwagon, hitchhike, smalltime, deadbeat, frontman, lowbrow and highbrow, hell-bent, foolproof, nitpick, about-face (later verbed), upfront (in all senses), fixer-upper, no-show; many of these are phrases used as adverbs or (often) hyphenated attributive adjectives: non-profit, for-profit, free-for-all, ready-to-wear, catchall, low-down, down-and-out, down and dirty, in-your-face, nip and tuck; many compound nouns and adjectives are open: happy hour, fall guy, capital gain, road trip, wheat pit, head start, plea bargain; some of these are colorful(empty nester, loan shark, ambulance chaser, buzz saw, ghetto blaster, dust bunny), others are euphemistic (differently abled (physically challenged), human resources, affirmative action, correctional facility).

Many compound nouns have the form verb plus preposition: add-on, stopover, lineup, shakedown, tryout, spin-off, rundown ("summary"), shootout, holdup, hideout, comeback, cookout, kickback, makeover, takeover, rollback ("decrease"), rip-off, come-on, shoo-in, fix-up, tie-in, tie-up ("stoppage"), stand-in. These essentially are nouned phrasal verbs; some prepositional and phrasal verbs are in fact of American origin (spell out, figure out, hold up, brace up, size up, rope in, back up/off/down/out, step down, miss out, kick around, cash in, rain out, check in and check out (in all senses), fill in ("inform")).

Noun endings such as -ee (retiree), -ery (bakery), -ster (gangster) and -cian (beautician) are also particularly productive. Some verbs ending in -ize are of U.S. origin; for example, fetishize, prioritize, burglarize, accessorize, itemize, editorialize, customize, notarize, weatherize, winterize, Mirandize; and so are

some back-formations (locate, fine-tune, evolute, curate, donate, emote, upholster, peeve and enthuse). Among syntactical constructions that arose in the U.S. are as of (with dates and times), outside of, headed for, meet up with, back of, convince someone to, not about to and lack for.

Conclusion

American English and British English (BrE) often differ at the levels of phonology, phonetics, vocabulary, and, to a much lesser extent, grammar and orthography. The first large American dictionary, *An American Dictionary of the English Language*, was written by Noah Webster in 1828, codifying several of these spellings.

Differences in grammar are relatively minor, and do not normally affect mutual intelligibility; these include: different use of some verbal auxiliaries; formal (rather than notional) agreement with collective nouns; different preferences for the past North America has given the English lexicon many thousands of words, meanings, and phrases. Several thousand are now used in English as spoken internationally; others, however, died within a few years of their creation. The process of coining new lexical items started as soon as the colonists began borrowing names for unfamiliar North America has given the English lexicon many thousands of words, meanings, and phrases. Several thousand are now used in English as spoken internationally; others, however, died within a few years of their creation. The process of coining new lexical items started as soon as the colonists began borrowing names for unfamiliar flora, fauna, and topography from the Native American languages. learned/learnt, burned/burnt, snuck/sneaked, dove/dived) although the purportedly "British" forms can occasionally be seen in American English writing as well; different prepositions and adverbs in certain North America has given the English lexicon many thousands of words, meanings, and phrases. Several thousand are now used in English as spoken internationally; others, however, died within a few years of their creation. The process of coining new lexical items started as soon as the colonists began borrowing names for unfamiliar flora, fauna, and topography from the Native American languages.

So in the end of our work paper we can assume that American English vocabulary was formed in general under the influence of environment and with the help of borrowings.

УДК 378.14: 504

КОШИК Катерина, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О.С.**,
старший викладач

HISTORY OF ПРИП'ЯТ. CHERNOBYL DISASTER

Today, it is a museum that houses evidence of the classic Soviet period. It is now home to unused and abandoned buildings including businesses, housing, hospitals and other structures. To this day, you can still see the belongings of the people who once occupied Prip'yat, including the toys that children played with and other papers that signify the history of the city. It is no longer safe for inhabitation and has not been for many centuries. Because of the time it will take to eliminate all of the radioactive materials, it may not be an ideal place of residence for at least nine centuries into the future. Even though Prip'yat today is not safe to live in, you can still use the roads to pass through it without having any negative health effects.

In Prip'yat Ukraine Chernobyl, the city was devastated by one of the worst nuclear mishaps that occurred on April 26, 1986. This Prip'yat disaster occurred because of a safety test that was not necessary. It was discovered that employees at the plant had turned off the cooling system to do a test on the grid systems responsible for keeping the core cool. They wanted to know if they would have enough electricity even if the power were to go out to allow the unit to still work. Due to this and other issues including improper design and operating the equipment incorrectly, the Prip'yat disaster took place. It began with a power surge and an explosion of steam that set off a nuclear explosion. More than 500 tons of the roof and other toxic material were dispersed into the environment in the early hours of this day.

Even today, long after the Prip'yat disaster, we still don't have an assessed damage figure. They do know that the power of the explosion was nearly 100 times worse than the blow experienced from the Hiroshima

bombing. Many other areas in the vicinity were affected, including other countries like Poland, Ukraine, Russia and Belarus. News of this accident had not been announced to anyone including those who were affected so people continued with their daily lives as normal. The truth was revealed at the time of the Soviet Union collapse. Because of the lack of communication, the residents were killed due to illnesses that occurred from the radioactive materials that made their way into the environment. People died even long after the accident took place. Thousands of people volunteered to help put out the flames of the burning reactor but it took several months to put it out. Even now, it is not known how many people were there to help and how many people have died due this unfortunate incident only because studies have not been done. The government even asked people to participate in festivities even though the radiation level was thousands of times higher than normal.

The disaster occurred on April 25–26, 1986, when technicians at reactor Unit 4 attempted a poorly designed experiment. Workers shut down the reactor's power-regulating system and its emergency safety systems, and they withdrew most of the control rods from its core while allowing the reactor to continue running at 7 percent power. These mistakes were compounded by others, and at 1:23 am on April 26 the chain reaction in the core went out of control. Several explosions triggered a large fireball and blew off the heavy steel and concrete lid of the reactor. This and the ensuing fire in the graphite reactor core released large amounts of radioactive material into the atmosphere, where it was carried great distances by air currents. A partial meltdown of the core also occurred.

On April 27 the 30,000 inhabitants of Prypyat began to be evacuated. A cover-up was attempted, but on April 28 Swedish monitoring stations reported abnormally high levels of wind-transported radioactivity and pressed for an explanation. The Soviet government admitted there had been an accident at Chernobyl, thus setting off an international outcry over the dangers posed by the radioactive emissions. By May 4 both the heat and the radioactivity leaking from the reactor core were being contained, albeit at great risk to workers. Radioactive debris was buried at some 800 temporary sites, and later in the year the highly radioactive reactor core was enclosed in a concrete-and-steel sarcophagus (which was later deemed structurally unsound).

Initially the Chernobyl disaster caused the deaths of 32 people. Dozens more contracted serious radiation sickness; some of these people later died. Between 50 and 185 million curies of radionuclides escaped into the atmosphere—several times more radioactivity than that created by the atomic bombs dropped on Hiroshima and Nagasaki, Japan. This radioactivity was spread by the wind over Belarus, Russia, and Ukraine and soon reached as far west as France and Italy. Millions of acres of forest and farmland were contaminated, and, although many thousands of people were evacuated, hundreds of thousands more remained in contaminated areas. In addition, in subsequent years many livestock were born deformed, and among humans several thousand radiation-induced illnesses and cancer deaths were expected in the long term. The Chernobyl disaster sparked criticism of unsafe procedures and design flaws in Soviet reactors, and it heightened resistance to the building of more such plants. Chernobyl Unit 2 was shut down after a 1991 fire, and Unit 1 remained on-line until 1996. Chernobyl Unit 3 continued to operate until 2000, when the nuclear power station was officially decommissioned.

And in the end I would like to add, that I think my topic is so current, because this year we commemorate the 30 date of Chernobyl disaster.

УДК 081

KOSHEL Viktoria, *the first year student,*
faculty of agricultural management,
National university of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
scientific advisor – YAMNYCH N. YU.
senior teacher

THE INTERNATIONAL ENGLISH LANGUAGE TESTING SYSTEM

The International English Language Testing System, or IELTS is an international standardised test of English language proficiency for non-native English language speakers. It is jointly managed by the British Council, IDP: IELTS Australia and Cambridge English Language Assessment, and was established in 1989. IELTS is one of the major English-language tests in the world, others being the TOEFL, TOEIC and OPI/OPIc.

IELTS is accepted by most Australian, British, Canadian and New Zealand academic institutions, by over 3,000 academic institutions in the United States, and by various professional organisations across the world.

IELTS is the only Secure English Language Test approved by UK Visas and Immigration (UKVI) for visa customers applying both outside and inside the UK. It is also a requirement for immigration to Australia and New Zealand. In Canada, IELTS, TEF, or CELPIP are accepted by the immigration authority.

No minimum score is required to pass the test. An IELTS result or Test Report Form is issued to all test takers with a score from "band 1" ("non-user") to "band 9" ("expert user") and each institution sets a different threshold. There is also a "band 0" score for those who did not attempt the test. Institutions are advised not to consider a report older than two years to be valid, unless the user proves that they have worked to maintain their level.

In 2014, 2.5 million tests were taken in more than 140 countries, up from 2 million tests in 2012, 1.7 million tests in 2011 and 1.4 million tests in 2009. In 2007, IELTS administered more than one million tests in a single 12-month period for the first time ever, making it the world's most popular English language test for higher education and immigration.

IELTS Academic and IELTS General Training are designed to cover the full range of ability from non-user to expert user. The Academic version is for test takers who want to study at tertiary level in an English-speaking country or seek professional registration. The General Training version is for test takers who want to work, train, study at a secondary school or migrate to an English-speaking country.

The difference between the Academic and General Training versions is the content, context and purpose of the tasks. All other features, such as timing allocation, length of written responses and reporting of scores, are the same.

IELTS Academic and General Training both incorporate the following features:

IELTS tests the ability to listen, read, write and speak in English.

The speaking module is a key component of IELTS. It is conducted in the form of a one-to-one interview with an examiner. The examiner assesses the test taker as he or she is speaking. The speaking session is also recorded for monitoring and for re-marking in case of an appeal against the score given.

A variety of accents and writing styles have been presented in test materials in order to minimise linguistic bias.

IELTS is developed by experts at Cambridge English Language Assessment with input from item writers from around the world. Teams are located in the USA, Great Britain, Australia, New Zealand, Canada and other English-speaking nations.

Band scores are used for each language sub-skill (Listening, Reading, Writing, and Speaking). The Band Scale ranges from 0 ("Did not attempt the test") to 9 ("Expert User").

Just over half (51%) of test takers take IELTS to enter higher education in a foreign country. The IELTS minimum scores required by academic institutions and by course vary. As a general rule, the top ranked universities in the United States tend to require a higher IELTS band (typically 7.0). Most universities accept scores between 6-7 as being suitable for undergraduate study in English.

IELTS is used by over 9,000 educational institutions worldwide. This section provides just a few examples of IELTS requirements in different countries. Full details about the organisations which accept IELTS and the scores they require can be found on the IELTS Global Recognition System.

УДК 81'282.4:811.111+811161.2

КРИЛАЧ Ольга, студентка 1 курсу
економічного факультету,
Національний Університет Біоресурсів
і Природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І. Ю.**

ENGLISH BORROWINGS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

Today, probably every person in their daily lives, almost without noticing, inadvertently comes upon certain words of the English origin.

English borrowings in Ukrainian language called angloromani.

Angles – a kind of borrowing; the word, its individual value, expression, and the like, which are borrowed from the English language or translated from it or created according to its design. As a rule they retain signs of their origin:

- phonetic: jam image;
- clavatum: tuxedo, marketing;
- semantic: the hawks – policy, supporters of the brutal aggressive policy in various countries.

The process of borrowing has always been ambiguous in his assessment – there were both supporters and opponents of this phenomenon.

If you compare the anglicisms with other foreign words in the Russian language as a percentage, then you can argue about significant advantages first. Since the last decade of XX – beginning of XI century. The process of borrowing of anglicisms in the Ukrainian language has considerably increased, which was due primarily to socio-political and economic transformations in the country, as well as strengthening of integration processes on the world stage in the fields of culture and information and the opportunity after the release of from under the Soviet yoke to take direct part in them.

Borrowed from the English language words mostly relate to:

- a) equipment: bulldozer, grader, harvester, tractor, tram, escalator, atomizer, blooming, tunnel, computer, printer, display, file;
- b) politics and Economics: the rally, leader, strike, boycott, lockout, gangster, trust, business, protection, dumping, marketing, budget, check, notes, Manager, management;
- c) Maritime and military Affairs: the trawler, the tanker, boat, boat, boat, schooner, yacht, waterline drift, squall, all hands on deck, tank, shrapnel, sniper;
- d) sports: football, volleyball, handball, hockey, water Polo, Boxing, tennis, match, sprint, start, finish, jockey, forward, goal, record, sparring, trainer;
- d) life: comfort, jacket, sweater, pajamas, blanket, jacket, tuxedo, steak, cake, pudding, sandwich, cake.

For borrowing of English characterized by:

- 1) the sound combination j: budget, jazz, gentleman, sweater;
- 2) sound combinations ay, EY, sinusitis, insider, trolley, hockey;
- 3) the suffix-ing (-ing) : rally, pudding, dumping, tubing.

In General, there are two major groups of reasons for the borrowing of terms: potamon and proper language. Poslovnih to include economic, cultural and political contacts between the States are substantially enhanced in the context of globalization.

The actual linguistic reasons for borrowings are as follows:

- 1) lack of native language equivalent words for the new object, phenomenon, or concept;
- 2) the tendency to use one of the borrowed words instead of the turnover in the Ukrainian language, eg. : clearing – Rus. clearing – clearing system, which is based on the mutual acceptance by banks of payment requests of the parties;
- 3) the desire to increase the definition of the term, which is reflected in the withdrawal of polysemy or homonymy in a borrowed language, eg.: factoring – Rus. factoring – a kind of trade and Commission operations.

English borrowed terms in the vocabulary of the Ukrainian language are divided into several types:

- borrowing for a long time, and so adapted to the language that already do not feel their foreign origin. They are often and widely used and have a large number of derivative (real, partnership and the like) ;
- pure English words are often used in speech, outside the professional sphere of use and gradually become sachalinobiini units (supermarket, provider, dealer, sponsor, brand) ;
- varvarski – rarely used foreign words that are easily interchangeable and the specific vocabulary used in professional communication. In everyday speech to hear them is almost impossible (dispersion – deviation, the annuity – the annual income);
- internationalisms – such international terms, which are used not less than in three unrelated languages (holding – eng., das Holding – it., holding – Rus. and eng. – kind of business).

Thus, anglicisms are often used in the Ukrainian language by all segments of the population. Important role in the use of anglicisms play the socio-psychological causes: speakers often prefer foreign-language words as more prestigious, fashionable or saving linguistic resources (borrowing significantly more compact).

KUSHYK Taras, *1-year student of
faculty of agricultural management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine*
Scientific advisor – **YAMNYCH N. YU.**
senior teacher

ENGLISH AS AN INTERNATIONAL LANGUAGE

English belongs to the Indo-European family of languages. Within this family, English is a member of the Germanic branch. The Germanic branch may be divided into three groups or subdivisions: East Germanic which consisted of Gothic, now an extinct language; North Germanic under which we include the Scandinavian languages; and West Germanic which consists of High German, Low German, Frisian and English.

Three tribes settled in England. These were the Angles, the Jutes, and the Saxons. The Angles came from Denmark, the Saxons were from Holstein in the south, and the Jutes were from the north. These and the Frisian were worshipped so long. Linguistic and religious associations between these tribes resulted in a bundle of related dialects, which were presently called English.

English is an international language, spoken in many countries both as a native and as a secondary foreign language. It is taught in the schools in almost every country on the earth. It is a living and vibrant language spoken by over 300 million of people as their native language. Millions more speak it as an additional language.

English is spoken habitually in the United States, the British Isles, Ireland, Canada, Australia, New Zealand, the Republic of South Africa, Liberia, and many territories under the United Kingdom and the United States of America. It is estimated that 300 million people speak English as a second language, and an additional 100 million people use it fluently as a foreign language. As a rough estimate, 1000 million or one billion people around the world have some knowledge of English, either as a native language, as a second language, or as a foreign language.

English is the associate official language of India which has over 1000 million (over billion) people. Pakistan, Bangladesh, and many other nations which were ruled by Britain continue to use English both as an optional medium of instruction in their schools and as one of their official languages. The islands of the Philippines continue to use English as an important tool for education, administration, and for mass media purposes. English is the chief foreign language taught in the schools of Europe, South America, Asia and Africa. Even though some nations which were ruled by the French continue to teach French as their most preferred second language, English is gaining ground even in these countries. In the former Soviet Union, Russian was the dominant language. Since the break of the Soviet Union, the Central Asian Republics have been rapidly introducing English in their school system as a second or foreign language. In Russia itself, English is gaining ground as the most popular second language. In Japan too, English is the most favored second or foreign language.

Outside Europe, English is the predominant language of international commerce. Although the United Nations and its various agencies have more than one language for transaction, more often than not, English comes to be chosen as the preferred language of communication between the participating member-nations.

All this has happened within the last one hundred years. The ascendancy of English has the most preferred language began two hundred years ago with the colonization of North America, Asia, and Africa by Britain. The Industrial Revolution in Britain, its ever-expanding maritime power, development of material wealth, progress in scientific research and consequent power, all helped the spread of English, even as Britain marched as a great empire. In the Sixteenth Century, English was spoken mostly in England, southern Scotland, and small areas of Wales and Ireland. There were only about two to three million people speaking it as their native language. At present one in seven in this world speak English either as a native language or as a second language.

English was well established as the dominant language in North America in the 17th Century. But its rapid growth was in the 19th Century.

Latin was the main medium of education in Western Europe throughout the Middle Ages. French was the language of diplomacy for four centuries, from the 17th to 20th. And yet, at present there is not a single language which can be compared to the position occupied by English as the international language. This is so,

even though more people in the world speak Chinese than English as their native language. Spanish may claim a large number of native speakers, but neither Spanish, nor French, nor Russian, nor Chinese can even come close to the level and variety of uses to which English is put in the world.

English is learned everywhere because people have found out that knowledge of English is a passport for better career, better pay, advanced knowledge, and for communication with the entire world. English is also learned for the literature it possesses, and for the variety and rich experience it provides. English has replaced French as the language of diplomacy. In this computer age, English is bound to expand its domains of use everywhere. Everyone wants to appropriate English as their own.

УДК 081

*ЛОБОДИНА Лідія, студентка 1 курсу
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МИШАК О.О.,
Асистент*

ENGLISH – LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

Language is an important thing in the life of each person, because we communicate our thoughts and feelings to our fellow men. A language lives in a society so long as people speak it and use it as their native tongue. A language is important because the people who speak it are important - politically, socially, commercially, economically and especially culturally.

English is widely used as an international language throughout the world. It is one of the official languages, even in most of the countries of the third world. With more than 350 million people around the world speaking English as a first language and more than 430 million speaking it as a second language, there are English speakers in most countries around the world.

The importance of English language is spreading geographically. In the world there are many languages being spoken. English is one of them which become international language. Language is used to defining the characteristics of every nation. Every country has its own language culture. People in USA, Canada and Europe speak English. It is also used for international communication. English is the highly developed language which has the ability to express ideas and it is the means of revelation of modern civilization.

The common practice all over the world in the modern age is to learn English language to facilitate easy understanding political, social, cultural and religious issues because this language is easier than French, German, Greek and Sanskrit. It is with the help of this language that we are gaining knowledge of modern science and technology and are keeping ourselves in touch with the most progressive ideas and current thoughts.

Of course, English is a language of literature. It is the language of William Shakespeare, Jonathan Swift, Walter Scott, Charles Dickens.

The present age is an age of globalization. Anything produced or invented in any part of the world gets global character or recognition very rapidly. To keep pace with the process of globalization, we need to learn English. Conversely, the globalizing process requires single language for international communication. For various reasons English has achieved the prestige of global language. As a result, it has crossed the national borders of English speaking countries and reached people who speak other languages. English is no longer a unique possession of the British or American people, but a language that belongs to world's people.

To know English today is absolutely necessary for every educated man, for every good specialist. The great German poet Goethe said: "Who knows no foreign language, does not know his own one", because language is really priceless treasure.

МАЗУР Олександр, студент I курсу
факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНЬКЕВИЧ Л.Р.**,
старший викладач

HOW ADVERTISING MANIPULATES OUR CHOICES AND WHAT TO DO ABOUT IT

Advertising is very important for companies, as it connects them with target audience. An obvious reason for advertising is simply informing people of the existence of products they might be interested in buying. No one will buy something that they do not know exists, no doubt about that. When more people know about a product, more of it will be sold.

We live in a world of advertising. You see ads every day whether it is on a web page, before a movie, when you go somewhere or in the middle of a TV show, and it is easy to say "they are just ads" because at worst, they feel like a nuisance or interruption. A lot of people have difficulty accepting the idea that ads are manipulative because we want to believe we are in complete control of our choices. While you may be taking advertising for granted, it does seek to influence what you spend your money on.

There are a lot of kinds of ads, but in general they all aim to keep you from thinking and, instead make your buying choices based on an emotional response. Here is a look at some of the tactics and what you can do to counteract them.

Firstly, do not forget to think. Basically, if you are not prepared to think – and you often are not when you are watching television or reading a magazine – you will pretty much accept any suggestion if it is offered to you. Since you are being so passive, you may not even realize it is happening. So, think about what the ad is saying, do not watch it unconsciously. Advertiser never shows you negative sides of the product, so try to find them. It only takes a few seconds to understand that wonderful product they advertise is as simple as others. My advice for you is to keep your brain active when you are looking at ads and you will be better off.

Secondly, be wary of your emotional responses. No ad is more effective than one that makes you feel something because emotion and memory are tightly linked. When we watch social ads on TV which usually connects with human feelings, it is always influence on us emotionally. When you chose something pretty over something functional, you have made an emotional choice based on desire rather than thinking about it logically. This is not to say emotions are bad, but without a balance of emotion and logic you might not always make the best choices. When you have an emotional response to an advertisement, you need to be wary of any decisions you want to make regarding the product. The emotions pass with time, so enforce a mandatory holding pattern on your spending. Basically, the idea is that you require yourself to wait 48 hours before deciding whether make or not a purchase. If you think you need help with this, find a friend who can hold on your credit card in safety. If you truly have an addiction to spending, it is not going to go away immediately and takes some time.

The next recommendation is to watch out for products indirectly targeted at you. So what do you do about it? You do your research. When you view an ad, it helps to ask why. Why am I reacting the way I am reacting? Why does this product solve a particular problem? If the product interests you, the answer should, too. Look for product reviews and other information that can help you to determine, if what you want to buy can actually do what you think it can do. So, do not buy blindly – do your research at first.

And finally, it is advisable to try to watch less TV. The major point of TV is to get you to buy something. Billboards, leaflets, advertising in magazines and newspapers do not have as powerful influence on us as commercials, which we see between films or TV programs, and which without our desire stay in our heads, and in the future influence on our decisions. So, the best way is reduce the amount of time you spend in front of TV.

Finally, advertising affects us more than we think it does. They are masters of manipulation. Despite that fact, you simply cannot live without ads if you want to be a part of modern society, but a significant reduction is possible using the advices I give you above.

References:

1. [http://kclau.com/blogging/avoid-advertisement/;](http://kclau.com/blogging/avoid-advertisement/)
2. <http://lifehacker.com/5824328/how-advertising-manipulates-your-choices-and-spending-habits-and-what-to-do-about-it;>
3. <http://lingualeo.com/ru/jungle/are-you-influenced-by-advertising-46731#/page/1;>
4. <http://www.unenticed.com/english.php?title=influence+of+advertising;>
5. <http://smallbusiness.chron.com/advertising-influence-people-57377.html;>
6. http://www.aef.com/on_campus/classroom/book_excerpts/data/1504.

УДК 811.111-26

МАРКЕВИЧ Юрій, студент 2 курсу
Факультету інформаційних технологій,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАНЕЛЮК А. В.**,
Асистент

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Як Ви могли відмітити, серед іноземних мов англійська стоїть на першому місці і вже давно вийшла на міжнародний рівень. Англійська мова є базовою і її вивчає більшість людей, але на практиці мало хто добре володіє нею.

Знання англійської - це інвестиція в себе. Будь-яке резюме містить графу про володіння інтернаціональною мовою. Чим більше мов знає людина і чим краще вона ними володіє, тим вища її вартість на ринку праці.

Знання з англійської мови, що перевищують шкільний курс, можуть стати вирішальними у кар'єрному плані.

Навіть будучи висококласним спеціалістом свого фаху, але без знання мови, ви не отримаєте роботу у проектах з іноземними партнерами. Її довірять менш досвідченим вашим колегам тільки тому, що вони володіють іноземною мовою. На ринку праці України кожна третя компанія сьогодні вимагає від своїх кандидатів знання іноземної мови.

Знання іноземної мови є ключовим для того, хто хоче втриматися у рамках конкуренції на ринку праці. У сфері комп'ютерних технологій без розуміння англійської, її структури та основних термінів галузі, в цій сфері немає чого робити. Також міжнародна спільнота, яка є неспинним рушієм прогресу, функціонує не на національних мовах, тож володіння іноземною мовою – єдиний шлях стати її частиною.

При сьогоднішній конкуренції на ринку праці знання іноземних мов може зіграти на Вашу користь, якщо Ви знаєте іноземні мови. Зараз існує багато міжнародних компаній, а також компаній, які співробітничать з іншими країнами. На ринку України присутня велика кількість міжнародних компаній. Знання англійської мови значно допоможе для отримання престижної роботи та просування по кар'єрній драбині.

Більшість компаній співпрацюють з іноземними фірмами і часто відправляють своїх працівників у відрядження за кордон. Очевидно, що за кордон можуть поїхати в першу чергу працівники, які володіють інтернаціональною англійською мовою. Отже, навіть на роботі англійська мова надає можливість подорожувати світом.

Зараз більшість університетів України роблять акцент на вивченні англійської мови студентами. Всім очевидно, що знання англійської відграє ключову роль при працевлаштуванні, тому зараз дуже актуальним є її вивчення.

Отже, на сучасному ринку праці витримати конкуренцію і побудувати перспективну кар'єру неможливо без володіння англійською. Зі знаннями англійської можна сміливо йти у більшість фірм чи корпорацій та отримати чудову роботу. Працюючи подорожувати світом та отримувати гарну зарплатню.

МАТУСЯ Богдана, студентка 1 курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І.Ю.**

HOW THE INTERNET HELPS IN LEARNING ENGLISH?

Nowadays know English is absolutely necessary to any educated person knowing any specialist. English is everywhere in our lives.

It labels on clothing labels products. Very often write English name pop groups, software and magazines. Therefore, to understand themselves and the world, need to learn foreign languages, especially - English.

But how to do it as simply and quickly? The answer is simple - the Internet.

For an example, the list of Internet resources that can help to learn English quickly and with pleasure:

BBC Learning English - the opportunity to learn British English from the level of lower intermediate. Many areas, video and audio with text and transcription. One section is devoted specifically to work on pronunciation. The course is 6 Minute English - shestyhvylynni videos on various topics is one of the most popular among users.

Livemocha - it is a real social network for learning foreign languages. Livemocha - a community of enthusiasts, teachers, linguists and certainly all who simply studying a foreign language. Community members help each other learn. Completed tasks - native speakers will correct the error. There is also a practice of text messaging. Video or audio chat and provide good practice. You can find a partner, you teach English and help him to study Ukrainian, all in real time. Bussu. This website can also find English-language counterpart, incidentally, than English you can learn 10 more languages. In a large number of resource classes to memorize vocabulary, pronunciation productions and other aspects of language learning.

LinguaLeo - probably the most exciting resource for both adults and children. A huge library of video, audio and text materials. Subject courses personal dictionary with voice acting. A set of training: listening, crosswords, word translation. Will not be bored. With the development of the magazine you can find out your real potential and progress in language learning. Released iOS and Android - you can engage in anytime, anywhere.

Exam English - a great site for those preparing for international language exams IELTS, TOEFL and others. You can go online tests and determine their level of English at the moment.

Loyalbooks - has over 7,000 free audio books in English. Download your favorite book, listen to the way to work, home, in any spare moment and learn the language.

So use the Internet for the benefit, learn the language, because all you need - this desire.

МИРОНЕНКО Олександра,
студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О.О.**,
асистент

ENGLISH IS THE GLOBAL LANGUAGE

Approximately 4 to 5 million people spoke English during the early Elizabethan age and increased to a quarter of the world population in the late Elizabethan age (Crystal, 2006). Now there are more than 500 million people who use English as second language and there are more second language speakers for English than there are native speakers (BBC, 2007). Although English is not a very simple language, the complexity of the language has not stopped it from spreading across the globe and the colonization by the British Empire, wide

usage of English in mass media, entertainment and education, in addition cultural and economic developments have immensely contributed to its spread across the borders of the British Isles and making English the Global Language.

The British Empire spread its power across the globe and greatly influenced many countries through culture, language and religion. The “sun never sets” in British empire, and indisputably the empire was growing enormously during the 1600s and 1700s and spread across various countries such as Africa, India, Australia and New Zealand, establishing English as the language of dominance (British Library, 2011). With absolute dominance by the British, all colonized countries became slaves to English speakers and gradually adopted English language and culture. Hitchings points out in his book, “more than 80 per cent of the people in the Netherlands, Denmark and Sweden claimed to be able to speak English”, which clearly states that English has been adopted as “the language” (although second), in many colonized countries. In Ireland, United States and Bermuda, and in many islands, the British colonized and spread English which is still being used to this day (BBC, 2007). As the Empire of dominance, the language of the British became most widely used in the past and today English has become an inevitable language.

The omnipresent usage of English in media and entertainment has helped spread English to even greater height and greater geographical areas. Crystal points out that, with the introduction of the printing press, English was widely published and made available for reading along with the cinema and music becoming popular entertainment technologies which mainly came from the dominant English speaking nations- USA and UK (2006). As widely popular entertainment and news update, English occupied the space never to be displaced. Even in countries where British had not colonized, English became very prominent proving the extensiveness of English language over the globe.

Gaining much importance in entertainment and media, English covered all subjects of education and became the language of education and status that greatly helped in making English, the global language. Science, technology and business all required knowledge and much of the knowledge came from books, which were mostly written, printed and available in English (Crystal, 2006). Education is the instrument to development and for a number of countries education could be achieved through English only. This forced most of these countries to adopt English as their second language to strengthen the country’s development, enhancing the growth of English further.

Business and economy played a critical role in making English the global language. “Economic power became a critical factor in spreading language in the nineteenth and twentieth centuries, with economic developments beginning to operate on a global scale, supported by the new communication technologies. The growth of competitive industry and business brought an explosion of international marketing and advertising” (Irving, 2009). The USA and UK became the leading developing countries when it came to economy and with increasing businesses in these countries; English entered the commercial world and became the medium of communication for business. As Crystal said that Britain was known as the ‘workshop of the world’ as Britain manufactured substantial goods from textiles and mining which were exported to many countries (2006). During the “Industrial Revolution”, through industrialization and building up of new technologies, scientists were attracted to work in Britain and America, using English as the medium of communication (Crystal, 2006). Every new technology that is developed and that runs the world throughout is in English and every product that runs into the economic system has English printed on its body proving that English has covered the world of economy and technology.

English today, is widely accepted and approximately 85 percent of the countries in the world have adopted English as their second language and 50 percent of the countries use English as the official language (US English, 2012). Through enormous influence and overtaking of the commerce, technology, education and the political grounds, English has been adopted as the “global language”. From the 19th century when British Empire was rising and spreading across world English has endlessly dominated each field after another. The lands, the media, the culture and religion, the people and education and through occupation of various fields, English became the only language that was widely known, understood and studied by all. Until another language arises which can equal English in influencing the world, English will remain the “global language” for many years to come.

SYSTEM OF HORSE TRAINING BY MARIJKE DE JONG

The horse is not naturally built to carry weight. Therefore, if we want to sit on it as a rider, we need to prepare the horse to carry us properly. This is done through dressage, with straightness training as an essential part of it.

Every horse is naturally asymmetrical. Just like every human, every horse is left- or right handed, both in the frontlegs and the hindlegs. Also, the horse is bent to the left or right in its body and it carries more weight on the frontlegs than on the hindlegs. This causes an uneven distribution of the weight over the four legs. When the rider does not recognise and correct this imbalance, this can lead to problems. The goal of straightness training is to develop the horse symmetrically in body and limbs.

Straightness training consists of a series of gymnastic exercises for the horse in which it learns to stretch, to tense and to relax its muscles. This makes the horse fit, supple, strong and muscular so it can carry the rider more easily. Straightness training during dressage makes the horse symmetrical in body and limbs. It also develops the horse's balance and divides the weight equally over all four legs. By straightening the horse, we enable it to carry the rider properly. Also, well thought through gymnastic exercises keep the horse fit as a riding horse until old age.

In the 17th century, Grandmaster in the art of riding Antoine de Pluvinel (1552 – 1620) already described the natural asymmetry of horses. Also, François Robichon de La Guérinière (1688 – 1751) and Gustav Steinbrecht (1808 – 1885) wrote about this phenomenon in their books.

Just like people, horses can be left-handed or right-handed and asymmetrical. We tend to think that faces of people and the snout of horses are symmetrical, but these pictures show that they are not. In fact, they are asymmetrical. Not only are snouts and faces asymmetrical, but the body and the limbs are also not symmetrical. All horses are in fact born asymmetrical. The perfect symmetrical horse is yet to be born! Just like people, horses can be left-handed or right-handed and asymmetrical. This makes it crooked in body, limbs and movement. But this asymmetry cannot be categorized easily. Every horse has an unique asymmetry and needs tailor-made straightness training.

Natural asymmetry is a muscle problem, which can be solved by training the muscles. This training is called straightness training. The end result is a straightened horse. A straightened horse is symmetrical developed in body and limbs, is symmetrical in movement and can perform all exercises equally to the left and to the right, will let itself collect and lift in the front. The goal of dressage is a “riding balance”, in which 3/5 of the body weight is carried by the hind legs. Only a straight horse lets itself be collected and lifted in the front to relief the front legs and to support the back. In straightness training the rider becomes the personal fitness trainer of the horse to accomplish balance.

Straightness training consists of 6 keys that allow the horse to develop symmetrically in body and limbs:

Key 1: Lateral bending. The first step of straightness training is lateral bending of the horse. With lateral bending, we mean the equal lateral bending of the spine. By stretching short muscles and contracting long, weak muscles, the horse can bend laterally to both sides.

Key 2: Forward-down. When the horse releases its back as a result of the lateral stretching of key 1 the horse can lower its neck forward-down. By stretching the outside of the body, the back muscle on that side lengthens. A long back muscle cannot keep the head of the horse up, causing the horse to lower its head into a forward-down position.

Key 3: Stepping under. Correct lateral bending engages the inside hip, causing the inside hind leg to step towards the point of weight. The forward-down movement of the horse makes the hind leg swing forward. Correct stepping under is a requirement to be able to work on the next keys (bending the hind legs).

Key 4: Bending of the inside hind leg. When the horse can perform proper lateral bending, it is capable of stepping under the point of weight with its inside hind leg. Then, this hind leg can start to assume some of the weight from the front legs, making it bend more. This is done through shoulder-in.

Key 5: Bending of the outside hind leg. The next key is to bend the hind leg as an outside hind leg. This is done through quarter-in. The outside hind leg steps under the point of weight, which causes it to bend. The quarter-in reduces the pushing of the outside hind leg and stimulates it to carry weight.

Key 6: Bending of both hind legs. When the horse has learned to bend its body and both hind legs individually, we can ask the horse to bend both hind legs simultaneously. We use the exercises pirouette and piaffe. A straight horse now allows itself to be collected and lifted in the front.

The result of the six keys is a balanced and symmetrical horse. The horse can bend to both sides, has equal shoulder freedom, pushes and carries equally with the hind legs and can carry more weight with the hind legs.

The horse can be straightened in three ways and the six keys are used in this training triad: longeing, work in hand, riding. This training triad ensures the horse to develop symmetrically in body and limbs. Every area of the triad consists of a series of gymnastic exercises to stretch, contract and relax muscles. It makes the horse fit, supple, flexible, muscular and strong so that it can carry the rider properly.

УДК 811.111-26

MINIAILO Victoriia, *second-year student*

*Faculty of Agrarian Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser – KHRYSYTIUK S. B.,*

Candidate of Historical Sciences,

Senior lecturer

ENGLISH IS THE LANGUAGE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION – LINGUA FRANCA

The modern world is changing very fast. The globalization process covered almost all aspects of life. Such spheres as economy and policy promote the development of international contacts first. Undoubtedly, the English language has been recognized as the global language that has no equality among the other languages which are used for intercultural communication – lingua franca.

So what are the differences between the English language, which is widely taught around the world today and its shape, which is used for international communication: English as a Lingua Franca (ELF). ELF is a way of referring to communication in English between speakers who have different first languages.

V.A. Chirikba defines “A lingua franca (or working language, bridge language, vehicular language) is a language systematically used to make communication possible between people not sharing a mother tongue, in particular when it is a third language, distinct from both mother tongues”. But why has English become the lingua franca of the XXI century?

One of the main characteristics of the English language is its ability to borrow lexical units of the large number of languages. As a result of centuries of interaction between languages and cultures, the words having French, Latin or Greek origin make up nearly 75 per cent of English vocabulary. English has absorbed words from 120 different languages. This feature was the cause of its global superiority. English moved to the first place and has been world-wide accepted.

Today English is the main candidate for the role of language lingua franca because it is used in almost all spheres of society and it ranks the second among twenty of the most popular languages of the world (as the native language for nearly 350 million people in the world), conceding only to the Chinese. Moreover, English is the second to more than 423 million people.

“At the present time English, to a much greater extent than any other language, is the language in which the fate of most of the world’s millions is decided. English has, in the twentieth century, become the international language par excellence. English has a dominant position in science, technology, medicine and

computers; in research, books, periodicals, and software; in transnational business, trade, shipping and aviation; in diplomacy and international organizations; in mass media, entertainment, news industry and journalism; in youth culture and sport; in educational systems, as the most widely learnt foreign language. This non-exhaustive list of the domains in which English has a dominant, though not of course exclusive, place is indicative of the functional load carried by English. ... English has become a lingua franca to the point that any educated person is in a very real sense deprived if he does not know English”.

The opinion that English is the language of modern lingua franca, can be continued to develop in the theory of the territorial variants of language which is studied in a number of linguists: B. Kashru, J. Jenkins, B. Saydhofler, S. Mollin and others. Modern linguists, who are studying regional variations of English, agree with the theory B. Kashru which identified three circles to use the English language. According to this theory, *the inner circle* is limited by “root” context of using English in countries which are considered English-speaking: United Kingdom, United States, New Zealand, Canada, Ireland and South Africa. *The outer circle* includes national variants of English: Malaysian, Singaporean, Kenyan, Nigerian and other “local” English. As for the third circle – *the circle that extends* – it describes English as a foreign language in countries where it has no public functions. This circle includes such countries as Asia, Africa and Latin America where English is considered as a means of integration for the joint political, economic, informational and educational space. We believe that Europe can also be included to this group. This view was also confirmed by other linguists such as E. James, P. Dzheneska, A. Wilton and A. Hauver.

English is an international language that gives many possibilities. English is a worldwide language that helps us to communicate with people in another country and to learn their customs and traditions. It is a universal means of communication it may substitute other, more difficult languages, a way to promote one’s own culture. It also increases the range of potential participants of communication from around the world. So if you speak English, you can communicate with over 400 million other people. It is important for personal development as any educated person simply must speak the English language as it is the key to the person’s future self-education and self-improvement. It is an important factor of more comfortable and safer travel round the world with no fear of being not understood. English is a tool for getting new knowledge and impressions.

It can give a better access to paper-based and technology-mediated (Internet, video, radio, TV) resources. Most international documents, articles, literary works written instructions are in English. Knowledge of the English language gives the possibility to read the works of British and American authors in the original, as well as books, translated into English from other languages or to watch American and British films in the original. Studying or working abroad is a ticket for better life. Knowledge of the English language gives the opportunity to study at prestigious universities abroad, since it is one of the most important selection criteria for admission. With a diploma, for example, of Oxford University a graduate has an opportunity to get a job around the world, because this diploma is really valuable.

Thus, the role of English language in the world can talk endlessly. The undoubted fact is that English is an important part in modern life, and everyone can find a reason for studying it and improving own skills.

УДК 811.111:378.14

МОСІЮК Володимир, студент 1 курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І. Ю.**,
старший викладач

FUN WAYS TO IMPROVE LISTENING COMPREHENSION

Nowadays, for students acutely arises a question about understanding what someone is saying without listening observantly. In most cases, the problem starts directly in the stage of hearing. As we know, people can not do two things at the same time as good, as they do them separately, so the first tip: take your bubblegum out of your mouth.

Next method took his roots from the ancient, thanks to him a lot of envoys was injured. We can postulate him with phrase “associate text with emotions”. If text is hard enough to learn just connect key words with your own memories or emotions. Also, a good method is to imagine a room, and link notes with some objects in it, because by eyes we can remember memories much more effective than by ears, approximately in

nine times. If remembering memories makes you laugh on the lesson, you have pen and do not have time you can bind valuable information with simply figures, like cross or triangle, on your hand, that will be enough if you concentrate on these words at the time of dirting your skin.

If you good in music, you will like the following way, this method is similar to the previous one. To keep in mind information that you have already heard imagine a rhythm that passes to the text, in future you will have to remember only that strange song.

Not the worst tip to learn better is to drink sage tincture. Modern scientists have proved the effectiveness of medieval tools and offer a drink sage tea three times a day for half an hour before meals. It turns out , the secret-based beverage is sage essential oil of the plant , which contains substances that help to remember information and improve brain function. Yes, it is expensive, but it`s worth it.

Maybe, the most extravagant method was proposed by british scholars. They said that when you want to remember something, scroll that moment in your mind and... sit on your right knee. But be careful, if your lecturer is British Queen you may suddenly become a knight.

Methods number six and seven are directed to speakers. When someone reading boring lectures to bored auditorium the level of concentration is really equals zero, so the way to get student attention not on his smartphone, but on material is to use figures, that are closely to students. Richard Dawkins in his book “The selfish gene” explore these figures very deeply, and the point is to find easy-understantable figures-memes. Also big role plays quantity of text and interactivity. As said famous producer Mikhalkov N.S.: “Too much letters. (No one) want to read letters, better watch pictures”. Talking with auditorium is the most using and practically easy-bringing manner. For example, dividing group into two parts and making a discussion, dīvide et īpera (lat. divide and rule).

To sum up, it is clear that by ear information digested worse than by eyes, so try to take text of the lecture at the end of the lesson.

НАЗАРІЙЧУК Ольга, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед.наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У практиці перекладацької роботи помітне місце займає проблема перекладу неологізмів, тобто нових слів, виникнення яких пов'язують з розвитком економіки, політики, науки, громадського життя, що сприяє появі нових понять.

Особливо багато неологізмів з'являється в науково-технічній мові в результаті бурхливого прогресу науки і техніки.

Так, наприклад, у російській мові розвиток атомної енергетики приніс із собою нові терміни: атомохід, дезактивація, дозиметр та ін.

В англійській мові прикладами неологізмів можуть бути слова, що з'явилися порівняно недавно:

televiwer	телеглядач
atomic pile	атомний реактор
half-life	період піврозпаду
tracer atom	мічений атом
to dieselize	встановити дизель, обладнати дизелем

Очевидно, що такі слова сприймаються як неологізми лише поки поняття, що виражаються ними, не стануть звичними, після чого вони міцно входять у повсякденне мовлення і вже не сприймаються як нові.

Людина створює нове слово (originator) прагне до індивідуалізації і оригінальності. Потім слово проходить кілька стадій соціалізації (прийняття його в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мовній системі). Слово сприймається посередниками (purveyors), які поширюють його серед мас. Поширювачами, як правило, є викладачі університетів, шкільні вчителі, репортери, працівники

засобів масової інформації. Слово фіксується в періодичній пресі. Наступна стадія соціалізації - прийняття слова широкими масами, котрі є носіями мови. Далі йде процес лексикалізації, а потім - придбання навичок адекватного вживання нового слова, тобто придбання комунікативно-прагматичної компетенції носіями мови.

Слід зазначити, що неологізми, як правило, виникають на базі існуючої мовної традиції, використовуючи наявні вже в мові словотворчі засоби.

Так, наприклад, відзначений вище неологізм атомохід, що виник у мові в зв'язку з реалізацією плану будівлі атомного криголама, морфологічно складається з компонентів що існували і раніше в мові: атом + хід і створений за зразком слів пароплав, теплохід, електрохід.

Англійський неологізм дієслово **to dieselize** утворене при з'єднанні старого слова **diesel** і продуктивного суфікса -ize (що означає - приведення у певний стан) за зразком слів **to equalize, to organize**.

Серед неологізмів рідко зустрічаються і штучно створені, придумані слова, наприклад: **nylon**, але їх число у мові зовсім мізерне і вони не грають помітної ролі.

Основними способами утворення неологізмів в англійській мові є:

1. Створення нових слів на базі наявних у мові продуктивних словотворчих засобів, наприклад, відзначене вже вище слово **to dieselize**.
2. Переосмислення вже існуючих в мові слів і додання їм спеціального значення. Так, слово egg (яйце) одержало останнім часом і спеціальну назву - авіабомба.
3. Запозичення з інших мов. Запозичення може бути прямим (фонетичним) і калькуванням, наприклад: Kolkhos (пряме запозичення); collective farm (калька).
4. Скорочення. Упродовж останніх десятиліть в англійській мові існує тенденція утворювати нові слова шляхом скорочення вже існуючих слів або словосполучень. Наприклад: Radar (radio detection and ranging); Benelux (Belgium, Netherlands, Luxemburg). Іноді скорочується тільки перша частина словосполучення: V-day (Victory Day); H-bomb (hydrogen bomb).

Слід зазначити, що бурхливий ріст лексичних скорочень спостерігався в англійській мові вже в період 50-х – 60-х років минулого століття. Цей спосіб утворення нових слів виявився дуже продуктивним і в наступні десятиріччя. Великий відсоток скорочено-похідних слів складають аббревіатури. У різних словниках включені апропріуми, що вимовляються як цілі слова (а не як алфавітні назви окремих груп), і інші, менш регулярні, типи скорочень.

Найчисленнішими є ініціальні аббревіатури, представлені початковими буквами скорочених компонентів чи словосполучень складних слів, наприклад:

MVP (most valuable player) "найкращий гравець"; ОАО (Orbiting Astronomical Observatory) "орбітальна космічна обсерваторія"; SST (Supersonic Transport) "надзвуковий реактивний літак"; D.I.Y. (do-it-yourself) "саморобний"; L.D.C. (Less-developed country) "країна, що розвивається"; r-t-w (ready-to-wear) "готовий (про одяг)".

Серед ініціальних скорочень нерідко зустрічаються омонімічні утворення, які розрізняються легко в контексті: BP (Beautiful People) "вершки суспільства"; BP (Black Panther) "чорна пантера".

Апропріуми що вимовляються як слова, наприклад: GRAS (Generally Recognized as Sage) "визнаний нешкідливим"; TESL (teaching English as a Second Language) "навчання англійській, як другій мові"; TACAN, частіше tacan (tactical air navigation) "тактична аеронавігаційна система "Такан".

Загальний вид аббревіатури виник у результаті ініціального скорочення сурядних словосполучень, наприклад: D&D (day and dumb) "глухонімий" (амер. сленг - у значенні "той, хто ховає інформацію від поліції"); r.&t. r.-n.-r. (rock n roll) рок'н'рол; R&D (Research and Development) "дослідження і розробки".

Подібні скорочення можуть входити до складу словосполучень типу: A&R.: man (Artist and Repertory) "людина, що займається підбором акторів і репертуару".

Для англійської розмовної мови, характерним є вживання усічених слів або сленгу. Найбільш продуктивним видом усікання виявилась апокопа тобто усікання останнього складу або складів слів, наприклад: limo (limousine) "лімузин"; disco (discotheque) "дискотека"; para (parachutist) "парашутист"; mayo (mayonnaise) "майонез".

LINGUISTIC FEATURES OF ADVERTISING LANGUAGE

In the present world of mass media, people are confronted with advertisements all the time. When we watch TV in the comfort of our living rooms, we are bombarded with ads; when we read a newspaper or magazine, somehow our attention is distracted by one form of an ad or another. On our way to school or office, we come across ads in various shapes or colors. Indeed, advertising, whether print, broadcast, or any other type, is part of our everyday lives. It is inevitable for us to neglect the importance of advertising.

Advert can impose great impact on the behavior of the consumers. This is the reason why many and many scholars are working on advertisements. The aim of my work is researches of features of English in advertising.

Advertising is a means of communication with the users of a product or service. Advertisements are messages paid for by those who send them and are intended to inform or influence people who receive them, as defined by the Advertising Association of the UK. Advertising is always present, though people may not be aware of it. In today's world, advertising uses every possible media to get its message through. It does this via television, print (newspapers, magazines, journals etc), radio, press, internet, direct selling, hoardings, mailers, contests, sponsorships, posters, clothes, events, colours, sounds, visuals and even people (endorsements) [1]. Customers rarely contemplate the nature of advertising as a form of discourse or as a mechanism of language use, which is rather complex and multi-faceted from the linguistic point of view. Simply put, advertising presents numerous examples of persuasive texts within contemporary culture; as McQuarrie puts it: "advertising is the largest organized persuasive endeavor in the world today" [2]. It can be found in numerous forms, such as billboards, flyers, trailers, sky-writings, sandwich boards, brochures, logos, and viral videos.

Dyer defines advertising in its simplest sense as "drawing attention to something or notifying somebody of something" [3]. The verb "advertise" is derived from Latin "advertere," which literally means to turn towards.

What about lexical and Orthographical level. Advertising seeks to imitate some aspects of real speech. In order to establish contact with the audience and communicate on a more personal level, copywriters use the personal pronouns you, we and I. This appeared to be one of the most prominent strategies in the analyzed examples, present in 54 of 150 examples. The most frequent pronoun used is "you," which appears in 46 advertisements; it creates the effect that every single customer feels personally addressed.

It is clear that colloquialisms add a conversational tone to the slogans, which could be the reason why almost 10% of advertisers employ them: When your friends get wasted they can forget what's important to them (Controltonight.com). When using colloquialisms (a colloquial expression; characteristic of spoken or written communication that seeks to imitate informal speech), advertising designers make the idea understandable to the general public. It appears to be almost effortless to process the message of the advertisements, as the use of colloquial phrases and their resulting blatant manner make them sound as if it was an old friend talking. The main purpose here is to appeal to as many people as possible and make them realize they are being asked to help or to take an action. It is likely that this is why 7 out of 14 advertisements using colloquialisms belong to the non-commercial advertising group. It has been also observed that, generally, informal register predominates over the formal one.

The corpus of slogans is divided into three thematic categories and the practical part establishes the connection between the choice of linguistic devices used in slogans and the thematic category to which the advertisements were assigned. The analysis confirms the proposition that copywriters rely on language, using it in order to make the slogans accomplish their main function: make the customer be enticed by the particular product or idea advertized. The most frequent linguistic devices employed in slogans are identified and present: heavy use of the personal pronoun you, ellipsis, alliteration, imperative sentence type, puns, and personification.

The frequency of occurrence of the rhetorical devices does not depend on the category and is distributed evenly throughout the whole corpus of analyzed samples. However, the choice of the particular rhetorical figures demonstrates the dependence on the advertising category: alcohol and cigarettes advertising tends to use descriptive language with metaphors, personification, and adjectives with favorable connotations; non-commercial advertising employs high number of personal pronouns in order to establish a closer connection with the audience and call people to action; unspecified advertising of various products stands out with its high number of imperatives, which is explained by its persuasive function.

The results of the research carried out in this thesis may serve as a basis for further studies that aim to investigate the regularities in the use of the advertising language or its effectiveness.

References

<http://the9thwayofview.blogspot.com/> Web 3 May 2016

<https://hipositive.wordpress.com/2016/02/17/the-impact-of-billboard-advertising-on-product-promotion-a-case-study-of-indomie-noodles/> Web 3 May 2016

<http://www.etymonline.com/index.php?term=advertise> Web 3 May 2016

ОСАДОВСЬКА Вероніка, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед. наук, доцент

THE PROTECTION OF NATURAL RESOURCES AND WILDLIFE – A GLOBAL POLITICAL PROGRAM

Most of the world's pressing problems have an economic aspect, and many are primarily economic. The protection of the environment is one of them. All the problems are not separate, they are all interconnected. A lot of these problems have the same roots, namely the unsustainable system that we insist upon at the moment, believing that the only way we can increase human wealth is by producing more and consuming more, even if we destroy the planet in the process. In this very process we did a lot of harm to environment, we used it and abused it.

The conservation movement – the protection of natural resources and wildlife – was first formulated and implemented as a political program in the United States. That this happened relatively early, during Theodore Roosevelt's administration, meant that later generations of Americans could still enjoy their country's natural wonders.

It was very difficult for many Americans to believe that their continent-sized nation with enormous forests, thousands of lakes, rivers, and streams, and vast wilderness areas could have the problems, which many smaller and more crowded nations faced.

Los Angeles had a problem with air pollution, but there was still nothing anywhere like the "Killer Smog" which caused some 3.500-4000 deaths in London in December 1952. Similarly, the United States had such enormous resources, that it was hard to imagine they could ever be exhausted.

Starting in early 1960s, however, Americans finally realized that this was not true, that the United States was in danger of destroying many of its national treasures. What was happening to Lake Erie, the shallowest of the Great Lakes, is a good example. City and industrial wastes, chemicals, and fertilizers were endangering once the enormous stocks of fish. Suddenly, it seemed the lake was almost "dead", and the millions who used its sandy beaches and fished its waters were shocked that this could have happened.

At much the same time, other problems began to receive great publicity. For example, the best-selling book by Rachel Carson, *Silent Spring*, brought home the dangers of DDT and other insecticides. Environmental activists like Ralph Nader and his corps of volunteers and lawyers stressed the problems caused by industrial pollution and the automobile. Long-established environmental groups such as the Sierra Club warned that acid rain (first described by a European Scientist in the mid-19th century) threatened many American forests. The media started to campaign against the ugliness of billboards, tin cans, and trash in "America the Beautiful".

The surge of attention led to a substantial number of laws in 1960s and 70s, and to the establishments of several federal agencies (Environmental Protection Agency of the U.S. – EPA). Because the environmental movement in the United States has never been associated with one political party or group, it has been able to gain widespread trust and support.

Federal laws such as the Clean Air Act (1970), the Water Pollution Control Act (1972), and the Endangered Species Act (1973) – to name only a few – led to many specific improvements in the environment. For example, DDT was banned in 1972, catalytic converters and unleaded gas were introduced nationwide in 1975, and chlorofluorocarbon, the gas used in many spray cans, was forbidden. The Federal Drug and Food Administration's (FDA) standards for food and medicines are among the strictest in the world. The positive image that most Americans have of the FDA was strengthened when it banned the drug thalidomide in 1961, and thus saved many American children from the tragedy of severe birth defects.

All of the states, of course, have implemented their own laws, some, for instance, having banned throw-away bottles and cans, forbidden the use phosphates in soaps, and passed strong laws against the industrial dumping of wastes. By 1986, forty states and more than 80 cities and communities had passed some type of Law to restrict smoking in public or at work. Likewise, all federal government departments and agencies must restrict smoking in most office areas. Beginning in 1965, a law passed by Congress required warnings on cigarette packages, a measure that was adopted in other countries only years later.

Public attention to the problems has now become part of American life. Today it's better to use another way of protection of the environment – nongovernmental. This way is the implementation of economic incentives.

УДК 081

ПАЛАГУТА Наталія, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

MODERN METHODS OF LEARNING ENGLISH

Any house, as known to starts with the architectural plan. Now we have less scary huge fortress called "Foreign Language", on top of which proudly flies the flag of mostly British. And, in this case, this plan will provide the necessary knowledge of modern methods of study. In recent years, the market of educational technologies becomes full of offers of the most diverse methods of learning English, the question "What is the method you teach?" becomes more and more important, which indicates an increase of consumption culture of knowledge products. Puzzled applicant, student or businessman are increasingly solidifies before the bookshelves from the linguistic literature and media aids and thoughtfully looks a long list of advertisements. One of the selection criteria - price, but the main ... "English for two weeks", "communicative method of teaching English", "Effective rapid method", "English at the subconscious level," in the end. So many new and unknown! This gives rise to doubts about the results. Can you trust the latest technology? Or give preference to well-established "brand" - such as the "bonk", "Eckersley" or the "Headway", gradually passing into the category of methodological classics?

Today, the best known techniques are: basic technique, the classical approach to the study of language, lingvosotsiocultural approach, communicative approach, intensive technique, emotional and meaningful method of test preparation. For example, the fundamental technique. It's really the oldest and most traditional method. That Lyceum students were taught Latin and Greek, while the French soaked course, together with strong suggestions of governesses and communication with maman and papan. The classical method as no other fits the description of "plan to seize the fortress": code phonetics, visual image syntax, vocabulary required ... The student clearly understands that in order to be Sir Serenity, monsieur Chivalry or Herr Sanity, he should: a) be

prepared to spend 2-3 years, b) be patient (begins with the basics), c) must remember what is in his native, "the great and mighty" may be expressed to be, supplement, and that it generally is - syntax ...

To the list of least efficient can turn a classical approach to the study of a foreign language. At the heart of the classical approach is the understanding of language as a real and proper means of communication, which means that all components of language - spoken and written language, listening, etc. – student need to develop systematically and harmoniously. Classical technique makes the language end in itself, but this is not a drawback. This integrated approach is designed, first and foremost, to ensure that students develop the ability to understand and create it. Craze for foreign languages specialists - a temporary phenomenon, because the Western world has appreciated the priority bilingual (possession two languages). The greatest value in the modern world are teachers able to think in terms of the two cultures and explain to students the relevant body of knowledge.

One of the most serious and comprehensive methods of learning a foreign language - lingvosotsiokultural, involving an appeal to such a component, as a social and cultural environment. Proponents firmly believe that language loses life when teachers and students aim to acquire a "lifeless" lexical and grammatical forms. Someone said that "a person - it is a product of culture." Language - as well. And it convincingly confirm our language mistakes.

The first line in the popularity rating methods actively keeps the communicative approach, which, as its name implies, is aimed at the practice of communication. This technique is excellently "works" in the U.S. and Europe. Communicative approach, as follows already from the title, is directed to the possibility of communication. Of the 4 "pillars" on which rests all language trainings (reading, writing, speaking and listening comprehension) and attention is paid to the last two. You will not hear in the classroom particularly complex syntax or serious vocabulary. Speaking of any literate person is quite different from writing. Try to follow your speech during the day: Do you use a lot of long sentences? Structures in the subjunctive mood? Particularly popular technique takes intensive training in English. It helps all those for whom the phrase "time - money" and "money - time" equivalent. Memorizing and practicing a certain range of "fixed expressions", you basically can explain and understand the conversation. Of course, the people who elected the intensity will not be able to get pleasure from reading Byron in the original, but then the purpose of this course is completely different. Intensive method aims to create "an expressive verbal behavior" and therefore often has the character of the language. On a good course you are likely to provide unrestricted communication and maximizing the potential of it, and the "focus" of course get your needs. A training techniques are likely to be dialogic communication and training. As for the timing, learning English, even at the simplest level taking "two weeks" is difficult even in a fantastic dream, but for 2-3 months - it is real.

At least, in the domestic market there are methods for every taste, and can only be defined in purpose, facilities, and most importantly - the methods. Then the choice of courses and training programs will not be so difficult.

UDC 378(71)

PALII Vlada, *bachelor of the first year of studying, Faculty of Agricultural Management Supervisor – KACHMARCHYK Svitlana, senior lecturer of the Department of English Philology*

HIGHER EDUCATION IN CANADA

Canada offers a wide range of higher education options and life-enriching experiences at its universities and colleges. These institutions are diverse in both their size and the programs they offer, and are located across the country, with at least one in every province. For those looking to study at an elite university in one of the world's most developed nations, applying to study in Canada can be an attractive option.

Canada has one of the world's best education systems, with outstanding programs in virtually all fields. At the undergraduate level, excellent programs exist in traditional disciplines, as well as in professional fields. Universities offer programs that range from fine art, biology and commerce to astronomy, media studies and religion. Currently, there are more than 10,000 undergraduate and graduate degree programs offered in Canada,

as well as professional degree programs and certificates. Regardless of the program, a Canadian degree is globally recognized and considered equivalent to those from American and other Commonwealth universities.

Canadian universities receive a huge amount of public funds. This means their courses, particularly at the undergraduate level, are uniform in quality. While Canadian universities design their own missions and pursue their own futures, they consistently demonstrate an excellent ability to cooperate with one another and work collectively.

Also there are numerous groups that are relevant to the structure of higher education in Canada. These include those that support teachers, staff, students, institutions, research, and related groups involved in the delivery of higher education in the Canadian provinces and territories.

In Canada, the constitutional responsibility for higher education rests with the provinces of Canada. The higher education systems in Canada's ten provinces include their historical development, organization (e.g., structure, governance, and funding), and goals (e.g., participation, access, and mobility). Names of these provinces are: Alberta, British Columbia, Manitoba, New Brunswick, Newfoundland and Labrador, Northwest Territories, Nova Scotia, Ontario, Prince Edward Island and Quebec.

Higher education in Alberta trains students in various academic and vocational specializations. Higher education has a rich history in New Brunswick, including the first English-speaking University in Canada, University of New Brunswick, and the first university in the British Empire to have awarded a baccalaureate to a woman (Grace Annie Lockhart, B.Sc, 1875), Mount Allison University.

Newfoundland and Labrador has had the growing pains in developing its own form of education and now boasts a very strong, although relatively small, system.

The only post-secondary institution in the Northwest Territories is Aurora College.

The higher education system in Ontario includes the governing Ministry of Training, Colleges, and Universities, advisory bodies, public universities, private degree granting institutions, public colleges, private career colleges, and associations. In Ontario there are twenty-two public universities, twenty-four colleges, and seventeen privately funded institutions with degree granting authority.

Programs in Quebec universities are more specialized, but students are required to complete only ninety credits for a Bachelor's degree. Although French is the official language at the provincial level, all students can access post-secondary education in both French and English.

Each of the three territories in Canada (i.e., Nunavut, Northwest Territories, and Yukon) have separate higher education systems that reflect territorial history, organization, and goals in the context of geographical challenges.

The most popular student cities in Canada are Montreal, Toronto, Vancouver, Edmonton and Quebec. The two highest Canadian entries are McGill University (24th) and the University of Toronto (34th), located in Montréal and Toronto respectively, the two largest cities in Canada. Also ranked within the global top 300 are the University of British Columbia, the University of Alberta, Université De Montréal, McMaster University, the University of Waterloo, Western University, the University of Calgary, and Queen's University.

Canadian universities prepare graduates with the ability to think critically, to be adaptive to emerging technologies, to become leaders in professional fields and to seek solutions in research.

УДК 37(012)

ПАНІЧЕВА Тетяна, студентка I курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

REASONS TO LEARN ENGLISH

English is one of the most dominating languages of the world which is having its impact on every field of work. Undoubtedly, English play a much greater role in the world that it is inevitable for people to ignore it fully. Here are 10 reasons why English is such an important language.

1. It's the most commonly spoken language in the world. Depending a bit on how you count, in addition to the approximately 400 million native speakers, English is understood and spoken by 1-1.6 billion people. With over a quarter of the world speaking the language, there's always someone to practice with, especially when you travel.

2. It's the language of international business. With world business headquarters predominantly in the financial hubs of the UK and USA, English has long been the default language of trade as you can read in the history of the English language. Therefore, English is the dominant business language and it has become almost a necessity for people to speak English if they are to enter a global workforce, research from all over the world shows that cross-border business communication is most often conducted in English. Its importance in the global market place therefore cannot be understated, learning English really can change your life.

3. Most movies are in English. Hollywood is a powerhouse of global entertainment, so it's natural that English would become the main language for movie-making. Sure, the movies are often dubbed over or subtitled – but they're really best enjoyed in the language in which they were intended.

4. It's easy to learn. This is debatable depending on who you speak to, but it's generally accepted that English isn't the most taxing language to get to grips with. The vocabulary is simple to grasp and it has developed throughout different languages regarding its evolution that is explained in the article about the history of English language. Therefore, many speakers of those languages can see where concepts in English originated from and fast adapt to understand the basics of English.

5. It helps you understand other languages. English has a long and fascinating history that spans wars, invasions and influences from around the globe. Cultures that have helped shape modern English include Romans, Vikings and the French. For this reason it's a hybrid language comprised of Latin, Germanic and Romance elements.

6. You can say things in a hundred different ways. One of English's best assets is its flexibility: you can often find many different ways to explain the same thing thanks to its wide range of vocabulary. It's said to have well over 750,000 words (depending a bit on how you count – some generous estimates put that number at 1 million) and is adding new ones every year as mentioned in the article about the history of English language.

7. It can be used around the world. English is also hugely important as an international language and plays an important part even in countries where the UK has historically had little influence. It is learnt as the principal foreign language in most schools in Western Europe. It is also an essential part of the curriculum in far-flung places like Japan and South Korea, and is increasingly seen as desirable by millions of speakers in China. Therefore, if you have the basics of English language you can make yourself understood in nearly every corner of the world.

8. It's really flexible. Non-native English speakers who learn it as a second language often comment on how many ways there are to say things. That's because English doesn't discriminate – you can use it however you like. Countries like Singapore have taken this concept to heart, inventing an entirely new type of English called 'Singlish' that has absorbed facets of other languages like Chinese and Malay.

9. It's the language of the internet. Most of the content produced on the internet (50%) is in English. So knowing English will allow you access to an incredible amount of information which may not be otherwise available.

10. It continues to change. Selfie, Hashtagging, Blogging, Smasual, etc. All these words are new to the English language but have already become valued members of the lexicon. More than any other language, English continues to evolve and absorb new words that branch out – often untranslated – into other languages. Every year approximately more than 1,000 new and approved words are added to the Oxford Dictionary. This tremendous development is the result due to technology, Social Media and how people spontaneously coin new words during daily life. More information you can find in the article about the history of English language.

ПЕТЛИЦЬКИЙ Андрій, студент 2 курсу
факультету інформаційних технологій,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАНЕЛЮК А. В.**,
асистент

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вже більше 10 років соціальні мережі стають невід'ємною частиною нашого життя. Кожного місяця кількість нових людей, які зареєструвались у соц. мережах збільшується з неймовірною швидкістю. Відповідно, постає питання: спілкування – це єдине, на що спроможні соціальні мережі?

Розглянемо чотири найпопулярніші соціальні мережі: «Вконтакте», «Facebook», «Google+», «Twitter». Усі вони чимось схожі, і чимось відрізняються. Почнемо з «Facebook». Соціальна мережа набула свою популярність в усьому світі в 2007 році. Зараз на сайті зареєстровано більше 1,5 млрд людей. Відповідно, одним з головних чинників вивчення англійської мови є спілкування між людьми на різних кінцях світу. На відміну від електронної пошти, тут спілкування відбувається в режимі реального часу, що прирівнюється до справжнього живого спілкування, завдяки чому людина вчиться використовувати англійську мову на практиці. Окрім цього, на «фейсбуці» є групи та «пабліки» на різні тематики, серед яких можна зустріти групи по вивченню іноземних мов, де будуть розміщені різні завдання, тексти, відеофайли.

«Вконтакте», в свою чергу, не поступається своєму конкуренту і здатний на все те, що є у «фейсбуці» та навіть більше, бо тут є підтримка аудіозаписів, серед яких можна зазначити аудіокниги англійською мовою, які значно сприяють покращенню її розуміння.

«Google+» чимось схожий на попередні мережі, але має і значні відмінності. Головною особливістю є інтегрування інших застосунків від «Google», таких як: «Youtube»: на якому є спеціальні канали, присвячені вивченню англійської мови; «Gmail» теж, як можливість спілкування англійською; «Google Forms», який можна використовувати, як бланк на проходження тестів з англійської; «Google News», де можна читати свіжі новини на англійській мові, тим самим збільшувати словниковий запас і залишаючись в курсі останніх подій.

«Twitter» більш позиціонує себе як мікроблог, ніж соц. мережа. Тим не менш, велика кількість відомих людей, які там зареєстровані і ведуть свій мікроблог, являються причиною того, що звичайні люди підписуються на нові «твіти» відомих людей, які зазвичай англомовні, а з часом люди читають ці «твіти» англійською вже не задумуючись про переклад.

Існують інші соціальні мережі з іншими особливостями і, відповідно, інакшими засобами для вивчення мов. Вище були зазначені саме ті мережі, хоча б в одній з яких зареєстрований кожен. Вони не тільки сприяють полегшенню спілкування між людьми, але й допомагають нам у вивченні та використанні англійської мови у житті. Потрібно використовувати соціальні мережі з користю.

УДК 081

ПИЩИК Максим, студент 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О. О.**,
асистент

THE ROLE OF ENGLISH IN TODAY'S WORLD

English takes an important place in the life of modern man. More recently it was a foreign language now – it's an international language. Today the English language determines the fate of people. Now all over the

world studying English is of great importance. Everyone wants to learn English. What are the perspectives gives us knowledge of English?

Career. Fluency in English is necessary to get a prestigious job in a large organization. Large companies often cooperate with foreign partners. So, negotiating and signing contracts is carried out in English. Knowing the English language, you can communicate with business partners, to participate in international conferences, read international magazines and newspapers.

Traveling. Everyone knows that modern man seeks in his life to visit as many different countries, learn the culture and customs of other nations. Everyone who works with tourists speak English. This increases the quality of service and attracts more people. Even tourists, being in a foreign country, feel confident knowing that they can talk with the locals, ask for directions, to clarify the location of something, etc.

Education. Knowledge of English makes it possible to study in prestigious foreign universities, as one of the most important selection criteria for admission. With a diploma of London University graduate is able to apply for jobs around the world, because, as you know, a diploma issued in the United Kingdom, one of the convertible.

Reading. Reading foreign books in their original context can be a lot more fun because the translation is not quite accurate. Knowledge of languages opens up great opportunities to explore technology and equipment. The same applies to computer programs and applications. Foreign language books – a good workout for the brain.

English words in Russian and Ukrainian languages are important. In recent years, the influx of English words has increased. When we use words such as "computer", "Player", "hamburger" we do not think that these words are borrowed from English. Borrowing new words is due to the influence of foreign culture.

With English, you always have the opportunity to talk to interesting people on various topics in English, make useful contacts and find new friends among foreigners. Thus, about the role of English in the world can talk endlessly. English is an important part in the life of modern man, and everyone can find a reason for its study.

УДК 811.111(072)

ПОЗНЯК МАР'ЯНА, студентка 1 курсу
Факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНЬКЕВИЧ Л.Р.**,
старший викладач

DEVELOPMENT OPPORTUNITIES FOR BRANDS

Branding is one of the most important aspects of any business, large or small, retail or B2B. An effective brand strategy gives you a major edge in increasingly competitive markets. But what exactly does "branding" mean? How does it affect a small business?

Simply put, a brand is a promise to customer. It tells them what they can expect from your products and services, and it differentiates your offering from your competitors'. Your brand is derived from who you are, who you want to be and who people perceive you to be. A company's brand is one of the most important factors for its eventual success. It is the culmination of a company's identity, packaged and presented in a way that is pleasing, familiar, and attractive to prospective and recurring customers.

However, companies and organizations are not alone in the need for solid branding. Personal branding, the art of building a unique brand around yourself as an individual, is just as important. Personal branding requires you to find a signature image, a unique voice, and a recognizable standard that your readers and customers can grow to recognize. Personal branding is becoming increasingly important since modern audiences tend to trust people more than corporations. Audiences are used to seeing advertising everywhere, and tend to believe corporations take actions and speak with only sales in mind. Personal branding allows you to establish a reputation and an identity while still maintaining a personal level of trust and interaction, usually through social media.

The foundation of the brand is a company's logo, which integrates a website, packaging and promotional materials. The brand strategy is how, what, where, when and to whom you plan on communicating and delivering on your brand messages. Where you advertise, your distribution channels, what you communicate visually and verbally are parts of your brand strategy, too. An impressive brand will help strengthen your relationship with customers and keep your products or services in the forefront of their mind, successfully capturing their loyalty and boosting your sales. I researched several resources, and in that way this work will describe some excellent methods for developing a successful brand for your company.

First of all, it is vital to understand branding. To help build a strong brand, it is necessary to create a mission statement to share your vision and values. You can begin by brainstorming words and phrases that convey the purpose of your business and how this impacts your customers.

Secondly, it is important to emphasize benefits rather than features in order to make a lasting impression on customers. Benefits explain how a product or service will help your customers. Make sure that you list all of the features of your products or services and translate them into customer benefits.

The third requirement is to build relationships by engaging in conversations with your customers, not just transactions. The purpose of relationship marketing is to promote and strengthen the brand image by using social media.

The next step is to standardize your brand. Make sure to review and update all the elements of your brand, such as content, website, logo, graphics, images and colors, on an annual basis. To help give your brand a personality, decide what tone you will take on social media.

And finally, it is necessary to regularly train employees on how to protect and promote your brand. Ensure that they all understand what your brand represents - inside and out, and how to convey it most effectively by developing systems and procedures for how employees interact with customers.

A personal brand is like a garden where you lay the groundwork, plant the seeds, and eventually reap the benefits. However, it still takes time and dedication to nurture and expand your creation. As you continue to develop your personal brand, stay consistent with your efforts, pay close attention to how your audience responds to your content, and hone your direction.

USED RESOURCES

1. <https://www.entrepreneur.com/article/77408>
2. <http://www.inc.com/jayson-demers/5-steps-to-building-a-personal-brand-and-why-you-need-one.html>
3. <http://www.huffingtonpost.com/david-brown/8-ways-to-develop-a-successful-brand-identity.html>
4. <http://blog.hubspot.com/blog/tabid/6307/bid/34238/The-Marketer-s-Guide-to-Developing-a-Strong-Brand-Identity.aspx#sm.0001anie05aqjdq6ur515015jn0w0>
5. <https://blog.structure3c.com/2015/03/10/opportunities-for-brands-in-the-collaborative-economy/>

УДК 687.5.01:687.1:685.3(73)

ПОЛЩУК Вікторія,
*студентка I курсу ЕКК-1507 групи
факультету інформаційних технологій
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ЛЮЛЬКО М.Є.*

THE FASHION IN THE USA

The fashion of the USA has earned popularity all over the world for its variety colouring, diversity, comfort and elegance.

American designers have given us more freedom by creating, comfortable blouses, shirts, short dresses, gowns, pleated skirts, mini-skirts and flat shoes.

Nowadays elegant dresses, free cutting, the severity of form, layering and draping fabric are still popular.

Moreover, Americans have introduced the women's fashion elements of men's one - rough cut jackets, low waist jeans, biker jackets, T-shirts with prints have become casual clothes for everyone.

Today American style means the freedom, convenience, practicality and comfort and it is ideal for active people.

American designers work to please everyone, creating different looks: a business woman, a teenage girl, graduate, athletes, students and many others interesting, original and unique looks.

Many designers have succeeded using free cuts, muted colors and natural fabrics. Such clothes are known for simple, elegant, easy negligence and taste. It is these features visible in the dresses from Donna Karan, Ralph Lauren, Vera Wang, Calvin Klein and Marc Jacobs, whose collections impressed European critics.

American Style

American style is known for a practical, comfortable and at the same time fashionable clothes. For example, T-shirts associated with the popular American culture are popular all over the world and take their place in the wardrobe of every girl.

T-shirt with the image of American culture, symbolism, famous people; rock groups, sightseeing, cartoon characters, US currency and the US food and beverages are especially popular.

The combination of T-shirts, T-shirts, sweatshirts and sweaters with various shorts, jeans, skirts, pants are also very popular.

Denim never loses popularity. Girls create different looks by combining jeans with different vests, shirts, skirts, tops.

Girls like wear lace dresses, but most Americans prefer sportive clothes.

When the weather is cold, girls put on sweaters, jackets, cardigans and cropped jackets.

For official cases girls choose dresses, suits or combinations of skirts and blouses.

Usually Americans can not to spend money on jacket or jeans, but what they cannot resist of pleasure to buy shoes or accessories. And many designers agree that the shoes and accessories can spoil or save the outfit.

American women prefer shoes, sneakers, flat shoes and a variety of bags made of leather or denim. Jewelry also takes a lot of space in the wardrobe of a lady and it complements any outfit.

What about make-up and hairstyles for everyday wear Americans choose simple and natural, and for holidays they try to copy hairstyles and make-up of Hollywood stars.

The Echoes from the Past

Designers say they are inspired by ethnic designs of the peoples of South Africa and the exotic costumes of many countries. They combine different styles, designs, fabrics and prints to create something new.

History repeats itself, especially, history of fashion.

For 18th-19th centuries common people do not care a lot about clothes. The main feature of that time clothes was comfort. And what about the clothes of aristocracy the women wear long luxury dresses always and everywhere.

20th century was the time, when final separation between haute couture and ready-to-wear clothes happened.

The beginning of 20th century was period, when long free cut dresses, which were worn with belts and strange hats, were popular.

The next important period was 20-30 years of 20th century. First silent films with Charlie Chaplin and people dancing Charleston were symbols of that time. So bowler hats and sandals with low heels became consequences of such influence.

The 40-50 years was period of Marilyn Monroe's career. Light dresses with fluttering skirts were dream of every girl.

The 60-70s were epoch of the rock. The clothes of black leather and metal accessories are its permanent satellites.

The crazy 80s at last brought colour to fashion. Hippie movement and disco became the second names of 80's. The symbol of hippie – jeans were actually found out in 19th century, but only in 80's they became fashion trend. Gaudy clothes and make-up were uniform of every "dancing queen".

The 90s reminds about restrained clothes for work and baggy clothes for rest. The school uniform of every young fashion-monger includes checked shirts and skirts for girls and sportive jackets for boys.

Today fashion combines all trends of past and future. It is common thing to meet someone, who left in 20s or 80s. Old school uniform and leather jacket are also usual combination. These phenomena can be explained by style. Many people claim that they do not follow the fashion, they just have own style. On fashion law old clothes evolve from old-fashioned to classic one.

To sum up, 20th century has a huge influence on today's fashion, so may be today the fashion of 22th century forms.

ПОЛОВКО Катерина, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед. наук, доцент

GLOBAL ENVIRONMENTAL CHALLENGES

1. The Murray is the lifeblood of Australia's farming country, a legendary river that once thundered 1,500 miles from the Snowy Mountains to the Southern Ocean. Now, it's choking to death in the worst drought for a thousand years, sparking water rationing and suicides on devastated farms. But is this a localized national emergency, or a warning that the Earth is running out of water?

2. Australian farmers pride themselves on their resilience. They take pleasure in living in a sun-burnt country of droughts and violent rain storms. Conservative and deeply skeptical, many dismiss global warming as hogwash. But with unprecedented water scarcity and the Murray, the country's greatest river system, on the verge of collapse, warning bells are ringing around the globe.

3. Financially, the drought is affecting places as far away as the UK, pushing up the cost of bread in British supermarkets as wheat prices reach a 10-year high. Scientists are looking on nervously, wondering if what is happening in Sydney could be the future for other towns and cities around the world.

4. Professor Tim Flannery, an Australian environmental scientist and an international leader on climate change, has no doubts. „Australia is a harbinger of what is going to happen in other places in the world”, - he says. 'This can happen anywhere. China may be next, or parts of western USA. There will be emerging water crises all over the world.' People most likely to be wiped out first by global warming. In Australia, the earth's driest inhabited continent, it is the farmers who are on the frontline.

5. This extended dry spell began in 1998. Four years later came the once-in-100-years drought. Last year was declared a once-in-a-millennium event. Every city, except for Darwin, is facing water restrictions. Rivers are reduced to a trickle a child can jump across. Old Adaminaby, a town drowned by a reservoir 50 years ago, has resurfaced from its watery grave. Distressed koalas have been drinking from swimming pools. The list goes on.

6. The extent of the crisis was illustrated in January, when the Prime Minister, John Howard, announced a £4.5bn package to take control of the Murray-Darling basin, the nation's food bowl, accounting for 41% of Australia's agriculture and £9bn worth of agricultural exports. The region covers an area the size of France and Spain combined, and is home to almost 3 million people. But its famous waterway, the River Murray, no longer holds sufficient water to flow out into the sea. Despite Howard's massive rescue plan to overhaul the water system, six months later the irrigation taps to the region's farmers were turned off.

7. In March 2006, Professor Flannery's *The Weather Makers* was published in the UK, spelling out in detail what awaits us unless we decarbonizes our world by 2050. He has been described by Sir David Attenborough as 'in the league of the all-time great explorers', and he was the 2007 Australian of the Year. Floods and violent storms have caused havoc along Australia's eastern seaboard, beaching one 40,000-tonne tanker like an aluminum dinghy. I put it to Flannery that the difficulty with global warming is that many areas are facing freak flooding. „General modeling suggests that every degree Celsius of warming leads to a 1% increase in rainfall globally”, - he explains. „But these downpours are not spread evenly, causing intense bursts and downpours of rain in some places and not in others. We are learning about this 1% effect as we go.”

8. In his book, Flannery describes the dramatic decline in winter rainfall in southwestern Australia since the Sixties. The Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization has forecast that on the east coast, rainfall could drop by 40% by 2070, along with a steep rise in temperature and an increased chance of bush fires. Last November, the UN Intergovernmental Panel on Climate Change report added to the predicted misery, stating that 'the annual flow in the Murray-Darling basin is likely to fall by 10-25% by 2050', resulting in a decline in production from agriculture and forestry.

9. Five years ago, during the last major drought, I traveled through western Queensland, across a fragile, red-baked landscape that was obviously not suited to the hooves of millions of cattle and sheep (there are no Australian native animals with cleft hooves) and met farmers whose dreams were crumbling to dust. Back then, there was virtually no mention of global warming. The problem was attributed to the dry, cyclical conditions caused by El Nino, a powerful climatic event linked to the Pacific Ocean, which drives rain-bearing clouds away from the continent.

10. Fast-forward to July 2007 and few scientists doubt the „big dry” is caused, in part, by climate change. Some refer to it as a climate shift; others, like Flannery are unequivocal that it is a foretaste of what's to come. As the first developed nation to experience such a prolonged dry spell, it's no wonder that the rest of the world is looking on to see how Australia copes - and what lessons can be learned.

11. What is remarkable is the swing among ordinary Australians over the past 12 months. The release of the *Stern Report* by British economist Sir Nicholas Stern and a rise in food prices have combined as a loud wake-up call. Now, as the stress of trying to squeeze every drop out of an over-stretched waterway threatens to tear communities apart, fierce public debate has forced the environment to the forefront of this year's general election. In order to avoid water shortages, two massive desalination plants will be built in Victoria and NSW, following the construction of Perth's successful desalination plant. The government also announced it would ban incandescent light bulbs, which contribute to greenhouse gases.

ПРИВАЛОВА Ольга, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед. наук, доцент

HOW TO IMPROVE ENVIRONMENTAL ENGINEERING

An environment represents the conditions and influences of a place in which an organism lives. The large number of different types of environments, e.g., an urban environment, a tropical rainforest environment, etc., makes it impossible to formulate a single definition. The relationship between living organisms and their environment forms part of the subject of ecology as well as scientific investigations throughout the world.

All over the world, wildlife is being threatened because habitats and woodlands are being destroyed. Rainforests are being cut down so that people can use the land to grow crops. Many animal and plant species have become extinct, and many more are endangered, so they need legal protection if they are to survive.

Global warming will produce rising sea levels and climatic changes, and carbon dioxide emissions from the burning of fossil fuels are contributing to the greenhouse effect. Acid rain, which contains acid from factory smoke, causes damage to trees, rivers, and buildings. The world population is growing and puts pressure on the limited resources.

What is environmental engineering? Environmental engineering is the application of science and engineering principles to improve the environment, provide healthful water, air and land for human habitation and other organisms, and investigate the possibilities for remediation of polluted places.

As long as people recognized that their health and well-being were related to the quality of their environment, they applied thoughtful principles to improve its quality.

The Romans constructed aqueducts to prevent drought and create a clean healthful water supply for the metropolis of Rome. Bavaria in the 15th century created laws restricting the development and degradation of alpine country that contained the region's water supply. Modern environmental engineering began in London in the middle of the 19th century when it was realized that proper sewerage could reduce the incidence of waterborne diseases such as cholera or typhoid. The introduction of treatment of drinking and sewage in industrialized countries reduced waterborne diseases from leading causes of death to rarities.

These days engineers and scientists assess the impacts of proposed projects on environmental conditions. They evaluate if there are likely to be any adverse impacts on water quality, air quality, habitat quality, flora and fauna, noise impacts, visual impacts, etc. If impacts are expected, they then develop mitigation measures to prevent such impacts. Engineers and scientists also work to secure water supplies for potable and agricultural

use. Water is treated to achieve water quality objectives for its end users. Most urban and many rural areas no longer discharge human waste directly to the land through outhouses or septic tanks, but rather deposit such waste into water and convey it from households by means of sewer systems.

УДК 81'276=111(73)

RYBAKOVSKA Oksana, *bachelor of the second year of studying, Faculty of Agricultural Management*
Supervisor – **KACHMARCHYK S.**, *senior lecturer of the Department of English Philology*

DIALECTS OF AMERICAN ENGLISH

We know that official language of the USA is English. But do we know that people from different parts of the country may not understand each other? Why does this happens and how the way you speak can influence on your social status are the main issues of my article.

The first colonies of the United States were Virginia and Massachusetts. Since that time people, who came to America from another countries, have brought something different into the English language. That's how the dialects of American English were formed.

More than a decade ago, Robert Delaney, a reference associate at Long Island University, put together the map that separate the USA into 24 parts with different dialects of the language. Here's a quick rundown of the regions Delaney identified:

1. Eastern New England (This dialect is very prestigious because of Boston's early economic and cultural importance. Doughnuts are called cymbals, simballs and boil cakes)
2. Boston Urban (Are influenced by social factors like class and ethnicity and this dialect is very similar to Eastern New England.)
3. Western New England (The dialect is prevalent outside eastern Massachusetts. Letter T in this dialect gets dropped)
4. Hudson Valley (was influenced by language of the Dutch colony. Some original Hudson Valley words are stoop (small porch) and teeter-totter.)
5. New York City (Is the most disliked in this region and has little to do with other dialects. Its features are: when R comes after a vowel, it is often dropped. TH sounds like Ds, and words merge together easily.)
6. Bonac (Combine New York City and Eastern New England. This dialect is rapidly dying out due to the influx of people from other areas.)
7. Inland Northern (The dialect includes elements of Western New England and Upper Midwestern. Marry, merry, and Mary are pronounced the same. Doughnuts are called friedcakes.)
8. San Francisco Urban (The dialect has more in common with the East Coast. It continued to be settled by people from the Northeast and Northern Midwest, and elements of their dialects.)
9. Upper Midwestern (Was influenced by a combination of Northeasterners and Southerners who migrated up the Mississippi River, and Scandinavian immigrants who settled the area.)
10. Chicago Urban (Has elements of the Midland and Southern dialects. Any sweet rolls are called doughnuts.)
11. North Midland (Was created by the people in Pennsylvania migrated westward and influenced by Scotch-Irish, German, and English Quaker settlers.)
12. Pennsylvania German-English (A small but distinct dialect in the center of the Keystone State. It sounds more like German than English.)
13. Rocky Mountain (Includes the North Midland and Northern dialects, but was then influenced by the Mormon settlers in Utah and English coal miners who settled in Wyoming. Some words that came from this dialect are kick off (to die), cache (hiding place), and bushed (tired).)
14. Pacific Northwest (Influenced by Native American languages. But there's less of an accent here than elsewhere, given the fact that the region was settled relatively recently.)
15. Pacific Southwest Words (Used by the gold miners of that period and still used today: pan out (to succeed), and goner (doomed person).

16. Southwestern (Delaney calls a melting pot of other dialects. Words like “patio” and “plaza” became a part of everyday English thanks to the Southwest. Some local words are: caballero, cantina, frijoles, madre, padre, patio, plaza, tortilla)
17. South Midland (This area, consist of the Appalachian Mountains and the Ozark Mountains. A TH at the end of words or syllables is sometimes pronounced F, and the word ARE is often left out of sentences as they are in Black English. An A is usually placed at the beginning of verb that ends with ING.)
18. Ozark (Southern Appalachian settlers developed their own dialect. Made famous by the Beverly Hillbillies)
19. Southern Appalachian (The “g” in gerunds isn’t often used here. But overall, the accent is pretty similar to the South Midlands.)
20. Virginia Piedmont (In this dialect R becomes UH after a vowel, and AW sounds like AH-AW. Some local words are: hoppergrass (grasshopper), school breaks up (school lets out), weskit (vest).)
21. Coastal Southern (Some local words are: catty-corner (diagonal), dope (soda), savannah (grassland).)
22. Gullah (is spoken by some African Americans on the coastal areas and coastal islands of Georgia and South Carolina. It combines English with several West African languages. Some words are: *bad mouth* (curse), *guba* (peanut), *gumbo* (okra), *juju* (magic).
23. Gulf Southern (Widespread in the Deep South minus Georgia and New Orleans. Some words are: armoire (wardrobe), bayou (small stream), civitcat (skunk), flitters (pancakes).
24. Louisiana (Includes Cajun French, which incorporates some Spanish, and Cajun English, which makes New Orleans “Nawlins”).

As we can see that “correct English” doesn’t exist. Every dialect is right and people will understand each other, but there also is a level of social prestige. People will pay attention to how you speak and evaluate you. So it’s considered that the less prestigious are the southern dialects where people are less educated. And the most prestigious is the New York dialect that got its fame thanks to the BBC. That’s why schools try to impose this dialect to children. And that’s how your dialect may influence your future – people just will not take you seriously. We can make a conclusion that there are tens of dialects and sub-dialects that have been formed for thousands years. Some of them include a lot of unique words, others use unusual rules. Every dialect deserves a right to exist and I think it’s a little unfair to divide people only because of the way they speak.

УДК 811.111

РОМАНЕНКО Олександр, студент I курсу
економічного факультету,
Національний Університет Біоресурсів
і Природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І. Ю.**

ENGLISH IS THE LANGUAGE OF FUTURE

No language has spread as widely as English, and we continue to use it in our ordinary life. There are many reasons why the English language can be a priority for study as the main language in the world. We can also recall the myth of the Tower of Babel, where everyone spoke the same language, and what it led to. However, the choice is ours.

- a. English is the major international language of communication in such areas as science, technology and business. It is the language of literature, education, modern music, and international tourism.
- b. English is the major language of diplomacy. It is one of the official languages of the United Nation organization and other political organizations.
- c. English has spread because of British colonialism, the technological advances of the Industrial Revolution, American economic and political ascendancy, and further (mostly American) technological developments in the second half of the twentieth century. Its rise has been assisted by the massive exportation of English as a second language, as well as by the growth of an English-language mass media.

Many people in the world who use English as a second language than there are native speakers. Estimated numbers are vary, but even the most guarded view is that English has 500 million second-language speakers. In some cases, the devotion appears religious and can involve what to outsiders looks a lot like self-mortification. According to Mark Abley (litterateur), some rich Koreans pay for their children to have an operation that lengthens the tongue because it helps them speak English convincingly. The suggestion is that it enables them to produce r and l sounds, although the evidence of the many proficient English-speakers among Korean immigrants in America and Britain makes one wonder whether the procedure is either necessary or useful. Still, it is a powerful example of the lengths people will go to in order to learn English, seduced by the belief that linguistic capital equals economic capital.

To know English today is necessary for every educated person, for every good specialist.

English is everywhere in our life. It is in signs, clothing, soft drinks, and household products around the world. The names of computers software and magazines are often written in English. For me English is chance to understand business in Ukraine and use it for communication and interrelation.

As with most of the Commonwealth, British English is the model on which, for instance, Indian English or Nigerian English is primary based. In the Caribbean and especially in Canada, however, historical links with the UK compete with geographical, cultural and economic ties with the USA, so that some aspects of the local varieties of English follow British norms and others reflect US usage.

English is also hugely important as an international language and plays an important part even in countries where the UK has historically had little influence. It is learned as the principal foreign language in most schools in Western Europe and Ukraine too. The language is also an essential part of the curriculum in far-flung places like Japan and South Korea, and is seen as desirable by millions of speakers in China.

English is the only language used in international air traffic control and is virtually the only language of a whole range of other activities from scientific research to pop music.

Experts say the simultaneous rise of the US as a military and technological superpower and the receding of the British Empire gave many in the world both the desire and option to choose American English. The important thing to remember is a language becomes an international language for one chief reason: the political power of its people - especially their military power.

УДК 8 11.111 (100)

РУСАНОВ Сергій, студент I курсу
факультету інформаційних технологій
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛЮЛЬКО М.Є.**

THE IMPORTANCE OF ENGLISH ABROAD

A great German poet Goethe once said 'He who knows no foreign languages, doesn't know his own one.' Today it is quite evident that everyone should know at least one foreign language.

Knowing one or more foreign languages makes it possible to get acquainted with different ways of thinking, to understand a new civilization. Learning a foreign language stimulates mental abilities and gives you a chance to appreciate a new literature, a different culture and to broaden your outlook.

Besides, knowing foreign languages has a practical value. It helps to improve the quality of your work, because it reduces the time lost on obtaining the necessary information.

The knowledge of other languages is very useful, especially if you have to work abroad or o you must read foreign literature in the original. If you know the language of a foreign country, you can talk to its people and understand what they are speaking about without anybody's help. The knowledge of foreign languages also helps young people of different countries to develop friendship.

Learning foreign languages is especially important nowadays. Some people learn foreign languages because they need them in their work. Others travel abroad. For the third studying languages is a hobby.

Every year thousands of people from our country go to different countries as tourists or to work. They can't go without knowing the language of the country they are going to.

A modern engineer or even a worker can't work with important instruments or machines if he's not able to read the instructions or to understand them correctly. A scientist, a historian, a diplomat – these people are poliglots as a rule, because they need foreign languages in their work. If you are fond of reading, you can read interesting books in the original. If you are fond of music, you can understand the words of the songs. If you are a sportsman, you can communicate easily during international competitions. If you want to find a good job or get education abroad, you must understand how necessary it is to know a foreign language.

English is one of the most popular languages. It is the most spoken language in international communication. 75% of the world's mail and 60% of the world's telephone calls are in English. Half of the world's scientific literature is written in English.

To know English today is absolutely necessary for every educated person, for every good specialist.

Importance of studying of English is connected with general globalization and an English demand as in daily and business communication with foreign partners or simply foreigners.

For example, - you can go on rest to any country. If you know English, you can order dinner easily in your hotel room and you will know the names different dishes in the menu. The matter is that this language is spoken everywhere where there are tourists or simply visitors.

As for work if you know English you can have really big prospects for work in the large companies and abroad. If you declare the ability to communicate in this language, it can promise you a position which is well paid. Many corporations and the large enterprises contact to foreign partners - and the experts who know English are necessary to them.

If you dream about reading sites in English, watching TV with English programs or listen to music in English, your dreams can come true, and you get access to understanding of scientific articles and other articles on your specialty.

You can communicate also with foreigners on household subjects, so, it is easy to get acquainted on the Internet with English-speaking people. Thus, English actually will improve quality of your life in all spheres.

English is essential for getting a good job and better salaries. Multinational business organizations and many international corporations ask for people who have a good working knowledge of English. Even job advertisements in local market also require English knowing people. People who go abroad for work also need to know English. English is need for a variety of jobs as like air hostess, pilot, travel guide, media manager etc.

УДК 081

SARAKA Oksana, *the first year student,*
faculty of agricultural management,
National university of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
scientific advisor –YAMNYCH N. YU.
senior teacher

OUTSTANDING PEOPLE OF GREAT BRITAIN

Great Britain is an island in the North Atlantic off the north-west coast of continental Europe. With an area of 209,331 km² (80,823 sq mi), it is the largest island in Europe and the ninth-largest in the world. In 2011 the island had a population of about 61 million people, making it the third-most populous island in the world, after Java in Indonesia and Honshu in Japan. The island is the largest in the British Isles archipelago, which also includes the island of Ireland to its west and over 1,000 smaller surrounding islands.

Great Britain is very rich with outstanding people and always was. There are lots of famous British musicians, sportsmen, scientists, writers, explorers and so on. One of the most important people of the mankind was Charles Dickens. He was an English writer and social critic. He created some of the world's best-known fictional characters and is regarded as the greatest novelist of the Victorian era. His works enjoyed unprecedented popularity during his lifetime, and by the twentieth century critics and scholars had recognised him as a literary genius. His novels and short stories enjoy lasting popularity.

Charlotte Bronte (1816-1855), English writer noted for her novel Jane Eyre (1847), sister of Anne Bronte and Emily Bronte. The three sisters are almost as famous for their short, tragic lives as for their novels. In

the past 40 years Charlotte Brontë's reputation has risen rapidly, and feminist criticism has done much to show that she was speaking up for oppressed women of every age.

Thomas More, who lived in the 15th century, was an outstanding humanist, scientist and statesman. His work "Utopia" brought him worldwide acknowledgement. Many prominent people were influenced by his ideas of a free democratic state described in "Utopia".

William Shakespeare is one of the most famous writers in the world. His plays "Romeo and Juliet", "Hamlet, Prince of Denmark", "King Lear", "Macbeth" were translated into almost every language and staged in every theatre. He described the characters and feelings, which can be called international and living forever.

M. Faraday made his major discovery in the field of electricity — the electromagnetic induction. He also made several important observations on the conductivity of different materials. Enjoying world-wide popularity, Faraday remained a modest man, who rejected high titles. All of them considered hard labour and love for mankind to be the main reason of their success.

Isaac Newton was another great man in the world of science. This prominent Englishman is considered to be a founder of physics. Many of the famous English men are buried in Westminster Abbey, in London.

Speaking about contemporary celebrities of Great Britain, it's important to mention some well-known country leaders, such as Queen Elizabeth II, who has been a monarch of the country for almost 60 years by now. Another famous politician is the former leader of Labour Party and the 73rd Prime Minister of Great Britain, Tony Blair. Among well-known Britons some sportsmen are worth mentioning, such as David Beckham - a famous footballer, Paula Radcliffe - a famous athlete, Steve Redgrave - a famous rower and many others. Great Britain can be also proud by some of her prominent artists, such as Thomas Gainsborough, William Hogarth, Sir Joshua Reynolds, John Constable and several others.

References

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Britain
2. http://en365.ru/famous_people_uk.htm
3. <http://topic.reshak.ru/232-outstanding-people-of-great-britain-vydayuschiesya-lyudi-velikobritanii.html>
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Dickens

УДК 081

СЕМЕНЕЦЬ Владислава, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О. С.**,
старший викладач

IMPORTANCE OF THE ENGLISH LANGUAGE IN MODERN WORLD

English is very important in modern world. Apart from our mother tongue we need to have a common language which makes us able to communicate with other part of the world. English is the common language which is known to most of the people in the world. It is very important to have good English because an effective communication can reach people better. English words used must be simple so that it can be reached to people easily as well as easily understood by everyone. Nowadays English is being taught to children at primary level itself. Students are strictly made to speak in English when they are in school premises and some modern missionaries schools also punish students with a fine (penalty) – this helps in building a good communication as well as body language.

English can be improved by constant usage, by watching films, reading books with high level Grammar, playing games and trying to use new words. English can be improved by practice. As we know, practice makes the man perfect as well as using good pronunciation and grammar. Most of the jobs in today world are based on English such as IT sector, business field, call Centro jobs and teaching job, etc. So students aspiring for good jobs need to stress upon their English and usage of it because their job depends on this simple structure. English is quite easy in comparison with other languages. Basic English one can learn easily and effortlessly. Mostly

people can learn English easily if they try to master some rules and regulations. Unlike many languages, English does not have a complicated structure and except for a few areas of Grammar, it is quite simple.

English is mainly divided into two accents – US and British. US accent is very slow compared to British accent. Most people of the world follow British accent and only some people follow American accent. In the modern world English is highly useful to have business relations as well as social network with friends and family. A better communicator can communicate effectively and this reaches people very well and chance of misunderstanding is quite less. People can be influenced with your thoughts and ideas as well as they can connect to them without much complications in understanding.

Undoubtedly English is required in today's world, as you need to communicate from the time you get up till you go to bed for something or other. It is not just English is only a mode of communication; apart from English there are many languages but English is understood by many people and is the most commonly used language. English is taught to small children at pre-primary level itself. This makes understanding it easy. English is simple at the basic level but if we go deep into it, it is quite tough. The functional grammar is very hard. English must also be learnt because it is used to read various instructions on the road and many other places. It becomes a medium to study various subjects and master them. If you have good English, you can answer questions in examinations in your words as you have mastered the usage.

Any language can be master by constant usage, the more you practice the more you can learn the language. You can watch video about various speeches about communication skills, role play, jam session, debates and group discussion. Watch English news for updating knowledge and movies to catch good accent and listening skills. Watch movies with subtitle, read newspaper, various articles in internet and good books for developing or improving listening skills. To improve your speaking skills you must prepare power point presentation and practice explaining to your friends and take suggestion. Learn at least ten new words and improve your vocabulary, just learning words won't make big difference using them at proper situations makes a lot of difference. Your pronunciation and accent is observed by people so focus more on them and try managing your voice. Speak with confidence. Apart from this play vocabulary games.

As we all have different ideas and we need to express it to other to implement them. An effective communication means the way your word connect other and your ideas are express to other in the manner that they can follow your words and understand without any problem. It convinces the others to accept to your ideas. This is more useful in software practices as half of their work is based on communication, any miscommunication might result in loss of lots of money as well as valuable time. An effective communicator can become a successful person. Effective communication has lot of advantages in field of education, public sector, private sector and business zone also as English is required in all fields.

English has quite a big role in day to day life. English is used in banks, railway stations, bus stations, airways, educational sector, medical, private sector, etc. English is a trade language with other countries. Many students fly aboard for education and jobs. If their mode of communication is English they can manage their communication with the local people. And students are prime learners of English because if they want to build up a good career, they have to have good English speaking skills and confidence to face many people in interviews. Without English it is very tough to manage in this ultra-modern world.

I would conclude by stating that apart from your mother tongue you need to have a common language to communicate with others and share ideas with them. English plays a role of common language between all countries. English is the official language for many countries and it plays a prominent role in all sector soft work and it is highly useful for business field and private sector.

СЕМЕНЕЦЬ Катерина, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О. С.**,
старший викладач

SHAKESPEARE CONSPIRACY THEORY

Did you know that there are many scholars who believe that there's a conspiracy surrounding the plays and sonnets of Shakespeare, and that Shakespeare didn't actually write the works attributed to him? This Shakespeare conspiracy theory began almost two centuries ago and was recently inflamed by the production of *Anonimus*, which portrays Shakespeare as a semi-literate, scarcely talented minor actor paid by the genius de Vere, Earl of Oxford, to pass the plays off as his own, as it would have been impossible for a member of the aristocracy to be a playwright in Elizabethan and Jacobean England. The main contenders for the authorship are Francis Bacon and Edward de Vere. But those who insist that Shakespeare could not have written the plays have mentioned such figures as Ben Jonson, the Earls of Derby, Rutland, Southampton and Essex, Sir Walter Raleigh and even Christopher Marlowe who died long before most of the plays were written.

The argument is that the plays contain too much knowledge of foreign and distant places and too much familiarity with court life and the affairs of court to have been written by someone so low down in the social order: the author writes with ease and familiarity about such aristocratic sports as hunting, falconry, tennis and bowling. Other argument maintains that the other members of the Shakespeare family, including William's parents, wife and daughters, were illiterate and it's impossible that someone with such a facility for language could have grown up and lived a family life in those circumstances.

When the advocates of Shakespeare as the author of the plays point out that Shakespeare had a good education in the classics, the Latin language, rhetoric and mathematics at the local grammar school their adversaries say that there is no evidence of his attendance there. They insist on his having been illiterate. They use the fact that there is no evidence of his handwriting – no letters or documents written by him. There are only six authenticated signatures, which scientists refer to as an illiterate scrawl. They assert that there is no documentary evidence that Shakespeare was a dramatic writer. They maintain that the evidence supports the view of him as a businessman and property owner but nowhere as a writer. His will says nothing about his poems and plays and is phrased in flat, mundane language.

But there are many arguments in favor of Shakespeare's authorship. Their case is more than a series of arguments – it's a huge body of evidence. It's pretty weighty so I will summarize it very briefly. It's significant that nearly all Shakespeare scholars and academics believe that the author referred to as 'Shakespeare' was the same William Shakespeare who was born in Stratford-upon-Avon in 1564 and who died there in 1616. Elizabethan London had scores of playwrights and most of them came from humble backgrounds, sometimes even more humble, like Shakespeare's friend, Ben Jonson, the son of a bricklayer. No-one suggests that someone else wrote Ben Jonson's plays, and neither Ben Jonson nor any other of Shakespeare's contemporaries suggested that their colleague, William Shakespeare, whom they knew well, did not write the plays performed in his name. Moreover, not only did Shakespeare's name appear on the title pages of poems and plays but he was referred to at least twenty-three times in different documents. Also, there is substantial documentary evidence attesting to the author having been the same Shakespeare whose home was in Stratford. For example, in 1598 Frances Meares named Shakespeare as a playwright and poet in his *Palladis Tamia*, referring to him as one of the authors by whom the 'English tongue is mightily enriched,' and he names twelve plays written by Shakespeare, including one, *Love's Labours Won*, that has been lost. A powerful argument in favor of Shakespeare being the author of the plays is that there are records from his lifetime of books of his plays being printed, his authorship being attested to by the official stationers.

Mainstream Shakespeare scholars maintain that the convergence of documentary evidence for Shakespeare's authorship—title pages, testimony by other contemporary poets and historians and official records—is the same as that for any other author of the time. No such supporting evidence exists for any other candidate, and Shakespeare's authorship was not questioned during his lifetime or for centuries after his death.

Surely there can be no stronger proof of Shakespeare's role of playwright than records of the acknowledgement of that by his friends and colleagues. Score of actors and writers referred to him, identifying him as a writer. The best friend of Shakespeare Ben Jonson wrote after his death: to the Memory of My Beloved the Author, Mr. William Shakespeare and What He Hath Left Us, published in the First Folio in 1623.

So, the works known to us as Shakespeare are the fruit of the greatest genius, an outstanding humanist and a connoisseur of human nature. It is no matter who had written Shakespeare's works, because they were the famous in the whole world. We can know for sure only one thing: the author of these works was a very talented and skilled person in the field of literature.

УДК 811.111(072)

СТАСЬ Олександра, студентка 1 курсу
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНЬКЕВИЧ Л.Р.**,
старший викладач

THE ART OF CRITICISM – GIVING AND TAKING (OR CONSTRUCTIVE CRITICISM)

What is your opinion about criticism and how you feel about it? Most people are easily upset when it comes to receiving criticism. Even when criticism is constructively intended, the receiver may be sensitive and respond with feelings of anger, sadness, or guilt. The art of giving critical feedback encourages a person to grow and not to feel bad. Constructive criticism improves a person's behavior, encouraging positive changes. Whereas destructive criticism condemns and discourages the person.

Few of us know, that it is happens because of way of criticism. When people receive messages that start with «You», such as «You didn't do this», «You never do that» or «You always do the following» it is natural for them to feel attacked and take a defensive position. Any complaint that stars with a «You» is often hostile and will usually be felt as destructive criticism.

I researched several resources and in that way, this work will tell about some excellent methods for giving constructive criticism that are unlikely to trigger bad feelings.

For being famous and successful manager you should know this methods and how to use them in reality. Manager – it is not only men or women, who say you what to do to their workers. Firstly, it is a person, who can show your mistakes, give the right way of working and inspire you to achieve good results.

The first step is to create a neutral environment. Consider the time and place for your critique. It usually helps not to critique in front of a crowd, which generally leads to humiliation. The best way to neutralize the tension is with appropriate humor. You can build rapport and take down defenses by sharing your own personal experience of silly mistakes you have made in your career.

The second step is to keep your critique brief and to the point. The more you say, the more likely you will distract from the key points and make them hard to remember. Plan your conversation in advance and in writing so the subject can walk away with clear direction on how to improve.

The next step is to determine whether you are the right person to criticize. If you are in a position of authority or someone has explicitly asked you for feedback, it is acceptable to give constructive criticism.

The fourth method of constructive criticism is to request a specific change in the future instead of pointing out something negative in the present. For example, most of us say in such a way: «You left the hall light on again» instead of «In the future, please remember to turn off the hall light». Or «I wish you'd stop wasting all of our money» instead of «In future, let's discuss our spending plans».

Another technique of constructive criticism is called the «sandwich method» in which one sandwiches the meat of a criticism between two positive comments. Hence, instead of saying «You did a lousy job writing this report», using the sandwich method one could say «You did a great job on the introduction, but the middle section and conclusion seem a little weak. With a bit more work, I'm sure you can tighten it up into a really good report».

Offer criticism of the person's behavior, not on her or his «person». Refer to what a person does, not her or his «traits» or «character».

And finally, it is important to know when to stop critiquing. After you have given constructive criticism on a particular topic once or twice, you have probably said enough. Harping on the same issue over and over is not going to be productive, and could lead to negative feelings on the part of the person you are critiquing. Pick up on cues that the person has had enough, and do not say more until you are asked for your opinion.

Criticism can change someone's life. And it depends on you for the better or worse. It can help and it can destroy. It is also important to keep in mind that how you say things matters as much as what you say. Thus, giving right criticism in a way it will be appreciated and well received is very difficult to do. That is why it is really an art.

USED RESOURCES

1. <https://www.psychologytoday.com/blog/think-well/201110/the-art-constructive-criticism>
2. <http://oregonstate.edu/instruct/comm440-540/criticism.htm>
3. <http://www.inc.com/kevin-daum/how-to-give-and-recvie-positve-criticism.html>
4. <http://www.wikihow.com/Criticize-Constructively>
5. <http://personalexcellence.co/blog/constructive-criticism/>
6. <https://www.themuse.com/advice/taking-constructive-criticism-like-a-champ>

УДК 37(112)

СПАСЬКА Надія, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

ENGLISH AS A GLOBAL LANGUAGE

Because English is so widely spoken, it has been referred to as a «global language». While English is not an official language in many countries, it is the language most often taught as a second language around the world. Its widespread acceptance as a first or second language is the main indication of its worldwide status. There are numerous arguments for and against English as a global language. On one hand, having a global language aids in communication and in pooling information. On the other hand, it leaves out those who, for one reason or another, are not fluent in the global language. It can also lead to a cultural hegemony of the populations speaking the global language as a first language. A secondary concern with respect to the spread of global languages (including major languages other than English such as Spanish, Chinese, Arabic, etc.) is the resulting disappearance of minority languages, often along with the cultures and religions that are primarily transmitted in those languages. Language death caused by English has been particularly pronounced in areas such as Australia and North America where speakers of indigenous languages have been displaced or absorbed by speakers of English in the process of colonization. The expansiveness of the British and the Americans has spread English throughout the globe. The major varieties of English in most cases contain several sub varieties, such as Cockney slang within British English, Newfoundland English, and the English spoken by Anglo-Quebecers within Canadian English, and African American English within American English. English is considered a language with no variety being clearly considered the only standard. Because of English's wide use as a second language, English speakers can have many different accents, which may identify the speaker's native dialect or language.

Just as English itself has borrowed words from many different languages over its history, English words now appear in a great many languages around the world, indicative of the technological and cultural influence of English speakers. Several languages have formed on an English base – Tok Pisin was originally one such example. There are a number of words in English coined to describe forms of particular non-English languages that contain a very high proportion of English words – Franglais, for example, is used to describe French with a very high English content (spoken mostly in the border bilingual regions of Quebec).

Every day we can see that it is very important to know foreign languages. The Internet and satellite TV enable us to get information from all over the world. We are able to get education or a job in any country of the world. But we all know that we have to know the language of the country we want to study or work in. English is the world's first truly universal language. Today there are more than 1.5 billion English speakers in the world. At any station or airport in the world we can find instructions in English. Pilots and air traffic controllers, sailors speak English at all international airports and ports. English is also the language of the information age. Computers talk to each other in English. More than 80 percent of information of any kind (scientific, commercial, personal) is stored and exchanged in English. Business and trade can't exist now without English. It is the official language of international aid organizations such as OXFAM and Save the Children Fund as well as of UNESCO, NATO and the United Nations.

The development of International English often centres on academic and scientific communities, where formal English usage is prevalent, and creative use of the language is at a minimum. This formal International English allows entry into Western culture as a whole and Western cultural values in general.

If we want to feel ourselves comfortable in our modern world we must know English. But it's not the limit. The knowledge of one foreign language extends our mind more than twice. So let's not put limits on our minds and souls and study more foreign languages.

УДК 080

СТОРОЖУК Владислава, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**,
асистент

CROPPING DOG'S EARS: THE PROS AND CONS

While many dog breeds have traditionally sported cropped ears, this practice has become controversial in recent years. Some dog lovers, animal rights groups, and other concerned individuals claim that cropping a dog's ears is cruel and unnecessary. At the same time, fans of ear cropping claim it enhances a dog's appearance and does little harm to the dog. Some even claim there are health benefits to ear cropping. Before this hot button issue can be examined, we must first understand what is involved in cropping a dog's ears.

THE BASICS OF EAR CROPPING

Popular breeds that often have their ears cropped include Doberman Pinschers, Boxers, Schnauzers, Great Danes, Boston Terriers, and Pit Bull Terriers. Ear cropping generally takes place when a puppy is between eight and twelve weeks old, while the cartilage and muscles of the ears are not yet fully developed and will allow the cropped ears to be trained to stand upright.

During the procedure, a veterinarian anesthetizes the puppy, trims away unwanted ear tissue, and closes the incision with sutures.

The healing process takes up to two months, and during this time the puppy's ears must be kept upright, at first with a special paper or metal rack and later (once the sutures have been removed) with splints and wrapping tape. If the ears are not kept taped up, they will flop over and the results of the cropping will not be desirable.

Preferably, the dog should be between the ages of 6 to 12 weeks. This period is suitable for ear cropping, as the body is able to regenerate faster and there are low chances of surgery complications.

Ear Cropping Cons

1) The ear cropping surgery may be painful if performed when the dog is older and presents typical risks of a surgery and anesthesia: excessive bleeding or infection.

2) Some dogs may develop complications after the surgery; some complications may be short term such as infections, while others may affect the dog for life. The dog may develop seizures or sensitivity to touch; this is due to the fact that there are nerve endings in the ear that have been affected by the surgery and the procedure hasn't been properly performed.

3) Some dogs may suffer from phantom pain, which is an nonexistent pain dogs feel in their amputated parts. The dog may feel that his ears hurt, even after these are removed.

4) If the surgery is not properly performed, a second ear cropping will be needed.

5) Ear cropping may also interfere with the way your dog interacts with other dogs, as the position of the ears may communicate certain things and without ears, dogs may feel they lack a communication tool. However, dogs can adapt to using other means of communication: voice, tail, body and eyes.

Ear Cropping Pros

1) Some say that cropped ears will prevent the occurrence of ear infections by keeping the ears ventilated, but this hasn't been proven.

2) Some dog breeds such as the Doberman get their ears cropped to look more fashionable and to have the features of a show dog.

3) Some dogs may also have ears that are too heavy, oversized or crooked ears, which can be surgically corrected.

4) The surgery may not hurt if it is performed as early as possible.

many breeders and owners believe it preserves the traditional look of the breed.

The practice is illegal across most of Europe, including all countries that have ratified the European Convention for the Protection of Pet Animals, and most member countries of the Fédération Cynologique Internationale. Otherside, ear-cropping is widely practiced in the United States and parts of Canada, with approximately 130,000 puppies in the United States thought to have their ears cropped each year. But it is only up to You to decide whether your dog should get his ears cropped.

UDC 81'276,3:811.111

TALAN Anastasia, *bachelor of the first year
of studying, the Faculty of
Agricultural Management*
Supervisor – KACHMARCHYK Svitlana,
senior lecturer of the Department of English Philology

SLANG IN MODERN ENGLISH

When people speak in the vernacular using slang, it broadens the English language by adding more words. Language isn't static, and a language such as English is a collection and reinvention of the words of many other languages such as Latin and Greek, as well as the romance languages of Europe. The phrase is commonly used today, and not just in casual settings. It's become so inculcated into our culture that one can use it, even in an executive board room, and no eyebrows will be raised in response. Slang is "street," as in ordinary, common and yet vivid expression to describe current life and events. It keeps the language from getting stale. It changes frequently, so it is difficult to find an up-to-date slang dictionary.

British Slang is a fountain of beautiful words that we don't normally use in America. Some are hilarious, some are rude and some are interesting. For example in British Slang we can hear such phrases: give you a bell – call you, fortnight – two weeks, kip – sleep or nap, nosh – food, uni – college, university.

Teenagers Slang one of the first signs of impending adolescence is the desire to put space between you and your parents' generation, and the fastest way to do that is through the art of language. Teenagers develop their own idioms and expressions that make adults scratch their heads, trying to figure out what the slang means. For example: my bad - if a teen has made a mistake, the phrase "my bad" is frequently employed as a cover. It means what it appears to mean: "I was bad!".

Internet Slang: Internet users have developed many slang terms over the years. Most of these are not actually acronyms as they cannot be pronounced, but that is what they are called nonetheless. Many of these terms originated for saving keystrokes and are often written in lower case: HAND — "have a nice day"; OMG — Exclamation, "Oh my God!!"; BTW — "by the way" ; ASAP — "as soon as possible".

Family slang refers to words and phrases (neologisms) created, used, and generally understood only by the members of a family. As a rule, these coinages do not appear in any conventional dictionary.

More than a century ago, British social reformer Helen Bosanquet observed that in many families "the very language used takes on a shape of its own which may be hardly intelligible" to those outside the clan:

To the outsider these expressions and turns of thought seem meaningless or silly; and it is for this reason that the family slang or patois, which I believe nearly every family possesses, is so sedulously concealed from the world at large. Some of the neologisms serve a valuable social function and deserve to move beyond the family. For example: *applaudience* – an audience that has come to applaud; specifically, those composed of parents and grandparents at children's piano and dance recitals; *BarrisLand* – the place one goes when embarrassed, such as under a pillow or behind one's hands; *dofer* – something that isn't perfect but will "do for" now.

Slang is now socially accepted not just because it is slang, but because, when used with skill and discrimination, it adds a new and exciting dimension to language. So slang should not be ignored or dismissed, even by those who do not like it. It is impossible to shut our eyes to the prominent part, which it plays in the language. It is the part of the language and cannot be treated a non-existent.

УДК 081

ТЕРЕНТЮК Іван,
студент 1 курсу магістратури
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МИШАК О.О.,
асистент

THE ROLE OF ENGLISH IN THE MODERN LIFE

Language is a vital tool for communication. It is not only a means of communicating thoughts and ideas, but it builds friendships, economic relationships and cultural ties. We can communicate only with signs without language. More over a language distinguishes the differences and also celebrates the uniqueness of cultures in a country or in a region or in a community. A Language shapes the way people perceive the world and it also helps to define culture of any society. Any language is a gift the knowledge of more than one language makes a man more efficient in many ways. It opens our minds and guides us into a magical world of fancies and dreams. To certain the proper learning of language helps us to develop ourselves, our minds, and also our personality. Human language is unique because it is a symbolic communication system that is learned instead of biologically inherited for some people.

In today's global world, the importance of English cannot be denied and ignored since English is the most common language spoken everywhere. With the help of developing technology, English has been playing a major role in many sectors including medicine, engineering, and education.

In today's world of globalization, we have to get knowledge of advanced technologies and all kinds of branches of Science. There is an urgent requirement of such a common language which can be understood by youth all over the world and the language in which all data and information is available. Moreover English language becomes a store house of social and political knowledge. The most recent and the most sophisticated discoveries and inventions in science and technology are being made in the universities located in the United States of America where English language is the means of scientific discourse.

The world of today needs English for some of the following reasons:

Internet:

Due to the rapid growth of Information Technology especially the world of internet, English Language rules users of Internet. We cannot be effective in the internet world without the English Language. It has also become the official language of the internet. The advent of online universities has now made it possible for everyone to learn English. Everyone gets access to the features of internet even across the countries. The Internet has opened up new career opportunities for every citizen of the world outside their respective countries. Internet has also plays a vital to promote and to spread the English language throughout the globe and more and more people are exposed to the English language and the English has become also the language of the internet as well.

Education:

The field of education has amplified the function of English Language. Most of the educational resources, materials and books are in English. The global educational systems in the universities around the

world have the requirement of English Language. People those who study in abroad use English language as a medium of communication and learning. The lack of English knowledge makes anyone insufficient in the realm of education in today's world.

Travel:

English is spoken around the globe next to Mandarin Chinese. It has been stated that out of the nearly six billion people living in the world today around three hundred and fifty million do speak English. It has become the International Business Language. Many countries around the world make use of English Language for the governance. The relationship among the countries around the world is enhanced by the effective communication in English. Language differs from nation to nation. When we travel around the globe, the English Language becomes the rescue factor to communicate with everyone.

Business:

English language has been the language of business in today's electronic world. A good number of companies have ventured into sending the production to overseas in order to cut down their costs. In other words, the companies around the world are in to outsourcing and off-shoring business. In order to communicate with the business people of other countries, English Language becomes the effective tool. It is the trading language of the world to a certain extend. A sound knowledge of English Language makes an individual to be a successful business man around the world.

Medicine:

We as human beings have now entered into the era where English for Medical is important and is one of the most important aspect of your life, an era where all the doctors have unanimously chosen one common language of communication within themselves and with their patients. Things are different whether you think from a doctor's point of view or from a patient's point of view. Where most of the doctors prefer to speak in the language that is common to all, some do fair with the patients who cannot communicate very fluently in English. But things are a little different from a patient point of view, sometimes the whole thing takes a really weird turn. While some people prefer talking in their native tongue to their doctors because they think they can better explain the problem this way, other cringe if a doctor doesn't know how to speak English very fluently. After a complete research and analysis, it is now acceptable that if the books are written in English, the syllabus is taught in English and even the exams are conducted in English, then students must simply have a working knowledge of the language. On a whole, 'English is the cut-off language for medical purposes and it should be a compulsory subject.

In conclusion, in today's English language occupies an important place in people's lives. More recently, it was just a foreign language, but now – it is the international language, the global language of communication among the population of most advanced countries.

УДК 080

ТЕРЕНТЮК Олеся, студентка 1 курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**,
асистент

THE ROLE OF ENGLISH IN TODAY`S WORLD AND ITS CONTRIBUTION IN THE FORMATION OF VETERINARY MEDICINE

Language is our primary source of communication. It's the method through which we share our ideas and thoughts with others. Some people even say that language is what separates us from animals and makes us human. There are thousands of languages in this world. Countries have their own national languages in addition to a variety of local languages spoken and understood by their people in different regions. Some languages are spoken by millions of people, others by only a few thousand.

English was originally the language of England, but through the historical efforts of the British Empire it has become the primary or secondary language of many former British colonies such as the United States, Canada, Australia, and India. Currently, English is the primary language of not only countries actively touched

by British imperialism, but also many business and cultural spheres dominated by those countries. It is the language of Hollywood and the language of international banking and business. As such, it is a useful and even necessary language to know.

The English language is widely used in official communications. The abolition of English will adversely affect the office work. Most office-goers know English, but many of them do not know other languages besides their mother-tongue or regional language. Thus, they communicate with each other in English for their everyday work. So, if the office-goers are asked to bid goodbye to the English language, they will face a great difficulty.

The importance of English in education and student's life cannot be denied. English remains a major medium of instruction in schools. There are large number of books that are written in the English language. If English is abolished today, it will affect the education system in India. So, unless and until we translate these books into various regional languages, it will affect education. But this work is very hard and time-consuming indeed.

Students who want to go abroad for education will have learn to English well. If their command over English is poor, then they may face difficulty in adjusting with the alien environment.

There are some absolute advantages of regional languages over English no doubt, but in spite of that there is the need and importance English language in our life.

But now I want to draw attention to the contribution of English in science, which is associated with my profession. Everyone knows that the development of medicine, veterinary science, microbiology, genetic engineering has not been possible without the efforts of many scientists from around the world. No doubt the driving force that helped them get results – were knowledge English and the ability to demonstrate their skills on the international stage.

Speaking about Veterinary Medicine, English had played an important role in the history of its formation. Exactly British scientists for centuries has improved methods of treatment and prevention of animals and they has shared their experiences with veterinarians from around the world.

For example, in 1356, the Lord Mayor of London, concerned at the poor standard of care given to horses in the city, requested that all farriers operating within a seven-mile radius of the City of London form a "fellowship" to regulate and improve their practices. This ultimately led to the establishment of the Worshipful Company of Farriers in 1674.

The Odiham Agricultural Society was founded in 1783 in England to promote agriculture and industry, and played an important role in the foundation of the veterinary profession in Britain. A founding member, Thomas Burgess, began to take up the cause of animal welfare and campaign for the more humane treatment of sick animals. A 1785 Society meeting resolved to "promote the study of Farriery upon rational scientific principles."

The physician James Clark wrote a treatise entitled Prevention of Disease in which he argued for the professionalization of the veterinary trade, and the establishment of veterinary colleges. This was finally achieved in 1790, through the campaigning of Granville Penn, who persuaded the Frenchman, Benoit Vial de St. Bel to accept the professorship of the newly established Veterinary College in London.

The Royal College of Veterinary Surgeons was established by royal charter in 1844. Veterinary science came of age in the late 19th century, with notable contributions from Sir John McFadyean, credited by many as having been the founder of modern Veterinary research.

In the United States, the first schools were established in the early 19th century in Boston, New York and Philadelphia. In 1879, Iowa Agricultural College became the first land grant college to establish a school of veterinary medicine. In 1883, the School of Veterinary Medicine at the University of Pennsylvania was established and is the oldest accredited veterinary school still in operation. The American Veterinary Medical Association (AVMA) was established in 1863, and the Bureau of Animal Industry under the USDA was set up in 1884 and in operation until 1900. Its purpose was to protect the public from infectious diseases through contaminated meat, eradicate diseases in animals and improve the quality of livestock.

In conclusion, in today's English language occupies an important place in people's lives. More recently, it was just a foreign language, but now – it is the international language, the global language of communication among the population of most advanced countries.

ТКАЧ Назар, студент 1 курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РОЗГОН І. Ю.**,
старший викладач

INTERCULTURAL COMPETENCE

‘Intercultural competence’ has figured very prominently in the debate about ‘global citizenship’ as a graduate attribute for many years. A great deal of research has been undertaken in the field which has led to many different definitions and understandings. Given that the GLOBAL PERSPECTIVES Project supports colleagues in their efforts to prepare their students for global citizenship, we would like to propose a definition that can inform our debate about internationalising the curriculum at GCU.

Culture can be defined as “the sum of a way of life, including expected behaviour, beliefs, values, language and living practices shared by members of a society. It consists of both explicit and implicit rules through which experience is interpreted”. Geert Hofstede, the most famous researcher in the field, refers to culture as a “programming of the mind”.

“Intercultural competence is the ability to develop targeted knowledge, skills and attitudes that lead to visible behaviour and communication that are both effective and appropriate in intercultural interactions.”

Constituent elements of intercultural competence: Knowledge: Cultural self awareness; culture specific knowledge; socio-linguistic awareness; grasp of global issues and trends. Skills: listening, observing, evaluating using patience and perseverance; viewing the world from others' perspectives. Attitudes: respect (valuing other cultures); openness (withholding judgement); curiosity (viewing difference as a learning opportunity); discovery (tolerance for ambiguity).

Research shows that intercultural competence cannot be acquired in a short space of time or in one module. It is not a naturally occurring phenomenon but a lifelong process which needs to be addressed explicitly in learning and teaching and staff development. Critical reflection becomes a “powerful tool” 4 on the journey towards achieving it.

So, constituent elements of intercultural competence are:

Knowledge:

Cultural self- awareness: articulating how one’s own culture has shaped one’s identity and world view

Culture specific knowledge: analysing and explaining basic information about other cultures (history, values, politics, economics, communication styles, values, beliefs and practices)

Sociolinguistic awareness: acquiring basic local language skills, articulating differences in verbal, non-verbal communication and adjusting one’s speech to accommodate nationals from other cultures

Grasp of global issues and trends: explaining the meaning and implications of globalization and relating local issues to global forces

Skills:

Listening, observing, evaluating : using patience and perseverance to identify and minimize ethnocentrism, seek out cultural clues and meaning

Analysing, interpreting and relating: seeking out linkages, causality and relationships using comparative techniques of analysis

Critical thinking: viewing and interpreting the world from other cultures’ point of view and identifying one’s own

Attitudes:

Respect: seeking out other cultures’ attributes; value cultural diversity; thinking comparatively and without prejudice about cultural differences

Openness: suspending criticism of other cultures; investing in collecting ‘evidence’ of cultural difference; being disposed to be proven wrong;

Curiosity: seeking out intercultural interactions, viewing difference as a learning opportunity, being aware of one’s own ignorance

Discovery: tolerating ambiguity and viewing it as a positive experience; willingness to move beyond one's comfort zone

So, the above knowledge, skills and attitudes lead to internal outcomes which refer to an individual who learns to be flexible, adaptable, empathetic and adopts an ethno-relative perspective.

These qualities are reflected in external outcomes which refer to the observable behaviour and communication styles of the individual. They are the visible evidence that the individual is, or is learning to be, interculturally competent.

УДК 811.111(072)

ТКАЧУК Марія, студентка 1 курсу
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНЬКЕВИЧ Л.Р.**,
старший викладач

EMPHASISING

Phonetic expressive means and devices are used for several purposes:

- to produce a certain acoustic effect;
- to give emphasis to the utterance;
- to arouse emotions in the reader or the listener.

Intonation and stress are very important means in oral speech where they are expressed directly by the speaker. In written speech they are conveyed indirectly by graphical expressive means and by a special syntactical arrangement of utterance (such as inversion, isolated members, parallel constructions and other syntactical stylistic devices).

The theory of sound symbolism is based on the assumption that separate sounds due to their articulatory and acoustic properties may awake certain ideas, perceptions, feelings, images, vague though they might be. The stylistic approach to the utterance is not confined to its structure and sense only. There is another thing to be taken into account which, in a certain type of communication, plays an important role. This is the way a word, a phrase or a sentence sounds. The sound of most words taken separately will have little or no aesthetic value. It is in combination with other words that a word may acquire a desired phonetic effect. The stylistic approach to the utterance is not confined to its structure and sense only. There is another thing to be taken into account which, in a certain type of communication, plays an important role. This is the way a word, a phrase or a sentence sounds. The sound of most words taken separately will have little or no aesthetic value. It is in combination with other words that a word may acquire a desired phonetic effect.

L. Bloomfield, a well-known American linguist said: "... in human speech, different sounds have different meaning. To study the coordination of certain sounds with certain meanings is to study language."

Such notions as harmony, euphony, rhythm and other sound phenomena undoubtedly are not indifferent to the general effect produced by a verbal chain.

Let us consider two phonetic stylistic devices: onomatopoeia and alliteration.

Alliteration– is the repetition of similar consonant in close succession, particularly at the beginning of successive words. Alliteration is a phonetic stylistic device, which aims at imparting a melodic effect to the utterance.

When the choice of words depends primarily on the principle of alliteration, exactitude of expression, and even sense may suffer. But when used sparingly and with at least some slight inner connection with the sense of the utterance, alliteration heightens the general aesthetic effect. The essence of this device lies in the repetition of similar sounds, in particular consonant sounds, in close succession, particularly at the beginning of successive words:

"The possessive instinct never stands still. Through florescence and feud, frosts and fires it follows the laws of progression." (Galsworthy) or:

"Deep into the darkness peering, long I stood there wondering, fearing, "Doubting, dreaming dreams no mortals ever dared to dream before." (E. A. Poe)

Alliteration, like most phonetic expressive means, does not bear any lexical or other meaning unless we agree that a sound meaning exists as such.

Onomatopoeia is a combination of speech-sounds which aims at imitating sounds produced in nature:

by things (machines or tools, etc.)

by people (sighing, laughter, pattering of feet, etc.)

by animals.

There are two varieties of onomatopoeia: direct and indirect. Direct onomatopoeia is contained in words that imitate natural sounds as e.g. ding-dong, buzz, bang, cuckoo, mew, ping-pong, etc. These words have different degrees of imitative quality. Some of them immediately bring to mind whatever it is that produces the sound. Others require the exercise of a certain amount of imagination to decipher it.

Indirect onomatopoeia – is a combination of sounds the aim of which is to make the sound of the utterance an echo of its sense. It is sometimes called “echo-writing”. An example is: 'and the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain' (E.A.Poe), where the repetition of the sound [s] actually produces the sound of the rustling of the curtain.

Some examples of onomatopoeia:

Jingle, Pop, Buzz, Clink, Crackle, Crash, Crack, Fizz, Hiss, Honk, Ring, Rustle, Sizzle, Snap, Splash.

In conclusion, the aims of this scientific work were to study some phonetic expressive means and stylistic devices and the ways of translating them into Ukrainian. While doing the research I got acquainted with the materials from the books on stylistics, studied some pieces of fiction, newspaper articles and dictionary units. I analyzed the use of onomatopoeia and alliteration in them.

Onomatopoeic words have a certain stylistic effect and make the speech more exact, colourful and impart specific sense to the utterance. They are widely used in different genres of literature, especially in folk and children's literature and songs, in poetry, in newspapers.

Alliteration is much less wide-spread than onomatopoeia. This stylistic device is interesting for those whose occupation is connected with literature, writing stories, poems, story-telling, making speeches. It may help you produce a certain stylistic effect, make your speech more convincing, melodic and rich.

ТОВГІНА Євгенія, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед. наук, доцент

ТЕРМІН І СЛОВО ЯК СЕМАНТИЧНІ ЦІННОСТІ

Лінгвісти визнають термін словом (словосполученням), що, на наш погляд дозволяє провести деяку паралель між словом взагалі і терміном. Порівнюючи термін із словом, легко можна встановити у них подібні і відмінні риси. Термін і слово мають два види семантичної цінності: здатність називати, позначати предмети, об'єкти матеріального світу, їх ознаки, властивості, якості тощо (**номінативна функція**) і здатність через свою семантику вступати у лексичні зв'язки в синтагматиці (**валентна властивість**). Дослідники вважають, що термін має багато спільного зі словом і разом з тим відрізняється від нього. Існує загальновідома істина, що слово серед інших мовних знаків є основним, тому що воно має семіологічну цінність у кількох планах, слово повідомляє, дає найменування, позначає (**номінативна функція**), виконує комунікативну функцію і виражає певне почуття, переживання мовця (**прагматична функція**).

Розуміючи природу терміна як двоїсту та ототожнюючи її з двоїстою природою слова, можна зробити висновок, що термін так само називає, позначає предмети, об'єкти тощо. Термін має здатність називати, узагальнюючи поняття, або давати узагальнюючу інформацію про ці поняття. Наприклад, хірургічна операція (від лат. *opera* – дія) – це сукупність механічних впливів на органи і тканини переважно з лікувальною чи діагностичною метою. Термін може давати загальну і додаткову інформацію, пов'язану з уточненням тих або інших властивостей, а також установлювати певні зв'язки

між цими поняттями. Наприклад, залежно від мети розрізняють операції лікувальні, діагностичні, економічні (виконують виключно за господарськими показниками – наприклад, кастрація); експериментальні (виконують для створення моделей хвороб з метою фізіологічних експериментів при вивченні життєдіяльності організму або функцій його окремих органів. А серед лікувальних операцій за їх терміновістю виділяють екстрені, термінові і нетермінові. За своїм характером операції можуть бути радикальними (від лат. *radix* – корінь), тобто повністю усувати причину хвороби, і паліативними (від лат. *palliativus* – одягнений у плащ, прихований), які повинні тимчасово полегшити стан хворої тварини усуненням або зменшенням небезпечного чи важкого симптому хвороби, щоб продовжити життя і використання господарських цінностей тварини.

Проте термін на відміну від слова не виконує прагматичної функції у своїй терміносистемі. Він не виражає певних емоцій, почуттів, хоча він і не завжди однозначний. Термін може виходити за межі своєї терміносистеми і бути надбанням суміжних галузей знань, наприклад, термін “корінь” може бути математичним, лінгвістичним та медичним (корінь зуба) терміном.

Терміни, потрапляючи в термінологічні та лексико-семантичні системи, не залишаються незмінними, їх значення змінюється під впливом певних факторів. Зміни у значенні терміна зумовлюються тим, що предмети, об’єкти, які позначаються термінами, і предметно-логічні відношення між ними зазнають постійних змін. Про це свідчать приклади з ветеринарної термінології. Хоча сьогодні в ветеринарній практиці переважає неінгаляційний наркоз із використанням того самого інструментарію, що й для ін’єкцій та вливань, останнім часом з’явилося спеціальне обладнання і нові засоби інгаляційного наркозу. Способи його застосування такі: відкритий (масковий або краплинний) – вдихання суміші пари наркотичної речовини й атмосферного повітря і виділення їх в атмосферу; напіввідкритий – вдихання наркотичної речовини без притоку атмосферною повітря, а вдихання частково в наркозний апарат і частково в атмосферу; закритий – дихальні шляхи тварини ізолюють від атмосферного повітря, а наркотик, що видихається, проходить через камеру поглинання вуглекислоти і вдихається знову.

З історії ветеринарної медицини нам відомо, що у 70-х роках ХХ ст. при інгаляційному наркозі наркотичну пароподібну (ефір, хлоретил, хлороформ та ін.) або газоподібну (закис азоту, циклопропан, етилен та ін.) речовину просто давали вдихати тварині. У ветеринарній хірургії термін “інгаляційний наркоз” зазнав еволюційних змін.

Природа терміна (його онтологічна сутність) формується внаслідок якісних і кількісних змін, які передували його появі, і, нарешті, одержавши свою власну якість, термін починає виявляти себе. Не зовнішні ознаки (короткість, однозначність, точність і т.д.) визначають двоїсту природу терміна, а природа терміна виявляється в цих ознаках.

Двоїстість терміна, на нашу думку, обумовлює семантичні відношення всередині терміносистеми та його функції, інакше кажучи, семантичні особливості терміна або звужують поле функціонування терміна, або розширюють його. Так, наприклад, однозначність терміна, будучи джерелом породження абсолютної тотожності, обмежує поле його функціонування (бабезіоз собак) це захворювання і нічого більше, збудником хвороби є паразит *Babesia canis*, хворіють переважно мисливські та декоративні собаки; багатозначність терміна, будучи джерелом семантичних відношень іншого характеру, подібності чи стилістичної відмінності, навпаки, розширює його функцію: наприклад, (інкубація від лат. *incubatio* висиджування пташенят): 1) виведення з яєць пташенят, з ікри мальків риб; 2) те ж саме, що інкубаційний період; ветеринарія (від лат. *veterinarius*) той, що доглядає або лікує худобу:

- 1) ветеринарна медицина – комплекс загальнобіологічних і спеціальних наук про будову та закономірності життєдіяльності здорового і хворого тваринного організму, про причини виникнення, способи розпізнавання, запобігання і лікування хвороб у тварин, про санітарну оцінку продуктів харчування людини;
- 2) ветеринарія – це також система планових науково обґрунтованих державних заходів (карантинних, санітарно-гігієнічних, протиепізоотичних та ін.), що їх здійснює ветеринарна служба, щоб максимально зберегти й підвищити продуктивність тваринництва.

Таким чином, підсумовуючи всі визначення поняття терміна, можна окреслити певний ряд ознак, які формують критерій термінологічності. Лінгвісти групують їх таким чином:

1. Критерій системності полягає у: дефінітивному зв’язку і точній співвіднесеності терміна із поняттям; регулярності формально-мовної оформленості;

подвійній детермінованості терміна; бажаній відсутності парадигматичних зв'язків – омонімії, синонімії, полісемії.

2. Генетичний критерій полягає у специфічному (часто інтернаціональному) характері джерел походження терміна.

3. Стилiстичний критерій полягає у стилістичній нейтральності терміна (відсутності експресивно-емоційного моменту).

4. Соціолінгвістичний критерій полягає у: віднесенні терміна до вузької професійної сфери вживання (спеціалізованості терміна); відмінності від професіоналізмів та професійно-жаргонної лексики.

Таким чином, при визначенні лінгвістичної суті терміна, при вивченні його природи необхідно виходити із співвіднесеності терміна з об'єктом (предметом) чи системою об'єктів (предметів) матеріального світу, з поняттям та предметно-логічними відношеннями між поняттями. Визначення терміна словом (словосполученням), тотожним словесному знаку, дозволило провести певну паралель між словом взагалі і терміном, що, своєю чергою, дозволило виявити риси подібності та риси відмінності між терміном і словом загальнолітературної мови. Семантичні особливості терміна накладають своєрідний відбиток і на його функціонування.

Отже, такий підхід дозволяє встановити робоче визначення терміна: термін – це слово чи словосполучення, що співвідноситься з предметом, поняттям і виконує особливу функцію.

УДК 080

ФАДСЄВА Варвара, студентка I курсу
ветеринарного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**,
асистент

ENGLISH – THE LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

Nowadays some people don't pay enough attention to the learning English because they don't understand its great importance. For children, the motivation to study can be a review of the cartoons in English, and adults, in some extent, too. But for older people there's still a lot of objective reasons.

English has an important role in the world today. It is an international, almost in all of the countries people studied it since school age. And no wonder, because now the most popular musical artists and actors speak English, the most interesting youth movies and cartoons in the original sounds language of the United Kingdom or the United States. As for music, it listens only to the original, but when we talking about movies, TV shows and books, the interpreters are not always kept pace with demand. It is also possible, that their popularity is not large enough to translation appeared once, but the fans do not want to wait long. Of course, books in the fantasy genre and cases where the author puts many neologisms, is difficult to read. However, even in this case, an experienced reader can understand the meaning, if a little educated in the original language. As for the books and movies that use well-known concepts and words, the reading and viewing their original version can be fun for anyone who is familiar with the basics of English. Moreover, it could expand vocabulary, improve pronunciation and show the difference in pronunciation of different countries. Of course, ideal solution for this would tour, but for those who do not have such possibility, or want to get a base before setting off, familiarity with English and American culture in the original can be a great opportunity for learning.

Science, technology, diplomacy and business is now "speaks" English. Therefore, if you have at least some involvement in this fields, better to know the language, too.

Each qualified person, regardless of specialty, is fluent in English. The same goes for those who want to travel – it is much easier to explain something to foreigners is English, which, to a greater or lesser extent aware to a lot of people in different locations. Eventually, by the number of English speakers it is second after the Chinese.

Interestingly, the English language has gained international significance only in the last century. At the time of Shakespeare, it was a provincial language, that now seems improbable. Its role has grown so that now everyone who claims to be an educated and intelligent man should know English, more or less. Perhaps, therefore, significantly increased the number of the English language schools in Ukraine, too.

Particularly acute issue of English is in Ukraine, which has chosen the way of European integration. Average citizen must be able to give a brief answer to a foreigner questions. Today more than ever, it became clear: Ukrainian must know English well. If the outlander ask: “How to pass on the Sofia Square?” or “Who is Bogdan Khmelnytsky?”, Ukrainian should be able to answer and show his best side.

Also, English and the Internet allow people from anywhere in the world to communicate with each other. In addition, it greatly facilitates its study – free grammar and communication material that could be studied in school or higher education, digest better, and most importantly, man is not afraid to use their facilities.

So, the English language today is very important for people of all professions. Its study provides many new capabilities and brings the fun of discovering the original English–language culture, without requiring translation.

УДК 080

ФОКІНА Вікторія, студентка I курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДЯЧУК О.В.**,
Асистент

WELCOME TO VETERINARY MEDICINE AND SCIENCE

Veterinary medicine, also called veterinary science, medical specialty concerned with the prevention, control, diagnosis, and treatment of diseases affecting the health of domestic and wild animals and with the prevention of transmission of animal diseases to people. Veterinarians ensure a safe food supply for people by monitoring and maintaining the health of food-producing animals.

There are currently over 20 veterinary specialties recognized by the IVMA (International Veterinary Medical Association). Specialties range from anesthesiology to zoo medicine.

To become a veterinarian, one must first earn an undergraduate degree, which takes more than 4 years (on average). There are many different career paths that you can choose with a veterinary degree, and some veterinarians even choose multiple paths. The 6 main areas of veterinary medicine include: Private Practice, Teaching & Research, Regulatory Medicine, Public Health, Uniformed Services and Industry.

Veterinarians in private practice are usually what most people think of when you hear about this career. These veterinarians examine animal patients, vaccinate against infectious diseases, diagnose diseases and conditions affecting animals, perform medical and surgical treatments, prevent transmission of diseases and advise owners how to keep their pets healthy. The majority of veterinarians work in this area.

Veterinarians are animal doctors, but they're more than “dog and cat doctors”. Veterinarians in private clinical practice often work with many different types of species. These animals are pets which can include birds, fish, rabbits, ferrets, rodents, and reptiles in addition to the “traditional” dog and cat pets.

At the sphere of food animals veterinarians ensure a safe food supply by maintaining the health of food animals like goats, sheep, cows, pigs and chickens. This even includes veterinarians that care for the fish that we eat. After all, food safety begins on the farm with keeping the animals we use for food healthy too.

Some veterinarians may choose to work in mixed animal practice and care for several different species of small and large animals, not just one or the other. Many of these veterinarians work in rural areas, where there is a mixture of animals to treat.

There are even specific-species veterinarians, like equine veterinarians, who exclusively work with horses, feline veterinarians who work with cats or avian veterinarians who work with birds.

A veterinarian can choose to get advanced training and become board certified in a specialty area, much like physicians do. There are more than 20 specialties for veterinarians, including surgery, dentistry, emergency

and critical care, and internal medicine. Board certification involves several years of advanced training after veterinary school, as well as additional exams.

Other career options for veterinarians include teaching and research. Veterinarians working as teachers in universities and veterinary schools educate students and future veterinarians as well as perform research. Veterinary teaching and research allows for the continuous advancement in medicine which also allows both people and animals to live much longer and healthier lives.

Research veterinarians find ways to prevent and solve health problems for animals and people, such as developing ways to reduce or eliminate the threat of animal disease. Some important findings from veterinary research include isolating viruses and other pathogens, discovering Salmonella (which is a bacteria that people can get from eating or touching raw meat and animal products without washing their hands) and learning how to control diseases like yellow fever and malaria (which are diseases transmitted by mosquitoes). These veterinarians may work for state or local governments, private research laboratories, pharmaceutical companies, or at universities and veterinary schools.

Regulatory veterinarians quarantine and inspect animals brought into the United States from other countries to make sure they don't infect our nation's animals with disease. They test for the presence of diseases, supervise shipments of animals and manage efforts to prevent and eliminate diseases. They also enforce state and federal animal welfare laws to make sure that animals are cared for properly

Public health veterinarians help to prevent and control animal and human diseases and promote good health. Environmental health veterinarians study and evaluate the effects of pesticides, industrial pollutants and other contaminants on people and animals. Veterinarians who work in this area determine the safety and efficiency of medicines and food additives; investigate animal and human disease outbreaks and evaluate the safety of food processing plants, restaurants and water supplies.

The final category of veterinary medicine is industry. This area includes veterinarians who work in pharmaceutical and biomedical research to develop, test and supervise the production of drugs, chemicals and biological products like antibiotics and vaccines for both animal and human use. Industry veterinarians also work for agricultural chemical manufacturers, private testing laboratories.

As you can see, veterinarians do much more than you think. Veterinarians care for and treat all animals, but they also continuously work to keep people safe, too. Veterinarians maintain the health of food animals to keep our food supply safe. They can prevent the transmission of zoonotic diseases, which are diseases that can be passed from animals to people (like rabies, for example). They also test medications and develop procedures and techniques to assist in the advancement of science and technology. Veterinarians also can work in a variety of places. In this career, you can work in an aquarium, in a classroom, on a farm, in a hospital or clinic, in a laboratory in a zoo or even in space! Not only that, but your patients could be feathered, furred, finned, or all of the above. Few careers can offer you as much variety or as many challenges as veterinary medicine.

УДК 080

ЦИМБАЛІСТИЙ Володимир, студент I курсу
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О. О.**,
асистент

IMPORTANCE OF ENGLISH IN OUR LIFE

English plays an important role in our everyday life. There is great utility of English in modern world. So, the use of English should be continued along with Hindi and other regional languages.

In this land of innumerable regional languages in different States, English serves as a link-language in the country.

English language is widely used in official communications. The abolition of English will adversely affect the office work. Most office-goers know English, but many of them do not know other languages besides their mother-tongue or regional language. Thus, they communicate with each other in English for their everyday work. So, if the office-goers are asked to bid goodbye to the English language, they will face a great difficulty.

The importance of English in education and student's life cannot be denied. English remains a major medium of instruction in schools. There are large number of books that are written in English language. If English is abolished today, it will affect the education system in India. So, unless and until we translate these books into various regional languages, it will affect education. But this work is very hard and time-consuming indeed.

Students who want to go abroad for education will have learn to English well. If their command over English is poor, then they may face difficulty in adjusting with the alien environment.

Conclusion: There are some absolute advantages of regional languages over English no doubt, but in spite of that there is the need and importance English language in our life.

УДК 811.111 (100)

ЦИМБАЛЮК Анна, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О.С.**,
старший викладач

THE SECRET OF THE POPULARITY OF THE STORIES OF CONAN DOYLE

Sir Arthur Conan Doyle was among the first writers of detective stories and novels in England. The first novel recognised as a detective story was written in 1868, by Wilkie Collins entitled "The Moonstone". Later in 1870, the popular novelist Charles Dickens also tried his hand at writing a detective novel called "The Mystery of Edwin Drood". These early detective stories have not become as famous as Doyle's creation for a number of reasons, one of which is that when Doyle began writing his novels there was a greater demand in general for stories, as more people were becoming educated and were taught how to read. Consequently, when the stories about Holmes were published, there was a growing readership in England, greater than there had been in Dickens' and Collins' time. Furthermore, the fact that dialect was rarely used in any of the Sherlock Holmes stories, unlike other works of the time, made it easier for people to read and understand the content, particularly those who had only recently acquired the basic skill of reading. In addition, as the stories were originally published in the "Strand" magazine, this made them fairly accessible, and therefore they enjoyed a wider social readership. The stories were often shorter than those of other writers, and thus avoided unnecessary detail. Generally, the stories have a distinct and succinct plot structure and were supported by illustrations, which I suggest, played a part in the general success.

Thus the popularity of his detective stories increased rapidly, yet at the same time Doyle was becoming more and more uncomfortable with his character. He wanted, out of personal preference to devote greater time to other forms of writing. He decided that the best way to do this was to end the life of Sherlock Holmes with a dramatic story involving Holmes' worst enemy, Professor Moriarty. Doyle sent his famous detective and his enemy plunging to their deaths at the Reichenbach Falls in Switzerland. Doyle, however, had underestimated the popularity of his character, because when his followers read "The Adventure of the Final Problem" there was a public outcry over his action. He received many letters from infuriated readers and some men actually marched through London, wearing black crepe bands around their hats, indicating their remorse for the death of their favourite detective. It has been suggested that it was the popularity of Sherlock Holmes, which kept the "The Strand" magazine in business, and when Doyle's stories did not appear in it, there were fewer copies sold, showing the tremendous popularity of the detective. The owner of the magazine reported the death of Holmes as "a dreadful event" to his shareholders, showing that it was a major loss to the company. Seven years after the supposed death of the detective, and after being offered a substantial fee by his publisher, Doyle relented to public pressure and wrote a novel entitled "The Hound of the Baskervilles" featuring Sherlock Holmes and Dr Watson. As the popularity for Holmes continued to rise, he revealed in the next series, that the fall at the Reichenbach Falls had only been fatal for Moriarty and that Holmes had managed to escape at the last moment. Doyle passed away in 1930, but not before writing a further thirty two short stories and a fourth novel, "The Valley of Fear" featuring Holmes and Watson.

One reason for the appeal of the stories may be the originality of the way in which the crimes were solved. Also, as the police force had only been set up in 1814, and the detective division in 1842, the methods used in solving real cases were still very basic. Consequently, the readers would not have had much knowledge of ways of deduction and so often the plots of the stories were seen to be quite technical, and the way the crimes were solved even more so. It is a genre, which allows the reader to feel that they are indirectly participating in the process of deduction and possible solution of a mystery. The methods which Holmes uses to solve problems he encounters are quite extraordinary. For example in "The Adventure of the Blue Carbuncle", Holmes studies a stranger's hat: "He is a man who leads a sedentary life, goes out little, is out of training entirely, is middle-aged, has grizzled hair which he has had cut within the last few days, and which he anoints with lime-cream."

Many readers find this skill fascinating, which in turn encourages them to read other stories of the detective.

Structurally a sense of dramatic tension in the conclusion of each chapter of the longer novels, because of the nature of the monthly publication for which he was writing is important, creates a sense of suspense and influences the reader to continue reading.

Finally, I suggest that the nostalgic appeal of Sherlock Holmes draws people to the books, particularly older readers who find pleasure in reading about times past. In recent years stage plays, films and television adaptations have reinforced people's appreciation of the great detective and his world of mystery and crime. A further reason for the stories' success is that people just like to relax and enjoy a good book, slipping into a fictional world where the stresses of modern life are not present. And because of the fact that Conan Doyle wrote a very comprehensible text to ordinary people, then read his stories, you can learn English or improve your English language skills.

УДК 81:372.881.111.1

ЦЮРЕНКО Катерина, *магістр 1 року навчання
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ПАСТЕРНАК Т. А.,
канд. філол. наук, доцент*

FOREIGN LANGUAGES IN OUR LIFE

Today's global society, the English language is very important. First, it is now the main language of international communication, a language that is widely used in the management, economy, politics, education, science, sport, culture and the global society, many institutions and companies, especially international. English is studied by many people in many countries of our planet.

English is a West Germanic language that was first spoken in early medieval England and is now a global lingua franca. English is either the official language or an official language in almost 60 sovereign states. It is the most commonly spoken language in the United Kingdom, the United States, Canada, Australia, Ireland, and New Zealand, and it is widely spoken in some areas of the Caribbean, Africa, and South Asia. It is the third most common native language in the world, after Mandarin and Spanish. It is the most widely learned second language and is an official language of the United Nations, of the European Union, and of many other world and regional international organizations.

Modern English has little inflection compared with many other languages, and relies on auxiliary verbs and word order for the expression of complex tenses, aspect and mood, as well as passive constructions, interrogatives and some negation. Despite noticeable variation among the accents and dialects of English used in different countries and regions – in terms of phonetics and phonology, and sometimes also vocabulary, grammar and spelling – English speakers from around the world are able to communicate with one another effectively.

English is now the most important and widespread language in the world. It is the state language in five countries: Great Britain, Canada, the USA, Australia and New Zealand. English is one of the six official and working languages of the United Nations. It is the second working language in the European Community. In

many Asian and African countries, such as India or Egypt, in former British colonies people speak English besides their native one. People also speak English in Europe. English is spoken practically all over the world.

Independent Ukraine has relations with many countries. More and more direct contacts are established with the countries of Europe, with the United States, Great Britain, Canada and other English-speaking countries.

Taking into account the economic development in our country, hundreds of joint ventures have appeared in every city and town of Ukraine recently. Besides, a lot of foreign delegations come to our country. Our businessmen, tourists, experts often go abroad. As I have already mentioned just English is the language of the international communication. That is why it is very important to learn English.

Nowadays, a lot of people study foreign languages in every possible way. Foreign-language study groups are organized at industrial enterprises, at the offices of big firms, at the educational establishments, at research institutes.

I think English is worth studying. There is a proverb "A new language – a new world". In my opinion, every person, who goes abroad, should be able to find his own way about in an English-speaking community without interpreters.

Learning a foreign language is not an easy thing. It is a long and slow process that takes a lot of time and efforts. Nowadays it is especially important to know foreign languages. Some people learn languages because they need them for their work, others travel abroad, for the third studying languages is a hobby. Everyone, who knows foreign languages can speak to people from other countries, read foreign writers in the original, which makes your outlook wider. It is not surprising that many intellectuals and well- educated people are polyglots. I study English. Nowadays English has become the world's most important language in politics, science, trade and cultural relations. Over 300 million people speak it as a mother tongue. The native speakers of English live in Great Britain, the United States of America, Australia and New Zealand. English is one of the official languages in the Irish Republic, Canada, the South Africa Republic. English is one of the official languages of the United Nations Organization and other political organizations. Half of the world's scientific literature is in English. It is the language of computer technology. To know English today is absolutely necessary for every educated person, for every good specialist. The English language is a wonderful language. It is the language of the great literature. It is the language of William Shakespeare, Jonathan Swift, Walter Scott, Charles Dickens. The great German poet Goethe once said, "He, who knows no foreign language, does not know his own one". That is why in order to understand oneself and environment one has to study foreign languages.

УДК 081

ЧУМАК Катерина, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИШАК О. О.**,
асистент

WHY ENGLISH IS INTERNATIONAL LANGUAGE?

The English language is considered as a universal language, mainly because it is the most spoken language worldwide. The growth of English has nothing to do with the structure of the language, or any inherent qualities, and everything to do with politics.

So, why is it so popular?

Throughout history, people have had to communicate to each other, whether it be for business, for hunting, or for fighting. From the every beginning of human civilization it has always been the main international language used, originally established for the dominant civilization: the English language from the UK expansion and the incursion of USA as the first world power. That has own reason: English is a simple language which is relatively easy to pick up. English has no noun genders, no complicated morphology, not tone system.

But, English also has an extensive vocabulary, a highly inconsistent spelling system, many irregular verbs, some problematic sounds such as "th", and a large inventory of vowels which can make it difficult for non-native speakers to tell words apart. The UK was the first industrialized nation, and discovered that one of the

advantages to this was that they could colonize the rest of the developing world far faster than other European countries could. The British Empire covered a quarter of the globe at its largest. That's really impressed!

Next fact is that the British East India Company taking English around the world as a language of trade. That helps the influence of American business, combined with the tradition of English left around the world by the British Empire, have made English the number one language of international trade in the 21st Century.

Two largest countries made this language globally known. What have we now?

Firstly, English is language of business: large corporations have established themselves all over the world in almost every country, so this needs single language that everybody knows. English is such look like.

Secondly, science or medicine needs this language too. For example, much of the technical terminology is based on English words, and if you want to learn about the latest developments and discoveries from around the world, you'll read about them in journals and research reports published in English, no matter whether the scientists who wrote them are from Japan or Ukraine. Even journalists and writers around the world are finding a good command of English to be an increasingly useful skill. Even if you're writing your articles and doing interviews in your own language, with good English you can get background material from international wire services and papers and magazines from around the world.

Thirdly, English is language of travelling. English speaking countries are the most affluent regions on this planet, and the amount of people going abroad on overseas holidays have created the phenomenon of English being the common language people with different national backgrounds use to speak with each other.

So, English has influence in all kinds of our life and we all time need this skill, for travel, for work, for communication with friends, for education and for relax during of reading book, watching films etc. More than 80% truthful information we can find in English in worldwide. Languages and borders change over time, but English is likely to remain the world's number one language during our lifetimes.

УДК 378.1:811.111 (100)

ШАБАТЕНКО Павло, студент 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СИРОТІН О. С.**,
старший викладач

THE MAGICAL WORLD OF HARRY POTTER

“The stories we love best do live in us forever so whether you come back by page or by the big screen, Hogwarts will always be there to welcome you home.” The magical world of Harry Potter is for anyone. It's for anyone who's ever had a bad day and just wishes to escape. It's for every lover of fantasy and magic. It's for someone who just wants to curl up, with a cup of hot chocolate and forget the rest of world. It's a place to escape to, full of magic and wonder beyond anyone's imagination. It's for the person who feels alone to finally feel at home and at peace. Anyone who's ever wanted to be wash away, soaked up into a world of love, friendship, courage, to face the hard times and battle evil, Hogwarts and its world is for you.

Over the years Harry Potter has had a huge impact on today's generation.

Those who've grown up reading and watching these books and films will carry the memories forever. It got a whole generation reading, believing in something bigger, something amazing, something magical. These books are extremely well written down to the last detail. The amount of description allowed the reader to imagine and see the world that J. K. Rowling had given them. Readers are able to picture the common rooms, the classrooms, the grounds and even the secret passageways. These snippets of imagination were brought to the big screen and readers could see the magic unfold right before their very eyes. So yes, these books did get a whole generation reading, and those who stuck with Harry “until the very end,” surely will keep reading and watching the films.

J. K. Rowling also made her characters relatable and realistic. Readers and viewers of the series were able to see characters develop. J. K. Rowling created a world where glasses were cool, and being smart made you stronger. She showed us that it didn't matter if you wore glasses or if you had bushy hair, or if you had slightly longer teeth and a less money than others. She showed us that you should be accepted for who you are, she took the people that are perhaps ignored at school and made them the heroes. That's what makes the

characters so loveable. Making her characters this way, also allowed the characters to be ‘fleshed’ out. They had their abilities, the ability to learn, to fly, to make others laugh, to cast spells, to fight but also she showed their flaws. This made them very human. Flaws that were relatable, Hermione who’s incredibly book smart but can hardly tell Ron she’s in love with him, Harry who’s the “boy who lived”, “the chosen one”, can hardly talk to the girl he likes.

Or Ron, the one who’s the “king”, who gets by on confidence and jokes, who’s loyal and carefree yet he’s stubborn and irrational.

As well as her characters being so believable, J. K. Rowling also made the “magic” within her novels so believable. As Melissa Burkley, Ph.D. in *The Social Thinker* says on *Psychology Today*, the magic “remains within the pages of those stories”, but then why has “magic” become such an important part of the generation’s lives. Do people believe in magic? Perhaps this belief being one of the things that makes Harry Potter such a big impact. Or is it perhaps that people want to believe in this mystical magical world, to make the “modern” society seem less harsh.

“Magic” gives the readers a world where anything is possible with no limitations like in the modern world. It gives them a sense of freedom, unlike the modern world or the “muggle” world where things are less creative, more scientifically and evidence based. Melissa also believes that magic “may have a bigger role in your life than you might think”, though you may not want to admit it. You may be 5 or 40, but somewhere in you, you believe in magic whether it be in the cinema or when your “nose is tucked into the pages of a Harry Potter book.”

It’s ironic when Professor McGonagall says the Dumbledore (in the 2001 film adaption) that “There won’t be a child in our world who doesn’t know his name.

Every child who’s ever heard or even see a something related to Harry Potter, will know who he is. Following this and using a quote found “Harry Potter has reached out to an estimate of 200 countries, spoke out in over 69 languages and has touched the lives of more than 400 million people. It is the phenomenon that ignores race, age, gender or religion and it has brought us together despite all our differences. We are the Harry Potter Generation.” Is there really anymore to be said? Harry Potter is a huge impact on society as it’s the one thing that brought today’s generation together.

Harry Potter can mean many things to many people. For me, these books were a beacon of light and hope; it was the light at the end of the tunnel. The books and characters made every step of the way easier, and so, that boy with the messy black hair, green eyes and lightning bolt, became my best friend. And for that, I’ll be ever thankful to J. K. Rowling.

ШКУНДЯ Даша, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України.
Науковий керівник – **ГРАБОВСЬКА Т.О.**
канд. пед. наук, доцент

THE ENVIRONMENT PROTECTION: THE USA EXPERIENCE

Over the last 20 years, and particularly during the past decade, economic incentives are being increasingly used to control pollution and improve environmental and health protection. The role of economic incentives for controlling environmental pollution is very important.

Economic incentives are instruments that use financial means to motivate polluters to reduce the health and environmental risks posed by their facilities, processes, or products. These incentives provide monetary and near monetary awards for polluting less and impose costs of various types for polluting more, thus supplying motivation for polluters to change their behavior.

There are basic types of incentives: pollution charges, fees, and taxes; deposit – refund systems; trading programs; subsidies for pollution control; liability approaches; information disclosure; voluntary programs.

Economic incentives are important for environmental pollution control. They offer several advantages that make them attractive environmental management tools. First, economic incentives, in some circumstances,

can be structured to achieve larger reduction in pollution than would result from traditional regulations. Second, economic incentives often can control pollution at lower costs than can traditional regulations. Third, the use of economic incentives, in contrast to that of traditional regulations, can more easily control pollution generated by a multitude of small and dispersed sources. Fourth, economic incentives can stimulate technological improvements and innovations in pollution control in situations where traditional regulatory mechanisms may not.

There are two major trends concerning the use of incentives:

Increasing diversity of economic incentives used by EPA (The U. S. Environmental Protection Agency) - Although historically EPA has relied on regulations to reduce pollution and improve the environment, it has begun to use a wide variety of economic incentive mechanisms in recent years.

Increasing application at other levels of government. Both the number of applications and their diversity are growing rapidly at the state and local level. Incentives are particularly useful in controlling pollution that has not been subjected to traditional forms of regulation.

The economic incentives for environmental pollution control:

Provide a unique contribution to environmental management - in many cases incentives generate benefits beyond what is possible with traditional regulations; sometimes they are applied where traditional regulations might not be possible. They are particularly useful for small and geographically dispersed sources. They can also provide impetus for technological change.

Provide cost savings relative to traditional regulatory approaches – demonstrated theoretically, based on at least 40 studies. One study estimates potential savings of widespread use of economic incentives could reach \$45 billion annually. On a practical level, acid rain trading saving are at least \$700 million annually.

Have wide applicability to specific environmental problems, although a wide variety of incentives are available, any particular one may be effective in managing only a fairly narrow range of problems.

Some examples of economic incentives are:

Trading of sulfur dioxide allowances in the Acid Rain program, which encourages utilities to find least cost compliance strategies;

Subsidizing farmers and others to conserve habitat and control pollution;

Basing air emission permit fees on the quantity of emissions and charging for the disposal of industrial effluents in water treatment plants;

Requiring a deposit on beverage containers to encourage recycling, which occurs in ten states; many states have a similar system for lead acid batteries;

Charging for natural resource damage caused by oil and hasardous material spills, a liability approach to encouraging pollution prevention;

Encouraging reductions in toxic emissions by broadly disseminating information about emissions through hazard warning labeling and in communities through the annual Toxic Release Inventory;

UDC_ 811.111(410)

SHUMAK Yuliya, *bachelor of the second year of studying, the Faculty of Agricultural Management Supervisor – KACHMARCHYK S., senior lecturer of the Department of English Philology*

BRITISH SLANG

Slang can be described as informal, nonstandard words or phrases (lexical innovations) which tend to originate in subcultures within a society. Slang often suggests that the person utilizing the words or phrases is familiar with the hearer's group or subgroup-it can be considered a distinguishing factor of in-group identity. Microsoft Encarta states: "slang expressions often embody attitudes and values of group members."

Slang expressions are created in basically the same way as standard speech. As stated in Microsoft Encarta, "expressions may take form as metaphors, similes, and other figures of speech." In addition, it is noted that the words used as slang may be new coinages, existing words may acquire new meanings, narrow meanings of words may become generalized, words may be abbreviated, etc. However, in order for the expression to

survive, it must be widely adopted by the group who uses it. Slang is a way in which languages change and are renewed.

British slang is English language slang used in Great Britain. While some slang words and phrases are used throughout all of Britain (e.g. knackered, meaning "exhausted"), others are restricted to smaller regions. London has its own varieties of slang, one of the most well-known of which is Cockney rhyming slang.

Varieties of British slang:

1. Rhyming slang chiefly associated with Cockney. Cockney speech spoken in the East End of London, replaces a word with a phrase which rhymes with the word, for example, plates of meat for "feet", or twist and twirl for "girl". Often only the first word is used, so plates and twist by themselves become the colloquialisms for "feet" and "girl".
2. Back slang is simply the practice of using words spelled in reverse, e.g. yob for "boy" or ecilop for "police".
3. Polari is a variety of slang used by gay men and lesbians in Britain and the United Kingdom, which has a history going back at least a hundred years.

History of Slang

Slang was the main reason for the development of prescriptive language in an attempt to slow down the rate of change in both spoken and written language. Latin and French were the only two languages that maintained the use of prescriptive language in the 14th century. It was not until the early 15th century that scholars began pushing for a standard English language.

During the Middle Ages, certain writers such as Chaucer, William Caxton, and William of Malmesbury represented the regional differences in pronunciations and dialects. The different dialects and the different pronunciations represented the first meaning for the term "slang."

However, our present-day meaning for slang did not begin forming until the 16th or 17th century. The English Criminal Cant developed in the 16th century. The English Criminal Cant was a new kind of speech used by criminals and cheats, meaning it developed mostly in saloons and gambling houses. The English Criminal Cant was at first believed to be foreign, meaning scholars thought that it had either originated in Romania or had a relationship to French. The English Criminal Cant was slow developing. In fact, out of the four million people who spoke English, only about ten thousand spoke the English Criminal Cant. By the end of the 16th century this new style of speaking was considered to be a language "without reason or order" (Thorne 23). During the 18th century schoolmasters taught pupils to believe that the English Criminal Cant (which by this time had developed into slang) was not the correct usage of English and slang was considered to be taboo.

Because most people are individuals who desire uniqueness, it stands to reason that slang has been in existence for as long as language has been in existence. Even so, the question of why slang develops within a language has been hotly debated. Most agree that the question is still unanswered, or perhaps it has many answers. Regardless, there is no doubt that we can better explain slang's existence by analyzing how and why it exists.

Favorite British Slang Words and Phrases

---

1. Tossler – Idiot
2. Cock-up – Screw up
3. Bloody – Damn
4. Give You A Bell – Call you
5. Blimey! – My Goodness
6. Wanker – Idiot
7. Gutted – Devastated
8. Bespoke – Custom Made
9. Chuffed – Proud
10. Fancy – Like

British Slang is a fountain of beautiful words that we don't normally use in America. Some are hilarious, some are rude and some are interesting.

ШЕНЦОВА Марія, студентка I курсу
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНЬКЕВИЧ Л.Р.**
старший викладач

FEMALE MANAGEMENT STYLE

Women do have leadership styles different from that of men. Faultless business suit, well-groomed appearance, I am always pertinent, resolute, punctual, competent. Each action is directed to achievement of the purpose. The life subordinated to business rhythms, speeds of the third millennium. Such a portrait of our contemporary will become history. A business woman, undoubtedly, is the heroine of our time.

From time immemorial it was considered that a woman is destined to cook, clean and take care of children. Socrates approved a man's superiority over a woman. There have passed two and a half thousand years. And has the situation changed?

Since the concept "Basic Rights and Freedoms of the Person and Citizen" was included into our everyday life, a female - executive has become quite a common phenomenon for awareness of an average Ukrainian. Together with women taking position as business leaders, the term "female style of the management" has appeared, too. There is an opinion that regardless of gender, the leaders need to possess certain traits of character. For example, according to the existing stereotype, women should develop some so-called male traits. But what for? Why in order to prove something, one should try to correspond to an image which was drawn and approved by men during all the time of their supremacy in the management sphere? Can't women really be just themselves?

Women by virtue of their nature are wiser and more adaptive, than men. It creates a certain style or style illusion. And here it is impossible to make generalizations. Life consists of compromises and half tones, and the most important thing is to see and realize them. When you see, you realize and you feel - this is just the wisdom of management.

Psychologists say that women - top manager build up more careful relationship with the partners in business, avoiding too risky strategy. However, it doesn't mean at all that women are not able to take risk. The researches have shown that both men and women leaders almost equally estimate their own abilities to make risky decisions.

What qualities do man are appreciate in female bosses? Competence and efficiency. And they understand commitment, practicality, organization, efficiency, striving for unity of words and deeds, accuracy, obligation and working capacity.

However, unlike disproving stereotypes, it has been found out that female heads more often than men are focused on a task to the detriment of relationships. As psychologists say, most women in the top management explain it by the fact that success is more important than relations, since relations can always be corrected later.

The matter is that if there is a purpose which needs to be reached, then it is possible to use different motivations for employees: for someone an important motive is encouragement, whereas someone else is inclined to work only in the compulsory mode. For some, for example, it is absolutely necessary that environment for effective activity be the stress situation. Therefore, the top manager has to always seek to create for everyone such conditions under which the task will be successfully solved.

Psychologists also say that qualities of an effective top manager have the general nature and do not depend directly on gender. According to some researches, men and women in top management have coinciding professional qualities, such as ability to work in a situation of the conflict and under the threat of risk, constant readiness for changes and innovations, ability to effectively use skills and abilities of other people, to resist to pressure and pressing, to defend their viewpoint.

Another conclusion drawn by psychologists is that successful models of management are carried out by those top managers who irrespective of gender have the psychological scenario of behavior of managers. It means that men and women have almost equal psychological opportunities for business management. Characteristics of a gender practically don't act as limiters for the successful management.

Unfortunately, in modern society latently, intuitively nevertheless there is a desire to extol a machismo and to belittle female. Therefore, today we can only accept the fact that women actively go to business and try to achieve success on an equal basis with men. On the way of career development women should overcome the developed stereotypes and prove both to themselves and the surrounding employees of their professionalism.

In conclusion, if a person comes to a certain top position in business, then at this level there are no differences by gender any more. In business there are neither men, nor women, only successful professionals.

On the way to success, perhaps, there are distinctions in styles and methods of management of men and women. But when speaking about top management, these differences and the concept itself "male and female management style" disappear. Instead, there appear such terms as "professionalism" and "effective management".

Nowadays, the time has come to refuse stereotypes, to perceive and accept civilized rules of business. And one of them is when men and women can go nearby, competing in a constructive way. The research demonstrates that successful management has no gender differences. The comparative analysis of male and female management styles makes it possible to say that female directors do not yield to men as managers, but sometimes work more successfully, providing steady conditions for enterprise development.

УДК 811.111 (100)

*ШУПІК Анна, студентка 1 курсу факультету
ветеринарної медицини, Національний університет
біоресурсів і природокористування України Науковий
керівник – СИРОТІН О. С., старший викладач*

THE MYSTERY OF OSCAR WILDE'S LIFE

Oscar Wilde (1854-1900) was a brilliant author, playwright, and wit. He was born in the middle of the Victorian age — the period of English history during which Queen Victoria reigned, from 1837-1901. During this period in English history, the country was undergoing many radical changes, all of which contributed to the way in which the people who lived during this period lived and thought. In modern times, Victorian society is generally remembered as one that was puritanical, repressive, obsessed with the appearance of respectability, strict discipline and high morals. The quality of earnestness became a typical Victorian value, and was applied to all areas of Victorian life, especially in religion, literature and social conduct. Though somewhat one-sided, the term "Victorian" is also associated with negative qualities such as narrow-mindedness, double standards, hypocrisy, sexual repression and extreme class-consciousness.

Wilde the wit Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde was born in Dublin, Ireland, in 1854. He was the son of Sir William Wilde, a distinguished surgeon, and the writer and poet Jane Francesca Elgee (who wrote under the name of Speranza). Oscar Wilde left Ireland at the age of 20 to study at Oxford University in England, where he achieved a brilliant academic record. Already as a young man he gained a reputation as a dandy, as well as for being a master of witty conversation.

The picture of Dorian Gray Throughout the course of his literary career, Wilde excelled in a variety of literary genres, his work often reflecting a close connection between his art and his own life. Early in his career he wrote fairy tales in which, as in all good fairy tales, the good and pure always triumphed in the end. They differed, however, in one important aspect. Rather than depicting evil as an external force, Wilde chose to reveal the evil within human beings. Written for "children from eight to eighty", the tales can be read as a representation of Oscar Wilde's own inner battle against the evil forces within himself, and of his wish to remain in a world of childlike innocence. One of Wilde's best-known novels, The Picture of Dorian Gray. The novel tells the story of Dorian Gray, an extremely handsome young man, and his selfish pursuit of sensual pleasures. When his friend Basil Hallward paints his portrait, Gray expresses his wish that he could forever stay as young and as charming as the portrait: "I would give everything. I would give my soul for that!" Not long after, he discovers that his wish has come true; the more corrupt and immoral Dorian becomes, the older and uglier the figure in the portrait appears, while Dorian himself retains his beautiful and youthful appearance. After many years of leading such an immoral life, Dorian finds himself alone with his bad conscience for all the suffering he had caused others. No longer able to bear looking at the portrait, which reminded him of the life he has led, Dorian decides to destroy it by stabbing it with a knife. When his house servants rush to find out what has

happened, they find the figure in the portrait exactly as it had been painted all those years ago. On the floor lies a dead man, "a withered, wrinkled, and loathsome man" with a knife in his heart. In his attempt to kill his conscience, Dorian Gray had killed himself. Through Dorian's tragic fate, Wilde portrayed what could happen to someone who cannot control his evil impulses. However, the press at the time attacked the novel for being blatantly immoral. Wilde then decided to tell basically the same story, only this time in the guise of a comedy. The play, *Lady Windermere's Fan* (1892), proved to be much more palatable to his Victorian public, and the play was a success.

The final years in 1895, Lord Alfred's father, an aristocrat, accused Wilde of homosexuality. Wilde was arrested and charged with the same crime. He was sentenced to two years hard labour, and ended up in Reading Gaol, where the almost inhumane conditions severely damaged his health. While in prison, Wilde wrote *De Profundis* (1905), an essay written in the form of a letter to his long-time lover, Bosie, in which he described his time leading up to his imprisonment.

After leaving jail, Wilde, now a ruined man, emigrated to France, where he lived the last three years of his life under an assumed name. Before his departure from England he had been divorced and declared a bankrupt, and in France he had to rely on the few friends he had left for financial support. It was during this period that he wrote his final masterpiece, *The Ballade of Reading Gaol*, an elegy for an executed man, Charles Woolleridge, a guardsman who killed his wife in a fit of jealousy. Executions were not common events at Reading Gaol, and the poem was Wilde's humane and sensitive response to this man's plight and to the inhumane conditions of Victorian prisons. Wilde's health deteriorated during this period, and he eventually died at the age of 46, penniless and alone in a cheap Paris hotel room, in November 1900. He was buried in a Paris graveyard.

English writer Oscar Wilde has become one of the most attractive figures in world literature. The number of publications of writer's works is enormous and continues to grow. His plays do not descend from the stage of the best theatres in the world. Not only researches, but also novels, movies, TV shows are dedicated to him. His paradoxes abundantly quoted in any circle of society and seriously and in earnest. A century after Britain rejected her writer, accused of immorality, his name appeared on one of the stained glass Windows of Westminster Abbey in "poet's corner", where are the graves or memorabilia of the greatest and most revered writers of England. So it was fixed by the official recognition of the outstanding contributions of Wilde to English and world culture.

УДК 811.111'373.44

ЩЕРБАК Владислав, студент 1 курсу
факультету інформаційних технологій
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - **ЛЮЛЮКО М.Є.**,
старший викладач

ARCHAISMS

The word-stock of a language is in an increasing state of change. Words change their meaning and sometimes drop out of the language altogether. New words spring up and replace the old ones. Some words stay in the language a very long time and do not lose their faculty of gaining new meanings and becoming richer and richer polysemantically. Other words live but a short time and are like bubbles on the surface of water — they disappear leaving no trace of their existence. In registering these processes the role of dictionaries can hardly be over-estimated. Dictionaries serve to retain this or that word in a language either as a relic of ancient times, where it lived and circulated, or as a still living unit of the system, though it may have lost some of its meanings. They may also preserve certain nonce-creations, which were never intended for general use. In every period in the development of a literary language one can find words which will show more or less apparent changes in their meaning or usage, from full vigour, through a moribund state, to death, i. e. complete disappearance of the unit from the language.

Usually we do not notice the change that takes place during our own time because it happens quite slowly. But if we take a look back over a considerable span of time, language change becomes more obvious. If we touch the problem of historical development we can not pass over in silence peculiarities of early English

language, and comparison between initial and today's English. Such line of investigation considers diachronic approach to the main question of this course work – archaisms in literature. It's very important to reveal the notion of archaism, the sphere of usage, origin and many other essential components that are comprised by the word "Archaism". Besides the direct investigation of archaisms I included information about neologisms, as contrary notion, and also about retronyms. All the aspects stated above will be carefully investigated in this work; moreover there will be included olden text with and analysis of poetry.

Archaisms are words which are no longer used in everyday speech, which have been ousted by their synonyms. Archaisms remain in the language, but they are used as stylistic devices to express solemnity. Most of these words are lexical archaisms and they are stylistic synonyms of words which ousted them from the neutral style. Some of them are: steed (horse), slay (kill), behold (see), perchance (perhaps), woe (sorrow) etc. An archaism can be a word, a phrase, or the use of spelling, letters, or syntax that have passed out of use. Because they are both uncommon and dated, archaisms draw attention to themselves when used in general communication.

Writers of historical novels, as well as historians and film makers, for example, do their best to represent time and culture accurately and avoid unintentional archaisms. Creating a fictional character from times past may require extensive research into and knowledge of archaisms.

An example of a fairly common archaism involving spelling and letters is businesses that include Ye Olde in their name. The word Ye does not actually start with a y, as it may appear; it begins with the letter thorn which has passed out of use. Thorn was a letter used to spell the sound we now spell with the consonant digraph th. Hence, Ye is pronounced as and means the. Olde reflects a spelling from Middle English of the word we now write as old. Businesses may use such archaisms to invoke a mood or atmosphere — as in Ye Olde Tea Shoppe or The Publick Theare; or to convey something about their product — as in Olde Musick and Cokery Books, an Australian firm specializing in sheet music and recipes from the past.

Certain phrases are associated with rituals and traditions, and though they would not be considered current if used in general speech or writing, they continue to be used in the venues or situations in which they are meaningful. For example, phrases such as "thou shalt" and "thou shalt not" are considered archaic in general use, but being part of the common English translation of the Ten Commandments, they continue to be repeated and used in that context without calling attention to themselves. Syntax falls into this category as well. Legal writs characteristically include lists of phrases beginning Whereas, followed by one beginning therefore — an archaic style and structure not typically found elsewhere.

Archaisms can also be put to good use when they are carefully chosen to create irony or humor. One could, for example, mock the triviality of an errand run by saying, "Alas, I must away on my journey betimes. I must traverse the roads, journeying hither and yon in search of . . . muffins." Used seriously in general discourse, however, archaisms can seem affected or be misunderstood.

Sometimes a lexical archaism begins a new life, getting a new meaning, then the old meaning becomes a semantic archaism, e.g. "fair" in the meaning "beautiful" is a semantic archaism, but in the meaning "blond" it belongs to the neutral style.

Sometimes the root of the word remains and the affix is changed, then the old affix is considered to be a morphemic archaism, e.g. "beauteous" - ous was substituted by - ful, "bepaint" - be- was dropped, "darksome" - some was dropped, "oft" -en was added etc.

In language, an archaism is the use of a form of speech or writing that is no longer current. This can either be done deliberately (to achieve a specific effect) or as part of a specific jargon (for example in law) or formula (for example in religious contexts). Many nursery rhymes contain archaisms. Archaic elements that only occur in certain fixed expressions (for example "be that as it may") are not considered to be archaisms.

USAGE

Archaisms are most frequently encountered in poetry, law, and ritual writing and speech. Their deliberate use can be subdivided into literary archaisms, which seeks to evoke the style of older speech and writing; and lexical archaisms, the use of words no longer in common use. Archaisms are kept alive by these ritual and literary uses and by the study of older literature. Should they remain recognised, they can be revived, as the word anent was in the past century.

Some, such as academic and amateur philologists, enjoy learning and using archaisms either in speech or writing, though this may sometimes be misconstrued as pseudo-intellectualism.

Archaisms are frequently misunderstood, leading to changes in usage. One example is the use of the archaic familiar second person singular pronoun “thou” to refer to God in English Christianity. Although originally a familiar pronoun, it has been misinterpreted as a respectful one by many modern Christians. Another example is found in the phrase “the odd man out”, which originally came from the phrase “to find the odd man out”, where the verb “to find out” has been split by its object “the odd man”, meaning the item which does not fit.

The compound adverbs and prepositions found in the writing of lawyers (e.g. heretofore, hereunto, thereof) are examples of archaisms as a form of jargon. Some phraseologies, especially in religious contexts, retain archaic elements that are not used in ordinary speech in any other context: "With this ring I thee wed." Archaisms are also used in the dialogue of historical novels in order to evoke the flavour of the period. Some may count as inherently funny words and are used for humorous effect.

УДК 081

ЮСІФОВ Сархан,
*студент 1 курсу магістратури
ветеринарного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МИШАК О. О.,
асистент*

ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сьогодення нам показує свої вибагливі кроки вперед, які воно робить так швидко та нестримно, що нам залишається лише встигати за ним та крокувати в ногу з часом. Відкриття нових можливостей ставить перед нами нові етапи розвитку людства, самовдосконалення, досягнення нових цілей, спрямування всього потенціалу на досягнення мети, побудови нової концепції розуміння всесвіту, усвідомлення своїх потреб та цілеспрямованого розвитку своїх професійних навичок та набуття нової професійної інформації в своїй галузі. А це все спрямовується на здобуття практичних навичок не лише в межах своєї держави, а й за кордоном.

Тому знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі, де спілкування іноземними мовами та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Інтерес до вивчення мов традиційно великий, бо перефразовуючи відомий вислів, можна сміливо сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом.

Англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтва. 80% ділового мовного простору займає саме вона. Кожен з нас все частіше стикається з нею у спілкуванні з партнерами по роботі і на відпочинку. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складання резюме, у діловому та приватному листуванні. Володіння англійською мовою – вже не дивовижна навичка, а необхідність. Ведення всіх ділових аспектів, документації, ведення переговорів – здійснюється виключно англійською мовою. Говорити можна багато слід відмітити головні аспекти:

По-перше, кар'єра. У нинішній час для того, щоб влаштуватися на престижну роботу в велику організацію необхідно вільне володіння мовою. Це пов'язано з тим, що великі організації мають серед постачальників і покупців іноземні підприємства, а, відповідно, ведення переговорів, укладання угод, підписання контрактів і т. д. здійснюється саме на англійській мові. Знаючи англійську мову, ви завжди зможете вільно спілкуватися з діловими партнерами, приймати участь у міжнародних конференціях.

По-друге, поїздки за кордон. Всім відомо, що сучасна людина, що є особистістю різнобічної і допитливої, прагне у своєму житті відвідати якомога більше різних країн і міст, познайомитися з культурою і звичаями інших народів.

По-третє, навчання. Знання англійської мови дає можливість навчатися у престижних закордонних університетах, оскільки є одним з найважливіших критеріїв відбору при вступі.

І наостанок, володіючи англійською мовою, у вас завжди є можливість розмовляти з цікавими людьми на різні теми англійською мовою, заводити корисні знайомства і знаходити нових друзів серед іноземців.

Отже, про роль англійської мови у світі можна говорити нескінченно. Безсумнівним є той факт, що англійська мова є важливою складовою в житті, і кожен зможе знайти для себе не одну причину для його вивчення та вдосконалення навичок.

УДК 37(015)

ЯЦЮК Ярослава, студентка 1 курсу
економічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.**,
канд. наук з держ.упр, ст.викладач

MY ATTITUDE TO THE LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES

English is part of the Germanic branch of the Indo-European family of languages. It is spoken as a native language by around 377 million and as a second language by around 375 million speakers in the world. Speakers of English as a second language will soon outnumber those who speak it as a first language. Around 750 million people are believed to speak English as a foreign language. English has an official or a special status in 75 countries with a total population of over 2 billion. The domination of the English language globally is undeniable. English is the language of diplomacy and international communications, business, tourism, education, science, computer technology, media and Internet. Because English was used to develop communication, technology, programming and software. It dominates the web 70% of all information stored electronically is in English.

British colonialism in the 19th century and American capitalism and technological progress in the 20th century were undoubtedly the main causes for the spread of English throughout the world. Because English is so widely spoken, it has been referred to as a «global language». While English is not an official language in many countries, it is the language most often taught as a second language around the world. It is also, by international treaty, the official language for aircraft or airport communication. Its widespread acceptance as a first or second language is the main indication of its worldwide status.

I am sure, in order to have a good job one should know foreign languages. The most widespread languages in the world are Chinese, Spanish, English and some others. But every well educated person in the world speaks English, because it is the language of communication, business, science and culture. English is now the most important and widespread language in the world. It is the state language in five countries: Great Britain, Canada, the USA, Australia and New Zealand. English is one of the six official and working languages of the United Nations. It is the second working language in the European Community. In many Asian and African countries, such as India or Egypt, in former British colonies people speak English besides their native one. People also speak English in Europe. English is spoken practically all over the world.

Independent Ukraine has relations with many countries. More and more direct contacts are established with the countries of Europe, with the United States, Great Britain, Canada and other English-speaking countries. Taking into account the economic development in our country, hundreds of joint ventures have appeared in every city and town of Ukraine recently. Besides, a lot of foreign delegations come to our country. Our businessmen, tourists, experts often go abroad. As I have already mentioned just English is the language of the international communication. That is why it is very important to learn English.

Nowadays, a lot of people study foreign languages in every possible way. Foreign-language study groups are organized at industrial enterprises, at the offices of big firms, at the educational establishments, at research institutes. I think English is worth studying. There is a proverb "A new language – a new world". In my opinion, every person, who goes abroad, should be able to find his own way about in an English-speaking community without interpreters.

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКО-ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»

УДК 140+171

БАНК Марія, студентка 2 курсу
юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Первісні люди не відчували себе самотніми. Щоденний графік первісної людини складався з виживання в дикій природі, існування в якій поодиночці було неможливим. Вони весь час знаходилися в колективі і головне для них було здобути їжу та пережити ще один день. Первісні люди не мали проблеми самотності тому, що все їхнє життя було пов'язане з колективом.

Проблема самотності вперше з'являється в епоху Відродження, коли людина починає виявляти себе як неповторну особистість. Особливо актуальною проблема самотності стає в європейській філософії починаючи з ХІХст., коли ця філософія переходить до неklasичної форми. Некласична, передусім екзистенційно та персоналістично орієнтована філософія, розглядає самотність як одну із центральних тем. Це пов'язано з тим, що вільна особистість для цієї філософії є вищою цінністю. У ХХ ст. ця проблема настільки охопила людство, що її почали називати основною проблемою людської особистості і філософії людського існування.

Відомий філософ Гегель, який певний час страждав від самотності зробив серйозний і вагомий внесок до розуміння самотності як філософського феномена. Він запропонував теорію про два світи відчуженого від себе духу. Самотність представляється як втрата двох відношень: зв'язку із собою та соціальним світом. Людина повинна мати «дім», як в об'єктивному, так і в суб'єктивному значенні.

У ХХст. проблема самотності звернула на себе увагу представників екзистенціалізму. Можна стверджувати, що проблема самотності є центральною в екзистенціалізмі. Феномен самотності розглядається крізь призму «граничної ситуації» – як в атеїстичному так і в релігійному екзистенціалізмі. В релігійному екзистенціалізмі самотність людини у «граничній ситуації» є передумовою осягнення Бога як трансценденції, тоді як в атеїстичному її усвідомлення призводить до висновку про абсурдність людського буття.

В житті кожної людини є періоди які пов'язані з самотністю, і переживання в цей період залежать не стільки від самотності, скільки ставлення людини до самої себе. Самотність – це стан, який викликає комплексне і гостре переживання, що виражає особливі форми самопізнання, ставлення до себе та світу. Самотні люди почувають себе покинутими, непотрібними, загубленими, переживають глибокі страждання. В сучасному швидкоплинному світі особистість не знаходить свого призначення. Вона губиться серед досягнень науки і техніки, які несуть не тільки розвиток, але й духовний занепад. Людина, яка не знаходить свого призначення, втрачає впевненість у цінності власної особи. Вона замикається у собі. Спробою уникнення відчаю є втеча від життя шляхом занурення в ілюзію.

Найважливішими причинами самотності на сьогодні є: втрата сенсу життя, смерть близької людини, розчарування. Але самотність – це не завжди зло. Є ситуації коли людям просто необхідно побути наодинці з собою.

Всі зовнішні обставини життя втрачають вирішальне значення для людини. Вона відчуває себе самотньою незалежно від присутності поряд інших людей (друзів, родичів тощо). Сучасний світ з його розвитком не допомагає людині знайти себе, навіть в натовпі ми зазвичай відчуваємося самотніми. Та чи погано бути самотнім? Це питання кожний вирішує для себе сам. Завданням для кожної людини стає не просто навчитися жити у суспільстві, але й знайти баланс в стосунках з людьми та гармонію в своєму внутрішньому світі.

Що ж потрібно зробити, щоб позбутися стану самотності? Вирішення цієї проблеми не суто індивідуальне. Існує декілька шляхів вирішення цієї проблеми: навчитися сприймати це почуття,

розширити коло спілкування, навчитися будувати стосунки з людьми, знайти щось нове і цікаве для себе.

Але більш надійним буде зробити суспільство таким, щоб людина не відчувала себе в ньому самотньою. Проте не поветратися назад у первісний стан, а відтворити ті принципи відношення людини одної до одної та перенести їх у майбутнє.

УДК 091

БАК Павло, студент
факультет електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – СТОРОЖУК С.В.,
д-р. філос. наук, доцент

МЕНТАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ УКРАЇНЦІВ У ТВОРЧОСТІ ДМИТРА ДОНЦОВА

Засадничі ідеї французьких та німецьких дослідників про закономірну соціальну та расову нерівність знайшли своє відображення і на теренах української суспільно-політичної думки. Зокрема, Д. Донцов, обґрунтовуючи власну елітарно-психологічну концепцію нації, в дусі гобілізму зазначає, що «ієрархізоване» суспільство є природним наслідком факту нерівності людей щодо їхніх інтелектуальних, моральних і фізичних властивостей. «Якісна» нерівність між людьми зумовлює їхнє місце в суспільній ієрархії. Людина тільки тоді може з успіхом виконувати свою суспільну функцію, коли вона перебуває на відповідному до її спроможностей і характеру місці, тобто, коли вона виконує, як каже Д. Донцов, цитуючи Г. Сквороду, «сродне собі діло». Функціональна стратифікація суспільства за таким принципом забезпечує, на його думку, ефективність соціальної організації та її стабільність.

Соціальна стратифікація, як стверджує Д. Донцов, зумовлює внутрішні протиріччя та конфлікти інтересів й вимагає постійної координації та підпорядкування. Це створює особливу структуру відносин в суспільстві, яка спирається на засади правління і підпорядкування, у зв'язку з чим маємо справу з поляризацією суспільства на дві групи: правителів і підвладних. Проблема такої поляризації суспільства, а разом з цим питання взаємовідносин між групами правителів та підвладних і їхньої характеристики – є, власне, темою дослідів Д. Донцова у творі «Дух нашої давнини».

Роздумуючи над психологією провідної верстви, Д. Донцов багато уваги присвятив расовим властивостям її членів. У своїх висновках він наслідує погляди таких расистських теоретиків, як Ж. А. Гобіно, Ваг де Ляпужа, Г. Ст. Чемберлена, Г. Гюнтера тощо. Як і його попередники, український дослідник не лише наголошує на важливості расових елементів при формуванні провідної верстви, але й стверджує взаємозв'язок психологічних властивостей провідної верстви з її расовим типом. Тобто, Д. Донцов повністю підтримує думку про те, що тільки люди певної раси здатні й мають всі дані на те, щоб стати провідниками певного народу.

Як і представники європейського расизму, Д. Донцов приписує окремим «расам» особливі й тільки їм характерні психологічні властивості й «класифікує» на цій основі окремих українських політичних діячів, письменників тощо. В «Дусі нашої давнини» знаходимо широку інформацію про «остійців», «динарців», «медитеранців», «нордійців» – расові типи, які трапляються на українських землях. Згідно з расистським вченням про абсолютну вищість «нордійської раси», Д. Донцов приписує українським «нордійцям» всі найкращі, найпозитивніші й державотворчі прикмети і робить висновок, що «елементи з прикметами підрядної верстви – остійці і динарці не можуть відіграти тієї ролі у цім будівництві (держави), як це можуть елементи будуючі – нордійці й медитеранці».

Нордійці, як пише Д. Донцов, – «це панська раса (так само як остійці – раса рабів)», що «носить у собі потяг і пристрасть різьбити світ і давати йому свої закони, свою правду». Більше того, Д. Донцов наголошує, що тільки тоді, коли до голосу приходили елементи нордійські (княжа доба), або медитеранці (козаччина) – на Україні наставав «момент нашого взлету». На початку ХХ століття серед українців переважають остійські елементи, які й формують життєву філософію української людини нашого часу, причому ця філософія під кожним оглядом неправильна й для України шкідлива.

Аналізуючи расистські ідеї Д. Донцова, варто звернути увагу, що на відміну від його західноєвропейських попередників, які фактично підміняли поняття « нація» на поняття « раса», Д. Донцов розглядає «якісні» расові відмінності як засадничі елементи націо- та державотворення. Незважаючи на це, все ж расову теорію Д. Донцова варто сприймати з певними застереженнями, адже, як слушно зазначає М. Сосновський, «расистські теорії в такому сенсі, як їх виклав у «Дусі нашої давнини» Донцов, сьогодні остаточно розвінчані, а все те, про що писали Гобіно, Чемберлейн, Ляпуж, Аммон, Гюнтер, Клявс та інші, – належить до історії «расових мітів» і «расових пересудів», які не мають ніякої наукової основи. Крім того, цілком очевидно, що походження расизму не наукове, а політичне. Зокрема, в цьому контексті можна пригадати політичну пропаганду єврейського «богообраного» народу, ідею про панівну роль білої раси, теорію про «вищість і першість російської нації».

На основі проведеного аналізу найбільш популярних расових теорій нації можемо зробити висновок, що всі вони є елітарними, недемократичними та суперечать ліберальним цінностям, що, включаючи їх замкненість, суперечить самій ідеї нації. Крім того, більшість теорій расизму не тільки повністю ігнорують поняття «нація», але й розглядають державу як політичну організацію нижчого, порівняно з расою, рівня. Фактично, прихильники расизму намагаються показати, що на розвиток людства впливають лише міжрасові відносини, відповідно держави у зовнішній політиці мають керуватись, передусім, расовими інтересами.

УДК 1(091) (075.8)

*БІЙЧУК Олег, студент 1 курсу
агробіологічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - ДУБРОВІНА О.В.,
асистент*

КОНЦЕПЦІЯ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» Г.СКОВОРОДИ

Мислителі різних часів, намагаючись знайти відповіді на запитання: як людина може стати щасливою, як може знайти гармонію, душевний спокій, а також, що визначає сенс людського буття, - створювали оригінальні підходи до їх розв'язання. Серед них виокремлюється концепція «сродної праці» вітчизняного мислителя Григорія Сковороди (1722-1794 рр.), який цікаво підійшов до вирішення цих питань, що постають насправді перед кожною людиною на життєвому шляху, а тому є актуальними у всі часи.

Що ж таке «сродна праця» й що собою представляє концепція «сродної праці»? Григорій Сковорода вважав, що Бог наділив кожному людину якимись нахилами та здібностями. Людина, яка пов'язує, узгоджує свою діяльність з тими природними нахилами, що їй даровані і добре виконує свою роль, що визначена Богом, буде щасливою. Тобто людина повинна обрати ту працю, яка найкраще буде відповідати її внутрішній природі, знайти «сродний» їй нахилам вид діяльності.

Коли людина намагається оволодіти справою не «сродною» її природі, їй не просто важко, але на думку Г. Сковороди, вона може впасти в негативні стани й навіть потрапити у полон пристрастей. Цей шлях невеселий й результати можуть бути сумнівними. Людина ж, що слідує визначеним Богом нахилам отримує великі дари не тільки унаслідок праці, але й сам процес цей радісний та легкий для неї. Цікаво, Григорій Саввич вважав, що важливе й потрібне дається людині легко, а непотрібне – важко. Цей підхід можна використовувати у визначенні людиною того, що справді для неї є потрібним. Для кожної людини це буде щось своє, відмінне від інших і шлях однієї людини буде відрізнятися від шляхів інших тому, що за своєю внутрішньою природою всі люди неповторні.

Щодо пошуку «сродної», співзвучної людині справи, то це питання потрібно вирішувати через самопізнання, осягнення Бога у своєму серці.

Отже, «сродність» у концепції Г.Сковороди взагалі має сенс відповідності та співмірності вищому, вічному та люблячому божественному началу. Власне тому «сродна праця» наповнює сенсом, щастям та гармонією людське буття.

БОРОХ Богдан, студент 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СВІТ»

Поняття «світ» близьке за значенням до слів «свій», «община». В найдавніші часи воно означало саму общину і освоєне нею навколишнє середовище. Поняття «світ» означало єдність, цілісність й упорядкованість всього суцього. Джерелом цієї єдності та впорядкованості світу було життя общини. Соціальний порядок, регламентація діяльності через звичаї, ритуали, табу накладалися на зовнішнє середовище, яке осмислювалось під впливом соціального порядку та діяльності. Так, світ давніх людей – це певна сукупність знань («смилова єдність»), яка утворилась на основі їх соціального життя і практичної діяльності. У цьому світі («смиловій єдності») можна виділити два аспекти: смисли, пов'язані з регламентацією життя общини (моральні норми, звичаї, ритуали) і смисли, пов'язані з практичною діяльністю (знання їстівних і лікарських рослин, навиків полювання тощо), тобто об'єктивні знання. При цьому домінував перший момент: космос пояснювався на основі соціальної впорядкованості, навіть значення їстівного чи неїстівного (рослини чи тварини) часто регламентувалося через табу (соціальні норми).

Таке розуміння світу (модель формування смислової єдності) існувало впродовж тривалого часу. З освоєнням природи і виникненням держави «світ» набув ширшого значення – світ-космос греків, християнський (мусульманський, Піднебесна) світ, Новий і Старий світ. В основі утворення цих світів також був задіяний соціокультурний підтекст. Культура (мораль, право, релігія тощо) задавала єдності й упорядкованості цим «світам». Такому впорядкованому світові (космосу) протистояв хаос. З одного боку, він – периферія світу, «чужий», незрозумілий світ («турки», «німота»), з іншого – постійна загроза соціальному порядку з боку природи людини. Цим породжена практика «узаконеного» вияву хаосу – сатурналії (свята на честь Сатурна), карнавали, на яких допускався відхід від усталеного соціального порядку.

Паралельно формувалося інше поняття світу, основою якого було знання об'єктивних властивостей і відношень речей. Уже в натурфілософії греків, а особливо під впливом наукової революції XVI – XVII ст., формується натуралістичне розуміння світу. Під світом починають розуміти світ об'єктивної природи, яка охоплює й людину. Єдність і упорядкованість такого світу мисляться як такі, що задані Богом або властиві самій природі. Знанням («смиловою єдністю») такого світу мисляться наука. Все суще сприймається в горизонті наукового знання.

Слово «закон», яке спочатку означало моральні та юридичні норми (тобто вживалося у сфері культури) було перенесено на характеристику порядку речей. Мислителі Відродження думали приблизно так: Бог дав закони не тільки людям, а й тілам природи (зокрема, небесним тілам, рух яких характеризувався повторюваністю, упорядкованістю). Наука повинна шукати досконалі (математичні за формою, на думку неоплатоніків Коперника, Галілея, Кеплера) божественні закони. Поступово ідея єдиного упорядкованого світу науки витісняє і заміщує ідею світу, упорядкованого культурою. І нині поняття світу вживається переважно в науково-натуралістичному розумінні, в якому він постає як щось само по собі суще, а світ культури мисляться як маленька часточка цього об'єктивного природного світу. Тому на рівні буденної свідомості можна стверджувати про поступовий перехід від культуро-центричної до натуроцентричної моделі світу.

У філософії світ осмислюється крізь призму категорій буття і суцього. Традиційно світ розумівся як буття упорядкованого суцього (речей). Буттю світу як буттю суцього протистояло буття, яке не є суцим (не є річчю). Таким буттям, з одного боку, є Бог (Бог має буття, але не є суцим, річчю), з іншого – буття «Я» (свідомості), яке (в феноменологічно-екзистенційному варіанті) також не є суцим. Оскільки буття Бога досліджує теологія, а про специфіку буття свідомості (екзистенцію) заговорили лише з часів Керкегора, то в центрі уваги онтології як вчення про буття знаходився світ. Сьогодні у філософії

актуальні такі проблеми: як виник світ (підстави існування світу); яка будова світу (шари або сфери буття); який характер відношень між речами світу (категорії як найзагальніші характеристики цих відношень).

УДК 101.2

БОБРИКОВА Ольга-Інесса, студентка 2 курсу

факультету захисту рослин, біотехнології та екології

Національний університет біоресурсів і

природокористування України

Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,

канд. філос. наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ НАДЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ Ф.НІЦШЕ

«Я вчу вас про надлюдину. Людина є те, що треба подолати ... Воістину, людина - це брудний потік. Треба бути морем, щоб прийняти його в себе і не стати нечистим. І ось -я вчу вас про надлюдину. Він це море, де потоне презирство ваше. Почуйте, я вчу вас про надлюдину: він - та блискавка, він-то просто безумство! »

Ф.Ніцше

В своїй книзі «Так говорив Заратустра» Ніцше прагне пробудити людство до нового життя, визначити і направити діяльність людей.

Часто через його надзвичайно сприйнятливий розум і величезне натхнення він не до кінця осмислює свої думки і іноді тлумачить їх по різному. Надлюдина бачиться то цілком реальною, то більш схожою на фантазію. Але в обох аспектах опису Надлюдини можна отримати багато цінних і важливих думок.

«Я люблю того хто не шукає у небесах, за зірками, підстави для того, щоб загинути і принести себе в жертву, того, хто приносить себе в жертву землі, щоб коли-небудь вона стала землею Надлюдини».

«Брати мої, залишайтеся вірними землі всією силою своєї любові...Подібно мені повертайте землі заблукалі чесноти, так до тіла і до життя, і нехай вона дає землі свої сили, людські сили».

Ніцше засуджує існуючу мораль, вважаючи її неприйнятною для волелюбною людини, хоче встановити свою, більш придатну мораль для сильної людини майбутнього. На думку Ніцше зло і добро в сьогоднішньому розумінні будуть притаманні Надлюдині. «Ваша душа так далека від розуміння великого, що Надлюдина з його добротою буде для вас жахлива».

Найважливішим аспектом всієї філософії Ніцше, що притаманна всій творчості філософа є глибоке переконання, що найбільша цінність – це людське життя. Ніцше переосмислив усі моральні уклади, цінності, людські відносини. Він прагне поставити на місце існуючих уявних цінностей - істинні цінності, прагне встати «по той бік добра і зла». Ніцше вважає що мораль затиснута в надто тісні рамки, звичаї і умовності занадто обмежують людину і слід розширювати ці рамки, відмовлятися від умовностей і звичаїв, щоб людина могла піднятися на наступну ступінь свого розвитку – стати Надлюдиною.

Порівнюючи філософа Ніцше з філософами минулого, такими як Платон, Аристотель, Кант, кожен з яких намагався створити нову або перебудувати етику як філософію моралі, на противагу їм Ніцше претендував на створення самої моралі.

Людина повинна постійно переборювати себе, щоб підніматися вище не ставлячи ціллю досягнення щастя і насолоди. «Я давно вже не прагну до щастя, - каже Заратустра, - я прагну до своєї творчості». Він вважає, що не потрібно хотіти насолоди, її потрібно мати. Саме процес творчого і розумового удосконалення людини приносить їй щастя.

Ми знаємо приклади використання філософії Ніцше своїми послідовниками для виправдання цілей і дій окремих філософських або релігійних груп і течій. Найбільш руйнівною інтерпретацією вчення Ніцше є його трактування третім рейхом. Настільки жорстоко і нещадно використовувати перебільшені у вищій ступені деякі викладені ідеї Ніцше про надлюдину не намілювався раніше ніхто.

Так, нацизм заснований саме на філософії Ніцше, але трактування нацистами думок Ніцше не може бути прийнятною для людського суспільства та не має права на існування. На мою думку, найбільш наблизився до розуміння Ніцше філософ С. П. Знаменський. Мені дуже близьке його трактування філософського праці Ніцше «Як говорив З».

Багато критиків, вилучаючи з цільного тексту окремі вислови, не точно трактують ідеї і думки великого філософа. Посилаючись на ці окремі цитати неможливо зробити якісь об'єктивні висновки. Дійсно, дуже важко правильно зрозуміти і прийняти деякі переконання Ніцше, але потрібно бути самим Ніцше, щоб повністю осягнути ті ідеали і поняття, які вклав у свою філософську концепцію автор.

І якщо спробувати вникнути у всі викладені Ніцше думки, послідовно вивчаючи його працю, а не витяги окремих його висловів, то багато понять та ідей, висловлених філософом, стають більш зрозумілими і зовсім не суперечать прийнятим загальнолюдським цінностям.

УДК 101.2

БОВСУНОВСЬКА Анастасія, студентка I курсу

факультету захисту рослин, біотехнології та екології

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

*Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,
канд. філос. наук, доцент*

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ВСЕСВІТУ

Мабуть кожен замислювався над питанням з чого почалось ВСЕ і як воно розвивалось. На це питання не можливо відповісти. Але можна навести приблизні теорії походження Всесвіту.

Головною теорією вважається теорія Великого вибуху, запропонована Жоржем Леметром. За підрахунками Великий вибух відбувся приблизно 13 мільярдів років тому. У результаті нього виник Всесвіт. Невеличкий шар, менше ніж атом з величезною щільністю та масою, у мільярди разів гарячіший за Сонце. Причини, що зумовили його вибух, досі не відомі. За Планківським часом за 10^{-43} секунди після початку вибуху сформувались 4 основні сили природи: гравітація, електромагнетизм та сильна і слабка ядерні сили. Менш ніж за одну секунду сформувалася вся речовина. Приблизно через одну секунду, за неймовірно високої температури сформувалися елементарні частинки, кварки. Згодом вони почали зливатись в протони та нейтрони. В наступні хвилини формувалися хімічні елементи, почали утворюватись ядра гелію та водню. А вже через декілька тисяч років коли Всесвіт достатньо розширився, почали формуватися вільні атоми водню і гелію, переважно саме з них складаються зірки. Всесвіт заповнив однорідний газ, з якого згодом почали утворюватися газові туманності, а вже з них окремі галактики.

В індусьмі вважається, що весь час життя Всесвіту приблизно 311 трильйонів років. Він дорівнює 100 рокам Брахми. Один цей рік складається з 360 діб. Доба триває одну Калпу, це 4320000000 років за нашим часом.

Космологічна сингулярність – це стан Всесвіту до початку Великого вибуху. Характеризується безмежною щільністю та температурою. Її існування довів Стівен Хокінг. Виникнення цієї сингулярності описує динаміку розширення Всесвіту.

Теорія Розширення Всесвіту, в її основі лежить теорія Великого вибуху. Це явище було обгрунтоване Олександром Фрідманом. Коли відбувся Великий вибух, Всесвіт почав розширюватись і розширюється досі. Існує можливість, що коли розширення дійде до свого піку, все знову почне стискуватись у маленьку точку, що згодом знову вибухне і сформує новий Всесвіт. Цей процес відбувається постійно та неперервно. Його можна умовно назвати Диханням Всесвіту.

Теорію стаціонарного всесвіту першим висунув Джеймс Джинс. Всесвіт існував, буде існувати завжди і є незмінним. Його розширення можливе при постійному творенні матерії. Але з відкриттям реліктового випромінювання, цю теорію дискредитували. Реліктове космічне випромінювання з високою температурою 2,725 кельвіна. Вважається, що воно заповнює весь космічний простір та існує досі, а не лише коли відбувся Великий вибух. Вперше про реліктове випромінювання заговорив Джордж

Гамов, після того як створив теорію гарячого Всесвіту. За положенням цієї теорії Всесвіт у минулому мав високу температуру та щільність і при тому, що він постійно розширяється, його температура та густина стає меншою.

Прихильники експіротичної теорії вважають, що існує ще один Всесвіт паралельний нашому і дуже схожий з ним. Інколи світи дотикаються і енергія утворена під час цього, йде на створення нових туманностей. Після зіткнення світи віддаляються один від одного і чим далі вони один від одного, тим сильніше вони знову притягуються один до одного. Цей процес є постійним, що зумовлює постійне виникнення нових галактик та зірок.

Всім відомі чорні діри, які мають на стільки велику силу тяжіння, що притягують, не відбивають та не випромінюють світло. Вони мають викидати всю поглинуту речовину, але вона не відомо куди дівається. Тому була запропонована нова теорія про те, що нові Всесвіти створюються чорними дірами, а в них з'являються нові діри, які породжують інші світи.

Квантова теорія світів. Існує безліч всесвітів ідентичних з нашим, але є безліч варіантів розгортання подій. І у кожному Всесвіті свій варіант. Навіть зміна варіанту ходу думки людини породжує новий Всесвіт, який відрізняється від нашого.

Всім відомий фільм «Матриця» був знятий за теорією, що весь світ – «матриця». Всесвіт створений за допомогою комп'ютерної програми. Проте, таку теорію набагато складніше довести, тому її не можливо сприймати серйозно.

Вчені і зараз намагаються знайти центр Всесвіту. Але оскільки не відомо навіть точної форми та кордонів Всесвіту, то намагаються знайти його центр безглуздо. Існує вірогідність того, що центром є величезна чорна діра, навколо якої обертаються всі галактики, як планети навколо Сонця. А побачити її не можливо тому, що зовсім поруч навколо неї обертаються зірки з неймовірною швидкістю.

Ні одна з теорій не може відповісти на питання, що ж було до початку відліку часу, до зародження самого Всесвіту. Людина не може досягнути розумом те, що можливо нічого не існувало, не можливо уявити нічого. Або те, що все існувало завжди. Людина звикла до того, що все має початок і кінець. В даний час це не можливо досягнути людським розумом, з цим можна лише змиритися і сподіватися, що в майбутньому знайдуться відповіді на ці питання.

Якщо спробувати уявити, що Всесвіт нескінченний і у ньому нескінченна кількість світів, то можна зробити припущення, що всі вигадані історії, написані книжки, зняті фільми, це не вигадка. Все це колись відбувалося чи відбудеться або відбувається зараз.

УДК 075.8

БОРОДАЙ Михайло студент I курсу,
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

СВІДОМІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ

Однією з найбільших таємниць світу є людська здатність усвідомлювати, розуміти дійсність, тобто людський інтелект. Перші уявлення про свідомість виникли у прадавні часи, коли люди дійшли висновку, що процеси, які відбуваються в їхніх головах, відмінні від процесів природи, що їхнє бачення світу, а відповідно і місце в ньому, відрізняється від тваринного. Найпершою ознакою свідомості можемо вважати особливий тип людської поведінки. Ми можемо назвати його «небіологічним», тому що людина діє не лише під тиском життєвих потреб, не лише в напрямі пошуку шляхів їх задоволення, а інколи — усупереч біологічній доцільності самозбереження. За допомогою розуму людина здатна ніби бачити те, що насправді, у наявному вигляді не існує. Наприклад, каменяч бачить у камені майбутній виріб, коваль у металі — майбутню річ. Але постає питання: як же людина може засвідчити наявність у її свідомості того, що не існує? Насамперед реальними діями, реальним творенням нових речей: коли майстер вчить учня, він досить часто не стільки розповідає йому «теорію» власних дій, а просто залучає його до діяльності, діями демонструє свій досвід. Але для цього треба мати особливі засоби для передачі

того предметного змісту свідомості. Хоча свідомість не фіксується ніякими приладами та індикаторами, вона здатна фіксувати себе сама. Ця унікальна здатність називається самосвідомістю. Можна сказати так: достатньо звернути свою свідому увагу на те, що відбувається всередині наших психічних процесів задля того, щоби переконатися у реальному існуванні свідомості. Весь цілісний світ людського духу можна уявити у вигляді трьох великих сфер: мислення, емоцій, волі. Ядро свідомості становить мислення — оперування предметним змістом, який свідомість має у вигляді знання. Сфера емоцій людини — це процес переживання життєвої значущості явищ і ситуацій, що виявляє ставлення особи до зовнішніх подій. Так, позитивні емоції (радість...), як результат корисних чи приємних впливів, спрямовані на їх досягнення чи збереження, а негативні (жах...) — стимулюють активність на втечу від відповідних впливів або послаблення їх дії. Ще однією важливою складовою духовного світу людини є воля. Вона виявляється у здатності людини мобілізувати і сконцентрувати всі духовні та фізичні сили на виконанні мети, яка не має безпосереднього біологічного значення. Отже, свідомість має унікальні властивості, які зумовлюють неможливість її прямого вивчення та вимірювання.

УДК 16

БІЛИК Ірина, студентка 1 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СПОДІН Л.А.**,
канд. пед. наук, доцент

ЛОГІКА ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Людина як істота соціальна не може без взаємодії з іншими людьми. Тому здатність і потреба в комунікації є її сутнісними ознаками. За твердженням М. Гайдеггера прагнення до розуміння себе та порозуміння з іншими людьми є і здатністю людини, і способом її існування. Таким чином, дослідження комунікаційних процесів означає не лише вивчення певних суспільних явищ, а й природи самої людини.

Ділова комунікація - це спілкування, яке просуває продукт, послугу або організацію; передає інформацію в межах бізнесу; або функціонує як офіційна заява компанії. Г. Мінцер стверджує, що робота з соціальною інформацією присутня практично в кожній з управлінських ролей менеджера. Виокремлюють три управлінські ролі менеджера: міжособистісні (менеджер як пункт зосередження стратегічної, внутрішньої і зовнішньої інформації при взаємодії з людьми), інформаційні (менеджер як центр з пошуку, отримання, передачі та інтерпретації інформації для формування поглядів організації) та ролі з прийняття рішень (будь-яке прийняття рішень ґрунтується на інформаційному забезпеченні).

Отже, без об'єктивної інформації не може бути успішного комунікаційного процесу, який, в свою чергу, обумовлений умінням менеджера логічно мислити, грамотно використовувати закони логіки при відборі, аналізі та передачі інформації. Основна мета ділової комунікації - забезпечити розуміння повідомлень - інформації, закодованої за допомогою символів. На основі комунікації керівник отримує інформацію, необхідну для прийняття ефективних рішень, і доводить прийняті рішення до працівників організації. Таким чином, ефективно працюючі керівники - це умілі комунікатори.

Базовими компонентами процесу комунікації є відправник, повідомлення, канал і одержувач. Відправник, особа, що породжує ідеї або збирає і транслює інформацію, та одержувач (особа, яка приймає й інтерпретує інформацію), як базові компоненти комунікації, вирішують спільне завдання - скласти повідомлення і використовувати канал для його передачі так, щоб обидві сторони зрозуміли і поділили вихідну ідею.

І саме закони логіки є тими загально визнаними законами і правилами надання інформації, які забезпечують взаєморозуміння у процесі комунікації. В іншому випадку сенс переданої інформації може бути пошкодженим або повністю втраченим на будь-якому з етапів комунікації.

Як бачимо, для здійснення ефективно комунікації менеджер повинен, з одного боку, чітко уявляти собі логіку самого процесу комунікації, його структуру і послідовність операцій. З іншого боку, важливо спиратися на закони логіки у формуванні змісту інформації з урахуванням особливостей видів ділової комунікації.

VOLOSOVETS Anna, *student of 1st course*
faculty of veterinary medicine of NULES
Scientific advisor VERMENKO A.Yu., Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES

MARXIST PHILOSOPHY: MODERN INTERPRETATION

Karl Marx sought the answers to these questions by trying to understand how our capitalist society works (for whom it works better, for whom worse), how it arose out of feudalism and where it is likely to lead. "Initial Marxism" was essentially Marx's analysis of the complex and developing relations between these two classes: the capitalists, who own the productive resources, and the workers or proletariat, who must work in order to survive.

Some socialist ideas can be traced as far back as the Bible, but Marxism has its main intellectual origins in German philosophy, English political economy, and French utopian socialism. It is from the German philosopher, Hegel, that Marx learned a way of thinking about the world, in all its fluid complexity that is called «dialectics».

Unlike Hegel's dialectic, which operates solely on ideas, Marx's dialectic is materialist. Marx was primarily concerned with capitalism as lived rather than as thought about, but people's lives also involve consciousness. Whereas Hegel examined ideas apart from the people who held them, Marx's materialism puts ideas back into the heads of living people and treats both as parts of a world that is forever being remade through human activities, particularly in production.

Marx's specific theories are best understood as answers to his pointed questions about the nature and development of capitalism. How do the ways in which people earn their living affect their bodies, minds and daily lives? In the theory of alienation, Marx gives us his answer to this question. Workers in capitalist society do not own the means—machines, raw materials, factories—which they use in their work. These are owned by the capitalists to whom the workers must sell their «labor power», or ability to do work, in return for a wage.

This system of labor displays four relations that lie at the core of Marx's theory of alienation. The worker is alienated (or cut off) from his or her productive activity, playing no part in deciding what to do or how to do it. Someone else, the capitalist, also sets the conditions and speed of work and even decides if the worker is to be allowed to work or not, i.e. hires and fires him. The worker is alienated from the product of that activity, having no control over what is made or what happens to it, often not even knowing what happens to it once it has left his hands. The worker is alienated from other human beings, with competition and mutual indifference replacing most forms of cooperation. This applies not only to relations with the capitalists, who use their control over the worker's activity and product to further their own profit maximizing interests, but also to relations between individuals inside each class as everyone tries to survive as best he can. Finally, the worker is alienated from the distinctive potential for creativity and community we all share just because we are human beings. Through labor which alienates them from their activity, product and other people, workers gradually lose their ability to develop the finer qualities which belong to them as members of the human species.

In capitalism, the state is an instrument in the hands of the capitalists that is used to repress dangerous dissent and to help expand surplus value. This is done mainly by passing and enforcing anti-working class laws and by providing the capitalists with various economic subsidies («capitalist welfare»).

The final goal, toward which socialist society would constantly build, is the human one of abolishing alienation. Marx called the attainment of this goal «communism».

In the Western countries, even non-Marxist intellectuals, particularly sociologists and historians, have drawn considerable insights from Marx's writings. In the Third World, Marxism—considerably modified to deal with their special mixture of primitive and advanced capitalist conditions—has clarified the nature of the enemy for many liberation movements. In the Communist countries, selected doctrines of Marx have been frozen into abstract principles to serve as the official ideology of the regimes. The influence of these three varieties of Marxism is as different as their content.

In American capitalism's latest crisis, the combination of growing unemployment and worsening inflation has confounded all the usual experts.

Only Marxism, as an account of the rational unfolding of a basically irrational capitalist system, makes sense of our current chaos. In class struggle, it also points the way out. The rest is up to us.

ВЛАСІЮК Михайло, студент 2 курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд.філос.наук, доцент

ФІЛОСОФІЯ Г.С. СКОВОРОДИ

Григорія Савич Сковорода - видатний український філософ, просвітитель, поет, вчитель.

Народився Григорій Савич Сковорода 3 грудня 1772 року в сотенному містечку Чорнухи Лубенського полку (нині - районний центр Полтавської області України). Після закінчення в 1734 році школи сільської він початкової вступив до Києво-Могилянську академію.

Г. Сковорода продовжував просвітницькі традиції. З Києво-Могилянської академії він іс добре знання мов, античної філософії, ідей Середньовіччя та Ренесансу. Тут же навчився любити людину та її свободомислення.

У своїй філософії він намагався об'єднати розум і віру. Розум на його думку, має прагнути до істини, завжди намагались її знайти.

Сковорода навчав, що в природі — краса, гармонія, а в суспільстві — несправедливість, і щоб змінити макросвіт (навколишнє), треба кожному змінити мікросвіт (тобто себе самого). За його теорією світ-складається з трьох світів. Великий-це природа, малий-це людина, та символічний-Бог. У кожному світі є дві натури- Бог і щось тимчасове, тобто людина.

Характерними рисами філософії Г. Сковороди є її діалогізм і символічний - образний стиль мислення. Саму філософію мислитель розумів як мудрість, як життя в істині, яка побудована на принципах його вчення.

Григорій Савич висловлював власну філософську систему у своїх творах: «Діалог про давній світ», «Дружня розмова про душевний світ», «Алфавіт світу», «Боротьба архістратика Михайла з сатаною». У них чітко виділяються основні вчення про дві натури; вчення про три світи; вчення про людину; вчення про пізнання та ін. Суть вчення про дві натури в тому, що все існуюче у світі має дві сторони (натури): зовнішню, видиму, та внутрішню — невидиму.

Натури не пов'язані причинно-наслідковим зв'язком, але і не відокремлені одна від одної. Сам мислитель казав: «Видима натура називається твар, а невидима — Бог. Ця невидима натура, чи Бог, усю твар прозирає й утримує; скрізь завжди був, є і буде. Наприклад, тіло людське видно, але утримуючого його розуму не видно».

Ідея співіснування двох натур (двох природ) була висунута ще за часів античності. Видима натура мінлива, перехідна, а невидима — існує вічно. Це духовний початок, або Бог. Бог є незмінною першопричиною всього існуючого та самого себе. Бог є істинне, природа в природі, живе в живому, людина в людині — закон.

У невидимої натури були різні імена: вічність, дух, Господь, цар, отець, розум, істина. Що ж до видимої натури, то у неї також не одне ім'я, наприклад: речовина чи матерія, земля, плоть, тінь та інше.

З вченням про дві натури тісно зв'язані вчення про три світи. Тут виражена ідея про те, що вся оточуюча дійсність — це три взаємозв'язані світи: макрокосм, мікрокосм та світ символів.

Великий світ – Всесвіт – Макрокосмос, що складається з безлічі світів. Другий – Мікрокосмос – людина. І третій – світ символів – Біблія. Ідеї, запозичені ним з Біблії, проглядаються у всій його філософській системі. Макрокосмос— це великий світ, або світ природи. Аналізуючи макрокосмос, Григорій Сковорода робить філософські висновки.

По-перше, природа безкінечна, складається з величезної кількості світів. За прикладом античних філософів, відокремлює як першооснову всіх речей чотири елементи: вогонь, повітря, воду та землю.

По-друге, природа (матерія) вічна. Усі предмети природи тимчасові, перехідні, виникають та зникають, але природа безсмертна.

ВАБИЩЕВИЧ Анна, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ БУТТЯ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

В історії філософії проблему буття вперше порушили елети. Парменід, який вважав буття основою світу, дійшов висновку: що існує тільки буття, а небуття не існує, бо якщо людина думає про небуття, то воно постає як буття. Отже, буття з самого початку постало як загадка філософії.

У різних філософських системах поняття «буття» набувало різного значення і визначалося через відношення до таких понять, як «небуття/ніщо» і «сущє». Небуття/ніщо – це заперечення буття. Класична філософія визначала буття через протиставлення небуттю. В сучасній філософії, зокрема в екзистенціалізмі, буття визначають через сущє. Під сущим філософи розуміють «оформлене», «обмежене», «визначене» буття, все те, що можна помислити в предметній формі. Річ, людина, атом, вітер, почуття, поняття – це сущє, яке може мати буття або небуття.

Виходячи з історії філософії, можна вести мову про *три основні концепції буття*:

1) *матеріалістична* – ототожнює буття з матеріальним сущим; світ розглядає як сукупність матеріальних речей. Бути – значить бути матеріальним. (Демокрит, фр.матеріалісти, Л.Фейєрбах, К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін);

2) *ідеалістична* – коли під сущим розуміють насамперед ідеї, поняття, тобто ототожнюється буття з мисленням або ідеальним сущим (Платон, Гегель; Дж.Берклі, Д.Юм, І.Кант);

Отже, один вид сущого (матеріальне чи ідеальне) протиставляється іншому як справжнє і несправжнє буття.

3) *некласична* – протиставляє буття як процесуальність, мінливість, незавершеність сущому як усталеному, оформленому, завершеному (А.Шопенгауєр, Ф.Ніцше, С.Керкегор, Е.Гуссерль, М.Гайдеггер).

В цілому, матеріалістична та ідеалістична концепції тяжіють до об'єктивізму (прагнуть розглядати буття з об'єктивного погляду, з позиції близької до науки). Некласична, яка в розвинутій формі представлена у феноменології та екзистенціалізмі – суб'єктивізму, до визначення буття через свідомість та існування людини.

На підставі субстанційно-предметного трактування буття, за яким воно ототожнювалося з матеріальними речами чи ідеями, тобто із сущим, виокремлюють такі основні форми буття:

1) предметне буття (речей, тіл, процесів), яке в свою чергу поділяється на: буття речей, процесів, станів природи як цілого та буття речей, процесів, що є витвором людини;

2) буття людини, яке поділяється на: буття людини (як біологічного організму) у світі речей та специфічне людське буття;

3) буття духовне (ідеальне), яке ділиться на: індивідуалізоване духовне та об'єктивоване (позаіндивідуальне) духовне;

4) буття соціальне, яке поділяється на: індивідуальне буття (буття окремої людини в суспільстві) та буття суспільства.

На сучасному етапі розвитку філософії не всі поділяють субстанційно-предметну концепцію буття. Прихильники суб'єктивістського трактування буття вважають, що світ існує лише як певне уявлення, що міститься в нашій свідомості. І на підставі різних способів даності свідомості феноменологи (Е.Гуссерль) виділяють такі сфери буття: матеріально-просторовий світ, свідомість (психіка), формально-логічні предмети, матеріально-змістові поняття, цінності, світ фантазій тощо. Всі

вони разом утворюють світ людини як обрїй. На якому дається будь-який предмет. А відправним для констатування всіх сфер буття є сприймання (зовнішнє, внутрішнє).

ВОЙТ Ольга, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
д-р. філос. наук, професор

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ І ПОСТСУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Твердження, що людина постійно перебуває у тілесно-душевно-духовному становленні, має свою життєву долю, що вона здатна самореалізуватися в конкретних соціокультурних умовах особливо актуалізує низку надскладних проблем – потреб, інтересів, ідеалів особистісного зростання та утвердження, для яких, у свою чергу, наскрізним постає питання особистісної свідомості та особистісних смислів. Співвідносним поняттю «особистісна свідомість», як відомо, є поняття «суспільна свідомість», взаємодія яких традиційно становила предмет різних галузей дослідження – від філософського до соціально-психологічного і т.д., як, скажімо, питання «узгодження інтересів, як проблеми співвідношення «соціальних (суспільних) значень» і «особистісних смислів» у філософії»

Вітчизняні дослідники (О.М.Леонтьєв, В.І.Шинкарук, Б.М.Парахонський, О.В.Золотухін-Аболіна, В.Г.Табачковський та ін.) ще в останні десятиліття ХХ ст. і на початку ХХІ ст. пильну увагу приділяли, зокрема, розмежуванню суспільних, духовних орієнтирів, як «значень» та індивідуальних духовних цінностей, як «особистісних смислів» (О.М.Леонтьєв). Духовні цінності суспільства відзначаються загальною значимістю у процесах соціокультурного розвитку, виконуючи істотну синтезуючу та спрямовуючу роль в останньому.

Між тим «особистісний смисл» є відбиття «значення» в індивідуальній свідомості окремої людини. Це те значення, яке не просто зрозуміле, а й пережите як своє, глибоко внутрішнє і важливе не тільки для суспільства, як такого, а й для особистості, як унікальної неповторної індивідуальності»

Безперечно, формування особистісного смислу розгортається до певної міри, як процес трансформації соціокультурних значень, духовних цінностей суспільного буття. Але це у першу чергу надскладний внутрішній процес великою мірою якраз «вибіркового» освоєння, а головне – переосмислення та індивідуального переживання і творчості даних значень особистістю, коли вони, зрештою, стають, також істотними чинниками її практичної життєдіяльності.

Тому, на нашу думку, адекватне розуміння й тлумачення особистісних смислів отримують у процесі їх аналізу у першу чергу в контексті особистісного саморозвитку та самоутвердження, адже важливим чинником останнього є, наприклад, і переконання, якими особистісні смисли віднаходять життєзначиме підтвердження.

Але артикулювання якраз на факторах особистісного саморозвитку, самоутвердження як визначального «простору» зародження та функціонування особистісних смислів і дозволяє більш адекватно представити процеси «переходу» значень соціальних цінностей у надбання окремої людини в статусі особистісних смислів.

Особистісне буття – це завжди і деяке відсторонене відношення до поширених у суспільстві духовних цінностей та їх загально визнаного значення – і чим активніші, змістовніші процеси самореалізації особистості, тим відчутніша дана відстороненість: адже, якщо ми говоримо про необхідність для особистості постійного саморозвитку та самореалізації, то це і розгортається за умови самозбереження «Я».

Як впливає з викладеного, особистісно-самотворчий контекст аналізу особистісних смислів принципово нездійснимий за умов їх «збігу» із соціально-значимими цінностями: індивідуальні свідомість і буття, в усій їх повноті, реалізуються особистісними буттями та смислами, доконечно демонструючи свої відмінні та унікальні життєві позиції. Лише на цьому шляху формується реальна життєзначима для особистості та суспільства «модель цілісності соціального життя». Тому, по великому рахунку, життєздійснення особистості, за словами К.Ясперса, «і є ніби життя на крутій вершині, з якої я зірвусь або у сферу підприємництва, або у позбавлене дійсності існування поблизу від неї».

Культуророзвиваючим людське існування є тоді, коли індивідуальність людини утверджується як її самоцінність, коли, незалежно від конкретних життєпроявів творчої активності, особистісне буття репрезентує суспільну і культурну цінність. Але це є шлях до «визнання персональних відмінностей-знаменним є те, що у визначенні терміна толерантність індивідуальна позиція випереджає публічне й загальноприйняте правило». Толерантність індивідуальної особистості легітимізована її особистісними смислами та буттям.

УДК 84.062

ВЕЛІНЕЦЬ Йосип студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ У ТВОРЧОСТІ Г.С. СКОВОРОДИ

Григорій Сковорода належить до найвидатніших виразників української ментальності XVIII сторіччя. Будучи філософом, поетом, співаком, музикантом, байкарем, педагогом, він у своїх творах відобразив світогляд, стиль, спосіб мислення, душу культури українського народу. Об'єктом уваги письменника стали проблеми людини, її духовний світ, спосіб і стиль життя, моральне вдосконалення, свобода, щастя, незалежність, сродна праця. Нині це коло питань цікавить філософів майже всіх профілів, літературознавців, педагогів, інших спеціалістів. Сковорода, як філософ-гуманіст, був глибоко переконаний, що справжнє щастя людини полягає не в багатстві чи тілесній насолоді, не в марній славі або честолюбстві, а в розумному задоволенні матеріальних і духовних потреб, душевному спокої, корисній праці, гармонійному поєднанні того, що задовольняє внутрішні духовні вимоги людини, і того, що служить інтересам загалу. «Жадоба до наживи, багатства, золота, тощо - це джерело всіх лих на Землі» Становище людини в суспільстві, за переконанням філософа, повинно визначатись «сродністю», під якою він розумів природний нахил до праці, здатність людини виконувати ту чи іншу роботу. Праця самою природою призначена супроводжувати людину все життя, вона є внутрішньою потребою кожної, не попсованої неробством людини. «Хіба не приємно працювати, коли ми народжені для цього?» Настанову Епікура «Живи за природою» Сковорода перетворив на вимогу «Працой за сродністю». Кожна людина, чи походить вона з трударів, чи з верхів суспільства, повинна працювати відповідно до своїх природних здібностей. «Сродна» праця може дати людині насолоду не стільки своїми результатами, скільки своїм процесом. «Закон сродності», який Сковорода вважав одним із найважливіших факторів суспільних відносин, він виводив з науки і життєвого досвіду. Ідея Сковороди про забезпечення всім і кожному «сродної» праці передбачала перебудову суспільного життя на основі перетворення праці у найпершу потребу і найвище задоволення. За умов XVIII століття – це була утопія, але в ній схоплена надзвичайно важлива соціальна проблема. В цілому твори філософа містять матеріал для критики бездуховності та споживацтва, з'ясування важливого значення праці за покликанням у ствердженні ідеалу істинно людського способу життя.

ГУСАР Ольга, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ АНТРОПОГЕНЕЗУ

Філософське розуміння людини, особливо на початкових етапах розвитку філософії, відбувалася на основі міфів, легенд, переказів і закладених у них ідей, образів, понять, а також у процесі своєрідного діалогу між міфологією і філософією, що тільки починала розвиватися.

У філософії Давньої Індії людина мислилась як частина світової душі, а людське життя розуміли – як певна форма нескінченного ланцюга перероджень, що відповідало концепції коловороту життя (сансари). Вона була найважливішою складовою текстів Упанішад, що водночас виражали міфологічний, релігійний і філософський світогляди.

Давньогрецька філософія спочатку розглядала людину як складову в системі відносин, що тлумачаться як абсолютний порядок і Космос. Людина в такому контексті мислилась як частина Космосу, як мікрокосм (частина Космосу в межах людського сприйняття), який розуміли як живий організм. Пізніше Протагор вів основоположний принцип софістів – «Людина є мірило усіх речей». Проте родоначальником філософії людини вважають Сократа. Платон стояв на позиціях антропологічного дуалізму душі і тіла. Тому від якості душі залежала й загальна характеристика людини, її призначення і соціальний статус. У концепції Арістотеля людина розглядається як істота соціальна, державна, політична.

Для середньовічної філософії людина передусім була частиною встановленого Богом світового порядку, єдністю божественної і людської природи, що знаходила свій вияв в образі Христа. А. Блаженний, наслідуючи Платона, вважав, що людина є протилежністю незалежних душі й тіла, але тільки душа робить людину людиною. Вона є її іманентною субстанцією. Ф. Аквінський у тлумаченні проблеми людини спирався на вчення Арістотеля, трактував людину як проміжну істоту між тваринами й ангелами. Він обстоював єдність душі і тіла, вважав, що душа визначає сутність людини. Вона нематеріальна субстанція, але виявна тільки в тілі. Так, філософська культура християнства відкрила внутрішній духовний світ людини, зробила крок уперед в осягненні людини.

Філософія Нового часу, хоча й не звільнилася повністю від релігійного впливу, проблему людини вирішує не в містичному світлі, а в реальних земних умовах, утверджуючи її природний потяг до добра, щастя, гармонії. Їй органічно притаманні гуманізм і антропоцентризм. Уся тогочасна філософія пронизана ідеєю автономії людини, вірою в її безмежні можливості. До визначальних рис людини додалося визнання її здатності силою свого розуму створювати знаряддя праці для збільшення власної продуктивної спроможності. Набув поширення механістичний погляд на людину як своєрідну машину (Р. Декарт, Ж.-О. де Ламетрі, П.-А. Гольбах, Д. Дідро, К.-А. Гельвецій). Тодішня філософська антропологія також тлумачила людину як продукту природи, цілком детермінований її законами.

Німецька класична філософія теж поставила проблему людини у центр філософських пошуків. Питання «що таке людина?», І. Кант вважав основним питанням філософії, а людину – «найголовнішим предметом у світі». Він дотримувався позиції антропологічного дуалізму, однак не дуалізму душі і тіла, як Декарт, а дуалізму морально-природного. Людина, за Кантом, з одного боку, належить природній необхідності, а з іншого – моральній свободі та абсолютним цінностям. Як складова чуттєвого світу явищ вона підпорядкована необхідності, а як носій духовності вільною. Характерна риса людини, за Кантом, – самосвідомість, яка вирізняє її з-поміж інших живих істот. Гегель у своїй антропологічній концепції зосередився на вираженні становища людини як суб'єкта духовної діяльності і носія загальнозначимого духу і розуму. Особа, зазначив він, на відміну від індивіда, починається тільки з усвідомлення себе як істоти «нескінченної, загальної і вільної».

Сучасній філософській думці притаманне прагнення наблизитися до окремої людини, відкрити глибинну людську ірраціональність, внутрішній світ людини, її духовність. Першим, хто показав, що розум людини піддається впливові пристрастей і тільки їх розуміння може звільнити його і забезпечити йому нормальну працю, був З. Фрейд. Він розкрив силу біологічних бажань, їхню відносну самостійність, здатність до сублимацій.

Новітня філософія звернула увагу на ще одну важливу особливість людської природи – здатність до трансцендентування. Людину, зауважував Е. Фромм, можна розглядати як живу істоту, здатну сказати «Я», усвідомити себе як самостійну величину. Тварина живе серед природи і не трансцендентує її, вона не має здатності самоусвідомлення, потреби в самототожності, як це властиво людині. Цю думку підтримує і М. Шелер, стверджуючи, що тільки людина-особистість здатна піднятися над собою як живою істотою, зробити предметом свого пізнання все, зокрема і себе. Тільки людина здатна відмовитись від своєї емпіричної природи й аналізувати, оцінювати її. Духовне начало в ній, принципово відмінне від усіх емпіричних якостей (зокрема й інтелектуальних), яке виходить за межі її емпіричної природи взагалі, властиве лише людині, визначає її своєрідність. Такі погляди поділяли М. Хайдеггер, М. Бердяєв, В. Соловйов, С. Франк, М. Шелер, Ж.-П. Сартр та ін.

Отже, різні етапи розвитку філософії характеризуються прагненням розгадати природу людини, віднайти в ній щось своєрідне. Зміст, розуміння цього інтерпретувались дещо по-різному, оскільки жили філософи в різні епохи, а об'єкт, який вони вивчали – надзвичайно складний і суперечливий.

ГАРБУЗ Руслан, студент I курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд.філос.наук, доцент

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Серед народів, які стояли біля витоків людської цивілізації, чільне місце посідає і китайський народ. Становлення філософської думки у Стародавньому Китаї спостерігається вже у VII ст. до н.е. Про це свідчить зміст старокитайських трактатів: «Іцзін» («Книга перемін»), «Шіцзін» («Книга пісень»), «Шуцзін» («Книга історії») та ін. У цих книгах проглядаються такі філософські проблеми: про єдність і різноманітність речей; про дію протилежних сил в єдиній субстанції; про природну закономірність; про природність людської душі і свідомості. Щодо розгляду цих проблем особливе місце у китайській філософії посідає вчення Лао-цзи (VI ст. до н.е.). Центральною проблемою філософії Лао-цзи є питання «дао». «Дао», за Лао-цзи, — це одночасно і всезагальний шлях, якого дотримуються всі явища і речі, і їхнє першоджерело, першооснова. Поряд із категорією «дао» у вченні Лао-цзи чільне місце посідає категорія «де». Якщо «дао» — це всезагальний шлях, якому підкорені всі речі, то «де» — це конкретний шлях окремої речі або групи речей. Розробляючи категорії «дао» і «де», Лао-цзи вперше в історії філософії висуває проблему єдності сутності і якості та їх відмінностей. Завдання пізнання Лао-цзи вбачає у зведенні різноманітності речей до їх загальної єдності, що прихована в «дао». Філософські погляди Лао-цзи містять у собі зразки наївної діалектики. Він завжди вказував на плинність, змінність речей і на їхню внутрішню суперечливість.

Іншу позицію займав видатний філософ Стародавнього Китаю Конфуцій, що також жив у VI ст. до н.е., точніше з 551 по 479 рр. до н.е. Загальновідомим є те, що Конфуцій не звертав уваги на вивчення та розробку загальнотеоретичних проблем, він не створив філософської системи крайнього спрямування. Всю свою увагу він зосередив на питаннях етики, бо цього вимагали історичні умови того часу, соціальний інтерес. Свою етику він побудував на ґрунті релігійно-філософських уявлень про навколишню дійсність. Етика Конфуція — це раціоналізована старокитайська релігійна мораль. В основу цієї моралі покладені принципи: 1) людяність (жень); 2) справедливість і обов'язок (і); 3) ритуальність (лі); 4) знання (чжи); 5) довіра (сінь). Центральним принципом моралі Конфуція є гуманність, яка й становить основу доброчесності. Бути «гуманним» — означає любити не стільки себе, скільки інших, на несправедливість відповідати справедливістю, за добро платити добром. Бути гуманним — означає вміти вчасно пожертвувати своїми інтересами. Таким чином, філософія Конфуція — це яскраве відбиття тенденції до стабілізації в людських відносинах. Ця стабілізація досягається за рахунок ієрархії в пануванні і підкоренні, що здійснюється із вічного плину законів неба. Відстоюючи міцну державну владу, Конфуцій завжди говорив, що правитель має божественну сутність. Цар, монарх, імператор, на його думку, — це «син неба». А воля неба поширюється і на суспільне життя. Суспільство має дотримуватись не законів природності, як говорив Лао-цзи, а вічних законів неба, носієм яких і є «син неба». Принцип підкорення, слухняності, покірливості та примирення є одним із головних у соціальній філософії Конфуція.

Філософія Стародавнього Китаю знайшла свій подальший розвиток і досягла свого завершення у вченні видатного філософа і просвітителя Ван Чуна (27-97 р. н.е.). Основний твір Ван Чуна — «Критичні міркування» — присвячений критиці тодішнього суспільного ладу, існуючої соціальної системи. Ван Чун передусім відкидає вчення конфуціанства про священність неба, розглядаючи небо як природну частину безмежного Всесвіту, доводячи, що небо і земля мають єдину природу, єдине начало і єдине походження. Началом як неба, так і землі є субстанція «ці». Своєрідно вирішує Ван Чун проблему руху

природи, вказуючи, що тілесність і рух тісно пов'язані між собою, що джерело руху знаходиться в системі об'єктивної реальності.

Розкриваючи природу людини, Ван Чун вказує, що життя і людина з'явилися на основі природної закономірності з єдиної субстанції — «ці». Людина, вважає він, як і всі живі організми, має життєву енергію, що породжується кровообігом. Поза тілом ніякої душі, ніякої життєвої сили немає.

Для Ван Чуна характерна глибока віра в силу людського розуму, в його пізнавальні здібності. В теорії пізнання він відстоював позиції сенсуалістичного підходу, віддаючи належне і мисленню, оскільки за допомогою мислення можна так глибоко пізнати природу, що стане можливим передбачення багатьох явищ.

У більшості філософських шкіл Стародавнього Китаю переважала практична філософія, яка була тісно пов'язана з проблемами життєвської мудрості, моралі, пізнання природи і соціальним управлінням. Хоч ця філософія була малосистемна і в ній проявився слабкий зв'язок навіть з тими науками, які існували тоді в Китаї, однак за формою і методами постановки проблем ця філософія є широкомасштабним явищем, а по суті вирішення поставлених проблем - цінніснозначимою і гуманістичною.

УДК 122/129

ГРИЦАЙ Владислав, студент 2 курсу юридичного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – САМАРСЬКИЙ А.Ю.,
канд. філос. наук., доцент

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ЧАСУ В СОЦІАЛЬНІЙ ФОРМІ РУХУ МАТЕРІЇ

Наша свідомість схильна сприймати оточуючий світ згідно із загальноприйнятими уявленнями про світ, особистим відношенням до навколишнього середовища, індивідуального емоційного стану, низки важливих для особи подій тощо. Тут ми зіткнуємось із питанням: чи є світ, який ми сприймаємо «реальним»? Або де проходить межа між уявним та реальним? Така постановка питання стосується усіх категорій, з якими ми зустрічаємось у нашому житті. Констатуємо, що є певна межа між реальним та уявним, ми зустрічаємо можливість наявності «надуманих», «створених» понять, явищ тощо, які створюємо наша свідомість заради утримання від найбільшого страху – невідоме. Одне з таких явищ, про яке йдеться мова у даній статті, – час.

Загальноприйняте усвідомлення часу зводиться до руху стрілки годинника навколо своєї осі. Але, кожен помічав, що у певних ситуаціях, «обставинах», діяльності ми сприймаємо час як щось «мимолітне», а інших – «довготривале». Достатньо згадати відпустку та роботу. Перше проминає як один день, мить, а, у останньому випадку, відрядження сприймається як нескінченність, хоча з математичної, «реальної» точки зору пройшов один і той же період часу. Що, у цьому випадку, є об'єктивним, а що, – уявленим?

Існують певні види організації матерії і кожній відповідає окрема форма руху. Рух є невід'ємною ознакою матерії, бо з кожне тіло взаємодіє одне з одним, і, з аксіоми «матерія є щось нестворене і неперушне», впливає, що таким є і рух. Годинник представляє нам лише механічну форму руху, де чітко простежується категорія часу, яка полягає у співвідношенні відстані до швидкості, але застосовувати правила механіки до діяльності людини (якщо ми не ототожнюємо останню із механічним об'єктом) є недопустимим. Відповідно виникають протиріччя у сприйнятті часу, яку ми бачили вище.

Усі форми руху не існують один без одного. Спостерігається постійний перехід однієї форми руху у іншу, і навпаки. Це дає підстави стверджувати, що існують певні подібні закономірності у формах руху, та, відповідно, у розумінні часу для кожної із них. Зокрема, при механічному русі, фактором, який виражає відносність часу виступає швидкість. Тобто, час реалізується через швидкість.

Людина, як соціальна істота, виступає учасником найвищою форми руху – соціальної. Розглядаючи його, ми досліджуємо життя не тільки однієї конкретної людини, а рух суспільства в

цілому. У той же час, це не означає, що вагомість конкретної особи нівелюється, навпаки, «відносність» руху, часу повинна розповсюджуватись як на суспільство, так і на конкретну особу в кожній суспільній формації, історичному етапі його розвитку, як би його не називали, це залишається «етап» - відносно відокремлена частина будь-якого процесу.

Встановлюючи існування певних «етапів» розвитку суспільства, людини, ми знаходимо ту категорію, яка замінює відстань у механічній формі руху матерії. Відповідно, залишається те відносно, що сприяє руху, переходу від одного «етапу» до іншого.

Тут ми погодимось із думкою К. Маркса: «Как количественное бытие движения есть время, точно так же количественное бытие труда есть *рабочее время*». З цього ми робимо припущення, що для людини, як соціальної істоти, реалізація часу здійснюється через працю. Згадавши приклад, який ми наводили спочатку, зустрічаємо підтвердження нашого припущення. Відтак, при відрядженні, людина займає майже увесь свій час певною діяльністю, пов'язаною із працею, відповідно, бачимо «відносність» часу, бо без здійснення певної праці, що ми спостерігаємо на відпочинку, час проминає «повз» людини. Тобто, незалежно від роду діяльності, людина реалізує свій час відповідно до ефективності цієї діяльності, спрямованості на здійснення праці.

Праця, у даному випадку, ототожнюється із цілеспрямованою діяльністю людей зі створення матеріальних і духовних благ, необхідних для задоволення потреб кожного індивіда і суспільства в цілому.

Інша позиція, яку треба довести – належність праці, як реалізатор часу для суспільства в цілому. Якщо для окремої особи ми розглядали працю у кількісній характеристиці, то зараз слід зазначити якісну частину цієї категорії.

Одна з теорій говорить, що перехід від одного етапу розвитку людства до іншого обумовлено зміною формою власності. Її зміна обумовлена зміною якості власності як такої та засобів виробництва, що, у свою чергу, дає можливість до підвищення ефективності, продуктивності праці. Тобто, бачимо зворотну залежність між зміною продуктивності праці та формами власності. Відповідно до іншої теорії, ключовою точкою зміни етапу розвитку є зміна суспільних відносин. Основою переходу у різний стан останнього є зміна взаємодії окремих індивідуумів, а, як ми зазначали вище, таке можливе лише за *реалізацією* часу останніми.

Специфічне або «інше» розуміння часу можна знайти і у сучасному світі. Зокрема, у Бразилії є плем'я, яке не має поняття часу, але вільно впізнає та сприймає цю категорію ззовні. Відсутність механічного розуміння часу, як вважають дослідники, зумовлюється відсутністю необхідності у часі також, як і відсутність у певній назві річки, бо це плем'я знає лише одну таку, до якої мають доступ.

З такого підходу до розуміння відносності часу у соціальній формі руху матерії випливає, що результат праці є матеріалізований час. Відповідно до цього виникають питання розуміння процесу купівлі-продажу, значення матеріалізованого часу та сутності людини як соціальної істоти.

УДК 091

ГУЛЕГА Станіслав, студент
факультет електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – СТОРОЖУК С.В.,
д-р. філос. наук, доцент

ГУМАНІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІЛОСОФІЇ Г.СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Видатний український філософ Г.С. Сковорода (1722-1794) був Вихованцем Києво-Могилянської академії. Беручи до уваги досвід минулих наукових досліджень, не заперечуючи, а органічно переосмислюючи досвід та знання попередників. зробимо спробу проаналізувати філософію Г.Сковороди у світлі сучасного бачення.

Звертаючись до творчої спадщини Г.Сковороди не важко помітити, що їхнє основне спрямування зводиться до дослідження людини та її існування. Науку про людину та її щастя Г. Сковорода вважав найважливішою з усіх наук. Міркування щодо цієї проблематики у Г. Сковороди мають релігійно-

філософський характер, вони невідривне пов'язані із зверненнями до Біблії та християнської традиції, а тому спираються на головні християнсько-світоглядні категорії: любов, віру, щастя, смерть та ін. Шляхом міркувань про них філософ шукає відповідь на питання, ким є людина, який зміст її життя, які основні грані людської діяльності.

Прагнучи не втратити авторитету проповідника та вчителя, Г. Сковорода, прагне навчити як власним прикладом, так і словом, закликав почати філософське освоєння світу з простого: пізнати віру та любов у всій їхній повноті, бо це і є пізнання людини. Поділяючи світ надвоє — на істинне та тлінне, віддаючи перевагу Вічності, Богу, Г. Сковорода по суті пропонує подвійне співвідношення духовного та тілесного. Він вважає, що буквальний аспект розуміння віри та любові складається у повсякденній буттєвій необхідності цих понять. Людина без віри може піднятися до найвищих вершин. Але прозрівши, здобувши віру, вона опиняється перед усвідомленням їх мізерності. Там, де кінчаються межі розуму, починається віра. Буквальне тлумачення положення про необхідність і нерозривність любові та віри обумовлене усвідомленням Г. Сковородою неможливості існування людини у звичайному світі поза цією єдністю.

Але є ще й інший аспект проблеми, те, що називається підтекстовою філософією Сковороди. Любов та віра дають змогу людині вийти за межі свого тлінного звичайного «Я». Категорії любові та віри несуть у собі глибокий пізнавальний зміст, живлять душу людини, наповнюють її творчою енергією, підштовхують її на шлях дійсного щастя. «Крізь любов та віру людина пізнає себе», — твердить Г. Сковорода. Принцип «Пізнай себе», як відомо, не вперше з'являється у Г. Сковороди. Пріоритет у цьому плані, звичайно ж, належить Сократу. Але принципово новим у Г. Сковороди є те, що він не просто стверджує думку про необхідність пізнання природи людини, а звертає увагу на пізнання природи людської душі з урахуванням чинників її формування — віри, надії, любові. Більше того, мислитель іде ще далі, він розглядає віру і любов не тільки як підґрунтя душі, а й як органічний прояв духовності людини, а причиною цього прояву є, як він вважає, насамперед природні прагнення людини.

Антиподами любові та віри, протилежними за своєю дією на людину, у Г. Сковороди є поняття суму, туги, нудьги, страху. Всі вони, на його думку, роблять душу людини приреченою на розслаблення, позбавляють її здоров'я. Тому Г. Сковорода наполягає на тому, що запорука здоров'я душі — її радість, кураж.

Отже, звертаючись до трактування Г. Сковородою таких категорій, як любов, віра та їхніх антиподів, ми бачимо, що філософ намагається сконструювати життєвий простір людини не тільки за допомогою раціонально визначених філософських понять, а й за допомогою того, з чим повсякденно має справу людина і що одночасно має для неї вирішальне значення. На ґрунті об'єднання категоріальних сутностей любові та віри у пізнанні людиною самої себе складається категорія «щастя». Щастя міститься в нас самих, осягаючи себе, ми знаходимо духовний мир, спокій. Щастя легко досягається, якщо людина йшла шляхом любові та віри. Його досягнення залежить тільки від самої людини, її серця. Всі люди створені для щастя, але не всі отримують його, вважає мислитель. Ті, хто задовольнявся багатством, почестями, владою та іншими зовнішніми атрибутами земного існування, роблять величезну помилку, стверджуючи, що вони досягли щастя. Вони отримують не щастя, а його привид, образ, який у кінцевому рахунку перетворюється на прах.

Г. Сковорода наполегливо підкреслює, що люди, у своїй більшості, вступають на легкий шлях видимості щастя, та наводить приклад, що сталося з вченням Епікура про щастя. Люди побачили зовнішній бік його вчення про щастя як насолоду, тому й лають його за це до сьогоднішнього дня. Не в насолоді щастя, а у чистоті серця, в духовній рівновазі, в радості. Г. Сковорода своїм власним життям утворює оригінальну думку, що заклик «Пізнай себе» — це не тільки вираження необхідності пізнання людської екзистенції, а й вказівка основного шляху цього пізнання. А суть її в тому, що найкраще себе може пізнати сама людина, бо шлях пізнання — це не тільки раціональне осягнення людського життя, це насамперед переживання його.

ГРЕБЕНЮК Олег, студент I курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд. філос. наук, доцент

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ФІЛОСОФІЇ

У кінці XIV - на початку XV ст. завершується «темне середньовіччя» і настає так звана, епоха Відродження. «Підриваються» підвалини панування релігії і церкви, втрачається вплив середньовічної схоластики, астрології, хіромантії, алхімії, оновлюється й відроджується європейська культура, - створюються передумови для швидкого розвитку природознавства й філософії.

Значний вплив на філософію Відродження спричинив кардинал, вчений і філософ Микола Кузанський (1401 - 1464 рр.). Ним були висловлені геніальні здогадки про те, що Земля є одним із небесних тіл і подібно до інших світил здійснює просторовий рух. Він заперечував погляди представників Птоlemeєвської системи, стверджуючи, що нерухомість Землі тільки нам здається, оскільки ми разом із нею здійснюємо цей рух. У працях «Про вчене незнання» та «Про досягнення мудрості» М. Кузанський прагне довести співпадіння абсолютного буття («абсолютного максимуму») з Богом, а останнього - з світом природи («мінімумом»). Виходячи з цього, філософ стверджував, що Всесвіт це Бог, а Бог - все те, що існує (предмети, процеси, явища тощо). Він вважав, що опираючись на математику як на засіб розкриття таємниць природи, людина відкриває протилежності (суперечності), через знання яких осягає сутність речей. Тому заняття математикою і природознавством дали змогу М. Кузанському не лише критикувати аристотелівсько-птоlemeєвські погляди на Всесвіт, а й аргументовано довести рух Землі навколо власної осі протягом доби.

Великий вплив на тогочасне суспільство мали погляди Мішеля де Монтеня (1533-1592рр.) та П'єра Шаррона (1541- 1603рр.). Опіраючись на скептицизм, вони боролися із схоластикою та забобонами, і цим самим сприяли утвердженню нової науки і філософії.

У праці «Про себе і свою науку» Леонардо да Вінчі (1452 -1519 рр.) зазначав, що знання про предмет виростає із простого і чистого досвіду (експерименту). Тому називав досвід вчителем мудрості, а природу - гідним уваги людини об'єктом дослідження філософії і науки. На його думку, природа вчить і повинна навчити людину діяти.

Микола Копернік (1473 - 1543 рр.) своїм вченням про геліоцентричну систему світу вказав науці єдино правильний шлях до розкриття законів природи. В основу свого вчення він поклав досвід і спостереження. Мислитель стверджував, що навколо Сонця рухаються всі планети, зокрема й Земля. Спростовуючи погляди Платона, Аристотеля, Птоlemeя, згідно з якими Земля є центром Всесвіту, і що її оточує спокійний, незмінний у своїй величчї й досконалості світ, він науково обґрунтував і довів, що центр світу - Сонце, а Земля рухається навколо своєї осі і навколо нього. Копернік, як і Аристотель, вважав, що небесні тіла (планети) рухаються по колу. Це - найдосконаліший шлях руху у природі, а оскільки небесні тіла за своєю природою відносять до найдосконаліших у світі, то природно, що їм притаманна найдосконаліша форма руху, звідси й рух по колу, та й самі планети мають форму кола.

УДК 101.2

ГРУЗИНОВА Ірина, студентка 2 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології Національний
університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **СУПРУН А.Г.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФІЯ «ІНЬ І ЯН»

Інь та Ян – це одна з основних філософій давнього Китаю. У ранніх філософських текстах «И цзин»(в перекладі Книга змін) інь та ян були символами світлого та темного, твердого та м'якого, але з розвитком китайської філософії вони почали символізувати взаємодію двох протилежностей: світла і

темряви; суші і води; спеки і холоду. Також вони вважались двома початками. Ян – це активний початок, вогонь, сонце, тепло, чоловіче.

Інь – це пасивний початок, лід, луна, холод, жіноче.

Якщо в людині переважає енергія Ян, то він буде народжений чоловіком, а якщо переважає енергія Інь - то народиться жінкою. Тому енергія Інь - Ян взаємно доповнює , і в той же час є протилежністю один одному , і не може існувати окремо один без одного.

Інь - ян стали настільки тісно асоціюватися з «китайської тематикою» , що сприймаються як якісь імпліцитно притаманні їй початку. Концепція інь і ян як не можна більш точно передає сприйняття китайцями як зовнішнього світу , так і світу в собі.

Сприйняття світу китайцями завжди ситуативно і ніколи не постійно. Світ постійно трансформується, а тому ніщо не існує воістину і до кінця, ніщо не є істинним за своєю природою і спочатку. Власне мотив істинності, яка може бути дана тільки як постійна трансформація, і є основа містичного уявлення інь - ян.

Символ Інь-Ян можна побачити в будь-якій книзі по фен-шую, який зображує взаємодію двох початків. Ян – це світла область символу, а Інь – це темна. Це символ має круглу форму яка зображує вічний рух, що вони взаемовиникають, взаємозалежні, і постійно перетворюються, одне в інше. Крива лінія, що знаходиться в середині вказує на те, що баланс і рівновага постійно змінюються. Маленькі протилежні кола, що знаходяться в середині кожної частини, показує, що кожен містить у собі елементи іншого початку. Така природа - Інь - Ян, яка показує що все в нашому світі відносно.

Таке тлумачення символу збігається з віруванням китайців в те, що всесвіт постійно змінюється. І будучи невіддільною частиною цього світу, ми теж змінюємося.

Два начала - інь і янь - повинні підтримувати певну рівновагу в кожній людині, що дозволить нормально працювати всім органам тіла. Тому метою діагностування в китайській медицині є виявлення порушення балансу життєвої енергії та дисгармонії. Відповідно, лікування повинно допомогти людині відновити баланс цієї енергії, відновити гармонію і здоров'я.

Взаємодія і боротьба цих почав породжують п'ять стихій (першоелементів) - воду , вогонь , дерево , метал і землю, з яких виникає все різноманіття матеріального світу включаючи людину. П'ять стихій перебувають у постійному русі і гармонії, взаємне породженні (вода породжує дерево, дерево - вогонь, вогонь - землю, земля - метал, а метал - воду) і взаємне подоланні (вода гасить вогонь, вогонь плавить метал, метал руйнує дерево, дерево - землю, а земля засипає воду).

УДК 16

ГРИНЬ Світлана, студентка 1 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СПОДІН Л.А.**,
канд. пед. наук, доцент

ЛОГІЧНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Управління завжди здійснюється з метою досягнення довгострокових стратегічних або короткострокових цілей. Прийняття і виконання численних рішень, від якості яких значною мірою залежить ефективність роботи будь-якого організаційного формування, забезпечує реалізацію цілей. Існує відповідна технологія підготовки, прийняття і втілення рішень, тобто сукупність прийомів, способів і методів досягнення цілей діяльності. Наявність відповідного алгоритму прийняття рішень і їх реалізації дає можливість для того, щоб добиватися вищих результатів, поєднувати формальні та евристичні методи.

У формування теорій рішень значний внесок зробив французький філософ і математик Р.Декарт (1596 – 1650), який сформував відомі правила:

1. Починати міркування з простих і очевидних істин. Вважати істинним тільки те, що є абсолютно ясним і визначеним і не може бути піддане сумніву.
2. Ділити складні знання на прості, аж до найпростіших для правильного розв'язання питання (аналіз).
3. Йти від простого, очевидного до складного, неочевидного (синтез).

4. Під час цих операцій на кожному етапі брати до уваги всю повноту висновків і завжди робити перелік настільки повним і огляд усього, що підлягає дослідженню, настільки вичерпним, щоб досягти абсолютної впевненості в тому, що нічого не пропущено. Ці правила лежать в основі методів прийняття рішень і сьогодні.

Метод прийняття рішення – це комплекс розумових і практичних операцій, використовуваних у процесі управління для з'ясування проблемної ситуації, постановки мети, збирання інформації, розробки варіантів і вибору оптимального, прийняття й затвердження рішення та організації його виконання.

Розрізняють загальні та локальні методи, що бувають формалізованими (науково-математичними) та неформалізованими (інтуїтивно-логічними). До групи формалізованих методів входять: програмно-цільові, розрахунково-аналітичні, статистичні, математичного програмування, теоретико-ігрові. До неформалізованих методів належать: дослідні, інтуїції, здорового глузду, логіки, експертних оцінок. Визначальну роль у підготовці та обґрунтуванні господарських рішень відіграють евристичні методи, які є сукупністю логічних прийомів, методичних правил дослідження, пошуку істини, способів реалізації творчого потенціалу особистості. Ці методи активізують та інтегрують мислення, знання, ерудицію, творче начало, фантазію особистості.

Для розуміння процесу оптимізації управлінських рішень важливо усвідомити взаємозв'язок різних методів. При оптимізації одного й того самого рішення може застосовуватися кілька різних моделей, рівноправних між собою за значенням чи підпорядкованих одна одній.

А зробити це управлінець може спираючись на знання теорії та практики процесу оптимізації управлінських рішень та виробивши культуру мислення, що ґрунтується на законах логіки. Отже, усвідомлене використання законів та принципів логіки при відборі, аналізі та передачі інформації, переконливість, обґрунтованість та несуперечливість думок є запорукою ефективного управління, що спирається на прийняття і виконання численних якісних рішень.

*ДІМІТРІЄВА Марія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МАКСЮТА М.Є.,
д-р. філос. наук, професор*

МОВА – НЕВТІШНІСТЬ – РОЗРАДА

Відомий німецький письменник Г. Боль зазначав, що розрада є найціннішим інгредієнтом життя людини ХХ століття, але вона потребує надскладних душевно-духовних зусиль, аби подолати невтішність і тугу.

Визначальну стверджуючу життєстворюючу дарувальну роль в розраді людини виконує мова. На що віддавна привертала увагу філософи. Адже, як наголошував вже згадуваний Г. Боль, чи не вирішальною морально-сенсожиттєвою вимогою до людини є вироблення позиції свідомого ставлення стосовно наслідків, стосовно кожного промовленого нами слова. Тому, на мою думку, ми мусимо ретельно «вивчати свій словник», він є «каталогом наших станів». Вивчення, освоєння свого словника завжди позначені педагогічно-дидактичним смислом: ми при цьому доходимо висновку, що «за кожним словом приховується цілий світ, а отже той, хто оперує словами, зобов'язаний знати, що він приводить у дію світи. Що всім надає свободу подвійній суті слів: те, що тішить та надихає одного, може смертельно ранили іншого».

Важливо у цьому руслі, також, згадати творчість представника римського неоплатонізму Северина Бояція (480-524), який написав книгу «Розрада від філософії», де від імені персоніфікованої Філософії подається діалог із людиною у складних життєвих ситуаціях, сприяючи винаходженню шляхів до розради та вирішенню спокою. Філософія при цьому – у певному смислі є цілителькою – вона не покидає хворого на тугу й розпач і на мить. Більше того, як з'ясували сучасні дослідники, у цій книзі досить легко можна віднайти усі етапи обстеження і лікування хворого. На обличчі Філософії – то гнів і обурення, то ніжне співчуття, то заглибленість у предмет дослідження, то, у перерві між діалогом – «скромна, мовча дійсність».

Вкотре, Філософія як персоніфікована мудрість постає в іпостасі особливої практичної, майже повсякденно-життєвської розрадниці. Вона чітко і переконливо завдяки своїй мові постає здатною служити людині упродовж усього її життя, а особливо ж – за надскладних життєвих обставин. Вона допомагає зберегти силу духу, розсудливість і надію: філософія може тепер проявляти свою функцію спасителя. Адже співрозмовника Філософії спіткала тяжка доля – він опиняється у в'язниці, вислуховує найстрашніший для себе вирок – аби морально підтримати, зцілити душевну недугу, втішити і заспокоїти. Вона має свої «ліки», по суті - єдиний і власний розум, сила логічних міркувань, духовна розважливність, душевна відкритість, щирість, доброзичливість. Але мова Філософії – позбавлена двозначності, послідовна, аргументована, позбавлена будь-якої містики. Її терапевтичним засобом є книги, до яких вона звертається у процесі діалогу, аби бути разом із обездоленим. Вона, зокрема, промовляє: «Хіба ж то чувано, щоб Філософія покинула невинного на дорозі, дозволила йому йти самому, без супроводу?» Філософія зіставляє особисту долю співрозмовника з долею всього світу, з вічністю, з космосом, у якому живе і діє кожна людина. Цим вона завбачливо підводить його до розуміння того, що над світом панує не сліпий випадок. Над світом панує Творець, Божественний Розум, який усе створив і всім керує. А за таких умов людині, як істоті розумній, не слід впадати у відчай, жити в полоні вічного страху і туги.

ДОБРИЦЬКИЙ Ярослав, студент I курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ

Живопис – це вид образотворчого мистецтва, що зображує фарбами предмети і явища реальної дійсності. Специфічною його особливістю є відтворення на площині художніх образів. Українське живописне мистецтво має свою особливу історію розвитку. Воно сформувалося на кращих зразках ренесансної і барокової культур, увібравши найкращі досягнення цього періоду, — багатий декор, позолоту, складну композицію, поєднавши їх з традиціями народної творчості. Разом із тим, українські маляри продовжили традиції візантійського, давньоруського і давньоукраїнського живопису. Тому на іконах зображували запорожців на чолі з гетьманом, студентів Києво-Могилянської академії, а також міщан і селян. Особливість української художньої культури полягає у майстерному розкритті внутрішнього світу людини, її величі і краси, де дійсність показана такою, якою вона є насправді. Наприклад, українські майстри портретного жанру барокової доби прагнули увічнити на полотні не лише зовнішні риси людини, а й передати гідність, статечність, розум, силу волі, а у жіночих портретах – красу, шляхетність, ніжність і силу характеру. У добу класицизму з'являються такі світські твори, у яких пейзаж і побут займають основне місце, оформившись у самостійний жанровий напрям. Варто зазначити, що українські майстри у своїй творчості завжди спиралися на народні традиції та новітні європейські досягнення. У Новітні часи українське художнє мистецтво стало розвиватися на національній основі і поєднуватися з усвідомленням національної ідеї. У зв'язку з цим виникають живописні твори, яким присвячуються українські краєвиди і картини народного життя. Тому перед українським народом постає проблема: як зберегти культурні цінності і примножити глобальні (загальнолюдські), бути – відкритими до нового.

«MENS SANA IN CORPORE SANO»: ЕВОЛЮЦІЯ БОРОТЬБИ

Багато хто розуміє під цим поняттям просто відмову від шкідливих звичок і заняття спортом. Насправді, здоровий спосіб життя – це набагато глибше поняття, це стиль життя і мислення. Саме думки людини становлять основи здорового способу життя. Здоровий спосіб життя – це не просто комплекс оздоровчих заходів, а стан душі людини, її життєва філософія. Це система переконань, яка зачіпає всі сфери її життя: сімейну, соціальну, творчу, тощо. Вона не тільки допомагає забезпечити гармонійний розвиток та зміцнює здоров'я, але й підвищує рівень самого життя.

Саме поняття «здоровий спосіб життя» з'явилося не дуже давно, але дотримуватися його принципів люди намагалися віддавна. Ще у Античні часи, а можливо, й раніше люди знали основи здорового способу життя, от тільки мотивація у них була зовсім іншою, ніж тепер у нас.

Ще в Давній Греції здоровий спосіб життя був тісно пов'язаний з боротьбою та гімнастикою. На Давньому Сході ці види складала єдине ціле. Тому варто розглянути відмінність шляхів фізичної культури Заходу та Сходу.

Європейська боротьба почалася з панкратіону. Легенди називають творцями панкратіону давньогрецьких героїв - Тесея і Геракла. Тесей з допомогою бойового мистецтва, який поєднує удари і боротьбу, переміг Мінотавра, а потім, ставши царем (13 століття до н. е.). Створив Істмійську гру, в програму яких входили і єдиноборства. Геракл продемонстрував техніку панкратіону в сутичці з Немейський левом.

Філософська концепція сходу безпосередньо пов'язана з бойовими мистецтвами, вважає, що все в світі проявляється через енергію Ци. Енергія Ци проявляється через взаємодію протилежних сил, полярностей. Як енергія струму утворюється двома протилежними зарядами, так і енергія ци заснована на протилежно заряджених полярностей.

Концепція бою повинна відповідати внутрішньої складової. Ваша філософія повинна відображати вашу манеру ведення бою. Описувана філософська концепція відноситься до філософії стародавньої школи ушу Шоу Дао. Основний засіб досягнення мети - це гармонія духу і тіла через досягнення спокою, врівноваженості і збалансованості.

Філософія Брюса Лі має назву «філософія води». Філософія води прийшла до Лі після розчарування: йому ніяк не вдавалося досягнути «мистецтво відчуженості», якому його вчив Іп Ман. Ось що Брюс писав з цього приводу: «Коли гострота моєї самосвідомості дійшла до того, що психологи називають подвійним зв'язком, Учитель підійшов до мене і сказав: « Бережи себе, йди природним вигинам речей, будь усунутий. Запам'ятай: ніколи не йди проти ества, ніколи не чини опір безпосередньо проблемам, але контролюй їх, повертаючись туди, куди вони хиллять. Залиш тренування на тиждень - піди додому і подумай про це».

«Провівши багато годин в медитації і духовній практиці, я, нарешті, здався і відправився в одиночне плавання на джонці. У морі я думав про свої тренування. Це розлютило мене - я вдарив по воді. І в цю мить мене вразила одна думка. Чи не вода чи уособлює суть кунг-фу? я вдарив її, але вона не зазнала болю. я знову завдав удар, з усієї сили, - вона знову невразлива. Потім я спробував утримати її. але це виявилось неможливим. Проте вода, найм'якша субстанція в світі, яку можна помістити навіть в крихітний посудину, тільки здається слабкою. насправді вона може зруйнувати найтвердіші матерії на землі. Я б хотів бути водою.

Це не означало «не мати почуттів» - це означало не перейматися і не душити їх наодинці з собою. Щоб контролювати себе, я спочатку повинен прийняти себе, діючи не всупереч своїй природі, а слідуючи відповідно до неї».

Іншими словами, якщо перенести філософію бойових мистецтв на звичайне життя, перш ніж боротися з обставинами, варто спробувати пристосуватися до них. Потрібно бути м'яким, як вода,

сприйнятливим до швидко мінливих обставин. Протягом життя саме приведе тебе на щастя. Опирачись варто тільки воістину сильним бурям. Якщо ж весь час гребти проти течії, швидко виб'єшся з сил і підеш на дно.

ЖИДКОВА Анастасія, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ОБ'ЄКТИВІСТСЬКА І СУБ'ЄКТИВІСТСЬКА ТРАДИЦІЯ У ФІЛОСОФІЇ ТА ЇХ ПРИНЦИПОВА ВІДМІННІСТЬ

Поняття буття пов'язане з поняттям «світ». Тому філософія постійно прагне розв'язати проблему як виник світ, тобто з'ясувати підстави існування світу.

На питання щодо підстав існування світу (способів визначення світу) можливі такі відповіді: світ існує сам через себе, не маючи підстав поза собою; світ існує через Бога; світ існує (визначається) через буття свідомості.

До першої відповіді вдаються матеріалісти, які розуміють під світом сукупність матеріальних речей. Такий світ, на їх думку, не потребує потойбічних причин для свого існування. Матерія вічна, незнищувана, вона лише перетворюється з однієї форми на іншу.

Залежно від особливостей розуміння відношення Бога і світу в філософії сформувалось три концепції – теїзм, пантеїзм і деїзм. Пантеїзм ототожнює Бога і світ. Концепція деїзму стверджує, що Бог створив світ, дав йому імпульс для руху і розвитку і далі не втручається в його справи. І пантеїзм, і деїзм в принципі узгоджувались з науковим підходом до світу, оскільки в них Бог був позбавлений свободи волі. На відміну від них, теїзм вважає Бога духовною особою. Будучи духовною особою, Бог може втручатись в розвиток подій у створеному ним світі.

Пізніше у феноменологічній концепції суще розпадається на різні сфери буття (різні світи) відповідно з актами свідомості, в яких це суще дається. Отже, буття мають не лише матеріальні речі, а й числа, цінності, психічні переживання людини, казкові герої тощо. І це буття підлягає вивченню через такі поняття як: об'єктивний ідеалізм, згідно з якою першоосновою світу є духовна субстанція, яка існує об'єктивно, незалежно від мене (суб'єкта) та суб'єктивний ідеалізм, згідно з яким свідомість людини є творцем об'єктивного світу.

ЗАКАТЕЙ Юлія, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
д-р. філос. наук, професор

«ЕКСЕРТАРНІОЛОГІКА» ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ЯК НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ЗАХІД

Григорій Сковорода – засновник вітчизняної класичної філософії, поет, музикант, просвітителю і педагог, зокрема, у своїй педагогічній діяльності дотримувався принципів високої моральності, любові до своєї батьківщини, гуманізму і демократизму. Наскрізно ж визначальним для педагогічної діяльності Г.С.Сковороди був принцип природного виховання, практична реалізація якого, переконаний мислитель, сприятиме вихованню життєво важливих людських якостей – працелюбства, відповідальності та самостійності, взаємоповажливого відношення у спілкуванні між людьми, в цілому – збагачення людської мудрості. Так, наголошував він, «немає святішого над це слово: слідувати за природою, нести

чин, знайти у бездіяльності насолоду означає те ж робити з Богом, робити справу з насолодою означає ту ж гідність у силі; сила в природі, природа в Бозі, як дуб у зерні перебуває навіки».

Вихованню та освіті, отже, належить істотна роль у формуванні людини моральної, здатної на засадах самопізнання, тобто зрозуміння своїх природних здібностей та схильностей, самостверджуватися у світі.

В арсеналі педагогічної творчості Г.Сковороди представлені найрізноманітніші форми, засоби і прийоми, серед яких і так звані «філологічні виписки», що вперше були оприлюднені відомим українським істориком Д.І.Багалієм у 1894 році. Мислитель наголошує на особливій ролі літератури в освітніх процесах. «Література корисна для теології і для інших занять. Чим більше успіхів досягнеш у вивченні літератури, тим кращі успіхи будеш потім здобувати в теології чи в іншій науці». Але підвищений навчальний інтерес представляють твори, представлені часом, найвідоміших авторів.

Крім того, «слід також додержуватись порядку і вибору, варто читати не так багато щодо кількості, як багато щодо якості». Адже на передні позиції при цьому виходять навик та вміння (які також поглиблюються та зміцнюються завдяки систематичному ознайомленню з літературою) поглибленого завдання прочитаного матеріалу, вміння його виваженого, послідовного осмислення та переосмислення. Бо у протилежному випадку зміст прочитаного засвоюватиметься лише частково.

Тому чи не найважливішою вимогою до читача є не пасивне, індиферентне, незацікавлене ставлення до літератури, але вироблення та постійне дотримання власної, активної інтелектуальної і зацікавленої позиції, а саме: по-перше, «брати від авторів те, що тобі потрібно» і, по-друге, проявляти якість у цьому ракурсі «старанність і пильність».

Вибір книг повинен визначатися, у першу чергу, потребами морально-етичного виховання і самовиховання. Тому серед давньоримських авторів, вважає Г.Сковорода, на підвищену увагу заслуговують твори Цицерона, зокрема діалоги про дружбу, старість і обов'язки, а також книги Вергілія, Горація і Овідія.

Ретельне і відповідальне опрацювання тексту має супроводжуватися конспектуванням. Так зазначається: «Все, що гідне бути відзначене, повинне знайти собі місце у виписках, які називаються короткі виписки, замітки і виписки історичні». До коротких виписок належить те, що не має характеру історії, не випикується докладно, а відзначається лише автор, книга, розділ». У «замітках» повинно випикуватися все, що не належить до історії, однак випикується трохи докладніше. Іншими словами, завдяки «заміткам» поглиблюється та розширюється уявлення стосовно предмета дослідження і, отже, використання «заміток» може надалі повторюватися, завдяки чому зміцнюється позиція дослідника. «Замітки» також включають «звичаї старих часів, епітафії, цікаві описи, афоризми або вислови, які пояснюють детальніше рідкісні речі, гідні подиву, нові, дивні».

Особливо ж ретельно необхідно ставитися до «історичних виписок», до яких «відноситься все, що стосується історії священної, світської, давньої, нової, латинської, грецької, варварів».

УДК 165.64

*ZLOBINA Inga, student of 1st course,
faculty of veterinary medicine of NULES
Scientific advisor VERMENKO A.Yu., Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES*

PHILOSOPHY OF EMPIRICISM IN MODERN TIMES

The common definition of Empiricism, in philosophy, the view that all concepts originate in experience, that all concepts are about or applicable to things that can be experienced, or that all rationally acceptable beliefs or propositions are justifiable or knowable only through experience. This broad definition accords with the derivation of the term empiricism from the ancient.

The concept of epistemological empiricism was formed in XVII–XVIII centuries. In history of philosophy empiricism was performed as idealistic (David Hume, George Berkeley and Ernst Mach, Richard Avenarius, contemporary logical empiricism etc.) this empiricism recognize that the only reality is subjective experience (sensitive, imagination), and as materialistic empiricism (Francis Bacon, Thomas Hobbes, John

Locke, Etienne Condillac etc.), which position was meaning that source of sensitive experience is objective world.

But my task is to open the meaning of modern philosophers of empiricism their views and concepts. And there I want to tell about one of concepts in philosophy (the philosophy of science) which was completed in 70th of XX century, - it is saying «science is philosophy by itself».

Van Fraassen was named to be one of the leaders of the modern philosophy of science. Why him? Such the point is based not only in radicalism. Van Fraassen's constructive empiricism «was not opinion, but it was action» and in its orbit were incorporated foundation of cosmology and quantum mechanics. Van Fraassen is also known for his works in the field of logical semantics. It generalizes the book, laying down the creed of constructive empiricism, based on a solid historical and philosophical base.

Van Fraassen significantly advanced the philosophical analysis of the existence of equivalent alternative theories in physics. Since, generally speaking, a constructive empiricism does not evaluate theories on truth and falsehood, this fact appears not as a fact of competition and struggle for survival. Equivalent theory of «saving» overlapping groups of phenomena, forming a plurality of structures, different modelling sensory facts. The centre of gravity of philosophical inquiry moves to clarify the logic-algebraic relations between these structures. We are «saved» from the temptations dictated by metaphysics, hypothetically answer to 'the question of which of the theories is the best. The best theory is that better, «save the phenomena». «Metaphysical baggage» can help her in this matter, and can interfere with.

As it was written earlier, Van Fraassen opposed a constructive empiricism to realism, orienting theorizing reproduction of how the world works, and research on the discovery of previously unobserved entities. What is very important that he is careful in formulating this alternative. In any case, he does not identify with the position of realism, it is believed that scientific theories, to be accepted, must be true.

Realism, according to van Fraassen, considers that «the goal of science» is to «submit to the theories of the true picture of what the world is», and connects «the adoption of a scientific theory with the belief that it is true».

Constructive empiricism, on the contrary, sees the goal of science in «saving the phenomena», and in fixing, modelling of the observed data. The theory to be adopted, is not obliged to be neither true nor conjugate with the belief that it is true. It is sufficient if the theory is empirically adequate, i.e., it plays at least one of the structures observed facts.

So, Van Fraassen developed a very radical version of the philosophy of science, it should be in their original settings, as he himself points out, phenomenalism of Ernst Mach, conventionalism of Poincare and fictionalism of Pierre Durham. His philosophy of science breaking with the tradition of Descartes, Newton and Leibniz to seek the deep foundations of science, the grounds are not comprehended by science itself, and metaphysics (or theology, as in Newton works).

And why we should listen to the Van Fraassen? Why his new thoughts about empiricism are better and more right than past? Because his thoughts was based not only on knowledge of philosophy but on Math, Physics, Astronomy and more modern knowledge of twenty century. And that's why is so important to look on genius doctrine by modern eyes and brains.

УДК 84.062

ІВАНЦОВ Андрій, студент I курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

ЛЮДИНА І ТЕХНІКА. КОЕВОЛЮЦІЯ ЧИ АНТАГОНІЗМ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Техніка є особливим видом самоствердження, конституювання людини в світі, інструментом пізнання останнього, засобом, що викликає інтерес до власної природи та призначення. Вона є зібранням навичок та вмій, прийомів, методів та операцій у здійсненні цілеспрямованої діяльності, що були акумульовані багатомісячним досвідом.

Метою техніки, а радше її призначенням є перетворення світу природи та світу людини котрі були сформульовані самими людьми у відповідності із власними потребами та бажаннями, а вже сьогодні і забаганками.

Техніка не є метою сама по собі. Вона має цінність тільки як засіб. Самостійність техніки є відносним феноменом. Вона складає основу цивілізації і є органічно вписаною в людське існування. Техніка є пасивною у тому сенсі, що вона не є інтенційною сама по собі цю інтенційність задає її творець – людина. Питання в тому, яка людина її собі підкорить, якою вона себе покаже за допомогою цієї техніки.

Людина була завжди пов'язана з технікою. Вона виробляє та використовує або вживає продукти техніки. Але в той самий час людина є продуктом своєї технічної діяльності завдяки комунікаціям та обміном працею та її результатами.

Техніка у своєму розвитку сьогодні починає наближатися до людського рівня, рухаючись від аналогії з фізичною працею і її організацією до аналогій з ментальними властивостями людини. Чим менше матеріальною, фізичною або наочною є технічна імітація людини, тим важче оволодіти технікою та контролювати її.

Без наявності в техніки певних властивостей, що закладені в її конструкцію під час виготовлення, без певної світоглядно- психологічної та теоретичної основи технічної діяльності техніку неможливо було б використати як у позитивному, так і в негативному планах.

Проблемність у стосунку людини і техніки на сьогоднішній день є більш загостреною у зв'язку з технічною та технологічною потужністю, котра надзвичайно зросла. Кількість людей які включені у взаємовідношення з технікою та наслідками її впливу як на саму людину так і на природу також збільшилася. Інтенсифікація створення нових технічних засобів, розробка новітніх технологій призводить до загострення протиставлення людини і техніки.

Замість очікуваного органічного, гармонічного злиття людини з природою на основі використання новітніх технічних засобів, що посилюють та розширюють природні можливості людини, техногенна цивілізація відірвала її від природи, протиставила її природі. Лише філософський рівень рефлексії здатен скоординувати правильність дій у вирішенні цього протистояння. Потрібно усвідомлювати той факт, що домінантність самої техніки є реакційною по відношенню до людини.

Щоб уникнути ситуації антагонізму між технікою та людиною, а як наслідок і природою як умовою існування передостанньої, людство повинно прийняти новий вектор руху, а саме – коеволюційний, тобто такий за умов якого здійснювався б подальший розвиток та прогрес як людського, природного так і штучного, котре б не обмежувало сферу процвітання живого та реалізацію розвитку штучного. Коеволюційний процес є неможливим без радикальних змін у ментальній сфері кожного суспільства і людства в цілому.

КУДРЕНКО Анна, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ АГНОСТИЦИЗМУ

У філософії, зокрема у теорії пізнання, питання чи спроможна наша свідомість (мислення, відчуття, уявлення) давати адекватне відображення дійсності завжди було і залишається актуальним питанням.

Сьогодні обгрунтовані три основні підходи до вирішення цієї проблеми: 1) гносеологічний оптимізм, який стверджує можливість об'єктивного пізнання світу таким, яким він є насправді, поза людською волею і свідомістю; 2) скептицизм, що висловлення сумнів як у позитивних можливостях пізнання, так і в його повній неспроможності та 3) агностицизм – повністю або частково заперечує пізнаваність світу.

Основоположник німецької класичної філософії І. Кант, вперше спробував пов'язати проблеми гносеології з дослідженням історичних форм діяльності людей, стверджуючи, що об'єкт як такий існує лише у формах діяльності суб'єкта. Головне питання своєї гносеологічної концепції – про джерела та межі пізнання – І. Кант сформулював як питання про можливості апіорних синтетичних суджень, які дають нове знання у кожному з трьох головних видів знання – математиці, теоретичному природознавстві та метафізиці як пізнанні істинно суцього. Вирішуючи ці питання, І. Кант досліджував три головні характеристики пізнання — чуттєвість, розсудок та розум. Він вважав природним, фактичним та очевидним станом мислення діалектику, оскільки існуюча логіка не спроможна задовольнити актуальних потреб у сфері розв'язання природничих та соціальних проблем. У цьому зв'язку І. Кант розподілив логіку на загальну (формальну) – логіку розсудку та трансцендентальну – логіку розуму, яка є початком діалектичної логіки.

Трансцендентальна логіка має справу не тільки з формами поняття про предмет, а й з ним самим. Вона не відволікається від будь-якого предметного змісту, а, виходячи з нього» вивчає походження та розвиток, обсяг та об'єктивну значущість знань. Якщо в загальній логіці головним прийомом є аналіз, то в трансцендентальній – синтез, якому І. Кант відвів роль та значення фундаментальної операції мислення, бо саме за його допомогою відбувається формування нових наукових понять щодо предмета.

Головні логічні форми мислення І. Кант вбачав у категоріях. Будучи апіорними формами розсудку, вони є загальними схемами діяльності суб'єкта, умовами досвіду, які його впорядковують, а також універсальними регулятивами пізнання.

Отже, агностицизм – це напрям у філософії, прихильники якого заперечують пізнаванність суті речей. Агностики протиставляють світ як він нам даний і світ сам по собі. Перший пізнавний, другий принципово недосяжний. Корені агностицизму в принциповій незавершеності процесу пізнання.

УДК 1(091)

КОЛОСОВА Васи́ліна, студентка 4 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - **ДУБРОВІНА О.В.**,
асистент

КОНЦЕПЦІЯ ДОВЕДЕННЯ БЛАГОМИСЛЕННЯ ДО КІНЦЯ ВАН ШОУЖЕНЯ

В даних тезах представлено концепцію доведення благомислення до кінця Ван Шоуженя (Ван Янмін; 1472-1528), яка ідейно домінувала з моменту створення до середини XVII ст. і вплинула на подальший розвиток філософії Далекого Сходу. Ван Шоужень являв собою посередника між конфуціанством і даосизмом. Ця концепція була висунута ним в 1521 р. і об'єднала всі його попередні твердження, в тому числі і про єдність знання та дії. Сама назва об'єднала в собі два поняття: «доведення знання до кінця» (чжи чжи) із конфуціанського канону «Да сюе» та благомислення (один із варіантів перекладу - природне, істинне знання) із «Мен-цзи». Благомислення тотожне серцю, і має великий діапазон значень: душа, дух, пізнання, знання, почуття, воля, свідомість і ,навіть, підсвідомість.

Благомислення властиве всім людям без виключення; всередині кожного є істинне знання – так як навіть найостанніший розбійник знає, що коїть недобру справу. Єдина різниця людей в благомисленні лише в ступені його свободи від страстей.

Благомислення інтимне, його не можна передати іншим, що є наслідком його вродженості. Воно є основою чуттєвого пізнання: сім почуттів є діяльними проявами благомислення та не можуть бути добрими чи злими, вони першопочатково закладені у людському серці, але при їх перенасиченні перетворюються на пристрасті, які заму́тнюють благомислення. Благомислення зумовлює також і раціональне пізнання, і взагалі всяке знання, являючись власним мірилом свідомості, самою довершеномудрістю. Поза благомисленням взагалі немає знання, саме тому благомислення «постійно знає» (чан чжи) та «постійно усвідомлює» (чан цзює).

Благомислення є рефлекторним, ситуативним, оскільки не володіє ні функцією пам'яті, ні функцією передбачення, тому про ці функції Ван Шоужень відгукувався негативно. Що стосується передбачення, то мислитель вважав, що для благомислення немає ні до ні після, тільки тонкі структури теперішнього, але при цьому воно є ключем до всього іншого; передбачення властиве тільки для егоїстичних сердець, так як знаючи щось наперед людина, стає у більш вигідному положенні на відміну від інших. Передбачення було б прямим втручанням у справи «небесного», людина ж повинна втручатися лише у сферу людського, а в ній передбачення стає прямим керівництвом до дії. Крім того «сянь чжи» (передчасно знати) суперечить тезі Ван Шоуженя про єдність знання та дії, оскільки це є знанням до здійснення певної практичної дії. Дане положення має серйозне підґрунтя в китайській філософії – думка про те, що мудрець не прагне пізнати загальні та необхідні процеси в природі. По-друге, те, що стосується протесту проти запам'ятовування, – було протестом проти запрограмованих, завчених дій, захистом спонтанного імпульсу, процесу виявлення власної першосутності і природних знань. Ван Шоужень дискутував із Чжу Си, стверджуючи, що важливе не теоретичне пізнання, а розуміння найважливіших моральних принципів, закладених природою у людині. Мислитель розумів знання як здатність до адекватної реакції, трактував знання з точки зору дії.

По суті, концепція доведення благомислення до кінця Ван Шоуженя є своєрідною програмою самовдосконалення, засади якої базуються на пошуку істинних знань не в зовнішніх джерелах, а в своєму серці. Вона спонукає до найповнішої реалізації вищих моральних ідеалів, істинних знань у всіх сферах життя людини, а не до накопичення знань.

КОНДРАТЕНКО Юлія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
докт. філос. наук, професор

СПОМИНИ І НЕЗАБУТНЄ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНІ КОНСТИТУЕНТИ

Насамперед хотілося б дати визначення поняттю «конституент», щоб мати уявлення про що буде йти мова в даній роботі.

Конституент — з латинської мови *constituens* перекладається як «формувати» або «складати». Найкраще пояснити це на прикладі: коли в предметній області побудована терміносистема, що представляє собою дерево понять (ієрархічний список), де в вузлах знаходяться імена понять, а дуги збирають під поняттям гніздо підлеглих йому понять, то виникає бажання якось назвати всі ці вузли. Їх і називають «конституенти». Отже, конституенти — це будь-який вузол в ієрархічній терміносистемі конкретної предметної області. В нашій статті, аби не лякати читачів, ми замінімо «конституент» словом «складові». Тож тепер ми розглядаємо відомий і зовсім не страшний вислів «індивідуально-особистісні складові», тобто аспекти, які впливають на формування внутрішнього світу індивіда, а конкретно в цій статті ми розглянемо *спомини*.

Індивід — це окремий організм, який існує самостійно, окрема людина, особа, представник роду людського, коли як *особистість* — відображення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування і предметної діяльності. Під «особистістю» розуміють стійку систему соціально значущих рис, що характеризують особу як члена того чи іншого суспільства або спільноти. Деякі теорії особистості не включають в неї біологічні характеристики людини. Більш виваженим є трактування особистості як динамічної єдності біологічного та соціального.

Тільки індивідні якості, тобто притаманні людині задатки, анатомо-фізіологічні передумови, закладають підвалини створення особистості.

Всі ми знаємо, що кожній людині притаманний природний дар — пам'ять. Існування людини без пам'яті неможливе, вона стає невід'ємною частиною життя. Емоційний стан людини певною мірою характеризує

пам'ять, повертає нас до минулих переживань, що можуть супроводжуватись не тільки радістю «зустрічі» з приємними подіями минулого, але і «реанімацією» горя.

На основі пам'яті існує, розвивається та постійно збагачується за змістом такий феномен духовного світу людини, як *спогад*, моменти життя, які людина переносить з минулого у сьогодення. На основі спогадів ми можемо аналізувати свій життєвий досвід з точки зору філософії, психології тощо. Життя швидкоплинне, але завдяки спогадам ми маємо змогу не повторювати помилок минулого, переоцінюємо свої вчинки, збагачуємо досвід. Спогади викликають також різні емоційні почуття: сміх, сльози, радість, роздратування. Для деяких людей спогади — тяжкий тягар, який вони проносять до кінця свого життя, для інших — джерело тепла, спокою та душевної рівноваги. Спогади можуть бути, як писав Михайло Коцюбинський, «солідними і любими, коли в серці мимохить лунає пісня».

У нас є досвід, але ми не можемо його конкретизувати. Цей тип пам'яті давньогрецький філософ Платон та інші філософи до і після нього, називали *ремінісценцією*. Це не спогад, у ньому не має ані сили, ані ваги звичок, ані виразності почуттів, емоції чи думок, котрі ми можемо реалізувати. Ремінісценція подібна до хмаринки, яка тим легше вислизає, чим більше ми намагаємося ухопити її. Спогади завжди будуть пов'язані із душевними і фізичними переживаннями.

Спогади — це і свідоме використання всього досвіду, котрим володіє людина у потрібний момент. Вони пов'язані з тим, що ми відчуваємо у даний час, і охоплюють те, що нас цікавить, привертає нашу увагу. Важливий фактор при цьому — *час*, тому що людина і дух не рівні у часі, вони не починають жити з одного і того самого моменту, і не закінчуються в одну й ту саму мить.

Роллю спогадів у життєдіяльності людини цікавилися ще філософи античного світу. Скажімо, Платон розглядав процес пізнання як анамнезис — пригадування душею, безпосереднього розглядання нею надчуттєвих ідей під час перебування у потойбічному світі.

З точки зору сучасної філософії і психології у спогадах виражається історична пам'ять людини, завдяки якій забезпечується єдність нашої свідомості. Минуле поєднується із сучасністю, охоплює все поточне буття людини і надає йому не лише забарвлення, але й смислу.

Отже, спогади презентують сенс прожитого життя, хороші вони чи погані. Без них все, що відбувається сьогодні, забувалося б нам вже завтра. І цей досвід — наука для нас, аби ми не повторювали минулих помилок, а чинили правильніше, орієнтувалися на минулі успіхи, і намагалися чинити відповідно. Спогади — неповторна книга нашого життя, гортаючи сторінки якої ми здобуємо потрібну нам мудрість, не абстрактну, а конкретну, випробовану на собі. *«Це чарівна одежа, яка від використання не зношується»*, — писав свого часу Роберт Льюїс Стівенсон.

КРАВЧЕНКО Олена, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.С.**,
докт. філос. наук, професор

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІДЕЇ ВИХОВАННЯ У ПРАЦІ КЛИМЕНТА АЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО «ПЕДАГОГ»

У праці середньовічного християнського теолога Климента Александрійського «Педагог» наголошується, що ідеї людської дії спрямовуються «зцілюючим логосом», який вивільнює від рабства людських звичаїв, від язичницького марновірства. А відтак – і від страху перед майбутнім. Значення цього впливу у тому, що воно покликане сприяти зміцненню внутрішньої незалежності на гідності людини, ширшим можливостям її самоздійснення.

Зокрема, у попередніх заувагах до «Педагога», відповідаючи на питання – чого обіцяє навчити Педагог, Климентій Александрійський наголошує на визначальній ролі співчутливого, гуманного ставлення до слухачів, на неприпустимості методів присилування у навчанні, на тому. Що освіта й виховання головним чином повинні мати «умовляючий характер» - розповідями, притчами, переконаннями слухачів, демонстраціями життєзначущості Святого Письма запрошувати слухачів до вищих істин і в такий спосіб формувати «ітинну людину».

«Умовляючий характер має все християнське вчення, воно пробуджує в душі природжене їй пристрасне бажання жити істинним життям. Якщо цей логос є водночас і зцілюючим, і закони ухвалюючим, то й перше, й друге є Його завданнями... Для зручності ми будемо називати його одним словом «Педагог». Галузь педагога – практика, а не теорія і не навчання, а постійне удосконалення – ось Його мета. Життя мудреця, але вченого він прагне зобразити перед нами. До певної міри логос є, безперечно, й вчителем, але це не є його головною метою.

Справа логоса як вчителя полягає, власне, у тому, аби розкрити й пояснити положення віри. Але позаяк наш Педагог є практик, то щонайперше всім займається питаннями мирного життя. Тому, з одного боку, Він закликає до виконання обов'язків, констатуючи найчистіші поняття моральності. А з іншого боку, він привертає увагу сучасного покоління до моральних образів минулого. Але ж і перше, і друге – досить корисне. Першим, зображенням обов'язків – маєтсья на меті виробити послух щодо обов'язків. Другим – демонстрацією моральних зразків, що сприяли б, до певної міри, потребами слугувати вимогам добра, а частково й відволікати від зла. Педагог зміцнює душу лагідними законами – ніби пом'якшуючими ліками та готує хворого до повного вилікування для сприймання істини. Бо ж не одне й те саме (духовне) здоров'я та гнозис.

Гнозис є плодом навчання, духовне ж здоров'я є наслідком впливу цілющого мистецтва. Жоден серед хворих душею не спирається на інтелектуальні здобутки перш ніж вилікується. Добре учню, котрий вчиться, та хворому учню пропонують не одне й те ж саме, а прагнуть одного піднести до гнозису, другого довести до стану вилікування. У випадку тілесних хвороб необхідний лікар, у випадку ж немочі душевної – Педагог, аби він приборкував наші пристрасті. Лише пізніше знадобиться знадобиться й вчитель, котрий здатен привести душу до чистого гнозису, із сприйманням останнього душа стає спроможною проникати також в таємницю християнського вчення. Тому логос постає в різних іпостасях: спочатку – Умовляючим, потім – Педагогом, і зрештою – Вчителем. Тому нині логос є усебічним другом юдей, бо поступово підводить їх до спасіння, намагаючись надати нам цілком досконале виховання, а тому Він чинить прекрасно та достатньо по-господарському».

Крім того, у праці Климента Александрійського «Педагог» зазначається, що «логос є Педагогом і чоловіків, і жінок».

При цьому також наголошується, що добродійність «повинна бути справою як чоловіків, так і жінок».

Бо ж, якщо у чоловіків та жінок «Бог один і той же, то вони обоє мають того ж самого Педагога».

КУРІЛКО Дарина, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.С.**,
докт. філос. наук, професор

ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ Г.СКОВОРОДИ І СУЧАСНІСТЬ

Ідеї етнопедагогіки було наскрізними для педагогічної діяльності Г.Сковороди. Представлені в системі сучасної освіти і виховання педагогічні роздуми та принципи українського мислення і понині позначені високою людяністю, гуманізмом, оптимізмом та демократизмом – традиційно притаманними вітчизняній ментальності рисами.

Відтак, у світлі цих ідей вимальовується образ індивідуальної особистості, життєздійснення якої, є осмисленим і визначальним, яка усвідомлює свою причетність до спільноти, для якої визначальним є передавання почуття гідності людини, котра посідає відповідне місце у «милосердній природі». Коли, закономірно, і навчально-виховна діяльність розглядається як розвиток, удосконалення, підсилення індивідуальності, як духовно-моральне вирощування природних обдарувань та схильностей.

Отже, погляди Г.Сковороди відзначені антропологізмом, за яким людина – центр світу, тому першочерговим є завдання внутрішнього вивчення людини : бо ж при цьому чітко розмежовується людина емпірична та людина умоспоглядальна. Остання і є предметом філософських пошуків Г.Сковороди, трансформованих у його педагогічних принципах, які, своєю чергою істотно пов'язані з етнопедагогікою.

Але, як на наш погляд, гармонійне поєднання зазначених аспектів діяльності і світогляду Г.Сковороди було уможливлене завдяки тому, що український мислитель першим у новітній філософії, як визначають сучасні дослідники, змістовно висвітлив проблему людської цілісності. Він визначає, обґрунтовує умови, шляхи і засоби гармонійного поєднання чуттєвості, волі і розуму – як утвердження людської особистості.

Духовність людини Г.Сковороди відзначена визначально-пріоритетним прагненням до утворення своєї сродності. Принцип природовідповідності є глибоко переосмисленим та сприйнятним у його важливіших життєспрямуваннях, орієнтованих на повноту людини, людську цілісність, витворені багатостолітньою національною культурою і педагогікою.

При цьому мислитель постійно відмежовується від праці «несродної» як у кінцевому рахунку спрямованої на пригнічення, нівелювання особистісних якостей індивідуальності.

«Несродний труд», за Г.Сковородою, набагато трудомісний порівняно з працею «сродною», більше того – «легкою і приємною».

На підвищену педагогічну увагу заслуговує нині намагання українського мислителя екстраполювати «стан щастя», як життєвого вірування та переривання стану блаженства на всю природу. Це – стан, що на його переконання, може бути спільним для усього живого суцього, що, отже, може поєднувати суще як таке, тому природа ним мислиться як «милосердна», бо ж вона «дбайливим своїм помислом виготовила все те, без чого не може здійснитися щастя» - і людини, і кожної найздібнішої живої істоти.

Стосовно ж людини, треба враховувати, що реальний стан її щастя і її уявлення про щастя різняться, більше того - одні можуть суперечити другим.

Особливому осуду філософ піддає «загальні», тобто «світські» уявлення про щастя, коли останнє найчастіше пов'язують із грішми. Але ж якраз гроші щоразу призводять до втрат. Між тим, «щастя нещасливим не робить».

Тому, якби щасливий людині потрібне було багатство, то «Боже милосердя обсіпало б її багатством».

УДК 140+172

КОСТЮЧЕНКО Ангеліна, студентка 2 курсу
юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ЯК ЗАЛИШИТИСЬ ЖИВИМ ПІСЛЯ СМЕРТІ?

Напевно кожна людина хоч раз замислювалася над питання свого життя і про неминучу смерть. У цьому контексті постає питання щодо цінностей самого нашого існування на цій землі. Кожен з нас протягом свого буття ставить перед собою конкретні цілі, які потім ми сприймаємо як сенс, а саме те, заради чого взагалі жити. Життя має тільки ту цінність, якою чи хочемо його наділити. У кожного це, щось індивідуальне: сім'я, кар'єра, гроші, самореалізація, творчість, краса тощо

Якщо узагальнювати, то життя – це час в якому ми реалізуємо себе як особистостей, залишаючи щось після себе. І саме залишити щось після себе і є, на мою думку, головним сенсом життя кожного з нас. Ми повинні максимально використовувати цей час з користю, не втрачаючи жодної можливості наповнити її сенсом, що в свою чергу накладає на нас відповідальність.

Філософія наставляє на нас на те, щоб ми були гідними дарованого нам випадку нашого життя і розпорядилися ним належним чином, тобто із думкою про сенс, життєві вчинки, відповідальність, реалізацію себе і своєї свободи.

Важко розмірковувати про людське життя, адже це настільки багатогранне явище, що ніяких слів не вистачить, щоб розкрити його сутність. Найвидатніші філософи в усі часи намагалися зробити це,

проте, як на мене, найкраще це вдалося митцям, які за допомогою мови образів, звуків, фарб наближаються до розгадки великої таємниці життя.

Наприклад творчість надає сенсу нашій діяльності, що слугує вагомою сходинкою особистісної самореалізації. Висловлюючи свою точку зору ми підкреслюємо свою індивідуальність. Взагалі творчість усіх часів виражає індивідуальність кожного автора який наголошував на тій чи іншій своїй думці, яку він хотів донести до конкретної аудиторії читачів. Як говорять: «те, що написано на папері – вічне».

Щодо свободи, то вона виникає й утверджується у світі в дещо незримому, але чітко означеному образі права: у формі правопорядку, відповідальності, дозволів та заборон, правопорушень. Люди вільні в міру їх рівності і рівні в міру їх свободи. Цим ми підкреслюємо свою відповідальність й свідомість, що в кінцевому етапі забезпечується совістю і трансформацією відповідно до конкретних цілей.

Людина повинна робити і бажати кращого і доброго, інакше всі її зусилля були марними.

Підсумовуючи можна стверджувати, що життя – це безцінний дар яким ми можемо розпоряджатися на свій власний розсуд. Роблячи своє життя розумним та осмисленим ми заповнюємо його свою самовідданою працею на благо усього людства проявивши його в своїх добрих вчинках і думках.

Вибір сенсу життя кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації.

Саме близькість смерті підштовхує нас на замислення того, заради чого ми жили, що ми зробили або встигли зробити. Головне вчасно це зрозуміти і усвідомити, бо навіть прожити мить заново, повернути чи виправити щось буває часто вже просто неможливо.

УДК 167

КОЗЛОВСЬКИЙ Максим,
факультет електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – СТОРОЖУК С.В.,
д-р. філос. наук, доцент

ДІАЛОГІЗМ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ЗАСАДА СУЧАСНОЇ НАУКИ

Становлення постнекласичної науки супроводиться розширенням епістемологічного горизонту. Адже, в той час як класична наука прагнула дослідити характеристики об'єкта «самого по собі», без вказівки на засоби його дослідження, сьогодні, наука запорукою об'єктивності вважає чітку фіксацію взаємодій об'єкта з засобами спостереження й врахування при його описі особливостей засобів спостереження (типів вимірювальних пристроїв). Таким чином до проблематики природничих наук входить тема розуміння.

Запорукою розуміння виступає діалог, який постає не лише як розмова двох, а, на думку представників діалогічної філософії, зокрема, Ф. Розенцвейга, О. Розеншток-Хюссі, Ф. Ебнера, М. Бубера, М. Бахтін та ін., як «спосіб буття». Звернемо увагу, що розвиток діалогічної філософії на початку ХХ ст. був тісно пов'язаний з критикою класичної соліпсично-монологічної орієнтації класичної філософії з її спрямованістю на усвідомлення об'єктів («Воно») та на саму себе («теоретичність»). В свою чергу, нове відношення, що продукувалося діалогізмом, повинно було базуватися на відношенні (а не на пізнанні) й орієнтуватися на вчинок, а не залишатися на рівні споглядання. Дійсне «Я» - результат спонтанної спрямованості людини на щось Інше (Іншого), що знаходиться за межами «Я». Зокрема, Ф. Розенцвейг стверджував нову основу мислення - «мислю, отже, говорю», така думка постає як думка для Іншого. В свою чергу, М. Бубер акцентував увагу на тому, що «Ти» різних істот самостійні й різноманітні, у той же час він порушував питання про сферу «між», у якій (а не в суб'єктах або речах) виникають справжні змісти.

Звернемо увагу, що саме М. Бубер одним із перших створив діалогову онтологію, яка залишається актуальною до сьогодні. Вона відповідає духу часу і, крім того, узгоджується з тенденціями внутрішньонаукової динаміки, оскільки за М. Бубером, через діалог ми долаємо світ «досвіду» і входимо

в світ «стосунків», адже наука (починаючи від неklasичної) розкриває не «об'єкти самі по собі», а їх взаємини.

Пізнавальне відношення до світу на основі проектно-конструктивних засад пізнання М. Бубер інтерпретує як відношення «Я-Воно». Коли ми дивимось на світ як на скупчення необхідних нам предметів і знарядь, коли описуємо Світ як просторово-часову структуру, ми підкоряємося установці «Я – Воно» і використовуємо відповідну мову. Але можливе інше відношення – діалогічне. Можна звертатися до предметів, людей, до Бога як до «Ти» - особи, друга. «Я – Ти» є новою ментально-культурною доктриною, яка носить назву «діалогічної», на протигагуь «монологічній» (термінологія М. Бубера). Світ, що постає через відношення «Я – Ти» - та ж сама реальність, яка присутня у відношенні «Я – Воно», тільки сприймається вона інакше.

Зважаючи на те, що сучасна наука, орієнтована на вивчення об'єктів, що саморозвиваються, таких як складні природні комплекси – біосфера, ноосфера, вимушена включати у внутрішньонауковий контекст те, що раніше прагнула елімінувати – людину. Ці об'єкти названі «людиновимірними», відтак у них не існує позиції зовнішнього спостерігача. Раніше дана гносеологічна ситуація характеризувала тільки гуманітарне знання. Наприклад, ще М. М. Бахтін відзначав природничонаукову і гуманітарну відмінність, зазначаючи, що точні науки – це монологічна форма знання: інтелект споглядає річ і висловлюється про неї. Тут тільки один суб'єкт – що пізнає (що споглядає) і говорить (що висловлюється). Йому протистоїть тільки безмовна річ. Будь-який об'єкт знання (зокрема, людина) може бути сприйнятий і пізнаний як річ. Але суб'єкт як такий не може сприйматися і вивчатися як річ, оскільки як суб'єкт він не може залишатися суб'єктом, ставши безмовним, отже, пізнання його може бути тільки діалогічним.

Відтак, зважаючи на людиновимірність об'єктів сучасної науки, варто звернути увагу, по-перше, на обмеженість тривалого протиставлення методології гуманітарного та природничого знання, по-друге, на те, що істинне пояснення «людиновимірних» об'єктів не тільки допускає, але і передбачає включення аксіологічних (ціннісних) чинників до складу пояснюючих положень.

УДК 091

КОСИЙ Олексій, студент
факультет електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СТОРОЖУК С.В.**,
д-р. філос. наук, доцент

«ФІЛОСОФІЯ АБСУРДУ» А.КАМЮ

Однією з найвизначніших філософських течій ХХ ст. є екзистенціалізм, представлений роботами С. К'єркегора, М. Хайдегера, Ж.П. Сартра, А. Камю та ін.. Ці дослідники працюючи в кризовий період історії людства представили не лише оригінальні онтологічні концепції, але й дали світоглядні орієнтири людському буттю.

Одним із найбільш оригінальних представників західноєвропейського екзистенціалізму по праву вважають А. Камю, який сформував власну філософську концепцію даючи відповіді злободенні проблеми дня – світоглядну кризу, пов'язану з гітлерівською окупацією, реакцією на яку й стала його філософія абсурду.

Абсурд – це єдине відчуття, яке, на думку А. Камю, характеризує буття людини. Це відчуття здатне народитися раптово, варто лише людині випасти з щоденного механічного існування і усвідомити своє життя, у неї неодмінно виникає питання, чи варте життя того, щоб його прожити? Загалом А. Камю визначив абсурд як «метафізичний стан людини в світі», отже як основну проблему людського буття. Цікаво, що абсурдність не є онтологічною категорією, іманентною світобудові – вона є породженням самоусвідомлення людини в світі: «Виявити абсурдність життя - аж ніяк не завершення, а тільки початок. Нас цікавить не це відкриття як таке, а його наслідки й правила поведінки, що з нього випливають»

Суттєво, що абсурд за А. Камю, постає висхідним постулатом, а не висновком, який випливає з аналізу дійсності, а відтак, абсурдним слід вважати не лише світ, а й усі категорії людського буття: абсурдне життя, абсурдне самогубство, абсурдна свобода і т. д. В основі ж цього абсурду лежить зіткнення людини зі світом. Світ же сам по собі не є абсурдним.

Варто наголосити, що для А. Камю, було важливим не стільки показати абсурдність людського буття, скільки окреслити можливі виходи з нього. В цьому контексті, дослідник наголошує, що позбутися абсурду можна лише через самогубство – фізичне чи філософське. Поза людським розумом, - пише А. Камю, - немає абсурду. Отже, разом зі смертю зникає й абсурд, як і все інше. Абсурд існує лише в людській свідомості, він виникає з протистояння людської свідомості нерозумному світові, з усвідомленням людиною своєї «закинутості» і минулості. Зникає людська свідомість (сама людина) – зникає абсурд, але це не той вихід, який прагне знайти Камю.

Шукаючи вихід із всепроникаючого абсурду людського буття, А. Камю приходять до ідеї «бунту», який стає головним наслідком абсурду. Бунт, вважає А. Камю, породжується усвідомленням побаченого абсурду, усвідомленням несправедливої, незрозумілої долі. А його метою є перетворення. Естетика бунту, яка прийшла на зміну естетиці абсурду, перейняла її досвід трансформуючись з міркування в дію.

Бунт у Камю – це дія. У трактаті «Бунтівна людина» він досліджує історію бунту протягом двох століть. Це історичний бунт і метафізичний бунт. «Я бунтую, значить ми існуємо» – для того, щоб жити людина повинна бунтувати. Метафізичний бунт – це повстання людини проти своєї долі, свого призначення, це бунт проти самого світопорядку, це виклик несправедливості, це і виклик абсурдові.

Варто наголосити, що ідея абсурдності і бунту проти нього, була актуальною не лише у середині ХХ ст., але й набрала нових обрисів у наш час, який вимагає нових підходів до осмислення ролі та значення людського життя, та боротьбу за нього.

КАЛЬЧУК Володимир, СТАХОВ Денис
студенти 2 курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МУДРАК В.І.,
канд.філос.наук, доцент

ТВОРЧІСТЬ ТОМАЗА КАПАНЕЛЛИ ТА ГАЛІЛЕО ГАЛІЛЕЯ ЯК ВИДАТНИХ ДІЯЧІВ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ У ФІЛОСОФСЬКОМУ СПРЯМУВАННІ

Томазо Кампанелла (1568 - 1639 рр.) виступав проти суспільного ладу, в якому люди поділені на багатих і бідних, висловлювався за справедливе облаштування суспільства, де кожному буде дана можливість брати участь у праці й всебічно розвиватися. Описуючи могутність природи, мислитель заявляє, що світ - це книга, в якій вічний розум реалізує свої думки. Всесвіт - велика тварина, який слід вивчати для того щоб мати з цього користь. Він дійшов висновку, що у світі постійно відбуваються зміни, народження нового. Пізнати світ можливо лише у тому випадку, коли ретельно спостерігати за характером його змін. Зростання розумових здібностей людини позитивно вплинуло на вдосконалення можливості пізнання світу, охоплюючи всі таємниці природи. Кампанелла вважав, що вчений має оволодіти галузями природничих та моральних наук. Оволодіння ними забезпечить досягнення досконалого знання, можливості проникнути в сенс природи. Безконечне буття природи проявляється в кінцевому пізнанні людини. Оскільки природа складніша, ніж людина чи тварина, то виникає необхідність створити науку про повну творчу можливість і віру у творчі сили людини. Мислитель відкидає сумнів і скептицизм про пізнання природи, стверджує що вони не забезпечують позитивного знання. Він вірить у те, що позитивні результати будуть лише там, де людина сміливо досліджує природу. Природу визначає як «скульптурний образ Бога», але, водночас, визнає Бога творцем природи. На його думку, тотожності між Богом і природою немає, оскільки природа - лише одна із форм божественного одкровення. Така позиція є компромісною і укладається у філософську конструкцію

пантеїзму. У поглядах на суспільство Кампанелла висловлював і захищав ідеологію плебейсько селянських мас. Він вважав, що людський рід єдиний, всі люди від природи мають однакові здібності, а тому й повинні володіти однаковими правами й знаходитись в однаковому економічному становищі. Вірив у те, що це відбудеться в майбутньому соціалістичному суспільстві. На його думку, розвиток суспільства здійснюється по колу, як вічний «коловорот». Тому можливе повернення до тих форм, порядків, що вже мали місце в історії.

Галілео Галілей (1564 - 1642 рр.) вважав себе прибічником вчення М. Коперніка. Своїми працями завершує розвиток науки й філософії епохи Відродження. Він вважав, що лише розум і досвід є верховними критеріями новостворених думок. Тому його називали основоположником досвідного природознавства. Опираючись на експеримент і досвід, піддав гострій критиці аристотелівську космологію. Зібрані ним матеріали, його спостереження обґрунтували правильність поглядів Коперніка стосовно того, що Земля та інші планети обертаються навколо Сонця. Мислитель стверджує і те, що Земля обертається не лише навколо Сонця, а й навколо власної осі. Світогляд Галілея - механістичний матеріалізм. Він вважав, що при дослідженні природи необхідно «виходити не із авторитету Біблії, а із досвіду і логічних роздумів». Релігія повинна мати справу з вірою, а наука - з природою. Тому немає підстав «гвалтувати» природу, заперечувати досвід, «ігнорувати логічні роздуми». Галілей довів вічність і незнищенність матерії. Проте заперечував повне перетворення речей, однієї в іншу. Вважав, що ніщо не знищується і нове не народжується з нічого. Він також доводив, що всюди на Землі, Місяці, Сонці має місце одна й та ж матерія, із котрої складається весь світ. Матерія, на його думку, складається із безлічі «маленьких тілець визначеної величини, котрі володіють визначеною швидкістю». Матеріальні тіла розрізняються, головним чином, кількісно.

УДК 101.2

КАПЛУНОВ Владислав, студент I курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **КУЛЬТЕНКО В.П.**,
канд. філос. наук, доцент

СХІДНИЙ І ЗАХІДНИЙ СПОСОБИ ФІЛОСОФУВАННЯ

Філософія розвивалася у протистоянні цивілізацій. Історично відомо, що стародавні грецькі філософи мали тісний зв'язок із східними мудрецами. А з іншого боку, на античний світ впливали образи Стародавнього Сходу. Порівнюючи ідеї Східної та Західної філософії можна побачити між ними різницю і зробити висновки. Я вважаю що, філософія була рушійною силою для удосконалення життя людини в суспільстві. Вона заперечувала загальні принципи і спонукала до їх перевірки.

Для філософії проблема «Схід-Захід» постає перш за все як проблема пошуку глибинних засад та механізмів діяльності людського інтелекту, адже з точки зору фізики всі люди живуть у єдиному космосі, проте, виявляється, що сприйматися, розумітися та осмислюватися він може неоднозначно.

В історії особливості західного та східного типів мислення зводять до більш загальних особливостей типів цивілізацій, а останні Р.Генон класифікував як традиціоналістські (східні) та прогресистські (західні).

Так, східна філософія орієнтується на вихідні канонічні джерела, що регламентують функціонування усіх сфер суспільного життя (Коран, Веди, китайське П'ятикнижжя), цінує найбільше те, що освячене віками, намагається підпорядкувати індивідуальне цілому або навіть розчинити індивідуальне світовому цілому.

При тому стиль східної філософії ближчий до художньо-образного, ніж до наукового, а сама філософія максимально наближена до морального повчання та навіть техніки людського удосконалення. Західна філософія, навпаки, тяжіє до раціонально-логічних та аналітичних досліджень, теоретичних систематизацій, має абстрактно-понятійний характер і виходить із певної автономності основних сфер як індивідуального, так і суспільного життя. У зв'язку із цим західна філософія має переважно індивідуальне спрямування і постає саме індивідуально-особистісним засобом життєвого самоутвердження.

Із розглянутих відмінностей стає зрозуміло, чому саме західна філософія сприяла виникненню сучасної науки, а східна філософія сформувала привабливий образ "гуру" — духовного вчителя, наставника життя; чому західна філософія цінувала оптимістичний активізм, а східна була більше просякнута відстороненим життєвим спогляданням, сповненим зачаруванням грандіозністю світобудови як у просторі, так і в часі.

Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Європа відкрила для себе своєрідний, у чомусь екзотичний і багато в чому незрозумілий світ давньосхідної філософії. З того часу інтерес до неї не згасає. У чому секрет цієї привабливості давньосхідної філософії? Який особливий філософський акцент вносить вона у філософію узагалі? Основні відмінності між східними та західними типами цивілізацій можна показати в порівнянні

Західна і східна традиції суттєво різняться між собою.

Західна філософія базувалася на взаємозв'язку людини із зовнішнім світом. Людина вважалася частинкою великого світу, яка пізнавала і досліджувала його. У Європі філософія була пов'язана з релігією, але мала чітке розмежування. Західна філософія більше спиралась на науку.

Людина в західній філософії, дотримуючись загальних принципів, могла висловити своє власне ставлення до того чи іншого у світі.

Також західні філософи схильні до раціонального, аналітичного, логічного послідовного мислення.

Східна філософія, натомість, вбачала Людину центром Світу. Людина створювала світ, в якому вона хотіла перебувати. Філософія сходу тісно переплітається з міфологією і релігією того часу. В китайській та індійській філософії панують не особи з власною думкою, а школи з єдиними принципами.

Ще важливими особливостями є:

- відданість традиціям, цінування старого, освяченого віками, орієнтація на минуле (традиціоналізм).

- Самозаглиблення, прагнення віддатись природному ходу речей.

- Образний, притчовий, афористичний стиль мислення.

Я більше схильюся до філософії західного стилю тому, що вона мала більш раціональне пояснення світобудови, яке має наукове підтвердження.

Також в західній філософії людина могла проявити себе як індивідуальність і висловити свою власну думку.

УДК 101.2

КІПТЕЛЬ Тетяна, студентка 1 курсу

факультету захисту рослин, біотехнології та екології

Національний університет біоресурсів і

природокористування України

Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,

канд. філос. наук, доцент

СМЕРТЬ СОКРАТА

У кожного з філософів своя доля, їх спіткають не тільки успіхи та визнання. Цікавою та трагічною була доля Сократа, що загинув через те, що був не як всі. Ціллю філософських вчень Сократа була допомога людям. Він переконував, що якщо людина вважає, що має на все готові відповіді, то така людина для філософії загублена. Адже людина не має куди рухатись, шукаючи відповіді на якісь з питань. Він уважав: перш ніж пізнати щось, треба збагнути, що нічого не знаєш: «Я знаю, що нічого не знаю...» Сократ вмів чітко вести бесіду, логічно дискутувати. Ми багато чули про Сократівські школи, але мало хто знає, що він не брав гроші за своє навчання. Але учні в подяку приносили йому: одяг, їжу, різні подарунки, тощо. Проте, не все було в житті Сократа безхмарно ...

Весною в березні 399 р. до н. е. Сократ представ перед однією з 10 палат суду присяжних. Сократу було пред'явлено звинувачення, що містило 3 пункти:

1) безбожництво Сократа («він не шанує богів, яких шанує місто, а вводить нові божества»);

2) введення ним якихось нових божеств («Переступає закон і даремно старається, твердить, що під землею, і те, що в небесах, видаючи брехню за правду і інших навчаючи того ж»);

3) розбещення молоді («Береться виховувати людей і заробляє на цьому гроші»).

За всіма цими пунктами Сократ звинувачувався саме в державному злочині, позаяк за афінськими уявленнями і шанування богів, і виховання юнацтва відносилися до справ державного значення. По першим двом пунктам звинувачень Плутарх повідомляє: «Діопіф вніс пропозицію про те, щоб люди, які не шанують богів чи розповсюджують вчення про небесні явища, залучалися до суду як державні злочинці».

По третьому пункту звинувачення Сократа в «розбещенні молоді», судячи з усього, малося на увазі, по-перше, «спокушання» шляхом навіювання їм в ході бесід власного ставлення до богів, поширення злочинних поглядів, зазначених в двох перших пунктах звинувачення, і, по-друге, «спокушання» юнаків «учнів» з істинного шляху виховання їх в відданості демократичним засадам та порядкам афінського полісу.

На суді Сократа як тільки не вмовляли друзі та родичі, але він відмовився від захисту адвоката й сам взявся себе захищати. Він навіть не намагався себе виправдати, не просив нікого, щоб над ним змилювався. Сократ був впевнений, що йому, як людині в такому віці (а йому було на той момент 70 років) і з його репутацією мудреця було непристойно принижуватися і просити в судді поблажливості, щоб тим домогтися своєї волі. Для нього це було у вищій мірі аморально.

Більшістю голосів на суді було вирішено, що Сократ винен. Залишалось визначити покарання. За афінським законом суд у цьому не мав власного голосу, а повинен був вибирати між покаранням, пропонованим обвинувачем, і тим, яке призначає собі підсудний сам. Оскільки Меле і його товариші вимагали смертної кари, то черга була за Сократом. У даному випадку можна було б запропонувати вигнання - вельми суворе покарання, на якому суд, після деяких роздумів, ймовірно, зупинився б з уваги до віку Сократа і його заслуг в минулому. Його друзі намагалися просити, щоб він попросив вигнання; але мудрець вперто відмовлявся. Він згоден скоріше вмерти, аніж поневірятися на старості років по чужих країнах, адже, він так любив Афіни, виїжджав з них лише один раз, коли була війна.

Вирок був фатальним для Сократа, йому була призначена смерть через отруєння. Почувши вирок, Сократ покірно опустив голову, показуючи, що він зрозумів. І промовив останнє своє слово тихим голосом. Він м'яко дорікнув суддів за те, що вони не могли почекати, поки він, старий, похилий, помре природною смертю. Для нього померти нічого не значить: зло не може торкнутися чесної людини ні за його життя, ні після смерті. «Отже, - підсумовує він словами, що дихають глибоким роздумом, - час розлуки настав: ми розходимося - я, щоб померти, а ви - щоб жити; але що краще - знає один лише Бог».

Сократу не судилося померти на наступний день, як це належало: корабель, який афіняни щорічно відправляли в Делос на свято Аполлона, тільки відплив, а за його відсутності не могла відбутися ніяка смертна кара. Сократ просидів у в'язниці з кайданами на ногах цілих тридцять днів, але, він мав можливість щодня бачити своїх рідних і учнів і розмовляти з ними як і раніше. Є версія, що за три дні до того, як мала все ж була виконана смертна кара, до Сократа прийшов його багатий учень Критон, який повідомив, що він підкупив тюремника і запропонував йому втекти. Але Сократ відмовився з поваги до законів. Про це пише лише Платон, учень Сократа, ми не можемо говорити, що це дійсно правда.

В день смерті з Сократом була його дружина і діти, він з ними попрощався і попросив їх піти, щоб вони не бачили його кончини.

Йому принесли чашку з цикутою та він випив її. Всі його учні почали плакати, лише Сократ робив вигляд, наче нічого не сталося. Після цього, згідно з настановами тюремника, Сократ почав ходити по кімнаті, поки не відчув тяжкості в ногах. Він ліг на ліжко, а тюремник час від часу підходив до нього, обмацуючи йому ноги і запитуючи, чи відчуває він їх. Отрута діяла, починаючи з кінцівок, і по тому, як нечутливість поширювалася все вище і вище по тілу, можна було судити про поступове згасання життєвих функцій організму. Сократ, звернувшись до Критону, попросив його не забути принести Ескулапу в жертву півня – на знак зцілення. Критон обіцяв, але коли він запитав, може йому ще чогось треба, відповіді вже не було.

Так помер Сократ – один з найдивовижніших людей, якого коли-небудь знало людство...

ФИЛОСОФИЯ ИНДИИ

Это Индия. Это страна, где надо всем
властвует сердце.

Грегори Дэвид Робертс. Шантарам

Индия – страна, где философия и религия сливаются в единое целое. Национальной религией в Индии является индуизм, своими корнями прорастающий к ведической цивилизации, что в свою очередь ассоциируется с Ведами - священными арийскими письменами. Помимо индуизма(80%) в Индии представлено еще множество религий. Самыми распространенными есть Ислам(13%), Христианство(2%), Сикхизм(1.8%), Буддизм(1%), Джайнизм(0.5%) и т.д.. Даже в религии Индия не теряет свою славу страны контрастов: так как здесь сосуществует религии сравнительно молодые, такие как ислам, и самые седые (старые) религии - буддизм, сикхизм, джайнизм, христианство.

Философия для индуса это диалог с традициями, истоками, предками который находится вне времени. Жизнь в Индии соткана из мифов, легенд, прозрения пророков, и вдохновляющей поэзии вед. Все древние школы философии, как и раньше, имеют своих учеников и послушников.

Сегодня в мире познания и информации, таинства старых учений очень легко просачиваются в современный мир. То что для кого-то является частью культуры, становится модным и современным, а иногда и приживается с корнями, у людей которые еще вчера не знали об Индии ничего, кроме того, что там снимают индийское кино с песнями и танцами. Вот так и произошло с индийской философией и культурой. Ее беспощадно распотрошили и растащили по всему современному миру: студии йоги, ведическая кухня, медитации, мантры на счастье, успех, деньги, татуировки мандалы на каждом плече и т.д. А ведь по сути вся философия Индии, за малым исключением, есть философия саморазрушения.

За пример хочу взять малоизвестное учение. Во всяком случае, встречающееся реже, чем буддизм или иудаизм, но имеющее огромное количество учеников и не менее интересное – Санкхья. Ортодоксальная система философии Индии. По древним рассказам, основал ее Капила (7 ст до н.э.) личность легендарная. Его величали сыном Брахмы, воплощением богов Вишну(проникающий во все) и Агни(огонь). Возможно так как Капила был воплощением именно двух богов, сущность его учения стала дуалистичной и делила все и вся на два прародителя: паракрити (материю) и пурушу (дух). Это и есть инь и янь; анима и анимус; ор и кли; только под другим, более интересном в каком то смысле, углом.

Пуруша (чистое сознание) есть что-то, что не в состоянии представить себе человеческое воображение. Ни бог, ни дух, ни живое существо, что-то вечное, некая мысль (сознание) неизменная самостоятельная, которая не развивается (так как есть всем) а только проявляет свои качества в зависимости от сложившихся обстоятельств и созерцает существование паракрити. Безмолвный свидетель метаморфоз пракрити.

Паракрити (причина, материя) материальный мир, струны, от которых меняются качества паракрити . Не менее важен чем пуруша ведь без него нет движения сознания. Она как бы является материальной причиной создания Вселенной.

В текстах санкхьи пуруша описывается как «безногий», сидящий на плечах у «слепой» пракрити.

Паракрити (мир) состоит из трех гун: саттва (радость, свет), тамас (безразличие) и раджас (энергия возбуждение). Только сочетание имеет место быть, ни одна не может существовать сама по себе.

Человеку нашего менталитета сложно осознать, что следствия могут находиться в самой причине, а не возникают из нее. Под действием определенных гун следствия проявляются в причине.

Материя все время на всех этапах работает на сознание: дает ему опыт и возможность действовать, возможность страдать и радоваться. Этим же материя служить окончательной цели - прекращению всех страданий и полного очищения, освобождению от материальной оболочки. Сознание

— бесконечная, вездесущая реальность, не обусловленная пространством или временем сущность духовного бытия человека.

И тут мы подбираемся к такому, казалось бы, понятному термину, как реинкарнация. Сознание из цикла в цикл заключается из одного сосуда в сосуд в каждом из которых оно начинает существовать заново, как в наказание за прошлые ошибки, как еще один шанс их исправить. Прекращение таких страданий возможно только полным осознанием истиной природы сознания, понимая его принципиальную разницу от материального мира.

Сознание, что достигло освобождения, больше не подвергается изменчивости судьбы, как тело и чувства, а спокойно существует в самом себе, как беспристрастный свидетель жизни. Так и материя, выполнившая свою миссию, прекращает дальнейшее развитие. В «Санкхья» сказано: происходит подобное к тому, как танцор после выступления перед зрителем перестает танцевать и идет, так и материя перестает действовать и разворачивать мир.

УДК 1(0758)

КУЛИК Каріна студентка 1 курсу,
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ СЬОГОДЕННЯ

Слова мораль, етика сприймаються в наш час неоднозначно. З одного боку, всі ми начебто розуміємо, що без моралі жити не можна. З іншого — моральне легко набуває в нашій свідомості присмаку чогось набридлого, нещирого: «моральний кодекс», «морально-трудова виховання», «моральна стійкість». Що ж таке мораль? Мораль – це система поглядів, уявлень, норм та оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві. Бентам Ієремія зауважив, що мораль «у найзагальнішому розумінні – це вчення про мистецтво направляти дії людей таким чином, аби виробляти найбільшу суму щастя». Мораль проявляється в особистості ззовні у формі певних норм та правил. В наш час актуальною є проблема морального виховання підлітків у сучасній школі. Моральне виховання - це виховна діяльність школи і сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності. Проблеми молоді завжди привертала увагу вихователів, але особливо актуальними вони стали останнім часом. Моральна культура сучасної молоді далека від високого рівня. Цинізм, грубощі у спілкуванні з дорослими та ровесниками, жорстокість, нерозуміння) високо-художнього мистецтва та навіть небажання його сприймати – усе це, на жаль, притаманне їй. Та й чого ж можна очікувати, коли нас заповнили заокеанські телесеріали, відеофільми, порнографічна продукція. Така «культура» не здатна виховати у молодій людині нічого, крім аморальності та бездуховності. Доводиться навіть констатувати, що в нашому суспільстві панує сьогодні культ насильства і усе це цілеспрямовано проникає у підсвідомість нашої молоді. Дуже часто доводиться чути від старшого покоління, що наше життя сьогодні не те, що колись, що наше суспільство повинне змінитися. Але що потрібно зробити для цього? У першу чергу, тільки із глибокої переконаності всіх і кожного в тім, що суспільство має потребу в корінному відновленні, виростає енергія масового творення, без якої немислимий крутий перелом у всіх сферах громадського життя. Процес відновлення також припускає небувале підвищення питомої ваги творчого потенціалу, яким так багата юність. У молоді завжди найближчі й безпосередні відносини з майбутнім суспільства, тому необхідно взяти курс на підвищення відповідальності й самостійності, розширення прав молоді. Є речі, які не може дозволити собі порядна людина, так само як є й те, чого вона не може не робити, доки лишається собою. Ми маємо виконувати свій обов'язок, протистояти нахабству й жорстокості, бути чуйними, ввічливими, створювати навколо себе атмосферу приязні та відкритості – якщо, звичайно, прагнемо бути людьми й жити по-людськи.

ЛАПЕНКО Олена, студентка 4 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - ДУБРОВІНА О.В.,
асистент

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ЕВТАНАЗІЇ

Протягом останніх п'ятдесяти років у світі активізувалася проблема евтаназії. Проблема евтаназії стала проблемним полем дослідження різних галузей знання: медицини, релігії, філософії, біоетики та ін. Це свідчить про те, що питання дуже складне й неоднозначне та потребує додаткового осмислення.

Передусім визначимось з поняттям «евтаназія». Вперше термін «евтаназія» вжив англійський філософ Френсіс Бекон. «Euthanasia» («eu» - легка, thanatos - смерть) в перекладі означає «легка, гарна смерть». Бекон писав: «... я повністю переконаний, що обов'язок лікаря полягає не лише в тому, щоб відновлювати здоров'я, а й у тому, щоб полегшувати страждання і муки, що несуть хвороби, і це не лише тоді, коли таке полегшення болю як небезпечного симптому може привести до одужання, а й у тому випадку, коли вже немає жодної надії на спасіння і можна зробити лише саму смерть більш легкою та спокійною, тому що ця евтаназія ... вже сама по собі є немалим щастям» - окресливши цим сучасний медичний підхід до проблеми невиліковно хворого. Майже всі словники тлумачать евтаназію як спосіб смерті, не даючи етичної оцінки самому «вбивству».

«Життя» та «смерть» є фундаментальними філософськими категоріями, які відіграють важливу роль в побудовах сучасної біологічної етики. Смерть, як і життя, універсальна, вона присутня скрізь. Тому зрозуміло, що людство упродовж усього свого існування не могло бути байдужим до осмислення феномену смерті в контексті свого соціокультурного розвитку. Бажання розкрити таїнство смерті втілювалось у народних традиціях, фольклорі, мистецтві, літературі, релігії та філософії. У філософії смертність людини розглядається не стільки як природний, скільки як соціальний феномен, що потребує раціонального осмислення та сприйняття.

У сучасній науковій літературі розрізняють евтаназію активну і пасивну (критерій - позиція лікаря) та добровільну і недобровільну (критерій - позиція хворого). Активна евтаназія передбачає прямі дії, спрямовані на умертвіння пацієнта, - введення смертельної дози ліків. Пасивна евтаназія в сучасній літературі трактується як: 1) відмова від застосування таких методів лікування у невиліковно хворого, що лише подовжують період вмирання і зменшують якість решти його життя; 2) опосередковане санкціонування лікарем вмирання хворого через усунення від дій, котрі б могли підтримати життя. Добровільна евтаназія - передбачає однозначну інформовану згоду пацієнта. Недобровільна евтаназія: здійснюється за відсутності безпосередньої згоди хворого за припущення, що його воля не суперечила б прийнятому рішення, або здійснюється на підставі опікунського рішення за відсутності безпосередньої згоди хворого, що перебуває у коматозному стані, а також у разі вирішення долі новонароджених дітей з певними фізичними вадами.

Дійсно масовим явищем «легка смерть» стала в часи гітлерівської Німеччини. В 1935р. в Німеччині вийшла книга «Darfst oder Tod», в якій йдеться про евтаназію не як шлях до полегшення страждань безнадійно хворого, а як спосіб економії ресурсів держави на непрацездатних. Першого вересня 1939 р. Гітлером підписаний наказ про початок операції «Евтаназія» (проведено активну евтаназію 275-и тисячам німців), котра поступово перейшла в акцію «14a 13», один з найбільших злочинів людства. Таким чином, смерть з милосердя перетворилася на спосіб знищення в'язнів концентраційних таборів. В 1952 році на адресу ООН було надіслано звернення з підписами більше 2.5 тис. громадян Великобританії та США, серед яких є імена відомих лікарів, вчених, діячів культури. У зверненні декларується «право легкої смерті», як одне з найважливіших прав людини. Це звернення було відхилене як антигуманне.

Ще більше проблема почала загострюватися через офіційну позицію релігії щодо евтаназії. Всі світові та майже всі національні культури та релігії (за виключенням деяких японських фанатичних релігійних сект) засуджують евтаназію як злочин проти людини. Папа Римський Іван Павло II, один з

найбільших противників евтаназії, казав, що захист людського життя на всіх етапах, від зачаття до природної смерті є обов'язком кожної віруючої людини. Таким чином, протистояння релігії та медичної етики знову актуальне (у свій час церква була проти вакцинації та розтину). Наявні факти свідчать, що в одних випадках комплекс технічних засобів для підтримання життя повертає хворих до повноцінного існування, але в інших така «підтримка» виявляється лише способом продовження часу вмирання. Межа між підтримкою життя та продовженням вмирання стає настільки тонкою, що смерть стає тривалим механізованим процесом вмирання, технологічно який можна продовжити до десяти років.

Отже, на сьогодні під евтаназією розуміють умисне припинення життя невиліковно хворого з метою позбавлення його від нестерпних страждань, що не піддаються лікуванню. Йдеться про те, якщо людина має право на гідне життя, то чи означає це, що вона має моральне право і на гідну смерть, час якої визначає самовільно? Чи варто покладатися на природу або на сучасну медицину, тим самим прирікаючи людину на тривале і болісне вмирання? Чи можна вважати евтаназію морально виправданою справою? Ці питання залишаються відкритими і потребують глибокого дослідження, а також діалогу спеціалістів різних галузей.

ЛУКАШИК Вероніка, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «МАТЕРІЯ»

Матерія (лат. materia – матерія, речовина, первинне начало) – об'єктивно реальне буття світу в часі, просторі, русі, детерміноване і безпосередньо чи опосередковано пізнаване людиною. Якщо розглядати матерію, враховуючи розвиток сучасної науки і філософії, то можна виокремити: 1) онтологічні складові: рух та його форми; простір; час; детермінація; 2) гносеологічні принципи: пізнаваність; об'єктивність; реальність.

Спочатку поняття «матерія» ототожнювалось із конкретним матеріалом, з якого складаються тіла і предмети (камінь, вода, земля, дерево, глина тощо). Подібне розуміння матерії зустрічаємо у філософії стародавнього світу, наприклад, у представників давньоіндійської школи локаяти або давньокитайських матеріалістів.

Перші філософські визначення матерії даються через узагальнення її побутового розуміння. Представники давньогрецької філософії в більшості випадків під матерією розуміли найдрібніші частинки – атоми, або корпускули, з яких складаються тіла і які є першоосновами буття. Арістотель у книзі «Метафізика» узагальнюючи здобутки минулих часів писав, що «більшість перших філософів вважали початком усього лише матеріальні начала, а саме, те, з чого складаються всі речі, із чого, як першого, вони виникають і на що, як останнє, вони, гинучи, перетворюються, причому сутність хоч і залишається, але змінюється в своїх проявах, – це вони вважають елементом і початком речей...».

Якщо для філософів стародавнього світу матерія – це матеріал, з якого складаються тіла, предмети, а кожен предмет (тіло) складається з матерії та форми як духовного першопочатку, то для Р. Декарта матерія – це складова частинка предмета (тіла), а саме: тіло разом з формою. Оскільки предметів, тіл – безліч, то матерія – це сукупність тіл, предметів, які містяться у Всесвіті. Декарт розкриває зміст поняття матерії за допомогою трьох категорій: субстанції, атрибута (невід'ємні, загальні, універсальні риси даної субстанції) і аксиденсу (довільні, випадкові, необов'язкові риси субстанції). Тому Декарт визначає матерію як субстанцію самоіснуючого буття, атрибутом якої є протяжність із її властивостями: займати певне місце, мати об'єм, бути тривимірною. І. Ньютон додає до Декартового визначення матерії ще три атрибути: протяжність, непроникність (непорушна цілісність тіла), інертність (пасивність, нездатність самостійно змінювати швидкість згідно із законами динаміки); вага, зумовлена дією закону всесвітньої гравітації. Причому інертність та вага потім об'єднуються ним у поняття маси, яка виступає основним атрибутом матерії і одночасно мірою її кількості.

Інший підхід у П. Гольбаха (фр. філософ-матеріаліст XVIII ст.), який визначає матерію як все те, що пізнається чуттєво, при цьому джерелом чуттєвого знання є відчуття форми, кольору, смаку, звуку тощо.

Відповідний внесок до поглиблення поняття матерії зробив Г. Гельмгольц. За його словами, матерія – це все, що існує об'єктивно (незалежно від свідомості людини). Але Бог існує об'єктивно і від того не стає матеріальним.

Отже, матерія як філософська категорія – не закостеніла, незмінна форма або вмістилище всього існуючого у світі. Вона визначає найбільш суттєві властивості об'єктивно-реального буття світу – пізаного і ще не пізаного (цілісність, невичерпаність, мінливість, системна упорядкованість тощо).

*ЛИСЮК Ірина, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ГЕЙКО С.М.,
канд. філос. наук, доцент*

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ СУБСТАНЦІЇ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

В сучасній філософії під субстанцією розуміють незмінну першооснову всього суцього. Як правило, субстанція характеризується такими властивостями й ознаками: нестворюваністю і незнищуваністю (вона вічна); абсолютністю (субстанція ні від кого (чого) не залежить, вона сама себе визначає); першопричинністю стосовно всього суцього (все існуюче, поширене субстанцією); безструктурністю; неділимістю.

В онтологічному аспекті, залежно від загальної спрямованості філософських учень, вирізняють одну (монізм), дві (дуалізм), множину (плюралізм) субстанцій.

В європейській філософії вельми поширеною була субстанційна модель (концепція) світу. Згідно з уявленням прихильників цієї моделі субстанція породжує всі явища світу і є їх об'єднуючим началом. Як специфічно філософський термін «субстанція» вводиться Арістотелем, який ототожнював субстанцію з першою сутністю, тобто чимось основоположним, що не відрізняється від речі в прояві її індивідуальності. Найбільшого поширення поняття субстанції набуло в філософії Нового часу, де вона тлумачилась по-різному. Так, Ф. Бекон ототожнював субстанцію із формою конкретних речей. Р. Декарт розробив вчення про дві субстанції: матеріальну, для якої характерна протяжність і кількісне вимірювання, і духовну (мислительну). Б. Спіноза долає цей дуалізм на ґрунті пантеїстичного монізму: мислення і протяжність – не дві субстанції, а два атрибути єдиної субстанції. Г. Лейбніц у вченні про монади вирізняє множинність простих і неподільних субстанцій, які характеризуються відповідно – активністю і змінністю. І. Кант розумів під субстанцією апіорну форму, яка упорядковує досвід як щось незмінне, що завжди має місце в мінливому. Завдяки такому розумінню субстанції можлива наука.

У сучасній філософії класичне тлумачення субстанції зберігається в бергсоніанстві, неореалізмі, неотомізмі і марксизмі, де субстанція витлумачується як матерія у розвитку форм її руху. В цілому, сучасна філософія тяжіє здебільшого до несубстанційної моделі світу, спираючись при цьому на досягнення науки. Розвиток некласичної науки довів, що єдиної основи світу на зразок неподільних атомів чи незнищеної маси немає. Тілам, процесам, суцшому взагалі притаманні як властивості субстанційності, так і процесуальності. Субстанція як першооснова – це примарний спосіб пояснення світу (О. Конт), але це не заперечує правомірності вживання поняття «субстанція» у відносному значенні. Наприклад, у процесах хімічних перетворень атоми виступають у якості відносно незмінної субстанції. У фізичних процесах такою субстанцією може виступати маса чи енергія. Але це не абсолютні величини. Вони зберігають усталеність (незмінність) лише в певних межах, виходячи за які, вони постають як щось мінливе.

ЛІТИНСЬКА Анжеліка, студентка 2 курсу юридичного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ЩО ТАКЕ БОГ?

Що таке Бог? Ми досить часто задаємось цим питанням. Майже всі люди нашої планети вірять у існування Бога. Але при цьому люди розумінню слова Бог надають багато значень.

Головне значення цього слова – Первинна Всесвітня Свідомість, Творець. Ця первинна свідомість є єдиною для всього всесвіту і, притаманна для всіх його живих істот, в тому числі і для людей нашої планети. Але, якщо слово Бог у різних куточках Землі звучить на різних мовах, то це не означає, що Боги для всіх різні. Якщо б це було так, тоді б «Сонце» і «Земля» були б різними, в людей кожної країни було б своє Сонце і кожна країна знаходиться на окремій планеті.

І все-таки ми поки що розглянули не всі аспекти визначення слова Бог.

Перше, що треба відразу прийняти, це виключення зі свого світогляду казкових язичницьких богів, про які фантазували люди по всій Землі до того, як до них прийшло знання про Єдиного Бога. Таких казок було достатньо й у древній Греції, і в древньому Римі, і в Індії, і на Русі. Залишимо ті персонажі для дослідження фольклористам. І продовжимо серйозну наукову розмову, спираючись на відомості, що повідомляються нам безпосередньо Богом.

Але про Бога говорять також як і про Абсолют — тобто про єдиний Конгломерат Творця і Його Творіння. В цьому сенсі буде вірним твердження «Бог є Все».

Отже, що таке Абсолют? Означає абсолютно Все, що існує у всесвіті. А що існує в багатовимірному всесвіті? Насамперед — Сам Творець. Творіння і свідомість всіх рівнів розвитку, крім Творця, складають малу частину Абсолюту. Але відразу постає питання – чи ми люди є частиною Абсолюту?

Ми, з одного боку, є подібними Всесвітньому Абсолюту — є дуже малими в порівнянні з ним і не можемо існувати без нього, і відповідно є цілком залежними від нього.

Але, якщо розглядати дане питання з іншого боку, а не з позиції Макроорганізму, — то ми, є відокремленими від Абсолюту з самого початку.

Загалом беручи, то Бог це, щось особисто-духовне, тобто віра кожної людини у щось вище, що віра у нього може допомагати і рятувати. Всі ми колись приходили до того, що нам потрібно було помолитись, а молилось ми саме Богові, сподіваючись, що наше щире каяття, або віра допоможе нам врятуватись і змінити щось на краще.

Ми уявляємо Бога, як щось досконале. Але уявляти Бога, як щось досконале і приписувати йому буття лише у наших уявленнях може означати, що ми суперечимо власним уявленням про досконалість Бога, оскільки, досконалим є лише те, що існує в дійсності. Ніж те, що існує лише в нашій уяві. Отже, ми маємо розуміти, що Бога треба шукати не десь високо у небі, а у собі, у власній душі, в серці, тому що віра у Бога це надія на щось краще, на світле .

Отже можна зробити висновок, що Бог - як щось досконале має бути не лише у нашій уяві, але й у дійсності – в суспільних відносинах, які завжди варто прагнути зробити кращими.

ЛЕГЕЙДА Наталія, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **КУЛЬТЕНКО В.П.**,
канд. філос. наук., доцент

ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ ЯК ФІЛОСОФ

Леонардо да Вінчі – найвизначніша постать епохи італійського Відродження. Він не перестає цікавити сучасних науковців та дослідників своєю таємничою постаттю. Народився Леонардо 1452 р в

невеликому містечку Вінчі, поблизу Флоренції, працював у Флоренції, Мілані, Римі, останні роки життя - у Франції, де помер у замку Клу, біля м.Амбуаза, у 1519р. Леонардо чудово розумівся на природознавстві, анатомії, архітектурі також він був талановитим інженером та винахідником.

Для філософії Відродження Леонардо да Вінчі був насамперед цікавий тим, що запропонував нові тенденції її розвитку. Леонардо заносив всі свої спостереження в записник, який завжди тримав при собі. Результатом став своєрідний інтимний щоденник, який виявився предметом поглибленого наукового дослідження. Малюнки,ескізи супроводжуються тут короткими записами з питань природознавства, музики, архітектури, а також різноманітними філософськими міркуваннями, байками, алегоріями. Проте це не призначалося для друку чи для широкого розповсюдження, повна розшифровка його записів не виконана й досі, оскільки писав він дзеркальним почерком. Леонардо дуже захоплювався багатством природних явищ. Головне в його незавершених пошуках – знайти новий метод пізнання. Займаючись філософією, Леонардо наполегливо спостерігав за небом, рухом зірок на небосхилі, рухом Сонця. Ось чому він мав еретичний погляд та вважав, що краще бути філософом, аніж християнином.

«Жодне людське дослідження не є дійсною наукою, якщо воно не пройшло через математичні докази. І якщо ти скажеш, що науки, які починаються і закінчуються в думці, володіють істиною, то з цим не можна погодитися, тому що в таких чисто уявних міркуваннях не бере участь досвід, без якого немає ніякої достовірності», - вважав Леонардо. Він не тільки на словах, але й на ділі заперечував схоластику, оскільки вона ґрунтувалась на абстрактних логічних формулах і дедукції.

Природне обдарування дає можливість людині досягати поставленої мети. У всіх питаннях, які розглядав Леонардо, можна простежити пошук єдиної вірної відповіді. Леонардо вважав,що досвід є джерелом пізнання. Він прагнув пізнати всі наукові істини сам, проникнути в справжню природу речей.

Спочатку Леонардо да Вінчі був підмайстром одного з найбільш відомих художників Італії - Антоніо дель Поллайоло - першим живописцем епохи Відродження, який займався анатомією, як допоміжним засобом для правильного уявлення про людське тіло. Леонардо також мав великий інтерес до анатомії, свої перші розтини він виконував в госпіталі Сайта Марія Нова, який був заснований в 1255 році. В жаркому італійському кліматі розтин проводили протягом декількох днів. Вважалося, що в перший день необхідно проводити розтин живота, у другій – розтин грудей, в третій – серця і в четвертий день – кінцівок. Вивчення голови починали з розсічення скальпа, далі проводили розтин черепа, досліджували мозок. Розуміючи всю складність проведення розтинів, Леонардо вважав анатомічні замальовки основою вивчення будови людського тіла.

У своїх записах Леонардо вказує умови, в яких йому доводилось працювати, про кількість проведених ним розтинів. На основі цього досвіду він пише такі шедеври як: «Хрещення Христа», «Мадонна з веретеном», використовуючи саме досвід, а не теорію. Також у 1490 році Леонардо малює Вітрувіанську людину – фігуру оголеного чоловіка в двох, накладених одна на одну позиціях: з розведеними в сторони руками і ногами, вписану в коло; з розведеними руками то зведеними разом ногами, вписану в квадрат. Малюнок написаний пером, аквареллю та чорнилом. Згідно з записами Леонардо, він був створений для визначення пропорцій людського тіла, які були описані в трактатах Вітрувія.

Його мистецтво, наукові та теоретичні дослідження, сама його особистість справили величезний вплив на розвиток світової культури. Його рукописи містять численні нотатки та малюнки, що свідчать про універсальність генія Леонардо. Тут і ретельно промальовані квіти, і дерева, начерки невідомих знарядь, машин і апаратів. Поряд з аналітично точними зображеннями зустрічаються малюнки, що відрізняються надзвичайним розмахом, епічністю або тонким ліризмом. Пристрасний шанувальник досвідного пізнання, Леонардо прагнув до його критичного осмислення, до пошуку узагальнюючих законів. «Досвід — це єдине джерело пізнання»,— говорив художник.

Мені також близькі його філософські ідеї, оскільки набагато цікавіше пройти через всі життєві випробування самостійно,без допомоги, і тільки так я зможу отримати безцінний досвід, який буде путівником по життю.

ЖИТТЯ ДАНТЕ АЛІГ'ЕРІ, ТА ВПЛИВ ЙОГО КОХАННЯ ДО БЕАТРИЧЕ НА ТВОРИ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ДУМКИ

Данте Аліг'ері – видатний італійський поет доби Відродження, філософ, автор шедеврів світової літератури. Його твори захоплюють багатьох читачів, на основі них пишеться багато книжок (Ден Браун «Інферно»), та навіть знімаються мультфільми (Японія, аніме «Ад Данте»). Але не менш захопливим за його твори, є його життя.

Народився Данте у шляхетній родині, яка була відома у всій Флоренції, навчався вдома. Коли йому було 9 років, він закохався у Беатріче, але жодного разу не заговорив з нею. Хлопець дотримувався образу «ввічливого, шляхетного кохання».

Після досягнення повноліття він завжди обмінювався з нею посмішкою та привітаннями, та все рівно ніколи добре її не знав.

У 13 років Данте був заручений, пізніше одружився та мав 3 дітей, але він ніколи не забував Беатріче. Поет проніс її світлий образ через усе своє життя, через усі свої твори, та філософські думки.

Саме це кохання було найсвітлішою подією у його житті. В багатьох поезіях Данте зобразив Беатріче як напівбожество за яким він потім спостерігає. Чудовим прикладом цього явища є «Божественна комедія».

«Божественна комедія» – це найвідоміший та наймасштабніший твір Данте. Поему написано італійською мовою, митець написав її у останні роки свого життя, і навіть не зважаючи на погане самопочуття він все рівно мріяв про Беатріче.

Композиція цього твору – мандрівка в загробному світі – символізує шлях людини до морального вдосконалення. Найважливішою особливістю Дантової поеми стає те, що мандрівником є сам поет, а не його герой.

На допомогу в мандрівці митцеві приходять його улюблений античний поет Вергілій, і вони разом долають кола пекла і чистилище, для того щоб дістатися до коханої Беатріче.

Насамкінець Вергілій, передавши Данте Беатріче, дає можливість поету перенестися в рай, і здається, що саме на цьому моменті поеми, серце та душа поета заспокоїлись від всіляких занепокоєнь, в головах читачів складається чистий образ невинного та безсмертного кохання.

До речі слід згадати ще й про те, що в тих століттях, коли жив Данте, вважалося гріхом показати привселюдно своє кохання. Данте був першим, хто осмілився таке вчинити, та ще й написати цілу поему – присвячену своєму істинному коханню всього життя – «платонічне кохання поета до недосяжної дами».

Окрім гарного в житті Данте були й неприємні моменти, такі як: вигнання, та смерть коханої. Беатріче померла через 8 років після їхньої останньої зустрічі (у віці 24 років). Після її смерті Данте, намагаючись вгамувати душевний біль, вивчає філософію та латинську літературу. Кінець його кризи збігається із завершенням *La Vita Nuova* (у якій описані всі їх зустрічі з Беатріче та відносини між ними).

Данте настільки захопився філософією, та вивченням її, що навіть сам себе за це картав. Це добре видно у одній з частин «Божественної комедії», коли його кохана Беатріче – в образі божества говорить йому про те, що він занадто захопився цією темою.

Висновок: Данте Аліг'ері не просто видатний письменник та філософ, головною окрасою в його житті була Беатріче, і не дивлячись на те, що вони були одружені (що Данте, що Беатріче) – це не заважало молодому поетові кохати її.

В його книгах та філософії ця жінка залишила великий відбиток, який просто важко не помітити. Люди до цих пір не розуміють, чому він закохався саме в неї, адже вони ніколи не розмовляли посправжньому та відверто. Та очевидно, що було в цій жінці щось таке, що Данте не забував її протягом всього життя, та жив разом з нею у своїх творах.

МАЛИШ Вікторія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
докт. філос. наук, професор

ГІДНІСТЬ, ЧЕСТЬ, РЕПУТАЦІЯ: ДО СУЧАСНИХ РЕЦЕПЦІЙ

За сучасних кризових процесів в усіх сферах життя суспільства набувають по-справжньому життєзначимого статусу щирість, простота, скромність, чесність, честь і гідність. Альберт Швейцер наголошував, що сучасне урбанізоване технічне суспільство «вже не визнає за всіма людьми людської цінності та людської гідності».

Як відображення морального відношення людини до самої себе та інших людей, визначення цінності особистості, гідність – етична категорія, що постійно привертала увагу дослідників.

Усвідомлення власної гідності є важливим чинником самоконтролю та самореалізації особистості. Можна стверджувати, що інтенсивність, значущість даного процесу великою мірою і визначається якраз рівнем власної гідності. Становлення, зміцнення останньої здійснюється завдяки розвиненій вимогливості людини самої до себе, до своїх інтелектуально-духовних та фізичних здібностей і якостей. Для людини за сучасних умов особливого значення набуває усвідомлення своїх інтелектуальних можливостей, рівня та потреб. Адже нині, як відомо, вирішальним є інтелектуальний чинник розвитку культурної творчості, що, у свою чергу, зумовлюється здобутками як науки, природознавства, так і навчально-виховною діяльністю. Сучасна техніка і технологія кардинально змінюють образ мислення людей, рівень матеріального виробництва, їх роль визначається можливостями науки та освіти. Гідна людина здатна проявляти свої розумові здібності в умовах сучасного інтелектуального виробництва, у процесі навчання науковими знаннями, фаховою підготовкою, спроможна відповідально і компетентно реалізовувати свою професійну діяльність.

Гідність повинна розглядатися, у першу чергу, у «процесуальному» контексті – для неї характерні утвердження, зміцнення та постійне підтримання особистістю у її життєдіяльності. Так, розвинений рівень самовимогливості є тим морально-етичним чинником, який, як відомо, унеможливорює негідні особистості вчинки: вона глибоко усвідомлює свою відповідальність перед собою і не здатна чинити нижче своєї гідності. І лише особистість, для якої притаманні високий рівень самовимогливості та гідності, є «гарантом» поваги до неї з боку інших людей, визнання ними її прав і якостей.

Органічно поєднаним із гідністю є поняття честі, хоча друге і дещо відрізняється від першого. «Як і гідність, поняття честі відображає відношення людини до самої себе та відношення до неї з боку суспільства. Але на відміну від поняття гідності моральна цінність особистості завдяки поняттю честі пов'язується із конкретним суспільним станом людини, видом її діяльності та визнаними за нею моральними заслугами. Якщо уявлення про гідність особистості засновані на принципі рівності усіх людей у моральному відношенні, то поняття честі, навпаки, диференційовано оцінює людей, що відображається їхньою репутацією. Відповідно честь потребує від людини підтримки (виправдання) тієї репутації, якою володіє вона сама чи колектив, членом якого вона є».

Для нас важливо наголосити на співвідношенні понять гідності і честі з індивідуальністю особистості, із можливостями та реальним здійсненням її самореалізації. Людську індивідуальність репрезентують у першу чергу існування та вияви її унікального внутрішнього «Я». І покликанням її життєздійснення не може не бути, відтак, реалізація її неповторного «Я» - її самоздійснення, останнє розглядається основною метою формування, розвитку та практичного застосування моральних цінностей і норм, моральної діяльності людини.

Крім того, важливо врахувати, що завдяки поняттю «честь» наголошується на зв'язках індивідуума із конкретною спільнотою. «Саме слово «честь» етимологічно пов'язане з «часть», «частина»: в надбанні даної групи, як матеріальному, так і моральному, в її славі і доброму йменні, у повазі, яку вона викликає до себе, кожен її член має свою частину».

В.А.Малахов зазначає, що уявлення про честь і гідність є «формами санкціонування стандартів самооцінки особистості... Цього загального стандарту вона, з одного боку, повинна сама дотримуватися

у своїй поведінці (уявлення про те, що є «гідним» і «негідним», що «личить», а що «не личить» робити). З іншого боку, якщо даний ціннісний стандарт є достатньо обґрунтований, особа має також вимагати цього дотримання і від тих, хто її оточує. Повага власної честі і гідності з боку інших – невід’ємне право кожної людини».

Чесць особистості, як вже зазначалося, поєднана з її репутацією – сформованими іншими людьми внаслідок переосмислення попередньої поведінки та вчинків, уявленнями про морально-етичні якості індивідуума, у яких визначаються його моральні заслуги, постулюється міра відповідальності та оцінюються його очікувані вчинки. Репутація фіксує міру гідності із врахуванням результатів життєдіяльності у минулому, а разом з тим і чинник впливу на подальшу активність, його особистісну роль.

«Честю не збагатитися», зазначав Л.Вовенарг, французький письменник XVIII століття, причому, додаймо, ані матеріально, ані духовно-інтелектуально, а якраз навпаки, можна із впевненістю стверджувати, що у кінцевому підсумку, ігнорування нею обертається для індивідуума і спільноти лише негативними наслідками.

УДК 141.5

MYKHALCHUK Marina, *student of 1st course,,
faculty of veterinary medicine of NULES*
Scientific advisor **VERMENKO A.Yu.**, *Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES*

IRRATIONALISM IN MODERN PHILOSOPHY

Irrationalism refers to any movement of thought that emphasizes the non-rational or irrational element of reality over and above the rational. More than a school of thought, irrationalism is a multi-faceted reaction against the dominance of rationalism. As such, it played a significant role in western culture towards the end of the nineteenth century and at the beginning of the twentieth century. Irrationalism need not be opposed to reason. It can consist of a simple awareness that the rational aspect of things tends to be overemphasized and that this needs to be compensated by an emphasis on intuition, feeling, emotions, and the subconscious. But it can also take a more extreme form. Such is the view that the rational element is something contrary to life and altogether negative. Though few have taken the stand that reason plays no part at all in human mental life, some irrationalists have thus reduced it to a secondary function that merely represents the surface of things and hampers the development of what really matters.

There are at least two main sources of irrationalism. First, even the most consistently rationalist approach of the world will yield, in the end, some ultimate notions that can no longer be grasped or expressed through rational language (questions of truth, goodness, beauty, and so on). A second challenge to the preponderance of reason has come from the religious side. The history of western philosophy has been overwhelmingly dominated by the notion that reason and intellect determine the value of thought, culminating in eighteenth century rationalism, nineteenth century positivism, and twentieth century logical positivism.

The real breakthrough of irrationalism came with the backlash against the rationalism of the Enlightenment and the subsequent wave of Positivism. At the end of the eighteenth century, Immanuel Kant had concluded that reason cannot give certain and ultimate knowledge about reality, especially not about God and the transcendent. In this, he wanted to make place for faith, which he also saw as a form of reason.

The clash between rationalism and irrationalism would continue throughout the twentieth century, with rationalism being reinforced by the stunning development of science and irrationalism being bolstered by the obvious senselessness of many world events. A possible point of convergence has been contemporary science’s recognition of the inadequacy of the traditional mechanistic worldview and its advocacy of a much greater sophistication in attempts to grasp the nuances of its key notions. This has led many to abandon scientific reductionism and its denial of the unfathomable realm of the spirit. In the philosophical world, postmodernism has seen a wholesale rejection of all hitherto accepted certainties.

There are a lot of irrationalism theories. One of them is the theory of casts. It says that we are not equal neither physically nor intellectually. Hence, at all times, mankind has tried to divide people into types: on class lines, according to the national classification system and so on. Many personalities, you can even come up with

your own. The Magic also use the system of caste society, described 6000 years ago in the Vedas. This system has been tested by time and is still considered to be sufficiently accurate. Indeed, despite the fact that the ground about seven billion people, all of them can be divided into four casts, four types. Ascending, they look like this: employee - a merchant - a warrior - sage (magician). This division is even in ants and bees.

In the end, the understanding of irrationalism in the sense of non-rational or irrational is a matter of worldview. For those who consider that the universe and, if applicable, the Supreme Being, form a whole that is non-contradictory and where intellect, emotion, and will coexist harmoniously as different aspects of that reality, non-rational will have to be chosen as the proper expression. In that perspective, irrational will have to be reserved for the cases of opinions or behavior that fails to abide by the accepted rules of reason—not to describe that which transcends the realm of reason.

MINIAILO Victoriia, *second-year student*
Faculty of Agrarian Management,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Scientific adviser **KRAVCHENKO A.H.**,

DEMOCRACIES: TYPES AND CHARACTERISTICS

Democracy is a type of government or political system ruled by citizens, people who are members of a society. In a democracy, citizens hold some level of power and authority, and they participate actively in the political, or decision-making, process of their government.

The Common Features of Democracy

- Separation of Powers:
  - ✓ Legislative Power: parliament normally in two chambers
  - ✓ Executive Power: government and administration
  - ✓ Judicative Power: courts of justice
- Constitution
- Laws debated and passed by the parliament
- Decrees by the government based on laws and regulating the details how the laws shall be applied in practice
- Elections
- Political Parties
- Referendums

Three Basic Types of Democracy

Any form of democracy tries in its own way to ascertain the will of the people and to bring public affairs into line with it. Theoretically this can be achieved by direct participation of all citizens (Direct Democracy) or by a body of elected representatives (Representative Democracy). Within the group of Representative Democracies the focus may be on a strong president (Presidential Democracy) or on a strong parliament (Parliamentary Democracy). As already mentioned, the question is not whether there exist some forms of direct participation or of representation but rather on how much importance they are given in a certain system.

Direct Democracy

Example: Switzerland

Head of State: any member of government in turn (for one year), no practical importance

Government: members with equal rights, elected by the parliament, representing of all major parties (not really unanimous, but extremely stable)

Parliament elected for a fixed legislative period, no dissolution;

changing coalitions, sometimes even extreme right and extreme left together against the center (though for different reasons)

Government members need not to be members of parliament

Strong position of the people (frequent referendums on single laws)

Laws are created in four steps:

1. Draft by the administration
2. Consultation of federal states, political parties, entrepreneurs, unions and other interested groups
3. Parliamentary debate and final version passed
4. Possibility of a referendum

If a strong party or lobby threatens to call for a referendum, the parliament might be inclined to a compromise, the formal consultation process gives the public a clear view of the critical aspects and the pros and cons already at an early stage.

The process of making laws is rather slow, which may be a handicap with more technically oriented laws (regulating questions of broad public interest but addressing a small number of professionals). Laws concerning everybody's everyday actions, however, may get more attention and acceptance by the public and therefore be more effective due to the intense public debate.

History shows that from time to time the Swiss people do correct decisions of parliament and government that give in too much to lobby pressure, so Direct Democracy seems to offer effective checks and balances. But sometimes it just takes a long time (decades, not years) until a new idea is finally broadly accepted.

Presidential Democracy

Examples: USA, France

The President is head of state and leader of the government

President elected by the people nominates the ministers [members of government]

Parliament elected for a fixed legislative period

clear institutional separation of parliament and government (but the officials may cooperate as closely as in the other systems, if they like to do so)

Government members need not be members of parliament

Strong position of the president (veto)

Laws are debated and passed by the parliament;

lobbyists do not have a formal right to be heard, but do exercise some influence on members of parliament in reality;

the president may block a law by veto;

as the president is elected as a personality (not only as a party leader) by the people (not by the parliament), he may or may not rely on a majority of the parliament (in practice there have been some periods with a president forced to cooperate with a majority of oppositional members of parliament)

A strong president may act immediately - but there is a certain risk that he rushes to conclusions he may hardly be willing to withdraw from even if they prove to be unwise from a later point of view.

The separation of powers - though it might seem very clear in theory - does not automatically provide more effective checks and balances between parliament and government than in a Parliamentary Democracy.

Parliamentary Democracy

Examples: UK, Germany, Spain, Italy

Head of State: is a different function than prime minister, it may be a monarch (queen/king) or an elected person

Government elected by the parliament based on a majority, may be dismissed by the parliament (especially when based on a coalition of several parties)

Parliament elected for a legislative period, dissolution and early new elections possible if a clear majority cannot be established

Government members must be elected members of parliament

Strong position of the political parties

Laws are proposed by the government (being the leaders of the coalition of parties)

laws are debated and passed by parliament;

lobbyists do not have a formal right to be heard, but do exercise some influence on members of parliament in reality;

if there is a solid majority, compromises are sought within the coalition (and may sometimes represent tactics rather than conviction), the opposition may be ignored until the next elections but then laws may be revoked or changed by a new majority

If there are many small parties in a country, the close dependence of the government on a parliamentary majority may undermine the stability of the government.

If there are only two relevant parties and one has a comfortable majority, the parliamentary system offers few effective checks and balances.

УДК 091

МАКЕЕВ Богдан, студент
факультету електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СТОРОЖУК С.В.**,
д-р. філос. наук, доцент

АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВИРАЖЕННЯ В РАННІЙ АНТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Антична міфологія формується на зорі старогрецької культури і у своєму розвитку проходить два головних етапи: доолімпійський або хтонічний (від давньогрецького хтон — земля) і олімпійський. Боги першого періоду ворожі людям, вони поєднують у собі дику силу і страхітливність, це, скоріше, чудовиська. Поступово їхні образи облагороджуються, і в олімпійській міфології, в якій життя богів пов'язане з горою Олімп, вони вже мають знайомий сучасній людині вигляд. Це і Афродіта (у римській інтерпретації — Венера) — богиня любові і жіночості, і Аполлон — покровитель поетів і носій чоловічої краси, і Зевс (Юпітер) — глава божественного роду, що живе на Олімпі, повелитель грому і блискавки і багато інших.

Олімпійські боги являють собою родову общину тілесно безсмертних істот. Саме тілесне безсмертя принципово відрізняє їх від людини. В усьому іншому вони подібні людині — можуть бути заздрісними, мстивими, сповнюватися пристрастю до земних жінок, у результаті якої народжуються напівбоги та герої.

Таким чином, відмінність античного божества і людини суто кількісна, екстенсивна — по суті справи, на Олімпі живе могутній рід тілесно безсмертних людей, що постійно втручаються у життя смертних. Один із найбільш відомих дослідників античної культури і міфології О. Ф. Лосев бачить у родових відносинах олімпійських богів найістотнішу рису античного світогляду. Він пише: «Звідкіль така сила античності, що вона незмінно воскресає і превозноситься протягом цілих століть? А це відбувається тільки тому, що людині при всіх успіхах її цивілізації і при будь-якому торжестві розумових побудов, дуже важко забути, що в неї є батьки і діти, що протягом усього свого життя вона по руках і ногах пов'язана родинними відносинами і що кровність це аж ніяк не є випадкове явище, а щось у людському, та й у всьому природному житті дуже глибоке і невикорінне».

Найважливішою рисою античного світогляду є космологізм, який, по суті, являє собою накладання земних відносин на всю природу. «Ми, що живемо у період крайнього розвитку розумової цивілізації, — застерігає О. Лосев, — не повинні дивуватися тому, що античні люди межею всякої істини і краси вважали космос, космос матеріальний, фізичний, почуттєвий, одушевлений і вічно рухливий».

Якщо на Сході природа накладається на людину і суспільство, розчиняючи їх у собі, то в античності образ людини накладається на природу і космос, змінюючи їх.

Уособленням живого, рухливого космосу, що вдень заливає світ людини сонцем, а ночами дивиться на нього очима зірок, виступають олімпійські боги. У їхніх образах воедино зливається людське і природне, породжуючи надлюдське і надприродне. Не можна не погодитися з О. Лосевим, який зазначає: «Античність ніколи не могла розпрощатися зі своїми богами, і міфологія завжди грала в ній величезну роль, настільки величезну і геніальну, що цих античних богів освічені люди не можуть забути протягом двох, а точніше сказати, трьох тисячоліть».

І водночас антична філософія повстає проти міфології, бажаючи символізувати і раціонально змінити її. І якщо «Іліада» і «Одіссея» Гомера повністю знаходяться в стихії міфології, то вже «Теогонія» Гесіода є використанням міфології для символічного пояснення світової еволюції. Гесіод описує споконвічний Хаос, із якого виникає Земля, Тартар (підземне царство мертвих) і Ерос (начало любові і життя).

Мислителі мілетської школи (Фалес, Анаксимен, Анаксимандр) ставлять проблему першоначала буття, виводячи світ не з Хаосу, який не можна досягнути раціонально, а з першопричини. Але ця першопричина (вода, вогонь, повітря) суціль речовинна, і тому в ученнях мілетців губиться філософський характер проблеми походження світу і людини. Мілетські мислителі більше фізики, ніж філософи. Іншими словами, ми могли б назвати їх натурфілософами.

УДК 101.2

МАРХАЛЬЧУК Ганна, студентка 2 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **КУЛЬТЕНКО В.П.**,
канд. філос. наук, доцент

РАЦІОНАЛІЗМ ТА ЕМПІРИЗМ У ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРИКЛАДІ ФІЛОСОФІЇ ФРЕНСІС БЕКОН ТА РЕНЕ ДЕКАРТА

*Знання – це сила
Ф.Бекон*

Філософія Нового часу (XVII-XVIII ст.) розпочалася буржуазними революціями. В зв'язку з цим до влади приходять новий революційний клас – буржуазія, що проголошує нові цінності та засади людського буття у порівнянні з феодалізмом. Влада була зацікавлена в розвитку продуктивних сил суспільства, а також у розвитку науки та техніки, для того щоб розвивати промислове виробництво. Внаслідок чого перед тогочасним суспільством виникла проблема розробки шляхів, методів та прийомів вивчення природи. Досить гостро постало питання про те, що ж є основою знання – розум чи досвід. На основі цього сформувалися два протилежні філософські напрямки – раціоналізм та емпіризм.

Першим філософом Нового часу, засновником емпіризму вважають Френсіса Бекона. Саме він уперше розглянув експеримент, досвід, як основу пізнання, започаткувавши традицію, яка згодом і почала називатися емпіризмом. У відомому афоризмі «Знання – це сила» підкреслюється практична спрямованість науки. Але для того, щоб оволодіти природою і схилити її до служби людині, необхідно принципово оновити наукові методи дослідження. Френсіс Бекон вважав, що істина знаходиться в самих речах і необхідно здійснювати її пошук у природі та світі. Головною працею Бекона є «Новий Органон», в якому він проголошує принцип емпіризму і розробляє індуктивний метод.

На його думку, ефективне пізнання природи можливе тільки тоді, коли людина насамперед позбавиться від «ідолів»: «хибних понять, що закували людський розум». Бекон виділяє чотири типи таких ідолів:

1. Ідоли роду – вади, що притаманні всьому людському роду, що полягають у намаганні в усьому бачити порядок і відповідність навіть там, де їх немає.

2. Ідоли печери пов'язані зі звичками та вихованням. Кожна людина окрім загальних хибних суджень, має ще й свої власні (кожен має власну печеру, – стверджує Бекон)

3. Ідоли площі. Люди спілкуються між собою (як на площі) і використовують слова, але саме вони і можуть відволікати від пізнання істини, особливо тоді, коли ми вживаємо слова неіснуючих речей («доля» «вічний двигун» тощо).

4. Ідоли театру. Бекон вважав «всі філософські системи казками, які призначені бути розіграними на сцені». На його думку, у багатьох філософських системах і наукових доктринах поселилися «байки, що ствердилися завдяки традиції», тобто «ідоли театру» – це традиційно усталені хибні судження.

За Беконом, істинне пізнання можливе тільки через індукцію (перехід від часткових фактів до загальних суджень) і експеримент. Досліджуючи будь-яке явище, вчений філософ повинен проаналізувати всі відомі випадки цього явища, зафіксовані в природі, а далі за допомогою індукції та експериментів зробити висновок про дане явище.

Засновником раціоналістичного напрямку був Рене Декарт, який вважав що філософія має починатися з універсального сумніву. Потрібно поставити усе під сумнів, навіть існування дійсності. Що залишається, коли ми засумніваємося в усьому? Чи є хоча б єдиний факт, який поставити під сумнів не можливо? Декарт вважав, що ним є існування нас самих, нашої мислячої свідомості. Тільки існування своєї свідомості ми не можемо ставити під сумнів, бо тоді б не було кому сумніватися. Зусиллями

Декарта людська свідомість уперше стає об'єктом філософського дослідження, а його самого небезпідставно вважають «першовідкривачем свідомості». За філософією Декарта, світ має дві першооснови (субстанції): свідомість і матерію.

Декарт, як і Бекон, вважав, що філософія повинна служити цілям практики. Саме пошук методу пізнання Декарт вважав одним з найважливіших завдань з філософії. Він намагався вивести основні правила цього методу, взявши за основу принципи побудови математичного знання:

1. Починати побудову науки слід з простих і очевидних істин.
2. Ділити складні речі (знання) на прості, аж до найпростіших (аналіз)
3. Йти від простого, очевидного до складного, неочвидного (синтез)

4. Під час цих операцій на кожному етапі брати до уваги всю повноту висновків Отже, можна зробити висновок, що для філософії Нового Часу принципове значення має суперечка між емпіризмом та раціоналізмом. Представники емпіризму (Бекон) вважали єдиним джерелом знання відчуття, досвід. Прихильники раціоналізму (Декарт) звеличували роль розуму, тим самим принижуючи роль чуттєвого пізнання

УДК 1(075,8)

МУЗИЧЕНКО Світлана студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Свобода — в найбільш загальному значенні, наявність можливості вибору, варіантів витоку подій. Саме вибір для людини є найголовніше у свободі. Усвідомлення своїх вчинків та свого вибору будує наше життя. Тому відповідати за свої вчинки означає повне осмислення та усвідомлення всього того, що ми робимо з собою, своїм життям та життям навколишніх індивідів. Тобто відповідальність це невід'ємний і один із найголовніших атрибутів свободи. Поняття свободи є глибоким і непізнаним поняттям для кожної людини доти, доки людина не усвідомить того, що вона лише частинка цілого, природи і цивілізації. Відповідальність означає спроможність правильно зрозуміти потреби інших людей як свої особисті. Людина тоді поводитися відповідально стосовно інших, коли поважає в них особистість. Бути відповідальним означає розумне вміння керувати особистою поведінкою, не даючи волі ірраціональним пристрастям, свавілля як самочинним неусвідомленим діям. «Свободи без обмежень», які завдяки інтернетівській мережі набрали глобального характеру, здатні перетворити на віртуальну реальність будь-які вияви «темних глибин» підсвідомості. Тому важливо навчити людей не лише боротися за свою свободу, а також правильно розпоряджатися її плодами. Свобода людини невід'ємна від свободи совісті. У філософському розумінні свобода совісті виявляє себе як атрибут особистості, адже визнання свободи совісті — це визнання цінності особистості, її духовного суверенітету. Сучасне людство справді «приречене» на свободу - свободу вибору шляхів вдосконалення суспільного ладу, до того ж із врахуванням теперішнього історичного контексту світових подій, свободу використання різноманітних, але соціально й морально правомірних засобів досягнення поставлених цілей. При цьому воно має вирішувати проблеми «тут і зараз», а не в майбутньому, або ж апелюючи до минулого.

УДК 101.2

НЕДОЛУГА Луїза, студентка 2 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СУПРУН А.Г.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОЇ РІВНОСТІ

Проблема рівності була і є об'єктом дослідження мислителів всіх епох. Так, вчення про рівність досліджувалося у працях видатних стародавніх мислителів і філософів, середньовічних мислителів, у

працях практично всіх філософів Просвітництва – Вольтера, Монтеск'є, Руссо, а також представників німецької класичної філософії – Канта і Гегеля, діячів Великої французької революції та багатьох інших, зокрема Фрідріха Ніцше та Артура де Гобіно. Серед вітчизняних дореволюційних філософів і учених-правників, які розробляли питання рівності у праві, варто назвати, насамперед, Б. М. Чичеріна, М.Бердяєва, П.Новгородцева та І. Франка. Дискусії про роль категорії рівності у праві та соціумі тривають і досі. У них беруть участь, зокрема, такі відомі західні вчені як Рональд Дворкін і Джон Роулз, які висунули власні концепції справедливості.

Рівність – поняття, що означає однакове положення людей в суспільстві, яке має, проте, різний зміст в різні історичні епохи.

Рівність як політичний принцип відіграла значну роль вже в древній Греції, особливо в Афінах, де вона була одним із постійних і важливих вимог демократії, проте розумілася вузько, як рівність перед законом і рівне право на участь в управлінні державними справами, але не для всіх, а тільки для вільних громадян; раби, іноземці, жінки виключались. Таким чином, це була рівність із збереженням важливих існуючих привілеїв і нерівностей.

Піфагорійці надалі розвинули ідею рівності і сформулювали досить важливе положення про те, що «справедливе полягає у відданні іншому рівним». Це визначення є філософською абстракцією і інтерпретацією стародавнього принципу таліону («око за око, зуб за зуб»).

Протилежні думки, стосовно піфагорійців, підтримував Геракліт. Критикуючи демократію, де править натовп і немає місця кращим, Геракліт виступав за правління кращих. На його думку, для формування і прийняття закону зовсім не обов'язково загальне схвалення на народних зборах: головне в законі – його відповідність загальному розголосу, розуміння якого одному (кращому) більш доступно, ніж багатьом.

Ідею природно-правової рівності і свободи всіх людей (включаючи і рабів) обґрунтував Алкідам, йому приписують слова: «Божество створило всіх вільними, а природа нікого не створила рабом».

В епоху Просвітництва найвідомішим філософом, який розглядав проблеми людської рівності був Жан Жак Руссо.

Центральною проблемою у творчості Руссо була проблема нерівності між людьми та шляхів її подолання. Він критикує сучасну йому цивілізацію нерівності і відстоює тезу про те, що розвиток науки не сприяв удосконаленню моральності, звичаїв, життя людей в цілому. Основою суспільного життя Руссо вважав матеріальні, «тілесні» потреби людей, а духовні – їхнім наслідком, що лише опосередковано можуть впливати на суспільне буття.

Саме Ж. Ж. Руссо одним з перших виявив, що розвиток культури створює «штучні» потреби, задоволення яких має дуже суперечливий характер, завдяки яким людина намагається «здаватися», а не бути. Крім того, він вважає, що культура та мистецтво належать панівним соціальним верствам і є чужими для більшості людей. Проте, хоч Руссо і підкреслював, що наука і культура мало сприяли удосконаленню людського буття, все ж джерело суспільних проблем та конфліктів він вбачав у сфері суспільного розвитку, в соціальній нерівності, яку розумів передусім як нерівність майнову. На відміну від Вольтера, Руссо вважав, що нерівність між людьми існувала не завжди, а виникла лише на певному рівні історичного розвитку людства з майнових відносин між людьми.

Майнова нерівність, поділ на бідних та багатих, на думку Руссо, є першим шаблем нерівності. Другий шабель нерівності він пов'язує з виникненням держави.

Третій шабель нерівності в суспільстві є результатом перетворення законної влади на деспотизм.

В соціально-філософській думці є різні бачення причин соціальної нерівності. Функціоналізм: коли в суспільстві будь-який вид діяльності або проофесія цінуються більше, залежно від значущості цих професій будується ієрархія в суспільстві. Здібності у людей різні, найбільш талановиті займаються найбільш престижними професіями, талановиті повинні займати верхівку соціальної піраміди.

За Марксом: соціальна нерівність заснована на економічному ґрунті. Ті, хто володіють власністю, пригнічують тих, хто нею не володіє.

За Вебером: в основі соціальної нерівності лежать: багатство, влада, престиж.

Згідно П. Сорокіну: причиною соціальної нерівності є: власність, влада, професія. Форми соціальної нерівності: біосоціальна, етнічна, національна, гендерна.

Проблема соціальної справедливості тісно пов'язана з проблемою рівності і нерівності людей в конкретних історичних умовах. Іноді можна зустріти твердження, що справедливість є не що інше, як послідовно проведена рівність. І ця думка не випадкова, вона історично обумовлена. Проте бажання відзначитися, виділитися, отримати більше теж властиво людській натурі. Складно організоване суспільство, засноване на поділі праці та соціальній ієрархії, породжує правові уявлення, які санкціонують нерівність людей, що впливає з відмінностей між ними. Суперечливе співвідношення рівності і нерівності складає серцевину історично мінливих концепцій справедливості.

Таким чином, проблеми соціальної нерівності, рівності та справедливості стають все більш актуальними як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Соціально-філософський аналіз цих проблем дозволяє виявити їх джерела, механізм та тенденції розвитку. Від успішного вирішення цих проблем залежить майбутнє людства, його прогрес.

УДК 140+316.4

ОКІПНЯК Тетяна, студентка 2 курсу
юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ЧОМУ ЛЮДИНА ФОТОГРАФУЄ?

Камери смартфонів продовжують зростати і за якістю, і за популярністю, тож важко згадати дні, коли люди мали окремо стільникові телефони, фотоапарати і відеокамери. Ваш смартфон робить все простішим, ви швидко завантажуєте і ділитесь останнім дитячим фото або іншим дивовижним знімком, який ви тільки-но зробили. Але давайте згадаємо, який шлях подолала фотографія аби стати тим, чим вона є зараз.

Основна ідея фотографії з'явилась приблизно з 5-го століття. Протягом багатьох століть це були просто ідеї, поки іракський учений не розробив щось під назвою камера-обскура десь в 11-м столітті. Але навіть тоді камера практично не записувала зображення, вона просто проектувала його на іншу поверхню та ще й догори дном. Перші камери-обскура використовували крихітний отвір в наметі, щоб проектувати зображення через намет в затемненій області. Лише в 17 столітті камери-обскура стали меншими та портативними, а також були додані основні лінзи.

Термін, що походить від грецьких слів *photos* - світло та *graphein* - малювати, вперше був використаний вченим Джоном Гершелем в 1839 році. Фотографія - спосіб запису зображення об'єкта під дією світла або радіації на світлочутливий матеріал. В кінці 19 ст. Джордж Істман винайшов плівкові камери. Він також винайшов невелику камеру під назвою «Kodak». Це була камера, яку було легко носити з собою та робити знімки.

Протягом 1900-х в цю сферу було внесено значущі зміни. Якість зображення набагато покращилась. Фотографія стала надзвичайно популярною в якості хобі, а також стала визнаватися як форма мистецтва.

У 1990-х цифрові камери були введені на масовий ринок за допомогою «Kodak». Ці камери стали дуже популярними в 2000 році, і на сьогоднішній день є найбільш популярним типом камер. Вони дають можливість відразу перевірити фотографії. Зображення, яке вам не подобається ви можете з легкістю видалити.

Чи справді фотографії мають таке вагоме значення для нашого суспільства? Так! З часом наша пам'ять слабшає, але за допомогою фотографій ми можемо зберегти важливий момент нашого життя. З їх допомогою ми зберігаємо важливі події і людей. Дні народження, заключення шлюбів та ювілеї, свята і нові будинки, все це закарбовано на фото. Фотографії — наша особиста історія, хронологія нашого життя, яка заповнена людьми та місцями, які ми любимо. Вони наша історія, якою ми можемо поділитися з іншими. Сотні зображень можуть сформувані розповідь про ціле наше життя.

Фотографії мають значення, тому що вони заморожують певні моменти, які проходять непомітно і які, як нам здається, мають мало значення для нас у той час. Ми робимо знімок, щоб захопити

теперішнє, але це відразу ж стає записом минулого. Зображення можуть бути невеликими шматочки головоломки, які завершують загальну картину нашого життя.

Фотографія дозволяє висловити себе через форму мистецтва. Ми помічаємо красивий пейзаж або зморшкувате обличчя старого і ми хочемо закарбувати це зображення. Кожен з нас буде мати різні причини для цього, але, по суті, ми хочемо створити щось. Творчість дає людям відчуття мети в житті, і фотографія є однією з найбільш доступних її форм. Кожна людська емоція може знайти своє місце в фотографії. Інколи знімок може виразити ті почуття, які неможливо виразити словами. Це свого роду візуальна мова.

Але чи не змінилися наші відносини з фотографією з тих пір, коли з'явилися цифрові фотоапарати?

Люди в основному роблять і зберігають фотографії щасливих часів. Це результат того, що їм хотілося б запам'ятати якийсь момент надовго. А фотографії дають нам змогу озирнутись назад і згадати не тільки те, де ми були і що робили, коли цей знімок був зроблений, вони також нагадують про те, які емоції ми переживали в той час. Це ніби машина часу.

УДК 930.2

ОМЕЛЬЧЕНКО Вадим, студент I курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

Одне із почесних місць по праву в історії української науки і культури кінця ХІХ — першої третини ХХ ст. належить Михайлу Сергійовичу Грушевському – вченому світового рівня, патріоту свого часу, людині надзвичайної працьовитості та широкої ерудиції. В першу чергу М. С. Грушевський – це великий історик, який створив найбільш повне перше, узагальнююче дослідження з історії України від найдавніших часів до другої половини ХVІІ ст.

Найважливіші позиції суспільно-політичних поглядів Михайла Грушевського впливають із його концепції історіософії. Головним напрямом його політологічних досліджень була проблема національного самовизначення. Важливою рисою діяльності М. Грушевського був пошук компромісів. Він стверджував, що тривкими можуть бути стосунки націй, засновані лише на взаємній вигоді, на узгодженні своїх перспективних станів розвитку, за яких свобода, суверенітет і самобутність одного народу не зачіпають іншого.

М. Грушевський надавав великого значення питанню відбиття у свідомості мас тих чи інших подій та ситуацій. Важливо знати не лише те, як проходили події, а й те, як вони були прийняті і відчуті сучасниками, як відбилися у їхній свідомості і які враження та настрої у них викликали. Особливо це стосується широких низів, де виняткове значення має зв'язок цих настроїв з економічною і соціальною обставиною їхнього життя. Тут ученого цікавило зростання свідомості в громадянстві і масах, їхнє бачення соціального і політичного, державного і національного тощо. М. Грушевський розкрив бачення народу як дійової сили, яка у своїх змаганнях проносить головну ідею, що проходить крізь віки, крізь різні політичні і культурні обставини. У боротьбі за досягнення своїх ідеалів український народ пройшов складну і важку історію, яка принципово вплинула на виховання і самого М. Грушевського.

У наукових працях М. Грушевського «Народ і держава» нерозривно поєднані з «героєм в історії». Щоправда, М. Грушевський виставляв на перший план народ, а не особу. М. Грушевський був далекий від того, щоб трактувати історичних діячів як просте, механічне, автоматичне породження епохи і середовища, бо «герой в історії» діє, отже, виявляються його розум, воля, сила, а це вже суб'єкт, а не просто і тільки об'єкт історії. На цій основі і стає можливим оцінювати роль, значення «героя в історії» у світлі вимог та потреб народу.

Тільки в незалежній Україні ім'я Михайла Грушевського знайшло справжнє визнання. Високістю духу, благородством помислів він заклав найглибші ідейні підвалини національного відродження,

очолив перший у XX столітті прорив українського народу до самостійності. За своє життя Грушевський зробив і написав так багато, що про його творчу і політичну діяльність створено величезну літературу, склався окремих міждисциплінарний напрямок, який має назву грушевськознавство.

Михайло Грушевський — це вчений світового рівня, творча спадщина якого вражає своїм тематичним діапазоном, енциклопедичністю, фундаментальністю. Він увійшов у вітчизняну історію як її великий літописець, автор фундаментальної «Історії України - Руси», справедливо названої – метрикою нашого народу. Створена ним цілісна концепція українського історичного процесу увібрала в себе кращі здобутки сучасної йому світової української науки, була осяяна високою свідомістю і тому стала стрижневою ідеєю українського відродження. Саме ці базові константи мають бути основоположними у національному вихованні сучасної української молоді.

ПІХОЦЬКА Любов, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ПІЗНАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Пізнання – процес здобуття, переробки, передавання та використання знань про навколишній світ.

Теорія пізнання (гносеологія) – розділ філософії, що вивчає природу пізнання, закономірності пізнавальної діяльності людини. Сучасна гносеологія визначає, що поняття «пізнання» має принаймні три основні змістові акценти.

1) процес здобування знань, створення образів, моделей, теорій реальності (це інформативний аспект пізнання);

2) прагнення оволодіти реальністю, проникнути в її приховані підвалини (це активістський або вольовий аспект пізнання);

3) бажання досягти найважливішого, найпозитивнішого для людини стану досконалості (це смисловий аспект пізнання).

Таке багатогранне розуміння пізнання допомагає нам висвітлити й головне у теорії пізнання питання про відношення знань про світ до власне світу: чи спроможна наша свідомість (мислення, відчуття, уявлення) давати адекватне відображення дійсності.

Можливі три основні підходи до вирішення цієї проблеми:

Гносеологічний оптимізм стверджує можливість об'єктивного пізнання світу таким, яким він є насправді, поза людською волею і свідомістю.

Агностицизм (Д. Юм, І. Кант) повністю або частково заперечує пізнаваність світу.

Скептицизм – висловлення сумніву як у позитивних можливостях пізнання, так і в його повній неспроможності.

Структуру процесу пізнання становлять суб'єкт та об'єкт пізнання, його результати (знання та істина).

Суб'єкт пізнання – це той, хто пізнає. У ролі суб'єкта пізнання можуть поставати як окремі люди, так і наукові колективи, людство в цілому.

Об'єкт пізнання – це те, на що спрямовується пізнавальна діяльність суб'єкта. Об'єктом пізнання стають не лише феномени природи, але й суспільні явища, стосунки між людьми; урешті-решт, сама свідомість, пам'ять, воля, почуття, духовна діяльність в усій поліфонії її проявів теж можуть бути об'єктом пізнання. Пізнання може спрямовуватися на дослідження не лише об'єктивного світу, але й ідеальних об'єктів: числа, площини тощо в математиці; абсолютно чорного тіла, ідеального газу, рівномірно-прямолінійного руху у фізиці; тієї чи іншої цивілізації в суспільствознавстві тощо. Навіть сама людина може опинитися в ролі об'єкта пізнання. Учений, який винаходить нові ліки, виступає як суб'єкт пізнання. Коли той самий учений, як це неодноразово траплялося в історії медицини, бажає випробувати свій винахід на собі, він переходить у статус одночасно й об'єкта пізнання.

Суттєвий коригувальний вплив на результати пізнання справляють також умови пізнавальної діяльності.

Матеріалізм проголошував: дійсність може бути об'єктом пізнання лише тією мірою, якою вона увійшла до сфери діяльності суб'єкта. Визначальним критерієм у межах такого підходу є практика: пізнання і практика взаємопов'язані, практика є основою пізнання, його метою. Практична діяльність – це різновид людської життєдіяльності, спрямований на перетворення світу (наприклад, перетворення дерева на стіл). Тварина пристосовується до середовища і змінює себе (мутує), людина ж пристосовує світ до себе. Практик ставить питання не про те, що становить собою річ, а про те, до чого вона придатна.

УДК 1(091) (075.8)

ПАНАСЕНКО Анастасія, студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - **ДУБРОВІНА О.В.**,
асистент

ІДЕАЛ МУДРЕЦЯ В ФІЛОСОФІЇ СТОЇКІВ

На відміну від інших античних вчень, які вважали головним засобом удосконалення людини введення її у громадську спільноту, стоїцизм визнавав головною умовою щасливого і добродесного життя звільнення людини від впливу зовнішнього світу, особливо від політично-соціальної сфери суспільства. Яскравими представниками стоїцизму є Сенека Луцій Анней, Марк Аврелій та Зенон, засновник школи. Стоїки сформували свій ідеал мудреця.

Найвищим щастям для стоїка є життя узгоджене з законами природи, якому властива відповідність думок і почуттів. Останнє у їх свідомості співпадає з життям у згоді з добродесністю, адже сама природа веде нас до добродесності. Сенека казав, що в керівники треба брати природу, нею керується розум, з нею радиться. Найголовнішими чеснотами стоїки вважали мудрість та самовдосконалення. На їхню думку, людина не могла зробити світ досконалим, але могла створити його у собі, дотримуючись моральних вимог та виховуючи в собі лише необхідні для ідеалу якості. Мудрець живе добродесним життям, що забезпечує йому атараксію (спокійне, безтурботне існування). Для цього він умовно ділить все існуюче на те, що залежить і не залежить від нас, а тому не потрапляє під моральну оцінку (добро-зло).

Шлях до досконалості мудреця також пролягає через безпристрасність. Він прагне звільнитися від пагубного впливу бажань, підпорядковуючи їх розуму, та показати світу, що його моральні цілі знаходяться вище тих спокус. Основним чеснотам стоїки протиставляють такі пристрасті: сум (викликаний горем, співчуттям, турботою, заздрістю тощо), страх (передчуття недоброго), пожадання (бажання матеріальних благ чи влади), задоволення (тілесна та життєва насолода).

Ставлення до життя, на думку стоїків, має бути свідомим і покірним. Не треба засуджувати світовий порядок, адже Доля посилає випробування лише сильним і мудрим, загартовуючи їх. Доля мудреця є тотожною Логосу, тобто закону будь-якого життя. Мудра людина - та, яка зрозуміла душу (тобто універсальний закон), отже, і бога, і виробила відповідне відношення до нього. Таким чином, Логос - це Закон, Доля, Необхідність. Стоїки вважають, що ніхто на світі не заслуговує такої поваги, як людина, що вміє мужньо переносити нещастя. Мудрець керується долею і має право вибору лише у сфері внутрішнього духовного світу. Ідеалом для стоїків був Сократ, що зумів подолати владу чуттєвих пристрастей над собою, і ти самим отримав незалежність від зовнішнього світу.

Отже, для стоїків ідеалом мудреця є людина звільнена від бажань, що досягла душевної незворушності (атараксії). Стоїк завжди діє відповідно до природних законів, без спротиву Долі і незалежно від будь-яких обставин. Головними якостями мудреця є стійкість, витриманість, мудрість, здатність мужньо й спокійно приймати те, що приготувала доля.

ПАЛІЄНКО Ірина, студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - **ДУБРОВІНА О.В.**,
асистент

ФІЛОСОФІЯ ПСИХОАНАЛІЗУ З.ФРЕЙДА

Засновником теорії психоаналізу є австрійський вчений - Зигмунд Фрейд. Психоаналіз спочатку не претендував на роль філософського вчення. Але з часом його почали застосовувати у філософії для пояснення особистісних, культурних та соціальних феноменів. Головним у психоаналізі стало виявлення несвідомого, його філософське осмислення та тлумачення. Психіка людини, на його думку, роздвоюється на дві сфери: свідоме та несвідоме. Саме вони і визначають суттєві характеристики особистості. Поділ психіки на свідоме і несвідоме, писав Фрейд, є основною передумовою психоаналізу, і лише він дає змогу зрозуміти і піддати науковому дослідженню часто спостережувані і дуже важливі патологічні процеси душевного життя.

Спочатку психіка у Фрейда була представлена такими складовими: несвідоме, передсвідоме і свідомість. Несвідоме - це та частина психіки, де знаходяться несвідомі бажання та витіснені із свідомості ідеї. Воно зазвичай проявляється у сновидіннях. Передсвідоме (іншими словами, приховане несвідоме) - це зміст душевного життя, який у даний час не усвідомлюється, але легко може стати усвідомленим (пам'ять, мислення та ін.). Свідомість Фрейд пов'язував, в основному, із сприйняттям зовнішнього світу.

Важливим складовим елементом фрейдівського психоаналізу було уявлення про лібідо. Фрейд головним рушієм поведінки людини вважав два інстинкти: самозбереження та сексуальний. Сексуальний інстинкт став центральною ланкою психоаналізу.

За Фрейдом структурна модель психіки виглядає так: «Воно», «Я» та «Над-Я». Під «Воно» Фрейд розуміє найпримітивнішу субстанцію, яка охоплює усе природжене, генетичне первинне, найглибший пласт несвідомих потягів, що підкоряється принципу задоволення і нічого не знає ні про реальність, ні про суспільство. «Я» - це сфера свідомого, посередник між: несвідомим та зовнішнім світом, що діє за принципом реальності. Особливого значення Фрейд надавав «Над-Я», яке є джерелом моральних та релігійних почуттів. «Над-Я» - це внутрішня особистісна совість.

Вирішальне значення має сексуальний потяг і нерозривно пов'язана з ним енергія «лібідо» - енергія сексуального потягу. Сексуальний інстинкт, з погляду Фрейда, властивий нам з моменту народження. Фрейд тут з'являється перед нами як пансексуаліст (тобто, на його думку, статевий інстинкт грає першорядну роль у всій людській діяльності як психічної, так і фізичної), що бачить зміст сексуального інстинкту в одержанні відчуття задоволення, а тому всі відчуття задоволення ми можемо розглядати як видозміну сексуальної насолоди. Класичний психоаналіз виходить із того, що кінцеві причини соціальних конфліктів, суспільних процесів варто шукати в біологічній структурі людини, насамперед у сексуальному інстинкті, у лібідо. Фрейд виходить з того, що у взаємозв'язку «людина-суспільство» необхідно йти від людини до суспільства, а не навпаки, шукати кінцеву причину суспільних процесів у психологічній структурі особистості. Ці теоретичні положення стали засадними для нового погляду на природу психічного. Поза полем уваги Фрейда залишаються такі найважливіші проблеми філософії, як проблеми буття і пізнання: він не розглядає проблеми буття природи. Психоаналіз варто віднести до того напрямку некласичної філософії, що починається філософією життя і зосереджує свою увагу на проблемах буття людини, розуміння сутності і сенсу цього буття. При цьому внесок психоаналізу в цю проблему настільки значний, що без нього просто неможливо уявити сучасний погляд на людину, культуру, розуміння багатьох суспільних явищ.

Проблема людини, як відомо, завжди стояла в центрі уваги філософії. Правда, у різні періоди на перший план виходили різні аспекти цієї проблеми. У XIX столітті одним із головних аспектів цієї проблеми, що стоять у центрі філософських досліджень, є співвідношення біологічного і соціального в людині. Внесок Фрейда в розробку цієї проблеми, безсумнівно, є найбільш значним. Він не заперечує ролі соціальних факторів, культури в житті людини. Більш того, він згодний, що культура - якісна ознака

людського буття. Але головні фактори соціогенезу, головні пружини людської діяльності, на його думку, варто бачити в біологічних, насамперед психологічних структурах людини. Дослідження наштовхнули Фрейда на думку про те, що сфера психічного не може бути зведена до свідомого. Досить часто справжні мотиви поведінки перебувають за межами нашої свідомості, не усвідомлюються, замінюються іншими мотивами.

УДК 140+351:32

ПАВЛЕНКО Дмитро, студент 2 курсу юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ЧИ МОЖЛИВЕ УПРАВЛІННЯ БЕЗ АВТОРИТЕТУ?

Апарат публічної влади таким, яким він є зараз, був відомий людству не завжди, існуючи до цього в інших формах, отже, вочевидь, він таким не завжди і буде. Тому з'являється питання: а чи можна керувати суспільством, не застосовуючи при цьому звичайні методи державного управління? Зробити це можна завдяки авторитету, значення якого так само, як слів «авторитетний» чи «авторитарний», в останній час набуло негативного забарвлення, що є не зовсім коректним.

Історичний досвід показує, що там, де з'являється необхідність в узгоджених діях людей (сім'я, група, соціальний прошарок, нація або суспільство в цілому), там відбувається підпорядкування їх діяльності досягненню певної мети. Поняття «влада» означає особливі стосунки між людьми, право і можливість одних наказувати, розпоряджатися і управляти іншими; здатність і можливість одних здійснювати свою волю по відношенню до інших. Отже, без влади людська цивілізація неможлива. При цьому влада тісно пов'язана з політикою, яка в свою чергу означає прагнення до участі у владі, або прагнення до впливу на розподіл влади між суспільними групами, або всередині груп та між колективами людей. Таким чином, для існування суспільства люди, які перебувають у підпорядкуванні, мають підкорятися авторитету тих, хто при владі. То що ж таке авторитет і авторитетність? Ще за античних часів підкреслювалася різноплановість і складність феномену авторитету, що сприймався, зокрема, як божественне дарування. Авторитет можна розглядати як певну властивість людської природи, що дає змогу говорити про психологічну природу людини. Авторитетність ґрунтується на впливі одного суб'єкта (чи групи) на інших за відсутності можливості моментально поставити під сумнів поведінку авторитетної особи, а основним мірилом авторитету по суті є корисність вчинків його носія. Таким чином, авторитет є суб'єктивною свободою і водночас інтелектуальною й емоційною потребою покори. При цьому, він набуває значення повноцінного соціального механізму. У стародавньому світі авторитарність розглядалася як необхідність панування «кращого» над масами, домінування «сильного» над «слабкими». У Новий час під авторитетом розумівся авторитет суверенної верховної влади, що становив єдиний засіб порятунку суспільства від анархії. У Новітній час з'являється поняття так званого «авторитаризму особистості», специфічними особливостями якого є любов до сильного і ненависть до слабого, обмеженість і скупість у всьому.

У наші дні достатньо заявити, що той чи інший акт є авторитарним, аби засудити його, однак такий підхід є цілком неправильним, тому що він описує авторитет лише виходячи з відносин нав'язування чужої волі та обов'язкового підкорення їй. Втім, за існуючих в сучасному суспільстві умов можна створити такий устрій, за якого авторитет буде безпредметним, тобто фактично повинен буде зникнути.

В основі сучасного суспільства лежать економічні відносини, в яких дедалі більше спостерігається тенденція до заміни розрізнених дій комбінованою діяльністю виробничих колективів, тобто до підвищення рівня організації, як в свою чергу не можлива без авторитетів. Навіть якщо повністю забрати персоніфікованих суб'єктних авторитетів у вигляді власників засобів виробництва (капіталістів), авторитет все одно не зникне, а змінить свою форму: ним стане розпорядок праці, який безпосередньо буде залежати від машин та інших знарядь праці, від осіб, що керують ними, від рішень делегатів або навіть зборів, де воля одних окремих осіб (меншості голосів) буде підкорюватися іншим (більшості

голосів) заради збереження виробництва та вирішення негайних питань, аби уникнути повної його зупинки. Так чи інакше, всі рішення будуть прийматися і вирішуватися авторитарно, тим більше в екстремальних ситуаціях, коли від рішення одного залежить доля всіх. Завжди з одного боку буде авторитет, а з іншого – підпорядкування, що обов'язкові незалежно від будь-якої суспільного устрою за матеріальних умов, у яких відбувається виробництво та обіг товарів чи послуг. З розвитком великих господарств матеріальні умови виробництва і обігу неминуче ускладнюються і прагнуть до більшого розширення сфери такого авторитету. У цьому власне й полягає неправильність зображення авторитету абсолютно негативним, а автономії – абсолютно позитивним явищем, оскільки ці речі є дуже відносними, бо область їх застосування змінюється разом зі зміною етапів суспільного розвитку. Таким чином, авторитет – це той ресурс суспільних взаємовідносин, за якого люди з готовністю підкоряються наказам, оскільки вважають їх здійснення необхідним. На відміну від примусу, що спирається на постійну можливість прямого застосування сили, влада авторитету підтримується моральними підставами, етичними якостями суб'єктів та особистими рисами лідера, а також – раціонально обгрунтованою системою негласних правил та звичаїв. Тому, в будь-якому разі, існуватиме завжди нинішній суспільний устрій чи ні, відносини між людьми незмінно будуть і мають ґрунтуватися на принципах авторитетності заради збереження соціальної та економічної сталості.

УДК 130.1

ПОЛЩУК Олена, студентка 2 курсу юридичного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ТВОРЧІСТЬ З ТОЧКИ ЗОРУ ФІЛОСОФІЇ

Проблема творчості є однією з найважливіших проблем сучасної науки і філософії. Актуальність проблеми творчості значно зросла в зв'язку з тим, що в сучасних умовах, як ніколи раніше, підвищується значення нового підходу в навчанні і вихованні людей. Лише через творчість можна розкрити потенціал особи, не обмежуючи її у певних рамках, даючи їй свободу від сталих методик. Дуже важливо дати людям розвивати власну самотворчість, оскільки це дасть поштовх для розширення поглядів, уяви, поглибить їх розуміння себе та світу.

Творчість - процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні та духовні цінності. Джерелом і рушійною силою творчості є суперечності між потребами людини і засобами (способами), які людина має їх задовольняти власними знаннями. Більшість відкриттів і винаходів - це результат подолання суперечностей. Рівень і характер творчості багато в чому залежить від здібностей, знань, досвіду, інтересів, настанов суб'єкта.

Творчість - здатність, здібність людини, що виникає в процесі праці, створювати з наданого дійсності матеріалу нову реальність, яка буде мати ознаки власного «Я», а також, що задовольнить багатоманітність суспільних потреб. Творчість своєю сутністю переплітається з такими проблемами, як свідомість, мислення, пізнання, критика, практика, соціальний ідеал.

Перші підходи силою розуму досягнути проблему творчості знаходимо вже в філософії Стародавньої Греції. Платон вважав, що в основі творчості є світова Душа. Все, що викликає перехід від небуття в буття — творчість, і, таким чином, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх створювачів — творцями. Згідно з Платоном, є два «роди» творчості: людська і божа. Божа творчість створює вічні цінності. Творчість людини залежить від божої іскри, нею визначається і обмежується відповідно часовими рамками.

Найбільш глибоку розробку проблем творчості знаходимо в працях Гегеля. Творчу силу, здатність до творення Гегель переносить у сферу абстрактного, позасвідомого, надприродного. Такою властивістю він наділив Абсолютну ідею, яка є «вічною творчістю, вічною життєвістю». Абсолютна ідея — це творче начало природи та людини. Творення — це діяльність Абсолютної ідеї, від якої залежить і

якою спрямовується вся творчість людини, запевняє Гегель. Він також розглядає творчість як діяльність, що народжує світ. Діяльність проявляється як самодіяльність, тобто як діяльність, що виникла на гранті внутрішніх протилежностей.

Проблема творчості перебуває в центрі уваги Гегеля в його лекціях з естетики. В них, зокрема, ставляться такі проблеми, як свобода художньої творчості, соціальні функції мистецтва, стимулюючі фактори мистецтва; потреба в творчій діяльності як у сфері мистецтва, так і в сфері будь-якої дії та знання витікає з прагнення людини духовно усвідомити внутрішній і зовнішній світ, уявити його як предмет, у якому вона впізнає своє власне «я».

Визначальним у антропологічній філософії Л.Фейербаха є зорієнтованість творчості на реальне буденне життя людини. Він розглядає творчість не лише в логіко-гносеологічному аспекті, а й прагне охопити її в єдності духовних і життєвих явищ. Основою творчої самодіяльності є матеріально-чуттєва діяльність людини і природи. Процес творчості здійснюється через синтез чуттєвого буття, безпосередньо предметного світу, мислення, розуму. Синтезуючим началом, об'єднуючим універсальним фактором розуму і чуттєвого світу є людина. Лише через діалог «Я» і «Ти», з допомогою людського спілкування, через співтворчість здійснюється певний розвиток та розкриття талантів, творчих сил людини.

Отже, творчість - родова властивість життєдіяльності людини і людства, яка в різні історичні епохи реалізується по-різному. Незважаючи на різноманітні перепони, вдачі і невдачі, творчі можливості людства зростають щоденно. Людський розум є єдиною силою, здібною пізнати і збагнути всі інші сили природи. Принципово нові ситуації, що не мають аналогів у минулому, не можуть вирішуватися поза творчістю. А без їх вирішення суспільство не зможе мати майбутнього, не зможе досягти тих меж, які забезпечили б більш цивілізоване буття і досконаліші і ясні матеріальні і духовні умови життя людей. Або рух вперед, як результат творчості, або монотонне повторення одних і тих же форм, тобто застій, стагнація. В творчості відбувається пластичне перетворення об'єкта, а також внутрішнього світу, інтелектуальної енергії, духу суб'єкту в світ реальних речей, ідей, думок, теорій. Створюючи та пізнаючи річ, ми створюємо себе.

УДК 101.2

ПАНЬКО Ігор, студент 2 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **СУПРУН А.Г.**,
канд. філос. наук, доцент

МНЕМОТЕХНИКА И ФИЛОСОФИЯ

Что же такое мнемотехника? Если коротко, то мнемотехника – это техника запоминания. Слово «мнемотехника» происходит от греческого «*mnemonic*» – искусство запоминания. Современный энциклопедический словарь дает следующее определение, которое наиболее точно отображает современную мнемотехнику:

Мнемотехника – это система внутреннего письма, позволяющая последовательно записывать в мозг информацию, преобразованную в комбинации зрительных образов.

Мнемотехника применяется для запоминания не запоминаемой информации. Например, когда нужно запомнить последовательность двухсот цифр, список из 50-100 телефонных номеров, хронологическую таблицу, план-конспект речи, сборник анекдотов, новые иностранные слова, грамматические правила и т. п.

Исходя из всего вышесказанного, становится понятно, что ничего непонятно. Поэтому сейчас попытаюсь доходчиво объяснить, как это работает.

На самом-то деле мнемотехника так прочно вошла в нашу жизнь, что многие люди её даже не замечают. Это приемы, которым нас обучают в детском саду и школе, это приемы запоминания, которые рекомендует своим ученикам учитель физики или физкультуры.

Ярким примером внедрения мнемотехники в повседневную жизнь являются дорожные знаки. На больших скоростях человек не способен воспринимать текстовые сообщения. Дорожные знаки же, которые по существу являются символами тех или иных правил, воспринимаются быстро. Даже

обычный алфавит – это тоже мнемонический прием. В школе ребенок заучивает соответствие звуков определенным символам – буквам.

Также есть немало стишков, которые мы знаем с самого детства, например для запоминания положения цветов радуги:

Помимо традиционной зашифрованной запоминалки: «Каждый Охотник Желает Знать, Где Сидит Фазан» можно выучить стишок-запоминалку, где цвета перечисляются открытым текстом:

Оля раскрасила листья у клена
В красный, оранжевый, желтый, зеленый.
А Сережа раскрасить советовал
В голубой, синий и фиолетовый.

Мнемотехника очень эффективна для запоминания иностранных и сложных слов. Чтобы запомнить иностранное слово необходимо подобрать к нему эквивалент в родном языке сходный по звучанию. Например: «chair» (стул) первое, что приходит в голову это чердак, представляем стул, стоящий на чердаке. Если описанная выше техника вам показалась сложной, то следует задуматься о способности вашего головного мозга к составлению ассоциаций и способности быть внимательными к деталям. Конечно, для поддержания подобных функций мозга в тонусе важно регулярно его тренировать.

Мнемотехника впервые была описана неизвестным римским учителем риторики. Она использовалась как инструмент, позволяющий точно запоминать большие объемы смысловой информации. Нужно заметить, что ни один оратор греческий или римский не выступал перед публикой с конспектом в руках, что делало необходимым применение искусственных приемов запоминания. В дальнейшем мнемотехника постоянно связывалась с риторикой, и известны другие сочинения Цицерона, посвященные этой теме. Кстати, многие ораторы и сейчас используют приемы мнемоники, описанные еще Цицероном.

Мнемотехнику преподавал даже Джордано Бруно, разъезжая по разным городам Европы. В средние века это искусство пользовалось большим успехом, и легко понять почему. Во времена средневековья техника применялась монахами для заучивания текстов для богослужений.

Мнемотехникой интересовался и Аристотель, который обучил этому искусству своего ученика Александра Македонского. Феноменальной памятью, основанной на мнемотехнике, обладал Юлий Цезарь и Наполеон Бонапарт. Вот далеко не полный перечень людей, чьи имена связаны с искусством памяти: Аврелий Августин, Альберт Великий, Фома Аквинский, Джордано Бруно, Пётр Рамус, Вильгельм Лейбниц, Фрэнсис Бэкон, Рене Декарт. Кроме того, мнемотехника преподавалась во всех крупных университетах Европы.

Сейчас до нас дошли наиболее эффективные из техник, которые применялись учеными и философами эпохи просвещения.

УДК 101.2

ПАВЛЮК Людмила, студентка 2 курсу

факультету захисту рослин, біотехнології та екології

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,

канд. філос. наук, доцент

ВПЛИВ НАУКИ НА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ XVI-XVII СТОЛІТТЯ

Епоха Відродження – це не лише епоха відродження античної науки, філософії, літератури, мистецтва, а й час, коли були здійснені важливі наукові відкриття, які кардинально змінили філософські погляди людей на побудову світу.

Такими відкриттями займалися Галілео Галілей, Джордано Бруно та Микола Коперник. Вони спромоглися зруйнувати стереотипи, які століттями церква насаджувала людям.

Микола Коперник сформулював геліоцентричну теорію, яка повністю заперечувала теологічні уявлення про світ. Церква проголошувала, що Земля нерухома і є центром Всесвіту, а людина в ньому має певне привілейоване становище. За теорією Коперника, центром планетної системи було Сонце, навколо якого оберталися планети, в тому числі і Земля. Революційне значення геліоцентризму полягало

в тому, що він подав єдину систему рухів планет та пояснив багато незрозумілих явищ. Якщо в аристотелівсько-птолемеевській космології джерелом руху був Бог, то Коперник довів, що планети рухаються самостійно і пояснив рух тіл їхньою сферичною формою, та їх природою. Завдяки теорії М.Коперника космос втрачав своє священне значення, скасовувалось теологічне протиставлення «неба» і «землі», Земля не протистоїть планетам і зіркам, а є частиною одного цілого, є частинкою Всесвіту.

Таким чином, все це ставило під сумнів існування Бога, тому сподвижники цієї теорії часто піддавались нападкам з боку церкви. Церковнослужителі вбачали загрозу в таких наукових відкриттях, адже могли втратити вплив та владу над людьми, які підкорялися законам церкви, боячись покарання, яке чекає їх після смерті за невиконання законів Божих.

Інший вчений-філософ, Джордано Бруно, також виступав прибічником теорії М. Коперника та брав активну участь у її розвитку. Розвиваючи геліоцентричну теорію, він висунув ідею безкінечності і єдності Всесвіту та множинності світів у ньому, був представником пантеїзму, тобто ототожнював Бога з природою, природа, в його розумінні це і є Бог, він є повсюди і у всьому. Він визнавав пізнання Бога лише через природу.

Джордано Бруно вважав, що у Всесвіті існує незліченна кількість тіл, подібних до нашого Сонця чи Землі, стверджував про населеність інших світів. Також, він вважав, що після смерті душа переходить від однієї живої істоти до іншої, що заперечувало вчення церкви, яка стверджувала, що після смерті душу людини судили, а потім та потрапляла в Рай або Пекло.

Джордано Бруно дорого поплатився за вільний пошук правди та за свої переконання, які не співпадали з церковними. Він був ув'язнений інквізицією, а згодом був визнаний еретиком і спалений, та навіть під загрозою смерті не відрікся від своїх ідей, знаючи, що їх церква точно знищити не зможе.

Велике значення для розвитку науки і філософії відіграла науково-дослідна діяльність Галілео Галілея. За допомогою своїх астрономічних відкриттів він підтримував теорію М. Коперника, ідеї Джордано Бруно та розвиток матеріалістичного світогляду. Ці відкриття стали можливими за допомогою телескопа, який він сам сконструював.

Галілей відкрив і першим побачив супутники Юпітера, що стало наочним доказом правдивості геліоцентричної теорії М. Коперника. Також, ним була підтверджена ідея множинності світів Дж. Бруно, за допомогою відкриття зоряного складу Чумацького Шляху. Довго чекати критики з боку церкви вченому не довелося. Через докази Галілея щодо істинності теорії М. Коперника, католицька церква забороняє пропаганду поглядів Коперника та його книги. Але попри заборони Галілей продовжив свої дослідження щодо цієї теорії. В цьому йому допомогли відкриття в області механіки. З допомогою експериментів створив найголовнішу галузь механіки – динаміку, яка вивчає закономірності руху тіл. Експериментальним шляхом Галілео Галілей відкрив ряд законів механіки.

Галілей встановив, що рівномірний рух тіла, не впливає на процеси, що відбуваються на його поверхні, за допомогою такого прикладу, що на кораблі, який рухається, тіла падають так само, як і на нерухомому. Це спростувало аргумент висунутий проти теорії М. Коперника, що при русі Землі на її поверхні повинні виникнути вихор, який би знищив все на своєму шляху.

Через наполегливе прагнення докопатись до істини і публікацію її доведення Галілео Галілей був заарештований інквізицією і змушений формально відректись від своїх вчень, аби не повторити долю Дж. Бруно.

Відкриття цих вчених кардинально змінили всі тодішні знання людей про світ, їхні філософські погляди на нього. Більше того, вони спромоглися наочно довести істинність ідей, які вони захищають, створити для них якимось наукове підґрунтя. Саме за їх вміння пояснити доступно для людей свої ідеї, таких людей намагалися знищити будь-якими способами. Однак, навіть знищивши їх фізично, ніхто не може знищити їхні ідеї, торжество яких вже не зупинити.

ГУМАНІЗМ В ТВОРЧОСТІ ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКИ

В історію людства період XV-XVI ст. увійшов як епоха Відродження. Назва епохи, за словами її творців, походить від того, що відроджувалась культура античності. Відродження, чи Ренесанс (від фр. *renaître* відроджуватися), одна із самих яскравих епох у розвитку європейської культури. І саме в цей період з'являються такі відомі постаті як Данте Аліг'єрі, Леонардо да Вінчі, Буонарроті Мікеланджело, Франческо Петрарка та багато інших.

Ідейною основою культури Відродження став гуманізм. Гуманістичний світогляд протиставляється світоглядам, для яких людина не стоїть на вершині піраміди цінностей: релігійному, де найголовнішою цінністю проголошується Бог, класовому, для якого найважливіші інтереси певного класу, імперському, для якого найпершою цінністю є інтереси імперії тощо.

Найпершим носієм ідей гуманізму в ті часи був поет Ф.Петрарка.

Батько Франческо флорентієць Петраколло ді Паренцо був нотаріусом. За бажанням батька юний Петрарка вивчає граматику, риторику, діалектику; пізніше, в університеті Монпельє, він чотири роки вивчає право. Продовження навчання здійснюється також в Болонському університеті. Однак дійсним захопленням юнака стає не право, а стародавня латинська література. Він був великим шанувальником Вергілія і Цицерона, завдячуючи яким знайомиться з античною філософією, щиро захоплюється Платоном.

У 1326 р. Петрарка приймає духовний сан, який не завадив йому любити життя, що стало для нього внутрішнім стимулом, спонукало увагу до зовнішнього світу, радощів і спокус.

Як філософ, Петрарка одним із перших розвінчує абсолютизований авторитет Аристотеля, показав його як великого філософа, але в «однім і тім же ряді з іншими». Більш фундаментальним мислителем Петрарка вважав Платона. Він постає як християнський неоплатонік, який усвідомлює, по-перше, що першопочатком світу речей і людських істот є божественна ідея; по-друге, існують різні ступені втілення краси, і людська краса постає лише нижчим щаблем у порівнянні з красою божественною.

Своєю творчістю він зумів прищепити прийдешнім різноплеменним поколінням Західної і Східної Європи свідомість - нехай не завжди чітку - деякої духовної і культурної єдності, доброчинності. У виникаючому при читанні Петрарки автопортреті впадає в око риса: потреба в любові. Це і бажання любити, і потреба бути коханим. Гранично чітке вираження ця риса знайшла в любові поета до Лаури, головному предметі сонетів і інших віршів, що складають «Книгу пісень». Любові Петрарки до Лаури присвячена незлічима кількість вчених і белетризованих творів. Ще одна риса, яку виділив у собі сам поет, за якої часом (особливо на схилі років) себе бичував: це любов до слави. Не в значенні, однак, простого марнославства. Бажання слави в Петрарки було найтіснішим чином зв'язано з творчим імпульсом. Якраз воно в більшій мірі і спонукало Петрарку зайнятися письменством.

Звичайно ж, головним добутком Петрарки є його «Книга пісень», що складає з 317 сонетів, 29 канцон, а також балад, секстин і мадригалів. Вірші італійською мовою (чи в просторіччі, «вольгаре») Петрарка почав писати змолоду, не надаючи їм серйозного значення. У пору роботи над зборами латинських своїх послань, прозаїчних листів і початком роботи над майбутньою «Книгою пісень» частина своїх італійських віршів Петрарка знищив, про що він повідомляє в одному листі 1350 року.

В творчості Петрарки гуманізм проявляється як возвеличення платонічних почуттів, людських взаємовідносин на духовному рівні. Він увічніює свою кохану Лауру, приймаючи її такою, як вона є, з усіма недоліками, притаманним людям. В цьому і полягає його гуманістичний погляд на життя.

РОЗНАТОВСЬКИЙ Володимир, студент 2 курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд.філос.наук, доцент

ЗАГАЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ФІЛОСОФІЮ

Філософія завжди відігравала важливу роль у житті людини, визначенні її статусу, формуванні світогляду, виробленні життєвої стратегії. Її роль значно зросла в ХХ столітті, яке не має собі рівних за масштабами й ґрунтовністю перетворень. Вона ще більше зросте в нашому столітті, яке продовжуватимуть роздирати глобальні проблеми. У їх осмисленні і вирішенні філософія займе першорядну роль. Тому ХХІ століття стане століттям філософії.

Розвиваючись стрімкими темпами, суспільство сьогодні часто змінює уклад свого життя. Ці зміни зачіпають усі сфери суспільства і кожного зокрема. І якими б різними не були інтереси і цілі людей, наперше місце все ж має стати те, що об'єднує їх (спільна доля, загальнолюдські цінності та ідеали). Все це має бути добре осмислено і зайняти першорядне місце, стати керівництвом до дії при плануванні майбутнього. Кожен повинен зробити свій внесок у розв'язання сучасних глобальних проблем. Для цього йому необхідно відкривати, розвивати і реалізувати свої здібності.

Процес становлення й розвитку нашої держави вимагає підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які в будь-якій сфері життя могли б проявити неабиякі знання, здібності, таланти. Тому кожному з нас слід розумно ставитися до вирішення настійних проблем, прагнучи до того, щоб думки були конкретними й обґрунтованими, вміти терпимо ставитись до позиції іншого.

Проте слід знати, що здатність до ефективного раціонального мислення не з'являється сама собою. Для цього необхідна велика і копітка робота щодо освоєння знань, які створило людство, і в першу чергу, досягнень філософської культури. Без їх освоєння особа буде користуватися лише побутовим мисленням, уявленнями, які не проникають у суть речей, а охоплюють лише їх поверхню. Такий спосіб мислення не дозволить їй правильно сформувати свої життєві позиції, ідеали, цінності. Шлях до розумного мислення лежить лише через оволодіння філософією, яка допомагає сягнути глибин людського буття з його складнощами й суперечностями. Філософія передбачає й критичне ставлення до дійсності, і перш за все, до того, що відживає. Вона займається пошуком нововведень в самій реальності/суперечностях, напрямках та засобах розвитку. Вона спрямовує свій пошук в русло перетворення реальності, практики, яка є засобом розв'язання філософських проблем і виявом могутності людського розуму.

Філософське (розумне) мислення — уміння оперувати поняттями, висувати й обґрунтовувати нові ідеї, критикувати хибні судження, відділяти суттєве від другорядного, розкривати взаємозв'язки між явищами, виявляти й аналізувати протиріччя, бачити все в постійній зміні та розвитку. У вирішенні цих проблем ставиться акцент на: науковості й об'єктивності, усуненні зайвих ідеологічних моментів; відкритості до світової філософської думки, відмови від духу конфронтації, заміні його духом діалогу, осмисленні й засвоєнні найкращого, що міститься в цій думці;

Дуже важливою думкою є про те, що жодна з філософських концепцій, у тому числі й марксистська, не може претендувати на абсолютну істину в останній інстанції. Філософський монізм і монополізм тут не збігаються. Основою, яка може об'єднати всі напрями в філософії, можуть бути лише загальнолюдські цінності. Саме вони визначають, наскільки та чи інша філософська система, школа відповідають насущним проблемам сучасності.

Філософія — це особлива галузь знання, яка відрізняється від інших галузей знань. Її особливий статус проявляється в своєрідному стилі. Вона впливає не лише на інтелект, а й на емоції людини, на весь спектр її духовних здібностей, має свої способи обґрунтування й доказовості.

Для того щоб збагнути філософські проблеми, студентам потрібно освоїти необхідні першоджерела, систематично готуватися до семінарських занять, дискусій тощо.

ФІЛОСОФІЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Григорій Савич Сковорода був всебічно обдарованою людиною. П'ятдесят років Г.С.Сковорода «готувався» до головного іспиту свого життя – до шляху мандрівника-філософа. Підготовчий етап вплинув на філософію Г.С.Сковороди, відобразивши усю історичну своєрідність того часу та власний, особистий досвід філософа. Час життя Сковороди був переламним етапом феодалізму, коли на зміну знищеного феодалізму прийшов зовсім новий процес – процес первісного накопичення капіталу. Як завжди буває в історії людства, зміна соціального устрою відбувається зі значними соціально – духовними змінами. Сковорода став свідком морального розтління, жадібності, розпусти та духовної бідності суспільства. Філософсько-правові погляди Сковороди дозволяють осмислити по-новому такі фундаментальні поняття, як «рівність», «свобода», «справедливість» та «закон».

«Скрізь любов та віру людина пізнає себе», – твердить Сковорода. Принцип «Пізнай себе», як відомо, не вперше з'являється у Сковороди. Пріоритет у цьому плані, звичайно ж, належить Сократу. Але принципово новим у Сковороди є те, що він не просто стверджує думку про необхідність пізнання природи людини, а звертає увагу на пізнання природи людської душі з урахуванням чинників її формування – віри, надії, любові. Більше того, мислитель іде ще далі, він розглядає віру і любов не тільки як підґрунтя душі, а й як органічний прояв духовності людини, а причиною цього прояву є, як він вважає, насамперед природні прагнення людини.

Сковорода був філософом в справжньому сенсі цього слова, мудрецем, який не тільки проповідував своє учення, але і слідував йому в житті. Він неординарно розробляв методи дослідження людської поведінки, розглядав мораль людини крізь призму світу, який є «лік п'яно – навіжених». При всьому цьому філософ приділяв більшу увагу питанню подолання моральної кризи українців, а не політичній боротьбі. Неодинокі спроби донести до сучасників власну філософську мораль виливались у його філософських трактатах. Життя філософа повністю співпадало з його філософським вченням. Не можна казати, що Сковорода не знав матеріального нестатку, але він ніколи не приділяв цьому факту більш уваги, чим своїй філософській праці.

Сковорода розглядає можливість подолання моральних пороків людині через внутрішні якості, які має людина. У філософії Сковороди не має більш значущої науки, ніж наука про людину. Її він розглядає як саму вищу науку у світі. Життя і філософія Сковороди присвячені осмисленню повноти буття людини.

Концепція Сковороди – це концепція християнська. Щастя для Сковороди – це сенс життя і повнота, це «ціла людина», гармонійна і серцева. Сковороді близьке вчення Епікура про задоволення як граничне взаємопроникнення плотської і розумної областей людської свідомості. Але для українського філософа самодостатність людини, отримання ним себе, своєї внутрішньої людини, є виконання думки Бога про неї.

У міркуваннях про щастя Г.Сковороди є ще й такий важливий аспект. Людське щастя втілюється не тільки в духовних шуканнях, не тільки у сердечній радості, а й у праці, у втіленні спорідненості праці. Сковорода вказує, що здібності дає людині Бог, що царство Боже всередині людини. Прислухаючись до цього внутрішнього голосу, людина має обрати собі заняття не тільки не шкідливе для суспільства, а й таке, яке приносить їй внутрішнє задоволення і душевний спокій. Всі заняття добрі лише тоді, коли виконуються у відповідності з внутрішньою схильністю.

Таким чином, філософ наполягає на тому, що життя людини має бути радісним, і зробити його таким може тільки вона сама. Г.Сковорода мислить щастя досяжним для всіх. Для того, щоб його пізнати, зовсім не обов'язково досягнути складну філософську матерію чи прилучитися до кола вибраних. Щастя є простим і за змістом, і за формою. На підставі такого розуміння щастя Г.Сковорода проповідував простоту життя, бідність (але це не був аскетизм, а так би мовити розумна достатність), вдоволення, яке випливає із спілкування людини з природою. Процес пошуків та знаходження істини

пов'язаний з тим, що людина прагне зректись тілесного, реалізувавши себе в перетворенні духу. Це перетворення дає змогу людині знайти істинне власне буття.

Подолавши в собі рабську свідомість, стверджує Сковорода, піднявши над землею свої думки, людина перетворюється. Філософ передбачав відкриття людиною в собі глибинних внутрішніх духовних джерел, які дають змогу людині стати чистішою, кращою, переорієнтуватись з виключно земного існування на духовне вдосконалення та змінити своє власне земне життя відповідно до духовного.

УДК 1(091) (075.8)

РАХІМОВ Ярослав, студент 1 курсу
*ННІ енергетики і автоматики ,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ДУБРОВІНА О.В.,
асистент*

СОКРАТИВСЬКИЙ МЕТОД ПОШУКУ ІСТИНИ

Як отримати знання? Над цим питанням замислювалось багато філософів. У даних тезах представлено сутність діалектичного методу античного філософа Сократа (469-399 рр. до н.е.), який може дати можливість «народити» знання під час бесіди, діалогу.

Центральною у філософській думці Сократа була людина, тому у своїх пошуках, намагаючись встановити істину, він іде від людини. Метод Сократа полягав в дискусіях і бесідах. Пошук істини Сократ намагався реалізувати шляхом виявлення протиріч у судженнях співбесідника. Перш за все сократівський метод полягає в послідовно і систематично заданих питаннях, що в результаті приведуть до протиріч співрозмовника із самим собою. У цьому і полягає сократівська іронія .

Бесіда Сократа виходить з конкретних явищ і фактів життя. Він порівнює факти, виділяє з них спільні елементи, аналізує їх, щоб виявити перешкоджаючі їх об'єднанню суперечні моменти, і, в кінцевому результаті, зводить їх до вищої єдності на основі знайдених істотних ознак. Основні складові частини сократівського методу: іронія і майєвтика — за формою, та індукція і визначення — за змістом.

Іронія Сократа — це прихована насмішка над самовпевненістю тих, хто вважає себе «багатознаючим». Вдаючи з себе проста, Сократ звертався до людини з питанням, по тій темі, в якій той був досвідченим. Сократ задавав заздалегідь продумані питання, які поступово заводили співрозмовника в глухий кут, поки він остаточно не заплутувався у своїх судженнях. Тим самим Сократ позбавляв самовпевненості «багатознаючого» співрозмовника, виявляючи протиріччя в його судженнях і невідповідності між вихідними посилками і кінцевими висновками. Після проходження даного етапу діалогу, співрозмовник звільнявся від своєї самовпевненості і був готовий до того, щоб спільно шукати істину. Друга важлива складова сократівського методу - майєвтика – запропоноване Сократом мистецтво відкривати приховане в людині правильне знання за допомогою навідних запитань.

Всього можна нарахувати п'ять кроків сократівської бесіди:

- 1) співрозмовник Сократа затверджує тезу, наприклад, «мужність — це стійкість душі», яку Сократ вважає помилковою;
- 2) Сократ шляхом загальних визначень вказує опонентові на суперечливість його тези, наприклад, «мужність — це добре» і «завзятість без розсудливості — це погано»;
- 3) опонент погоджується з суперечливістю своїх суджень. І звертається до Сократа за порадою;
- 4) Сократ показує своє незнання в даному аспекті, тим самим ставлячи опонента в тупикову ситуацію («я знаю, що нічого не знаю»);
- 5) далі Сократ шляхом бесіди з навідними питаннями сприяє «народженню» нової істини у опонента.

Діалектичний метод Сократа повністю зберіг своє значення й до сьогоднішнього дня. Діалог, обмін думками є важливими компонентами на шляху пошуку істинного знання та подолання власної обмеженості.

СОЛДУНОВА Поліна, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ СКЕПТИЦИЗМУ

Скептицизм – 1) філософські погляди, які сповідують сумнів у можливості досягнення істини, здійснення ідеалів тощо; 2) давньогрецька філософська школа IV-III ст. до н. е., яка сповідувала ці ідеї (грек Піррон із Еліди, римлянин Секст Емпірик).

Скептики стверджують взаємозв'язок між утриманням від судження (epochè) і незворушністю (атараксією). А утримання від судження зумовлене можливістю мислити будь-яке протиріччя, марністю всяких зусиль пізнавати речі і досягати догматичної віри у благо або зло. Неможливість достовірного пізнання випливає з відносності людських органів чуття, з нашої суб'єктивної позиції, з необхідності вдаватися до безкінечного регресу в пошуку причин або до порочного кола тощо. Оскільки ж люди надають великого значення догматичним істинам і роблять значні зусилля задля пізнання і оцінювання речей (а це все – безрезультатне), то вони відчують розгубленість і страх. Саме тому лише утримання від судження призводить до бажаної незворушності духу і щастя.

Ще одне трактування скептицизму дає нам гносеологія. Головним питанням якої є проблема відношення знань про світ до власне світу, чи спроможна наша свідомість (мислення, відчуття, уявлення) давати адекватне відображення дійсності. Можливі три основні підходи до вирішення цієї проблеми. Гносеологічний оптимізм стверджує можливість об'єктивного пізнання світу таким, яким він є насправді, поза людською волею і свідомістю. Агностицизм (Д. Юм, І. Кант) повністю або частково заперечує пізнаваність світу, і нарешті скептицизм – висловлення сумніву як у позитивних можливостях пізнання, так і в його повній неспроможності.

САВОСТЬЯН Яна, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
докт. філос. наук, професор

АПОЛОГІЯ ШЛЯХЕТНОСТІ

Шляхетність – особистісно стверджувала якість людини, що засвідчує про, як її високі життєстверджувальні способи активності, цілі, завдання, мотиви, та ідеати, так і життєві принципи – честі, гідності, гуманізму. Для шляхетної людини визначальними чинниками життєдіяльності є високі ідеали, і світлі яких здійснюється вибір життєвого шляху та способів, підходів до реалізації цілей і завдань. Людина благородна не «забуває» про ці ідеали і в найскладніших життєвих обставинах, демонструючи тим самим внутрішню моральну цілесність.

Людина шляхетна – завдячлива, вона готова щиро приймати як позитивне ставлення з боку інших до неї, так і вияви допомоги, постійно налаштована на позитивну взаємність з іншими. Адже вдячність пов'язана із такими якостями, як справедливість та повага. Так, Ф.Бекон наголошував, що до пам'яті попередників завжди слід бути справедливим та поштивим, бо в протилежному разі цей обов'язок будуть виконувати після тебе. Г. Сковорода, зокрема, у діалозі «Вдячний Еродій», розглядав вдячність буттійною якістю людини, наголошуючи, що слід завдячувати за те, чим володієш: за можливості бути самим собою. На його думку, людина є «сама собою» як самозадоволена, благочестива, бо – вдячна. Як уважають дослідники: «усвідомивши для себе причетність людини до об'єктивно значущої основи – надіндивідуальної природи, Г.Сковорода розгортає в ціннісно-смысловий ряд низку моральних

відносин, що завершуються «вдячність». В ній людина не втрачає власної гідності, а навпаки, дістає стимул для змістовного спілкування з іншою людиною на основі поважання її особистої самобутності.

Так, Г.Сковорода, зазначав: «всьяке добро... так заховано у вдячності, як вогонь і світло ховається у кремінці... Бо хто може підняти руки ну чуже, крім того, хто згубить раніше вдячність, яка задовольняється своїм власним, що посилається від Бога? Це з невдячності - сумота, туга і спрага, зі спраги – заздрість, із заздрості – улесливість, злодійство, крадіж, кровопролиття і вся безодня беззаконня. У прірві ж цій царює вічна печаль, замішання, відчай і вудка з невсипущим червом, що зав'яз у серці. Цим образом і живе ціла громада».

Вдячність як риса благородної людини не може і не повинна протиставлятися іншим принципам, скажімо, честі чи гідності, позаяк є наскрізним складовим відношення до інших людей, світу в цілому – вдячність не може обмежуватися сферою приватного життя.

Шляхетна людина завжди спромагається протистояти негідним людини явищам чи процесам як у соціальному, так і в індивідуальному житті, демонструючи мужність і хоробрість, включає насильство як спосіб відношення чи вирішення життєвих питань. «Такі якості як благородство і скромність не задовольняються, коли агресивно ставишся до людини чи бачиш, як когось упокорюють».

Ще Конфуцій зазначав, що людяність завжди поєднана із хоробрістю, хоча хоробра людина не завжди людяна. А за словами Д.Локка, мужність – оберег і опора усіх інших добродійностей, і той, хто ним не володіє, навряд чи буде послідовним у виконанні обов'язків та проявлятиме інші якості гідної людини. Хоробрість – якість якраз благородної людини, бо, як вважав В.Ключевський, різниця між хоробрим і боягузом у тому, що перший коли усвідомлює небезпеку, не відчуває страху, а другий відчуває страх, не усвідомлюючи небезпеку.

СЕРГІЄНКО Тетяна, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.С.**,
д-р. філос. наук, професор

ОСОБИСТІСНІСТЬ ЖИТТЄВОСТІ ДОТЕПНОСТІ В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГІЗУВАННЯ

На наш погляд, нині найпильнішу увагу заслуговує, зокрема, дотепність- із врахування того, що вона є необхідним чинником змістовності, ефективності діалогізування. У Новому тлумачному словнику української мови(К., 2001) зазначається, що дотепність є «витонченість думки і здібність оформляти її у вигляді влучних, гострих або смішних висловів. Виразність і точність у передаванні суті чого-небудь.»

Тією чи іншою мірою питання залежності мислення та висловлювань заторкувалися упродовж усієї історії філософії, починаючи від софістів та Сократа, а у ХХ ст., наприклад, у творчості А. Бергсона. Він, зокрема, виокремлював такі засоби дотепності, як інверсія, коли дотепність досягається шляхом переміщення слів у реченні- підмета на місце додатку, а додатка на місце присудка, та інтерференція, коли одній і тій самій фразі надається два різних значення, які накладаються одне на інше, типовий приклад- каламбур.

Дотепність- спосіб самовираження, самореалізації особистості. Завдяки дотепності особистість у спілкуванні володіє можливостями бути собою- способи дотепності у першу чергу завжди особистісні. Але все ж рівною мірою може засвідчувати і про індивідуальну обмеженість у спробах бути дотепним. А. Моруа зазначав: «Мало бути дотепним. Слід бути достатньо дотепним, але не бути занадто дотепним.» А. Бергсон, скажімо, поняття «розум», «дух», «дотепність» розглядає як «наближені». Витончена ж, точна думка завжди «продовжується» поєднанням відповідних влучних і гострих слів, це- «потреба слова як молитви» (Л. Костенко).

Дотепність сприяє взаємодоброзичливому, відкритому поглибленню інтелектуальної праці учасників діалогу, вивільненню від стереотипів та культивуванню усе нових й несподіваних, як на перший погляд, можливостей багатосмислової творчої думки. Вона зорієнтовує особистість на те, аби

постійно інтерпретувати та реінтерпретувати норми і цінності як свого власного життєвого досвіду, такі досвіду національно- культурного.

Спроби виявів дотепності найрізноманітніші. Так, наприклад, вона «часто полягає в тому, аби довести думку співрозмовника до такої межі, коли вона починає означати протилежне собі, і співрозмовник потрапляє да, так би мовити, пастки з власних слів. Ця пастка також метафора або порівняння, зміст котрих обернений проти нього самого.» На підтвердження висловленої думки А. Бергсон наводить діалог між матір'ю та сином з однієї п'єси: «Мій друже, гра на біржі- річ небезпечна. Сьогодні виграєш, завтра програєш.» «Добре, гратимуть через день.» І в тій самій п'єсі – повчальна розмова двох фінансистів: «Чи законно те, що ми робимо? Бо ж, врешті, ми беремо гроші з кишень цих нещасних акціонерів.» «А звідки ти хочеш, щоб ми їх брали?»

Дотепність дозволяє «розімкнути» звичайний перебіг думок та влучних висловлювань і саме тому є способом демонстрування нових прагнень особистості, невичерпності виявів мислення, подібно до того, що буття повинно розглядатися «як принцип невичерпності». І, зазначає Г. Марсель,- «радість, пов'язана з почуттям невичерпності. Це дуже слушно зауважив Ніцше.» Виявами дотепності собою ніби утішається і торжествує мислення. Але це- і форма рефлексії, спрямована на поглиблення, збагачення здібностей самовідворення суб'єкта у статусі екзистенційногосамопереосмислення, розширення можливостей турботливого пошуку смисложиттєвих цінностей. Адже особистісно продемонстрована дотепність- реальне свідчення безмежної варіативності підходів та засобів висловлювань конкретних положень і смислотворення. А відтак- є також чинником, що протистоїть розпачу. «Те ,що можна проінвентаризувати, є приводом для розпачу.» «Я порахував, що мені не вистачить.» Однак, буття вивищується над будь- якою інвентаризацією. Розпач, як потрясіння, котре відчуває душа при зіткненні з твердженням: «окрім цього нічого немає.» - «Все скінченне є занадто коротким»(Марсель Г. Цит. праця). Як видається, на доказ висловленого положення служить і той факт, що практично не існує «безпосередньої формули дотепності.» (А. Бергсон) як такої- дотепною завжди була і буде особистість, яка, є відомо, є унікальною і не повторною.

СУХЛЯК Вікторія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАКСЮТА М.Є.**,
д-р. філос. наук, професор

ОНТОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ

Одним із важливіших в системі філософського знання і мислення є поняття «життєвий досвід», окремі аспекти якого висвітлювалися мислителями на усіх історичних етапах. Інтерес філософії до життєвого досвіду людини великою мірою зумовлений, зокрема, тим, що він переростає прояви як матеріально – емпіричної, так і духовно – інтелектуальної діяльності і є визначеною формою узагальнення як першої, так і другої, набуваючи властивостей визначної самостійності.

Крім того, філософія узагальнює результати осмислення життєвого досвіду іншими галузями, скажімо, психологією, етикою, і таких способів його вивчення, як художньо – образна творчість, спогади, автобіографії. Роль філософії при цьому, отже, є особливо значимою. «Життєвий досвід акумулює найрізноманітніші напрями і вияви людського життя у їх взаємодії, і цю широту спроможна адекватно відобразити лише філософія, яка виробляє цілісне його розуміння».

Важливо наголосити на істотній ролі життєвого досвіду у процесах само здійснення особистості.

Очевидна універсальність відношення людини до природи, світу – вона повинна створювати усе розмаїття предметів, засобів, умов свого існування, при цьому її інтереси, запити, прагнення виходять за межі утилітарних потреб.

Пов'язаний із розмаїттям виявів специфічно людської природи, досвід акумулюється упродовж усього життя. На відміну від процесуальності діяльності він є відносно завершеною сукупністю повсякденних знань, узагальнень переосмислення життєвих ситуацій і життєвих планів, людських взаємин.

Життєвий досвід є виявом загального поняття досвіду, із яким пов'язується емпіричне відображення світу людиною, стани сприйняття довкілля, відчуття і переживання, але він переростає межі досвіду повсякденного. Спираючись на свій життєвий досвід, особистість отримує можливість більш-менш успішно займатися видами діяльності, що прямо і безпосередньо не пов'язуються із досвідом повсякденним.

Повсякденний досвід – проминальні знання, прагнення, очікування, переважання стереотипного, посереднього, загальноновизнаного у відношеннях до інших людей, суспільства. Це усе те, що унормовує розмаїття стосунків, робить їх більш-менш надійними, очікуваними, прийнятними.

Життєвий досвід – форма утвердження, розвитку самобутності індивідуальності, а отже, і її можливостей у соціокультурних процесах, які, з одного боку, є необхідною передумовою виявів розмаїття життєдіяльності, але, з іншого, кожна особистість повинна зберігати, поглиблювати свою автентичність, що і забезпечує його унікальну роль у процесах самоздійснення особистості.

Людиностверджувальними якостями визначені можливості самоздійснення індивідуальної особистості у «просторі» життєвого досвіду особливо актуалізуються в умовах постсучасності, розвитку масового суспільства.

Крім того, важливо враховувати відкритість, незавершеність життєвого досвіду – до останньої миті людське життя демонструє можливості його розширення та поглиблення, як вияви самоздійснення особистості. Він спрямований на те, аби, трансформувати як позитивні, так і негативні впливи соціуму на індивідуальність, бо, зрештою, за будь-яких соціокультурних обставин він залишається «на боці» людини.

Особливо актуально це за сучасних кризових явищ, що охопили усі сфери суспільного буття. Життєвий досвід постає у ролі останнього прихистку виживання людини, коли суспільство подібного прихистку жодним чином не гарантує. «Аби людина змогла розпочати діяти по-новому, тобто дійсно здійснювати свою свідомість, необхідна як мінімум відвойована деяка гарантія, підтверджена внутрішнім досвідом («чуттям») людини надія на успіх започаткованої діяльності. І тоді способи соціальної дії людей будуть визначатися не присилуванням. Ми отримаємо право на законних підставах на «спроби і помилки».

Але, прикметно, що чим більшою мірою значущості демонструється неповторність, унікальність життєвого досвіду, відповідний самобутній особистості, тим дієвіше його буттійнісність. Тим більшою мірою демонструються риси творчості самодіяльності особистості.

Значущість життєвого досвіду у процесах самореалізації особистості проявляється, зокрема, пов'язаними із ним можливостями на шляхах його систематизації, оцінки та переоцінки поглибленого не лише самопізнання, але і пізнання проблем, із якими стикається особистість.

А суб'єктивність, неповторність і самобутність життєвого досвіду є джерелом вироблення глибинних об'єктивних критеріїв, на основі яких поцінуються явища і процеси індивідуального та соціального життя, здійснюється вибір напрямів та умов самореалізації. На передніх позиціях при цьому здатність особистості творчо, неординарно підходити до дійсності із активним використанням свого життєвого досвіду, що формувався і утверджувався, безперечно, за інших, відмінних від сучасних, умов, але який, разом з тим, несе в собі життєзначимі зразки і способи світовідношення та світорозуміння.

Неповторність життєвого досвіду важливо розглядати як передумову активізації пошуків індивідуумом шляхів його використання за нових життєвих обставин, активізації інтелектуально-духовних процесів.

Тому в контексті особистісних проявів істотним є відношення індивідуумома до свого життєвого досвіду, зокрема, у ракурсі відповідальності.

Але в історії відомі неодноразові спроби передачі життєвого досвіду новим поколінням, що завжди викликало підвищений інтерес. Достатньо пригадати «Листи до сина» Честерфілда, «Листи незнайомці» та «Відкритий лист молодій людині про науку жити» А. Моруа, «Лист донці» В. О. Сухомлинського та ін. Життєвий досвід може й повинен передаватися і мігрувати між поколіннями і в процесі комунікації, тому що, за словами А. Моруа, в житті людини та суспільства існують істини, відмінити які не може ані технічний прогрес, ані нігілістична філософія. «По-перше, неможливість жити для себе. Думаючи лише про себе людина завжди віднайде тисячу причин відчувати себе нещасливою. Викреслити своє минуле все рівно неможливо, краще намагайтесь створити сучасне, яким пізніше ви зможете гордитись. Розлади із самим собою – найгірше зло. Кожен, хто живе заради інших – заради своєї

країни, жінки, творчості – ніби під впливом чар забуває про свою нудьгу та дрібні житейські чвари. Справжній зовнішній світ – це справжній внутрішній світ. По-друге, потрібно діяти. Замість того, аби скаржитись на абсурдність світу, намагайтесь перетворити той куточок, куди закинула вас доля. Наші цілі – займатися своєю справою, правильно її обрати, глибоко вивчити і досягти у ній справжньої майстерності. По-третє, потрібно вірити в силу волі. Неправильно було б міркувати, що майбутнє повністю наперед визначене. А позаяк можливості наші залежать від того, на що ми наважуємося, потрібно, не замислюючись про їх обмеженості, завжди бути у формі. По-четверте, слід зберігати вірність – слову, обов'язкам, іншим, самому собі. Вірність сама створює для себе ґрунт» .

На думку А. Моруа, «технічний прогрес змінює види діяльності, але значущість діяння та потреба в ньому залишаються незмінними. Так було у минулому і так буде завжди». Тому, на його переконання, «життєвий досвід приносить на радість лише тоді, коли ми можемо його передати іншим» .

УДК 1 (091) : 101.1

СУЧОК Катерина, студентка 2 курсу
факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ДАНИЛОВА Т. В.**,
канд. філос. наук, доцент

МІФОЛОГІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ФІЛОСОФІЇ

Міфологія не просто передувала філософії. Вона справила величезний вплив на її формування. Міфологія, як пізніше і релігія, виступала загальним культурним тлом, на якому виникав величний храм філософії. Дійсно, міфологія і релігія є первинними культуротворчими факторами, самою серцевиною культури. Наприклад, світогляд грека гомерівської епохи, його мораль, право, мистецтво мали міфологічну підоснову. І хоча філософія є принципово відмінним від міфології типом світогляду, початкові філософські погляди вкорінені в міфології. Філософія осмислює на понятійному рівні те, що древній грек відчував серцем. Це ж стосується і подальшої європейської філософії, яка розвивалася в загальному культурному контексті, створеному християнством. Можна з упевненістю стверджувати, що вплив міфології (а пізніше і релігії) на виникнення і розвиток філософії важко переоцінити.

Самі міфи - це узагальнені образи, які включають не тільки світ суцього, а й світ бажаного, світ надій, в якому в ідеальній формі здійснюються ключові інтереси родоплемінного колективу. Таким чином, міф не є простою вигадкою. Міфологія в значній мірі орієнтована на подолання фундаментальних антиномій людського існування, на гармонізацію системи «людина - природа - суспільство». Міфи виступають першою спробою пояснити принципи світобудови. Безумовно, говорити про формування наукової картини світу було б передчасно. Науковий принцип пояснення замінений у міфі на тотальний генетизм і етіологізм, тобто пояснення як світу в цілому, так і окремих явищ і предметів зводилося до розповіді про виникнення світу.

Міфології притаманний чіткий розподіл міфологічного, сакрального і поточного, профанного часу. Міфологічні події відділені від теперішнього часу. Вони уособлюють не просто минуле, але й особливу форму першотворення, першопредметов, які передують сучасності. Все, що відбувається в сакральному часі, набуває значення парадигми і прецеденту. Таким чином, моделювання перетворюється на специфічну функцію міфу. Міф містить у собі два аспекти: діахронний (розповідь про минуле) і синхронний (інтерпретація сучасності або / і майбутнього). Для первісної свідомості зміст міфу не є казкою, фантастичною оповіддю. Навпаки, це сама реальність, яка містить у собі колективний досвід, набутий багатьма поколіннями. Це предмет віри, а не критики. Міфи постулюють певну систему цінностей і норм поведінки. Відомі дослідники міфів А.Ф. Лосєв, Я. Е. Голосовкер єдині у своїй думці про те, що міф в його живій первозданній формі - це не просто історія, яку розповідають, але реальність, у якій живуть.

Життя людей у рамках міфологічної інтерпретативної парадигми не має чітких кордонів у просторі і часі, воно поширювалося на всю природу. Природа - це теж не зовнішній світ, оскільки людина не виокремлює себе з нього. Не існувало чітких меж між природним і надприродним світами, оскільки боги і люди могли діяти поруч один з одним. Таким чином, у міфах суб'єкт не протиставляє

себе об'єкту. Без цього протиставлення неможливо і пізнання. З плином часу суб'єкт виділяє себе з навколишнього світу, вчиться відокремлювати знання про предмети від самих предметів, у нього формується абстрактне мислення. Виникає наукове і філософське осмислення світу.

Міфологія - це спосіб пізнання і розуміння світу на ранніх стадіях розвитку людського суспільства. Вузловими категоріями її виступають поняття «світ» і «людина». За допомогою цих понять люди усвідомлювали своє призначення в світі і формували життєві установки. Поступившись місцем філософії і релігії, міфологія не втратила свого важливого місця в людській історії. Міфологічні сюжети увійшли до багатьох релігій. У ХХ столітті представники літератури і мистецтва свідомо звернулися до міфів (наприклад, Дж. Джойс, Т. Манн, Ф. Кафка, Ж. Ануї, Г. Маркес). В їхніх творах не тільки переосмислюються стародавні міфи, а й створюються нові поетичні символи. У наш час зріс інтерес до міфу, і навряд чи це випадково. Славні дослідники первісної культури і міфології як способу освоєння і інтерпретації світу продемонстрували творчу силу і евристичний потенціал міфу, які, без сумніву, проявляться і в майбутньому.

СОРОКА Олександр, студент 2 курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд.філос.наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ І СВИТОГЛЯДУ

Філософія (від грец. *phileo* — люблю і *sophia* — мудрість) -це загальносвітоглядна теорія. Об'єктом її пізнання є взаємовідношення людини і світу, причому людина і світ розглядаються в своїх найзагальніших (гранично загальних) і найсуттєвіших характеристиках. Предметом філософії є відношення «мислення — буття». Філософія є одночасно і системою знань (тобто впорядкованою і цілісною їх сукупністю), і пошуком розв'язання корінних світоглядних питань, бо вони невичерпні й остаточною відповідь на них ніколи не досягається. На це вказує і саме слово «філософія» - не просто «мудрість» як завершене, «готове» знання, а «любов до мудрості», вічне прагнення до повного розуміння сутності світу і сутності самої людини.

Множинність філософського знання характеризує його як світоглядне знання. Що ж таке світогляд? Світогляд — це система гранично узагальнених поглядів на світ і місце в ньому людини, на відношення людини до навколишньої дійсності і самої себе. Зумовлені цими поглядами життєві позиції людей, їх переконання, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації та ідеали теж включаються до світогляду. Все це не просто знання, а й оцінка людиною світу й самої себе.

Ціннісний характер світоглядного знання зумовлений поєднанням у ньому інтелектуально-розумового компоненту з почуттєво-емоційним. Це вказує на наявність у його змісті постійних спонук до дій, що й надає його формі характеру життєвої програми, а самому світоглядному знанню рис знання-переконання. Світогляд - це своєрідна інтегративна цілісність знання і цінностей, розуму і чуття, інтелекту й дій, критичного сумніву і свідомої переконаності. Інтегральний характер світогляду передбачає структурну його складність, наявність у ньому різноманітних шарів і рівнів, з-поміж яких насамперед вирізняються емоційно-психологічний (світовідчуття) і пізнавально-інтелектуальний (світорозуміння) рівні. Іноді ще вирізняють такий рівень як світосприйняття, до якого відносять досвід формування пізнавальних уявлень про світ з використанням наочних образів (сприйняття).

Можна сказати, що світогляд це загалом систематизований комплекс уявлень, оцінок, установок, що забезпечують цілісне бачення та усвідомлення світу і місця в ньому людини зїжиттєвими позиціями, програмами, які сприяють її активним діям. Цим самим світогляд інтегрує пізнавальну, ціннісну і спонукально-діяльну установки людини.

Всі ці функції світогляд здійснює на різноманітних рівнях щодо ступеня загальності (світогляд особистості, груповий, класовий, національний, а також професійний таїн.) або ступеня історичного

розвитку (античний, середньовічний і т.д.) чи ступеня теоретичної «зрілості» (стихійно-повсякденний, «життєвий», філософсько-теоретичний).

Світогляд не зводиться до сукупності готових, раз і назавжди даних істин (догм). Він перебуває в постійному процесі вдосконалення. Теоретичною підставою для цього є визнання діалектичного взаємозв'язку абсолютної і відносної істин. Наслідками визнання абсолютної істини мають бути впевненість у принциповій можливості пізнання світу, а відносної — постійні сумніви, пошуки, праця над удосконаленням свого світогляду і терпимість у ставленні до інших.

Як форма світогляду філософія відрізняється від інших його типів — міфології і релігії (докладно див. про це в § 2). Вона має спільні риси з наукою — в одних філософських вченнях вони більше виражені, в інших менше. В той же час філософія як особливе явище духовної культури відмінна від спеціальних наук.

Спільною з наукою є її пізнавальна установка (прагнення до пізнання істини), теоретична форма знання. Це виявляється в оперуванні загальними поняттями, категоріями, прагненні довести свої положення, раціональну аргументацію, звертання, головним чином, по розуму — а не до уяви (як міфологія) і не до віри (як релігія).

Відмінність філософії від спеціальних наук полягає в тому, що кожна з них досліджує якийсь «фрагмент» дійсності, окрему галузь явищ. Філософія ж, як було сказано, розглядає найбільш загальні питання світорозуміння. Її предмет — не окремі явища, а світ в цілому (не в розумінні простої суми всіх речей, а в розумінні їх загального зв'язку, загальних законів буття в розвитку).

Кожна окрема наука прагне розглядати свій предмет цілком об'єктивно, таким, яким він є сам по собі, усуваючи момент суб'єктивності. Філософія ж не тільки не усуває суб'єктивність, а для неї відношення «людина-світ», «суб'єкт-об'єкт», саме є її власною проблемою.

Філософія ставить і намагається розв'язати найзагальніші (а тому й найглибші, найсуттєвіші) питання світорозуміння. Крім того, філософія виражає не тільки світорозуміння, а й певне світоставлення, вона спрямована не тільки на осягнення об'єктивної істини, але й на формування системи цінностей, визначення того, що має для людини життєве значення. Внаслідок цього на змісті, характері філософських поглядів, пошуків і висновків позначаються й особливості різних історичних епох, цивілізація з їх певними «ментальностями» (способами мислення), специфічними рисами світорозуміння й життєсприйняття. Оскільки філософія як духовне явище є формою суспільної свідомості, вона несе на собі відбиток історичного і життєвого досвіду, позицій різних національних та соціальних спільнот і груп. На неї впливає сила традицій, вона взаємодіє з різними формами духовного життя.

Сукупність усіх цих обставин зумовлює те, що в філософії можливі принципово різні позиції, різні, в тому числі й альтернативні відповіді на корінні питання світогляду. Філософське знання за своєю природою діалогічне, воно вимагає повної свободи обговорення питань, вибору позицій. Жодне філософське вчення не повинно претендувати на монопольне володіння істиною і нав'язуватись як загальнообов'язкове.

Важливе питання «Що є істина?» має більш регулятивне значення, бо головним чином спрямовує на обговорення, філософський пошук. У конкретних ситуаціях істина має бути встановлена однозначно. При дослідженні «граничних» питань виявляється нескінченність, невичерпність, багатогранність дійсності. Пізнаючи її, розум людини може впадати в парадокси. Звичайні методи верифікації (перевірка досвідом) на цьому рівні узагальнення не «спрацьовують». Питання залишаються, а відповідей немає. Виникає можливість вибору, відмінність і навіть альтернативність позицій.

УДК 140+305-055.2

САЧЕНКО Ольга, студентка 2 курсу
юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ПРО ЕВОЛЮЦІЮ РОЛІ ЖІНКИ У СУСПІЛЬСТВІ

Гендерна проблема є актуальною та не вирішеною протягом багатьох років. Відомо, що у первинному суспільстві провідним був матриархат, але зміна світового устрою, поява нових знарядь

праці та основних занять, а в результаті поява приватної власності та майнової нерівності призвели до визнання патріархату.

Деякий час жінка була зовсім обмежена своїми примітивними обов'язками та позбавлена рівності в правах.

На сьогодні ситуація значно змінилася. В сучасному світі жінку визнано повноцінним учасником суспільства, але так і не визнано рівноправним партнером. Проте, останнім часом роль та статус жінки почали мінятися. Все частіше на керівних посадах опиняються саме представниці так званої слабкої статі.

Що ж до реальних прикладів, то багато економічно провідних країн світу перебувають під правлінням жінок. Єлизавета II – королева Великобританії вже 60 років, королева Маргрете II вже понад 40 років править державою, до того ж вона є також Верховним Головнокомандувачем збройних сил Данії (до речі, уряд Данії також очолює жінка - ХеллеТорнінг-Шмідт), королева Нідерландів Беатрикс керує країною вже понад 30 років, президентом Ірландії вже двічі обиралася Мері Патрісія Макеліс, Ангела Маркель - федеральний канцлер Німеччини, але спочатку вона була міністром у справах жінок та молоді, Президент Швейцарії Евелін Відмер є також главою уряду, Тар'я Кааріна Галонен — 11- ий президент Фінляндії, що перебувала на цій посаді двічі, президент Литви Даля Грибаускайте впевнено виграла вибори у 2009 році.

Міжнародна статистика свідчить:

- У країнах, де рівень представництва жінок у владних органах вищий – зафіксований менший рівень корупції (дослідження Світового Банку)

- Вищий рівень представництва жінок у політиці може поліпшити економічну ситуацію в країнах і сприяти росту ВВП. Зокрема, у США на 9%, у ЄС на 13%, у Японії на 16% (дослідження інвестиційної компанії GoldenSachs).

- жінки є кращими інвесторами на фінансових ринках ніж чоловіки, тому що вони не ведуть себе занадто самовпевнено і не вдаються до невиправданих ризиків (дослідження BarclaysCapitalandLedburyResearch).

В правовій розвиненій державі влада потребує жіночого впливу. Наразі воєнні протистояння та війни необхідно відставити на другий план, тому безкомпромісні та приказові чоловічі рішення є менш затребувані ніж розважливість, інтуїтивна відкритість та тяжіння до «безкровного» вирішення конфліктів. За дослідженнями професора психології Гарвардського університету Стівена Пінкера, жінки інтуїтивно відчують як застосувати «м'яку силу» для переконання.

На жаль, більшість відомих жінок-високопосадовців «грають за чоловічими правилами» та прирівнюють свої рішення та поведінку до чоловічої. Це необхідне їм для того, щоб повноцінно працювати та користуватися повагою серед людей з застарілими поглядами, що притаманні більшості суспільства.

Справжня ж гендерна рівність можлива лише тоді, коли суспільство визнає жінку дійсно повноцінною особистістю та дасть їй можливість залишатися собою на будь-якій посаді.

УДК 091

SABLUK Viktoria, *student of 1st course*
faculty of veterinary medicine of NULES
Scientific advisor VERMENKO A.Yu., Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES

POSITIVIST PHILOSOPHY AS NON-CLASSIC INTERPRETATION OF SCIENCE

Positivism is a philosophical theory stating that positive knowledge is based on natural phenomena and their properties and relations. Thus, information derived from sensory experience, interpreted through reason and logic, forms the exclusive source of all authoritative knowledge.

Positivism also holds that society, like the physical world, operates according to general laws. Introspective and intuitive knowledge is rejected, as is metaphysics and theology. Although the positivist approach has been a recurrent theme in the history of western thought, the modern sense of the approach was

formulated by the philosopher Auguste Comte in the early 19th century. Comte argued that, much as the physical world operates according to gravity and other absolute laws, so does society, and further developed positivism into a Religion of Humanity.

Within years of the publication of Comte's book *A General View of Positivism* (1848), other scientific and philosophical thinkers began creating their own definitions for positivism. They included Émile Zola, Emile Hennequin, Wilhelm Scherer, and Dimitri Pisarev. Émile Zola was an influential French novelist, the most important example of the literary school of naturalism, and a major figure in the political liberalization of France.

Emile Hennequin was a Parisian publisher and writer who wrote theoretical and critical pieces. He was one of the few thinkers who disagreed with the notion that subjectivity invalidates observation, judgment and prediction. Unlike many positivist thinkers before him, he believed that subjectivity does play a role in science and society.

Wilhelm Scherer was a German philologist, a university professor, and a popular literary historian. His positivism is different due to his involvement with his nationalist goals. His major contribution to the movement was his speculation that culture cycled in a six-hundred-year period.

Dimitri Pisarev was a Russian critic who showed the greatest contradictions with his belief in positivism. His ideas focused around an imagination and style though he did not believe in romantic ideas because they reminded him of the oppressive tsarist government under which he lived. His basic beliefs were «an extreme anti-aesthetic scientist position.»

Stephen Hawking is a recent high profile advocate of positivism, at least in the physical sciences. In *The Universe in a Nutshell* he writes:

Any sound scientific theory, whether of time or of any other concept, should in my opinion be based on the most workable philosophy of science: the positivist approach put forward by Karl Popper and others. According to this way of thinking, a scientific theory is a mathematical model that describes and codifies the observations we make. A good theory will describe a large range of phenomena on the basis of a few simple postulates and will make definite predictions that can be tested. ... If one takes the positivist position, as I do, one cannot say what time actually is. All one can do is describe what has been found to be a very good mathematical model for time and say what predictions it makes.

However, the claim that Popper was a positivist is a common misunderstanding that Popper himself termed the «Popper legend.» In fact, he developed his beliefs in stark opposition to and as a criticism of positivism and held that scientific theories talk about how the world really is, not, as positivists claim, about phenomena or observations experienced by scientists.

The influences of Hume and of Comte were also manifest in important developments in German positivism, just prior to World War I. The outstanding representatives of this school were Ernst Mach—a philosophical critic of the physics of Isaac Newton, an original thinker as a physicist, and a historian of mechanics, thermodynamics, and optics—and Richard Avenarius, founder of a philosophy known as empiriocriticism.

Although Richard Avenarius has not become widely known, he too anticipated a good deal of what the American pragmatists propounded. His positivism, like that of Mach, comprised a biologically oriented theory of knowledge. From the needs of organisms in their adaptation to the exigencies of their environment develop the conceptual tools needed for prediction of future conditions. In Avenarius's view, the raw material of the construction of the concepts of common sense and of the sciences.

The key features of positivism as of the 1950s, as defined in the «received view», are: a focus on science as a product, a linguistic or numerical set of statements; a concern with axiomatization, that is, with demonstrating the logical structure and coherence of these statements; the belief that science contains theories or research traditions that are largely commensurable; the belief that science involves the idea of the unity of science, that there is, underlying the various scientific disciplines, basically one science about one real world; the belief that science is nature and nature is science.

Positivism could also be defined as the belief that all true knowledge is scientific, and that all things are ultimately measurable.

SHPIRNO Alyona, 2nd year student
humanitarian and pedagogical faculty of NULES
Scientific advisor **VERMENKO A.Yu.**, Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES

SECONDARY SOCIAL GROUPS AND THEIR VARIETIES

Secondary groups, in contrast to primary groups, are large groups involving formal and institutional relationships. Secondary relationships involve weak emotional ties and little personal knowledge of one another. Most secondary groups are short term, beginning and ending without particular significance. They may last for years or may disband after a short time. The formation of primary groups happens within secondary groups.

Secondary groups are another type of social group. They have the opposite characteristics of primary groups. They can be small or large and are mostly impersonal and usually short term. These groups are typically found at work and school. An example of a secondary group is a committee organized to plan a holiday party at work. Members of the committee meet infrequently and for only a short period of time. Although group members may have some similar interests, the purpose of the group is about the task instead of the relationships. Sometimes, secondary groups become pretty informal, and the members get to know each other fairly well. Even so, their friendships exist in a limited context; they won't necessarily remain close beyond the holiday party. Other common examples of secondary groups are class project groups, college classes, sports teams, work teams, and neighbourhoods. All of these groups are only temporary even if they last for years and the relationships within the group are fairly shallow and typically touch-and-go. Of course, there are times when we do meet people in secondary groups that become a part of one of our primary groups. This demonstrates that the distinction between primary and secondary groups isn't always absolute or concrete. You may meet your best friend at work or school in a secondary group, and he or she then becomes a member of your primary group.

Secondary groups are characterized by large size, are formed to fulfill some definite' aims; the membership of a secondary group is voluntary in nature; the relations among the members of a secondary group are indirect, formal and impersonal type; active and inactive members; formal or written rules; the status and position of each and every member depends on his role; individuality in person; self-dependency among members; dissimilar ends; relations are not an end in itself rather it is a means to an end; formal Social Control; division of labor.

Stadnyk Nika,
student of group SP-1401,
humanitarian and pedagogical faculty of NULES
Scientific advisor **VERMENKO A.Yu.**, Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES

THE INTERRELATIONS BETWEEN SCIENCE, PHILOSOPHY AND RELIGION

Philosophy is an academic discipline that exercises reason and logic in an attempt to understand reality and answer fundamental questions about knowledge, life, morality and human nature. The ancient Greeks, who were among the first to practice philosophy, coined the term, which means «love of wisdom.».

A religion is an organized collection of beliefs, cultural systems, and world views that relate humanity to an order of existence. Many religions have narratives, symbols, and sacred histories that aim to explain the meaning of life, the origin of life, or the Universe. From their beliefs about the cosmos and human nature, people may derive morality, ethics, religious laws or a preferred lifestyle.

Science is a systematic enterprise that builds and organizes knowledge in the form of testable explanations and predictions about the universe. In an older and closely related meaning, «science» also refers to this body of knowledge itself, of the type that can be rationally explained and reliably applied. Since classical antiquity science as a type of knowledge has been closely linked to philosophy. In the West during the early modern period the term «Science» and «Natural Philosophy» were sometimes used interchangeably to refer to

the study of natural phenomena: and, until the 19th century, natural philosophy (which is today called «natural science») was considered a branch of philosophy.

It is obvious that Philosophy and Science are closely linked. This can be traced to the historical process and on personal experience, evaluating the environmental situation. They have the same function – the desire to learn the world, only ways of knowing are different. Philosophy examines all real and even not existing. Science studies only real objects and phenomena, but more carefully and many-sided.

The affinity, the proximity of philosophy and religion is that both are historical forms of public ideology, solving similar tasks of impact on the consciousness and conduct of people. Philosophy can not say that humanity cannot exist without faith. First, people without faith can't, because it can lead to apathy and despondency, which can lead a person to despair. Lack of faith gives rise to skepticism and cynicism. Second, the majority of cases in our life you can not predict and then comes to the aid of faith. For example, a man in war cannot be an atheist. Waiting for something, death or life, the soldier still believes. He believes in order to stay alive. Third, we trust our senses and believe that in most cases they give us the correct information.

УДК 101.2

СТОЯН Вадим, студент I курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,
канд. філос. наук, доцент

УТОPIЯ - МIФ ЧИ РЕАЛЬНIСТЬ

Утопія» є своєрідним проектом, де етичний ідеал протиставляється індивідуальному себелюбству, і в результаті приводить до встановлення істинної природи людини. Утопія – це місце, якого взагалі не існує. В основі держави Утопії повинні лежати деякі норми (правила), які забезпечують її функціонування. В числі цих норм повинні бути такі: спільність власності, всезагальна участь, обов'язкова для всіх громадян у виробничій праці, ліквідація паразитичного існування привілейованих станів, розподіл багатства. Утопічне суспільство має за базис широку віротерпимість з визнанням безсмертя душі, божественного провидіння, загробної відплати. Людське щастя раціонально обумовлене задоволенням, яке має бути чесним та благородним, слугувати на добро та втіху іншому. Життя безкласової утопічної держави повністю описується Т.Мором. Мабуть автор ще не повністю добре знав життя, щоб вірити у те, що будь-який клас, які б не були його справедливі наміри, зумів би утримати владу у своїх руках без пригнічення убогої більшості.

Дуже часто головною ознакою утопії вважають її нездійсненність, принципову неможливість реалізації. Але останнім часом у літературі поширюється думка про те, що тоталітарні режими ХХ ст. можна розглядати як реалізовану утопію. Що найжахливіше в утопії, як писав М.Бердяєв, так це можливість її реалізації. Після Жовтневої революції 1917 р. М. Бердяєв навіть ставив питання про те, як уникнути остаточного здійснення утопії і повернутись до менш досконалого, але не утопічного суспільства. Тому в сусп. думці значне місце посідає проблема співвідношення утопії із реальним життям, зокрема в аспекті її реалізації. Вже в самому авторському баченні утопія розглядалась або як така, що її принципово не можна реалізувати (Т. Мор), або ж, навпаки, гідною реалізації (Р. Оуен). Оскільки найчастіше йшлося не про наукою, логікою та фактами обґрунтовану та обраховану теорію, а про худ. чи публіцистичний твір, то питання про реалізацію утопічного суспільства ґрунтувалось переважно на вірі, а не на знанні. Разом з тим низка рис та характеристик сусп. життя, змальованих в утопічному суспільстві, з часом набула статусу соціальних реалій, що дає змогу оцінювати її як певну форму соціального передбачення.

Інші ознаки утопії: невідповідність утопічних проектів реальній природі людини, намагання утопістів уніфікувати всі сторони життя суспільства (або більшість з них) і тлумачити цю уніфікацію як єдино правильну й необхідну для влаштування досконалого і справедливого суспільства.

У розвитку утопій простежується дві основні лінії: авторська та народна утопія. Авторська створювалась переважно представниками освічених верств суспільства і включала до свого змісту проекти ідеальної держави, ідеального державного устрою як засобу організації більш досконалого

суспільства та вирішення політичних, релігійних, моральних проблем (напр., «Держава» Платона, «Князь» Н. Макіавеллі та ін.). На відміну від авторської народна утопія не спирається на якусь теорію, концептуальну побудову, а виходить з традицій та соціально-психологічних установок у питаннях про належне існування та взаємовідносини людей у суспільстві. Як правило, це описи картин кращого життя, що апелюють переважно до побутових подробиць і майже нічого не говорять про устрій та засади життя.

У др. пол. XX ст. утопія набуває нових модифікацій у футурології. Футуролог, як і утопіст, ставить питання про те, якою буде дійсність, якщо нинішні тенденції збережуться або зміняться під впливом сил, реальність яких уже тепер очевидна. Утопіст теж займається тими соціальними процесами та явищами, яких ще немає.

Інший напрям соціального утопізму др. пол. XX ст. — утопія наукової організації. Його прихильники погодилися із думкою про те, що людей змінити не можна, і стали думати про таку організацію суспільства, в якій поява людських помилок була б зведена до мінімуму. Тому проблема перебудови суспільства зводиться до його організації за допомогою сучасних техніко-організаторських засобів, до встановлення нового технотронного порядку, який сприймається як єдино надійний і позитивний.

На мою думку, утопії як такої не може бути, тому що завжди будуть люди які захочуть мати більше влади і виділятися в чомусь, люди не можуть змиритися з думкою про рівність.

УДК 101.2

САХАРОВА Владислава, студентка 2 курсу

факультету захисту рослин, біотехнології та екології

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

*Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,
канд. філос. наук, доцент*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ МЕРЕЖЕВИХ (ІНФОРМАЦІЙНИХ) ВІЙН

Сучасна цивілізація вступила в якісно новий етап свого існування, характерною рисою якого є велике значення інформації в житті сучасного суспільства. Тому нерідко сучасну цивілізацію ще називають інформаційною епохою. Інформація сьогодні – це значний засіб впливу на людину, суспільство, державу, світове співтовариство, вона стає міцною зброєю у сучасному світі.

Діапазон та інтенсивність застосування інформаційної зброї стали настільки значними, що є прецеденти досягнення перемоги у конфліктах лише за рахунок його використання, без застосування традиційної зброї. У зв'язку з цим виняткову важливість набуває вивчення механізмів інформаційного впливу на особистість, групову та масову суспільну свідомість. У інформаційних війнах використовуються інформаційно-психологічні технології з впливу на масову свідомість. Інформаційна зброя націлена на провокування хаотичних, незворотних та згубних процесів у свідомості людей з метою створення справжнього хаосу в суспільному організмі, спричинення втрати історичної пам'яті.

Останнім часом набула поширення так звана теорія мережєвих (інформаційних) війн (Networkcentric warfare). Теорія мережєвих війн представляє собою модель бойової стратегії в умовах сьгоднішньої інформаційної епохи та існування глобальної мережі Інтернет. Відповідно до цієї теорії мережа включає в себе одночасно різні складові, які раніше розглядалися строго окремо. Регулярна армія, технічні відкриття та високі технології, журналістика та дипломатія, економічні процеси та соціальні трансформації, цивільне населення, кадрові військові та окремі слабо структуровані групи населення – все це інтегрується в єдину мережу, через яку циркулює інформація.

Війна стає мережєвим явищем, а військові дії – різновидом мережєвих процесів. У мережєвій війні реальність стає вторинною відносно віртуального світу. Імідж, інформація набагато важливіше реальності. Сама реальність стає реальною тільки після того, як повідомлення про неї потрапляє у інформаційне поле. Звідси випливає основний висновок – найважливішим є контроль над інформаційним полем. Той, хто контролює інформаційне поле – той контролює все.

У мережєвих війнах не обов'язково безпосередньо окупувати території: достатньо встановити над ними мережєвий контроль. Це означає контролювати ЗМІ, фінансові потоки, доступ до технологій, політичну та культурну еліти, центри активності молоді тощо. Ведення мережєвої війни представляє

собою позбавлення народів, армій та урядів країн-супротивників будь-якої самостійності, суверенності та суб'єктності, перетворення їх в жорстко керовані, запрограмовані механізми. Управлінню підлягають не окремі суб'єкти, а їх зміст, мотивації, дії, наміри тощо. Основна міра військової могутності в умовах мережевої війни – інформаційна перевага. Теорія мережевих війн стверджує, що сучасні конфлікти розгортаються в чотирьох суміжних сферах людського існування: фізичній, інформаційній, когнітивній (розумовій) та соціальній (історичні, культурні, релігійні цінності, психологічні установки, етнічні особливості). Однак вирішальний ефект у мережевих війнах досягається одночасним та односпрямованим впливом різних сил на всі ці елементи. При цьому інформаційна сфера в епоху мережевих війн є пріоритетною.

Україна, як і більшість країн світу, зазнає мережевого впливу та маніпуляцій соціальними процесами. Багато явищ в нашому житті – у соціальній, політичній, інформаційній та інших сферах – пояснюються цими зовнішніми впливами, цілком структурованими, не випадковими, в основі яких є бажання інших країн світу встановити інформаційний, економічний, політичний вплив над Україною. У глобальні мережі включені: фінансова система; економіка; політичні еліти; ЗМІ; освітні стандарти; наукові інститути; молодіжні середовища.

Головною інформаційною загрозою безпеки держави слід вважати загрозу інформаційного впливу супротивника на свідомість та підсвідомість людини, нав'язування особистості, суспільству бажаної системи цінностей, поглядів, інтересів, рішень в життєво важливих сферах суспільного життя, управління поведінкою людей та розвитком особистості у потрібному для іншої сторони напрямку.

Усвідомлення важливості захисту інформаційної сфери від зовнішнього впливу має стати одним із провідних напрямів діяльності держави. Держава, суспільство повинні бути захищені від небезпечних та дестабілізуючих інформаційних впливів. Необхідно також забезпечити інформаційну безпеку особистості, бути готовим захистити свідомість громадян від небезпечних інформаційних впливів, дезінформування, маніпулювання тощо.

СЛОБОДЯНІЮК Андрій, студент I курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О. Д.**
канд. філол. наук, доцент

ІСТОРИЧНЕ СТАНОВАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

Інтеграція філософської думки України в світову філософську думку опосередковані надзвичайно різноманітними чинниками. Будучи стурбованими насущними проблемами свого народу і свого часу, українські філософи зверталися не просто до всієї філософії своєї епохи, а часто до тих її вчень, які вже займалися аналогічними проблемами і стали надбанням минулого. Своєрідно переробляючи і пристосовуючи ці навчання, українські філософи нерідко створювали нові оригінальні системи. Так що історія української філософської думки, як і будь-якого народу в порівнянні з розвитком світової філософії повна зрозумілих рухів і забігів вперед. Наприклад, схоластика на Україну отримала свій розвиток після філософії, яку традиційно відносять до філософії Ренесансу. Але це вже було далеко не класична схоластика західноєвропейського феодалізму. З іншого боку, «філософія серця», закладена Г.С. Сковородою, – це суто українське явище.

У ході історії філософської думки людство вдосконалювалося знання про світ і людину, про місце людини в цьому світі, про його пізнавальному, практичному, етичному і взагалі оцінному відношенні до світу.

У процесі зміни основних ідей філософії вирішувалися, як правило, актуальні питання основ і законів буття, проблеми гносеології – питання про відношення мислення і буття і про пізнаваності світу, проблеми логіки, що вивчає форми і закони мислення.

Філософська думка протягом своєї історії, як правило, займалася соціологічними проблемами, питаннями про те, яким має бути суспільство і суспільні відносини, щоб вони задовольняли природі людини, філософи займалися також питаннями про місце людини в суспільстві, про сенс його життя і т.

п. Правда, потрібно сказати, що ні одне філософське вчення або школа не дало повного обґрунтування навіть самих прогресивних суспільних ідеалів. Життя завжди виявлялася складніше теоретичних побудов. Але саме боротьба людей за здійснення цих ідеалів була і залишається одним з головних чинників суспільного прогресу.

Історія філософського пізнання світу свідчить, що виникали філософські проблеми мали своїм джерелом наукове пізнання світу і що пошуки вирішення цих проблем надавали і плідну вплив на розвиток науки, і на розвиток самої філософії.

Історія філософії показує також, що філософське пізнання тісно пов'язане не тільки з наукою, але і з іншими сторонами життя людей, такими як релігія, політична ідеологія, правосвідомість, мораль, мистецтво.

Тому багато проблем, які хвилювали і хвилюють людство неможливо зрозуміти без історико-філософського аналізу.

УДК 164.3

СОБОЛЄВА Катерина, студентка 1 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СПОДІН Л.А.**,
канд. пед. наук, доцент

ДЕОНТИЧНА МОДАЛЬНІСТЬ СУДЖЕНЬ

Модальна логіка – це розділ сучасної логіки, де вивчаються сучасні висловлювання та їхні відношення в структурі міркувань. Модальність можна визначити як певне відношення до змісту висловлювання. В залежності, від видів модальних висловлювань, розрізняють різні види модальних логік: атлетична, темпоральна, епістемічна, деонтична та інші.

Деонтична логіка – це розділ модальної логіки, де досліджуються деонтичні висловлювання та їхні відношення в структурі міркування.

Деонтичні висловлювання – модальні висловлювання, в яких виражається прохання, порада, наказ чи припис, які спонукають будь-кого до конкретних дій. Деонтичні висловлювання містять такі модальні оператори: «дозволено», «обов'язково», «заборонено» та інші модифікації. Наприклад, «Обов'язково дотримуватися законодавства».

Історія становлення деонтичної логіки вже досить давня. Початки логічного підходу до аналізу деонтичних модальностей можна знайти ще в працях Г.Лейбніца, де була спроба визначити основні нормативні модальності та виявити логічні відношення між ними.

Особливим різновидом модальних висловлювань, особливо у праві, є нормативні висловлювання, які включають нормативні приписи, зокрема і норми права.

Основним поняттям деонтичної логіки є поняття «норми». «Норма» (лат. – правило, взірць) – обмеження, якому підпорядковані певний процес або його результат; суспільно-історично визначена міра, спосіб задоволення потреби та її реалізації. У вузькому значенні – вимога, наказ, розпорядження про необхідність діяти саме так, а не інакше, дотримуватися певних правил, інструкцій, команд.

Основними видами норм є:

Соціальна норма – зразки, стандарти діяльності, що історично склалися і стали правилами поведінки, виконання яких людиною чи групою людей є необхідною умовою підпорядкування особистої діяльності суспільним вимогам.

В деонтичній логіці всі соціальні норми поділяються на правила, команди і власне норми.

Правило – умова, якої необхідно дотримуватися, виконуючи якусь дію. Правило виражає дозвіл, якщо умова вказує на можливість або свободу дії, і вимогу (наказ), коли умова вказує на необхідність дії. Правила формулюються на підставі законів, принципів, аксіом у різних видах діяльності людей та вимагають певної розумової дії. Наприклад, правила укладання нормативно-правових актів тощо.

Команда – це наказ, сурова вимога, дозвіл виконувати певну дію чи навпаки, заборона виконувати певну дію. Наприклад, «Не бери», «Візьми книгу», «Зроби це»... Наприклад, команди по

затриманню правопорушників (наприклад: «Нікому не рухатись!», «Руки за голову!»). Команди ще називають імперативними висловлюваннями або імперативами (від лат. *imperativus* – наказовий). Імперативні норми ми можемо знайти і в юриспруденції. Наприклад, принцип законності, принцип незалежності суддів тощо.

Власне норма – поділяється на моральну та правову.

Моральна норма - це вимога певної соціальної поведінки на підставі зобов'язаного. Моральна норма має такі головні ознаки як універсальність, всезагальність, мотивованість, імперативність, спонукаючий характер. Наприклад, - «Не кради», «Не вбивай», «Поважай старших» тощо. Моральна норма складається із заборони та зразка.

Правова (юридична) норма – загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, яке встановлюється і забезпечується державою, з метою врегулювання суспільних відносин. Головною особливістю правових норм є їх зобов'язуючий (повинна сприйматись, як керівництво до дії, котре не підлягає обговоренню щодо доцільності), дозволяючий, забороняючий характер; загальний характер (поширюється на всіх, хто стає учасником відносин, регульованих нормою); формальна визначеність;

В структуру правової норми входить:

Гіпотеза – елемент правової норми, який вказує на умови, при наявності яких необхідно здійснити диспозицію.

Диспозиція – елемент правової норми, який визначає модель поведінки (права та обов'язки) суб'єктів за допомогою встановлених прав та обов'язків, які виникають при наявності зазначених у гіпотезі умов.

Санкція – елемент правової норми, який зазначає заходи державного примусу в разі невиконання, порушення її диспозиції. Призначення санкції – забезпечувати здійсненість диспозиції правової норми.

Правозобов'язуючі норми формулюються за допомогою операторів «обов'язково», «зобов'язаний», «повинен», «належить», які можуть бути виражені явно і неявно. Дана норма вказує, що певна дія повинна бути обов'язково виконана так, як це встановлено у нормі. Наприклад, « Митниці необхідно представляти документи для митного контролю.

Правозабороняюча норма формулюється за допомогою операторів «обов'язково», «заборонено», «не можна», «не дозволено» і вказує чого не можна робити. Наприклад, «Використання примусової праці забороняється» (ст.43 Конституції України).

Праводозволяюча норма формулюється за допомогою операторів «дозволено», «має право», «може мати» і вказує, що можна робити, які дії можна вживати в даній ситуації. Наприклад, «Все, що законно, дозволено».

У системі нормативно-правових актів правозобов'язуючі, правозабороняючі та праводозволяючі норми діють в єдності, тобто,

- а) що обов'язково, те дозволено;
- б) що дозволене, не забороняється;
- в) що заборонено, те не дозволено;
- г) що дозволено, те не обов'язково.

Раціонально побудована нормативно-правова система має задовольняти мінімальні модальні деонтичні вимоги: несуперечливості (забороняються деонтично несумісні норми), збалансованості (кожній праводозволяючій нормі має відповідати правозобов'язуюча), повноти (у системі відсутні нерегульовані дії). В громадянському праві деонтична неповнота системи вирішується за допомогою аналогії права і закону.

TKACHENKO Iryna,
student of group SP-1401 ,
humanitarian and pedagogical faculty of NULES
Scientific advisor VERMENKO A.Yu., Ph.D. in Philosophy,
associated professor of philosophy chair of NULES

LARGE SOCIAL GROUPS AS MOST IMPORTANT ELEMENT OF MODERN SOCIETY

Large group called big collection of people do not have direct contact with each other, but the united awareness of belonging to a group, lifestyle, general psychology, customs and traditions, nation, class, status, ethnic community

Major social groups: have rational action; are rarely used as part of a group according to social control, that control is realized mainly from top to bottom; and show conformity to the policies pursued by an active part of the group.

P. Blau acknowledges the existence of significant differences between large and small social groups. Complex social structures that characterize the great groups differ significantly from the more simple structures of small groups. The structure of social relations in small group moves towards interpersonal interaction, and since between the majority of large communities or the general public does not exist direct social interaction; the structure of social relations among them replaces other mechanisms.

The mechanism that links elements in complex social structures are norms and values which make it possible indirectly (indirect) social exchange, control the processes of integration, differentiation and organization. Organized charity indirect exchange illustrated the type: the collective - the individual. Previously generous lady brought the basket to the poor and received for this their respect and gratitude, the modern organized charity no direct contact and no exchange between individual donors and recipients. Wealthy businessmen and representatives of the higher strata of the population engaged in charity to comply with their social class and win public approval Equal them, not in order to earn the respect of individuals who benefit their charity.

Such large social groups, as social classes and strata usually belong to social communities. For R. Merton, it is not a group, but rather a social category, consisting of carriers of sustainable social status, among the members of a particular group interaction is very limited or absent altogether.

Special types of large social groups are status social groups - classes, strata, caste. Those large social groups arise from social inequality. They have low internal social control (except caste), which may increase as the individual awareness of belonging to this social group awareness and group interests.

Since secondary groups are established to perform functions, people's roles are more interchangeable. A secondary group is one you have chosen to be a part of. They are based on interests and activities. They are where many people can meet close friends or people they would just call acquaintances. Secondary groups are also groups in which one exchanges explicit commodities, such as labor for wages, services for payments, etc. Examples of these would be employment, vendor-to-client relationships, a doctor, a mechanic, an accountant, and such. A university class, an athletic team, and workers in an office all likely form secondary groups. Primary groups can form within secondary groups as relationships become more personal and close.

ТЕРЛЄЄВА Вікторія, *студентка 1 курсу*
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – КУЛЬТЕНКО В.П.,
канд. філос. наук, доцент

РАЦІОНАЛІСТИЧНА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ

Раціоналізм (від лат. *ratio* — розум) — філософська точка зору, в якій головним є першість і компетентність розуму в пошуках істини. В історії філософії раціоналізм протилежністю емпіризму — філософській концепції, в основі якої закладено досвід для пошуків істини.

Характерними особливостями класичного раціоналізму є: тільки висока оцінка дедукції як методу пізнання системи знань, що розвивається на очевидних та безсумнівних началах; «універсальна математика» є ідеалом та взірцем будь-якої науки; ідентичність логічних та причинно-наслідкових відношень, що означало для раціоналізму рівність структур буття і мислення; впевненість в силі людського розуму, який здатний зрозуміти та досягнути першоначала і джерело буття; гносеологічний оптимізм — віра у те, що розум безмежний у пізнанні буття тобто є нескінченним; вагома роль науки у житті людства.

Раціоналізм тісно пов'язаний із філософією Середньовіччя, тому що вони за формою являють умоглядні абстракції. Та на відміну від схоластики раціоналізм орієнтується на методологічні та гносеологічні проблеми. Представниками раціоналізму є переважно найосвіченіші вчені Нового часу в сфері математики та фізики, і це вплинуло на їх філософські системи.

Відомими представниками раціоналізму у філософії Нового часу були Р.Декарт, Б.Паскаль, Б.Спіноза і Г.Лейбніц. «Все має пройти перевірку розумом, все повинно бути обґрунтовано, навіть те, чому ми звично довіряємо!» - зробивши опір на розум, Декарт оптимальним методом пізнання вважає перехід від явних, загальних і простих ідей до складних. Зразком він вважав алгоритм математичного доказу від аксіоми до теореми. Як засновник раціоналізму, Декарт опустив всі речі світу нижче за людський інтелект. Першоначала або засади природи він перемістив з реального світу в людську свідомість. Це дало змогу видалити природну несхожість речей і застосувати до їх пізнання кількісну характеристику, математичні методи. Філософія Р. Декарта стала методологічною основою математизації природознавства, його моделюванням.

Б.Спіноза утворив свій варіант раціоналістичної філософії. Він приймає дедуктивно-геометричний метод Декарта як спосіб написання своєї головної праці "Етика". Вона складається з дефініцій, аксіом, теорем, доведень. Раціоналістичний метод Декарта вплинув на розвиток у філософії Б.Паскаля, хоча він і був противником Р. Декарта з багатьох питань. У своєму творі «Думки» Паскаль намагається реально оцінити здатності дедуктивного методу. Він допомагає зрозуміти істини, які неможливо набути досвідом. Доказовість є сенсом аксіоматико-дедуктивного методу. В ній присутні «первинні терміни-аксіоми», які захищають розум від негативної нескінченності підстав і наслідків. Але основним у світобаченні Б. Паскаля є «серце», яке має власні закони, невідомі і невідчуждані розуму. В пізнанні воно відчуває «терміни» і «аксіоми», в етиці викликає «моральний порядок» (на відміну від «інтелектуального» і «фізичного»), в релігії - «відчуває» Бога. Людське «серце» відчуває все те, що за межами розуму, логіки, свідомості.

Відмінну від Декартової, але раціоналістичну позицію займає Г.Лейбніц. У центрі філософської системи Лейбніца – вчення про монади. Філософська позиція Лейбніца - об'єктивний ідеалізм. Монади за рівнем розвитку поділяються на три типи:

1.Для монад найнижчого рівня характерна «перцепція» (пасивна здатність сприйняття). Вони створюють нечіткі уявлення.

2. Монади вищого рівня можуть мати відчуття і здатні дати більш чіткі уявлення. Вони відомі як монади-душі.

3. У монад вищого рівня є здатність до розвитку «апперцепції» (наділення свідомістю). Це монади-духи. Монада - це мікрокосмос. З першої категорії монад (життя) виникає неорганічна природа, з другої (монади душі) — тварини, з третьої (монади-духи) — людина.

Монади досягаються не чуттями, а розумом. Тіла з монад нижчого рівня розвитку, - це фізичні тіла, а саме предмети неживої природи. Тіла, в яких монади здатні відчувати і уявляти (монади-душі), - це біологічні об'єкти. Головними монадами, якими наділена людина — це монади, здатні до апперцепції (монади-духи). Людина наділена саме цими монадами не випадково, це визначається «установленою наперед гармонією». Гармонія є певним правилом, завдяки якому долається ізолюваність монад. Розвиток, який відбувається в світі, Лейбніц пояснює різним рівнем розвитку монад. Кожна з монад має у собі і своє майбутнє, і своє минуле.

У теорії пізнання Лейбніц вніс в раціоналізм Декарта момент розвитку. Головну тезу сенсуалізму «нічого немає в розумі, що не пройшло б раніше через відчуття», Лейбніц доповнює положенням - «крім самого розуму», тобто вроджених здатностей до мислення і створення понять та ідей. Звідси Лейбніц виводить концепцію двох рівнів істини:

• Чуттєве пізнання дає «істини факту», емпіричні істини, які відносяться до одиничних явищ і подій

• Раціональне пізнання дає істини загальні та необхідні. Це аналітичні істини логіки, математики. Філософське мислення Лейбніца підготувало подальший розвиток раціоналістичної філософії, а саме - німецької класичної філософії.

Г. В. Лейбніц: «Усе, що ми достовірно знаємо, полягає або в доказах, або в досвіді. І в тому, і в іншому керує розум. Адже саме мистецтво постановки експерименту і користування досвідом ґрунтується на точних основах, зрозуміло, тією мірою, якою воно не залежить від випадку або фортуни».

УДК 091

ТОВКУН Микола, студент
факультету електрифікації та автоматизації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СТОРОЖУК С.В.**,
д-р. філос. наук, доцент

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ПРОСВІТНИЦТВА

Людина за своєю природою добра. Джерелом зла є нещасття, незнання добра, обплутаність темнотою забобонів і марновіств, — така висхідна позиція мислителів епохи Просвітництва. «Нехай помиляюся, але я радію, що подібна помилка могла зародитися в глибині мого серця», — зауважував щодо значимості ідеї освіти Денні Дідро, один з найвідоміших і послідовних мислителів епохи Просвітництва, один з авторів знаменитої Енциклопедії, що стала найвизначнішою подією в інтелектуальному житті Європи. Звідси випливала глибока впевненість освітян у всемогутності освіти і виховання: всяке зло в людині неминуче розсіюється під променями сонця розуму. Термін «Просвітництво» уперше вжив у Франції Вольтер, а в Німеччині — Гердер. У 1784 р. Кант написав статтю під назвою «Відповідь на питання, що таке Просвітництво?» Він запропонував розглядати Просвітництво як необхідну історичну епоху в розвитку людства. Суть цієї епохи — в широкому використанні людського розуму для здійснення соціального прогресу. Але які умови необхідні для успішного розвитку і застосування розуму? Кант переконаний у тому, що головна умова — подолання всіх форм несвободи шляхом тривалого морального вдосконалення людського роду. І оскільки вдосконалення людини очікується від безмежного розширення об'єктів її знань, то першим і невід'ємним правом людства стає право на вільне використання досягнень культури.

Якщо спробувати виділити найбільш глибоке визначення Просвітництва, його ядро, то таким, крім культу розуму, віри в прогрес і якусь абстрактну сутність людини, є, на наш погляд, його принциповий антираціоналізм. «Май мужність жити власним розумом», — цей афоризм молодого Канта найвдаліше виражає позицію освітян. Чинити і жити потрібно не так, як це «визначено» досвідом і традиціями, що йдуть від поколінь, а лише в згоді з вимогами розуму. Він — той об'єктивний і непідкупний Суддя, перед яким все звичне і перевірене віками повинне довести свою доцільність.

Мабуть, тут уперше пролягла та тріщина скепсису і підозрливості до минулого, що розростається в горезвісний конфлікт поколінь: «розпався зв'язок часів», зауважив Шекспір. Відродження, полемізуючи із Середньовіччям, попри все встановлювало свій спадкоємний зв'язок з античністю. Епоха Просвітництва не визнавала себе нічиєю наступницею, вона починала відлік від себе. Люди XVIII ст. відчували себе обранцями світобудови: вони не шукали «золотий вік» ні в минулому, ні в майбутньому, вони жили в ньому.

УСТИМЕНКО Тетяна, студентка 2 курсу
ННІ лісового та садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ГЕЙКО С.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ПІЗНАННЯ ТА ІСТИНА: ОСНОВНІ ПОЗИЦІЇ

Сучасна гносеологія визначає, що поняття «пізнання» має принаймні три основні змістові акценти.

1) процес здобування знань, створення образів, моделей, теорій реальності (це інформативний аспект пізнання);

2) прагнення оволодіти реальністю, проникнути в її приховані підвалини (це активістський або вольовий аспект пізнання);

3) бажання досягти найважливішого, найпозитивнішого для людини стану досконалості (це смисловий аспект пізнання).

Із самого початку усвідомлення пізнавальної проблематики перед людьми постало питання: якщо ми сприймаємо дійсність через певні наші образи, уявлення, поняття, то якою мірою можемо бути впевнені в їх надійності? Зазначене питання постає у гносеології як питання про істину в пізнанні.

Проблема істини була усвідомлена й сформульована ще за часів Давньої Греції. Вже елети й софісти піддали сумніву достовірність наших чуттєвих знань. Платон обстоював можливість лише знань про вічні та незмінні ідеї. Щодо відомостей про чуттєвий світ, – то вони, за Платоном, – недостовірні. Арістотель сформулював концепцію, згідно з якою істина є відповідністю між певними твердженнями, судженнями й висловлюваннями – і тим, про що йдеться.

Історія філософії виповнена найрізноманітнішими концепціями істини. Різниця між ними зумовлена різним розумінням дійсності. Для ідеалістичних вчень Платона ця дійсність – незмінні надлюдські ідеї; для Берклі й Маха дійсність – це комбінації (комплекси) відчуттів; для Гегеля ж вона є світовим розумом, що розвивається. Щодо матеріалістичних вчень, то тут дійсність розглядається як об'єктивна реальність, що існує поза людиною й незалежно від неї.

Класична концепція істини, де пізнання розглядається як взаємодія об'єкта і суб'єкта та їхня взаємозалежність, істина визначається як адекватна інформація про об'єкт, яка отримується завдяки його чуттєвому чи інтелектуальному осягненню, або завдяки свідченню (повідомленню) про цей об'єкт.

Згідно неопозитивістській концепції когерентної істини, знання є істинним, якщо воно є внутрішньо узгодженим, несуперечливим. Отже, його істинність не в адекватності об'єкту, а в самоузгодженості. І, таким чином, усе знання є самоузгодженою системою.

Існує і кореспондентна концепція істини, яка виходить з того, що ті чи інші твердження повинні бути відповідними до зовнішньої дійсності.

Так, прихильники когерентної концепції шукають критерій (мірило) істини в логічному доведенні, а творці кореспондентної концепції знаходять його в прямому спогляданні, – то згідно прагматистській концепції істини він полягає у її практичній корисності, ефективності. Тобто, істинність знань перевіряється успіхом певної діяльності. Наголошуючи на активній ролі суб'єкта, представники прагматизму пов'язують істину з практичною корисністю, вигодою. Істина, таким чином, співвідноситься з діяльністю людини.

Всі ці концепції істини мають недоліки. Так, очевидно, що питання про істину не можна вирішувати більшістю поданих за неї голосів (навіть, поданих фахівцями), так само, як і корисністю. У сучасній гносеології авторитетнішою постає регулятивна концепція істини, згідно з якою знання розглядаються в якості таких інтелектуальних засобів, інструментів, моделей, що забезпечують оптимальність наших взаємодій зі світом. При тому враховують, що для забезпечення наших оптимальних стосунків із природною, суспільною та інтелектуальною реальністю нам потрібні як відчуття, абстрактні конструкції, так і досвід, експерименти, практика. У такому разі істина постає як інтелектуальна багаторівнева діяльність, у наслідок якої ми отримуємо надійні засоби та інструменти нашого життєвого самоздійснення.

Ознаки істини. Основних ознак істини три:

1. Об'єктивність. Об'єктивне знання не залежить ні від людини, ні від людства, а тільки від специфіки предметів і процесів, тобто об'єкта.

2. Обґрунтованість. Це означає, що істинність будь-якого твердження має бути певним чином засвідчено. Як правило, застосовують два способи такого доведення: досліду перевірку на істинність або логічну аргументацію.

3. Конкретність. Принцип конкретності істини наголошує, що абстрактної істини не може бути, істина завжди конкретна, кожен постулат наукового пізнання слід розглядати в конкретних умовах місця та часу.

Проблема абсолютного та відносного в істині ґрунтується на розумінні істини як процесу. Гегель зазначав, що істину не можна розглядати як відкарбовану монету, яка є даною вже в готовому вигляді і в такому ж вигляді схована в кармані. Адже пізнання розвивається, уточнюючи та поповнюючи знання, долаючи помилки, воно рухається від істин відносних до істин абсолютних. Істина може бути абсолютною у певних просторових та часових межах. Але вона має здатність у певний час перейти у помилкове знання. Таким чином, істина є відотною. Вона є заміною відносною істини на абсолютну і навпаки.

Абсолютна істина – досконале повне, точне, вичерпне знання про яке-небудь явище. Абсолютну істину доречно розуміти як межу, мету, до якої прагне людське пізнання.

Відносна істина – форма вираження об'єктивної істини, певна міра її точності, чіткості і повноти, досягнута на конкретному, перехідному етапі пізнання.

Отже, зв'язок істини з певними конкретними умовами місця й часу, з певною системою координат (точкою відліку) зумовлює конкретність істини. Таким чином, істина завжди конкретна.

УГОРЧУК Андрій, студент I курсу
факультету конструювання та дизайну
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МУДРАК В.І.**,
канд.філос.наук, доцент

ТВОРЧІСТЬ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ У ФІЛОСОФСЬКОМУ РАКУРСІ

Нікколо Макіавеллі (1469 - 1527 рр.) в своїх працях «Монарх» та «Роздуми на першу декаду Тіта Лівія» дав соціально - філософський аналіз своєї епохи. Він відмовлявся тлумачити суспільні явища з позицій середньовічної християнської традиції. Вважав, що політичні, державні та інші інститути не дарунок людям згори (Богом), а результат творення земних сил. Він стверджував, що сфера політико-владних відносин має свої закономірності, нетотожні, або навіть протилежні імперативам поведінки людей в інших сферах життєдіяльності.

Мислитель був переконаний, що політика (політична діяльність) і мораль несумісні, оскільки те, що є «благом» для влади (політичної, державної), не може бути таким само з точки зору моральності. Навпаки «моральний вчинок з погляду влади може бути не лише помилковим, а навіть і згубним». Основне своє завдання Макіавеллі вбачав у формуванні таких принципів, які б лягли в основу діяльності монарха-державотворця, або ж становили стратегію республіканського устрою. Вирішення цих завдань мислитель вбачав не у світі канонізованих схем чи абстрактних принципів, а в практичному досвіді, в узагальненні закономірностей історичного досвіду та політичного процесу. Важливим є й те, що мислитель вперше вводить у політичну науку поняття «держава», як політично організований інститут суспільства. Цим було закладено не лише розмежування держави й суспільства, а й зроблене визначення одного через інше. Він високо цінував республіку, проте вважав що для тодішньої Італії прийнятнішою є монархія на чолі з сильним, хитрим, жорстким і розумним правителем. Розумів зв'язок між розкладом суспільних сил і формою державного устрою. Дав обґрунтований портрет політичного лідера. Вважав за необхідне в політичній боротьбі застосовувати будь-які засоби заради досягнення мети (влади). Тобто мета мала виправдовувати засоби.

Томас Мор (1478 - 1535 рр.), соціаліст-утопіст, суспільно-політичний діяч Англії. В своїх працях дав правдиву характеристику процесу пограбування й розорення англійського селянства («вівці з'їли людей»). Головну причину соціальних бід, злиднів англійського населення вбачав у приватній власності (одна частина суспільства живе у розкоші, інша - у злиднях). За приватної власності, «нерівномірного розподілу засобів», де панують гроші й все вимірюється грішми неможливим є правильне й успішне вирішення державних справ. Тільки знищивши приватну власність, вважав мислитель, можливо досягти справедливого й рівномірного розподілу засобів та благополуччя у суспільстві.

Незадоволений реаліями тодішнього суспільства, він висунув концепцію нового суспільного ладу, в якому не буде злиднів, пауперів, приватної власності та суспільної несправедливості. В праці «Утопія» дав картину суспільства, в якому люди живуть так, як цього вимагає їх природа, прагнучи розумної насолоди. Велика роль у тому суспільстві відведена фізичній праці. Всі люди мають працювати, трудитися і лише ті, хто виконує суспільні функції та займається науковою діяльністю - фізично не працюють. Т. Мор вважає за необхідне ввести рабство для покарання злочинців та ін. Цікавими є думки про війну як засіб вирішення суспільних проблем. Громадяни утопії ніколи не розпочинають війну просто так, а лише у випадках: захисту своєї території, території своїх друзів чи звільняють поневолений народ від тиранії та рабства.

УДК 16

УКРАЇНЕЦЬ Дарія, студентка I курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **СПОДІН Л.А.**,
канд. пед. наук, доцент

СУПЕРЕЧКА ЯК ФОРМА ДІАЛОГУ

Знання основних правил ведення суперечки надає можливість отримувати в ній перемогу, доводити правильність своїх міркувань, що відіграє дуже важливу роль як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності юриста. Яскравим доказом цього є, наприклад, поведження адвоката на суді.

Етимологія терміна «діалог» (від грецького «dialogos» – розмова, бесіда) у літературі розкривається як словесний обмін думками між двома і більше співрозмовниками.

Суперечкою називається процес обміну думками при обговоренні та пошуку рішень окремих не вирішених питань, аргументоване відстоювання свого особистого погляду на ту чи іншу проблему і спростування точки зору співрозмовника. В основі суперечки лежать об'єктивні протиріччя матеріального світу і неоднакові потреби та інтереси людей. Учасниками суперечки є пропонент, який висуває і обстоює думку-тезу, і опонент, який піддає сумніву чи заперечує тезу пропонента. Третім, колективним суб'єктом суперечки є аудиторія, хоча суперечка може відбуватися і за її відсутності.

За цими визначеннями ми можемо зробити висновок про те, що суперечка безперечно є формою діалогу.

Виникає питання: «Чи можна обійтися без суперечок?» Це питання є доволі складним і однозначної відповіді на нього немає. Адже, суперечки були, є і будуть причинами всіляких непорозумінь і конфліктів, які можуть викликати руйнівні наслідки. Щоб цього не сталося суперечки потрібно вести цивілізовано, як цього навчає логіка. Без суперечок людям навряд чи можна обійтися. Людство давно дійшло висновку, що істина народжується в ході суперечки, а критика в ній є рушійною силою прогресу. Про необхідність суперечки свідчать і слова Роберта Бернса: «Коли довідаєшся про свої помилки, маєш шанс їх виправити».

Загальним для всіх визначень суперечки є відсутність єдиної думки її учасників, наявність розходжень у поглядах, протиборство. Структурними частинами суперечки є: предмет обговорення, метод аргументації і доведення (засоби ведення суперечки), мета обговорення. Існує велика кількість видів суперечок, і класифікують їх за різними ознаками. Наведемо основні види за найрозповсюдженішими критеріями поділу, а саме:

- залежно від організації форми ведення суперечки бувають усні і письмові, загальні і приватні, публічні і не публічні;
- залежно від галузі (сфери) професійної діяльності людей, які використовуються суперечку як метод вирішення специфічних проблем, суперечки поділяються на наукові, філософські, юридичні, політичні, парламентські тощо;
- залежно від мети суперечки бувають заради істини, заради переконання, заради перемоги, заради суперечки;
- залежно від форми проведення та засобів, які в них використовуються, суперечки поділяються на дискусію, диспут, полеміку, дебати тощо.

З'ясувавши сутність та основні види суперечки, можна зробити відповідні висновки, наприклад у формі порад полемісту (пропоненту й опоненту), а саме:

- не варто сперечатися без особливої на те потреби;
- необхідною умовою ефективного ведення суперечки є чітке визначення її предмета і узгодження точок зору учасників стосовно цього предмета.
- встановивши предмет суперечки необхідно визначити мету (ціль, яку ви безпосередньо ставите перед собою).
- не можна в ході суперечки змінювати зміст і обсяг понять, якими оперують;
- важливою передумовою успішного ведення є наявність переконливих аргументів і правильне їх застосування;
- учасники суперечки завжди повинні чітко й правильно формувати запитання і влучно відповідати на них.

В кінці, хочеться нагадати правило будь якої суперечки: щоб викривати неправильні міркування супротивника, необхідно усувати з них другорядні зауваження, і відокремлювати положення, які складають ланку логічного ланцюга, розташовувати їх у вигляді одного чи кількох силогізмів, тоді помилка стане очевидною. Отже, з наведеного вище можна зробити висновок, що суперечка є формою прояву діалогу, а вміння вести такий діалог гарантує успішну комунікацію.

УДК 16

ФРАНЧУК Вікторія, студентка 1 курсу
 юридичного факультету,
 Національний університет біоресурсів і
 природокористування України
 Науковий керівник – **СПОДІН Л.А.**,
 канд. пед. наук, доцент

ПРАВИЛЬНІ ТА НЕПРАВИЛЬНІ МІРКУВАННЯ.

Логіка тлумачить міркування як умовивід або послідовність певним чином пов'язаних між собою умовиводів. Міркування – це зіставлення думок, пов'язування їх між собою для отримання відповідних висновків. Можна розглядати міркування як аналіз і синтез даних, та їхню оцінку. Вміння розрізняти правильні і неправильні міркування вбереже нас від логічних помилок, дозволить коректно обґрунтовувати засобами логіки розв'язання практичних завдань, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю.

Правильне міркування – це міркування, в якому дотримуються всіх правил і законів логіки.

Неправильне міркування – це міркування, у якому припускаються логічних помилок внаслідок порушення правил або законів логіки. Логічні помилки – порушення правил чи законів логіки, бувають ненавмисними і навмисними, перші називаються паралогізми, другі – софізми.

Паралогізми – це логічні помилки, яких допускаються у процесах міркування ненавмисно (через незнання).

Софізми – це логічні помилки, яких допускаються у процесах міркування навмисно з метою введення в оману опонента, обґрунтування неправдивого твердження, якоїсь нісенітничі тощо.

Софізми відомі ще з давніх часів. Такими міркуваннями широко користувалися у своїй практиці софісти. Саме від них і походить назва «софізм». До нашого часу дійшли численні приклади міркувань, які застосовували софісти у різноманітних суперечках.

Найвідоміший античний софізм – це міркування, яке отримало назву «Рогатий».

Уявіть собі ситуацію: одна людина хоче переконати іншу в тому, що та має роги. Для цього наводиться таке обґрунтування:

«Те, чого ти не втрачав, ти маєш.

Роги ти не втрачав.

Отже, у тебе є роги».

Це міркування на перший погляд здається правильним. Але в ньому допущено логічну помилку, яку людина, що не знається на логіці, навряд чи зможе одразу віднайти.

Основним завданням логіки є аналіз правильних міркувань. Фахівці з логіки прагнуть виявити й дослідити схеми таких міркувань, визначити їх різні типи тощо. Неправильні міркування в логіці аналізуються лише з точки зору тих помилок, які в них допущено.

У логіці існує таке правило: якщо міркування побудоване правильно (відповідно до правил та законів логіки) і при цьому воно спирається на істинні засновки, то висновок такого міркування завжди буде істинним. В інших випадках істинність висновку не може бути гарантована.

Так, якщо міркування побудоване неправильно, то, навіть незважаючи на те, що його засновки – істинні, висновок такого міркування може бути в одному випадку — істинним, а в другому – хибним.

Наведемо приклад неправильного міркування з істинним висновком:

Логіка – наука.

Алхімія – не логіка.

Алхімія – не наука

Наступне неправильне міркування має хибний висновок:

Логіка – наука.

Право – не логіка.

Право – не наука.

У логіці правильне міркування визначають як міркування, в якому одні думки (висновки) з необхідністю випливають з інших думок (засновків), і схема такого міркування є логічним законом, наприклад:

Вбивство – це злочин.

Усі злочини – суспільно небезпечні діяння.

Вбивство – суспільно небезпечні діяння.

Отже, логічно правильні міркування виражають стійкі зв'язки між об'єктами природи, які закріплені у мисленні у вигляді законів логіки. Правильна форма міркування є способом організації елементів думки і містить знання про реальні відношення у матеріальному і духовному світі. Ці знання є фундаментом становлення особистості, знаряддя її інтелектуального вдосконалення, основою формування її раціонально-аналітичного підходу до аналізу різноманітних процесів та явищ сучасного суспільства.

УДК 140+94(100)

ХОМІК Вікторія, студентка 2 курсу
юридичного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САМАРСЬКИЙ А.Ю.**,
канд. філос. наук., доцент

ФІЛОСОФІЯ ЖІНОЧОЇ КРАСИ

Можна багато і довго розмірковувати на цю тему, можна і заплутатись, адже не існує однозначних та ідеальних канонів краси. Більшість скаже, що краса людини (не тільки жінки)

проявляється в її доброті, внутрішньому світі, і будуть праві, але не потрібно забувати про ще одну сторону розуміння краси – естетичну.

Краса – це прояв ідеального. Владу краси відчували різні народи різних епох. І для кожного з них ідеал цієї краси був різний.

У Стародавній Греції та Римі ним вважалися прямий ніс, округла лінія брів, великі світлі очі, білосніжна шкіра і золоті кучері. Венера Мілоська і Венера Таврійська славилися красунями того часу. В епоху раннього Відродження особливе значення надавалося видовженому овалу обличчя та довгій шиї. Жінка вважалася красивою, якщо мала довге густе волосся кольору міді або золота.

На початку ХХ століття ідеалом була жіночна фігура: цінувалися великі стегна і пишні груди. Ідеальний зріст - 165 см.

У 20-ті роки повністю змінюються традиційні уявлення про жінку. Вона більше нагадує чоловіка. Відбувається зближення жіночого і чоловічого вигляду. Дівчина повинна бути спортивною, а у моді тонка талія і вузькі стегна.

У 80-х і 90-х роках в моді спортивна, ефектна жінка. Стандарт жіночої краси визначають супермоделі. Зріст - не менш 175 см. Обсяги - 90-60-90 см.

Щодо сьогодення, то жіноча краса стала всього-на-всього розтиражованою торгівельною маркою. Під впливом масових зображень жінки у сучасної людини формується певний «бажаний» ідеал, суть якого полягає в тому, що жінка як раз і виступає чистим символом бажання - бажання володіти всіма речами, які рекламуються за допомогою жіночої краси. Сучасний підхід до ідеалу зовсім інший, продиктований можливостями самої жінки, наприклад, струнка фігура свідчить про те, що вона має в своєму розпорядженні часом, засобами і певною культурою поведінки все для підтримки фізичної форми в умовах сучасного розвитку суспільства.

Пошуки ідеалу краси завжди хвилювали філософів, вчених художників, звичайних людей. В різних епохах і культурах домінують різні концепції краси людини. Але соціальна функція поняття «краса» залишається незмінною.

На мій погляд, ідеал краси Людини - продукт суспільний, створений самою людиною. Краса сьогодні – це цінність, в тому числі комерційна. Це дослідження допомогло мені розібратися в тому, з чого повинні складатися наші уявлення про красу. «Поза всяким сумнівом, краса – це цінність. Ми живемо в світі, де її зводять на вершину і нагороджують тих, кого вважають найяскравішими».

УДК 101.2

ХОМЕНКО Катерина, студентка 1 курсу

*факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – СУПРУН А.Г.,
канд. філос. наук, доцент*

ПОГЛЯДИ БЕКОНА НА НАУКУ

Ф. Бекон – філософ, англійський політик та есеїст. Френсіс Бекон один із творців емпіризму – це філософський напрям, у якому головне – власний досвід. Бекон усвідомив важливість наукового знання для влади людства над природою. Саме Беконові належить відомий вислів «Знання – це сила». Він спрямував всі свої зусилля на пошук методу наукового пізнання. Бекон присвятив цій проблемі основну свою працю «Новий Органон», яку протиставив «органону» Арістотеля. На думку Бекона, розвитку в науці перешкоджають: схоластика, забобони, ухили розуму від реальності. Він вважає, що потрібно виявити та усунути ці проблеми, та дати науці волю у розвитку. Це пошуки «чистої свідомості» зумовленої гносеологічним протистоянням суб'єкта та об'єкта в науці та філософії Нового часу.

Учений розрізняє чотири «привиди», що вводять розум в оману:

- «привиди роду» - схильність все спрощувати, підлаштовувати явища під хибні пояснення, сконструйовані на чийсь переконаннях;
- «привиди печери» - хибні уявлення, відхилення індивідуального розуму, що закриває шляхи до істини;
- «привиди площі або ринку» - віра в загальноприйняті явища, життя за чужим розумом;

- «привиди театру» - спотворення вчень і філософських теорій.

Приведи роду і печери входять до природних властивостей кожного індивіда, яких можна позбутися шляхом самоудосконалення. А боротьба з двома останніми привидами, ринку і театру мусить здійснюватися через зміну свідомості людства. У філософії Бекона критичний етап полягає в оновленні науки, лиш при очищенні від привидів, а позитивний – у пошукові методу пізнання. Ф Бекон досліджуючи ці проблеми, дійшов висновку, що існує три методи пізнання:

- «шлях павука» - цей спосіб несе в собі всі можливі істини із теоретичної сфери свідомості. Вчений, немов павук, вимотує своє павутиння – знання.

- «шлях мурашки» - цей спосіб несе в собі шлях, яким йшли прихильники накопичення виключно чуттєво-досвідного матеріалу. Вчений подібно мурасі безладно тягне всі твердження, що йому трапляються, але довести до пуття нічого не може.

- «шлях бджоли» - цей спосіб полягає в розумовій переробці матеріалів, які з'являються з досвідом, подібно до бджоли, що збирає нектари і перетворює їх на мед.

Саме шлях бджоли, на думку Бекона є найкращим для вирішення проблеми.

Ф. Бекон вірив, що чуттєвий досвід є справжнім джерелом загальних ідей, знань. Але з часом ці переконання слабшали в кожного наступного емпірика. Недолік його методу полягав в недооцінці ролі математики в новому природознавстві, вісником якого він був.

Бекон вивчав експериментально-дослідний метод пізнання у науці, закликав до відштовхування від фактів, експериментів. Він перший відкрив і дослідив метод наукової індукції. Цей шлях несе в собі спостереження за одиничними явищами від яких йде перехід до формування загальних ідей, законів, від суджень про окремі факти до загальних суджень, від загального до одиничного.

УДК 1(0758)

ХОМИЧ Олександр, студент I курсу
агробіологічного факультету
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ЛАУТА О.Д.**,
канд. філос. наук, доцент

ПРОБЛЕМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі маємо тенденцію зростання у населення розвинутих країн світу потягу до самореалізації. Науково-технічний прогрес ставить перед всією системою соціальних інститутів нові завдання формування та розвитку особистості. По-новому постає питання реалізації психічного потенціалу людини. Великий і відчутний вплив, який НТР здійснює в психічному стані і поведінці людини, у всіх галузях життєдіяльності – пізнавальної та комунікативної, виробничої й побутової. Навіть найближчі і найбільш очевидні соціально-психологічні наслідки НТР, зумовлені інтенсифікацією праці та зростанням психічного напруження людини, ставлять чимало гострих і нужденних у якнайшвидшому вирішенні проблем. Однією з них є, зокрема, соціально-психологічна проблема самореалізації особистості. Протиріччя між індивідуальними особливостями психічної діяльності людини, з одного боку, і проявом її спільних з іншими людьми характеристик – з іншого, ставить індивіда перед ситуацією вибору шляхів і засобів реалізації своїх особливостей, свого духовного та фізичного потенціалу. Розвиток потреби людини в особистісній самореалізації і, разом з тим, зростання психологічних бар'єрів на цьому шляху роблять все більш актуальною проблему самореалізації. Самовизначення є запорукою самореалізації особистості. Чим краще людина зрозуміє саму себе, усвідомить свої можливості, тим більше шансів вона матиме на повноцінну реалізацію. Основними умовами самореалізації людини є: прагнення людини досягти чогось у житті; можливість легко задовольняти свої елементарні потреби; наявність часу, вільного від повсякденних турбот; право на вільний самовияв або самовираження; знання людиною своїх здібностей. Варто пам'ятати, що ми несемо відповідальність за повноту своєї самореалізації не тільки перед собою, а й перед іншими людьми, які покладають на нас свої надії.

ФІЛОСОФІЯ АРИСТОТЕЛЯ. КРИТИКА ПЛАТОНІВСЬКОГО ВЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ МАТЕРІЇ ЯК ОДНІЄЇ З СКЛАДОВИХ РЕЧЕЙ

Аристотель – давньогрецький філософ, найвидатніший представник античної філософії, який жив у 384- 322рр. до н.е.. Свою філософську діяльність наприкінці життя Аристотель розділив на три етапи:

- 367-347рр до н.е.- протягом 20 років працював в Академії Платона та був його учеником;
- 347- 335рр до н.е.- протягом 12 років жив та працював в Пеле, виховував Олександра

Македонського;

- 335- 322рр до н.е.- заснував власну філософську школу - Лікей.

Взагалі, Аристотель поділяв всю філософію на три види:

- Теоретична філософія - та, яка вивчає проблеми буття, походження всього, що наповнює світ, а також причини різних явищ;
- Практична філософія - та ,яка вивчає діяльність людини та устрій держави;
- Поетична філософія - та, яка вивчає мистецтво драми та її походження;
- Також, вважається, що четвертим видом філософії за Аристотелем є логіка.

Вивчаючи проблеми буття, Аристотель висловлював свою критику філософії Платона. За Платоном, світ поділяється на «світ речей» та «світ нематеріальних ідей» та в цілому, всі матеральні речі присутні у світі лише як втілені та заточені у матерію ідеї. Проте, помилка Платона за Аристотелем у тому, що Платон «відірвав» «світ ідей» від реального світу та розглядував ідеї окремо від реального світу або світової реальності, яка в свою чергу має свої особливості, наприклад: рух, спокій, межі.

В свою чергу Аристотель спростовує думку Платона і виказує, що не існує ідеї матерії як основи її сутності. Це насамперед стосується речей, які ти перед створенням осмислює розумом або, іншими словами, перед тим як створити якусь річ, треба спочатку у своїй голові сформулювати ідею цієї речі. Наприклад, перед тим, як столяру потрібно приступити до виготовлення авторського столу з червоного дерева, він повинен впорядкувати у своїй голові, як саме повинен виглядати цей стіл, з якого матеріалу він повинен бути зробленим, які інструменти для цього йому потрібні - це є сутність «ідеї» за Аристотелем. Тоді як Платон вважав, що «ідея» - неприкріплена до чогось. Наприклад, якщо у дикому табуні коней-мустангів народиться нове лоша, то для народження його потрібна була ідея лоша і після його народження вона продовжуватиме існувати. За Аристотелем видно, що лоша не підпорядковується бажанню народитися, це справа природи та природного добору.

Завдяки цій критиці платонівського вчення Аристотель заторкнув проблему матерії. Матерія за Аристотелем – це матеріал, оточений формою. Наприклад, залізний шар - це залізо, оточене шароподібністю. Вивчаючи цю тему Аристотель прийшов до висновків:

- Усе живе на планеті має потенцію або матеріал та форму;
- Якщо зміниться хоч одна з цих якостей, це призведе до втрати сутності цього предмета;
- Реальність - це послідовність переходу від матерії до форми і навпаки;
- Якщо матеріал - це пасивне начало, то форма - активне;
- Найголовніше, що найвищою формою всього є Бог, який знаходиться поза реальним

світом

Саме так, переходячи від найпростіших речей до матерії або потенції, можна говорити про її визначеність у цьому світі. Стільчик наділений складною формою та зроблений з дерева, яке в свою чергу складається з целюлози, яка в свою чергу є втіленням поєднанням «першоматерії» та простих елементів.

«Першоматерія», яку виділив Аристотель – це абстрактна річ, яка не має ні форми, ні потенції. Тільки у зв'язку з простими елементами вона може набути якоїсь сутності. Прості елементи, за

Аристотелем, це форми, які складають основу для створення усього суттєго на світі - це тепле, холодне, сухе, вологе. Ці прості елементи у поєднанні з першоматерією утворюють найголовніші складові світу, такі як вогонь, повітря, земля і вода. Першоелементи знаходяться у визначеній ієрархії та послідовності, тим самим створюючи структуру та склад Космосу. Аристотель як філософ більшу увагу приділяв саме формі як найголовнішій ознаці речі, а не простій матерії. Він вважав, що не важливо, з чого складається річ, а важливо якою формою вона наділена, адже саме завдяки формі і виділяється та проявляється сутність речі: для чого вона, яку роль грає у світі, як саме її можна використовувати. Саме завдяки своїй формі вона може взаємодіяти з зовнішнім світом та внести якийсь сенс у буття світу. Саме в такій формі Аристотель висловлював свою думку про буття, про речі, які є відображенням світу в цілому та проблеми матерії та форми, зокрема.

УДК 17.023.33:57

ЯРМОШ Лілія, студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник - **ДУБРОВІНА О.В.**,
асистент

ПРОБЛЕМА КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ З ТОЧКИ ЗОРУ ФІЛОСОФІЇ

В наші дні, час від часу, громадськість сколихують повідомлення про експерименти, спрямовані на клонування людини. Мало хто вірить у можливість створення клона сьогодні, але є велика ймовірність того, що він з'явиться колись. Клонування людини — етична і наукова проблема кінця 20 і початку 21 століття, що полягає у можливості формування і вирощування принципово нових людських істот, які би не тільки ззовні, але й на генетичному рівні відтворювали того чи іншого індивіда, сьогодні чи раніше існуючого — разом з повною невідповідністю до цього суспільства

Говорячи про клонування людей, у більшості випадків мають на увазі не випадок одноїцевого близнюка при вагітності, а власне штампування людей. Необхідно зрозуміти, що клонування людини є не тільки повторенням одних і тих самих генних наборів, тож відхід від цього набору є шляхом до схрещення людини з іншими нелюдськими живими істотами і не тільки тваринами. Це фактично суперечить Конвенції про збереження біологічного розмаїття, що вимагає збереження існуючих видів і природних засобів відтворення розмаїття на генетичному рівні.

Тема клонування людини і наукові розробки у цій галузі набувають дедалі більшої соціальної значущості, що неминуче робить їх предметом філософського аналізу. Наполегливі заяви учених про те, що вже у найближчі роки стане технічно і методологічно можливим клонування людини у тому або іншому варіанті, виділили цю тему із розряду вузькоспеціальних у ряд животрепетних соціальних проблем, які мають філософське і гуманітарне значення.

Найпершою проблемою, що може виникнути, є проблема поваги до людини в цілому, адже при створенні клону, яйцеклітина, що стане майбутньою дитиною, є матеріалом експерименту, а експерименти над людьми прирівнюють людську істоту до звичайних лабораторних мишей і людина що проводить цей експеримент являється «створювачем», «власником» майбутнього організму, що порушує права дитини.

Наступною проблемою є можливе розділення людей на класи: «вищій», що зможе дозволити собі клонування і «нижчий», що дозволити собі цього через матеріальний стан не зможе. Цей поділ виникне у зв'язку з питанням, хто реально може скористатися клонуванням. В умовах ринкової економіки життя, моральна цінність стає, водночас, конкретним ринковим товаром високої ціни. Хто за нього як сплатить, так і проживе.

Третя проблема – релігійна. Адже якщо ми будемо копіювати себе, майже кожен із нас зможе стати творцем людини, тож віра в те що людину створив бог може просто на просто зникнути. Також слід врахувати те, що клон може не мати такого ж як у людини трансцендентного (потойбічного) виміру сутності людини і трансцендентні джерела духовності, що майже повністю відрізнятиме людину від клона у духовному і психологічному стані.

Як вчені, так і пересічні громадяни у багатьох країнах світу цю інформацію сприймають по-різному. Деякі готові віддати все, за ідею відновлення свого тіла або навіть «вічного життя», інші ж вважають що клонування стане дуже великою помилкою. І враховуючи всі «за» і «проти», можна зробити висновок, що навіть якщо наука зможе провести вдалий експеримент, і все ж таки створити клона, який буде мало чим відрізнятися від людини, сама людина буде не готовою до таких величезних змін. Поява клона у повсякденному житті людини потягне за собою низку проблем релігійного і морального плану. Тож на мою думку клонування є досить небезпечним експериментом, який задля безпеки оточуючих не можна втілювати у життя.

УДК 101.2

ЯРЕМЕНКО Юлія, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин, біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – СУПРУН А.Г.,
канд. філос. наук, доцент

ГАЛІЛЕО ГАЛІЛЕЙ ФІЛОСОФ ТА ТЕОРЕТИК

Галілео Галілей - видатний фізик, математик, науковець, астроном, поет критик. Також, знаменитий філософ, ідеї якого й досі спонукають на роздуми сучасних мислителів.

З ранніх років він захоплювався мистецтвом, музикою, любив малювати. Першу свою освіту Галілей здобував в рідному місті, в монастирі Валломброза, був кращим учнем класу. Мав велике бажання стати священником, але батько був проти. Навчався в Пізанському університеті, вивчав медицину. Згодом зацікавився механікою і технікою в результаті покинув університет. Повернувшись до Флоренції 4 роки самостійно вчив математику, яку вважав головою наукою для дослідження всесвіту. Галілео Галілей основоположник експериментально-математичного методу вивчення природи.

- Він спостерігав кільця Сатурна, але вирішив що відкрив супутники планети. Своє відкриття він зашифрував. Через декілька років цю анаграму було розшифровано неправильно і вважалось що Галілей відкрив супутники Марса.

- Телескоп Галілей винайшов у 1609 році. З його допомогою він відкрив гори на місяці і 30 листопада 1609 року представив складену карту місячної поверхні.

- Галілео Галілей також був причетний до винайдення мікроскопа. Він розробив так зване «маленьке око».

Свої відкриття Галілей представив в науковому доробку «Діалог про дві головні системи світу», чим підтвердив теорію Коперника. Це розлютило інквізицію, книгу було заборонено, а Галілео Галілея змусили зректись своїх поглядів і відректись від церкви.

В поглядах Галілео Галілея лежить об'єктивне існування світу, він вважав світ нескінченним та вірним, хоча вбачав в ньому божественну першопричину. В природі вважав Галілей ніщо не знищується і не відроджується всі тіла лише замінюються. Матерія складається з атомів, а рух цих атомів це механічне пересування. Всі небесні тіла рухаються за механічним принципом. Всі природні явища зумовлені механічною причинністю, а мета науковців, стверджував Галілей, визначити причини цих явищ. У вивченні природи він визначив два методи. Перший полягає в планомірному дослідженні за допомогою експерименту. Нібито той хто досліджує ставить запитання до природи й шукає на них відповіді. Інший метод полягає в дослідженні тих припущень, що були висунуті при попередньому аналізі. При цьому Галілей вважав що хоч досвід і є початком пізнання, але він є недостовірним. Дійсність досягається чітким планомірним експериментуванням що спирається на математичний опис. Достовірне знання можна отримати лише в сполучі судження й експерименту.

Видатний вчений та філософ помер 8 січня 1642 року у віці 78 років. Похований без поваги та пошестей. В 1737 році прах вченого був перенесений в його рідне місто до Флоренції. А через 350 років після смерті Галілео Галілея було визнано геліоцентричну систему світу і обвинувачення з вченого було знято.

СЬОГОДЕННА САМОТНІСТЬ

На серці біль і пустота німа,
А смуток виїдає душу.
І ти ідеш по вулиці одна
І мрієш серед сліз побачить сушу.

Самотність – це кара чи нагорода? Що є самотність? З чого виникає це відчуття? Це стан, який викликає комплексне і гостре переживання, що виражає особливі форми самопізнання, ставлення до себе та світу.

Самотність є характеристикою буття людини, що вказує на її природну окремішність і виражена нереалізованим прагненням єднання з «іншим» та прагненням ствердити власну самодостатність. Феномен самотності актуалізується в багатоманітності своїх форм і проявів через низку екологічних, економічних, політичних і культурних факторів, які продукують у людини соціальну, культурну, міжособистісну відчуженість, почуття покинутості та непотрібності. Передовсім це такі фактори, як бідність, безробіття, еміграція, насильство, сирітство, а також новітні системи зв'язку, інформаційний бум. Проблему самотності загострюють й інші чинники, які вносять дискомфорт у буття людини, одним із яких є для індивіда необхідність бути вpletеним у різноманітні соціальні підструктури, що вимагають від нього зміни власного стилю поведінки, форми спілкування та пристосування до загальноприйнятих у соціальній групі чи сфері життєдіяльності стандартів, до зміни соціальної ролі тощо.

Проблема самотності вперше з'являється в епоху Відродження, коли людина починає виявляти себе як неповторну особистість. Особливо актуальною означена тема стає в європейській філософії, починаючи з XIX ст. Некласична, передусім екзистенційно та персоналістично орієнтована філософія, розглядає самотність як одну із центральних тем. Це пов'язано з тим, що вільна особистість для неї є вищою цінністю та умовою існування «відкритих» спільнот. У XX ст. проблема самотності настільки охопила людство, що М.Бердяєв назвав її основною проблемою людської особистості і філософії людського існування.

Найглибше відображення проблема людської самотності та пошуків взаєморозуміння, душевної теплоти знайшли у працях засновника філософської антропології М.Шелера та представників екзистенціальної філософії С.К'єркегора, Е.Гуссерля, М.Хайдеггера, К.Ясперса, Ж.П. Сартра, А.Камю, М.Бубера, Е.Фромма, Х.Ортеги-і-Гассета та ін. Екзистенціалісти вбачають витоки самотності в самій природі людини, декларують приреченість людини на одвічну самотність.

Українські філософи Н. Хамітов, Б. Голота, В.Горський, В.Табачковський, Г. Горак досліджували самотність в руслі парадигми філософії людини. Вони виокремлюють самотність як окрему проблему, при цьому аналізують фактори та умови, які є причиною переживань, пов'язаних із самотністю – страх, відчуження, страждання тощо. В сучасному швидкоплинному світі, при динамічних і масштабних часових та суспільних змінах, особистість – як духовний персонаж зі своїми потребами і проблемами часто не знаходить свого призначення. Вона губиться серед досягнень науки і техніки, які несуть за собою не тільки комфортніші умови, але й духовний нігілізм та занепад.

Тривала самотність обов'язково викликає зміни в психічній діяльності. Р.Берд після трьох місяців самотності на льодовику Росса (Антарктида) оцінив свій стан як депресію. В його уяві народжувались яскраві картини членів сім'ї, друзів. При цьому зникало відчуття самотності. З'являлась потреба до філософських роздумів. Часто виникало почуття загальної гармонії, особливого сенсу навколишнього світу, відчуття єднання із Всесвітом, почуття захоплення. Інша точка зору впливає із самостережень революціонерів, які були піддані ув'язненню в індивідуальних камерах. Декабрист Беляєв в своїх спогадах про перебування в Петропавлівській фортеці розповідає: «Самотній, гробовий вирок страшний... Це ув'язнення, яке спочатку було нам призначене, гірше тортур.» Е.Тельман в листі до друга писав: «Раніше я ніколи не відчував і не уявляв собі настільки реально, що означає знаходитися в

індивідуальній камері і бути ізольованим від людей, яку психологічну дію це несе за собою з часом, якщо людину ув'язнено на довгі роки.»

В особистості, як члені соціуму, котрий історично формувався у великих групах, філогенетично закріпилася потреба до постійного спілкування з іншими людьми. Тому втрата контактів з людьми, тривала самотність є для індивіда серйозним фрустраційним фактором. Дослідники виділяють чотири модуси самотності: космічний, культурний, соціальний, міжособистісний. Космічна самотність — це переживання людиною своєї віддаленості від загальної сутності. Культурна самотність — переживання людини, пов'язані з тим, що її цінності, уявлення, ідеали, які сформувалися у певному культурному середовищі, не знаходять відгуку і розуміння в оточуючих людей. Соціальна самотність — це переживання людини, обумовлені виключенням її з певної групи чи неможливістю вступу до групи. Міжособистісна самотність — переживання індивідом втрати чи нестачі духовного зв'язку з іншою конкретною, єдиною і неповторною особистістю.

Сартр каже, що людина «залишена сама собі», вона хотіла б зрозуміти сенс існування, але ніхто їй його не виявить; хотіла б знати, як має жити, але ніхто їй не дасть вказівки, тобто людина з початку свого існування вже приречена на самотність – людина «вкинута» долею в ту чи іншу ситуацію – ось її єдина сутність.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ОЧИМА МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»

УДК 081

ВОЙТ Ольга, студентка 1 курсу

*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник-САВИЦЬКА І.М.,
канд. філос. наук, доцент*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І ТЕЧІЇ БУДДИЗМУ

Одним із основоположних напрямів буддизму, що оформився внаслідок його розколу на рубежі I—II ст. н. е.), є хінаяна (санскр. — мала колісниця, або вузький шлях спасіння). Цей напрям має ще й другу назву — тхеравада, що означає «школа старої мудрості». Хінаяна — початковий філософський буддизм в усій його чистоті й ортодоксальності. Визначальний акцент у ньому ставиться на особистому спасінні, на особистих зусиллях людини задля звільнення від пут сансари. Послідовники хінаяни відмовляються від усього мирського, вважаючи, що досягти святості та нірвани можливо лише через чернецтво, шляхом багатьох перероджень. Звідси і сповідання «вузького шляху спасіння» та ідеалу архата (так називали найближчих учнів Будди — в хінаяні їх 16). Архат (санскр., досл. — достойний, гідний, праведник) — людина, яка досягла звільнення (нірвани) від ланцюга перероджень (сансари). Будда постає у цьому вченні як людина — носій виняткових моральних чеснот, великий учитель. Тому вся обрядовість хінаяни пов'язана з його культом, вшануванням місць його життя. У хінаяні розвинуто вчення про дхарму. Хінаяна поділяється на кілька шкіл. Історично першою серед них є школа тхеравада (звідси й друга назва хінаяни), яку заснували найфанатичніші послідовники Будди відразу після його смерті. Вважаючи Будду земною істотою, тхеравадисти прагнули зберегти в пам'яті кожне слово, кожний жест, епізод із життя свого вчителя, який, на їх думку, з'являється серед людей кожні п'ять тисяч років. Із лона тхеравади виокремилася (приблизно 350 р. до н. е.) школа стхавиравада. Її прибічники зберегли у своїй традиції найархаїчніші елементи. Патріархом школи було проголошено Тхера Моггампутта Тисса — чудотворця, який очистив сангху від ересі й утвердив стхавираваду як офіційну традицію буддизму в державі Ашоки. Будда шанувався як реальна особа, наділена людськими (а отже, й слабкими) та надлюдськими рисами. Стхавиравада не була чимось монолітно єдиним. Вона охоплювала собою цілий шерег шкіл, серед яких — ватсипутрія, що була заснована приблизно 280 р. до н. т. і проіснувала до IX ст. Основна ідея школи — визнання існування невизначеної, постійної матеріальної субстанції, що визначає природу людської індивідуальності. Практична ж реалізація карми не можлива поза межами існування особи. Серед відомих шкіл стхавиравади була і сервастивада, засновник якої архат Катьяніпура на третьому буддійському сангіті виголосив ідею сервам асти (все існує). Вона визнає канонічною лише Абхидхарму-пітаку. У наш час найпоширенішими течіями хінаяни є дхаммаютиканікая, маханікая та ін. «Нікая» інтерпретується як школа в буддійській громаді або школи буддистів однієї країни.

Другим напрямом буддизму є вчення махаяна (санскр., досл. — велика колісниця). Своїми витоками воно сягає раннього буддизму, зокрема махасангхиків («велика громада»), течії, що виникла ще в IV ст. до н. е. Махаяна стала самостійним напрямом у I ст. н. е. у буддизмі. Його засновником вважається буддійський філософ-проповідник Нагараджуна (II—III ст. н. е.). На відміну від хінаяни з її визначальною ідеєю досягнення особистого порятунку, шлях бодхисатва в махаяні доступний усім. Досягти нірвани тут може не тільки чернець, а й мирянин. Бодхисатва (санскр., досл. — той, хто прагне просвітлення) — людина чи інша істота, яка прийняла рішення вийти з кола сансари і стати Буддою. Послідовник махаяни мусить дбати передусім не про особистий порятунок, як це властиво прибічнику хінаяни, а про допомогу всім живим істотам, щоб привести їх до визволення. В махаяні по-новому тлумачиться статус Будди — він тут уже не людина, а Бог. До того ж замість одного Будди з'являється декілька: Будда Амитабха («володар раю»), Адібудда («творець світу»), Будда Майтрейя («Будда майбутнього») тощо. Реальний Шак'ямуні сприймається як утілення вічного світового принципу, його

знаряддя. Кожна жива істота має природу Будди. У великій пошані тут бодхисатви — особи, які заслужили перехід до нірвани, але вирішили залишитися на землі заради спасіння інших людей. У вченні махаяни з'являються судження про рай та пекло, яких не було в ранньому буддизмі. На початку нашої ери в лоні махаяни виник новий напрям — тантризм, який набув виразного оформлення у V—VII ст. Тантричний буддизм має ще назву ваджраяна (алмазна колісниця). Допускаючи існування бодхисатв, тантризм засвідчує свої витоки. Водночас він має й оригінальні риси, що дали йому змогу виокремитися в особливий напрям. У першу чергу це специфічна система езотеричної практики. Тантризм ґрунтується на дотриманні різноманітних і складних ритуалів, які б заперечували миттєвий, швидкий, як блискавка ваджра (зброя бога Індри для кидання, що має тисячу голок), доступ до нірвани. Найвідоміший серед цих ритуалів — багаторазове повторення священних погроз — мантри (віршів із ведичних текстів, які використовуються як заклинання і чарівні формули). Вчення має свої тексти — тантри, в основу яких покладено ідею людини-мікрокосму і уявлення про інь (жіночу) та ян (чоловічу) шакті (статеву енергетику), трансформація якої згідно з тантритами веде до розширення свідомості та просвітлення.

ГРИВНИК Антон, студент 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

ОСОБА МИТРОПОЛИТА ВОЛОДИМИРА

Митрополит Володимир був одним з найвпливовіших архієреїв Української православної церкви Московського Патріархату.

Блаженіший Митрополит Володимир відрізнявся однією особливою чеснотою – смиренням, яка зростала від посвячення його життя Богу. Це можна виокремити завдяки тому, що він 2009 році мав великі шанси бути обраним патріархом, однак відмовився, заявивши, що хоче постати перед Богом 121-м митрополитом Київським, а не 16-м патріархом Московським.

Блаженіший Митрополит ВОЛОДИМИР (Сабодан Віктор Маркіянович) народився 23 листопада 1935 року у с. Марківці, Летичівського р-ну, Хмельницької обл. Він був вихідцем із простої селянської родини на Хмельниччині.

Навчався Блаженіший у Меджибізькій середній школі, після закінчення якої вступив до Одеської духовної семінарії. Після навчання, він викладав в цій же семінарії, виконував обов'язки старшого помічника інспектора, одночасно обіймав посаду секретаря Одеського єпархіального управління.

Митрополиту Володимиру випало прийти до влади в Українській православній церкві у 1992 році, коли вона перебувала в стані хаосу, в час коли назрівали, а згодом і вирували релігійні конфлікти між православними Московського патріархату, філаретівцями та автокефалістами.

Більшістю голосів (16 з 18) був обраний митрополитом Київським і всієї України, предстоятелем Української Православної Церкви, який в той час знаходився на богословській конференції у Фінляндії і першою людиною який привітав його 27 травня з обранням на Київський престол став президент Фінляндії.

Священний Синод Російської Православної Церкви на засіданні, що відбулося 28 травня того ж року, надав свою згоду з цим рішенням. Патріарх Московський і всієї Русі Алексій II благословив новообраного митрополита Київського на його служіння на посаді настоятеля Української Православної Церкви. Згідно з цією постановою, митрополиту Володимиру в межах України було надано титул «Блаженніший» з правом носіння двох панегій і предносіння хреста під час богослужіння.

Політика Блаженнішого митрополита Володимира стабілізувала ситуацію в Українській православній церкві та суспільстві, котра була особливо напруженою після розділення православних, та уможливила впровадження поміркованого курсу поступової українізації церкви.

Хоча критики дорікають митрополиту, що він «так і не зробив церкву українською», ці звинувачення носять характер суб'єктивних поглядів і поверхневих оцінок діяльності Володимира. Він зробив для української церкви все, що було в його силах добув широку автономію і сам став її гарантом,

дав можливість українським ідеям прижитися і розвинутися в церкві, яка за задумом її московських кураторів, повинна була стати лише опорою «руського миру».

Незважаючи на важку хворобу, Блаженніший митрополит Володимир в останні роки ініціював роботу щодо пошуку шляхів возз'єднання православних та подальшого об'єднання православних церков в Україні, благословив впровадження української мови в богослужінні, започаткував нові напрямки і підходи щодо розвитку духовно – богословської освіти, підтримав проєвропейський політичний курс України, а також засудив російську агресію.

Митрополит прагнув омолодити УПЦ, освіжити її новою молодістю кров'ю. Він говорив: «Священик повинен бути на висоті і творити Божу волю, бо він слуга Господній. Волю ж людську він освячує і просвіщає. Через те треба молодим людям, що збираються прийняти священство, бути до себе дуже уважним. Можна учитись церковному життю і також не нехтувати ніякими науками. Це потрібно для того, щоб бути людиною сучасною, розвиненою і особливо - віруючою. Якщо священики будуть хорошими, то буде хорошою й уся Церква, парафії. Бо хвалити Бога довіряють Церкві в основному всі, але також чекають від Церкви нового служіння. І де ж краще навчитися молитві, ділам во спасіння нашої душі, як не у свого парафіяльного священика, з яким ми разом намагаємось молитися, проповідувати Христа, допомагати людям виконувати Закон Христовий?»

Блаженніший митрополит Володимир відрізняв церкву в радянські часи та в теперішній час. «Наші часи відрізняються тим, що все-таки ми маємо нехай відносно, але свободу, яку гарантує нам Конституція нашої країни. Це щодо віросповідання громадян нашої держави: всяка Церква є незалежною від держави, держава від Церкви. І такі умови зовсім по-іншому впливають на людей, які тільки-но приходять до церкви; ті ж, що вже ходили до церкви, отримують упевненість у майбутньому. Бо навіть дуже віруюча людина все одно залишається людиною слабкою в моральному відношенні і в плані сприйняття тих обставин, у яких Церква живе і виконує свою місію. І тоді, за радянських часів, люди молилися також активно. І ця молитва допомогла нам у тому, що ми вижили і маємо сьогодні, слава Богу, свободу віри: можемо сповідувати яку хочемо віру, можемо взяти участь у місії Церкви, у добротності - не тільки в богослов'ї, але й у соціальному служінні.»

Митрополит Володимир позиціонував себе як свідомий етнічний українець, тому він органічно інтегрувався у тогочасний український громадсько – релігійний контекст.

Українська позиція митрополита Володимира полягала в тому, що він завжди усвідомлював своє українство, але ніколи це усвідомлення не ставало на заваді компромісним стосункам з Московським патріархатом. Він свідомо жертвував частиною своїх проукраїнських переконань, щоб зберегти видимість підпорядкування, в першу чергу, курсу Російської православної церкви. Він як і багато інших церковних ієрархів, його попередників, служіння яких так чи інакше було пов'язано з підпорядкуванням Москві, провадив стриману політику в плані автономізації церкви, і викликано це було, перш за все, глибоким розумінням специфіки історичних передумов існуючого становища української церкви.

Слід зазначити, що 22 роки очолення митрополитом Володимиром Української православної церкви для нього були не безхмарними, і тому зроблене ним для українського православ'я це величний подвиг християнського служіння, який Блаженніший здійснив не дивлячись на погіршення здоров'я, політичні катаклізми, пресинг внутрішньоцерковних кіл і партій, розкол у середовищі єпископату, постійний тиск з боку інших українських автокефальних православних юрисдикцій, перш за все Київського патріархату.

Найважливішим завданням, яке постало перед Української православною церквою є збереження цілісності церкви і рух у напрямку об'єднання православних церков. Після того як суспільство сколихнуло події революції гідності, анексія Криму та військова агресія російських диверсантів у Донецькій та Луганській областях, відбулася певна переоцінка цінностей і тепер головний запит суспільства та православних віруючих дещо інший це проблема самоідентифікації і українізації церкви не за формою, а за суттю. Суспільство очікує також більшого дистанціювання від московського центру та підтримки доцентрових рухів православ'я в Україні.

Нажаль епоха митрополита Володимира закінчилася і УПЦ МП чекають певні складнощі. Обнадійливою є та обставина, що більшість єпископів, вихованих Володимиром керують життям церкви за принципами соборності і це дає змогу прогнозувати, що об'єднання церков відбудеться.

БУДДИЗМ ЯК ПЕРША СВІТОВА РЕЛІГІЯ

Найдавнішою з трьох світових релігій є буддизм. Виник у північній частині півострова Індостан, у долині ріки Ганг у VI-V столітті до н.е. Буддизм «старший» за християнство на п'ять століть, а за іслам – на дванадцять. Буддизм виник на протигагу брахманізму з його кастовістю, ритуалізмом та жертвоприношеннями. Буддизм здобуває підтримку, перш за все, серед нижчих станів суспільства як рух, що визнає принципову рівність усіх людей, що й дозволило буддизмові згодом набути статусу світової релігії.

В межах буддизму Індії виникли два напрями: Хінаяна і Махаяна. З махаяни виокремилася ваджраяна, згодом сформувалися ламаїзм, а також дзен-буддизм. Буддизм у формі махаяни став процвітати та поширюватися на схід від Індії в південно-східну Азію, на північ до Середньої Азії, а також в Китай, Корею та нарешті в Японію 538 року.

На відміну від монотеїстичних релігій, в буддизмі немає ні всемогутнього Бога-творця, ні вічної душі. В буддизмі немає також поняття про «багатьох богів». Засновником буддизму був Сіддхартха Гаутама, який згодом набув ім'я Будда – «просвітлений». Святим Письмом буддистів є Трипітака — збірка, в якій учнями Будди зафіксовано одкровення свого вчителя. Буддійське вчення вказувало шлях позбавлення від страждань. В основу буддизму покладено вчення про «чотири благородні істини». Шлях до припинення страждань — це благородний «шлях восьми сходинок». Нірвана є повним звільненням людини від пут сансари. Буддистська медитація пов'язана з двома темами: трансформування розуму та використання його для дослідження себе та інших явищ. Єдиною формою організації буддистів є монастирі, де ченці зобов'язані дотримуватися певного статуту, підкорятися загальним зборам *сангхи* та обраному настоятелю. Для вирішення основоположних проблем віри буддисти збираються на *сангіті*, яких за весь період існування цієї релігії було шість.

Отже, вчення, яке запропонував Будда, відразу ж знайшло відгук у бурхливому індійському суспільстві, бо ідея рівності всіх людей незалежно від каст і можливість спасіння для всіх зробила буддизм прийнятним для найширших мас, він відразу ж став народною релігією.

ВИСВІТЛЕННЯ КНЯЗІВ РУСЬКИХ У ПРАЦІ ІЛАРІОНА «СЛОВО ПРО ЗАКОН І БЛАГОДАТЬ»

Українська історія багата на великих історичних постатей. Велика кількість літописів, легенд, згадок написана саме на честь князів, великих полководців та і взагалі відомих людей. «Слово про Закон і Благодать» Іларіона не є винятком. У його посланні основними постатями є два князі Київської Русі: Володимир Великим та Ярослав Мудрий. Більш детально про них у творі Іларіона розглянемо далі.

Усі ми знаємо, що наша віра – християнство. Існує безліч історій та легенд яким же чином християнство потрапило на територію Русі. Безліч істориків працювали над цим питанням. Варто наголосити, що це робили не лише вітчизняні історики, але і зарубіжні.

«Слово...» прославляє Володимира Великого за те, що він зробив християнство основною вірою. Для наших пращурів та для нас самих ця подія мала та має велике значення. Більшість з нас – християни за вірою. Не всі, звичайно, сповідують заповіді Божі, не всі ходять до церкви як не кожного дня, то хоча б раз на тиждень (як правило на недільне богослужіння). Так, ми припинили сповідувати нашу віру повню мірою. То хіба ж ми можемо називати себе християнами? Люди що жили за часів Володимира не розуміли навіщо їм змінювати свою віру – язичництво – на щось незрозуміле та чуже їм. Але без реформ, без змін не відбувається нічого. Для пращурів наших воно – християнство – було чужим, та для нас – це наша віра. Віра в Бога, віра в майбутнє, віра, навіть, в нас самих.

Ось як починається його послання: «Про закон, Мойсеєм даний, і про благодать та істину, що були Ісусом Христом, і як закон одійшов, а благодать і істина всю землю сповнили, і віра на всі народи поширилась, і на наш народ руський. І похвала кагану нашому Володимирі, що ним охрещені ми були. І молитва до Бога од усієї землі нашої. Господи, благослови, Отче!». Іларіон був палким прихильник християнства, саме тому у своїй праці він всіляко підтримував рішення Володимира. Певним чином він навіть виславляв Хрестителя усіє Русі.

Ось декілька виразів, які яскраво виражають ставлення Іларіона до християнства та хрещення Русі: «І ми вже не ідолослужителями звемося, а християнами; не позбавленими надії, а з надією на життя вічне... І були ми сліпими і світла правоти не бачили, а в омані ідолоській блукали і до того ж глухими були до спасенного учення».

А ось декілька слів про самого хрестителя Русі: «Похвалімо ж і ми, по силі наших, учителя нашого і наставника, що сотворив великі і дивні діла, великого кагана землі нашої — Володимира, внука старого Ігоря, сина ж славного Святослава, що в часи, коли владарювали, мужністю і хоробрістю прославилися в багатьох країнах, а перемоги їхні і силу згадують донині і славлять. Не в убогій-бо й невідомій землі владарювали, а в Руській, яку знають і до якої прислухаються по всіх чотирьох кінцях землі».

Сей славний, од славних народжений, благородний, од благородних, — каган наш Володимир — виростав і міцнів від дитячих літ, аж Доки змужнів, міццю і силою вдосконаливсь, мужністю і розумом Дозрів і єдиновладцем став землі своєї, підгорнув під себе довколишні землі — одні миром, а непокірні мечем». Іларіон навіть порівнював Володимира із сином Божим.

Помітне місце у «Слові...» займає і «вірний воспреемник» — князь Ярослав, а саме описується що він зробив для Русі: відкриття бібліотеки, спорудження Київського Софійського собору. Відомо, що Ярослав дав наказ спорудити собор на приклад Софійського собору у Візантії. Ярослав мав неабияке орієнтування на Візантію та її культуру, й Іларіон оцінював це як великий крок для розквіту Русі. Подібні побудови, запозичення із культури однієї з найсильніших держав, показували, що Русь і Візантія схожі між собою, і певним чином, Русь ні на каплю не поступається Візантії своєю могутністю та культурним розвитком. «...дім Божий святої премудрості поставив на святість і посвячення міста твого, яке прикрасив всілякою красою — золотом і сріблом, і камінням коштовним, і посудом священним, якими церква величається і славиться по всіх околичних країнах, бо ж іншої такої не знайдеться на всій півночі земній від сходу до заходу» — розповідає Іларіон.

Ось що ми можемо прочитати в «Слові...» про Ярослава: «Вельми добрий і вірний, покірний син твій Георгій, якого Господь настановив наступником після тебе, наслідником твоєї влади. Не порушує він твоїх уставів, а утверджує їх, не поменшує набутків твого благовір'я, а примножає їх, не говорить, а діє, і що недокінчене тобою — докінчує, як Соломон після Давида».

Отже, робота Іларіона – це джерело нових знань для людей, які бажають знати більше про історію їхньої держави. «Слово про Закон і Благодать» безумовно праця, яка слугувала основою для майбутніх відкриттів, нових і можливо навіть невідомих раніше фактів. Нас не варто забувати про те хто ми є, і про те якою була наша багата, цікава, а головне повчальна історія. Поява християнства вплинула на життя наших пращурів докорінно, тому для більш детального вивчення раджу всім взяти до рук «Слово...», або ж відкрити електронну версію, і насолоджуватися як читанням, так і пізнанням нового.

КОРАН – СВЯЩЕННА КНИГА МУСУЛЬМАН

Іслам – одна з найбільших світових релігій, кількість сповідуючих яку на сьогодні перевищує мільярд. Для України характерною є наявність великої мусульманської громади, що динамічно розвивається.

«Свята книга» мусульман вміщує в собі головні положення ісламу. Протягом майже ста років (до VIII сторіччя) створювався Коран і відтоді не втрачає значення не тільки історичної і релігійної пам'ятки, а й набутку широкого соціального змісту. Коран - це зібрання проповідей, виголошених Мухаммедом у формі пророцьких об'явлень. Слово «коран» в арабській мові означає: те, що читають, виголошують (себто те, що було сказано Мухаммедові, а він повторив). Коран поділений на 114 глав (сур), які розташовані від найбільших до найменших, саме тому Коран не є композиційно єдиним. Більша частина Корану написана римованою прозою. Кожна сура ділиться на аяти. Всього їх 6219.

За життя Мухаммеда й опісля його смерті Коран існував як усний твір. Укладенню об'явлень Аллаха сприяв халіф Омар Ібн аль-Хаттаб, а виконував цю справу Зейд Ібн Сабіт, який був Мухаммедовим секретарем протягом останніх п'яти років життя пророка. Різні записи збиралися з кісток, клаптиків шкіри, каміння, а також записувалися спогади сучасників Мухаммеда. Цей збірник відомий під назвою Сухуф (листи), і став першою редакцією Корану. З Корану також розпочався відлік арабської писемності. Теологічно-філософська частина Корану буквально повна запозичень з Біблії. Опис життя і діяльність різних пророків, більшість з яких є біблійними, займають майже четверту частину Корану: Ной (Нух), Авраам (Ібрагім), Ісаак (Ісхак), Ісмаїл, Іаков та ін., перша людина Адам, і навіть відомий Александр Македонський (Іскандер). Опис їх діянь також майже цілком узятий з Біблії, лише з невеликими змінами. В текстах Корану викладена версія про те, що Аллах вдихнув у черво Марії свій «дух», після чого й народився Ісус.

Окрім обов'язків віруючих, Коран містить безліч вказівок відносно регламентації торговельних, майнових, сімейно-шлюбних відносин. То скарбниця, в якій зберігаються моральні норми, обов'язкові для мусульман і є своєрідним кодексом їх честі. Тож основними положеннями Корану є : Аллах - єдиний Бог; він є абсолютною свободою, творцем усього суцього. З цією думкою пов'язані і основні положення сповідання релігії та здійснення релігійних вимог; Усі людські дії та намагання повністю залежать від волі та бажання Аллаха. Людська слабкість спричинена не первородним гріхом, а тим, що людина - творіння. У світі ніщо не вільне, окрім Бога; Коран підтверджена та узаконена станова нерівність, освячена приватна власність; У багатьох аятах йдеться про жінку, її нерівність та місце у релігійному суспільстві; Релігійною винятковість Корану є закликання до боротьби з невіруючими, позаяк вони є ворогами мусульман;

Варто зазначити, що протягом існування Арабського халіфату священна книга мусульман не переписувалась і не розширювалась. Дуже цікаво, що традиції мусульман забороняли перекладати Коран. Та, не дивлячись на будь-які заборони, Коран перекладався і першим науковим перекладом священної книги мусульман слугував переклад католицького священника Людовіка Марачі в кінці XVII ст.

КОСТЮЧЕНКО Ангеліна студентка 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

ВСЕУКРАЇНЬСКА РАДА ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖКОНФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Для розуміння даної теми слід зазначити, що міжконфесійні відносини – це відносини між представниками різних релігійних общин та організацій (церков). Становлення релігійно-церковного комплексу держави, подальша гармонізація та розвиток державно-конфесійних відносин становлять відновлення духовних цінностей, вдосконалення потенціалу Церкви в аспекті національного розвитку. Українська держава, послідовно дотримуючись загальноновизнаних та зафіксованих вітчизняним законодавством принципів відокремлення церкви від держави та невтручання у внутрішні справи релігійних організацій, всіяко сприяє налагодженню та поглибленню міжконфесійного порозуміння, опрацюванню ефективних механізмів співпраці держави і церкви в гуманітарній сфері. Результатом такого співробітництва стало зміцнення суспільного порозуміння, подолання міжрелігійних протистоянь, забезпечення захисту прав віруючих і релігійних організацій, утвердження толерантності у громадській свідомості.

Для зручності співпраці між державою та релігійними організаціями у грудні 1996 року було утворено Всеукраїнську Раду Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), як представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган з метою об'єднання зусиль Церков і релігійних організацій у справі духовного відродження України, координації міжцерковного діалогу як в Україні, так і за її межами, участі в розробці проектів нормативних актів з питань державно-конфесійних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру, до складу якої входять 19 Церков і релігійних організацій (православні, католики, протестанти, юдеї, мусульмани), що складає близько 95 % релігійної мережі України. Метою цього органу є об'єднання зусиль Церков і релігійних організацій, координації міжцерковного діалогу як в Україні, так і за її межами, участі в розробці проектів нормативних актів з питань державно-церковних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру. Загалом, розвиток подій у церковно-релігійній сфері свідчить про рух державно-конфесійних відносин на партнерських засадах.

Протягом останніх кількох років Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) зайняла провідне місце у формуванні міжконфесійного діалогу в Україні. Об'єднуючи у своєму складі провідні християнські Церкви (православні, католицькі та протестантські), одне іудейське та три мусульманські релігійні об'єднання, ВРЦіРО фактично складає приблизно 90% релігійної мережі України. Саме тому рівень діалогу, співпраці та досягнутих домовленостей у межах цього консультативно-дорадчого органу, що діє на громадських засадах без статусу юридичної особи, є прикладом найбільшого суспільного порозуміння у релігійному сегменті. Важливе значення має сам факт зустрічей, спілкування та постійного діалогу глав та представників релігійних об'єднань, що безперечно сприяє побудові толерантних та партнерських відносин у релігійному середовищі України.

Зустрічі ВРЦіРО з політичним керівництвом держави є систематичними і сприяють як розв'язанню складних державно-конфесійних питань і міжконфесійних відносин, так і підвищенню авторитету держави та її керівництва в українському та міжнародному контекстах. При цьому важливим є зберігання динаміки таких зустрічей, так само як і традиційну у минулому практику проведення урочистих державних заходів за участю вищого політичного керівництва країни та керівників церков і релігійних організацій, що входять до складу ВРЦіРО.

ВРЦіРО активно сприяє пошуку міжконфесійного порозуміння, у діалозі з органами державної влади розглядає питання щодо вдосконалення чинного законодавства. Наприклад у галузі свободи совісті та діяльності релігійних організацій, заходи стосовно захисту та утвердження моральності у суспільстві тощо.

Унікальним є досвід налагодження ВРЦіРО міжконфесійного діалогу у сфері подолання епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні шляхом прийняття та впровадження «Концепції участі Церков та релігійних

організацій України у протидії епідемії ВІЛ/СНІДу» та «Стратегії участі Церков та релігійних організацій України у протидії епідемії ВІЛ/СНІДу».

8 липня 2005 року було видане доручення № 1-1/657 щодо удосконалення державно-церковних відносин, подолання морально-духовної кризи суспільства, поєднання зусиль держави, громадянського суспільства і релігійних організацій у створенні високодуховного виховного середовища, яким, зокрема, передбачалося створення при обласних державних адміністраціях церковних рад в якості консультативно-дорадчих органів. Поява і подальше функціонування останніх зарекомендували себе з найкращої сторони: у взаєминах місцевої влади з конфесіями почав превалювати дух партнерства, істотно зменшилась кількість протистоянь на релігійному ґрунті.

Слід зауважити, що всередині ВРЦіРО сформувались певний рівень довіри та принципи співробітництва. Ефективність Ради полягає у тому, що активні її члени намагаються докласти зусиль до пошуку консенсусу по усіх питаннях порядку денного засідань, сприяючи внутрішній консолідації та підвищенню впливу ВРЦіРО на громадську думку та політикум задля утвердження у суспільстві високих моральних стандартів та посилення співпраці у виконанні соціальної функції Церков і релігійних організацій. Саме тому склад Ради є доволі усталеним та повільно розширюється, оскільки кандидати на членство у ВРЦіРО мають засвідчити спроможність підсилити роботу Ради.

Одним із головних результатів роботи Всеукраїнської Ради ЦЕРКОВ і релігійних організацій полягає в тому, що наявність постійного та конструктивного діалогу між конфесіями дозволяє Раді в цілому виступати єдиним голосом та зі спільною позицією у державно-конфесійних відносинах, що у свою чергу сприяє підвищенню авторитету та впливовості цієї міжконфесійної інституції у суспільстві. У діалозі з органами державної влади ВРЦіРО послідовно відстоює власну позицію відносно підходів до вдосконалення чинного законодавства України у сфері свободи совісті та діяльності релігійних організацій. Також глави Церков і релігійних організацій єдині у питаннях захисту та утвердження моральності у суспільстві, у тому числі, виступаючи за необхідність убезпечення дітей і молоді від пропаганди аморальності, безвідповідальної поведінки та жорстокості у ЗМІ та заявляючи про негативне ставлення, явища гомосексуалізму та спроб легалізації так званих одностатевих «шлюбів».

Для поглиблення як державно-конфесійного, так і міжконфесійного діалогу, опрацювання конкретних механізмів співпраці між Державою і Церквою в різних сферах важливою є діяльність державно-церковних консультативно-дорадчих органів при міністерствах та відомствах у форматі громадських рад.

Так, свою роботу активно продовжує Громадська рада з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України.

Отже, характер впливу міжконфесійних стосунків на суспільне життя в полікультурному суспільстві залежить від багатьох чинників. Він може суттєво змінюватися, набувати специфічних особливостей. Також, стан міжконфесійних відносин значною мірою залежить від забезпечення прав віруючих на задоволення їх релігійних потреб, а також взаємного ставлення конфесійних та церковних громад (релігійної толерантності громад і віруючих). Однак, слід пам'ятати, що функції релігії не завжди збігаються з соціальними функціями релігійних організацій, тому що останні включаються до загальної системи економічних, політичних та інших суспільних відносин і виконують безліч нерелігійних функцій. Особливість української моделі міжконфесійних відносин полягає в тому, що на території України одночасно діє велика кількість конфесій, які належать до різних релігійних напрямків та мають різне підпорядкування з центрами як в Україні, так і за її межами.

УДК: 141:17.023.34

КАМЕНЬСЬКА І.В., студентка I курсу
економічного факультету
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **САВИЦЬКА І.М.**,
канд. філос. наук, доцент

ПОНЯТТЯ ЩАСТЯ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОШУКАХ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Філософські погляди Г.С.Сковороди, є не лише самобутніми та оригінальними, а й повчальними для людей сучасних. Великий філософ, понад усе, хотів бачити український народ щасливим. І все своє життя і талант присвятив пошуку формули щастя, розробці філософського вчення про щастя, як головної

суті людського існування. Осмислення філософії Г.С.Сковороди наближає нас до розуміння не тільки світу, а перш за все, самих себе. Недарма, саме цього філософа вважають символом української духовності. Український мислитель зазначав, що прагнення людини до щастя загальне і що право на щастя мають усі люди без винятку: «Премилосерднейшее естетство всем без выбора душам открыло путь к счастью...». Проблему щастя людини досліджували філософи усіх часів і народів. Кожен із мислителів намагався дати відповідь на споконвічне питання: в чому полягає істинне щастя людини? Досліджуючи дане питання і відповіді на нього, бачимо, що вони залишаються актуальними і сьогодні. Кожна людина народжується на цей світ для щасливого життя. Але чи кожен знаходить це таке оманливе, загадкове щастя? Ще з часів Сократа філософи досліджували природу щастя та шляхи його досяжності. Так, послідовники гедонізму розглядали насолоду як єдине благо й справжню мету людського життя. Арістотель виокремлював у понятті щастя дві складові: внутрішню (духовну) досконалість - те, що залежить від самої людини, і зовнішню (матеріальну) благополуччя - те, що від людини не залежить. Сенека стверджував, що доброчесність є достатньою для щастя. Поняття щастя та шляхи його досягнення у філософських пошуках Сковороди займає провідне місце, але на відміну від інших мислителів, які тільки міркували про те, що ж таке щастя, філософ у своїх творах давав практичні поради щодо його досягнення. На думку Сковороди, щастя доступне всім, бо природа нікого не обділила, варто лише з'ясувати, хто до чого народжений. Спадщина письменника-філософа складається з філософських трактатів, поезій, байок в яких відображаються його філософські погляди: життя людини — це постійне самопізнання, самовдосконалення; світ можна зробити цілісним, лише віднайшовши себе, пізнавши сутність свого «Я». У своїх філософських роздумах, Сковорода зосереджувався на пошуку істинного шляху до щастя і блаженства, вважаючи, що найважливішим у людині є її емоційно-вольове начало - «серце», впливають думка, прагнення, почуття. Справжня, дійсна людина, народжується тоді, коли вона осягає невидиме і стає не тільки тілесною, а й духовною людиною. За своєю сутністю, своїм серцем людина тотожна Богу. Пізнаючи себе, людина пізнає Бога. Служіння Богу, любов до нього є одночасно і любов'ю до себе. Людина є центром світу, в якому сходяться всі проблеми життя, пізнання і діяльності, саме тому принцип «Пізнай себе» пронизує всі його твори. Самопізнання є ключем до розкриття всіх таємниць світу і людини. Ідея людського щастя розв'язується Г.Сковородою в єдності трьох основних координат існування всього суцього: макрокосмосу - навколишнього всесвіту, мікрокосмосу - світу людини та світу символів - світу Біблії, а також світу концентрації духовних здобутків людської цивілізації, презентованих у міфології та фольклорі. Кожен із цих світів є двонатурним, тобто має дві природи - внутрішню (духовну) та зовнішню (матеріальну). Першопричиною руху світів виступає природа внутрішня. Сковорода ділить світ надвоє тобто він пропонує систему, розглядає дві натури, а саме: одна-видима (твар), а друга - невидима (Бог). Сковорода взаємовідносить духовне та тілесне. Розділяючи Всесвіт на дві натури - видиму й невидиму, тобто світ матеріальний і духовний, - Г.Сковорода надає перевагу невидимій як у макро - (Вселенських), так і в мікромасштабах (людських). Г.Сковорода стверджує: «Чим вище в поняття невидимості ввійду, тим міцніша віра моя» У людини є можливість піднятися без віри до найвищих вершин, але відчувши потім прозоріння, здобувши віру, вона опиняється перед усвідомленням того, наскільки все це є мізерним. Таким чином віра починається там, де кінчаються межі розуму. Головним є - воля людини та її моральність при обранні життєвого шляху. Сам процес самопізнання має три ступені: пізнання себе, тобто самоідентифікація; пізнання себе як суспільної істоти; це пізнання себе як буття, а саме що створене по божому образу. Третій етап є найважливішим, так як він надає зрозуміти загальне з усім людським буттям. Г.Сковорода вважав, що знання мусить відкрити суть щастя і вказати шляхи його здійснення. Але щасливе життя може бути лише за умови поєднання знання і доброчесності, які мислитель образно назвав двома крилами, без допомоги яких людина не зможе досягнути завітної мети..

Філософія щастя Г.С.Сковороди буде актуальна завжди, на якому б етапі розвитку не знаходилося суспільство, бо прагнення людини до щастя - вічне. Духовне зцілення суспільства й особистості можна долати різними шляхами, одним з яких є виховання на засадах вчення Сковороди - християнської моралі. На думку філософа, щастя не залежить від зовнішніх змін людського буття, його не потрібно шукати ніде. Щоб бути щасливою, людина повинна жити в гармонії зі своїм внутрішнім світом. Отже, проблема щастя для Г.Сковороди була не абстрактною істиною, а питанням всього життя. Г. Сковорода дійшов висновку, що щастя потрібно шукати в нас самих. Усякий мусить пізнати свою натуру, свої нахили. Щастя можна знайти, але тільки будуючи життя на вічному, а не на тлінному. Проблема може

критись в тому, що, знайшовши своє щастя в житті, людина не зможе ним скористатися, бо не вистачить їй розуміння того, що вона його знайшла.

УДК 299.3

КОЛОМІЄЦЬ Ірина, студентка I курсу

*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – САВИЦЬКА І.М.,
канд. філос. наук, доцент*

СТАРОДАВНІЙ ЄГИПЕТ – ЗАГАДКА ВСІХ СТОЛІТЬ

Ні для кого не секрет, що Єгипет був та залишається найпрекраснішою та найзагадковішою країною у світі після Тибету та Непалу. Але як насправді бути стародавнім єгиптянином у цій країні? Ми можемо візуально роздивитися їхню історію за допомогою малюнків на стінах та древніх літописах, але щоб мислити як древні єгиптяни ми повинні пройти по їх слідах. Раніше, у часи створення Єгипетської імперії, країну називали «Дар Нілу» так як саме річка Ніл давала жителям Єгипту мул, на якому вони вирощували врожай. У Єгипті існував не один бог, а 700 богів, які мали як не менше 5 додаткових імен та астральних тіл. Глибока віра в них, в те, що вони створили землю, воду, небо, рослини та їх самих, пробуджувала єгиптян до створення вишуканих архітектурних споруд, що існують і до сьогоднішнього дня. Народ вірив, що Боги не тільки створили світ, а й підтримували їх, захищали, але для цього їм потрібно було отримувати жертвування та поклоніння. В основному, Боги Єгипту зображувалися звірами, адже всі вони поклонялися одному звіру-покровителю – Тотему. Отримали широке поширення поклоніння такі тварини як жуки-скарабеї, кішки, крокодили та бики. Єгиптяни вірили, що непомітні для звичайної людини боги оселяються у збудованих спеціально для них храмах. Народ створював великі статуї богів або робив маленькі фігурки з бронзи чи глини. Єгиптяни гадали, що бог вселяється в зображення і чує все сказане людьми, приймає їхні подарунки. Богам служили жерці, які жили при храмах. Верховний жрець здійснював священні обряди — натирав статую запашними маслами, одягав її, готував для неї смачне частування, а потім віддалявся, задкуючи, щоб не повернутися до бога спиною. Жерці мали величезну владу, яка суперничала з владою фараона, оскільки єгиптяни вважали, що ті говорять від імені самих богів. Вони вірили як і в Бога Ра(бога сонця, сина Осириса и Исиди(Богів Неба та Землі) так і в Ка(Бога загробного життя). Також, вони вірили, що душа померлого може переродитися і щоб цього не сталося вони бальзамували тіло померлого, створюючи таким чином мумію, яка зберігалася у саркофагах. Також єгиптяни відносилися до фараона як до Бога і вірили, що не тільки народ повинен поклонятися йому, а й природа. Єгипетська міфологія не схожа ні на одну з міфології інших народів. Всі міфи побудовані на символіці і мають глибокий підтекст. Міфологія Стародавнього Єгипту давно привертає до себе увагу, представляючи собою величезний і неймовірно цінну культуру всього світу.

Отже, можемо зробити наступні висновки. Єгипет був і залишається для нас загадкою. Міфи єгиптян можуть не тільки показати світ очима єгиптян того часу, а й навчити чомусь, відштовхуючись від слів Богів або ситуацій.

УДК 296

КОНДРАТЕНКО Юлія, студентка I курсу

*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – САВИЦЬКА І.М.,
канд. філос. наук, доцент*

ОБРЯДИ І СВЯТА В ІУДАЇЗМІ. ТОРА. ЗАПОВІДІ МОЙСЕЯ

Іудаїзм стародавня релігія іудеїв, що проживали колись на території сучасного Ізраїлю, та сучасних євреїв. Звичайно, що ця релігія, як і інші, має свої символи, обряди, свята та заповіді, пов'язані з історією єврейського народу або вшануванням святих.

Один із обрядів, що має найбільше значення обряд обрізання. Згідно з біблейськими легендами Бог подарував єврейському патріарху Аврааму землю ханаанську, а вдячні євреї повинні за це в усьому йому підкорятися. На знак союзу з ним у всіх хлопчиків на восьмий день після народження відбувається обряд обрізання. Талмуд вважає, що це повинно служити відокремленню євреїв від інших народів, бути символом належності до богообраного народу. Також важливе місце в іудаїзмі займає ритуальне обмивання. Рабини приписують віруючим здійснювати обмивання рук в мікві (басейні з дощовою або ключовою водою) напередодні суботи та інших релігійних свят. Коли хтось приймає душ або миється в бані, він, згідно з іудейським віровченням, не стає чистим і не отримує права молитися. Інші обряди та свята також мають на меті підкреслити відокремлення євреїв від інших. Ідеї богообраності єврейського народу підтримуються і розповсюджуються і під час свята Пурим. Воно святкується в березні і являє собою підготовку до весняного свята Паски, яке є значним щорічним святом.

Серед свят головним є Судний день. В цей день Бог вирішує долю кожної людини на майбутній рік. В це свято віруючі повинні виявити найбільшу покірність і смиренність, повинні розкаюватись в гріхах і просити у Бога прощення. За дев'ять днів до цього відмічають свято Нового року. В цей день Бог нібито все підраховує, згадує, записує, а в Судний день виносить вирок. Іудейські релігійні свята Йом-Кіпур і Новий рік (Рош-Гашана) породжують думки про гріховність і безпомічність людини, про її залежність від Бога. Ханука символізує освітлення будинку божого. Відзначають це свято під час зимового сонцестояння теж впродовж восьми днів. Це свято повинно нагадати про запалювання перших свічок в Єрусалимському храмі, надаючи виняткового значення цій події як врятуванню релігії євреїв. Головне в обряді — запалювання ханукальних свічок з додаванням щовечора по одній свічці. Не менш важливим є щотижневе свято суботи (Ша-бат). Про значення цього свята свідчить те, що в Талмуді про порядок його проведення записано таке: не можна в суботу здійснювати 39 дій, їхати, залазити на дерево, їсти яблуко, зірване в суботу, пити збиране в суботу молоко, їсти яйце, знесене в суботу, запалювати вогонь і та інше. Іудаїсти вважали, що Тора продиктована пророку Мойсею самим Богом, і жодна книга давнього і сучасного світів не може зрівнятися з нею. У книзі Буття йдеться про створення світу Богом приблизно за 3760 років до н.е., про перших людей, їхнє життя, вигнання з раю, про всесвітній потоп. Тора складається з 5 книг: Берешит, Шмот, Ваїкра, Бемідбар та Дварим.

Основу моралі іудаїзму вбачають в десяти біблейських заповідях, поданих Мойсеєм людям від імені Бога. Без них людство перетворилося б на дикунів і звірів. В цих земних заповідях турбота проявляється не про людину, і порушення їх вважається злочином.

УДК 123.1

ЛЕЩЕНКО Олександра, студентка 1 курсу

*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – САВИЦЬКА І.М.,
канд. філос. наук, доцент*

СВОБОДА ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ САМОВИЗНАЧЕННЯ СВІДОМОСТІ

Сучасні філософські дослідження проблематики свободи людини характеризуються формуванням нових аксіологічних імперативів на шляху усвідомлення духовно-культурного буття соціуму. Це зумовлено суспільною потребою забезпечити національну інтеграцію в умовах інтенсивних ліберально-демократичних трансформацій і глобалізаційних перетворень. У сучасному світі людство намагається відновити цінність свободи, яка формально сприймається як одне з прав людини та громадянина. Поняття «свобода особистості», «свобода вибору» все найчастіше вживаються в засобах масової інформації, у виступах політичних лідерів, декларуються Конституціями різних країн. Подолання існуючого нарративного відношення до дійсності актуалізує проблему свідомості, у якій найзагальнішим чином відображені потреби реформування соціокультурного простору. В сучасній філософській антропології буттєва самоцінність свідомості є умовою екзистенційної самобутності, що дозволяє людині бути активним учасником суспільного життя. Історія вчення про свободу свідомості в європейській філософії розглядається з точки зору зв'язку проблеми свідомості з пізнанням, що в кінцевому підсумку виливається в питання: як можливо пізнання істини? Філософи визнають, що

пізнання свободи як необхідності у різноманітних її проявах важливо. Людина, що перебуває в полоні ілюзій, під впливом хибних уявлень, не знає справжнього стану речей, з якими має справу, або не здатна дивитися правді у вічі, – не може вважатися вільною. Звужуючи значення відомого євангельського вислову «пізнаєте правду, – а правда вас вільними зробить!» до гносеологічної площини, маємо визнати, що тільки істина, хоч би якою гіркою вона часом не була, відкриває перед людиною перспективу свободи. І все ж обмежувати сутність свободи виключно пізнанням можливо лише за умови, що пізнання саме по собі вважається вищою духовною здатністю людини, реалізацією її кінцевого призначення. Пізнавати в такому разі означає для людини реалізувати себе найадекватнішим чином і, отже, бути вільною. Філософія XX століття характеризується пошуком граничних основ самої свідомості як такої. Перша тенденція пов'язує проблему сутності свідомості з питаннями: як пов'язана свідомість з пізнанням і за допомогою яких пізнавальних можливостей вона реалізується? У зв'язку з цією тенденцією свідомість поділялася на безліч змістовних елементів, і вирішальна роль у пізнанні відводилась одному з них. Ці питання імпліцитно містять в собі прагнення визначити природу свідомості і тим самим перетворити на певний предмет, який має ті або інші властивості, що відрізняють його від інших предметів.

Що ж таке розум? Що таке свідомість? Здається, немає однозначної відповіді, яка могла б пояснити ці феномени. Сучасна філософія, психологія, нейрофізіологія, кібернетика приводить до різних інтерпретацій розуму та свідомості. І це трохи парадоксально, що те, що ми стверджуємо, щоб оволодіти ним, нам так важко пояснити. Очевидно, розум не може бути об'єктом самого себе. І навіть, як щоб ми в один прекрасний день зрозуміли всі хімічні та електричні процеси в мозку повністю, чи було б це поясненням розуму? Чи буде це розуміння осягненням всіх елементів, включаючи інтелект, свідомість, емоції й волю? Свідомість суб'єкта у своїй безпосередності та співмірності з об'єктивною реальністю є не стільки відображенням дійсності, скільки її «життєвим світом», відмінним від об'єктивно-предметного існування. Центром свідомості суб'єкта виступає «Я», в якому інтегрується його інформаційно-пізнавальна база, внаслідок чого вона є особливою духовною формою освоєння природного і соціального світу і разом з тим формою саморозвитку. Царина духа, в центрі якої знаходиться «Я», є тією сферою свідомості, у якій відбувається не тільки перетворення об'єктивного на суб'єктивне, але активація суб'єктивного в об'єктивному, що визначає духовність як особливу смисложиттєву сферу людського досвіду.

Важливим аспектом проблеми свободи є духовна свобода, яка може бути обмежена зовнішньою необхідністю, але ніколи не зникає, оскільки невід'ємна від особистості. Людина тоді стає вільною, коли спрямовує спонтанність своїх дій на персоналізацію світу і своєї свідомості. Освоївши найбільш передовий стиль мислення, вільні від ідеологічного тиску, відкриті всьому новому, ми повинні бути готовими до подальшого розвитку свідомості, яка і є рушійною силою історичного розвитку. Отже, людина досягає свободи, якщо спрямовує спонтанне самоздійснення на персоналізацію світу і себе. Свобода – це рух індивіда в часі, який можливий в мисленні через вивільнення власної свідомості і водночас усвідомлення себе у світі. За допомогою свідомості розум залучається до цінностей буття, стає умовою особистісного бажання свободи, співпадає з внутрішньо наявною необхідністю істинного. Вільна людина, на нашу думку, це – відповідальна, творча, мисляча особистість, наповнена самосвідомістю власної ідентичності, свого «Я» в динаміці культурних та життєвих цінностей. Спрямована до цієї мети свобода не ізолює, а об'єднує, не веде до анархії та свавілля, а наділяє вірою в сенс буття.

Отже, не дивлячись на багатоваріантність філософського наукового арсеналу щодо феноменів свободи та свідомості, спостерігається недостатня вивченість тенденцій трансформації свободи у суспільстві. Проте, в умовах стрімких, суспільних змін актуалізується проблема взаємозв'язку вибору та необхідності як умов реалізації свободи. Саме тому перспективу подальших розвідок порушеної нами в даній статті проблеми вбачаємо у вивченні особливостей, умов та чинників трансформації особистісної свободи у духовну, у виявленні можливості інтерпретації поняття свободи, яка була б актуальна для сучасного стану філософсько-антропологічного знання, здійсненні аналізу процесу формування самосвідомості у співмірності з духовною самореалізацією індивіда в реаліях соціокультурного життя.

МИРОНЕНКО Олександра, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**,
канд. філос. наук, асистент

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА БУДДИЗМ

На сьогоднішній день тема релігієзнавства дуже актуальна, оскільки науково-технічний прогрес та моральна деградація людства, що зумовили тотальну відмову від Бога у 20 ст., вже не впливають на суспільство так негативно, і щодня у світі стає на 200 атеїстів менше.

Релігієзнавство – це комплексна галузь знань про релігію, вона охоплює філософію, історію, психологію та соціологію і вивчає релігію як соціально-історичне явище.

Релігія є особливою формою світосприйняття, вона побудована на вірі в надприродне і включає в себе звід моральних норм, правил, обрядів і об'єднує людей.

На сьогоднішній день існує багато різних віровчень і буддизм є однією з найдавніших релігій у світі, що існує понад 2500 років. Виник буддизм в Індії у VI ст. до н. е. і вважається релігійно-філософським вченням про духовне – дхармою.

За легендами, що описані у ведах, Будда з'явився на Землі, щоб показати людству шлях до спасіння і тим самим виконати свою «місію».

В першій своїй проповіді Будда розриває суть «чотирьох святих істин», а саме: «жити означає страждати», «причина страждань - бажання», «щоб звільнитися від страждань необхідно позбутися бажання», «шлях позбавлення від страждань – вчення Будди, що приведе до нірвани».

Нірвана (із санскриту означає «згасання, заспокоєння») - головна мета буття віруючого, яка веде до звільнення від прив'язаностей та страждань, а також до стану, коли свідомість знаходиться в повному спокої.

Шлях від страждання до нірвани лежить між прихильністю до задоволень та аскетизмом. В той же час, смерть не позбавляє від мук, оскільки вчення брахманізму про переродження у буддизмі зберігається, отже після смерті людину чекають нові страждання.

Лише повне позбавлення від бажань веде до звільнення від страждань та досягнення нірвани. І лише досягнувши нірвани людина після смерті досягає Бога і знаходить спокій у «духовному світі». Бог у буддизмі не є особистістю, він виступає як безликий абсолют. Смерть Будди його послідовники називають «досягненням великої нірвани».

Поняття свідомості в буддизмі відіграє дуже важливу роль. За словами Будди «ми – результат наших думок, розум – це все», можна зробити висновок, що за допомогою розуму людина може зробити все, якщо очиститись від бажань та почуттів та правильно використовувати розум: мати правильний погляд, настрої, зусилля, правильне концентрування уваги.

Таким чином, розглянувши дану тему ми можемо сказати, що основною рисою буддизму є твердження про те, що «життя в будь-якій формі є страждання». Шлях від страждання до нірвани пройшов і сам Будда, ним можуть іти і інші. Досягнення нірвани означає подолання людських почуттів та бажань, злиття із божеством і абсолютний спокій. За словами Будди: «розум – це все», можемо сказати, що у буддизмі розум – є основою свідомості, ним можна керувати, отже свідомістю також можна керувати, шляхом очищення розуму від почуттів та бажань.

ОКІПНЯК Тетяна студентка 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

ОСОБА ПАТРІАРХА ФІЛАРЕТА В МІЖПРАВОСЛАВНОМУ КОНФЛІКТІ

На даний момент міжправославні відносини в Україні переживають не найкращий період, вони є доволі складними. Православні церкви дуже зацікавлені в вирішенні посталих проблем і докладають для цього неабияких зусиль.

Православ'я в Україні представлене Українською Православною Церквою Київського Патріархату (УПЦ-КП), Українською Православною Церквою Московського Патріархату (УПЦ-МП) та Українською Автокефальною Православною Церквою (УАПЦ). Ці три церкви були незалежними одна від одної з моменту їх функціонування в Україні, але, незважаючи на це, відносини між ними завжди були напруженими і нерідко виникали конфлікти та протистояння. Найбільш проблематичними є відносини УПЦ-МП і УПЦ-КП і однією з основних причин конфлікту є заяви РПЦ про неканонічність УПЦ-КП та розкольницьку діяльність його керівництва, насамперед Патріарха Філарета.

Життя церкви регулюється певними законами. Головні християнські закони містяться в Святому Писанні та Святому Переданні. Проте є й такі, що встановлювались найвищим церковним законодавчим органом. Таким органом є Вселенський собор, тобто зібрання найвищих і найзаслуженіших святителів Церкви. Рішення такого Собору обов'язкові для всіх християнських церков у всьому світі. Таких Соборів було 8.

Усі рішення цих Соборів разом із Святим Писанням та Святим Переданням і становить канонічну основу життя Християнської Церкви.

Процес утворення Помічних Церков, відділення певної Церкви від Патріархату також регулюється відповідними канонами. Так, в правилах Святих Апостолів цьому питанню було приділено певну увагу.

34-те Апостольське правило гласить, що кожен народ повинен знати свого першоієрарха, а 6-те правило Першого та 17-те правило Четвертого Вселенських соборів визначають, що канонічною підставою для усамостійнення Церкви є адміністративно-територіальний поділ.

Тому «розкольниками» УПЦ-КП можуть називати лише невігласи, які не знають вчення святих Отців Церкви, або безвірники, які не вірять їм, бо, згідно зі св. Василієм Великим, розкольники – ті, хто дотримується нецерковних поглядів на ряд питань щодо церковного життя, порушує канони і т.п.

За свою церковну діяльність по створенню УПЦ-КП 21 лютого 1997 року на Архієрейському Соборі РПЦ митрополит Філарет був відлучений від церкви. Але цікавим є приклад Грузинської Церкви, яка ледь не на другий день після Лютневої революції 1917 року проголосила незалежність від Московського Патріархату.

Як і слід було очікувати, Московський Патріарх Тихон не визнав рішення Собору ГПЦ і анафемствував Грузинську Церкву. Ця «анафема» була знята з неї аж через 26 років! Отже за московськими визначеннями, протягом 26-ти років ГПЦ була «безблагодатною», «неканонічною»... А проте два з чотирьох Католикосів-Патріархів, що її очолювали протягом цього часу – Кіріон та Амвросій Сповідник, були причислені до Лику Святих!

Ото скільки важать у Бога московські «анафемі» та розмови про «канонічні» й «неканонічні» церкви.

Після приходу до влади у 2010 році нового президента Віктора Януковича, Київський Патріархат відразу відчув певний тиск на свої структури. Патріарх Київський Філарет відразу заявив про наміри нової влади знищити Київський Патріархат на вимогу Патріарха Московського Кирила, з яким новий президент перебував у дружніх стосунках.

Доведено, що вибіркова підтримка колишньою владою лише УПЦ-МП негативно вплинула на її моральний авторитет в очах суспільства і знизила рівень його довіри до Церкви як інституту загалом, а також зумовила порушення міжконфесійного балансу; породивши припущення про запровадження

«державної релігії» – Московського Патріархату, і недовіру як між її керівниками, так і між вірними та прихильниками релігійних організацій.

Можна стверджувати, що політизація православ'я в Україні може призвести до втрати його сенсу і здатності об'єднувати суспільство на засадах тільки йому притаманних цінностей. Замість чинника об'єднання, миру і злагоди, Українське Православ'я перетворюється на засіб політичної боротьби, що може загрожувати українській державі, її цілісності та суверенітету.

Особливо позиції УПЦ МП похитнули події останніх місяців на «Євромайдані» та інтервенція російських військ на Україну. Беручи до уваги суттєве зниження рівня життя українського суспільства, яке несвідомо поєднує суспільні негаразди з «центром» вищезгаданої церкви. Враховуючи той факт, що православ'я в Україні є вельми політизованим, відповідно рейтинг УПЦ-КП стрімко виріс, особливо зважаючи на місце Михайлівського Собору УПЦ-КП у революційних подіях останніх місяців.

Керівництво Російської Православної Церкви невдоволено ідеологічно-богословською позицією, з якою виступає УПЦ-КП, що, у свою чергу, уособлює третину населення України, але нічого не робить для того, щоб ця проблема була вирішена позитивно в канонічно прийнятний спосіб.

Важливу роль в даному міжправославному конфлікті відіграє постать патріарха УПЦ-КП Філарета. Серед необхідних передумов, висунутих на розгляд УПЦ МП патріархом УПЦ КП Філаретом для об'єднання православ'я в Україні є: всебічна підтримка УПЦ МП соборності України та недоторканності її кордонів, євроінтеграція і автокефалія Української Церкви.

Патріарх УПЦ-КП стверджує: «Причина невизнання нашої автокефалії полягає в Москві. На сьогодні Російська держава має єдиний і надійний вплив на Україну через Церкву. Якщо Українська Церква, що знаходиться в юрисдикції Московського патріарха, повністю відокремиться від Московського Патріархату, то Росія втратить остаточну надію на повернення в лоно «єдиного отечества».

В одному зі своїх інтерв'ю Патріарх отримав наступне питання: «Кажуть, що якщо Українська Церква отримає «канонічну» автокефалію, то частина єпархій піде в підпорядкування Московського патріарха. Чи може патріарх Московський за власним бажанням забрати собі якісь єпархії від іншої Церкви?» На що він відповів:

– За власним бажанням – не може. Коли автокефалія Української Церкви буде визнана іншими Церквами, то Московський патріарх не матиме права в Україні ні на які єпархії – і не тільки єпархії, але і жодної парафії взяти до себе не може! Бо такі канонічні правила.

На період становлення єдиної Церкви ми могли би погодитися, що ті парафії, які хочуть бути в складі Московського патріархату, нехай там залишаються. Але залишаються не тому, що так хоче Московський патріарх, а тому, що на це згідна Українська Церква. Таких парафій буде дуже мало і вони не будуть заважати існуванню Української Церкви.

Взагалі Патріарх Філарет припускав, що за його життя УПЦ-КП може й не отримати визнання Повноти Православ'я, але вважав, що розвиток й зміцнення Української держави об'єктивно працюватиме на незалежну Українську православну церкву, яка зрештою домінуватиме у країні і яку доведеться визнати іншим церквам. Ще у 2003 р. в одному зі своїх інтерв'ю він сказав, що «можна з впевненістю сказати, що УПЦ-КП відбулася як Помісна Церква. Сьогодні наша церква так зміцніла, що питання «бути чи не бути» виключене».

На думку патріарха Філарета, Москва робить все можливе, щоб зруйнувати будь-який діалог. Заявляючи про бажання досягти церковної єдності в Україні, Філарет зауважує, що ця єдність «не дорівнює підлеглості Московському патріарху». Неодноразово особа патріарха Філарета піддавалась критиці з боку представників РПЦ і все це через те, що він очолює Київський патріархат і боротьбу за єдину Помісну Церкву.

Можна з впевненістю сказати, що сьогодні Українська православна церква Московського патріархату не готова вести рівноправний діалог з функціонуючими Українською православною церквою Київського патріархату та Українською автокефальною православною церквою. Не готова на-разі УПЦ і відмовитись від канонічного зв'язку з РПЦ, що зумовлено низкою об'єктивних причин.

ПАЛЮХ Олег, студент1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**,
канд. філос. наук, асистент

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Зараз в релігієзнавстві є досить багато проблем, на сам перед через різноманіття як самих релігій, так і суб'єктів та об'єктів релігій. Отже, що таке релігієзнавство. В загальному це комплекс дисциплін, які вивчають релігію в її суспільному спектрі, її історію, розвиток, та місце в культурі. Тобто основні проблеми сучасного релігієзнавства - це визначення релігії та класифікації релігії. Ця проблема була актуальною ще з ХІХ століття. Тоді її вперше розглядав німецький соціолог Макс Вебер. Він намагався встановити критерії «релігії» та «не релігії». Але це не вдається зробити, і до нашого часу.

На нашу думку, проблема визначення релігії може бути вирішена загальним порівнянням відомих релігій, тобто певні їх спільні риси. А саме в загальному, це великий часовий проміжок існування, сукупність віровчень, обрядів та послідовників тієї релігії. Тобто для нас релігія постає релігією тільки з часом. Проходячи етапи свого розвитку починаючи від просто вчення одної людини і закінчуючи світовими релігіями.

Також є проблема класифікації релігій але вона виступає не настільки жорстко як проблема визначення. Проблема класифікації релігій це різноманіття всіх релігій. Тобто релігії можна класифікувати за персоніфікацією. Тобто якщо предметом обожествіння в релігії є «бог», а в протилежному випадку релігії називають атеїстичними, тобто ті релігії поверхнево схожі на буддизм.

Персоніфіковані релігії також можна класифікувати на монотеїстичні та політеїстичні. Тобто з одним або декількома предметами обожествіння. Також їх можна класифікувати за рівнем розвитку, за віком та основними канонами. Ці критерії класифікації можна тільки продовжувати, через різноманіття релігій. На нашу думку, ця проблема є важчою ніж проблема визначення релігії але не настільки важлива.

Також проблемою релігієзнавства є проблема «методу», тобто те як вивчати ту чи іншу релігію. Релігієзнавство використовує різні і навіть в певному сенсі протилежні методи. Такі, до прикладу, як конкретно наукові, емпіричні та філософські. Результати досліджень цими методами одного явища чи об'єкта будуть різними. Що безперечно створить проблеми в поясненні релігії чи її опису. Але все ж, на нашу думку, релігії потрібно вивчати з філософської точки зору, а не з наукової. Через не науковий зміст самих релігій.

ПЕТЛЮК Вікторія студентка 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

ОЦІНКА ВРЦІРО ЩОДО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Як ми знаємо Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій являє собою одну з найбільших інституцій громадянського суспільства України. Вона була утворена у грудні 1996 року, як представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган.

Основна мета ВРЦіРО – об'єднання зусиль Церков і релігійних організацій з духовного відродження України, координації міжцерковного діалогу як в Україні, так і за її межами, участі в розробці проектів нормативних актів з питань державно-конфесійних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру.

До складу ВРЦіРО входять 18 церков і релігійних організацій (та 1 міжцерковна релігійна організація), що разом представляють понад 95 % релігійної мережі та всі основні конфесії України: православного, греко-католицького, римсько-католицького та протестантського (євангельського) віросповідних напрямків християнства, а також основних віросповідань іудаїзму та ісламу.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій під час своєї діяльності підписала угоди про співробітництво з Міністерством охорони здоров'я України та Національною експертною комісією з питань захисту суспільної моралі (грудень 2008). Також ініціювала співробітництво з Міністерством освіти і науки України (липень 2008). При цих та інших міністерствах були утворені спеціальні громадські ради для діалогу та співробітництва держави з релігійними організаціями.

За останні роки відбулися важливі зустрічі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з Президентом України – Віктором Януковичем (квітень 2013, березень і жовтень 2012, квітень 2011) та Віктором Ющенко (жовтень 2009, липень 2008, березень 2006), Прем'єр-міністром України Юлією Тимошенко (липень 2009, квітень 2008), головою Верховної Ради України (квітень 2013, жовтень 2006), керівництвом профільних міністерств та парламентських фракцій, а також організовано низку конференцій і круглих столів.

Нещодавно, 1 березня, ВРЦіРО заявила про своє занепокоєння сучасним станом суспільно-політичного життя в Україні. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій звернулася насамперед до всього народу України з проханням про усвідомлення реальностей сучасного буття нашої держави, про критичність, але водночас – про розсудливу відповідність у сприйнятті дійсності, а також про добре прогнозування наслідків дій чи бездіяльності. Закликала український народ «тверезо» розуміти і пускати любов в серце, для того, щоб приймати правильні рішення, пам'ятати, що сила в єдності та наполегливій роботі, кожного на своєму місці, а постійні чвари, суперечки та марні сподівання на те, що хтось прийде і зробить за нас нашу роботу, лише ослаблюють Україну.

Зі словами перестороги ВРЦіРО звернулася до політиків та державних урядовців, нагадавши їм, що будь-яка гонитва за політичними рейтингами та збагаченням, що ставить власні інтереси понад спільне благо народу, є порушенням Божого Закону та глибоко аморальною справою перед зубожілим і вкотре розчарованим народом. Вона наголосила політикам на тому, що не слід бути тими, хто дбає про рейтинги та найближчі вибори, але справжніми державними діячами, що дбають про Україну, слухають і чують думки народу, дбають про нього та майбутні покоління, в тому числі на довгу перспективу. ВРЦіРО вбачає в цьому загроза самому існуванню незалежної української держави і з цим не можна не погодитись.

Необхідно наголосити на тому, що лише у служінні спільному благу криється правдиве Боже покликання кожного відповідального політика і джерело щастя та благословення як для нього самого, так і для всього народу. Слід пам'ятати й про позицію наших міжнародних партнерів, які наполегливо і аргументовано закликають усіх нас до швидких і ефективних реформ та, передусім, до боротьби з корупцією, котра знищує нашу державу з середини і зводить нанівець усі програми міжнародної допомоги.

Маючи за плечима досвід та усі трагічні наслідки авторитарних режимів, наш народ з болем та тривогою сприймає будь-які ознаки зосередження надмірної влади в одних руках. Усі покликані не допустити повторення такого небезпечного розвитку подій. На мою думку лише здоровий баланс між усіма гілками влади – законодавчою, виконавчою та судовою, а також відповідальне ставлення кожного до своїх обов'язків будуть надійною запорукою сталого демократичного розвитку України, здійснення масштабних реформ та реальної боротьби з корупцією.

ВРЦіРО заявляє про свою готовність зустрітися з Президентом, Урядом, парламентськими силами, щоби донести більш детально та особисто думки і це необхідно зробити якомога швидше, за для того, щоб уникнути трагічних наслідків, які можуть виникнути через недбалість державних урядовців.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій своєю діяльністю підтверджує небайдужість, щодо суспільно-політичної ситуації в Україні і хоче допомогти та вплинути на ситуацію, яка склалась в державі. Сподіваюсь на те, що у них усе вийде і відбудуться зміни на краще.

ПОЛЩУК Олена студентка 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

ОСОБА ПАТРІАРХА МСТИСЛАВА

Видатною, але у той самий час досить суперечливою, є постать першого патріарха Київського і всієї України Мстислава. Його ім'я у миру – Степан Скрипник.

Радянською пропагандою, церковними та іноземними істориками про нього було сформовано багато міфів. Найчастіше його називали «петлюрівсько-шляхетсько-гестапівським годованцем» або ж буржуазно-націоналістичним зрадником. Хоча вже сьогодні Степана Скрипника називають «однією з найвизначніших постатей ХХ століття, Великим Сином України, який усе своє життя присвятив служінню українському народові та його Церкві». Тож ким насправді був Степан Скрипник?

Степан Іванович Скрипник народився 10 квітня 1898 року в Полтаві у глибоко релігійній сім'ї нащадків козацького роду. Його батько — Іван Скрипник, походив із козаків Миргородського полку, а мати — Маріамна, з дому Петлюр — рідна сестра Симона Петлюри. У формуванні світогляду Степана велику роль відіграли православні традиції. Його дядько, протоієрей Ольшевський, викладав у духовній семінарії, був єпархіальним наглядачем церковних шкіл. Згодом він став єпископом Прилуцьким, вікарієм Полтавської єпархії Сильвестром, якого 1920 року в Сибіру закатували чекісти, а 2000 року зарахували до лику святих. Крім того, дід і батько були в Полтаві старостами цвинтарної й Воскресенської церков відповідно. Разом із тітками Маріаною і Феодосією Степан відвідував церкви і монастирі Полтавщини. Сам Мстислав згадує: «На літо нам давали, дякуючи дядьку Сильвестру, дві кімнати монастирські, там дуже гарна околиця, і туди забирали дітей на все літо. Там тітка Марина та тітка Феня ціле літо були з дітьми, пильнували нас. Щодня ходили в монастир. Вже о 6-й ранку мусили бути на ногах, йшли до церкви правити службу Божу. Я носив свічку на архієрейську службу Божу...». Отже, ми бачимо, що вже з раннього дитинства сім'я займалася духовним вихованням Степана. Вони надавали йому можливість ознайомлюватись зі службами, молитвами, церковною літературою. Це і було першоосновою його майбутньої церковної діяльності.

Освіту Степан розпочав у приватній підготовчій прогімназії В.Шевелева, яка згодом була закрита владою за участь учнів у святкуванні відкриття пам'ятника І.Котляревському. Своє навчання він продовжив у Полтавській першій класичній чоловічій гімназії. На жаль, завершити її Степану не судилося, але можна впевнено сказати, що вона займала важливе місце серед формування його поглядів на національну свідомість та патріотичну діяльність. Певний вплив на формування свідомості гімназиста Скрипника мав його хрещений батько Пилип Іваненко, який був директором єпархіальних свічних заводів, членом українських організацій Полтави. Прикладом для наслідування завжди був дядько Симон Петлюра, який змалку прищепляв йому любов до української історії, культури, літератури. Після навчання у гімназії він вступив до військової школи прапорщиків у Оренбурзі. Революційні події 1917 року і відродження України захопили його у свій вир. Він служить вояком у Першому кінному полку гайдамаків ім. К.Гордієнка. Про це нам відомо з листа Івана Скрипника до Симона Петлюри, в якому він повідомляє, що Степан добровільно вступив до полку гайдамаків, і водночас просить влаштувати сина у військове училище. 1917 — 1921 роки Степан Скрипник провів переважно в діючих частинах Української армії, в 1918 році він бере участь у поході Запорізької дивізії в Криму. У липні 1918 року арештований німцями разом із С.Петлюрою, просидів у Київській Лук'янівській в'язниці понад чотири місяці. Після звільнення знову бачимо його у фронтових частинах, аж до поранення в березні 1919 року. Після шпиталю хорунжий С.Скрипник переходить до Похідної канцелярії Головного отамана військ УНР і перебуває там аж до 1921 року, коли й закінчив свою службу в Українській армії. Згодом, разом з іншими військовими УНР, полтавець був інтернований до сумнозвісного табору в Каліші. Навчався у

Варшавському інституті політичних наук, працював на Галичині та Волині. Тут він реалізується як політичний і громадський діяч, проводить активну культурно-масову роботу серед селян.

У 1930 році С.Скрипника обрали депутатом Польського Сейму від Волині й Полісся. В сеймі він палко відстоював інтереси православного населення Волині, яке польська влада намагалася насильно ополячити, руйнуючи православні храми і всіляко утискуючи православних віруючих. Він захищав національні, соціальні, освітні права своїх виборців, набув слави визначного парламентарія. Відповідальне становище в польському парламенті не перешкоджало Скрипникові бути активним в українському громадському житті. Він був членом президії Товариства ім. митрополита Петра Могили в Луцьку і головою товариства «Українська школа» в Рівному, а також членом інших українських культурно-громадських організацій. Скрипник допоміг у збереженні українського шкільництва і преси та стимулював українське національне відродження на Волині. В той же час Степан брав активну участь у церковних з'їздах духовенства і мирян на Волині, був організатором масових маніфестацій, що відбулися 10 вересня 1933 року в Почаївській лаврі, які поклали край московським впливам у Православній церкві.

У 1938 році Скрипник виголосив промову в польському Сеймі, в якій виступив із протестом проти примусового окатоличування православних українців. Під час вибуху німецько-польської війни Скрипник мав відвагу заявити, що українці не мають підстав проливати кров за Польщу, яка була впродовж двадцяти років для українців мачухою. З початком німецько-радянської війни на українських землях, з яких відступила Червона армія, почалося відродження розгромленої радянською владою десять років перед тим Української Автокефальної Православної Церкви.

До цього відродження долучився і Степан Скрипник. На початку квітня 1942 року він був у Києві висвячений на диякона і невдовзі на священника. А вже на початку травня 50-річний отець Скрипник постригся у ченці під іменем Мстислав.

Проте досить швидко з'ясувалося, що у своєму ставленні до української Церкви нацисти мало чим відрізняються від більшовиків.

З огляду на нацистську заборону відновлювати ієрархію Української Автокефальної Православної Церкви, отець Мстислав був таємно висвячений на єпископа Переяславського. Це відбулося вдосвіта 14 травня 1942 року при закритих дверях у каплиці у стилі Андріївського собору у Києві. Трохи пізніше він і ще два ієрархи таємно підписали у Почаївській лаврі Акт поєднання Автокефальної та Автономної церков, який означав фактичне визнання існування єдиної Української Автокефальної Православної Церкви. Нацисти не визнали Акт поєднання церков, а у середині жовтня 1942 року гестапо заарештувало владика Мстислава у Рівному. Він провів сім місяців у в'язницях у Рівному, Житомирі, Києві, Чернігові та Прилуках.

«Мене забрали з в'язниці і перекинули до іншої – у Прилуках. Привезли мене якраз на Різдво. А на другий день Різдва розстріляли у Прилуках біля 540 найбільш свідомих українців. Просто зігнали їх до купи і увечері розстріляли. Це було не тільки в Прилуках. Це було зроблено в Ніжині, у Каневі... Їздив спеціальний відділ есесівців і винищував свідомих українців», – згадував Мстислав.

На початку березня 1943 року гестапо знову перевезло єпископа Мстислава до Києва і тут посадило до камери смертників.

Від розстрілу владика врятували друзі, зокрема, його знайомий по службі в армії Української Народної Республіки, колишній сотник Дмитренко.

1944 року владика Мстислав організував евакуацію ієрархії Української Автокефальної Православної Церкви з території України до Варшави. Потім довелося евакуюватися ще далі – до Братислави і Марбурга.

Після закінчення Другої світової війни владика Мстислав очолював українські православні єпархії у Німеччині, Франції, Бельгії, Англії, Канаді та Сполучених Штатах Америки.

Зусиллями Мстислава у місті Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі, у 1960-х роках був заснований центр українського православ'я з Консисторією, видавництвом, друкарнею, бібліотекою, семінарією, музеєм та храмом-пам'ятником українським мученикам за віру.

1949 року у своєму зверненні до Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй він нагадав про мучеництво українських церков за радянської влади. У жовтні 1954 року владика Мстислав свідчив перед комісією Конгресу США про переслідування Церкви УРСР, а на початку наступного року – на слуханнях із цієї справи у Палаті представників. У квітні 1968 року він нагадав про гоніння на віруючих в СРСР на Тегеранській міжнародній конференції з дотримання прав людини. А на початку 1976 року

владика виступив на захист українського священника, радянського політичного в'язня, отця Василя Романюка – майбутнього патріарха Володимира, який саме тоді демонстративно вийшов з-під ієрархії Російської православної церкви і оголосив про перехід до ієрархії УАПЦ.

5 червня 1990 року Собор Української Автокефальної Православної Церкви у Києві обрав архієпископа Мстислава першим в історії патріархом Київським і всієї України. Патріарх Мстислав помер на дев'яносто шостому році життя, 11 червня 1993 року у канадському містечку Грісбі.

Кончина патріарха Мстислава знаменувала фактично розкол в українському православ'ї. Патріарший престол відновленої УАПЦ в жовтні посів священник Володимир Ярема, висвячений на патріарха під іменем Дмитрія.

Патріарший престол УПЦ КП через місяць обійняв митрополит Володимир Романюк, той самий священник Василь Романюк, якого патріарх Мстислав підтримав у 1976 році, чий похорон в 1995 році дістав в українській історії назву «чорного вівторка».

Цей розкол не подолано ще й досі. Ми маємо паралельні дві незалежні українські Церкви, які навіть разом поступаються питомій вазі ще однієї Української православної церкви в канонічній єдності із Московським патріархатом.

Проте духовні уроки владики Мстислава закликають саме до цієї єдності, до органічного поєднання справи духовного відродження зі справою відродження національного, якій все своє життя і служив Степан Скрипник, патріарх Мстислав, якому з волі історії судилося бути першим українцем, який прийняв у Святій Софії патріарший кукіль.

УДК 297

ПІСТУН О.О., студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **САВИЦЬКА І. М.**
канд. філос. наук, доцент

ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ В РЕЛІГІЇ ІСЛАМ

В останні роки людство стає все більш зацікавленим в ісламі, в тому числі і в мусульманських жінках. Не останню роль в цьому відіграють ЗМІ, адже вони є джерелом наших знань про цю віру. Тема жінки в ісламі є дуже актуальною у наш час. Про її положення знято безліч телепередач, в основному європейсько-американськими каналами та іншими засобами зв'язку. Противники ісламу наводять велику кількість прикладів, які підтверджують, що мусульманські жінки – безправні, безграмотні істоти, закриті у своїх будинках. Такі висловлювання породжують вихор протесту захисників ісламу і простих віруючих, які доводять, що іслам дав жінкам права, яких немає ні в одній з нинішніх релігій. Розібратися в цих суперечках не так просто, тим більше що об'єктивних наукових досліджень, як на Заході, так і в Україні вкрай мало, а говорити про дослідження даного питання в мусульманських країнах ще важче, так як по ряду причин в протиборство вступають не тільки релігійна, а й політична гордість, яка заважає об'єктивному науковому підходу.

Пам'ятаючи про те, скільки століть поспіль християни критикували характерне для ісламу ставлення до жінки, багато хто здивується, наткнувшись на уривки тексту, які свідчать про ставлення до чоловіків і жінок як до рівних: «Для мусульман і мусульманок, для віруючих чоловіків і віруючих жінок, покірних чоловіків і покірних жінок ... Аллах підготував прощення і велику нагороду» (33:35). Але неможливо обійти увагою і сумно відомий уривок з сури «Жінки», що дозволяє чоловікам бити своїх дружин (4:34).

Соціальне становище мусульманської жінки неможливо вивчати поза контекстом її сімейного статусу, прав і обов'язків. Однією з найважливіших умов створення сім'ї є процедура дарування махра. Махр в більшості західних країн (в тому числі і в Україні) плутають з калимом, який виплачують сім'ї нареченої. Насправді, махр - це подарунок, який отримує наречена від чоловіка з нагоди їх одруження. «Навіть в тому випадку, коли жінка багатша за чоловіка, сума або розмір махра спочатку обговорюються, а потім виплачується жінці, і ніколи чоловік не має права на нього присягнути». Таким чином, особиста власність дружини забезпечує її незалежність і є «страхувальною сіткою» на випадок

непередбачених обставин (розлучення, смерть дружини і т. д.). Важливим аспектом гендерного питання в Ісламі є - проблема багатоженства. Практично весь Західний світ вважає, що багатоженство – обов'язковий пункт ісламської традиції, особливий привілей східних чоловіків і принизлива дискримінації східних жінок. Почнемо з того, що багатоженство - дозволяється, але це аж ніяк не обов'язкова дія. До того ж, для багатоженства є свої особливі умови. Багатоженство аж ніяк не є «винаходом» мусульманського суспільства. Воно існувало в багатьох культурних традиціях, в тому числі і на Аравійському півострові до приходу Ісламу. У Корані сказано, що чоловік, який вирішив одружитися більш ніж на одній жінці, повинен забезпечити всіх своїх дружин однаково, це ж правило стосується і приділяючого їм часу: чоловік не може по власному бажанню надавати перевагу одній з дружин, віддаючи їй всю свою увагу. Потрібно зазначити, що по Ісламським законам чоловік не може взяти собі другу дружину без дозволу першої. «Якщо перша дружина чоловіка не згодна з ще одним шлюбом чоловіка, вона має право оголосити це при укладенні шлюбної угоди. Наприклад, вона може поставити умову, що право розлучення буде у неї, якщо той забажає взяти другу дружину. І якщо перша дружина не згодна з другим шлюбом свого чоловіка, то її чоловік не має права брати другу дружину». Проте, існують об'єктивні причини, коли другий шлюб необхідний або є бажаним, наприклад, якщо дружина безплідна, а розлучатися пара не хоче. Право на розлучення - питання не менш обговорюване, ніж полігамія. За Шаріатом право розлучення належить чоловікові, що є неодмінним пунктом феміністично налаштованого західного суспільства. Проте, якщо знову подивитися на концепцію сім'ї в Ісламі, то можна помітити, що при розлученні (у материнському плані) жінка нічого не втрачає, тому що або знову виходить заміж, або повертається в рідну домівку. Чоловік же зобов'язаний утримувати якийсь час дружину, а також дітей. Незважаючи на це, право на розлучення є і у жінки, якщо до зазначених нею причин відносять нездатність чоловіка утримувати сім'ю, наркотична або алкогольна залежність, жорстоке поводження з дружиною і т. д. Якщо жінки відрізняються від чоловіків, то це не означає, що вони гірше, просто вони інші (ми ж не будемо порівнювати день і ніч). Якщо є відмінності в фізіології тобто відмінності і в мисленні, і способі життя і т. д. Чоловік і жінка різні, але вони рівні. У цьому основна думка гендерної концепції в Ісламі.

У висновку хотілося б відзначити, що проблема соціального статусу мусульманських жінок не втратить своєї актуальності найближчим часом. «Жіноче» питання зачіпає такі фундаментальні аспекти, як питання жіночої свободи, можливість вести активне соціальне життя, проблема засвідчення в суді, вибір супутника життя і т. д. Становище жінок в ісламі традиційно обговорюється в гендерних дослідженнях, політології, в соціально-економічних статтях і, незважаючи на різноманіття думок, є надія на те, що жінки все ж отримають ті права і свободи, які належали їм спочатку.

УДК 22

СІНЧУК Варвара, студентка 1 курсу

*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – САВИЦЬКА І.М.,
канд. філос. наук, доцент*

БІБЛІЯ - СВЯЩЕННА КНИГА ХРИСТИЯНСТВА

Біблія є однією з найвизначніших пам'яток релігійної думки і також являється основною основною книгою християн. Цю книгу називають бестселером, так як вона перекладена 1848 мовами та щорічно друкується біля 250-300 млн. примірників. Складається вона з двох частин - Старого та Нового Завітів. Насамперед, слово «завіт» означає договір, союз Бога з обраним народом і всім людством. Згідно з цього, ту частину, в якій йдеться про союз Бога з іудейським народом, називають Старим Завітом (іудеї — Танахом). У Новому Завіті йдеться про союз Бога з усім людством. Старий Завіт написано в дохристиянські часи давньоєврейською (окремі фрагменти — арамейською) мовою, Новий Завіт — ідеологами християнства давньогрецькою мовою (кайне). Пізніше Старий Завіт було перекладено грецькою мовою (сентуагінта). Це перший в історії людства літературний переклад. На українську землю Біблія прийшла з Візантії. В часи Київської Русі вона (богослужбові тексти) поширювалася на наших землях у перекладі старослов'янською мовою, здійсненому в IX ст. солунськими братами Кирилом та

Мефодієм. У XII ст. було завершено переклад інших її частин. Незважаючи на розвиток книгодрукування, Біблію переписували в Україні до XIX ст. Таких книг існує декілька тисяч. Серед найвідоміших — Остромирове Євангеліє, Реймське Євангеліє, яке було привезене дочкою Ярослава Мудрого в Реймс для вінчання з французьким королем Генріхом I. В багатомісячній історії розвитку писемності Біблія займає особливе місце. Мабуть, це єдина книга, навколо якої протягом століть суперечки не вщухають, а посилюються.

УДК 2(075.8)

ФАДЕЄВА Варвара, студентка I курсу
ветеринарного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **МАТВІЄНКО І.С.**
канд. філос. наук, асистент

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Українське релігієзнавство пережило дуже багато репресій у часи радянської влади. Воно могло офіційно існувати лише в атеїстичному руслі, тобто, для того, аби відвернути людей від Бога. У часи незалежності церква нарешті отримала довгоочікувану свободу, а отже і релігієзнавство отримало можливість позбутися від пересудів та досліджувати релігію більш професійно й незалежно. Але дуже важливим є те, що релігієзнавство не може бути «наукою в собі», або ж «наукою для науки», його дослідники мають брати активну участь у духовному житті: відвідувати богослужіння, читати праці і спілкуватися з богословами, приділяти багато уваги своєму духовному розвитку і молитві. До будь-якої науки потрібно мати хист, а тим паче, коли мова йде про щось настільки піднесене від земних справ, як релігія.

Найпоширенішою релігією в Україні є православне християнство. Православна церква відіграє надзвичайно важливу роль у культурному і духовному житті країни, що особливо проявилось в останні роки.

Воно є вірою наших мудрих пращурів, які, віруючи у Бога в Тройці, досягли значного розвитку освіти і культури. Особливо це помітно із записів ченця Павла Алепського, який супроводжував антиохійського Патріарха Макарія у Москву і описав усю свою подорож, яка пролягала через Україну. Перебуваючи тут, він був вражений високою духовністю і грамотністю місцевого населення. За його словами, усі, від малої дитини до сивого старця, знали чин богослужіння і від початку й до кінця стояли струнко, мов стовпи, і підспівували хору. І все це робилось настільки щиро і сердечно, що викликало зворушення. Сиріт українські священники також не залишали тинятися вулицями без освіти, але навчали грамоті. Про красу місцевих храмів годі було й говорити, адже автор записів зазначив, що ніде до цього не бачив такої краси.

У цьому можна впевнитися на прикладах тих церков, які залишилися до сьогоднішнього дня. Та й мова йде не тільки про церкви XVII століття, про яке пише Павло Алепський, адже зараз можна пересвідчитися у майстерності людей, які будували церкви і пізнішого часу – той же Володимирський собор.

І найважливіше, що було присутнє у людей – це щирість у їхній вірі і старанність у молитвах. Не було зайвої пропаганди деяких ідей на кшталт «руського мира», адже в цьому просто не було потреби. Православна віра єднала усіх вірян, і вже не настільки важливим було їх походження, адже ще святі Києво-Печерської Лаври радили «і татарину зробити добро, і язичнику допомогти, та свою віру зберігати». Сам Христос каже робити добро усім: «щоб вони бачиливаші добрі ділаі прославляли Отця вашого Небесного». Тож, якщо до іновірців потрібно ставитися з любов'ю та розумінням, то тим паче треба щиро приймати своїх братів та сестер у Господі Ісусі Христі.

Крім того, дуже важливим аспектом є те, якою бачать церкву і її служителів люди. Сьогодні поширеною є думка, яка своїми коренями відходить ще у радянські часи, коли людей запевняли, що священнослужителі – це нахлібники, що наживаються на людській доброті. Нажаль, вона достатньо укорінилася у думках деяких людей, які, бачачи красу церков або наявність автомобіля у священника

одразу починають думати, що все це – зайва розкіш, не подумавши, що краса Божого храму це власна потреба людей, які до нього ходять, їх бажання прикрасити церкву згідно із своїми можливостями. Що ж до автомобілів, то багатьом священикам потрібно далеко їздити до своєї парафії або ж до хворих, які невідкладно потребують його молитов, навіть у той момент, коли їх власне тілесне здоров'я перебуває у не найкращому стані.

Потрібно зрозуміти, що найголовніше – не покласти гроші в карнавку і не їх кількість, а молитва і щирість, з якою це буде зроблено. Сам Господь Ісус Христос поставив дві лепти вдовиці значно вище за щедрі приношення багатіїв, тому що вона зробила це з усією щирістю і самовідданістю, яка могла бути. Вони неначе казала: «Я не маю золота чи срібла, і ти, Господи, знаєш це, бо нічого не втаїться від Твого Ока. Усе, що я маю, це дві монетки, які я й приношу Тобі в дар». Це знайшло відклик і в українській народній творчості. Взяти ту ж колядку «У Вифлеємі», в одному з куплетів якої співається «Ісусе Милий, ми не багаті, золота в дарі не можемо дати. Та дар цінніший несем від мира – це віра серця і любов щира». А отже, головне – це щирість і любов, яка має проявлятися в усіх діях християн. Чи це поведінка вдома із рідними, чи з чужими людьми, чи молитва і подавання милостині бідним – в усьому має бути щиросердне ставлення. Молитовність людини не завжди залежить від її зовнішніх проявів – стояння «на витяжку», зачіски у дівчат, одяг в цілому (якщо він виглядає пристойно за загально визначеними мірками) тощо. Вона більше залежить від духовного стану людини, її моральної потреби на даний момент, прохання та звертання до Бога у складних життєвих ситуаціях. Потрібно не лише сприйняти догмати церкви розумом, але й прийняти і досягнути їх серцем. Тому що лише так можна справді дотримуватися їх у повній мірі не лише деякий час, але усе життя.

Отже, сьогодні найпоширенішою релігією в Україні є православ'я, а тому й українське релігієзнавство має, в першу чергу, звертати увагу саме на нього. Надзвичайно важливим у церкві є щирість і любов до усіх – безкорисна, справжня, та, що не радіє неправді і радіє істині, і проявлятися вона має у всіх ділах християн.

ШЕМЕТ Ірина студентка 2 курсу
юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- **ШКІЛЬ С.О.**,
канд. філос. наук, доцент

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УГКЦ У РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ 2013-2014 РР.

У статті розкривається позиція УГКЦ у сфері суспільно-політичного життя України в драматичних подіях зими 2013-2014рр.

Центральним подіями новітньої історії не тільки України, а й світу стали Революція Гідності 2013-2014 рр. та війна українського народу проти російської агресії. Революція Гідності мала на меті сприяти відродженню цінностей гідності, свободи, початок боротьби з корупцією, свавіллям правоохоронних органів та сил спецпризначень, а також підтримання вектора зовнішньої політики України. Таку ж мету ставила перед собою і Українська Греко-Католицька Церква, яка зазначала що протести 2013-2014 рр. розпочалися через небажання влади враховувати інтереси народу.

Майдан, як переломний етап новітньої Української історії, дає підстави стверджувати що Церква є невід'ємним чинником формування майбутнього України. Релігія та релігійні ідеї, відіграли важливу роль у підготовці та перебігу подій Революції Гідності, а найкращі приклади показала саме УГКЦ.

На переконання Андрія Юраша, директора Департаменту у справах Міністерства культури України, УГКЦ не зважаючи на становище в якому вона перебувала в період тоталітарного режиму зараз може і повинна показувати для всього суспільства, для всього релігійного середовища цікаві ідеї, які знайдуть оцінку осмислення і продовження в рамках усього релігійного простору, який зараз потребує цих цікавих і нестандартних рішень.

Важливе значення під час зимових подій 2013-2014рр. мав заклик Верховного Архієпископа УГКЦ до всіх, хто має владу в Україні, зупинити насилля і не допустити силового вирішення конфлікту, адже сила протистояння на крові – це дорога в нікуди. Він закликав все громадянське суспільство,

політичні партії, по обидві сторони барикад, до діалогу. Тільки тоді, коли обидві сторони почують одне одного, вони зможуть знайти вихід з цієї непростой ситуації.

Глава УГКЦ зазначав що на Євромайдані стояло громадянське суспільство України – не опозиція, не влада, а люди які справді переживають за своє майбутнє і не байдужі до майбутнього своєї держави.

Дивлячись на суспільно-політичну ситуацію, що склалася на даний час в нашій країні, ми можемо стверджувати що ті, хто мають сьогодні владу у своїх руках, не чують людей або ж удають, що нічого не сталося. Можливо, це через те що вони не повністю усвідомлюють усієї серйозності історичного моменту, який сьогодні переживає український народ.

Блаженніший Святослав говорив що молитва і діла милосердя – це саме ті заповіді любові, які ми повинні сповнити, щоб Господь Бог подарував нам мирне розв'язання цієї непростой ситуації, яка зараз в нашій країні. Тому усі храми УГКЦ у Києві відкриті для потребуючих і у них проводиться безперервна молитва. На майдані була встановлена польова капличка, де мали змогу помолитися мітингуючи з усіх куточків України. Намет-каплицю було встановлено на площі біля стелли, як пам'ять про криваву бійню, яка сталася 29 листопада вночі.

На Майдані весь час чергували греко-католицькі священники. Священники з парафій на Аскольдовій могилі, монастиря св. Василя Великого, з Патріаршого собору, парафії св. Миколи Доброго на Подолі перебуваючи по декілька годин благословляли людей, спільно з ними молилися за добру долю для всього українського народу. На площі разом зі священниками Київської Архиепархії чергував Отець Михайло Димид, а вночі молився літургію біля каплички.

Не забуваючи про одне з найбільших 12-тьох християнських свят року, 4 грудня в день празника Введення до храму Пресвятої Богородиці, Отець і Глава УГКЦ під час Архиерейської Літургії в Патріаршому соборі Воскресіння Христового привітав священників і семінаристів, які прибули до Києва, щоб побути зі своїми людьми на Майдані, а також ще раз закликав усіх молитися за Україну, за краще майбутнє для нашої держави, за європейське майбутнє.

За словами Блаженнішого Святослав, в греко-католицьких храмах триває безперервна молитва за кращу долю нашого українського народу, за те щоб Господь подав свою мудрість нашому суспільству загалом і кожному громадянину зокрема. При монастирях і парафіях були організовані пункти, де кожна людина яка потребує допомоги та духовної підтримки, або просто місяця, могла б зігрітися та відновити свої сили. А при Патріаршому Соборі Воскресіння Христового у Києві організували центр допомоги учасникам Майдану.

СЕКЦІЯ «НАУКА ЯК ВИРОБНИЦТВО ІННОВАЦІЙНИХ ЗНАНЬ»

УДК 13

БАРИЛО Євгеній, студент 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**,
канд. філос. наук, асистент

СОЮЗ ФІЛОСОФІЇ ТА МЕДИЦИНИ

Для забезпечення благополучного життя сучасне суспільство значною мірою залежить від успіхів наукового та духовного розвитку. З самого початку існування людства філософія орієнтується на специфіку медичної практики. Тісний зв'язок цих напрямків пізнання світу виявляється у предметі дослідження (вивчення людини, її особистості, впливу суспільства на людину), схожості цілей і задач, єдності методології, ціннісній орієнтації.

Гіппократу належить вислів: «Лікар-філософ схожий на Бога». Цей вислів пояснює зв'язок філософії і медицини, відзначали філософи й відомі лікарі минулого Гален, Авіценна, Парацельс. «Душа, яка вмістила в собі філософію, не може не заразити своїм здоров'ям і тіло» — писав М. Монтень.

Філософи і медики вивчають глибинні проблеми буття, проблеми життя і смерті окремої людини, а у випадку з лікарями ветеринарної медицини проблеми виживання всього живого на Землі. Філософія, як і медицина за Томасом Гоббсом – «...це пізнання, що досягається правильним міркування... і пояснює дії або явища з пізнаних нами причин...»

Як окрема галузь ветеринарна медицина ще з давнини виділилася як область професійної діяльності, але як система знання вона в той час ще не була науковою теорією. Це значить, що лікар ветеринар використовував практичні знання під час лікування, але перевага надавалася етиці. Внаслідок цього в перший до теоретичний період медицини її етичний, ціннісний зміст виступає на перший план та існує нерозривно з філософськими уявленнями

Система уявлень про захворювання, хвороби та її профілактика, а також забезпечення здоров'я будувалися не на основі анатомічних знань, а на основі існуючого загального світогляду, під впливом якого за допомогою понять, уявлень та ідей будувалася модель хвороби. Прикладом може слугувати «магіко», а ні містична модель, що з'являється разом з міфологічним світоглядом і зафіксована в клинописних табличках, які дійшли до нас. Таким чином хвороба – це свого роду покарання і за недосконалість наших думок, і за нерозвиненість почуттів. Адже будь-яка розбещеність емоцій, елементарна бездумність сильно підривають психічне і фізичне здоров'я людини. Але особливо воно погіршується через складні соціально-економічних і морально-правових ситуацій.

Гуманна й ветеринарна медицина сьогодення, зокрема терапія, хірургія, педіатрія, психіатрія, акушерство і гінекологія з великими труднощами приймає досягнення біології і все більше відходить від філософських канонів і характеризуються науковими відкриттями. Так, наприклад, еволюційне вчення Чарльза Дарвіна, пояснює основні природні процеси у роботі «Походження видів шляхом природного відбору, чи збереження обраних порід у боротьбі життя».

Медицина як сфера науки слугує збереженню і підтриманню здоров'я всіх живих організмів і не може обійтися без застосування основних структур і принципів сучасного наукового пізнання світу. Щоб зміцнювати і зберігати здоров'я, тобто керувати ним, необхідна інформація як щодо умов формування здоров'я і саме цими знаннями наука збагачує медицину. Медицина розглядається як єдність охорони здоров'я та соціально-філософського ставлення до здоров'я в суспільстві, що включає в себе пошук істини. Саме мистецтво лікування тіла та цілення людської душі у поєднанні з невичерпним джерелом знань утворило союз медицини з філософією.

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ І НАУКИ

За мету роботи було поставлено роз'яснення дискусії про співвідношення філософії і науки про те, де проходить межа між ними, що може дати філософія для розвитку науки, яка роль науки для розвитку філософії.

В якості прикладів тлумачення близькості філософії і науки або ж їх відмінності було розглянуто та проаналізовано думки різних мислителів, досліджено значення кожного з понять у різні періоди. Філософія виконує по відношенню до науки критичну функцію, інтегрує природниче, гуманітарне, технічне знання, формуючи наукову картину світу. Наука – це систематичне знання, що потребує доказів і перевірки, складається з положень, які утворюють систему, реалізується принцип доведеності в науці, висновки науки мають проходити практичну перевірку, філософії притаманні всі ці ознаки. Філософи намагаються перевіряти свої висновки фактами. Головна цінність науки – істина, в філософії істині приділяється першочергова увага.

Науку та філософію споріднює те, що вони базуються на дискурсивному мисленні та прагнуть пояснювати дійсність, проте колена наука має відносно чітко окреслений предмет свого вивчення та дослідження, який постає частиною реальної дійсності, а предмет філософії, як вже зазначалося, постає значною мірою невизначеним, майже безмежним, та ще й історично змінним. Окрім цього, лише філософії властиве гранично широке узагальнення, науки ж, постаючи обмеженими своїми предметами, узагальнюють лише в їх межах. Проте, попри всю близькість науки і філософії, вони є різними, ба навіть альтернативними формами суспільної свідомості. Тому намагання зацікавлених сил ототожнити їх загрожує трагічними наслідками не тільки для долі науки чи філософії, а й для цілого суспільства.

Отже, певна схожість науки і філософії пов'язана передусім з теоретичної формою їх змісту. Ця схожість виявляється також у націленості обох гілок людського осягання світу на пізнання загального, що включає у свій зміст не просто суму наявного одиничного, але й містить у собі все багатство можливих проявів одиничного. Загальне містить у собі не тільки те, що дійсно було, а й те, що могло б бути; не тільки те, що дійсно є, а й усе те, що може бути; не тільки те, що буде, але й те, що може бути

Таким чином, виявляється, що визначальними особливостями філософії, що відрізняють її від науки, є, по-перше, її власний предмет дослідження, сутність та ретроспектива формування, а по-друге, специфічні форми і методи, за допомогою яких філософія здійснює пізнання.

ДИГІТАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ – СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Практика створення й використання дигітальних технологій текстотворення відіграє величезну роль у культурі сучасного суспільства. Її стрімкий прогрес суттєво підвищив комфортність наших маніпулювань інформацією. Крім усього іншого, він дає змогу безмежно збільшувати швидкість комп'ютерних машин, за допомогою котрих переробляються величезні масиви експериментальних даних, а також підвищувати якість роботи з такими масивами даних. Розширюючи можливості записування, відтворення й тиражування даних на найвищому рівні якості, дигітальні технології

уможливають безперервне множення записуваної інформації, збільшення швидкості і якості їх трансляції, полегшують систематизацію, зберігання й пошук за єдиною базою даних. Нинішній вибух дигітальних і комп'ютерних технологій – це кульмінація «Доби Числа». Сьогодні будь-яка гуманітарна інформація (тобто будь-яке знання про психіку, інтелект, духовність людини), якщо вона закодована в числах, стає дигіталізованою (тобто репрезентованою в числах). За допомогою усе могутнішої індустрії технологій дигіталізації людство перетворює не тільки звичайну, але й спадкову інформацію, закодовану в генах, у свій найважливіший виробничий ресурс. Таку інформацію людина може обробляти технологічно, тобто за допомогою комп'ютерних машин, і використовувати її в будь-яких цілях.

Дигіталізація будь-якої інформації – це спосіб відчуження її від тих, хто її колись добув. Це – спосіб перетворення знань на інжиніринги, клонінги, комп'ютеринги, сетлеринги. Самі ж інжиніринги, клонінги, комп'ютеринги, сетлеринги – це воля творця супертехнологій, яка керує, маніпулює силами природи, спрямовує їх. Усе, підпорядковане цій волі, перетворюється на об'єкт *«технологіфікації»*, який функціонує за законами фізичних і соціальних машин, а не за законами становлення живих, розумних і духовних істот. Усе, що допускає *технологіфікацію* (ЗМІ, сфера освіти, сфера науки і т.д.), може бути перетворене в своєрідні «соціальні машини». Використовуючи подібні «соціальні машини», людина стає суб'єктом гігантської влади над світом неживої й живої матерії.

Отже різко посиливши роль «Числа» в культурі, революція супертехнологій перетворює соціальний космос на єдиний планетарний інформаційний соціум. У такому хронотопі існування людей, багаторазово обплетеному інформаційно-комп'ютерними мережами, числове кодування інформації стає домінуючим фактором. Завдяки дигіталізації книга, музика, кіно, живопис можуть транслюватися з величезною швидкістю в будь-яку точку хронотопу і на необмежені відстані в історичному часі. А це означає, що революція супертехнологій спонукає здійснювати «інформаційні залпи» гігантської потужності на адресу прийдешніх поколінь, віддалених від нас у часі на багато тисячоріч. Якщо врахувати, що інформація, яка передана подібними залпами, може бути й такою, яка закодована в людських генах, то неважко зрозуміти, чому соціальні аналітики нашого часу визначають проект дигіталізації інформації як своєрідний «пропуск у вічність».

УДК 101.1.001.76(075.8)

ГРИЧ Ольга *магістр 1 року навчання
ННІ лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Доба всеперемагаючої цифри – це час комп'ютерингу. В ХХІ столітті неологізм *«комп'ютеринг»* означає неозору *«ризому»* когнітивних практик, суб'єкти яких користуються технопарком цифрового встаткування з метою комп'ютерного збирання, систематизації, перероблювання, зберігання й трансляції соціально значущої інформації. Неозора різноманітність продуктів, вироблених за допомогою цифрового встаткування (цифрове фото, відео-шоу, цифрове телебачення, обчислювальний інтелект, обчислювальна наука, різноманітні проекти цифрового майбутнього, цифровані органи почуттів та ін.), заповонила всі сфери креативної діяльності постіндустріального соціуму.

Соціальні експерти, котрі осмислюють цей мегатренд перетворення дійсності, не сумніваються в тому, що згодом усе стане «соціальною цифровою технологією». Вони попереджають нас, що та частина культурної спадщини людства, яка не буде проінтерпретована мовою цифр і не буде збережена в цифровій пам'яті цивілізації, швидше за все, буде безповоротно втрачена.

Важливо підкреслити, що комп'ютерно-цифрова форма досвіду означає щось значно більше, ніж електронні засоби зв'язку. Мова йде не тільки про цифрову форму організації всієї когнітивної, пізнавальної діяльності, яка забезпечує розвиток цивілізації. Цифровій репрезентації може бути піддана креативна діяльність (і її продукти) будь-якого професійного співтовариства. Цифрована культурна

спадщина цивілізації може бути необмежено довго зберігатися й ретранслюватися прийдешнім поколінням, як завгодно віддаленим від нас у соціально-історичному просторі й часу. На жаль, переклад знання на цифрову форму, його цифрова «експлікація», репрезентація його у новій технологічній формі, поки що здійснюються стихійно, спонтанно, немовби «самопливом».

Немає жодних сумнівів у тому, що згодом питання про необхідність аналізу практики цифрування когнітивної, наукової, освітньої, художньої діяльності буде поставлено не тільки в символічному плані, але й як практичне завдання системно організованої діяльності, з чітко вираженими цілями. Багатоплановий аналіз практики цифрування дасть змогу сформулювати необхідний теоретичний фундамент для осмислення довготривалого мегатренду цифрової репрезентації досвіду, відсутність якого сьогодні гостро відчувається в усіх сферах людської діяльності.

Отже, *цифрове майбутнє*, контури якого нині проглядаються не цілком чітко, стає предметом найгостріших соціально-філософських дискусій. Концепція «цифрового майбутнього» відіграє величезну евристичну роль не тільки в методології науки XXI століття, а й в осмисленні нинішнього стану всієї когнітивно-технологічної сфери постіндустріального суспільства. Ця концепція допомагає по-новому оцінити когнітивний простір науки в добу безмежної влади цифри й комп'ютерно-інформаційних мереж WWW (Internet) і WWG (Grid). Зовсім нещодавно цифрований когнітивний простір уявлявся прийнятним лише для «когнітивного туризму», тобто для тимчасової «прописки» науки. Образно кажучи, загал творців науки почував себе в ньому своєрідним «дисидентом». У методології науки XXI століття, коли наука перетворилася на симбіоз *«Експеримент – Теорія – Гіперкомп'ютинг»*, цифрований когнітивний простір почали вважати найбільш адекватним середовищем для прогресу гіпернауки, тобто найкомфортнішим місцем для її постійного місця проживання

УДК 1:[37.01+304.2]

ДЕНИСЮК Володимир *магістр 1 року навчання
ННІ лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент*

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Сьогодні вже не викликає сумніву, що постмодернізм як соціокультурний феномен другої половини ХХ століття мав досить сильний вплив на концептуальні засади та практику педагогіки. Зокрема, в цьому контексті, варто ще раз пригадати орієнтацію постмодерністської педагогіки на радикальну реформу школи як репресивного соціального інституту, суб'єктивну конструкцію знання, переоцінку відносин «вчитель-учень» тощо. Чільне місце у процесі модернізації сучасної освіти посідає і зміна навчальних планів – вузькопрофільні навчальні заклади, які стурбовані власним локальним профілем, змінюють методи та зміст освіти у напрямку варіативності та урізноманітнення. Це, в свою чергу, дає підстави для свободи вибору та індивідуалізує саму систему освіти.

Аналізуючи сучасні педагогічні теорії та практики, не варто забувати, що обґрунтована в рамках постмодернізму варіативність проникла у всі сфери життєдіяльності людини – відбулося поєднання непоєданого. В цьому контексті особливої уваги заслуговує ідейна спорідненість й одночасно суперечливість ідей постмодернізму як соціокультурного феномену другої половини ХХ століття з ідеалами та нормами постнекласичної науки.

Окрім того, дослідники філософської ситуації другої половини ХХ століття справедливо відзначають «діалогічність» як ключове поняття постмодернізму. Попередню епоху модерну можна розглядати, із застереженнями, як монологічну. Пафос її розвитку полягав у безроздільному і монологічному впливі наукових концепцій та парадигм, що відображали лише одну зі сторін реальності. В свою чергу, зрозуміти постмодернізм можна тільки в контексті діалогу, що орієнтований щонайменше на дві думки. Така діалогічність обумовлена дискусійністю та невизначеністю інтелектуальної атмосфери культури.

Формуванню постнекласичної парадигми освіти значною мірою сприяв процес глобалізації, який постає сучасним етапом розвитку єдиного і універсального проекту модерну і проявляється в русі до універсального економічного, правового, інформаційного та освітнього простору.

Соціокультурні та цивілізаційні зміни сьогодення обумовлюють необхідність сформувати не лише нові суспільні цінності та норми, але й людину, яка усвідомлює відповідальність за збереження довкілля та соціальний добробут, здатна швидко навчатися й регулювати будь-які зміни. Загалом, сучасне суспільство вимагає ставлення високоосвіченої людини, яка конструює себе, творить власний проект самореалізації, крім того вона творить довкілля: соціально-економічне, матеріальне, культурно-духовне, екологічне.

На формування нового ідеалу людини – автономної і водночас «заангажованої» в соціокультурне життя особистості, й спрямована сучасна постнекласична парадигма освіти. Вона ідентифікує кожного як особистість і формує соціально значущі ракурси ідентичності, інтегруючи їх в особистісну ідентичність. В останній мають бути органічно поєднані такі її іпостасі, як національна, громадянська, сімейна, професійна, екологічна тощо.

Підводячи підсумки, зазначимо, що постмодернізм як соціокультурний феномен сьогодення не оминув і сферу освіти та педагогіки. Разом з тим, незважаючи на побоювання ряду дослідників, постмодернізм не зруйнував традиційну для індустріального суспільства педагогіку та освіту, а показав неспроможність попередньої освіти відповідати на виклики сьогодення й відкрив можливість для впровадження нових педагогічних практик, що були використані постнекласичною парадигмою освіти.

УДК 165

ЩЕНКО Олександр, студент 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**,
канд. філос. наук, асистент

ФІЛОСОФІЯ ФІЗИКИ

Філософія за весь час свого існування завжди була пов'язана з наукою, хоча співвідношення філософії і науки з плином часу змінювалося. Так хочу представити для вашої уваги розділ філософії, що досліджує методи якими користується, терміни та рамки фізики як науки тобто, філософію фізики. Тож, розглянемо це питання більш обширніше. Філософія фізики за мету свого завдання ставить проблему співпадіння онтологічних і фізичних проєкцій, наприклад: сприймання фізикою часу як течії найбільш стабільного процесу, й буттєве розуміння часу як плину часу або зміни конкретних фаз: минуле, сьогодення, майбутнє. До філософії фізики належить проблема причинності, що виявляється тільки у природному навколишньому світі, а в зв'язку з цим і питання певного коректування. Розглядаючи атомізм, як приклад певних філософських теорій, які носять світоглядний характер, тобто намагаються пояснювати будову світу. Найбільш видатними дослідженнями в галузях філософії фізики слід назвати роботу Джохадзе Д. «Діалектика Арістотеля» і Грюнбаума А. «Філософські проблеми простору часу», а також численні розвідки Б. Сміта, а також спільні з Ж. Петіто «Нові основи якісної фізики», «Фізичний і феноменологічний світ», а також не можна залишити без уваги роботу І. Кант «Загальна природна історія і теорія неба». У своїй роботі Кант спирається на ідеї Лукреція, Демокріта, Епікура ставить за основу теорію первинної форми небесних тіл, в той же час його хвилюють питання про походження складних систем. Він розглядає (якісні) зміни, що відбуваються в зоряних системах. В той же момент він відмовляється від випадковості як незакономірного, неповторюваного. Довгий час досліджував форми матерії, матерія підпорядкована деяким необхідним законам. Він досліджував із стану повного розкладу і розсіяння цілком природно розвивається щось прекрасне і струнке ціле, зазначає Кант.

В процесі розвитку термодинаміки та статфізики в 19 столітті з'являється можливість поєднати дві течії в філософії, що в подальшому розвивається. Однак підтвердити все це науковою основою було досить складно. Цьому заважала відмова від принципу розвитку в фізиці. Але І. Кант не підтримував дане твердження. Такий результат був отриманий тому, що фізика виключала можливість виникнення

якісно нового стану, хоча і визнавала початковий стан, який привів до кінцевого стану. Не тільки гіпотези філософії перетворюються в конкретно-наукові, в свою чергу, можуть породжувати широкі філософські узагальнення і гіпотези. Завершуючи варто сказати, що Людина і Всесвіт завжди були предметами над якими ламали свою голову, багато видатних філософів, але ці ж самі предмети вивчаються наукою, до яких відноситься і фізика. Фізика і філософія та їх дослідження переплітаються в головній ланці всесвіту – людині.

УДК 101.1.001.76(075.8)

КІМЕЙЧУК Іван *магістр 1 року навчання
ННІ лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ РЕЧЕЙ СУЧАСНОГО СВІТУ

Номо sariens за всіх часів перетворював, олюднював, облагороджував навколишній природний світ з метою зробити його речі дружніми до себе. У добу комунікаційно-обчислювальної революції Номо sariens продовжує цю стратегію олюднення світу, імплантуючи в природні речі такі комунікаційно-обчислювальні мікросхеми та пристрої, як цифрові сенсори, детектори, датчики, мікропроцесори, радіочастотні ідентифікатори FRID, електронно-оптичні обладнання бездротового зв'язку та ін. Саме завдяки цій стратегії вбудовування в речі різних електронних обладнань виник і стрімко розширюється світ таких «розумних» («інтелектуальних») речей, як розумні котеджі, розумні автомобілі, розумні автотраси, розумні офіси, розумні конструкційні матеріали, розумні фабрики, розумні міста, розумні меблі, розумний одяг і т.д.

Оскільки після такого вбудовування в матеріальні речі електронних обладнань (від мікрочипів до систем обчислювального інтелекту) вони стають «інтелектуальними», «розумними», «раціональними», стратегію подібного олюднення речового світу прийнято йменувати *стратегією інтелектуалізації*.

Якби речі природного світу були б такими дружелюбними до людини, як і «розумні» речі, технології інтелектуалізації не були б затребувані суперіндустріальним суспільством. Технології інтелектуалізації набрали свого нинішнього змісту саме тому, що інтелектуалізовані людиною речі поводяться, як суб'єкти машинної раціональної діяльності, котра створює комфортні умови для існування людей. Інтегральним підсумком реалізації довгочасної стратегії інтелектуалізації речового світу, що оточує Номо sariens'а, виявляється «*ноосфера розумних речей*», у яку сьогодні занурюється людське буття в усій своїй тотальності.

Початок мегатренду інтелектуалізації речового світу поклала новітня фаза інформаційної революції, яка іменується нині «комунікаційно-обчислювальною революцією». До того, як розпочалася ця революція, людина осмислювалася як носій природного розуму, тобто як суб'єкт, здатний не тільки ставити, а й досягати життєво важливих цілей. У добу комунікаційно-обчислювальної революції цей процес суттєво ускладнюється. Людину починають осмислювати як суб'єкта, що створює і застосовує величезні армії «інтелектуальних агентів», «штучних діячів», «електронних помічників», «розумних речей». Не перестаючи бути носієм природного розуму, людина зберігає за собою монополію лише на визначення життєво важливих цілей.

Отже, соціокультурне середовище, яке породжується добою комунікаційно-обчислювальної революції, інакше взаємодіє з людським буттям у всій його тотальності. Головна відмінність нового соціокультурного середовища полягає в його здатності посилювати психосоматичні, інтелектуальні, соціокультурні здатності людини, перетворювати її на носія надлюдських здатностей. Такі здатності виникають завдяки протезуванню природних здатностей людини за допомогою усе могутніших комунікаційних і обчислювальних обладнань. Мова йде про комп'ютерні засоби світосприймання (про цифрові сенсори, детектори, датчики та ін.), про обчислювальний інтелект, котрий базується на індустрії гіперкомп'ютерів екстремальної продуктивності, про різноманітні засоби мобільного зв'язку

(кишенькові комп'ютери, нетбуки, радіочастотні ідентифікатори типу FRID, мобільні телефони, смартфони тощо).

УДК 101.1.001.76(075.8)

КУПРІЄНКО Ігор *магістр 1 року навчання ННІ
лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент*

ДИСКУРС КОГНІТИВНИХ І МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Безперечні здобутки наукового підходу до пізнання природи піднесли людський розум на п'єдестал всемогутності і непогрішимості, утверджуючи таким чином його не тільки пізнавальну, але й моральну цінність. За словами А. Пуанкаре, «наука постійно ставить нас перед чимось, що перевищує людський розум: за тим великим, що вона нам показує, вона змушує вбачати дещо ще більш велике: це видовище приводить нас в захоплення, те захоплення, що змушує нас забувати навіть самих себе, і через це воно є високоморальним». Саме наука разом з технікою на початку ХХІ століття визначає життєво важливі та світоглядні стратегії пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку. Проте розвиток наукових технологій на сучасному етапі життєдіяльності людства суттєво змінив умови його існування, сукупність яких можна назвати штучним середовищем. Забезпечивши незалежність людини від багатьох несприятливих впливів природних явищ, високі технології разом з тим зумовили появу нових джерел небезпеки для неї і збільшили не тільки міру індивідуального ризику, але й створили загрозу існуванню людству загалом. На фоні загальної недовіри до культури як «дому» людське буття (культура тут розуміється як певна ієрархія людських цінностей, яка робить буття людини осмисленим і універсально-цілісним) зростає недовіра і до науки як до цитаделі Розуму. Остання втрачає свою культуротворчу значущість, набуваючи утилітарного статусу однієї з інтелектуальних сфер життєдіяльності і розвитку людини.

У такій ситуації більше неможливо сповідувати таку звичну для наукового загалу думку про незалежність науки від етики. Безперечно, зміст наукового знання не повинен залежати від життєвих моральних норм і цінностей, оскільки б це спричинило втрату чітких критеріїв об'єктивності та істинності, які в науці є визначальними. Саме поняття науки в усій історії західної цивілізації традиційно означало знання в найбільш досконалому смислі цього слова – знання, що характеризується істинністю, принаймні постійною спрямованістю на пошук істини. Наука може розвиватися, тільки орієнтуючись на безкінечний процес продукування знання, яке не має ніякої моральної характеристики. Пізнаючий розум нетерпимий до будь-яких обмежень, прагнучи подолати всі перепони на шляху до наукової істини. Але це відбувається до певного моменту, доки знання, проминувши низку трансформацій, не перетворюється з Блага на загрозу. Досягнення в технічній сфері поєднуються з постанням екологічних проблем, породжуючи в кінцевому підсумку не тільки екологічну, але й етичну кризу. Звичайно, кожен з нас зокрема нібито і не здійснює вчинків, руйнівних для природи, але колективні дії людства породжують загрозливу для існування людини і цілісності природи ситуацію. Тому в наш час надзвичайної ваги набирає проблема наукової етики. Людство, поставивши принцип свободи інтелектуального пошуку на чільне місце, ризикує знищити самого себе. Тому досягнутий наукою рівень знань і самі межі наукового підходу мають утверджуватися з врахуванням моральних критеріїв. Це означає, що тесту на відповідність моральним критеріям наукове знання має підлягати не тільки на етапі застосування в практичному житті, але й на етапі його здобування, тобто не тільки в «точці виходу», але і в «точці входу».

Отже, наукова діяльність перестає бути моральною апіорно; вона повинна узгоджуватися з моральними нормами і цінностями повсякчасно і на всіх етапах досягнення та застосування наукових результатів.

ЛОБОДІНА ЛІДІЯ, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**,
канд. філос. наук, асистент

ВИТОКИ ФІТОТЕРАПІЇ З ФІЛОСОФІЇ

Протягом всієї історії культури ідеї єднання філософського і медичного знання заради розкриття таємниць життя і людини відбивалися в працях найвидатніших філософів, лікарів, натуралістів. В результаті чого сформувалася особлива галузь пізнання – філософія медицини, яка призначена узагальнити наявні практичні знання про людину і тварин, як біологічних, матеріальних і духовних істот, а також знайти адекватні шляхи до злагодності у світі природи.

Ветеринарія – це не тільки наука тваринницького спрямування, вона є справжньою медичною наукою, адже багато захворювань специфічні як для людини, так і для тварин.

Філософія і медицина однаково давні за своїм походженням феномени культури; їхній тісний зв'язок проявляється у схожості предметів дослідження, цілей і завдань, єдності методології, ціннісної орієнтації. Не дивлячись на різні спрямування діяльності і різні шляхи пошуку істини (медицина обирає шлях практичної дії, філософія – шлях теоретичного узагальнення і рефлексії), обидві вони вирішують одну й ту саму проблему – виживання людства на Землі, самовизначення людини як природної і культурної істоти, її гармонія зі світом Природи. Саме тому особливо важливим є дослідження цього світу, і для будь-якого лікаря одним з таких шляхів є вивчення лікарських рослин.

Стародавнє вірування розповідає про те, як цілитель відправив до лісу свого учня із завданням принести декілька цілковито даремних рослин, але учень не зміг виконати завдання вчителя, бо не знайшов жодної безкорисної рослини. Як писав американський філософ Р.Емерсон, «будь-який бур'ян – це цілюща рослина, гідності якої ще не розкриті». Будь-яка рослина дарована нам природою заради блага, а обов'язок людини, особливо лікаря, – правильно зрозуміти її призначення.

Лікарські рослини – найбільше диво природи, царство краси і наше цілющебагатство. Зглибокої старовини людина використовувала природні блага рослинного світу і як джерело свого прожитку, і для полегшення своїх недуг. Спостережливість і народна мудрість заклали основу вживання рослин в лікуванні людини спочатку з місцевої флори, а в ході суспільного розвитку і налагодження торгівельних стосунків – практично зівсієї земної кулі. Обмін знаннями дозволив людині створити вельми значний арсенал лікарських засобів. Знезапам'ятних часів людина використовувала лікарські рослини в народній медицині для лікування самих різних захворювань. Вони неодноразово прославлялися, навіть появилися вірші про лікарські рослини, – наприклад поема Хстоліття «Одо з Мена» описує лікувальні властивості більше 100 лікувальних рослин. Лікарські трави також згадувалися у різних філософів.

Всесвітньо відомий також і вислів середньовічного ученого, філософа і лікаря Авіценни: «Три зброї є у лікаря: слово, рослина, ніж».

Цікаві відомості про рослини, використання їх цілющих властивостей можна знайти в пам'ятниках прадавньої культури — санскритською, старовірською, китайською, грецькою, римською.

Історія початку виробництва спеціальних фармакологічних форм для лікування захворювань людини відноситься приблизно до 130 - 200 р. нашої ери, коли К. Галеном вперше були розроблені технологічні прийоми виготовлення ліків (настоїв, екстрактів, порошоків) з природної сировини.

Первісні люди, освоюючи чи місця проживання, досліджували й місцеву флору, знаходячи для себе рослини, які мали як цілющі, так і смертоносні властивості. Так і з'явилися перші ліки. Завдяки спостережливості, філософському осмисленню природи навколишнього світу та народній мудрості починаються витoki предмету фітотерапії.

Вже перші народи, які жили задовго до нашої ери, — шумери, асирійці, вавілоняни — мали великі пізнання в використанні лікарських рослин, про що свідчать глинописні тексти. Але найбільш широкі викладки з цього питання в регіонах Близького Сходу знаходимо в греків, для яких

особливо важливим було пізнання природи, світу земного і небесного. Гіппократ написав твір «Corpus Hippocraticum», де описав більше ніж 230 лікарських рослин, що використовувалися в лікуванні в ті часи. В давньому Римі спеціалістом в цій сфері був К. Гален, який започаткував екстрактівні препарати, які сьогодні відомі як галенові.

Також з давнини де інформація про використання рослин в Південно-Східній Азії, особливо в Китаї. Китайська медицина вважається найбільш давньою: ще за 3000 р. до н. е. в Китаї використовували 230 лікарських і отруйних рослин. З появою писемності цей досвід був занесений в «Книгу про Трави» («Беньцао»). Індійська медицина теж має свою оригінальну філософію та асортимент ліків, які базуються на травах. «Аюр-веда» дає відомості про більш як 700 трав, використовуваних у лікуванні, про що яскраво було описано доктором Сушрута (шостестоліття до н. е.). На базі індійської виникла й тибетська медицина, книга «Жуд-ші» («Сутність цілющого»), яка викладена на базі «Аюр-веди».

В ті часи в Європі рівень медичних знань був низький. Та все ж підхід знаменитого вченого Парацельса дав початок вивченню хімічного складу лікарських рослин.

Що стосується наших земель, то Трипільська Культура має глибокі корені свого розвитку. Культура, яка являла себе як землеробна, використовувала рослини і як основу харчування, так і виготовлення з них одягу; також лікування травами, оліями з квітів та виготовленням сури (сьогоднішній йогурт). Віра у надприродну могутність рослин, осмислення магічної сили Всесвіту допомагали лікувати як людей, так і тварин.

З привнесенням на територію України християнства було певною мірою притиснуте народне знахарство та використання народних методів лікування, але тактичний хід старців давньої Русі зміг певною мірою в Православ'ї замаскувати родинну Трипільську Культуру і зберегти Звичаї народу, заодно і в церкву пронести використання рослинних олій як унікальний діючий цілющий фактор.

Останніми роками на території України помітно посилюється інтерес до розвитку народної медицини, це являється значним кроком до знаходження діалогу між світом Людей та світом Природи.

УДК 101.1.001.76(075.8)

ЛАХОВИЧ Юліана., *магістр 1 року навчання ННІ лісового і садово-паркового господарства Національний університет біоресурсів і природокористування України науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В., канд. філос. наук, доцент*

XXI СТОЛІТТЯ – ЕПОХА КОЛАЙДИНГУ

Нинішнє сходження науки на новий виток розвитку ввергає постіндустріальну цивілізацію в гамлетівську ситуацію. Головне питання, яке на весь зріст постає перед нею, стане зрозумілим, якщо врахувати особливості тих фізичних процесів, які фізики-суб'ядерники відтворюють в експериментах на Великому Адронному Колайдері. Процеси, про які йде мова, в нашому Всесвіті повсюдно лютували 13,7 мільярда років тому. У нинішньому Всесвіті вони відповідають за такі події галактичного масштабу, як вибухи наднових зірок, вибухи нейтронних і кваркових зірок, надпотужні гама-сплески, виникнення космічних чорних дір та ін. Слава Богові, що сьогодні такі процеси відбуваються на відстанях у сотні тисяч світлових років від нашої Планети. Як би вони здійснювалися в безпосередній близькості від Землі, вона (з усією її флорою й фауною) перетворилася б на газопилову хмару.

Здавалося б, що, розуміючи все це, людство зробить усе від нього залежне, щоб заблокувати будь-які можливості штучного відтворення подібних галактичних процесів у лабораторіях Землі. Однак, всупереч цьому очікуванню, суперколайдери створюються саме для того, щоб штучно відтворювати згадані процеси в земних лабораторіях.

Не має особливої потреби доводити, що практика експериментування на все могутніших суперколайдерах проблематизує прийдешню долю землян: плановані на таких суперколайдерах дослідження речовини за щільності і температури, відповідних моменту народження Всесвіту, якщо вони «вислизнуть» з-під людського контролю, міститимуть у собі ненульовий ризик загибелі цивілізації. Звідси й гамлетівське питання доби здійснення стратегії колайдингу: чи повинна наша цивілізація, яка

здійснює стратегію створення й використання усе могутніших суперколайдерів, готуватися до неминучості колайдерного колапсу? Або ж їй розумніше ігнорувати прогнозовані нині загрози колайдерного колапсу як надмірний заум інтелектуалів?

Позиція філософів науки щодо цього гамлетівського питання однаково іронічна як щодо позиції алармістів, що доводять страх потенційних суперколайдерних загроз до божевілья й параної, так і до позиції трансгуманістів, котрі відчують ейфорію щодо приголомшливого прориву вчених у світ надвисоких енергій. Філософи науки нагадують, що стратегія оволодіння сховищем надвисоких енергій суб'ядерного світу не є безпрецедентною. Дуже схожу стратегію фізики одного разу вже здійснили з величезними енергіями ядерних процесів, що відбуваються у надрах Сонця. Сьогодні ці енергії працюють на людство в ядерних реакторах атомних електростанцій, атомних криголамів, атомних підводних човнів. Віра в те, що подібному приборкуванню можна піддати й фізичні процеси у надрах нуклонів (протонів і нейтронів), спонукає фізиків-суб'ядерників споруджувати все більш могутні суперколайдери. Побудований на межі Швейцарії й Франції за участю провідних фізиків Європи Великий Адронний Колайдер не має аналогів у всій попередній історії.

Практика використання ВАК навряд чи «поставить на карту» долю нашої Планети з усією її флорою й фауною. Апокаліпсичні погрози таяться не в ньому, а в тій практиці взаємодії людства зі світом фантастично високих енергій, яку продовжать суперколайдери наступних поколінь. Проекти таких спадкоємців ВАК широко обговорюються в спільноті творців суб'ядерної фізики. З урахуванням цієї обставини неважко зрозуміти, чому увага сучасних філософів науки зосереджена не стільки на інженерних особливостях цього найпотужнішого нині суперколайдери, скільки на символізованій ним практиці взаємодії людства зі світом надвисоких енергій.

УДК 101.1.001.76(075.8)

МАКСИМЦЕВ Сергій *магістр 1 року навчання ННІ лісового і садово-паркового господарства Національний університет біоресурсів і природокористування України науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В., канд. філос. наук, доцент*

ПОВСЮДНИЙ КОМП'ЮТИНГ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Найважливішою особливістю новітнього етапу інформаційної революції є багатоплановий процес конвергенції індустрії комунікаційних технологій і індустрії обчислювальних технологій. Головним дітищем конвергенції технологій комунікації і технологій обчислювання є *«повсюдний комп'ютинг»*. В сучасній інформатиці цей термін має не одне, а багато різних значень. Метафорично кажучи, *«повсюдний комп'ютинг»* нагадує своєрідну семантичну парасольку, під якою протиборствують різноманітні семантичні значення.

Отже, в методології сучасного комп'ютерсайнс неологізм *«повсюдний комп'ютинг»* позначає не тільки те, що в спецлітературі фігурує під такими брендами, як «ubiquitous computing», «pervasive computing», а й практику створення всюдисущих інтелектуальних обчислювальних інформаційних систем, котрі допомагають людині орієнтуватися в щоденній людській рутині – в котеджі, в офісі, у лікарні, в цеху, у дорозі тощо. Соціальна суть *«повсюдного комп'ютингу»* стане більш зрозумілою, якщо врахувати наведені далі факти.

Загальновідомо, що в основі креативної діяльності будь-якого професійного, конфесійного, мовного, соціального загалу лежать знання й інтелектуальне середовище комунікації. Щось подібне до цього має місце і в такій царині «розумних» речей, яка іменується неологізмом «Інтернет речей». Однак в інтелектуальному середовищі комунікації, яке породжується взаємодією інтелектуальних речей, можуть спілкуватися не тільки речі, а й люди. Людське буття в усій його тотальності є немовби зануреним у таке інтелектуальне середовище комунікації і піддається з його боку різноманітним впливам. Перетворюючи царину фізичних, хімічних, біологічних речей на світ суб'єктів машинних комунікаційних і обчислювальних дій, практика застосування технологій інтелектуалізації породжує

феномен «повсюдного комп'ютингу», котрий здійснюється неозорим сонмом «розумних» речей без прямого втручання людей.

Сьогодні прогресуючий «повсюдний комп'ютинг» піддає тотальним апгрейдингам не тільки царину фізичних, хімічних, біологічних речей, а й нашу культуру, побут, буття людини в усій його тотальності. Масштабні гуманітарні, філософсько-світоглядні проблеми, які породжуються багатовекторним впливом «повсюдного комп'ютингу» на всі сфери креативної діяльності суперіндустріального соціуму, поки що чекають своїх дослідників.

У суперіндустріальному суспільстві «повсюдний комп'ютинг» стає важливим фактором створення комфортних умов існування не тільки для тих фахівців, які мають необхідні знання й доступ до стратегічних ресурсів, але й умови для ефективного функціонування суб'єктів машинних раціональних комунікаційних та комп'ютинг-дій, здійснюваних інтелектуальними речами в автоматичному режимі. Мірою того, як інформація про розумні матеріали, продукти, послуги людей захоплює все більшу частину інтелектуального середовища спілкування речей і людей, технології «повсюдного комп'ютингу» стають, з одного боку, своєрідними «шлюзами», котрі надають доступ до всіх видів інформаційних ресурсів, а з іншого – бар'єрами на шляху доступу до них. Прогрес індустрії технологій інтелектуалізації перетворює «повсюдний комп'ютинг» на фактор поліпшення якості людського життя в усій його тотальності.

Отже, поняття «повсюдний комп'ютинг» описує практику перероблення соціально значущої інформації, яке здійснюється не тільки людиною-користувачем персонального комп'ютера, а й міриадами суб'єктів машинних комунікаційно-комп'ютингових дій. Головне призначення такого «повсюдного комп'ютингу» – забезпечувати плавну інтеграцію практики машинних комунікаційно-комп'ютингових дій у навколишнє середовище, в якому всі речі й люди мають доступ до комп'ютерних мереж WWW (Internet) і WWG (Grid) і здатні вільно обмінюватися інформацією

УДК 130.2

ОЛЬШЕВСЬКА Дарина, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАТВІЄНКО І.С.**
канд. філос. наук, асистент

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА КОНЦЕПЦІЯ ВІЧНОГО МИРУ І.КАНТА І СУЧАСНІСТЬ

Кантівська концепція «вічного миру» і союзу держав є яскравим підтвердженням справедливості відомого положення: «Немає нічого практичнішого доброї теорії». Створена великим філософом ця концепція тривалий час вважалася втіленням прекрасного, але зовсім далека від ідеалу, створенням чистої теорії. На сьогоднішній день вона розцінюється, як проект, з яким за глибиною думки і реалізмом нічого не може бути поставлено поряд. Сучасне значення цього проекту активно обговорюється такими відомими філософами права, як Ю. Габермас, О. Гьофе, В. Керстінг, Дж. Роулс та ін. Певну увагу вченню Канта про вічний мир приділено російськими юристами і філософами (С. Алексєєв, Є. Винокуров, Н. Мотрошилова). На жаль, українські вчені залишають це питання без належної уваги. Хто читав той зрозумів, що остаточним оформленням кантівської концепції є трактат «До вічного миру» (1795), хоча окремі положення було викладено в роботах «Ідея загальної історії у всесвітньо-громадському плані» (1784), «Критика сили судження» (1790), «Про приказку...» (1793), «Метафізика звичаїв» (1797). Ідея «вічного миру» з'являється як стан звільнення від війни і впровадження панування права й законності.

Правовий громадянський устрій — необхідна умова вічного миру, а мир між народами стає необхідною умовою правового громадянського стану суспільства. Тому кантівська концепція має філософсько-правовий характер: це не роздуми над міжнародним правом, а роздуми над міжнародним правовим і мирним співтовариством.

Фундаментальними основами кантівської концепції вічного миру - це філософія права (як частина практичної філософії) з ідеєю автономії розуму і теорія суспільного договору. Вчення про

самозаконодавство чистого практичного розуму тлумачить легітимність і значущість нормативних висловлювань і законів як наслідок формування їх розумом, надання їм форми загальної значущості, як наслідок їх здатності бути загальноновизнаними. Практичний розум стикається з проблемами: 1) проблема вибору цілей, які вона встановлює для себе; 2) проблема вибору зовнішніх дій, які вона передбачає здійснити для досягнення своїх цілей. Відповідно і моральна філософія розділяється на доктрину законодавства внутрішньої свободи (етична доктрина) і доктрину зовнішньої свободи (правова доктрина). Основний закон внутрішньої свободи виражається у категоричному імперативі моральності. Основний закон зовнішньої свободи приймає форму категоричного імперативу права, який містить обмеження зовнішньої свободи людини умовами загальності, рівності й взаємності і конститує тим самим умови співіснування вільних індивідів.

Правовий закон запобігає будь-якому використанню свободи. Право розуму само по собі непридатне для розв'язання проблеми координації сумісного існування. Процесуальна природа права розуму виражається в теорії договору, який утворює правову форму суспільного існування. Взаємозв'язок права і миру виявляється в загальній тезі, що обґрунтовує теоретичну «чистоту» кантівського проекту: «Я ж зі свого боку маю довіру до теорії, яка виходить з правового принципу, що вказує, якими повинні бути відносини між людьми і державами, і яка рекомендує земним богам максимуму в усіх своїх спорах діяти так, щоб їх вчинки приводили до подібної всезагальної держави народів». У цьому положенні, яке містить категоричний імператив щодо міжнародних справ. Кант постулював не тільки здійсненність міцного довготривалого миру, а й необхідність і можливість «всезагальної держави народів». Цю сторону концепції Канта особливо часто згадують сьогодні, в епоху формування Європейського Союзу, коли мрія великого філософа, що здавалася утопічною, принаймні частково стає явною. Кантівська «чиста» теорія миру є теорією належного, тому статті договору про вічний мир не зовсім збігаються з тим, що насправді в історії було, є і певною мірою матиме місце (нещирість при укладенні договорів, утручання однієї держави в справи іншої, розходження між мораллю і політикою та ін.). Та попри те, що Кант визнавав відхилення реального досвіду від чистої теорії, він розглядав стан «вічного миру» як завдання, яке поступово вирішується і стає чим далі ближчим до здійснення. Такий характер концепції Канта разом з практичними прогнозами, що нині вже виправдалися, надає змогу зробити висновок про її дивовижний реалізм.

УДК 101.1.001.76(075.8)

ПАЛАДІН Владислав *магістр 1 року навчання*
ННІ лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент

ФЕНОМЕН ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект – метафорична назва одного з найпріоритетніших сучасних наукових напрямів, потужний арсенал теоретичних і технічних засобів якого сконцентровано на вирішенні складного комплексу актуальних проблем, які характеризуються *різним рівнем абстракції*, передусім пов'язаних з дослідженням інтелектуальної сфери людини, з моделюванням процесів її мислення, комп'ютеризацією (що стає дедалі глобальнішою) розумової діяльності. Цей комплексний напрям, який склався в лоні кібернетики, а відтак, перебуваючи під її егідою та водночас набуваючи в процесі прискореного розвитку дедалі самостійнішого характеру, став основою інформаційно-комп'ютерних технологій і систем, ефективним засобом науково-технічного та соціально-економічного прогресу, потужним рушієм історичного поступу людства.

Комп'ютери, все інтенсивніше й масштабніше перебирають на себе функції, котрі традиційно вважалися прерогативою людини як *Homo sapiens*, її мозку, через що, звісно їх почали називати інтелектуальними. У цій ситуації серед широкого діапазону голосів часто-густо лунали застережливі ноти щодо реально можливих негативних наслідків розвитку комп'ютерів у разі їх безоглядного застосування.

Кібернетика й комп'ютерна техніка, *computer science* загалом, актуалізувавши дослідження інтелектуальної сфери, радикально розширили проблемне поле цих досліджень, різко підвищили їх результативність, теоретичну й практичну значущість, що й спонукало формування нової наукової галузі, котра згодом і була означена як «*artificial intelligence*» – «штучний інтелект». Загалом штучний інтелект – це воістину одна з найактуальніших галузей сучасної науки, проблематика якої з самого її виникнення відзначається вкрай гострим полемічним характером, глибоким філософсько-світоглядним сенсом. Так, уже побіжний погляд на складні проблеми цієї комплексної галузі (теоретичні, методологічні, епістемологічні, логічні, соціальні, морально-етичні) наводить на думку про її незвичайний науковий статус, про неординарну сутність інформаційно-комп'ютерних систем і технологій (фундаментальну основу яких вона складає), їх неоднозначне бачення, сприйняття, розуміння.

Проте водночас терміни на кшталт «Штучний інтелект», «штучний розум», «машинний інтелект», «суперінтелект», «інтелектуальні системи», «інтелектуальні технології» *etc.* інтенсивно поширюються в усіх сферах людської цивілізації в планетарному вимірі.

Таким чином, проблема дослідження штучного інтелекту постає однією з найважливіших тем філософсько-світоглядних дискурсів сучасного соціуму.

УДК 101.1.001.76(075.8)

РОМАНЦОВА Катерина *магістр I року навчання*

*ННІ лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В.,
канд. філос. наук, доцент*

ЗАГРОЗИ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

У добу молекулярно-біологічної революції, особливо після шквалу революцій у генно-інженерійних науках про людину, комплекс практик біовлади зазнає подальших змін. Американський соціальний філософ Ф. Фукуяма, характеризуючи такий «матрикс біовлади» асоціює його з такими соціальними реаліями ХХ століття, як «агітпроп, трудові табори, перевиховання, фрейдизм, вироблення рефлексів у ранньому дитинстві, біхевіоризм».

За часів М. Фуко практика соціальної влади свідомо не спиралася на наукові знання про нейросоматичну структуру або біохімічну основу мозку. Не використовувала вона й знання про генетичні джерела людської поведінки. Однак в умовах молекулярно-біологічної революції, яка стрімко розгортається, особливо після появи генно-інженерійних наук про людину, виникає реальна основа для небезпечного симбіозу політики й наук про спадкову інформацію, закодовану в людських генах. Такий симбіоз породжує усе могутніші гуманотехнології, тобто технології маніпулювання біосоціальною людською природою. У цей період *матрикс практик біовлади* поступово трансформується в павутину практик тотальної біовлади, яка стає всеохоплюючою тканиною дискурсивних практик влади суперіндустріального соціуму. Підносячись над світом живих організмів, вона здійснюється за допомогою усе могутніших генно-нейро-фармакологічних, комп'ютерно-мережевих, планетарно-медійних та інших супертехнологій. Сьогодні це грандіозне узагальнення фукіанського уявлення про біовладу – уже не літературно-художня фантазія. Це – могутній інструмент реальної практики створення й перетворення незорого світу трансгенних живих істот. Саме така біовлада перетворює грандіозний «світ природних організмів» на своєрідне сховище стратегічних ресурсів суперіндустріального соціуму.

З урахуванням усього сказаного неважко зрозуміти, чому в ХХІ столітті соціальних філософів, футурологів, гуманітаріїв хвилює не стільки, скільки влада людини-творця супертехнологій над світом живого в усій його тотальності. Парадоксально, але прийдешня доля людського буття залежить не тільки від природи й генетичних механізмів спадковості, а й від того, якими знаннями про свій геном буде володіти людина, і, звичайно ж, від її морально-етичних рис. Від того, як саме наш сучасник розпорядиться знаннями про свій геном, як скористається набутою можливістю декодувати людську ДНК, реконструювати її за допомогою усе потужніших супертехнологій, тепер суттєво залежать особливості наукомісткого майбутнього.

Отже, прийдешній розвиток індустрії інжинірингів, клонінгів, сетлерингів здатен кардинально змінити природу біополітики й практику перетворення не тільки фенотипу людини, а й її генотипу в глобальному соціумі ризиків. Немає ніяких гарантій, що подібного роду зміни біополітики й практики перетворення людського геному з утилітарно-прагматичними цілями не призведуть до трагічних наслідків в еволюційній долі соціального космосу.

УДК 101.2

СКІРКАНИЧ Тарас, магістр 1 року навчання
*ННІ енергетики автоматики та енергозбереження,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – СУПРУН А.Г.,
канд. філос. наук, доцент*

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМВІДНОСИН ЛЮДИНИ І МАШИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Микола Бердяєв вважається одним з найвидатніших філософів ХХ століття. Його вважають основоположником відомих філософських напрямів екзистенціалізму та персоналізму.

У роботі «Людина і машина» М.Бердяєв осмислює наразі актуальну проблему взаємовідносин людини і машини, як одного з основних її творінь. В даній статті описується три стадії людської культури: природно-органічну, культурну, технічно машинну, а також порівнює поняття «організм» і «механізм» та вказує на трагедію їх протистояння.

Виникнення машин спростило ручну працю людей. М.Бердяєв зазначає, що не можна недооцінювати можливостей техніки та її безумовного впливу на організацію нашої дійсності. Загострюється проблема влади технізації над людським єством. В цьому сенсі техніка є небезпечною залежністю для людини. М.Бердяєв стверджує, що техніка вбиває, поглинає душу, вона не знає жалю до людини. Проблема в тому, що техніку не цікавить душа, вона привносить в наше життя комфорт, але знищує людську екзистенцію.

У своїй роботі «Людина і машина» Н. А. Бердяєв розглядає характерний парадокс: без техніки неможлива культура, але саме з нею пов'язується виникнення культури. Техніка створює нову дійсність, але вона відриває людину від природи.

Сучасна техніка є результатом винахідливості і творчої активності людини. Але у технічну епоху людина поступово замінюється машиною, техніка більше не підкоряється людині, навіть намагається повстати проти свого творця. В сучасному світі людина своїм технічним прогресом завдає шкоди природі, підриваючи основу свого природного існування.

М.Бердяєв підіймає ще одну проблему - безпеки підпорядкування сфери науки її відкриттям. Він хотів примирити дві реальності «технічну» і «органічну». Техніка здатна впливати на формування свідомості людства. Потрібно шукати шляхи звільнення від залежності людини від машин.

Трагедія полягає в тому, що людина стала настільки залежною від машин, які вона же створила, що важливішою духовності вважає комфорт та залишається самотньою. Машини поступово витісняють індивіда, і в цьому спостерігається незворотний процес цивілізації. Тільки духовний потенціал може знову повернути людину до свободи.

УДК 101.2

ЦАРИК В. магістр 1 року навчання
*ННІ енергетики автоматики та енергозбереження,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – СУПРУН А.Г.,
канд. філос. наук, доцент*

ПОЗИТИВИЗМ І ЕТАПИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Позитивізм (лат. *positivus* — позитивний) — парадигмальна гносео-методологічна установка, відповідно до якої позитивне знання може бути отримане як результат суто наукового (не філософського) пізнання. Програмно-сцієнтистський пафос позитивізму полягає у відмові від філософії

(«метафізики») як пізнавальної діяльності, що в контексті розвитку конкретно-наукового пізнання має синтетичний і прогностичний потенціал.

У філософії позитивізм — це концепція, яка зазначає, що людське мислення проходить три етапи розвитку: теологічний (релігійний), метафізичний (філософський) та позитивний (науковий). Вперше ця концепція була сформована Огюстом Контом у 30-х роках XIX століття. Позитивістський підхід відіграв значну роль у розвитку філософії науки в XX столітті продовжує зберігати свій вплив у XXI сторіччі.

Початковий позитивізм, представниками якого були Огюст Конт, Джон Стюарт Мілль, Герберт Спенсер, Еміль Літтре, П'єр Лаффітт, І. Тен, Ернест Ренан та інші, склався в 19 ст. Передумовою виникнення позитивізму був стрімкий розвиток науки: математики, фізики, хімії, біології. Теоретичним джерелом позитивізму виступало Просвітництво з його вірою у всемогутність розуму. Позитивізм також суттєво опирався на емпіризм Локка та Г'юма.

Другий позитивізм, або емпіріокритицизм, продовжує перший. Його відомими представниками були австрійський фізик Ернст Мах, німецький філософ Ріхард Авенаріус, французький математик Анрі Пуанкаре.

Третя форма позитивізму — неопозитивізм, має два різновиди: логічний (інакше — емпіричний) позитивізм і семантичний.

Сучасний позитивізм — це позитивізм, у рамках якого очікується очевидна тенденція до пом'якшення вихідного методологічного радикалізму й установка на аналітику ролі соціокультурних чинників у динаміці науки (Кун, Лакатош, Тулмін, Фейєрабенд, аналітична філософія, віденський гурток).

Проблема позитивізму є вельми актуальною в сучасній науці.

УДК 101.1.001.76(075.8)

ЧЕРВАТЮК Віктор, *магістр 1 року навчання ННІ лісового і садово-паркового господарства Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник – ГОРБАТЮК Т. В., канд. філос. наук, доцент*

ЕКЗЕСТЕНЦІЙНІ ТРИВОГИ ГЕННОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Найважливіші галузі гіпернауки – молекулярна біологія, нейронауки, геноміка, протеоміка й інші прогресуючи на базі індустрії екстремального комп'ютерингу, надають суб'єктові науково-технологічної діяльності нових ступенів свободи. Використовуючи їх, людина дістає реальну можливість перебудовувати всі рівні мегаструктури матерії – фізичний космос, біокосмос, соціокосмос, свою власну психосоматику й свою біогенетичну природу – не за завітами Бога-Творця, а так, як велять її розум, уява, мораль. Ініціатори таких стратегій віддають перевагу трансгуманістичній світоглядній орієнтації. Усі вони – прихильники того гуманізму, який подолав обмеженості новочасового гуманізму. Філософія, яку вони сповідують, виникла на хвилі ентузіазму, породженого серією сміливих зламів таких природних сховищ енергетичних, речовинних і інформаційних ресурсів, як атом, атомне ядро, молекула життя (ДНК) та ін.

Злами, про які йдеться, мають величезне екзистенціальне значення. Відкривши людині доступ не тільки до незліченних запасів стратегічних ресурсів, але й до фундаментальних першооснов світу живої матерії, вони кардинально змінили історичну еволюцію планетарного життя в усій її незорій тотальності. Утверджуючи верховною цінністю буття не Бога, а людину, філософія трансгуманізму провокує творців згаданих галузей гіпернауки здійснювати досить ризиковані проекти перетворення всього ландшафту буття живої матерії. А це означає, що ініціатори цієї стратегії тотального перетворення живої матерії вступають в ідейне протистояння з християнським дискурсом про світ життя й місце людини в ньому.

У дискурсі творців гіпернауки, котрі досліджують світ живих істот і становище Homo Sapiens'а в ньому, усі ці моральні заборони відкинуто. Прихильність ініціаторів клонінг-стратегії до світоглядних установок філософії трансгуманізму спонукає розглядати людину, яка стала творцем гіпернауки й

індустрії інфо-комп'ютерно-мережових супертехнологій, суб'єктом, який (заради забезпечення людства стратегічними ресурсами) має повне право згідно зі своєю волею перетворювати всю біблійну флору й фауну.

Усвідомлення того, що прийдешні «генно-інженерійні апгрейдинги» флори й фауни нашої планети здатні перервати еволюцію соціального космосу, сьогодні турбує не тільки християн, чие життя перебуває під владою біблійного символізму. Доля глибинних онтологічних змістів, що таяться в християнському символізмі, нині тривожить і тих інтелектуалів, які досить далекі від релігійного світорозуміння.

Доба гіпернауки додала до споконвічних загроз буттю землян, що виходять від далекого Космосу, нові загрози, котрі породжуються практикою реалізації, клонінг-стратегії, стратегії трансгенезу, стратегії апгрейдингу психосоматичної і соціокультурної природи людини. Домінуючи в добу супертехнологій, мораль трансгуманізму перетворила гени, хромосоми, молекули ДНК, стовбурні клітини й інші фундаментальні структури живих організмів на об'єкти вкрай ризикованих інженерійних маніпуляцій. Навіть утроба матерів тепер використовуються як «біофабрики», що продукують «лікарських дітей».

Отже, практика реалізації науково-технологічних мегастратегій, котрі породжуються гіпернаукою, ставить людство перед питанням, яке вже поставало перед ним на зорі християнської ери. Сьогодні це сакраментальне питання формулюється так: чи здатні інфо-комп'ютерно-мережові революції, що трясуть нині всю сферу фундаментальних досліджень, урятувати наше «суспільство ризиків», або ж увесь цей вихор революцій є лише механізмом, котрий запускає лавину соціотехнологічних процесів, здатних увергнути планетарний соціум в безодню хаосу.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ»

УДК 81'25

АВРАМЕНКО Тетяна, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – Козуб Л.С., канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ АГРАРНОГО ДИСКУРСУ

Аграрні терміни становлять суттєву складову текстів аграрного дискурсу. Специфіка перекладу термінів полягає в тому, що найважливішою умовою досягнення еквівалентності є збереження в перекладі змістовної точності одиниць, забезпечення абсолютної ідентичності понять, що виражаються термінами.

Під час перекладу аграрної термінології досить часто виникають труднощі через те, що в лінгвістичному аспекті термінам, як і іншим словам мови, притаманна багатозначність. Існує велика кількість термінів-неологізмів, ще не зафіксованих у словниках. Зважаючи на це, основна умова подолання цих труднощів полягає у детальному розумінні і аналізі явища, яке описується і передачі його ustalеними в науці термінами.

Одним із найпоширеніших і найпростіших прийомів перекладу терміна на лексичному рівні є прийом транскодування (побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу). При перекладі способом транслітерації не слід забувати й про «фальшивих друзів перекладача», транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень змісту.

Під час перекладу неологізмів транскодування зазвичай супроводжується описовим перекладом, що подається у дужках: *maceral* – мацерал (органічна складова вугілля). Застосовуючи цей спосіб перекладу, перекладач повинен переконатися, що в мові перекладу відсутній відповідник терміну, що перекладається.

Під час аналізу та перекладу аграрної термінології, простежується значна кількість лексики, що має латинське походження, й таким чином відноситься до групи інтернаціональної лексики: *bacteria* – бактерії, *diagnosis* – діагностика, *agronomia* – агрономія.

Досить поширеним є й такий спосіб перекладу термінів, як калькування (дослівний або буквальный переклад) – прийом перекладу нових термінів, коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається зазвичай перший за порядком відповідник у словнику. Наприклад: *hydrological cycle* – гідрологічний цикл; *primary production* – первинна продукція; *ecological niche* – екологічна ніша, *genetic testing* – генетичне тестування. У цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Калькування як прийом перекладу частіше простежується під час перекладу складних термінів. Воно може також застосовуватися стосовно лише одного з компонентів складного слова (терміна): *endangered species* – вимираючий вид, *functional gene* – функціональний ген. Зазначений прийом можна використовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Переклад термінів можливий і шляхом опису значення. Описовий переклад – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли простий термін замінюється в мові перекладу описовою фразою, що розриває суть терміну. Наприклад: *oviparity* – овипарність, розмноження безембріонними яйцями, *genome* – геном, весь генетичний матеріал у хромосомі.

До інших трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі аграрних термінів можна віднести: конкретизацію та генералізацію. Конкретизація значення – лексична трансформація, внаслідок якої термін ширшої семантики в оригіналі замінюється терміном вужчої семантики.

У процесі перекладу лексичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися не лише шляхом звуження значення англійських слів, а й розширення значення. Такою лексичною перекладацькою трансформацією, яка протилежна конкретизації, є генералізація.

Отже, для перекладу досліджуваної аграрної термінології найчастіше використовуються такі прийоми перекладу: транскодування, калькування, описовий переклад, конкретизація, генералізація. При цьому для запобігання труднощів, що з'являються під час перекладу аграрних термінів, виникає необхідність у більш активній роботі зі спеціальною лексикою, ґрунтовному вивченні її багатозначності, синонімії, антонімії та можливостей її перекладу.

УДК 81'25

БУЛИМА ТАМАРА, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **БІЛОУС Н.В.**, канд. філол.
наук, асистент

КОМПОНЕНТИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Окрім традиційного розподілу на мовну та культурологічну компетенції перекладача, прийнятого у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві, існують інші підходи до структурування перекладацьких компетенцій. Нприклад, згідно із тріадою професійної компетенції Ю.Лотмана, названа категорія поділяється на (а) *семіосферу* (систему знань, виражених та існуючих за допомогою різноманітних знакових систем); (б) *духосферу* (відчуття, мотивації, цінності, емоції); (в) *техносферу* (власне професійні навички, уміння, досвід). Науковець вважає, що процес професійного становлення фахівця, в тому числі і майбутнього перекладача, включає теоретико-методологічний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний етапи і ці етапи певною мірою можна ототожнити із компетенціями.

Серед компонентів перекладацької компетенції деякі дослідники, зокрема З.Ф.Підручна, називають соціально-психологічну, комунікативну і професійно-комунікативну, загально-педагогічну, наочну компетенцію у сфері спеціальності перекладача, лінгвокраїнознавчу й філологічну, творчу, дослідницьку компетенції. В структурі індивідуально-психологічних якостей «універсального фахівця» авторка наводить такі компоненти: особистісний, індивідуальний та професійний. Таким чином, професійна компетенція визначається як «інтегральна характеристика особистості, <...> що дозволяє фахівцю найпродуктивніше реалізувати себе в конкретних видах трудової діяльності, забезпечуючи стійкий ефективний характер праці, визначаючи потребу і здатність постійного саморуку, саморозвитку, самоосвіти особи».

Ми, у свою чергу, поділяємо думку Ю.Прохорова про те, що комунікативна компетенція знаходиться у гіпо-гіперонімічних відносинах з іншими видами компетенцій, тобто включає екзистенціальну, дискурсивну і текстову компетенції перекладача, як вторинної мовної особистості. Автор пов'язує названі гіпоніми компетенцій з основними складовими комунікативного процесу, а саме: реальністю, дискурсом і текстом.

Так, екзистенціальна компетенція перекладача визначає його здатність оперувати та співвідносити між собою поняття (концепти) реальної дійсності, інакше кажучи, мати уявлення про те, що він перекладає. Згідно з концепцією Ю. Прохорова, екзистенціальна компетенція охоплює цілу низку так званих субкомпетенцій, серед яких, зокрема соціальна, країнознавча, інформаційна, психологічна, технологічна, поведінкова, національно-орієнтована.

Дискурсивна компетенція передбачає усвідомлення референційної структури, принципів організації та окремих категорій дискурсу з боку перекладача і вибір оптимального способу перекладу відповідно до цих принципів. З погляду теорії комунікації та перекладознавства дискурсивна компетенція охоплює набір перекладацьких стратегій і тактик, необхідних для досягнення адекватного перекладу у відповідному підтипі дискурсу. Необхідно зазначити, що складові дискурсивної компетенції прямо залежать від типу дискурсу: особистісного або статусно-орієнтованого (буттєвого).

Зрештою, текстова компетенція безпосередньо пов'язується із текстовими жанрами, присутніми у певному типі дискурсу. Вона полягає у здатності перекладача конструювати текст перекладу відповідно до жанрових норм цільової мови, а також з урахуванням положень функціональної стилістики, лінгвістики тексту, теорії дискурсу. На думку Ю.Проخورова, перекладацькі субкомпетенції даного типу поділяються на *жанрові* (адекватне відтворення жанру тексту) та *мовні* (пошук необхідного еквіваленту на всіх рівнях мови).

Що стосується поняття мовної компетенції, ми приєднуємось до позиції О.І.Чердиченка, який наголошує на взаємозв'язку мовної компетенції та еквівалентності перекладу. За словами Олександра Івановича, мовна компетенція перекладача забезпечує еквівалентність перекладу з оригіналом на двох рівнях: (1) системному (*формальному*), що відповідає формальній еквівалентності між текстами оригіналу і перекладу; (2) текстовому (комунікативному), що відповідає функціональній (прагматичній, динамічній) еквівалентності. Отже, на першому рівні завдяки мовній компетенції перекладача досягається еквівалентність, а на другому рівні – адекватність перекладу.

УДК 81'25

ГОПАК Ірина, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – Амеліна С.М., д. пед. н.,
Професор

ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ПІДМОВИ ВЕТЕРИНАРІЇ

Перекладацький аналіз структурно-семантичних характеристик ветеринарних термінів англійської мови є актуальним і важливим для досягнення адекватності під час їхньої передачі засобами української мови. Ветеринарна термінологія – це система стандартизованих позначень, побудованих на взаємозв'язку названих понять, що виявляються в процесі комунікативної і пізнавальної діяльності у цій галузі науки.

За структурною характеристикою більша частина ветеринарних термінів є похідними. З них переважно більшість складають так звані терміни-словосполучення, а також терміни, утворені за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація, словоскладання).

Ветеринарній термінології притаманні такі особливості як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність.

На основі структурного та семантичного аналізу ветеринарної термінології можна виділити такі основні способи перекладу ветеринарних термінів:

1. Транскодування (транскрипція, транслітерація): *plasma* – *плазма*.
2. Калькування: *plasma substitute* – *замінник плазми*.
3. Описовий переклад: *taeniafuge* – *засіб, що проганяє стрічкових червів*.
4. Перестановка: *feed calculation* – *калькуляція раціону*.

УДК 81'25

КАПОРОВСЬКА Дар'я, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – Козуб Л.С., канд. філол. наук,
Доцент

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ АГРАРНИХ ТЕРМІНІВ

Стилістичними труднощами перекладу науково-технічних текстів, зокрема аграрних, українською мовою можна назвати переклад метафоричних термінів, образної та необразної фразеології, розмовні лексичні елементи та кліше, а також жанрові особливості науково-технічних текстів. Для успішного вирішення зазначених проблем та досягнення адекватності перекладу необхідно володіти знаннями та вміннями правильно застосовувати способи і прийоми перекладу лексичних елементів. У

сучасній аграрній літературі перекладачі стикаються з такою проблемою, як багатозначність термінів, наприклад:

clone – 1) потомство рослинних або нижчих організмів, що утворилося шляхом вегетативного або клітинного розмноження; 2) абсолютна копія; 3) сукупність клітин або організмів, що походять від спільного предка шляхом безстатевого розмноження (мітозів); 4) сукупність однорідних органічних молекул *dimock*.

compost – 1) компост, складене добриво; 2) ґрунтова суміш (*lizavetan*); 3) розкладена органіка.

selection – 1) вибір; 2) добір, селекція; 3) невелика ферма; 4) ділянка землі під ріллю; 5) розпізнавання; 6) фрагмент на екрані, виділений за допомогою інструментів вибірки; 7) вибрані твори; 8) відбір як процес в штучних і природних умовах *dimock*.

Для досягнення адекватності перекладу подібних термінів, потрібно враховувати їх лексичне та граматичне оточення, тобто контекст. При перекладі складних слів, або термінів використовують такі прийоми перекладу, як калькування, транскодування, описовий переклад та експлікація. Калькування – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Наприклад: *natural selecton* – природний відбір; *agricultural ecosystem* – аграрна екосистема; *agricultural activity* – сільськогосподарська діяльність.

Транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Цей прийом є рідкісним виключенням в практиці технічного перекладу. В аграрній сфері простежуються такі приклади: *culture* – культура; *ecology* – екологія; *maize* – маїс.

Експлікація (описовий переклад) – лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення даної одиниці. Експлікація є важливим і продуктивним засобом перекладу аграрних термінів, оскільки швидкий розвиток сфери сільського господарства не дозволяє багатьом термінам своєчасно знайти свої еквіваленти й закріпитися в мові перекладу. За допомогою експлікації перекладаються багатокомпонентні термінологічні словосполучення, наприклад: *integrated pest management* – комплексна боротьба із шкідниками; *contaminant* – забруднююча речовина; *overfertilization* – вносити надмірну кількість добрив.

Аналіз особливостей перекладу складних термінологічних сполучень аграрної тематики показав, що найважливішою проблемою досягнення адекватності перекладу аграрних текстів є передача вихідного змісту тексту за допомогою терміносистеми іншої мови, тобто правильне та доречне використання перекладацьких прийомів. Крім того, для досягнення адекватності перекладу, перекладач повинен володіти широким спектром знань з багатьох галузей та враховувати контекстуальний зміст тексту, що перекладається.

УДК 81'25

КОРОЛІК Іванна, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – Козуб Л.С., канд. філол. наук,
доцент

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ТЕКСТІВ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Лінгвістичний аналіз перекладу дає багатий матеріал для вирішення цілої низки проблем, зокрема, які пов'язані з прагматикою мови і мовлення. Лінгвопрагматика бере до уваги попередній комунікативний та когнітивний досвід учасників діалогу, їх стать, вік, інтереси, досвід, зв'язок з навколишнім середовищем, обставини, в яких відбувається спілкування. Прагматичні аспекти передбачають не лише відношення між мовними знаками і їх носіями, але й відносини спрямовані на забезпечення вдалої комунікації. При цьому важливе значення мають параметри і характеристики ситуації спілкування, такі як місце і час мовної взаємодії, мета і очікування комунікантів тощо.

Досліджуючи прагматичний аспект перекладу аграрних текстів важливо звернути увагу на те, які аспекти прагматики мають відтворюватись при перекладі. Так, Г. Єгер виділяє чотири прагматичних

аспекти тексту, пов'язаних з вибором мовних засобів в процесі комунікації, визначаючи їх таким чином: "Перший аспект полягає в самому рішенні створити текст у вигляді судження, питання, спонукання чи побажання... Другий аспект визначається вибором змісту тексту з урахуванням середовища та характеру комунікантів... Третій прагматичний аспект пов'язаний із способом мовного відтворення, тобто вибором мови, на якій будується текст... Четвертий тип визначається відбором конкретних мовних засобів, які володіють власними внутрішньолінгвістичними значеннями, які входять в план їх змісту" [1, с. 105].

Вивчаючи специфіку перекладу з урахуванням міжмовної комунікації В. Комісаров вказує у цьому випадку на подвійний характер перекладу як виду мовної діяльності, коли переклад виявляє подвійну прагматичну зорієнтованість. З одного боку, переклад здійснюється в межах міжмовної комунікації, а тому орієнтується на оригінал і його прагматичне завдання полягає у забезпеченні максимальної близькості між оригіналом та перекладом. З другого боку, переклад – це акт мови, прагматично зорієнтований на конкретну особу та середовище [2, с. 107].

Таким чином, прагматика перекладу охоплює проблему ставлення перекладача до своєї діяльності, його наміри, які він здійснює в процесі перекладу. При цьому ставлячи перед собою за мету досягнення адекватності тексту, перекладач може спрощувати, скорочувати чи змінювати інформацію, свідомо відмовляючись від максимальної еквівалентності.

Щодо досліджуваних аграрних текстів, то вони відносяться до групи інформаційно-термінологічних текстів, у яких виклад інформації відбувається за певними правилами. У таких текстах завжди використовуються термінологічна лексика, відсутнє емоційне забарвлення, вживаються спеціальні засоби нейтралізації авторського «я», у англійській мові для цього слугують безособові та неозначено-особові конструкції, пасив, фон теперішнього часу. Усе це надає тексту характеру об'єктивного позачасового повідомлення, яке на даний момент претендує на роль абсолютної істини.

Література

1. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык / Я. И. Рецкер. – М. : Просвещение, 1982. – 159 с.
2. Комисаров В. Н. Лингвистики перевода / В. Н. Комисаров. – М. : Международные отношения, 1980. – 166 с.

УДК 81'25

МАРКО Юлія, магістр I року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – Козуб Л.С., канд. філол. наук,
доцент

ПЕРЕКЛАД СТИЛІСТИЧНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ

Уже багато років лінгвісти цікавляться специфікою перекладу стилістично забарвлених слів, серед них В. С. Виноградов, Н. М. Шанський, А. І. Смирницький, Б. А. Ларін, О. О. Реформаторський та ін. Саме такий інтерес у перекладознавстві до лексико-стилістичних проблем перекладу зумовив актуальність вивчення даної теми для визначення шляхів адекватного перекладу зі збереженням усіх стилістичних особливостей зазначеної лексики.

На сьогодні перекладачі зазвичай використовують традиційні способи перекладу стилістично забарвленої лексики і обирають їх залежно від використаних у тексті оригіналу слів. Для прикладу, абстрактні поняття однієї мови інколи не мають таких самих загальних відповідників у іншій, тому автору доводиться обирати одне із значень, яке найбільше підходить даному тексту. До зазначених слів відноситься, наприклад, слово *labour* – 1) праця, труд; 2) робота, завдання; задача (важка), життєві справи, турботи, негоди; 3) робітничий клас, робітники, працівники, робоча сила; 4) (Labour) лейбористська партія; 5) надмірне зусилля, утрудненість; 6) пологи, а *woman in labour* – породілля; 7) продукт або результат праці.

Для того, щоб використати правильний відповідник, необхідно розуміти про що саме йдеться у реченні оригіналу, або і у всьому тексті. Окрім цього, можна також застосувати і конкретизацію понять. Наприклад, іменник *bank* позначає декілька понять навіть в одній галузі, тому і у цьому випадку необхідно правильно визначитись із варіантом перекладу: *вал, насип, дамба* чи *крутий схил*.

Щоб правильно передати стилістичне забарвлення історизмів необхідно вдаватись до різних лексичних (фонетичної, семантичної кальки – *замок Радомисль / Radomysl Castle; Кодацька фортеця / Kodak fortress*) або лексико-семантичних трансформацій (генералізації, розвитку значень, еквівалентного перекладу – *рало, плуг / plough, литаври / timrani*). Інколи перекладачі також застосовують такий прийом як дописи (*bustle – ззаду під сукню був підкладений турнюр для пишності фігури*) [1, с. 278].

Щодо жанрово-стилістичних проблем перекладу термінів, то вони пов'язані із певними відмінностями у нормах самого висвітлення інформації. Головне завдання перекладача – якнайточніше передати значення будь-якого терміна. Часто серед таких прийомів виділяють транскодування та транслітерацію, але інколи можна зіткнутись із проблемою “хібних друзів перекладача” (*list, stimulation, compositor, contribution*). Існують випадки, коли доречно використовувати калькування (*slag yard – шлаковий двір, self-loading – само завантаження*) або описовий метод (*wail – автомобіль з високими динамічними якостями*). Останній часто застосовується при перекладі новаторських термінів-неологізмів, які прийнято подавати в лапках (*Today we are all members of many global “non-place” communities. – Сьогодні ми всі є членами багатьох глобальних спільнот, що не прив'язані до якоїсь певної території*). Якщо ж жоден з цих перекладів не є допустимим, можна використати конкретизацію (*There are many points. – Існує багато таких положень.*), або навпаки, генералізацію (*The first factories were driven by water. – Перші фабрики працювали на воді.*), експлікацію та низку інших прийомів [2].

Обираючи ту чи іншу трансформацію перекладач повинен враховувати мовні реалії, що вже закріплені у культурно-історичному плані та нові реалії, з якими він ще не знайомий. Незалежно від досконалості знань тієї чи іншої мови, екстралінгвістичні знання є теж дуже важливою запорукою влучного перекладу.

Таким чином, переклад стилістично забарвленої лексики є складним багатогранним процесом. Окремі способи та прийоми перекладу доповнюють один одного, таким чином всесторонньо описуючи основний зміст будь-якого тексту. Використання декількох стилістичних прийомів надає тексту більшої яскравості та виразності.

Література

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М.: ФЛИНТА, Наука, 2012. – 376 с.
2. Головні лексичні та жанрово стилістичні проблеми науково-технічного перекладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5fan.info/marnabewjgeyfsbew.html>.
Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В'ячеслав Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.

УДК 81'25

ОВЧАРЕНКО Вікторія, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – **Амеліна С.М.**, д. пед. н.,
професор

ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ РОСЛИННИЦТВА ЛАТИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Труднощі перекладу аграрної термінології часто зумовлені тим, що, оскільки вона відображає одну з найбільш давніх і традиційних сфер виробничої діяльності людини, то містить значну кількість лексем, які можуть застосовуватись як у повсякденному спілкуванні, так і бути елементами терміносистеми аграрної підмови. У цьому випадку поняття вживається в умовах галузевої (аграрної) професійної комунікації, і, відповідно, термін виражає професійне поняття.

Поява, розвиток і становлення німецької термінології рослинництва зумовлені позамовними чинниками, і, як правило, відображає взаємодію екстралінгвістичних та інтралінгвістичних чинників. Тому можна констатувати, що німецька терміносистема рослинництва тісно пов'язана з історією загальнолітературної німецької мови та має давню історію становлення і розвитку. Основним призначенням терміносистеми рослинництва є відображення з максимальною об'єктивністю комплексу знань, накопичених у галузі виробництва продукції рослинництва.

Аналізуючи термінологію рослинництва, можна встановити, що німецькі терміни з латинськими коренями були запозичені переважно під впливом римлян, наприклад: *der Acker* (лат. *ager*) – поле, *die Rote Bete* (лат. *beta*) – буряк, *der Garten* (лат. *hortus*) – сад, *der Humus* (лат. *humus*) – гумус, *die Pflanze* (лат. *planta*) – рослина, *die Rosine* (лат. *racemus*) – родзинка, *der Rettich* (лат. *radix*) – редис. Як свідчить аналіз, близько 40 відсотків з них запозичені також українською мовою, тому їх переклад не викликає труднощів.

Аналогічним чином здійснюється переклад з німецької мови на українську тих термінів рослинництва, які утворені за допомогою словотворчих терміоелементів латинського походження, наприклад *Agrar-*, *Bio-*: *der Agrarmarkt* – аграрний ринок, *die Agrartechnik* – сільськогосподарська техніка, *die Biobeeren* – органічні ягоди, *der Bioroggen* – органічне жито. Порівнюючи вище наведені пари термінів, варто зауважити, що для успішного здійснення перекладу таких термінів перекладач потребує комбінації мовних знань, тобто знань значення словотворчих префіксів латинського походження, і тематичних знань, тобто розуміння понять у галузі рослинництва (наприклад, потрібно знати, що *Bio-* означає у цьому випадку не «біологічний», а «органічний», характеризуючи спосіб виробництва і кінцевий продукт, вирощений цим способом).

Однак, варто також враховувати, що ускладнювати переклад може омонімічність латинських термінів. Наприклад, лат. *Thymus* може означати не тільки рослину *Thymian* (кмин), а й залозу *Thymusdrüse* (тимус), тобто функціонувати у зовсім іншій терміносистемі.

УДК 81'25

ШАБЛІЙ Валентина, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – **Козуб Л.С.**, канд. філол. наук,
доцент

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ АВТОРА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Основною метою перекладу є збереження ідіостилю (індивідуального стилю), що є системою змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, яка робить унікальним втілений у цих творах авторський спосіб мовного вираження. Термін «ідіостиль» співвідносять з терміном «ідіолект», що є сукупністю всіх створених автором текстів у вихідній хронологічній послідовності.

Перекладач повинен ретельно зважувати всі деталі, щоб у перекладі не пропустити важливих елементів, які складають художню цінність твору чи індивідуальні властивості авторського стилю, ідіостилю. Разом з тим, перекладач не повинен просто копіювати всі деталі, якщо це суперечить стилістичним чи іншим нормам мови. Перекладач має право використати заміну, яка матиме приблизно такий самий ефект.

Існують основні вимоги до перекладу літератури, яким має слідувати перекладач:

1) Точність. Перекладач повинен донести до читача всі думки, висловлені автором. При цьому важливо зберегти не тільки основні положення, але також нюанси і відтінки вислову. Піклуючись про повноту передачі вислову, перекладач, разом з тим, не повинен нічого додавати від себе, доповнювати чи пояснювати автора. Це було б спотворенням тексту оригіналу.

2) Лаконічність. Перекладач не повинен бути багатослівним, його думки повинні бути викладені в максимально стислій і лаконічній формі.

3) Чіткість. Надзвичайно важливими при перекладі є чіткість викладення думок та їх зрозумілість. Слід уникати складних і двозначних зворотів, що ускладнюють сприйняття. Думка має бути викладена простою і зрозумілою мовою.

4) Літературність. Як уже зазначалося, переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови. Кожна фраза повинна звучати влучно і природно, не зберігаючи ніяких слідів синтаксичних конструкцій оригінального тексту.

Основним моментом під час роботи перекладача над текстом оригіналу є реалізація та подальше корегування великої кількості різноманітних перекладацьких трансформацій, які уможливають максимально точно відтворення інформації з урахуванням норм мови перекладу.

Усі види перетворень та трансформацій умовно узагальнюють у чотирьох основних елементарних типах: перестановка, заміна, додавання, вилучення. При їх використанні потрібно дотримуватись конкретно визначених правил.

Перекладач як спеціаліст має бути обізнаний з теоріями та принципами сучасного перекладознавства, розумітися на методиці аналізу фонові інформації, на лінгвокультурних аспектах слова, індивідуальному стилі перекладача, на відтворенні образу в поетичному перекладі, на трансформаціях у процесі перекладу, типах і функціях перекладу, функціонуванні символу у структурі тексту-джерела та цільового тексту тощо

Отже, ідіостиль є складною проблемою перекладу. Надзвичайно важливо з тексту перекладу відчутти, дізнатися ідіостиль автора, ознайомитися з картиною світу, створену у вигляді тексту. Одним з головних завдань перекладача є створення адекватного перекладу, тому що переклад – це відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми, яка досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі. Та перш ніж розпочати переклад, необхідно проаналізувати складові твору, що допоможе краще відтворити авторський задум.

УДК 81'25

ШОХА Лідія, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – **Козуб Л.С.**, канд. філол. наук,
доцент

МОВНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

Мова існує у тісному взаємозв'язку з соціальними умовами її існування. Суспільство з часом змінює мову, надаючи певним словам та виразам нового відтінку, доповнюючи та видозмінюючи їх значення. У свою чергу, мова преси відображає складні соціальні процеси, тенденції розвитку літературної мови, пропагує політичні, наукові та естетичні цінності.

Багато хто з дослідників останнім часом цікавиться особливостями використання та формування мовних одиниць у ЗМІ. При цьому особливої уваги заслуговують заголовки. Під час створення заголовка перед журналістами постає необхідність висловити максимум інформації з використанням лише мінімальної кількості мовного матеріалу. Водночас заголовок повинен бути інформативним, лаконічним та експресивним. Саме тому чітко простежується тенденція до економії мовних засобів при максимальному смислового навантаженні.

Сучасні англомовні ЗМІ досить часто використовують так звану «гру слів» – формально-смислове обігрування компонентів слова на фонетичному та словотворчому рівнях, що може викликати певні труднощі для перекладача.

Особливе місце в англомовній періодиці займають абрєвіатури та інші різноманітні новотвори. Автори зазвичай прагнуть досягти гнучкості мови, економії мовних засобів. Разом з тим, перенасичення та зловживання абрєвіатурами зазвичай ускладнює сприйняття інформації читачем.

Багато сучасних видань активно використовують просторічну лексику для досягнення «природності» мови та певного зв'язку з народом, адже у наш час лібералізації та відкритості усне мовлення має надзвичайний вплив на пресу.

Бажання бути близьким до читача виявляють й молоді журналісти, які активно використовують соцмережі для підбору аудиторії. Доволі часто вони починають використовувати слова-символи, якими на даний момент активно послуговується потенційна аудиторія.

Серед лексики, яка найбільше викликає труднощі під час перекладу є наступна: 1) жаргонізми, характерні виключно для газетних заголовків (багатозначні слова *ban, claim, crack, cut, hit, move*); 2) фразеологізми (*still up in the air* – досі у невизначеному становищі); 3) гра слів; 4) мовні кліше (*arms race* – гонка озброєнь); 5) алюзії (*Mars attacks!* – алюзія на фільм «Марс атакує!»); 6) спеціально змінені стійкі вирази.

Водночас, аби мати більший вплив на читача та привернути його увагу, друковані ЗМІ використовують запозичення з мови цільової аудиторії навіть при написанні статей на серйозні теми, такі

як політичні та економічні. Наприклад, змішування літературної та розмовної лексики (використання просторічного дієслова *sack* для позначення слово «звільнення»), вживання різноманітних скорочень, які не мають еквівалентів в українській мові та можуть на перший погляд здатися помилкою автора (*veg* – розмовна форма іменника «vegetables»), *Pootie-Poot* – фамільярне прізвисько Володимира Путіна у англомовній пресі.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна мова преси має величезний вплив на читача завдяки використанню звичних йому мовних одиниць, багато з яких взяті з повсякденного мовлення. Використання аббревіатур, новотворів, кліше, усталених виразів, фразеологізмів та алюзій, з одного боку, привертають увагу читача, викликають у нього зацікавлення, навіть інтригують його, а, з іншого боку, є джерелом суттєвих труднощів під час перекладу і потребують відповідної обізнаності від перекладача, володіння певними фоновими знаннями та вміннями.

УДК 81'25

ТАРНАВСЬКА Світлана, магістр 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – *Козуб Л.С.*, канд. філол. наук,
Доцент

ПОРЯДОК РОЗТАШУВАННЯ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Одним з важливих способів відображення і передачі змісту є порядок слів, тобто їх певне розташування, що виконує різноманітні функції та є важливим показником структури мови. Стилiстичне значення порядку слів полягає в тому, що з їх перестановкою створюються додаткові смислові відтінки, посилюється чи послаблюється смислове навантаження членів речення.

Варіативність порядку слів у реченні залежить передусім від аналітичної чи синтетичної будови мови. В аналітичних мовах, таких як англійська, порядок слів строго регламентований. В англійській мові порядок слів є визначальним, адже в цій мові відсутні відмінкові закінчення. В англійській мові, на відміну від української, також відсутні особово-родові закінчення дієслів (крім *-s* для III особи однини дієслів теперішнього часу).

Однак, слід пам'ятати, що навіть у найпростіших коротких повідомленнях вибір порядку слів тісно пов'язаний із структурою речення. Для англійської мови характерна централізація структури простого речення, що виражається у побудові речення навколо єдиного організуючого центру – підмета. Така централізованість дає змогу включати в одне просте речення два однаково важливих повідомлення, які в перекладі звичайно розділяються.

Вирішальне значення для визначення порядку слів всередині абзацу мають стилістичні норми мови, якою здійснюється переклад. Найважливішими міркуваннями при порівняннях порядку слів в англійському та українському реченнях є неможливість монотонної побудови речень в українській мові, тоді як в англійському абзаці декілька речень підряд можуть мати однакову структуру. Здійснюючи переклад необхідно урізноманювати порядок слів, щоб поряд не було чотирьох речень з підметом – особовим займенником на початку [1, с. 213].

Розглянемо речення, де при перекладі змінюється порядок головних та другорядних членів: *He gave her a stern stare. – Він суворо поглянув на неї.* Схема порядку слів в англійському реченні буде такою: підмет – присудок – непрямий додаток – прямий додаток. Схема порядку слів в українському реченні: підмет – обставина – присудок – непрямий додаток. Хоча цей порядок може варіюватися без кардинальних змін у змісті речення. Наприклад, можна поставити присудок на останнє місце або зберегти порядок, еквівалентний до оригіналу, тобто залишити його на другому місці: *він суворо на неї поглянув, він поглянув на неї суворо* [2].

В англійській мові сталий порядок слів виглядає так: підмет, присудок, доповнення і обставина. Зміна звичайного порядку слів у реченні для виділення змістової значущості тих чи інших його членів або для надання фразі особливого стилістичного забарвлення називається інверсією. Інверсія – як зміна порядку слів у реченнях у сучасних англійській та українській мовах, лише виділяє певні члени речення, акцентує на них увагу, підсилює їх значення. Це більш притаманне художньому та розмовному стилям.

Необхідно зважати й на те, що вибір того чи іншого порядку слів у кожному реченні залежить від низки факторів та різного ступеня значущості елементів речення, що пов'язано з розбіжностями мов, тому важливо бути дуже уважним при перекладі таких речень.

Отже, для того, щоб переклад був вдалим перекладач повинен вміло користуватися способами передачі стилістичних прийомів, використаних в оригіналі для того, щоб надати тексту необхідної яскравості і виразності, пам'ятаючи при цьому про вибір між прийомом копіювання оригіналу та створенням в перекладі власне стилістичного засобу, який матиме аналогічний емоційний ефект, що й текст *оригіналу*.

Література

1. Арнольд И. В. *Стилистика современного английского языка* / И. В. Арнольд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Казакова Т. А. *Практические основы перевода. Учебное пособие* / Т. А. Казакова. – СПб.: Лениздат, Союз, 2000. – 320 с.

УДК 81'25

ВОЛОКОНСЬКА ЮЛІЯ, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **БЛОУС Н.В.**, канд. філол.
наук, асистент

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА КОМПЕТЕНЦІЯ ТА ФУНКЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ

Поняття перекладацької компетенції останнім часом широко обговорюється у перекладознавстві та методиці навчання перекладу. Так, відомий український вчений, перекладач Олександр Іванович Чередниченко підпорядковує перекладацькі компетенції певним функціям перекладу, серед яких наводить комунікативну, когнітивну, креативну і захисну функції перекладацької діяльності. Наприклад, комунікативній функції перекладу як засобу спілкування відповідає мовна і культурна компетенції перекладача; когнітивна функція перекладу, яка полягає у передачі знань, співвідноситься із референційною перекладацькою компетенцією; захисна функція перекладу, що ґрунтується на необхідності захисту міноритарних мов від тиску глобальних мов у міжнародному інформаційному просторі, передбачає наявність акультураційної компетенції. Зрештою, креативна функція перекладу пов'язується зі стилістичною компетенцією перекладача, тобто вмінням застосувати жанровий потенціал та стилістичний інструментарій цільової мови.

Аналогічно розкриває функції перекладу і В.Д. Радчук, маючи на меті показати «ті орудні властивості перекладу, усвідомлення яких може допомогти студентові вивчитися на перекладача». Серед таких основоположних функцій науковець називає, зокрема комунікативну функцію, тобто усунення мовних бар'єрів; заміну першотвору на його іншомовну паралель, тобто функцію ознайомлення із оригіналом, розвитком думки у певній галузі, життям та культурою інших країн; функцію опису іншої мови (метамовну функцію буквального перекладу); функцію формування етносу і нації. В плані дослідження теологічних текстів як частини релігійного дискурсу інтерес викликає функція *автентичності*, названа паном Радчуком. Він вважає, що іноді переклад стає автентичним текстом, «що має ту саму силу і допускає одне-єдине узгоджене або канонізоване тлумачення, обов'язкове для всіх текстів різними мовами».

Інші автори, наприклад, професор Світлана Павлівна Денисова виділяє дві моделі перекладацької компетенції, характерні для процесу навчання майбутніх перекладачів у сучасній Україні: 1) підготовка «профільного фахівця», за умови якої перекладацькі компетенції формуються у конкретній галузі знань; 2) підготовка «універсального фахівця», здатного працювати у будь-якій предметній галузі.

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Аналізуючи труднощі перекладу публіцистичних текстів варто зазначити, що їх зазвичай не виникає при перекладі стандартних фразеологізмів, адже у цьому випадку перекладачі мають змогу знайти схожі за семантикою фразеологізми в рідній мові. Проте саме клішованість публіцистичного тексту викликає безліч суперечностей. Якщо певного фразеологізму у мові перекладу немає, доводиться замінювати фразеологізм варіантним відповідником (*бити байдики – to iddle, to fool around, to fritter away one's time*). Ось декілька прикладів ідіоматичних висловів і прислів'їв, що використовуються у газетно-журнальних текстах: *come what may – будь, що буде; be on the take – брати хабарі; take it or leave it – як хочете, на ваш розсуд; still waters run deep – у тихому болоті чорти водяться, an open door may tempt a saint – заборонений плід солодкий, you can take a horse to the water, but you cannot make it drink – примусово милим не будеш.*

Існує думка, що навіть незавершена до кінця фраза (коли відоме прислів'я або фразеологізм переривається і реципієнт може сам додумати його алегоричність), є менш складною для перекладу, ніж кліше. У випадку неповноти фрази перекладач здійснюючи переклад повинен також використати принцип неповноти. Складнощі може викликати і контамінація, тобто перехрещування двох фразеологізмів. У такому випадку перекладач повинен знайти еквіваленти для обох фраз і поєднати їх в одне речення [2].

Значно складнішими для перекладу є кліше, які використовуються в публіцистичних текстах і не є сталими виразами. Проблемаю є також висока аллюзивність газетно-журнального тексту. Часто журналісти вибудовують свій текст використовуючи фрагменти відомих музичних творів, книг, реклам, кінофільмів. Така інформація достатньо складна для перекладу, і серед перекладачів досі продовжуються суперечки щодо того, чи варто її передавати та коментувати, якщо широкий загал не володіє контекстом. Особливо складні випадки перекладач може прокоментувати в зносках або користуючись додаванням. Саме аллюзивність часто може призводити до того, що текст виявляється важким для перекладу [1]. Наведемо кілька прикладів з української та англійської преси: *Всеукраїнський перепис населення; "хрущовські н'ятуповерхівки"; "спальний район"; "redbrick universities"; the Ivy League; the Shadow Education Secretary; across-the-board increase; the Grape State ("Виноградний штат" – про Каліфорнію)* тощо.

Крім фразеологізмів, кліше і прихованих цитат в публіцистичному тексті дуже важливі синтаксичні компоненти. Наприклад, почергове використання довгих і коротких фраз робить текст більш динамічним, а вживання довгих речень, навпаки, розтягує текст. Короткі речення поряд з довгими і середніми можуть бути засобом виділення чогось важливого. Крім того, часто використовується інверсія і парцеляція (відокремлення частини речення).

Отже, публіцистичний стиль, як і будь-який інший стиль мови, характеризується певними особливостями, які ускладнюють переклад і становлять певні труднощі при передачі і стилістичної, і інформативної складової. Таким чином, перекладач повинен зважувати можливості збереження того чи іншого компонента повідомлення і намагатися якнайповніше досягти еквівалентності в усіх аспектах, не втрачаючи при цьому стилістичної складової, адже у публіцистиці вона відіграє важливу роль.

Література

1. Шмаков С. Я. Перевод газеты: адекватность на уровне структуры текста / С. Я. Шмаков // Коммуникативно-стилистические аспекты переводческой деятельности. – М., 1994.
2. Особенности перевода публицистических текстов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iterviam.ru/gum-nauk/translation/publicistika-perevod/>

ТИП ТЕКСТУ І СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ

Процес перекладу передбачає, що об'єктом завжди виступає текст. Проте текст розглядають не тільки як склад фонем, морфем, граматичних структур, але й як самостійне явище, що має певні ознаки. Ці ознаки вказують на тип тексту і дозволяють перекладачу обрати вірну стратегію перекладу всього тексту [1, с. 242].

Підходящі ознаки для перекладу тексту розглядаються у межах нового напрямку теорії перекладу – транслатології тексту. Головним завданням якої є розробка методики перекладацького аналізу тексту та текстової типології, орієнтованої на переклад, а також перекладацькі проблеми, пов'язаних із текстом та його типом. І теоретики, і практики перекладу усвідомили, що об'єктом перекладу є не мова та її окремі слова, а текст [2, с. 1375].

В основному уявлення про зв'язок особливостей тексту та специфіки його перекладу, що сформувалися на основі практичного досвіду, містить лише найбільш загальний поділ: науково-технічний переклад, художній переклад або ще простіше: художній переклад та нехудожній переклад. Іноді зазначаються тематичні підвиди: військовий переклад, юридичний переклад, медичний переклад, переклад інструкцій тощо. Але будь-яка тематична група текстів може складатися із цілої низки різноманітних типів: діловий лист, інструкція, наукова стаття, реклама і т. п. Типологічні ознаки цих різних текстів можуть бути підходящими для перекладу або неподходящими, і їх необхідно виявити для вибору вірної стратегії [1, с. 242].

Очевидно, що розмежування типів текстів для перекладу є важливим. Текстова типологія враховує найрізноманітніші ознаки текстів для цілей перекладу та для створення перекладацької моделі та перекладацької стратегії. Багато з текстових параметрів неподходящі для перекладу, оскільки є спільними для текстів одного типу різними мовами, вони не торкаються специфіки та автоматично входять до інваріанту перекладу. Це, наприклад, елементи архітекtonіки тексту ділового листа або інструкції. Своєчасною є класифікація типів текстів, орієнтованої на переклад, запропонована І. С. Алексеевою.

За І. С. Алексеевою трьома основними параметрами класифікації лінгвістичних типів тексту є: референціальний (здатність уявляти реальність), інтерперсональний (здатність тексту бути компонентом комунікації) та формальний (той факт, що текст є вербально структурованим утворенням) [1, с. 244]. Уявлення про певні правила створило спеціальне поняття конвенції. Під конвенціями в сучасній лінгвістиці розуміють соціально та історично обумовлені правила (або норми) побудови текстів та правила (норми) у виборі мовних засобів.

Щодо визначення транслатологічних типів текстів, дослідниця зазначає, що наявність таких ознак, як специфіка у референціальності, інтерперсональності та форми, а також стійкість цих ознак, виявляється, однак, є недостатньою для того, щоб класифікувати тексти залежно від особливостей їх перекладу [1, с. 245]. Віднесення тексту до певного лінгвістичного типу не означає, що він буде перекладатися інакше. Крім того, далеко не всі ознаки тексту у перекладі будуть передані. Тому необхідно об'єднати в одній групі тексти, в яких домінуючі ознаки збігаються – саме такі тексти будуть перекладатися однаково.

Так, базовими поняттями для транслатологічної класифікації текстів І. С. Алексеева вважає комунікативне завдання та вид інформації що передається текстом; характер джерела та характер реципієнта; об'єктивну міру перекладності тексту як вторинного [3, с. 125]. Параметр «конвенційне» не внесено до цього переліку, оскільки конвенційність тобто певні загальноприйняті правила побудови тексту, властиві усім текстам без винятку.

Визначальним серед підходящих ознак може бути визнаний склад інформації в тексті. Інші підходящі ознаки (джерело, реципієнт, ступінь перекладності) значною мірою співвідносяться із першим. Тоді, відповідно до виду домінуючої в тексті інформації, тексти підрозділяються на групи. Як

зазначає дослідниця, до груп текстів включені далеко не всі тексти, а лише ті, що зустрічаються у практиці перекладу – і письмового, і усного.

Отже, за транслатологічною класифікацією типів тексту І. Алексєєвої, тексти розділені на 4 групи: 1) примарно-когнітивні тексти (науковий, науково-навчальний, науково-популярний, оголошення, мистецтвознавчий, філософський, документи, діловий лист); 2) примарнооперативні тексти (законодавчий, релігійний, проповідь, інструкція, рецепт); 3) примарно-емоційні тексти: траурне оголошення, некролог, белетристика, публічна промова, реклама, мемуарний текст); 4) примарноестетичні тексти (художній текст, художня публіцистика [2, с. 265].

Отже, ретельне вивчення питання різноманітних підходів до визначення транслатологічних типів текстів показало, що в подальших дослідженнях доцільно користуватися класифікацією І. С. Алексєєвої, звичайно спираючись на досвід інших теоретиків та практиків перекладу.

Список використаної літератури

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение учеб. пособие / И. С. Алексеева. – 4-е изд., стер. – М.; СПб. : СПбГУ : Академия, 2010. – 368 с.
2. Alexeeva I. S. The Text as the Dominant Feature of Translation / I. S. Alexeeva // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2011. – Vol.4. – Issue 10. – p. 1384.
3. Алексеева И. С. Письменный перевод / И. С. Алексеева. – М.; СПб. : Союз, 2006. – 368 с.

УДК 81'25

БОНДАР Вероніка, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

КРИТЕРІЙ ВИБОРУ КАЛЬКУВАННЯ, ОПИСОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА ПІДСТАНОВОК У ПЕРЕКЛАДІ

Тексти є єдиним матеріалізованим свідомством здійсненого процесу перекладу та конкретним матеріалом для зіставного наукового аналізу; вони дозволяють встановити перекладацькі закономірності, способи та прийоми еквівалентної передачі різноманітної й багатопланової інформації оригіналу в перекладі. Калькування як мовне явище існує стільки, скільки існують мовні контакти, і немає в світі такої мови, в якій не було б кальок.

Дослідники відзначають, що за характером своїх словотвірних компонентів кальки нічим не відрізняються від самостійних мовних утворень даної мови і сприймаються її носіями як звичайні слова рідної мови. Вони заповнюють словникові прогалини, зберігаючи при цьому загальну структуру, граматику, орфоepію української мови. Н.Ф. Клименко в енциклопедії "Українська мова" стверджує, що багато кальок виникло в українській мові під впливом російської ще в минулі століття, а особливо в радянський період [1, с. 67]. Калька (з фр. *calque* – копія) – це слово або вираз, створене мовними засобами за зразком слів і виразів іншої мови». Цей лінгвістичний термін прижився і закріпився в багатьох мовах. Залежно від того, яка одиниця мови зазнає калькування – слово чи словосполучення, він поділяє кальки на лексичні і фразеологічні. Лексичні кальки, в свою чергу, – на словотворчі і семантичні. Традиційно у навчальних посібниках виділяють три основних типи кальок: 1) словотворчі, 2) семантичні, 3) фразеологічні.

Створення лексичних кальок здійснюється переважно за продуктивними моделями і сприяє активізації потенційних можливостей рідної мови, встановленню нових парадигматичних і синтагматичних відношень, розвитку полісемії, синонімії.

Описовий переклад – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (*wail* – автомобіль з високими динамічними якостями).

До описового перекладу ставляться такі вимоги:

- переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного неологізмом поняття;
- опис не має бути надто докладним;
- синтаксична структура словосполучення не повинна бути складною.

При застосуванні описового перекладу важливо стежити за тим, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу (термін *outscriber* має такі основні ознаки: вихід, записування і пристрій, і тому під час перекладу описовим способом потрібно зберегти всі ці головні ознаки, *outscriber* – вихідний пристрій відтворення даних).

У порівнянні з транскодуванням описовий переклад має ту перевагу, що завдяки йому досягається більша прозорість змісту поняття, позначеного відповідником неологізму. Разом з тим описовий переклад характеризується такими недоліками:

- 1) при його застосуванні можливе неточне або нечітке тлумачення змісту поняття, позначеного неологізмом;
- 2) описове словосполучення порушує таку вимогу до термінів, як стислість (а тому від них важко утворити похідні терміни).

Література:

Клименко Н.Ф. Українська мова. Енциклопедія / Н. Ф. Клименко – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 750 с.

УДК 81'25

БОРИЩУК Іванна, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

ПЕРЕКЛАД ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ ТА ПСЕВДОІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ

Поява інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів спровокована наявністю в мовах омонімів. Саме слово «омонім» походить від грецьких слів «homos», тобто «однаковий», і «onoma» ім'я. Омоніми англійської мови – це слова, однакові за звучанням, але різні за змістом (значенням). Часто омоніми плутають з омофонами та омографами, але варто пам'ятати, що це різні поняття. Омоніми – це слова однієї й тієї ж мови, що вживаються в один і той самий період її існування, тотожні між собою фонетично і графічно в усіх або в деяких своїх граматичних формах (і в усіх чи деяких фонетичних або графічних варіантах), але не мають нічого спільного у лексичних і/чи граматичних значеннях [1, с. 242]. Омографи – це слова, що пишуться однаково, незалежно від того, як вимовляються: *lead*. Омофони – слова, що вимовляються однаково, незалежно від того, як відтворюються на письмі: *rose* (*квітка*) і *rose* (минулий час дієслова «*to rise*»). Коли ми чуємо якесь слово, визначити його значення не можемо, так як за звучанням йому може відповідати кілька слів. Омонімія містить ще одну складність – почувши слово, ви не можете визначити, про що йдеться, отже, вам буде складно відшукати це слово у словнику.

Омонімія – це явище, що заперечує зв'язок значень. За твердженням Л. О. Новікова, омонімією є семантичні відношення внутрішньо не пов'язаних (немотивованих) значень, що виражаються внутрішньо не пов'язаними знаками (лексемами) і відрізняються в тексті завдяки різному контекстуальному оточенню [2, с. 209].

Омонімія простежується в загальноживаній і в спеціальній лексиці. Основними джерелами омонімії є наступні: розмежування двох або декількох значень багатозначного слова, їхня дивергенція; зміни слів, які раніше звучали по-різному, їхня конвергенція; запозичення з різних джерел, кальки.

Омоніми не виступають ані ознакою бідності мови, ані ознакою її надмірності; їх не можна розглядати як слова, які потрібно вилучити з мови. Виникнення омонімів – таке ж природне і закономірне явище, як і виникнення будь-якої іншої лексико-граматичної категорії. У художніх творах повторення слів, які однаково звучать, але є різними за значеннями, часто вживається для гри слів. У традиційній класифікації омонімів (на омографи, омофони та омоформи) увага звертається на спільність

їхньої форми, походження, значення, написання, звучання, склад, синтаксичну функцію в реченні тощо. Так, омографи у мові найчастіше називаються “графічними омонімами”.

Омографами вважаються слова з різними значеннями, що по-різному вимовляються, але є графічно однаковими. Омофони – слова, що мають однакову вимову (артикуляцію наголосу), але різне написання і лексичне значення (тобто це фонетичні омоніми). При цьому омофонічні слова можуть належати до однієї або декількох частин мови. Слова, що входять до омонімічного ряду, співвідносяться з різними граматичними категоріями й утворюють змішану групу, наприклад, за значенням: а) лексичні і лексико-граматичні омоніми; б) граматичні і лексико-граматичні омоніми; в) лексичні, граматичні і лексико-граматичні омоніми. З плином часу окремі значення слова все більше відрізняються, поступово втрачається зв'язок між ними, у результаті відбувається розпад багатозначного слова, що призводить до виникнення омонімів. Лексичні значення таких слів не залишаються незмінними – вони розвиваються. Причинами цього розвитку є життєві зміни, які відображаються у мові. Зміни життя, виникнення в ньому нових реалій і явищ часто викликають необхідність переосмислення слова, тобто зумовлюють розвиток у нього нового значення. Розпад слова на омоніми є досить тривалим і складним процесом, а тому в мові співіснують омоніми різних стадій розвитку. Крім внутрішньомовних омонімів, існують і міжмовні омоніми – слова, що в різних мовах звучать однаково або дуже подібно, але мають різне лексичне значення: українські *неділя* «сьомий день тижня», *луна* «відбиття звуку» і російські *неделя* «тиждень», *луна* «місяць».

До типу міжмовних омонімів з формально-структурними розбіжностями деякі науковці відносять омофони, омографи та омоформи: реалізувати – to realize (усвідомити; реалізувати); пробувати – to probe (досліджувати); претендувати – to pretend (прикидатися; претендувати). Саме переклад міжмовних омонімів викликає певні труднощі, оскільки вжиті в англійському оригіналі однокорінні слова, в українській мові, зазвичай, мають інше значення. Наприклад: *rent* – гроші, які людина платить за використання кімнати, будинку того чи іншого майна, що належить іншій людині, *рента* – вид прибутку з капіталу, землі, майна, що його власники регулярно одержують незалежно від заняття підприємницькою діяльністю; *complexion* – колір обличчя, *комплексія* – будова тіла; *compositor* – людина, яка підготовлює та впорядковує листівки, картинки перед їхнім друком, *композитор* – автор музичного твору. Прикладом часткових омонімів є слово *meeting*, яке далеко не завжди відповідає українському слову *мітинг*. Основне значення англійського слова – подія, на якій зустрічаються люди. Значення політичні збори є вторинним.

Література:

1. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии / О. С. Ахманова – М.: Учпедгиз, 1957. – 379 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1973. – 303 с.

УДК 81'25

БУЛКА Наталія, студентка I курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ «АГРАРНА ЕКОНОМІКА» В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Фахові терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів і одну з головних труднощів їх перекладів з огляду на свою неоднозначність, відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, а також певні відмінності процесу термінотворення в англійській та українській мовах.

А. Я. Коваленко виділяє два етапи у процесі перекладу термінів: перший – це з'ясування значення терміна у контексті, а другий – це переклад значення рідною мовою [2]. Однак пошук еквівалентів у рідній мові для перекладу термінів з іноземної мови ускладнюється тим, що терміни –

неоднозначні і в залежності від сфери знань, у якій вони вживаються, мають різні значення та дефініції. Тому далеко не завжди термін перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом. Хоча деякі термінознаки справді однозначні і не мають жодних інших значень ні в якій іншій сфері і завжди перекладаються абсолютним еквівалентом. Такі терміни як: “*economics*”, “*money*”, “*market*” мають точні відповідники в українській мові: “*економіка*”, “*гроші*”, “*ринок*”, які легко знайти у загальних словниках, не звертаючись навіть до фахових. Однак частка таких термінів у загальному термінофонді дуже незначна, тому переклад більшості спеціальних галузевих термінів не є простою заміною слова-терміна мовою оригіналу відповідним термінознаком у мові перекладу. У таких випадках переклад терміна дійсно перетворюється на переклад звичайної мовної одиниці, що є найпростішим шляхом підбирання власномовної назви до певного іншомовного наукового поняття.

Переклад спеціальної галузевої термінології, в тому числі й термінології аграрної економіки, здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Головне завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб якнайточніше передати значення кожного терміна. Одним з найпростіших лексичних способів перекладу терміна є метод транскодування. Даний прийом часто застосовується для перекладу англійських термінознаків, орфографічна система мови яких дуже відрізняється від української і передбачає, перш за все, передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення: *biopesticides* – *біонестциди*, *biosphere* – *біосфера*, *fungicide* – *фунгіцид*, *microclimate* – *мікроклімат*. Однак при перекладі способом транслітерації не слід забувати і про “*хибних друзів перекладача*”, які попри зовнішню схожість в англійській та українській мовах мають різні значення.

Терміни перекладаються за допомогою прийому калькування, тобто передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова чи фрази перекладаються відповідними елементами мови перекладу: *double helix* – *подвійна спіраль*, *biological security* – *біологічна безпека*, *food chain* – *ланцюжок харчування*, *natural selection* – *природний добір*.

Найбільш розповсюдженим лексичним прийомом перекладу фахових термінів є описовий спосіб. Він застосовується при перекладі тих понять і реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з’являтися в українському соціумі. Передача значень таких термінів можлива лише шляхом розкриття та додаткового пояснення змісту нових термінологічних одиниць. Можливими також є лексико-семантичні та лексико-граматичні прийоми перекладу. До лексико-граматичних прийомів перекладу сучасних фахових термінологічних одиниць належить метод компресії. Компресія – це більш компактне викладення думок завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. До лексико-семантичних трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, відносяться конкретизація та генералізація. Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту.

Також застосовується прийом генералізації. Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу:

Pathogen is an agent that causes disease, especially a living microorganism such as a bacterium or fungus. *Патоген – це агент, що викликає захворювання, переважно – живий організм, наприклад бактерія чи грибок.*

Отже, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння ним обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу, а також відмінних знань тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад. Саме тому перекладач і виступає в ролі міжмовного посередника, який допомагає реципієнтам отримати необхідну для них інформацію, і в той же час, укорінює нові термінологічні лексичні одиниці у словниковому складі своєї рідної мови.

Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 458 с.

УДК 81'25

ЛИСИЙ Владислав, студент 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Транслітерація, один із найбільш популярних методів перекладу власних назв, що використовується найчастіше. Це формальне побуквене відтворення лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови, на яку перекладають; буквена імітація форми слова. Транслітерація відрізняється від практичної транскрипції своєю простотою та можливістю введення додаткових знаків. Вона часто використовується при складенні бібліографічних вказівників чи організації каталогів, наприклад, коли треба зібрати в одному каталозі опис всіх творів автора іноземною мовою. Як спосіб включення іноземного слова в український текст транслітерація використовується не так часто, оскільки при транслітерації спотворюється звуковий образ іноземного імені чи назви.

Транслітерація має як переваги, так і недоліки. Переваги, звичайно ж, очевидні – письмовий варіант назви не деформується, його носій має універсальну та незалежну від мови ідентифікацію. Інколи складно відновити першу форму іноземного імені чи прізвища, дану їм в українській транскрипції, тобто з орієнтацією на звучання, а не написання (*Юнг* - *Young* чи *Jung*? *Лі* - *Leigh*, *Lee* чи *Lie*?).

Транслітерація в повноцінному вигляді в українській мові практично не використовується. Це пов'язано з тим, що в англійській, французькій, німецькій та інших мовах багато літер латинського алфавіту або змінили своє звукове значення, або сприймаються нестандартно в певних словах. Тому їхня транслітерація, якщо її проводити не послідовно, буде створювати варіанти назв, які мало або зовсім не схожі на оригінальні.

Допустимою і цілком реальною вважається практика прямого перенесення назви, тобто написання її латинськими літерами. Пряме перенесення практикувалося не часто, але інколи й воно дозволялося в спеціальних наукових текстах, в тому числі медичних. Можливе просте перенесення графічної форми імені без змін з оригінального тексту в текст перекладу. В західноєвропейських мовах власні назви, запозичені з однієї мови в іншу, зазвичай, не змінюють орфографію: так зручніше читачам, які завдяки цьому підходу можуть легко орієнтуватися в будь-яких писемних джерелах. Недолік практики прямого перенесення полягає в тому, що носії іншої мови іноді не можуть визначити за написанням, як вимовляється іншомовна власна назва. В процесі переносу імені в незмінній формі, носії мови-реципієнта нерідко нав'язують імені вимову, яка відповідає правилам читання їхньою рідною мовою. Наприклад, французи вимовляють ім'я *Моцарта* (*Mozart*) так, неначе це ім'я французького походження, - [mozar]. В англійській мові широко розповсюджене прочитання німецького імені *Munchhausen* (*Мюнхгаузен*) як [mn'to:zn].

При перекладі назв та імен нерідко застосовують метод транскрипції. Загалом, більшість назв та імен передаються з допомогою графіки, тобто способом транскрипції. Хоч власна назва має ідентифікувати предмет в будь-якій ситуації і в будь-якому мовному колективі, вона в більшості випадків має національно-мовну прив'язку. В кожному мовному колективі існує особа іншої національності. При передачі іншою мовою виникає питання: в якій мірі ці імена зберегли своєрідність тої мови, з якої прийшли. Англійський лікар та лексикограф *Peter Mark Roget*, все своє життя провів в Англії, але успадкував від батьків-французів прізвище, яке вимовляється як *Роже*. Англійці також вимовляють це прізвище на французький лад, але з характерними їхній вимові особливостями: [roʒeɪ]. Якби ми так вирішили відновити фонетичний образ цього прізвища так, як воно вимовляється в англійських країнах, то потрібно було б писати *Роужей*. Оскільки навіть в англійському середовищі це

прізвище сприймається як французьке, то українською мовою це прізвище слід передавати за правилами практичної транскрипції з французької мови, тобто *Роже*. Власна назва – це завжди реалія. В мові вона називає насправді існуючий об'єкт чи вигаданий об'єкт думки, особу чи місце, свого роду єдині та неповторні. В кожному такому імені зазвичай є інформація про локальну і національну приналежність.

Транскрибовані назви поруч з іншими реаліями є тими елементами перекладу, які зберігають певну національну своєрідність у своїй словесній звуковій формі. Іспанське слово, навіть якщо його записати кирилицею, залишається іспанським словом і не втрачає свого національного колориту. Іспанські імена *Nicolas, Andres* чи *Ana*, зовсім схожі на *Миколу, Андрія* та *Ганну*, але не стають українізованими при перекладі, а залишаються у формі *Ніколас, Андрес* і *Ана*. При перекладі з української необхідно особливо уважно ставитися до імен іноземного походження, транскрибованих українською. В цьому випадку слід намагатися відновити орфографію імені тією мовою, яка є мовою його походження.

Проблема національної мовної приналежності також пов'язана з античною і біблійною етимологією імен. Носії сучасних імен можуть асоціативно порівнюватись зі своїми тезками в історії та міфології. Виникає дилема: чи орієнтуватися на сучасну форму даного імені у вихідній мові (*Ілайджа, Рут, Хейгар*) чи на його історичний та міфологічний прототип в тому виді, в якому його було зафіксовано мовою перекладу (*Ілія, Руф, Агар*).

В процесі перекладу будь-якого тексту чи твору слід дослухатися до думки та порад самого автора. Не слід нехтувати таким важливим фактором як милозвучність. Адже застосовуючи перекладацьку транскрипцію можна отримати текст, який доволі важко прочитати швидко і без помилок. Подібних моментів перекладачу варто уникати і приймати правильні, іноді дещо суб'єктивні рішення, які суперечать встановленим правилам, але завдяки чому результат перекладу звучить природно і не викликає жодних труднощів під час відтворення вголос.

УДК 81'25

ЛІТВІНСЬКА Анастасія, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Сидорук Г.І.,
канд. філол. наук,
доцент

ІНВЕРСІЯ ТА СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тези присвячено дослідженню способів відтворення інверсії англійських художніх текстах українською мовою. Синтаксична емпфаза (синтаксична інверсія) – це виділення синтаксичними засобами певних елементів речення, змінює його структуру та відтворюється в перекладі шляхом її заміни на слово або словосполучення та введення особливих конструкцій, вибір яких залежить від того, який саме член речення потрібно виділити [1, с. 3].

Англійська мова є аналітичною, що зумовлює важливість збереження фіксованого порядку слів. Порушення усталеної послідовності членів речення, внаслідок якого певний елемент виділяється й набуває емоційності або експресивності, називається *інверсією*. Хоча в англійській мові розташування слів достатньо жорстке, все ж таки воно допускає певну гнучкість.

У деяких випадках інверсія просто надає вислову або опису більшої динамічності, напруженості, але не має емпфатичного навантаження, наприклад:

In another moment down went Alice after it, never once considering how in the world she was to get out again. – Аліса з розгону пірнула слідом за кроликом, навіть не подумавши, як буде звідти вибиратися.

Як видно з прикладу, інверсія в конструкції *down went Alice* передає несподіваність і стрімкість бігу й падіння Аліси, що, однак, важко відтворити в перекладі через синтаксичну гнучкість української мови. Адже за умови збереження дещо незвичного для англійської мови синтаксичного малюнка оригіналу, цільове речення залишається стилістично нейтральним.

Прямий порядок слів в англійському реченні може змінюватися внаслідок емпатичної інверсії, здатної увиразнювати авторську інтенцію. При перекладі українською мовою емпатичних речень з інверсією залежно від контексту зазвичай використовують лексичні (слова-підсилювачі) або синтаксичні (зміна структури речення) засоби:

At the bottom of your search for holiness is a frantic desire for notoriety. – За твоїми пошуками доброти, під твоєю любов'ю до людства, ховається шалене бажання – прославитись.

У цьому прикладі емпатичність оригіналу виражено лексичним способом шляхом введення слова-підсилювача. Слід мати на увазі, що виділення слова чи члена речення досягається й багатьма іншими факторами, як наприклад, довжина речення, пунктуація, паузи, наголоси тощо.

Hardly could we hear our own voices for the noise of the trains. – Через страшенний гуркіт потягів ми ледве чули свої голоси.

Вдаючись до трансформації – додавання підсилювача *страшений*, перекладач надолужує втрати, викликані опором іншомовного та, власне, відмінного за структурою матеріалу й адекватно відтворює емпатичний потенціал першотвору. Лексичне підсилювання в цільовому тексті може здійснюватися шляхом підвищення ступеня підсилення певної ознаки:

A very fine young man was Mr. Boyes. – Надзвичайно приємним юнаком був містер Боес.

Трапляються й такі випадки, коли за прикметником, який займає фронтальну позицію, йдуть інші конструкції: *nidmet + to be*, інвертовані питальні та еліптичні звороти, конструкції з *that's what* тощо. Слід зберегти силу впливу цих синтаксичних утворень, і, перекладаючи емфазу, відтворити спонтанність мовлення, емоційність мовця тощо. Емпатичне посилення прислівників відбувається різними засобами, одним з яких є винесення їх на початок речення:

Heavily, more heavily than ever, falls the snow. – Важко, набагато важче, ніж завжди, падає сніг.

Якщо в підрядних реченнях вжито займенник *it* у функції підмета, то він перекладається відповідним іменником, а іменник, у свою чергу, відповідним займенником: *The journey next day, short though it was, tired him. – Мандрівка наступного дня, хоча (вона) й була зовсім не тривалою, втомила його.*

Інверсія членів речення в англійській мові є дуже виразним емпатичним засобом, чого не можна сказати про українську мову. Завдання перекладача при роботі з емпатичними інвертованими конструкціями полягає у виборі таких засобів перекладу, які б якнайповніше передавали всю підвищену виразність оригіналу.

Література:

1. Аспектний переклад : [навч. тексти та завдання] / [уклад. В. Д. Бялик]. – Чернівці : Рута, 2008. – 80 с.

УДК 81'25

ПАВЛЕНКО Алла, студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Сидорук Г.І.,
канд. філол. наук,
доцент

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ (НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ)

Власні назви мають складну смислову структуру, особливу форму та етимологію, численні зв'язки з іншими одиницями і категоріями мови. При перекладі назви певна частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати прийоми їх перекладу, передача назви на іншу лінгвістичну основу може ускладнити ідентифікацію назви. Усі власні назви мають значення предметності, тобто частиною їх змісту є узагальнення існування деякого предмета (чи суті, яку ми уявляємо як предмет). Наведемо наступну класифікацію власних назв: антропоніми – імена людей; топоніми – географічні назви; теоніми

– назви божеств; зооніми – клички тварин; астрономіми – назви небесних тіл; космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв; хрононіми («квасівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями; идеоніми – назви об'єктів духовної культури; хремотоніми – назви об'єктів матеріальної культури; ергоніми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо; гідроніми – назви водоймища; етноніми – назви народів, етнічних груп [1, с. 187]. Щоб правильно писати іноземні власні назви українською мовою, необхідне знання способів їх перекладу. Власні назви транскрибуються або транслітеруються. В деяких випадках вони перекладаються. Абсолютно точних правил перекладу англійських власних назв на українську мову і навпаки ще не встановлено. Адаже повних еквівалентів на орфографічному, а тим більше на фонологічному рівні майже не буває, тому що звуки того самого класу навіть у близькоспоріднених мовах досить різняться між собою. Внаслідок цього еквівалентних трансформ на рівні звукового відтворення англійських власних назв українською мовою, і навпаки, бути не може. Тим більше, що деякі звуки нашої мови взагалі не мають відповідників у фонетичній системі сучасної англійської мови, де практично відсутня палаталізація приголосних, немає подовження приголосних, фактично відсутні прямі відповідники нашим приголосним (г, х, ц) тощо. Все це створює труднощі при передачі українських власних назв іноземними мовами. Зокрема й при відтворенні звукової (та орфографічної) форми українських особових (географічних) назв англійською мовою (як і англійських - українською) доводиться часом використовувати найближчі фонем.

Існують наступні способи перекладу власних назв: транслітерація, транскрипція, транспозиція та калькування. Досить часто для мовних одиниць, що не мають відповідника в перекладацькій мові використовують калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова, тобто складові частини слова передаються відповідними елементами перекладацької мови. Загалом більшість власних назв передаються за допомогою транскрипції (імена людей, географічні назви, прізвиська, топоніми, назви організацій, книг тощо). Проте, транскрипція власних назв з англійської мови часто становить певні труднощі. Причиною труднощів транскрипції є те, що існують значні розходження між англійською орфографією та вимовою. Іншою проблемою застосування транскрипції є відсутність в українській мові фонем, які існують в англійській мові.

Необхідність у транслітерації виникла в кінці 19 ст., коли створювалися бібліотеки, аби зробити єдиний каталог праць, написаних мовами, які базуються на кириличних, арабських, латинських та індійських системах письма.

Слово транслітерується по буквах згідно з таблицею відповідностей символів, проте при цьому не завжди відтворюється саме звучання слова в мові оригіналу, крім того, результат не завжди зручний для носіїв української мови.

Транскрипція або транскрибування полягає у фонетичній передачі назв так, як вони звучать на англійській мові. Транскрибують лише ті англійські назви, до складу яких входять специфічні голосні фонем англійської мови, які утворюються за допомогою різних звукових буквених комбінацій. У термінології транскрипція застосовується для передачі назви фірм, організацій, установ, наприклад: «*Dogan Holding*» – «*Доган Холдинг*», «*Jumbo Electronics*» – «*Джамбо Електронікс*». Назви підприємств транскодуються. Інколи до назви додається загальний іменник, який вказує на вид підприємства: «*Dow Chemical*» – «(концерн) Доу Кемікал», «*Coca-Cola*» – «(компанія) Кока-Кола». Якщо загальний елемент входить до складу назви, то він не перекладається: «*Harris Paint Company*» – «*Гарріс Пейнт Компані*», «*Sony Corporation*» – «*Соні Корпорейшн*». Зазвичай, аббревіатури у складі підприємств також транскрибуються: «*LG*» – «*Ел Джі*», «*CHC Ltd*» – «*Сі-Ейч-Сі Лімітед*». При перекладі назв організації зазвичай використовується прямий переклад, але й зустрічаються випадки транскодування: «*Federal Bureau of Investigation*» - «*Федеральне бюро розслідувань*», «*Central Intelligence Agency*» - «*Центральне розвідувальне управління*».

Транспозиція – використання однієї мовної форми у функції іншої форми – протилежної їй в парадигматичному ряді форми. У загальному значенні, транспозиція це перенесення будь-якої мовної форми, наприклад транспозиція часів (використання теперішнього часу замість минулого або майбутнього). Так при перекладі «*Queen Anne Street*» – «*вулиця королеви Анни*», королева Анна є історичною особою, і має перекладатися саме так, а не Ен, тому що це може викликати певні непорозуміння.

Калькування – перекладацький прийом, що полягає в тому, що складові частини слова або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками мовою перекладу. Цей спосіб найчастіше

застосовується: 1) при передачі значення складних слів і термінів-словосполучень, як «*Westerner*» – «Західник», «*unitary board of directors*» – «унітарна рада директорів», «*out-of-the-box thinking*» – «креативне мислення».

В більшості випадків переклад здійснюється способами транслітерації. Транскрибуються лише ті власні імена, прізвища чи географічні назви, до складу яких входять специфічні фонemi даної мови. Досі залишається не вирішеним питання відтворення деяких українських голосних звуків англійською мовою. В деяких англійських назвах з особливими орфографічними формами при перекладі українською мовою вилучаються або додаються букви. Передача деяких власних назв українською та англійською мовами має встановлюватись при співпраці лінгвістів з істориками та географами. Більшість імен королів і королев, принців і принцес, царів і цариць перекладаються за певною традицією передачі іншою мовою, або транслітеруються.

Література:

1. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову / В.І. Карабан. - Київ-Кременчук, 1999.

УДК 81'25

ТЕРЕЩЕНКО Ірина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОМИЛКОВИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Знання лексичних особливостей науково-технічної літератури є необхідною умовою, оскільки при перекладі поруч з інтернаціональними словами, що певною мірою є помічниками перекладача, доволі часто трапляються провокуючі фактори тексту, якими є «хибні друзі перекладача». Тому вивчення їх особливостей у науково-технічному перекладі саме зараз, у період становлення України на міжнародній арені та розширення її науково-технічних зв'язків з іноземними державами, грає важливу роль.

«Хибні друзі перекладача», як пише В.В. Акуленко, – це семантично розрізнена категорія слів, що включає інтернаціональну лексику (міжмовні відносні синоніми), псевдо-інтернаціональні слова (міжмовні омоніми) і міжмовні пароніми. Усі ці випадки поєднує практична обставина, яка полягає в тому, що слова, які асоціюються і ототожнюються (завдяки подібності в плані вираження) у двох мовах, у плані змісту або за вживанням не цілком відповідають, або, навіть, зовсім не відповідають одне одному [1, с. 3].

Розглянемо групи «хибних друзів перекладача»:

Інтернаціональна лексика (міжмовні відносні синоніми) — це слова, що виражають поняття міжнародного значення і існують у багатьох мовах світу (споріднених і неспоріднених), зберігаючи близьке або спільне значення й фонетико-морфологічну будову. Інтернаціоналізми можуть виступати як у ролі «справжніх друзів перекладача», так і в ролі «хибних друзів перекладача». Приклади: *англ. sport* – *укр. спорт*, *англ. football* – *укр. футбол*. Ці слова співпадають як за формою, так і за значенням і в мові перекладу існують еквіваленти для їх перекладу. Враховуючи це, переклад власне інтернаціоналізмів не створює для перекладача жодних труднощів.

Інтернаціональні слова (міжмовні омоніми) — слова обох мов, подібні за звуковою (або графічною формою), але різні за значеннями. Так, наприклад, англійське слово *mark* і українське «*марка*», цілком омонімічні в сучасному вживанні, нерідко вступають в міжмовні омонімічні відносини: так англійське слово *crab* «*краб*» і українське «*краб*» є міжмовними відносними синонімами, в той час, як слово *crab* «*дика яблуна*» і *crab* – «*незручність, невдача*» омонімічні стосовно першого англійського слова, а звідси – стосовно українського аналога [2, с. 18].

Міжмовні пароніми – це слова двох мов, подібні одне до одного за звучанням і формою, що відносяться до однієї частини мови, але здатні викликати можливі асоціації й ототожнюватися одне з одним, незважаючи на фактичну різницю в їхніх значеннях. Так, значення англійського слова *medicine* виявляється лише у властивому англійській традиції протиставленні *терапії, хірургії, стоматології, санітарії, гігієни* (зокрема вчені ступені окремо надаються в цих галузях і мають різну цінність: *Bachelor of Medicine, Bachelor of Surgery. Medicine*, окрім загального значення «*медицина*», в англійській мові означає саме терапію, тому перший з вищезгаданих ступенів перекладається як «*бакалавр терапії*». Слово ж «*медицина*» в українській мові означає сукупність наук про хвороби людини, їх лікування і попередження, і не може бути механічно уподібнене до його англійського аналога [3, с. 22].

Зміна значення слова у мові, в яку запозичується слово. Наприклад, термін *комбайн*. У момент запозичення цей термін, як і в англійській термін *combine*, стосувався лише сільськогосподарських машин, але пізніше український термін став позначати будь-яку складну машину, що виконує послідовні операції (гірський комбайн, нафтовий комбайн тощо).

Способи перекладу «*хибних друзів перекладача*»: 1. Переклад інтернаціональних слів з розбіжностями у предметно-логічному змісті. Так, англійське слово *artist* передає поняття про представника мистецтва в широкому значенні слова і, зокрема, про представників деяких конкретних видів мистецтва: 1) представник мистецтва, артист, художник взагалі: *creative artist, literary artist* тощо; 2) живописець, графік: *illustrations by the best artists*; 3) майстер своєї справи: *artist in words — майстер писати*. Розбіжності в предметно-логічному значенні нерідко пов'язані з розбіжностями в житті народу. 2. Переклад інтернаціональних слів з розбіжностями у стилістичному й експресивному забарвленні. Необхідно брати до уваги і розбіжності стилістичних характеристик. Так, англійське слово *phenomenon* (*явище*) є стилістично нейтральним, а українське – *феномен* є емоційно забарвленим і позначає надзвичайне явище. Стилiстична розбіжність робить багато слів абсолютно невзаємозамінними при перекладі. Експресивне забарвлення особливо часто виявляється в переносних значеннях: *суб'єкт, тип, фрукт, елемент, екземпляр у значенні «людина, особистість»*. 3. Переклад стилістично забарвлених загальнонаукових інтернаціональних слів викликає значні труднощі. Якщо при перекладі художньої літератури завдання перекладача полягає у рівноцінній передачі експресивної емоційно забарвленої лексики оригіналу, то при перекладі науково-технічних текстів українською мовою перекладачеві часто доводиться вдаватися до «нейтралізації», «згладжування».

Існує необхідність створення словників «*хибних друзів перекладача*» українською мовою. Особливо гостро постає дане питання перед перекладачами науково-технічної літератури, оскільки саме науково-технічним текстам властивий великий відсоток міжмовних аналогів та інтернаціоналізмів, обумовлений широкими міжмовними контактами у сфері науки й техніки.

Література:

1. Акуленко, В. В. Ложные друзья переводчика [Текст] / В. В. Акуленко. – М. : Дрофа, 1969. – 145 с.
2. Акуленко, В. В. Англо-русский и русско-английский словарь «ложных друзей переводчика» [Текст] / В.В. Акуленко, С. Ю. Комиссарчик, Р. В. Погорелова. – М. : Советская Энциклопедия, 1969. – 384 с.
3. Борисова, Л. И. Ложные друзья переводчика: общенаучная лексика [Текст] / Л. И. Борисова. – М. : НВИ - Тезаурус, 2002. – 212 с.

УДК 81'25

ЧЕРНЕНКО Ігор, студент 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

СЕМАНТИЧНА ТА ГРАМАТИЧНА СТРУКТУРА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Переклад фразеологізмів та стійких словосполучень є дуже складним і цікавим одночасно. Складність полягає в тому, що висококваліфікований перекладач повинен вміти не тільки знати і впізнавати їх в тексті чи розмові, але в той же час правильно підбирати значення відповідно до

контексту, ситуації, що склалася чи відбувається. У лінгвістиці існує безліч визначень фразеологічної одиниці, але жодне з них не знайшло загального визнання. Деякі мовознавці справедливо вважають, що визначення фразеологічної одиниці таке ж складне, як і визначення слова. Ця складність полягає насамперед у тому, що і для слова, і для фразеологізму важко встановити спільні риси, які можна було б віднести до кожного з них без винятку. Якщо ж звернутися до джерел та походження фразеологізмів, то в англійській мові вони дуже різноманітні. Умовно всі фразеологізми можна розділити на дві групи: власне англійські та запозичені. Запозичені у свою чергу підрозділяються на міжмовні та внутрішньомовні. Можна виокремити три групи фразеологізмів: 1. власне англійські фразеологічні одиниці; 2. міжмовні запозичення, тобто фразеологічні одиниці, запозичені з іноземних мов шляхом того чи іншого виду перекладу; 3. внутрішньомовного запозичення, тобто фразеологічні одиниці, запозичені з американського та інших варіантів англійської мови. англійськими зворотами, автори яких невідомі. Такі фразеологічні одиниці пов'язані зі звичаями та традиціями англійського народу, або з реаліями та історичними фактами.

В більшості своїй фразеологізми англійської мови є власне англійськими зворотами, автори яких невідомі. Такі фразеологічні одиниці пов'язані зі звичаями та традиціями англійського народу або з реаліями та історичними фактами [2, с. 6]. Кунін А.В. розробив класифікацію англійських фразеологізмів з точки зору їх походження. Він виділив наступні категорії:

- власне англійські (які він підрозділяє за часом виникнення на давньоанглійські, середньоанглійські, новоанглійські);
- запозичені (у тому числі біблеїзми, грецизми тощо).
- запозичені з американського варіанту англійської мови [2, с. 22].

Переклад фразеологізмів і стійких словосполучень – справа досить відповідальна. Іноді необхідно зберігати національний колорит й своєрідність в перекладі. Переклад позбавлений національної колористики – недопустимий. Маючи справу з перекладом фразеологічних одиниць, перекладач повинен володіти обома мовами, вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту в співставленні з можливостями мови і культури, яку перекладають. Також, важливо знати і відрізняти фразеологізми, відповідно до їх систематизації.

Застосовуючи класифікацію за співвіднесеністю фразеологізмів з певними частинами мови (так звана смислова класифікація), де в основі поділу – приналежність основного слова виразу до певної частини мови, А.В. Кунін виділив наступні розділи:

– Дієслівні стійкі поєднання: *dressed to kill, to look a sight, to wear blinkers, to wear one's heart on one's sleeve, to throw a spanner in the works, to thumb one's nose at smb., to touch bottom, to trail one's coat, to trample smb. underfoot.*

– Стійкі поєднання з прикметниками: *down at heel, (as) fresh as daisy, (as) ugly as sin, vertically challenged, bald as a coot, plane Jane, hard as nails, plastic smile, as cold as ice, too clever by half.*

– Стійкі поєднання з іменниками: *all skin and bone, a wolf in sheep's clothing, full of piss and vinegar, a wet blanket, a willing horse, with one's nose in the air, a tame cat, a bull in a China shop, one's tongue runs away with one.*

– Стійкі вирази з прийменниками: *down at heel, (as) fresh as daisy, not a hair out of place, (as) ugly as sin, bald as a coot, hard as nails, as cold as ice, to throw one's weight about, to thumb one's nose at smb., one's tongue runs away with one, to trample smb. underfoot.*

Фразеологізми це особлива мовна одиниця в перекладі. Особлива тим, що її майже неможливо перекласти дослівно. Професійний перекладач зобов'язаний знати основні способи методи перекладу

Серед запропонованих Куніним, хочеться виділити п'ять найважливіших:

1. Еквівалент. Існування в українській мові відповідного еквівалента, який за значенням, образною основою та стилістичним забарвленням відповідає англійському фразеологізму: *as quiet as a mouse* – тихий як миша; *never judge a book by its cover* – книжку по обкладинці не судять; *there is no smoke without fire* – диму без вогню не буває; *all is well that ends well* – добре те, що добре закінчується; *better late than never* – краще пізно, ніж інколи; *time is money* – час – це гроші; *all is not gold that glitters* – не все те золото, що блищить.

2. Антонімічний переклад. Передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки: *don't count your chickens before they are hatched* – курчат по осені рахують.

3. Описовий переклад. Переклад англійського обороту за допомогою передачі основного значення.
4. Комбінований переклад. Використовується в тих випадках, коли український варіант не повністю передає значення англійського фразеологізму.
5. Калькування. Використовується в тих випадках, коли в українській мові немає відповідника стилістичного обороту або в тих випадках, коли заміна його іншим образом чи безобразним оборотом не дає відповідного ефекту [1, с. 10].

Перекладач повинен занурюватись в саму глибину мови: фонетику, словотвір, морфологію, підкоряти найвищі хвилі - лексикологію, синтаксис, та, звичайно, фразеологію. Серед людей, котрі вивчають іноземну мову існує така собі приказка: якщо ти можеш влучно використовувати фразеологізми – то твої знання цієї мови – на найвищому рівні. Отже, фразеологізми – це особливі мовні одиниці, які не можна перекладати, чи розуміти дослівно. Перекладаючи стійкі словосполучення, необхідно застосовувати певні методи, дослівний переклад неприпустимий.

Література:

1. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь/Лит. редактор М.Д. Литвинова./ А.В. Кунин. – 4-е из., перераб. и доп. – М.: Рус. язык, 1984. – 944 с.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз./ А.В. Кунин. – М.: Высш.школа, 1986. – 366 с.

УДК 81'25

ЩЕРБИНА Марина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Сидорук Г.І.**,
канд. філол. наук,
доцент

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

З кожним днем все більше і більше компаній переходять на міжнародні стандарти ведення фінансової та бухгалтерської звітності, що можна пов'язати з відчутним розширенням зовнішньоекономічної діяльності. Саме вона призводить до необхідності перекладу бухгалтерських та фінансових документів. Вихід на міжнародний ринок, створення міжнародних корпорацій, залучення іноземних інвесторів, проведення міжнародних аудитів та різних статистичних досліджень, оцінкою результатів дослідження пов'язанні зі створенням величезної кількості документації, яка має перекладатися на іноземні мови.

Працюючи з перекладами документів фінансової звітності, перекладач має бути обізнаним щодо всіляких змін, які постійно відбуваються у сфері бухгалтерського обліку. Труднощі також часто виникають тоді, коли фахівець не може мислити тією мовою якою перекладає документ. На відміну від художніх або технічних текстів, переклад фінансових документів не допускає ніяких варіацій та двозначностей. Будь-яка помилка або навіть елементарна помарка у фінансовій звітності, при перекладі бухгалтерської та податкової звітності, може обернутися серйозними фінансовими втратами для компанії.

Розглянемо переклад з української на англійську мову термінів «прибуток» і «дохід». При перекладі англійською мовою термін «дохід», має такі еквіваленти як *income, revenue, receipts*. Проте, слово *income* уживається також як переклад терміна «прибуток», що викликає певне непорозуміння, адже поняття прибутку й доходу, насправді, принципово різні за економічним змістом. При перекладі слова «прибуток» словник, окрім терміна *income*, дає ще шість слів. Опираючись на інформацію філологів, ми можемо перекладати термін «прибуток» як *income, gains, profit, return, earnings, overplus, proceeds*. Хоча навіть цим списком слів не обмежується набір показників, які ми можемо зустріти в англійській науковій літературі саме для позначення фінансового результату.

Пропонуємо дослідити ще й зворотний переклад найбільш уживаних в англomовній економічній літературі та неоднозначних у перекладі економічних понять. Майже всі терміни в англomовній економічній літературі висвітлюють значення «*прибуток*» і «*дохід*». Лише чотири терміни при перекладі визначаються або як *дохід*, або як *виручка*, це терміни *receipts*, *sales*, *proceeds* та *yield*. Решта англійських термінів мають неоднозначний переклад, який змішує поняття прибутку та доходу. Деякі слова, такі як *earnings* та *gains* мають неоднозначний переклад, цим термінам притаманні й специфічні значення. У багатьох випадках вона перекладаються як *заробітна плата*, а термін *profit* ще й як *вигода* або *користь*.

При зіставленні англійських багатокомпонентних термінів та їх українських еквівалентів відзначаються розбіжності в лексичному значенні ядерних компонентів. Так, англійська мова широко використовує іменники широкої семантики як основу для утворення термінів, що не характерно для нашої термінології, тому лексичні розбіжності неминучі при передачі значення компонента *item*: термін *non-distributable items* (статті, що не розподіляються) слід перекладати як *нерозподілений прибуток*. Або *extra ordinary items* (надзвичайні статті) – *надзвичайні прибутки і витрати* [1].

Ще одна складність часто з'являється при перекладі в світі міжнародного бізнесу під час подання звітності до установ національного значення. А саме, необхідність перекладу валютних фінансових звітів виникає у ситуаціях, коли компанія, базується в одній країні, але має більшість акцій акціонерної компанії в іншій країні. Саме за таких обставин компанія повинна вести фінансову звітність активів, розміщену в іноземній валюті. *15 серпня підприємство отримало 200 000\$. Функціональна валюта підприємства – гривня. Курс обміну долару станом на 20 жовтня: 1\$ = 21,98 грн. В звіті про рух грошових коштів, при перекладі, операція відобразиться в сумі 4 397 785 грн.*

Особливість економічних текстів полягає у тому що, виклад матеріалу має бути точним і лаконічним. А оскільки в економічних текстах наявна величезна кількість професійних термінів і визначень, то людина, що здійснює переклад економічних текстів має не лише володіти знанням мови, а й повинна бути обізнана в економіці, фінансах, бухгалтерії і т.д., це необхідно для того, щоб уникнути використання термінів, які мають певні відмінності при перекладі під час уживанні в науковій літературі і в реальній економіці. На прикладі понять «*прибутку*» й «*доходу*» в англійській мові, ми помічаємо що ці терміни переплітаються і саме ця лексична особливість (уживання даних слів при використанні в науковій літературі і в реальній економіці) не повинна змішуватися, тому що вони мають різну економічну сутність. Але і це ще не все, перекладач, при виконанні перекладу повинен бути дуже уважним та обережним не лише до слів, оскільки крім термінів у бухгалтерії та фінансовій звітності також присутня і велика кількість цифр. Економіка, сама по собі, є наукою живою і динамічною, а отже перекладач повинен стежити за усіма змінами і цікавитися останніми нововведеннями.

Література

1. [Електронний ресурс] : Деякі особливості перекладу економічних текстів
http://confcontact.com/2013_02_20/20_Stachuk.html

СЕКЦІЯ «КРАЇНОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»

УДК 811.112.

*ДДИК Тетяна, студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Зуєнко Н.О.,
канд. пед. наук.*

ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МОДАЛЬНИХ ЧАСТИНОК У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Характерною особливістю німецької розмовної мови є її емоційність. Обмінюючись репліками, співрозмовники висловлюють своє ставлення до того, про що говорять вони самі і що чують від інших учасників розмови. Під час бесіди вони не обмежуються вимогою інформації і повідомленням її. Кожен прагне вплинути на співрозмовника, передати йому свої почуття і настрій, спонукати його до певних дій, викликати в нього бажану реакцію.

Вираженню емоцій і суб'єктивного ставлення до змісту висловлювання і до співрозмовника служать і лексичні засоби, зокрема, особливий клас слів — модальні частки. Інтерес сучасних лінгвістів до модальних часток німецької мови не випадковий: система модальних часток досить розгалужена. Розмовна мова без модальних часток сприймається носіями німецької мови як суха, нелюб'язна. Це знайшло своє відображення в термінології: «слова-латки» (Flickwörter), „слова-наповнювачі» (Fullwörter), «слова-приправи» (Wurzwörter), «частки, що мають забарвлення» (Abtönungspartikeln).

У найновіших дослідженнях Й.Буша, Г.Вейдта, Ю.Кривоносова, Г.Хельбіга, В.Юнга та інших, що становлять теоретичну базу даної роботи [2], особливо підкреслюється комунікативна функція модальних часток. Модальні частки не мають у німецькій лінгвістиці єдиного загально визнаного найменування, хоча дослідники останнім часом надають перевагу терміну *modale Partikeln* чи *Modalpartikeln* (Кривоносов Ю., Г.Хельбіг та ін.). Поряд з цим можна зустріти також терміни *Abtönungspartikeln*, *Würzwörter* та деякі інші (Й.Буша, Г.Хельбіг, В.Юнг), якими позначаються модальні слова (наприклад: *vielleicht*, *vermutlich*) та емоційно-експресивні частки (*doch*, *schon*, *ja* та ін.).

Дослідженню значення часток присвячена книга Г. Хельбіга і В. Кельца «Die Partikel», де автори характеризують частки як самостійну частину мови і виділяють дві групи - іллокутивні частки (*illokutive Partikeln*) і семантичні частки (*semantische Partikeln*). В іллокутивних частках (чи за іншою термінологією — модальних: *aber*, *auch*, *bloß*, *denn*, *doch* і т.д.) переважає комунікативна функція: вони виражають певні почуття, емоції, уточнюють прагматичну спрямованість сказаного, допомагають зрозуміти висловлювання як застереження, дозвіл, пораду, вимогу.

Слід зазначити, що модальні частки відносяться не до окремого слова чи словосполучення, а до всього речення в цілому. У реченні вони відіграють комунікативну роль і допомагають зрозуміти мету та наміри: про що говорить, яка емоційна оцінка змісту висловлювання, які взаємини існують між партнерами по комунікації. Модальні частки виявляють прагматичну спрямованість висловлювання. Модальна частка *wohl* у розповідному реченні може вказувати на те, що висловлення варто розуміти як вимогу, спонукання до чогось, невдоволення: *Solche Scherze unterlässt du wohl künftig*.

Отже, модальні частки німецької мови (*aber*, *auch*, *bloss*, *denn*, *doch*, *etwa*, *nur*, *schon*, *wohl* та інші) мають у різних контекстах особливі значення і використовуються переважно в діалогічному мовленні для вираження емоційності висловлювання, але їх лексичне значення не завжди визначається чітко.

НОВІЧЕНКО Агата, студентка 2 курсу
 механіко-технологічного факультету
 Національний університет біоресурсів
 і природокористування України
 Науковий керівник – **Зуєнко Н.О.**,
 канд. пед. наук.

СЕМАНТИЧНІ ОЗНАКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДЕРИВАТИВ (на матеріалі німецької мови)

До числа найважливіших особливостей мови, які забезпечують її функціонування, належить також і здатність до варіювання. Найбільш яскраво у порівнянні з іншими системами мови ця особливість проявляється в семантиці, в тому числі і фразеологічній.

Фразеологія (від грецького *phrasis* – вираження, *logos* – вчення) – розділ мовознавства, в якому вивчаються лексично неподільні поєднання слів. Фразеологією називають також сукупність властивих мові усталених зворотів і висловів. Одиниця фразеологічної системи називається фразеологізмом (лексико-граматична єдність двох і більше граматично оформлених компонентів).

Особливості фразеологізму: лексичне значення виражається сполученням кількох слів, значення фразеологізму єдине; характеризуються стійкістю граматичних категорій. Фразеологічні зрощення — стійкі, неподільні словосполучення, зміст яких не виводиться із значень слів, що входять до фразеологізму. Фразеологічні єдності — семантично неподільні і цілісні. Фразеологічні сполучення — стійкі мовні звороти, в яких один із компонентів має самостійне значення, що конкретизується у постійному зв'язку з іншими словами: *die Augenbrauen zusammenziehen* – *насунути брови*, *die Kraft nehmen* – *позбавити сил*, *das Wort ergreifen* – *брати слово*.

Поширене варіювання – в багатьох фразеологічних одиницях (ФО) існують варіанти компонентів, які в своїй більшості зафіксовані в різних лексико-фразеологічних джерелах, напр. *über den Berg sein* – «подолати труднощі, побороти більшу частину труднощів».

Заміна компонентів відбувається на основі семантичних механізмів взаємодії між значенням ФО в цілому і тим варіюючим, який входить до її складу. Фундаментом такої заміни є мовне значення одиниці.

Варіювання треба розуміти як зміну одиниці мови, яка відбувається під час її актуалізації у мовленні. У випадку формування нових потенційних значень діахронний семантичний інваріант складає незмінне, основне значення, а варіювана частина – нові значення, які несуть відображення зміни інтенсивності ознаки. У значенні багатьох ФО було знайдено декілька семантичних змін одночасно. Найбільш частотними було виявлено сполучення, зміна кількості значень, напр. *Bescheid wissen* – *mit der Sache*, *an einem Orte bekannt sein* – *er weiß Bescheid*.

Отже, варіювання та інтенсивність ознаки ФО – це семантичні ознаки фразеологічних дериватів, об'єктивні процеси, за допомогою яких відбувається розвиток фразеології, а разом з тим і мови в цілому, поява нових ФО-дериватів як наслідок фразеологічної деривації.

СОРОКА Ольга, студентка 3 курсу
 факультету тваринництва та водних біоресурсів
 Національний університет біоресурсів
 і природокористування України
 Науковий керівник – **Зуєнко Н.О.**,
 канд. пед. наук.

СЛОВА – РЕДУПЛІКАТИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Створення слів шляхом редуплікації є продуктивним типом словотвору майже всіх мов світу. Слова повтори складають самостійний підтип словотворення і є способом творення слів. Завдяки

редуплікації створюються нові лексичні одиниці, граматичні форми та стилістичні варіанти. У лінгвістичній літературі для позначення даного процесу використовуються різні терміни: подвоєння, повтор, парне сполучення, гемінація, редуплікація, дуплікація. У словниковому складі сучасної німецької мови є близько двох тисяч слів унікальної структури – «редуплікати».

У своїй більшості редуплікати - це здвоєні вигуки або звуконаслідувальні слова, які належать здебільшого до іменників, рідше до дієслів і прикметників. Головна особливість редуплікатів – їх фонетична структура: у словах є два, рідше три і навіть чотири склади ідентичного звукового складу, нерідко з типовим для німецької мови чергуванням голосного (аблаутом): *der Bimbam, der Schnickschnack, der Zickzack*.

Принцип редуплікації – об'єднання слів різних типів, різного походження, різної семантики. Основні групи редуплікатів складають: здвоєні вигуки – команди тваринам, «дитячі слова»; звуконаслідувальні вигуки, «магічні» слова і повнозначні іменники та прикметники різної семантики.

Команди тваринам – слова найдавнішого походження. Вони поділяються на два семантичних комплекси – зманити і прогнати. Мовна форма сучасних звертань до тварин певною мірою зберігає ці риси: *tuck-tuck* – приманка курей, *dlidli* – приманка гусей, *ps-ps* та *sch-sch* – звертання до собак, *musch-musch* – до котів. Ці найдавніші слова мало змінилися, більша частина команд має невелику сферу поширення, обмежену місцевими говірками.

Дитячі слова – лексика, наближена до мовних можливостей немовлят, точніше, слова, «привиті» дітям дорослими. Дійсний лепіт немовлят містить серед інших звуків і редупліковані структури. *Wehweh*: говорять про те, що болить (подряпина, забиття), *winke, winke* говорять, коли махають рукою на прощання. Порівн.: «*Mach winke winke!*». Ряд «дитячих слів» побудований на звуконаслідуванні: *der Wauwau* «собака», *der Kikeriki* «півень».

«Магічні» слова відрізняються своєю «таємничістю», це слова незрозумілі, ритмізовані, слова, здатні здійснити диво, відвести «нечисту силу» і т. д. Деякі слова можна зустріти у казках, у лялькових виставах.

Редупліковані іменники мають більш чи менш тісний зв'язок із словами, що їх мотивують. Так, слово *der Krimskrams* «всяка всячина» прозоро пов'язане із словом *der Kram* приблизно такого ж значення, *der Krickelkrakel* «каракулі», пов'язане з дієсловом *krickeln* «нашкрябать».

Але серед редуплікатів зустрічаються слова, які не пов'язані із звуконаслідуванням, не пов'язані з іншими словами – етимонами. Такі як *das Piparo, das Remmidemmi*. Редуплікат *das Piparo* - стилістично знижене слово, яке приблизно означає «непотрібні дрібниці». Можна помітити, що багато редуплікатів – *das Kenkemenke, das Remmidemmi, der Krimskrams* і інші означають збірні поняття із незрозумілими, розмитими межами.

Отже, редупліковані слова можна зустріти і в українській мові, вони характерні для всіх вищезгаданих груп лексики. Тільки у деяких випадках можна підібрати еквіваленти мовах: *eiaroreia* – «баю-бай», *das Techtelmechtel* – «шури-мури». Як правило, слова-редуплікати тим, хто вивчає іноземну мову, невідомі, хоча вони найвищою мірою відтворюють національну специфіку.

СЕКЦІЯ «ФРАНЦУЗЬКА МОВА У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ЄВРОПИ»

УДК 811-027.511

BOIKO Halyna, étudiante de la II année
de la faculté des technologies alimentaires
et de gestion de la qualité de la production
du complex agro-industriel
Superviseur scientifique – **Musiichuk S.M.**,
PHD en pédagogie

EFFETS DE LA MONDIALISATION SUR LES LANGUES ETRANGERES

Envisager les effets de la mondialisation sur les langues, c'est d'une part prendre conscience que cette diversité est énorme, encore aujourd'hui, et d'autre part, c'est voir aussi se profiler à l'horizon – à plus ou moins grande échéance – le spectre redouté de l'uniformisation et de la langue unique : l'anglais.

Si nous regardons l'ensemble des langues du monde, nous pouvons essayer de déterminer lesquelles sont le plus parlées. Lorsqu'on utilise pour critère les langues parlées par plus de 100 millions d'habitants, on trouve par ordre décroissant : le chinois, l'anglais, l'hindi, l'espagnol, le russe, l'arabe, le bengali, le portugais, le malais, l'indonésien et le français. Bien qu'il soit très difficile de calculer le nombre de locuteurs d'une langue, nous considérons qu'il y a 1,3 milliard de personnes qui parlent chinois et 129 millions qui parlent français. Cela n'est pas beaucoup, mais nous avons un avantage. Si nous considérons les langues officielles, c'est-à-dire les langues qui sont parlées par un certain nombre de pays, l'anglais arrive en premier, dans 45 pays ; le français, en deuxième, dans 39 pays. L'arabe vient en troisième position avec 21 pays ; l'espagnol en quatrième position avec 20 pays ; le portugais, en cinquième position, avec 7 pays. Il est intéressant de rappeler que l'anglais et le français coexistent en tant que langues coofficielles dans 5 pays : le Cameroun, le Canada, l'île Maurice, les Séchelles et le Vanuatu. Dans l'ensemble des langues du monde, le français et l'anglais ont cette particularité d'exister sur les cinq continents.

Dans l'Union européenne, il y a actuellement 20 langues officielles de travail. Le français a ses chances sur le plan international, en raison des chiffres que je viens d'évoquer. Certaines langues ont été importantes pour des raisons religieuses : le sanskrit, l'hébreu, l'arabe ; pour des raisons culturelles : le grec classique. Le latin a joué d'une grande expansion territoriale avec l'Empire romain. Pour les relations diplomatiques, le français s'utilise jusqu'aux XVIIIe et XIXe siècles, et bien sûr l'anglais, pour notre siècle. Cette langue, qui est en train de nous envahir, comprend malgré tout un vocabulaire d'origine français pour plus de la moitié. Pourtant il ne faut pas avoir peur de l'anglais, surtout parce que la résistance s'organise. Si l'on regarde l'internet, nous pouvons, par exemple, nous rendre compte qu'à ses débuts, il était composé à 99 % d'anglais. Aujourd'hui, il ne l'est plus qu'à 70 %. Nous pouvons donc recommencer à vivre.

Le français est de moins en parlé à travers le globe; chaque jour, il perd des positions face à l'anglais. Les instances créées pour asseoir ses positions, comme la Francophonie, ne semblent pas suffisantes pour contrer l'hégémonie de la langue de Shakespeare et de Bill Gates. Pourtant, dans un contexte de «choc des civilisations» en proie à de multiples affrontements et à de nombreuses recompositions, la langue française a un rôle à jouer et au-delà une vision du monde à promouvoir.

УДК 811: 305

КОТКО Анастасія, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мусійчук С. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Питання співвідношення мови та гендеру привернули увагу дослідників у 70-х роках ХХ століття. Гендерний фактор, який враховує природну стать людини та її соціальні “наслідки”, є однією з

основних характеристик особистості й впродовж усього життя впливає на свідомість людини, а також на її мовленнєву компетенцію та спілкування з іншими людьми. Слід сказати, що гендерний статус і, відповідно, гендерно обумовлені моделі поведінки визначаються не природою, а “конструюються” суспільством.

Поняття “gender” було введено в науковий обіг в кінці 60-х – на початку 70-х років двадцятого століття і спочатку використовувалося в історичній, соціологічній, психологічній науці. Згодом це поняття почали використовувати й у лінгвістиці. Слід згадати роботу психолога Р.Унгера “Рedefініція понять стать і гендер”, де він запропонував використовувати слово sex тільки стосовно спеціальних біологічних аспектів людини, а термін “гендер” тільки при обговоренні соціальних, культурних і психологічних аспектів, які стосуються рис, норм, стереотипів, ролей, що вважаються типовими й бажаними для тих, кого суспільство визначає як жінок або чоловіків. Гендер не є монолітною категорією, яка робить усіх жінок одними і тими ж, а, швидше, позначає позицію субординації (тобто гендер – категорія соціальної стратифікації). У результаті науковець робить висновок про те, що гендер – це своєрідна система взаємопов’язана з іншими владними стратифікаційними категоріями. Таким чином, гендер стає частиною складної мережі владних компонентів, які впливають на процес спілкування рідною мовою.

До перших досліджень в області гендерної лінгвістики можна віднести дослідження Т.Б. Крючкової. Вона вивчала особливості письмових текстів, які були написані жінками та чоловіками, аналізувала й статистично фіксувала вживання певних частин мови. Автор виявила, що в жіночих текстах переважають займенники і частки, а в чоловічих – іменники. Крім того, жінкам більше властиві фактичні мовленнєві акти, вони легше змінюють тему й змінюють ролі в процесі комунікації рідною та іноземною мовами. Чоловікам важче змінити тему спілкування, оскільки вони занадто захоплюються однією темою, концентрують усю увагу на ній і не реагують на інші репліки, які звучать під час розмови.

А.А. Вейлерт, досліджуючи спілкування іноземною мовою на основі гендерного підходу, виявив у мовленні дівчат велику частоту вживання дієслів і прийменників. Також було зазначено, що дівчата мають більш багатий лексикон. А.А. Вейлерт встановив, що юнаки під час спілкування іноземною мовою частіше вживають прикметники, прислівники та абстрактні іменники. Крім того, часто одні й ті ж слова мають негативне значення для жінок, у той час як для чоловіків дані слова означають щось позитивне.

Лінгвіст Є.С. Гриценко досліджував особливості дискурсу студентів у ВНЗ під впливом гендеру. Він зазначав, що дівчата часто використовують у комунікації приклади конкретних випадків із особистого життєвого досвіду або найближчого оточення. Крім того, науковець виявив, що у мовленні юнаків переважають термінологічність, тяжіння до точних визначень понять та предметів. Великий вплив на спілкування хлопців також має і фактор професії, що виявляється у використанні експресивних засобів мовлення. Крім того, проблемою гендерної парадигми та її особливостями займався і Є.І. Горошко. Є.П. Ільїн розглядав урахування психічних та фізіологічних особливостей юнаків та дівчат під час спілкування англійською мовою [5, с. 75].

Проаналізувавши дослідження науковців, можна зробити висновок, що гендерні особливості впливають не лише на поведінку людей, а й на комунікацію іноземною мовою. Відмінності у спілкуванні іноземною мовою дівчат та юнаків визначаються їхніми гендерними особливостями, а також статусом у певному суспільстві чи групі.

УДК 811.161.2: 811.161.1-027.511

НІКІТІНА Олена, студентка 3 курсу
факультету аграрного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мусійчук С. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНОГО МОВНОГО ПРОСТОРУ ВІД ВТРУЧАННЯ В НЬОГО «ГЛОБАЛЬНОЇ» МОВИ

Глобалізаційні процеси охоплюють усі найважливіші сфери буття людини: соціальну, економічну, інформаційну, комунікативну, культурну тощо.

І хоча деякі вчені наголошують на тому, що глобалізація ще не стала таким всеохопним процесом і явищем, як про це пишуть останнім часом, світ досить швидко інтегрується, а це потребує теоретичного осмислення в багатьох аспектах.

Цивілізаційні інтеграційні процеси в економіці, торгівлі, культурі тощо потребують міжнародної мови як засобу спілкування світової спільноти. У лінгвістичних дискусіях про подолання мовного бар'єру здебільшого пропонувалося ввести спільну допоміжну мову, тобто перейти на глобальний білінгвізм [2, с. 84]. У ХХ столітті такою «загальносвітовою» мовою де-факто стала трансформована базова англійська мова (її звичайно називають «американською англійською»), яка швидко поширюється як друга мова насамперед у спеціальній комунікації. Деякі лінгвісти вважають американський варіант англійської мови саме тією універсальною мовою, яку можна використовувати практично скрізь і поширення якої є необхідним у добу інтеграційних процесів. Слід визнати, що на сьогодні немає альтернативи «американській англійській мові», оскільки саме вона уможливило сучасну міжнародну комунікацію. Швидкість поширення цієї мови в культурно-інформаційному просторі народів світу випереджає теоретичне осмислення цього явища науковцями, тому є потреба аналізувати вплив англійської мови на розвиток національних мов.

Усі суперечності й виклики світової глобалізації відбиваються на термінології кожної мови, оскільки цей шар лексики, з одного боку, чутливий до науково-технічних та цивілізаційних змінень, а з другого, – важливий для сучасної комунікації людей. Розвиток глобалізації інтенсифікує процес запозичання англіцизмів, тому кількість таких мовних одиниць в національних терміносистемах постійно збільшується, що викликає стурбованість термінологів щодо складу і структури національного термінофонду.

Одним із проявів впливу глобалізаційних процесів на розвиток національних мов є те, що слова і словосполучення з американського варіанта англійської мови поступово витісняють питомі одиниці й заступають їх. Науковці пишуть про експансію «глобальної» мови, зокрема, через Інтернет, що становить реальну загрозу національним мовним системам. Мовна спільнота має реагувати на це, і деякі країни подали приклад, як можна захищати національний мовний простір від втручання в нього «глобальної» мови. Так, у Франції чинний на сьогодні закон Губона 1994 року, що зобов'язує громадян країни використовувати французьку мову в усіх сферах їхнього життя і діяльності та передбачає штрафні санкції за порушення цього закону. Верхня палата французького парламенту схвалила законопроект, за яким уживання в суспільному житті англійських слів замість французьких карається великим штрафом. До законопроекту додано словник, що містить англійські слова і вирази, заборонені до вжитку у різних документах, рекламі тощо. Французьку модель захисту національної мови від появи в її системі великої кількості англіцизмів запроваджує Литва. У Німеччині, Італії, Японії та інших країнах складають списки слів з «американської англійської мови» і законодавчо вилучають їх із засобів масової інформації. В Україні проблеми національної мови, пов'язані з інтеграційними світовими процесами, ще не стали складником державної мовної політики, а є об'єктом уваги науковців.

Деякі вчені роблять акцент на унікальній можливості збереження багатьох мов світу завдяки глобалізації, що «... з небезпечної тенденції, яка могла витоптати мови, навпаки, створює для них оазиси, ми можемо сказати, що, завдячуючи Інтернету і глобальному телебаченню, відкриваються можливості для відродження і розвитку множинності мов людства, а це забезпечує нові комфортні умови для існування різних національних культур» [1]. Отже, у науковій літературі вплив глобалізації на розвиток національної культури й мови осмислюється по-різному й відповідно висловлюються протилежні погляди: від негативного оцінення глобалізаційних процесів до визнання їхнього позитивного значення для мови кожної нації. Ми вважаємо, що часовий вимір розвитку сучасних глобалізаційних процесів є недостатнім для виважених і ґрунтовних висновків про їхній вплив на національні мовні системи. Тому на сьогодні не можна розглядати лінгвістичну глобалізацію в одній площині: лише негативно (песимістично) чи позитивно (оптимістично). З одного боку, володіння англійською мовою забезпечує взаєморозуміння у світовій комунікації, що особливо важливо в добу глобалізації. З другого боку, тотальне використання англійської мови не лише впливатиме на лексичний склад та словотвір національних мов, але з часом обмежуватиме сферу їхнього функціонування. Держава має здійснювати гнучку мовну політику, щоб захистити національну мову й водночас не відокремити її від цивілізаційних процесів, які є незворотними.

Література

1. Засурский Я. Н. Глобальное информационное пространство в условиях мобильной коммуникации / Засурский Я. Н. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mediascope.ru/node/162>.

2. Кабакчи В. В. Язык мой, камо грядеши? Глобализация, «глобанглизация» и межкультурная коммуникация / В. В. Кабакчи // Язык в парадигмах гуманитарного знания : XXI век. – СПб : СПбГУЭФ, 2009. – С. 78–97.

УДК 811-027.511

ЗАБРОДСЬКИЙ Денис, студент 2 курсу
факультету інформаційних технологій
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мусійчук С. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ІНОЗЕМНІ МОВИ

Сьогодні у практиці вивчення іноземних мов у світі центральне місце посідає англійська мова. Щоправда, мови інших провідних держав також можуть стати мовою глобалізму. Приміром, іспанська мова на сьогоднішній день є однією з найрозповсюдженіших мов. Поступова ж втрата свого статусу французькою мовою, яка донедавна на міжнародній арені була мовою дипломатії, говорить про нестабільний характер мов глобалізму. Зрозуміло, що не всі мови світу мають однаковий статус: найпопулярнішими й широко розповсюдженими мовами у сучасному світі визнаються англійська, іспанська, китайська, німецька, французька, португальська, російська, арабська, гінді, урду та японська. З наведених мов державною для багатьох країн є англійська, і не випадково, що саме англійська є першою з шести офіційних мов Організації Об'єднаних Націй.

Іспанська мова, котра вважається другою за розповсюдженістю у світі мовою, найбільш популярна в Центральній та Південній Америці. З історії відомо, що іспанська мова витіснила в Центральній та Південній Америці більшість індіанських мов, та що нею спілкуються деякі народи Північної Америки. Цією мовою користуються приблизно 358 мільйонів осіб, тобто приблизно 40% населення нинішньої Європи. Якщо сюди додати і тих, хто вважає її своєю другою рідною мовою, ця цифра зросте до 417 мільйонів.

Португальською спілкуються в Португалії та Бразилії, а також у кількох країнах Африки. Цією мовою говорять приблизно 90 мільйонів осіб. Слід відмітити, що другою мовою цих регіонів є іспанська. Хоч населення Бразилії й говорить португальською, основною мовою студентів та дипломованих фахівців є іспанська.

Французька мова, окрім власне Франції та Монако, є однією з двох державних мов Канади, Бельгії, Люксембургу, Андорри та Джібуті, однією з трьох державних мов Швейцарії, Руанди, Мадагаскару, Сейшельських островів, Гаїті та, як спадщина колишньої колоніальної системи, оголошена державною мовою цілого ряду держав Західної Африки та Близького Сходу (Марокко, Алжир, Туніс, Ліван, Нігерія, Малі, Буркіна-Фасо, Гвінея, Сенегал, Бенін, Того, Кот д'Івуар, Конго, Габон, Бурунді). Цією мовою розмовляє більше 100 мільйонів осіб. Вона одна з шести офіційних мов ООН.

Російська мова, хоч і є державною мовою лише Російської Федерації та однією з двох державних мов Казахстану та Білорусі, використовується на рівні міждержавного спілкування на теренах СНД. Є однією з офіційних мов ООН.

Арабська мова є державною мовою арабських країн, а паралельно, як мова мусульманської теології, визнається і в неарабських країнах. Арабська – мова народу, розповсюдженого в першу чергу в Азії, на Близькому Сході та у Північній Африці. Є державною мовою 23 країн, нею говорить приблизно 120 мільйонів осіб. Одна з офіційних мов ООН.

Китайською, однією з найпоширеніших мов у світі, розмовляє більше мільярда осіб у світі. Вона є державною мовою Китайської Народної Республіки, а також однією з трьох державних мов Сінгапуру. Якщо популярність перерахованих вище мов пов'язана з окупацією, гегемонією носіїв цих мов у різні історичні періоди, то широка розповсюдженість китайської мови більш пов'язана з демографією. Є однією з офіційних мов ООН.

Німецька мова є державною мовою Німеччини, Австрії та однією з трьох державних мов Швейцарії та Люксембургу. Німецька також є другою офіційною мовою Європейського Союзу. Цією мовою спілкується близько 100 мільйонів осіб.

Не можна не визнати, що перераховані мови відрізняються від інших мов світу за продуктивністю використання, тобто мають певні переваги. Саме ці мови є робочими мовами переважної більшості міжнародних конференцій, симпозіумів та нарад і входять в число офіційних мов Організації Об'єднаних Націй. Майже 70% населення у світі розмовляє цими мовами. Цікаве й їх походження, приналежність найбільш популярних мов до тих чи інших мовних сімей та груп. Окрім арабської та китайської мов (арабська з семіто-хамітської, а китайська з китайсько-тибетської сім'ї), решта мов входять в індоєвропейську сім'ю. Ці мови не дуже відрізняються за генеалогією та типологічною класифікацією.

Слід відмітити, що за останні двадцять років у більшості вищих та середніх навчальних закладів у всьому світі, більшу перевагу як іноземній мові для вивчення надають англійській. В результаті цього за вказаний період інтерес до вивчення перерахованих мов зменшився через активне вивчення англійської. Цікаво, але на сьогодні тільки китайська мова у змозі конкурувати з англійською, і у багатьох країнах збільшилась кількість людей, які вивчають китайську мову як іноземну. У вищих навчальних закладах Західної Європи та Північної Америки протягом останніх десятиліть значно зросла кількість осіб, які вивчають арабську та китайську мови, а кількість людей, що вивчають російську та італійську, на порядок зменшилась. Хоча вивчення арабської та китайської мов як іноземних з практичної точки зору доволі важке, великий інтерес до цих мов пояснюється економічними та культурними мотивами, які є основними під час вибору мови для вивчення. Також варто відзначити, що цьому сприяло включення цих мов до числа офіційних мов ООН.

Зі сказаного можна зробити висновок, що набуття якоюсь мовою даного статусу найбільш залежить від впливу та сили держави, якій належить ця мова. У даний час цей статус закріплений за англійською мовою, але це не назавжди – не виключено, що в майбутньому мова якоїсь східної чи західної країни може стати мовою глобалізму.

УДК 378

ВИНОГРАДОВА Маргарита, студентка I курсу
факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РУДНИЦЬКА Н.А.**,
ст. викладач кафедри іноземної філології і перекладу

ПІДГОТОВКА ІНЖЕНЕРІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

Аграрна освіта є джерелом поповнення кадрів аграрної науки та забезпечує населення, зайняте в агропромисловому виробництві, сучасними знаннями, необхідними для економічного розвитку аграрного сектору економіки будь-якої країни. Освіта має використовувати кращі досягнення науки, технологій та інновацій. Якісна реалізація принципів вдосконалення вищої освіти, адаптація її до суспільства дозволить піднятися на рівень усвідомлення нових, необхідних сучасній людині знань і умінь.

У Законі України "Про вищу освіту" зазначені принципи міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи [1]. Саме тому важливо використовувати передовий досвід європейських країн та досягнення на вітчизняній науковій ниві, досліджувати особливості системи підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі у провідних європейських вищих школах.

Звертаючись до досвіду Франції, слід зазначити, що це, насамперед, успішна аграрна країна, у якій вища інженерна освіта аграрного профілю займає провідне місце.

На сьогодні вищі навчальні заклади системи аграрної освіти готують випускників по спеціальностях, що виходять за рамки тільки сільськогосподарського виробництва. Ця галузь освіти орієнтується на представників різних соціальних груп, на людей різного віку і з різним рівнем базових

знань. Вчені виокремлюють наступні характеристики системи професійної аграрної освіти Франції: спадкоємність, демократичність, гнучкість, багатофункціональність, поєднання наукової бази з якісною професійною підготовкою, тісний зв'язок з виробництвом, диверсифікація форм навчання, децентралізація і високий ступінь автономії навчальних закладів [7].

Сучасна вища аграрна освіта Франції спрямована на підготовку дипломованих інженерів для потреб агропромислового комплексу. Вона передбачає п'ятирічний термін навчання і розбита на цикли: підготовчий цикл (2 роки) і інженерний (3 роки). Підготовчий цикл може реалізовуватися поза учбовими закладами (у рамках підготовчих класів), але й може бути інтегрованим в учбовий курс (у приватних вищих школах). Його завданням є забезпечення міцної наукової бази для подальшого навчання студентів у рамках інженерного циклу, який у свою чергу, ділиться на дві фази: загальнопрофесійна підготовка (Bachelor of Sciences) і спеціалізація (Master of Sciences). Відмінною рисою французької моделі сільськогосподарської підготовки фахівців вищого рівня є можливість випускникам вищих сільськогосподарських шкіл і інститутів з однаковим успіхом реалізовувати як наукову, так і професійну кар'єру.[2]

Традиційно і історично вищі навчальні заклади поділяються на:

1. Вищі школи Франції – це спеціалізовані, специфічно французькі вищі навчальні заклади, які умовно вважаються четвертим освітнім етапом після дошкільної освіти, початкової та середньої.[3] Саме вони забезпечують професійну освіту найвищого рівня. Вони є надзвичайно вимогливими до рівня знань студентів. У Вищих школах навчається близько 100 000 студентів. Вони видають магістерські дипломи і забезпечують освітні курси рівня бакалавра (3 - 4 роки вищої освіти), магістра наук – MSc (4 - 5 років вищої освіти), MBA (магістр бізнес-адміністрування), спеціалізовані магістерські програми – MS (6-ий рік вищої освіти).[4]

2. Вищі інженерні школи.

У Франції існує 250 інженерних шкіл державної та приватної форми власності, які забезпечують навчання у всіх галузях інженерних наук.

Сучасний французький інженер – це, насамперед, освічений управлінець у галузі наук про живе або у сфері сільськогосподарського виробництва, переробки чи послуг. Він, безперечно, є відповідальним за розробку і втілення проектів, пов'язаних з виробництвом, навчанням, технічним супроводом, наукою і дослідництвом, якістю і охороною довкілля [8]. Залежно від типу Школи диплом може бути загальним або спеціалізованим (наприклад, у галузі агрономії, хімії, біології, інформатики та ін.) [5]

Однією з таких шкіл є відома велика європейська школа інженерів і менеджерів в області життя і навколишнього середовища, лідер в галузі природничих наук – AgroParisTech. Створена 1 січня 2007 року в результаті злиття Вищої Школи Сільськогосподарського Машинобудування, Водного та Лісового Господарств (ENGREF), Школи Прикладної Інформатики (ENSIA) і Національного Агрономічного Інституту Парі-Гріньон (INA P-G).

Основною метою AgroParisTech є:

1. Підготовка інженерів високого рівня компетентності, завдяки фаховому спрямуванню до інших навчальних програм.
2. Набуття і популяризація знань (наукових дослідження і розробки) в партнерстві з провідними науково-дослідними установами та центрами.

AgroParisTech готує фахівців-інженерів світового рівня з:

1. сільськогосподарських та лісових ресурсів;
2. охорони навколишнього середовища;
3. виробництва продукції АПК,
4. Біотехнологій,
5. Маркетингу та торгівлі,
6. Поєднання виробництва і маркетингу.

Аналіз системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі Франції, дослідження системи агроінженерної освіти, дають можливість також визначити загальні закономірності та перспективи розвитку вітчизняної аграрної освіти, що є особливо актуальним у період інтеграції України у європейський освітній простір. **Література**

1. Закон України «Про Вищу освіту» [Електронний ресурс] //Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Чучмій І.І. «Підготовка фахівців у системі вищої аграрної освіти Франції»//дис. кан. пед. - Підготовка фахівців у системі вищої аграрної освіти. – Умань, 2012.
3. Поберезька Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України. – К.:Університет „Україна”, 2005;
4. Гущина О. Д. «Основные тенденции подготовки дипломированных специалистов сельскохозяйственного профиля в современной Франции»// дис.канд.пед. н. 13.00.08 - Теория и методика профессионального образования. - Курск, 2005 - 220 с.
5. Commission des Titres d’Ingénieur [Electronic resource] // CommissiondesTitresd’Ingénieur–URL: <http://www.cti-commission.fr/>.
6. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу // дис. кан. пед. н.13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2015 – 510с.
7. Рудницька Н.А. Тенденції розвитку вищої аграрної освіти Франції // Колективна монографія «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти, науки, виробництва» – К., 2010. – С. 105-111.
8. Рудницька Н.А. Інноваційні методики в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю Франції. – Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Інститут іннова-ційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2015. – № 83. част. 2. – С.157-161.
9. Франція аграрна для України [Електронний ресурс] // Франція аграрна для України: [сайт]. – Режим доступу http://www.france.agroua.net/france_agro.php.

Хоменко М. П. Стан і прогностичні тенденції розвитку аграрної освіти в умовах модернізації вищої освіти та сучасних вимог ринку праці / М. П. Хоменко, О.М. Ткачук //Проблеми освіти : наук. зб. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2007.

УДК 081: 133.1

МАРКІВ Марта, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РУДНИЦЬКА Н.А.**,
ст. викладач кафедри іноземної філології і перекладу

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Процеси глобалізації привели до розширення світового інформаційного простору, посилення процесів мовної і культурної взаємодії, забезпечення вільного доступу до інформації та інноваційних розробок. Глобалізація сприяє розвитку потужних цивілізаційних систем, які поступово відтісняють на задній план слабші системи, нав'язуючи їм власні цінності і закони розвитку.

Важливою передумовою такої транскордонної комунікації є вибір мови, якою вона здійснюється. На роль засобів цієї комунікації, як правило, претендують кілька так званих "світових мов", передусім англійська. За різними оцінками, нею тепер користуються від 400 до 800 мільйонів людей: ті, для кого англійська є першою (рідною) мовою, і ті, хто постійно вживає англійську у сферах інформації, освіти та міжнародного спілкування.

Вибір англійської на роль першої мови міжнародного спілкування зумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Дослідники відзначають її раціональну будову, багатство словникового складу, який дозволяє створювати розгалужені терміносистеми. Разом з тим, англійська асоціюється з англосмовним світом (де панують свобода і демократія), комп'ютеризацією, міжнародними стандартами ділового партнерства, наукових досліджень та освіти, потужним товаровиробництвом, лідерством на міжнародній арені тощо. Таким чином, її престиж спонукає суспільство до її вивчення. Функцію засобів міжнародного спілкування виконують також французька, іспанська, арабська, португальська, російська мови, які обслуговують кілька національних спільнот. За умов глобалізації посилюється природний тиск мов міжнародного спілкування на менш уживані мови. Це виявляється, зокрема, в тому, що все більша

кількість їх носіїв прагне оволодіти „світовими мовами”, насамперед англійською, і досягти високого ступеня дво- і багатомовності.

Згідно припущенню винахідників нової моделі Стівена Строгатца і Деніеля Ебрамса, визначають цю конкурентну боротьбу два чинники: відсоток населення, що говорить цими мовами і соціальний статус носіїв. Формула перемоги однієї мови над іншою може в спрощеному вигляді сформульована так: чим більше людей говорять мовою і чим вище їхній соціальний статус, тим більше шансів, що ця мова витіснить конкурента [4].

Оцінюючи глобальні виклики для національної мови як головного надбання національної культури, у багатьох країнах світу товариство достатньо стурбоване експансією англійської мови. При цьому держави всіляко заохочують її знання, яке є одним з головних критеріїв прийняття на державну службу, роботу у сфері послуг, наукових розробок тощо. Але внутрідержавні комунікації, особливо на офіційному рівні, мають залишатися сферою виключного вживання національної державної мови [5].

Мовна політика Франції є багатовекторною. Одна із фундацій, яка активно сприяє розвитку і поширенню французької мови є Міжнародна організація Франкофонії (МОФ) створена в 1970 р. Головне покликання Організації – сприяння розвитку різнопланового співробітництва між повністю або частково франкомовними державами світу. Коло інтересів МОФ є досить широким: як питання мовно-культурної проблематики, так і актуальні напрями міжнародного співробітництва:

- зміцнення миру і безпеки, попередження конфліктів;
- розвиток демократичних інститутів, захист прав людини;
- забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізації;
- розширення економічного, технічного і культурного співробітництва.

Організацією укладено угоди про співробітництво з численними міжнародними організаціями (зокрема ООН, ЄС, Африканським союзом) МОФ також тісно взаємодіє зі Світовим Банком, ЮНЕСКО, ФАО, ЮНІСЕФ, Африканським банком розвитку та ін. [6].

Подібна політика сприяє відкритості сучасних постіндустріальних суспільств і водночас захищає їх від розчинення у глобалізованому світі, забезпечуючи підтримку власної ідентичності шляхом збереження національних лінгвокультурних цінностей.

Досвід цивілізованих країн свідчить, що гарантами успішного функціонування літературної норми виступають, передусім, офіційні особи, державні службовці, освітяни, журналісти. Так, Вищий Комітет французької мови та інші органи доклали чимало зусиль, аби захистити французьку мову від масового проникнення англійських слів. Основним засобом захисту виявився переклад шляхом калькування, синонімічних замінь, створення неологізмів, які розкривають семантичний зміст іншомовних термінів. Так виник французький термін *mondialisation*, яким позначають процес глобалізації, неологізми: *gestion* (управління, замість *management*), *portable* (мобільний, замість *mobile*), *télécopie* (замість англ. *fax*), *courriel* (замість англ. *e-mail*), *stylisme* (замість англ. *design*), *imprimante* (замість англ. *printer*) тощо [3]. Слід сказати, що не всі подібні інновації витримують жорстку конкуренцію з боку англіцизмів. Деякі з них вживаються паралельно до іншомовних термінів (*télécopie – fax*), інші програють у змаганні з англійськими відповідниками. Однак, сам факт такої діяльності свідчить на користь вираженої мовної політики, спрямованої на збереження національного характеру власної мови, а відтак і власної культури.. У Франції цей процес відбувається завдяки усталеній традиції нормування і консенсусу на рівні гарантів літературної норми.

Зараз дуже гостро стоїть проблема поєднання свого і чужого, власних та іншомовних ресурсів в українській мові: з одного боку, необхідно забезпечити потреби комунікації у глобалізованому світі і діалог світових культур, а з другого, захистити історично виплекану рідну мову, підтримати її комунікативні потужності та зберегти чистоту літературного стандарту. Необхідність розв’язання цієї проблеми вимагає об’єднання зусиль як вчених-мовознавців, так і простих громадян.

Література:

1. Універсальний словник-енциклопедія. – К.: Ірина, 1999. – 1552 с.
2. New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury, Ct.: Lexicon Publications Inc., 1993. – 1248 p.
3. Petite Encyclopédie Larousse. – P.: Larousse, 1998. – 1220 p.
4. Кургузов А.О. Глобалізація: мовний аспект // Культура народів Причорномор’я. — 2006. — № 86. — С. 132-136.

5. Т.Г.Пахомова, Г.І.Савицька. Глобалізація. Полілінгвізм. Двомовність. – Черкаси, 2013. – 32 с.

Qu'est-ce que la Francophonie? Les objectifs et les missions de la Francophonie – Режим доступу: <http://www.francophonie.org/-Qu-est-ce-que-la-Francophonie-.html>

УДК 081: 133.1

ПОРФІЛЕНКО Злата, студентка 1 курсу
факультету аграрного менеджменту,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РУДНИЦЬКА Н.А.**,
ст. викладач кафедри іноземної філології і перекладу

ФРАНЦУЗЬКА МОВА ЯК ОДНА ІЗ «СВІТОВИХ МОВ» У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі потужні інтеграційні процеси охоплюють економічні, політичні, наукові, освітні, природоохоронні сфери різних держав, що закономірно викликає поширення ділових та культурних контактів між країнами та народами. Все це приводить до процесів уніфікації соціально-економічних світових стандартів та політичних принципів управління, які вимагають формування спільної, глобальної мови міжнародного спілкування.

У світі за різними даними нараховується від 2,5 до 7 тис. мов. Мови світу розрізняють за структурою, кількістю їх носіїв, наявністю писемності, ступенем їх вивчення, суспільними функціями.

Але завдяки досягненням науково-технічного прогресу, можливості подорожувати по світу, розвитку всесвітньої телекомунікаційної мережі та Інтернету, сформувалося сучасне суспільство у формі так званої «глобальної спільноти». При цьому однією з найважливіших проблем стала необхідність міжнаціонального і міжкультурного спілкування. Тому вміння спілкуватися багатьма іноземними мовами стало потребою переважної більшості населення сучасних європейських країн і молоді всіх континентів.

На сьогоднішній день існує соціальна типологія мов на:

- світові мови – мови міжетнічного та міждержавного спілкування, що мають статус офіційних мов ООН (англійська, арабська, китайська, французька, іспанська, російська);
- міжнародні мови – мови широкого міжнародного спілкування, мають статус державної мови в ряді держав (англійська, китайська, іспанська, російська, арабська, французька, португальська та німецька);
- державні (національні) мови – мови, що мають статус офіційної в одній країні (грузинська, тайська);
- регіональні – мови міжетнічного спілкування, як правило, письмові, але не мають статус офіційної (тибетська мова);
- місцеві мови – неписьменні мови, що використовуються в спілкуванні етнічних груп поліетнічного соціуму (місцеві говори - діалекти) [1].

Відтак, спостерігаємо тенденцію до значного поширення п'яти-семи мов, які прагнуть увійти до клубу так званих "світових мов" [2, с.14].

Звичайно, в сучасних умовах роль лідера такої "світової мови" належить саме англійській мові. Вона є мовою сучасних інформаційних та комп'ютерних систем і технологій, міжнародної торгівлі, тощо. Найшвидшими темпами на початку XXI століття розповсюджуються також іспанська та китайська мови, які все більше поширюються на країни Азії та Австралію [2, с. 10].

Необхідно зауважити, що офіційна мова Франції, франкомовного населення Бельгії, Швейцарії, Канади, багатьох держав Африки, Карибського басейну (Гаїті і т. д.), Французької Гвіани також не здає своїх позицій. Загалом французька є офіційною у 29 країнах. Ця мова належить до романської групи індоєвропейських мов і є аналітичною у флективному типі мов.

Французька є рідною приблизно для 77 мільйонів людей та 128 мільйонів вільно нею спілкуються. Вона є офіційною або адміністративною у різноманітних спільнотах і організаціях: ООН, ЮНЕСКО, НАТО, в Європейському Союзі, Міжнародному Олімпійському Комітеті, Міжнародному

Червоному Хресті. Французька – це також мова багатьох міжнародних юридичних інстанцій. Друга у світі за популярністю вивчення іноземна мова. Взагалі спілкуються і вивчають французьку мову близько 200 мільйонів [5].

Останнім часом у країнах Європейського Союзу реалізовується мовна політика мультилінгвізму, яка передбачає вивчення в освітніх установах країн-членів принципу “рідна мова плюс дві іноземні” (mother tongue plus two) та впровадження “індикатора лінгвістичної компетентності” (linguistic competence indicator) [3].

Але фактично всі дослідження показують, що саме англійська еволюціонувала в мову спілкування між країнами-членами ЄС. Це відображається у виконанні таких внутрішніх функцій:

- обов’язкова або основна дисципліна для вивчення у школі;
- необхідна при отриманні вищої освіти та подальшого підвищення професійного рівня, наявність англійської мови в навчальній програмі вищої школи;
- необхідна для успішного працевлаштування і кар’єрного зросту;
- розповсюдження в культурному, науковому, суспільному середовищах.

Дослідження рівня володіння громадянами ЄС іноземними мовами “Європейці та мови”, проведене Євробарометром, засвідчує, що англійська мова залишається найпоширенішою в Європі: нею або як рідною (13 %), або як іноземною (38 %) володіє понад половина (51 %) європейців. Друге та третє місце посіли відповідно французька та німецька (по 14 %), іспанська та російська (по 6 %) мови. Погоджуються з тим, що як першу іноземну мову їхні діти повинні вивчати англійську, 77 % європейців [4].

Показником зовнішньої мовної політики є та увага, що приділяє ЄС, і Франція зокрема, для розповсюдження її на різних континентах з метою реалізації потенціалу європейських мов у третіх країнах, сприяння викладанню і навчанню мов ЄС за кордоном.

Література:

1. Бойчевська І.Б. Трактатування поняття «світові мови» у контексті глобалізації суспільства» / І.Б. Бойчевська // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов». – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2014. – С. 3-5.
2. Тадеєва М.І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи: Монографія. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 432 с.
3. Barcelona European Council. – Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf
4. Europeans and their Languages. February 2006. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc629_en.pdf.

La politique linguistique de l'Académie française aujourd'hui. Avril 2016. – Режим доступу: <http://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/le-francais-aujourd'hui>.

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ ТА СУЧАСНА ОСВІТА»

УДК 378.4:005.596: 159.9

*ЗУСВ Василь, студент 1 року навчання
другого рівня вищої освіти («Магістр»)
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ОМЕЛЬЧЕНКО Л.М.
канд. пед. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІННОВАЦІЙ У ВНЗ

Проблема формування інноваційного потенціалу сучасних навчальних закладів особливо гостро постала на нинішньому етапі розвитку української освітньої сфери. Звичайно, така нагальність зумовлена соціальним запитом на якісні освітні послуги, що надаються як загальноосвітніми закладами, так і вишами. Проте процес впровадження інновацій в царину педагогіки відзначається численними труднощами, що й зумовлює актуальність дослідження проблеми психологічного супроводу інноваційної діяльності в освітніх закладах.

Зазначена проблема досліджувалася багатьма українськими науковцями: Л. Вікторова, З. Абасов, В. Слободчиков (визначення поняття інновація освітнього процесу); В. Самохін, В. Чорноліс (сутність та складові інноваційної культури), І. Бех (готовність педагога до інноваційної діяльності), В. Євтушевський, Л. Шаповалова (упровадження інноваційних стратегій в освітню діяльність ВНЗ), Л. Омельченко (структура психологічної готовності майбутніх керівників ЗНЗ до інноваційної діяльності). Однак для практики реалізації інновацій актуальною є проблема психологічного супроводу інновацій в освіті.

Суттєвою передумовою позитивного ставлення до нововведення є спеціально спланована система заходів з підготовки до їх здійснення. До таких заходів належать психологічні та адміністративні заходи (економічні, правові).

Психологічні заходи здійснюються за допомогою психологічних методів (діагностичні та розвивальні).

Діагностичні [1] це методи, через які вивчається особистість та колектив, вони дають змогу діагностувати психічний стан, наявність знань, умінь та навичок у виконавців, соціально-психологічний клімат та ін.

Діагностичні методи можна поділити на дві групи:

- методи, які дають змогу оперативно одержати інформацію про відношення до нововведень;
- методи комплексного дослідження ситуації, яка супроводжує нововведення.

До оперативних методів належать бесіда, інтерв'ю, експертне опитування, аналіз документів, які засвідчують ставлення до нововведень (це виступи на зборах, ділових зустрічах, виступи на радіо чи в газетах).

До комплексного дослідження ситуацій нововведень потрібно віднести опитування, формувальний експеримент. Ці методи повинні розкрити причинно-наслідкові зв'язки у стосунках між членами колективу, у ставленні до праці, у стимулах, умовах праці.

Найбільшу здатність підвищувати ефективність впровадження нововведень мають методи, спрямовані на формування нових рис властивостей в особистості та колективі, адекватних ситуацій нововведень. Щоб ці методи допомогли, необхідно мати модельні уявлення про ті відносини, які повинні бути сформовані в результаті нововведень. Головні цілі психологічних методів [2] це формування психологічної готовності до нововведень.

Психологічну готовність потрібно розуміти як стійкий психологічний стан особистості, що створюється внаслідок усвідомлення змісту, значущості нововведення і виражається у позитивному ставленні до нововведень.

Під час запровадження нововведень треба звертати увагу і на стимули. Стимулювання сприяє досягненню значних результатів підвищення якості навчання.

Виокремлюють такі вимоги до стимулів:

1. У стимулах, особливо на початкових етапах нововведень, повинні переважати позитивні підкріплення. Покарання за результати діяльності, зокрема й ті, що пов'язані з нововведенням, не дає стимулюючого ефекту.

2. У процесі нововведення необхідно посилити стимулювальний контроль за діяльністю виконавців. Такий контроль повинен бути обов'язково навчальним і водночас стимулювальним. Стимулювальний ефект повинен передувати діям контролю (тобто не звужувати ініціативи й самостійності виконавців).

3. Особливу увагу потрібно звернути на моральне стимулювання. Діапазон морального стимулювання досить широкий (формальне, неформальне). Важливо звернути увагу на особливу значущість стимулювання з боку референтної за відношенням щодо виконавців групи.

4. Стимулювальне значення у процесі нововведень набуває передовий досвід, особливо досвід відомих педагогів. Передовий досвід відіграє роль прикладу, взірця.

5. Стимулювання змістом роботи. Великі можливості такого стимулювання, але використовуються рідко (причини брак висококваліфікованих кадрів, винятково високі вимоги до нової техніки та технології). Це зумовлює регламентацію.

Отже, впровадження психологічного супроводу в інноваційну діяльність дасть змогу створити умови для внутрішньої мотивації зазначеного процесу, знизить психологічний супротив більшості педагогічного колективу щодо реалізації глибинних оновлень навчально-виховного процесу.

371.12: 159.9

*УХО Антон, студент 1 року навчання
другого рівня вищої освіти («Магістр»)
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ОМЕЛЬЧЕНКО Л.М.**
канд. пед. наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ СПРИЯЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ

Наявність позитивного соціально-психологічного клімату в колективі [?] один із показників його зрілості, результат взаємодії управлінських структур та кожного педагогічного працівника освітнього закладу.

Соціально-психологічний клімат [?] це суттєве підґрунтя вирішення не лише проблем сучасного поступу освітніх інститутів, а й водночас і рішення завтрашніх перспективних завдань, пов'язаних із моделюванням нових, більш досконалих, ніж раніше.

Соціально-психологічний клімат [?] якісний бік стосунків, що виявляється у вигляді сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності та всебічному розвитку особистості в групі. Такий клімат може бути сприятливим, несприятливим, нейтральним, позитивно чи негативно впливати на самопочуття людини.

Основними чинниками, що впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі, є зміст праці та ступінь задоволення людей роботою; умови праці та побуту, задоволеність ними; ступінь задоволення характером міжособистісних стосунків зі співробітниками; стиль керівництва, особистість керівника, а також те, чи задоволений він співробітниками.

Найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату групи (колективу):

суб'єктивні ознаки:

- довіра та взаємна вимогливість членів групи;
- доброзичливість і ділові претензії;
- вільне висловлювання думок щодо справ колективу чи поведінки окремих осіб;

- відсутність тиску з боку керівництва на підлеглих і визнання за ними права ухвалювати рішення, значущі для справ колективу;
- достатня поінформованість членів колективу про завдання та стан справ у колективі;
- високий ступінь емоційного включення та взаємодопомоги у ситуаціях, якщо є у цьому потреба;
- усвідомлення і взяття відповідальності на себе за стан справ у групі кожним із її членів;

об'єктивні ознаки:

- високі показники результатів діяльності;
- низька плинність кадрів;
- високий рівень трудової дисципліни;
- відсутність напруженості й конфліктності в колективі тощо.

Щоб керівник сприяв згуртованості колективу, він повинен володіти такими особистісними характеристиками: цілеспрямованість, визначеність, вимогливість, усвідомленість, вибірковість, тактовність, дієвість, відповідальність, критичність.

З метою формування та поліпшення соціально-психологічного клімату в колективі (фірмі) бажано проводити тренінги, за допомогою яких психологи навчали б членів колективу й керівників високій культурі взаємодії та спілкування. Найбільш ефективними є такі форми тренінгів, як-от: поведінковий, рольовий, тренінг чутливості, згуртованості.

Важливими чинниками, які визначають клімат у колективі, є такі: характер виконуваної діяльності, психологічна сумісність та стиль керівництва.

Виділяють три рівні психологічної сумісності: психофізіологічний, психологічний і соціально-психологічний. Психофізіологічний рівень сумісності має у своїй основі оптимальне поєднання особливостей системи органів почуттів (зір, слух, дотик) і властивостей темпераменту. Цей рівень сумісності набуває особливого значення при організації спільної діяльності. Холерик і флегматик будуть виконувати завдання в різному темпі, що може спричинити збої в роботі й напруження у відносинах між робітниками. Психологічний рівень припускає сумісність характерів, мотивів, типів поведінки. Соціально-психологічний рівень сумісності заснований на узгодженості соціальних ролей, соціальних установок, ціннісних орієнтації, інтересів. Двом суб'єктам, які прагнуть до домінування, буде складно організувати спільну діяльність. Сумісності сприятиме орієнтація одного з них на підпорядкування. Запальним і імпульсивному людині більше підійде як напарника спокійний і врівноважений співробітник. Психологічної сумісності сприяють критичність до себе, терпимість і довіру по відношенню до партнера по взаємодії.

Спрацьованість $\square$ це результат сумісності співробітників. Вона забезпечує *максимально можливу успішність спільної діяльності при мінімальних витратах*.

Отже, у кожному трудовому колективі властива складна структура, що охоплює посадові й особисті відносини. Серед різноманітних чинників, що впливають на психологічний мікроклімат, найбільший емоційний вплив (позитивний чи негативний) здатні спричиняти міжособистісні стосунки в колективі. Особливість педагогічної праці полягає в тому, що індивідуальні знання, зусилля й досвід дають ефективний результат лише за умови їх узгодження з діями всього педагогічного колективу, підтримки керівними органами, спрямування на досягнення єдиної мети. Колектив з високим рівнем моральної та педагогічної культури (особистої та колективної) працює злагоджено, досягаючи високих результатів.

371.12: 159.9

*МИХНЮК Сергій, студент 1 року навчання
другого рівня вищої освіти («Магістр»)
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ОМЕЛЬЧЕНКО Л.М.
канд. пед. наук, доцент*

СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ: МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ

Актуальність. Як засвідчують результати останніх психологічних досліджень, професія педагога, яка належить до типу «людина-людина», є однією з найбільш виснажливих (С. Максименко,

Л. Карамушка, Т. Зайчикова). Зазначене явище зумовлене складністю та обсягом покладених на педагога обов'язків, кількістю завдань, що вимагають негайного ухвалення рішень, та складністю прогнозування їхніх наслідків. Як результат – досить часто педагог стає байдужим до виконання своїх обов'язків, досить невинувато агресивно реагує на запити студента (учня), страждає від постійної нестерпної втоми, головного болю, розладу сну тощо. У науковій царині даний феномен отримав назву «синдрому професійного вигорання».

Професійне вигорання – це комплекс соматичних, психологічних і поведінкових порушень, які можуть виникати у професіоналів, діяльність яких вимагає встановлення глибоких емоційних контактів із людьми і нерідко призводить до емоційних перевантажень (учителів, вихователів спецшкіл, медсестер, нянь, психологів, соціальних працівників) [2, с. 47].

Американські дослідники К. Маслач і С. Джексон розглядали синдром професійного вигорання як трикомпонентну систему, що складається з *емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції особистісних прагнень*. «Емоційне виснаження» розуміється як відчуття втоми та спустошення, що зумовлюється професійною діяльністю. *Деперсоналізація* передбачає цинічне ставлення до професійних обов'язків та її об'єктів. Зокрема, у соціальній сфері деперсоналізацію характеризує байдуже, негуманне, цинічне ставлення до людей, яким надають будь-який вид послуг. *Редукція професійних досягнень* характеризується виникненням у працівників почуття некомпетентності у своїй професійній сфері, усвідомлення неспішності в ній [1].

В. Бойко розглядав синдром професійного як процес, зумовлений значною кількістю стресових ситуацій, які переживає людина за один день педагогічної праці. Тому він теж схвалює ідею про те, що професійне вигорання охоплює три етапи (подібно до перебігу стресу): *напруження, резистенція та виснаження*.

Кожному етапу притаманні симптоми, виявлення яких спрощують процес попередження зазначеного феномена в професійній діяльності педагогів. *Напруження* характеризується відчуттям емоційного виснаження, втоми, викликаного професійною діяльністю. *Резистенція* характеризується надмірним емоційним виснаженням, що провокує виникнення захисних реакцій, які роблять людину емоційно-закритою, відстороненою, байдужою. *Виснаження* – це психофізична перевтома людини, спустошеність, нівелювання власних професійних досягнень, порушення професійних комунікацій, розвиток цинічного ставлення до тих, з ким доводиться спілкуватися, розвиток психосоматичних порушень [3].

Предметне поле нашого теоретичного дослідження стосується безпосередньо методів попередження синдрому професійного вигорання.

Науковці виокремлюють дві форми спеціальних програм для профілактики та подолання синдрому професійного вигорання: *індивідуальні*, що реалізуються на рівні однієї особистості, включаючи психологічні методики, та *групові*, що використовуються на рівні колективу.

Індивідуальні передбачають формування вміння освітян організовувати та планувати робочий час, враховувати основні закономірності психогігієни професійної діяльності, застосування аутотренінгів, здатності використання різних психотехнік, що сприяють регуляції психоемоційного стану педагога. Групові методи ґрунтуються на впровадженні в практику педагогічного колективу проведення тренінгів щодо профілактики емоційного вигорання, застосування методів позитивної психотерапії й арт-терапії, психологічний супровід процесу планування діяльності педагогічного колективу, створення сприятливих умов для релаксації.

Висновки. Отже, попередження прояву синдрому професійного вигорання педагогів у педагогічних колективах можливе за умов застосування сукупності індивідуальних та групових методів роботи із педагогічним колективом, об'єднаних у програму допомоги, що спрямована на оволодіння: знаннями, які розкривають зміст та структуру синдрому професійного вигорання; засобами та прийомами його профілактики.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації «Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери» / [за заг. ред. канд. мед. наук М. Л. Авраменка]. – Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів – Л.: 2008. – 53 с.
2. Психологічний довідник учителя: в 4 кн. / упоряд. В. Андрієвська ; наук. ред. С. Максименко. – К.: Главник, 2005. – Кн. 3. – 96 с. – (Серія «Психол. інструментарій»).

3. Технології роботи організаційних психологів: навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядипломної освіти / [за наук. редакцією Л. М. Карамушки]. – К.: Фірма «Інкос», 2005 – 366 с.

*МАКОВЕЦЬКА Анастасія, студентка 3 курсу, 2 групи
Напрям підготовки «Соціальна педагогіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – ВУС В. І.*

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОШКІЛЬНОГО ПЕРІОДУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

До кінця дошкільного віку дитина постає як певна особистість. Шестирічна дитина до моменту поступання в школу уже багато досягла у міжособистих взаєминах:

вона проявляє цікавість до морально-психологічних норм і правил поведінки у світі дорослих, орієнтується у сімейно-родинних стосунках, вміє зайняти бажане і відповідне своєму статусу місце серед близьких і рідних,

володіє навичками самоконтролю, вміє підкорити себе обставинам, бути непохитною у своїх бажаннях.

У молодших школярів на достатньо високому рівні розвинені рефлексивні здібності, котрі вони використовують для привласнення нових знань, умінь, норм і цінностей.

Набуття соціальної ролі учня характеризується насамперед зміною соціально-психологічної ситуації розвитку. Нова соціальна ситуація вводить дитину у чітко нормований світ взаємин і вимагає від неї організованої довільності, загострює потребу привласнення культурних норм і цінностей вчинання. Школа сприяє:

самостійності учня, його емансипації від батьків, надає великі можливості для пізнання оточення – як фізичного, так і соціального.

Усі діти проходять період адаптації до школи, навіть ті, хто має попередню підготовку. Процес пристосування, за даними вітчизняних науковців і практиків, триває в середньому від 10-18 днів до 1-3 місяців і може бути для школяра стресовим. Ускладнюється адаптованість дітей ще й тим, що саме перехід до шкільництва (5,5-7,5 років) співпадає із кризою адаптації-деадаптації, яка у віковій періодизації В.Ф.Моргуна отримала образну назву «обов'язок». Показниками пристосованості є: продуктивність навчальної діяльності, позитивне емоційне самопочуття, відсутність внутрішніх суперечностей.

Більшість дітей адаптується до школи дуже швидко, із задоволенням відвідує заняття, успішно виконує поставлені завдання. Сприяє цьому ще й процес співрегулювання (Е. Маккобі), під час якого батьки залучають дітей до обговорення різноманітних проблем, радяться з ними з будь-якого питання, спонукаючи останніх до відповідальності за прийняття певного рішення.

Є чимало дітей, котрі все ж не можуть адекватно виконувати нові статусні обов'язки, якщо період їхнього взаємоприсосування ускладнений впливом соціальних та індивідних чинників. У зв'язку з цим може простежуватися невизначеність ситуації особистісного розвитку. Навчальні труднощі супроводжуються ще й тим, що багато вчителів загальноосвітніх шкіл не враховують вплив природних вікових властивостей молодших школярів в освітньо-виховному процесі. Найпоширенішими з них є:

- Недостатній розвиток довільності пізнавальних процесів,
- Переважна спрямованість мислення на реальні об'єкти,
- Залежність розвитку пам'яті від вікових особливостей мислення,
- Мінімальна мозкова недостатність,

Типологічні властивості дитини, на які не розрахована традиційна методика навчання.

Доречно згадати і про кризу семи років (Л.С.Виготський), яка також привносить елементи стихійності у життєдіяльність школяра і часто пов'язується із поняттям «психогенної шкільної дезадаптації» (В.Е. Каган). Поведінкові прояви останньої (стійка неуспішність у навчанні, порушення взаємовідносин з ровесниками і вчителем, відмова ходити до школи) роблять її негативною психолого-віковою характеристикою молодшого шкільного віку.

НАВРОЦЬКА Марія, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ОМЕЛЬЧЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПСИХІКУ ДИТИНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Вивчення іноземних мов здійснює сприятливий вплив на психічний розвиток дитини, адже зумовлює підвищення інтелектуального рівня особистості, забезпечує розвиток мислення, уваги, мовленнєвої компетентності, здатності до рефлексії, зрештою, забезпечує формування вольового компоненту особистості.

А втім, не зважаючи на позитивні аспекти, важливу роль у цьому процесі відіграє саме метод викладання іноземної мови. Так, у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, нині існує безліч різноманітних способів викладання іноземних мов: застосування на уроках комп'ютерної техніки, телевізорів, мобільних пристроїв тощо; заміна підручників на електронні носії інформації; використання аудіотехніки та ін.

На перший погляд, такі зміни значно полегшили життя школярів та студентів та дали змогу швидшого оволодіння іноземними мовами. Однак не потрібно забувати, що сучасні технології, у певній мірі, згубно впливають на дітей і навіть, інколи, заважають навчанню. Нові інформаційні технології надають більші можливості вчителям у розвитку здібностей дітей з використанням усього арсеналу досягнень світової культури. Існує багато електронних енциклопедій, ілюстрованих комп'ютерних книжок, досконалих навчальних програм та ігор. Користуючись такими можливостями, педагоги забувають про те, що дитині потрібне живе спілкування, яке відіграє досить важливу роль як у сприйнятті інформації, так і у психічний розвитку дитини.

Використовуючи новітні технології на уроках, даючи домашнє завдання, яке потрібно знайти в Інтернеті чи самостійно виконати на комп'ютері, учитель добровільно-примусово спонукає учнів користуватися такими ж технологіями вдома. А як відомо, це є віртуальною реальністю, з виникненням якої, дитина швидко втрачає орієнтири у світі, перестає розуміти, що є реальним, а що ілюзорним. Вона поступово збільшує обсяг часу, проведеного за комп'ютером чи телевізором, виправдовуючись тим, що вчитель схвалює такий спосіб вивчення його предмета, а саме: вивчення нових слів при перегляді фільмів чи прослуховуванні пісень іншомовного походження, пошуку цікавих текстів і правил для продуктивнішого вивчення нової теми, підготовка різноманітних презентацій. І з кожним разом, при навчанні в школі, чи виконанні домашнього завдання в учня прокидається стійкіший інтерес до пошуку чогось нового, навіть того, що не стосується навчання.

З одного боку, такі методи мали б розвивати інтелект дитини, її інтерес до іноземних мов, але з іншого боку – надмірне використання таких технологій викликає психологічну залежність. Цікавим є той факт, що залежність від сучасних пристроїв та їх можливостей проявляється набагато швидше, ніж будь-яка інша традиційна залежність, оскільки перед дитиною відкривається новий світ незліченної кількості можливостей та інтересів, що «відключають» її від реального світу, «перемікаючи» на себе. Психологічна неможливість подолати бажання насичення новою інформацією і є залежністю. І, не зважаючи на те, що прагнення, які виникають при такій залежності, несуть у собі позитивні аспекти, даний тип залежності, як і будь-яка інша адикція, зумовлює деградацію особистості, втрату власного «Я», погіршення психологічного стану, порушення внутрішніх подразників, виникнення агресії, замкнутості.

Підсумовуючи, можна сказати, що новітні технології повинні обов'язково застосовуватися у процесі навчання іноземним мовам, адже вони дають змогу вчителям та учням досягати світових стандартів опанування мовами. Проте використання таких технологій обов'язково потрібно поєднувати з традиційними методами, з метою уникнення негативних впливів на ще не стійку психіку дитини.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОШКІЛЬНОГО ПЕРІОДУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

До кінця дошкільного віку дитина постає як певна особистість. Шестирічна дитина до моменту поступання в школу уже багато досягла у міжособистих взаєминах:

вона проявляє цікавість до морально-психологічних норм і правил поведінки у світі дорослих, орієнтується у сімейно-родинних стосунках, вміє зайняти бажане і відповідне своєму статусу місце серед близьких і рідних,

володіє навичками самоконтролю, вміє підкорити себе обставинам, бути непохитною у своїх бажаннях.

У молодших школярів на достатньо високому рівні розвинені рефлексивні здібності, котрі вони використовують для привласнення нових знань, умінь, норм і цінностей.

Набуття соціальної ролі учня характеризується насамперед зміною соціально-психологічної ситуації розвитку. Нова соціальна ситуація вводить дитину у чітко нормований світ взаємин і вимагає від неї організованої довільності, загострює потребу привласнення культурних норм і цінностей вчинання. Школа сприяє:

самостійності учня, його емансипації від батьків, надає великі можливості для пізнання оточення – як фізичного, так і соціального.

Усі діти проходять період адаптації до школи, навіть ті, хто має попередню підготовку. Процес пристосування, за даними вітчизняних науковців і практиків, триває в середньому від 10-18 днів до 1-3 місяців і може бути для школяра стресовим. Ускладнюється адаптованість дітей ще й тим, що саме перехід до шкільництва (5,5-7,5 років) співпадає із кризою адаптації-деадаптації, яка у віковій періодизації В.Ф.Моргуна отримала образну назву «обов'язок». Показниками пристосованості є: продуктивність навчальної діяльності, позитивне емоційне самопочуття, відсутність внутрішніх суперечностей.

Більшість дітей адаптується до школи дуже швидко, із задоволенням відвідує заняття, успішно виконує поставлені завдання. Сприяє цьому ще й процес співрегулювання (Е. Маккобі), під час якого батьки залучають дітей до обговорення різноманітних проблем, радяться з ними з будь-якого питання, спонукаючи останніх до відповідальності за прийняття певного рішення.

Є чимало дітей, котрі все ж не можуть адекватно виконувати нові статусні обов'язки, якщо період їхнього взаємоприсосування ускладнений впливом соціальних та індивідних чинників. У зв'язку з цим може простежуватися невизначеність ситуації особистісного розвитку. Навчальні труднощі супроводжуються ще й тим, що багато вчителів загальноосвітніх шкіл не враховують вплив природних вікових властивостей молодших школярів в освітньо-виховному процесі. Найпоширенішими з них є:

- Недостатній розвиток довільності пізнавальних процесів,
- Переважна спрямованість мислення на реальні об'єкти,
- Залежність розвитку пам'яті від вікових особливостей мислення,
- Мінімальна мозкова недостатність,

Типологічні властивості дитини, на які не розрахована традиційна методика навчання.

Доречно згадати і про кризу семи років (Л.С.Виготський), яка також привносить елементи стихійності у життєдіяльність школяра і часто пов'язується із поняттям «психогенної шкільної дезадаптації» (В.Е. Каган). Поведінкові прояви останньої (стійка неуспішність у навчанні, порушення взаємовідносин з ровесниками і вчителем, відмова ходити до школи) роблять її негативною психолого-віковою характеристикою молодшого шкільного віку.

СПЕЦИФІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Питання сімейного виховання школярів на сучасному етапі розвитку посідає чи не найважливіше місце у роботі навчальних закладів. Адже школярі зовсім не заперечують права дорослих втручатися у їхнє життя: вони лише шукають прийнятне співвідношення опіки батьків і власної незалежності. Звична залежність від старших переходить в одноіменну рису і навіть пасивність учня. У нього можуть співіснувати високий інтелект і погане саморозуміння, нерозвинена самосвідомість і дефіцит життєвого досвіду, що істотно знижує здатність ефективно адаптуватися. Тому, як зазначає І.Д. Бех, батькам потрібно змінити своє ставлення до підлітка, побачити те нове, що в ньому з'явилося, у чому він уже став дорослішим, проявити до нього більше довіри, поваги, такту, надати більше самостійності.

Специфіка сімейного виховання чинить вплив і на шкільне життя особистості. Підсвідоме прагнення до відчуження, неприйняття норм і правил будь-якої спільноти заради збереження власного Я лежить в основі шкільної непристосованості підлітків з неблагополучних сімей, у яких ставлення батьків до своїх нащадків характеризується байдужістю. Такі учні потребують особливої уваги та підтримки з боку вчителя. Добре відомо, що з переходом у середню ланку школи багато об'єктивних чинників зумовлюють дезадаптивні тенденції вихованців. До них належать:

- а) знайомство з новим класним керівником, яке несвідомо уже супроводжується внутрішнім напруженням;
- б) поява нових навчальних дисциплін і збільшення кількості уроків щодня сприяють перевтомі школярів;
- в) низька соціально-психологічна стимуляція мисленнєвих операцій внаслідок інформаційно-наукового перевантаження освітнього процесу;
- г) несформованість класного колективу через глибокі зміни внутрішнього психодуховного світу учнів, появу в них нових потреб, уподобань, інтересів;
- д) перехід до кабінетної системи навчання.

Крім того, у середніх класах замість одного вчителя з'являється декілька нових педагогів, у який переважно досить відмінні особливості проведення занять. Різні наставники висувають різні вимоги до наступників, примушуючи таким чином останніх пристосовуватися до свого стилю поведінки і манери спілкування.

В ході мого дослідження було виявлено, що у підлітковому віці уже з'являються нові критерії оцінки особистості і діяльності дорослих, диференціюється ставлення школярів до своїх вихователів – від позитивно прийнятного до край негативно. У результаті порушення міжособистісної розвивальної взаємодії між суб'єктами навчально-виховного процесу в учня почасті формується “смісловий бар'єр”, який проявляється у конфліктності, брутальності і негативізмі стосовно дорослих. Самостійно зруйнувати цей конструкт підліток не має змоги, тому доцільною буде орієнтація на “зону найближчого розвитку” (Л.С.Виготський), яка формовивляється у співпраці з дорослими у просторі проблем самосвідомості, особистісної самоорганізації і саморегуляції, інтелектуальної та особистісної рефлексії.

КАЛАНТАЄВСЬКА АЛЬОНА

*бакалавр, 1 курс, 2 група,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ)*

ВУС В.І.

кандидат психологічних наук

РОЗВИТОК ЛЮДИНИ ПІСЛЯ НАРОДЖЕННЯ

Онтогенез (від грец. онтос - існує та генезіс - походження) - це індивідуальний розвиток організму з моменту його зародження (зиготи) до природної смерті. Виділяють два періоди онтогенезу:

ембріональний (зародковий) і постембріональний (післязародковий). Ембріональний охоплює перетворення зиготи на зародок і розвиток зародка та плоду до моменту народження дитини. Постембріональний починається після його народження.

Протягом життя в організмі людини безперервно відбуваються процеси росту і розвитку. У різні періоди життя інтенсивність цих процесів неоднакова, що зумовлює специфічні анатомічні, фізіологічні та психічні особливості, які називають віковими. Відповідно до вікових особливостей розвитку організму весь життєвий цикл людини поділяють на періоди. Між ними немає чітких меж. До певної міри вони умовні. Але виділення таких періодів необхідне для визначення хронологічного (паспортного) і біологічного віку людини.

Періодизація індивідуального розвитку ґрунтується на біологічних ознаках або соціальних принципах. До біологічних ознак належать зміни в рості, розвитку і старінні організму.

Соціальні принципи вікової періодизації визначають періоди навчання: переддошкільний вік - до 3 років, дошкільний - 3-6 років, шкільний вік (молодший 6-9 років, середній - 10-14, старший - 15-17 років). Верхньою видовою межею для людини вважають 115-125 років. Якщо біологічний вік значно випереджає хронологічний, це свідчить про передчасне старіння. На біологічний вік людини впливають також соціально-економічні умови.

У грудний період ріст супроводжується збільшенням довжини і маси тіла. За цей період ріст дитини збільшується приблизно в півтора-два рази.

У віці шість місяців у дитини починають прорізуватися молочні зуби. Значні зміни відбуваються в скелеті дитини. У новонародженого значна частина скелета складається з хрящової тканини. Вона замінюється кістковою протягом багатьох років. Між кістками черепної коробки немовляти є тім'ячка. У цих місцях головний мозок дитини захищений тільки м'якою сполучною тканиною. Ось чому потрібно особливо оберегти від ударів і поштовхів голівку грудної дитини. У новонароджених ще немає типових для людини вигинів хребта. Вони починають формуватися з розвитком м'язової системи.

У дитини віком 2,5-3 місяці зміцнюються шийні м'язи, і вона починає самостійно тримати голівку. Це сприяє утворенню шийного вигину. У п'ятимісячній дитини настільки розвиваються м'язи тулуба, що вона може самостійно сидіти. Так розвивається грудний вигин. На кінець першого року дитина стає на ніжки. У цей час починає формуватися поперековий вигин хребта. У 1,5-2 роки вже повністю сформовані всі вигини хребта.

Раннє дитинство. У цей період темп росту уповільнюється, але на другому році залишається ще високим (10-11 см за рік), на третьому році - 8 см. У віці двох років закінчується прорізання зубів. У цей період діти інтенсивно розвиваються, особливо швидко розвивається мова, а з нею і мислення.

У період першого дитинства (дошкільний період) діти за рік виростають на 5-7 см. У віці 5-6 років з'являються перші постійні зуби. У цей період розвитку дитина сприймає багато інформації про навколишній світ й активно розвивається.

Період другого дитинства (шкільний період) вирішальний у фізичному, розумовому і духовному розвитку людини. Його поділяють на молодший, середній (підлітковий) і старший (юнацький) вікові періоди, кожен з яких має свої особливості. Молодший шкільний період характеризується уповільненням темпів росту. Дитина підрастає за рік на 4-5 см. У цей період діти починають навчатися, оволодівати грамотою, читанням, математикою. У процесі навчання спостерігається розвиток розумових здібностей учнів.

Підлітковий (середній шкільний період) збігається з періодом статевого дозрівання, яке супроводжується змінами діяльності залоз внутрішньої секреції. У цей період (з 11-12 років у дівчаток із 13-14 у хлопчиків) спостерігається стрибок у рості (7-8 см за рік); збільшення маси тіла; глибока перебудова організму, пов'язана з початком внутрішньосекреторної функції статевих залоз.

У цьому віці закладається багато рис характеру, властивих конкретній особистості, виробляється вміння контролювати власну поведінку, здатність керувати собою, своїми вчинками і настроєм. Людина стає особистістю в результаті самовиховання. У цей період формуються моральні якості людини, її цілеспрямованість. Під впливом авторитету дорослих і навколишнього середовища формується характер. Юнацький (старший шкільний період) характеризується тим, що в цьому віці ріст і розвиток організму переважно завершуються, всі системи органів практично досягають своєї зрілості. На сьогодні в більшості дівчат ріст припиняється у 16-17 років, у юнаків - у 18-19 років.

Зрілий вік настає у віці 21 рік. Перший період зрілого віку - до 35 років. Це найпродуктивніший період у житті людини, пора, коли розвиваються її здібності, можливості їхнього прояву в конкретній сфері діяльності. У цей період людина здебільшого створює сім'ю, народжує і виховує дітей. Другий період зрілого віку - від 36 до 60 років у чоловіків і до 55 років у жінок. У цей відрізок часу життя людина намагається реалізувати себе в обраній професії.

Похилий вік починається з 61 року в чоловіків і з 56 років у жінок. Багато людей зберігають у цей період достатньо високу професійну працездатність. Старечий вік у чоловіків і жінок починається в 75 років. У цьому віці багато людей ще мають ясний розум і здатні до творчої праці.

*РУДЧЕНКО Софія, бакалавр I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – ДЕНИСЮК Л.М.,
канд. психол. наук, доцент*

ЯК СУЧАСНА ШКОЛА ВБИВАЄ ТАЛАНТИ ДІТЕЙ

Боляче спостерігати, як сучасна школа вбиває таланти дітей, калічить їхні душі та породжує тисячі невдач. 90% школярів не стануть успішними людьми і проживуть життя невдахи. Наше суспільство перебуває під гнітючим гіпнозом матриці й не може зрозуміти очевидних істин. Система освіти безнадійно застаріла. 90% нещасних людей – більше, ніж просто БАГАТО.

Тисячі шкіл щороку "виробляють" людей, які будуть жити нереалізовано, самотньо, бідно. Чому це відбувається?

Причини сьогоденного зла потрібно шукати в минулому. Сучасна школа була створена 200 років тому. Цей інститут відповідав певним потребам тогочасного індустріального століття. У той час в Англії стрімко розвивалося виробництво. З'явилися нові фабрики, банки, заводи. Для їх обслуговування потрібні були мільйони бездумних, слухняних виконавців - свого роду біороботів. Тоді й була заснована система, яка суперечить здоровому глузду, природі дитини, еволюції. Ідеальна програма для створення роботів, які є коліщатками у крупному бізнесі.

Психологи знають, що діти дуже люблять гратися. Так навчання проходить в десятки разів швидше, ніж за партою. У дітей дуже багато енергії. Вони люблять сміятися, бігати, стрибати. Школа ж карає дітей за будь-який прояв емоцій, життєрадісності, цікавості. Ні про який розвиток особистості, як фізичний, так і духовно-інтелектуальний, не може бути й мови. Наша педагогіка побудована так, щоби знищити індивідуальність, особистість, позбавити дитину своєї думки. Ось кілька причин, чому школа шкідлива:

1. Сучасна психологія довела, що дитина ефективно вчиться, тільки коли помиляється. Школа робить все, щоби викликати в дітей страх перед помилками. За неправильні відповіді карають, ставлять двійку. В майбутньому ці нещасні люди бояться спробувати щось нове, експериментувати, робити помилки.
2. В завданнях є тільки 2 відповіді - правильна і не правильна. Таким чином, діти починають бачити світ плоским. У багатьох задач, насправді, можуть бути тисячі правильних рішень.
3. У дітей немає часу думати. Сучасний процес навчання побудований так, що, дитина постійно завантажена тупою безглуздою роботою. Раніше, за часів розквіту філософії, учитель виводив учнів на берег річки і давав завдання для роздумів. Вони могли кілька днів сперечатися, міркувати. Тільки розмірковуючи в тиші, ми можемо розвивати свій розум.
4. Сучасна школа вбиває один з вроджених інстинктів - прагнення до пізнання. Леонардо да Вінчі не вчився в сучасній школі. Тільки завдяки цьому він зміг розвинути і зберегти жагу до знань. Він все життя робив геніальні відкриття, залишаючись учнем. Винаходи да Вінчі на 500 років обігнали час. Більшість студентів, отримавши дипломи, назавжди припиняють вчитися. Вони ненавидять цей процес. На все життя залишаються духовними інвалідами.
5. Всі знання, які учні отримують в школі з насильством і приниженням особистості за 11 років нічого не варті. Світ стрімко розвивається. Інформація швидко старіє і стає непотрібною. Цінне лише вміння навчатися самостійно, чому якраз і не вчать у школі.

Більшість людей вже не їздять на віслюках, ніхто не використовує поштових голубів. Реальність змінилася. Залишилася колишньою тільки феодально-індустріальна система освіти. Без сумніву у кожному правилі є виключення і серед сучасних педагогів є викладачі яким дійсно не байдуже майбутнє їхніх вихованців і вони знаходять підхід до кожної дитини і керуються відкриттями сучасної психології, але в руках майбутніх педагогів зробити виключення правилом, адже як я вважаю це і є нашим боргом перед суспільством змінити життя наступних поколінь на краще.

*ЛИННИК Вікторія, бакалавр 1 курсу гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – ДЕНИСЮК Л. М.,
канд. психол. наук, доцент*

ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Кожен, хто вивчає психологію і хоче глибше оволодіти цією цікавою наукою, має усвідомити, для чого йому потрібні ці знання. Саме усвідомлення особистісного значення психологічних знань сприятиме засвоєнню складних понять і категорій та їх ефективному використанню в житті, навчанні та професійній діяльності [1;23].

У процесі підготовки майбутніх фахівців важливе місце посідає така дисципліна як психологія, оскільки психологічні знання є важливим фактором розвитку професійної компетентності, формування інноваційного потенціалу студентів, вироблення їхнього відповідального, творчого, ініціативного ставлення до вирішення виробничих проблем. Не меншої значущості вони набувають і в процесі професійної соціалізації, адже сучасному фахівцеві необхідне вміння цілепокладання, побудови стратегії діяльності в конкурентному середовищі тощо. Професійна діяльність будь-якого спеціаліста так чи інакше пов'язана з людьми, тому вимагає знань, умінь і навичок вирішення відповідних психологічних задач.

При цьому життя людини не обмежується лише професійною діяльністю. Будь-який фахівець – насамперед особистість, яка виконує різноманітні соціальні ролі (чоловік, дружина, син, донька тощо) і функції (наприклад, навчання і виховання дітей). Психологія як жодна інша навчальна дисципліна має значний розвивальний і виховний потенціал, впливає на становлення студента як особистості. Знання і розуміння людиною самої себе, особливостей, принципів і закономірностей навчання та виховання особистості, психологічних особливостей її формування й розвитку, психічних властивостей, які зумовлюють специфіку поведінки особистості, її діяльності та спілкування, допомагають глибше розуміти мотиви вчинків людей, регулювати взаємовідносини з ними, володіти прийомами самоуправління і саморегуляції, що дозволяє максимально реалізувати свій особистісний потенціал, правильно орієнтуватися у поведінці людей, володіти способами психологічного впливу, вибудовувати стосунки з оточення [2;10].

Сьогодні в Україні вирішується проблема гуманізації освіти, тому що для демократичного суспільства потрібні, насамперед, інтелігенти, а не лише “вузькі” висококваліфіковані спеціалісти, які вирізняються лише фаховою підготовкою.

Кожен фахівець повинен не лише знати свою професію, але й розумітися в людях, вміти налагоджувати міжособистісні стосунки, створювати сприятливий психологічний клімат у колективі тощо. Тому знання з області психології покликані допомогти майбутньому фахівцеві розібратися з проблемами людини, її місця в суспільстві, спонукати до професійного та особистісного самовдосконалення [3].

Психологічні знання необхідні для глибшого розуміння себе та інших. Психологічні знання необхідні для самовдосконалення, пристосування до змін у навколишньому середовищі. Без саморозвитку людина не відповідає вимогам сучасності, не може самореалізуватися в суспільстві [4;58.]

Отже, знання психології створює базу для самовиховання та впливу на інших людей. Вивчення психології потрібне для підвищення ефективності власної професійної діяльності, найповнішого використання особистісного потенціалу людини, налагодження стосунків між членами трудового колективу.

Список використаної літератури:

1. Киричук О.В. Основи психології: підручник / О. В. Киричук , В. А. Роменець. – К. : Професіонал, 1997. – 380 с.
2. Полозенко О. В. Основи загальної психології: навч. посібник / О. В. Полозенко, І. А. Мартинюк, Л. М. Омельченко, С. В. Яшник, Л. М. Жуковська. – Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2013. – 304 ст.
3. Що дає вивчення психології сучасному спеціалісту [Електронний ресурс] // Психологія. – 2008. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-9977-3.html> - Перевірено 26. 09. 2015.
4. Трофімов О. В. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук. – К., 2000. – 530 с.

ДЕНИСЮК Вікторія
бакалавр, 1 курс,
гуманітарно-педагогічний факультет,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **ДЕНИСЮК Л.М.**,
канд. психол. Наук

ПСИХОЛОГИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Практичні психологи навчальних закладів є головною ланкою в структурі психологічної служби освіти в Україні, їхня діяльність регламентується Положенням про психологічну службу та іншими нормативно-правовими документами психологічної служби системи освіти. Донедавна в загальноосвітніх навчальних закладах функції психолога певною мірою виконували класні керівники, вихователі груп продовженого дня, організатори дитячих колективів, тренери та керівники гуртків, заступники директорів з навчально-виховної та виховної роботи.

Особливості роботи психолога в загальноосвітній школі Шкільний психолог – це фахівець із виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для розвитку й соціалізації особистості; це спеціаліст, який зайнятий у сфері освітньо-виховної діяльності; він організовує взаємодію освітніх та позашкільних закладів та установ, сім'ї, громадськості з метою створення в соціальному середовищі умов для соціальної адаптації та благополуччя в мікросоціумі дітей та молоді, їх всебічного розвитку [1].

Мета – сприяння успішному вирішенню учнями власних проблем. Засоби досягнення цієї мети – вивільнення і розвиток ресурсів учня і його соціального оточення, забезпечення необхідних соціальних змін, навчання, виховання та самовиховання особистості [2]. Важливою особливістю роботи психолога в загальноосвітній школі є її посередницький характер, до того ж цей елемент виступає не як периферійний, а як центральний [3, 131].

Психолог виступає посередником між учнем і соціумом. За умови більш детального аналізу посередництва можна виділити декілька напрямів його здійснення:

- між учнем і різноманітними структурами й установами;
- між учнем та вчителями і вихователями;
- між дитиною та батьками;
- між учнем та іншими спеціалістами, які залучаються до вирішення виховних та навчальних проблем учня (тренери, керівники гуртків тощо);
- між учнем та різними групами ровесників, молодіжними групами тощо.

Провідним у діяльності психолога загальноосвітньої школи є діагностичний напрям роботи. Діагностує розвиток особистості дитини, підлітка, молодої людини як клієнта в соціальному середовищі, особливості впливу цього середовища на їх соціалізацію, їхні позитивні можливості, негативні впливи, а потім проєктує діяльність усіх суб'єктів соціального виховання.

Метою психодіагностики є встановлення психологічного діагнозу як висновку про актуальний стан психічних особливостей особистості та прогнозування їх подальшого розвитку. Метою соціальної діагностики є встановлення соціального діагнозу, тобто науково обґрунтованого висновку про стан соціального здоров'я досліджуваного.

Педагогічна діагностика – це вивчення особистості дитини, підлітка, молодшої людини та дитячого, молодіжного колективів з метою забезпечення індивідуального і диференційованого підходу в процесі навчання і виховання для більш ефективної реалізації його основних функцій. Психолог повинен пам'ятати про те, що вивчення особистості повинно бути спрямоване не стільки на викриття недоліків, скільки на пошук резервів особистості, її нерозкритих можливостей і потенціалів. Така діагностика за змістом і кінцевою метою є педагогічною, а за методикою проведення має багато спільного з психологічними і соціальними дослідженнями.

	Процес	діагностики	має	таку	структуру.
1.	Констатація	певного	неблагополуччя	в діяльності	і поведінці учня.
2.	Усвідомлення	можливих	причин	неблагополуччя,	аналіз особливостей випадку.
3.	Висунення	робочої	гіпотези	шляхом аналізу	сукупності виявлених даних.
4.	Збір	додаткової	інформації,	необхідної	для перевірки гіпотези.
5.	Перевірка	робочої	гіпотези	шляхом аналізу	сукупності даних.
6.	Повторення процедури, якщо гіпотеза не підтвердилася [1].				

Робота психолога в загальноосвітніх навчальних закладах

Одним із напрямків роботи психолога загальноосвітньої школи є корекційно-розвиваюча робота. Корекція - здійснення психолого-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку, поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи. Важливим є залучення учнів до корекційно-розвиваючих програм, різноманітної творчої діяльності - образотворчої, ігрової, трудової. Дуже важливо, щоб корекція мала випереджуючий характер. Вона повинна мати за мету не вдосконалення того, що вже є, а активне формування того, що має бути досягнуте в майбутній перспективі відповідно до законів та вимог вікового розвитку та становлення індивідуальності. Цінність такого підходу в тому, що він дає можливість учневі відчувати себе перспективним у діяльності, що для нього є найбільш важливим.[3, 132].

У рамках діяльності психологічної служби загальноосвітньої школи до обов'язків належить і здійснення консультативної діяльності. Консультування – професійна допомога клієнту (учням, учителям, адміністрації, батькам, іншим особам, які займаються вихованням дитини) у пошуку розв'язання проблемної ситуації. Консультативна робота – це надання порад, рекомендацій учням, батькам, вчителям та іншим особам, які звертаються за допомогою.

Консультації можуть бути індивідуальними та груповими; разовими, короткочасними (2-4 рази), тривалими; просвітницько-рекомендаційними, діагностичними, психологічними, педагогічними, правовими тощо [2].

Важливим напрямом діяльності шкільного психолога є соціально-педагогічне забезпечення профільного навчання, професійної орієнтації. Психолог може проводити профорієнтаційні бесіди і консультування учнів і батьків, супроводжувати дітей, які вже вибрали певний профіль навчання, проводити бесіди й оглядові екскурсії з питань профорієнтації з урахуванням ситуації на місцевому ринку праці.

До виключної компетентності належить складання і ведення соціального паспорту школи, класу, учнівських колективів, індивідуальних карток дітей та сімей, що потребують особливої психолого-педагогічної уваги. До цієї категорії належать: діти, схильні до правопорушень, які перебувають на обліку служби у справах неповнолітніх, кримінально-виконавчої інспекції тощо, діти з неповних і неблагополучних сімей, діти-сироти або діти і сім'ї, які потребують особливої уваги за висновками психолога або класного керівника [4].

Таким чином, основним змістом діяльності психолога закладу освіти є забезпечення процесу соціалізації учнів у навчально-виховній діяльності, захист їхнього психічного, фізичного, соціального і духовного здоров'я, сприяння педагогічно доцільному і безконфліктному входженню молодшої людини у світ дорослих, підготовка до самостійного життя в суспільстві, попередження і педагогічна корекція вад та відхилень у соціальному розвитку особистості.

Провідним завданням у психолога діяльності школи визнається формування громадянськості як інтегруючої ціннісної орієнтації, яка визначає ставлення особистості до рідного народу, регіону проживання, з яким єднає спільна історія, до всієї планети – спільної колиски людства. Таким чином, виникає проблема одночасного процесу виховання не тільки громадянина країни проживання, а й певної

регіональної спільності (наприклад, громадянина Європи) та громадянина світу. Така інтегрованість пояснюється необхідністю, з одного боку, засвоєння духовних та інтелектуальних цінностей не тільки сусідніх народів, а й усього світу, а з іншого, необхідністю творення власних національних цінностей у рамках рідної культури, оскільки орієнтація лише на запозичення чужого призводить до втрати власного творчого потенціалу.

Незважаючи на своєрідність змісту та самого процесу формування громадянина кожної європейської держави, експерти Ради Європи дійшли висновку що у змісті і формах цих процесів дуже багато спільного. Це створює умови для формування європейської громадянськості. Насамперед, така спільність стосується знань, цінностей та практичних навичок. До знань, необхідних для життя в єдиній Європі, віднесені відомості про: функціонування демократії та її інститутів; політичні, юридичні, фінансові аспекти життя держави, регіону; громадянські права, свободи та обов'язки у визначенні державних і міжнародних документів; розуміння поняття «демократичне громадянство» у суспільстві, в якому живуть громадяни; європейський (міжнародний) контекст демократичного громадянства. Найважливішими спільними цінностями громадянського виховання, що визначені філософією прав людини, стали: рівноцінність кожного людського життя, повага до себе та інших, свобода, солідарність, етнічна, расова, політична, культурна та релігійна толерантність, взаєморозуміння, громадянська мужність. Кожному громадянину Європи необхідно формувати навички для того щоб розв'язувати конфлікти в неагресивній манері, аргументувати та захищати власну точку зору, інтерпретувати аргументи іншого, розуміти та сприймати відмінні погляди, робити вибір і піддавати моральному аналізу альтернативні позиції, нести спільну відповідальність, розвивати конструктивні стосунки з іншими людьми, вміти критично осмислювати і порівнювати позиції та істини [5, 352].

У взаєминах з іншими людьми цінністю визнається ставлення до них, як таких, які вони є, а не як таких, які можуть щось зробити для нас. Такі стосунки мають важливе значення як для особистісного розвитку, так і для блага всього суспільства. Керуючись цими цінностями у наших взаєминах, ми повинні: поважати гідність усіх людей; давати зрозуміти іншим, що їх цінують; заслужувати лояльність, довіру, щирість; співпрацювати з іншими; підтримувати інших; поважати довіру, життя, приватність, власність інших; намагатися розв'язати проблеми мирним шляхом.

Україні, яка мріє увійти повноправним членом у сім'ю європейських народів, соціалізуючий вплив освітніх закладів уже зараз доцільно спрямовувати в русло вимог розробленого радою культурного співробітництва Ради Європи Кодексу виховних цінностей.

Зрозуміло, що кожний загальноосвітній навчальний заклад має своєрідні умови для організації власної педагогічної діяльності. Однак, незважаючи на це, гадаємо, що доцільними в реалізації виховної функції школи буде низка пропонованих психологічних стратегій, технологій та методик.

Окремі з них можна сформувані на вихідних основах цікавого та змістовного дослідження А. Малько [3, 36-40].

Література:

- 1) Вікова та педагогічна психологія - Скрипченко О.В. Бібліотека українських підручників
- 2) Шульга, В. В. Соціальний педагог і практичний психолог у загальноосвітньому навчальному закладі [Текст]: методичні рекомендації. - К.: Ніка-Центр, 2004. -124 с.
- 3) Малько, А. Педагогіка в школі [Текст]: Культурологічний аспект. // Рідна школа. – 2001 №3 с. 36-40
- 4) http://uaeferat.com/Робота_соціального_педагога_в_загальноосвітній_школі
- 5) Пальчевський, С.С. Педагогіка і психологія. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2005 – 560с.

*ЦУПИЛО Катерина, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ДЕНИСЮК Л.М.,
канд. психол. наук*

ПСИХОЛОГІЯ ТА СУЧАСНА ОСВІТА

Сучасна система освіти в Україні не чутлива до змін у суспільстві, не здатна швидко перетворюватися адекватно до цих змін.

Діяльність системи освіти, змістовний аспект якої включає усвідомлення особистістю механізмів рефлексій та придбання вмій, навичок рефлексивного мислення й поведінки, можна назвати процесом, в якому цінністю освіти є творчість. А рішення проблеми розвитку творчих здібностей особистості знаходиться в області як наукових розробок методичного інструментарія, так і в сфері побудови на їх засадах програм, які направлені на включення та культивування результатів дослідження в практиці освіти. Змістовно-смысловий аспект цих розробок залежить від філософсько-психологічних установок, які знаходяться в основі методологічних концепцій.

У галузі гуманітарної освіти було визначено такі основні напрями: формування гуманітарного мислення, опанування рідною, державною та іноземними мовами; прилучення до літератури, музики, образотворчого мистецтва, надбань народної творчості, здобутків української та світової культури; осмислення історичних фактів, подій і явищ, різноманітності шляхів людського розвитку; формування світоглядної, правової, моральної, політичної, художньо-естетичної, економічної, екологічної культури; утвердження пріоритетів здорового способу життя людини; відображення в змісті історичної освіти закономірностей історичного розвитку, широке вивчення українознавства, етнічної історії та етногенези українців, інших народів держави.

Не менш важливим елементом сучасної освіти є психологія, яка допомагає врахувати особливості онтогенезу дитини на всіх його стадіях.

Психологія – наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності. Предметом психології є психічна діяльність людини, психічні процеси, стани, властивості людини; психічні процеси, стани, властивості людини; розкриття законів виникнення, розвитку і перебігу психологічної діяльності; становлення психічних властивостей людини; з'ясування життєвого значення психіки. Психологія є наукою про найскладніше, що поки що невідоме людству. Вона має справу із властивістю високоорганізованої матерії, що називається психікою.

Задачі психології складніші, ніж задачі будь-якої іншої науки, оскільки тільки в ній зливається об'єкт і суб'єкт пізнання.

Зокрема психологія в системі сучасної освіти виконує такі функції :

Теоретико-пізнавальна функція вікової психології передбачає пізнання психічної реальності, її структури, механізмів розвитку та функціонування з позиції інтересів дитини, дорослої і старої людини, а також з'ясування закономірностей і чинників вікового розвитку.

Прогностична функція реалізується у формуванні психологічних прогнозів щодо співвідношення вікового та індивідуального розвитку. Зміст прикладної функції полягає у з'ясуванні на основі теоретичного та емпіричного аналізів закономірностей становлення психічної реальності, виробленні практичних рекомендацій щодо врахування особливостей вікового розвитку.

Висновок

Отже, наука в сучасній Україні є важливою складовою частиною духовної культури, формою суспільної свідомості, потенціал якої в Україні залишається порівняно високим.

*КУЧЕРОВСЬКА Антоніна, бакалавр I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – ДЕНИСЮК Л. М.,
канд. психол. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Провідна діяльність у молодшому шкільному віці – навчальна. Основні потреби привносяться з періоду дошкільного дитинства, а саме:

- зберігається потреба у грі, особливість якої в цей період полягає в тому, що дитина може грати саму себе, прагнучи до позиції, що не вдається в реальності;
- зберігається потреба в русі, що часто заважає на уроках; отже, необхідно організовувати у школі відпочинок молодших школярів, щоб на зміні вони «не вимотали» себе;
- як одна з провідних зберігається потреба в зовнішніх враженнях, що перетвориться в пізнавальну активність дитини;
- потреба у спілкуванні, безпосередньо пов'язана з навчальною діяльністю.

Як основну потребу в період початкового навчання виділяють **потребу в суспільно значущій діяльності**, якою і є навчання у школі.

Основні новоутворювання даного вікового періоду пов'язані з подальшим розвитком і вдосконаленням довільності дій, тобто самоконтролем, виникненням рефлексії та внутрішньої позиції.

Особливості мислення: переважає наочно-образне мислення з елементами абстракції; спостерігається подальший розвиток внутрішнього плану дій; до кінця періоду доступне усвідомлення своїх власних розумових операцій, що надають допомогу в самоконтролі. Розвитку мислення сприяє міркування вголос.

Емоційна сфера: у цілому період молодшого шкільного віку - це період підвищеної емоційності, що трохи знижується до третього класу. У цьому віці дитина вже може усвідомлювати й контролювати свої емоційні стани, наприклад, хвилювання; присутня диференціація почуттів; дитина підвладна контролю. У цьому віці краще використовувати зовнішній контроль з боку дорослого (учителя) та самоконтроль. Можна застосовувати і взаємний контроль, але не між однолітками, а між учнем і вчителем або батьком. Наприклад, можна використовувати такий прийом: батько заводить собі окремий зошит, у якому зазначені клас та ім'я батька, і виконує в ньому домашні завдання дитини, але обов'язково робить помилки, дитина ж червоним олівцем виправляє помилки та ставить оцінки. Це допомагає дитині отримати **елементарні навички контролю**.

Іноді в початковій школі в дітей можуть виникати проблеми при навчанні читанню та письму, особливо це стосується шестирічок. З одного боку, це можна пояснити тим, що їх периферична нервова система не підготовлена до виконання таких інтелектуальних задач.

Ще один аспект психологічних труднощів, пов'язаних із навчанням читанню: дитині важко відразу починати читати вголос, а саме така практика існує у школі. Помітимо, що при цьому дитина має:

-читати правильно, виразно й бажано швидше;

-устигати усвідомити зміст прочитаного;

-розуміти та переживати, що її читання цілком контролюється ззовні і що кожна помилка буде помічена й оцінена.

При такій установці дитині важко одержати задоволення від читання, і вона може несвідомо почати вважати, що читання потрібне дорослим, а не їй. Труднощі й напруженість процесу читання можна частково зняти іншою установкою: «Ти спочатку прочитай «про себе» і для себе, а потім повтори вголос для мене». Тоді дитина читає двічі, і внутрішня дія, «дозрівши» усередині, проявляється в готовому вигляді «зовні» для іншого. Однією з причин проблем навчання може бути погана пам'ять. У таких дітей треба формувати й розвивати **мнемічну діяльність**, тобто варто навчати їх спеціальним прийомам запам'ятовування. Інші проблеми навчання з'ясовуються при аналізі ігрової й конструкторської діяльності дитини. У цьому випадку важливо визначити «найближчу зону розвитку», тобто з'ясувати те, що вона у стані зрозуміти та засвоїти сама при мінімальній допомозі дорослого.

Під впливом нової провідної діяльності (навчання) у молодших школярів головними стають **мотиви навчання**. Пізнавальні мотиви пов'язані зі змістом та оволодінням способами навчальної діяльності. Нагадаємо, що мотиви навчання поділяють на провідні (виникають у самому процесі навчання й пов'язані зі змістом і формами навчальної діяльності) та другорядні (лежать за межами навчального процесу). Останні поділяються на широкі соціальні й вузькоособистісні. Ці мотиви формуються під впливом похвали, думки вчителя, шкільної оцінки, а також залежать від думки однолітків і дорослих.

У 1-у класі інтерес дитини спрямований на предмети, де вона діє практично (малювання, праця, фізкультура). У 2-у класі коло улюблених предметів звужується, а до 3-го класу доходить до одного-двох предметів, що захоплюють своїм змістом. У 3-у класі важливий фактор стимулювання в навчанні - думка класного колективу. Позитивні або негативні мотиви навчання в цей період багато в чому залежать від «загального настрою класу».

Для формування мотивації навчання необхідно пам'ятати, що цілі навчальної діяльності повинні бути ясними та чіткими, даватися з початку роботи й суворо окреслюватися за обсягом, тому що в молодших школярів спонукальна сила мети протилежно пропорційна обсягу цікавої роботи, тобто якщо треба зробити занадто багато – мета не працює.

У період навчання в початковій школі відбувається подальше становлення та зміцнення характеру дитини. Формування якостей характеру пов'язано з подоланням труднощів у предметній

діяльності та спілкування. При виборі виду діяльності для дитини необхідно поступово переходити від просто цікавої до менш цікавої, але більш варті діяльності; ступінь труднощів при цьому повинен зростати.

Спостерігається активне **формування внутрішньої позиції та ставлення до себе**. Уявлення про себе формується у процесі оцінної діяльності самої дитини та її спілкування з іншими людьми.

Експериментально в молодших школярів виявлені такі **види самооцінки**:

1. Стьїка занижена - зустрічається вкрай рідко.
2. Адекватна - діти добрі, активні, мають почуття гумору, різноманітні інтереси і самостійно можуть шукати помилки у своїй роботі.
3. Висока адекватна - діти максимально самостійні й упевнені в успіху.
4. Неадекватна занижена - як правило, діти мовчачи шукають помилки в роботі або відмовляються перевіряти її; діяльність інших схильні переоцінювати; непевність особливо відчувається у планах на майбутнє.
5. Завищена самооцінка: діти переоцінюють свої можливості, результати діяльності й особисті якості. Після неуспіху наполягають на своєму або переключаються на найлегшу задачу. У молодших школярів існує тенденція зберігати самооцінку. Стьїка звична самооцінка, у свою чергу, накладає відбиток на всі сфери життя дитини.

Висновок. Мета педагога молодшої школи – зберегти потяг до навчання, підтримувати сталість емоційного стану дитини, створити фундамент для наступного вікового періоду, допомогти дитині здійснити необхідні для неї цілі та задачі, забезпечити повноцінне дитинство, що йтиме пліч-о-пліч із ефективною навчальною діяльністю.

*КАСЬЯН Ангеліна студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівний – ДЕНИСЮК Л.М
канд.психол.наук*

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Педагогічна психологія як один із напрямів психологічної науки є комплексною дисципліною. Грамотно здійснювати навчальний і виховний вплив в умовах родини та школи можна, тільки добре знаючи вікові особливості дитини та динаміку її розвитку в інтелектуальному й особистісному плані. Тому педагогічна психологія настільки сильно пов'язана з віковою психологією. Предметом педагогічної психології є психологія навчання, психологія виховання, психологія вчителя та педагогічної діяльності. Основний зміст педагогічної психології складають психологічні закономірності процесів навчання та виховання.

Виховання традиційне розуміється як процес організованого та цілеспрямованого впливу на особистість і поведінку дитини. Навчання – це процес, основна мета якого – розвиток здібностей дитини. Виховання й навчання складають основні сторони педагогічної діяльності.

На практиці обидві ці сторони педагогічної діяльності реалізуються спільно. Відокремити ці процеси та їх результати не представляється можливим. Виховуючи дитину, ми завжди її чому-небудь навчаємо, а навчаючи – виховуємо.

У педагогічній психології ці процеси розглядаються окремо, хоча такий розподіл досить умовний. Проте виховання й навчання мають різні цілі, зміст, методи та провідні типи їхньої активності.

Виховання має справу з почуттями, міжособистісними відносинами, передачею соціальних цінностей та установок, норм і правил поведінки. Виховання ґрунтується на розумінні людини людиною, людської моралі й духовної культури.

Навчання ж має справу з пізнавальними процесами дитини, використовує різноманітні прийоми передачі знань, умінь і навичок. Засновано навчання на сприйнятті й розумінні людиною предметного світу.

Особливо тісно педагогічна психологія пов'язана з віковою психологією та педагогікою.

Сфера інтересів психології в педагогіці – це насамперед особистість учня, особистість учителя, міжособистісні аспекти освіти: особливості міжособистісних взаємин учнів і вчителів між собою та взаємодії в педагогічному колективі.

У самій педагогічній діяльності психологію цікавить:

- 1) сприйняття та прийняття дітьми різного віку навчально-виховних впливів;
- 2) відповідність цих впливів законам розвитку інтелекту й особистості дитини;
- 3) зміст навчальних предметів і цілей виховних впливів з погляду їх ефективності та можливості досягнення, тому що ефект будь-якого навчання чи виховання повинен мати розвивальний характер.

Таким чином, для педагогічної діяльності психологія встановлює що, як і в якій послідовності необхідно передавати дітям, щоб одержати максимально можливий ефективний результат. Із цією метою у психології проводяться різноманітні дослідження й експерименти, на базі яких розробляються психологічні теорії та концепції навчання (докладніше про неї буде розказано в темі, присвяченій психологічним проблемам навчальної діяльності).

Основні проблеми педагогічної психології

1. Проблема сенситивного періоду. Вона пов'язана з виділенням і максимально можливим використанням визначених вікових періодів для розвитку тих чи інших здібностей чи якостей дитини. У даний час невідомі всі сенситивні періоди розвитку інтелекту й особистості, їх початок, тривалість і кінець. Швидше за все, ці періоди індивідуальні та своєрідні. Можливо, кілька сенситивних періодів характерні для тих самих властивостей у різні вікові періоди. Поки однозначного рішення цієї проблеми не існує.
2. Проблема зв'язку свідомо організованого впливу та природного психічного розвитку дитини, інакше кажучи, проблема зв'язку біологічного дозрівання й навчання з розвитком дитини (допомагає спеціально організоване навчання розвитку дитини чи заважає йому).
3. Проблема загального й вікового сполучення навчання у вихованні: які пріоритети й у якому віці повинні бути, як гармонійно об'єднати процеси навчання й виховання?
4. Проблема здійснення системного характеру розвитку дитини та комплексного педагогічного впливу: за яким законами повинен протікати педагогічний вплив і які його ключові моменти?
5. Проблема взаємозв'язку дозрівання й навчання дитини, її задатків і здібностей, генетичної та середовищної обумовленості, розвитку психологічних характеристик і поведінки дитини.
6. Проблема визначення психологічної готовності дитини до свідомого навчання й виховання, пошук валідних засобів діагностики.
7. Проблема педагогічної занедбаності: як відрізнити безнадійно відсталу в розвитку дитину від педагогічно запущеної; які дефекти в розвитку можна перебороти на визначеному етапі, а які - ні?
8. Проблема забезпечення індивідуалізації навчання: яким чином можна створити умови для індивідуального навчання (темпи, ритм засвоєння знань з орієнтуванням на індивідуальні особливості дитини), коли навчальний процес у цілому має груповий характер.

*ВИНОГРАДОВА Маргарита, бакалавр I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – ДЕНИСЮК Л. М.,
канд. психол. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Молодший шкільний вік охоплює період з 6-7 до 10-11 років. Учень 1-4 класів – це людина, що швидко опановує навички спілкування. У цей період дитина інтенсивно встановлює дружні контакти. Придбання навичок соціальної взаємодії із групою однолітків і вміння заводити друзів є одним із важливих завдань розвитку на цьому віковому етапі.

Основна особливість даного віку – зміна соціальної позиції дитини, її положення в системі соціальних зв'язків, викликане прийняттям соціального статусу учня. Недавні дошкільник попадає в навчальний заклад, де виконує соціальну роль школяра: одержує нові обов'язки й права, включається в індивідуальну й групову діяльність (навчання) під керівництвом учителя.

Нова соціальна позиція проявляється в житті дитини на різних рівнях: по-перше, вона дає їй можливість відвідувати школу, носити ранець, використовувати підручники та інше, що підтверджує соціальний ріст дитини, її наближення до світу дорослих; по-друге, навчання в школі озброює дитину знаннями й уміннями, що є необхідними умовами повноцінного функціонування в сучасному суспільстві. Разом з тим, перехід у школу є стресовою подією для дитини.

Специфіка навчальної діяльності полягає в тому, що її втримування є наукові поняття й узагальнені способи рішення теоретичних завдань, а метою - засвоєння наукових знань і відповідних їм умінь.

Разом з тим, словесно-логічне мислення молодших школярів розвинене ще слабко, що необхідно враховувати при організації навчальної діяльності дітей даного віку. Важливо побудувати навчання з опорою на наочно-діюче мислення дітей (рахунок за допомогою паличок) і наочно-образне мислення (різноманітні форми наочності).

У перші шкільні роки діти поступово віддаляються від батьків, хоча усе ще відчувають потребу в керівництві з боку дорослих. Відносини з батьками, структура родини й взаємини між батьками впливають на школярів, однак розширення контактів із зовнішнім соціальним середовищем призводить до того, що все більш сильний вплив на них оказують інші дорослі.

Дуже важливим для дитини молодшого шкільного віку є педагог (його роль). От що говорить про посмішку, як найважливіший невербальний вплив на дитину І.М. Юсупов у книзі "Психологія взаєморозуміння": "У педагогічному спілкуванні посмішка є неодмінним атрибутом діалогу. Не тільки в процесі навчання, але в умовах неофіційного спілкування потреба дітей молодшого шкільного й підліткового віку в стимулюванні посмішкою велика".

Е.І. Ісеніна вважає, що різноманітні форми взаємодії дорослих з дитиною й характер оцінок, які вони їй дають, своїм результатом мають розвиток у неї тих або інших самооцінок. В одних випадках розвивається переконання, що дитина дуже розумна, в інших – що вона некрасива, нерозумна і т.п., а це позначається на визначенні у дітей критеріїв оцінки інших людей.

У цілому дорослі починають пред'являти до молодшого школяра підвищені вимоги. Виникаючі проблеми ставлять перед даним віком важливі завдання, які дитина виконує разом з дорослими: адаптація до роботи в школі й будинку, освоєння навчальних навичок, умінь бути уважним, посидючим, розвиток саморегуляції; вирівнювання готовності дітей до навчання в школі, підтягування відстаючих до добре встигаючих, формування здатності до успішного соціальної взаємодії, соціалізації та активної адаптації в новому соціально-економічному просторі – психологічна допомога. Вона концентрує увагу дорослого на позитивних сторонах і перевагах дитини з метою зміцнення його самооцінки, дає дитині можливість повірити в себе і свої здібності, допомагає дитині уникнути помилок, підтримує дитину при невдачах.

Щоб здійснювати психологічну підтримку, дорослі повинні навчитися приймати себе, досягти самовираження і впевненості, адже впевнений дорослий може вселяти впевненість у дитини. Інакше дорослий може розчарувати дитину, кажучи йому: «Ти міг би і постаратися», «Ти міг би й обережніше», «Ти повинен був дивитися, як роблю це я». Постійні закиди («Ти міг би зробити краще») призводять до негативного результату: «Який сенс старатися? Все одно не вийде. Я здаюсь. І дитина здається. До подібних результатів приводять і завищені вимоги батьків.

Підвищити почуття власної значущості дитини можна демонструючи йому своє задоволення від його досягнень або зусиль, заохочуючи його справлятися з різними завданнями або створюючи у дитини установку «Ти можеш це зробити».

Центральну роль у розвитку впевненості дитини в собі грає, як уже зазначалося, віра батьків і педагогів в дитини. Батько повинен показати дитині, що він є важливим членом сім'ї та значить для неї більше, ніж всі пов'язані з ним проблеми. Педагог же зобов'язаний дати відчутти кожному учневі, що він потрібний і шановний член групи, класу.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Молодший шкільний вік охоплює період з 6-7 до 10-11 років. Учень 1-4 класів – це людина, що швидко опановує навички спілкування. У цей період дитина інтенсивно встановлює дружні контакти. Придбання навичок соціальної взаємодії із групою однолітків і вміння заводити друзів є одним із важливих завдань розвитку на цьому віковому етапі.

Основна особливість даного віку – зміна соціальної позиції дитини, її положення в системі соціальних зв'язків, викликане прийняттям соціального статусу учня. Недавні дошкільник попадає в навчальний заклад, де виконує соціальну роль школяра: одержує нові обов'язки й права, включається в індивідуальну й групову діяльність (навчання) під керівництвом учителя.

Нова соціальна позиція проявляється в житті дитини на різних рівнях: по-перше, вона дає їй можливість відвідувати школу, носити ранець, використовувати підручники та інше, що підтверджує соціальний ріст дитини, її наближення до світу дорослих; по-друге, навчання в школі озброює дитину знаннями й уміннями, що є необхідними умовами повноцінного функціонування в сучасному суспільстві. Разом з тим, перехід у школу є стресовою подією для дитини.

Специфіка навчальної діяльності полягає в тому, що її втримування є наукові поняття й узагальнені способи рішення теоретичних завдань, а метою - засвоєння наукових знань і відповідних їм умінь.

Разом з тим, словесно-логічне мислення молодших школярів розвинене ще слабо, що необхідно враховувати при організації навчальної діяльності дітей даного віку. Важливо побудувати навчання з опорою на наочно-діюче мислення дітей (рахунок за допомогою паличок) і наочно-образне мислення (різноманітні форми наочності).

У перші шкільні роки діти поступово віддаляються від батьків, хоча усе ще відчувають потребу в керівництві з боку дорослих. Відносини з батьками, структура родини й взаємини між батьками впливають на школярів, однак розширення контактів із зовнішнім соціальним середовищем призводить до того, що все більш сильний вплив на них оказують інші дорослі.

Дуже важливим для дитини молодшого шкільного віку є педагог (його роль). От що говорить про посмішку, як найважливіший невербальний вплив на дитину І.М. Юсупов у книзі "Психологія взаєморозуміння": "У педагогічному спілкуванні посмішка є неодмінним атрибутом діалогу. Не тільки в процесі навчання, але в умовах неофіційного спілкування потреба дітей молодшого шкільного й підліткового віку в стимулюванні посмішкою велика".

Е.І. Ісеніна вважає, що різноманітні форми взаємодії дорослих з дитиною й характер оцінок, які вони їй дають, своїм результатом мають розвиток у неї тих або інших самооцінок. В одних випадках розвивається переконання, що дитина дуже розумна, в інших – що вона некрасива, нерозумна і т.п., а це позначається на визначенні у дітей критеріїв оцінки інших людей.

У цілому дорослі починають пред'являти до молодшого школяра підвищені вимоги. Виникаючі проблеми ставлять перед даним віком важливі завдання, які дитина виконує разом з дорослими: адаптація до роботи в школі й будинку, освоєння навчальних навичок, уміння бути уважним, посидючим, розвиток саморегуляції; вирівнювання готовності дітей до навчання в школі, підтягування відстаючих до добре встигаючих, формування здатності до успішного соціальної взаємодії, соціалізації та активної адаптації в новому соціально-економічному просторі – психологічна допомога. Вона концентрує увагу дорослого на позитивних сторонах і перевагах дитини з метою зміцнення його самооцінки, дає дитині можливість повірити в себе і свої здібності, допомагає дитині уникнути помилок, підтримує дитину при невдачах.

Щоб здійснювати психологічну підтримку, дорослі повинні навчитися приймати себе, досягти самовираження і впевненості, адже впевнений дорослий може вселяти впевненість у дитини. Інакше дорослий може розчарувати дитину, кажучи йому: «Ти міг би і постаратися», «Ти міг би й обережніше»,

«Ти повинен був дивитися, як роблю це я». Постійні закиди («Ти міг би зробити краще») призводять до негативного результату: «Який сенс старатися? Все одно не вийде. Я здаюся. І дитина здається. До подібних результатів приводять і завищені вимоги батьків.

Підвищити почуття власної значущості дитини можна демонструючи йому своє задоволення від його досягнень або зусиль, заохочуючи його справлятися з різними завданнями або створюючи у дитини установку «Ти можеш це зробити».

Центральну роль у розвитку впевненості дитини в собі грає, як уже зазначалося, віра батьків і педагогів в дитини. Батько повинен показати дитині, що він є важливим членом сім'ї та значить для неї більше, ніж всі пов'язані з ним проблеми. Педагог же зобов'язаний дати відчутти кожному учневі, що він потрібний і шановний член групи, класу.

*СКУДНА Аліна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ЯШНИК С. В.,
канд. пед. наук, доцент*

АРХЕТИПИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Архетип (грец. ἀρχή (arche) – початок і грец. τυπος (typos) – тип, образ; прототип, проформа) – прообраз, початковий образ, ідея, первісна форма для наступних утворень. Це поняття, що походить від традиції платонізму і грає головну роль у «аналітичній психології», розробленій Юнгом, що вплинула на сучасну культурологію. У філософії Платона під архетипом розумівся осяжний розумом зразок, «ейдос», у схоластів – природний образ, відбитий у розумі, в Августина Блаженного – споконвічний образ, що лежить в основі людського пізнання.

Українські архетипи проявляють себе як символи у міфах, казках, фольклорі, обрядах, традиціях, і є узагальненням досвіду наших предків. Українська культура пройшла тривалий час формування, становлення і розвитку з найдавніших часів і до сучасності. На розвиток впливали природні умови географічного положення, території, міграційні процеси, елементи інших культур. Протягом століть одні племена та етноси змінювались іншими.

Архетипи є психофізичними і духовними передумовами освоєння світу, основою уявлень людини про світ і себе. Як зазначає В. Ятченко, реконструкція архаїчних текстів залишається проблематичною, адже ступінь втрати первинного тексту і ступінь пізніших, особливо християнських, нашарувань значний. У дохристиянський період найважливішими для слов'ян були архетипи Аніми, Анімуса, бика (оленя, тура, вола), вогню, води, воріт, гори, дерева (лісу), дитини, змії, каменя, квітки, мосту, місяця, сонця, поля, стіни (тину, паркану), тіні, хреста і птаха. Аніма – архетип невизначеного жіночого образу, носія материнства, захисту, родючості, а також – заряд небезпечного, злого. Аніма та Анімус (чоловічий відповідник) – компоненти світобудови. Згодом архетип Аніми переріс в образ Великої Праматері, породивши багато фольклорних образів. Він відіграв суттєву роль у трактуванні образу Богородиці.

Драматичні суперечності людських доль сконденсовані в архетипі тіні. Тінь - те, що людина воліє забути чи приховати, прориви підсвідомого. Виявом почуттів людини є архетип вогню - еквівалент емоційного потягу, жаги.

Найпоширенішим є архетип води – пробудження до життя, очищення. Українці первісне буття вбачали в єдності втіленого у світлі чоловічого і втіленого у воді жіночого начал. Із ритуальним обмиванням водою пов'язаний акт нового (другого) народження.

Загальноживаним є архетип гори, який фіксує соціальний досвід людства. Ходіння на гору - прилучення до божества. Архетип гори – концепт упорядкування космосу; гора, пізніше камінь, - осереддя Всесвіту.

У центр світобудови перемістилися символи, що втілюють людину. Це означало, що людина почала усвідомлювати свою відповідальність за почуття, контакт зі світом, долею. Трансформація функцій архетипу засвідчила прорив людини у нові координати свого існування і мислення.

Вивчення продуктів української дохристиянської міфології розкриває процес формування знань, почуттів, переживань людини до етапу оволодіння нею філософською науковою рефлексією. Як

вважають дослідники, важливими елементами міфології як динамічної багаторівневої системи освоєння світу є замовляння, обрядові пісні, загадки і казки. Їх розвиток зумовлений психофізіологічними факторами людської свідомості, згодом вони опосередковувалися соціальними і духовними факторами.

*ХВОСТЕНКО Інна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ЯШНИК С. В.,
канд. пед. наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

На рубежі тисячоліть у перехідний період суспільства з надзвичайною гостротою постала проблема суспільного та індивідуального вибору, особливо молодого покоління. Відтак дедалі більше вчених об'єднують свої зусилля у дослідженні різних аспектів феномена етнічної ідентичності. Слід відзначити узагальнюючі дослідження таких українських дослідників, як О. Антонюк, Ю. Бех, О. Борусевич, М. Вівчарик, В. Горбатенко, О. Донченко, В. Євтух, В. Іщук, О. Картунов, О. Корнієнко, В. Янів та ін. Попри розробку окремих аспектів теорії етносу, нації, етнічності й національної свідомості в сучасних умовах проблеми етнічної та національної ідентичності української молоді не дістали всебічного і ґрунтового теоретичного осмислення.

Етнічна ідентичність насамперед асоціюється з культурними компонентами, з культурної ідентичністю, національна ж ідентичність – з політичними, з політичною ідентичністю. Тобто етнічна ідентичність – це процес ідентифікації особистості, яка крім власної індивідуальної неповторності усвідомлює свою належність до певної культурної спільноти і пов'язана з нею почуттям солідарності через спільні цінності та погляди.

Важливим аспектом формування етнічної ідентичності населення України є віковий чинник. Оскільки кожна вікова група наділена специфічними ознаками у формуванні чи трансформації етнічної ідентичності. Велику увагу привертає до себе студентська молодь, на основі дослідження якої можна прогнозувати вектор розвитку українського соціуму у наступні 20-30 років з погляду на те, що саме студентська молодь є основою майбутньої національно-етнічної еліти, відповідальної за розробку та поширення національно-етнічної ідеології.

У сучасної студентської молоді формування етнічної ідентичності проходить в умовах зростання протесту проти влади, відкритих виступів і демонстрацій, тріумфу з приводу незалежності України, унісонних хвиль українізації та деукраїнізації. Разом з тим, вона «пожинає» гіркі плоди незалежного існування української нації, відчуваючи деяке розчарування в ньому. Слід також зазначити вплив, який був здійснений на трансформацію етнічної ідентичності молоді у зв'язку з «проривом» величезного потоку інформації на теренах пострадянського простору, що зумовило некритичне сприйняття у власний світогляд елементів інших культур (особливо американської). На умови формування етнічної ідентичності сучасної студентської молоді впливає також відсутність української національної еліти, яка б ідентифікувала себе з титульним етносом і, відчуваючи себе його частиною, усвідомлювала необхідність зміцнення державності як гаранта власної безпеки; не вдалість державної пропаганди української ідеї, зверненої до стереотипів архаїзму. Складність процесів набуття молоддю стійкої етнічної ідентичності пов'язана також із сформованим століттями (і відтак важко викорінюваним) комплексом меншовартості українців, який набув викривлених форм неприйняття власної культури та своєї етнічної належності. Не слід також оминати увагою й численні факти тимчасової чи довготривалої еміграції громадян України з метою заробітчанства. У пошуках більш комфортного й матеріального забезпечення деякі з них готові зректися власної етнічної ідентичності заради покращення свого соціального та економічного статусу.

Майбутнє незалежної України великою мірою залежатиме від того, наскільки успішно вона просуватиметься шляхом створення згуртованої політичної нації, подолання маргінальної невизначеності політичної ідеології тощо. Одним з чинників і рушіїв новітньої української державності є

студентство, котре являє собою освічену, мобільну й консолідовану соціальну спільноту. Для сучасного українського студентства характерні розвиток пізнавальної мотивації через підвищену потребу в комунікації, розширення поля міжкультурної взаємодій, встановлення нових соціальних зв'язків тощо.

ЛЄОНОВА Олена, бакалавр 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник - **ЯШНИК С.В.** канд.
пед.наук, доцент

ІНТРОВЕРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Інтровертованість - поширена в психології категоризація рис особистості. Два найвідоміші визначення поняття інтроверсії-екстраверсії належать Карлу Густаву Юнгу і Гансові Айзенку.

Вперше термін з'являється в роботі Карла Юнга 1920 «Психологічні типи». У цій праці стверджується, що екстраверсія проявляється в спрямованості лібідо людини на зовнішній світ, у тому, що екстраверт віддає перевагу соціальним та практичним аспектам життя без занурення у світ уяви та роздумів. Інтроверт, навпаки, віддає перевагу роздумам і уяві в операціях з реальними зовнішніми об'єктами.

Інтровертованість виявляється також у миролюбності не схильності до агресії та насильства, зосередженості на своїй внутрішній свободі.

Ментальність українського народу – (за Х.Василькевич) – інтровертованість вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється в зосередженості на фактах і проблемах внутрішнього світу; сентименталізмі, чутливості до природи, емпатії, культуротворчості, яскравій обрядності, фольклорі; естетизмі народного життя, анархічному індивідуалізмі, прагненні до особистої свободи без належного прагнення до державотворчості; браку ясних цілей, стійкості, витривалості, дисципліни; перевазі емоційного над інтелектом і волею, тяжіння до морального буття.

Українська інтровертованість, на думку дослідника, міцно пов'язана з географічними умовами. Одностаїнність краєвиду (степ, рівнина), позбавлена різноманітності, скеровувала увагу із зовнішнього світу у світ внутрішній; безмежний простір полегшував незалежність особи від оточення, зумовлював вільність, яка привчала до непередбачуваності, а географічний чинник — урожайна земля — не вимагав від людей підприємницької діяльності.

Універсальність українського народу була сформована суспільно-політичними умовами розвитку. Однак слід зважати на те, що характер українського етносу є синтезом декількох народів, що ускладнює виділення етнічних компонентів його психіки. Згідно класифікації К.Г. Юнга, інтровертованість з високим рівнем індивідуалізму характерна для народів Сходу. Наприклад, деякі вчені схильні вважати, що зміни в ментальності українців пов'язані з періодом татаро-монгольського іга. Тому питання про психічну установку українців потрібно ще досліджувати .

Інтровертованість української душі і характеру проявляється і в певних особливостях української релігійності.

УДК 94(477)

ЖИРОВ Микита, студент 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С.В.**
канд. пед. наук

АБСОЛЮТИЗМ В ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

Абсолютизм полягає в абсолютизації подібності між культурами: заперечується будь-яка специфіка, ігноруються очевидні відмінності між ними.

Якщо відмінності виявляються, вони інтерпретуються як кількісні, іншими словами, здійснюються оцінні порівняння. В результаті культури розглядаються як однакові, але нерівні.

Прихильників абсолютизму мало хвилює проблема етноцентризму і, як наслідок, ігнорується можливість того, що особливості культури дослідників впливають на їх концепції.

У численних порівняльно-культурних дослідженнях використовуються неадаптовані стандартні методики, сконструйовані в США або Західній Європі, в інших регіонах в кращому випадку проводиться перевірка їх лінгвістичної еквівалентності.

Психологічні феномени, наприклад той же інтелект, розглядаються як однакові у всіх культурах. Якщо відмінності виявляються, а як правило, так і відбувається, їх інтерпретують як кількісні, іншими словами, здійснюють оцінні порівняння. В результаті легко робиться висновок, що люди в одній культурі більш інтелектуальні (або більш чесні, більш депресивні), ніж в іншій, а культури однакові, але нерівні.

Французькі дослідники А. Біне і Т. Симон на початку ХХ ст. Створили тести для вимірювання готовності дітей до школи і виявлення тих з них, кому потрібне спеціальне навчання.

Формально цей підхід можна назвати етіс, але в сутності це – псевдо-етіс або євро-американський етіс підхід. Саме цей підхід служить живильним середовищем для спроб довести вищість одних народів над іншими через «науково доведеною» інтелектуальної неповноцінності останніх.

Прихильники абсолютизму, яскравим представником якого є американський психолог М. Коул, розглядають культури рівні й однакові, а наявність відмінностей пояснюють нездатністю існуючих методик виявити внутрішню схожість між психічними явищами.

УДК 94(477)

ОРЛОВА Аніта, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С.В.**,
канд. пед. наук, доцент

СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМАННЯ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Етнічна ідентичність – відчуття належності до певної етнічної спільноти, наявність емоційних зв'язків з Батьківщиною, відчуття однаковості з іншими її членами внаслідок спільності історичної пам'яті та спогадів про єдиних предків. Основними чинниками розвитку етнічної ідентичності індивіда є:

- 1) особливості етнічної соціалізації в родині, школі, найближчому соціальному оточенні;
- 2) специфіка етноконтактного середовища;
- 3) статусні відносини між етнічними групами.

В залежності від соціального контексту, межі формування етнічної ідентичності, можуть сповільнюватися чи прискорюватися.

На усвідомлення людиною власної етнічної належності передусім впливає те, в якому середовищі вона існує – в поліетнічному або моноетнічному.

Ситуація міжетнічного спілкування надає індивіду більше можливостей для набуття знань про особливості своєї та інших етнічних груп, сприяє формуванню комунікативних навичок та розвитку міжетнічного розуміння. Дитина, яка живе в моноетнічному середовищі, значно раніше усвідомлює свою етнічну належність.

Суттєво відрізняється і ступінь прояву етнічної належності у дітей, які живуть у гетерогенних середовищах.

Зокрема, було експериментально встановлено, що етнічна ідентичність сильніше виявляється у тих дітей, які розвиваються у чужому культурному середовищі, що значно відрізняється від їх власного середовища.

Під час процесу соціалізації, тобто передачі новому поколінню норм і цінностей соціокультурного середовища, у представників усіх етнічних меншин відбувається внутрішньогрупова орієнтація. Тобто, з віком у дитини з'являються знання про міжетнічні відмінності, що сприяють реалістичному визначенню дитиною власної належності до певної групи.

Природним є прагнення індивіда зберегти позитивну етнічну ідентичність чи відновити її, що дає відчуття психологічної стабільності та безпеки.

Для підтримання етнічної ідентичності людини використовуються різноманітні стратегії. Однією з них є стратегія соціальної творчості А. Тешфела та Дж. Тернера, що може приймати неоднакові форми, які пов'язані з переглядом критеріїв чи об'єктів для порівняння, а саме:

1) пошук нових засад для порівняння.

Зміна змісту аутостереотипів слабких груп - приписування позитивних якостей своїй групі. Наприклад, групи з низьким економічним статусом характеризують себе за допомогою якостей широти та доброти;

2) вибір для порівняльного аналізу менш успішних чи слабших груп.

За умови несприятливого міжгрупового порівняння члени групи меншості, яка піддається дискримінації, можуть вибрати таку стратегію: прийняти правильну самоідентифікацію разом з негативною оцінкою групи. У даному випадку розвивається негативна етнічна ідентичність, яка може супроводжуватися почуттям меншовартості та навіть сорому за представників свого етносу.

Негативна етнічна ідентичність несприятливо впливає на міжгрупові стосунки, оскільки зумовлює загострення сприйняття дискримінації та збільшення суб'єктивної культурної дистанції з групою більшості.

Дослідниками було помічено й несприятливий вплив негативною етнічної ідентичності на особистісний розвиток індивіда. Наприклад, школярі з національних меншин вирізняються низькою самооцінкою та невпевненістю у собі.

Людина з негативною ідентичністю може по-різному реагувати на негативні судження про свій етнос та, як результат, на власний негативний "Я-образ". Вона може приписувати такі судження не собі, а іншим представникам свого етносу, встановивши психологічну межу між групою і власним "Я". Таким чином забезпечується збереження високої самооцінки, не з'являється почуття меншовартості та розвивається нетотожність себе і власного народу.

Іншою стратегією підтримання етнічної ідентичності є виокремлення всередині етносу підгрупи, яка отримує позитивні характеристики.

Певною мірою підтримка етнічної ідентичності у групі з негативною оцінкою з боку суспільства відбувається за допомогою стратегії конструювання амбівалентної ідентичності, що сприяє частковому збереженню позитивного самоставлення та призводить до появи "комплексу роздвоєння особистості".

Таке конструювання може здійснюватися засобами афективного, навіть агресивного акцентування уваги на власній ідентичності, прирівнюючи її до інших. При цьому людина вважає свої погані якості гарними у порівнянні з іншими.

Отже, стратегії підтримання гендерної ідентичності спрямовані на забезпечення успішної життєдіяльності кожної людини у процесі її етнічної соціалізації. Оскільки етнічна ідентичність є набутою, а не вродженою якістю, динамічним явищем. Зовнішні обставини можуть зумовлювати переосмислення людиною ролі етнічної належності в її житті та призводити до трансформації її етнічної ідентичності, на яку впливають чинники, що пов'язані із змінами у житті суспільства.

УДК 94(477)

ЖИРОВ МИКИТА, студент 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С.В.**
канд. пед. наук

КУЛЬТУРНИЙ РЕЛЯТИВІЗМ В ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

Культурний релятивізм — ствердження рівноправності всіх типів культур, відмова від виділених систем культурних цінностей.

Прихильники культурного релятивізму проголошують ідею неможливості порівняння культурних типів різних народів, вимірювання їх єдиним масштабом, оскільки кожна культура — це унікальна

система цінностей, непорівнянних між собою. Кожна культура повинна розглядатися як закрита система специфічних форм існування.

Як напрямок в етнології, школа культурного релятивізму виникла на межі 40-50-х років ХХ століття як негативна реакція на європейський етноцентризм, який вбачав у несвропейських народах насамперед риси варварства і дикості.

Основні ідеї культурного релятивізму були сформульовані Францом Боасом, який перший висловив думку про самоцінність окремих культур. Їх розвинули і підтримали Алфред Кребер, Рут Бенедикт, Мелвілл Герсковіц, розробивши в підсумку ідею культурного релятивізму.

Культурний релятивізм визнавав обмеженість цінностей, моральних кодексів, наукових та естетичних теорій, художніх форм і віросповідань, що призводило до розхитування загальнолюдських принципів моралі і мистецтва. Отже, незважаючи на ряд позитивних моментів, ідеї культурного релятивізму переростали в культурний нігілізм.

Культурологічна позиція послідовників культурного релятивізму полягає в позитивному затвердженні того, що будь-яка культура може бути зрозуміла тільки в її власному контексті і лише тоді, коли вона розглядається в її цілісності. Культурний релятивізм протистоїть егоцентризму і проголошує абсолютну самобутність будь-якої культури

М.Херсковіц (1895 -1963) - видатний американський антрополог, що зробив значний вплив на загальнотеоретичний аспект дослідження культур, творець «культурного релятивізму» (відносності) як способу розуміння цінностей культур.

Основні положення:

- Всі культури мають рівні права на існування незалежно від рівня їхнього розвитку.
- Цінності кожної культури відносні і виявляють себе тільки в рамках і межах цієї культури.
- Європейська культура є лише одним зі шляхів культурного розвитку. Інші культури унікальні й самобутні через власні шляхи розвитку.
- Для кожної культури характерні різні етнокультурні стереотипи поведінки, які становлять основу системи цінностей культури.

ГРИШКАНИЧ Анастасія, студентка3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С.В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

ДИСТАНЦІЯ ВЛАДИ

Вимірювання «дистанція влади» показує, яке значення в різних культурах надається владним відносинам між людьми і як варіюються культури щодо даної ознаки.

Деякі культури мають переважно ієрархічну, або вертикальну структуру, в той час як в інших культурах ієрархія виражена не так сильно або спостерігається горизонтальна структура побудови владних відносин.

В ієрархічних суспільствах з високою (великий) дистанцією влади всім вищим особам: начальникам або батькам та іншим носіям владних повноважень - традиційно виявляється підкреслена повага і демонструється слухняність. Вираз протиріччя, жорстка критика або відкрите протидія в таких культурах не допускаються.

У культурах з низькою дистанцією влади найбільше значення надається таким цінностям, як рівність у відносинах і індивідуальна свобода. Тому комунікація тут менш формальна, рівність співрозмовників підкреслюється сильніше, а стиль спілкування носить більш консультативний характер, ніж в культурах з високою дистанцією влади.

У культурах з низькою дистанцією влади емоційна дистанція між вищестоящими персонами і підлеглими незначна. У культурах з високою дистанцією влади встановлюється сильна залежність між начальниками і підлеглими.

У культурах з високою дистанцією влади ця влада бачиться як якась даність, що має

фундаментальні основи. Питання про легітимність влади тут не настільки важливе, оскільки в суспільстві негласно присутня визнання того, що в світі має бути певний «порядок нерівності», в якому кожен має своє місце.

Кожне суспільство за родовою ознакою складається з чоловіків і жінок. Біологічні відмінності між чоловіками і жінками однакові у всьому світі, але їх соціальні ролі в суспільстві лише малою мірою пояснюються біологічними відмінностями.

Багато видів поведінки, не пов'язані безпосереднім чином з проблемою продовження роду, вважаються в суспільстві типово чоловічими чи типово жіночими. Однак ті види поведінки, які вважаються характерними для того чи іншого статі, змінюються від культури до культури.

Поняття маскулінності і фемінності визначають соціальні, заздалегідь визначені культурою ролі. Однак щодо того, що вважати «чоловічим», а що «жіночим», в кожній конкретній культурі існують різні думки. Тому як критерій поділу маскулінних і фемінних культур Гофстеде пропонує традиційний поділ суспільства. Тобто чоловікам приписуються твердість, орієнтація на конкуренцію, суперництво і прагнення бути першим.

Жінкам приписується орієнтація на будинок, сім'ю, соціальні цінності, а також м'якість, емоційність і чуттєвість. Природно, що ці поняття не є абсолютними. Деякі чоловіки можуть мати риси жіночої поведінки, а жінки - чоловічого, але це розглядається як відхилення від норми.

В маскулінних культурах центральне місце займають робота, сила, незалежність, матеріальний успіх, відкритість, конкуренція і суперництво і існує ясне розмежування чоловічих і жіночих ролей. У фемінні культурах ці ознаки вважаються не настільки важливими. На першому плані тут знаходяться емоційні зв'язки між людьми, турбота про інших членів суспільства, сама людина і сенс його існування.

В маскулінних культурах у дітей заохочуються честолюбство, дух змагання, самопрезентація. У роботі тут більше цінується результат, і нагородження відбувається за принципом реального внеску в роботу. У фемінні культурах при вихованні дітей більше значення надається розвитку почуття солідарності і скромності.

У кожній культурі, навіть у «найбільш» маскулінних, наприклад Японії або Австрії, чоловічі та жіночі цінності також нерідко перетинаються, однак відмінність між маскулінні і фемінними культурами полягає в частоті таких перетинів. Тому таке розмежування не слід розуміти буквально, оскільки за ним стоять дані статистичного аналізу, а не абсолютні висновки.

Уникнення невизначеності. Стан і почуття невизначеності є невід'ємною частиною людського існування, його конфліктогенність, оскільки неможливо абсолютно точно передбачити події ні в найближчому, ні у віддаленому майбутньому.

За допомогою різних технологій, законів чи релігії люди намагаються знизити рівень невизначеності. Стратегії подолання невизначеності розрізняються від культури до культури в залежності від того, в якій мірі в тій чи іншій культурі визнають або обмежують невизначеність.

У культурах з високим рівнем уникнення невизначеності в ситуації невідомості люди відчувають стрес і почуття страху. Високий рівень невизначеності веде не тільки до підвищеного стресу у індивідів, а й до вивільнення у них великої кількості енергії.

У культурах з низьким рівнем уникнення невизначеності люди більшою мірою схильні до ризику в незнайомих умовах, і для них характерний більш низький рівень стресів в невідомій ситуації. Молодь і люди з відмінним поведінкою і способом думок сприймаються в таких суспільствах позитивніше, ніж у суспільствах з високим рівнем уникнення невизначеності.

У культурах з низьким рівнем уникнення невизначеності вчителі та викладачі не сприймаються як непогрішні експерти. Тут допускається, що вчитель може відповісти на запитання учнів «Я не знаю» і це не буде вважатися ознакою його некомпетентності. Розбіжність думок між викладачем та учнями в таких культурах є швидше ознакою критичного мислення останніх і найчастіше заохочується.

Глобальні зміни останніх років у світі призводять до того, що люди змушені щодня спілкуватися з представниками інших культур. Кожна з культур поставляє власну програму дій для своїх членів, яка завжди відмінна від програми дій іншої культури. Тому інтерес до культурних відмінностей великий і не обмежується тільки наведеними вище категоріями.

Існують підходи, які дозволяють досліджувати відмінності між культурами. Необхідність врахування культурних категорій пояснюється тим, що вони дуже полегшують усвідомлення і прийняття до уваги культурних відмінностей. Це, в свою чергу, дозволяє гнучко реагувати на несподівані дії

партнерів з міжкультурної комунікації і уникати можливих конфліктів при контактах з представниками інших культур.

НИЧИПОРЕНКО Людмила, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНЦІВ

Якщо говорити про етнопсихологічні особливості українців, то, перш за все, необхідно розглядати таке основоположне явище, як психічний склад нації, що являє собою суб'єктивний психічний досвід нації, зафіксований у відносно стійких властивостях, рисах, у національній психології, які обумовлені всім суспільно-історичним ходом становлення і розвитку нації та специфікою соціально-психологічного відображення об'єктивних умов її існування.

Відомо, що до елементів психічного складу, які передаються з покоління в покоління, належать характерна поведінка, національні традиції, звичаї, звички, що лежать в основі установок і ціннісних орієнтацій, а також архетипи, що є основою колективного несвідомого. Архетипи проявляються у вигляді символів (в образах героїв, обрядах, традиціях, поведінці загалом) і містять узагальнений досвід предків. Згідно з К. Юнгом, архетип фігурує на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях психічного, які активізуються у процесі сприйняття певного образу. Він виробляє установку на конкретний образ, керує поведінкою особистості, створюючи відповідні переживання і способи ідентифікації. Як успадковане від пращурів, колективне та позасвідоме, архетип є вродженою моделлю дій і реакцій.

Наприклад, архетип Матері глибоко пронизує українську міфологію, пісенні твори, писемні історико-культурні твори, і відповідно глибоко присутній у свідомості та підсвідомості українців.

Формування психічного складу українського народу відбувалося під впливом як внутрішніх, так багатьох зовнішніх чинників. Територія нашої землі чотири рази знаходилася під впливом періодів похолодання та потепління. Як зазначає ряд дослідників, зміна цих періодів, так би мовити, підготувала людину нашої землі, а особливо в психологічному плані що проявляється у таких рисах характеру, як пластичність, вміння пристосовуватися. Екологічне та природне довкілля території України було сприятливим підґрунтям для формування самодостатнього, позбавленого жорстокості та насилля психотипу, який жив у гармонії з природою та вдячно використовував її дари. Плодючі землі, сприятливий помірний клімат, неозорий степ – все це сприяло формуванню гармонійної особистості, яка відтворювала, репродукувала, але, на жаль, малою мірою інтенційно перетворювала та продукувала.

Також, слід зазначити, що на території сучасної України віками перехрещувалися впливи Півночі і Півдня, Заходу і Сходу. Відомо, що кожна етнокультура несе у своїй глибині маскулінний чи фемінний вектори її розвитку, тобто існують маскулінні та фемінні культури. Якщо зазирнути в історію, то побачимо, що наша земля, по-перше, знаходилася в епіцентрі постійних міграційних процесів, по-друге, постійно відбувалися навали сусідніх племен, держав, і по-третє, був помітний соціально-політичний вплив сусідніх імперій. Ряд дослідників особливо наголошують на впливі Візантії щодо формування українського етнопсихотипу. І така позиція, на нашу думку, є слушною. Річ у тім, що архетипи візантійської психокультури і риси візантійського психотипу певним чином тотожні архетипам української психокультури та рисам її психотипу.

Екзекутивність визначається як комплекс таких ознак: поміркованість у дії, реальна перевага споживання над творенням; рефлексивне мислення, уява і враження як основний інструмент пізнання дійсності; соціальна привабливість; незахищеність, апатичність, наївність, потреба в сильному та вольовому союзникові.

А також ефективність, перевага репродуктивних та зберезувальних форм над творчими та продуктивними. Візантинізм як психокультурне продовження грецьких традицій базувався на архетипі замкненого, циклічного відтворюваного космосу, у якому все, що буде, уже колись було, а отже, домінує жіноче начало.

Перетворення тут немає, є лише відтворення. Якщо ексекутивне мислення уникає проблемності та поліконцептуальності, інновацій і вчинків, то ексекутивна воля уникає спрямованості в майбутнє. Візантійський психотип відчутно відрізняється від європейського західного психотипу. Західний європейський психотип визначається як окцидентально-інтенціональний, тобто маскулінний. Маскуліність західноєвропейських країн тлумачиться як домінуюча орієнтація чоловіків і жінок на агресивну, жорстку поведінку, сфокусовану на досягненні матеріалізованого успіху.

Серед рис європейського психотипу виокремлюють такі: воля до влади, реалізм, раціоналізм (інтелектуалізм), догматизм, трансценденталізм, ідеалізм, індивідуалізм, ідеал гармонії. Візантійському психотипу теж властиві деякі з цих рис, проте є і відмінності. Ряд дослідників виходить з того, що візантійський психотип займає проміжне становище між орієнтальним (східним) та окцидентальним (західним), це – суперечливий синтез, у якому, залежно від історичного періоду, домінують західні чи східні ментальні впливи.

Зазначимо, що подібної долі зазнав і український психотип. У зв'язку з певною спорідненістю з візантійським психотипом, нашими теренами та духовним життям органічно було сприйняте православне християнство, в якому і до сьогодні помітний синтез релігійних обрядів з давніми дохристиянськими традиціями та святами.

Отже, результатом взаємовпливу культур інших народів на території нашої країни став особливий спосіб світобачення, який закарбувався у світогляді, світовідчутті, психології, звичаях і традиціях українського народу – тобто у психічному складі.

УДК 94(477)

РАК Анна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С.В.**

ЕТНІЧНІ ВІДМІННОСТІ У СПІЛКУВАННІ

У нинішньому часі динамізується спілкування людей, які належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот. Це потребує вміння досконало висловлюватися й уважно чути, розуміти специфічні смисли, які виражають та інтерпретують учасники міжкультурної комунікації.

Мова — система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людського спілкування. Мова — це найважливіший засіб спілкування і пізнання.

У процесі ідентифікації етнокультурних норм найбільше значення має мова, яка, будучи фактором загально етнічної ідентичності, відбивається в ній в якості культурних уявлень про етнічну мову.

Етнічна мова створює основу внутрішньоетнічних нормативів єдності, обслуговує комунікацію етносу в цілому, забезпечує соціальну взаємодію і соціо-культурне ставлення в процесі комунікації між усіма членами етносу, що належать до різних соціо-культурних шарів.

На підставі рідної мови формуються первинні навички мовленнєвої взаємодії. Це, як правило, мова матері, бабусі, сім'ї, за допомогою якого здійснюється первинна соціалізація і культуризації особистості, ознайомлення з нормами, цінностями, традиціями свого етносу.

Етнокомунікативна система відображення мовного світу забарвлюється у відповідності з етнокультурними традиціями і самої здатності мови називати невидимий світ тим чи іншим способом. Саме з цими компонентами етнокомунікативної дійсності і пов'язана наявність етнічних особливостей мови.

Для різних етнокультур характерні різні форми мовної поведінки, але етнічні відмінності виявляються швидше за все не в самій суті дій, а в тому, як вони виконуються.

Різноманітними є варіанти вербальних і невербальних привітань (прощань) у різних народів. Це зумовлено тим, що акти привітання є універсальним елементом будь-якого акту спілкування, а тому вони повинні відповідати різним вимогам.

Орієнтація на соціальний статус чітко простежується у специфічному японському невербальному привітанні - поклоні, в якому той, хто зустрічає, "згинається навпіл", "застигає" на місці та опускає голову. Потім він крадькома кидає погляд, щоб одночасно з гостем розігнутися.

У слов'ян (українців, росіян) звертання до певної особи на ім'я, на ім'я та по батькові чи на прізвище чітко визначається соціальними та віковими ознаками. Аналогічно використовуються й форми привітання: "Доброго дня (вечора чи ранку)!", "Добридень!", "Здрастуйте, як справи?", "Здоровенькі були!", "Привіт!", "Здоров був!" й т. ін.

Ескімоси з річки Коппер вітають чужоземців ударом кулака по голові чи по плечу. Полінезійці обіймаються і потирають один одному спину.

Дистанція у процесі спілкування має культурологічне значення. Наприклад, американці зазвичай ображаються, якщо іноземці занадто близько наближаються до них у процесі спілкування. На думку англійців, американці стоять занадто близько, говорять голосно і не дивляться співрозмовникові в очі. Німці тримають двері при розмові закритими, тоді як американці на протигагу - відчиненими, оскільки людина, яка стоїть на порозі з точки зору німця перебуває в приміщенні, а з точки зору американця – назовні.

За останні роки соціальні, політичні і економічні потрясіння світового масштабу призвели до надзвичайної міграції народів, їх переселенню, зіткненню, змішуванню і висунули питання міжкультурного спілкування на передній план.

Картина світу, який оточує носія мови, не просто відображається в мові, вона формує мову і його носія, визначає особливості використання мови. Ось чому без знання світу мови, яка вивчається, неможливо вивчати мову як засіб спілкування. Її можна вивчати як скарбничку, засіб зберігання і передачі культури, тобто мертву мову. Жива мова існує в світі його носіїв, і вивчення її без знання цього світу перетворює живу мову в мертву, тобто не дає людям, які вивчають мову, можливості користуватись цією мовою як засобом спілкування.

УДК 94(477)

БРОВЧЕНКО Олександр, студент 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Яшник Світлана Валеріївна**
канд. пед. наук, доцент

УНІВЕРСАЛІЗМ В ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

Універсалізм – єдність психіки з можливими досить істотними зовнішніми відмінностями.

Дослідники цього напрямку вважають, що базові психологічні процеси є загальними для людських істот всюди на Землі, але на їх прояву серйозний вплив надає культура.

Культура «грає різні варіації на загальну тему», а самі рівні культури, зовні різні, але в основі своїй однакові.

У дослідженнях універсалістів проводяться порівняння, але з великими пересторогами, з прагненням уникнути оцінок і переваги своєї культури.

Використовуються стандартні методики, але обов'язково адаптовані до кожної досліджуваної культури.

Головне питання, яке ставлять перед собою дослідники: якою мірою і якими способами культура впливає на внутрішній психічний світ людини.

Відповівши на нього, можна, на їхню думку, і наблизитися до розуміння того, які психологічні поняття дійсно є універсальними і можуть бути використані для опису поведінки людини в будь-якій культурі.

Дослідження зазвичай проводяться в руслі етіс підходу. Але багато вчених, у тому числі, як уже згадувалося, Р. Тріандіс, в останні роки поставили під сумнів його досяжність і запропонували комбінований етіс – еміс – етіс підхід.

У різні періоди розвитку етнопсихології домінували різні напрями, але в цілому спостерігається рух до універсалізму.

Саме в цьому напрямку змінилися до кінця наукової кар'єри погляди Леві-Брюля – творця однієї з найбільш серйозних релятивістських концепцій.

У народів, які Леві-Стросс вивчав, його в першу чергу цікавили не особливі і екзотичні, а загальнолюдські риси. Завжди за зовнішніми відмінностями він шукав внутрішні універсальні структури, які лежать в основі будь-якого явища культури, у тому числі універсальні структури людського мислення.

Універсальною людською потребою Леві-Стросс вважає «спрагу об'єктивного пізнання». Він наводить безліч яскравих прикладів того, що в будь-якому суспільстві світ є об'єктом думки, щонайменше, настільки ж, наскільки і засобом задоволення потреб. Леві-Стросс виділяє ще одну функцію мислення на будь-яких етапах історії людства, відображає його загальну властивість - вимога порядку і складається в категоризації і класифікації світу за допомогою бінарних опозицій життя-смерть, небо-земля, день-ніч, тварина-людина і т. п.

Хоча Леві-Стросс по суті зводить мислення людини до одного аспекту - категоризації, в сучасній психології визнаються його заслуги, оскільки він прагне за нескінченно різноманітними явищами зовні абсолютно різних культур виявити універсальні операції людського розуму.

УДК 94(477)

ЗАДОХІНА Юлія, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник Яшин С. В.,
канд. іст. наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СКЛАД ЕТНОСУ

Психічний склад етносу - це стійкі риси психіки людей, що склались на основі тривалого шляху історії розвитку народу. Це одна з ознак нації, яка проявляється у спільності національної культури, в особливостях мови, побуту, характерної поведінки тощо. Елементи психічного складу передаються з покоління у покоління.

До цих елементів перш за все належать: характерна поведінка, національні традиції, звичаї, звички, що лежать в основі установок і ціннісних орієнтацій.

Психічний склад етносу має етнічний характер і змінюється водночас із змінами умов життя даного етносу (А.С. Баронін).

Психічний склад етносу виступає не лише синтезом живих істот, які його складають, а й синтезом усіх предків, які сприяли утворенню цього етносу. В зв'язку з цим Г. Лебон зазначив: "Не лише живі, а й мертві відіграють значущу роль у сучасному житті будь-якого народу. Вони творці його моралі та несвідомі рушії його поведінки. Життя будь-якого народу і всі прояви його цивілізації складають просте відображення його душі, спостережувані знаки невидимої, але дуже реальної речі. Зовнішні події утворюють лише спостережувану поверхню прихованої тканини, що визначена ними. Ні випадок, ні зовнішні обставини, ні особливо політичні інститути не відіграють головної ролі в історії народу. Глибокі відмінності, що існують між психічним складом різних народів, призводять до того, що вони діють, думають і відчувають зовсім по-різному. З цього слідує, що між ними існують розбіжності з усіх питань, які їм доводиться спільно вирішувати. Значну кількість воєн в історії було зумовлено цими суперечностями. Завойовницькі, релігійні, династичні війни завжди носили расовий характер. Набуття міцно утвердженої колективної душі є апогеєм величчю народу. Розпад цієї душі завжди означає час занепаду. Втручання іноземних елементів складає один з найбільших, найнадійніших засобів досягнення цього розпаду. Психологічні види, як і анатомічні, піддаються впливові часу. Для них також притаманні процеси старіння і згасання. Народом потрібні століття для того, щоб набути певного психічного складу, і вони інколи його втрачають за дуже короткий час. Дорога, яка веде народи на найвищу сходинку їх цивілізації, завжди дуже довга, а похила, яка супроводжує їх падіння, найчастіше буває дуже короткою".

Наприклад, психічний склад українців визначають такі риси, як любов до рідної землі та її природи, що проявляється і закріплюється в культурних проявах - поезії, живопису. До психічного складу українців можна віднести повагу до старших, до батьків; працелюбність, що виражається не тільки у старанній праці щодня, від зорі до зорі, а й у святкових традиціях, пов'язаних із працею (наприклад, день початку жнив), які облагороджують, опоетизовують працю. Крім того, зазначимо, що традиції ратної доблесті, хоробрості, а також загальне вшанування зразків героїзму і відваги є специфічним виразом національних почуттів українців. Взагалі героїчні традиції споконвіку притаманні українському народу.

У психічному складі етносу важливу роль відіграє архетип колективного несвідомого. Архетип визначає суть, форму та спосіб зв'язку успадкованих, несвідомих прообразів і структур психіки, які передаються від покоління до покоління. Архетипи виступають основою для таких утворень: поведінки, особистісного розвитку та розуміння світу, що притаманне якій-небудь етнічній групі, внутрішньої єдності цієї групи, взаємозв'язку між культурою і взаєморозумінням. Тобто, архетипи утворюють апріорні психічні та поведінкові програми. Особливості поведінки, мислення і бачення світу певної етнічної групи визначаються своєрідними зразками поведінки, мислення та бачення світу (першообразами). Духовне життя особистості тісно пов'язане з архетипами, оскільки в процесі творчої активності представника певного етносу за допомогою архетипів утворюється відповідна послідовність образів.

К.П Юнг у роботі "Про архетипи колективного несвідомого" відзначив, що провідними чинниками розвитку культури і поведінки є символічні форми, які повільно еволюціонують. Символи сприяють утворенню етносів і створюють психічні та організаційні засади суспільного життя. Колективне несвідоме з'являється за допомогою колективних переживань етнічної групи як певних неусвідомлених реакцій, що виявляються в характерних для цієї групи універсальних прообразах, які є підсвідомими детермінантами поведінки і мислення кожного індивіда.

Отже, психічний склад проявляється у звичках, смаках, звичаях, традиціях (їх психологічному аспекті), емоційному сприйманні людиною навколишнього середовища (національний темперамент). Поняття "психічний склад" часто ототожнюється або змішується з поняттям "національний характер". Але психічний склад, на відміну від національного характеру, це ті стійкі риси характеру, які склалися протягом тривалого часу (сторіч або навіть тисячоліть), а національний характер визначає риси нації на певному етапі її розвитку. Тобто зі зміною певних умов розвитку нації (політичних, економічних, історичних) змінюється і її характер.

ЦИХАНСЬКА Яна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯШНИК С. В.**

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ. НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ

Національна свідомість - це сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів.

До національної свідомості належать цінності внутрішньонаціональних і міжнаціональних відносин.

Основними складовими національної свідомості виступають:

- сприйняття оточуючого світу та ставлення до нього;
- усвідомлення національно-етнічної належності;
- ставлення до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти;
- ставлення до представників інших націй і національностей;
- патріотичні почуття та патріотична самосвідомість;
- усвідомлення національно-державної спільноти. Виокремлюють два рівні національної

свідомості:

1) буденна свідомість - багаторівневе, багатогранне, суперечливе і рухливе утворення, що є результатом синтезу природно-біологічного і соціального розвитку багатьох поколінь представників національно-етнічної спільноти.

До структури буденної свідомості належать:

- повсякденні потреби, інтереси, система цінностей, установок, почуттів і настроїв і т. ін., які виявляються у національному характері людей;
- звичаї та традиції, в яких закована соціальна пам'ять народу і які виступають нормативами його діяльності, передаючись із покоління в покоління;

2) теоретична свідомість - узагальнена, науково обґрунтована, соціально-політично зорієнтована система поглядів про життєвий шлях, місце і цілі розвитку нації.

Структура теоретичної свідомості містить:

- норми, цінності та зразки поведінки представників певної національно-етнічної спільноти;
- ідеологію нації;
- національну ідею.

За змістом національна свідомість виступає діалектичною єдністю загальнолюдського і національного, в якій загальнолюдське виявляється у неповторному бутті нації.

Основою національної свідомості виступає національна самосвідомість.

М.Й. Боришевський визначає національну самосвідомість як "усвідомлення особистістю себе часткою певної національної (етнічної) спільноти та оцінку себе як носія національних (етнічних) цінностей, що склалися в процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, її самореалізації як суб'єкта соціальної дійсності".

Національна самосвідомість - це "відносно стійка, усвідомлена, що переживається як неповторна, система уявлень індивіда про себе як про представника певної нації" (А.С. Баронін).

Національна самосвідомість - це сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, що відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень представників національної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце та призначення серед інших спільнот і характер взаємовідносин з ними. Національна самосвідомість відображає ступінь засвоєння елементів загальнонаціональної свідомості окремими представниками нації.

Виокремлюють два рівні національної самосвідомості:

- 1) низький (досить часто підсвідомий) - емоційно відчужене співпереживання власної єдності з іншими представниками етнічної спільноти (етнічна ідентичність);
- 2) високий - раціональне, глибоке усвідомлення національної належності (національна ідентичність).

Національна ідентичність - це усвідомлення людиною власної належності до певної національної групи, що має свою назву, власну історичну територію, спільні міфи, історичну пам'ять, спільну масову громадську культуру, свою мову, спільну економіку, однакові для всіх юридичні права та обов'язки.

До структури національної ідентичності як складової національної самосвідомості належать три компоненти:

1) когнітивний

- знання про національну спільноту та знання про себе як члена даної спільноти;
- 2) емоційно-оцінний - національна самоповага чи зневага, національна гордість чи сором та ін.;
- 3) поведінковий - відповідні дії та вчинки, що зумовлені двома попередньо згаданими компонентами.

Важливими психологічними механізмами формування національної самосвідомості виступають національна ідентифікація та рефлексія.

Розвиток національної самосвідомості передбачає появу таких національних почуттів: почуття любові до своєї Батьківщини, свого народу, національної культури і рідної мови; почуття причетності до долі свого народу, своєї країни; почуття національної гордості чи національного невдоволення; готовності й волі до здійснення національної мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савицька О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – К.: Каравела, 2010. – 243 с.
2. Стефаненко Т. Г. Етнопсихологія / Т. Г. Стефаненко. – К.: Інститут психології РАН, «Академічний проект», 1999. – 320 с.

БАХМАЧ Злата, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Одним із видів психотерапії, що може використовуватись соціальним педагогом у практиці роботи з дітьми, є пісочна терапія.

Техніка «пісочної терапії» виникла в рамках юнгіанського аналітичного підходу і багато в чому базується на роботі з символічним змістом несвідомого як джерелом внутрішнього розвитку. Автором цього методу, що виник в п'ятдесятих роках минулого століття, вважається швейцарський юнгіанський аналітик Дора Калф.

Вважається, що витoki «піскової терапії» містяться у книзі відомого письменника-фантаста Г. Уеллса «Ігри на підлозі» (1911). У ній він описує, як його сини, граючи з мініатюрними фігурками, знаходили вираження і полегшення труднощів у стосунках з членами сім'ї та один з одним. Саме ця книга надихнула дитячого психіатра Маргарет Лоуенфельда, що заснувала Лондонський Інститут Дитячої Психології, поставити на полиці свого кабінету мініатюрні фігурки. Перша ж дитина, яка побачив ці фігурки, перенесла їх у пісочницю, розташовану поруч, і почала гратись з ними в піску. Саме це і поклало початок «техніці побудови світу» – діагностичної і терапевтичної методики, детально розробленої та описаної Маргарет Лоуенфельда.

Пісочна терапія є унікальною можливістю виразити свій внутрішній світ за допомогою безлічі мініатюрних фігурок, підносу з піском, деякої кількості води, відчуття свободи та безпеки самовираження, що виникає при цьому у спілкуванні з дорослим.

Пісочна терапія надає можливість висловити те, для чого важко підібрати слова, стикнутися з тим, до чого важко звернутися безпосередньо, побачити в собі те, що зазвичай йде від свідомого сприйняття.

Можливість самовираження в пісочній терапії не обмежена словами. Так само як один символ або образ може виразити більше, ніж сотня слів, фігура або сцена, побудована вами, може передати почуття, емоції, конфлікти, недоступні словесному вираженню. Це важливо для багатьох з нас. Особливо це може допомогти тим, кому з якихось причин важко перетворити свої переживання в слова – наприклад, тим, чий переживання настільки гострі і болючі, що стикатися з ними безпосередньо важко, дітям, ще поки не відчуває себе невимушено у світі слів.

Головним принципом, покладеним Дорою Калф в основу роботи, є «створення вільного і захищеного простору», у якому дитина чи дорослий може виражати і досліджувати свій світ, перетворюючи свій досвід і свої переживання, часто незрозумілі або тривожні, у зорові і відчутні образи.

Для роботи використовуються два дерев'яних підноси з піском розміром приблизно 60х70х10. Один піднос наповнюється сухим піском, а інший використовується, якщо дитина хоче працювати з вологим піском. Внутрішня поверхня підносів забарвлюється в блакитний колір – таким чином, дно підноса може зображати море або річку, а також служить символом несвідомого. Також необхідні безліч різноманітних фігурок, з яких дитина вибирає те, що притягує або, навпаки, лякає або відштовхує її. У ході сеансу їй спочатку пропонується вибрати фігурки, які привертають увагу, і побудувати з них композицію на піску. Після того, як вона це зробить, її просять дати назву побудованому, і розповісти про це історію.

У роботі з піском важлива серія робіт. Перші картини часто показують ситуації, що відображають те, що відбувається у зовнішній реальності. Але незабаром виникають символи, які вказують на внутрішні проблеми творця композицій. Граючи, він все глибше занурюється в себе і робить внутрішню ситуацію видимою. Одночасно, у процесі створення символічних картин посилюється зв'язок між свідомістю та глибокими несвідомими шарами психіки, що несуть у собі потенціал для зростання, зміни, і зцілення.

Типи предметів, що використовуються в пісочної терапії: люди (різного віку і статі), наземні тварини, летючі тварини, водні мешканці, будинки, меблі, посуд, об'єкти небесного простору (сонце, місяць, зірки, веселка, хмари, блискавка).

Сьогодні «пісочницю» активно використовують як допоміжний матеріал, що забезпечує можливість глибокого самовираження, у різних психотерапевтичних напрямках – арт-терапії, ігрової терапії, в дитячому психоаналізі, гештальт-терапії. У роботі соціального педагога вона може бути використана з метою налагодження контакту з дитиною, пропрацювання її психоемоційних проблем.

УДК 37.013.42-053.2: 159.9: 001.895

ОРЛОВА Аніта, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (на прикладі роботи соціального педагога з дітьми)

Війна на Сході України є надзвичайно важкою подією для сприйняття нами, її громадянами. Вона стала травмуючим чинником для багатьох людей, і зокрема дітей. Особливо для тих дітей, які пережили чи зараз переживають бойові дії та все, що з ними пов'язане.

Відтак, вагомого значення сьогодні набуває робота соціального педагога з дітьми, які зазнали травм війни.

На сьогодні в Україні завдяки діяльності Інституту психічного здоров'я Українського Католицького Університету стала відомою програма «Діти та війна: навчання технік зцілення», розроблена Інститутом психіатрії м. Лондон (Англія) та Центром Кризової психології м. Берген (Норвегія).

З минулого року розпочалось її впровадження психологами на Україні у роботі з травмованими війною дітьми.

На наш погляд, до упровадження даної програми необхідно та доцільно підключати соціальних педагогів.

Завдання соціального педагога у впровадженні програми «Діти та війна»:

- психологічна просвіта вчителів та батьків щодо симптомів переживання травми та посттравми у дітей;
- знайомство із сутністю програми «Діти та війна», значенням її упровадження психічного здоров'я травмованих війною дітей;
- формування груп дітей для проведення занять за програмою;
- безпосередня участь у заняттях за програмою (як другого ведучого);
- збір інформації про особливості самопочуття та переживань дітей, їх батьків у період проходження програми та після її завершення.

Зміст програми «Діти і війна: навчання технік зцілення»:

Робота з інтрузіями (повторним переживанням травматичної події).

Заняття 1. Знайомство. 2. Представлення групи. 3. Реакції на стрес війни: нормалізація та роз'яснення: травматичні події, нормалізація реакцій травматичного стресу, лікування та профілактика. 4. Вправа «Створення безпечного місця». 5. Завершення заняття.

Заняття 2. 1. Техніки роботи в уяві: метод екрану, техніка рук та дистанції, інші методи роботи з образами. 2. Слухові, нюхові та кінестетичні техніки. 3. Техніки подвійного фокусу уваги. 4. Робота зі снами. 5. Відволікання уваги. 6. Надокучливі думки або хвилювання. 7. Домашнє завдання. 8. Завершення заняття.

Робота зі збудливістю.

Заняття 3. Перевірка домашнього завдання. 2. Представлення теми. 3. Розслаблення м'язів. 4. Контрольоване дихання. 5. Керовані образи. 6. Коупінг «я-твердження». 7. Використання термометру

страху. 8. Практика короткої релаксації та тренування навичок. 9. Гігієна сну. 10. Планування. 11. Домашнє завдання. 12. Завершення заняття.

Робота з униканням.

Заняття 4. Початок роботи. 2. Перевірка домашнього завдання. 3. Представлення уникання. 4. Груповий мозковий штурм травматичних нагадувань. 5. Індивідуальний список нагадувань. 6. Поняття градуєваної експозиції. 7. Побудова індивідуальної ієрархії страху. 8. Планування експозиції в реальному житті. 9. Корисне та некорисне уникання.

Заняття 5. 1. Експозиція до травматичних спогадів: малювання, листи і проговорювання: малювання, листи або записи, розмови. 2. Зазирни у майбутнє. 3. Домашнє завдання. 4. Закриття групи.

Заняття для батьків: 1. Вступ. 2. Нормалізація реакції дітей. 3. Способи батьківської допомоги дітям: обговорення та вислуховування, щоденні справи та гра, дотики та фізичний комфорт. 4. Способи подолання власних проблем батьків. 5. Дитячі групи. 6. Контроль результатів: створення групи батьківської підтримки.

Формування груп дітей для роботи з травмою війни має свої особливості:

- Групові заняття розраховані на дітей віком від 8 років.
- Найкраще проводити ці заняття із групами, чисельністю не більше 15 дітей.
- Навички, що їх здобудуть діти під час групових занять, допомагають їм долати труднощі, а також готують до вирішення проблем, що можуть виникнути у майбутньому. Саме тому групові заняття призначені для усіх дітей, які пережили війну, а не лише тих, хто зазнав прямої психологічної шкоди.
- Позаяк програма містить профілактичні заходи, заняття варто провести якомога раніше.
- В одній групі мають перебувати діти приблизно одного віку та рівня розвитку.
- Групи можуть бути змішаними – хлопчики й дівчатка разом – якщо немає причин для розділення групи за статтю.
- Група має відвідувати усі заняття у тому ж самому складі.
- На відвідування занять потрібний дозвіл батьків.
- Робота у групі передбачає певний рівень пізнавальної зрілості, тому ці заняття не підходять для дітей із труднощами у навчанні.
- Деякі види робіт можуть не підходити для дітей, які зазнали сильної психологічної травми у результаті війни, тому для них варто розглянути варіант індивідуальної психотерапії.

УДК 37.013.42-057.85/.86: 82-343

КОВАЛЬ Інна, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

КАЗКОТЕРАПІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Одним із видів психотерапії, що може використовуватись соціальним педагогом у практиці роботи з дітьми, є казкотерапія.

Робота з казкою спрямована безпосередньо на психологічну допомогу клієнту. З її допомогою створюються умови, у яких клієнт (читаючи, придумуючи, розігруючи, продовжуючи казку), знаходить рішення своїх життєвих труднощів і проблем.

Казкотерапія – напрям психотерапевтичного впливу на людину з метою корекції поведінкових реакцій, переробки страхів і фобій. Може застосовуватись як у роботі з дітьми (від наймолодшого віку), так і з дорослими. Казкотерапія володіє потужними можливостями у передачі досвіду, умінь і навичок, глибинного смислу життя, розуміння добра і зла (багато казок пронизані алегоріями, лінією поведінки у тих чи інших життєвих ситуаціях). Методи даного напрямку ефективні у корекції певних станів, страхів, фобій. З їх допомогою можна моделювати життєві ситуації, що прямо повторюють обставини, які лякають, пригнічують дитину. Казкотерапія може застосовуватись і для з'ясування глибинних

деформацій у душі людини, допомагаючи встановити причини зовнішніх станів, які турбують її. У такому аспекті її методи особливо хороші для дітей у віці 3 – 7 років. Найбільш поширена практика – «Продовж казку...». У тому, як працює фантазія людини, завершуючи запропоновану сюжетну лінію, проявляються її підсвідомі установки, емоції.

Казкотерапія є також ресурсною технікою, що допомагає виявити сильні сторони клієнтів, груп.

У роботі з дорослими казкотерапія дає можливість розглянути проблему, запит, здійснити пошук рішень, створює ресурс для вирішення поставлених задач, вказує на можливі засоби вирішення задач, формує позитивні очікування, показує феномен колективного несвідомого – точно описує події, яких ще не було.

Соціальні педагоги можуть використовувати метод казкотерапії для підготовки дитини до школи, організації її входження у простір шкільного життя, сприяння опануванню позитивними моделями поведінки, зниження негативних емоцій, рівня тривожності тощо.

УДК 37.013.42-053.8: 159.9: 001.895

РАК Анна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (на прикладі роботи соціального педагога з дорослими)

Зважаючи на політичне та економічне становище нашої держави в останні роки, вважаємо за доцільне доповнити зміст діяльності соціального педагога роботою з підвищення стресостійкості населення, що допоможе підтримувати психічне благополуччя як кожної конкретної особистості, так і суспільства загалом.

Для підвищення стресостійкості населення пропонуємо впроваджувати у роботі соціального педагога програму, розроблену психологами Університету Лома Лінди (США) «Модель суспільної стійкості».

Мета та переваги програми «Модель суспільної стійкості»: формує прості, біологічно обґрунтовані, засновані на сучасних наукових знаннях навички повернення до стану гармонії тіла, розуму та духу; надає інформацію про типові реакції на отриману індивідуальну чи суспільну травму (наприклад, викликану терактом, насиллям тощо) та допомагає зрозуміти біологію травматичних симптомів; дає можливість скоротити типові людські реакції у відповідь на пережитий стресогенний/травматичний досвід; отримавши навички повернення до стану гармонії, людина зможе навчити їх своїх близьких.

Сутність поняття «психологічна стійкість»: це здатність окремої особи чи спільноти визначати та використовувати індивідуальні та загальні сили з метою жити повним життям в теперішній момент, а також вміти управляти власною життєдіяльністю та силою волі.

Навички, що допомагають людині бути психологічно стійкою:

1 ☐ **трекінг** ☐ сканування власних відчуттів. У стресовому стані людина може звертати увагу лише на неприємні відчуття, для досягнення тілесного балансу вона має фокусуватись на тих місцях (всередині свого тіла), відчуття у яких найбільш комфортні. Під час трекінгу людина повинна чітко зосередитись на своїх відчуттях та відзначити, в якій частині тіла вони виникають і які зміни внутрішнього стану вони за собою викликають, щоб потім було легко до них повернутися. Із позитивних відчуттів людина може створити собі позитивний ресурс для майбутнього і завжди звертатися до нього у кризових ситуаціях.

2 ☐ **створення ресурсів**, їх пошук та активація. Ресурсом може бути будь-що, що допомагає людині відчувати себе краще: щось, що подобається людині у самій собі, позитивні спогади, людина, місце, тварина, духовна практика чи те, що приносить комфортний стан. Людина просто пригадує ресурс, а потім її увага переключається на приємні чи нейтральні відчуття. По мірі опису ресурсу

потрібно звертати увагу на відчуття особи, дихання, м'язове напруження, будь-які зміни в тілі. Найчастіше людям притаманно виражати свої ресурси завдяки їх фізичній візуалізації, а тобто через малюнки. Як тільки людина відчує стрес, вона може повернутися до цього ресурсу.

3 ☐ пошук опору (заземлення) ☐ повна присутність у даний момент. Заземлення ☐ це прямий контакт тіла із землею або будь-яким об'єктом, котрий забезпечує підтримку тіла. Заземлення можна здійснити: сівши на стілець, прихилившись до стіни, під час прогулянки, звертаючи увагу, як ноги торкаються землі, на воді, зосередившись на відчуттях, як вода підтримує тіло тощо. Коли людина здійснює заземлення, вона відчуває своє тіло в теперішньому часі, не думаючи і не звертаючи увагу на минуле або майбутнє.

4 ☐ жестикуляція і спонтанні рухи ☐ усвідомлене використання охоронних та заспокійливих рухів. Це зазвичай рухи тіла та кінцівок, які виражають або підкреслюють ідею, відчуття чи ставлення. Кожна людина використовує такі типи рухів/жестів: самозаспокоєння ☐ викликають відчуття комфорту та безпеки; вивільнення ☐ тіло вивільняє відчуття стресу або травми; універсальні ☐ виражають цілісність, духовність, глибоке особистісне значення; радісні й потужні ☐ виражають благополуччя; захисні (рухи рук, ніг або усього тіла) ☐ додають відчуття захищеності. Під час цього тренінгу людина має віднайти свої жести самозаспокоєння, впевненості та радості, звернути увагу на свої внутрішні відчуття при цьому. Під час стресової, кризової ситуації вона може подумки повертатись до жесту самозаспокоєння.

5 ☐ швидка допомога ☐ стратегії з повернення у зону комфорту. Вправи, які можуть посприяти поверненню в зону комфорту: випити води, чаю або соку; назвати кольори, які знаходяться в приміщенні чи поза ним; порахувати від 20 до 1 під час ходьби по кімнаті; якщо людина перебуває у кімнаті, вона може сфокусувати свою увагу на предметі, який там є: торкнутись його, визначити твердість, шершавість тощо; звернути увагу на температуру в кімнаті; звернути увагу на звуки у приміщенні чи поза ним тощо.

6 ☐ переключись та залишись ☐ переключення на ресурси та перебування у стані ресурсоспоживання. Допомагає переключити увагу із будь-якого неприємного та некомфортного досвіду або відчуття на щось більш позитивне: на внутрішній простір, в якому людина переживає нейтральні або комфортні відчуття; на теперішній момент завдяки заземленню; на ресурс (при цьому необхідно звернути увагу на всі деталі ресурсу, які підсилюють відчуття); на самозаспокійливий жест; на ситуацію «тут і тепер».

Форми впровадження запропонованої програми у роботу соціального педагога: індивідуальне консультування, психолого-педагогічний тренінг для окремих груп, семінари для вчителів, психологічна просвіта/ лекції з елементами тренінгу для окремих груп.

УДК 37.013.42: 796.13

ЯЦЕНКО Мирослава, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

ТАНЦОВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Одним із видів психотерапії, що може використовуватись соціальним педагогом у практиці роботи з дітьми та дорослими, є танцювально-рухова терапія.

Танцювально-рухова терапія – один із видів психотерапії, що використовує рух в основі розвитку фізичного, соціального і духовного життя людини. Це методи самовідновлення організму, застосування яких є доцільним з метою збереження психічного та фізичного здоров'я дітей та дорослих, розвитку їх комунікативних навичок. Даний вид психотерапії передбачає також взаємодію з іншими видами мистецтва: музикою, малюванням, ліпленням тощо.

Застосовується для боротьби з багатьма проблемами: міжособистісні конфлікти, страх перед

невдачею, недостатність комунікативних навичок, занижена самооцінка, переживання втрати, згвалтування, важкі психічні захворювання, хронічні соматичні захворювання.

Як окремих напрям танцювально-рухова терапія виокремилась у 50-х – 70-х рр. ХХ ст. у США. Хоча її витоки сягають сивої давнини (за даними літописних джерел, першим, хто використовував для лікування рух, був китайський лікар Хуато (141 р. н. е.).

Вагомий внесок у розвиток зазначеного напрямку психотерапії зробив Вільгельм Райх. Він розвинув так звану теорію «м'язевого панцира», за якою вже у дитинстві через страх бути покараною, незрозумілою, відчуженою у дитини виникає скутість, що позначається на скутості м'язів у певних ділянках тіла. Надалі такі «зажими» накопичуються в організмі і здатні привести до різних душевних і тілесних захворювань. За В. Райхом, здійснення пацієнтом спонтанних рухів у поєднанні з рівним спокійним диханням здатне зняти м'язове напруження та усунути «зажими», що заважають людині жити.

За однією з версій, засновницею танцювально-рухової терапії як самостійного виду психотерапії є Габрієлла Рот – театральний режисер, дослідник новаторського напрямку у театральному мистецтві, відомий у всьому світі вчитель танцю, автор знаменитого танцю «п'яти ритмів». Вона вигадала спеціальні вправи, що дають можливість з допомогою руху пропрацювати різні психологічні проблеми людини. Ці вправи у їх різноманітних модифікаціях можуть застосовуватись соціальними педагогами у роботі з дорослими та дітьми для подолання широкого спектру психологічних труднощів.

Істотною перевагою танцювально-рухової терапії перед іншими напрямками є її загальнодоступність (акцент робиться не на якості виконаних рухів, а на витонченості вираження людиною власних емоцій під час руху, щирому вираженні почуттів та абсолютній свободі рухів).

УДК 37.013.42: 364-322

ЯРЦЕВА Наталія, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сьогодні, коли для України настали складні часи, волонтерство в усіх його видах є особливо необхідним. Це – один із аспектів тієї рушійної сили, що допоможе країні встати на ноги, адже дивлячись на таких людей, розумієш, що не все втрачено, що ще є ті, хто допоможе, ті, кому не байдуже все, ті, хто займає активну громадську позицію, кому не байдужа доля власної країни та її народу. Надзвичайно важливо, щоб таку активну, небайдужу позицію щодо ближніх займала молодь. Саме тому необхідно, на наш погляд, підтримувати та стимулювати волонтерську діяльність студентів.

Наш власний невеликий досвід волонтерської роботи та досвід товаришів дозволив припустити, що така практика матиме важливе значення для професійного та особистісного становлення майбутніх фахівців і отримає їх позитивний відгук і ставлення. Для перевірки такого припущення нами було проведено емпіричне дослідження з письмовим анонімним опитуванням студентської молоді.

Аналіз отриманих відповідей дозволив нам констатувати таке:

1) 35 % опитаних мають досвід волонтерської роботи, оцінюють його як позитивний; 2) значний відсоток респондентів (49%) мають друзів, знайомих, які займаються волонтерською роботою, при цьому однозначно сприймають таку діяльність як потрібну, важливу; 3) усі опитані, котрі не мають досвіду волонтерства та незнайомі особисто з волонтерами, з повагою ставляться до їх діяльності; 4) більшість опитаних (73%) виявили бажання здійснювати у близькому майбутньому волонтерську діяльність, при цьому вони готові відводити такій роботі від 1 до 5 годин у тиждень, готові застосовувати свої вміння, пов'язані з побутовою діяльністю (у 68% випадків), з творчістю (у 80%), хобі (у 54%), майбутньою професійною діяльністю (у 21%). Ті, хто не проявив бажання бути волонтером, пояснюють це відсутністю часу (12% опитаних з даної категорії), невпевненістю у власних можливостях, здібностях до такого виду роботи (46%), нерозумінням того, що і де вони могли б робити (42%); 5) розуміння волонтерства як способу підвищення власного рейтингу в університеті (надання такій діяльності престижності) сприяє зростанню кількості бажаючих здійснювати його (89% бажаючих стати

волонтерами за таких умов); б) якби волонтерську діяльність треба було обов'язково здійснювати у період навчання у ВНЗ, то опитувані швидше готові обрати задану і зорганізовану кимсь, ніж самостійно визначену і організовану (61% проти 39%). При цьому більш схильні проявляти ініціативу у розвитку власної волонтерської роботи ті студенти, які уже мають такий досвід (80% проти 20%). Окрім того, більшість студентів готові застосовувати загальножиттєві вміння та вміння, пов'язані з хобі (69%), ніж пов'язані із майбутнім фахом (31%), що, ймовірно, пояснюється розумінням незавершеності фахової освіти, відчуттям недостатньої компетентності і т. д.; 7) опитувані розуміють практичну значущість волонтерства (98% опитаних можуть легко назвати категорії населення, які потребують допомоги небайдужих, описати ситуації, потрапляючи у які людям потрібна допомога волонтерів); 8) більше розуміння змісту волонтерської діяльності, пов'язаної з фахом, проявляють студенти-майбутні соціальні педагоги, у той час, як студенти інших напрямів підготовки відчують при цьому труднощі; 9) більшість студентів обрали б той ВНЗ, де б їх активно залучали до волонтерства (87%) як способу відпрацювання фахових умінь і набуття навичок.

Отже, що загалом студентство усвідомлює значущість волонтерської роботи сьогодні на Україні, мотивоване та має потенціал до реалізації такої роботи, однак потребує організуючої допомоги досвідчених наставників. Вбачається можливим та необхідним упровадження у процес фахової підготовки студентів волонтерської діяльності як обов'язкової практики. Вона сприятиме: прояву та розвитку просоціальних якостей особистості студента, розвитку уміння застосовувати набуті під час навчання знання та уміння на практиці, стимулюватиме інтерес до навчання та самовдосконалення, сприятиме розв'язанню соціальних потреб суспільства.

Зростанню інтересу та готовності студентів до здійснення волонтерської діяльності сприятимуть: надання цій діяльності у межах ВНЗ статусу престижності, організуюча допомога старших наставників (які допоможуть визначитись із змістом волонтерства, часом і місцем його реалізації, тривалістю, повірити у свої сили, будуть виступати у ролі консультантів у випадку якихось труднощів, виникнення негативних психічних станів і т. д.).

Волонтерська діяльність студентів може бути спрямована як на людей з особливими потребами, так і на дітей-сиріт, на вимушених переселенців, на самотніх людей будинків престарілих, на дітей з проблемних сімей і т. д. Змістом такої діяльності може бути: допомога у побутовій діяльності; надання послуг, пов'язаних з фахом; репетиторство для, наприклад, невстигаючих вихованців інтернатів з певних предметів (у яких сам студент сильний); організація дозвілля для певних категорій осіб; ведення якогось розвиваючого гуртка; організація заходів, що дозволяють зібрати кошти для передачі їх соціально-незахищеним особам; психологічна підтримка людей, які потрапили у складні життєві обставини.

Для запровадження волонтерської практики студентів у ВНЗ як обов'язкової складової навчально-виховного процесу важливо: щоб у ВНЗ були керівники такої практики, щоб ця практика фіксувалась документально, щоб вона заохочувалась (через систему грамот, балів у рейтинг студента), щоб пов'язувалась з тими науково-практичними роботами, які виконують студенти згідно навчального плану, щоб була дозованою, щоб давала можливість застосовувати набуті фахові знання і вміння, щоб у студентів була можливість отримати (за необхідності) консультацію у досвідченого компетентного фахівця ВНЗ щодо складної для нього ситуації, що могла виникнути у ході практики.

УДК 37.013.42/. 82: 78

ЦИМБАЛЮК Юлія, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАРТИНЮК І. А.**,
канд. психол. наук, доцент

МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Одним із видів психотерапії, що може використовуватись соціальним педагогом у практиці роботи з різними категоріями населення, є музична терапія.

Музикотерапія – це вплив музики на людину з терапевтичними цілями; це один із засобів

підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації у суспільстві. Музика стимулює нервові центри, від тональності та сили звуків залежать серцевий ритм і робота дихання, а також живлення тканин організму.

Основна мета музикотерапії – подолання бар'єрів у спілкуванні, покращення розуміння себе та інших, зняття психічного напруження, створення можливостей для самовираження, набуття навичок адекватної групової поведінки та соціалізації молодого людини в суспільстві.

У 1899 р. невропатолог Джеймс Л. Корнінг провів вперше дослідження з використанням музики для лікування пацієнтів.

У кінці IX століття у роботах В. М. Бехтерева, І. М. Догеля, І. Р. Тарханова та інших з'являються дані про сприятливий вплив музики на центральну нервову систему, дихання, кровообіг, газообмін.

Під керівництвом В. М. Бехтерева у 1913 р. у Росії було засновано «Товариство для визначення лікувально-виховного значення музики і гігієни». Перша згадка про застосування музичної терапії у журналі Американської музичної асоціації датована 1914 роком.

У медицині музикотерапію почав застосовувати французький психіатр Ескіроль. У 30-х роках музикотерапію використовували німецькі терапевти у лікуванні виразки шлунка, швейцарські – у лікуванні легких форм туберкульозу. Австрійські акушери за допомогою музики знеболювали пологи. Використання музики і звуку як анестезуючого засобу стало застосовуватись і в стоматологічній та хірургічній практиці. Уся ця практика стала основою розвитку музикотерапії після другої світової війни.

Як навчальна дисципліна музикотерапія вперше з'явилася у 1918 р. у Колумбійському університеті (США), її розробником стала Маргарет Андерсен, музикант з Великобританії. Поступово була усвідомлена необхідність розробки академічних програм підготовки професійних музикотерапевтів і в інших навчальних закладах, а 1975 р. в Лондоні був заснований Центр музичної терапії.

Було з'ясовано, що музикотерапія допомагає проникнути у глибинні сфери особистості, куди не можна сягнути за допомогою слова, сприяє подоланню тривожних станів, корекції астенії, роздратованості, внутрішнього напруження, зумовлених стресовим станом. Вона також активно застосовується у корекції страхів, рухових та мовних розладів, психосоматичних захворювань, відхилень у поведінці, комунікативних труднощах.

Методи музикотерапії, що можуть застосовуватись у практиці роботи соціального педагога, можна об'єднати у такі групи:

- такі, що спрямовані на емоційну активізацію,
- такі, що спрямовані на релаксацію,
- творчі (застосовуються у формі інструментальної, вокальної, рухової імпровізації, у формі тренінгу чутливості для вироблення здатності бачити виявлення життя у музиці).

Загалом, у музикотерапії можуть застосовуватись такі форми роботи:

- рухове розслаблення і злиття з ритмом музики,
- музично-рухові ігри і вправи,
- психічна й соматична релаксація за допомогою музики,
- вокальні вправи-співи,
- гра на музичних інструментах і ритмічна декламація,
- рецептивне сприймання музики,
- пантоміма,
- рухова драматизація під музику,
- музична розповідь,
- гра з лялькою та дихальні вправи з музичним супроводом.

На наш погляд, упровадження музикотерапії у практику роботи соціального педагога з різними категоріями клієнтів сприятиме вирішенню багатьох труднощів, пов'язаних з їх соціалізацією. Розробка конкретних заходів з урахуванням зазначеного методу складає перспективу подальших досліджень цього напрямку.

СЕКЦІЯ «MODERN ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS IN ENGINEERING AND AGROBIOLOGICAL SCIENCES»

UDC 631.147

BILOYVANENKO Alina, *the 1st year student of the agrobiological department National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**
PhD, senior lecturer

NEW METHODS IN AGRICULTURE

Modern farming methods increase the production in almost every sector. Using modern agriculture and farming is a must because modern farming methods can increase production and can feed the world. The economy of some country is mostly depend on agriculture and farming related business. A major part of the population are directly or indirectly involved with agriculture and farming business. Income source of people are limited. So raising poultry, ducks, dairy, fish, sheep, goat etc. can be a great source of earning some extra income. As well as it will ensure availability of food for the next generation and continuously growing population [2].

Chemical pest control, genetic manipulation, irrigation, monoculture, intensive tillage and synthetic fertilizer application are the basic practices that form the backbone of production. Every practice contributes to productivity, but depends on one other when used together in a farming system. Intensive tillage is another practice that is common today. The soil is cultivated regularly, completely and deeply and loosened to allow seeds to be planted easily, let roots grow at a faster rate and allow water to drain better. This is also used for controlling weeds. Another practice is the use of synthetic fertilizer. This kind of fertilizer is easy to apply, transport and produce. Using synthetic fertilizer significantly increases yields. Fertilizers are available in granular and liquid forms and provide crops with even amounts of essential plant nutrients [1].

Monitoring the negative and positive effects of modern farming methods is still important to protect the health of the water, soil and air on farms and surrounding areas, support practical farming communities and reduce economic production costs. Proper use of modern farming methods should be observed at all times.

References

1. About Modern Farming Methods. – available at: <http://www.startupbizhub.com/about-modern-farming-methods.htm>
2. Modern Farming Methods. – available at: <http://www.roysfarm.com/modern-farming-methods/>

UDC 631.147

BOYCHUK Andriy, *the 1st year student of the agrobiological department National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**
PhD, senior lecturer

SUSTAINABLE AGRICULTURE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Agriculture is essential to human survival and societal development. With worldwide human population growth and economic development, increasing demand for agricultural products has placed substantial pressures on agriculture and natural resources; this in turn has caused environmental pollution and ecological degradation. Agricultural sustainability has become a critical problem that is central to the sustainable development of complex socio-economic-natural systems.

Sustainable agriculture integrates three main goals – environmental health, economic profitability, and social and economic equity [2] A variety of philosophies, policies and practices have contributed to these goals. People in many different capacities, from farmers to consumers, have shared this vision and contributed to it.

Despite the diversity of people and perspectives, the following themes commonly weave through definitions of sustainable agriculture.

Today, the environmental impact of agriculture cannot be ignored. In many countries, as much as 70 per cent of the land area is in agricultural use. Over a third of the global agricultural land area is in high-intensity, continuous cropping systems that use high levels of agrochemicals and reshape land and waterways. The rest is under such a farming system that uses far fewer inputs, but requires relatively large expanses of land to compensate for low crop and livestock yields. Both systems have had negative impacts on soil, water, and air quality, global climate, wildlife and biodiversity that, in turn, affect food security and livelihoods of people in the long run.

Because the primary function of agriculture is to provide food for human beings, it is reasonable that the prime aim of sustainable agricultural development is to secure enough food for present and future generations. By 2050, the world will have nine billion mouths to feed. Facing drought, floods and changing rainfall patterns, dishing up enough servings to meet growing demand will become increasingly challenging. A report from the UN's intergovernmental panel on climate change (IPCC)[1], released in March found climate change is already cutting into the global food supply and could lead to dramatic drops in global wheat and maize production.

Thus, a growing movement has emerged during the past two decades to question the role of the agricultural establishment in promoting practices that contribute to these social problems. Today this movement for sustainable agriculture is garnering increasing support and acceptance within mainstream agriculture. Not only does sustainable agriculture address many environmental and social concerns, but it offers innovative and economically viable opportunities for growers, laborers, consumers, policymakers and many others in the entire food system.

References

1. Food and agriculture: what are the sustainability challenges? – available at: <http://www.theguardian.com/sustainable-business/food-sustainability-agriculture-challenges-opportunities>
2. What is sustainable agriculture? – available at: <http://asi.ucdavis.edu/programs/sarep/about/what-is-sustainable-agriculture>

УДК 673.03

ВАРАКУТА Андрій, студент I курсу
ННІ енергетики, автоматики
і енергозбереження
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯКУШКО К.Г.**,
ст. викладач

THE MODERN ACHIEVEMENTS OF TECHNOLOGICAL PROCESSES WITHIN UKRAINIAN DAIRY PLANT

The modern tendencies of our modern industry is to provide some highly organized technological processes applying an up-to-date machinery.

Our aim is to use professionally oriented English language and to describe Piriatyn dairy plant as one of the most modern in Eastern Europe and as the first Ukrainian plant to comply with the International Dairy Federation and the European Union. Also we'd like to propose some possible new equipment to be installed by us as future power engineers.

Piriatyn dairy plant (Poltava region) is the part of the top 5 domestic producers of dairy products It always meets the modern standards of quality even from the choice of productive zones location. The main feature and advantage of cheese technology is that the products are made exclusively from natural milk without plant additives and without the use of powdered milk. The main activities of the plant production of hard and processed cheese. In addition, the plant produced whole milk products, dry demineralized whey and butter.

There are several industrial departments like shops of admission, cheese oil, sour or tasting department.

The technological process includes the operation carried out by organoleptic evaluation of milk must be clean without any additional measures milk smell and taste, from white to pale - yellow and tested for group

purity determine the density, mass fraction of fat and protein to meet the standards established by the Cabinet of Ministers of Ukraine

The process begins in the department of heating milk to be heated up to 35 ... 45 ° C for better purification from impurities and separation into two substances - the cream mixture and normalized substance. Then it is fed into the molding machine which produces a layer of cheese that goes on pressing. The cheese is formed after the separation of milk to be sent to the butter department, and to be further processed, packed, labeled and sent to a warehouse for storage and sale.

As future power engineers, we plan to introduce new technology. We'd propose to elaborate new electric mixer of stirred milk to add the necessary ingredients and to heat them to the right temperature and density simultaneously.

So, we've got the experience to describe modern industrial objects, to propose some innovations for them and to use some professionally oriented terms like «warehouse – товарний склад», «processing – переробка», «heating – підігрів», «substances – речовини», «purification – очистка» etc.

The perspective of our investigation is to compare foreign and domestic pioneering technologies (dealing with processing of agricultural raw materials) using English as the most important international language.

УДК 681.5

ГЕРАСИМЕЙКО Валентин, студент 2 курсу
ННІ ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЦИМБАЛ С.В.**,
канд. психол. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНИХ М'ЯЗІВ У СФЕРІ РОБОТОТЕХНІКИ

Для керування штучними м'язами, створеними на основі генетично модифікованої клітини звичайної мускулатури, науковці з Массачусетського технологічного інституту (МТІ) та Пенсільванського університету використали пучок світла. Таким чином, вони ще й вдалися до застосування досягнень оптогенетики – молоді, але вже багатонадійної наукової дисципліни. Однак про все по порядку. Для свого дослідження вчені обрали скелетну (поперечносмугасту) м'язову тканину – такий матеріал для досліджень міцніший і витриваліший, ніж, наприклад, серцеві чи гладкі м'язи. Окрім того – що важливо – волокнами скелетної м'язової тканини можна керувати за допомогою зовнішніх а також з цим внутрішніх імпульсів. Зазвичай у лабораторіях імпульси від нервової тканини людини замінюють за допомогою пари електродів, на які подається напруга, пояснюють у МТІ. Однак під час досліджень у сфері робототехніки такий метод не є оптимальним: електроди на ділянках м'язової тканини довелося б розміщувати дуже часто, і така кількість електродів стала б надмірною вагою для мініатюрного робота. Тож вчені вирішили вдатися до досягнень оптогенетики: раніше під час досліджень у цій дисципліні вдалося модифікувати нейрони таким чином, щоб вони могли реагувати на короткі лазерні імпульси (нині такий підхід застосовується для стимуляції серцевого м'язу людини). Разом із колегами керівник дослідження Гаррі Асада із МТІ здійснив генетичні модифікації у структурі міобластів (клітин, із яких формуються м'язові волокна), щоб посилити вироблення сприйнятливого до світла протеїну. Після того, як модифіковані міобласти з'єднали у м'язові волокна, їх опромінювали 20-мілісекундними імпульсами синього світла. З'ясувалося, що такі волокна реагують на подразники, залежно від обсягу опромінення: вузький промінь, який потрапляє на одне волокно, приводить до скорочення лише його одного, тоді як ширший, який охоплює кілька волокон, – до скорочення всіх їх відразу. Далі вчені інтегрували модифіковані волокна у гідрогель – у цьому випадку основу для формування штучної м'язової тканини. Науковці встановили, що сформована м'язова тканина реагує на лазерні імпульси так само добре, як і окремі її волокна. Окрім того, чим частіше вчені вимірювали зусилля штучного м'яза за допомогою мікромеханічного сенсора, тим сильнішим він ставав: це навантаження було таким собі тренуванням, яке сприяло розвитку м'язових волокон [1].

На думку Асади, досягнення його команди вже найближчим часом можна буде застосувати, наприклад, при випробуванні ліків від хвороб рухового апарату: їхні цілющі властивості (і побічні ефекти) можна буде спостерігати з реакції штучної м'язової тканини. Загалом, як очікують вчені, результати їхньої роботи колись стануть у нагоді при розробці мікророботів, на яких у медицині покладають великі надії [2].

Використані джерела:

1. <http://cikave.org.ua/standartna/fahivtsi-z-arizony-stvoryly-robota-ryatuvalnyka/>

2. <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1462902>

УДК 620.9: 551.521.37

**ГЕРМАНЮК Дмитро, магістр 1 року навчання
ННІ ЕАЕ**

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
канд. психол. наук, доцент*

РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Енергетична промисловість наших днів – одна з найчастіше обговорюваних сфер життєдіяльності країни, адже саме зараз вона набуває все більш багатогранні економічні, технічні і навіть політичні аспекти. Вже в найближчі роки, на тлі вичерпання родовищ природних енергетичних ресурсів, загальне споживання всіх їх видів зросте в кілька разів. Забезпечення ж цього вимагає від фахівців глибокого вивчення складу і ролі енергетичного комплексу, а також збільшення використання альтернативних джерел енергії в Україні.

Аналіз новітніх досягнень. За останнє десятиліття інтерес до альтернативних джерел енергії постійно зростає, оскільки в багатьох відносинах вони необмежені. У міру того як постачання палива стає менш надійним і більш дорогим, ці джерела стають усе більш привабливими і більш економічними. Підвищення цін на нафту і газ послужило головною причиною того, що ми знову звернули свою увагу на воду, вітер і Сонце.

Мета роботи. Мета тези полягає у розгляді основних проблем та перспектив використання альтернативної енергетики України.

Перспективи розвитку і проблеми. Що стосується паливно-енергетичного комплексу України то забезпечити вирішення енергетичної проблеми можна тільки шляхом вживання комплексних заходів, зокрема за рахунок використання екологічно чистих відновлюваних джерел енергії, із яких найбільш поширеними та доступними для України є вітрова та сонячна енергетика, енергія біомаси та енергія малих річок, геотермальна та енергія доквілля. Енергозаощадження за рахунок використання енергії відновлюваних джерел стало актуальною необхідністю часу, оскільки воно сприяє вирішенню не тільки проблеми енергопостачання, але й багатьох екологічних, економічних та соціальних проблем [1].

Домінантна частка в структурі альтернативних джерел належала й належатиме біомасі. Біомаса як відновлювальне джерело енергії являє собою відходи та продукти сільського та лісового господарства, врожаї енергетичних рослин, а також біогаз. У сфері енергозбереження особлива увага приділяється не тільки ролі та значенню біомаси для забезпечення надійності енергопостачання, а й зниженню негативного техногенного впливу на навколишнє середовище: використання біомаси призводить до зниження викидів парникових газів на 40–80% порівняно з видобувними видами палива, поліпшується місцева екологічна ситуація.

Україна має доволі великий потенціал для виробництва біомаси, доступний для отримання енергії з відновлювальних джерел. За оцінками вітчизняних експертів, біомаса (без частки, яку використовують інші сектори економіки) може забезпечити близько 8–10% загальної потреби в первинній енергії. Використання такої кількості біомаси еквівалентне збільшенню вітчизняного видобутку палива на 20%. За відповідних зусиль до 2030 р. 9–12% загального споживання первинних енергоносіїв в Україні можливо покрити завдяки енергії з біомаси.

Слід зазначити, що Україна має науково-технічний потенціал і необхідну вітчизняну виробничо-технічну базу для налагодження усього технологічного циклу промислового виробництва складових обладнання для використання відновлюваних джерел енергії. Але потрібен час щоб підготувати їх виробництво на українських заводах.

Вже сьогодні можна скоротити споживання природного газу, яке являється актуальною проблемою енергетики України, за рахунок заміщення традиційного палива енергією відходів сільськогосподарського виробництва та звалищ, яка є одним з перспективних відновлюваних джерел енергії в країні.

Пріоритетами розвитку біоенергетики є створення котелень для спалювання відходів деревини, соломоспалюючих котелень, електростанцій з використанням біогазу звалищ, дооснащення існуючих теплових електричних станцій для спалювання побутових та промислових органічних відходів.

До альтернативних джерел енергії в Україні відносять [1]:

- 1) сонячна енергетика;
- 2) вітрова енергія;
- 3) енергія біомаси;
- 4) енергія малих річок;
- 5) геотермальна енергія;
- 6) енергія доквілля.

Всі ці джерела мають певні перспективи та проблеми (серед яких є відсутність власного виробництва технологічного оснащення, фінансування, проблема персоналу, проблема сертифікації тощо).

Суттю у впровадженні альтернативної енергетики є [2]:

- 1) перехід на екологічно чисті види енергії;
- 2) переробка сміттєзвалищ;
- 3) зменшення забруднення від тваринницьких ферм;
- 4) максимальне використання енергії води та вітру;
- 5) і як наслідок – забезпечення електроенергією та біогазом всього населення.

До негативних факторів належать: необхідність великих інвестицій, низька якість вітчизняної техніки, незацікавленість населення.

Список літератури

1. Джерела енергії. Факти, проблеми, рішення. - М.: Наука і техніка, 1997 - 110 с.
2. Ахметов Р.В. Перспективы использования нетрадиционных источников энергии. М., Информэнерго, 1982.

УДК 621

GNATENKO Karina, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – **PONOMARENKO O.G.**,
Candidate of science, Senior Lecturer

INNOVATIVE DEVELOPMENTS IN "GALUZO ENGINEERING " SELF-PROPELLED SPRAYER

With each passing day, more and more innovations will appear in our lives. Mechanical engineering is no exception. One such innovation was the self-propelled sprayer. It is a tool commonly used in agriculture to spray water or other liquid on the soil lacks moisture. As a result spray improves plant roots supply moisture and nutrients, reduces the surface air temperature and humidity increases.

With help of self-propelled sprayers, you can perform many tasks. It is very important that all the rules on the introduction of those or other substances in the soil are strictly enforced and never violated.

In addition, the biggest advantage is the considerable saving of fuel and raw materials. When the sprayer on the ground is minimal pressure due to the special design of this unit. Self-propelled sprayer is fully automated, it is also very convenient in operation. This kind of simple technique understandable for everyone and easy to use, management.

Self-propelled sprayers were due to the introduction of an agricultural harvesting newest technology - low pressure tires. Previously, this technology was used in the manufacture of all-terrain vehicles on the marshland. The use of such technology in sprayers has helped significantly to preserve crops and soil from mechanical damage, increase productivity and make convenient operation of the agricultural machinery. With the advent of self-propelled sprayers no longer necessary to use an additional bulky, heavy equipment.

Features self-propelled sprayers:

1. Chemical protection of different crops from weeds, pests, pathogens flora diseases
2. Surface application of liquid mineral fertilizers
3. Surface application of solid fertilizers
4. Self-propelled sprayer is going modular. Trailed sprayer boom or semitrailer mineral fertilizer spreader is equipped with an energy-wheel drive vehicle and biaxial.

Self-propelled sprayer has on soil minimum pressure, so it can be used on soft, scarce, waterlogged soils, fields with germinated sprouts - shoots. It is very important that this tramline is formed. This significant advantage allows to increase the period of employment the self-propelled sprayer for the entire year.

Another important advantage – the use of the agricultural equipment is absolutely in all weather conditions.

Self-propelled sprayer can work on ploughed field and on the field, is already prepared for sowing, before applying the seeding equipment.

Self-propelled sprayers high-efficiency. Working speed of the machine varies from fifteen to fifty kilometers per hour. These data were confirmed by the work of art in the fields. This speed is already three times the speed of vehicles, which are usually fitted with wheel tractors. Specific consumption of fuel energy self-propelled sprayer is significantly lower than that of sprayers, attachments for tractors.

Sprayer quality handles the entire surface of the field, makes clear the specified dose of the working fluid, regardless of the speed with which moves this technique.

Fatigue of machine-workers reduced field (even if they have a difficult terrain, and there are different kinds of obstacles) quality processed and all this due to self-propelled sprayer. It should be noted that this technique is oriented in space with the help of GPS navigation.

Literature:

1. Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agrotehnodar.ru/articles/70-samohodniy-opriskivatel-nahodka-dlya-fermera>
2. Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/>
3. Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.deere.ua/uk-UA/products/equipment/.../self.../4630.page>

УДК 629.1-4

ГОЛДИШ Артем, студент 1 курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БЕРЕЗОВА Л.В.**,
старший викладач

MODERN EQUIPMENT FOR SOWING AND PLANTING

The sowing of seed is one of the many agricultural operations concerning which there is a vast store of general information, gained from experience stretching from biblical times, and relatively few hard scientific facts, in spite of almost ceaseless experimentation both in Britain and abroad.

The main difficulty in arriving at hard facts is that there are so many variables which in nature cannot be controlled. Even if, by taking great care, the experimenter succeeds in controlling the quantity of seed sown per unit area, the spacing of drill rows and the depth of sowing, he can hardly hope to control the weather, the soil behaviour under various climatic conditions or the incidence of certain types of diseases.

For such reasons, the best guidance on sowing requirements that can be given is usually in fairly general terms; and every now and again, faith in the general recommendation is shaken by successful introduction of a new practice which is quite different. This may apply to seed rate, row width, depth of drilling

or even adoption of broadcasting rather than drilling. For crops such as cereals, there is a wide range of seed rates and plant repetitions over which yield varies little. With such crops, seed rate needs to be above a certain minimum, this minimum rate being necessary to ensure the absence of any large gaps in the crop. Experiments on spaced drilling of cereals show that where potential yield is high, yields can be increased by spaced drilling in 4 in (100 mm) rows compared with use of 7 in (175 mm) rows. A minimum seed rate of about 120 lb/acre (135 kg/ha) is needed for barley, and spacing in the row is about 1 in (25 mm). The technique could have special importance for multiplication seed crops. For many crops such as sugar-beet, however, there is a fairly narrow range of plant populations that will give maximum yields under a particular combination of soil and fertility factors. As a general rule, the number of plants per unit area for maximum yield increases with increasing fertility.

Uniformity of spacing is also important from the viewpoint of securing effective mechanical harvesting in crops such as sugar-beet: mechanical harvesters work much better where the roots are of uniform size. Drilling and thinning crops such as sugar-beet would be a much simpler operation if every seed could be relied on to produce a plant. In practice, however, the percentage of beet seeds that emerge may be low and is unpredictable; so a considerable excess of seed has to be shown in order to make sure of a full stand.

УДК 62.621

GRITSENKO Mykola, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – **PONOMARENKO O.G.**,
Candidate of science, Senior Lecturer,

JET ENGINE

Jet engine – the engine driver, creating a reactive movement due to the rapid outflow of working fluid from the nozzle, often working fluid is hot gases formed by burning fuel in the combustion chambers. There turbojet, pulsating, direct-flow (work effectively only at supersonic speeds) and rocket engines.

It consist of: intake air; low pressure compression; high pressure compression; burning; exhaust; hot tract; turbine; combustion chamber; cold tract; air intakes.

Unlike reciprocating engines, workflow performed continuously. In the combustion chamber of aircraft jet engines fuel fed separately from the fuel tanks and the air is removed from the atmosphere. The air undergoes compression passing through the diffuser (in ramjet rocket engines) or turbine. Under the changes, which exposed combustible mixture into the combustion chamber is conventionally divided into three zones. The first fuel evaporates and forms a combustible mixture. The second is the combustion of the fuel-air mixture. In the third combustion temperature reaches 2300 °C, diluted air, after which they can be, submitted to the turbine without fear of ruin her blade. The output of the gas turbines fall into the afterburner. This need is served at an additional portion of the fuel, the combustion of which get extra power.

Burning jet fuel accompanied by the formation of carbon on the atomizer, the head and the walls of the working chamber. Nagar formed the more the higher boiling point, viscosity and density of the fuel, and the content of aromatic hydrocarbons. Carbonization changing hydraulic characteristics nozzles spraying quality deteriorates, resulting in increased engine smoke. Workflow in gas turbine similar to the process that occurs in jet engines. In the both cases, the combustion chamber separately fed fuel and compressed air. In the first zone is mixing, and then there are areas of active burning and afterburning mixture. Products of combustion gas turbine wheel is rotated. The essential difference is that the gas turbine is no afterburner.

In gas turbine combustion and diluted with plenty of air, resulting in a reduced temperature of 1 800-2 000 ° C to 600-850 ° C. Thus, the total amount of air consumed, several times the required stoichiometric. However, the number of primary air that is fed into the combustion chamber is 25-35% of the total number, so that the ratio of its surplus during combustion is 1,1-1,5. Because of the large heat loss efficiency simplest gas turbine is 20-26% combined (equipped with diesel generator supercharged) – up to 40%.

There are a few type of jet engine. The first is Ramjet. Ramjet air-breathing jet engine – is the easiest-class air-jet engines for structure. Refers to the type PRD direct reaction in which the thrust produced exclusively

by the jet coming out of the nozzle. It is necessary for the engine pressure increase is achieved by braking the incoming airflow. PPRD unable to work at low speed flight.

Structurally PPRD has a very simple structure. The engine consists of a combustion chamber into which air from the diffuser enters, and with fuel nozzles.

With the development of technology mixed solid fuel, it was used in the PPRD. Fuel sword with a central longitudinal channel located in the combustion chamber. Working medium passing through the channel gradually oxidizes the fuel from the surface and heats well. The use of solid fuels further simplifies the design PPRD, is unnecessary fuel system. Composition of mixed fuel PPRD different from that used in solid propellant rocket motors. If most of the rocket engine is fuel oxidizer, for PPRD is added only in small quantities to enhance the combustion process. The bulk of the fuel filler mixed PPRD aluminum is fine powder, magnesium or beryllium heat oxidation. An example could serve as a solid PPRD engine anti-ship cruise missiles P-270 «Moskyt». Depending on the speed of flight, PPRD divided into subsonic, supersonic and hypersonic. This separation is due to the design of each of these groups.

Braking supersonic gas flow is always bursting – with the formation of a shock wave, shock wave also called. The process of gas compression in the shock front is taking place irreversible loss of mechanical energy, and the rate of increase of pressure in it less, than perfect – isentropic process. The more intense the shock wave that is greater changing the flow rate on its front isentropic the greater the pressure loss, which can exceed 50%.

At the beginning of the XXI century, this type of engine is hypothetical: there is no pattern, which passed flight tests, which confirmed the practicality its production.

Inhibition of airflow in the input device is HPPRD only partially, so that during the entire movement path PAST working fluid remains supersonic. Thus, most of the initial kinetic energy of the stream is stored, and the temperature is relatively low compression, allowing your body to provide a significant amount of heat. Flow of HPPRD expands in its entirety after the vent unit. Fuel is injected at a supersonic stream flowing from the walls of the engine. By combustion fuel in a supersonic flow heated working fluid expands and accelerates, so its rate of leakage than speed. The engine is designed to fly in the stratosphere. The appointment of the aircraft with HPPRD – the lowest level of multiple carrier spacecraft. Organization of fuel combustion in supersonic flow is one of the main problems creating HPPRD.

There are several programs of HPPRD developments in different countries, all – in the stage of theoretical research or pre-experiments.

In the second half of the 50-ies of XX, during the Cold War in the United States and the Soviet Union developed projects PPRD nuclear reactor. The energy source of these engines is not a chemical reaction of burning fuel, and heat that produced nuclear reactor, located on the site of the combustion chamber. The air vent of the device in such PPRD active passes through the reactor core; it cools and warms himself to a temperature of about 3000 K, and then comes out of the nozzle at a speed close to the speed of leakage for the most perfect liquid rocket engines. Purpose of the aircraft with the engine – intercontinental cruise missile – carrier nuclear charge.

Rocket engine – a kind of jet engine in which the working fluid contained in the object. Practical applications are mainly rocket engines, which creates thrust due to fuel combustion; oxygen is used for this oxidizer. Rocket engines triggers the launch vehicles and spacecraft rocket projectiles.

Nozzle missile solid fuel has to withstand high temperature, pressure, abrasion and chemical action of combustion products. Rocket engine on solid fuel – a single engine use. Therefore, it should be as cheap, reliable, and ready for use in any case without routine inspection, refueling or repair.

The temperature at the nozzle walls reaches melting point of tungsten. Therefore, investing cooled nozzle ablative method of deposit, made of composite materials based on tungsten or graphite. Ablative nozzle should not be in the process of significantly resize, change for reactive power engine, and possible accidental destruction of the nozzle due to thinning of the walls of the liner.

Tungsten attachment is shaped like a ring. Cooling is carried out by melting and evaporation fusible metal contained in its pores. The best for this purpose are metal evaporation unit volume for which you want the most heat.

Used literature:

1. Jet engine / Publication – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://jet.com.ua>– Назва з екрану.

ZAMRYGA Vladislav, the 1st year student of the
agrobiological department
National University of Life and Environmental Sciences
of Ukraine
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**,
PhD, senior lecturer

AGRICULTURAL PRACTICES IN UKRAINE

Ukraine agriculture has been evolving since it achieved independence in 1991, following the breakup of the Soviet Union. State and collective farms were officially dismantled in 2000. Farm property was divided among the farm workers in the form of land shares and most new shareholders leased their land back to newly-formed private agricultural associations. The sudden loss of State agricultural subsidies had an enormous effect on every aspect of Ukrainian agriculture [1].

The climate of Ukraine is roughly similar to that of Kansas: slightly drier and cooler during the summer and colder and wetter during the winter, but close enough for comparison. The weather is suitable for both winter and spring crops. Average annual precipitation in Ukraine is approximately 600 millimeters (24 inches), including roughly 350 millimeters during the growing season (April through October). Amounts are typically higher in western and central Ukraine and lower in the south and east. Of Ukraine's total land area of 60 million hectares, roughly 42 million is classified as agricultural land, which includes cultivated land (grains, technical crops, forages, potatoes and vegetables, and fallow), gardens, orchards, vineyards, and permanent meadows and pastures [1]. Ukraine is one of the few countries in the world that is in a position to significantly increase grain net exports, due to its strategic location and agro-ecological potential of its soils. The grain production potential of Ukraine depends on the two main factors: land area cultivated and yield.

The grain production potential of Ukraine depends on the two main factors: land area cultivated and yield. The share of land under grain production is very high in Ukraine, however shows a rather unstable character, growing or falling from year to year [2]. Besides changes due to extreme weather conditions, the strong fluctuations across years relate to unsustainable mid- and long-term state policy in grain production, lack of control for crop rotation and other environmental measures, absence of crop insurance system. In terms of yields, Ukrainian grain yields look poor and are below the corresponding worldwide averages for the last decade, despite the fact that environmental conditions in Ukraine are above average. The average yield ratio for grain crops shows that there is 10% to 40% gap between the actual and potential yield that could be achieved given the soils and agro-climatic conditions in Ukraine.

The rapid emergency, in the last decade, of large intensive agricultural enterprises and agroholdings, which currently dominate in the agricultural sector of Ukraine, and as a rule are efficient business projects (with easy access to capital, markets, policy facilitation and innovation), contribute positively to agricultural sector growth in Ukraine. However, the induced intensification of agricultural production resulted in adverse consequences and has not resulted in overall rural development. It also worsens environmental quality through high fertilization rates and absence of necessary crop rotations. Without adequate regulations, these trends may lead to further land degradation, loss of fertile soils, water, air and soil pollution [2, p.8].

The main challenges for increasing grain exports from Ukraine relate to infrastructure, export restrictions and customs regulations. The logistics and trade infrastructure should be improved not only to cope with higher production in Ukraine but also with transit of grain from other countries such as Russia and Kazakhstan. Increase of grain exports is impossible without improving Ukraine's infrastructure, but also without removing current barriers for free and timely export of grain from Ukraine [2, p.9]. Thus, improved infrastructure and transparency in grain export market could reduce transportation and marketing costs, increase competition and attract further investment into agribusiness.

References

1. Ukraine: Agricultural Overview. – available at: <http://wdc.org.ua/uk/node/29>
2. Ukraine's agriculture: potential for expanding grain supply. Economic and institutional challenges. – available at: file:///C:/Users/user832/Downloads/LFNA26170ENN_002.pdf

КАКЛЮГІН Максим, студент 1 курсу
факультету захисту рослин, біотехнологій та екології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯРЕМЕНКО Н. В.**,
канд. пед. наук, доцент

SYNTHETIC BIOLOGY

It's a term which was used a long time to describe biology approaches, trying to understand life chemically, physically and biologically and trying to create a new DNA sequences and new forms of life. Scientists say that it's a new way of genetic engineering. It is some purposes, which this way of genetic engineering chasing:

1. To know about life more, to build it from scratch (from atoms and molecules)
2. Convert genetic engineering to make standarts of new forms of organisms, and create complicated life systems, which were not in the environment
3. Create a genetic code in modern genetic computer programs, which predicts structure of organisms
4. Create new forms of life with almost new genetic information, and coding type

There are a lot of ways of practical using of this methods. For example, you can create a bacteria which will produce a big amount of very expensive and complicated medicines from cheap chemical compounds. In future scientists want to create beneficial organisms from bank of genetic sequences with earlier predicted features.

It began in 1989, when a team of biologists from Zurich headed with Steven Benner synthesized DNA with new nucleotides besides A, G, C, T.

More than 100 labs in the world practice synthetic biology. It is a lot of ways in this science and Drue Endy from Massachusetts Technological University is trying to combine this ways. It will allow to design living systems which produce predictable proteins and use interchangeable parts of a standard set of genes.

Most of scientists adhere to the natural models - they try to create the cells that are surrounded by two-layer membrane and filled with the genetic material in the form of DNA or RNA. But there are some scientists with absolutely different views. Team of biologists from University of Boston gave the bacterium *Escherichia coli* elementary digital binary memory (connected to two new bacteria gene is activated in the opposite - depending on the chemical components of these bacteria at the entrance to "switch" between the two stable states, like the trigger on transistors).

But the most successful scientist in this way of practical biology is Craig Venter. He intends to get a simple basic organism on which you can later check the operation of a wide variety of synthetic or borrowed genes. And in this universal code present pieces from different organisms, selected so as to provide basic cell functions, including growth and reproduction. This "minimum" body would provide ideal conditions for the experiments with the genes, because it will not contain anything superfluous. A group of scientists from the JCVI issued a US patent for "minimal bacterial genome", which is enough to sustain life-celled organism, and has applied for a similar international patent, which lists more than 100 countries in which it has to protect the rights of the Institute on this code.

A revolutionary breakthrough occurred in May 20, 2010. This day will go down in history as the day that it was announced the creation of the first capable of reproduction of living cells on the basis of the synthesized genome. We create artificial living organism at the Institute of Craig Venter under the direction of Craig Venter. In total, the research led to the creation of the first synthetic organism capable of reproduction took more than 15 years, but this event brings revolutionary science potential and may allow humanity to solve the most ambitious tasks such as new sources of food raw materials, drugs and vaccines victory over environmental pollution, the synthesis of pure water, and others.

So, synthetic biology is very progressive science which now looks like a fairy tale, but now, this tale is created in labs.

КАПЛЕНКО Олександр, студент I курсу
механіко-технологічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯРЕМЕНКО Н. В.**,
канд. пед. наук, доцент

FUTURE OF MECHANICAL ENGINEERING

Trends in the scientific and technological world indicate rapid transformations in the scope of mechanical engineering. Mechanical engineers will continue to lead the world in providing significant contributions to the essential sectors including energy and environment, manufacturing, transportation, waste management and health and medical care. Mechanical engineers need to be trained not only in the traditional fundamental areas, but also in the emerging interdisciplinary areas. Nanotechnology, Mechatronics and Hydrogen Engineering will have prominent places in the future development of mechanical engineering as a discipline [2].

Energy, Communication and Health are the three broad areas of development today and in the decades to come. Almost all sectors of development can be categorized under these three vast divisions. The areas that can be classified under the broad domain of Energy are power generation, manufacturing, materials, and transportation among others. Similarly, sectors such as information technology, education and training and entertainment come under Communication. The sectors coming under Health are typically medical care, sports, and food. Apart from these broad disciplines, there are many vital areas of interest such as environmental sciences and technologies and safety engineering, which are relevant to all the three broad disciplines alike. New and emerging technologies in any of the sectors need to be consistent with the environmental and safety requirements. The parameters that determine the standard of achievement in any subdivision will be precision, quality and efficiency. Other crucial parameters include economy, reliability and acceptability. Technologies and applications tend to become increasingly automated to maintain these standards and thus survive in the intense competition. To put it in a nutshell, it's going to be the survival of the fittest in a world of exceptional technologies [1].

How do all these affect the future of mechanical engineering? Mechanical engineering has been one of the fundamental disciplines of engineering and has undergone significant changes to accommodate the emerging trends in the scientific and technological sectors. This resulted in mechanical engineers getting actively involved in interdisciplinary areas such as robotics. We have embraced many technical aspects that were monopolies of other scientific and engineering disciplines and redefined the destiny of them by our dominance in finding the most versatile applications. A typical example is the use of Computer Numerical Control (CNC) in manufacturing.

Engineers involved in the design and manufacturing sectors will continue to utilize the benefits of Computer Aided Design (CAD) and Computer Aided Manufacturing (CAM). The heart of a successful CAD/CAM system will always have a foundation built on the fundamental principles of mechanical engineering. Computer Integrated Manufacturing (CIM) techniques are used by companies worldwide. Robotics & Automation are widely used in the automotive and process industries. CIM and robotics are undergoing rapid changes and will continue to do so in the coming decades. Artificial Intelligence (AI) is all set to define the future of automation. Finite Element Analysis (FEA) of systems is becoming increasingly reliable with custom-made software for costly projects requiring precision. Computational Fluid Dynamics (CFD) is vital for industries in the automotive, aerospace and naval sectors.

Latest trends in the automotive sector points to a “zero emission” concept that is not too far from now. Continued research and development in hybrid technology and new fuel blends require tremendous effort from mechanical engineers. Automotive research and development will boost up in the coming decades. Better propulsion methods and improved combustion technologies are the answers to the concerns of current vehicle technologies. Other sectors that will maintain the fast-paced development include vehicle structural design, manufacturing techniques, control systems and safety engineering. The use of better technologies also contributes a great deal to other forms of transportation like rail, ships and airplanes. The aim of every

transportation system in the coming years will be to transport maximum passengers or goods with minimum hardware and time in the safest manner.

Education and training for mechanical engineers are important for them to become up-to-date with the emerging trends and innovations in the field. Advances in other disciplines of engineering are also potential cues for mechanical engineers. Mechanical engineering education consists of learning the core areas (fundamental principles), transitional areas (developed over the years and still developing), future areas (emerging and envisioned) and interdisciplinary areas (those related to other disciplines in engineering and which are required to be mastered). Learning mechanical engineering takes place at different levels such as university programs (leading to degrees), career continuing education programs and skills enhancement courses [3].

The future of mechanical engineering lies not only in the core sectors of energy, manufacturing, transportation and healthcare but also in emerging disciplines like nanotechnology, mechatronics and hydrogen engineering. Thus it is becoming increasingly imperative to further train mechanical engineers in the emerging interdisciplinary areas and recent technologies to meet the future challenges.

References:

1. [<http://www.brighthub.com/engineering/mechanical>]
2. [<http://www.innovations-report.com>]
3. [<http://www.newton.dep.anl.gov/newton>]

UDC 332, 622

KARMAZINA Karina, *the 1st year student of the land management department*
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**,
PhD, senior lecturer

TRADITIONAL METHODS AND NEW APPROACHES TO LAND VALUATION

The single greatest challenge to any type of land value taxation system is accurate valuation of land on a large scale [1]. Earth as the main and limited resource has the ability to accelerate socio-economic development and create national wealth, provided that rights have the status of goods. Depending on the purpose and methods of the valuation of land is divided into such types:

- soil appraisal;
- economic evaluation of lands;
- monetary valuation of land.

Monetary evaluation of land – this is a calculated value and cannot be equated with the concept of the price of the land. The price of land is determined in the process of purchase and sale of land plots taking into account their supply and demand, location, site and the like.

Economic land evaluation is the assessment of the land as a natural resource and means of production in agriculture and forestry and as a spatial basis in social production the indicators characterizing productivity of land, efficiency of their use and the yield per unit area. Expert assessment of land plot is conducted based on such methodological approaches:

- comparison of sales prices of similar land plots;
- method of correlation;
- cost accounting for the construction of real estate objects on the land;
- capitalization of net income from the use of the land;
- the combination of several methodological approaches with the conditional distribution of built-up land

plot into its components (land, buildings, structures). When conducting peer review using at least three methodological approaches. Expert monetary evaluation of land plot is conducted in the following sequence:

- gather information needed for assessment;
- the definition of the effective use of land;

- selection and justification of methodical approaches of assessment;
- determination of options the value of the estimated cost of land on selected methodological approaches and the adoption of the final value;
- preparation and approval of the report on expert monetary evaluation;
- submitting a report for examination to the authority of the state Committee.

The provisions of the land on the market defines a specific method of evaluation. All of them developed in the framework of the conventional methodological approaches: comparative, income and cost.

A comparative approach is used to determine the value of land, which is estimated by comparing the prices of recent sales of similar land in an effectively functioning free market, where buy and sell property comparative voluntary buyers and sellers, taking an independent decision.

The income approach is used to determine the value of the land, will bring income in future during the certain period of its use. In this case, the cost represents the sum of the present expected future income and revenue from the resale of the subject property.

The cost approach is used to determine the value of land improvements and has no independent value for land valuation.

The factors affecting the cost of land include:

- legal regime of the land plot;
- purpose and functional use of land;
- terms of sale;
- the date of sale;
- location;
- physical characteristics;
- the use of the surrounding areas.

The monetary valuation of the land performs the basic functions of regulation of land relations: determine the size of land tax, state fee in case of exchange, inheritance and donation of land, rent for land plots of state and communal property, determining the size of compensation for losses and damages.

References

1. *German, Jerome C. Traditional Methods and New Approaches to Land Valuation / German, Jerome C., Dennis Robinson and Joan Youngman.* – available at: http://www.lincolnst.edu/pubs/295_Traditional-Methods-and-New-Approaches-to-Land-Valuation

УДК 691

***КОЗЛОВЕЦЬ Катерина**, студентка 1 курсу
магістратури
факультету конструювання та дизайну,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ПОНОМАРЕНКО О.Г.**,
канд. пед. наук, старший викладач*

INVISIBLE SOLAR CELLS THAT COULD MAKE EVERY WINDOW A POWER SOURCE

Silicon Valley startup Ubiquitous Energy is making the world's first transparent solar cells, a technology that could greatly expand the reach of solar power. Their technology is an invisible film that can go on any surface and generate power, which could lead to cell phones, and tablets that never run out of batteries – or skyscrapers that can use their massive banks of windows as solar panels.

Keywords: solar cells, power source, new technology, window.

Let us imagine a scenario whereby a densely populated city is actually a huge solar energy-harvesting ecosystem, where skyscrapers could use their massive banks of windows as solar panels. This scene is from the not-too-distant future, as a handful of scientists and startups are working hard to develop a technology that could greatly expand the reach of solar power.

Solar cell research has boosted panel efficiency over time. Today, scientists and investors agree that the true advantage of utilizing solar energy's full potential is to expand the amount of real estate that can be outfitted with solar by making cells that are nearly or entirely transparent.

The countless variations of glass that line the walls of large buildings offers an important potential for such a technology – one that could transform windows into solar energy panels. By engineering the window's coating to capture sunlight and convert into electricity, buildings could become self-sustainable.

The energy produced could then be used to power the building's lighting system, run the computers, and best of all, fire-up the air conditioning. This is what transparent solar cell technology is all about.

The idea of a 100% transparent photovoltaic cell is virtually impossible. This is because the structure of the solar panel is designed to generate energy by converting absorbed photons into electrons.

For material to be fully transparent, light would have to travel uninhibited to the eye which means photons would have to pass through the material completely (without being absorbed to generate solar power). Previous claims toward transparent solar panels have been misleading, since the very nature of transparent materials means that light must pass through them.

"The real challenge is whether you can get the cost down and the electricity generation up," says Sarah Kurtz, a scientist with the U.S. government's National Renewable Energy Laboratory (NREL) in Colorado. "There are lots of different schemes and strategies, and creativity will be the name of the game. If you can get the cost to the place where windows don't really cost any more than conventional windows, it obviously makes sense to go ahead and have your windows generating electricity."

Solaria is targeting its technology for windows that will be installed in newly constructed buildings. The company says this technology may provide 20 to 30 percent of a skyscraper's energy needs, depending on the number of south-facing windows that actually receive sunlight.

"If you look at the glass that's manufactured worldwide today, 2 percent of it is used for solar panels; 80 percent of it is used in buildings. That's the opportunity," said Suvi Sharma, CEO of Solaria. Solaria uses existing photovoltaic cells and slices them into 2.5mm strips, which are sandwiched between glass layers in a window. "The way human eye works, you don't even notice them," Sharma said.

Scientists from Michigan State University have unveiled a fully transparent solar concentrator. The prototype uses organic molecules to guide ultraviolet and infrared wavelengths to the edges of the glass, where tiny photovoltaic cells turn the non-visible light into electricity. Due to the low conversion efficiency of this prototype, the research team discovered a new method to absorb wavelengths of light that are already invisible to the human eye. By simply focusing on creating a transparent photovoltaic cell, these researchers were able to harness the power of infrared and ultraviolet light.

Solar Window's technology is based on organic photovoltaics, with varying color and transparency. This thin photovoltaic film can be adhered to existing windows or incorporated into manufactured products relatively easily, increasing its ease of integration.

"Rooftop space available for conventional photovoltaics is so limited it is difficult to generate meaningful energy for a skyscraper," says John Conklin, the start-up's CEO. "Solar Window, on the other hand, is developing its transparent electricity-generating coatings for the vast surface area of glass available on a skyscraper."

However, skeptics do not agree with this statement. "The optimal installation for solar is you want it to be facing south, you want a slight tilt to it, and you want good solar access, so you don't want anything to shade those panels," says Shiao, a senior analyst at GTM Research, a market analysis group in Boston, Massachusetts. "The problem with skyscrapers is suddenly you're putting them in vertical orientation, there's only one south side to the building, and chances are that skyscraper is next to another skyscraper, which is going to shade that side of the building."

These challenges make experts skeptical about the solar window technology. "There are a lot of technical and design challenges, which quite honestly aren't going to be fixed," Shiao says. "It doesn't make sense almost at any cost, unless you're getting the panels for free or something, to really install that system on those big structures."

While this advancement in solar technology is a huge step in the right direction, only time will tell when it will become efficient and affordable enough.

Used literature:

1. Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.bloomberg.com/news/videos/2015-03-23/invisible-solar-cells-that-could-power-skyscrapers>;
2. <http://www.digitaltrends.com/cool-tech/first-fully-transparent-solar-power-cell/>
<http://www.ethoenergy.com/blog/993/invisible-solar-cells-make-every-window-power-source/>

УДК 001:631.153.7

КОЗЛОВСЬКИЙ Максим, бакалавр 2 року
навчання ННІ ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЦИМБАЛ С.В.**,
канд. психол. наук, доцент

BOSTON DYNAMICS

Компанія Boston Dynamics створює роботів які вражають весь світ. В 2005 році, вони збудували свого першого робота-робособака (BigDog) який був представлений широкій публіці.

BigDog оснащений одноциліндровим двотактним двигуном Leopard go-kart, застосовуваним також в гоночних картах. Потужність двигуна 15 кінських сил. Ось тільки двигун, який приводить в дію електричний генератор і гідравлічну систему робота видає досить сильний шум. BigDog став унікальним явищем в робототехніці завдяки своїй стійкості. Він може пересуватися по пересіченій місцевості і утримувати рівновагу навіть після поштовху. Робот може підніматися по похилій в 35 градусів і ходити по льоду.

Наступним став AlphaDog котрий зміг пройти 20 кілометрів з легкістю долаючи всі перешкоди. При цьому ніс на собі вантаж вагою 180 кілограм. Наступні випробування робота проходили в лісистій місцевості штату Вірджинія. Тут він уже зміг пройти 32 кілометри на одній заправці

Робот здатний слідувати за оператором і розуміє голосові команди. AlphaDog оснащений численними сенсорами, завдяки яким здатний виявляти перешкоди і обходити їх не збиваючись з маршруту. Також завдяки ним, він слідує за оператором-поводирем, але для кращого управління роботом застосовуються також датчики, які кріпляться на ноги людини, якого робот супроводжує.

Розвитком «собачої серії» став робот Spot. На відміну від попередніх чотириногих роботів, Spot оснащений електродвигуном і акумулятором. Це знижує рівень шуму, але як видно з демонстраційного відео не рятує від нього зовсім. Він має менші розміри і масу ніж його попередники. Використовуватися в якості мула він, швидше за все, вже не може, але для пошукових і рятувальних операцій робот прекрасно підходить.

Де є собаки, повинні бути і кішки. Перший в сімействі котятих Boston Dynamics - робот Cheetah. Робот, назва якого перекладається як гепард, є чемпіоном серед роботів по швидкості. На випробуваннях робот-гепард розвинув швидкість до 45,5 км / год. Але володіючи такою швидкістю, далеко втекти він не може. Так як бігати він може тільки на біговій доріжці. Cheetah не має своєї гідравлічної системи і тому знаходиться на «прив'язі» Особливістю всього котячого сімейства роботів компанії є надзвичайно гнучка спина. Вона згинається вперед і назад при кожному кроці, як у тварин.

Автономний варіант робота Cheetah, був названий WildCat - дикий кіт. Він не такий швидкий, як його попередник, його швидкість досягає лише 25,7 км / год, зате він має власне джерело живлення і здатний пересуватися на відкритій місцевості.

Atlas! Він рано чи пізно повинен був з'явитися. Високий антропоморфний робот, який тримає поставу і здатний пересуватися як в приміщеннях, так і на відкритій місцевості. Якщо людиноподібні роботи інших компаній більше схожі на іграшкових роботів з нашого дитинства, ніж на людей, то Atlas схожий на людину. Або на Термінатора, в залежності від того, з якою часткою оптимізму ви дивитесь в майбутнє.

Перша версія робота була представлена 2013 році. У процесі розвитку Atlas зазнав серйозні зміни. І найголовніше він звільнився від проводів.

Новий робот став нижче і легше. Його зріст становить 1,75 м, що приблизно на 10 см менше, ніж у Atlas першого покоління. А ось «схуд» він майже в два рази - з 150 до 82 кг.

Автономне живлення. Перший Atlas ні автономним. Його доводилося тримати підключеним до джерела живлення за допомогою кабелю. У січні 2015 року компанія представила версію робота, оснащеного акумуляторною батареєю вагою 3,7 кг, яка забезпечувала близько години автономної роботи. Atlas 2 теж автономний.

Здібності робота. Однією з основних здібностей першого Atlas стало збереження рівноваги при пересуванні по нерівній поверхні або після фізичного впливу ззовні. В Atlas 2 інженери продовжили розвивати цю здатність. У представленому на YouTube відеоролику робот гуляє в лісі по товстому шару снігу, час від часу провалюючись в нього однієї з механічних ніг.

На відео також продемонстрована здатність Atlas 2 відкривати двері, штовхаючи їх вперед, і долати дверний отвір.

Більш складні завдання. У новому відеоролику продемонстрована здатність Atlas 2 захоплювати, піднімати і ставити на стелаж коробок вагою близько 4,5 кг. В ході експерименту дослідник всіяко заважає механізму виконати це завдання: вибиває коробку з маніпуляторів робота, відштовхує самого робота і коробку. Пристрій кожного разу знов підходить до ящика і повторює спробу.

Здатність вставати на ноги. Крім усього, Atlas 2 здатний вставати на ноги при падінні на підлогу

Boston Dynamics практично щороку оновлює Atlas. Якщо нічого не зміниться, то в наступному році ми побачимо оновленого робота з істотними поліпшеннями. Можна припустити, що до наступного року інженери компанії додадуть в його функціонал комунікаційні здібності. Робот заговорить і зможе розрізняти обличчя. Тим самим проявить навички спілкування з людьми.

Використана література:

1. <http://gagadget.com/science/21196-istoriya-boston-dynamics-kompaniya-lyudi-robotyi/>
2. http://www.cnews.ru/news/top/2016-02-24_dochernyaya_kompaniya_google_predstavila_robotaterminatora

24_dochernyaya_kompaniya_google_predstavila_robotaterminatora

УДК 620.952:621.18

**КОСИЙ Олексій, бакалавр 2 року навчання ННІ
ЕАЕ**

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В., канд. психол.
наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ТВЕРДОПАЛИВНИХ КОТЛІВ

Твердопаливні котли становлять окрему групу обладнання для опалення приміщень. Найчастіше вони використовуються як додаткове джерело обігріву, але останнім часом їх популярність значно зросла. Централізована система газифікації є не скрізь, і підключитися до неї коштує досить дорого. До того ж, ціни на електроенергію і газ постійно підвищуються. Тому котел твердопаливний може стати відмінною альтернативою звичному для нас електричному або газовому обладнанню. Твердопаливний котел - це досить складний пристрій, яке виробляє теплову енергію в результаті згоряння твердого палива. Зазвичай в якості палива використовують вугілля, торф, дрова або пеллети (спеціальні опалювальні гранули) [1]. У твердопаливних котлах опалення процес спалювання відбувається наступним чином: на колосник завантажуються дрова, після чого вони підпалюються, дверцята котла закриваються, і проводиться запуск димососа. Усередині опалювального котла тверде паливо піддається впливу високих температур (від 200 до 800 ° С), при нестачі повітря воно обуглюється і виділяє деревний газ (піроліз). Такий газ може використовуватися для нагріву теплоносіїв (води або повітря). Топка піролізного твердопаливного котла розділена на дві частини. Перша, яка має назву газифікована камера або камера завантаження, призначена для спалювання твердого палива та утворення з нього деревного газу. У другій частині топки котла (камері згоряння), куди подається вторинний газ, виділений піроліз догорає. Таким чином, відвід тепла з газифікованої камери мінімізується. Дві частини топки котла розділено колосником, призначеним для розміщення твердого палива. Характерною відмінністю

твердопаливних котлів з піролізною технологією спалювання дров від іншого побутового опалювального обладнання є верхнє дуття. Така конструкція топки твердопаливного котла забезпечує підвищений аеродинамічний опір, тому тяга в них примусова, реалізована за допомогою димососа [2]. Чим же так відрізняються твердопаливні котли? І що рухає споживачем в момент здійснення покупки твердопаливних котлів? Адже ефективність застосування твердого палива набагато нижче ніж електроенергії або газу. Але все, ж ідея покупки твердопаливних котлів привертає все більше і більше покупців. Основне чим опалювальні котли що працюють на твердому паливі можуть порадувати споживача є їх невелика вартість і доступність твердого палива..Сучасні котли опалення, які працюють на твердому паливі, конструктивно виключають загазованість, недешевий ремонт і постійне втручання обслуговуючого персоналу.Для багатьох не секрет, що пелетні котли застосовують у своїй роботі відходи від деревини як паливо, при цьому рахуючись альтернативною опалювальною системою. Такі котли, виділяють достатню кількість теплової енергії, і можуть бути використані для опалення досить великих будівель.Твердопаливні котли в основному дають можливість отримувати недороге тепло, особливо в тих умовах, де немає газопроводу. Але при цьому котли, що працюють на твердому паливі, є менш ефективними, ніж мазутні і газові системи. Так газ буде вигідний тільки там, де є газопровід і ціна газу відповідає його рентабельності використання, в іншому випадку застосування газових балонів зводить нанівець всю економічну практичність із використання таких котлів. Так мазутні котли хоч і дають певний жар, але під час згоряння викидають досить велику кількість шкідливих речовин, на відміну від приємного диму деревини. Саме тому придбання твердопаливного котла буде достатньо гарною ідеєю для приватного будинку з метою проведення системи опалення та тепловодопостачання.Твердопаливні котли, виконані з чавуну, мають достатньо надійну конструкцію, а безпосередньо чавунний казан може перебувати в експлуатації строком близько 30 років. Так котел, що працює на твердому паливі зроблений зі сталі схильний до впливу корозії і прогорання, такий котел прослужить вам трохи менше, але середній термін його експлуатації теж не малий і дорівнює приблизно 15-20 років.

Список використаної літератури:

1. <http://economstroy.com.ua/stroybrigadirs/5777-zastosuvana-tverdopaluvnux-kotliv.html>
2. <http://bio.ukrbio.com/ua/articles/2323/>
3. <http://ztek.com.ua/ua/tverdopalyvni-kotly.html>

УДК 631

***КРИЖАНІВСЬКА Тетяна**, студентка I курсу
агробіологічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: **ГЛУХОВСЬКА Н. А.**,
асистент*

AGRICULTURAL TECHNOLOGY

Agricultural technology refers to technology for the production of machines used on a farm to help with farming. Agricultural machines have been designed for practically every stage of the agricultural process. They include machines for tilling the soil, planting seeds, irrigating the land, cultivating crops, protecting them from pests and weeds, harvesting, threshing grain, livestock feeding, and sorting and packaging the products. People who are trained to design agricultural machinery, equipment, and structures are known as agricultural engineers.

Agricultural technology is among the most revolutionary and impactful areas of modern technology, driven by the fundamental need for food and for feeding an ever-growing population. It has opened an era in which powered machinery does the work formerly performed by people and animals (such as oxen and horses). These machines have massively increased farm output and dramatically changed the way people are employed and produce food worldwide. A well-known example of agricultural machinery is the tractor. Currently, mechanized agriculture also involves the use of airplanes and helicopters.

The basic technology of agricultural machines has changed little through the last century. Though modern harvesters and planters may do a better job than their predecessors, the combine of today (costing about

US\$250,000) cuts, threshes, and separates grain in essentially the same way earlier versions had done. However, technology is changing the way that humans operate the machines, as computer monitoring systems, GPS locators, and self-steer programs allow the most advanced tractors and implements to be more precise and less wasteful in the use of fuel, seed, or fertilizer. In the foreseeable future, some agricultural machines may be capable of driving themselves, using GPS maps and electronic sensors. Even more esoteric are the new areas of nanotechnology and genetic engineering, where submicroscopic devices and biological processes, respectively, may be used to perform agricultural tasks in unusual new ways.

Agriculture may be one of the oldest professions, but with the development and use of agricultural machinery, there has been a dramatic drop in the number of people who can be described as "farmers." Instead of every person having to work to provide food for themselves, less than two percent of the United States population today works in agriculture, yet up to two percent provides considerably more food than the other 98 percent can eat. It is estimated that at the turn of the twentieth century, one farmer in the United States could feed 25 people, whereas today, that ratio is 1:130. (In a modern grain farm, a single farmer can produce cereal to feed over a thousand people.) With continuing advances in agricultural machinery, the role of the farmer will become increasingly specialized.

Agricultural engineers work in the context of agricultural production and processing and the management of natural resources. Their specialties include power systems and machinery design; structures and environmental science; and food and bioprocess engineering. They perform tasks such as planning, supervising, and managing the building of dairy effluent schemes, irrigation, drainage, flood and water control systems. They develop ways to conserve soil and water and to improve the processing of agricultural products. In addition, they may perform environmental impact assessments and interpret research results.

УДК 629.1-4

МАРЧЕНКО Владислав, студент 1 курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БЕРЕЗОВА Л.В.**,
старший викладач

HYDROGEN AS A FUEL IN MODERN TECHNOLOGIES

Modern technologies for hydrogen production are far from perfect.

Despite this, the giant chemical industry today is to receive 500 billion m³ of hydrogen per year. Half of the produced ammonium fertilizer goes on, the rest - steel, glass, margarine and others. Basically hydrogen obtained by steam reforming of natural gas: methane at high temperatures (900 ° C) in the presence of nickel catalyst reacts with steam. While a hydrogen cheapest.

There are other hydrogen technologies such as electrolysis, cracking or processing of biomass (wood, straw). Each of these options has its drawbacks. For example, processing of biomass: it is heated to 500-600 ° C, then go alcohols (ethanol, methanol), which, in turn, is converted into hydrogen. You can heat the biomass to higher temperatures (1000 ° C), then it is completely converted to gas and get a mixture of H₂ and CO. The problem is that the raw material for this process required a great deal. If, for example, all the fertile territory of France let the biomass, the hydrogen derived from it, not even enough to have to cover the needs of this country, even for the fuel currently existing cars.

It would seem that the easiest way to produce hydrogen - electrolysis (electric splitting of water). Result - hydrogen and oxygen. But, overall efficiency of the process is not very high: you need to spend 4 kW of electricity to produce 1 m³ of hydrogen, which burning will give only 1.8 kWh of energy. However, the electrolysis of water is quite promising and it probably will be used, especially as there are outputs of the "energy problem". Firstly, you can use the energy of nuclear power in low load hours (when energy is produced there unclaimed), or, finally, renewable energy (solar panels, wind energy, tidal, etc.). Second, the technology is rapidly developing: electrolysis for greater efficiency can be under increased pressure or temperature that scientists are trying to do.

Now biologists are actively developing another direction. Some bacteria and algae during photosynthesis decompose water and releases hydrogen. The problem is that they do it is only in the absence of oxygen, therefore, the process lasts for a very short time, because the decomposition of water, naturally formed and oxygen. The task of scientists - using genetic engineering to extend this period, then sunny areas of the planet would be equipped with hydrogen.

УДК 637.03

МОСКАЛЕНКО Андрій, ІГНАТЕНКО Володимир – студенти 1 курсу
*ННІ енергетики, автоматички
і енергозбереження НУБіПУ країни
Науковий керівник – ЯКУШКО К.Г.,
ст. викладач*

THE AUTOMATIC SYSTEMS OF THE UKRAINIAN CANNING PLANT

To operate up-to-date machinery our society is interested in highly qualified specialists – the engineers to design, to operate, control and to adapt any automatic system to industrial needs. To develop such skills we need to know some technological processes of concrete plants, factories etc as the possible place of our practice .

Our aim is to describe one modern Ukrainian enterprise and show its possibilities to apply some automatic control systems representing our report in English as the language of science, technology, trade and using several specialized terms.

«Agrospetsproject» is the processing enterprise to be located in Zolotonosha district. This recycling center is located 60 km from the source of raw materials. The canning plant produces more than 500,000 cans of product per day, holding a leading position in the segment of canned bean and sweet corn group of Ukrainian origin.

«Agrospetsproject» obtains such departments as reception, verification, preservation, storage, package, control and delivery. Each of them must be equipped with automatic moving stages or optimal temperature regime tanks.

Besides, the main automatic devices to be applied on this plant are residual current circuit breaker, automatic gates, vacuum discharger and robotic hands.

As future engineers we may propose the newest achievement of «fingerprint sensor» for this plant and establish relations with BioLink company which elaborates contact and contactless cards, PIN-codes as biometric identification algorithms.

The first function of fingerprint sensor is optical scanning as the part of the most advanced identification technology. It provides high quality and accuracy of recognition, regardless of skin color or its damages using efficient algorithms. These algorithms are constantly among the winners of competitions organized on a regular basis of Standards and Technology National Institute (NIST). Support recognition in the «one-to-many» mode (identification), and «one-to-one» (verification) achieved by using hardware in combination with BioLink software. The BioLin company's products fully meets the requirements of international standards and recommendations of the International Civil Aviation Organization (ICAO) and the biometric industry consortium BioAPI. and mobile and specialized terminals and integrated solutions also make it possible to use other identifiers.

As future engineers we may propose «Agrospetsproject» to purchase such sensors in quantities of 10 pieces and to set them in places to which access is allowed only for concrete employees. It will strengthen the security of the company and it will prevent the accidents on the enterprise.

So, we got the experience to describe some enterprises and its automatic real and possible systems exempling «Agrospetsproject» as the domestic producer. Also we reached the aim to use some professional words like «recycling center – перероблювальний центр», «moving stage – рухома платформа», «residual current circuit breaker – автоматичний вимикач залишкового струму», «fingerprint sensor – сенсор відбитків пальця», «vacuum discharger – вакуумний розвантажувач мережі» etc.

Our perspectives are to continue observation of the modern technological achievements exempling a range of native or foreign enterprises using English technical language.

*MUSIYENKO Serhiy, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – PONOMARENKO O.G.,
Candidate of science, Senior Lecturer*

THE NEW NORTH AMERICAN TECHNOLOGY OF AFFORDABLE HOUSING

This unique technology to aggregate today's requirements in housing is considered the best in the world. All structural elements of buildings are manufactured in factory production lines, produced by a group of companies Midwest (USA), easily transported and quickly complete erected on site. House fully meet the most stringent requirements of the building, beautiful and diverse in terms of architecture, environmentally friendly, and most importantly the cheapest of all possible options for construction, with mass production.

Operating costs, especially the cost of heating these homes several times lower compared to brick and concrete. Residential arrays do not require laying expensive heating systems, as used standalone systems that use electricity, gas and other fuels. Sewage and water systems can also wear self-contained character. Buildings with structural insulated panels are more than a hundred years. They can withstand temperature extremes from minus 50 to plus 50 degrees, the maximum snow load, hurricane winds and earthquakes eight points. They can live comfortably in even the most extreme natural conditions.

The technology of structural insulated panels can be widely used for mass construction of affordable housing in urban and rural areas. The technology can also be successfully used for the rapid construction of comfortable and cheap homes for settlers in areas after disasters, the construction shift settlements, military barracks. Using universal design can be built quickly and pay off commercial facilities (hotels, shops, restaurants, offices) that will have high functional and aesthetic characteristics.

The structural insulating panels born in 1950, when the Dow Elden architect and brother of the founder of the world's largest chemical corporation Dow Chemical, as an experiment pressed between two sheets of thick plywood insulation material that resembles Styrofoam. With the finished sandwich panels, he built several houses in Chicago. Some modular buildings citizens live comfortably ever since. Modern building materials allow producing panels for low-rise building very high quality. Structural insulated panels consisting of two-oriented chipboard, 12 mm thick each, between which is under pressure, with a special binder solution, attached as polystyrene insulation, density of at least 16 kilograms per cubic meter. To connect the modular elements to each other, their ends are inserted into the boards or bars of different thickness.

Oriented strand board – product of Wooden origin. It is formed by pressing a rectangular chips at high pressure and temperature, using waterproof synthetic resin gluing. In this technology frame construction is the most common material. Styrofoam environmentally friendly material with extremely high heat-saving characteristics. Connecting solution is a urethane adhesive composition of water-based, it is harmless to use.

Finished panels have several sizes of appropriate size standard oriented strand board, the width of 1.2 or 2.4 meters and the length of 2.4 to 7.3 meters. The thickness of the sandwich panels ranging from 10 to 30 centimeters, depending on their destination and climatic conditions of construction.

For heat saving characteristics 15 centimeter wall with structural insulated panels exceeds and 150 centimeter wall of brick. House panel with a thickness of 30 centimeters, even without heating, does not freeze in the Arctic strongest frosts. Weight per square meter panel is an average of only 17 kilograms. Modular design easily stored and transport to construction sites.

When combined into one panel building system, they create a very solid structure that can withstand horizontal loads up to 400 kilograms per square meter and vertical to 3 tons per meter length.

Panels successfully passed extensive tests on fire safety, even in case of fire do not let the fire spread to the building.

The new construction technology allows to connect all elements of modular buildings so tightly that completely excluded entry into the rain and dampness. Thus created comfortable conditions indoors.

New construction technology has been successfully used for the rapid construction of comfortable and cheap homes for settlers in places implications of disasters shift settlements, military barracks and a host of

other fabricated buildings of light construction. Worldwide construction of structural insulated panels is highly profitable and rapidly growing. Crew workers can mount box home just 2 - 3 days without the use of expensive lifting equipment. Installation of modular buildings can be conducted a year round and in any weather.

In the pre-fabricated buildings large area (gyms, shopping centers, warehouses), the combination of structural insulated panels with metal or wooden frame to create a purely economic, warm and sturdy construction. Modular panels are also unsurpassed material for the construction of the roof and attic space in buildings of any buildings. Lightweight construction permit to erect a building on the foundation of fine bedding that provides additional savings in financial costs and time of construction. Modular buildings can provide diverse even unusual architectural appearance. They are easily upgraded and rebuilt. In their design used a special computer program that accurately calculate all the structural elements and maximize the saving building materials. Building construction technology allows the use of external and internal furnish any materials, including brick, siding, wood, plaster. All engineering systems are installed as well as in homes with a wooden frame.

Modular panels is an advanced type of wood frame housing construction, which has been recognized and certified and they will be the most common material in low-rise construction. They were thousands of tests in different countries, the results of which demonstrated conclusively that it is the most effective construction system in the world.

Used literature:

1. The structural insulating panel construction technology called the 21st century! / Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dom.ukrbio.com>– Назва з екрану.

УДК 691

*ODNOLITOK Katherina, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – PONOMARENKO O.G.,
Candidate of science, Senior Lecturer*

MATERIAL DEVELOPMENTS: NEW TECHNOLOGIES AND THEIR IMPLICATIONS FOR BUILDING CONSTRUCTION

Pollution-Absorbing Materials. The trajectory of doing more with less also includes materials that do double duty– that allow the Owner to get more from them than their primary functions in the structure. Concrete, being a mixture, is an ideal candidate for such applications. Titanium oxide, added to the concrete mixture (or applied after the fact), reacts catalytically in the presence of sunlight and oxygen to convert nitrogen oxides into harmless nitrate, which is then washed away by rain. Nitrogen oxides are among the pollutants emitted by fossil-fuel-powered vehicles, and in the form of nitrogen dioxide are a major constituent of acid rain, as well contributing to the formation of ozone and smog. A number of respiratory and other diseases are also associated with high levels of nitrogen oxide. With testing revealing, as much as a forty percent local decrease in nitrogen oxides where the air-purifying concrete has been used, the benefit to end-users is clear.

Titanium oxide also breaks down dirt, algae, and fungus, making it a self-cleaning material, which presents yet another benefit for end-users. This feature of titanium oxide has been utilized for centuries and can be seen in the impeccably white walls of many traditional Japanese castles, where it was a component of the plaster mixture. Its benefits can also be reaped in interior applications, where it not only purifies air but also deodorizes it.

Building Integrated Photovoltaic. Buildings themselves will increasingly be utilized for energy harvesting. Building Integrated Photovoltaic (BIPV) is one of the imminent developments in building construction. A recent industry analysis predicts that BIPV products will surpass \$11 billion in 2016, up from \$2 billion this year. Installed capacity is expected to increase 10-fold during that same period, growing from 343 MW in 2011 to more than 3.6 GW in 2016. From windows to curtain walls to walkable pavements to roof shingles, photovoltaic products are being developed that enable far greater generation potential than

roof-mounted arrays, with their obvious surface-area limitations. Photovoltaic windows typically use two panes of clear or tinted glazing with the PV modules adhered to the front of the windows inside pane (i.e., the third surface). PV glazing is semi-transparent, and in most cases, the individual PV modules are discernible, but transparency and uniformity are improving, and glazing of the future may appear only as a slight tint. One benefit of PV glazing is that they can be integrated into daylighting strategies, offering two functions in one material.

A larger-scale integration of photovoltaic may come in the form of a curtain wall or rain screen, which allows the entire exterior of the building to be utilized in energy harvesting. “For all kinds of durability issues, a rain screen is a very sophisticated, very good, building skin”. In addition, the cool thing is that you are actually saving some money in the skin of the building and applying it to the purchase of photovoltaic. It’s producing energy, and it’s fulfilling a building function.”

Living Roofs. Another imminently practical building element is the green roof, or living roof. Essentially, a green roof is one that covers the impervious roof surface with a layer of soil in which vegetation is grown. While green roofs can be pitched, they are most often flat. For a relatively low-tech and low-cost measure, they offer a tremendous range of benefits, which is probably why they have been used in the traditional building of many cultures for centuries. They provide insulation, reduce the heat island effect, absorb CO₂, improve local air quality, and mitigate storm water runoff—an increasingly significant threat to natural water supplies as impervious infrastructure continues to proliferate. “Increasingly, municipalities are charging more money for storm water runoff, and so buildings will have to deal with it on site,” says Brownell.

Green roofs also offer aesthetic benefits that many of the high-tech solutions discussed here simply do not, allowing for better integration of buildings into their landscapes and offering an attractive method of hiding mechanical systems that are often located visibly on a building’s roof. Green roofs are gaining traction in building construction, largely because they have achieved significant value in LEED scoring systems. They are a very low-tech solution to concerns about carbon emissions and embodied energy. While additives to concrete can allow it to absorb CO₂ as it cures, that absorption drops off precipitously after a certain point. A green roof, on the other hand, will continue to absorb CO₂ for its entire life, in many cases to an increasing degree as its flora matures.

Used literature:

1.Modern building materials / Publication – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buiding.com.ua> – Назва з екрану.

УДК 631.2

*ODNOLITOK Katherina, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – PONOMARENKO O.G.,
Candidate of science, Senior Lecturer*

TOP TEN CONSTRUCTION INNOVATIONS

New materials and energy, design approaches, as well as advances in digital technology and big data, are creating a wave of innovation within the construction industry. Here are ten of the most exciting developments.

Self-healing concrete. Cement is one of the most widely used materials in construction, but also one of the largest contributors to harmful carbon emissions. Cracking is a major problem in construction, usually caused by exposure to water and chemicals. Researchers at Bath University are looking to develop a self-healing concrete, using a mix containing bacteria within microcapsules, which will germinate when water enters a crack in the concrete to produce limestone, plugging the crack before water and oxygen has a chance to corrode the steel reinforcement.

Thermal bridging. Efficient insulation material is becoming increasingly important throughout the construction industry. Heat transmission through walls tends to be passed directly through the building envelope, be it masonry, block or stud frame, to the internal fascia such as drywall. This process is known as

“thermal bridging”. Aerogel, a technology developed by NASA for cryogenic insulation, is considered one of the most effective thermal insulation materials and US spin-off Thermablok has adapted it using a proprietary aerogel in a fiberglass matrix.

Photovoltaic glazing. Building integrated photovoltaic (BIPV) glazing can help buildings generate their own electricity, by turning the whole building envelope into a solar panel. Companies such as Polysolar provide transparent photovoltaic glass as a structural building material, forming windows, façades and roofs. Polysolar’s technology is efficient at producing energy even on north-facing, vertical walls and its high performance at raised temperatures means it can be double-glazed or insulated directly. As well as saving on energy bills and earning feed-in tariff revenues, its cost is only marginal over traditional glass, since construction and framework costs remain, while cladding and shading system costs are replaced.

Kinetic footfall. Kinetic energy is another technology under development. Pavegen provides a technology that enables flooring to harness the energy of footsteps. It can be used indoors or outdoors in high traffic areas, and generates electricity from pedestrian footfall using an electromagnetic induction process and flywheel energy storage. The technology is best suited to transport hubs where a large flow of people will pass over it. The largest deployment the company has done so far is in a football pitch in Rio de Janeiro to help power the floodlights around the pitch. It also currently has a temporary installation outside London’s Canary Wharf station powering streetlights.

Kinetic roads. Italian startup Underground Power is exploring the potential of kinetic energy in roadways. It has developed a technology called Lybra; a tyre-like rubber paving that converts the kinetic energy produced by moving vehicles into electrical energy. Developed in co-operation with the Polytechnic University of Milan, Lybra operates on the principle that a braking car dissipates kinetic energy. The cutting-edge technology is able to collect, convert this energy into electricity and pass it on to the electricity grid. In addition to improving road safety, the device upgrades and promotes sustainability of road traffic.

Predictive software. The structural integrity of any building is only as good as its individual parts. Civil engineers need to integrate a vast number of pieces into building designs, while complying with increasingly demanding safety and government regulations. An example of this was work on the structural integrity of the arch rotation brackets at Wembley Stadium, undertaken by Bennett Associates, using ANSYS software, which simulated the stresses on the brackets that hold and move the distinctive arches above the stadium.

3d modelling. Planning innovation has been driven by the growth of smart cities. CyberCity3D (CC3D) is a geospatial-modelling innovator specializing in the production of smart 3D building models. It creates smart digital 3D buildings to help the architectural, engineering and construction sector visualize and communicate design and data with CC3D proprietary software. The models integrate with 3D geographic information system platforms, such as Autodesk and ESRI, and can stream 3D urban building data to Cesium’s open architecture virtual 3D globe. It provides data for urban, energy, sustainability and design planning, and works in conjunction with many smart city SaaS platforms such as Cityzenith.

Modular construction. Modular construction is increasingly popular where a building is constructed off-site using the same materials and designed to the same standards as conventional on-site construction. It limits environmental disruption, delivering components as and when needed, and turning construction into a logistics exercise. It also has strong sustainability benefits, from fewer vehicle movements to less waste. With up to 70 per cent of a building produced as components, it allows a move towards “just in time” manufacturing and delivery. In use in the United States and UK, Chinese developer Broad Sustainable Building recently completed a 57-storey skyscraper in 19 working days using this method.

Cloud collaboration. Basestone is a system allowing the remote sharing of data on a construction site in real time. It is predominantly a review tool for engineers and architects that digitizes the drawing review process on construction projects, and allows for better collaboration. The cloud-based collaboration tool is focused on the installation of everything from steel beams to light fittings. The system is used to add “snags”, issues that happen during construction, on to pdfs, and then users can mark or add notes through basestone.

Asset mapping. Asset mapping focuses on operational equipment, including heating and air conditioning, lighting and security systems, collecting data from serial numbers, firmware, engineering notes of when it was installed and by whom, and combines the data in one place. The system can show engineers in real time on a map where the equipment needs to be installed and, once the assets are connected to the real-time system using the internet of things, these can be monitored via the web, app, and other remote devices

and systems. It helps customers build databases of asset performance, which can assist in proactive building maintenance, and reduce building procurement and insurance costs.

УДК 629.1-4

ОСАДЧИЙ Валерій, студент I курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **БЕРЕЗОВА Л.В.**,
старший викладач

LOOKING TO THE FUTURE

Experts estimate that by the year 2030 we will go by rocket from New York to Tokyo in 30 minutes. We will be able to reach any point on the globe from any other point through tunnels deep in the earth.

The prospect is adventurous and exciting. But most people are more interested in better Ways to travel during their own lifetime. It's possible, that within the next two or three decades we will be riding in remote-controlled electronic cars.

We will travel over plastic-footed climate-controlled highways.

Trips through metropolitan areas will be made on quiet, swift buses travelling on separate express lines of city streets. Helicopters may carry whole buses loaded with passengers from point to point above city traffic.

But don't look for such developments in the next 30 years. Moving sidewalks still aren't moving, and won't for some time. What about monorails? Half a dozen are already operating. Tokyo has one that runs from the suburbs of the city to the airport but few people use it. But for some reason, no monorail system has ever been able to find a practical place.

"Flying crane" helicopters soon may help solve the complicated problem of getting passengers from the centre to airport and back again. A new mass transit system particularly well suited to medium-sized towns is being tested now. Lightweight automated vehicles operate singly or in trains on a lightweight aerial roadway. The cars look like buses and run on four pairs of rubber tyres. Service is round-the-clock with trains running every two minutes. The system is controlled by a central computer.

Electric cars are under development in a number of countries. Experts say they expect electric cars to be available within the next ten years, although they believe that their use will be limited almost totally to city centre delivery vans and suburban shopping.

Most of the advances in air transportation expected before 2030 will materialize within the next few years. The largest airplane ever designed for commercial service, capable of seating nearly 500 passengers, is already being built.

Supersonic transport prototypes now in development will be forerunners of a new generation of 1,800 miles per hour passenger jet-liners.

The "ideal" short-haul air transport probably will be a vertical or short take-off and landing aircraft that will fly 30 to 45 passengers right into the heart of a city or its suburbs on trips up to 260 miles.

If engineers could eliminate the friction of steel wheels against steel rails, they would have overcome the main reason why planes go faster than trains. They would also have solved the vibration problems caused by rails and wheels that presently limit a train's speed to about 200 miles per hour.

Such trains are already on the drawing boards and in experimental models, many with neither wheels nor rails.

The engineers are trying to overcome the friction barrier with rollers and by shaping the train like an airfoil. They are working on suspending trains on a cushion of air and flying them over the ground at high speeds.

Air-cushion vehicles are getting a lot of press these days, and there's little doubt that they will be in your future. The scheme "Tubeflight" is one in which air-cushion-supported vehicles will travel inside tubes at air transport speeds.

Speeds of 300 to 400 miles per hour would be practical in the "Tubeflight" system on runs of 25 to 250 miles. Intervals between trains would be as low as one minute, and the system could accommodate 10,000 to

12,000 passengers per hour per tube. Higher speeds, with longer intervals and lower capacities, would be practical over longer runs. The system would be fully automated.

Some ideas of rapid transportation are on the drawing boards, some may never get off. Some are already under way and operational, while others will see the light of day. Others may not take shape until nearly the year 2030. But changes are taking place, and there are more to come.

УДК 629.1-4

ПАСТУШЕНКО Олександр, студент 1 курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БЕРЕЗОВА Л.В.**
старший викладач

NEW PROSPECTS IN FUEL CELLS

The use of fuel cells promises a reduction in environmental pollution from car exhaust emissions, and the end of our dependence on oil for fuel.

A fuel cell produces an electric current and heat by converting hydrogen and oxygen into water. The output of a single cell is 0.6-0.8V, but when many cells are combined into a stack, enough energy is produced to power a 50 kW engine.

The fuel cell has the highest efficiency in power generation, reaching over 60%, compared to a gasoline-powered car which has 20%.

The oxygen required comes from the air, but hydrogen is not so readily available. Pure hydrogen could be stored on-board the car, but this would use too much space. Alternatively, car makers could use reformer technology to convert gasoline or methanol into hydrogen, but this would reduce the efficiency of the cell.

For drivers there are many practical considerations. Fuel cell-powered cars are neither as fast nor as quiet as gasoline- or diesel-powered cars. At present there are very few hydrogen fuelling stations, so refuelling could be a problem. Fuel cell cars have a shorter range, so drivers will have to refuel more often. If a tank of hydrogen is stored on board, there are problems of space and safety. Fuel cell cars are very expensive to develop and produce, which means they will also be expensive for the customer. Many drivers will not pay extra for 'green' car technology, especially if it is not as convenient as the current system. Nevertheless, the race is on to produce the first fuel cell-powered family car with CO₂ emissions of 90 g/km (equivalent to gasoline consumption of 3.0 l/100 km).

УДК 620.9: 551.521.37

РЕДЬКА Євгеній, бакалавр 2 року навчання ННІ
ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЦИМБАЛ С.В.**,
канд. психол. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ УКРАЇНИ

Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії стали останнім часом одним із важливих критеріїв сталого розвитку світової спільноти. Здійснюється пошук нових і вдосконалення існуючих технологій, виведення їх до економічно ефективного рівня та розширення сфер використання. Головними причинами такої уваги є очікуване вичерпання запасів органічних видів палива, різке зростання їх ціни, недосконалість та низька ефективність технологій їхнього використання, шкідливий вплив на довкілля, наслідки якого все більше і більше турбують світову спільноту [1].

Сонячна енергія може бути перетворена в електричну двома основними шляхами: термодинамічним і фотоелектричним. При термодинамічному методі електричну енергію за рахунок

використання сонячної енергії можна отримати використанням традиційних схем в теплових установках, в яких теплота від згоряння палива замінюється потоком концентрованого сонячного випромінювання.

Існують сонячні теплоелектростанції трьох типів:

- баштового типу з центральним приймачем-парогенератором, на поверхні якого концентрується сонячне випромінювання від плоских дзеркал-геліостатів;
- параболічного (лоткового) типу, де в фокусі параболоциліндричних концентраторів розміщуються вакуумні приймачі-труби з теплоносієм;
- тарілкового типу, коли в фокусі параболічного тарілкового дзеркала розташовується приймач сонячної енергії з робочою рідиною.

Сонячні електростанції найбільш ефективні в районах з високим рівнем сонячної радіації і малою хмарністю. Їх к.к.д. може досягати 20%, а потужність 100 МВт.

Сонячна фотоенергетика являє собою пряме перетворення сонячної радіації в електричну енергію. Принцип дії фотоелектричного перетворювача базується на використанні внутрішнього фото ефекту в напівпровідниках і ефекту ділення фотогенерованих носіїв зарядів (електронів і дірок) електронно-дірочним переходом або потенційним бар'єром типу метал-діелектрик-напівпровідник.

Фото ефект має місце, коли фотон (світловий промінь) падає на елемент з двох матеріалів з різним типом електричної провідності (дірочної або електронної). Потрапивши в такий матеріал, фотон вибиває електрон з його середовища, утворюючи вільний негативний заряд і «дірку». У результаті рівновага так званого р-п-переходу порушується і в колі виникає електричний струм.

Сучасною тенденцією є швидке розширення сфер використання сонячної електроенергетики як для централізованого вироблення електроенергії на сонячних електростанціях, так і в індивідуальних системах електропостачання громадських і власних будівель.

У країнах, де має місце високий рівень розвитку сонячної енергетики, існують відповідні державні програми, які забезпечують сприятливі умови, в тому числі економічні, для її використання і розвитку.

Щорічно в Україні виробництво фотоелектричних елементів складає біля 150 МВт, більша частина яких експортується. Існує також досвід створення сонячних електрогенераторів на основі термодинамічного методу перетворення сонячного випромінювання в електричну енергію, однак результати експлуатації сонячної електростанції потужністю 5 МВт (СЕС-5) в Криму не дали підстав для впровадження цього обладнання в Україні.

Загальна площа сонячних колекторів в Україні в 2008 р. склала біля 45 тис. м². У кліматичних умовах України ефективним є використання сонячних колекторів для децентралізованого теплопостачання, нагрівання повітря, висушування зерна тощо.

В Україні існують достатньо сприятливі умови для використання сонячної енергії. Річний технічно досяжний енергетичний потенціал сонячної енергії в Україні еквівалентний 6 млн. т у. п., його використання дозволило б замінити біля 5 млрд. м³ природного газу. Середньорічна кількість сумарної сонячної радіації, що потрапляє на 1 м² поверхні, на території України знаходиться в межах від 1070 кВт·год/м² в її північній частині до 1400 кВт·год/м² і вище на півдні України. [2]

Література

1. А. Шевцов, М. Земляний, Т. Ряузова. Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії в Україні у світлі нових Європейських ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november08/2.htm>

2. Плачкова С.Г., Плачков І.В., Бондаренко В.І., Бурячок Т.О. Книга 5. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-1/section-2/2-1/2-1-2>

РИБАЛКО Антон, студент 1 року навчання ННІ
лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ПОЛИЩУК Л. В.**,
ст. викладач

METHODS OF ARTIFICIAL REGENERATION OF FORESTS

The deforestation is one of the most urgent problems nowadays as it substantially affects the forests as well as the wildlife and the whole ecosystem. It is still continuing and its rate is 1.5 million hectares every year [2]. Artificial regeneration is carried out by the planting of seedlings (the most common method) or by the direct planting of seeds. Direct seeding (sowing) is reserved for remote or inaccessible areas where seedling planting is not cost-effective. A few tree species, such as poplars (*Populus* species) and willows (*Salix* species), are artificially reproduced from cuttings. Most forests planted in North America, for example, include the conifers, especially the pines, spruces, and Douglas fir, due to the prospects of their successful establishment and high yield. The quantity of hardwood trees planted worldwide has increased from earlier periods, especially in tropical hardwoods (*Eucalyptus* species) and high value temperate species [1]. Artificial regeneration offers greater opportunity than natural regeneration to modify the genetic composition of stands. The most important decision made in artificial regeneration is the selection of the species used in each new stand. The species chosen should be adopted to the site. The most successful introductions are obtained by moving species to the same latitude and position on the continent that they occupied in their native habitat. For example, many conifers of the western coasts of North America have been successful at the same latitudes in western Europe [1]. So, basic steps in artificial regeneration are: 1) choosing the tree species according to the purpose of their growing 2) climatic and micro-climatic conditions, 3) soil requirements, 4) growth rate, 5) management objectives, 6) site conditions, 7) cost of growing, 8) availability of seed or propagation material: the seed source should be sound [2]. The diversity of seed quantity and quality and the demand for the best genotypes has led to the creation of seed orchards, stands of trees selected for superior genetic characteristics, which are cultivated to produce large quantities of seed [2]. Most kinds of seeds can be stored in sealed containers in refrigerators at temperatures near freezing for several years without a significant loss in viability. For some species, a brief period of cold storage may be necessary for the seeds to germinate; this stratification treatment is needed to satisfy the dormancy requirement of some temperate-zone species [1]. Advantages of seeding (sowing): a) it is the cheapest method and costs less, b) sowing is direct method and no other complications, c) it takes less time and thus the work is completed soon, d) in sowing method, there is no question of disturbances of roots, e) sometimes, sowing is done directly in the field (in forests), thus, it does not require any nursery [2]. Direct sowing of harvested seed in the forest or on open land is not a common practice because of forest seed-eaters (mice, squirrels, birds) and the problem of weed growth. Tree seedlings are therefore raised in forest nurseries, where effective protection is possible. These seedlings almost come from seed, although vegetative propagation from rooted cuttings is a useful technique of perpetuating valuable strains of certain species [1]. Seedlings grown in raised seedbeds are removed from the nursery soil and are bare-rooted when planted in the field. Seedlings grown in individual containers have an intact root system encapsulated in a soil plug for planting [1]. In either case, the system can be highly mechanized. To enhance seedling quality, the seedbeds or container media are inoculated with specific microorganisms that form symbiotic relationships with the seedlings. These microorganisms include certain fungi, which form mycorrhizae with the roots and improve nutrient and water uptake, and nitrogen-fixing organisms which contribute nutrients. Selective herbicides, insecticides, and fungicides are applied to keep the developing seedlings free of weeds, insects, and disease [1].

Many tree seedlings are suitable for field planting after a few months in a containerized seedling nursery or after one to two years in a seedbed. Slow-growing species are transplanted by hand or machine during the dormant season to beds where they are root-pruned and fertilized to stimulate top growth and the development of a bushy root system, main characteristics for survival in field planting. The mechanized operation is highly efficient. One machine and four workers can transplant 30,000-40,000 seedlings each working day. Weeds are

controlled during the transplant stage by chemical herbicides that inhibit weed seed germination or growth or by mechanical harrows drawn between the rows [1].

Container-grown seedlings are selected in a manner similar to the bare-rooted stock and in most cases are shipped in the containers in which they were produced. The container method, which has traditionally been used in the tropics or in locations that are hot and dry, has become the principal method of seedling production in Canada, Scandinavia, and portions of continental Europe, Japan, and China [1].

Planting tree seedlings is one of the costliest investments in the production of a forest crop. The success of a whole rotation is often determined by the wisdom of decisions made about planting. These decisions concern the selection of the planting stock, the density of the planting, the use of mixed plantings, the season of planting, preparation of the site prior to planting, and even the method of planting. In temperate regions planting is generally conducted from late winter to late spring, but the use of container-grown seedlings extends the planting season into the early summer and includes a period in early autumn [1].

Advantages of planting: a) more success, b) less seed needed, c) no damage, d) cheaper weeding. Disadvantages of planting: a) need of nursery, b) Disturbance of roots, c) Time consuming, d) Need of skilled labour, e) high costs, f) site selection. The selection of site is also a crucial factor in artificial regeneration [2].

Resources:

1. <http://www.britannica.com/science/forestry/Purposes-and-techniques-of-forest-management>
2. <http://www.agriinfo.in/?page=topic&superid=2&topicid=1629>

СЕЛЮНОВ Віталій ,студент 1 курсу
*ННІ енергетики, автоматики
і енергозбереження НУБіП України
Науковий керівник—ЯКУШКО К.Г.
ст. викладач*

THE TECHNICAL EQUIPMENT OF FOREIGN BEER FACTORY

Some modern achievements in engineering is the important topic to be discussed by us as the future power engineers or the specialists in automation.

Our aim is to describe and to analyze the real or the possible equipment to be installed for Guinness beer factory exempling it as one among the known trade marks. Besides, our aim is to use English language for professional purposes as the most spread language and the subject to be studied at our Reserch Institute of Energetics, Automation and Energy Effiency.

Guinness is synonym to Ireland and no visit to Dublin is complete without a trip to the Guinness Storehouse. It has been located in the heart of the legendary St. James's Gate Brewery in Dublin since 1759.

Even Guinness Storehouse may be equipped with some technical equipment: the a panel of tasters, to be shown by video software. There may be also videos showing how the beer is tested by a panel of tasters with a unique lighting design that emits Guinness' gold and black branding and the visitor is instructed in tasting the beer. Visitors can sample the smells of each Guinness ingredient in the Tasting Rooms, which change the coulors automatically according to each sort of beer.

As for us the first step of this beer factory was to elaborare the adequate tanks keeping whole beer in the optimal automatically controlled temperature regime. Also the boiling tops are important for industrial processes control too.

As the beer is pasteurised and filtered its production makes to obtain the advanced knowledge in the area of microbiology, bacteriology, and thermodynamics. So some special technological laboratories are predicted to be here too.

There are several industrial control systems to be predicted within the factory itself. We understand these industrial control system (ICS) as the control system to be used in industrial production, including supervisory control and data acquisition (SCADA) systems, distributed control systems (DCS) and other smaller control system configurations such as programmable logic controllers (PLC) are often found in the industrial sectors and their infrastructures.

To apply industrial control systems this factory may need a variety of industrial electro-mechanical machines guided by a computer program. Industrial robots usually consist of a jointed arm (multi-linked

manipulator) and an end effector that is attached to a fixed surface. One of the most common type of the end effector is a gripper assembly. For a given robot the only parameters necessary to locate the its end effector (gripper, welding torch, etc.) are the angles of each of the joints or displacements of the linear axes (or combinations of the two for robot formats such as SCARA).

So we got the experience to describe either real or possible modern achievements in engineering exemplifying one famous trade marks having used the most spread specialized terms like the titles of control systems or the sciences, structure of robots etc.

Our further investigation is to be related with the announced topic dealing with the machinery on some famous dairy plants, greenhouses, poultry factories etc.

УДК 631

*СЛОБОДЯНЮК Андрій, студент 1 курсу
агробіологічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник- ГЛУХОВСЬКА Н. А.,
асистент*

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE

Ukrainian agriculture is one of the main part for the state economy. Land is one of the main resources for agriculture. The result of intensive resource usage is loss of its value as well as possibility of saving for future generations. This article analysis today's quality of the agricultural resource and governmental programs. It is proposed to save resource with help of the government programs. Also, the article presents recommendations for the governmental program focus on improving in agriculture.

Permanent development of agriculture includes the balance which takes into account of economic, social and ecological aspects and interests of coming generations.

Our descendants have the same rights as well as we have on using natural resources and functions of ecosystems.

Ecologically friendly practice of agriculture is examined as less harmful to the environment in comparison with the traditional growing.

The new technologies are used in modern agriculture and generate to ecological problems. It results in soil erosion and use of harmful substances that contaminate environment itself. Absence of permanent land usage in Ukraine resulted in excessive usage of land resource.

The state can assist transformation to the sector and passing to the permanent conduct of agricultural activity by development and further introduction of the special programs. Government programs are sent to the achievement of steady development such aspects as management, maintenance and proceeding in a resource, development of market relations, expense of economies, scientific researches and innovations. The result of such actions will be increase of quantitative and quality streams of services from the resource base of agriculture. In other words, mutually beneficial use of resource by the natural world and man.

In addition, maintenance and proceeding in a resource it maybe attain due to introduction and monitoring of the effective use (consumption) of renewable and non renewable resources and development of bio- diversity, optimal use of the land resource and to distribution of the systems of production with closed by a cycle.

One of variants of decision of problem of the inefficient use of the landed resources and bringing up the land users of careful attitude toward a natural resource has applied in industry of agricultural production, in turn, it will explain

agricultural economies to transform productive processes unfriendly to the environment technologies and to increase the cost of the capital are the same.

Agricultural activity became presents by a philosophy that is base on aims of man and understanding of long-term influence from agricultural activity on an environment. The input of permanent agricultural activity must take place on the basis of the got experience about the conduct of agriculture, knowledge about a resource,

scientific developments, approaches of resource maintenance and introduction ecologically-friendly control system in agriculture.

UDC 631.147

SOBORA Sergiy, *the 1st year student of the
agrobiological department
National University of Life and Environmental Sciences
of Ukraine*
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**
PhD, senior lecturer

THE ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY OF UKRAINIAN AGRICULTURE

Unsustainability in agriculture is not a new issue. Large civilizations have risen on the strength of their agriculture and subsequently collapsed because their farming methods had eroded the natural resource base. One of the goals of the sustainable agriculture movement is to create farming systems that mitigate or eliminate environmental harms associated with industrial agriculture. Sustainable agriculture is part of a larger movement toward sustainable development, which recognizes that natural resources are finite, acknowledges limits on economic growth, and encourages equity in resource allocation [2, p. 452].

Stimulating efficiency-driven agricultural output growth, developing more offfarm employment, and improving rural public services are the critical factors in the recovery of the Ukrainian agricultural and rural economies. Ukraine's agricultural sector experienced one of the most severe and prolonged economic declines of any economy in the Former Soviet Union or Eastern Europe. Fortunately, in recent years, output in the sector has begun to stabilize. Building on the significant progress made since 1999 in land reform, more stable trade policy, and a discontinuation of highly distortive commodity credit programs, the agricultural sector in Ukraine is poised for a period of improved efficiency and growth [1].

Developing a sustainable economy involves more than just a sustainable food system, and the food system involves more than just agriculture. However, because agriculture can have such profound effects on the environment, human health, and the social order, it is a critical part of any movement toward sustainability. Sustainable agriculture systems are based on relatively small, profitable farms that use fewer off-farm inputs, integrate animal and plant production where appropriate, maintain a higher biotic diversity, emphasize technologies that are appropriate to the scale of production, and make the transition to renewable forms of energy [2, p.446].

The health of both the environment and humans would be enhanced if more of our farms made the transition to sustainable systems of production. A more sustainable food system would involve closer connections between producer and consumer, meaning more direct marketing of foods to local consumers (through farmers markets, community-supported agriculture farms, farmer cooperatives, etc.). These localized marketing strategies mean shorter distances from the farm to the dinner plate, and therefore less energy use for food transport. Government programs, research, and other factors can influence moves toward sustainability in agriculture, but ultimately this shift also involves decisions by individual farmers.

The United Nations' most recent midrange projection is that the world population will increase to 9.3 billion by 2050 [3]. Both population growth and urbanization bode ill for the environment and the social order that it upholds. To meet their need for food and other goods, the additional people will make further demands upon finite resources such as arable land, fertile soil, and freshwater. When people move from rural to urban areas, they characteristically increase their consumption, including the amount of animal products they consume. Thus, the combination of more people and greater consumption per capita are creating a threat of future scarcity in vital resources.

These problems are complex and have no single solution, which leaves many people feeling powerless to affect them. Sustainable agriculture is a change in mindset whereby agriculture acknowledges its dependence on a finite natural resource base—including the finite quality of fossil fuel energy that is now a critical component of conventional farming systems. It also recognizes that farm management problems (weeds, insects, etc.) cannot be dealt with in isolation but must be seen as part of a whole ecosystem whose balance must be maintained.

References

1. Achieving Ukraine's Agricultural Potential. – available at: <https://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/34031855.pdf>

2. Horrigan L. How Sustainable Agriculture Can Address the Environmental and Human Health Harms of Industrial Agriculture / Leo Horrigan, Robert S. Lawrence, Polly Walker. – available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1240832/pdf/ehp0110-000445.pdf>

3. United Nations Population Division. World Population Prospects: The 2000 Revision. New York: United Nations, 2001. – available at: <http://www.un.org/esa/population/wpp2000h.pdf>

УДК 629.1-4

*СТЕПАНЕНКО Олександр, студент I курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **БЕРЕЗОВА Л.В.**,
старший викладач*

THE IMPROVEMENTS OF STARTING SYSTEM

This is the portion of the electrical system which gets your car started. When you turn your key in the ignition switch to "Start," it closes a circuit that lets electrical current flow from your car's battery to its starter. On the way, the current passes through a little device called the starter solenoid, which becomes important only if it malfunctions. Basically, all the solenoid does is pass the current along; you don't adjust or replace it unless it breaks down. So don't bother with it now; just know where it is and what it's called so you can impress your garage mechanic if it dies.

After I took my first class on the electrical system, I went out one morning and found that my car wouldn't start. I remembered that my instructor had said that if you hear a clicking noise (that's your solenoid) but your engine won't start running, it is probably simply a loose wire somewhere between the ignition switch and the starter. So I opened the hood (it was only the second time I'd gotten that far) and peeked in. Sure enough, there was a cluster of wires on the firewall in front of my steering wheel. (The firewall is the divider between the interior of your car and the under-the-hood area. It runs from the windshield down.) I could see where the wires ran to the battery, along the frame of the car, but after that I got lost. I ended up calling the AAA.

When they arrived, I proudly informed them that I knew what was wrong. "It's just a loose wire between my battery and my starter," I announced. "Then why didn't you fix it yourself?" the mechanic asked. "Because I don't know which gadget is the starter!" He was nice enough to keep from laughing, and I felt better when it did turn out to be a loose wire on the starter. The mechanic also pointed out the starter and showed me where the wires ran that connected to it.

Anyway, why don't you stop here for a moment and try to trace the wiring from that cluster of wires on the firewall which lead from your ignition switch to the battery, and from the battery to your starter solenoid and starter. Then you can be a hero if your clicks but won't start running some morning. If you hit a couple of other things along the way (like a square box called a voltage regulator), just ignore them. Like the solenoid, you don't have to fuss them unless they fail, and if they fail they have to be replaced.

UDC 631.147

***TERESCHENKO Yaroslav**, the 1st year student of the
agrobiological department
National University of Life and Environmental Sciences
of Ukraine
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**
PhD, senior lecturer*

METHODS OF CROP PRODUCTION

Sustainable crop production is a way of growing or raising food in an ecologically and ethically responsible manner. This includes adhering to agricultural and food production practices that do not harm the environment, that provide fair treatment to workers, and that support and sustain local communities [1].

There are currently different types of crop farming practiced – organic production, conventional farming, and growing biotech crops [2]. All types of production methods are safe for animal and human food use despite the differences in the ways these types of crops are grown.

Numerous studies have been conducted on the nutritional differences between organic and biotech food, and a recent meta-analysis concluded that none existed. Because they are grown with a specific characteristic in mind, however, conventional foods can be different in nutritional make-up. The biggest difference in food grown with organic, conventional and biotech methods is, generally speaking, the way they are produced.

Certified Organic

Certified organic farmers commit to growing crops without the use of synthetic pesticides or fertilizers, without the use of biotechnology seeds, or without the use of ionizing radiation (most often used for food preservation). Organic farmers are also required to meet product specifications, which requires taking steps to minimize the risk of commingling of their organic products with any product deemed non-organic.

Conventional

Conventional crops are those varieties that have been bred using different techniques, except for biotechnology, and are not grown using organic practices. Conventional plant breeding has been happening for thousands of years, as farmers would breed plants, selecting for desirable traits such as juicier fruits or increase resistance to pests.

Biotechnology

Farmers who choose to grow biotech seeds have a variety of seed characteristics to choose from, and they can choose which characteristics offer them the best results in their given growing conditions. Universities, independent scientists and agriculture companies have invested millions in the testing the safety of biotech crops prior to their commercialization. Biotech seeds undergo years of testing and approvals to ensure they are safe for both the environment and the animals and humans who consume them.

Farmers planting biotech seeds can use natural or synthetic fertilizers and pesticides, and use a variety of tillage methods depending on what works best for their soil conditions while protecting the environment.

References

1. Sustainable Crop Production. – available at: <http://www.sustainabletable.org/249/sustainable-crop-production>
2. USDA Coexistence Fact Sheets Crop Production Methods. – available at: <http://www.usda.gov/documents/coexistence-crop-production-methods-factsheet.pdf>

УДК 621(477)

ТКАЧУК Юлія, *магістр І року навчання ННІ ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
канд. психол. наук, доцент*

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Актуальність теми. У сучасних умовах основним засобом зростання і розвитку у довгостроковій перспективі стають досягнення науково-технічного прогресу та інновацій. Надзвичайної актуальності набуває пошук нових технологій, здатних забезпечити підвищення ефективності функціонування аграрної галузі в умовах збіднення природних ресурсів. На сьогодні постійне впровадження новітніх розробок є реальною запорукою сталого розвитку сільського господарства.

Аналіз новітніх досягнень. В даний час, наноматеріали використовують для виготовлення захисних і світлопоглинаючих покриттів, спортивного обладнання, транзисторів, світловипускаючих діодів, паливних елементів, ліків і медичної апаратури, матеріалів для упаковки продуктів харчування, косметики та одягу.

Мета роботи. Мета тези полягає у розгляді основних проблем та перспектив використання новітніх прогресивних технологій у сільському господарстві України.

Перспективи розвитку і проблеми. Науково-технічний прогрес стимулював стрімкий розвиток нанотехнологій. Під терміном «нанотехнології» розуміють сукупність методів і прийомів, що гарантують

можливість контрольованим чином створювати і модифікувати об'єкти, що включають компоненти розміром менше 100 нм., і які мають принципово нові якості і дозволяють здійснити їх інтеграцію в повноцінно функціонуючі системи макромасштабу [1, с. 47]. Нанотехнології знаходять своє призначення практично у всіх сферах сільського господарства: рослинництві, тваринництві, птахівництві, рибництві, ветеринарії, переробній промисловості, виробництві сільськогосподарської техніки і т.д.. Вони застосовуються у якості мікродобрих, речовин для післязбиральної обробки, кормів, засобів дезінфекції та препаратів, що продовжують термін служби сільськогосподарської техніки.

Основним викликом світових інноваційних технологічних процесів є розвиток сільського господарства, спрямованого на нарощування обсягів агровиробництва за рахунок використання технологій, безпечність яких досі не визначена. Зазначені процеси супроводжуються виникненням різного роду загроз, включаючи негативний вплив на здоров'я населення країни, занедбання природних ресурсів і неконтрольованого використання у с/г виробництві недостатньо перевірених інноваційних технологій [2, с.40].

До сучасних технологій у рослинництві відносять:

- 7) селекція с/г культур;
- 8) генна інженерія та ГМО;
- 9) органічне землеробство;
- 10) краплинне зрошення;
- 11) космічні технології в с/г;
- 12) нанотехнології.

Всі ці технології мають певні перспективи та проблеми(серед яких є відсутність технологічного оснащення, фінансування, шкідливість продуктів, проблема сертифікації тощо).

Суть новітніх техніко-технологічних рішень в тваринництві полягають у впровадженні [3]:

- 6) прогресивні системи годівлі;
- 7) біотехнології;
- 8) сучасне техніко-технологічне забезпечення галузі;
- 9) селекційно-племінна робота;
- 10) енерго- та ресурсозберігаючі технології.

До негативних факторів належать: необхідність великих інвестицій, виникнення небажаних мутацій та хвороб, низька якість вітчизняної техніки, та інше.

Список літератури

1. Нанотехнологии в сельском хозяйстве / [Каплуненко В. Г., Косинов Н. В., Бовсуновский А. Н., Черный С. А.] // *Зерно*. – 2008. – № 4. – С. 47-55.
2. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки : [монографія] / [Шубравська О. В., Молдован Л. В., Пасхавер Б. Й. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 496 с.
3. Інноваційні технології в тваринництві [Електронний ресурс] // Журнал «Тваринництво України». – 2014. – №6. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/Стаття%20щодо%20інновацій%20в%20тваринництві.pdf>.

УДК 621.314.2.

ТОВКУН Микола, бакалавр 2 року навчання ННІ
ЕАЕ

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
. психол. наук, доцент*

ЕФЕКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗДРОТОВОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Бездротова передача електрики - спосіб передачі електричної енергії без використання струмопровідних елементів в електричному колі. В найближчому майбутньому проводу перестануть бути необхідністю не тільки для обміну інформацією, але і подачі електрики. СНІР розповість про вже

існуючих і поки лише розробляються технології бездротової передачі енергії. Ідея передачі електроенергії без проводів не нова - вона займає розуми вчених вже не перше сторіччя. Явище електромагнітної індукції, що дозволяє реалізувати цю ідею, відкрили ще в 1831 році англійський фізик Майкл Фарадей і американський учений Джозеф Генрі (Фарадей, втім, встиг опублікувати статтю з описом відкриття раніше), а експерименти в цій області велися протягом усієї другої половини XIX століття. Найбільш відомим винахідником і експериментатором в сфері передачі електрики «по повітрю» став народжений на території сучасної Хорватії сербський вчений Нікола Тесла. Його досліди з електроустановками були до того масштабні і видовищні, що сучасники вважали його мало не чарівником. Дехто, до речі, навіть вважає, що саме робота одного з приладів Тесли викликала вибух в сибірській тайзі в районі ріки Подкаменна Тунгуска 30 червня 1908 року. У XX столітті наукові роботи над передачею електроенергії «по повітрю» не припинялися. Були винайдені нові (крім електромагнітної індукції) способи реалізації цієї ідеї - наприклад, передача енергії за допомогою лазерного або мікрохвильового випромінювання. Про ці способи ми розповімо нижче. Провідні вчені з різних країн світу сьогодні одногласно називають бездротову передачу електрики одним з найважливіших індустріальних проривів найближчого майбутнього. З ними згодні і письменники-фантасти, наприклад, Артур Кларк, описав промислове використання технології у своїх творах. Втім, комерційні продукти, які застосовують методи бездротової передачі електроенергії, один за іншим з'являються в роздрібному продажі вже сьогодні. В основному мова йде про пристрої для зарядки мобільних гаджетів, а також значно меншою мірою - для підживлення батарей електромобілів. Бездротова передача електроенергії може здійснюватися за кількома технологіями. Найбільш відомими і перспективними з них є наступні три: 1) Електромагнітною індукцією називають явище виникнення електричного струму в замкненому контурі під впливом проходить через нього магнітного поля. Це означає, що якщо подати струм на одну індукційну котушку (у випадку з гаджетами - вбудований зарядний пристрій), а поруч з нею розташувати іншу (вбудовану в заряджене обладнання), то магнітний потік, який виникає під дією струму подається у першій котушці, збуджує електричний струм у другій. ККД таких систем перевищує 80%, але тільки в тих випадках, коли пристрій, що його заряджають знаходиться на мінімальній відстані від нього - не більше кількох сантиметрів. При збільшенні дистанції ККД різко падає. Тим не менше саме на принципі електромагнітної індукції сьогодні заснована робота абсолютної більшості бездротових зарядних пристроїв. Одними з перших масових побутових приладів, які використовують електромагнітну індукцію для бездротової зарядки, у 90-ті роки минулого століття стали електричні зубні щітки. Щоб не вдарило струмом у вологому приміщенні, кредл і зубна щітка не мають роз'ємів, а їхні корпуси герметичні - енергія від кредлу передається до щітки безконтактно. 2) Лазерне випромінювання. Лазерний промінь здатний передавати не тільки інформацію, але і енергію, причому на великі відстані конкретного пристрою і в строго вивірених обсягах, тоді як при застосуванні електромагнітної індукції електрика може отримувати будь-приймач з відповідними характеристиками, що знаходиться в зоні дії магнітного поля. Мінус в тому, що між лазерним передавачем і фотоелектричним елементом приймача повинна зберігатися пряма видимість, інакше енергія не буде досягати одержувача. Працюють установки, що використовують живлення від лазерного променя, вже побудовані. Так, американський виробник літаків і військової техніки Lockheed Martin спільно з компанією LaserMotive зазнала безпілотний літальний апарат Stalker, здатний залишатися в повітрі, отримуючи живлення від лазерного променя, протягом 48 годин. А Національне аерокосмічне агентство США (НАСА) створив невелику радіокеровану модель літака, що одержує енергію від потужної лазерної гармати. 3) Мікрохвильове випромінювання. Для передачі електроенергії можна використовувати радіоантену, створює мікрохвильове випромінювання. При цьому на пристрої-приймачі повинна бути встановлена ректенна, перетворююча приймається мікрохвильове випромінювання в електрострум. Ця технологія забезпечує можливість значного видалення від передавача і приймача не вимагає їх знаходження в прямій видимості один від одного. Зі збільшенням дальності, проте, пропорційно зростають розміри та собівартість обладнання. До того ж робота установки для передачі електроенергії з допомогою мікрохвильового випромінювання великої потужності може, як вважається, завдати шкоди довкіллю. Ще в 1964 році американський вчений Вільям Браун продемонстрував модель вертольота, що не має інших джерел живлення, крім ректенни. Щоб підняти в повітря на висоту близько 15 м модель вертольота масою 2,25 кг, знадобилася ректенна масою 900 м і площею близько 0,4 м². Діаметр рефлектора антени-джерела становив кілька метрів.

Використана література:

1. <http://qoo.by/jHv>
2. <http://www.chernigov.ua/news/science-technology/2752-bezdrotova-predacha-elektroenergii30.html>

УДК 601

ТУЛІВЕТРОВА Карина, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин, біотехнологій та екології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯРЕМЕНКО Н. В.**,
канд. пед. наук, доцент

PROSPECTS AND DEVELOPMENTS IN BIOTECHNOLOGY

Biotechnology is a science of methods and technologies for the production of various substances and products using natural biological objects (microorganisms, plants and animal cells), parts of cells (cell membranes, ribosomes, hypochondrias, chloroplasts) and processes.

Science has thanked to biotechnology research and work of French scientist, the founder of modern microbiology and immunology is Louis Pasteur (1822-1895).

In the twentieth century there was a rapid development of molecular biology and genetics increasing application of chemistry and physics. The most important area of researching is the development of methods of culturing cells of plants and animals.

In 1970th there were also actively developing such important biotechnology as genetic and cell engineering, which ushered in the "new" biotechnology, unlike the "old" biotechnology based on traditional microbiological processes. Thus, conventional production of alcohol during fermentation is the "old" biotechnology, but the use of yeast in the process, improved by genetic engineering to increase the output of alcohol is the "new" biotechnology.

In 1999, a group of geneticists led by Simon Mc Queen mesons from the University of York (UK), managed to get a unique natural glue. It was based on a protein produced by mussels species "Mutilus haloprovintialis." The protein had an unusual viscosity, elasticity and simultaneously repels water. The chemical structure allows it to pass between two molecules of various substances, bringing them even stronger.

For this glue is not necessary to kill thousands of clams. Scientists have moved the genetic protein in tobacco plants and leaves of these plants now adhesive will be mined by industry. A very important feature of the adhesive is that it is not repelled by the body and can fasten living tissue. Scientists believe that the new adhesive will revolutionize medicine.

Today technology is gaining biological processes in the modern world only of great importance. The interaction of molecular biology, genetics, genetic engineering, biochemistry and microbiology, chemistry and chemical engineering problems in the field of biotechnology leads to the creation of new biological agents, improve management, etc. biosynthesis.

Especially great expectations associated with attempts to use microorganisms and cells reduce pollution of the environment and energy production.

In molecular biology biotechnological methods are used to determine the structure of the genome to understand the mechanism of gene expression, to model the cell membrane to study its functions and more.

Construction of the necessary genes by genetic and cell engineering lets you control heredity and life activity of animals, plants and microorganisms i create organisms with new useful properties in humans, before it hadn't been noticed in nature.

Microbiological industry uses thousands of different strains of microorganisms. Often they improved by induced mutagens and subsequent selection. This allows large-scale synthesis of different substances. Some proteins and secondary metabolites can only be obtained by culturing cells. Plant cells can be a source of a number of compounds - atropine, nicotine alkaloids and other unhealthy skills.

In veterinary medicine biotechnology methods such as cell culture and embryos ovohenez in vitro, artificial insemination are widely used.

Working on this project we have come to a decision that the most cost-effective biotechnologies are those which are based on the achievements of microbiology and genetic engineering. Their development will replace many large chemical plants to clean compact production. The central issue of biotechnology is the intensification of bioprocesses as by increasing the potential biological agents and their systems and by improving the equipment, the use of biocatalysts in the industry, analytical chemistry, medicine.

The basis of the industrial machinery of biology is creating recombinant DNA molecules. Construction of the necessary genes and heredity allows you to control the vital functions of animals, plants and microorganisms and create organisms with new properties. In particular, can manage the process of fixing atmospheric nitrogen and transfer of relevant genes from the cells of microorganisms into the genome of the plant cell. With biotechnology many products for health care, agriculture, food and chemical industries are received.

УДК 629.1-4

УЖВА В'ячеслав, студент 1 курсу
механіко-технологічний факультет,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БЕРЕЗОВА Л.В.**
старший викладач

AUTOMATIC TRAFFIC CONTROL: A GUARANTEE OF SAFETY

A large number of cybernetic problems are being tackled in air transport. The growing intensity of air traffic has called for the automation of its control. The world's biggest airports handle up more than 1,000 planes a day. The dangerous situations that often arise as a result tell on an aerodrome's capacity.

The automatic air traffic system takes over a large proportion of the work involved in the information exchange between dispatcher and pilot. At the same time, it carries out all sorts of calculations and warns the dispatcher of potential dangers, thus taking a lot of nervous strain and effort out of his work.

Fundamental research is being carried out into the automation of automobile driving. The "robot driver" system is called upon to do two things: to keep the vehicle on the road and to prevent it from colliding with the cars ahead or running into obstacles. The first problem was solved experimentally by tracing a luminous line on the road and fitting a car with a photocell which keeps an "eye" on this line, and, through a set of actuating mechanisms, adjusts the steering wheel in case of the slightest deviation from the present course.

The second problem is more complex, both technically and economically. Life itself insistently calls, for its solution, for, according to international statistics, road accidents kill 250,000 people a year. Two ideas are considered the most practicable in this respect - the use of microwave radar which probes the stretch of the road lying ahead of the moving car and presents the road situation on a dashboard screen. In conditions of poor visibility, it can always take over the steering wheel and brake control. The other idea is to lay "loops" of current-carrying cable under the road surface. When a car passes over such a loop, the latter's magnetic characteristic changes, this being a source of information for the car following immediately behind. The latter's transducers pick up the signal and transmit continuous measurements of the distance to the leading car, its speed and the gain rate. In critical situations, the engine is stopped and the brakes are applied automatically.

UDC 631.147

FESIUN Andriy, the 1st year student of the
agrobiological department
National University of Life and Environmental Sciences
of Ukraine
Scientific supervisor **DEMIANOVA Y.O.**
PhD, senior lecturer

AGRICULTURAL METHODS OF FARMING

Our environment, and subsequently our ecology have become an area of concern for us over the last few decades. This has increasingly led us to contemplate, innovate and employ alternate methods or smaller

initiatives to save our ecology. One such initiative is sustainable farming. It simply means production of food, plants and animal products using farming techniques that prove to be beneficial for public health and promote economic profitability [2].

Sustainable agriculture provides high yields without undermining the natural systems and resources that productivity depends on. Farmers who take a sustainable approach work efficiently with natural processes rather than ignoring or struggling against them – and use the best of current knowledge and technology to avoid the unintended consequences of industrial, chemical-based agriculture. One important result is that farmers are able to minimize their use of pesticides and fertilizers, thereby saving money and protecting future productivity, as well as the environment [1].

Sustainable farming or Sustainable agriculture helps the farmers innovate and employ recycling methods, this apart from the conventional perks of farming. A very good example of recycling in sustainable farming would be the crop waste or animal manure. The same can be transformed into fertilizers that can help enrich the soil. Another method that can be employed is crop rotation. This helps the soil maintain its nutrients and keeps the soil rich and potent. Collection of rainwater via channeling and then its utilization for irrigation is also a good example of sustainable farming practices.

Some of the most common sustainable agriculture techniques employed by farmers today to achieve the key goals of weed control, pest control, disease control, erosion control and high soil quality:

- Crop Rotation
- Cover Crops
- Soil Enrichment
- Natural Pest Predators
- Biointensive Integrated Pest Management

Thus, sustainable farming or in a broader term, Sustainable agriculture is using farming practices considering the ecological cycles. It is also sensitive towards the microorganisms and their equations with the environment at large. In simpler terms, sustainable farming is farming ecologically by promoting methods and practices that are economically viable, environmentally sound and protect public health. It does not only concentrate on the economic aspect of farming, but also on the use of non-renewable factors in the process thoughtfully and effectively. This contributes to the growth of nutritious and healthy food as well as bring up the standard of living of the farmer.

References

1. Sustainable Agriculture Techniques. – available at: http://www.ucsusa.org/food_and_agriculture/solutions/advance-sustainable-agriculture/sustainable-agriculture.html#.VyjK3NLJzIU
2. Sustainable Farming: small steps to a big tomorrow. – available at: <http://www.conserve-energy-future.com/sustainable-farming-practices.php>

УДК:620,97/.98

ФУТОРЯНСЬКИЙ Ярослав, бакалавр 2 року
навчання ННІ ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЦИМБАЛ С.В.**,
канд. психол. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ В ЧЕРЕПИЦЯХ

Сонячні батареї – це джерело електричного струму, яке використовує фотоелектричні перетворювачі. Перевага сонячних батарей обумовлена відсутністю рухомих частин, їх високою надійністю і стабільністю.

В сучасних умовах коли нові наукові відкриття стали вже звичним явищем, та вже не викликають подиву людство зацікавлене у нових відкриттях, але інколи не довіряє та просто не знає, що робитиме з цим новим. Виробництво такої продукції вже багато років широко практикується за кордоном, і хоча час від часу виникають деякі протиріччя з цього приводу продукція має право на існування.

Метою цієї статті є висвітлення і донесення до споживачів існуючих гіпотез, фактів, обґрунтованих висновків і дослідити щодо цього питання; розкриття стану і розвитку проблеми на сьогоднішній день; спонукання споживачів до власної думки і раціонального підходу при виборі технологій.

В останній час дуже актуальною стала тема збереження електроенергії та використання альтернативних джерел.

"Ефективне енергозбереження – надзвичайно актуальне сьогодні не лише для Києва, але й для України в цілому. Однак, навіть при цьому втрати енергоносія сягають 15%, а це дуже багато.

Дана новітня технологія викликає як науковий так і споживчий інтерес і зумовлює вибір на пряму дослідження.[1]

На Трухановому острові в Києві представництво будівельної компанії «TEGOLA Canadese» представило свою новітню розробку – альтернативу сонячним панелям, які монтуються на дахах будинків, бітумну фотогальванічну черепицю «Тегосолар», що здатна виробляти електроенергію.

Торговельне представництво в Україні концерну TEGOLA Canadese (виробництво будматеріалів) презентувало нещодавно цікаву альтернативу сонячним панелям, які встановлюють на дахах будинків. Представники компанії радять використовувати бітумну фотогальванічну черепицю власного виробництва, що здатна виробляти електроенергію.

Розробники поєднали два будівельних виробу, покрівельну дахову черепицю і сонячну батарею, що було майже неминуче в світлі розвитку енергозберігаючих технологій та їх постійно зростаючого попиту. Так з'явилася нова фотогальванічна черепиця під назвою «Тегосолар», яка може виробляти електроенергію з сонячного світла.

Черепиця «Тегосолар» складається з фотогальванічного елемента, закріпленого на бітумній основі. Замовнику її поставляють з усіма необхідними комплектуючими, що забезпечують безпеку сполучних кабелів.

До основних переваг свого винаходу фахівці «Тегола» відносять високу продуктивність черепиці, яка може виробляти енергію і при розсіяному світлі (під час хмарної погоди її продуктивність складає 60-65%). Також завдяки потрійному з'єднанню аморфного кремнію, фотогальванічна черепиця виробляє більшу кількість енергії в порівнянні з традиційними сонячними панелями з моно- і полікристалічного кремнію.

Даний винахід закликає використовувати альтернативні джерела енергії так як це є більш продуктивно, економічніше, та екологічно чисто. На якій стадії випробувань перебувають технології енергозбереження в Україні точно не може сказати ніхто, так як це ще тільки почало набирати попит в Україні [2].

Використана література:

1. <http://www.npblog.com.ua/index.php/hi-tech/sonjachni-batareyi.html>
2. <http://ecotown.com.ua/news/V-Ukrayini-prezentuvaly-budivelnu-cherepytsyu-shcho-zdatna-vyrobylyaty-elektroener>

УДК 635.9:001.895

ХОМЮК Марія, студентка 1 року навчання ННІ
лісового і садово-паркового господарства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ПОЛИЩУК Л. В.**,
ст. викладач

INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF GROWING TULIPS AND OTHER BULBOUS PLANTS

My article is devoted to growing “bulbous plants” in its broadest sense and specially to breeding tulips according to innovative technologies and the genetic bulb formation program. The most common ornamental bulbous plants are tulips, crocuses, irises, lilies, begonias, snowdrops, bluebells, daffodils, hyacinths and many others. By the way, tulips are the most profitable among them. For example, their production value is 600M euro per year in both flowers and bulbs in the Dutch horticulture industry [1]. Most bulbs require a well-drained soil

but many spring-flowering bulbs grow in rather wet woodland conditions in the wild. Nevertheless, we should remember that if the bulb is wet throughout the year there is the risk of fungal decay. Most bulbs should be planted as soon as possible after purchase and before shoot growth begins but tulips are the best-known exceptions. They are available for purchase in early autumn but should be stored somewhere cool until early winter [2, p.190]. Most bulbs should be planted in groups of between six and 12 if their flowers are to have maximum impact; in large areas groups of up to 20 should be considered. In general, bulbs should be planted with their bases at a depth equal to about two and a half to three times their maximum diameter but taking into account soil conditions. On a light soil, planting could be up to 25 per cent deeper to prevent drying out, but on heavy soil, planting more shallowly should reduce the risk of rotting. Exceptions to the size rule are *Lilium candidum* and cyclamen which should be planted like shallots with the tip of the bulb appearing just above the soil to prevent water from accumulating there and leading to rotting [2, p.191].

In the first season, a bulbous plant has its own food reserves to produce a flower but still needs feeding in the early stages to help the roots establish. Feeding in subsequent years is very important to build up the reserves for future flowering. Apart from the small amount of bone meal one can add some sand to the planting. It is necessary to apply a top dressing of bone meal or a bulb fertilizer in spring and to repeat it in midsummer. In a few years, most bulbs will produce smaller, “daughter” bulbs which can be detached and grown on to flowering size [2, p.192]. Two particularly useful methods of propagation may be used with lilies. One can see a group of thick, overlapping scales, rather like a bloated onion. These are really separated leaves and can be used to produce new plants. In autumn, during a short dormant season, one can pull two or three scales from each bulb and put them into a plastic bag with some moist soil-less compost. Then leave it for about five weeks, when each scale should have formed tiny roots and can be potted up on its own. As an alternative to scales, try bulbils, small, dark coloured bulb-like objects that are formed on the stems of some lily varieties. Carefully remove the individual bulbils and press them into the soil-less compost. These lilies should flower in two years [2, p.192-193].

Bulbous plants often have problems with their swollen, fleshy underground storage organs which make them liable to attack by pests and diseases.

Recently a new program on breeding tulips and other bulbous plants has been established and adopted in the Netherlands. This program aims at providing technological advances for: 1) a genome-based Tulip breeding platform that incorporates all known scientific information into tools for directed variety selection 2) enhanced Tulip bulb amplification by learning the genetic bulb formation program and developing innovative cell biology approaches, 3) unravelling the genetic basis of fungal and viral disease resistance and sensitivity as well as the development of a disease monitoring and prevention system, 4) the establishment of a draft genome for Tulip, which can serve as model for bulbous plant species [1].

Resources:

1. <http://www.diyinfozone.com/guide-to-growing-bulbous-plants>
2. Stefan Bczacki's Gardening Dictionary, Hamlyn. 1998 - 255 p.

УДК 621(477)

ЧЕБЕРЯК Надія, *магістр І року навчання ННІ*
ЕАЕ

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
канд. психол. наук, доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У перспективі машинобудування повинно зайняти більш вагоме місце як у структурі промисловості, так і у формуванні експорту України.

Сучасна стратегія державної промислової політики України в галузі машинобудування передбачає зростання темпів випуску наукоємної продукції високого технологічного рівня, освоєння нових конкурентоздатних зразків техніки, підвищення якості й ефективності виробництва з орієнтацією на потреби внутрішнього ринку та збільшення експортного потенціалу.

Метою даної публікації є висвітлення основних перспектив розвитку машинобудування в Україні.

Машинобудування є головною галуззю всієї промисловості, її серцевиною. Продукція підприємств машинобудування відіграє вирішальну роль у реалізації досягнень науково-технічного прогресу у всіх галузях народного господарства. На сьогодні в Україні машинобудівний комплекс займає перше місце по випуску валової продукції, друге місце по основних фондах (25%) і перше місце по промислому персоналу (42%) [2, с.171].

Сучасне машинобудування подане власне машинобудуванням і металообробкою, які включають декілька десятків галузей і підгалузей, подібних за технологіями та сировині, що використовується. Окрім того, в його склад входить «мала» металургія – виробництво сталі і прокату на машинобудівних підприємствах.

Питома вага машинобудування у промисловій структурі України складає 30%, тоді як у Японії, США та Німеччині цей показник становить 40-60% [3, с.210]. Такі дані свідчать про те, що у нашій країні ця галузь розвинена недостатньо. Сьогодні кожне друге підприємство суттєво зменшило випуск основних видів продукції, труднощі із збутом продукції мають 80% машинобудівних підприємств [1, с.64].

Морально застарілими є практично 100% основних засобів машинобудівних підприємств регіону, фізично застарілими – до 65% основних засобів. Лише близько 1% від загального об'єму продукції машинобудівного комплексу регіону відповідає вимогам світового ринку [3, с.73].

Зараз абсолютно зрозуміло, що без відродження традиційних господарських зв'язків обійтись неможливо. Тим більше, що основними посередниками між підприємствами стали комерційні структури, чийі послуги коштують недешево, до того ж посередники обирають лише ті види діяльності, що швидко приносять прибуток.

Природно, ці проблеми не можуть бути вирішені при нинішньому рівні технічної оснащеності машинобудування. Тому ключовою проблемою переорієнтування останнього на інтенсивний шлях розвитку.

Інтенсифікація машинобудівного комплексу розглядається в двох аспектах. По-перше, інтенсифікація машинобудівного виробництва всередині машинобудівного комплексу, тобто випуск передової техніки з мінімальними витратами живої праці, і, по-друге, інтенсифікація в галузях народного господарства, що ґрунтується на базі впровадження новітніх машин, устаткування, приладів і пристроїв, які випускаються машинобудівниками. Не менш важливим є перехід машинобудування на наступний, більш високий щабель автоматизації виробництва на базі використання роботизованих виробництв.

На першому етапі реконструкції машинобудівного комплексу будуть галузі: верстатобудування, приладобудування, електроніка й електротехніка, у котрих надзвичайно важливо домогтися зміни існуючого положення справ. Вони служать базою для створення реальних передумов переозброєння виробничого апарата самого машинобудування новими технікою і технологіями.

Дуже важливо перерозподілити сили і ресурси другого ешелону машинобудівників, що зайняті підтримкою техніки в робочому стані. Тут також приховані величезні матеріальні і трудові резерви. Прискорене відновлення виробничого апарата в машинобудуванні, а потім і омолодження парку устаткування в інших галузях народного господарства дозволять скоротити чисельність ремонтників і устаткування, на якому робляться запасні частини і відновлюються деталі, у 2-3 рази в порівнянні з нині існуючою, а це також обіцяє відчутну економію.

Висновок. Таким чином, в Україні є багато передумов для розвивання даної промисловості. У перспективі розвитку необхідно розширити асортимент продукції машинобудування, інтенсифікувати процеси оновлення машинобудівної продукції й технічного переоснащення галузей промисловості. Чільне місце має належати створенню високоефективних машин і їх систем для всіх галузей і сфер господарства.

Необхідно розвивати ряд нових машинобудівних галузей і виробництв, нових видів машин, устаткування, приладів і апаратів, роботів і магнітогідродинамічного генераторобудування, виробництва швидкісної електрообчислювальної техніки нових поколінь, електрофізичних і електротехнічних засобів обробки засобів металу та матеріалів, виробництва систем зв'язку, нових засобів управління, автоматизації тощо.

Література:

1. Амиров Ю.Д. Научно-техническая подготовка производства. – Н.: Экономика, 1990. – 230 с.
2. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / За ред. С.І. Шкарабана, М.І. Сипова. – Тернопіль, ТАНГ, 1995. – 224 с.
3. Плоткін Я.Д., Янушкевич О.К. Організація і планування виробництва на машинобудівному підприємстві. Навч. видання – Львів: Світ, 2001. – 352 с.

УДК 681.54: 631.544.4

ШЕВЧЕНКО Андрій, магістр 1 року навчання
ННІ ЕАЕ
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЦИМБАЛ С.В.**,
канд. психол. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ІНФРАЧЕРВОНОГО ОБІГРІВУ ДЛЯ ОБ'ЄКТІВ В АПК

Будь-яка опалювальна система необхідна не тільки для того, щоб зігріти приміщення, в якому знаходиться людина, її завдання - створити для людини комфортні умови. Як це відбувається? Наприклад, в рідинній системі джерело тепла, перетворюючись на теплову енергію, нагріває воду, вода тече по трубах, нагріваючи батареї, ті віддають тепло повітрю, а повітря обігріває людину. Цей стандартний ланцюжок характерний для конвекційної системи обігріву (опалювальної системи, що забезпечує обігрів приміщення і людини за рахунок руху нагрітого повітря). В даному випадку між джерелом тепла і людиною існує або два посередника - вода і повітря, або один - повітря, якщо мова йде про системи опалення з використанням електричного або газового конвекторів. Так, втрати тепла при цьому колосальні! З результатів отримуємо що, помешкання з теплим повітрям. Але вона не задовольняє наших потреб, тому що повинно пройти декілька днів, перш ніж приміщення обігріється, і це за умови що приміщення добре утеплене, знаходиться в ньому буде комфортно [1].

Мета дослідження - Забезпечення якісного обігрівання опалювальною системою, за допомогою використання інфрачервоного обігріву для об'єктів в АПК.

Інфрачервоне обігрівання – один з основних способів обігріву, що існують в природі. Сонце обігріває нашу Землю електромагнітними хвилями, частину з яких ми бачимо як видиме світло. Але більш довгохвильова частина спектру, яку ми сприймаємо як тепло, якраз є електромагнітними хвилями інфрачервоного діапазону. При цьому нагрівається сама поверхня Землі, і вже потім від неї нагрівається повітря. Приблизно за таким же принципом працює інфрачервоне опалення [3].

Оскільки діапазон довгохвильового спектру дуже великий, то вчені умовно розділили його на три під діапазони :

- ближній, розташований відразу біля видимого світла;
- середній;
- дальній, точніше довгохвильовий.

Інфрачервоне опалення побудоване на інфрачервоних обігрівачах, які в більшості випадків випромінюють довгохвильову частину під діапазону. Як і у випадку з сонячним світлом ці промені нагрівають стіни, підлогу і предмети в приміщенні. Потім від нагрітих предметів нагрівається повітря [1].

Інфрачервоний обігрівач складається з трубчастого електричного нагрівального елементу і пластин із сплаву на основі алюмінію, які нагріваються до 250 градусів і випромінюють електромагнітні хвилі в заданому діапазоні. Сам корпус обігрівача при цьому нагрівається не більше 80 градусів. Основна відмінність такої системи опалення будинку від традиційних в тому, що повітря не використовується як носій тепла [3].

Переваги інфрачервоного обігріву

1. Необмежені можливості в плані обігріву приміщень різного призначення.
2. Інфрачервоний обігрівач не спалює кисень, не сушить повітря, не створює шуму і вібрації.

3. Відсутнє мастило і хімічні складові, що говорить про їх надійність і екологічність і великий термін служби – до 20 років і більше.

4. Система опалювання може бути без особливих зусиль демонтована і перевезена в нове приміщення

5. Інфрарчервоні обігрівачі швидко віддають енергію, і тепло від них відчувається майже відразу після вмикання

6. Інфрарчервоні обігрівачі не критичні до змін напруги, що важливо в умовах нашого енергопостачання.

7. Споживання електроенергії такої системи опалення на 45-50% менше, ніж в інших електрообігрівачів при тій же ефективності [2]

Недоліки інфрарчервоного обігріву

1. Не завжди вдається вписати інфрарчервоний обігрівач у вже існуючий інтер'єр класичного або історичного стилю.

2. Інфрарчервоним обігрівачам властива теплова інертність

3. Інфрарчервоні обігрівачі забирають досить багато електроенергії [2].

Висновок: Сьогодні все більшої популярності набувають інфрарчервоні обігрівачі, які використовують як додаткові джерела тепла, проте, останнім часом дедалі частіше – як основні. Це зручно, бо немає необхідності витратити ресурси на опалення, що вимагає цілої системи труб, спеціального обслуговування і дуже непросто піддається оперативному регулюванню температури в обігрівачому приміщенні. Дослідження інформаційних ресурсів показало, що пішла тенденція до пріоритетному застосуванню інфрарчервоних систем обігріву [3].

Література

1. З.Дене Инфракрасное излучение, Стройиздат, 1965

2. М.А.Брамсон Инфракрасное излучение нагретых тел, «Наука», 1964

3. П.Краус, Л.Макглоулин, Р.Макквистан Основы инфракрасной техники, Воениздат, 1964

УДК 681.54: 631.544.4

ШУЛЬЦ Олександр, *магістр I року навчання ННІ ЕАЕ*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
канд. психол. наук, доцент*

ВИКОРИСТАННЯ ПРИСТРОЇВ ЗАХИСНОГО ВІДКЛЮЧЕННЯ ДЛЯ ОБ'ЄКТІВ В АПК

Пристрої захисного відключення є додатковим засобом захисту людини від ураження електричним струмом. Крім того, вони здійснюють захист від загоряння і пожеж, що виникають внаслідок можливих пошкоджень ізоляції проводу, несправностей електропроводки та електрообладнання. При порушенні нульового рівня ізоляції, прямому дотику до однієї з струмоведучих частин або при обриві захисних провідників. ПЗВ є практично єдиним швидкодіючим засобом захисту людини від ураження електричним струмом [3].

Актуальність теми - Стан безпеки електроустановок в агропромисловому комплексі досягло неприпустимо низького рівня і відображає ситуацію, що склалася в Україні. Загрозливого характеру насамперед представляє ситуація з пожежами; вагому частку яких (20 - 30%) складають пожежі від електротехнічних причин. Число пожеж і розмір матеріальної шкоди від них не тільки не знижуються, а навпаки, мають тенденцію істотного збільшення.

Незадовільною також залишається ситуація з електротравматизмом. На його частку припадає від 30 до 70% загального числа реєстрованих електротравм. Рівень побутового електротравматизму в Україні більш ніж на порядок перевищує аналогічний показник в США та Японії.

Мета дослідження - обґрунтування доцільності вибору комплексу заходів, що забезпечують найбільший сукупний ефект за показниками електричної і пожежної безпеки електроустановок на об'єктах АПК, в умовах обмежених матеріальних і фінансових ресурсів [2].

Термін "пристрій захисного відключення - ПЗВ", прийнятий у вітчизняній спеціальній літературі, найбільш точно визначає призначення цього пристрою та його відмінність від інших комутаційних електричних апаратів - автоматичних вимикачів, вимикачів навантаження, магнітних пускачів і т.д.

Захисним відключенням називається автоматичне відключення електроустановок при однофазному (однополюсному) дотику до частин, що знаходяться під напругою, неприпустимим для людини, і (або) при виникненні в електроустановці струму витоку (замикання), що перевищує задані значення.

Принцип дії ПЗВ диференційного типу полягає в тому, що воно постійно контролює диференціальний струм і порівнює його з уставкою. При перевищенні значення диференціального струму уставки ПЗВ спрацьовує і відключає аварійний споживач електроенергії від мережі. Вхідним сигналом для трифазних УЗО є струм нульової послідовності. Вхідний сигнал УЗО функціонально пов'язаний зі струмом, що протікає через тіло людини. Область застосування ПЗВ диференційного типу - мережі з заземленою нейтраллю напругою до 1 кВ (система TN - S).[1]

Висновок: В основі дії захисного відключення, лежить принцип обмеження (за рахунок швидкого відключення) тривалості протікання струму через тіло людини при ненавмисному дотику його до елементів електроустановки, які знаходяться під напругою. Пристрої захисного відключення (ПЗВ), що реагують на диференційний струм, поряд з пристроями захисту від надструму, відносяться до додаткових видів захисту людини від ураження електричним струмом у разі непрямого дотику, забезпечувана шляхом автоматичного відключення живлення.

Статистичні дані по електротравматизму, отримані за майже 30-річний період з початку широкого впровадження ПЗВ, підтверджують високу ефективність даного методу - кількість смертельних травм знизилася майже у 100 разів.

Література

1. Душкін.А.Н. Навчально-довідковий посібник. Енергосервіс .- 2006 р. - 232 стор
2. Монаков В.К. Пристрої захисного відключення як ефективний засіб запобігання спалахів і пожеж // Пожежна безпека. 2003. № 5. С. 193-195.
3. Поедінцев І.Ф., Смирнов В.В., Дударев Н.Г., Бойцов В.Ф. Дослідження впливу параметрів струмів витоку на процес запалювання конструкційних матеріалів електричних кабелів: Матеріали наук.-практ. конф. - М.: ВНДПО МВС РФ, 1992. - С. 64-65.

УДК 691

*YUSHA Lev, first-year student
Faculty of Construction and Design
National University of Life and Environmental Sciences
Scientific adviser – PONOMARENKO O.G.,
Candidate of science, Senior Lecturer,*

MATERIAL DEVELOPMENTS: NEW TECHNOLOGIES AND THEIR IMPLICATIONS FOR BUILDING CONSTRUCTION

The newest building technologies are called Canadian. They have one advantage – the material is used very efficiently. The technology has been successfully used in the construction of houses. Brick house on a frame structure has a thermal conductivity differences. Nevertheless, the thickness of the walls are different. If the frame house built correctly, it can stand for more than 140 years. In monolithic house, construction has some advantages; they can take various forms, since it does not depend on the modules. This quality is very appreciated in the architecture.

Wood has never lost its popularity. Wood treated with special flame-retardant compositions, different impregnation, and the walls on both sides can be finished with fire-resistant material. Increasingly they began build houses from the foam block. Time for the construction of such buildings spent little and the price is much lower than that of a brick. There are savings on cement. In addition, working with concrete blocks easily. As new technologies can make installation using special glue, thanks to which there is a narrowing of interblock gaps. This makes it possible to keep the heat.

Houses built from aerated concrete, which does not rot like wood, and it is not afraid of fire, it retains all its properties. However, such buildings have not too attractive appearance, which can be easily corrected. New

technologies have made possible the construction of houses in permafrost regions, using plates Green Board. They are considered completely safe, because they do not contain toxic substances and their composition is wood wool and Portland cement, and is environmentally friendly wood. They distinguished by their strength and durability, and have an unlimited shelf life. Those materials that are part of the plates are not subject to burning, endowed with frost, do not crack, have excellent sound insulation.

These boards have a greater scope: they are actively used in housing and civil construction; for the construction of sports and industrial buildings; for agricultural structures; for agricultural complexes.

The use of new technologies makes it possible to build bridges that have huge spans and no central support. The innovation in construction techniques are considered thin-walled steel structures. They are very light and metal profiles of different shapes. The new technology reduces the time for construction, as well as significantly reduce its cost. Very often LTKS used in the construction of frame structures. Metal profiles replace the logs and stone. They have their own advantages: easy mounting – no need for heavy lifting equipment; mounting takes place at high speed; planning a building can be anything you like; the frame structure is very light and therefore does not need a heavy foundation.

Fixed timbering. Decking, which is permanent, too, belongs to the new technologies. Technology that cannot be removed after use. Monolithic reinforced construction hardened and formwork remains intact and serves as a heat-insulating material. It saves time. Make it out of natural materials and artificial.

Panels - 3D. These panels are among the most modern technologies. There are two methods: frame-panel, monolithic.

After the introduction of reinforcing mesh panel, they are welded to the reinforcing bars, which are made of stainless steel. It completes the installation of the primary – load-bearing structure is stable and is a perfect base where to pour the concrete. Monolithic structure erected quickly, they are very reliable and have a powerful monolithic substrate.

Prestressed reinforcement has its own technology. The main deterrent elements, instead of the usual columns and beams become typical special valves, for the manufacture made of heavy-duty materials. First, it creates a "reference framework" for future construction, using jacks and special equipment it is going on the site of construction, then filled with concrete. Prestressed reinforcement is inside the structure. After concrete hardening has occurred, the design can be further enhanced.

Foam glass. This material has experienced of a rebirth. Foam glass has some positive features: it has a high strength; has good moisture resistance; endowed with convenient granular form; resist to frost; it has a low thermal conductivity.

Penetrating waterproofing. In regions where much rain falls, penetrating waterproofing should be used. It could qualitatively protect against corrosion and will not break the foundation. It will prevent structural engineering, roofing, wall coverings of all the buildings. If the building has already been built, but it needs to be protected from exposure of water, it is sufficient to cover the surface of the wet powdery substance. Waterproofing forms fine crystals and penetrates into the microspores, allowing prevent water from entering. However, the material continues to "breathe" air flows and excess moisture is removed.

Frame technology. Frame houses have their own distinctive feature; they are the division of functions – guard and carrier. The skeleton is composed of uprights arranged vertically and from horizontal beams. Furthermore, there is the diagonal bracing, which distribute the load from the roof to the foundation.

To fill the voids used thermal insulation material. It allows the inside of the frame always remains dry. That there was no access to the steam heater; it is closed with a special membrane, which is a vapor barrier. Exterior walls are lined with stucco facade, decorated with brick or covered with plasterboard.

Used literature:

New technologies and their implications for building construction / Publication – [Электронный ресурс] – Режим доступа: moy-domik.com/novye-texnologii-v-stroitelstve-domov/– Назва з екрану

ЯБЛОНСЬКИЙ Дмитро, студент I курсу
механіко-технологічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЯРЕМЕНКО Н. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ELECTRIC CARS AS AN EXAMPLE OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY PROSPECT FOR THE FUTURE

The development of technologies has brought not only the improvement of our lives, but also many problems. Due to the development of the automobile industry a personal vehicle is no more a luxury and has become a common means of transportation. As a result, the population of big cities suffers from air pollution caused by car exhausts, which have occupied streets of these cities.

So, taking into account this fact, everyone realizes, that modern cars with internal combustion engines must be replaced by something environmentally friendly in the nearest future. And the best option is electric cars. Their advantages over the cars with internal combustion engines are obvious and the following:

- lower maintenance costs (we do not need an internal combustion engine, an expensive gearbox, the exhaust system, a fuel tank, lubricants, filter replacement, etc.);
- simplicity of design and management,
- high reliability and durability of the carriage body;
- almost silent operation (which is not a characteristic of cars with internal combustion engines)
- and the most important – there are no harmful emissions [1, 2].

But in spite of all these advantages, electric cars still have some considerable drawbacks – they are expensive and they have a relatively small mileage (especially in winter conditions when the mileage is reduced by 30-50%). Nevertheless, if simple calculations are performed, it is clear that after several years of operation the electric car will fully pay for itself and in a result its complete value and operating will be noticeably less than the price of similar conventional cars. Most people understand this fact and therefore electric cars have recently started to prevail in the market. Mainly the construction of electric cars is based on the model of a usual car with a small volume of the internal combustion engine [3].

Some automobile companies produce such models of electric cars as: Chevrolet Volt, BMW I3. Tesla, that is produced by Tesla Motors, Tesla Model S, crossover Tesla Model X

As for public transport, nowadays it is difficult to imagine cities without buses that are circling around it one by one and all day long. Public transport is also one of the major sources of air and noise pollution in the city. Taking this into account, many countries and private companies are developing technologies of electric vehicles. For example the Geneva companies ABB, OPI and SIG have developed a system of TOSA, that is being tested in real conditions. The essence of the system is that electrobus, which runs on a certain route doesn't need a large power reserve, because at the every third or fourth bus-stop there is a charging station that renews energy stored in batteries in just 15 seconds. So, there are no delays and thus no inconvenience for passengers .

For urban delivery services, the company Renault presented Twizy Cargo, - it is an electric mini-car for luggage transportation. Firstly, thanks to its small size it can be parked almost everywhere and we do not spend time for looking for parking space. Secondly, it has quite a large trunk. Thirdly, it can travel on a single charge up to 100 kilometers, so on the only charge multiple delivery orders can be performed [1].

As for fans of fast driving and high performance of a car, so there is one such example in America. This car is Ford Mustang, 1968, the owner calls it Zombie 222 Electric Mustang.

To my mind, electric vehicles must cost as much as the car of the same class with the internal combustion engine. The development of cars depends from their value on 80%. If technologies continue to develop at the rate as it is today, electric vehicles will become affordable within the next five -ten years.

In the meantime, all electric vehicles are expensive. An increasing demand for electric cars is real in two cases. The first – difficult situation with exhaustible energy resources (growth of prices for gasoline, lack of oil- and gas stocks). The second – technological breakthrough, that will lead to cheaper and more convenient electric cars [2, 3].

In order to increase the range of electric cars, sellers should offer discount, get customs clearance at the lowest price and do not pay the annual road tax as well as drive through toll areas for free.

From all said above, we can conclude that although electric cars are not sufficiently widespread yet and they cannot compete with the amount of usual automobiles, they still have got some prospects. And taking into account that researchers worldwide are working daily to develop new, cheaper and capacitive types of batteries, the electric car era is around the corner.

REFERENCES

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Електроомобіль>
2. Майже все про електроомобілі – Товариство «Знання» України – 22(69)16-30.11.2015р., <http://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/novini-nauki-i-tekhniki/156-22-69-16-30-11-2015-r/1205-majzhe-vse-pro-elektromobili>
3. Інфо-світ. Новини науки і техніки. Електро авто: чому електроомобілі поступово витіснять звичайні авто, рубрика транспорт - <http://info-svit.org.ua/2013/07/elektro-avto-chomu-elektromobili-postupovo-vyitisnyat-zvyčajni-avto/>

УДК 620.97

ЯКИМЧУК Вадим, бакалавр 2 року навчання ННІ

ЕАЕ

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник - ЦИМБАЛ С.В.,
канд. психол. наук, доцент*

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОТЕРМАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Геотермальна енергетика — промислове отримання енергії, зокрема електроенергії, з гарячих джерел, термальних підземних вод. Геотермальна енергія (природне тепло Землі), акумульована в перших десятих кілометрах Земної кори, за оцінкою МРЕК-ХІ досягає 137 трлн т у.п., що в 10 разів перевищує геологічні ресурси усіх видів палива разом узятих. З усіх видів геотермальної енергії мають найкращі економічні показники гідрогеотермальні ресурси — термальні води, пароводяні суміші і природна пара. Гідрогеотермальні ресурси, які використовуються на сьогодні практично, складають лише 1 % від загального теплового запасу надр. Досвід показав, що перспективними в цьому відношенні варто вважати райони, в яких зростання температури з глибиною відбувається досить інтенсивно, колекторські властивості гірських порід дозволяють одержувати з тріщин значні кількості нагрітої води чи пари, а склад мінеральної частини термальних вод не створює додаткових труднощів по боротьбі із солевідкладеннями і кородуванням устаткування. Аналіз економічної доцільності широкого використання термальних вод показує, що їх варто застосовувати для опалення, гарячого водопостачання комунально-побутових, сільськогосподарських і промислових підприємств, для технологічних цілей, добування цінних хімічних компонентів і ін. Гідрогеотермальні ресурси, придатні для одержання електроенергії, становлять 4 % від загальних прогнозних запасів, тому їхнє використання в майбутньому варто пов'язувати з теплопостачанням і теплофікацією місцевих об'єктів. Перше місце по виробленню електроенергії з гарячих гідротермальних джерел займає США. У долині Великих Гейзерів (штат Каліфорнія) на площі 52 км діє 15 установок, потужністю понад 900 МВт. «Країна льодовиків», так називають Ісландію, ефективно використовує гідротермальну енергію своїх надр. Тут відомо понад 700 термальних джерел, які виходять на земну поверхню. Близько 60 % населення користується геотермальними водами для обігріву житлових приміщень, а в найближчому майбутньому планується довести це число до 80 %. При середній температурі води 87°C річне споживання енергії гарячої води становить 15 млн. ГДж, що рівноцінно економії 500 тис. т кам'яного вугілля на рік. Крім того, ісландські теплиці, в яких вирощують овочі, фрукти, квіти і навіть банани, споживають щорічно до 150 тис. м³ гарячої води, тобто понад 1,5 млн. ГДж теплової енергії. Середній потік геотермальної енергії через земну поверхню становить приблизно 0,06 Вт/м² при температурному градієнті меншому ніж 30 градусів С/км. Однак є райони зі збільшеними градієнтами температури, де потоки складають приблизно 10-20 Вт/м², що дозволяє реалізовувати геотермальні станції (ГеоТЕС) тепловою потужністю 100

МВт/км² та тривалістю експлуатації до 20 років. Якість геотермальної енергії невелика і краще її використовувати для опалення будівель та попереднього підігріву робочих тіл звичайних високотемпературних установок. Також використовують це тепло для ферм по розведенню риби та для теплиць. Якщо тепло з надр виходить при температурі більше 150 °С, то можна говорити про виробництво електроенергії [1]. Побудовано ГеоТЕС на Філіппінах потужністю більше 900 тис. кВт. Масштаб використання геотермальної енергії визначають декілька факторів: капітальні витрати на спорудження свердловин, ціна яких зростає зі збільшенням глибини. Оптимальна глибина свердловин 5 км. Геотермальні води використовують двома способами: фонтанним (теплоносій викидається в навколишнє середовище) та циркуляційним (теплоносій закачується назад в продуктивну товщу). Перший спосіб дешевше, але екологічно небезпечний, другий дорожчий, але забезпечує збереження навколишнього середовища. Можна здійснювати разом з добуванням тепла і добування хімічних елементів та сполук з розсолів, як на дослідному заводі в Дагестані, де добувають сполуки магнію, літію та бромю. До категорії гідротермальних конвективних систем відносяться підземні басейни пари чи гарячої води, які виходять на поверхню з землі, утворюючи гейзери, фумароли, озера багнюки тощо. Їх використовують для виробництва електроенергії за допомогою методу, що ґрунтується на використанні пари, яка утворюється при випаровуванні гарячої води на поверхні. Іншим методом виробництва електроенергії на базі високо- та середньо температурних геотермальних вод є використання процесу із застосуванням двоконтурного (бінарного) циклу. В цьому процесі вода, отримана з басейну, використовується для нагрівання теплоносія другого контуру (фреону чи ізобутану), котрий має меншу температуру кипіння. Установки, що використовують фреон як теплоносій другого контуру, зараз підготовлені для діапазону температур 75—150°C і при одиничній потужності 10—100 кВт. Також є розробки по отриманню теплової енергії зі штучно утворених тріщин в гарячих сухих породах. Геотермальні системи, де в зонах зі збільшеним значенням теплового потоку розташовуються глибокозалягаючий осадовий басейн (Угорський басейн), температура води — 100 °С.[2].

Список використаної літератури:

1. http://pidruchniki.com/1598031937973/ekologiya/geotermalna_energetika
2. <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=32058>

СЕКЦІЯ «ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА : ПРОЕКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ»

ВЕТ Олександр,
*студент 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Шинкарук Л. В.,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України*

МІСЦЕ І. ФРАНКА У НАУКОВОМУ ТОВАРИСТВІ ГАЛИЧИНИ

Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) – перша українська національна академія наук. Товариство створене в 1873 р. у Львові за ідеєю подвижників відродження Сходу і Заходу України, розшматованої на той час двома чужинецькими імперіями – Росією та Австро-Угорщиною. Об’єктивні передумови для виникнення Товариства в столиці Галичини створював стимульований Шевченковою духовною спадщиною поступ українського національного відродження за обставин заборон українського розвитку на теренах царської Росії, зокрема після Валуєвського циркуляру 1863 р., та більш ліберального ставлення до українства в Австро-Угорській імперії. Це була перша в українській історії суспільна установа, яка, сповідуючи Шевченкові ідеї служіння Україні, присвоїла собі Його ім’я (початкова назва інституції – Товариство ім. Шевченка).

Після першого етапу розвитку, пов’язаного з розбудовою видавничої літературної діяльності, Товариство за оновленим статутом, прийнятим у 1892 р., перетворюється в справжню багатопрофільну академію наук, з незмінним пріоритетом до проблем українознавства.

Упродовж більшої частини історії НТШ його структуру визначали три секції: історично-філософська, філологічна та математично-природнича. Від 1892 р. з появою першого тому «Записок НТШ», а далі й інших серійних наукових збірників, розпочалася наукова розбудова Товариства. Інтелектуально-організаційне осердя НТШ в період тогочасного дуже плідного етапу діяльності Товариства створювала «золота трійця» в особі Михайла Грушевського (голова Товариства, історик), Івана Франка (голова філологічної секції) та Володимира Гнатюка (науковий секретар, наукові зацікавлення – фольклор і етнографія).

Важливу роль відіграло порозуміння між членами Товариства на початкових стадіях роботи. У цьому контексті варто наголосити на взаємній науковій діяльності «великої трійці» — М. Грушевського, І. Франка та В. Гнатюка, — які, за висловом В. Яніва, залишаться у пантеоні найвидатніших українців усіх часів завдяки своїй праці в НТШ.

І. Франко був видавцем упродовж усього життя: і коли видавав власні твори та цілі книжкові серії, і коли працював у першій національній Академії наук – Науковому товаристві імені Шевченка, готував до друку свої останні видавничі серії, переглядав і перевидавав твори, які увійшли до скарбниці світової культури.

У середині 1890-х років І. Франко публікував власні наукові праці в Записках наукового товариства імені Т. Г. Шевченка. Умови суспільного життя вносили певні корективи в тематику його газетних виступів. Доводилось часто писати про те, до чого, може, і душа не лежала, але чого вимагав обов’язок співробітника й члена редакції. Але і в таких випадках Франко залишався сам собою, як це видно із сотень кореспонденцій, репортажів, заміток, опублікованих у щоденній польській газеті «Kurjer Lwowski», де він очолював найголовніший відділ – суспільно-політичний.

Франко проявив себе як вчений – автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, фольклористики, етнології, мовознавства. Франко – автор ґрунтовних мистецтвознавчих студій із теорії та історії українського і світового театру. Важливе культурологічне значення мають його релігієзнавчі дослідження. Франкові належать і кількадесят економічних, соціологічних та історичних праць.

Також Іван Франко проявив себе як етнограф, фольклорист та дослідник. Діяльність Каменяра як фольклориста і етнографа займає особливе місце в біографії вченого. Великий внесок зробив Франко у вивчення історії Галичини, зокрема, Прикарпаття. За підрахунками академіка М. Возняка, праці І. Франка з народознавчої тематики складають не менше третини всієї його спадщини. Сучасний дослідник його етнографічної діяльності О. Дей зазначає, що Іван Франко написав загалом 50 праць з фольклору, а лише на 90-і роки XIX ст. припадає близько 100 народознавчих публікацій і повідомлень. Найбільші його монографії «Студії над українськими народними піснями» та виданий в 1905-1910 рр. тритомник «Галицько-руські приповідки» в основному опираються на зібрані на Прикарпатті усній народній творчості.

Отже, постать Івана Франка є багатогранною, він був головою філологічної секції і робив все для збагачення української літературної мови, як дослідник історії рідного краю.

*ДЯЧУК Ірина, студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Шинкарук Л. В.,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України*

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Володіння соціальним педагогом специфічною термінологією дає йому змогу краще усвідомлювати суть, характер та глибину проблем, сформувати чітку систему цілей і завдань, визначити ефективні форми їх реалізації, спрогнозувати результат діяльності соціального педагога та цілого педагогічного колективу. У його діяльності важливе місце відводиться тезаурусу.

Специфіка тезаурусу соціального педагога полягає в тому, що він постійно знаходиться в стані розвитку і корекції, так як змінюються, розширюються і уточнюються наші уявлення про проблеми сучасного соціуму. Майже щоденно з'являються і будуть з'являтися нові терміни і поняття, які будуть відповідати новизні у освіті та педагогіці. Деякі визначення, терміни і поняття в різних словниках викладаються дещо по-різному, під різним кутом зору, іноді залежно від характеру процесу, який досліджується або актуальний.

Сучасний фахівець мусить бути висококваліфікованим, конкурентоздатним, мати достатній інтелектуальний потенціал. Складником перелічених вимог є мовленнєва культура, яка засвідчує інтелектуальний рівень і рівень загальної культури соціального педагога.

Соціально-педагогічна терміносистема належить до молодих терміносистем, вона досі формується, поповнюється новими термінами. Знання термінів та понять забезпечує глибше розуміння суті проблеми різних категорій клієнтів, допомагає налагодити міжособистісні стосунки.

Сучасний соціальний педагог, відстежуючи зміни у різних сферах науки, пізнаючи нове та вивчаючи нові терміни зможе більш ефективно допомагати підростаючому поколінню, молоді та суспільству в цілому. Багатий термінологічний запас допомагає налагодити міжособистісні стосунки, дібрати потрібні слова для допомоги та підтримки інших.

Професійно-термінологічна компетентність соціального педагога – це сформована здатність влучно та доцільно використовувати соціально- педагогічні терміни в процесі виконання посадових обов'язків, через набуті вміння та навички граматично правильно будувати речення та власний діалог, використовувати фахову термінологію у ситуаціях професійного спілкування.

Запорукою ефективного спілкування сучасного соціального педагога є:

- наявність необхідного запасу термінологічної лексики під час усної відповіді, рецензування виступу;
- пояснювати, коментувати соціально-педагогічні дослідження, теоретичний матеріал;
- використовувати термінологічну теорію у відповідях, доповідях, оформленні документації тощо;
- готувати й здійснювати інформаційні повідомлення, презентації з проблем соціальної педагогіки;
- вільно володіти соціально-педагогічною термінологією.

Мотивація під час засвоєння термінології має бути свідомою, внутрішньою, спрямованою на підвищення власного розумового, професійного, морального рівня, одержання внутрішнього задоволення собою від досягнення успіхів, на гарне виконання своїх посадових обов'язків, на формування себе як компетентної особистості, професіонала, компетентного працівника.

Важливим є знання та вміння влучно, доцільно використовувати термінологію під час спілкування в процесі вирішення професійних питань, знання їх виникнення, побудови, правильного написання та вимови.

ДУРИЦЬКИЙ Олександр,
студент I курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Шинкарук В. Д.,
доктор філологічних наук, професор

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА ІВАНА ФРАНКА

Іван Франко – соціокультурний феномен, позначений величезною багатогранністю. Митець, що прокладав нові шляхи в культурі слова. Вчений-гуманітарій світового масштабу, мислитель і суспільний діяч. Натхненник молоді літературної парості в Україні. І разом з тим «... був Франко людиною дуже простою, нечванливою й доступною, не любив строїти з себе пана, одягався дуже скромно, ходив завжди у вишиваній сорочці і нічим і не вирізнявся з-посеред загалу...» (В. Дорошенко).

Зовнішній вигляд людини зазвичай сприймаємо через мовні характеристики. Ментальними особливостями українського народу, як відомо, вважають м'якість, неагресивність, емоційність, душевну простоту, що виявляється передусім і в її зовнішньому вигляді. Ці риси були властиві Франкові, хоча виявлялися по-різному залежно від ситуації.

Іноземним приятелям І. Франка подобався його зовнішній вигляд і, зокрема, вишиванка. Л. Куба згадує, яким він уперше побачив І. Франка – «майбутнього класика української літератури та приятеля чеського народу»: «...з високої трави витикався чоловік невисокого зросту, з широким солом'яним брилем на потилиці. Він був без жилета, і різнобарвна вишивка української сорочки цілком гармоніювала з палючим сонячним промінням». Зауважмо, що солом'яний бриль – також атрибут українського народного костюма.

Влучну характеристику І. Франкові дав В. Дорошенко, який також звернув увагу на його зовнішній вигляд. «У протилежність до багатьох патентованих учених з-поміж львівських професорів, що, горді своїми університетськими кафедрами, високо неслися, був Франко людиною дуже простою, нечванливою й доступною, не любив строїти з себе пана, одягався дуже скромно, ходив завжди у вишиваній сорочці і нічим не вирізнявся з-посеред загалу, і нам навіть вірити не хотілося, що ця малопомітна, присадкувата, рудувата людина – це відомий письменник, поет, учений і громадський діяч, – тільки високе чоло свідчило про незвичайність цієї людини. А як тільки Франко заговорив, покоряв він нас своїм розумом і знаннями, логікою свого слова...»

С. Гаєвський вважав, що «Франко робив з першого погляду мізерне враження... Вражіння цілком мінялося, як цей змучений, знівечений недугою чоловік починав говорити...».

Отож, зовнішній вигляд людини – сигнал для поведінки, він, як бачимо, може змінити наміри. Іван Франко усім своїм виглядом давав зрозуміти, що не стерпить ніяких пишнот щодо себе, бо він сам не відносив себе до геніїв, не мав і гадки про те, що його слід обожнювати, можливо, тому К. Гриневичева називає І. Франка «сірою категоричною величчю».

Ще в юнацькі роки письменник твердо визначає собі ці засади, які, між іншим, висловлює і в листі до нареченої: «А питаєш, може, чому пишу тепер по-руськи, а не по-німецьки? Проста річ. Німецька бесіда — то для мене модний фрак, котрим строїться не раз і такий штуцер (франт. — О.Д.), котрому по кишені вітер свище. Но руська бесіда — то для мене той любий, домашній убір, в котрім всякий показується другому таким, яким єсть, в котрім і я тебе найбільше люблю. Руська бесіда — то бесіда мого серця!»

У виступах Франка на вічах, як згадують його сучасники, вражала легкість його мови, ясність та зрозумілість кожної думки; вони справляли «колосальне вражіння». Звичайно, говорив недовго, але мав дивовижну здатність вичерпати «геть усе», що вимагала тема і сама ситуація.

**КАРМАЗІНА Карина,
ГОРОДНИЧА Анастасія,**
*студентки I курсу
Інституту лісового і
садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Шинкарук В. Д.,
доктор філологічних наук, професор*

ІВАН ФРАНКО І СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА

«На дні моїх споминів і досі горить той маленький, але міцний вогонь... Це вогонь у кузні мого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною в свою душу на далеку мандрівку життя», — писав той, хто висвітив цим вогнем життя українського народу, змалював його перед цілим світом. Крім того, він збагатив своєю працею багато галузей європейської науки.

І. Франко був передвісником того могутнього літературного руху, який на Україні почався тільки за радянської влади. Він перший дав почин до засвоєння українською літературою кращих зразків світової літератури у перекладах, переробках, переспівах і різних організованих ним виданнях. Як невтомний борець він хотів використати багату культурну спадщину інших народів, що розвивалися в умовах капіталістичного ладу, щоб підготувати ґрунт під нову добу — добу соціалізму.

У гімназії І. Франко вивчив п'ять мов. Українською, польською, німецькою писав вірші. З грецької та латинської ще в гімназії багато перекладав. Знав старослов'янську, чеську, російську, пізніше вивчив французьку, англійську, угорську, італійську.

Письменники світового значення завжди стояли на висоті культури свого часу. Це повною мірою стосується й Івана Франка. Маючи величезну ерудицію, творчо перероблюючи кращі досягнення світової літератури, він ставив перед собою нові завдання. Своїми перекладами Іван Франко прагнув зробити літературу різних країн частиною української культури. Він надавав величезного значення перекладацькій діяльності. «Переклади чужомовних творів, чи то літературних, чи наукових, — пише І. Франко, — для кожного народу являються важним культурним чинником, даючи можливість широким народним масам знайомитися з творами й працями людського духу, що в інших краях, у різних часах причинялися до ширення просвіти та підіймання загального рівня культури. Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства».

Найбільш капітальною працею Франка-перекладача є «Фауст» Гете. Над цим перекладом письменник почав роботу ще в 70-ті роки. У 1875 р. в журналі «Друг» з'являються уривки з «Фауста». У 70 – 80-х роках Франко продовжує друкувати свої переклади з цього твору. Лише у 1881 р. він закінчує переклад першої частини «Фауста», додавши до нього докладні коментарі.

Отже, своїми перекладами Іван Франко наблизив найкращі зразки світової літератури українському народові.

КОРОТКОВА Дарина,
*студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Шинкарук О. В.,
канд. юрид. наук, доцент*

ПОЛІТИЧНІ ПРОМОВИ ІВАНА ФРАНКА

Іван Франко – український письменник, поет, публіцист і громадсько-політичний діяч. Його самобутні політичні погляди сформувалися під впливом ідей М. Драгоманова. У радянські часи простежувалася тенденція тлумачити його спадщину і постать у річищі революційно-демократичної течії української суспільно-політичної думки, яку переважно поєднували з російською революційною «демократією».

Еволюція ідей І. Франка відбувалася у двох напрямках. Перший напрям окреслює зміну його ідейних орієнтирів від захоплення революційним марксизмом до його критичного переосмислення, до якого він дійшов одним із перших серед мислителів того часу. Революціонізм Франка, на якому раніше акцентували надмірну увагу, був наслідком його імпульсивності як майстра художнього слова, як особистості з надзвичайно загостреним уболіванням за неможливі верстви українського населення, насамперед за селянство. Пристрасний патріот українського народу інколи, особливо під час посилення репресій і тиску на народні маси, не стримувався і пропонував застосувати радикальні заходи, «не оступатись навіть перед суспільною революцією, коли іншого виходу не буде». І все ж розум перемагав емоції. Звідси й фундаментальна ідейно-політична позиція Франка: досягнення суспільно-політичного ідеалу не через революції, а «без насильних і кривавих потрясінь».

На прикладах політичного життя Галичини Франко показав безглуздість лозунгу пролетарської солідарності. Зокрема, у «Пості зради» він наголошував, що проти українців виступає не лише польська провідна верства, а й усі верстви польської нації, зокрема й пролетарські. У статті «І ми в Європі», оповіданні «Чиста раса» та інших творах Франко засудив переслідування українців, спроби видати їх за «нижчу расу», приречену на вимирання й нездатну досягти рівня цивілізованих народів. Ще гострішій критиці Іван Франко піддав марксизм, що поширювався в Росії, за недооцінювання ним значення національного питання.

Остаточний відхід І. Франка від інтернаціоналізму особливо помітний у статтях «Україна irredenta» (1895) і «Поза межами можливого» (1900). У праці-рецензії на однойменну книгу Ю. Бачинського «Україна irredenta» Франко зауважив, що книга, у якій автор доводить, «що Україна не тільки існує, а й мусить стати самостійною державою», важлива як факт нашого політичного життя, «як вияв національного почуття і національної свідомості».

Глибоким є обґрунтування необхідності досягнення національної самостійності українським народом у статті «Поза межами можливого». І. Франко зробив висновок, який варто вважати одним із його духовних заповітів українському народові: «Ідеал національної самостійности в усякому погляді, культурнім і політичним, лежить для нас поки що, з нашої теперішньої перспективи, поза межами можливого. Нехай і так. Та не забуваймо ж, що тисячні стежки, які ведуть до його здійснення, лежать просто таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомості цього ідеалу, від нашої згоди на нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками в напрямі до нього, чи, може, звернемо на зовсім інші стежки».

ВЕТ Олександр, студент 1 курсу магістратури
*гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ПІДГОТОВКА І ПРОВЕДЕННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ

Відеоконференцзв'язок – це багатосторонній зв'язок для передачі звуку і зображення, який може використовуватися для всіх типів нарад, коли на додаток до передачі звуку необхідна візуалізація.

Учасники розділені географічно, однак можуть бачити і чути один одного. Відеоконференції можуть бути проведені між двома або кількома студіями як усередині країни, так і між різними країнами. Багатосторонні конференції (MCU) часто координуються зовнішньою організацією. Сьогодні відеоконференції використовуються для консультацій пацієнтів, зустрічей і нарад.

Під час використання відеоконференцв'язку викладач повинен бути підготовлений методично більш детально, ніж при звичайних видах викладання. Під час відеоконференцв'язку лектор і слухач розділені в просторі, що є певним випробуванням для них обох. Цілий день слухати лекції з ТВ-екрану може бути дуже виснажливим. У деяких випадках слухач сидить зовсім один у своїй студії. Це ставить певні умови лектору в плані варіювання подання матеріалу і вимагає навичок спілкування.

Якість звуку і зображення часто є вирішальним відносно до якості спілкування між сторонами. Переконайтеся перед початком передачі, що якість звуку задовільна. Проаналізуйте потребу в додатковому мікрофоні. При навчальних передачах, коли викладач повинен пересуватися по студії, повинні бути особливі вимоги до мікрофона, наприклад, бездротовий мікрофон. Уникайте непотрібного шуму, наприклад, клацання кульковою ручкою або грюкання дверима.

Проконтролюйте, щоб освітлення студії було оптимальним. Перекрийте доступ денного світла гардинами або шторами. Вимкніть світло до потрібного результату. Слідкуйте за тим, щоб задній план в студії був у порядку. Приглушені однотонні гардини часто створюють враження спокою. Одягайтеся за бажанням, але уникайте одягу з малюнком. Це робить зображення неспокійним. Яскраво-червоні тони дають розпливчате зображення.

Впровадження відеоконференцв'язку як способу спілкування викликало кількісне зростання лекцій і слухачів, які беруть участь у дистанційній освіті. Технічна підготовка лекції спростилася, але ускладнилося її проведення. Адже за допомогою слайдів усе можна демонструвати в реальному часі. Лектору доводиться перемикати по ходу демонстрації допоміжні технічні засоби: камеру для документів, сканер, комп'ютер з презентацією в PowerPoint, демонстратор слайдів. Для цього необхідні більш глибоке знайомство з апаратурою і наявність практичних навичок роботи з нею. Також треба знати певні умови для успішного передання матеріалу, наприклад, вимоги до слайдів та друкованих ілюстрацій.

Отже, описані елементи необхідної підготовки сприяють успішному проведенню відеоконференційних сеансів. Практична і педагогічна підготовка до передачі необхідні для її успіху. Доповідачі та слухачі повинні мати можливість проаналізувати навчання і дати конструктивну оцінку проведенню конференції.

ЖИГАЛО Катерина,
студентка I курсу
Інституту лісового і
садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО МОВЛЕННЯ ІВАНА ФРАНКА

Мовний світ Івана Франка, космічно великий і серед розмаїття інших мовних світів неповторний, подивлятиме ще не одне покоління дослідників, яким судилося відкривати й пізнавати поки що лише окремі острівці в океані Франкового мовного буття. Цей світ є витвором титанічної роботи мозку, великої сили духу, чистоти серця, всеохопної сердечної любові до рідного. У мовному світі Митця – реалізація ментального лексикону і просвітлений слововжиток, активність свідомого/підсвідомого і великомасштабна стратегія духу, вільна гра великого інтелекту, загострення інтелектуального зору і монументальна просвітленість; цей багатий світ відтворює всеосяжне ставлення Франка до життя, пульсуюче відчуття дійсності, її етичне і естетичне сприйняття, свідчить про інтерпретаційну активність, дає змогу відчуту таємницю підґрунтя творчого мислення, спроможність розкривати таємницю буття і його приховану істину, духовний характер людського існування; цей мовний світ показує нове досягнення

того, що вже мислилося, свідчить про здатність перебувати сутністю в традиції і водночас займатися її подоланням. У мовному світі Франка виснажлива, іноді до цілковитої знемоги робота духовного «я»; мовний світ Генія – це вічно «заклопотане я», занепокоєне буття. Цей мовний світ стає своєрідною системою моделювання людини, входить, як висловлюються філософи, у людський «життєсвіт».

Ментальне, генетичне чуття мови, підсилене невтоленною жадобою пізнання всього, що стосувалося людини та її життєсвіту, мало найрізноманітніші вияви. Багато моментів ще з дитячих років Франка, відтворені уже вправною рукою письменника у циклі спогадів, свідчать про здатність вслухатися в розмови, мимоволі фіксувати в закутинах мозку способи мовлення рідних, однолітків, майстрів-оповідачів, подивляти гарну бесіду, залюбки слухати та запам'ятовувати, заглиблюватися у мовні секрети. «Почуття живої, чистої народної мови, – згадує Франко, дивлячись з висоти років на пережите, – змалку ще було у мене сильно розвите». Дитяча пам'ять фіксувала «образовий язик» батька, його манеру «приговорювати», особливість мовлення «добрих сільських оповідачів, і то добрих на різні лади – і жартливих, і сумовитих», характерні риси стилістики бесіди статочних господарів – бойків, їх способи «реплікувати», про що згодом великий Бойко, як називали земляки Франка, напише розвідку, відтворюючи чар рідної йому бесіди, інтерпретуючи характерні особливості мовлення селян.

У словесну тканину спогадів начебто непомітно вплітається мовленнєва особистість Франка-дитини, її буття у слові: хлопчина то жебонить до грибочків, то декодує рідною мовою погляд сумовитих оченят гарного болотяного пташка-бранця, то вступає в нерівний діалог з почварою-хмарою. Івась-школяр – і цим він хвалився – не мав конкурентів у тому, щоб «вимовити одним духом дванадцять раз, не помилившись» фразу «Цебер, цебер, полуцебер переполуцебрився». Хлопця цікавили вироблені і поширені в народі способи тренувати стійкість голосу. Вправи на відповідний темп, чіткість вимови без шкільної принуки він залюбки виконував.

Слово, наповнюючи життєсвіт Франка, розширюючи його до неосяжності, поглиблює свою семантику; утверджується розуміння мови як «коштовного скарбу» народу, його «цінного надбання», усвідомлення того, що її розвиток залежить від багатьох чинників і насамперед від стану «душі народу», переконаність у тому, що ставлення до мови перебуває у тісному зв'язку з духовним світом людини. Часте поєднання у Франкових текстах лексем *мова, бесіда, голос, серце, душа, любов* – це не стилістичні фігури, а вироблене ще в молодості, раз і назавжди прийняте *життєве credo*, тверде й непохитне.

Франкова природна вразливість на мовлене слово, вербальну та невербальну поведінку багатьох бесідників поступово набуває виразних соціальних відтінків. Ученого цікавить насамперед функціонування живого слова в українському просторі, утвердження української мови в публічному житті, в освіті, у середовищі інтелігенції. Українську мову він трактує як своєрідне забороло загрози національного, утверджується в думці, що для незалежного національного існування, для успішного розвитку всього, що пов'язане з національним, «потрібні інституції національні і передусім національна мова, без якої виховання народу не може зробити бажаного поступу». Франко не тільки усвідомив, а й прагнув теоретично обґрунтувати, що мова для України — питання перш за все екзистенційного порядку, і головним чинником збереження нації стає українська мова, точніше, Слово як трансцендентна, понадлюдська реальність.

В умовах бездержавності, всіляких обмежень та й прямих заборон уживати українське слово було однією з постійних тем Франка-історика та Франка-публіциста, важливо було використовувати будь-які можливості, щоб заповнювати українським словом різні суспільні сфери, щоб «українському слову здобувати нові поля». Вдячною в цьому плані залишалася судова практика; адже кожна держава, навіть якщо вона лише декларувала демократичні свободи, мусила визнати право сторони розуміти мову, якою ведеться її справа.

Франко не оминав нагоди підкреслити дар живого слова у своїх знайомих, виокремити вищоособливі прикмети мовної особистості, відзначити мелодіку мови, манеру говоріння, лексичне багатство, естетичну довершеність, щиро любувався тими, хто говорив чистою, гарною українською мовою. Наприклад, надзвичайно приємне враження залишилося в нього від знайомства з Тадеєм Рильським, особливо від його живого слова: «В розмові він не запалювався, не піднімав голосу, говорив плавно й рівно, гарною українською мовою».

Мовний генотип Франка був такий сильний, що навіть у часи важкого фізичного й душевного виснаження живив його знесилене тіло, допомагав долати пригніченість, підтримував життєву енергію. Про це свідчать, зокрема, спогади архієпископа Української Автокефальної православної церкви Степана

Гаєвського. Зі знесиленим недугою письменником він бачився у середині травня 1915 р., тобто за рік до смерті. Як згадує, з першого погляду Франко робив «мізерне вражіння». Але «вражіння цілком мінялось, як цей змучений, знівечений недугою чоловік починав говорити. Незвичайно виразно-округлена дикція рівного і чулого голосу приковувала до себе увагу [...]. В балазці Франко оживився; голос набрав міці і звучав досить виразно; очі оживилися і просвічували природний розум утомленого життям поета [...] В розмові поет ні разу не потер лоба долонею, як це робить людина з слабюю пам'яттю, коли щось хоче пригадати. Розмова (а тривала вона години півтори. — О.С.) у нього точилася рівно, без зупинок і напруження. Часом помітно було навіть бажання надати їй легку іронію, але вуста вже не вміли складатися в усмішку: на них лежала печать страждання; те саме виявляли й очі».

Отже, проблема живого слова, українського усного публічного мовлення виразно виокремлюється в наукових зацікавленнях Франка. Домінує кілька важливих тем — живе слово як самохарактеристика особистості, важлива ознака індивідуальності; закони творення текстів для різних ситуацій; жанрові різновиди усного публічного мовлення тощо. Однак темою особливо великої ваги, надзвичайно актуальної в умовах бездержавності, стало завоювання живим словом українського простору. Франкові міркування з цього приводу, викладені в багатьох працях, заклали тверді підвалини соціо- та психолінгвістики, теорії комунікації, студії з яких лише сьогодні, через майже столітню перерву, розгортаються в Україні.

ВАЩИШЕН Богдан,
*студент I курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ І. ФРАНКА

Філософсько-соціологічні, суспільно-політичні концепції Франко трактував у студіях «*Nauka i jej stanowisko wobec klas pracojacych*» (1878), «*Мислі о еволюції в історії людськості*» (1881–1882), «*Найновіші напрямки в народознавстві*» (1895); студію «*Соціалізм і соціал-демократизм*» (1897) Франко присвятив критиці «науковому соціалізму», матеріалістичної концепції історії, «*Що таке поступ?*» (1903) — оглядові суспільно-культурного розвитку з критикою комуністичної концепції держави. 1904-го року Франко написав наукову працю, відому під назвою «*Поема про сотворення світу*».

На світогляд Франка вплинули позитивізм філософії Огюста Конта, Герберта Спенсера, еволюціонізм у природознавчих дослідах Чарльза Дарвіна, Ернста Геккеля, теорії французьких, німецьких, російських соціологів, літературні критики від Нікола Буало, Готгольда Лессінга до Тена, Леметра, Гійо, Брюнет'єра, Брандеса, та ін. Проте Іван Франко залишився собою, мав власний світогляд, увійшов у свідомість наступних поколінь, як невтомний будівничий людських душ українського народу.

Праці Франка з теорії й історії літератури, літературної критики, починаючи з докторської дисертації «*Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія*» (1895) та габілітаційної — «*Розбір «Наймички» Шевченка*» (1895) є цінним внеском в українське літературознавство. Найбільшою науковою працею Франка є 5-томове видання «*Апокрифів і легенд з українських рукописів*» (1896–1910) — монументальна збірка текстів рукописного матеріалу з наукового аналізу. До студій Франка з старої і середньої доби належать: «*Св. Климент у Корсуні*» (1902–1904), «*Карпато-руське письменство XVII–XVIII вв.*» (1900), причинки до історії української старовинної драми, зокрема вертепної «*До історії українського вертепа XVIII в.*», 1906. З нової літератури Франко присвятив увагу творчості І. Котляревського, М. Шашкевича, Т. Шевченка, Ю.-О. Федьковича, О. Кониського, Лесі Українки, С. Самійленка, В. Винниченка тощо. Низку розвідок Франко присвятив слов'янським літературам, особливо російській і польській, а також західно-європейській. Підсумком літературознавчих студій і монографій була стаття «*Южнорусская литература*» (1904) у словнику Брокгауза і Ефрона та загальний курс «*Нарис історії українсько-руської літератури до 1890-го року*» (1910). Теоретичні погляди про завдання літератури Франко сформулював у студіях «*3 секретів*

поетичної творчості» (1898), і «Теорія і розвій історії літератури» (1899), в яких підкреслював суспільний підклад літературного твору, однак за вихідну точку при його оцінці Франко вважає артистичний хист автора та літературно-естетичні цінності твору. При студії літературних пам'яток Франко користувався порівняльним, психологічним й історико-культурним методами.

На відтинку мовознавства Франко присвятив увагу питанню літературної мови: «Етимологія і фонетика в южноруській літературі», «Літературна мова і діалекти» (1907), «Причинки до української ономастики» (1906) та ін. Франко відстоював думку про єдину українську літературну мову, вироблену на наддніпрянських діалектах і збагачену західно-українськими говірками. За праці на відтинку філології Харківський університет 1906-го року нагородив Франка почесним докторатом, крім того, він був членом багатьох слов'янських наукових товариств. Пропозиція Олексія Шахматова і Федора Корша про обрання Франка членом Російської АН не була здійснена через заборону царського уряду.

У сфері фольклору й етнографії Франко зібрав багато джерельного матеріалу, написав низку студій і статей про одяг, харчування, народне мистецтво, вірування населення Галичини, які публікував у журналах «Світ», «Друг», «Житє і Слово», «Зоря», «Кіевская старина», «ЗНТШ» та ін. З 1898-го року Франко керував Етнографічною комісією НТШ (до 1913-го року) і разом з В. Гнатюком редагував «Етнографічний збірник». До найважливіших студій Франка на теми фольклору належать такі: «Дещо про Борислав» (1882), «Жіноча неволя в руських піснях народних» (1883), «Jak powstają pieśni ludowe?» (1887), «Вояцька пісня» (1888), «Наші коляди» (1889), «Із уст народу» (1894–1895), «Eine ethnologische Expedition in das Wojkenland» (1905), «Огляд праць над етнографією Галичини в ХІХ ст.» (1928). Важливою фольклорною працею є «Студії над українськими народними піснями» (три томи у «ЗНТШ»; окреме видання 1913-го року), у яких Франко застосував історично-порівняльний метод.

Економічні праці Франка, трактовані в історичному плані, присвячені станові робітництва: «Промислові робітники в східній Галичині й їх плата 1870 р.» (1881), «Про працю» (1881), а також селянства в Галичині: «Земельна власність у Галичині» (1887 і 1914), «Еміграція галицьких селян» (1892), «Селянський рух у Галичині» (1895), «Гримайлівський ключ в 1800 р.» (1900), «Селянський страйк в Східній Галичині» (1902), «Громадські шпихлірі і шпихлірський фонд у Галичині 1784–1840 рр.» (1907).

Політичні погляди Франка зазнавали еволюції впродовж його життя – від захоплення революційним марксизмом до його критичного переосмислення. Так, визначаючи всесвітньо-історичну роль Великої французької революції, Франко різко засуджував якобінський терор, який означав, на його думку, не тільки відхід від принципів Декларації прав людини і громадянина 1789 р., а й вступ революції у стадію самозаперечення.

Тісно пов'язані з соціологічними, суспільно-політичними і економічними історичні розвідки Франка, близько 100 друкованих праць, більшість з них присвячені селянському рухові і революції 1848-го року в Галичині та польсько-українським взаєминам. До першої групи належать: «Польське повстання в Галичині 1846 р.» (1884), «Панщина та її скасування в 1848 р. в Галичині» (1898 і 1913), «Лук'ян Кобилиця. Епізод з історії Гуцульщини в першій половині ХІХ ст.», «Причинки до історії 1848 р.». До другої — «Дещо про стосунки польсько-руські» (1895), «Поляки й русини» (1897, німецькою і українською мовами), «Нові причинки до історії польського суспільности на Україні в ХІХ ст.» (1902), «Русько-польська згода і українсько-польське братання» (1906). Інститут історичної праці Франка: причинки до історії Церкви (2 розвідки про єпископа Йосифа Шумлянського, 1891 і 1898 рр.), «Хмельницина 1648–1649 рр. У сучасних віршах» (1898), «Тен як історик французької революції» (1908), «Стара Русь» (1906), «Причинки до історії України-Руси» (1912), статті з старої історії України та багато ін.

Франко відомий своїм інтересом до індійської культури, він вивчав літературу, філософські твори, тексти Вед на санскриті. Сам він говорив: «Жаль, що я не орієнталіст». Першу свою працю зі сфери психології Іван Франко опублікував 1881-го року, через 2 роки після того, як Вільгельм Вундт 1879-го року відкрив у Лейпцигу психологічну лабораторію. Стаття називалася «Чутливість на барви, її розвиток і значення в органічній природі: Реферат на працю американського природознавця Аллена Гранта».

Надалі в багатьох своїх публіцистичних і наукових працях Іван Франко користувався відомими на той час психологічними методами. Найкраще це виявляється в статті «3 секретів поетичної творчості» (1898) (II розділ має назву — «Психологічні основи»), психологічних аналізах діяльності

тогочасних суспільних діячів та психологічному аналізі персонажів із творчості відомих тоді класиків літератури.

БОЛЮХ Андрій,
*студент I курсу
Інституту лісового і
садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ІВАН ФРАНКО – ПОБОРНИК ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Іванові Франкові належить найпочесніше право представляти Україну в «галереї найвищих інтелектуальних досягнень» народів світу. Віддаючи престол національного генія України «поету з ласки Божої» Тарасові Шевченку, він, без сумніву, не був ніким з українських вчених і митців перевершений у своїй титанічній працездатності, у різнобічності таланту та розмаїтті обдарувань, у ролі, яку зіграв у становленні української нації.

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 року в с. Нагуєвичах Дрогобицького повіту в родині коваля. Здобув чудову освіту, мав ґрунтовні знання з філософії, психології, володів багатьма іноземними мовами.

У 1887 року виходить перша збірка його поезій «З вершин і низин» – найвидатніше явище в українській поезії після «Кобзаря» Тараса Шевченка. Відомі збірки «Зів'яле листя» (1896), «Мій Ізмарагд» (1898), де переважають мотиви філософської та інтимної лірики, «Із днів журби» (1900). Він є автором поем «Панські жарти», «Смерть Каїна», «Похорон», «Іван Вишенський», філософської поеми «Мойсей» (1905). У 80-х роках побачили світ найкращі повісті Івана Франка «Борислав сміється» (1882) та «Захар Беркут» (1883), «Для домашнього вогнища», «Перехресні стежки» та ін. Написав драматичні твори «Сон князя Святослава», «Кам'яна душа». Здобула популярність п'єса «Украдене щастя» (1893). Лише частина спадщини великого українського письменника опублікована у 50-ти томах «Зібрання творів». Організатор видань «Громадський друг», «Дзвін», «Молот». Автор праць з історії та теорії літератури, перекладач творів з російської, польської, чеської, сербської, хорватської, німецької, англійської, французької, старогрецької, римської, арабської, асиро-вавилонської та інших мов. Твори І. Франка перекладено багатьма мовами світу.

Основою світогляду І. Франка є філософський матеріалізм. У збірці «Зів'яле листя», говорячи про матеріалістичне розуміння дійсності, І. Франко відзначає, що в основі всього існуючого лежить не ідея, дух, а матерія, яка вічна і не має ні початку, ні кінця. Її найважливішою властивістю є рух, зміна, плинність. «В дійсності, в природі, – писав Франко, – все підлягає безперервній зміні, руху і обміну матерії». Природа, на його думку, пізнавання, вона є своєрідною книгою, яку людина повинна читати, щоб бути щасливою, бо знання законів розвитку полегшить її життя.

І. Франко критикував москвофілів, які орієнтувалися на Росію, вважав небезпечним поширення «язичія». Критикував Каменяря і народовців за гострі суперечності серед їхніх діячів, що назагал шкодить українській справі. Іванові Франку належить ініціатива ширшого вживання в Галичині назви «українці» замість «русин, так традиційно називали себе корінні галичани. В «Одвертому листі до галицької української молодіжі» Франко писав: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими, а українцями без соціальних кордонів...».

Письменник намагається дослідити феномен мови і визначити значущість української мови. Завдяки журналістській майстерності йому вдається розробити своєрідний план подолання україномовної занедбаності та відродження культурно-мовного процесу через пробудження зацікавленості до всього національного як інтелігенції, науковців, так і простого народу.

**ДОВГОПОЛ Марина,
ГОЛОШВА Олександра,**
*студентки I курсу
Інституту лісового і
садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ІВАН ФРАНКО І ГРЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА

Іванові Франкові належить найпочесніше право представляти Україну в «галереї найвищих інтелектуальних досягнень» народів світу. Він увійшов в історію світової літератури не тільки як видатний письменник, поет, драматург, а й як учений-публіцист, літературний критик і перекладач.

Ще зовсім юним Франко переклав українською дві драми Софокла, кілька частин з пісні про Нібелунгів. Пізніше працював над творами Байрона, Гете, Гюго, Сервантеса, Вальтера Скотта, Дюма, Майєра, Шеллі, Міцкевича, Тургенєва, Льва Толстого. Гомер, Гесіод, збірка «Старе золото», гомерівські гімни, переклад трагедії Софокла «Цар Едіп», Сапфо і Алкей, Піндар і Менандр, римські поети Горацій і Вергілій — цим далеко не вичерпується список античних перекладів Франка. Переклади з Сапфо (давньогрецька поетеса, представниця монодичної пісенної лірики) і Алкея (давньогрецький ліричний поет) вийшли окремою книжкою.

Багато уваги приділив Іван Франко перекладам з безсмертних гомерівських поем «Іліади» та «Одіссеї», особливо місцям, побуту, звичаям, ставленням до життя та праці героїв поем як представників певного етносу і культури. Так, славетне описання щита Ахілла, зробленого чудовим майстром Гефестом, Франко для порівняння перекладає з Гесіода і Гомера.

Переклади Івана Франка з грецької здебільшого точно передають як зміст, так і поетичні особливості оригіналу, мають ґрунтовні коментарі.

Перекладацьку діяльність Франко не припиняв усе своє життя. Образи й теми давньогрецьких міфів, творча спадщина античних авторів надихала митця до написання власних творів.

Франко-дослідник охоплює увагою кожний шедевр, залишений у спадщину старовинними та новітніми народами, його цікавлять староіндійські гімни, староарабська лірика, вавилонські пісні, грецький драматург Софокл і комедієписець Менандер, грецькі поети Піндар і Сапфо, середньовічна епопея Данте «Божественна комедія» тощо.

Іван Франко перекладав з чотирнадцяти мов, включаючи грецьку. Переклади, зроблені в останні місяці життя великим українським письменником, були об'єднанні у рукописну збірку перекладів з античних поетів під назвою «Старе золото».

Іван Франко вважав, що антична поезія є скарбницею світової культури і намагався збагатити нею українську культуру.

**ГАЛЬЦОВ Нікіта,
КОСІНЕНКО Володимир,**
*студенти I курсу Інституту лісового
і садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ВІДБИТТЯ ГАЛИЦЬКИХ ЗВИЧАЇВ У ПОВЕДІНЦІ ІВАНА ФРАНКА

Про Івана Франко ми переважно говоримо як про видатного українського письменника, поета, перекладача, філософа й економіста. До речі, на початку своєї публічної діяльності він був відомий саме

як економіст, що досліджував проблеми, зв'язані зі скасуванням панщини і впровадженням капіталістичних відносин у селі. Зокрема, не тільки теоретично, але і на практиці намагався роз'яснити вчення Маркса-Енгельса про створення додаткової вартості, показуючи це на прикладі видобутку солі в Нагуєвичях. Але окрім цього Іван Франко був завзятим політиком і творцем першої в Галичині партії європейського зразка, розробляв її програмні документи і досліджував процеси, що проходили в краї.

Чимало ідей Франко надзвичайно актуальні сьогодні. Проблеми виникнення держави займають значне місце в творчості і життя Івана Франка. Питання державотворення та національної ідеї не є новими, однак підходи Івана Франка до цих питань заслуговують на окрему увагу.

Загалом, у Галичині 20–30-х років ХХ ст., крім культу І. Франка як національного генія, викристалізувалося декілька інших рецепцій його особи й творчості. Прихильники «лівих» ідей акцентували на образі Франка-пропагандиста робітничого чи взагалі революційного руху, борця з соціальною несправедливістю і відповідно подавали його твори публіці: «Виступила група робітників з колективною декламацією «Каменярів». Це чи не перший такий виступ у нас. Декламацією публіка була одушевлена», – відзначав очевидець святкового концерту, проведеного в Городецькому передмісті до десятої річниці Франкової смерті. Прихильники націоналістичного крила, навпаки, наголошували на етнічному спрямуванні творчості І. Франка: «Перечитав І. Франка «Мій Ізмарагд» і «З вершин і низин». Перечитав і багато вивчив напам'ять. Коли ж отримав «Мойсея», читав його кілька разів, пригортав його до серця, казав: «Не во гнів най буде Господеві, але цей «Мойсей» для мене свята книжка», – так описував читання майбутнього бійця ОУН та УПА Михайло Ломацький Натомість ті, хто вагався між «лівим» і ліберальним світоглядом, підкреслювали велич І. Франка, у той же час закликаючи не робити цю постать монументом якоїсь ідеологічної течії, а звернути увагу на естетичні виміри творчості Франка.

Письменник першим заснував у цих краях партію європейського зразка. Називалася вона «радикальна партія». Мала свій електорат, програму, і найважливіше (чого потім не мали інші партії) — у неї був механізм дій. Геніальність Франко полягала в тому, що, знаючи тодішню конституцію Австро-Угорщини, він знаходив у ній такі ходи, сентенції, що дозволяли висувати визначені питання і проблеми українського характеру. Зокрема, це було питання самостійності України. Партія мала програму-мінімум і програму-максимум. Мінімум – створення Галицької автономної області, максимум – соборної України, яка б об'єднала всіх українців. Українці західного регіону були рішуче переконані, що є окремим народом і не мають нічого загального з українцями Великої України так само, як і з поляками. Називали себе «русинами», і Франко першим у 1893 році почав замість терміна «росіянин», «російська» уживати слово «українська», «український».

Іван Франко здійснив великий вплив на становлення і розвиток краєзнавчої науки в Галичині, заклавши її ідейно-теоретичні підвалини. Критично і в цілому вірно оцінюючи низку пріоритетних тоді народознавчих концепцій, Каменяр був прихильником історико-порівняльного методу дослідження. На сьогодні відомо, що письменник написав 50 праць з фольклору й опублікував близько 100 народознавчих досліджень і повідомлень. Крім того, відомо, що лише в галузі пісенної народної творчості загальний обсяг записів І. Франка становить близько 400 пісень і понад 1300 коломийок.

ПІДДУБНЯК Катерина,
*студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Молодіжний сленг є засобом спілкування значної частини суспільства. Носіями сленгу здебільшого є люди 12–30 років. Він охоплює практично всі сфери життєдіяльності, описує практично усі ситуації – життєві, професійні тощо, оскільки сленгове слово народжується як результат емоційного ставлення мовця до предмета розмови.

Сленг – це постійна словотворчість, в основі якого лежить принцип мовної гри. Часто саме комічний, ігровий ефект є головним у сленговому тексті. Молодій людині важливо не тільки «що сказати», але й «як сказати», щоб бути цікавим співрозмовником. Сленг – це живий організм, що знаходиться в процесі постійної зміни та оновлення. Він невпинно запозичує мовні одиниці з жаргонів та інших мовних підсистем, а також стає джерелом для появи лексем розмовного вжитку. Щодо вживання жаргонізмів молоддю, то простежується тенденція використання фамільярної лексики відносно соціально значущих явищ, традиційно шанованих у суспільстві: батьки (*предки, черепа*); померлі і сам факт смерті (*жмурик, свіжачок, крякнути, ласті склеїти* тощо); стосунки між чоловіком і жінкою (*клеїти, знімати* – знайомитися, *окільцювати* – одружитися, вийти заміж) і т. д. Явища, які є значущими з погляду соціальних норм, часто трактуються молоддю як морально-етичні цінності «батьків», і саме тому сприймаються скептично.

Молодіжний сленг – окремих пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, інтелектуального розвитку суспільства. На сьогодні він контрольований масовою культурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді. Проблема полягає в тому, щоб встановити межу між сленгом і просторіччям. Надмірне вживання ненормативної лексики загрожує спрощенню національної мови. Чужий словесний потік, який заповнив побутове мовлення, надовго залишає свій слід у людських душах, проникає у підсвідомість, викликає зміни ментальності, творить нову реальність.

У соціально-педагогічній роботі особливо важливою є культура мовлення, оскільки на перший план виносять психоемоційні інгредієнти, а людське спілкування виступає як основа професійної діяльності. Для соціального педагога підживлення бачиться насамперед у постійному самовдосконаленні як фахівця, у переосмисленні наявних знань, розширенні та поглибленні соціально-педагогічного досвіду, нарощуванні арсеналу актуальних методів і методик. Навіть володіючи всіма якостями мовлення на високому рівні, соціальний педагог повинен володіти певною узагальненою нормою комунікативного процесу – мовленнєвим етикетом. Поняття мовленнєвого етикету – синонім культури спілкування. Щодо роботи соціального працівника, ми розуміємо це як норму культури ділового спілкування.

Мовленнєвий діловий етикет передбачає лояльне, з повагою ставлення до співбесідника, використання загальнокультурних норм спілкування, міркування, форм їх вираження. Будь-який комунікативний процес і в будь-яких умовах передбачає наявність деяких обов'язкових елементів мовленнєвого етикету. Зокрема, це стосується привітання, звертання, запрошення, знайомства, компліменту, вітання тощо. Кожен з цих елементів має своє місце в комунікативному процесі і свої особливості та мовленнєве вираження.

Вивчення молодіжного залишається нагальною лінгвістичною проблемою. Однак перспективи нашого дослідження ми насамперед пов'язуємо з пошуком шляхів формування свідомого ставлення молоді до рідної мови, а також стимулів для свідомого ставлення до неї, дотримання мовленнєвої дисципліни.

ТАРАСЕНКО Надія, РАБОДЗЕЙ Марія,
*студентки І курсу Інституту лісового і
садово-паркового господарства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ІВАН ФРАНКО – ПОЛІГЛОТ

Івана Франка називають Каменярем, що прокладав рідному народові дорогу в краще майбутнє. Письменника називають Титаном праці, що високо підняв українське слово. У його особі щасливо з'єдналися глибокий вчений-гуманітарій, активний суспільний діяч та великий поет. Він жив і працював в ім'я народу й для народу. Творча спадщина цього Велетня Духа й справді вражає — чотири тисячі робіт! І це в умовах постійних життєвих безладь, бідності й потреби, в умовах активної суспільної діяльності й переслідувань упередженої влади.

Іван Франко вільно писав на трьох мовах і перекладав українською мовою твори близько 200 авторів із 14 мов та 37 національних літератур. Серед перекладів Івана Франка особливе місце належить перекладам з античних літератур. Він вважав, що класична поезія є скарбницею світової культури, і намагався збагатити нею українську культуру. Гомер і Гесіод, гомерівські гімни, «Іліада», «Одіссея», переклад трагедії Софокла «Цар Едіп», «Саффо і Алкей», «Піндар і Менандр», збірка «Старе золото», твори римських поетів Горація і Вергілія — цим далеко не вичерпується список його античних перекладів.

І. Франко вважається засновником шекспірознавства в Україні. У 1879 році він розпочав перекладати творів В. Шекспіра і потім періодично звертався до нього упродовж усього життя. Він повністю переклав трагічну комедію В. Шекспіра «Венеціанський купець», а також уривки з драм «Король Лір» і «Буря».

Чималий внесок Франко зробив у сходознавстві як поет-перекладач: у 1912-1913 роках переклав більше, ніж сто віршованих уривків для другого українського видання збірки арабських казок «Тисяча і одна ніч»; публікуючи частину перекладів у журналі «Надія», в 1912 році написав і невеличкий вступ, де показав себе добрим знавцем арабських мов. Він переклав уривки з «Махабхарати» і кілька індійських казок з Панчатантри.

Особливо цікавили Івана Яковича епоси різних часів і народів, починаючи зі «Слова о полку Ігоревім», середньовічного епосу «Пісня про Нібелунгів», старогрецького і завершуючи індійським і старовавилонськими епосами. Франко є автором не тільки численних перекладів, а й поеми на старовинні індійські мотиви. У 1909 році в «Універсальній бібліотеці» вийшла індійська легенда «Цар і аскет» з передмовою письменника «Короткий нарис староіндійського (санскритського) письменства».

Як бачимо, І. Франко насправді був видатним письменником, глибоким ліриком, видатним драматургом, вправним перекладачем та різнобічно обдарованим митцем, який підніс українську літературу на вищий щабель і забезпечив їй заслужену славу.

ДУРИЦЬКИЙ Олександр,
*студент 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

СУПЕРЕЧКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДИСКУТИВНО-ПОЛЕМІЧНОЇ МОВИ

Дискутивно-полемічна мова як вид красномовства дуже давня. Її активно використовували ще у публічному спілкуванні Давньої Греції, де кар'єра громадянина залежала від уміння виступати з промовами перед народом, заручатися підтримкою слухачів. Промовець мусив мати у своєму розпорядженні необхідний мінімум знань про політичні і суспільні явища, а також уміти захищати і спростовувати будь-які положення на правдоподібних засадах. Для цього софістами була розроблена техніка суперечки, яка у Давній Греції отримала назву «еристичне мистецтво». Призначенням еристики було переконувати інших у правильності висловлюваних поглядів і, відповідно, схилити їх до тієї поведінки, яка видавалася потрібною і доцільною. Принцип еристики полягав у тому, щоб не дозволити суперникові розвинути думку, а за будь-яких обставин залишити за собою остаточне судження. У зв'язку з цим почали застосовуватися некоректні прийоми досягнення перемоги в суперечці, більшість яких використовується і тепер.

Суперечка за своєю суттю, з погляду окремих науковців, є своєрідним обговоренням якогось питання, словесним змаганням кількох учасників з активним обстоюванням власних позицій. *Суперечка* – зіткнення різних поглядів чи позицій щодо певної проблеми, в процесі якого кожен учасник наводить аргументи на підтримку своїх переконань і критикує несумісні з ними твердження протилежної сторони. Характерними ознаками суперечки є: наявність тез, які висувають обидві сторони; аргументованість тези і антитези; критика позиції протилежної сторони. Передумовами виникнення

суперечки є необхідність розв'язання певної проблеми за умови існування хоча б одного варіанта рішення. Суперечка виникає, коли рішення проблеми має своїх прихильників і супротивників. У суперечці пропонент висловлює думку (тезу), опонент знаходить у ній розбіжності, вказує на них і висуває свою антитезу. При цьому формулювання мають бути простими і стисло висловленими. У процесі висунування аргументів слід стежити за тим, щоб теза і докази були логічно пов'язані. Доказ – це логічно необхідний умовивід чи ланцюг таких умовиводів, які ведуть до істинних посилок положення, яке доводиться.

Отже, ознайомлення з технікою суперечки уможливило правильний розподіл ролей учасників суперечки.

МАЦЬОХА Тетяна,
*студентка I курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Личук М. І.,
канд. філол. наук, доцент*

ВОЛОДІННЯ МИСТЕЦТВОМ ЖИВОГО СЛОВА

З часів зародження цивілізації мова фактично стала одним із основних інструментів взаємодії між людьми. Завдяки їй думки, сподівання, ідеї однієї людини знаходили своє відображення в інших, від однієї людини суспільству в цілому і навпаки. Це виняткове значення мови доцільне і донині в наші дні.

В усі часи завжди були затребувані люди, які вмівло красиво говорили, зрозуміло і прозоро викладали свої думки. Не випадково вважається, що людина, яка вміє гарно говорити, володіє ораторським мистецтвом і тому ще в стародавні часи з'явилися школи, які навчали цієї майстерності.

Звичайно, зразком володіння мистецтвом живого слова для нас залишаються грецькі мислителі, такі як Сократ, Платон, Аристотель. «Проте вони стали еталоном вираження думки в слові саме завдяки тому, що роль «визволителів» тоді відіграли раби, які звільняли вільним людям час для високого: для мистецтва, ораторства, філософії, астрономії. Завдяки тому, що раби брали на себе роль вічного слугача – від народження до кінця своїх днів – античні мислителі донині вражають нас глибиною своїх думок, а твори мистецтва тих часів викликають непідробну чарівність».

Сучасна людина обмежена рамками свого вільного часу, проте діяльнісна направленість людини все одно має знаходити своє відображення в умінні сформулювати свою думку, позицію, ідею. Наше суспільство все менше направлене на спілкування з іншими людьми, віртуальний світ захоплює людей, вузька спеціалізація обмежує їх кругозір, рутинність роботи формує односторонність їхніх потреб.

Психологи провели дослідження на тему: «Чого люди бояться найбільше?», і прийшли до несподіваного відкриття. Дослідження, проведене серед людей на тему їхніх страхів, призвело до непередбачених результатів. Людям, які брали участь в дослідженні, було запропоновано список з вказівкою чинників, що викликають страх. Починаючи від страху смерті і до боязні мишей, від страху висоти і до боязні павуків, від страху висоти до побоювання закритого приміщення.

Як і очікувалося, 1-е місце зайняв страх перед смертю, і це природно. Проте друге місце серед страхів, як би це не було дивно і несподівано, зайняв страх перед аудиторією, страх виступу перед групою людей. Чому ж так?

Як казав видатний філософ ХХ століття Ільєнков Е.В. : «Педантичний розум, змолоду привчений до дій за штампом, за готовим рецептом «типового рішення» (тобто за схемою, виготовленою для нього іншими людьми), в мистецтві живого слова відразу ж розгублюється, починає метушитися, знову і знову зсковзуючи на протоптані і затоптані рутинні шляхи рішення. А оскільки це знову призводить до тієї ж суперечності: завдання залишається невіршеним... Педант-догматик тому і не любить вільного вираження думки».

І якщо ми, соціальні педагоги, хочемо виховати справжніх особистостей, які будуть вміти вільно виражати свої думки, вражати силою свого слова, не боятися протиріч, то перш за все ми маємо

виховувати діяльнісну людину, а не штампованого «індивідуума». Адже справжня особистість народжується саме там, де починає перетворювати дійсність, складати з нею єдине ціле саме шляхом протидії їй.

КИСНКО Віталій,
*студент 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КОСТРИЦЯ Н. М.,
д-р пед. наук, професор*

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Мовленнєва діяльність соціального педагога – це справжнє мистецтво. Але мистецтво не народжується з людиною, його навчаються. Професійна діяльність вимагає від соціального педагога не тільки професійної майстерності, а й широкої загальної освіти, оскільки вона пов'язана з інтенсивним усним і писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах діяльності.

Науково доведено, що існує прямий зв'язок між мовленнєвою компетенцією та стилем керівництва, який соціальні психологи та педагоги визначають як прояви в службовій поведінці керівника особливих якостей, зумовлених його типом нервової системи, рівнем оволодіння рідною мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування.

Державний службовець під час виконання своїх безпосередніх обов'язків виступає в різних комунікативних ролях: веде ділове листування, складає законопроекти, проекти постанов, договори й угоди, спілкується з іншими державними службовцями та громадянами різного рівня культури. Недотримання та порушення державним службовцем мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його подальшій кар'єрі.

Оскільки мова і мовлення обслуговують усі види діяльності соціального педагога, ми розрізняємо мовну і мовленнєву компетенції.

Мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоепії, семантиці, стилістиці та адекватне їхнє застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови. Мовна компетенція – це інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування. Цей вид компетенції властивий високоосвіченій, культурній людині, сформованій мовній особистості.

Мовленнєва компетенція – це вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях: висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо, використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

Лексична компетенція – наявність певного запасу слів у межах професійного розвитку, здатність до адекватного використання лексем, доречне вживання образних виразів, приказок, прислів'їв, фразеологічних зворотів тощо.

На жаль, в усному і писемному спілкуванні соціального педагога спостерігається тенденція до надмірного й недоречного вживання іншомовних слів через недостатнє знання лексичного багатства рідної мови. Наприклад, замість зв'язки з громадськістю вживається *паблік рїлейшенз*; управління підмінюється запозиченим з англійської мови словом *менеджмент*; перший компонент сталого сполучення слів *запобіжні заходи* замінюється словом *превентивні*. Критерієм відбору для вживання нових слів іншомовного походження має бути семантична і стилістична необхідність їх застосування. Так, наприклад, у фінансових документах, міжнародних угодах не варто уникати запозичених з інших мов слів *банк, кредит, телефон, телеграма, бюджет* тощо, які увійшли до словника міжнаціонального

спілкування, не мають українських відповідників та їхнє використання зумовлено загальною тенденцією до застосування інтернаціональних лексичних одиниць.

Фонетична компетенція передбачає правильну вимову всіх звуків мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів, добре розвинений фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонем; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічний наголос тощо).

Граматична компетенція – це неусвідомлене вживання граматичних форм рідної та іноземної мови згідно із законами і нормами граматики (рід, число, відмінок тощо), чуття граматичної форми, наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних форм. Граматичні помилки у мовленні соціальних педагогів пов'язані з ненормативним утворенням частин мови і їхніх форм у процесі змінювання, наприклад, утворення прикметників *мілицейський* замість правильного *мілиційний* під впливом російського прикметника *милицейский*) і з невластивим для офіційно-ділового стилю використанням граматичних форм частин мови за наявності в мові паралельних варіантів висловлювання, що спричинює змістовну неточність, порушує логіку викладеного матеріалу. Наприклад, поєднання обох форм ступенів порівняння прикметників *більш точніше, найбільш видатніший*; уживання форми давального відмінка однини іменників чоловічого роду із закінченнями *-у(-ю)*, якщо іменники є назвами істот, осіб за фахом або за родом діяльності (*повідомити начальнику* замість *повідомити начальникові*); форми місцевого відмінка прикметників твердої групи чоловічого роду із закінченням *-ім (високім)* тощо.

Культура мовлення – це поєднання мислення і мови, точність вираження думок, почуттів, ясність, зрозумілість смислових зв'язків і відношень одиниць мови в мовленні зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності. Культурі ділового мовлення потрібно вчитися на всіх етапах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

СУХИЙ Олег, студент I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОСТРИЦЯ Н. М.**,
д-р пед. наук, професор

РОЛЬ І. ФРАНКА ЯК ПЕРЕКЛАДАЧА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Іван Франко – особистість з шаленою працездатністю, талановита індивідуальність, яка думала про свою землю і український народ, справжній громадянин, який віддав усі свої сили на те, щоб життя українців стало кращим і повноціннішим. Його твори перекладено багатьма мовами світу. Але в історію він увійшов не тільки як автор, а й прекрасний перекладач, якому «...не має в нашому письменстві рівних ані за потужністю і широтою охоплення явищ світової літератури, ані за глибиною мистецької ерудиції, ані за напругою творчої волі, спрямованої на граничне розширення духовних обріїв світової культури», - справедливо писав М. Москаленко [1, с. 181]. Для чого він перекладав твори і чому так багато? – спробуємо дослідити.

Не кожна сьогодні людина володіє іноземною мовою, та що там іноземною – ми й свої, рідної досконало не знаємо. А ось такому генію як Франку не важко було вивчити 14 мов. Ще у ранній юності в нього зародилися бажання насолоджуватися художнім словом в оригіналі, що було найбільшою спокусою вивчати іноземні мови і згодом переросло в прагнення, жадання перекладати, виховувати читача як особистість.

В англomовній статті «Іван Франко – перекладач німецької літератури» професор Л. Рудницький ставить запитання: «Чому І. Франко перекладав надзвичайно багато?». Відповідь очевидна. І. Франко як знавець багатьох іноземних мов, був обізнаний із шедеврами світової літератури і перекладав їх з художньо-естетичних мотивів, щоб поділитися цими скарбами зі своїм народом. По-друге, був ще і соціально-дидактичний чинник: поет усвідомлював, наскільки обмежений був світогляд його земляків, і намагався розвинути їхній інтелект через переклади [3]. Повністю погоджуючись із професором Л.

Рудницьким, вважаю доречним розвинути його твердження далі й обґрунтувати погляди І. Франка на переклад як на націєтворчий чинник.

Всі ми знаємо з курсу історії, що «нація», «державотворчий процес» заборонялися Російською Імперією, але вже у зрілій порі своєї творчості І. Франко був українським самостійником та державником, сповненим непохитної віри в живучість нашого слова, у необхідність розвивати фундаментальну українознавчу науку для закладення основ української політичної нації, майбутньої повносилої та повноцінної української держави. Пізніше він стверджував, що, у зв'язку з передбачуваним падінням абсолютизму в Росії, для нашої нації настає велика доба, і, очевидно, до неї треба бути готовим. При цьому архіважливою є роль національного проводу: «Перед українською інтелігенцією відкривається тепер, при свобідніших формах життя в Росії, величезна дійова задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та притім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшому темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися. ...Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіціальних кордонів...» [2: т. 45: 404-405].

Ось так І. Франко бачив себе корисним для українського народу в ролі перекладача. І сьогодні ми можемо без сумніву гордитися ним та насолоджуватися його шедеврами: античної літератури, німецької, англійської, польської, чеської та багатьох інших культур світу, які були не тільки перекладені а й досліджені великим Творцем слова. Він говорив: «Я бачив відмалку, що нашому селянинові ніщо не приходить без важкої праці; пізніше я пізнав, що й нам усім яко нації ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання; і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його життям» [2: т. 31: 309].

Отже, Іван Франко, перекладаючи, знайомив українців з шедеврами світової літератури, а себе показав дослідником національних літературних надбань народів світу. І що найважливіше: він не тільки цим збагатив українську мову, а й довів, що вона може існувати як самостійна та цілком гідна для того, щоб передати усі тонкощі твору-оригіналу.

Використана література

1. Москаленко М. Нариси з історії українського перекладу // Всесвіт. – 2006. – № 5–6.
2. Франко І. Збір. творів: У 50 т. – К., 1976–1986.
3. Rudnytzky L. Ivan Franko – a translator of German literature // The Annals of the Ukrainian Academy. – 1984. – Vol. 6.

ПОЛЬОВА Вікторія,

*студентка I курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КОСТРИЦЯ Н. М.,
д-р пед. наук, професор*

ОРАТОРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І. ФРАНКА

Іван Франко – великий правдодумець, майстер живого слова. Це постать першої величини серед своїх сучасників. Криниця Франкової мудрості невичерпна, і можна виділити певні пласти його ораторської майстерності, що є окремою сторінкою в історії красномовства України.

На першому місці – поетика й риторика. І. Франко, блискучий знавець рідної мови, виробив стратегію розбудови й збагачення лексики української мови. Він вбачає в рідній мові невичерпне джерело морального, психологічного і духовного людського існування.

Другий пласт ораторської майстерності наповнюють промови Івана Франка. Історія наукової і навчальної риторики засвідчує, що основними методами досягнення ораторської майстерності є вміння

майстерно виголосити промову, дотримуючись окремих елементів і структури та її композиції. Зразком ораторської майстерності може бути поданий нижче аналіз промови І. Франка “Шевченко – ляхам”, виголошеної на вечорі у сорок треті роковини смерті Тараса Шевченка, у Львові дня 15 березня 1904 року.

Основний зміст промови починається з запрошення І. Франка до аналізу поезії Т. Шевченка «Ляхам» у контексті «вічно пекучого питання українсько-польських відносин»: “Отим-то я й не жахаюся просити у вас кілька хвиль терпеливості та духовного співробітництва, щоб ми разом придивилися невеличкій поезійці Шевченка «Ляхам». У результаті такого представлення предмета промови постає теза: «Сей вірш був, очевидно, відгуком приятельських розмов нашого поета з польськими патріотами, засланими в Оренбург». І. Франко виокремлює початок – позитив, контраст, указує на звернення до ляхів та робить висновок: «Уявляючи собі контекст цього вірша, ми мусимо міркувати так: під впливом свіжих розмов з поляками або якогось свіжого добродійства з їхнього боку Шевченко доходить до думки, що все-таки ті ляхи – добрі люди і жити з ними на волі – було б дуже гарно».

Завершальна частина промови містить висновок, до якого прийшов І. Франко і якого не оминув у свій час Т. Шевченко: «І коли люди нетерпеливі або нетямущі або злої волі з там того берега з докором або з притаманною хитрістю гукають нам «Брат! Брат!» – не забуваймо відповісти їм нашою приповідкою «Брат братом, а бринза за гроші» .

Судові промови Івана Франка характеризуються чітким формулюванням мети, переконливою аргументацією, знанням справи і ситуації, умінням знаходити аналогічні приклади, шукати найменші зачіпки, передбачати розвиток подій, красномовством зворушливо впливати на судову владу .

Серед ювілейних промов І. Франка можна виокремити промову «Ювілей Івана Левицького (Нечуя)». У похвалі іменинникові І. Франко перелічив його чесноти, добродієсні риси, зокрема : «Він був українцем і українським, виключно українським письменником тоді, коли многі його ровесники твердо вірили, що свобода і соціалізм знищать швидко всі національні різниці».

У своїй ораторській майстерності Іван Франко використовував такі основні вимоги до промовця: сповідування певного риторичного ідеалу, тих принципів, які визначають обраний ідеал, реалізація ідеалу в риторичній практиці через дотримання певних рис; перевага гармонійної триєдності: а) ідея, думка, задум, істинність; б) моральна спрямованість на добро, етичність, благо, справедливість, гуманність; в) краса як гармонія змісту і форми, доцільність і мовна завершеність .

ЯЦЕНКО Мирослава,
*студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КОСТРИЦЯ Н. М.,
д-р пед. наук, професор*

ПИТАННЯ ОСВІТИ Й НАУКИ В ПРОМОВАХ І. ФРАНКА

Помітний вплив на піднесення культурно-освітнього рівня українців, їхньої національної свідомості через виховання й освіту справив один із визначних громадських діячів – Іван Франко.

Народ, що не шанує своїх великих людей, не вартий зватися освіченим народом. Він вважав себе дилетантом у науці, популяризатором, а не справжнім ученим, а тим часом заклав підвалини багатьох галузей української гуманітаристики, залишивши нащадкам фундаментальні праці неперебутньої вартості.

І. Франко – вчений, автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, фольклористики, етнології, мовознавства, перекладознавства, мистецтвознавства, релігієзнавства, історії, економіки, соціології, філософії, природознавства. Він був самоуком, і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим.

Критикуючи зміст і методи навчання в сучасних йому школах, Іван Франко зазначав: «Наше виховання та образования чи ж не є се млинок, в котрий кладуть здорових дітей, а виймають

покалічених». Він засуджував схоластичні методи навчання, зневажливе ставлення до особистості дитини, знуцання над дітьми бідняків, нецтво вчителів. Водночас вчений добре розумів, що система навчання й виховання може бути докорінно змінена лише після скасування експлуататорського ладу.

Як письменник і громадський діяч І. Франко переймався проблемою вивчення української мови в школі. Брав участь у створенні підручників. У 1892 р. написав статтю, де критикував тодішні підручники за їхню церковну спрямованість, зокрема буквар, що фактично нагадував підручник з релігії. У шкільних читанках зовсім не згадувалося ім'я Тараса Шевченка. Навіть його вірші, які потрапили туди, не були підписані. Не було там ні казок, ні народних загадок чи приказок.

Був особливо уважним до виховання власних дітей. Педагогічні ідеї Івана Яковича висвітлюються не лише в статтях, де він аналізує вади та переваги нашого виховання та освіти, а й у художніх творах, у яких Франко відобразив як дисгармонійне виховання («Отець-гуморист», «Гірчичне зерно»), так і виховання дитини, що в майбутньому зможе посісти духовне місце в суспільстві («Борис Граб»).

І. Франко розкрив принципи навчання: доступність, послідовність, систематичність, дотримання тих зв'язків, які існують між різними науками. Навчальний процес необхідно спрямовувати на розумове, фізичне і моральне виховання учнів, прищеплення їм любові до рідного слова, його краси. На це має спрямовуватись знайомство дітей з народною творчістю, байками, казками, вивчення художньої літератури.

У своїх творах Іван Франко гнівно засуджував соціальну і національну дискримінацію в галузі освіти і виховання, відірваність навчання від життя, догматизм, релігійне одурманювання, муштру та фізичні покарання учнів. Обстоюючи демократичну школу, Іван Франко часто виступав перед робітниками, селянами і вчителями з критикою реакційної політики в галузі освіти. Для популяризації розробленої ним соціалістичної програми народної освіти і школи Іван Франко видав брошуру «Чого хоче Галицька робітнича громада?», в якій, зокрема, зазначав: «Науку подають в теперішніх школах не для того, щоб формувати й навчити робітника потрібному і людському знанню, але тільки на те, щоб виховати з нього підданого, щоб виховати в нього покірність теперішнім несправедливим порядкам і утвердити його в темності».

У працях «Катехізіс економічного соціалізму», «Мислі об еволюції в історії людськості», «Чого вимагаємо» та інших Іван Франко пояснював, що тяжкий стан народної освіти в капіталістичному суспільстві є прямим результатом економічного рабства трудящих і реакційної політики буржуазії та поміщиків, які чинять перешкоди на шляху культурного розвитку народу. Діти трударів не мають змоги здобувати освіту, бо змушені працювати на фабриках і в поміщицьких господарствах.

Завдання і зміст виховання й освіти, на його думку, полягають у тому, щоб через школу забезпечити розумовий, фізичний і моральний розвиток дітей, навчити їх самостійно мислити. А це можливе лише в тому разі, якщо навчання проводиться рідною мовою, змалку зрозумілою дитині. Рідна мова сприяє кращому засвоєнню інформації та знань.

Іван Франко боровся за створення шкіл, які були б тісно пов'язані з життям та інтересами народу, поєднували навчання з працею, давали широку освіту, що ґрунтується на матеріалістичному світогляді, використанні всього найкращого, що виробило людство протягом свого існування. Важливим засобом такого виховання дітей є народна творчість і художня література.

ФОМІНА Каріна, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОСТРИЦЯ Н. М.**,
д-р пед. наук, професор

ІВАН ФРАНКО ЯК ФІЛОСОФ

Особливе місце в українському національному русі, розвитку української культури, соціально-політичної та філософської думки належить Івану Франку. Філософія Франка – це заповідь любові до Батьківщини й до людства, це яскраве втілення філософії українського духу початку ХХ ст.

Свої філософські погляди Франко виклав в працях «Мислі о еволюції в історії людськості», «Що таке поступ?»), «Про працю», «Катехізис економічного соціалізму», «Кілька слів о тім, як упорядкувати наші людські видавництва», «Найновіші напрямки в народознавстві» та багатьох інших прозових, поетичних та публіцистичних творах.

Мислитель був переконаний, що життя, об'єктивна дійсність є визначальним у відношенні до свідомості, що свідомість – результат поступового і складного розвитку матерії, що природа створила людину з її високою організацією, а не якась істота – природу.

Людину І.Франко розглядав як вершину розвитку природи, однак усвідомлював її багато вимірність, задумувався над вічними проблемами людського буття, життя і смерті, добра і зла, любові і віри. Ставлячи в центр філософії людину, І. Франко сформулював головний закон людяності, суть якого в тому, що неробство – зло, а праця – добро. Праця у розумінні Франка – єдине, що здатне творити і вдосконалювати людську душу.

Одна з основних філософських ідей І.Франка – думка про те, що найбільшою цінністю на землі є не просто людина, а «правдивий живий чоловік, бо така людина – носій духу, а той дух є «вічний революціонер».

І. Франко переконаний, що рівень духовного життя суспільства залежить від стану його економіки, а економічні зміни у суспільстві мусять спричинити і духовні зміни у свідомості людей, бо без цього не можна здійснити ніякі корінні соціальні перетворення. Ці зміни у свідомості людей мислитель пов'язував з боротьбою проти релігії і іdealізму, проти кріпосницької ідеології, соціального і національного гніту українського народу з боку царизму.

Отже, філософська спадщина І. Франка є неоціненною скарбницею духовності українського народу, оскільки збагатили свідомість народу ідеями незалежності і свободи, гуманізму та демократії.

ГОРБАТЕНКО Анна, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мазур Н.В.**,
канд. філол. наук, доцент

ІВАН ФРАНКО ЯК ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Усе життя Івана Франка пройшло під знаком любові до рідного народу. Він не тільки вважав за святий обов'язок служити людям, а й благословляв добровільно взятий на свої плечі тягар.

Вболівання за долю рідного краю і. Франко виніс ще з батьківської кузні, яка була його першим «університетом». «На лоні моїх спогадів, – згадував він потім, – і досі горить маленький, але міцний вогонь. Це огонь із кузні мого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною на далеку мандрівку життя. І що він не погас і досі». Символом увійшла батькова кузня у його поезію – як ідеал громадського і морального виховання.

Варто зауважити, що І. Франко зазнав немало горя, утисків, кайданів і тюрем. Досить згадати, що чотири рази його судили й замикали за ґрати, через розповсюдження соціалістичної пропаганди, серед робітників. Через «політичне минуле» його усували від редагування провідних українських газет і журналів, перешкождали членству у «Просвіті» та Науковому товаристві ім. Шевченка (НТШ), не допускали до кафедри української літератури у Львівському університеті (1895 р.). Ціле десятиріччя (1886-1896 рр.) він змушений був працювати у редакціях польських журналів і газет.

Однак із середини 1890-х рр. усе помітнішим стає негативне ставлення І. Франка до марксистської ідеології та практики соціал-демократичного руху (стаття «Соціалізм і соціал-демократія» (1897 р.)). У цей час він критично переоцінив свій попередній досвід співпраці з польським соціалістами й демократами, що призвело до різкого розриву з польським демократичним середовищем у 1897 р. (стаття «Поет зради»). Під впливом цих змін І. Франко у другій половині 1890-х рр. еволюціонував від заперечення до повної підтримки ідеї політичної самостійності України (рецензія 1896 р. на книгу Ю. Бачинського «Україна Irredenta» та стаття «Поza межами можливого», 1900 р.).

У жовтні 1890 р. І. Франко разом з М. Павликом, В. Будзиновським, Є. Левицьким та іншими заснував першу українську політичну партію – Русько-українську радикальну партію (РУРП), стає її

першим головою (до 1898 р.) та одним із головних ідеологів. Від цієї партії безуспішно кандидував на виборах в австрійський парламент у 1897-1898 рр. Наступного року вийшов зі складу РУРП і приєднався до Української національно-демократичної партії.

Перехід І. Франка до національно-демократичного табору був пов'язаний зі змінами у проводі українського національного руху в Галичині, у першу чергу, з приїздом у 1894 р. до Львова М. Грушевського. Тільки в 1899 р., завдяки підтримці останнього, він стає дійсним членом НТШ.

Активну участь у політичному житті І. Франко припинив у 1904 р. Відхід від радикального руху, а згодом – і від політичного життя частково був пов'язаний з великою його зайнятістю справами НТШ.

За своє життя І. Франко пройшов складну світоглядну еволюцію. В останні роки навчання в гімназії та відразу після переїзду до Львова був близьким до москвофільства, мав намір писати лише для освіченої публіки, а не для народу.

З іншого боку, перехід на самостійницькі позиції був результатом ідейного вивільнення І. Франка з-під впливу свого політичного наставника М. Драгоманова (стаття «Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова», 1906 р.), що, зокрема, виявилось у нових рисах його політичного світогляду: на зміну старим раціоналістичним і позитивістським засадам приходять ірраціональні та волюнтаристські нотки, що зближувало його ідеологію з міжвоєнним українським націоналізмом. Вершиною ідейно-філософських поглядів Франка, його політичним заповітом стала поема «Мойсей» (1905 р.).

У вірші «Гімн» мільйони пригноблених і скривджених покликав голос «вічного революціонера», що не мириться з неволею. Розійшовшись «по курних хатах мужицьких, по верстатах ремісницьких», цей голос дає людям наснагу, породжує в них силу й завзяття: «Не ридати, а добувати хоч синам, як не собі, кращу долю в боротьбі». Важливо, що поет наголошує не на руйнівних закликах, а на великій перетворюючій силі «науки, думки, волі». Саме вони протистоять тій «п'їтмі», що з давніх-давен пригнічувала людину, надломлювала її сили, зводила до становища раба. Енергійний ритм, закличні інтонації, високий гуманістичний пафос твору відбивали визвольні настрої не тільки окремих соціальних верств, а й усього національно поневоленого народу. Вірш І. Франка «Гімн», як і Шевченків «Заповіт», був одним із неофіційних гімнів бездержавного народу.

До останніх днів вірив у неминучість національного відродження рідного народу. Вважав себе пекарем, який випікає хліб для щоденного вжитку. Та творчий доробок І. Франка став для нас духовною програмою і скарбом неоціненним, який не вичерпається ніколи.

«Лиш боротись – значить жити», – ці Франкові слова якнайкраще характеризують його життєве кредо. Та ще «на шляху поступу ми лиш каменярі», та ще «ми ступаєм до бою нового», та ще, звичайно, «не пора москалеві, ляхові служити..., нам пора для України жити». Таким знають його ті, хто хоч щось про нього знає. Він, справді, був таким: борцем за національну і соціальну справедливість, каменярем «на шляху поступу», його справедливо називали в Галичині Вчителем народу. Він, справді, був людиною великою розумом, титанічною працею, безмежною любов'ю до українського народу і вірою в те, що той народ невдовзі займе належне йому місце «у народів вольних колі». Але ж попри все це він же був людиною, людиною серед людей, людиною з певним характером, звичками, захопленнями, людиною, яка мусила заробляти на хліб насущний для своєї сім'ї... Він був людиною.

Отже, можна зробити висновок, що радянське літературознавство розглядало творчість письменника з позицій соціалістичного реалізму, уникало оцінок його поглядів щодо суверенності України. У той час ніхто інший, як Франко, писав: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фанатів, що раді би широкими і вселюдськими фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації». І донині актуальні його слова про те, що «ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів».

БІЛКОВСЬКА Олена,
студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Мазур Н.В.,
канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ІВАНА ФРАНКА З МОЛОДДЮ

Видатний український письменник, політик і вчений Іван Франко ще за життя став знаковою фігурою для сучасників. Ставлення громадськості до постаті І. Франка завжди було неоднозначне. Вплив І. Франка на молодь, його духовну «харизму» важко порівнювати з будь ким із тогочасних галицьких діячів. «І відкіля ти такий узвся?» – хочеться адресувати І. Франкові його власні слова, сподіваючись знайти пояснення феномену цієї небуденної творчої особистості. Індивідуальне ж, внутрішнє життя письменника лишалося за заслоною його інтровертності. Лише у виняткових випадках і особливо близьким душею людям міг він звіритися зі своїми глибоко особистими переживаннями.

Які ж особливості спілкування Івана Франка з молоддю? Залишилося багато спогадів, які можуть змалювати картину спілкування видатного поета зі слухачами його творів.

Зі спогадів П. Козланюка : «Це було 52 роки тому, а проте тямлю все, як сьогодні. Книжки Івана Франка ми читали на розхват в своєму таємному гуртку, знали також, що Франко за соціалістичну діяльність сидів в тюрмі. Ми всі думали про нього, як про безстрашного революціонера, про якого належить говорити тільки з почесною. І ось я, п'ятнадцятирічний хлопчак, маю можливість побачити на власні очі цього письменника! Ця звістка так мене схвилювала, що того дня я вже нездатний був ні до ніякої роботи, тільки чекав з нетерпінням вечора.

Сутінками я побіг на вулицю Жупну до Козакевича. В хаті вже сиділи 5 наших гуртківців і кожний з них, було пізнати, аж дрижав з незвичайної таємничості цього вечора. Всі чекали гостя. Нарешті прийшов Франко –звичайна собі, скромна людина, в сіренькому вбранні та в старенькому капелюсі, який він недбало кинув на шафу. Коли ж він сказав голосно: «Добрий вечір, браття» слова його прозвучали так якось дружньо і щиро, що вся наша «таємничість» та уявлений страх перед письменником вмить розвіялись.

– Ну, що це ви, хлопці, повставали всі, як свічки в церкві? – привітався він з кожним за руку.

– Ану, сідайте і будемо бесідувати.

Тепер ми вже щільно обсіли Франка. Він став розпитувати, скільки нас в гуртку, що ми читаємо, чи розуміємо всі прочитані книжки та що хотіли б читати цікавого.

– Учність, хлопці, – повторював часто, – читайте багато, бо в нас ще дуже мало культурних і розумних людей. Нам треба засукати рукава і нести в наші темні села світло науки. Мусимо, – говорив, – основувати в селах читальні, навчати неписьменних читати книжки, нести їм слово правди, навчити народ боротися за кращу долю. Інакше, ми будемо рабами та й загинемо в шляхти на службі... Він говорив це так натхнено, що його слова падали нам в самі душі і запалювали до діла. Цього ж вечора ми вирішили організувати під час літніх канікул кілька читалень в селах. Франко обіцяв нам допомогти в цьому та роздобути для читалень книжок. Після цієї зустрічі я щиро полюбив Франка і пишався знайомством з ним.»

Син Євгена Чикаленка Левко через півстоліття згадував про свій перший приїзд до Львова у 1904 році на курси українознавства, що їх організували львівські наукові кола. Молодого студента вразили виклади багатьох видатних діячів української науки, але особливо запали в душу лекції Івана Франка. Це було навіть тоді, коли тема не обіцяла нічого цікавого, скажімо, виклади з давньої української літератури. Молодий адепт науки не тільки нічого не пропустив, а й жалів, що лекції добігали до кінця. Запам'яталося Л. Чикаленкові тоді очікування якоїсь сенсації й тому увага ніколи не присиплялася, бо менш цікаві теми завжди чергувалися з дотепом чи анекдотом. Сталося так, що через п'ятдесят років колишній слухач запам'ятав певні факти курсу, а деякі легенди стали частиною світогляду визначного українського діяча Левка Чикаленка.

Особливості спілкування з молоддю яскраво передає атмосфера поїздок Івана Франка по містах Галичини. Як згадувала Ольга Корінець, такий відчит «Мойсея» у Перемишлі у Народному Домі справив на присутніх враження тим, що читцем був сам автор поеми: «Перечитав до кінця і встав. І тоді, не то читаючи, а радше з пам'яті став виголошувати пролог «Народе мій...» Голос піднісся, фразував, з натиском підкреслюючи важні слова; та далі – став ламатися і дрижати зворушенням... Майже нахлистуючись, обірвався. Франко скінчив. Підніс руки до очей. Він плакав. Покарлючені п'ястуки своїх калік-рук притискав до очей, немов хочачи втиснути сльози назад. Та вони бігли йому по обличчю і він безсило намагався їх стерти».

Зі спогадів В. Сімович: «Слухачі наче няковіють. Думали, почують сильний, повен переливів, із різними перемінами, то високий, то низький живий голос – а то легко, спокійно пливе слово, як та подільська річка. Слухачі, що привикли до грімких декламацій, поволі звикають. Це ж не декламатор перед нами, не той, що завчив чужу поему, а творець сам, той, що виносив свого «Мойсея» під серцем, що цілого себе вклав у нього, це ж він сам той Мойсей, народний провідник, що дивиться вже позад себе, має за собою 40 років народної праці і спокійно, зрівноважений, перед зібраною громадою про неї розповідає».

Таємні вечірні розмови з молоддю, незабутні години спілкування у невимушеній атмосфері, без пафосу і зверхності стали передумовою сприйняття І. Франка як взірця, приклад до наслідування, побуджували до дій... до розвитку української молоді.

КОЛОТИЛО Станіслав, студент I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мазур Н.В.**,
канд. філол. наук, доцент

ІВАН ФРАНКО ЯК МОВОЗНАВЕЦЬ

Іван Франко – це, безперечно, одна з найвідоміших постатей в українській літературі і культурі загалом. Його ми знаємо як талановитого письменника, поета, публіциста, громадського та політичного діяча, але хотілося б зупинитися на його плідній праці у сфері мовознавства.

Мовознавчі інтереси Франка були дуже широкі, велику частину свого часу він приділяв питанню унормування української літературної мови. Сьогодні відомо понад 20 праць з лінгвістики, написаних на різних мовах, і близько 150 праць які безпосередньо відносяться до мовознавства.

Франко вважав, що українська мова має бути у всіх сферах життя, тому він суттєво збагатив її лексику. Він почав розвивати публіцистичний напрям, ввів такі нові терміни: «арго», «фонетична альтернація», «ономастика», «синтаксична конструкція», «суфікс», «означення» тощо.

Мовознавець також працював у галузі лексикографії. Він видав збірник у трьох томах «Галицько-руські народні приповідки» (1901-1910 рр.), де були зібрані записані з народних матеріали, рукописні та друковані збірки інших фольклористів. Ця збірка містить близько 8000 діалектних слів, до кожного з яких було пояснення.

Діалектологічні погляди І.Франка також викладено у статтях «Літературна мова і діалекти» (1907 р.), «Говоримо на вовка, скажімо і за вовка» (1881 р.) та інших працях. Він чітко розрізняв і послідовно вивчав територіальні й соціальні діалекти, визначив їх особливості, вказав на характер взаємодії літературної мови і діалектів, дав класифікацію західноукраїнських говорів, яка майже не відрізняється від сучасної.

Отже, унормування української літературної мови було основною метою Івана Франка, можливо, саме завдяки йому ми зараз маємо таку гарну, відточену, досконалу мову.

ЛОСЕНКО Анна, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Мазур Н.В.,
канд. філол. наук, доцент

ІВАН ФРАНКО ЯК ЕТНОГРАФ

Ім'я і твори Іван Франка входять у свідомість кожного з нас, починаючи з раннього дитинства. Знайомство з ним відбувається по-різному: то мама співає пісню на слова поета, то хтось із дорослих захопить дотепними його казками, то попадеться книжечка дитячих оповідань з гарними малюнками. А далі – школа, училище, технікум, університет, де нові й нові покоління вивчають життєвий шлях великого діяча культури, борця за щасливу долю трудящих, читають і аналізують художню спадщину геніального майстра слова, розглядають його літературно-критичні праці.

Роботу гуртка І. Франко популяризував у газеті «Діло», де у 1884 р. він опублікував свої праці «Засідання етнографічно-статистичного гуртка», «Нашим молодим мандрівникам в дорогу», «Мандрівка руської молодіжної наукової дисципліни, тісно зв'язаної з етнографією, літературознавством і мовознавством». Разом вони укладають програму «В справі збирання етнографічних матеріалів», де визначають питання, якими повинні займатися збирачі етнографічних матеріалів. Зокрема, укладачі програми радять, щоб кожний запис був чіткий, виразний, написаний лише на одному боці аркуша. Приказки, загадки, вірування доцільно записувати на маленьких картках. Довгі оповіді мають бути записані від інформатора дослівно, без доповнень і змін. Особливо варто звернути увагу на місцеві говори. Форми «шепка», «жеба», «соль», «ходить», «робет», «водов», «юж», «цимра», наприклад, не можна виправляти на «шапка», «жаба», «сіль», «ходить», «роблять», «водою», «вже», «кімната». Франко і В. Гнатюк випускають також звернення до керівників музеїв, у якому йдеться про призначення і завдання цих закладів, основними з яких є збирання та зберігання пам'яток матеріальної культури народу та надання їх ученим для наукової роботи. Учені розробили рекомендації для молодих етнографів щодо наукового методу збирання матеріалів із точною паспортизацією предметів. Вони також ініціюють керівництво етнографічною роботою у всій Україні. Так, з листів М. Коцюбинського, який був членом Чернігівської архівної комісії, видно, що І. Франко та В. Гнатюк допомагали йому в організації етнографічної роботи в цій комісії своїми порадами, надсилали програми збирання етнографічних матеріалів, інформували його про свої здобутки у цій сфері діяльності на західноукраїнських землях. Так, у 1900 р. І. Франко, О. Роздольський, М. Павлик побували у Стрийському, Городецькому та інших повітах Галичини. У 1904 р. етнографічна експедиція виїхала на Бойківщину. Зібрані матеріали лягли в основу статті І. Франка «Етнологічна експедиція на Бойківщину», у якій він довів твердження про автохтонність слов'янсько-української культури, чим категорично заперечив думки ряду вчених про вплив на розвиток української культури східних елементів (персько-арабських) і західних (германських), розкрив своєрідність і оригінальність українського будівництва та підкреслив контраст між стилем українських корінних поселень і поселень, зведених людьми, що переїхали з інших територій.

Матеріальну культуру галицького народу, а саме садибу, подвір'я, хату селянина, І. Франко ґрунтовно описав у статті «Моя вітцівська хата» (1913), у якій він характеризує культуру і побут жителів Підгір'я у другій половині XIX століття. І. Франко уважно стежив за кожним новим етнографічним дослідженням, за кожною новою роботою у цій галузі, постійно цікавився науковою діяльністю всіх етнографів, що будь-коли досліджували культуру і побут українського народу. Про це свідчить його літературно-критична діяльність.

Отже, Івана Франка справедливо можна вважати організатором і координатором етнографічних досліджень у Галичині у кінці XIX – на початку XX століття. Це етнограф-збирач нового типу, який застосовував прогресивні методи наукової діяльності. У своїх дослідженнях він приділяв велику увагу висвітленню і соціальних відносин у Західній Україні, що відіграло важливу роль у вивченні культури та побуту українського народу. Наукова діяльність Івана Франка як етнографа характеризується значним розширенням його роботи збирача, дослідника і публікатора етнографічних матеріалів. Він намагався об'єднати зусилля не лише західноукраїнських фольклористів і етнографів, а й прогресивних діячів Східної і Центральної України, учених Європи. Головним у діяльності І. Франка у цій галузі слід вважати те, що він розробив ряд теоретичних питань, які стосуються вивчення культури і побуту населення, їх походження, розселення та культурно-побутових взаємозв'язків, тим самим піднісши теоретичний рівень етнографічної науки.

ЧЕПЧАК Діана, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Мазур Н.В.**,
канд. філол. наук, доцент

ІВАН ФРАНКО ЯК ПОЕТ-ГРОМАДЯНИН

В історії української літератури є багато великих імен. Одні письменники прославилися чудовими віршами, а хтось став засновником жанру або напрямку. Іван Франко відзначився і в першому, і в другому випадках. Він належить до геніїв! Ми прагнемо збагнути й осягти багатогранний талант цієї людини.

Франко розширив тематичні межі, жанрові та віршові можливості української поезії. В його поетичних творах наявні всі види лірики: громадянська, філософська, інтимна та пейзажна. Іван Якович писав багато поем, пов'язаних з проблемами тогочасної України і присвячених загальнолюдським темам.

Насамперед, Франко визначився як поет-громадянин. Його політична лірика – це оригінальне надбання української культури. Пролог до поеми «Мойсей» вважається її вершиною. В поезії Франка розвивається мотив служіння народові до апофеозу боротьби за людину, її волю і щастя: «Лиш боротись – значить жити». Навіть, у наймухніших бувають «хвилини розпачу» і «дні журби», у такі часи народилася найкраща збірка Франка – «Зів'яле листя» (1896 року), поезії якої стали шедеврами української і світової лірики.

Наукова спадщина І. Франка включає дуже багато праць, у яких автор порушує проблеми національної ідентичності письменства й українського народу.

За життя І. Франка вийшло десять збірок його поезій: «Балади і розкази», «З вершин і низин» (виходила двічі), «Зів'яле листя», «Мій Ізмарagd», «Із днів журби», «Semper Tiro», «Давне і нове», «Вірші на громадські теми», «Із літ моєї молодості».

Його твори стали популярними піснями, які линули до людських сердець, роблячи їх відвертими, добрими і спонукають людей на світлі вчинки. Франко писав: «... надіюся, що й теперішнє покоління знайде в моїх віршах не одно таке, що відгукнеться в його душі зовсім не песимістичними тонами». Багато його творів ніколи в пресі і зі сцени не звучали в ті часи.

Я вважаю, що якби в нашій державі було більше патріотів, таких як І. Франка, то наш народ був єдиним. Кожний з нас відчував би відповідальність за майбутнє України і робив би свій вклад для Батьківщини. Навіть зараз актуальні його слова про те, що ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів.

Отже, Іван Якович Франко – це гордість українського народу. Його творчість піднесла українську літературу на вищий щабель і забезпечила їй заслужену славу.

ЄФАНОВА Дарія,
*студентка I курсу факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Дядечко Л. А.,
старший викладач*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Реклама сьогодні відображає не лише рівень економічного розвитку суспільства, а є частиною його культури і впливає на свідомість і ціннісні орієнтири споживачів. Якщо в кінці минулого століття мовознавці здебільшого зосереджували свою увагу на вивченні мовної організації рекламного тексту, то на сучасному етапі вкрай необхідні наукові дослідження, спрямовані на прагматичні особливості реклами. Потреба в таких наукових розвідках зумовлена тим, що реклама створює для членів українського суспільства нову реальність, вона не тільки впливає на поведінку людей, а й формує нові ідеали, змінює уявлення про світ, пріоритети й уподобання, нав'язує суспільні настрої.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики набув поширення термін *дискурс*. Під «рекламним дискурсом» розуміємо мисленнєво-мовленнєвий феномен, що охоплює дві складові – комунікативну взаємодію у сфері масової реклами, спрямовану на просування товару або послуги на ринку з допомогою мовних засобів за відсутності контакту комунікантів, з одного боку, та рекламний текст – з іншого. В основі такого розуміння рекламного дискурсу лежить процесуально-результативне лінгвістичне визначення дискурсу.

Відомо, що умови ринкової економіки спричинили стрімкий розвиток реклами як соціального інституту й області професійної діяльності сотень тисяч людей у нашій країні. Реклама перетворилася у витончений механізм впливу на споживачів. Український ринок реклами молодший, ніж у провідних країнах світу, і вона імпліцитно суттєво відрізняється від західної, оскільки стан економіки в нашій країні ще на досить низькому рівні і більша частина населення зубожіла. Українці змушені часто відмовлятися і від дорогого відпочинку, і від багатьох товарів, які їм не по кишені. Те, що для жителів провідних західних країн світу є нормою, для більшості наших співвітчизників може вважатися розкішшю. Цей факт є причиною того, що рекламна комунікація в Україні здебільшого спрямована на цінності й уподобання споживачів, їх прагнення, мрії, а не на переваги певного бренду чи товару, як було раніше. Рекламисти зрозуміли, що марно витратити великі кошти, розповідаючи споживачам про якості товару, краще запропонувати людям світ нових ідеалів, у який захоче зануритись покупець. Іншими словами це можна пояснити так: людина не купує шоколад – вона отримує „райську насолоду” (слоган з реклами шоколадного батончика «Bounty»).

Особливістю української реклами, на нашу думку, є те, що вона проста для розуміння пересічних споживачів, розрахована на середньостатистичного реципієнта, у ній часто акцентується увага на банальних істинах – саме такі рекламні тексти швидко сприймаються й запам'ятовуються.

Психолінгвістичний аналіз рекламного дискурсу повинен стати невід'ємною складовою у системі вивчення лінгвістичних аспектів реклами, оскільки дає можливість виявити підґрунтя вживання тих чи інших мовних засобів різних рівнів під час створення рекламних текстів. Ще одним аспектом лінгвістичного вивчення рекламного дискурсу є когнітивний аспект, який дозволяє уникнути одностороннього опису рекламних текстів і дає змогу розглядати рекламу як складний процес передачі інформації. Когнітивний підхід до побудови рекламного тексту як прагматично орієнтованого на виклик перлокутивного ефекту передбачає врахування концептуальної картини світу адресанта й адресата та її об'єктивіацію мовними засобами при розподілі інформації в рекламному тексті. В аспекті когнітивного аналізу рекламного дискурсу варто також звернути увагу на визначення структури когнітивної моделі останнього та на її мовну репрезентацію. Існує спроба дослідниці О.Є. Ткачук-Мірошниченко відтворити таку модель, яка, на її думку, складається з мотиваційної та ін'юктивної частин, зв'язок між якими можна представити таким чином: адресант спонукає адресата до дії з допомогою наведення мотивувань, які розподіляються за такими групами: позитивна характеристика адресата, результату дій об'єкта реклами на адресата; позитивна характеристика об'єкта реклами, у яку входять: швидкість його дії,

ефективність, перелік послуг і характеристика товару та послуги, якісна характеристика джерела об'єкта реклами – адресанта.

Отже, застосування до характеристики реклами положень когнітивної лінгвістики дає можливість уникнути однобічного формального аналізу цього явища, змушує науковців під час здійснення різних лінгвістичних досліджень, спрямованих на рекламний дискурс, звертатися до сутності процесу рекламування, когнітивних механізмів, що обумовлюють його характер.

Рекламний текст містить у собі цілий ряд екстралінгвістичних компонентів і буде адекватно сприйнятий при їхньому гармонічному сполученні. Якщо не врахувати цей фактор під час перекладу, тоді не вдасться перекласти рекламний текст іншою мовою із найбільшою ефективністю. Рекламний текст ніколи не можна перекладати дослівно, тому що в цьому випадку він може втратити зміст і силу свого сугестивного впливу. При перекладі рекламних текстів необхідно враховувати етичні, психологічні характеристики аудиторії й споживача, специфіку мови й культуру країни, для якої даний текст призначений. Якщо аудиторія, на яку спрямований текст рекламованого продукту, різноманітна з позицій віку і соціального стану, то перекладачі користуються винятково загальноповживаною лексикою, яка є зрозумілою кожному носієві цієї мови та має широке застосування в повсякденному спілкуванні.

У пошуках оригінальних й ефективних слів у рекламному дискурсі часто функціонують нові лексеми, які складаються із частин відомих слів і є перекрученими словами активної лексики української або іноземної мов. Одним зі способів створення нових слів є запозичення. У цьому випадку нове слово повинно бути пов'язане й за змістом й асоціативно з об'єктом реклами. Якими б не були знову створені слова, вони повинні відповідати характеристикам аудиторії, на яку спрямоване рекламне повідомлення.

Оскільки головне завдання реклами полягає у приверненні уваги потенційного споживача до товару чи послуги, то сучасний рекламний дискурс характеризується прагматичним потенціалом, а отже, рекламні тексти є експресивними і містять елементи, які увиразнюють рекламне повідомлення на різних мовних рівнях, крім того, наявність вербального, невербального та позамовного компонентів у рекламному дискурсі безпосередньо стосується процесу впливу реклами на адресата і належить до аргументації, яка є основою будь-якого рекламного дискурсу й утворює його прагматичний компонент, що складається з логічної та емоційної аргументації.

ТЕРЛЄЄВА Вікторія,
*студентка I курсу факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Дядечко Л. А.,
старший викладач*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ НОВОТВОРІВ У СУЧАСНИХ ЗМІ

Поява нових лексичних одиниць у мові в усі часи привертала увагу мовознавців. Лексичні новотвори свідчать про динамічний характер мови, про здатність до змін і збагачення її словникового складу, особливо в період активних перебудов, що відбуваються в економічному, політичному та культурному житті суспільства сьогодні. Появу okazіональних слів у текстах реклами можна пояснити необхідністю надати певним явищам, предметам чи дії експресивного відтінку, більшої образності з метою привернення уваги потенційного споживача до рекламованого товару.

Термін «оказіоналізм» походить від лат. occasionalis – випадковий (occasion – випадок). Цей термін був ужитий уперше в 1957 році Н.І. Фельдман, хоча чіткого визначення цього терміна науковець не дала. Лексеми «оказіоналізм», «оказіональне слово», «оказіональний словотвір» є синонімічними й вживаються сьогодні багатьма мовознавцями. Оказіоналізми, які функціонують у сучасних рекламних текстах, характеризуються такими ознаками: 1) експресивністю; 2) ненормативністю; 3) новизною і незвичною будовою; 4) нерегулярністю використання; 5) залежністю від контексту; 6) здатністю трансформуватись в усно-розмовну комунікацію. Виникнення okazіоналізмів у сучасних рекламних текстах свідчить про своєрідну демократизацію мовної комунікації. Функціонуючи в рекламному

дискурсі, вони привертають увагу споживача до товару, викликаючи інтенцію його придбати й часто маніпулюючи людською свідомістю.

Процес виникнення okazіональних новотворів можна пояснити тим, що рекламiсти хочуть надати повідомленню бiльшої експресивності і прагматичності. Крім okazіональних слів, у рекламних текстах часто вживаються okazіональні словосполучення або okazіональні перефразування вiдомих висловів, у яких відбувається переосмислення внутрішньої семантики та які допомагають створити нові асоціації. Okazіональні новотвори, які виникли в рекламі, мають такий потужний вплив на адресата, що часто починають функціонувати в усно-розмовній комунікації.

Щоб привернути увагу покупців, рекламiсти неодмінно використовують нове «оригінальне» слово. Особливістю рекламних okazіоналізмів є те, що більшість з них творяться від назви товару, що рекламується:

- 1) фантануй пригоди – від назви напою «Fanta»;
- 2) дірольна чистота та свіжість – від назви жувальної гумки «Dirol»;
- 3) шейканемо, бебі – від назви напою «Shake»;
- 4) не гальмує – снікерсуй, снікерсуй по-новому, снікерс-урбанія 2007 – від назви шоколадного батончика «Snickers»;
- 5) Мажор – два поршні твого драйву (реклама шоколад. батончика). Англійська лексема drive означає «їхати, гнати, швидко рухатись, нестися; енергійні зусилля, енергійна робота, напруження в роботі; збудження, гонитва; для тих, хто займається гольфом або тенісом, – один з основних сильних ударів» (в англійській мові, залежно від контексту, має близько 14 значень). В українській мові новотвір «драйв» зафіксовано в словнику жаргонної лексики – «драйв – особливе звучання, емоційна насиченість, внутрішня напруга музичної композиції; почуття пристрасного запалу, піднесеності, натхнення; велика емоційна напруга». Цей новотвір сьогодні активно функціонує в усно-розмовній комунікації як елемент соціолекту;
- 6) «Jacobs Monarch – сила аром оксамиту» (реклама кави). Okazіоналізм утворений із допомогою злиття двох кореневих морфем від аромат + оксамит. Аромат (від грец. aroma – пахощі) означає «духмяний, приємний запах; невловимий відбиток»; оксамит – «тканина з густим коротким ворсом із натурального шовку або штучного волокна», оксамитовий – «зшитий з оксамиту», але часто цей прикметник використовують у переносному значенні, наприклад: «приємний, м'який голос». Отже, новотвір «аром оксамит» потрібно розуміти як «приємний, м'який запах», а «сила аром оксамиту» – «сила приємного, м'якого запаху».

Особливістю okazіональних новотворів, ужитих у рекламних повідомленнях, є те, що вони надають тексту живої образності, підсилюють емоційність. Рекламiсти, створюючи такі okazіоналізми, не ставлять за мету ввести їх у загальний вжиток, вони ніби надають контексту нових семантичних відтінків, актуалізуючи внутрішні форми і створюючи перлокутивний ефект.

Отже, мова є складною динамічною системою, що постійно й безперервно розвивається. Найбільш активно відбуваються зміни лексичного рівня мови, оскільки лексика реагує на всі події сучасного суспільного, громадського, економічного, політичного та культурного життя. У зв'язку з цим у центрі уваги сучасного мовознавства знаходяться проблеми неології, зокрема вивчення okazіоналізмів, що дають змогу спостерігати живі процеси, які відбуваються у мові.

Okazіоналізми представлені чотирма основними частинами мови, що в кількісному відношенні розподіляються так: іменники, прикметники, дієслова, прислівники. Основним способом утворення іменникових okazіоналізмів є морфологічний, у межах якого високою продуктивністю відзначається суфіксація, осново- та словоскладання, значно менше використовується префіксація. Кількісно невелику групу складають іменникові okazіоналізми.

Природу okazіонального слова прийнято визначати у співвіднесенні з неологізмом, потенційним словом і канонічним. На відміну від останніх, це така мовленнєва одиниця, яка створюється конкретним мовцем за непродуктивною або малопродуктивною моделлю, є ненормативною й служить для вираження відтінків експресії. Okazіоналізми і в ЗМІ, і в рекламі викликають у потенційних споживачів інтенцію придбати рекламований товар, а отже, роблять рекламний текст оригінальним, коротким і створюють асоціативні зв'язки між текстом реклами й товаром.

КАТЕРИНИЧ Катерина,
*студентка I курсу факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Дядечко Л. А.,
старший викладач*

ПОРУШЕННЯ МОВНИХ НОРМ ЖУРНАЛІСТАМИ ПІД ЧАС ТЕЛЕЕФІРІВ

Питання мовної культури українського медіапростору на сучасному етапі є досить актуальним, оскільки зростає конкуренція, українські телеканали хочуть вирізнитися, вийти на якісніший рівень, аніж був колись. Разом із тим постійно вдосконалюється, змінюється техніка ефірного мовлення. Проблеми культури мовлення досліджували О. Сербенська, Т. Гриценко, О. Пономарів, В. Русанівський, С. Єрмоленко, які у навчальних посібниках орієнтують читача на вибір правильного слововживання, засвоєння граматичних, лексичних норм, порушують питання культури мови.

Сьогодні здатність ЗМІ швидко охоплювати найширші аудиторії дає їм змогу формувати суспільну думку, визначати духовні цінності. Ось чому мова телебачення – важливий елемент державної політики України. Державний статус української мови зафіксовано в Конституції і законах про діяльність ЗМІ, проте в інформаційному просторі досі немає потужної системи узгоджених норм, здатних консолідувати суспільство для подолання мовної кризи.

Для більшості українців телебачення – це незмінне джерело інформації, до якого вони звертаються майже щодня і яке має величезний вплив на формування їхнього мовлення, смаків, світогляду. Прикро, що у переважній більшості телевізійних ораторів відсутні практичні навички культури і техніки мовлення, що негативно впливає на розвиток української літературної мови. Г. Козаков назначив: «Те, що коїться сьогодні з рідним слово на телеканалах і в радіопросторі, знецінення й упослідження його, нехтування літературними нормами, – не що інше, як саботаж. Саботаж, який виявляється у прямій відмові від виконання своїх святих обов'язків – бути для мільйонів людей взірцем, еталоном мовлення (стосується багатьох професійних теле- і радіоведучих, кореспондентів, коментаторів електронних ЗМІ, якщо вони заслуговують так називатися), або в несумлінному, недбалому вивченні рідної мови (це вже на совісті тих, кому надають слово в ефірі; когорта їхня необмежена: від найвищих владців, державних, політичних діячів, депутатів – до пересічних громадян)».

Особливу увагу привертає мовлення телеведучих. Адже з допомогою різних засобів мови вони не лише інформують, а й впливають на мову (вимову, мелодіку), словниковий запас глядачів, їх мовлення має бути бездоганим. На жаль, список дикторів, які досконало володіють українською літературною мовою, не надто великий – значно ширший список тих, хто її калічить. А пояснюється це тим, що більшість із них у побуті, в сім'ї послуговується російською мовою, тобто насправді вони є російськомовними, а українською розмовляють лише перед мікрофоном, перед телекамерою чи на сцені. У людини ж, яка думає однією мовою, а говорить іншою, думка часто випереджає вимовлені слова. Найпоширенішими порушеннями є відступи від норм при формотворенні іменників. Українська мова належить до тих слов'янських мов, які для граматичного оформлення звертання зберегли кличний відмінок із прадавніх часів. Отже, вживання називного відмінка, замість кличного, при звертанні є порушенням граматичної норми української літературної мови.

Значні труднощі при словозміні іменників становить також родовий відмінок однини другої відміни чоловічого роду, а саме: правильний вибір закінчення -а (-я) чи -у (-ю). У мовленні журналістів ці закінчення взаємозамінюються, наприклад: «Вчені збираються зробити елементний аналіз каменя».

Іноді в засобах масової інформації можна почути ще один тип помилок, пов'язаний вже з утворенням найвищого ступеня порівняння прикметників. Це вживання слова «самий», замість нормативних най-, найбільш-, якнайбільш-: «Саме головне – вирішити бюджетні питання» («СТБ»).

Важливою проблемою для багатьох дикторів є правильне наголошування слів. Це зумовлено елементарним незнанням правил наголошування загальноживаних українських слів, а можливо, і через те, що попри цілковиту сформованість, акцентологічна норма в українській мові є найменш усталеною,

оскільки на наголос впливають діалекти та інші мови. Телеведучі та репортери часто порушують акцентологічні мовні норми, оскільки їхнє мовлення рясніє неправильно наголошеними іменниками:

- вони чекали на гостей; (Любов Марченко, «УТ-1»); Спонсорських грошей вистачило (Євген Павленко, «УТ-1»); Та часу бракувало (Марічка Падалко, «1+1»); У мережі про них часто пліткують; Їх обдаровують віршами (Соломія Вітвіцька, «1+1»);

прикметників:

- виїхав на зустрічну смугу (Світлана Павук, «1+1»);

прислівників:

- вони поїхали разом (Микола Гудкович, «1+1»).

Лексичні норми української мови також порушуються тележурналістами під час телеефірів. Найчастіше це зумовлено впливом інших мов, зокрема російської:

– завинити, замість заборгувати: «Споживачі завинили 100 тисяч гривень» (Любов Марченко, «УТ-1»);

– підтримати, замість уподобати, обрати: «Підтримав бабцю з-поміж інших проєктів» (Юлія Галушка, «УТ-1»);

– «лісоруби зупинилися на смерці» (Любов Марченко, «УТ-1»);

– «атракціон не проходив перевірок безпеки» (Алла Мазур, «1+1»).

«Сучасне українське телебачення перебуває у пошуках нових параметрів своєї діяльності. У тележурналістських колах з'явилося поняття елітарний носій мови – це не той, що ніколи не робить помилок, а той, хто здатний бачити їх у себе, бути у постійних пошуках шляхів вдосконалення своєї мовної особистості. Один із ефективних способів – вдумлива робота над словниками, які допомагають уникнути невластивих українській мові висловів, активізувати природні ресурси української мови».

Телебачення стало однією з форм повсякденного життя. А тому і мовлення, яке звучить з екрану, можна вивчати як одну з форм повсякденного мовленнєвого спілкування. В Україні за роки незалежності обсяг телемовлення зріс, воно якісно змінилося, передусім завдяки змінам, що відбулися в нашому суспільстві, його духовному відродженню. Поряд із державним телебаченням функціонує багато комерційних телестудій, та їхній рівень, на жаль, часто не відповідає запитам і потребам аудиторії.

Для розв'язання проблем подальшого поліпшення діяльності телебачення в Україні потрібні зусилля не лише журналістів-практиків, а й теоретиків: учених-лінгвістів, соціологів, психологів, філософів, культурологів. Від їхніх наукових досліджень та висновків, на нашу думку, залежить також і рівень телевізійної критики у пресі, її можливості кваліфіковано аналізувати творчі здобутки й прорахунки на телеекрані.

КАПЛУНОВ Владислав,

*студент I курсу факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології,*

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник – Дядечко Л. А.,
старший викладач*

УПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ВИНИКНЕННЯ НОВИХ СЛІВ

Українська мова завжди була під впливом різноманітних політичних подій. На утворення неологізмів в мові впливає багато факторів, зокрема одним із найвпливовіших є політичний. Вивчаючи політичний фактор впливу на мову, варто згадати Помаранчеву революцію (листопад-грудень 2004 року). Відомий український соціолінгвіст Леся Ставицька яскраво охарактеризувала події, які відбувалися в мові після цих подій: «...Змінилася стилістика спілкування влади з народом, ми почули м'які інтимні інтонації у звертаннях народного лідера на зразок *моя нація, мої друзі, моя Україно, мої любі, дорога помаранчева громадо* тощо...».

Сферами, з яких суспільство може переймати нову лексику, є різноманітні засоби масмедіа та комунікації, головною метою яких є спрямування уваги на велику кількість адресатів та вплив на свідомість суспільства для того, щоб донести до них інформацію політичного змісту. Преса, як відомо,

відіграє важливу роль у політичному інформуванні суспільства і є одним із основних джерел, де показується вплив політичної сфери на виникнення неологізмів в українській мові. Оскільки екстралінгвальна суспільно-політична ситуація вирізняється динамічністю, а лексико-семантичний рівень є найчутливішим до зовнішніх чинників, то саме на прикладі політичного дискурсу найкраще простежуються динамічні процеси, які відбувалися в українській мові на початку ХХІ століття.

Неологізми, які виникли в мові за останні роки, чудово підкреслюють, які насичені подіями роки довелося пережити Україні. Сьогодні Євромайдан – це та політична подія, яка безпосередньо має вагомий вплив на формування нового українського лексикону. Слово «*євромайдан*» означає сукупність людей, які прагнуть входження України до Європейського Союзу. Лексема «*антимайдан*» не зафіксована лінгвістами в словниках, але ж зараз вона має значення протистояння суспільству, яке виступає за входження до Євросоюзу.

Лексема *тітушки* (молоді люди, часто спортивної статури, яких залучають для охорони, провокацій чи силових дій на будь-яких масових заходах) міцно закріпилася у вакабулярі комунікантів. Її неформально називали неологізмом 2014 року, який походить від прізвища Вадима Тітушка, котрий конфліктував із журналістами під час акції «Вставай, Україно!» 18 травня 2013 р.

Новотвір «*бімба*» означає будь-яку спробу перешкодити учасникам Євромайдану. Слово з'явилося після того, як у розпал протестів по кілька разів на день закривалися центральні станції київського метрополітену – нібито хтось повідомляв міліцію про замінування підземки. Люди жартували, що «мінером» міг бути тогочасний голова уряду М. Азаров, і переробили слово «бомба» під характерну манеру вимови тодішнього прем'єр-міністра України.

Автомайдан – мобільний підрозділ Євромайдану, стихійно виник у першу добу після розгону силовиками «студентського Майдану» в ніч на 30 листопада 2013 р. Акції *Автомайдану* збирали сотні автомобілів. Найбільш масовими стали автопробіги до заміських маєтків представників влади (Межигір'я, Конча-Заспа, Пуща-Водиця), пікетування ДАІ. Активісти *Автомайдану*, як відомо, піддавалися жорстокому переслідуванню з боку «*тітушок*» і силовиків, їхні автомобілі спалювали невідомі. Антимайдан – узагальнена назва масових акцій у грудні–лютому 2014на підтримку чинної влади. Місцем постійної дислокації *Антимайдану* в Києві став Маріїнський парк. У грудні учасниками *Антимайдану* були переважно бюджетники, звезені з південно-східних регіонів країни, а потім – озброєні «*тітушки*».

Бикоко (золотий батон) – збірна назва стилю архітектури, інтер'єрів та побуту, якому віддавали перевагу вищі представники колишньої влади. Лексема дещо співзвучна з «рококо» – стилем в архітектурі. Неологізм *бикоко* став надбанням громадськості після перемоги Майдану. Найбільш характерні приклади – Межигір'я та маєток Віктора Пшонки. Визначальні риси: близький до кітчу, гламуру та чипендейлу, але з неймовірним прагненням до зухвалої розкоші. Апофеоз *бикоко* – двокілограмовий батон, виготовлений із золота, знайдений у резиденції экс-президента України В. Януковича.

Грушевського (вулиця та коктейль) – вулиця Грушевського в Києві з 19 січня 2014 р. стала місцем жорсткого силового протистояння між активістами Майдану та силовиками, а також місцем загибелі перших жертв цих зіткнень. При цьому ведення вуличних боїв саме на вул. Грушевського було безглуздом з оперативної-тактичної точки зору. «Коктейль Молотова» з огляду першого масового застосування на вул. Грушевського також стали називати трансформованим висловом «*коктейлем Грушевського*».

Вислів «*зелені чоловічки*» – іронічна назва озброєних людей у військовій формі без розпізнавальних знаків, які часто приховують свої обличчя, які заповнили Крим до початку березня 2014 р. Є безліч доказів, що «*зеленими чоловічками*» були військовослужбовці російської армії, але Володимир Путін офіційно відхрестився від їхньої приналежності до ВС РФ, заявивши, що це – «місцеві сили самооборони». Російська пропаганда використовує по відношенню до них термін «*ввічливі люди*» або «*ввічливі озброєні люди*», а в Україні їх назвали іронічно «*зелені чоловічки*».

Лексичний новотвір *Путлер* означає прізвисько Президента Росії Володимира Путіна після початку окупації Криму. «*Трибушки*» (триголова опозиція) – іронічна народна назва лідерів парламентської опозиції 2014 р. Володимира Кличка, Олега Тягнибока й Арсенія Яценюка, яка набула поширення в той момент, коли опозиційні лідери проявляли нерішучість, робили спроби дійти компромісу з В. Януковичем, втягнувшись у довгі переговори з владою.

Отже, політичні події мають вагомий вплив на розвиток українського лексикону на початку ХХІ століття. Після Помаранчевої революції наша мова поповнилася безліччю неологізмів, які широко застосовувались суспільством під час тих подій. Євромайдан і події в Україні 2014 – 2015 рр. суттєво вплинули на словниковий склад української мови – з'явилися нові слова і вислови, які сьогодні активно продукуються і в публіцистичному, і в розмовно-побутовому дискурсах.

ФЕДЧЕНКО Наталія,
*студентка II курсу
економічного факультету НУБіП України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Дядечко Л. А.,
старший викладач*

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає складні мовні одиниці, які мають стійкий характер, їх типи та функціонування в мові. Лексемою «фразеологія» позначають також сукупність всіх фразеологізмів, що існують в українській мові. Метафоричність, емоційність, експресивність – усі ці якості фразеологічних одиниць надають мові образності й виразності. Безсумнівно, особливим життям живуть фразеологізми в текстах засобів масової інформації, особливо в газетах. Не випадково професор Г.О. Винокур вважав, що газетна мова наскрізь «фразеологізована», оскільки стандартність, «кlišованість» багатьох типово газетних висловів є невід'ємною властивістю цієї мови.

Заголовок у газеті, як вважають багато дослідників, – це сильна, акцентована позиція, бо саме на нього в першу чергу звертає увагу читач. При цьому не тільки традиційні, або *узואльнені* (від лат. *usus* - звичай, звичка) фразеологізми здатні виконувати роль помітних заголовків, але і дотепні, що народилися «на ходу» вислови (квазіфразеологізми), які згодом можуть перетворитися на стійкі мовні словосполучення. У мові сучасних ЗМІ фразеологізми з метою посилення виразності й емоційного впливу можуть піддаватися різного роду трансформаціям. Газетна практика виробила вже певні прийоми подібних видозмін. Завдання журналіста – знайти точне, яскраве слово – було б надзвичайно простим, якби всі прийоми можна було використовувати механічно. Але не випадково Отто Єсперсен (відомий датський мовознавець) назвав фразеологію «примхливою і невловимою річчю», адже практично кожне слово в складі фразеології так чи інакше змінює свою семантику. В умовах інформаційного ринку, жорсткої конкуренції ЗМІ прагнуть якомога привабливіше «упакувати» свою продукцію, тобто піднести інформацію в найбільш яскравій, характерній формі, використовуючи так звану мовну гру. Для цього при складанні текстів автори статей підбирати яскраві, помітні, дотепні вислови (особливо для заголовків). Це тягне за собою широке використання фразеологічних одиниць.

Емоційність фразеології – це здатність стійких словосполучень не тільки назвати предмет, явище, а й висловити певні почуття та оцінки автора. Серед фразеологізмів можна виділити такі, які взагалі не мають називної функції і використовуються в мові лише для вираження певних почуттів. Улюбленим прийомом у текстах сучасних ЗМІ все більше стають різні перетворення фразеологічних одиниць. Можливість їх трансформації впливає зі збереження у фразеологізмів внутрішньої форми, тобто їх початкового значення і відносній стійкості. Перетворення можуть бути піддані як семантика, так і структура словосполучень. Всі види трансформації можна розмежувати на два розділи: трансформацію неаналітичну (семантичну, смислову) й аналітичну. При семантичній трансформації склад фразеології залишається незмінним: у нього або вносяться нові відтінки смислу, або виникає гра слів у результаті поєднання прямих і переносних значень, і тоді досягається певний експресивний ефект: «*А ви нагострили лижі?*» – заголовок телерубрики про підготовку до зимового спортивного сезону. Поєднуючись із невербальними засобами, вони увиразнюють національний колорит мови.

Багатство і краса будь-якої мови – її фразеологія, що живе століттями, зберігаючи багату образність і виразність. Саме фразеологічні одиниці, вжиті в рекламних текстах, часто допомагають якнайповніше передати людські світовідчуття. Фразеологізми активно використовуються авторами рекламних текстів, полегшуючи сприйняття. Вони характеризуються експресивністю і емоційною

виразністю, віддзеркалюючи культуру нації: „Прозора” – *дешево та сердито*” (рекл. води); „... *Копійка гривню береже*” (рекл. миючого засобу „Domestos”). У наведених оголошеннях використано фразеологізми, які вказують на типову рису українців – економність. Функціонують у рекламних текстах переважно розмовні фразеологічні одиниці, а не книжні: „*Русский размер*”... *На всі руки МАЙСТЕР*” (рекл. горілки); „*Calve... В цьому наші смаки збігаються*” (рекл. майонезу); „*Шкода-октавія*” – *все як по нотах*” (рекл. автомобіля); „*Чай „Мамброк” – душа співає*”. Такими фразеологізмами люди послуговуються в певних життєвих ситуаціях, тому вони ніби створюють атмосферу довіри, наближуючи цим товар і споживача. Інколи, використовуючи фразеологію, автори рекламних текстів створюють гумористичний ефект, а гумор, як уже зазначалось, є національною рисою українців: „*Первак*” – *не лівак, щоб стояв у кожній хаті*”; „*Олімп*”. *Боги теж мужики. Посидимо, як боги*” (рекл. горілки). Використання фразеологізмів у текстах реклами пояснюється їх здатністю легко трансформуватись, надаючи експресивність висловлюванню. Існують типи товарів, у рекламі яких часто функціонують крилаті фрази. Це товари масового вжитку, споживачами яких часто є молодь, найбільш схильна до цитування рекламних текстів. Часто на афористичних фразах будується і реклама пива: „*Футбол без пива не футбол*”, „*Оболонь — пиво твоєї Батьківщини*”; „*Рогань — заради пива друзі зроблять більше*”, „*Пиво як воно є*”, „*Живи на повну!*”(ТМ „Чернігівське”).

Отже, з одного боку, засоби масової інформації в текстах реклами, заголовках рубрик чи телерепортажів використовують крилаті вислови, щоб надати їм експресивності, а з іншого боку, ЗМІ самі можуть ставати джерелом, що породжує нові фразеологічні одиниці, які починають використовуватись соціумом у розмовному дискурсі.

ТИТОВСЬКА Анна, студентка II курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Дядечко Л. А.**,
старший викладач

ІНОЗЕМНА РЕКЛАМА В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Стрімко у наше життя, разом з потоком інформації у ЗМІ, увірвалась реклама, яка популяризує товари, видовища, послуги та інше з метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, замовників. Сьогодні стала дуже популярною іноземна реклама в українській інтерпретації. Часто в текстах використовують іношомовні слова, хоча існує український відповідник. Дьолог О. С. стверджує, що дуже часто “реклама має мету привернути увагу україномовних покупців, нерідко маскуючи звичайні речі, що іноді можуть мати й українську назву”. Наприклад, у слоганах “*Тут може допомогти „Ламікон (спрей)”*”, “*Спробуйте „Хепілор” - спрей, від болю у горлі*”, “*Сучасним людям — сучасний спрей від нежитю*”, “*„Назик-спрей” може забезпечити носу особливий плюс*”, “*„Назо-спрей” - дихай!*” замість слова “спрей” можна використати українське — *розбризувач*. У текстах “*Новий сервіс від Google*”, лексему *сервіс* можна було замінити на *обслуговування*. А такі запозичення, як “кеш”, “армрестлінг”, “фрістайл”, “нюс-реліз”, “дайвінг”, “прайм-тайм”, “ліфтинг”, “флаер”, “арт-терапія”, “бєбі-бум”, “дистриб’ютер”, “фастфуд”, “сейл”, “тинейджер”, “екшн” витіснили українські лексеми “готівка”, “рукоборство”, “вільний стиль”, “випуск новин”, “пірнання”, “найкращий час”, “підтяжка”, “листівка”, “лікування мистецтвом”, “сплеск народжуваності”, “розповсюджувач”, “швидка їжа”, “розпродаж”, “підліток”, “дія”. Окрім цих, можна назвати ще велику кількість запозичень. Внаслідок такого процесу українська мова, на нашу думку, втрачає самобутність.

Дослідивши велику кількість рекламних текстів, можна стверджувати, що більшість рекламних запозичень походять саме з англійської мови. Дьолог О. С. зазначає, що “процес новітнього запозичення англіцизмів в українську мову відбувається у межах загальної для всіх сучасних мов тенденції до універсалізації та інтернаціоналізації словникового складу”. Така кількість функціонування англійських сленгізмів в рекламі, можливо, пов’язана з тим, що англійська мова стає все більш зрозумілою для людей, адже вона є мовою міжнародного спілкування.

Уживання чужомовної лексеми в українській мові завжди потребує певної адаптації до власних

мовних законів. Сьогодні ж все активніше використовуються гібридні композити, перша основа яких становить іншомовну лексему в неадаптованій формі. Саме це явище досить частотне в рекламних повідомленнях, воно не лише заповнило весь інтернет, але й надалі прогресують на телебаченні, радіо і навіть на шпальтах газет та журналів.

Важливим є те, що іншомовні запозичення та неологізми повинні відповідати нормам сучасної української літературної мови. Рекламистам потрібно узгоджувати їх в часі, роді та числі. Наприклад, “*Нова Rexona ніколи не зрадить*”, “*Rex відбілюючий*”, “*Rampers знає, що ваш малюк бажає*”, “*Новий Dirol complete подвійної дії*”, “*Orbit білосніжний*”.

Головна функція іншомовних слів у тексті реклами – це інформативність, тому запозичені слова повинні бути доступні кожному, чіткі та лаконічні, щоб увесь сенс реклами можна було легко зрозуміти. Неперекладені слова повинні підходити змісту й продукту, котрий рекламують, щоб не суперечити назві та характеристики речам, які популяризують.

Специфічною ознакою рекламного тексту є наявність у його структурі двох обов’язкових компонентів. Перший з них повинен містити інформацію про товар, а другий – впливати на емоційну сферу покупця, реалізуючи таким чином маніпулятивну функцію рекламного тексту. У тому випадку, коли один з обов’язкових компонентів відсутній або в ньому допущена помилка, реклама не є ефективною.

Цікавим став той факт, що трапляються труднощі з перекладом та українською вимовою назв деяких фірм і брендів. Реклама не є винятком. “Nike” – назва іноземного бренду – походить від імені богині перемоги Нікі і в оригіналі звучить «Найкі». Саме так його вимовляють в Сполучених Штатах Америки. Проте незнання цього факту, з одного боку, і правила читання англійського слова «ніке», з іншого боку, призвели до широкого поширення в Європі в цілому і в Україні зокрема неправильної транскрипції «Найк». Неправильна по суті назва не тільки закріпилася, але й використовується в назві офіційного представника компанії в Україні.

Через неправильність вживання іншомовних слів багато фірм були вимушені змінювати назву повністю або ж частково. Раніше марка «Garnier» озвучувала себе по-українськи як Гарньє – у традиції передач французьких марок типу Пер’є або Курвуазьє. Пізніше марка відмовилася від правильної вимови і замінила транскрипцію на транслітерацію, мабуть, вважаючи, що покупцям так легше прочитати її назву, адже в нас добре знають іноземну мову невелика кількість населення. І стала вона «Гарньєр», незважаючи на асоціацію з гарніром: зате як чується, так майже і пишеться.

Під час перекладу рекламисти зазвичай вдаються до адаптації іноземного слогану задля того, щоб уникнути банальності та передати всі соціолінгвістичні особливості рекламного тексту. Це зумовлено тим, що в англійській мові прості, на перший погляд, фрази мають певне значення, смислове навантаження, яке втрачається при прямому перекладі. Тому під час перекладу слід ретельно підбирати певні відповідники, щоб не спотворити зміст і передати весь сенс рекламного повідомлення.

Часто при перекладі рекламних слоганів рекламисти не використовують жодного слова оригінального тексту, це не впливає на якість реклами, а навпаки, робить її більш доступною для споживача. Наприклад, *Maybe she's born with it, Maybe it's Maybelline*, що в дослівному перекладі на українську означає – *Можливо, це її природна краса, а можливо, це Maybelline*. Українські перекладачі передали зміст цієї реклами так: “*Всі в захваті від тебе, а ти – від Maybelline*”.

Отже, оскільки реклама дуже поширене явище в сучасному суспільстві, то на підсвідомому рівні вона впливає на думку та духовний розвиток великої кількості її споживачів. При перекладі рекламних повідомлень, потрібно дотримуватися норм сучасної української літературної мови, а також враховувати соціокультурні особливості суспільства, якому адресується рекламний текст.

БАБИЧ Уляна,
студентка 1 курсу магістратури
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.,**
канд. пед. наук, доцент

ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУКЦІЙ

Життя сучасної людини оснащено різними технічними пристроями, апаратами, приладами, під час роботи з якими необхідно виконувати різні дії та операції. Кожен технічний пристрій супроводжується спеціальним текстом-інструкцією з експлуатації обладнання.

Інструкція – це самостійний тип тексту з особливим способом викладу змісту, за допомогою якого дається точне (покрокове) розпорядження з виконання технічних або інших дій. Будь-який текст-інструкція характеризується певною повторюваністю термінів. Тому для правильного перекладу незнайомого і відсутнього у словниках терміна або термінологічного сполучення дуже важливо врахувати і зіставити всі випадки його вживання в певному тексті і лише після цього спробувати вияснити значення терміну шляхом ознайомлення із спеціальною літературою з означеного питання.

Метою текстів-інструкцій є показати читачеві порядок дій, що їх необхідно виконати для отримання певного результату. Вивчення синтаксису текстів-інструкцій дозволяє визначити їх особливості, оскільки інструкція спонукає читача виконувати послідовність дій.

У текстах цього типу широко використовуються дієслова у формі наказового способу:

- зніміть, натисніть, вставте, протисніть, переконайтеся, вийміть, просуньте, виберіть, виконайте, зробіть.
Do not use the oven for any reason other than food preparation, such as for drying clothes, paper, or any other nonfood items or sterilizing purposes [3, с. 5].

Використовуйте піч тільки для приготування їжі. В жодному разі не сушіть одяг, папір та інші неїстівні предмети в печі. Не використовуйте піч для стерилізації [1, с. 5].

Широко в інструкціях використовуються дієслова у формі інфінітива:

- видалити, додати, визначити, створити, приєднати, закріпити, встановити, замінити.

Some discs have certain information encoded on the disk during manufacture [2, с. 16]. – На деяких дисках міститься певна інформація, внесена до диску під час виготовлення [2, с. 16].

Аналізуючи лексико-синтаксичні конструкції простих і складних речень текстів-інструкцій, виявлено, що поширеними є лексико-синтаксичні конструкції, предикативний центр яких представлено дієсловом у формі інфінітива та наказового способу, а також поєднанням предикативного прислівника з інфінітивом.

У текстах-інструкціях використовується велика кількість дієслів і віддієслівних іменників. Деякі дієслова можна згрупувати в семантичні кола, які містять, з одного боку, дієслова недоконаного і доконаного виду (проводити – провести).

Використання в інструкціях віддієслівних іменників, як правило, вживається:

- для позначення устаткування (*установка, конденсатор, акумулятор*);
- для позначення процесу (*коливання, спостереження, вимірювання*);
- для позначення речовин (*окислювач, розчин, розчинник*);

для позначення об'єкту дослідження (*реакція, рівняння, тиск і ін.*);

для позначення разової короткочасної дії (*деформація, нейтралізація, обертання, ушкодження*).

У текстах-інструкціях один і той самий іменник може мати різне значення залежно від приладу, до якого подано інструкцію, наприклад: слово «*operation*» в тексті-інструкції до автомобільного CD/MP3/WMA-ресівера перекладається як «операції», а в посібнику користувача настільного точильного верстату *Ferm* – «експлуатація» [4, с. 9];

слово «*settings*» в тексті-інструкції до автомобільного CD/MP3/WMA-ресівера перекладається як «налаштування», а в посібнику користувача Двodiaпазонним телефоном SGH-X100 з підтримкою GPRS – «параметри» [4, с. 11];

Отже, під час роботи із текстом мови-оригіналу перекладач передусім керується своїм розумінням тексту,

збирає інформацію, необхідну для повного та точного перекладу тексту, та вже потім починає перекладати. Він повинен особливо уважно стежити за повноцінністю мови-перекладу, переклад повинен повністю відповідати мовним нормам.

Література:

1. Інструкція з експлуатації. Мікрохвильова піч Gorenje MO-230 DGW2-UR. – 38 с.
2. Інструкція користувача. Автомобільний CD/MP3/WMA-ресівер LG. Модель: LAC-UA161/162 LAC-UA361/362. – 18 с.
3. Instruction manuals. Microwave oven Gorenje MO-230 DGW2-UR. – 36 p.
4. Owner's manual. Car CD/MP3/WMA Receiver. Model: LAC-UA161/162 LAC-UA361/362. – 18 p.

БЕЗВЕРХА Дарія, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.**,
канд. пед. наук, доцент

СЕКРЕТИ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Ораторське мистецтво – це досконале вміння виступати перед групою людей у структурований, виважений спосіб із наміром надати інформацію, вплинути чи розважити слухачів.

Ораторське мистецтво вважали навіть царицею мистецтв, настільки сильним був його вплив на вирішення державних справ, на розум людей. Адже живе слово виконує не тільки функцію передавання інформації, воно формує переконаність, готовність до певних конкретних дій. Слово має магічний вплив. Ще Авіценна говорив: "Три зброї є у лікаря: слово, рослина, ніж". Зважте: "слово" – на першому місці.

Нижче подаємо поради, що допоможуть удосконалити навички ораторського мистецтва:

1. Вивчення теми. Професійні оратори дотримуються знань, які у них вже є. Великі оратори досліджують тему, з якою повинні виступити.

2. Уміння зосередитися на головному. Мабуть, одна з головних якостей оратора. Допоможіть аудиторії зрозуміти сенс вашого виступу, зосередивши увагу слухачів на основній ідеї виступу.

3. Логічна організація думок. Добре підготовлена презентація може бути успішно сприйнята аудиторією. Логіка може стати ключовим фактором, попрацюйте над цим.

4. Уміння використовувати метафори. Одна з основних якостей оратора – вміння зробити «простий» матеріал яскравим. У цьому допоможуть метафори, що повинні бути зрозумілі для аудиторії. Використовуйте їх там, де потрібні яскраві образи і відповідне стилістичне забарвлення.

5. Сильний початок і переконливий висновок. Не забувайте, що аудиторія зазвичай запам'ятовує перші й останні слова.

6. Жарти і гумор. Правильно і доречно використаний гумор має велике значення. З часом ви навчитеся за допомогою жартів керувати аудиторією. Уміння змусити аудиторію посміхнутися входить до списку основних якостей оратора.

7. Використання простору. Не обмежуйте свій простір трибуною для виступу. Вийдіть за її межі, щоб передати аудиторії більше енергії.

8. Спілкування з аудиторією. Ставте запитання і виявляйте зацікавлення до відповідей із залу. Зробіть з вашої презентації діалог.

Отже, щоб виконати своє завдання і донести до слухача слово, промовець повинен володіти значним діапазоном різноманітних знань, умінь і навичок, з-поміж яких найбільш важливими є: знання основних соціальних і психолого-педагогічних особливостей процесу публічної промови; вміння дібрати матеріал для виступу та оформити його відповідно до цільової установки, законів композиції, логіки; бездоганне володіння усним мовленням: голосом, інтонацією, мімікою, жестом, дотримання всіх вимог культури мовлення.

КРИЛАЧ Ольга, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ

Інтернет – це глобальна комп'ютерна мережа, яка сьогодні охоплює практично весь світ. Інтернет має близько 15 мільйонів абонентів у більш ніж 150 країнах світу, причому щомісяця кількість користувачів збільшується на 7-10%. Інтернет, що використовувався спочатку для дослідницьких і навчальних цілей, стає все більш популярним у світі повсякденного спілкування.

Оскільки Інтернет – це всесвітня павутина, то це дає можливість брати участь у міжнародних Інтернет-форумах і спілкуватися в чатах, пізнаючи культуру інших країн і презентуючи свою культуру.

Дослідники Інтернет-спілкування звичайно класифікують засоби спілкування в Інтернеті за ступенем їх інтерактивності. Найбільш інтерактивними осередками спілкування вважаються чати і ICQ, найменш інтерактивними – e-mail і телеконференції. Під час телеконференції спілкування відбувається в режимі off-line, на відміну від чату і ICQ, де люди спілкуються on-line. Під час конференції спілкування відбувається навколо визначеного предмета, тоді як чат, як правило, своєї теми не має. (Хоча існують і тематичні чати, наприклад, коли яку-небудь відому людину запрошують на канал IRC чи у web- чат, і вона відповідає на всі питання).

Назвемо основні риси Інтернет-спілкування:

1. Анонімність, що може призвести до безкарності, розкутості і безвідповідальності поведінки учасників спілкування.
2. Відсутність невербальної інформації. Як правило, спостерігається установка на бажані риси партнера.
3. Добровільність контактів. Користувач добровільно встановлює контакти чи може припинити їх у будь-який момент.
4. Стієке прагнення до емоційного наповнення тексту, що виражається у створенні спеціальних знаків для позначення емоцій.

Причиною звертання до Інтернету як до інструменту спілкування може слугувати:

1. Недостатнє насичення спілкуванням у реальних контактах. У подібних випадках користувачі швидко втрачають інтерес до Інтернет-спілкування, якщо виникають можливості для задоволення відповідних потреб у реальному житті.
2. Можливість реалізації якостей особистості, програвання ролей, переживання емоцій, які з тих чи інших причин неможливі у реальному житті. Бажанням переживання тих чи інших емоцій пояснюється, ймовірно, і прагнення до емоційного наповнення тексту.
3. До можливості взаємодії "людина – комп'ютер" додається можливість комунікації "людина – комп'ютер – людина".
4. Прагнення до нетипової, ненормативної поведінки. Найчастіше користувач презентує себе по-іншому, ніж у реальному житті, програє не реалізовані в діяльності поза мережею ролі, сценарії і, не знаючи співрозмовника, створює його образ, відмінний від реального.
5. Більша, ніж у реальному світі, залежність від співрозмовника у спілкуванні. Наслідком є порушення безпосереднього живого спілкування.
6. Відсутність єдності простору і часу, тобто Інтернет дає можливість бути одночасно у різних місцях, а також спілкуватися з людьми з інших годинних поясів.

Отже, сьогодні Інтернет-спілкування є одним із найбільш поширених різновидів комунікації. Люди все більше часу проводять у мережі та все менше спілкуються в реальному житті. Технології з кожним днем розвиваються стрімкіше, тим самим мінімізуючи можливість для зустрічей, вираження справжніх емоцій та стану душі, однак, напевно, ніщо не зможе замінити справжнього людського спілкування.

МАРШАЛОК Михайло, студент I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ВИМИРАННЯ МОВ ЯК НАСЛІДОК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Із розвитком науки, появою нових технологій, зокрема комунікативних, збільшенням чисельності населення, міграційних процесів, економічної, політичної та культурної інтеграції, уніфікації наш світ стає з кожним роком все тіснішим і тіснішим. Всі ці процеси отримали назву «глобалізація». Глобалізація має наслідки, серед яких не всі позитивні. Одним із таких наслідків є вимирання мов.

За підрахунками вчених, кожні 14 днів зникає одна мова. Із 7000 мов, якими розмовляють люди на Землі, наприкінці XXI ст. залишиться тільки половина у кращому випадку. Причинами такого скорочення є те, що молодь віддає перевагу більш популярним і поширеним мовам, нехтуючи мовою батьків. Деякі народонаселення просто вимушені були використовувати інші мови, адже не мали вибору. Щоб отримати роботу чи звернутися до органів влади, потрібно володіти мовою, яка є офіційною. Також причинами вимирання тієї чи іншої мови може бути війна чи силовий тиск на представників певної народності. Так зникали мови індіанців Північної та Південної Америки, мови племен Африки та малих народностей Азії.

Через глобалізацію вже сьогодні 80% людей розмовляє лише вісімдесятьма мовами, а носії 3500 мов становлять близько 2%. За підрахунками, близько 900 мов сьогодні – на межі вимирання.

Зникнення тієї чи іншої мови є величезною втратою для людства, адже кожна мова – це передусім сукупність інформації та досвіду, які накопичив народ. мова – це відображення унікальних традицій, світобачення, та вірувань, історії певної спільноти. Разом з мовою зникає її лексика, сталі вирази, її фольклор. Дослідження таких мов могло б дати відповіді на важливі питання. Наприклад, багато з того, що ми знаємо про зниклі види рослин та тварин, відомо лише носіям напівзниклих мов, більшість з яких ніколи і не мала писемності. Можливо, врятувавши від зникнення певну мову, ми зможемо врятувати деякі види тварин, а можливо, і цілі екосистеми.

Отже, проблема збереження мов, що перебувають на межі зникнення, є важливою. Для цього вчені використовують низку методів. Вони намагаються дослідити напівзниклі мови якомога глибше, створюють аудіо-, відеозаписи, писемні пам'ятки. Так, компанія *Google Inc.* повідомила про проект з порятунку мов, що зникають (Endangered Languages Project). Сутність проекту полягає у створенні сайту, на якому централізовано подано інформацію про мови, що перебувають на межі зникнення. Усього в базі даних сайту станом на 21 червня 2012 року було 3054 мови. Географічне розташування носіїв мови можна подивитися на спеціальній інтерактивній мапі. Є в проекті і рідкісні мови, що трапляються на території Росії. Серед них кілька діалектів саамської, водська мова, хантійська і багато інших. Отже, навіть у випадку вимирання мови, знання про неї будуть матеріалізовані. Якщо людство докладє максимум зусиль, воно зможе мінімізувати втрати, пов'язані із зникненням кожної мови. Нам потрібно більш дбайливо ставитися до рідної мови і до мов інших народів, адже це не тільки спосіб комунікації, а й спосіб мислення і джерело великої кількості інформації, що накопичувалася століттями.

МАТУСЯ Богдана, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.**,
канд. пед. наук, доцент

УПЛИВ РЕКЛАМИ НА ЖІНОК

Реклама впливає на людину в соціально-психологічному аспекті, проте її сприйняття протилежними статтями відрізняється.

У рекламних текстах функція впливу є найбільш важливою з-поміж багатьох інших функцій мови. Ефективний вплив неможливий без точного розрахунку того, для якої саме аудиторії призначено ті чи інші рекламні тексти. Реклама, створена без урахування специфіки людей-споживачів товару навряд чи буде ефективною.

Однакові рекламні тексти можуть викликати різні емоційні реакції у жінок і чоловіків. Наприклад, сприймаючи рекламний текст, спрямований на допомогу дітям, жінки частіше відчують гнів і обурення від тяжкого становища дітей, тоді як чоловіки – тривогу.

У багатьох соціальних рекламних текстах диференціацію сфер діяльності жінок і чоловіків представлено відповідно до поширених гендерних стереотипів. Соціальні рекламні тексти про сплату податків і сферу бізнесу співвідносяться з діяльністю чоловіків і безпосередньо звернені до чоловічої аудиторії: «Заплатив податки – спи спокійно», а рекламні тексти про планування сім'ї та дітонародження вказують на те, що це сфера діяльності жінок, нерідко оцінюючи її в категоріях моралі.

Нині образ жінки трансформується: жінка стає активною, намагається реалізувати себе як особистість. Згідно з психологією реклами, зображення сприймається і розуміється швидше, ніж текст. Експресивна функція полягає в тому, що зображення часто призначене для впливу на емоції адресата, воно може викликати різноманітні асоціації, впливати, наприклад, на сферу несвідомого.

Дослідники визначили, що жінки розглядають зображення інакше, ніж чоловіки, що ті й інші фокусують увагу на різних елементах зображення. Однак, незважаючи на значні індивідуально-типологічні відмінності в сприйнятті зображень, спільним виявляється активний характер сприйняття. Психологи встановили, що сприйняття відбувається послідовно і поелементно. Поелементно «прочитання» особливо чітко проявляється там, де зображення «сусідить» з текстом, і тому не може бути сприйнято відразу і одночасно. Для сприйняття рекламного повідомлення важливо, яке число елементів входить до зображення.

Колір в рекламі викликає різні емоції та асоціації у чоловіків і жінок. Вважають, що кольорова реклама впливає сильніше на жінок, ніж чорно-біла. Вона змушує жінку емоційно сприймати предмети, полегшує впізнавання і може завдяки символічному змісту впливати на підсвідомість. Серйозною проблемою для творців реклами є правильність вибору, оскільки різні кольори можуть сприйматися чоловіком і жінкою неоднаково.

Негативний вплив реклами полягає в тому, що реклама спричиняє *стереотипізацію* мислення, а відтак – поведінки, нав'язує готові моделі й стандарти життя. Реклама навіює людині думку, що якщо вона купить ту чи іншу річ, то вона стане щасливішою, привабливішою, успішнішою, що це сприятиме підвищенню її статусу. Люди оцінюють себе та інших залежно від того, чим вони володіють. Так формується система цінностей, орієнтована виключно на споживання. Але неможливо купити все, особливо з огляду на матеріальний стан переважної більшості. У звичайному житті пересічні люди не можуть і виглядати такими привабливими і успішними, як герої рекламних роликів. Все це призводить до виникнення у багатьох людей, особливо молодих, комплексу меншовартості.

РУДИК Катерина, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ХАРЧЕНКО С. В.**,
канд. філ. наук, доцент

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ КОМП'ЮТЕРНИХ АБРЕВІАТУР УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Систему скорочень слів застосовували здавна. Згадаймо, що наприклад у староукраїнській мові над частовживаними словами використовувати титло. Деякою мірою скорочення було досить розповсюджено у ранній писемності, де написання цілого слова часто оминалось, а початкові літери зазвичай використовували для позначення слів у специфічному контексті.

Одним із пізніших способів скорочення слів, що розвинувся у ХХ ст., стала аббревіація.

Найчастіше аббревіацію використовують у комп'ютерній галузі, адже розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвів до виникнення комп'ютерних неологізмів: аббревіатур та скорочень.

Перекладаючи абрєвіатури комп'ютерної галузі потрібно пам'ятати, що хоча мова таких текстів є частиною загальнонаціональної мови.

Абрєвіатури функціонують у різних мовах і під час мовних контактів так само стають об'єктом запозичень, перекладу тощо. В українській мові наявно кілька способів запозичень абрєвіатур з англійської мови.

Перенесення англійської абрєвіатури в українській мові зі збереженням латиниці. Цей шлях зазвичай використовують для передавання номенклатурних позначень. Наприклад: *DVD – Digital Video Disk* (цифровий відеодиск), в українській мові – *DVD*; *IE – Internet Explorer* (браузер, який розробляє корпорація *Microsoft*), українською – *IE*; *DL – Download* (скорочення), також і українською використовують скорочення – *DL*.

Транскрибування – передача українськими літерами не орфографічної форми, а звучання англійського слова. Наприклад: скорочення *VDS (Virtual Disk Service)* – служба віртуальних дисків або служба *ВДС*.

Калькування – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу через заміни її складових частин (морфеми або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу. Наприклад: *LSI (Large Scale Integral)* – велика інтегральна схема, тобто *BIC*.

Експлікація (описовий переклад) – лексико-граматична трансформація, де лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення цієї одиниці. Наприклад: *CSMA/CA – Carrier Sense Multiple Access/Collision Avoidance* – колективний доступ з контролем носіїв інформації та вилученням конфліктів.

Неправильний переклад може спричинити проблеми в розумінні. Завжди потрібно звертати велику увагу на контекст та зміст. Єдність форми та змісту, тобто зв'язок між звучанням і значенням, багато важить у вирішенні проблеми перекладу абрєвіації та скорочень. Основою є положення про зв'язок абрєвіатури з предметом дійсності через відповідні повні найменування. Можна сказати, що абрєвіація з формального боку перестає бути звичайним словом. В абрєвіатурах за кожним звуком криється значення цілого слова, або декількох слів, тоді як у звичайному слові кожен звук не має такої семантичної самостійності, а значення закріплюється лише за словом.

Однією із проблем при перекладі є характерна абрєвіатурам та скороченням омонімічність: *inf – infant* – дитина, *inf – information* – інформація; *AD – attention device* – пристрій сигналізації, *avalanche diode* – лавинний діод; *AC – absolute ceiling* – абсолютна стеля, *aerodrome control* – керування в зоні контролю. Ці абрєвіатури утворено з порушенням вимоги зворотності й адекватного декодування.

Калькування – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу. Калькування використовувалось при перекладі таких термінологічних словосполучень, як: *PC – Personal Computer* (персональний компютер), *e-mail* (електронна пошта), *e-cash* (електронна валюта), *e-data* (електронна інформація), *e-mall* (інтернетмагазин).

Складові елементи словосполучень калькування вже посіли певне місце у термінологічній системі перекладу в українській мові і є доступними для розуміння спеціалістів. Але, якщо словосполучення складається з термінів, які ще не вживаються в певній галузі науки чи техніки мовою перекладу і потребують свого тлумачення, використовується експлікація.

Отже, для абрєвіатур характерна номінативна функція. Тексти комп'ютерної галузі мають низку особливостей, як в термінології, так і в граматиці. Найчастіше скорочення перекладаються еквівалентом, а за умови відсутності такого ж терміна – назвою з близьким значенням. Абрєвіація є одна з найскладніших явищ для сприйняття, розуміння, декодування та перекладу. Складність перекладу полягає саме у розкритті та передачі засобами української мови термінів іншомовних реалій. Неодмінною умовою повноцінного перекладу є повне розуміння його перекладачем. Дослівний переклад термінів, без знання самих явищ, механізмів, що про них йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок.

ХРИНЮК Олена, студентка I курсу
економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕПЛА О. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ЕКОНОМІСТА

Світ постійно змінюється: змінюються політичні системи, лідери та устрої; швидко розвиваються технологічні процеси, інформаційні системи та ринкові відносини. Все у світі відбувається дуже динамічно та невизначено. І лише люди, фахівці, які можуть швидко пристосуватися до нових умов, трансформуватися у своїй професії, досягають успіху. Ринкові відносини, конкуренція різних форм власності, що стали об'єктивною реальністю сьогодення, змінюють стиль і сенс життєдіяльності особистості й суспільства, цінності, характер і порядок організації всіх галузей виробництва, що передбачає економічний вибір усіма учасниками ринкових відносин, ухвалення економічних рішень, а також відповідальність за їх наслідки. Водночас традиційна економічна діяльність набуває якісно нового розвитку, наповнюється новим змістом. В умовах економічної нестабільності чимало молодих людей обирає економічну спеціальність, кар'єру підприємця. Такий вибір певною мірою сприяє досягненню свободи і незалежності, підвищенню самооцінки, дозволяє реалізувати власний творчий потенціал.

Змістом діяльності економіста є здійснення економічного аналізу господарської діяльності організації, розроблення заходів щодо забезпечення режиму економії, підвищення ефективності робіт, виявлення резервів, попередження збитків і непродуктивних витрат, більш раціональне використання всіх видів ресурсів. Фахівець-економіст виконує розрахунки матеріальних, трудових і фінансових витрат, необхідних для здійснення робіт (послуг), досліджує інновації в освоєнні нової техніки й технологій. Але в сучасному світі всього цього замало. Для досягнення успіху, крім професійних компетенцій, у фахівця-економіста мають бути добре розвинені комунікативна та конструктивна компетенції, він повинен знати основи ораторського мистецтва.

Мета роботи – висвітлення можливостей ораторського мистецтва у професійному зростанні економіста.

Не можна не визнати, що ораторське мистецтво має неабияке значення як знаряддя діяльності для всіх, хто використовує слово під час виконання своїх службових обов'язків і у спілкуванні. Основними функціями ораторського мистецтва є: конструктивна (формулювання думок), комунікативна (функція передавання інформації й організації взаємодії), емотивна (вираження ставлення людини до того, про що вона говорить), впливу на інших під час спілкування, переконання аудиторії та моделювання спілкування. Щоб виконати ці функції, економіст має знати, що саме його співрозмовники (або широка аудиторія) хочуть почути, з чим вони неодмінно не погодяться; які конкретні мовні засоби використовують для впливу на слухачів.

Безперечно, економіст повинен володіти літературною українською мовою. Сьогодні як у побутовому мовленні, так і професійному досить часто трапляються російнізми, сленгові слова, недоречні у певних ситуаціях спілкування, елементи ненормативної лексики.

Економістові-початківцю потрібно знати професійну лексику, не вживати її без потреби, вихваляючись знанням значення того чи іншого терміну, як це робив герой відомого фільму Свирид Петрович Галахвастов. Фахівці-економісти опановують мистецтво використання фахової лексики практично впродовж усієї професійної діяльності, зважаючи на ту кількість запозичень та нових термінів, що постійно збагачують мову професії. Прикладом успішного розвитку особистості можна вважати американського фінансиста, інвестора та філантропа Джорджа Сороса, відомого в багатьох сферах навіть за межами фінансів. Як економіст він уміє ухвалити блискавичне рішення й як оратор вмів донести його до аудиторії простою і доступною мовою.

Економіст, як і будь-який інший спеціаліст, має бути також і гарним психологом. Саме тоді можна вплинути на аудиторію, донести потрібну інформацію та переконати слухачів. Відома така думка, що економісти вивчають добробут, грошові відносини та людський егоїзм. А потім з цього мають зиск.

Самі ж економісти вважають сферою своїх інтересів людську розсудливість і шукають її в різних контекстах: від походу до магазину і до вибору партнера в бізнесі.

Отже, володіння ораторською майстерністю стає в сучасному світі невід'ємною складовою професійної компетентності економіста. Фахівці з примітивними мовними вміннями й навичками, яким у край важко доладно висловити свої думки та логічно побудувати фразу із кількох слів, не спроможні виконувати важливу для них справу та приречені на провал кар'єри. Сучасний світ створює умови для розвитку особистості економіста: економічна освіта – це перший крок до професійного зростання, але самоосвіта є не менш важливою складовою розвитку. Налічується багато книг із розвитку комунікативних умінь, фахівцям пропонують різні тренінги та лекції. Перефразовуючи вислів про потопельника, можна сміливо сказати, що розвиток ораторських здібностей майбутнього економіста – це справа рук самого економіста.

СЕКЦІЯ «КЛАСИЧНІ МОВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

УДК 811

АЛЕКСЕЄВ Віталій, студент I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАКУЛИК І.І.,
канд. філол. наук, доцент

РОСЛИННЕ ЦАРСТВО У «ПРИРОДНИЧІЙ ІСТОРІЇ» ПЛІНІЯ СТАРШОГО

У 37 книгах «Природної історії» Плінія відбито тогочасні відомості з самих різних галузей знання. Безпосередньо медицині присвячені книги XXIII–XXVII, крім того, в книгах XXVIII–XXXII дано рекомендації з лікарського застосування численних засобів тваринного походження. Як джерела Пліній використовував близько двох тисяч книг грецьких і римських письменників, у тому числі – твір Цельса, на який він неодноразово посилається. У книзі, за словами автора, наведено 20 тисяч фактів з метою «дати опис природи у всій її сукупності».

Детальний аналіз найменувань рослинного світу лікарських рослин здійснено в його книгах із урахуванням мотивованих ознак, що дає змогу покласифікувати їх у певні групи.

Назви, утворені за кольором. Цей принцип належить до найдавніших, оскільки назви, утворені через вибір зовнішньої ознаки, відображають початкові знання людини про природу. Візьмемо, наприклад, назву флоролексеми – *crocus* – крокус, шафран. Тут виступає пряме запозичення від гр. κρόκεος – жовтий, шафранний. Цікавим є той факт, що цю квітку використовували виключно для ароматних мазей, для різноманітних ліків, але з неї ніколи не плели вінки та не садили як декоративну рослину, незважаючи на її гарний вигляд. Назва *rubus* – малина походить від латинського прикметника *ruber* – червоний і присвоєна рослині за кольором плодів. Пліній перелічує безліч корисних властивостей малини. У Плінія читаємо про чотири сорти горобини. Четвертий сорт називають *torminalis* – той, який лікує болі в шлунку. *Amygdalus* – мигдаль. Назва флоролексеми походить, очевидно, від грецького іменника *αμυγδαλος* – мигдаль, запозиченого із Азії, оскільки він має спільний корінь із перським словом *tunga* – гіркий.

Однією з головних лікувальних рослин Пліній називає руту. Ця назва флоролексеми – латинського походження – *ruta* – рута, гіркота. Автор пише, що передозування соку цієї рослини спричиняє отруєння організму. Багато уваги Пліній приділяє рослині, що має назву *Absinthium* – полин. Назва походить від грецького слова *αψίνθιον* – «непридатний для пиття», ймовірно, через гіркий смак. *Olea* – оливка, маслина (маслинове дерево). Назва флоролексеми походить від грецької назви оливкового дерева *elaia* (*ελαία*). Пліній називає оливкову олію ліком від болів голови. Автор згадує, що цілющі властивості *Chelidonium* – чистотіла, були виявлені при спостереженнях над ластівками, які лікували хвороби очей своїх пташенят чистотілом.

Серед хвойних дерев дуже цінним був ялівець – *juniperus*. Пліній розрізняє два види ялівцю: один більший, другий менший. У «Природничій історії» читаємо про лікарське значення цієї рослини. Назви утворені за можливою дією і станом рослини. *Veratrum* – чемериця. Також він вважав, що назва флоролексеми походить від латинського дієслова *vertere* – крутити, повертати. Ця отруйна рослина містить одну з найсильніших м'язевих і серцевих отрут – вератрин, що зумовлює велике збудження, і, як наслідок, неспокійну поведінку людини.

Пліній був людиною надзвичайно працелюбною. Не було такого часу, яким би він не скористався для того, щоб читати і робити нотатки. Він читав, або йому читали в дорозі, у лазні, під час обіду, після обіду; при цьому нічний час, наскільки це було можливо, він також використовував на читання, адже вважав втраченими хвилини, які не присвячені розумовій праці. Пліній перечитував різні

книги, навіть погані, бо, на думку Плінія Старшого, не існує настільки поганої книги, з якої не можна було б отримати користі.

УДК 811

АРІНЄНKOBA Марина, студентка I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАЛАЛАСВА О.Ю.**,
ст.викладач

МІФОЛОГІЧНІ ПЕРСОНАЖІ НА НЕБОСХИЛІ

Ще в давнину люди помітили, що деякі об'єкти на небі змінюють своє розташування відносно інших, непорушних зір. Саме за це «блукання» планети отримали свою назву (грец. *πλανήτης* – той, що блукає). Греки й римляни називали планети іменами богів: Гермес – Меркурій, Арес – Марс, Зевс – Юпітер, Кронос – Сатурн і Афродіта – Венера. До планет зараховували також Місяць і Сонце. Дослідники античності вважали, що всі планети обертаються навколо Землі. Попри це Птолемею вдалося побудувати теорію руху планет, яка дозволяла доволі точно передбачати майбутнє (і минуле) їх розташування серед зір. Вона використовувалася протягом більш ніж тисячі років. У XVI ст. Ніколай Коперник запропонував побудову, в якій лише Місяць обертається навколо Землі, а всі інші планети (і, зокрема, Земля) обертаються навколо Сонця. Сам Коперник вважав свою теорію суто уявною, призначеною лише для спрощення розрахунків. Однак інші дослідники дійшли висновку, що така картина набагато краще пояснює спостережувані явища і геліоцентрична система світу стала загальноновизнаною.

Меркурій – найближча до Сонця велика планета Сонячної системи. Планету названо на честь римського бога Меркурія, послідовника грецького Гермеса та вавилонського Набу. Давні греки часів Гесіода назвали Меркурій «*Στίλβων*» (Стилбон, блискучий). До V ст. до н. е. греки вважали, що Меркурій, видимий на вечірньому та ранішньому небі – це два різні об'єкти. У Стародавній Індії Меркурій називали Будга та Рогінея. У китайській, японській, в'єтнамській та корейських мовах Меркурій називають Водяною зіркою на честь однієї з 5 стихій. У давньоруському Ізборнику Святослава планета називалась Єрмис (форма імені Гермес).

Венера – друга планета Сонячної системи. Оскільки Венера спостерігається ввечері після заходу сонця або вранці перед світанком її називають «*Зоря вечірня*» або «*ранкова Зоря*». Венера – третій за яскравістю об'єкт на небі; її блиск поступається лише блиску Сонця та Місяця. Належить до планет, відомих людству з найдавніших часів.

Земля належить до планет земної групи і є найбільшою з цих планет у Сонячній системі. Землю іноді називають світом, латинською назвою *Terra* або грецькою – *Гея*.

Марс – четверта планета Сонячної системи за відстанню від Сонця й сьома за розміром і масою. Названа на честь Марса – давньоримського бога війни. Іноді Марс називають «*червоною планетою*» через червонуватий колір поверхні, спричинений наявністю оксиду заліза. Марс довго асоціювали з війною і кровопролиттям, і тому його назвали на честь римського бога війни. У планети є два супутники, Фобос (грец. «*Страх*») і Деймос («*Жах*»), які були названі на честь двох синів Ареса і Афродіти (римські варіанти назв – Марс і Венера відповідно). Протягом минулого сторіччя Марс посідав особливе місце в популярній культурі. Він служив натхненням для поколінь фантастів. Загадковість планети і багато таємниць залишаються стимулом для наукових досліджень і людської уяви до цього дня.

Юпітер – п'ята та найбільша планета Сонячної системи. Планета була відома людям з глибокої давнини, що знайшло своє відображення в міфології і релігійних віруваннях різних культур: месопотамської, вавилонської, грецької та інших. Сучасна назва Юпітера походить від імені давньоримського верховного бога – громовержця. Низка атмосферних явищ на Юпітері – такі як шторми, блискавки, полярні сніжки, – мають масштаби, що на порядки перевершують земні.

Сатурн належить до газових гігантів: він складається переважно з газів і не має твердої поверхні. В англійській мові день тижня субота (англ. *Saturday*) походить від назви планети Сатурн (англ. *Saturn*), названої у свою чергу іменем римського бога рільництва Сатурна. Його ототожнювали з грецьким

Кроносом і міфи про обох богів зливалися. Храми Сатурна можна було зустріти всюди; багато сіл, міст, півостровів називалось ім'ям бога, навіть сама Італія, куди прибув Сатурн після того, як його вигнав Юпітер, за переказом, мала назву Сатурнові землі (*Saturnia tellus*). Святилище Сатурна біля підніжжя Капітолійського пагорба в Римі, заснування якого приписують Янусові (або Геркулесові), вважалося найдавнішим залишком доісторичної епохи Латіуму. З ім'ям Сатурна було пов'язане уявлення про Золотий вік.

За легендою, культ Сатурна встановив Тулл Гостілій. Храм на честь Сатурна та його дружини Опс побудовано на місці стародавнього святилища за часів початку республіки. У цьому храмі містилася римська державна скарбниця. На честь Сатурна кожного року у грудні святкувалися триденні Сатурналії. На час цього свята припинялися всі роботи, раби сідали до столу разом із своїми панами, які їм прислужували; Сатурнові приносили жертви, а вулицями міст йшли святкові процесії; у часи Імперії деякі імператори влаштовували пишні ігри та свята. Протягом року, за винятком сатурналій, зображення Сатурна біля підніжжя Капітолію було оповите вовняними стрічками і немовби закутане, щоб добробут навіки був пов'язаний з містом і народом.

Уран – сьома від Сонця велика планета Сонячної системи, належить до планет-гігантів. Планета названа ім'ям античного божества Урана, уособлення неба та піднебесного простору. Уран був батьком Кроноса (або Сатурна – у римському пантеоні). Уран став першою планетою, відкритою у Новий час і за допомогою телескопа. Уособлюючи небо як космогонічне явище, Уран був творчим началом, що наділило землю теплом і вологою, сприяло пробудженню творчих сил землі. Уран протиставився Кроносові, який усьому дає зрілість, а також Зевсові, панування якого ґрунтується на справедливості й мудрості світового порядку. Цей міф знаходить чимало паралелей у космогонічних міфах різних народів про відділення землі від неба. У Ведах Урану відповідає Варуна, у римлян – Каелус, в етрусків – Янус.

Нептун (лат. *Neptunus*) – римське божество хмар, дощу й вод, культ якого ототожнився і злився з грецьким Посейдоном. Був також покровителем коней і змагань на колісницях; звідси його вівтарі в Колізеї, у цирку Фламінія та ін.

У Римі на Марсовому полі стояв храм Нептуна, споруджений Агріппою на честь перемоги над Секстом Помпеєм. Свято Нептуна, так звані *нептуналії*, справляли під час найбільшої посухи – 23 липня. Нептуна, як і Посейдона, античні скульптори зазвичай зображували у вигляді суворого старця з тризубцем у руках, яким він піднімав морські хвилі. Дотепер серед моряків усього світу існує звичай «посвячувати Нептунові» тих, хто вперше перетинає екватор. Його астрономічний символ ♆ – стилізована версія тризубця Нептуна.

Веста – астероїд діаметром близько 525 км, другий за масою об'єкт у поясі астероїдів. Відкрито німецьким астрономом Генріхом Ольберсом 29 березня 1807, і названо на честь римської богині домашнього вогнища й родинного життя, жіночої персоналіфікації вогню Вести.

Паллас – також астероїд у Сонячній системі. Відкритий натпять років раніше, був названий на честь Паллади – доньки Тритона і подруги Афіни Паллади з античної міфології (хоча у греків це могло бути і чоловічим ім'ям, і епітетом самої Афіни, але вважається, що перші астероїди отримували лише жіночі імена).

УДК 811

ГОНЧАРУК Вікторія, студентка I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Балаласва О.Ю.**,
ст. викладач

КОНЦЕПТ «ЛЮБОВ» У ДЗЕРКАЛІ КЛАСИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Любов є одним з важливих компонентів духовної культури, одним з ключових концептів загальної картини світу. Не дивлячись на велику кількість філософсько-етичних праць, у яких описується почуття любові, не існує єдиного визначення цього феномену людського життя. Тож, перш

ніж розглянути інтерпретацію цього поняття в конкретному творі, зупинимося на понятті концепту «любов» та його визначеннях.

Любов ... Кожен з нас хоча б раз у житті замислювався над тим, що це таке, але дати однозначну відповідь на це питання не може ніхто. Скільки всього сказано, скільки написано ... Багато українських письменників в своїх творах намагалися розгадати загадку, знайти відповіді на непрості питання: що таке любов? Який її вплив на людину? Чому одних вона облагороджує, робить краще, а інших штовхає на самі жахливі злочини?

Що таке любов в українській літературі? Точного визначення дати неможливо, тому що кожен письменник розуміє це по-своєму. Мабуть, немає жодного митця слова, хто б не писав про кохання. Пояснити це дуже просто – багато важить кохання в житті людини. Дійсно, це почуття, як жодне інше, прагне висловлення і тому найчастіше спонукає до самовираження, надихає на творчість.

Пригадую уроки української літератури, прочитані в школі класичні твори, і перед очима постають персонажі улюблених книг, автори поетичних і прозових творів, які не оминали теми кохання. Бо його, мабуть, оминати неможливо. →«Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю», – писав Григорій Сковорода. Згадую безсмертного Тараса Шевченка, його романтичні балади «Тополя», «Катерина»... Серед творів Івана Франка любовна лірика посідає далеко не останнє місце, та й у прозі Каменяра тема кохання є важливою. У історичному «Захарі Беркуті» є все – любов і ненависть, героїзм і зрада, мудрість і недолугість. Усе, як у житті. «Любов не залежить від нашої волі, приходить без нашої заслуги, щезає без нашої вини», – писав автор. Тема кохання у Ліни Костенко також наскрізно своєрідна: «Втім, жінка – як музика, її можна любити, навіть не дуже розуміючи», «Скільки Років кохаю, а закохуюсь в тебе щодня. Важко любити розумну жінку. Завжди боїшся впасти у її очі», «Жінка Втрачає на інтелекті, лише коли вона кохана. Так що бажано підтримувати в ній цей стан», «Пристрасть – це натхнення тіла, а кохання – це натхнення душі. Любов як функції геніталій залишмо приматам. Мені потрібен космос її очей», «Віддай людині крихітку себе. За це душа наповнюється світлом», «Троянда – як кохання, може завдати болю, якщо не вмієш її узяти.» В історії української літератури минулого століття була ще неординарна особистість – Володимир Сосюра, твори якого вважають найскравішим пам'ятником кохання «Так ніхто не кохав. Через тисячі літ Лиш приходить подібне кохання. В день такий розцвітає весна на землі І земля убирається зрання...»

Кохання має свої закони розвитку, свій вік, як життя людське. У нього є своя розкішна весна, своє спекотне літо, нарешті, осінь, яка для одних буває теплою, світлою і родючою, для інших – холодною, гнилою і безплідною. І як тут не згадати останнього з поетів «золотої доби» римської літератури, твори якого мали суттєвий вплив на європейську літературу, Публія Овідія Назона. «Наука кохання», «Засоби для краси» і «Ліки від кохання». «*Ars amatoria*» – це дидактична поема у трьох книгах, написана, як майже всі твори Овідія, елегантним розміром і містить у собі настанови, спочатку для чоловіків, якими засобами можна купувати і зберігати за собою жіночу любов (1 і 2 книги), а потім для жінок, як вони можуть привертати до себе чоловіків і зберігати їх прихильність. Твір цей відрізняється відомою нескромністю змісту, яку автор змушений був виправдовувати перед офіційною мораллю тим приводом, що писав свої настанови для вольновідпущениць, які жили в Римі, та іноземок, на яких вимоги про суворість поведінки не поширювалися. У літературному відношенні «Наука кохання» чудово розкриває повну зрілість таланту і руку майстра, яка вміє обробити кожну деталь.

Одночасно з'явився інший твір Овідія, який до нас дійшов лише в уривці –100 віршів. У виданнях він носить заголовок «*Medicamina faciei*». На цей твір посилається автор у III книзі «Науки кохання» (ст. 205), називаючи його «*Medicamina formae*» («Засоби для краси») і додаючи, що він хоч і невеликий за обсягом, але великий за старанням, яким написано (*Parvus, sed cura grande, libellus, opus*). У збеженому уривку розглядаються засоби, пов'язані з доглядом за обличчям. Незабаром після «Науки кохання» Овідій видав «Ліки від кохання» («*Remedia amoris*») – поему в одній книзі, де він, не відмовляючись і на майбутній час від своєї служби Амуру (міфологія)Амуру, хоче полегшити становище тих, кому любов в тягар, і які бажали б від неї позбутися. І лише згодом з'являться загальновідомі «*Метаморфози*» і «*Фасти*».

ЗАБАБУРІН Дмитро,
студент I курсу факультету
ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАКУЛИК І.І.,
канд. філол. наук, доцент

OVIS ARIES У СТАРОДАВНІЙ МІФОЛОГІЇ ТА ЛІТЕРАТУРИНХ ДЖЕРЕЛАХ

Баран – (грецьк. *βάριον πρόβατον, βάρητοι ἄρνες*) (лат. *Ovis*). Рід ссавців ряду оленеподібних (*Cerviformes*) із підродини козлових (*Caprinae*) родини бикових (*Bovidae*). Вівця – одна з найдавніших тварин, що була приручена людиною близько 10–11 тис. років тому на території сучасної Туреччини, Сирії та північній Месопотамії.

Знайдені письмові і речові джерела, зберегли свідчення шанування вівці майже всіма стародавніми народами. У багатьох народів символ барана асоціювався з багатством, родючістю, чоловічою силою та доброю волею. Так, наприклад, у стародавній єгипетській міфології бог родючості Хнум зображувався у вигляді барана або людини з баранячою головою. А у Древній Месопотамії баранячу голову зазвичай клали на вершину колони, так позначали могутність бога долі Еа. Також існує давньоіндійський міф про царя богів Індру, який полюбляв гарненьких дівчат, спокушуючи їх. За свої «чоловічі» примхи одного разу він був покараний Гаутамом – втратив чоловічу силу. І лише щедрі боги змогли врятувати коханця, приклавши до нього тести кули барана. Нагадаємо, що у перекладі з латини *testiculi* (грец. *ὄρχις*) – сім'яники, гонади самців, в яких утворюються сперматозоїди та статеві гормони.

В осетинській міфології барана пов'язували з могутніми воїнами. Існує легенда про покровителя Північної Осетії і могутнього воїна – Рекома. У храмі Рекома зберігалися його зорова труба, шолом, стріли та інші речі, наділені чудесною силою. Раз у рік чоловіки приносили Рекові у жертву баранів. Жінок до цих дійств не допускали. Розповідали, що якось жінка з дитиною на руках, женучи жертвовного барана, необачно наблизилася до храму. Як наслідок – закам'янілі боввани: і жінка, і дитина, й баран.

Вівця, баран та ягня – чи не найпоширеніша жертвовна тварина серед більшості народів людства. Білих ягнят, баранців, овець приносять у жертву богам родючості, гостинності, багатства; чорних ягнят найчастіше приносили у жертву домовикам і духам місцевостей. Так, коли в родині вчинялася сварка, то вважали, що в цьому винен домовик. Тоді йому в жертву приносили вівцю або свиню, кроплячи кров'ю жертвовної тварини двері й стіни дому.

Білого баранця приносили щороку у травні в жертву Таранджелозу (в осетинській міфології – божество родючості). У жертву божеству неба, громовику і водночас племінному богу війни масаїв Нгаї приносили чорну вівцю. Білу, або білу з жовтою головою, вівцю жертвували монгольському божеству вогню, родового та сімейного вогнища Отхан–Галахану. Вівцю також жертвували Пергрубрюсу (у пруській міфології – божество весни і рослинності). Овець і корів приносили в дар осетинському Ринибар дуагу – повелителю хвороб, – аби лихо страшних епідемій минало домівки й села.

З історичних джерел відомо, що на честь Фавна в Стародавньому Римі влаштовувалися свята – луперкалії. На таких святах приносили в жертву худобу, потім зі шкір різних тварин вирізали реміні, і жерці, оббігаючи навколо Палатинського пагорба, наносили цими ремінями удари зустрічним. Жінки навмисне підставляли себе під такі удари, вірячи, що цим можна позбутися від безпліддя. А у Вавилоні для бога Ану щодня приносили у жертви близько 50 баранів та 8 ягнят.

Найбільш розповсюджено свято жертвоприношення на Сході, у державах, де панує іслам. Під час курбан–байраму мусульмани забивали найкращу худобу. Цей обряд пов'язаний зі старозаповітною легендою, за якою Бог послав випробування прабатьку арабів Ібрагіму: звелів принести в жертву сина Ісмаїла. Коли Ібрагім підніс над сином ножа, Аллах дозволив замінити жертву ягням. Ця легенда символізує відмову від людських жертв, які приносили предки арабів.

У більшості стародавніх народів існували магичні ритуали, пов'язані з вівцею. Ось один із них – у стародавньому Вавилоні очні хвороби лікували за допомогою заклинання: «... З чорної вовни, з білої

вовни з цього боку ти спрядеш; 7 і 7 вузлів ти зав'яжеш; змову ти прочитаєш; вузол із чорної шерсті ти прив'яжеш на хворе око; вузол з білої вовни ти прив'яжеш на здорове око ... «Також загальновідомий міф про аргонавтів, котрі вирушили до берегів Колхіди, та золоте руно.

У латинській мові образ вівці використовується в прислів'ях і приказках: **Ovem lupo committere** – Довірити вівцю вовкові (Теренцій), **Vulpes pilum mutat, non mores** – Хто народився вовком, той бараном не буде (Светоній), **Ab haedis segregare oves** – Відрізняти овець від козлів, **Unum castigabis, centum emendabis** – Одного накажеш, сотню виправиш, або Вівцю стрижуть, а баран тремтить, **Grex totus in agris unius scabie cadit** – Все стадо гине в полі від парші однієї вівці, або Одна паршива вівця все стадо псує (Ювенал), **Laesa etiam repugnat ovis** – Навіть вівця, якщо у неї увірветься терпець, чинить опір (Проперцій).

УДК 811

КИЧЕНКО Марина, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВАКУЛИК І.І.**,
канд. філол. наук, доцент

ДО ВИТОКІВ МІЖНАРОДНОГО КОДЕКСУ БОТАНІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ

Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури (МКБН) – англ. International Code of Botanical Nomenclature (ICBN) – це зібрання правил та рекомендацій, що стосуються наукових назв рослин, водоростей, грибів та грибоподібних організмів. Його метою є присвоєння певних назв щодо певних груп організмів, які мають валідність та придатні до використання вченими. Цінність наукової назви в тому, що вона є стабільною та загальноприйнятною, вона не обов'язково повинна мати описову чи діагностичну цінність. Номенклатурний кодекс не має юридичного статусу у галузі державного та міжнародного права.

Вперше латинську бінарну класифікацію ботанічних об'єктів здійснив Карл Лінней у роботі «Species plantarum». Проте перше зведення власне правил номенклатури ботанічних об'єктів було запропоновано Альфонсом Декандром 1867 р. Безпосередньо у 1952 р. у Стокгольмі було прийнято перший Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури, який неодноразово вдосконалювався. Надалі всі зміни та доповнення вносились та вносяться рішеннями номенклатурних секцій міжнародних ботанічних конгресів (МБК), які проходять раз на 6 років. На кожному з'їзді приймається новий кодекс, що змінює попередній. Назва конгресу дається від назви міста, де проходив конгрес. Наразі діє Віденський кодекс (змінив Сент-Луїський кодекс), який було прийнято на XVII IBC, що проходив у Відні 17-23 липня 2005 р.. До основних принципів номенклатури належать: принцип незалежності номенклатур, принцип типіфікації, принцип пріоритету, принцип унікальності назв, принцип універсальності назв, принцип зворотної сили та принцип незалежності від таксономії.

Керівним у ботанічній номенклатурі є принцип пріоритету. Це означає, що з кількох назв, запропонованих для даного таксону, вибирається найстаріша, що була оприлюднена. Постає закономірне питання, яка ж дата є вихідною, далі від якої, принцип пріоритету не поширюється? МКБН приймає за вихідну дату 1 травня 1753 р. – умовну дату появи роботи Карла Ліннея.

Ботанічна назва закріплюється за таксономом за допомогою номенклатурного типу. Для видів рослин це звичайно висушений матеріал, який звичайно зберігається в гербарії. Багато колекцій типів зараз доступні в Інтернет на сайтах великих гербаріїв у вигляді високоякісних зображень гербарних листів. Обидва ці принципи діють з певними обмеженнями. Щоб запобігти небажаних ефектів застосування принципу пріоритету, назви консервують (перелік законсервованих назв знаходиться наприкінці кодексу). Для таксонів рангом вищих за родину застосовується дуже мало правил.

Ботанічна номенклатура незалежна від зоологічної та бактеріологічної номенклатур, котрі мають свої власні Кодекси. КБН поширюється не тільки на рослини в сучасному розумінні, але й на інші організми, що традиційно вивчаються ботаніками. До групи організмів, на котру поширюється дія МКБН, включають безбарвні водорості, ціанобактерії (синьо-зелені водорості), гриби, а також ооміцети,

хітридіоміцети та слизовики, що належать до грибоподібних організмів Мета МКБН Мета кодексу – домогтися, щоб кожна таксономічна група мала тільки одне правильне назва, прийнята у всьому світі. Цінність наукової назви полягає в тому, що воно являє собою ім'я власне і як таке не піддається змінам (при цьому воно не обов'язково повинно мати описову або діагностичну цінність).

УДК 811.124

ЛИТОВЧЕНКО Наталія, студентка I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАКУЛИК І.І.,
канд. філол. наук, доцент

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВ ХІМІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Хімічний елемент – це тип атомів із однаковим зарядом атомних ядер і певною сукупністю властивостей. Хімічні елементи входять до складу як неорганічних, так і органічних сполук, з яких складаються усі живі організми.

Вперше поняття хімічного елемента сформулював Роберт Бойль у 1661 р. Термін елемент має у своїй основі уявлення древніх про первинні стихії, з яких на їхню думку складалася матерія: вода, повітря, земля, вогонь. Усі хімічні елементи позначають спеціальними символами – однією або двома латинськими літерами, причому перша літера завжди велика, а друга мала. Наприклад, водень позначають символом H, сірку – символом S, залізо – символом Fe, кисень – символом O і т. д.

Гідроген. Назву елемента дав видатний вчений Антуан Лоран Лавуазьє. Назва походить від грецького ὕδωρ – вода та γεννάω – народжую, що означає «той, що народжує воду». Українська назва «водень», російська назва «водород» – дослівний переклад латинської назви *hydrogenium*.

Гелій. Локк'єр дав гелію ім'я, що відображає історію його відкриття (від грец. *Helios* – сонце). Оскільки Локк'єр вважав, що виявлений елемент – метал, він використовував в латинській назві елемента закінчення «*ium*» (відповідає українському закінченню «ій»), яке зазвичай уживається в назві металів. Таким чином, гелій завдог до свого відкриття на Землі отримав ім'я, яке закінченням відрізняє його від назв решти інертних газів.

Літій. Свою назву літій отримав через те, що був виявлений в «каменях» грец. *λίθος* – камінь. Сучасну назву було запропоновано Берцеліусом. Літій було відкрито 1817р. шведським хіміком і мінералогом Й. Арфведсоном.

Берилій. Внаслідок солодкого смаку розчинних у воді сполук берилію елемент спочатку називали «гліцин», «гліциній» (від грец. *glykys* – солодкий). Сучасна назва походить від назви дорогоцінних каменів берилів (грец. *beryllos*), яке у свою чергу походить від назви міста Белур (Веллуру) в Південній Індії, неподалік Мадраса; з давніх часів в Індії були відомі родовища смарагдів.

Карбон (вуглець). Як хімічний елемент був визнаний тільки в 1789 А.Лавуазьє. Латинську назву *carboneum* карбон отримав від *carbo*.

Нітроген. Назву Азот отримав від грец. *ἀζωτος* – позбавлений життя, (іншими мовами: лат. *Nitrogenium* – той, що породжує селітру; нім. *Stickstoff* – удушлива речовина) замість попередніх назв («флогістоване», «мефітичне» і «зіпсоване» повітря) запропонував у 1787 Лавуазьє, який на той час у складі групи інших французьких вчених розробляв принципи хімічної номенклатури.

Оксиген (*Оксигеніум* – той, що окислює). Відкрили кисень в 1773 шведський хімік К.Шеєле і незалежно від нього в 1774 – англійський вчений Дж.Прістлі. Французький хімік Антуан Лавуазьє дав елемента назву і до 1777 р. створив кисневу теорію дихання, горіння і окиснення.

Флуор. Назва «фтор» (від грец. *φθόρος* – руйнування), запропонована Андре Ампером в 1810 р., використовується лише в грецькій та східнослов'янських мовах, а також у мовах, які запозичили цю назву з російської (наприклад, чуваська, таджицька чи монгольська). Також назву «фтор» має відповідна проста речовина, що є отруйним та хімічно-активним жовто-зеленим газом.

Неон. Назва походить від грец. *νέος* – новий і свідчить про радість дослідників, що виявили в повітрі, окрім аргону, інші інертні гази. Існує легенда, за якою назву новому елемента дав дванадцятирічний син

Рамзая: побачивши незвичайне яскраво-червоне випромінювання речовини в трубці для проведення спектрального аналізу, він радісно закричав: «Новий!» Для неону характерне червоне світіння при електричному розряді, чим зумовлене його використання в рекламі.

Натрій. Натрій вперше був отриманий англійським хіміком Гемфрі Деві в 1807 р. електролізом твердого NaOH. Назва «натрій» походить від стародавнього слова, поширеного в Єгипті, у стародавніх греків (*νίτρον*) і римлян. Воно зустрічається у Плінія (*Nitron*), в інших стародавніх авторів і відповідає давньоєврейській Нетер (*neter*).

Магній. У 1808 англійський хімік Гемфрі Деві при електролізі злегка зволоженої білої магнезії з ртутним катодом отримав амальгаму нового металу, який виділив відгонкою ртуті і назвав магнезієм. З тих пір у всіх європейських мовах цей елемент називається *magnesium* і лише в східних слов'ян – магнієм: так його назвав Г.І. Гесс у своєму підручнику хімії, виданому в 1831 р.

Алюміній. Назва елемента походить від назви сполуки, в якій був відкритий «алюм».

Силіцій. У 1825 шведський хімік Єнс Якоб Берцеліус дією металевого калію на фтористий кремній SiF₄ отримав чистий елементарний кремній. Новому елементу було дано назву «силіцій» (від лат. *silex* – кремій). Назва «кремій» введена в 1834 році російським хіміком Германом Івановичем Гессом.

Фосфор. У 1669 р. німецький алхімік Генніг Бранд при нагріванні суміші білого піску і випаруваної сечі отримав речовину, що світилася в темряві, названу спочатку «холодним вогнем», а пізніше фосфором, від грец. *φωσ-φορος* – світлоносний.

У природі знайдено приблизно 90 елементів. Хімічні елементи на Землі та в різних об'єктах Всесвіту поширені не однаковою мірою. Деякі з них рідкісні.

УДК 811. 124

МИХНЕНКО Владислав,

студент 1 курсу факультету

захисту рослин, Національний університет біоресурсів

і природокористування України

Науковий керівник – Вакулик І.І.,

канд. філол. н., доцент

КЛАСИФІКАЦІЯ РОСЛИН ДЖ. РЕЯ

Історія систематики рослин в цілому пов'язана з розвитком ботаніки. У числі перших, хто застосував класифікацію до об'єктів природи, був Теофраст, який поділяв рослини на такі групи: дерева, чагарники, напівчагарники («фріганон») та трави. Подальші дослідження продовжувались у епоху Відродження, коли Альбертом Великим було помічено різницю між однодольними та дводольними рослинами. Саме тоді (1583 року) була опублікована перша класифікація рослин, створена італійцем Чезальпіно, який прийняв класифікацію Теофраста та доповнив на основі ознак будови «органів відтворення» – насіння та плодів, також дослідник виділив «безнасінні» рослини: гриби, водорості, мохи та папороті. Дещо пізніше з'явилися основні таксономічні категорії.

Джон Рей (Ray, John) (1627–1705), англійський біолог, один із основоположників систематики рослин як науки. У 1648 закінчив Триніті – коледж Кембріджського університету. Викладав там же математику і гуманітарні науки. У 1660 опублікував працю Флора Кембриджа (*Flora of Cambridge*) – перший систематичний каталог рослин даного регіону. Під впливом свого близького друга Ф. Уїллові зацікавився зоологією. У 1660 Рей був зведений в духовний сан. У 1662 він відмовився від поста в університеті; давав приватні уроки, жив як домашній капелан у друзів. У цей же час здійснював поїздки по Англії, Уельсу, південній частині Шотландії, а в 1663 –1666 здійснив подорож по Європі з метою вивчення її флори і фауни. У 1667 був прийнятий у члени Лондонського королівського товариства і приступив разом з Уїллові до реалізації задуманого ними плану систематизації всієї природи.

Ним запропоновано нову систему класифікації рослин, в якій увів поняття «вид». Це був перший крок до створення природної системи класифікації рослин. У своїй тритомній праці «Історія рослин» (*Historia generalis plantarum*, 1686–1704) Рей описав і класифікував 18 600 видів, ґрунтуючись на зовнішніх ознаках – формі та будові квітки, листя, коріння, плодів. Увів поняття однодольних і дводольних рослин у книзі «*Methodus plantarum novae*» (1682) вперше запровадивши їх групування:

розрізняючи рослини з двостатевими та роздільностатевими квітками. У 1693 в книзі «Систематичний огляд походження чотириногих і змії» (*Synopsis methodica animalium quadrupedum et serpenti generis*) дав свою класифікацію тварин. У праці «*The Wisdom of God Manifested in the Works of Creation*» (1691) вперше ботаніка була представлена не просто як певна система класифікації рослин, але і як наука про їх походження, еволюції та особливості. Використовував поняття «рід» і «вид», дав перше наукове біологічне визначення поняття виду, що в основному збігається зі сучасним.

УДК 811. 124

НАЗАРЕНКО Ілля, студент I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Балалаєва**,
ст. викладач

РИМСЬКІ МОНЕТИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

У перші століття нашої ери кордони Римської імперії наблизилися до земель, де проживали слов'янські племена антів, яких ототожнюють з племенами черняхівської археологічної культури. На території їх розселення здавна відомі знахідки монет римського карбування, що є важливим джерелом для вивчення політичної та соціально–економічної історії прадавнього населення українських земель. Знайдені на Україні римські денарії фігурують у середньовічних та новочасних актах під назвою «голівки святого Яна». Немало таких монет входило до складу нумізматичних колекцій львівських міщан у XVI– XVII ст. Вивчення топографії знахідок римських монет дає підстави стверджувати, що більшість їх зосереджена на території Правобережної України в басейнах річок Тиса, Дністер, Сян, Західний Буг, Південний Буг та приток Дніпра. Північна межа масового поширення римських монет проходить між лісостеповою та лісовою природно–географічними зонами. Найбільше таких знахідок виявлено на території Хмельницької, Тернопільської, Івано–Франківської, Львівської, Волинської та Рівненської областей, а також на Буковині та Закарпатті. При цьому густина знахідок є більш–менш рівномірною, що свідчить про тривалість та масштабність їх поширення. Серед знахідок римських монет абсолютну більшість становлять срібні денарії, значно меншою є частка золотих ауреусів та солідів, а також латунних, мідних та бронзових монет.

У складі монетних скарбів та серед поодиноких знахідок денарії республіканської епохи трапляються вкрай рідко. В окремих комплексах їх кількість не перевищує кількох екземплярів. Так, у великому скарбі, знайденому на території древнього городища у с. Звенигород на Львівщині, серед значної кількості денаріїв кінця I–II ст. була лише одна монета цього номіналу, відкарбована за часів Республіки. За підрахунками відомого українського історика М. Брайчевського, станом на 1959 р. на території України та Молдавії серед 22 знахідок виявлено 25 монет республіканської епохи. Подібна ситуація і зі срібними монетами перших римських імператорів. Лише декількома екземплярами представлені емісії Октавіана Августа (27 р. до н. е.–14 р. н. е.), Тиберія (14–37 рр.), Калігулли (37–41 рр.) та Клавдія (41–54 рр.). Дещо частіше нотуються денарії останнього представника династії Юліїв–Клавдіїв – Нерона (54–68 рр.). Однак і вони присутні у комплексах, виявлених у безпосередній близькості до кордонів Римської імперії, при цьому ареал їх поширення є незначним. Монети, відкарбовані імператорами часів громадянської війни 68–69 рр., є рідкісними і на території самої імперії, й поза її межами. Денарії Гальби (68–69 рр.), Отона (69 р.) та Вітелія (69 р.) зафіксовані лише у декількох українських скарбах.

У нумізматичних джерелах відображена також активна зовнішня політика римських володарів у Карпато–Дунайському регіоні другої половини I ст. Так, денарії імператора Беспасіана (69–79 рр.) виявлені у депозитах майже з усієї території Правобережної України (зокрема, у скарбі з с. Білогородка Ізяславського району Хмельницької області містилось 10 монет цього правителя). Різке збільшення римського монетного імпорту спостерігається від часів панування імператора Траяна (98–117 рр.). Це пояснюється тим, що йому вдалося підкорити собі даків та інші племена у Подунав'ї, у результаті чого римський кордон підійшов до земель, заселених давньоукраїнським етносом. Крім цього, окремі

військові підрозділи римської армії здійснювали експедиції на північ від Карпатських гір, частими гостями тут також були купці. Саме у першій половині II ст. найбільше поширюється на території України римська монета. Денарії імператорів Адріана (117–138 рр.), Антоніна Пія (138–161 рр.), Марка Аврелія (161–180 рр.) та членів їхніх родин виявлені у всіх областях України, причому в окремих депозитах налічуються сотні і навіть тисячі цих монет.

Поширення римських грошей на українських землях є свідченням тісних торговельних зв'язків між Римською імперією та антськими племенами. Крім того, вони завозилися як військові трофеї, здобуті в результаті вдалих нападів варварських племен на римські провінції. В епоху послаблення військової могутності Риму імператори, нездатні захистити свої кордони, відкуповувалися від племінних вождів даниною – товарами та грішми. Вартість монет була добре znana антській верхівці. Одним зі свідчень цього є знахідки золотих та срібних медальйонів, які римські імператори надсилали варварським керівникам, намагаючись перетворити їх на союзників імперії. Велика кількість виявлених на Україні денаріїв та інших номіналів монет свідчить про різноплановість їх використання. Це були перші монети, які брали активну участь у формуванні товарно–грошових відносин на українському ринку.

Римські монети відігравали певну роль у торговому обміні між слов'янськими племенами та імперією. Основними об'єктами торгівлі з боку слов'ян були продукти тваринництва, рільництва та лісових промислів – збіжжя, худоба, шкіри, хутра, мед, віск, а також бурштин і раби. Зі свого боку, римські купці привозили гончарні та ювелірні вироби, вина, олію тощо. Для покриття торговельного дефіциту римляни широко використовували монету, яка була одним з основних засобів обміну. Римські історичні джерела вказують на величезні прибутки від цієї торгівлі. Так, Пліній Старший підкреслював, що ціни на товари, завезені на територію імперії, підвищувалися тут у сотні разів. Через низку військово–політичних факторів у першій половині III ст. римсько–слов'янські торговельні зв'язки були перервані. Однак, незважаючи на припинення надходження римської монети, срібні денарії ще впродовж тривалого часу використовувалися на українському грошовому ринку. На зміну їм у V ст. прийшли візантійські номінали, а згодом – у VIII ст. – сасанідські.

Часто на монетах є зображення правителя країни – короля, імператора або царя. В східних країнах, де зображення поміщали на монетах дуже рідко, зазвичай чеканилося тільки ім'я правителя, його титули і почесні звання. Зображення інаписи, що говорять про правителя або правлячому народі, або про якісь міськихбожествах, або святинях, були завжди основною частиною монетного типу. На монетахстародавній Греції особливо часто знаходимо зображення божеств чи священнихтварин, шанованих в тому місті, де була випущена монета. Так, наприклад, на монетах Афін чеканилася голова богині Афіни – покровительки цього грецькогоміста, а на монетах Олімпії – голова Зевса. Частими були зображення Геракла і інших божеств. Серед безлічі богів древніх римлян був такий, який відавсімачинаннями, винаходами. Йому підпорядковувалося час. Бога називали Янусом і зображували з двома обличчями, зверненими в різні боки. Римляни вірили, щоважливе на землі створено волею богів. Януса вони вважали творцем першої монети. Тому на старовинних монетах багатьох міст Італії на одній стороні зображенадволика голова, а на іншій – ніс корабля, на якому нібито Янус приплив доберегів цієї країни. У древній Греції були в обігу драхми, оболі, холкоси іувійшла в приказку дрібна монет – лепта.

УДК 811.14:58(092)

ОНУЧЕНКО Антоніна, студентка I курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник–**Балаласва О. Ю.**, ст. викл.

ТЕОФРАСТ ЯК БАТЬКО БОТАНІКИ

Тиртам(*Tyrtamos*)– саме таке справжнє ім'явидатного давньогрецького вченого – народився в 371 р. до Р.Х. на острові Лесбос. Нам він відомий за прізвиськом Теофраст (*Theophrastos*), що дав йому Аристотель, і яке означає «богоречивий, божественний оратор».

Дійсно, Тиртам був надзвичайно обдарованою людиною, розсудливим і послідовним філософом, блискучим оратором. Він свідомо відмовився від особистого життя, щоб цілком присвятити себе науці. Йому належать праці з логіки, поезики, політики, етики та інших наук. Теофраст був найвидатнішим і найулюбленішим учнем Аристотеля, отримав від нього у спадок всю бібліотеку, а після смерті вчителя очолив Лікей. Число його учнів сягало 2000 чоловік, і слава про нього поширилася далеко за межі Греції. Але нам він відомий передусім як «батько ботаніки».

Взагалі йому приписують 227 творів, проте велика їх частина втрачена, до нас дійшли два ботанічні твори Теофраста: «Історія рослин» і «Про причини рослин».

Перша праця складається з 9 книг (в оригіналі – з 10) та за змістом відповідає сучасним морфології, анатомії і систематиці рослин. Праця упорядкована в систему, за якою рослини класифікуються залежно від способу відтворення, місцезростання, розмірів, а також згідно з практичним застосуванням. Теофраст розрізняє зовнішні та внутрішні частини рослин. До зовнішніх учений відносить коріння, стебла, гілки і пагони, листя, квіти, плоди, до внутрішніх – кору, деревину і серцевину, які в свою чергу складаються із соку, волокон, жил і м'яса.

Класифікація та система рослин Теофраста є досить простою. Він ділить все рослинне царство на чотири відділи: дерева, чагарники, багаторічні рослини і трави, а в кожному відділі розрізняє дві групи: дикі і культурні рослини. Далі учений описує дерева і чагарники, переважно грецькі, але також і чужоземні, при цьому торкається багатьох важливих теоретичних і практичних питань: природного і штучного розмноження рослин, способів поширення насіння, запилення, тривалості життя і хвороб рослин. Коли черга доходить до багаторічників, Теофраст спочатку описує дикі («із шипами» та «без шипів»), а потім культурні «рослини для вінків»: садові квіти і декоративні рослини. Дві книги твору присвячені травам, головним чином, хлібним злакам, бобовим, овочам. Взагалі Теофрасту було відомо близько 400 рослин, у тому числі і папороті, гриби, водорості.

Друга праця «Про причини рослин», або правильніше «Про життєві явища у рослин», є обробкою того ж фактичного матеріалу, але з іншої точки зору, за змістом – це теоретична та прикладна фізіологія рослин. Твір складається з 6 книг (в оригіналі – з 8) і починається з опису способів виникнення, розмноження і зростання рослин. Теофраст допускає самозародження рослин. Він докладно розбирає вплив зовнішніх умов на рослини – тепла, холоду, вітрів, ґрунту. Далі говорить про обробку різних рослин, докладно висвітлює розмноження рослин насінням, щеплення, окулірування й інші прикладні питання садівництва та сільського господарства. Праця описує ріст рослин; те, що впливає на їхню родючість; час посіву та збору врожаю; методи підготовки землі, удобрення її гноєм, використання різних пристроїв. У творі розглядається економічний аспект використання рослин. Окрема книга присвячена аномальним явищам в житті рослин, їх хворобам, природній і штучній смерті. Остання книга присвячена смаку і запаху рослин.

Як зауважують науковці, анатомія рослин Теофраста, безсумнівно, є наслідком анатомії тварин Аристотеля – це позначається як в загальній ідеї, так і в дрібницях. Теофраст намагався перенести теорію, вироблену Аристотелем щодо організації тварин, на будову рослин. Взагалі, фактичні відомості Теофраста про рослинне царство мало чим височіли над думками, виробленими життєвим побутом, над тим, що знали землероби, збирачі і продавці цілющих трав, купці.

Незважаючи на те, що ці праці містять багато ненаукових і хибних тверджень, вони також містять корисні та важливі спостереження щодо функцій та властивостей рослин. Теофраст дослідив процес пророщування та усвідомив усю важливість для рослин клімату та ґрунту. Ми бачимо велике і благородне прагнення до істини, бажання зазирнути в таємниці природи та пояснити її устрій. Нарешті, це визначна пам'ятка давньогрецької культури, античної думки з усіма її позитивними і негативними сторонами.

Отже, «Історія рослин» та «Про причини рослин» – це два найзначніші трактати, що вважалися найголовнішим внеском до ботанічної науки в часи Античності та Середньовіччя. Теофрасту належить одна із перших спроб систематизації ботанічного світу. Саме через важливість цих праць, Теофраста називають «батьком ботаніки».

Теофраст дожив до 85 років, до останніх днів зберігав діяльний розум і творчу продуктивність. Відчуваючи наближення смерті, він гірко нарікав на те, що ми помираємо, ледве почавши жити.

ПИСАНКА Максим, студент I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАКУЛИК І.І.,
канд. філол. наук, доцент

ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ ЛАТИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Для вивчення історії будь-якого народу, умов його життя, географічного середовища, розвитку і специфіки його мови велике значення має дослідження і вивчення географічних назв. Географічні назви, їх походження та історія формування цікавили людей з давніх-давен. Особливо багато «топоніміки» у літопису «Повісті минулих літ» та інших літописних зведеннях. Першими топонімами ставали звичайні загальні слова: вода, гора, ліс і т.д. Пізніше, коли люди почали освоювати значні простори, на яких були гори, ліси тощо, вони потребували різноманітності назв таких об'єктів. Для цього використовували певні означення, що характеризували ці об'єкти за кольором, величиною, формою. Оточена могутніми, грізними й незрозумілими силами природи, залежна від них, залякана людина часто бачила в них живих надприродних істот. При цьому «оживало» не тільки сонце, місяць, дощ, а й звичайні географічні назви – ріки, болота, гори та ін.

Часом місцеві назви є дуже давніми за походженням, про що свідчать їх стародавні мовні особливості. Разом з тим, багато є назв з запозичених. І це звичайно зрозуміло, коли згадати, що територія сучасної України довгий час знаходилася на шляху зі сходу на захід, із глибини Азії в Західну Європу. Але іншомовні назви посідають тут порівняно незначне місце. Система географічних назв України невинно поповнюється суто українськими утвореннями, основу яких становлять як загальні слова різного значення, так і різноманітні власні найменування.

Правильно пояснити ту чи іншу назву, розкрити її смислове значення і походження – означає отримати важливу інформацію про минуле свого краю: його природні умови, економіку, етнічний склад населення, історичні події тощо. Ця особливість географічних назв використовується в історичних та географічних дослідженнях для реконструкції ландшафтів минулого, вивчення особливостей освоєння території, виявлення зниклих ареалів рослин чи тварин. Але щоб одержати таку поглиблену інформацію, потрібно досліджувати їх сукупність, сформовану під впливом характерних географічних або історичних умов. Розглянемо деякі з них, звернувшись до історії та словників.

Спроби римлян підпорядкувати собі германські племена не мали успіху, але економічні зв'язки римлян з германцями існували тривалий час, вони йшли переважно через римські колонії–гарнізони, розташовані вздовж Рейну та Дунаю. Про це нагадують назви німецьких міст: Кельн (нім. *Köln*, від лат. *Colonia* – поселення, колонія), Кобленц (нім. *Koblenz*, від лат. *confluentes* – букв. там де стікаються води, Кобленц розташований на місці впадіння річки Мозель у Рейном), Регенсбург (нім. *Regensburg*, від лат. *regina castra*), Відень (від лат. *vindobona*) та ін. У Британії найдавнішими слідами латинської мови є назви міст з основою на *-chester*, *-caster* або *-castle* від лат. *Castra* – військовий табір і *castellum* – укріплення, *foss-* від лат. *Fossa* – рів, фоса, *col (n)* від лат. *Colonia* – бю.поселення: Манчестер (англ. *Manchester*), Ланкастер (англ. *Lancaster*), Ньюкасл (англ. *Newcastle*), Фосбрук (англ. *Fossbrook*), Лінкольн (англ. *Lincoln*), Колчестер (англ. *Colchester*). Завоювання Британії в V – VI століттях германськими племенами англів, саксів та ютів збільшило кількість латинських запозичень, засвоєних британськими племенами, за рахунок слів, вже сприйнятих германцями від римлян. Наанглійську мову латинська лексика зробила істотний вплив через французьку внаслідок завоювання Англії в XI столітті французькими норманами. Назва країни походить з лат. *Terra Australis Incognita*, що означає Невідома Південна земля. Територія була названа так ранніми європейськими дослідниками, які вірили, що австралійський материк був набагато більшим допоки його відкрили. Мандрівник Метью Фліндерс (1774–1814), який першим досліджував австралійський берег і зробив його карту, використав термін *Австралія* у своїй роботі «Подорож до Terra Australis». Попередні голландські дослідники використовували терміни як *Australisch*, так і Нова Голландія (*Nova Hollandia*). Нова Голландія (лат. *Nova*

Hollandia від нід. *Nieuw Holland*) – колишня назва голландської провінції, яку дав мореплавець Абель Тасман у 1644 році.

Австрія – східна держава. Від латинізованого германського слова *Österreich*. У IX ст. Австрія була крайньою східною територією в складі Франкської імперії, а також прикордонною зоною німецьких поселень зі слов'янськими землями. Карл Великий назвав країну *Ostmark* («східна прикордонна територія»). У 996 році вперше з'явився термін *Ostarrichi*. Назву *Ostmark* використовували нацисти під часаншлюсу Австрії. Існує кілька версій походження терміну Албанія. Найбільш розповсюджена, однак, найменш обґрунтована версія – від лат. *alb* (алб) – білий.

Перші згадки про англів зустрічаються у роботі історика Тацита «Германія», написаній у 98 році до н. е. Єдиної точки зору щодо етимології назви племені немає. Було висловлено припущення, що вона походить від слова *angular* (кутовий) через відповідну форму півострова Ангельн. Однак чому термін, що походить від назви племені, яке було значно меншим, ніж інші, такі як сакси, стали використовуватися для всієї країни та її народу невідомо, але, імовірно, це пов'язано зі звичаєм називати германські народи у Великій Британії англо–саксами. Альтернативна назва Англії *Альбїон*, яка зустрічається вже у Аристотеля. Альбїоном спочатку називали весь острів Великої Британії. Найбільш ранній запис назви з'являється у Аристотеля в IV столітті до н. е. Слово Альбїон (*Ἀλβίων*) або *insula Albionum* має два можливих походження. Слово виводять від лат. *Albus* (білий), що походить від білих крейдяних скель Дувра, вигляд на які відкривається з боку Ла–Манша. Інші вважають, що давні греки і римляни позичили цю назву у кельтів, у яких вона означала гірський острів (від кельтського слова *Albai*). Сьогодні назва Альбїон або Туманний Альбїон має більш поетичний характер.

З лат. *argentum* – срібло. Купці використовували аргентинську річку Ріо–де–ла–Плата (Срібна річка) для перевезу срібла та інших скарбів з Перу. Земля вниз за течією і стала відома як Аргентина (Земля срібла). Уперше назва згадується у 1602 році в поемі Барко Сентенери *La Argentina y conquista del Río de la Plata* (Аргентина і завоювання Ріо де ла Плата). А перше офіційне застосування назви відбулося у 1826 році і було закріплено конституцією країни.

Слово *vasco* (баск) від лат. *uasco* (множинна – *Vascon*) – назва давнього народу Васконі, що жив в іспанській Країні Басків у доримську і римську добу. Свою назву держава отримала від імені пагорба *Mons Vaticanus*, з лат. *vaticinia* – місце віщувань. Вулиця біля підніжжя цього пагорба використовувалася ворожками і провісниками в римські часи.

Латинська назва *Britannia* зустрічається у працях давньогрецького мандрівника Піфея близько 320 року до н. е., який дає опис різних островів у Північній Атлантиці (можливо, Ісландії або Шетландських островів). Птолемей використав термін *Μικρὰ Βρεττανία* (Мала Бреттанія) для Ірландії, хоча в його інших роботах Ірландія названа як *Ιουερνία* (*Iwernia*). Бріттія в якості назви для Великої Британії з'являється у Прокопія, яке використовувалося в VI ст. населенням Нідерландів.

Від лат. *grecus* (греки) походить і назва країни. Аристотель припускав, що ця назва стосується корінних народів Епіру (гірський прибережний район, оточений Егейською Македонією і Фессалією). Самоназва – *Еллада*, походить від правдань одного іменного міста, заснованого Геленом, або Елліном.

Як бачимо, історія відкриває нам багато цікавих фактів, котрі стануть джерелом дослідження інших географічних назв.

УДК 811. 124

ПОДЕРНЯ Альона, студентка I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАЛАЛАСВА О.Ю.**,
ст.викладач

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЦИЦЕРОНА

«Здається, для мене не існує нічого більш чудового,
як уміння силою слова володіти натовпом слухачів,
здобути їхні серця, скеровувати їхню волю,
куди захочеш і відвертати її, звідки бажаєш»
(М.Туллій Ціцерон)

Арістотель, Демосфен, Мартін Лютер Кінг, Робесп'єр і Авраам Лінкольн – список можна продовжувати безкінечно. Це люди, яких пам'ятає історія; вони домоглися великих перемог у житті. А об'єднує їх талант блискучого виступу перед аудиторією.

Історія римського красномовства зберегла чимало імен, але лише Марк Туллій Цицерон був неперевершеним. Гнучкості його розуму, польоту його творчої і художньої фантазії міг позаздрити кожний. Кожна промова оратора – струнка логічна будова, прикрашена вишуканими стилістичними засобами, де зміст і форма творять гармонію, становлять єдину художню цілісність.

Виконавська майстерність Цицерона була бездоганною. Кожен жест промовця, його міміка, модуляція голосу виникали під впливом відповідного змісту виголошеної промови, творили чудову гармонію, захоплюючи слухачів.

Цицерон був неперевершеним промовцем і геніальним письменником. Після себе він залишив 58 промов, 19 трактатів з риторики, політики («О законах», «Тускуланські бесіди», «Про оратора», «Брут»), понад 800 листів та документів.

Давньогрецький оратор Демосфен страждав від сором'язливості і заїкання. Щоб побороти свій недолік, він приходив до моря і намагався перекричати шум хвиль, попередньо взявши до рота жменю каменів. Чи не тому Великий політик казав: «Поетами народжуються, ораторами стають». І це правда – він завжди готував заздалегідь тексти виступів.

Багато в чому успіх виголошення промов визначав голос, про який промовцеві треба було завжди турбуватися. Він мав сильний і красивий голос, добре поставлений, здатний виражати найрізноманітніші почуття. Коли звучали слова, сповнені гніву проти Катіліни, голос був різким, рвучким: «*Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? Quem ad finem sese effrenata iactabit audacia? Nihil ne te nocturnum praesidium Palati, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora voltusque moverunt? Patere tua consilia non sentis, constrictam iam horum omnium scientia teneri coniurationem tuam non vides? Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris?*»

O tempora, o mores! Senatus haec intellegit. Consul videt; hic tamen vivit. Vivit? immo vero etiam in senatum venit, fit publici consilii particeps, notat et designat oculis ad caedem unum quemque nostrum. Nos autem fortes viri satisfacere rei publicae videmur, si istius furorem ac tela vitemus. Ad mortem te, Catilina, duci iussu consulis iam pridem oportebat, in te conferri pestem, quam tu in nos [omnes iam diu] machinaris.»

Ораторській прозі Цицерона принаманна стилістична досконалість і точність вислову.

УДК 811

ПОНОМАРЬОВА Юлія, студентка I курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Балаласва О.Ю.**,
ст. викладач

КВІТНИКОВИЙ ГОДИННИК

Свого часу славетний учений Стародавньої Греції Арістотель описав 454 види тварин. Відтоді минуло два тисячоліття. Вчені виявили та вивчили велику кількість нових видів тварин. Карл Лінней описав 4200 видів тварин та розділив їх на шість класів. Надзвичайно цікавими для читачів постають щоденникові записи, повні конкретики, багаті протиставленнями.

Особливу пристрасть Карл Лінней мав до рослин. Багато часу він присвятив вивченню рослин різних країн і континентів, зібраних в ряді відомих європейських колекцій–гербаріїв. Сам він особисто вивчив і описав близько 1500 видів рослин, цікавився також питаннями їхньої фізіології – ростом, цвітінням, плодоносінням. При цьому він помітив, що в деяких рослин квітки розкриваються вранці, в інших – вдень, у третіх – надвечір, а у четвертих – вночі. І закриваються вони також в певній

послідовності, кожна у свій час. Це навело вченого на думку зробити квітковий годинник – «годинник флор». Так, у козельця квіти розкривалися о 3–4-й годині ранку, а закривалися о 9–10-й годині ранку, у цикорію відповідно о 4–5-й і 10-й, у нечуйвітру зонтичного о 6-й ранку і о 5-й дня, в осоту городнього о 6–7-й і 12-й, у безсмертника – о 7–8-й годині ранку і о 2-й дня, у маїсу – о 5-й і о 7-й вечора, у білої лілії – о 5-й і о 8-й вечора.

Квітковий годинник Карла Ліннея – не універсальний посібник для людей усіх країн світу, оскільки життя скрізь проходить за місцевим часом, в різних районах Землі біологічні процеси у рослин і тварин виявляються по-різному. Перевірка і порівняльні спостереження показали, що годинник Ліннея придатний в основному для районів, розташованих на рівні 60 градусів північної широти. Інакше кажучи, квіткові годинники в різних широтах «ходять» по-різному.

Як же пояснити здатність квіток рослин до розкривання й закривання о певній порі? Як розвинулось у рослин таке пристосування до умов життя? Про фізіологічні механізми здатності листків і квіток рослин рухатися ми вже говорили у попередньому нарисі – «Лісові компаси». Що ж до періодичності цих рухів, добової ритміки їх, то вона передусім пов'язана з впливом сонячних променів. Саме схід і захід сонця визначають характер життя і діяльності чи функціонування всіх живих істот – тварин, рослин і людей. У процесі еволюційного розвитку в них розвинулася здатність орієнтуватися в часі і поринати в сон або прокидатися. Інакше кажучи, в них з'явився так званий внутрішній біологічний годинник, який регулює їхню добову активність. Певний вплив на добові ритми справляють також вологість і температура повітря.

Цікаво, що о 5-й ранку прокидаються шипшина, цикорій; о 6-й – кульбаба, польова гвоздика, білий повій, рудуватий лілійник і о 7-й – дзвоники, картопля, нечуйвітер зонтичний. В цей час із водяних глибин ставків та озер випливають на поверхню великі зелені пуп'янки білого латаття і під ласкавими променями сонця розгортаються у білосніжні квітки.

О 8-й годині ранку розкривають свої квітки нагідки і чорнобривці; о 9-й – рожеві квітки смілки, о 10-й – мати-й-мачуха, квасениця. Пізніше за інші, близько 11-ої години ранку, розкриває свої квітки шпергель – дрібний бур'ян, що акуратно вказує на час від весни до осені.

Квітучі рослини, як правило, люблять тепло і сонце. Тому так яскраво міняються їхні квітки у вранішню пору і вдень. А деякі рослини не терплять спеки і яскравого сонця і поспішають позакривати свої квіти. До таких належить козелець. Вранці він прокидається одним з перших і розкриває свої пелюстки ще до сходу сонця, на світанку, але вже о 9–10-й годині ранку закриває їх. Приблизно так само поводить себе і льон. Опівдні закриває свої пелюстки осот польовий.

О 14–15-й годині закриваються квітки картоплі, кульбаб, любочок списо-листяних, а о 15–16-й годині «засинає» шпергель. Близько 16–17-ї години згортають, оранжеві пелюстки нагідки. О 17–18-й годині закриваються квітки мати-й-мачухи, жовтцю, квасениці. О сьомій годині вечора біле латаття стуляє зелені чашолистки, закриває квітку і поринає у воду. О 20-й годині, відчуваючи прохолоду, закривають квітки лілійник та шипшина.

Під вечір освітленість спадає, температура повітря знижується – і теплолюбні рослини закривають свої квітки. У зв'язку з цим припиняють польоти і денні комахи, а відтак улаштовуються на ночівлю і птахи, що живляться ними. Але на цьому ланцюг взаємозв'язків у природі не обривається. Після 8-ї години вечора розкриваються білі квітки запашного тютюну, їх добре видно в темряві, вони різко пахнуть і цим приваблюють нічних метеликів-запильників. У цей же час розкриваються пуп'янки енотери, її яскраві жовті квітки мають різкий запах, живуть вони лише одну ніч, а потім в'януть. Після 9-ї години вечора розкриваються квітки горицвіту. Як бачимо, різні рослини здатні «підлаждуватися» під тривалість дня, і залежно від цього деякі з них цвітуть навесні, а інші влітку або навіть восени. І добові ритми у рослин, як ми, вже говорили, пов'язані з Сонцем і освітленістю Землі.

СИЗОНЕНКО Олександр, студент 1 курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАЛАЛАСВА О.Ю.**,
ст. викладач

ОБРАЗ НАРЦИСА В МІФОЛОГІЇ ТА СЬОГОДЕННІ

Нарцис – це ботанічна назва для виду весняної цибулькової рослини з родини амариліс, *Amaryllidaceae*. Його батьківщина – Південно-Західна Європа та Північна Африка, але деякі сорти можна знайти в Центральній Азії та Китаї, і, як стверджують деякі джерела, що нарцис був привезений у Китай в VIII ст. мандрівними торговцями через Шовковий Шлях. Легенди розповідають, що ця квітка була названа на честь Нарциса, персонажа з грецької міфології, що жив у грецькому місті Феспії, що в Беотії. Згідно з деякими легендами, він був прекрасним сином річкового бога Кефісса і німфи Ліріопи, а згідно з іншими, він був сином короля Ендиміона, засновника грецького міста Еліда, і Селени, Місяця.

Нарциси – одні з найвідоміших, поширених і, навіть можна сказати, легендарних квітів. Саме з Нарцисом, а точніше, з походженням його назви, пов'язаний дуже красивий давньогрецький міф про самозакоханого юнака. Покараний Немесідою (на прохання Ехо), побачив власне відображення у водяному плесі і закохався в себе. Ця любов була нерозділена, і юнак, вбитий горем, помер. Шукаючи його, люди знайшли на тому місці тільки квітку – нарцис. Одна з багатьох історій про Нарциса розповідає: він був настільки прекрасний, що кожен, хто його бачив, в ту ж мить у нього закохувався.

Можливо, ця легенда, яка зробила Нарцис символом зарозумілості і холодності, і є причиною того, що деякі люди не дарують близьким Нарциси. Але, на щастя, для багатьох легенда залишається тільки легендою, і тому прекрасні квіти є давньою і дуже поширеною прикрасою наших клумб і ділянок: Трубчасті (Trumpet), Крупнокорончаті (Large-cupped), Дрібнокорончаті (Small-cupped), Махрові (Double), Триандрус (Triandrus), Цикламеноподібні (Cyclamineus), Жонкілієві (Jonquilla), Тацетоподібні і Багатоквіткові (Tazetta, Bunch-flowered), Поетичні (Poeticus), Бульбокодійум гібриди (Bulbocodium Hybrids), Розрізнокорончаті (Split-Corona), інші (Others), видові (All species).

З давніх часів нарцис використовувався для різних цілей. Римляни використовували мазь з нарцису для виготовлення парфуму під назвою *Narcissinum*. Араби використовували його в своїй парфумерії, а також для лікування облісіння. В Індії олія нарцису, так само, як і ароматична олія сандалу, жасмину та троянди, наноситься на тіло перед молитвою. У Франції його використовували для лікування епілепсії та істерії. У косметиці його застосовували як добавку до пудри, мила та помади. В Китаї нарцис асоціюється з успіхом та доходом. А сьогодні нарцис – символ пробудження та надії.

УДК 811

СТАРОДУБЦЕВА Юлія, студентка 1 курсу
факультету захисту рослин,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВАКУЛИК І.І.**,
канд. філол. наук, доцент

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

У святкові дні греки влаштовували спортивні змагання – ігри. Найзнаменитіші були ігри в Олімпії, що лежить у мальовничій долині Пелопоннесу. Ігри проводилися раз на чотири роки на честь Зевса Олімпійського; звідси й походить їхня назва. На Олімпійських іграх найсильніші грецькі атлети змагалися з бігу, стрибків, боротьби, кидання диска, списа, кулачного бою. Один день призначали для

змагання юнаків. Найнебезпечнішими змаганнями були перегони колісниць, запряжених четвериками коней. Треба було 12 разів об'їхати арену іподрому. Візники, стоячи на колісницях, правили кіньми. Колісниці шалено мчали і нерідко зачіплювалися за поворотний стовп або за чуже колесо; на розбиту колісницю налітали інші. В одному із заїздів із 10 колісниць розбилося 8.

Судді нагороджували переможців вінками з гілочок маслинового дерева. Коли переможець повертався додому, усе населення міста виходило йому назустріч. На знак того, що він прославив свою батьківщину, ставили його статую. Вважалося, що змагатися в іграх могли всі вільні елліни. Та до ігор треба було готуватися кілька років, а селяни й ремісники не могли приділяти спорту багато часу. Тому в іграх брали участь в основному заможні люди. Купити бігових коней могли тільки найбагатші греки. Якось один дуже багатий афінянин послав на змагання сім четвериків, які посіли перше, друге і четверте місця. Переможцем на кінних змаганнях вважали власника коней, а не візника, який ризикував своїм життям і виявляв велику майстерність, правлячи кіньми.

Жінкам доступ на Олімпійські ігри було заборонено під страхом смертної кари.

Для греків Олімпія була священним місцем. У центрі її здіймався величний храм, у якому стояла величезна статуя Зевса, що її створив Фідій. Статуя була виконана в тій самій техніці, що й статуя Афіни в Парфеноні. Навколо храму Зевса містилися інші споруди і статуї богів, героїв та переможців на іграх.

На час Олімпійських ігор припинялися війни в Греції. Десятки тисяч людей їхали до Олімпії на візках і верхи, йшли пішки, пливли на кораблях. На ігри збиралися глядачі не тільки із самої Греції, а й із колоній. Навколо Олімпії виростало ціле місто з наметів. Щоб побачити змагання, глядачі сідали на пагорбах, які оточували долину. Гучними криками вони підбадьорювали атлетів, що змагалися.

На Олімпійські ігри приїжджали письменники й поети, щоб почитати свої твори перед тисячами слухачів, які зібралися з усього еллінського світу. За переказом, Геродот тут уперше читав уголос «Історію».

Минуло вже багато часу, але грецька культура справила такий величезний вплив на подальший розвиток культури в цілому світі, що її значення ми відчуваємо досі. Любов греків до змагань, що прищеплювалася з ранніх дитячих років, залишалася на все життя. Змагалися не лише атлети на аренах, але й музики, співаки, художники, актори, промовці. Рідко який тиждень минав без проведення поєдинків. Як переказують легенди, ці змагання греки запозичили від самих богів, життя яких було сповнене війнами, суперечками, подвигами.

У 1766 р., внаслідок археологічних розкопок в Олімпії, знайшли спортивні і храмові споруди. У 1875 археологічні дослідження та розкопки продовжилися під німецьким керівництвом. Тоді в Європі було романтично-ідеалістичне уявлення про античність. Бажання відродити олімпійське мислення та культуру поширилося досить швидко всією Європою. Французький барон П'єр де Кубертен (фр. Pierre de Coubertin) сказав тоді: «Німеччина розкопала те, що успадкували від древньої Олімпії. Чому Франція не спроможна відновити стару велич?». На думку Кубертена, саме слабкий фізичний стан французьких солдатів став однією із причин поразки французів у Франко-пруській війні 1870–1871, а тому він намагався змінити ситуацію за допомогою поліпшення фізичної культури французів. «Молодь світу» мала мірятися силами у спортивних змаганнях, а не на полях битв.

На конгресі, проведеному 16–23 червня 1894 р. у Сорбонні (Паризький університет), він представив свої ідеї міжнародній публіці. Останнім конгресом було вирішено, що перші Олімпійські Ігри сучасності мають відбутися в 1896 р. в Афінах, у країні-родоначальниці Ігор – Греції.

Олімпіади проводяться під гаслом «Citius, altius, fortius», що в перекладі з латини означає «Швидше, вище, сильніше», запропонованим католицьким ченцем Анрі Дідоном. Іншим популярним гаслом олімпіад є вираз «Головне не перемога, а участь».

ТОПОЛЬ Петро,
студент 2 ст курсу
факультету землевпорядкування,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАКУЛИК І.І.,
канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ АКТІВ НА ПРАВО ВЛАСНОСТІ (НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ)

Заповнення державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою покладається на Державне підприємство «Центр державного земельного кадастру при Державному комітеті України по земельних ресурсах» та його структурні підрозділи. Усі записи мають бути зроблені державною, мовою, чітко і розбірливо, виправлення не допускаються. Заповнення вказаних документів здійснюється з використанням комп'ютерної техніки. До державного акта на право власності на земельну ділянку, що видається товариствам всіх видів або співвласникам, обов'язково додається затверджений список членів даного товариства або співвласників.

Державний акт на право власності на земельну ділянку складається у двох примірниках, підписується посадовими особами в такій послідовності: начальник державного органу земельних ресурсів, голова (керівник) органу місцевого самоврядування або органу виконавчої влади та особа, що здійснила реєстрацію акта.

Державний акт на право постійного користування земельною ділянкою складається у двох примірниках, підписується посадовими особами в такій послідовності: начальник державного органу земельних ресурсів та голова місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування.

Бланки державних актів перших випусків на право власності на земельну ділянку або на право постійного користування земельною ділянкою, на яких відсутня нумерація, нумеруються окремо по районах Автономної Республіки Крим та областей України, містах обласного підпорядкування. Кожна форма державного акта нумерується окремо, починаючи з одиниці. При наявності обмежень на використання земельної ділянки до примірника державного акта на право постійного користування земельною ділянкою або на право власності на земельну ділянку, який видається власнику або користувачу земельної ділянки, додаються: копія кадастрового плану; акт перенесення на місцевість меж зон обмежень.

Реєстрація землеволодінь та землекористувань є складовою частиною автоматизованої системи державного земельного кадастру, яка складається з комп'ютерної бази даних, що містить відомості про складання та видачу державних актів на право власності на земельну ділянку та право постійного користування земельною ділянкою та договорів оренди землі, порядок, функціонування і ведення якої встановлює Держкомзем України.

Роботи зі складання державного акта на право власності на земельну ділянку або на право постійного користування земельною ділянкою виконуються в такій послідовності: підготовчі роботи; встановлення (відновлення) в натурі (на місцевості) меж земельної ділянки та меж обмежень на використання земельної ділянки; складання кадастрового плану земельної ділянки; заповнення бланка державного акта.

Підготовчі роботи включають: підготовку виписки з рішення відповідної ради або державної адміністрації про передачу у власність або надання у постійне користування земельної ділянки; аналіз договору купівлі-продажу земельної ділянки або іншого правоустановного документа, що посвідчує перехід права власності на землю; аналіз матеріалів проекту відведення земельної ділянки; підготовка виписки з земельно-облікових документів про площу земельної ділянки; аналіз висновку державного органу земельних ресурсів про наявні обмеження на використання земельної ділянки (крім випадків відчуження земельної ділянки із земель приватної власності); аналіз висновку органу у справах будівництва і архітектури про наявні обмеження на використання земельної ділянки; підбір планово-

картографічних матеріалів та збирання інформації про опорну геодезичну мережу; проведення рекогносцирування по зовнішній межі земельної ділянки.

УДК 811.124: 58(092)

ЧУМАК Катерина, студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **Балаласва О. Ю.**, ст. викл.

«SYSTEMA NATURAE» К. ЛІННЕЯ

«*Systema naturae*» («Система природи») – одна з найвідоміших книг шведського натураліста Карла Ліннея, яку вважають основоположною працею в традиції наукової біологічної систематики.

Уперше цей твір опубліковано в 1735 р. у Лейдені (лише за життя К. Ліннея книга витримала 12 перевидань у різних країнах!). Як переважна більшість наукових творів того часу, «*Systema naturae*» була написана латинською мовою. Для сучасної практики біологічної систематики особливо важливим є десяте видання, опубліковане в Стокгольмі в 1758 р., – його вважають вихідним пунктом зоологічної номенклатури.

Повна назва книги була значно довшою і з часом змінювалася. Так, перше видання називалося «*Systema naturae sive regni trianaturae systematice propositae per classes, ordines, genera, & species*» («Система природи, або три царства природи, систематично розташовані за класами, порядками, родами та видами»), а десяте – «*Systema naturae per regni trianaturae, secundum classes, ordines, genera, species, cum characteribus, differentiis, synonymis, locis*» («Система природи за трьома царствами природи, згідно з класами, порядками, родами, видами, з характеристиками, диференціями, синонімами і місцями розповсюдження»); під характеристиками малися на увазі характеристики родів, а під диференціями – видові відмінності, короткі діагностичні фрази, що додавалися до назви роду для позначення назви виду).

Перше видання було надруковано великим форматом і містило лише 14 сторінок. Кожному із царств природи (мінеральному – *Regnum lapideum*, рослинному – *Regnum vegetabile* і тваринному – *Regnum animale*) було відведено окремий розворот, на якому у вигляді таблиці були представлені класи і порядки, а всередині таблиці – назви родів, у тварин і мінералів – деякі характерні види. Наступні видання відрізнялися від першого. Книгу почали друкувати у восьму частину аркуша, таблицю замінив структурований список видів, розташованих за родами, порядками і класами. А останнє дванадцятье видання мало вже 4 томи загальним обсягом понад 2,5 тис. сторінок.

К. Лінней порівнював свою систему природи з військовою картографією: подібно до суспільного устрою, природа в його уявленні складалася із своєрідних країн (царств), земель (класів), повітів (порядків), сіл (родів) і окремих хат (видів), з яких забирають у солдати. Самого себе Лінней якось назвав генералом армії Флора.

У «*Systema Naturae*» К. Лінней спирався на принцип «*divisio et denominatio*» (розділай і називай). Все рослинне царство він поділив на 24 класи, при цьому перші двадцять три визначалися особливостями генеративних органів, а до останнього належали «криптогами» – рослини із прихованими органами розмноження. Пізніше цю систему ботанічної класифікації Лінней застосував до всіх відомих на той момент рослин.

В описуванні системи тварин К. Лінней спирався на оригінальну класифікацію з шести класів: чотириногі (пізніше перейменовані їм у ссавців), птаці, гади, риби, комахи і черв'яки. Першим серед тварин вказано людину, віднесено Ліннеєм до класу *Mammalia* (Ссавці), ряду *Primates* (Примати), роду *Homo* (Людина) з іронічною видовою позначкою «*nosce te ipsum*» (пізнай самого себе).

Мінерали були розташовані за оригінальною системою, яка (як і тварини та рослини) містила класи, порядки, роди, а також види, хоча К. Лінней і сумнівався в наявності такої категорії у мінералів.

У десятому виданні на полях з'явилися так звані *nominativialia*, які пізніше перетворилися на друге слово (видовий епітет) убіномінальних назвах тварин і рослин. У зв'язку з цим нововведенням умовну дату публікації твору, що його містила (1 січня 1758 р.), було пізніше ухвалено за точку відліку в зоологічній номенклатурі.

Назви тварин, опубліковані раніше цієї дати, вважаються непридатними для використання в наукових роботах, навіть якщо вони оформлені відповідно до сучасних вимог. Будь-які інші роботи 1758 р. вважаються опублікованими після неї, і наукові назви тварин, наведені в них, не мають пріоритету перед назвами, даними Ліннеєм. Це правило не поширюється лише на роботу учня Ліннея Карла Клерка «*AraneiSvecici*» («Павуки Швеції»), яка умовно вважається опублікованою одночасно з десятим виданням «*Systemanaturae*».

«*Systemanaturae*» відіграла вирішальну роль у розповсюдженні практики наукової систематики. В першу чергу, це стосується системного методу, згідно з яким кожна тварина, рослина чи мінерал отримували характеристику на основі системи ієрархічних категорій царства, порядку, роду та виду.

Групи кожного з рангів ієрархії характеризувалися певними особливостями, що поширювалися на всі підпорядковані їм групи. Найбільш детальними були характеристики родів. За часів К. Ліннея вважалося, що кожен грамотний лікар повинен знати роди тварин, рослин і мінералів, пам'ятати їх характеристики, після чого йому не складе труднощів, скориставшись системою, знайти потрібний рід і за допомогою видової відмінності (*differentiaspecifica*) встановити, з яким саме видом він має справу.

Головний внесок К. Ліннея в науку полягає в тому, що він застосував і ввів у вжиток біноміальну номенклатуру, згідно з якою кожен об'єкт класифікації позначається двома латинськими словами – назвою роду і видовим епітетом. До того ж для точного опису різних частин рослин Ліннеєм було введено близько тисячі термінів, в переважній більшості збережених наукою до теперішнього часу.

СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

УДК: 378.14-057.87

*АНДРОЩУК Юлія, студентка
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МАЦЕНКО Л. М.,
канд. пед. наук, доцент*

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ТА СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Виховання особистості в колективі – важлива закономірність українського національного виховання [1; с.120]. Для отримання різнобічних відомостей про розвиток особистості, колективу або іншого об'єкта навчання й виховання підбирають оптимальний комплекс методів – методику дослідження.

Методика дослідження – процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань.

Аналіз наукових досліджень дозволив виділити такі етапи виховної роботи куратора групи: визначення сукупності рис і якостей особистості студента; вивчення індивідуальних особливостей студента; реалізація програми виховання; самостійна робота студента над собою, самоосвіта й самовиховання.

Для діагностики особистості та студентського колективу існує велика кількість методів дослідження: педагогічне спостереження, соціометричне опитування, бесіда, інтерв'ю, психолого-педагогічний експеримент, вивчення продуктів діяльності, анкетування, визначення рейтингу, узагальнення незалежних характеристик, тестування, математичні.

Багатство індивідуальності – інтелектуальне, ідейне, моральне, естетичне, творче, емоційне, громадянське – визначається багатством її стосунків і зв'язків з навколишнім світом, а навколишній світ – це насамперед люди, їх відносини і зв'язки. Гармонія щасливої праці, повноцінного духовного життя людей, які об'єднуються у найрізноманітніші спілки – від сім'ї до всього нашого суспільства, залежить від гармонії індивідуальності й колективу [3].

Формування особистості людини триває все життя, тому навчання у коледжі відіграє важливу роль у цьому процесі. В цей період у студента закладаються основи тих якостей фахівця і члена колективу, з якими він ввійде в нову для нього атмосферу діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як особистості. Тому питання вивчення особистості студента та студентського колективу має знаходитись в центрі уваги у закладах освіти.

Особистість студента розвивається і змінюється впродовж навчання. Тривала діяльність педагогічного колективу свідчить, що поступово склалася система організації виховної роботи де основними напрямками є національне, морально-етичне, художньо-естетичне, трудове, статеве, екологічне виховання. Вступаючи у доросле життя, випускник повинен відзначатись умінням вести діалог, здатністю поважати думку іншого, усвідомлювати те, що від нього залежить доля країни, навчитись приймати обґрунтоване рішення та робити вибір, спираючись на норми моралі і права – це одне із головних завдань національно-громадянської освіти і виховання.

Виховна діяльність Мирогощанського аграрного коледжу включає велику кількість різноманітних виховних заходів, що сприяють підвищенню рівня громадянської свідомості, духовності, культури студентів, а також допомагають формуванню у молоді патріотичності. Велика увага приділяється формам, методам та заходам виховної роботи, які спрямовані на формування різних сторін особистості студента і колективу та, при цьому, практично не реалізується діагностика, вивчення студентів та групи.

Особистість більш значима тоді, коли в своїх якостях і діяльності відображає тенденції суспільного прогресу, коли її діяльність має неповторний характер, тобто тоді, коли вона є індивідуальністю. Особистість законодавчо визнана основною цінністю освіти [2; с.55].

Саме у студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, аксіологічна переорієнтація. Посилюється усвідомленість, об'єктивна позитивізація мотивів поведінки. Формуються і зміцнюються позитивні особистісні риси – відповідальність, почуття обов'язку, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, уміння регулювати свої почуття, бажання, схильності [1; с.114].

Отже, весь навчальний процес у Мирогощанському аграрному коледжі організовується з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, в галузях техніки, технологій, системах управління та організації праці в аграрній системі.

Список використаних джерел

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи / Анатолій Іванович Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с. – (Навч. посіб.; Вища освіта ХХІ століття).
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – К.: Вища освіта, 2003. – 615 с. – (Навчальний посібник; 4-е видання, доповнене).
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори / Василь Олександрович Сухомлинський – К.: Радянська школа, 1976. – 156 с. – (Т. 1).

УДК 37:392.73

БАЛЮК Діана, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КРУЧЕК В. А.**,
д. пед. наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

Життя людей неможливе без почуттів та жестів, тобто невербального спілкування. Люди використовують для комунікативного зв'язку цілу низку невербальних засобів: погляди, міміку, пози, жести тощо. Вони не тільки доповнюють та збагачують, індивідуалізують звичайну мову, але інколи, наприклад, при спілкуванні глухонімих людей, її замінюють її.

Невербальне спілкування — вид спілкування, для якого характернее використання невербальної поведінки і невербальних комунікацій як головного засобу передавання інформації, організації взаємодії, формування образу, думки про партнера, здійснення впливу на іншу людину.

Особливістю невербальної мови є те, що її виявлення обумовлене імпульсами нашої підсвідомості, і відсутність можливості підробити ці імпульси дозволяє нам довіряти цій мові більше, ніж звичайному вербальному каналу спілкування.

Знання мови жестів і рухів дозволяє не лише краще розуміти співбесідника, а й передбачити, яке враження справило на нього почуте ще до того, як він висловиться з цього приводу.

Саме через невербальні прояви співбесідник демонструє своє дійсне ставлення до того, що відбувається. Загальна задача - ці прояви побачити і зрозуміти, що за ними криється. Крім того, усвідомлюючи і керуючи власною невербальною поведінкою, ми отримуємо в користування дуже дієвий інструмент поєднання і впливу на нього.

Будь-яке спілкування починається саме з вітання. Зазвичай ми просто вітаємося, а серед чоловіків по всьому світу поширене рукостискання. У Мексиці вас можуть схопити за великий палець руки. У мусульманських країнах серед представників сильної статі є традиція охоплювати один одного за талію. У Франції можливі поцілунки в щічку від абсолютно незнайомих людей. У Лапландії, частині Норвегії, Швеції та Фінляндії при зустрічі труться носами.

Не менш цікавим жестом є прокручування вказівного пальця біля скроні. Якщо у нас це означає, що ви сумніваєтеся в розумових здібностях іншої людини, то голландці будуть думати, що ви

обдарована людина і так вказує на свій розум, італійці так виділяють найбільш ексцентричних людей, аргентинці таким жестом можуть покликати вас до телефону, у Перу це означає зайнятість розумовою діяльністю.

У стандартному розумінні кивок головою означає «так», а рух нею в горизонтальній площині в сторони - «ні». У Болгарії щоб сказати «так», потрібно нахилити голову вліво-вправо при прямому погляді; щоб відповісти «ні» - різко відкинути голову назад. У Греції проведення носом дуги, при цьому голова йде в бік, а потім трохивгору - це «так», підкидання голови з характерним прищмокуванням - «ні».

Невербальне спілкування відіграє досить важливу роль у кожній країні. Завдяки йому світ стає доповненим у різних сферах, при цьому люди відчують себе повноцінними. Тож потрібно звертати увагу на національні особливості, які змінні у різних країнах.

Список використаних джерел

1. Колшанський Г. В. Паралингвістика. – М.: Наука, 1974.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
3. Тер – Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000.
4. Махній М. М. Невербаліка і культура. - К.: Vloх.ua, 2009.
5. РюклеХорст. Ваше тайное оружие в общении: мимика, жест, движение. - М.: Интерэксперт: Инфра - М - 1996. - 227с.

УДК 378.147:712

БОЙМИСТРУК Ірина, студентка 2 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛАНДШАФТНА АРХІТЕКТУРА» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Процес активізації навчання вимагає певної спільної діяльності викладача і студента, застосування різноманітних форм, засобів, системи дій, прийомів, спрямованих на розв'язання навчальних завдань. За останній час все більше уваги приділяється застосуванню в навчанні передових інформаційних технологій, методів імітаційного моделювання, педагогічної взаємодії.

В системі активізації навчання лекційний метод займає головне місце, бо лекція – основна форма проведення навчальних занять у навчальному закладі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекція представлена як логічно викладений, системно послідовний комплекс усних методів навчання (інформаційне повідомлення, пояснення, розповідь, бесіда), спрямований на реалізацію студентами репродуктивної або продуктивної творчої активності. За своєю структурою лекції базуються на основі поєднання історичного та логічного принципів, а в окремих лекціях можлива перевага одного з них. Зовнішня структура лекції – вступ, виклад, заключна частина.

За своїм змістом лекція має відповідати належному науковому рівню і мати струнку структуру.

- вступ до лекції, у якому висвітлюється актуальність теми, має мобілізувати увагу студентів і зацікавити їх;
- план лекцій має допомагати студентам слідувати за думками лектора, легше і ґрунтовніше засвоїти їх;
- центральна частина лекції – виклад теми – згідно до плану, послідовно розкрити зміст теми;
- в заключній частині лекції лектор робить підсумки, підкреслює основні твердження лекції.

Теоретична підготовка відіграє неабияке значення і у процесі підготовки майбутніх фахівців садово-паркового господарства в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, зокрема під час вивчення дисципліни «Ландшафтна архітектура». Основним завданням вивчення дисципліни є підготовка студентів до творчого проектування ландшафтних об'єктів різного функціонального призначення з врахуванням містобудівельних та ландшафтних особливостей територій

відведених під проектування. На її вивчення планується 180 годин, з яких 60 годин відведено на лекційні заняття. У результаті теоретичної підготовки студенти повинні знати історію і теорію ландшафтного мистецтва, як основи в творчому процесі організації, збереження та відтворення сучасних та історичних ландшафтів; теоретичні основи і практичні методи ландшафтного проектування; методи формування ландшафту, ґрунтознавства, метеорології, квітникарства, культурології, філософії та інших дисциплін. Ці знання повинні стати основою для формування умінь проводити передпроектний аналіз території об'єкту проектування; творчо підходити до проектування ландшафтних об'єктів різного функціонального призначення; кваліфіковано складати і оформляти проектну документацію.

Традиційне лекційне заняття у вищому навчальному закладі проводиться за описаною вище схемою, але зміст дисципліни «Ландшафтна архітектура» зумовлює необхідність застосування і таких видів лекцій, як лекція з візуальним супроводженням, лекція з використанням опорного конспекту.

Лекція з візуальним супроводженням передбачає викладання навчального матеріалу переважно у традиційній формі, але із застосуванням візуальних засобів, які допомагають створити уявлення про зв'язки, структуру об'єктів вивчення. Під час підготовки до такого лекційного заняття необхідно визначитись з інформацією, яка буде подана за допомогою схем, малюнків, графіків, відеофільмів тощо та відповідними технічними засобами.

Лекція з використанням опорного конспекту вимагає відповідно попередньої підготовки опорних конспектів, де за допомогою опорних сигналів у вигляді наочних конструкцій, що заміщують систему категорій, понять та ідей як взаємопов'язаних елементів, стисло викладено навчальний матеріал дисципліни «Ландшафтна архітектура».

На нашу думку, застосування в оптимальному поєднанні охарактеризованих вище видів лекцій під час викладання дисципліни «Ландшафтна архітектура» сприятиме ефективному її вивченню майбутніми фахівцями садово-паркового господарства.

Список використаних джерел

1. Виговська С.В. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник (у схемах і таблицях) / С.В. Виговська. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 381 с.
2. Головачук Т. І. Інноваційний підхід при проведенні лекційного заняття / Т.І. Головачук // Проблеми освіти [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v2/NV-2011-V2_68.pdf
3. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В.М. Нагаєв. – К. : ЧП, 2007. – 211 с.

УДК 37.047:176-053.3

БОЙЧУК Антоніна, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

СТАТЕНЕ ВИХОВАННЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ З НАРОДЖЕННЯ

Проблема статеного виховання турбувала уми людей чи не протягом всієї історії існування цивілізації. Ще в родоплемінних формуваннях розділялись ролі чоловіків та жінок, їх права, обов'язки, особливості поведінки. Так з дівчаток, зазвичай, формували матір-годувальницю, берегиню домашнього вогнища, з хлопчиків – воїна, мисливця, який захищав та забезпечував родину. Звичайно, протягом історії людства траплялись формації з матріархальним устроєм. Слід згадати напівміфічних жінок і воїнів-амазонок. З ходом часу під впливом найпоширеніших релігій сформувалась традиційна патріархальна модель сім'ї, де чоловік – батько, голова і годувальник, а жінка – мати, помічниця, творець домашнього затишку, діти підкоряються авторитету дорослих, особливо батька. Дівчатка навчались біля матері жіночій роботі, переймали еталон поведінки дружини та матері, хлопчики, аналогічно, досвід від

батька. Окрім вище сказаного, в дітях змалечку виховували цнотливість (особливо в дівчаток), вірність, духовну чистоту.

Із приходом нових ідейних віянь, втратою релігією авторитету патріархальні приписи були частково втрачені, дещо змінені, адаптовані під сучасний стиль життя. Так звана надмірна ліберальність, доступність різноманітних видів інформації, негативний вплив деяких асоціальних груп, упущення у вихованні з боку батьків та соціальних інститутів можуть викликати проблеми в формуванні особистості дитини. Досить поширені серед сучасної молоді такі явища, як раннє статеве життя і вагітність, аборти, безладні сексуальні контакти, венеричні захворювання, ВІЛ, материнство неповнолітніх тощо.

Реальні передумови для розвитку наукової сексології та підвищений інтерес до питання статевого виховання виникли під час наукової революції другої половини ХІХст. [2]. Цей напрям виховання досліджували такі вчені: Е.І. Іванов, В.В. Каган, І.С. Кон, Н.Ю. Масоликова, Ю.М. Орлов, Л.І. Санюкевич та ін.

Тож як вирішити проблеми, що стали справжнім мозолем сучасного суспільства? Найбільш доречно було б не допускати їх виникнення, вчасно, відповідно до кожного вікового етапу проводити певні виховні та профілактичні заходи. Отже, нам потрібно дати відповідь на такі питання: коли доречно розпочати статеве виховання, яких методів слід вживати для ефективного його здійснення, як себе поводити з дитиною на певних вікових етапах?

Статеве виховання – складова загального процесу виховної роботи школи та сім'ї що забезпечує правильний статевий розвиток дітей та молоді [1]. Статеве виховання включає психолого-педагогічну, медико-біологічну, соціально гігієнічну роботу з дітьми і підлітками, призначену забезпечити нормальне функціонування фізичних систем організму, правильний статевий розвиток дитини з фізіологічної, моральної, естетичної точок зору [3, 4].

Виховання починається в родині, з ранніх літ діти наслідують поведінку своїх батьків, тому таку важливу роль відіграє моральна культура, традиції, життєві цілі, прагнення, досвід спілкування останніх.

З якого ж віку слід розпочинати статеве виховання? Більшість батьків вважають, що з 12-13 років, інші з більш старшого віку. Але виховувати дитину потрібно з першого дня її життя [3]. Для успішності такого виховання батькам перш за все потрібно знати норму особливостей фізіологічних проявів розвитку своєї дитини. Наприклад, в хлопчиків до року може спостерігатись ерекція, детермінантою якої стає подразнення рефлексогенних зон, слід зауважити, що в 2-3 роки це явище відбувається ще частіше. У дошкільному віці при подразненні відповідних органів може виникнути статеве відчуття, потяг [3]. Діти цієї вікової категорії часто можуть гратись в непристойні ігри, вивчаючи своє тіло і товаришів, задавати батькам «непристойні запитання», це цілком природне прагнення пізнати себе і навколишній світ. У таких випадках доцільно відволікти дитину, зайняти цікавою грою, дати альтернативну відповідь на пікантні запитання. Таким дітям достатньо просто почути відповідь для задоволення цікавості, ніж дібратись до істини. Потрібно виховати природне ставлення до свого оголеного тіла, яке б не викликало сексуальних відчуттів, навчити гігієнічним навикам, які б сприймалися цілком природним процесом.

У цей час малюки починають диференціювати себе на хлопчиків та дівчаток, отже, можна прищепляти зразки поведінки відповідної їм статі. Це можна робити власним прикладом, за допомогою бесіди, гри, казки. Важливим є те, щоб перед тим, як дитина почне відкривати таємниці статевого життя вона була морально до цього готова, володіла етичними якостями, була духовно зрілою.

У молодшому шкільному віці діти все глибше усвідомлюють свою статеву приналежність, їм властива поведінка, пов'язана з пробудженням статевих відчуттів, тенденцією стає прагнення сподобатись протилежній статі [3]. Дівчатка намагаються виглядати краще, хлопці починають проявляти мужність, хоробрість. Ці процеси можна прослідкувати в повсякденній поведінці, іграх. За таких умов можна в дівчатках розвинути охайність, зразковість, акуратність, хлопців навчити захищати слабших, тактовно поводити себе з протилежною статтю. Слід кожну дитину залучати до домашніх справ, виховувати сімейно-побутову культуру.

Підлітковий вік. Цей період характеризується значними фізіологічними змінами, що викликає в підлітків стрес, вони стають емоційно збудливі, вразливі, з'являється швидка втомлюваність, перша закоханість, що має більш ідеалістичний характер. Щоб допомогти «безболісно» і успішно пройти цей етап підлітку, слід за допомогою інформативної бесіди пояснити всі процеси, що відбуваються з ним,

навчити справлятися з труднощами, породженими новим становищем, виховувати моральність, відчуття власної гідності, відповідальність, трепетне ставлення до кохання, сімейних цінностей.

Юнацький вік. Він характеризується відносною сформованістю фізіологічних систем організму, змінами особистості (прагнення зрозуміти своє місце у житті, вибрати професію, здобути самостійність, зустріти свою половинку та інше). Завданням як батьків, так і педагогів у цьому віці є підтримати їх починання, вправно скерувати в потрібну сторону, поради, дати настанову, показати всі труднощі і радощі дорослого життя, кохання, навчити розумно і красиво любити, виховати духовність.

Що ж тоді має бути кінцевим результатом статевого виховання? Завданням статевого виховання є сформувати з хлопчика чоловіка, а з дівчинки люблячу та успішну жінку, жінку і чоловіка, що адекватно сприймають свої гендерні ролі, знають своє призначення у житті, володіють високою культурою і готові вступити в шлюб для створення щасливої та здорової родини. Отже, можна зробити висновок, що успішність статевого виховання залежить в першу чергу від часу його початку, систематичності виховних впливів, правильності підбору методів відповідно до вікових етапів.

Список використаних джерел

1. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2002. – 530 с.
2. Исаев Д.Н. Половое воспитание детей: Медико-психологические аспекты / Д.Н. Исаев, В.Э. Каган. – Ленинград : Медицина, 1988. – 154 с.
3. Санюкевич Л.И. Половое воспитание детей и подростков / Л.И. Санюкевич. – Мн. : Нар. Асвета, 1979. – 48 с.

УДК 377.112.4:37.091.31-059.2

ВАРЛАН Юлія Олегівна, студентка 1 року навчання
магістратури гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЦЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ (НА ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)

Сьогодні одним з головних завдань освіти стає формування професійно і соціально компетентної особистості, здатної до творчості і самовизначення, особистості, що володіє розвиненим почуттям відповідальності і прагненням до творення. Професійні знання, уміння і навички самі по собі є лише інструментом, здатним принести суспільству в цілому як користь, так і шкоду, в залежності від того, які моральні якості професіонала будуть виховані. В цьому велику роль відіграють люди, які опікуються вихованням молодого покоління, зокрема наставники академічних (студентських) груп. Саме від організаторських та особистісно-професійних якостей куратора залежить вектор професійного та особистісного становлення майбутніх спеціалістів і, особливо, фахівців аграрного спрямування [5].

Питанням організації педагогічної діяльності наставника студентської групи почали цікавитися видатні науковці, серед них: Дубасенюк О. А., Жалдак Л. М., Лисенко В. П., Сопівник Р. В., Сопівник І. В., Царапіна Т. П. та інші.

Ідеалом виховання в нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально-активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення [1]. Освітня установа є основним соціальним інститутом, що забезпечує виховний процес. У зв'язку з цим, завдання виховання людини бачиться в тому, щоб сприяти її розвитку як особи, здатної до постійного самовдосконалення, яка володіє високим культурним рівнем, розвиненим фізичним, інтелектуальним і етичним потенціалом, готова активно діяти на загальну користь у межах національної і світової культури, змінюючи і перетворюючи себе. У цьому контексті особливого значення набуває оновлення змісту і організаційних

форм виховної роботи у ВНЗ, вдосконалення форм і методів роботи куратора. Від того, наскільки куратор сам по собі є особистістю, від того, наскільки серйозно він відноситься до своєї роботи, певним чином залежать результати навчально-виховного процесу у ВНЗ [2].

Традиційно, діяльність куратора академічної студентської групи охоплює вирішення питань, пов'язаних з навчальним процесом у ВНЗ, позанавчальної діяльності студентів, індивідуальних проблем студентів, міжособистісних відносин у групі, включенням студентів у соціально значиму і громадську діяльність [4]. Також підтримка надається і самим наставникам для більш ефективної та продуктивної діяльності зі студентськими групами. Так, в Національному університеті біоресурсів і природокористування України відділ виховної роботи та студентських справ забезпечує умови для ефективного функціонування інституту наставників академічних груп та здійснення контролю за його діяльністю; організовує проведення науково-методичних семінарів для наставників академічних груп перших курсів.

На початку навчального року в університеті традиційно розпочинається науково-методичний семінар наставників академічних груп перших курсів з лекції-диспуту «Виховання особистості студента крізь призму функцій наставника академічної групи». Продовжують його лекції-тренінги «Психологічні механізми адаптації студентів першого курсу до навчання в НУБіП України», «Етичні засади педагогічної взаємодії наставників академічних груп і студентів», майстер-клас «Методики діагностики особистості і колективу студентів наставником академічної групи», тренінг «Планування виховної роботи наставником академічної групи. Форми і методи виховання». Крім цього, кураторів ознайомлюють з гуртками, студіями, художніми колективами, спортивними секціями та іншими формами самореалізації в університеті.

На базі кафедри соціальної роботи та психології проводиться комплекс навчальних тренінгів «Методи та прийоми згуртування студентських груп», у ході яких наставники ознайомлюються із психологічними прийомами згуртування групи, отримують досвід участі у психотренінгу згуртування групи та отримують багаж практичних технік, які зможуть застосувати у роботі з академічною групою.

Отже, головне в діяльності куратора – сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, забезпечення активного соціального захисту студента, створення необхідних і достатніх умов для активізації зусиль студентів для вирішення навчальних і життєвих проблем.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Гетьман И.А. Роль куратора в развитии корпоративной культуры ДГМА (по результатам исследований) / И.А. Гетьман, С.Г. Карнаух, Т.В. Кудерская. Корпоративна культура організацій ХХІ століття : Збірник наук. праць // Краматорськ, 2007. – С. 183-190.
3. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи серед студентів педагогічного університету. – Житомир, 2000.
4. Ефективна організація кураторської діяльності: навч.-метод. посіб. / Царапіна Т.П., Ульріх Т.А., Нікуліна І.В. – Пермь: Видавництво Перм. держ. техн. ун-ту, 2010. – 147 с.
5. Жалдак Л.М. Гуртування студентської групи вищого аграрного закладу освіти: Монографія / Л.М. Жалдак. – К.: НАУ, 2007. – 210 с.

УДК 371.13:712

ВАСИЛЕЦЬ Віра, студентка 2 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ

Сучасному виробництву все більше потрібні працівники, які володіють широким технічним світоглядом, здатні оперативно реагувати на будь-які зміни в технологічному процесі, спроможні

передбачити наслідки цих змін, планувати свої дії, самостійно визначати найбільш раціональні прийоми трудових дій. Усе це вимагає від працівника ґрунтовних знань та практичних навичок з відповідної професії.

Значне місце в системі практичної підготовки майбутніх фахівців з садово-паркового господарства посідають лабораторні заняття. Головне їх завдання – закріпити теоретичні знання, сформувати уміння і навички з тієї чи іншої навчальної дисципліни. Вони передбачають безпосередню чи опосередковану діяльність студентів зі спостереження, вивчення й аналізу виробничих ситуацій і явищ, які мають різний ступінь реальності, складності та контролю. Вони сприяють інтеграції знань та практичних вмінь студентів у процесі навчально-дослідницької діяльності, спрямованої на вивчення й пояснення фактів і явищ професійної дійсності; повному акту засвоєння теоретичних знань, завдяки закріпленню й застосуванню останніх на практиці; поліпшенню практичної готовності майбутніх фахівців через формування комплексу дослідницько-виробничих умінь; створенню психологічних передумов для формування професійної самосвідомості студентів.

У професійному навчанні лабораторні заняття є проміжною ланкою між теоретичним та виробничим навчанням і слугують одним із найважливіших засобів засвоєння теорії і практики. При цьому з одного боку досягається закріплення та вдосконалення знань студентів, з іншого – в них формуються певні професійні вміння, що потім застосовуються в процесі виробничого навчання.

А. Кузміньський вважає, що лабораторне заняття – форма навчального заняття, при якому студент під керівництвом викладача особисто проводить натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі [2].

Проведення лабораторних занять з фахових дисциплін для майбутніх фахівців садово-паркового господарства потребує добре підготовлених, спеціально обладнаних навчальних кабінетів із використанням устаткування, пристосованого до умов навчального процесу (стенди, макети, таблиці тощо). Інколи лабораторні заняття доцільно проводити безпосередньо на виробництві, в умовах реального професійного середовища (на підприємстві, науково-дослідному інституті).

Хоч на лабораторних заняттях відпрацьовують теми, за якими було прочитано лекції, доцільно, щоб невелика теоретична частина передувала практичній. Для вдалого проведення лабораторного заняття викладач завчасно підготовлює необхідний методичний матеріал – тести для актуалізації теоретичних знань та набір завдань різного ступеня складності для самостійного виконання студентами.

Кількість годин на лабораторні заняття з окремої дисципліни визначено навчальним планом. Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Кожен студент самостійно виконує всі лабораторні роботи і оформляє їх відповідно до вимог. Кількість студентів на лабораторному занятті не повинна перевищувати половини академічної групи.

Виконання лабораторних робіт сприяє конкретизації і закріпленню знань, розвиває вміння спостерігати і пояснювати отримані результати. Під час проведення лабораторного заняття студентам ставляться задачі для самостійного вирішення згідно індивідуальних завдань.

У процесі підготовки майбутніх фахівців садово-паркового господарства лабораторні заняття порівняно з іншими видами аудиторної навчальної роботи інтегрують теоретико-методологічні знання і практичні вміння та навички студентів в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру. Поєднання теорії і досвіду, що здійснюється в навчальній лабораторії, активізує пізнавальну діяльність студентів, додає конкретний характер тому, що вивчається на лекціях і в процесі самостійної роботи, сприяє детальному і міцному засвоєнню навчальної інформації. Робота в лабораторіях вимагає від студента творчої ініціативи, самостійності, глибокого знання і розуміння навчального матеріалу [1].

Отже, зміст лабораторних робіт повинен бути інтегрованим і відповідати розвитку науки і виробництва; забезпечувати цілісність у вивченні всієї дисципліни, а не окремих її фрагментів. Це, у свою чергу, передбачає гармонійне поєднання фронтальної організації лабораторних занять з індивідуалізацією та диференціацією навчальної діяльності студентів, побудову навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі впровадження у навчальний процес професійно-орієнтованих навчально-пізнавальних задач; відповідного методичного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Виговська С.В. Теоретико-методичні аспекти активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців лісового господарства під час виконання лабораторних робіт / С.В. Виговська, А.Ю. Виговський // Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. – К. : НУОУ, 2012. – Вип. 3 (28). – С.32–35.

2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

ВЕГЕРА Родіон, студент IV курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ОСВІТА

У всі часи освіта являла собою певний світоч, який вів людство до знань, розвитку, пізнання світу. Змінювалися погляди на освітні процеси, створювалися нові методики її викладання, впроваджували передовий досвід, але, так чи інакше, людині складно уявити сьогоднішній світ без освітнього процесу. Тому питання здобуття освіти залишається актуальним, воно є не лише важливим апріорі для самої особистості, але і являє собою певну стратегію розвитку держави.

Сучасні соціологи А. Печчеї, Ф.Кумбас та ін. звертають увагу на перебіг в останній чверті ХХ ст. глобальної кризи освіти і прагнуть виявити основні шляхи її подолання. Вказується, зокрема, на такі ознаки цієї кризи: зростання "функціональної неосвіченості", зростання розриву між освітою і культурою, відставання освіти від науки, збереження функцій сучасних освітянських систем, послаблення впливу освіти на соціалізацію молоді та ін. Слід відмітити, що й Україна не запобігла освітянській кризі, наслідуючи як набутки й досягнення, так і невирішені проблеми й суперечності радянської системи навчання і виховання.

В реальних умовах кожної держави і України в тому числі для того, щоб освіта стала реальним і впливовим фактором соціально-економічного розвитку, необхідно не тільки підготувати кваліфіковані кадри дослідників, інженерів, викладачів, економістів тощо, а й створити умови для ефективного використання їхньої праці.

В сучасних умовах трансформації всієї системи політичних, економічних та інших відносин освіта також переживає трансформаційні зміни, які проявляються в переосмисленні багатьох аспектів освітньої діяльності.

Сучасна система освіти виконує спільне призначення – залучення людини до досягнень культури. Освіта – викладання учням знань, освоєння ними системи наукових знань, причому системи, що створює відносно повну картину природи суспільства, мислення. Освіта завдяки системності, іншими словами, завдяки викладанню взаємоз'язаних основ наук формує в учнів, студентів уміння підійти до аналізу речей і процесів з різних позицій, охопити речі і процеси з ряду боків. Система знань з тим або іншим успіхом, в залежності від ступеня науковості, закладає початки уміння оперувати нагромадженими знаннями, вирішити нові, нестандартні проблеми, завдання. Багатосторонній підхід до проблем освіти, виховання розвиває наукове мислення. Якість і надійність основ освіти залежить від рівня науковості системи освіти. Разом з тим освіта реалізує і інші різноманітні функції, служить універсальним засобом, механізмом вирішення багатьох життєвих проблем людини і суспільства. Та очевидно, освіта ще не визначає вирішення проблеми формування людської особи, і щоб сформувати особу людини, необхідна система виховання і освіти.

Глобальні зміни в сучасній освітній економіці, які відбуваються внаслідок виникнення й поширення новітніх технологій і виробничих процесів, зумовлюють і високу залежність подальшого розвитку кожної країни від здатності її громадян здобувати, передавати й новітні знання як у виробничій сфері так і в щоденному житті. У сучасній парадигмі виробництва знання стають центральним елементом, і саме тому зміни в освіті можуть стати вирішальним фактором економічного розвитку кожної держави в тому числі і України.

За роки незалежності в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, в тому числі і вищої освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі на основі прийнятої Урядом Програми "Освіта. Україна ХХІ століття".

Крім того, прояви глобальної кризи пов'язані із збереженням дисфункцій сучасних освітянських систем, що не відповідають соціальним очікуванням людей у суспільстві. Суттєвість глобальної кризи достатньо боляче відображається у критиці традиційної парадигми освіти, орієнтованої на технократичні й конформістські цінності, яку можна зустріти у сучасній соціологічній, педагогічній та філософській літературі.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник / О. Д. Василик – К. : НІОС. – 2000. – 416 с.
2. Лавриненко В. Н. Соціологія: підручник для вузів \ В. Н. Лавриненко, М. А. Найтов – М. : Культура і спорт, ЮНІТИ 1998. – 407 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с.
4. Юрій С. І. Бюджетна система України: Навчальний посібник / С. І. Юрій, Й. М. Бескид – К. : НІОС. 2000. – 400 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. / В. В. Ягупов – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

УДК 37.015.3:376-056.45

ВЕГЕРА Родіон, студент 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Спочатку було Слово, і було у Бога, і Слово було Бог[1].

Ораторське мистецтво – одна із стародавніх теоретичних дисциплін. Його історія розпочинається з античної Греції, де ораторське мистецтво було породжене життєвими суспільними потребами, стало дієвою зброєю суспільного прогресу і демократії [2]. Видатними ораторами Стародавньої Греції були Демосфен і Аристотель, які вперше дали наукове обґрунтування ораторському мистецтву як особливому виду людської діяльності. Є схожі терміни, що визначають певним чином ораторське мистецтво. Так, риторика — це теорія ораторського мистецтва, красномовство – вміння говорити красиво. Сперанський М.М. визначав красномовність як «дар потрясати душі». Коні А. Ф. визначав поняття «ораторське мистецтво» як дар слова, що хвилює й притягує слухача красою форми, яскравістю образів і силою точних висловів, тобто як уміння говорити грамотно, переконливо [3].

У суспільному житті без слова, без його впливу не обійтись. А щоб переконувати співрозмовників потрібно знати закони ораторського мистецтва, його правила та функції. Отже, існує п'ять основ ораторського мистецтва: лінгвістична (мовна), техніко-інтонаційна, психологічна, педагогічна (дидактична), логічна. Ці основи нерівнозначні. Чотири перші можна назвати зовнішніми, вони впливають опосередковано; остання – внутрішня, вона впливає безпосередньо. Основними функціями ораторського мистецтва виступають конструктивна (формулювання думок), комунікативна (функція передачі інформації і організації взаємодії), емотивна (вираз ставлення людини до того, про що вона говорить), впливу на інших під час спілкування, переконання аудиторії та моделювання спілкування.

Головним в ораторському мистецтві є майстерність переконання. Дані сучасної психології свідчать про те, що переважна більшість людей оцінює свої можливості переконувати інших надто оптимістично. Насправді, немає нічого важчого, ніж змусити людину змінити свою точку зору. Щоб переконати людину, конче потрібна логічна послідовність розвитку думки. Складаючи промову, слід дбати про логічний зв'язок усіх фактів, думок і положень, про поєднання цих фактів, думок, положень

навколо провідної ідеї. Декілька порад як правильно сперечатися: 1. Перед тим як вступити в суперечку, подумай, чи достатньо ти обізнаний з цим питанням. 2. Вислухай співрозмовника, зрозумій, що він пропонує, з'ясуй мету суперечки. 3. Уточни поняття, терміни, які вживаються в суперечці. 4. Визнач із чим саме ти згодний. 5. Добери переконливі докази, підтверджені фактами, аргументуй свій погляд. 6. Критикуй думку, а не людину, яка її висловила. 7. Поважай співрозмовника, оціни правильно його позитивні якості. 8. Уміє слухати й стежити за перебігом суперечки. 9. Пам'ятай, що в науковій суперечці головне – пошук і знаходження істини, а не висміювання противника. 10. Зроби підсумок. З'ясує позитивні результати суперечки для себе, опонента та зроби відповідні висновки. 11. Не забувай і про поради мудрих: «Ясність – головне достоїнство мови» (Арістотель). «Говорити все, що набіжить на язик, безглуздо» (Ян Амос Коменський). «...Слово, що йде від серця, завжди проникає в серце» (Нізамі). «Язик довгий у того, чиї докази короткі» (Прислів'я)[4].

Ораторське мистецтво лише умовно називається мистецтвом. В значному ступені – це діяльність, оволодіти якою може кожна людина. При цьому важливу роль відіграють особисті якості людини, її більші чи менші здібності до оволодіння ораторською майстерністю, її сила волі, клопітлива праця. Але навіть грандіозні здібності витратяться надаремне, якщо людина не буде працювати над їх розвитком і вдосконаленням [2].

Список використаних джерел

1. Джузеппе Ріцціотті. Життя Ісуса Христа. Видання Українського католицького університету ім. св. Климента Папи. Том XLIX-L. Рим. 1979. — 710 с.
2. Стец В.А. Основи ораторського мистецтва: [навч. посіб.] / Стец В. А., Стец І.І., Костючик М.Ю. – Економічна думка, Тернопіль, 1998. – 60 с.
3. Ораторське мистецтво: [навч. посіб.] / Осипова Н.П., Воднік В.Д., Клімова Г.П. та ін. / за ред. Осипової Н.П. – Х.: Одиссей, 2006. – 144 с.
4. Культура мовлення: [навч. посіб.] / Олійник О. Б., Шинкарук В. Д. – Миколаїв: МДГУ, 2008. – 295 с.

УДК 371.13-053.6

ГАНОЦЬКА Олена, студентка 1 року навчання
спеціальності «Педагогіка вищої школи»
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед. наук, професор

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Серед пріоритетних напрямів сучасної педагогічної науки вагоме місце посідає дослідження широкого кола питань підготовки майбутнього фахівця, зокрема підготовки до роботи з підлітками девіантної поведінки.

Теоретичний аналіз філософської, соціологічної, психологічної педагогічної літератури з проблеми дослідження дав змогу уточнити сутність феномену «*девіантна поведінка*» (лат. *deviatio* – відхилення, розлад) як систему вчинків, що суперечать прийнятним у суспільстві правовим чи моральним нормам; стійку поведінку особистості, яка відхиляється від найбільш важливих соціальних норм; поведінка, що спричиняє реальну шкоду суспільству чи самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією.

Готовність майбутніх учителів до роботи з підлітками девіантної поведінки розуміється нами як приватне виявлення готовності до самостійної педагогічної діяльності, як цілісне, стійке полікомпонентне утворення, яке забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням методами психолого-педагогічної діагностики, формами і методами корекційно-виховної роботи з підлітками девіантної поведінки; ставленням до людини як найвищої цінності та наявністю здібностей до саморегуляції та керування своїм емоційним станом, потребою майбутніх вчителів до педагогічної рефлексії.

У своєму дослідженні готовність майбутнього вчителя до роботи з підлітками девіантної поведінки розглядали як сукупність чотирьох взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексивного.

Критерії за своїм змістом були ідентичними названим компонентам і характеризувалися певними показниками: *ціннісно-мотиваційний* (ставлення до проблеми профілактики девіантної поведінки підлітків, бажання виконувати цю діяльність; ставлення до людини як найвищої цінності); *когнітивний* (знання сутності та форм прояву девіантної поведінки підлітків; знання основних причин формування девіантної поведінки підлітків); *операційний* (володіння методами корекційно-виховної роботи з підлітками девіантної поведінки, уміння здійснювати педагогічне спілкування); *рефлексивний* (аналіз здійснення процесу корекційно-виховної роботи з підлітками девіантної поведінки; самооцінка, впевненість у власних силах).

На основі вивчення наукових джерел та аналізу виховної практики визначено такі педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до роботи з підлітками девіантної поведінки: поповнення змісту професійної підготовки майбутніх учителів теоретичними питаннями щодо профілактики найбільш поширених форм девіантної поведінки; розвиток у майбутніх учителів професійних умінь щодо здійснення профілактики девіантної поведінки підлітків; використання активних форм навчання (тренінгові вправи, рольові та ділові ігри).

Поповнення змісту професійної підготовки майбутніх учителів теоретичними питаннями щодо профілактики найбільш поширених форм девіантної поведінки.. Нами було проведено наступні заняття: «Соціально-педагогічна профілактика агресивної поведінки підлітка», «Проблема насильства у молодіжному середовищі. Профілактика насильства щодо дітей», «Попередження руйнівних форм поведінки неповнолітніх (вандалізму, графіті)», «Суїцидальна поведінка та соціально-педагогічна робота з її попередження», «Делінквентна й злочинна поведінка у дітей та молоді, особливості профілактики».

Наступною педагогічною умовою підготовки майбутніх учителів до роботи з підлітками девіантної поведінки є *розвиток у них професійних умінь щодо здійснення профілактики девіантної поведінки підлітків.*

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи майбутні учителі оволодівали групою професійних умінь щодо роботи з підлітками девіантної поведінки, а саме: *дидактичними* (знаходили у наукових, публіцистичних джерелах, періодичній пресі інформацію про негативні прояви у поведінці школярів та відбирали й використовували необхідну інформацію у здійсненні просвітницької роботи серед батьків та учителів); *комунікативними* (створювали довірливу атмосферу спілкування зі школярами; надавали консультативну допомогу батькам, школярам; добирати оптимальні засоби й прийоми спілкування зі школярами, батьками), *діагностичними* (з'ясовували мотиви девіантної поведінки підлітків, аналізували сімейну ситуацію дітей з негативними проявами у поведінці; визначали домінують серед інтересів, здібностей, життєвих планів школярів); *діагностували* прояви агресії та насильства; *перцептивними* (прогнозували можливі варіанти поведінки учнів у створених педагогічних ситуаціях та ситуаціях, що виникали); *сугестивними* (оволодівали способами і прийомами навіювання і переконання); *організаційними* (планували та організовували профілактичні заходи); *рефлексивними* (здійснювали самоаналіз своєї особистості як фахівця, критично оцінювали адекватність і доцільність власних дій; усвідомлювали позитивні і негативні сторони своєї діяльності); *спеціальними* (професійно-методичними) (застосовували різноманітні форми педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків).

ГЕРАСИМЕНКО Вячеслав, студент 2-го року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ЗАЙЧЕНКО І.В.**,
докт. пед. наук, професор

С.РУСОВА ПРО НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇЇ ІДЕЙ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ВП НУБіП УКРАЇНИ “НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

У процесі апробації нашої дипломної роботи на тему: “Технологія національного виховання С.Ф.Русової та її використання в педагогічному процесі ВП НУБіП України “Ніжинський агротехнічний інститут”, нашу увагу привернули погляди С.Русової на роль і місце екскурсій у педагогічному процесі, яка вказувала на необхідність ознайомлення школярів і навіть дітей дошкільного віку з загальними основами сучасного їм виробництва, оволодіння практичними навичками використання найпростіших знарядь праці, машин і механізмів, вироблення уміння орієнтуватися в сучасній техніці і технології. “Вже з молодшого віку треба давати дитині знання з природознавства і техніки, відповідно до того, що вона може з цього зрозуміти ” [3, с. 26], – писала вчена. Цікавість дитячу до техніки найкраще задовольняти екскурсіями у пекарню, в кузню, цукроварню, млин, на баштан, пасіку. Подібні екскурсії С. Русова радила періодично повторювати і “викликати увагу дитини до найголовніших знарядь і головніших моментів технічної праці ” [Там само].

В критичному осмисленні ми спробували використати ідеї С.Русової щодо проведення екскурсій на виробництво у процесі викладання спеціальних дисциплін ВП НУБіП України “Ніжинський агротехнічний інститут”, висунувши гіпотезу: 1) екскурсія як важлива форма і засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу; 2) екскурсія як реклама професії; 3) проведення екскурсії сприяє розвитку пам'яті, логічного мислення, творчої уяви, ознайомлює студентів з організацією, виробництвом, технікою, технологією й основними професіями різних підприємств, організацій.

На підготовчому етапі ми відвідали кілька трансформаторних підстанцій промислових підприємств міста, району, ознайомилися з обладнанням, технологічним процесом, їх потребою в кадрах та відібрали одну з них для проведення екскурсії студентів. При цьому врахували рівень технології виробництва, можливість ілюстрації, використання новітньої техніки. Викладач домовляється з керівництвом про виділення екскурсовода на час екскурсії, розробляє з ним хід екскурсії та повідомляє дату проведення екскурсії.

Підготовка студентів до екскурсії проводиться на заняттях. Викладач пояснює тему, мету, план майбутньої екскурсії та дає завдання.

Екскурсія розпочинається зі вступної бесіди екскурсовода. Він коротко розповідає про історію підприємства, про продукцію, яку випускає підприємство, його традиції, потребу в кадрах. Далі екскурсовод повідомляє про порядок проведення екскурсії, звертає увагу на необхідність дотримання правил безпеки. Потім студенти оглядають обладнання, стежать за ходом технологічного процесу. Закінчується екскурсія підсумковою бесідою. Студенти задають запитання, які виникли в ході екскурсії, а екскурсовод дає на них відповіді. На цьому екскурсія закінчується.

На наступному занятті проходить підведення підсумків екскурсії. Студенти здають письмові звіти, обговорюють їх, відповідають на додаткові запитання викладача. Викладач оголошує оцінки за екскурсію.

Наш досвід проведення екскурсій на виробництво з урахуванням педагогічних основ їх проведення, викладених у теорії педагогіки і, зокрема у педагогічній концепції С.Русової, показав, що при педагогічно правильній організації екскурсій, вони справді сприяють розвитку технічної творчості, уваги, пам'яті, логічного мислення, активізують пізнавальну діяльність і творче ставлення до праці, виховують у студентів працелюбність, культуру праці, бережливість, почуття поваги до професії та любові до праці.

Викладач Герасименко В.П. разом зі студентами на трансформаторній підстанції ТП 110/35/10 кВ “Прогрес”

Початок екскурсії на трансформаторній 110/35/10 кВ “Прогрес”

підстанції ТП

Інженер, що працює на даному об’єкті показує будову комірки 10 кВ ТП 110/35/10 кВ “Прогрес”

Список використаних джерел

1. Зайченко І.В. Педагогіка: підручник / І.В.Зайченко. – 3-є видання, перероблене та доповнене. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
2. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Ф.Русової: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів / Передмова М.Д.Ярмаченка. – 3-є вид., доп. і переробл. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2006. – 264 с.
3. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання / Русова С. – Прага: Український громадський видавничий фонд, 1924. – 124 с., 26
4. Русова С. Шкільні екскурсії і їх значення // Світло. – 1911. – Кн. 8. – С. 25 – 34.

УДК 37.017.4-053.6(73)

ГРАБОРЕНКО В. В., студентка
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СОПВНИК Р. В.**,
докт. пед. наук, доцент

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У США

Важливість окресленого дослідження на даний час беззаперечна, оскільки ми живемо в епоху глобалізації та світової інтеграції національних систем освіти в контексті Болонського процесу. В умовах

духовної, моральної кризи все більшої ваги набувають питання не тільки підготовки висококваліфікованих фахівців, а й виховання їх на засадах загальнолюдських і громадянських цінностей.

Питання виховання в американських закладах в різний час вивчали українські та зарубіжні дослідники. Формування особистості її моральних і громадянських якостей були предметом педагогічних пошуків Р.Б.Вендровської, О.М.Джуринського, Г.Д.Дмитрієва, З.О.Малькової, М.Д.Нікандрова, М.В. Гриньової, Р.В.Сопівника, І.В.Сопівник, Г.П.Шевченко та інших. Окремі аспекти у вихованні різних особистісних утворень, що входять до змісту громадянського виховання американських вишів досліджували такі учені як: Л.Б.Боярська, Б.Л.Омельяненко, Я.С.Колиб'юк, В.О.Кудін. Історії розвитку виховного процесу в американських навчальних закладах присвячена серія статей та докторська дисертація В.М.Жуковського. Питання доцільності проблеми викладання морально-етичних дисциплін у своїх роботах вивчали К.А.Страйк, С.Б.Хіс, Н.Тігс, К.Квіглі, С.Левен, Р. Гіббс, С.Бредлі Томпсон, У. Норд (К.А.Strike,S.B.Heath, N.Tiggs, Ch.Quigley, S.Leven, R.Gibbs, C.BradleyTompson,W.Nord).

На основі аналізу наукових джерел виокремлено такі етапи становлення громадянського виховання у США: період зародження громадянського виховання, період становлення громадянського виховання, період розвитку основних концепцій і теорій громадянського виховання.

З'ясовано, що на розвиток концепцій громадянського виховання в американській педагогіці вплинули представники різних філософських течій, а саме: прагматизму, гуманізму, ірраціоналізму, неофрейдизму.

Особливу роль у громадянському вихованні відіграє розвиток таких моральних цінностей: чесності, довіри, відповідальності, поваги, піклування про інших, справедливості. Важливим завданням громадянського виховання є забезпечення розуміння свободи, яку Р. Дарендорф визнає цивілізованою силою, що можлива лише за умов, які забезпечують її стабільність. Кожна особистість повинна бути вільною від будь-яких соціальних ролей. Таким чином, свободу індивіда у США визначають основою громадянського суспільства.

Метою громадянського виховання є формування політичної культури студентської молоді як важливого психологічного утворення загальної культури особистості.

Основними напрямками змісту громадянського виховання у США є формування політичної культури, правосвідомості, культури міжетнічних стосунків, мотивації до праці, усвідомлення моральних цінностей, забезпечення розуміння свободи. Особливої актуальності набула ідея полікультурного виховання, спрямована на підготовку громадянина до життя у багатонаціональному середовищі. Це зумовлено тим, що американська система громадянства орієнтується на виховання «громадян світу», а не обмежується етноцентризмом.

Важливим напрямом громадянського виховання є розвиток культури міжетнічних стосунків, що передбачає вміння толерантно спілкуватися з різними етнічними групами та поважати їхню культуру. Успіх міжкультурного спілкування залежить від розуміння учасниками цих відмінностей.

Необхідно вказати на важливість розвитку мотивації до праці як один із напрямів змісту громадянського виховання. Це прищеплення дітям і молоді поваги до праці та усвідомлення її ролі у житті індивіда.

Громадянська освіта в США здійснюється чотирма шляхами: як навчальний предмет; як міжпредметна форма діяльності в умовах освітянського простору; як організація позааудиторної діяльності (виховання); як організація студентського життя, що сприяє демократичній поведінці.

Кожен американський університет чи коледж ставить перед собою завдання надати студентам можливість для самореалізації, сприяє формуванню їх лідерських якостей, забезпечує становлення морально-ціннісної свідомості молоді шляхом впровадження програм благодійності та волонтерства. В університетах США забезпечується формування у студентів особистої та громадянської відповідальності шляхом дієвого служіння американській спільноті, прищеплення молоді цінності добра, чесності, патріотизму, терпимості та толерантного ставлення до представників іншої раси, віри, національності тощо. Навчальний заклад сприяє організації інтелектуального, духовного та культурного життя студентської громади, розвитку творчості, критичного мислення, соціальної взаємодії та моральної стійкості студентів.

Список використаних джерел

1. Джанет Геринг. Нові потреби громадянської освіти американського суспільства / Джанет Геринг (перекл. Ольга Батіщева). // Актуальні проблеми громадянської освіти: український та зарубіжний досвід: матеріали Першої науково-практичної конференції (Острог, 19 черв. 2013 р.) / відп. ред. О. С. Батіщева. – Острог : ГО «Центр демократичного лідерства, Національний університет «Ост. – 2013. – С. 219–221.

2. Ліхневська Т. А. Громадянське виховання учнівської молоді США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. : спец. 13.00.01 "загальна педагогіка та історія педагогіки" / Ліхневська Т. А. – Тернопіль, 2009. – 19 с.

3. Jacobsen D.G. The American university in a postsecular age / Douglas Gordon Jacobsen, Rhonda Hustedt Jacobsen. – Oxford University Press: US, 2008. – 267 p.

УДК 37:808.5

ДЕНИСЮК Вікторія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КРУЧЕК В. А.**,
д. пед. наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Вимоги етикету, в тому числі і ділового, не носять абсолютного характеру, вони змінюються з часом під впливом багатьох факторів. Сучасній діловій людині можна рекомендувати не просто сліпо й беззастережно виконувати вимоги ділового етикету, але намагатись зрозуміти їх внутрішній сенс і зміст, що і робить їх необхідними в діловому спілкуванні. Манери відображають внутрішню культуру людини, його справжнє ставлення до моралі, її розуміння моральних вимог, а також – її інтелект. Діловий етикет – важлива складова ділових відносин, яка базується на багатоміровій мудрості, уявленні про духовні цінності (справедливості, чесності, вірності слову, тощо).

До сьогоднішнього дня зберігаються відмінності в нормах і правилах ділової поведінки і спілкування у різних країнах. Національні особливості, історія, релігія, клімат, історично сформовані моральні норми впливають на те, як люди одягаються, поведуться, що вважають пристойним і гідним, що є ознакою ненадійності або неповаги до партнера. Названі фактори визначають успіх ділової взаємодії на міжнародному рівні. Особливо сильно це явище проявляється в так званих "країнах третього світу", або Сходу.

Східний етикет більшою мірою церемонний, ніж європейський, глибше йде корінням в минуле, у власні традиції та історію. Більшість країн Близького, Середнього та Далекого Сходу сформувалися на засадах стародавньої цивілізації і філософії світових релігій Сходу. Основою доктрини давньосхідної культури ділової взаємодії та комунікації є те, що окремо взята особистість (або більшість людей, непозначених згори "печаткою" обраності) не може впливати на світобудову, хід історії, являє собою піщинку у світовому океані. Тому найважливішим є "загальне" (країна, сім'я, родичі, суспільство тощо), а не "приватне" (людина, особистість, особисті інтереси, особиста свобода тощо). При цьому для "східного" учасника перемовин зовсім не обов'язковим є нехтування власними інтересами на угоду "західному" партнеру. Тому, якщо переговори будуть складатися вдало, то, незважаючи на всю свою доброзичливість і ввічливість, "східний" парламентар з легким серцем схитрує чи приховає щось від свого західного контрагента, оскільки же не може підвести свою сім'ю, країну, родичів. З його точки зору йдеться не про обман, а про комерційну спритність. Але якщо чесність по відношенню до ділового партнера вигідна "східному" перемовнику, то він буде виключно щирий. Західну ж традицію відкритого, довірчого ділового процесу східні партнери часто сприймають як невміння вести справи.

В протилежність східній філософії ділових відносин, яка заснована на перевазі "загального" над "окремим", західна культура ділових комунікацій надає перевагу, перш за все, інтересам особистості. Вільна і особистість є головною складовою вільного і справедливого суспільства. Суспільство, що цілком складається з пригноблених особистостей або більшість якого є людьми, цілком або частково залежними від будь-яких зовнішніх умов, умовностей і впливів, не може бути процвітаючим і ефективним. Все, що добре для окремої особистості (що є невід'ємною частиною загального, і добровільно визнає свою підпорядкованість загальному), добре і для суспільства в цілому, яке аж ніяк не є головною парадигмою.

Особливості поведінки ділових американців зумовлені рисами власне національного характеру, системою освіти, лідерством США у світі. З раннього дитинства у них виховують незалежність, самостійність, вміння змагатися і вигравати. Останнє притаманне будь-якому виду діяльності – роботі, спорту, відпочинку і т. д. Мірилом успіху є достаток. Цим обумовлені їх енергійність, наполегливість, владність, що не завжди сприймається представниками інших націй. Зазначені риси чітко проявляються під час переговорів з американцями: вони наполегливо ведуть свою лінію, жорстко захищаючи свої позиції та інтереси. Втім, можуть і люблять поторгуватися. У стилі ділового спілкування переважають професіоналізм і компетентність. Маючи зазвичай більшу свободу у прийнятті остаточних рішень, ніж представники інших країн, американські партнери нерідко намагаються нав'язати свої правила гри, проявляючи певну агресивність і навіть грубість. На переговорах дотримуються трьох правил: аналізуй, розділай обов'язки, перевіряй виконання. Переговори, як правило, відбуваються віч-на-віч. Пропозиції починають обговорювати з загального питання, поступово переходячи до деталей. Деталі для них дуже важливі, оскільки при організації будь-якої справи немає ніяких дрібниць.

Американці живуть за розкладом, який складають на кожен день, а тому дуже пунктуальні, на ділові зустрічі ніколи не спізнюються. Тривалість таких зустрічей і перемовин суворо обмежена, зазвичай складає не більше години.

Канадці більш схильні до церемоній, ніж американці. Відмінна риса їх поведінки у справах – консерватизм. Офіційних мов дві: англійська і французька. Англійською говорять майже скрізь, крім провінції Квебек і деяких районів. Канадці дуже не люблять, коли їх сприймають за американців. Тому той факт, що вони говорять англійською, зовсім не означає, що вони вважають себе американцями.

Імідж - це багатогранна і цілісна картина того, як людина презентує себе партнерам і зовнішньому світу. Імідж, стиль і образ визначається зовнішнім виглядом, манерою розмовляти, поводитись, триматись, національними традиціями в тому числі. Протягом усього життя люди виконують безліч різних ролей. Саме через цю різноманітність потрібно вміти точно оцінювати, як сприймають вас ті чи інші групи людей, а також визначати, який образ ви хочете створити, на кого і яке враження хотіли б справити.

УДК 37.091.212-053.6:316.614.5

ЖАДАН Анна, студентка магістратури
I року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник **МАЦЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Одним із основних завдань суспільства є підготовка молоді до створення повноцінної сім'ї. Така підготовка повинна ґрунтуватися на системі знань, умінь і навичок, здобутих за час навчання у загальноосвітній школі. Однак педагогічні дослідження свідчать про існування певних проблем щодо сприйняття студентами себе у сімейному житті: незнання елементарних норм сімейного права; хибне уявлення про особливості статевої поведінки; відсутність психологічної готовності до домашньої праці, рівномірного розподілу домашніх обов'язків; несформованість психологічних рис, необхідних для

гармонійного спілкування в шлюбі, невміння розв'язувати конфліктні ситуації у міжстатевому спілкуванні; відсутність психологічної і практичної підготовки до виховання і догляду дітей, виконання материнських і батьківських функцій.

Готовність до шлюбу і сімейного життя передбачає не лише бажання закоханих постійно бути разом, а й відповідальність і серйозні зобов'язання. Вона охоплює декілька аспектів (Л. Шнайдер):

- формування певного морального комплексу: готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків щодо свого партнера, майбутніх дітей. Йдеться насамперед про розподіл ролей між подружжям;

- готовність до міжособистісного спілкування і співпраці. Сім'я є малою групою, для її нормального функціонування необхідна узгодженість ритмів життя подружжя;

- готовність до самопожертви заради партнера, що передбачає здатність до відповідної діяльності, заснованої на альтруїзмі (безкорисливість);

- наявність якостей, пов'язаних із проникненням у внутрішній світ людини (емпатійний комплекс);

- висока естетична культура почуттів і поведінки особистості;

- уміння розв'язувати конфлікти конструктивним способом, здатність до саморегуляції власної психіки і поведінки.

У процесі підготовки до сімейного життя слід виховувати у молодих людей вміння уникати ситуацій, які спричиняють сімейні чвари, а часто – і розлучення. Йдеться про намагання партнерів домінувати у сім'ї; незадоволену потребу в спілкуванні; несумісність партнерів, що зумовлено різними умовами проживання, перебуванням під впливом різних колективів, сімей, різними життєвими цінностями; недоліки виховання, характер і моральний розвиток сім'ї (споживацтво, егоїзм, надмірна критичність); нерівномірний розподіл обов'язків; незадоволені матеріальні потреби; порушення сімейної етики (ревності, подружнї невірності), незадоволення сексуальних потреб тощо.

Підготовка молоді до шлюбу і сім'ї є багатограним процесом, який охоплює кілька аспектів (В. Кравець): загальносоціальний, моральний, психологічний, правовий, господарсько-економічний, естетичний, інтимно-сексуальний. Усі вони тісно пов'язані між собою, доповнюють один одного, мають за мету формування хорошого сім'янина.

Загальносоціальна підготовка молоді до сімейного життя передбачає завершення освіти, здобуття професії, початок самостійної трудової діяльності. З цим нерозривно пов'язана соціально-економічна готовність до шлюбу, сутність якої полягає в можливості молодих людей самостійно матеріально забезпечити себе і свою сім'ю, і усвідомлення ними відповідальності за партнера, за сім'ю, за дітей. Загальносоціальна підготовка передбачає також ознайомлення молоді із суспільною сутністю шлюбно-сімейних стосунків, із значенням сім'ї в житті людини і суспільства, соціальними ролями подружжя і батьків.

Моральна підготовка до сімейного життя передбачає формування готовності будувати сім'ю, серйозного ставлення до шлюбу, почуття відповідальності, доброти, чуйності, обов'язку, терпеливості, турботливості тощо, а також ознайомлення з правилами подружнього етикету, культурою і етикою поведінки в сім'ї тощо.

Правова підготовка до сімейного життя має на меті ознайомлення молодих людей з основними положеннями сімейного права: моногамія (одношлюбність); досягнення шлюбного віку, визначеного в Україні: для дівчат 17 — років, для юнаків — 18 років; запобігання кровозмішуванню (неможливий шлюб між родичами по прямій лінії, а також між тими, хто усиновлював, і тими, кого усиновили); психічне здоров'я партнерів (дієздатність); обопільна згода партнерів (добровільність); рівноправність незалежно від походження, соціального і майнового стану, національності тощо.

У процесі підготовки до сімейного життя студенти засвоюють права і обов'язки подружжя, особисті правовідносини, майнові відносини, правовідносини між батьками і дітьми. Ознайомлюються також зі змістом державних актів про позбавлення материнських і батьківських прав, усиновлення, правові основи і наслідки розлучення, шлюбний контракт. Важливо розкрити студентам положення кримінального права про кримінальну відповідальність за ухиляння від лікування венеричних хвороб, згвалтування, розбещення неповнолітніх тощо.

Господарсько-економічна підготовка до сімейного життя передбачає формування умінь і навичок економічного і господарського характеру, необхідних у домашньому побуті: ведення домашнього

господарства, рівномірний розподіл обов'язків між членами сім'ї, подолання хибних установок щодо поділу домашньої праці на жіночу і чоловічу, планування і дотримання сімейного бюджету тощо.

Естетична підготовка молоді до сімейного життя зорієнтована на формування уявлень про естетичну культуру сім'ї, ознайомлення з естетикою міжстатевих стосунків, основами етикету у взаєминах чоловіка і жінки; на виховання поваги до сімейних традицій, бажання їх примножувати, вміння організувати сімейні свята. У її процесі формуються правильні уявлення про естетику побуту, з'являється бажання вносити прекрасне у свій побут, розвивається хороший смак (вміння одягатися, користуватися прикрасами, косметикою). Дуже важливо, щоб студенти усвідомили значення мистецтва в житті сім'ї, що допоможе їм цікаво організувати дозвілля та відпочинок людини.

Психологічна підготовка до сімейного життя спрямована на формування здатності розуміти іншу людину, підтримувати її і психологічно розвантажувати. А це передбачає виховання в собі таких якостей, як емпатія (здатність співпереживати), емоційна гнучкість, розуміння потреб партнера, вміння пристосуватися до його звичок, особливостей характеру. Важливим також є вміння створювати спокійний морально-психологічний клімат в сім'ї, готовність підтримувати обстановку радості, бадьорості і оптимізму, здатність регулювати складні конфліктні ситуації. Цій меті підпорядковано розвиток психологічної привабливості особистості, її здатності до контактів з іншими людьми, вміння спілкуватися і співпрацювати.

Підготовка молоді до виконання материнських і батьківських функцій передбачає освоєння нею репродуктивної функції сім'ї. Це усвідомлення ролі дітей в подружньому житті, їхнього впливу на родинне життя: діти урізноманітнюють і збагачують міжособистісні стосунки, розширюють сферу інтересів і потреб сім'ї, дають батькам емоційне задоволення самою своєю появою на світ, а відтак – своїми успіхами, задовольняють почуття материнства і батьківства, підносять престиж сім'ї як мікроосередка суспільства.

Студентська сім'я – це мала соціальна група, членами якої є студенти денної форми навчання і їхні діти. Створивши сім'ю, студент змушений поєднувати навчальні обов'язки з виконанням сімейних функцій. Назріває рольовий конфлікт між обов'язками сім'янина, батька (матері) і студента. Нові труднощі і суперечності з'являються у зв'язку з народженням дитини, що вимагає великих затрат часу і сил, додаткового матеріального і психічного навантаження, певних жертв, зміни стилю життя. Серйозною проблемою є матеріальні та житлові умови. Часто це позначається на навчанні, на становленні молодих людей як фахівців.

Успішно готувати студентську молодь до сімейного життя можуть лише компетентні викладачі вищого навчального закладу, чий життєві принципи не розходяться з декларованими, яким студенти довіряють і яких поважають. Окрім того, якими б системними, цілеспрямованими й результативними щодо цього не були виховні впливи, важливо пробудити у студента прагнення до самовдосконалення, опанування культурою шляхетної статевої поведінки у найрізноманітніших життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2006 – 352с.
2. Психология семейных отношений : курс лекцій / Л.Б. Шнайдер. – М., 2000.
3. Вихор С.Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Тернопіль, 2006.
4. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді / В.П. Кравець. – К., 2000.

УДК 376

ІВАЩЕНКО Ольга, магістрант 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВАСЮК О. В.**,
докт. пед. наук, доцент

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ»

Для сучасної освіти характерним є пошук нових педагогічних можливостей, що пов'язано насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання, з ідеєю цілісності педагогічного

процесу як системи, що спирається на теорії загальнолюдських цінностей, гуманізації, особистісно-орієнтованого підходу, пріоритету суб'єкт-суб'єктних відносин. У зв'язку з цим в педагогіці та психології все частіше й частіше вживається поняття «проблемне навчання».

Проблемне навчання пройшло довгий шлях розвитку і становлення. Його елементи використовували Платон, Сократ, які обґрунтували значення добровільного, активного і самостійного оволодіння знаннями. У своїх судженнях вони виходили з того, що розвиток мислення людини може успішно відбуватися тільки у процесі самостійної діяльності.

У 60–70 рр. ХХ ст. стали появлятися ґрунтовні теоретичні дослідження з проблемного навчання, в яких розкривалися основні поняття та шляхи організації. Це дослідження М. Арстанова, А. Брушлінського, Д. Вількеєва, Л. Вяткіна, М. Гарунова, В. Заботіна, І. Ільницької, Т. Кудрявцева, З. Калмикової, І. Лернера, М. Махмутова, А. Матюшкіна, Н. Мочалової, В. Оконя, Л. Путляєвої, А. Фурмана та ін.

Під проблемним навчанням розуміють сукупність таких дій, як організація проблемних ситуацій, формулювання проблеми, надання учням необхідної допомоги у вирішенні проблем, перевірка цих рішень і керівництво процесом систематизації і закріплення набутих знань (В. Оконь); тип розвиваючого навчання, який поєднує систематичну самостійну пошукову діяльність учнів з урахуванням цілеспрямованості й принципу проблемності, процес взаємодії викладання і учіння, орієнтований на формування світогляду учнів, пізнавальної діяльності й самостійності, стійких мотивів учіння і розумових, зокрема творчих здібностей у формі засвоєння ними наукових понять і способів діяльності, детермінованої системи проблемних ситуацій (М. Махмутов).

Використання проблемного навчання покликано забезпечити реалізацію таких найважливіших функцій як: глибоке засвоєння знань на основі їх творчого застосування; оволодіння методами пізнання і наукового мислення; оволодіння досвідом, рисами, операціями творчої діяльності [3].

Особливість проблемного навчання полягає в тому, що воно змінює мотивацію пізнавальної діяльності: провідними стають пізнавально-спонукальні (інтелектуальні) мотиви. Інтерес до навчання виникає у зв'язку з проблемою і розгортається у процесі розумової праці, пов'язаної з пошуками та знаходженням рішення проблемного завдання або сукупності завдань. На цих засадах виникає внутрішня зацікавленість, що перетворюється у чинник активізації навчального процесу та ефективності навчання. Пізнавальна мотивація спонукає людину розвивати свої схильності та можливості [4]. Проблемне завдання, що ставиться перед студентами, має відповідати їх інтелектуальним можливостям: бути досить складним, але водночас можливим до розв'язання завдяки тим навичкам, які вже сформовано у студентів.

У вищій школі розрізняють такі основні форми проблемного навчання: проблемний виклад навчального матеріалу в монологічному режимі (лекції) чи діалогічному режимі (семінар), сутність якого полягає в тому, що викладач ставить проблемні питання, висуває проблемні завдання і сам їх вирішує, при цьому студенти лише уявно підключаються до пошуку рішення; частково-пошукова діяльність здійснюється у процесі виконання експерименту, лабораторних робіт, під час проблемних семінарів, евристичних бесід; викладач заздалегідь визначає проблему, вирішення якої спирається на ту базу знань, яку повинні мати студенти; самостійна дослідна діяльність передбачає самостійне формулювання студентами проблеми і розв'язання її (в курсовій чи дипломній роботі), вимагає подальшого контролю викладача [2].

У дослідженнях науковців визначилися також найважливіші (основні) етапи проблемного навчання [3]. До них відносять такі: виникнення проблеми і перших спонукальних стимулів до її вирішення; глибоке усвідомлення (розуміння) і «прийняття» проблеми особистістю; процес пошуку відповіді на проблему – аналіз умов проблемної задачі, актуалізація попередніх знань і умінь, висування гіпотез, їх обговорення і перевірка; отримання кінцевого результату і його всебічна оцінка з погляду вимог, що висуваються умовою поставленої задачі, яка складає проблему.

Отже, проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати, що проблемне навчання передбачає таку організацію навчальної діяльності, в результаті якої відбувається засвоєння знань щодо майбутньої професії (у вигляді умінь, навичок і звичних дій) в процесі самостійної (або під контролем викладача) та пізнавальної діяльності, у вирішенні проблемних ситуацій. Воно спрямоване на розвиток професійно-пізнавального інтересу та творчого мислення особистості.

Список використаних джерел

1. Лептіна І. Використання ефективних технологій навчання / І. Лептіна, Н. Семенова // Вчитель. – 2003. – №1. – С. 35–38.
2. Столяренко Л. Д. Педагогіка / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д : Феникс, 2003. – С. 271–246.
3. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Наволокова. – Харків: Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.
4. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. – М. : [б. и.], 1990. – С. 218–237.

УДК 378.147:37.017.4

ІЛЛЮЧЕНКО Олена, студентка магістратури
1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед. наук, професор

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ АГРАРНИКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Громадянське виховання є найважливішою проблемою сучасного українського суспільства. Навчальний заклад, окрім просвітницької, навчальної функцій виконує й виховну функцію, виховуючи активного, корисного для суспільства громадянина. Актуальність громадянського виховання у студентів аграрників є пріоритетною в освітній політиці держави. Реалізація державних програм, спрямованих на виховання людини, як громадянина своєї країни, вимагає переосмислення всієї педагогічної й соціальної діяльності державних інститутів, причетних до виховання й освіти молоді.

Позиція особистості – це система ціннісних орієнтацій та настановлень людини, які відображають спосіб її ставлення до когось або до чогось.

Громадянська позиція людини – це ставлення людини до політичних та соціальних питань.

Сучасні тенденції розвитку України як демократичної правової держави актуалізували проблему громадянського виховання особистості в суспільстві. Перед соціальними інституціями освіти поставлено завдання – формувати громадянина, найвищою цінністю якого є любов до Батьківщини та свого народу.

Як вказано в педагогічному словнику: «Громадянськість – це усвідомлення кожним громадянином своїх прав і обов'язків щодо держави, суспільства і почуття відповідальності за їх становище». Звідси, громадянське виховання спрямоване на формування особистості, яка відповідально ставиться до власних громадянських обов'язків, глибоко усвідомлює, що від її дій залежить як і власне життя, так і доля близьких людей, народу й держави. Отже, в процесі громадянського виховання формується громадянин держави, від суспільної активності якого залежатиме доля нашої країни, її майбутнє.

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політико, юридично дієздатною та захищеною.

Національне та громадянське виховання має забезпечити всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності.

Суспільна потреба у громадянському вихованні молоді особистості займає важливе місце у низці державних документів (Конституція України; Закон України «Про освіту»; Закон України «Про загальну середню освіту»; Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти; Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності тощо).

Формування активної громадянської позиції особистості одночасно органічно поєднується з вихованням здатності до критичного мислення, умінням відстоювати свої права та переконання,

усвідомлювати свої обов'язки, виявляти толерантність до поглядів іншої людини, керуватися у вияві соціальної та громадянської активності демократичними принципами. Саме на базі демократичних цінностей, як зазначається у Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України задля розбудови й вдосконалення суверенної, демократичної держави та громадянського суспільства.

Сучасна законодавча і нормативна база демократичної держави розглядає громадянина як людину, яка реалізовує і захищає свої конституційні громадянські права і свободи, дотримується існуючого порядку і разом з тим критично і вимогливо ставиться до влади, бере активну участь у суспільно-політичному житті держави з метою захисту демократичних цінностей і громадянських свобод.

Звідси, виховуючи громадянина, необхідно формувати у нього комплекс інтегрованих якостей особистості, навчити його приймати обґрунтовані рішення, бути відповідальним, брати участь у вирішенні соціальних проблем. Адже ці складові є основою формування його активної громадянської позиції.

Агроном – це найважливіший спеціаліст сільського господарства. Він розробляє нові методи підвищення врожайності. Агроном – це вчений-селекціонер і бригадир на сільськогосподарських роботах.

Навчаються аграрної справи, в основу, молодь із сільської місцевості. Саме за цими людьми наше майбутнє, адже вони забезпечують нашу державу основними харчовими ресурсами.

УДК 305-055.1/2

КАСАТКІНА Олена, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ГЕНДЕРНА РОЛЬ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У багатьох країнах світу останні десятиріччя ХХ століття ознаменувалися істотними зрушеннями в розумінні рівності потенційних можливостей чоловіків і жінок та правового забезпечення цієї рівності в постіндустріальному суспільстві.

Вперше термін «гендер» було введено в соціальні науки в 70-ті роки ХХ століття. Гендер – це соціальна стать людини на відміну від біологічної статі. Поняття гендер означає комплексне поєднання соціально-культурних відносин, стосунків і процесів, які відображають відмінності в поведінці; ментальних і емоційних характеристиках між чоловіком і жінкою.

Аналіз теоретичних і методологічних джерел, присвячених проблемі дослідження гендерної ролі чоловіків та жінок в українському суспільстві дозволило організувати емпіричне дослідження. Провідним методом дослідження виступав опитувальник «Розподіл ролей в сім'ї», в якому взяло участь 12 сімейних пар.

У ході нашого дослідження було визначено, що у всіх опитаних сім'ях різна картина рольової структури, але все ж таки більшу частину обов'язків виконує жінка. Особливо на її плечі покладено таку низку, як уся хатня робота, діти, затишок та зручність в домі, виписка журналів, газет, походи в кіно, театр, тощо. Чоловік в свою чергу, повинен дбати про фінансове забезпечення сім'ї, ремонтні роботи, інтимне життя. В інших галузях сімейних стосунків роль чоловіка і дружини сходилась до збалансованої середини.

Термін «гендерні ролі» пов'язаний з тим, у якій ступені людина приймає й слідує формам поведінки, що пропонуються йому або їй культурою. Кожний індивід розвивається як представник конкретної статі. З'явившись на світ дівчинкою або хлопчиком, дитина в процесі соціалізації засвоює комплекс норм, правил, моделей поведінки, які наближають її до прийнятих в даному суспільстві зразкам фемінності або маскулітності, сприяють формуванню відповідних якостей особистості. Таким чином, дитина здобуває гендерні характеристики.

Існує багато агентів гендерної соціалізації, які допомагають соціалізувати дитину згідно стереотипів, відповідно закріплених за кожною статтю. Серед них на першому місці знаходиться сім'я, система батьківських впливів на дитину, стиль сімейного виховання. На гендерну самореалізацію істотно впливають власні гендерні стереотипи та цінності батьків, їхні життєві сценарії, характер стосунків у подружжі та між батьками і дітьми. Можна без перебільшення сказати, що сім'я – це початок формування гендеру. Гендерні ролі батьків – найперший зразок гендерної поведінки для дітей, які часто будують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями життя. Інколи життєвий сценарій дітей повторює сценарій батьків, тому що в ранньому дитинстві маленька людина вирішила: «Буду таким, як тато (або такою, як мама)». Також діти багато в чому копіюють ставлення батьків один до одного, формуючи стиль стосунків з протилежною статтю.

Статеві та гендерні ролі мають надзвичайно велике значення для нормальної соціалізації особистості серед безлічі засвоєваних людиною ролей. Ці ролі тісно пов'язані з усвідомленням себе представником певної статі та з нормативами поведінки, характерної для представників цієї статі.

У процесі гендерного розвитку перед хлопчиком постають численні проблеми, пов'язані насамперед із визнанням в оточенні однолітків, лідерством, суперництвом тощо. Якщо для дівчинки проблема лідерства полягає в тому, що вона, з погляду суспільних стереотипів, не повинна до нього прагнути, то для хлопчика – навпаки. Суспільна думка змушує хлопчика вважати лідерство невіддільною цінністю свого буття. Чоловік, що не реалізувався як лідер, вважається менш компетентним, ніж чоловік із високим соціальним статусом, а інколи – навіть невдахою. Ця думка нерідко тисне на свідомість, змушує відмовлятися від покликання на користь сходження шаблями влади. Для хлопчика прагнення відповідати взірцям маскулітності (крім влади, це необхідність бути сильним, хоробрим, компетентним, емоційно стриманим тощо) є не так внутрішньою потребою, як суспільною нормою.

Для жінки, згідно з історично сформованими патріархальними стереотипами, які попри суспільний прогрес ще трапляються, важливою є орієнтація на сім'ю та сімейні цінності, ведення домашнього господарства тощо. Для чоловіка, згідно з тими ж стереотипами, нормативно бажаною є більша активність за межами сім'ї: професійна діяльність, суспільна активність. Адже даремно кажуть, що «для жінки сім'я – це друга робота, а для чоловіка робота – це друга сім'я».

Список використаних джерел

1. Гендер і культура/ упоряд. В. Агеєва, С. Оксамитна. – К.: Факт, 2001.– 224 с.
2. Таран Л. Гендерні проблеми і засоби масової інформації / Л. Таран // Гендер і культура:зб. ст. / [упоряд. В. Агеєва, С. Оксамитна]. – К. : Факт, 2801. – 157 с.

УДК 378147:331.4

КОЗАЧЕНКО Ганна, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ» ДЛЯ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ

Процес входження України до Болонської співдружності несе за собою позитивні зміни в організації навчального процесу вищих навчальних закладів. В Україні повинен відбуватися стрімкий розвиток вищої освіти до рівня розвинутих країн світу та інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство. Рівень підготовки наших фахівців з аграрного сектору на даний момент свідчить про те, що для задоволення професійних вимог якості освіти є недостатньою.

Проблемам вивчення змісту методики проведення навчальних занять присвячені дослідження таких учених, як С. Батишев, В. Дідух, О. Коберник, В. Курок, В. Ледньов, Л. Патрушева, В. Сидоренко, Н. Слюсаренко, О. Торубара, Д. Тхоржевський, Ю. Хотунцев, В. Юрженко та ін.

Аграрна освіта повинна забезпечувати зростання особистості, формувати заохочувальне ставлення до майбутньої професії, виробити в студента прагнення до самовдосконалення, самоосвіти.

Майбутньому фахівцеві необхідно створити такі освітні умови, які б дозволяли навчатися з захопленням, без примусу, допомагали розвивати його пізнавальні потреби.

Методика – галузь педагогічної науки, що покликана забезпечити інтеграцію суміжних наукових знань за умови аналізу та обґрунтування ефективних шляхів навчання на кожному його етапі, у кожній конкретній ситуації. Педагогіка й методика співвідносяться як родові й видові поняття. Перша визначає загальні закономірності навчання й виховання, а друга інтерпретує їх відповідно до свого навчального предмета.

Головна особливість методики полягає в дидактичній обробці конкретного матеріалу й зумовлюється змістом майбутньої професійної діяльності фахівців. Теоретичні й практичні знання, які створюють основу для майбутньої професійної діяльності, майбутні інженери отримують за допомогою різних форм і методів навчання різним дисциплінам, зокрема й дисципліни «Охорона праці». Вивчення цієї дисципліни передбачає такі аудиторні заняття: лекційні, практичні, лабораторні, а також самостійну роботу студентів.

Провідною організаційною формою теоретичного навчання є лекція. Цей термін веде походження від латинського "lectio", що у перекладі означає читання, а похідне "lector" – читець. Таке значення обумовлено тим, що спочатку у Давній Греції, Давньому Римі, а потім і в університетах середньовічної Європи основною формою роботи викладача було коментоване читання текстів книг.

На сучасному етапі лекція виступає і як організаційна форма навчання – «специфічний спосіб взаємодії викладача і слухачів (курсантів, студентів), у межах якого реалізується різноманітний зміст і різні методи навчання», і як метод навчання – «монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній формі, сконцентрований в основному навколо фундаментальних проблем науки».

Значне місце в системі підготовки майбутніх інженерів посідають практичні заняття з охорони праці. Головне їх завдання – закріплення, переведення у довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь, оволодіння апаратом наукових досліджень.

Практичне заняття (лат. praktikos – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань. Цю форму занять проводять у лабораторіях або аудиторіях, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою. Науково-педагогічний працівник, якому доручено практичні заняття, за погодженням із лектором навчальної дисципліни завчасно готує необхідний методичний матеріал – тести для виявлення рівня оволодіння відповідними теоретичними положеннями, набір завдань різного ступеня складності.

Основні завдання практичних занять: поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи; формування інтелектуальних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності; накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним; оволодіння початковими навичками керівництва, менеджменту та самоменеджменту.

Структура практичного заняття включає в себе попередній контроль знань, навичок і вмінь студентів; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю студентів; розв'язування завдань та їх обговорення; розв'язування контрольних завдань, їх перевірка й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття враховують, виставляючи підсумкову оцінку з відповідної навчальної дисципліни.

У процесі проведення практичних занять використовують різні методи навчання. Оскільки головне завдання цього виду навчальної роботи – формування навичок і вмінь, то основними мають бути різноманітні вправи (підготовчі, пробні, за зразком, тренувальні, творчі, практичні, графічні, усні, письмові, професійні, технічні та ін.).

Лабораторні заняття сприяють поглибленню та узагальненню у студента знань, отриманих на лекціях та при вивченні матеріалу самостійно; формуванню умінь і навичок, аналізу та узагальнення; накопиченням досвіду організації виробництва і оволодінням технікою управління тощо.

Лабораторні заняття дають студентові можливість глибше вивчати механізм застосування отриманих знань, оволодіти уміньми, вкрай необхідними для фахівця, вникнути в технічні та виробничі процеси, що проводяться на лабораторному занятті. При проведенні такої форми занять у студентів

можуть виникати нові ідеї наукового і технічного змісту, які вони надалі можуть використовувати у своїх працях.

Отже, глибокі знання і навички майбутніх інженерів-механіків безпосередньо залежать від професійної підготовки викладача, вмінням його володіти педагогічними здібностями і технікою викладання, зокрема дисципліни «Охорона праці».

Список використаних джерел

1. Виговська С.В. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. (у схемах і таблицях) / С.В. Виговська. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 381 с.
2. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В.М. Нагаєв. – К. : ЧП, 2007. – 211 с.

УДК 378.147:712

КОЛІНЬКО Анастасія, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Спираючись на нові дослідження педагогіки, практична підготовка студентів вищої школи – важливий компонент освітньо-професійних програм, що ставить за мету набуття студентами практичних умінь та навичок шляхом безпосереднього їх залучення до процесу професійної діяльності. Проходження практики є одним з необхідних елементів професійного становлення майбутнього фахівця. На жаль, вищим навчальним закладам України не завжди вдається максимально ефективно організувати практичну підготовку студентів.

Практика (навчальна, виробнича, технологічна або переддипломна, стажування) – це одна з форм організації навчання, практична підготовка студентів, що є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня. Обсяг і термін проведення практичної підготовки визначаються навчальним планом кожної спеціальності.

Навчальна практика – частина навчального процесу відповідної дисципліни, під час якої студенти набувають реальної обізнаності щодо втілення тих знань, які вони одержали протягом вивчення дисципліни. Завданням навчальної практики є отримання первинних професійних умінь у виробничих умовах і проводиться у формі залучення студентів до виконання певної роботи за обраною спеціальністю на базах практики.

Виробнича практика проводиться після опанування теоретичної частини відповідної дисципліни. Метою виробничої практики є закріплення знань, відпрацювання вмінь і навичок в умовах майбутньої фахової діяльності. Під час виробничої практики студент виконує обов'язки фахівця на робочому місці (при безпосередньому керівництві з боку спеціаліста); усвідомлює організаційну структуру підприємства, де відбувається виробнича практика, сприймає загальну картину всього об'єкту практики.

У процесі професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства в ННІ лісового та садово-паркового господарства НУБіП України студенти проходять 630 годин практики.

На першому курсі заплановано навчальну практику з таких дисциплін: «Інформатика» (30 годин), «Основи фахової підготовки» (30 годин), «Ботаніка» (30 годин), «Геодезія» (60 годин). Загальний обсяг навчальної практики складає 5 кредитів (150 годин).

На другому курсі студенти проходять навчальну практику також обсягом 5 кредитів з дисциплін: «Механізація» (30 годин), «Лісова селекція» (30 годин), «Ґрунтознавство» (30 годин), «Декоративна дендрологія» (60 годин).

На третьому курсі на практичне навчання відведено 8 кредитів (240 годин), з них 5 кредитів навчальної практики та 3 кредити виробничої. Дисципліни з яких проходили навчальні практики: «Декоративне розсадництво» (30 годин), «Квітникарство» (30 годин), «Газони та луківництво» (30

годин), «Шкідники та збудники хвороб» (30 годин), «Рекреаційне лісівництво» (30 годин).

На четвертому курсі заплановано 3 кредити навчальних практик: «Ландшафтна архітектура» (30 годин), «Інвентаризація садово-паркових об'єктів» (30 годин), «Садово-паркове будівництво» (30 годин).

Метою зазначених практик є розвиток у студентів умінь використовувати практично свої теоретичні знання, розпочати опанування своєї майбутньої професії не в навчальних лабораторіях, а на справжньому підприємстві. На третьому курсі студенти розподіляються за спеціалізаціями, відповідно до яких проходять виробничу практику, де вони отримують змогу практично спробувати втілити набуті теоретичні знання.

Отже, під час практики відбувається перенесення засвоєних знань і вмінь студентів у реальну професійну дійсність, а також проявляється професійна спрямованість студентів, їх професійно важливі якості. Методологічною основою проектування практичної підготовки майбутніх фахівців, як системного об'єкта, повинен бути особистісно-діяльнісний підхід до процесу професійного становлення особистості. Саме включення студента до різних видів діяльності, що мають чітко сформульовані завдання, його активна позиція сприяють успішному становленню майбутніх фахівців садово-паркового господарства.

Список використаних джерел

1. Виговська С.В. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. (у схемах і таблицях) / С.В. Виговська. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 381 с.

2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

УДК 392.3:316.454.52-021.475.4

КОЛУМБЕТ Анна, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КРУЧЕК В. А.**,
д. пед. наук, доцент

ТРУДНОЩІ В СІМЕЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Труднощі в спілкуванні часто виникають через низьку комунікативну компетентність подружжя та використання ними висловлювань, що формують комунікативні бар'єри та ускладнюють процес ефективного спілкування.

В якості основних видів порушень подружнього спілкування, що призводить до конфліктів, психологи виділяють:

- 1) суперечливість вербальної і невербальної комунікації;
- 2) порушення і спотворення передачі почуттів (пов'язано з наявністю актуальної потреби одного з членів сім'ї в допомозі або сприяння партнера і неадекватністю способу передачі інформації про цю потребу);
- 3) маніпулювання партнером у процесі комунікації, зловживання управління комунікацією;
- 4) виникнення комунікативних бар'єрів;
- 5) відхилення комунікація (представляє собою односторонній процес, в якому один з партнерів займає позицію ізоляції та мовчазної відмови від комунікації. Зовні така комунікація виглядає як монолог, в спілкуванні партнерів відсутній зоровий контакт);
- 6) парадоксальна комунікація (представляє собою передачу комунікаційним каналом одночасно двох повідомлень, що виключають одне одного, і кожне з яких має бути сприйнято партнером як істинне);
- 7) замаскована комунікація - містифікація (використовується подружжям в умовах актуального або хронічного сімейного конфлікту і являє собою маскування і затушовування суперечностей і конфліктів у відносинах з метою зберегти статус-кво, що не об'єктивувати конфліктну ситуацію. Містифікація полягає в тому, що один член сім'ї відкидає адекватну інтерпретацію сімейної ситуації, своїх почуттів і переживань, пропонувану партнером);

8) боротьба за комунікаційний канал (проявляється як спроба одного з членів сім'ї встановити безумовне домінування і верховенство над партнером у формі прагнення зберегти за собою "останнє слово", затвердити першість і створити відчуття, що саме йому належить право на вирішення всіх сімейних проблем незалежно від їх рангу).

У сім'ї не варто надто часто з'ясовувати стосунки. Поведінка одного не завжди зустрічає абсолютне розуміння іншого. Краще запитати партнера, чому він вчиняє саме так, а не інакше. Якщо відповідь не задовольняє, не слід силкуватися досягнути всю правду. Партнер бажає про неї не говорити, це його право, а притиснутий до стінки він іноді вибуває те, про що думав подумки. Цілком імовірно, він би ніколи не сказав цього, аби не засмучувати людину, котру кохає.

УДК 377.3:629.3027.526

КРАВЕЦЬ Володимир, студент магістратури
I року навчання
спеціальності «Педагогіка вищої школи»
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед.наук, професор

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СИСТЕМА ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТ МАШИН» В АГРАРНОМУ ЛІЦЕЇ

Відомо що «народження» машин відбувається в два етапи:

– інтелектуальне створення машин (дослідження, проектування), яке починається з вивчення вимог до нової машини і закінчується докладною розробкою проекту, технології виготовлення машини і майбутніх експлуатаційних якостей;

– фізичне створення машин, тобто їх виробництво. Розмежування «народження» машин на інтелектуальний і фізичний етапи є особливо важливим з погляду з'ясування принципів питань і значення ремонту та технічного обслуговування машин, оскільки вказує на те, що під час ремонту і технічного обслуговування не тільки можлива, але й безумовно необхідна як інтелектуальна (нове проектування, вдосконалення), так і фізична (відновлення працездатності машин, що відмовили) репродукція машин.

Після виготовлення починається практичне використання машин, експлуатація, тобто досягнення тих цілей, для яких і були створені ці машини. Експлуатація складається з двох чітко розмежованих інтервалів, які чергуються: роботи машини і технічного обслуговування та ремонту цієї машини.

Навчальна дисципліна «Система технічного обслуговування і ремонту машин» є нормативною і входить до циклу професійно-технічних дисциплін.

Мета вивчення дисципліни – підготувати учнів в області загальних основ експлуатації і технічного обслуговування машин для забезпечення високого технічного рівня, безпеки та максимальної ефективності їх виробничого використання.

У результаті вивчення дисципліни учень повинен *знати*: основні прийоми виконання робіт з розбирання простих вузлів сільськогосподарських машин і тракторів; призначення і правила застосування простого слюсарного та контрольно-вимірювального інструменту, кріпильних деталей; найменування та маркування металів, мастил, мийних складів, палива, змазок; призначення, будову, принцип дії, правила послідовного розбирання на вузли та підготування до ремонту сільськогосподарських машин, комбайнів і тракторів; призначення і правила застосування найбільш поширених універсальних та спеціальних пристосувань і середньої складності вимірювальних інструментів; призначення і застосування охолоджувальних та гальмових рідин, мастил, палива; механічні властивості матеріалів, які обробляє; основи знань про допуски і посадки, якості (класи точності), параметри шорсткості (класи чистоти оброблення); основи електротехніки і технології металів в обсязі роботи, яку виконує; будову сільськогосподарських машин, устаткування, обладнання комбайнів і тракторів, які обслуговуються; призначення та взаємодію їх основних вузлів і деталей;

технологічну послідовність розбирання, ремонту, складання машин та устаткування; методи виявлення та способи усунення дефектів у роботі машин і окремих агрегатів, технічні умови на

випробування, регулювання та приймання вузлів та механізмів після ремонту; основні властивості матеріалів, які обробляє; будова універсальних, складних пристосувань і середньої складності контрольно-вимірювальних інструментів; допуски і посадки; якості (класи точності) і параметри шорсткості; електротехнічні матеріали і правила зрощування, зпаювання та ізоляції проводів.

Вміти. Розбирати прості вузли сільськогосподарських машин і тракторів. Обпилювати зовнішні і внутрішні поверхні, зачищати задирки у деталях. Рубати метал вручну. Різати заготовки з прутка, листа і труб ручними ножицями, ножівками. Готувати вироби під зварювання та зачищати після зварювання. Промивати, очищати та змащувати деталі машин. Мити та зливати мастило з машин. Очищати машини і трактори від бруду. Брати участь у ремонті простих машин під керівництвом слюсаря більш високої кваліфікації;

розбирати сільськогосподарські машини, комбайни і трактори, готувати їх до ремонту; ремонтувати, складати прості з'єднання і вузли сільськогосподарських машин, комбайнів і тракторів із заміною окремих частин і деталей; знімати і встановлювати освітлювальну арматуру; виконувати слюсарне оброблення та підганяння деталей за 12-14 квалітетами (5-7 класами точності); виконувати роботи з використанням пневматичних і електричних інструментів та на свердлильних верстатах; нарізати різьби мітчиками і плашками; брати участь у ремонті машин середньої складності під керівництвом слюсаря більш високої кваліфікації; ремонтувати, складати і регулювати вузли і агрегати середньої складності сільськогосподарських машин, комбайнів, тракторів із заміною окремих частин і деталей; складати прості і середньої складності сільськогосподарські машини, комбайни, трактори на колісному ході та здавати їх відповідно до технічних умов; ремонтувати; проводити технічне обслуговування та регулювання простих машин і обладнання тваринницьких ферм і комплексів; розбирати агрегати електрообладнання і прилади; виконувати слюсарне оброблення і пригонку деталей за 11 – 12 квалітетами (4-5 класами точності); з'єднувати та паяти проводи, виготовляти і замінити пошкоджені ділянки.

Загальнопрофесійні вимоги. Повинен знати і застосовувати на практиці: раціонально і ефективно організовувати працю на робочому місці; додержуватися норм технологічного процесу; не допускати браку в роботі; знати й виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища, додержуватися норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт; використовувати в разі необхідності засоби попередження і усунення природних і непередбачених негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо); знати інформаційні технології.

Критерії успішності – отримання позитивної оцінки при складанні контрольної роботи у письмовій формі.

УДК 37.013.42-052:39.3

КУЧЕРОВСЬКА Антоніна, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КРУЧЕК В. А.**,
д. пед. наук, доцент

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Спілкування – це мистецтво взаємодії людей. Його культуру можна визначити як наявні в суспільстві та житті людини форми плекання спілкування як такого, форми його структурування й ціннісно-сислової організації, а також їх реалізацію безпосередньо в стосунках між людьми. Ядром діяльності соціального працівника є спілкування, яке розгортається у вигляді комунікації, інтеракції та перцепції. Вміння спілкуватись передбачає щирий інтерес до людей, їхнього способу життя, емоцій, думок, вміння добирати правильні слова й тон, які забезпечують встановлення необхідного контакту, вміння слухати, терпіння.

Структура професійної реалізації соціального працівника вимагає розвинутого уміння повно і правильно сприймати людину (спостережливість); уміння розуміти внутрішні властивості і особливості людини (інтуїція); уміння співпереживати (*емпатія*); уміння аналізувати власну поведінку (*рефлексія*);

вміння керувати собою і процесом спілкування. Обмін інформацією можливий тоді, коли партнери використовують єдиний код. Інформація виходить від донора (це суто наукове визначення) до реципієнта. Донор передає не тільки відомі йому факти, а й своє ставлення до них, власний погляд, обирає якнайточніші слова, інтонацію. Реципієнт повинен розшифрувати це повідомлення, тобто під зовнішньою словесною оболонкою побачити саме те, що «транслює» йому партнер. Розбіжність між тим сенсом, який вкладає в повідомлення учасник, і тим, що прочитає в цьому повідомленні його партнер, нерідко призводить до конфліктів. Однакові слова, дії, звертання можуть нести для двох людей різні смисли, які до того ж суттєво доповнюють інтонація, міміка і пантоміміка, різний життєвий досвід партнерів, різні прогнози на майбутнє. Нерідко виховний вплив на дитину виявляється невдалим тому, що дитина не може правильно «розшифрувати» висловлювання дорослого, бо ще не вміє цього робити.

Для ефективної соціально-педагогічної роботи фахівець має досконало володіти знаннями й уміннями професійної комунікації, а також вміти адекватно їх застосовувати у професійній діяльності та ситуаціях, тобто володіти відповідними компетентностями. Поняття «компетентність» у широкому розумінні цього слова означає досконале знання своєї справи, суті роботи, яка виконується, складних зв'язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення окреслених цілей. У зміст компетентності включається рівень базової і спеціальної освіти, стаж роботи, уміння акумулювати широкий життєвий і професійний досвід, знання можливих наслідків конкретного способу впливу на особистість. Виходячи із загальних теоретичних положень та особливостей діяльності соціального педагога, можна визначити перелік особистісних якостей працівника, необхідних для успішного спілкування та ефективної організації своєї роботи:

- стриманість, урівноваженість (володіння собою, уміння керувати емоціями і організовувати рівне, спокійне спілкування без прояву роздратування, гострого тону тощо);
- доброзичливість, привітність у спілкуванні з людьми (готовність сприяти добробуту інших людей, прояв співучасті і щирості у спілкуванні з ними);
- повага (прояв поваги до інших у процесі спілкування, шанобливе ставлення до них, визнання їх гідності тощо);
- довіра, відкритість (прояв довіри до клієнта);
- оптимізм (соціальне світовідчуття, яке концентрує життєлюбство у домінанті добра);
- внутрішня енергія, впевненість у собі, які поєднуються з високим рівнем контролю, справедливості, організаторські уміння і навички;
- педагогічний такт, який підказує фахівцю найбільш делікатну лінію поведінки;
- емпатія (здатність до співпереживання).

Соціально-педагогічне спілкування, як і будь-яка діяльність, має певну структуру і логіку самого процесу, який включає: задум, втілення задуму, аналіз, оцінка. Це потребує від соціального працівника уміння дотримуватись певних етапів, які можна трансформувати на його діяльність, зокрема:

1. Моделювання спілкування з клієнтом у процесі підготовки до безпосередньої діяльності (прогностичний етап). Відбувається своєрідне планування комунікативної діяльності соціального працівника відповідно до цілей і завдань взаємодії та соціально-педагогічної ситуації, з урахуванням особливостей клієнта.

2. Організація безпосереднього спілкування з клієнтом у період початкової взаємодії з ним (комунікативна атака). При цьому враховується настрій клієнта, готовність до спілкування, прогнозується темпоритм, ініціативність з боку соціального працівника.

3. Управління спілкуванням у соціально-педагогічному процесі – важливий елемент професійної комунікації. На етапі управління спілкуванням соціального працівника необхідне вміння спонукати клієнта до взаємодії, організувати діалог, здійснювати корекцію спілкування з урахуванням реальних умов.

4. Аналіз реалізованої системи спілкування (співвіднесеність мети, засобів і результатів) та моделювання спілкування на прогнозовану діяльність.

Тож, організовуючи процес роботи із клієнтом, найголовніша місія соціального педагога – зрозуміти, що доля людини залежить від його роботи. При повному аналізі цієї думки та усвідомленні вагомості своєї роботи усі необхідні знання активізуються та знайдуть найефективніший прояв у спілкуванні.

*ЛЕГІН Іванна, магістрант 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВАСЮК О. В.,
докт. пед. наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, висувають нові вимоги до підготовки фахівців. Вхідження України в Болонський процес привело до зміни цілей, задач та умов здійснення навчання у вищих навчальних закладах. Відповідно до цього широко впроваджуються інтерактивні методи навчання.

До дослідження проблеми інтерактивного навчання зверталися Л. Артемова, А. Богуш, Г. Беленька, Л. Загородня, І. Рогальська, О. Пометун, Л. Піроженко та ін. Метою цієї роботи є розкриття поняття «інтерактивні методи» та їх класифікації, принципів.

Насамперед наголосимо, що донині не існує єдиного підходу до визначення понять «інтерактивні методи навчання» та «інтерактивні технології навчання». Їх часто ототожнюють.

Слово «інтерактив», як пояснюють О. Пометун та Л. Піроженко, прийшло до нас із англійської від слів «inter» – взаємний і «act» – діяти. Отже, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3].

Подібною є думка дослідника М. Кларіна, який розглядаючи проблеми інтерактивного навчання, стверджує, що це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, що включає конкретні цілі, зокрема створення комфортних умов навчання, за допомогою яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну здатність, що робить продуктивним сам процес навчання [4].

Розглядаючи використання інтерактивних методів навчання, Ю. Фокін наголошує, що вони орієнтовані на широку взаємодію учнів не тільки з учителем, а й один із одним і на домінування активності учнів у процесі навчання [6]. Він переконаний, що роль учителя під час інтерактивних уроків зводиться до керування діяльністю учнів на досягнення цілей уроку.

Нині поняття «інтерактивне навчання» здебільшого розглядається як: навчання, побудоване на взаємодії учня з навчальним оточенням, навчальним середовищем; навчання, що ґрунтується на психології людських взаємин і взаємодії; навчання, сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, коли знання здобуваються в спільній діяльності через діалог студентів між собою й викладачем [1].

Отже, за інтерактивного навчання відбувається взаємонавчання (колективне, групове, у співпраці), при якому і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Під час інтерактивного навчання викладач є організатором процесу навчання, консультантом, фасилітатором, який ніколи не концентрує навчальний процес на собі.

Інтерактивні методи навчання сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють студентам навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати, уважно слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні професійні й соціальні ситуації; будувати конструктивні стосунки в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; знаходити спільне розв'язання проблеми; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт. Окрім того, застосування інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва між викладачем і студентом, конструктивну взаємодію, сприяє оздоровленню психологічного клімату на занятті, створює доброзичливу атмосферу.

До інтерактивних методів навчання, які нині використовуються у вищій школі відносять: роботу в парах, роботу в малих групах, карусель, акваріум, мікрофон, обговорення проблеми в спільному колі,

незакінчене речення, мозковий штурм, аналіз ситуацій, навчаючи – навчаюсь, ажурну пилку, імітаційні ігри, розігрування ситуації за ролями, дискусію, дебати тощо.

Інтерактивні технології навчання поділяють:

- за рівнем застосування на загальнопедагогічні та особистісно орієнтовані;
- за концепцією засвоєння – асоціативно-рефлекторні та розвивальні;
- за орієнтацією на особистісні структури – інформаційно-операційні;
- за характером змісту та структури – навчальні, світські й загальноосвітні;
- за типом управління пізнавальною діяльністю в інтерактивних технологіях навчання виокремлюють систему малих груп, вербальну організацію пізнання студентів;
- за підходом до людини інтерактивні технології навчання є особистісно орієнтованими;
- за методом, що переважає – розвивальні, саморозвивальні, діалогічні, комунікативні, ігрові, творчі [5].

Залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності інтерактивні технології навчання можна об'єднати у такі групи: інтерактивні технології кооперативного навчання; інтерактивні технології колективно-групового навчання; інтерактивні технології ситуативного моделювання; інтерактивні технології відпрацювання дискусійних запитань [3, с. 33].

До основних принципів інтерактивного навчання відносять:

- принцип діалогічної взаємодії;
- принцип кооперації і співробітництва;
- принцип активно-рольової (ігрової) і тренінгової організації навчання.

Застосування інтерактивних методів навчання у вищих навчальних закладах залежить від певних умов:

- минулого і теперішнього досвіду студентів;
- наявності мотивації навчання;
- атмосфери комфорту і взаємоповаги;
- визначення цілей навчання;
- активного прилучення учасників до процесу навчання;
- врахування здібностей (темперамент, сприймання, спеціальність);
- учасники заняття керують навчальним процесом (погляд, ідея, тема реферату);
- надання можливості самореалізації і самоконтролю учасникам навчального процесу [2].

Отже, інтерактивні технології навчання сприяють засвоєнню студентами всіх рівнів пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), підвищенню їхнього інтересу до навчання; розвитку комунікативних навичок і умінь, формуванню емоційних контактів між студентами тощо. За інтерактивного навчання його результати досягаються взаємними зусиллями учасників навчального процесу: студенти займають активну позицію в засвоєнні знань. Значно підвищується і особистісна роль викладача – він виступає як лідер, організатор. Існують різні підходи до класифікації інтерактивних технологій навчання та їхнє застосування ґрунтується на певних принципах.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. В. Т. Бусел]. – Київ; Ірпінь : ВТФ – Перун, 2003. – 1440 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – Київ : А.С.К., 2004 – 192 с.
3. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ [б. в.], 2002. – 135 с.
4. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии / М. В. Кларин. – Рига : НПП «Эксперимент», 1995. – 176 с.
5. Радченко М. А. Інтерактивні технології навчання в професійному становленні майбутніх спеціалістів / М. А. Радченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 34 (87). – С. 299–306.
6. Фокин Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Ю. Фокин – М. : Изд-й центр «Академия». – 2002. – 224 с.

ЛЕОНЧУК Юлія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КАНІШЕВСЬКА Л.В.,
докт. пед. наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність досліджуваної проблеми обумовлена рядом суперечностей між: об'єктивним ускладненням процесу соціалізації вихованців школи-інтернату та підготовкою їх до майбутнього самостійного життя; зростанням ролі стихійних чинників соціального середовища у формуванні особистості та недостатньою розробленістю методик організації педагогічного процесу школи-інтернату як інституту соціалізації. Саме закладам інтернатного типу доводиться вирішувати проблеми соціального захисту, соціалізації вихованців.

Проведений теоретичний аналіз поняття «соціалізація» дозволяє нам уточнити сутність даного феномена, під яким ми розуміємо процес включення особистості в соціальну практику, набування нею соціальних якостей, засвоєння соціального досвіду завдяки мікро-макро-мега функціональних структур (середовищ), що дозволяє особистості функціонувати у суспільстві в якості повноправного члена. Соціалізація є двобічним, рівноспрямованим процесом. Кожний індивід народжується в об'єктивній соціальній культурі, в межах якої він зустрічає «значущих інших», які є відповідальними за його соціалізацію (батьків, педагогів та інших). Ці «значущі інші» впливають на нього, виступають своєрідними посередниками між ним та оточуючим світом (А. Мудрик) [4].

Важливою соціально-педагогічною функцією школи-інтернату є подолання труднощів соціалізації у вихованців. Дана функція передбачає організацію певної системи педагогічної роботи, що спрямована на те, щоб випускник школи-інтернату не став «жертвою соціалізації». У якості найбільш розповсюджених причин, за яких старшокласник школи-інтернату стає жертвою соціалізації, Т. Аксьоненко [1] називає: асоціальну сім'ю, рівень життя нижче за прожитковий; самотність; помилки педагогів і батьків; втрату перспективи; непорозуміння оточуючими; знущання однолітків; романтичні невдачі; суїцидальну спрямованість. Основний результат ефективної соціалізації, на думку багатьох дослідників, навчити вихованців бути продуктивними членами суспільства, залучити їх до прав та обов'язків, успішно адаптувати їх до соціального середовища, інтегрувати у життя суспільства.

Аналіз досліджень із проблем соціалізації вихованців шкіл-інтернатів дозволяє назвати основні труднощі цього процесу: дефекти в організації виховання, що призводять до розвитку асоціальної мотивації [3, с. 191]; труднощі у спілкуванні (спілкування в замкненій групі, неможливість задоволення потреб в емоційному контакті, самоствердженні); брак індивідуального, соціального досвіду, що обумовлений специфікою спілкування в біологічній сім'ї, помилками у вихованні або повною відсутністю соціального досвіду; труднощі, пов'язані з розумінням і виконанням соціальних ролей, що призводять до заперечення ролі, нерозуміння її соціальної значущості, ухилення від соціальних ролей.

Говорячи про соціалізацію вихованців шкіл-інтернатів, ми маємо на увазі, що людина як член суспільства повинна стати не тільки об'єктом соціалізації. Саме як суб'єкт, саморозвиваючись і самореалізуючись у суспільстві, вона інтеріоризує соціальні норми й культурні цінності. Людина не тільки адаптується до оточуючого середовища, а й впливає на самого себе, на свої життєві обставини [2, с. 137–139].

Слід враховувати, що соціалізація вихованців шкіл-інтернатів проходить у нестабільному суспільстві, тому школа-інтернат повинна зменшити тяжкі соціальні удари, що обрушуються на її вихованців.

Функцію подолання труднощів соціалізації старшокласників шкіл-інтернатів можливо здійснити за умови безпосереднього педагогічного регулювання, що проводиться на груповому рівні за умови взаємспрямованих дій вихованців та вихователів, що сприяє формуванню таких соціально значущих рис вихованця, як соціальна активність, соціальна відповідальність, толерантність, солідарність; обмін соціальним досвідом; взаємодопомога та взаємозаміщеність вихованців у діяльності; сенсорна

узгодженість взаємних дій вихованців і вихователя; взаємна прив'язаність вихованця і педагога; адекватна взаємооцінка один одного [2]; вільний вибір вихованцями видів діяльності; моральне стимулювання, творчий підхід до організації життєдіяльності вихованців.

Отже, важливими показниками реалізації функції подолання труднощів соціалізації вихованців інтернатних закладів є: активна життєва позиція вихованця у процесі вирішення соціальних проблем, стійкість до несприятливих соціальних впливів, готовність до адекватного сприйняття й вирішення виникаючих соціальних проблем, збереження власної індивідуальності.

Список використаних джерел

1. Аксененко Т. А. Педагогические условия социализации воспитанников школ-интернатов: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Татьяна Александровна Аксененко. – Пенза. – 20002. – 136 с.
2. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Любов Вікторівна Канішевська. – К. : ХмЦНП, 2011. – 368 с.
3. Маханько А. И. Особенности социализации воспитанников интернатных учреждений / А. И. Маханько, Н. А. Иванюк. – МОО «Понимание», 2004. – 473с.
4. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику / Анатолий Викторович Мудрик. – М., 1997. – 368 с.

УДК 17:37:808.5

*ЛИННИК Вікторія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – КРУЧЕК В. А.,
д. пед. наук, доцент*

ЕТИКА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Людське життя не можливе без спілкування, оскільки це є важливою частиною буття людини. Спілкування було завжди, в будь-якому історичному періоді життя людей. Тому за цей час сформувалися певні усталені норми спілкування.

Етикет спілкування – це система вимог, регламентацій стосовно вживання мови в мовленнєвій діяльності. Етикет спілкування зустрічається у будь-якій людській діяльності і відіграє важливу роль в ній. Комунікативна компетентність педагога, майстерність психологічного спілкування є необхідним інструментом гуманізації освіти. Високих результатів в своїй діяльності може досягти лише той педагог, який вміє налагодити стосунки з вихованцями, якому притаманні вміння зрозуміти своїх партнерів, спрямувати процес спілкування на досягнення педагогічних завдань.

В основі педагогічної етики спілкування лежить здатність співчувати, а це означає поділяти радість чи сум іншого, захоплюватися його успіхами, жаліти при невдачах. З поняттям “співчуття” тісно пов'язане поняття “милосердя”, що може бути визначене як діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в тому потребу. Любов педагога до вихованців – ще одна з головних передумов досягнення належної результативності виховання через те, що вона має величезну силу позитивного впливу. Якщо ж педагог не любить дітей, він не зможе захопити їх своїми інтересами, прагненнями, зрозуміти їхню душу.

Що ж до правил спілкування педагога з учнями, то їх перелік включає: єдність слова і діла, вимогливість до себе і інших, зібраність у справах, вчинках, словах, чесність, обов'язок, педагогічна і громадська відповідальність, увага, чуйність, терпіння, наполегливість, самоаналіз ефективності педагогічного впливу, самокритичність, вміння виправляти власні помилки, педагогічний оптимізм, відвага в педагогічній творчості, мудра влада над вихованцями. До всього вищезазначеного можна додати ще декілька показників, які відіграють у спілкуванні педагога з вихованцями найбільшу роль. По-перше, чемність – форма взаємовідносин між людьми, яка включає в себе такі людські прояви, як уважність, готовність стати в нагоді кожному, хто цього потребує. У житті можуть зустрічатися ситуації, коли педагог змушений мати справу з людиною, котра з різних причин не заслуговує на повагу. Але це не дає йому права принижувати її. Коректність – це здебільшого офіційна, суха чемність, уміння

“тримати себе в руках” у будь-яких ситуаціях, навіть конфліктних. Проявляти коректність – означає зберігати свою гідність і свого партнера зі спілкування. Люб’язність – чемність, у якій виразно проявляється прагнення бути приємним і корисним іншим. Делікатність – чемність, що виявляється педагогом особливо м’яко, чутливо стосовно невірноважених, вразливих, егоїстичних, навіть злих дітей. Часто це діти з проблемних або неповних сімей, де панують жорстокі взаємини,

По-друге, тактовність – почуття міри, якої слід дотримуватися у стосунках з іншими людьми. Для її належного прояву педагогові необхідно уміти відчувати ту межу, за якою в дитини, колеги чи в когось із батьків може виникнути почуття образи; не робити зауважень у присутності інших людей, не ставити запитань, які можуть викликати біль у співрозмовника або поставити його в незручне становище.

Величезне значення у спілкуванні має скромність – уміння зіставляти власну самооцінку з думкою інших, не переоцінювати себе, свою значимість.

Слід мати на увазі, що всі вище зазначені принципи потрібно використовувати доцільно, і лише в необхідній мірі. Інакше, приємні відчуття від спілкування можуть зруйнувати штучність, недовіра, завелика театральність, а навчання стане для учня мукою, непотрібним емоційно непривабливим заняттям.

Список використаних джерел:

1. Сайт професійного розвитку [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL http://cpr-slavutich.at.ua/psych_slyg/prosv_pedag/kkp.htm
2. Бех І. Наукові засади створення особистісно орієнтованих виховних технологій // Початкова школа. – 1997. - № 9.
3. Зязюн І. Сучасна освіта в контексті гуманістичної філософії// Діалог культур: Україна в новому контексті: філософія освіти. - Львів, 1999.
4. Литвинюк К. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів із низьким рівнем самооцінки // Рідна школа. – 2004. - №11.
5. Луценко В. Учитель ХХІ ст. Двадцять років поспіль // Шкільний світ. – 2004. - №48.

УДК 37.091:177.72

МАГЕЙ Ірина, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед. наук, професор

ВИХОВАННЯ МИЛОСЕРДЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У наш час особливої актуальності набуває проблема виховання в молодого покоління милосердя як моральної якості особистості.

Вивчення педагогічних праць із проблеми виховання милосердя дозволяє стверджувати, що це поняття науковці розглядають як:

- один із проявів гуманності, реальний прояв любові до людей; індивідуальна цінність особистості (О. Рязанцева, В. Шутова);
- суб’єктивне ставлення, що виявляється у співчутті (співпереживанні), діяльній участі в долі нужденного, в усвідомленні своєї співпричасності до того, що відбувається (Л. Ощепкова);
- виявлення м’якості, поблажливості або співчуття до людини (О. Скриль);
- здатність людини до співчуття, співпереживання, турботливого ставлення до оточуючих, надання активної допомоги (І. Княжева);
- здатність особистості до співпереживання, співчуття, жалісливості, реальної допомоги ближньому і всьому живому на основі людинолюбства, терпимості, доброти, вміння пробачати й не осуджувати (Ю. Глінчук).

Отже, у визначенні сутності поняття «милосердя» наявне гуманістичне підґрунтя – в його основі лежить любов до людей, яка виявляється у доброті, співчутті, співпереживанні, чуйності, турботі про оточуючих.

Доброта – це здатність проявляти позитивний зустрічний душевний відгук стосовно інших, жалість, співчуття, висока людяність у ставленні до всього живого, зацікавленість і діяльна участь в долі ближнього (Н. Новікова).

Доброта – це здатність людини до самопожертви, безкорисливе прагнення приносити користь. Захистити, допомогти, утішити, вберегти, поділитися останнім – ось прагнення доброї людини.

Співчуття – якість людини як суспільної істоти, що дозволяє їй ставити себе на місце іншого, бачити в ньому подібного собі, і, таким чином, глибше розуміти його душевний стан. Ця якість спонукає до співпереживання, до безкорисливої підтримки іншого (К. Гавриловець).

Ми підтримуємо позицію Л. Бабенко, яка вбачає відмінність у поняттях «співчуття» і «співпереживання». Оскільки, виходячи із визначень понять почуття і переживання вважаємо, що співчуття можна схарактеризувати як стійку здатність людини, що відбивається у співпереживанні як ситуативному виявленні першого. Отже, співпереживання і співчуття – це тісно пов'язані поняття, спрямованість яких, відповідно, відбивається у співчутті та «співрадості» [1, с. 46].

Для нашого дослідження важливою є думка Л. Бабенко про те, що співпереживання виникає внаслідок мимовільного емоційного зараження й охоплює суб'єкта під час безпосереднього контакту з людьми, що переживають ті чи інші емоції. «Співпереживання розглядаємо як ситуативне фактичне емоційне виявлення відповідної спрямованості щодо іншої особистості (групи), воно може бути як наслідком розвиненої здатності людини до співчуття, так і результатом тієї емоційної ситуації, що склалася» [1, с. 46–47].

Співчуття спонукає до активності. Як правило, це живе відчуття, переживання чужого стану як власного, що викликає імпульсивне прагнення допомогти іншому: позбавити страждань, полегшити їх, визволити, врятувати, захистити [1, с. 47].

Чуйність – це моральна риса особистості, яка виявляється у процесі відчуття, розуміння емоційного стану іншої людини за допомогою усвідомлення власних переживань і вибору на основі знань засобів адекватної поведінки.

Турбота – це не власне почуття – це конкретне виявлення почуття любові, дружби, доброти. Закон турботи наголошує: турбуватися – це означає бути уважним щодо потреб людей, які оточують; захищати їх інтереси. Людина має бути турботливою. Нетурботлива чи безтурботна людина – імовірно людина недобра, яка нікого не любить. Турбота виховує милосердя. Це моральна категорія, що найтісніше пов'язана із поняттям «милосердя» (М. Станци).

Вважаємо правомірним визначення сутності феномена «милосердя» Н. Вишнівської [2], яка розглядає його як інтегративну моральну якість особистості, в основі якого лежить любов до оточуючих, що виявляється в доброті, співчутті, співпереживанні, чуйності, турботі про інших; умінні надавати безкорисливу допомогу тим, хто її потребує; відмовитися від будь-чого на користь ображеного, допомогти, пробачити кривдника.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л. В. Педагогические условия формирования чувства милосердия у учащихся профтехучилищ : дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Любовь Владимировна Бабенко. – К., 1993. – 206 с.

2. Вишнівська Н. В. Виховуємо милосердя : науково-методичний посібник для педагогів початкової школи загальноосвітніх шкіл-інтернатів / Наталія Володимирівна Вишнівська – К. : Ін-т проблем виховання НАПН України, 2014. – 85 с.

УДК 37.013.42:376.5(1-22)

МАНТУЛА Аліна, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ІЗ ДІТЬМИ ГРУП РИЗИКУ

Підготовка майбутніх учителів до роботи з дітьми різного шкільного віку в ситуації педагогічної занедбаності є надзвичайно актуальною. Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти

України потребують теоретичного осмислення і практичного оновлення змісту та методики професійної підготовки вчителя. У зв'язку із збільшенням проблемних сімей, відсутністю елементарної психолого-педагогічної освіченості батьків, негативним впливом засобів масової інформації спостерігається тенденція до зростання кількості дітей груп ризику.

«Групи ризику» – це категорії дітей, чий соціальний стан за тими або іншими ознаками не має стабільності, які практично не можуть поодиноці перебороти труднощі, що виникли в їхньому житті. Це в результаті може призвести до втрати ними соціальної значущості, духовності, морального образу, біологічної загибелі. На думку Л.Я. Оліференко «діти групи ризику» може вважатися сьогодні загальноприйнятим та мається на увазі, що ці діти перебувають під впливом деяких небажаних чинників [5, с. 40].

Зазвичай до «групи ризику» відносять такі категорії дітей:

- 1) діти з проблемами у розвитку, які не мають різко вираженою клініко-патологічної характеристики;
- 2) діти, які залишилися без піклування батьків у силу різних обставин;
- 3) діти з неблагополучних, асоціальних сімей;
- 4) діти з сімей, які потребують соціально-економічної та соціально-психологічної допомоги та підтримки;
- 5) діти з виявами соціальної та психолого-педагогічної дезадаптації.

Процес перевиховання дітей груп ризику досить складний і тривалий, ґрунтується на загальних принципах, етапах виховання.

У роботі з дітьми груп ризику варто акцентувати увагу на таких принципах: 1) зв'язок перевиховання з цікавою продуктивною працею; 2) організація дитячого колективу, який забезпечував би позитивний вплив на вихованців; 3) опора на позитивні якості й позитивний соціальний досвід важковиховуваних дітей; 4) органічне поєднання поваги до вихованців з прийнятою системою вимог; 5) єдність і систематичність педагогічних впливів на вихованців; 6) індивідуальний підхід до вихованця; 7) гуманне ставлення до важковиховуваних у процесі перевиховання [3].

Як правило, в школі через порушення дисципліни та небажання вчитися вчителі не приділяють належної уваги дітям групи ризику, вважаючи їх пропащими, тобто такими, які нічого не зможуть досягти у житті. На сьогоднішній день ми розглянули досвід реалізації виховної роботи з педагогічно занедбаними дітьми в навчальних шкільних закладах. Ми можемо сказати, що робота навчальних закладів спрямована на виявлення, запобігання та надання необхідної консультативно-методичної та психолого-педагогічної допомоги дітям групи ризику. Головною метою класних керівників є: створення шкільного соціально-культурного освітнього середовища, яке сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, зміцненню фізичного та духовного здоров'я, формуванню навичок здорового способу життя у вихованців.

Кожен класний керівник веде щоденник індивідуальної роботи, куди записує всі бесіди, зустрічі з учнями та їх батьками. Класними керівниками двічі на рік здійснюється контроль за умовами проживання дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Із батьками проводяться бесіди роз'яснювального характеру про недопущення неналежного виконання ними батьківських обов'язків по відношенню до своїх дітей.

Практичні психологи виявляють персональні, міжособистісні, сімейні труднощі і конфлікти, дитячі угруповання соціального ризику, надають необхідну консультативно-методичну і психолого-педагогічну допомогу.

Отже, для того, щоб запобігти виникненню дітей групи ризику, вчителям необхідно використовувати індивідуальний підхід до учнів, формувати позитивні стосунки педагогічно занедбаних дітей з колективом класу, позитивні стосунки між дітьми та батьками, перевиховувати в процесі занять спортом, формувати довіру у такої категорії дітей до вчителів, вихователів.

Список використаних джерел

1. Зайченко В. І. Педагогіка: [навч. посіб.] / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2008. – 528 с.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підручник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 357 с.

МЕЛЬНИК Людмила, вихователь
студентського гуртожитку,
студентка гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЦЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ У СТУДЕНТСЬКОМУ ГУРТОЖИТКУ В УМОВАХ ТАЛЪЯНКІВСЬКОГО АГРОТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА

Повноцінне студентське життя неможливо уявити без гуртожитку. Студентський гуртожиток – це те місце, де студенти проводять позаурочний час та вихідні, де відбуваються цікаві історії, де формуються навички поваги до ближнього та засвоюються правила громадського співжиття. Студенти, що проживають у гуртожитку, знаходяться під опікою директора навчального закладу, його заступника з виховної роботи, вихователів, що є учасниками виховного процесу. Основна виховна роль належить вихователю гуртожитку, так як він більше часу проводить зі студентами в гуртожитку. Саме від педагогічного досвіду вихователя, його моральних якостей, рівня культури, залежить якість виховного процесу в гуртожитку.

Головне у вихованні учнів, що проживають в гуртожитку – це не кількість проведених масових заходів, а вірна організація життєдіяльності колективу. Розвиток учнів, їх духовний ріст у значній мірі залежить від вибору організаційних форм і методів роботи в гуртожитках, координації спільної роботи вихователів, учнівського самоврядування, педагогічного колективу на основі чіткого комплексного планування виховної роботи в гуртожитку як складової частини всієї навчально-виховної роботи навчального закладу. Все це допоможе виховати у учнів, майбутніх робітників, уміння працювати не просто дисципліновано, але і результативно та красиво. Якщо вихователь не тільки розуміє значення суспільної активності хлопців і дівчат, але і знає, як залучити їх до суспільної роботи, тоді його діяльність буде успішною [4].

Вихователь зобов'язаний мати широкий кругозір, щоб допомогти учням розвивати їх творчість, здібності, задовольняти інтереси і потреби в організації вільного часу, запобігаючи дрібній опіці, не допускаючи втручання в особисті питання, володіти педагогічним тактом. Педагогічний такт – це перш за все турботливе відношення до учнів, яке ґрунтується на взаєморозумінні, довірі і вимогливості [4].

Виховна робота з мешканцями гуртожитку є органічною складовою єдиного навчально-виховного процесу і здійснюється на основі комплексного підходу. До активної та різноманітної виховної діяльності залучаються учні з урахуванням їх індивідуальних особливостей. В цілому, життя колективу гуртожитку повинно спиратись на принципи самоврядування та самообслуговування, а вихователь при цьому повинен проявити вміле педагогічне керівництво [3].

Період проживання у гуртожитку для більшості молоді співпадає з періодом формування характеру, звичок, поглядів, фізичного становлення, зміною системи стосунків з оточуючими. В цей час зменшується або зовсім зникає контроль з боку сім'ї та рідних, а життєвого досвіду та знань не вистачає. Виходячи з цього, виховна робота має бути спрямована на виховання моральних принципів, національно-патріотичної свідомості, етичної, естетичної, фізичної і правової культури [1].

Робота вихователя багатогранна та складна і охоплює всі сторони формування особистості. Вихователь постійно проводить індивідуальну роботу зі студентами, співпрацює з батьками, студентам, які потребують підвищеної уваги, приділяє особливу увагу.

У роботі вихователя ми використовуємо різні форми виховання, зокрема: проведення бесід, тематичних лекцій, вечорів відпочинку, свят, вечорів запитань і відповідей, дискусій, перегляд відеоматеріалів виховного характеру. Вихователь гуртожитку присутній на спільних засіданнях Ради з організаційно-виховної роботи, батьківських зборах.

Важливу допомогу у роботі вихователю надає студентське самоврядування. Студентська рада гуртожитку є ініціатором і організатором переважної більшості виховних заходів. Це суспільний орган

самоврядування, який допомагає організувати позакласну роботу, покращувати умови проживання студентів. Рада гуртожитку забезпечує виконання правил внутрішнього розпорядку, проводить перевірку санітарного стану кімнат, конкурсу на кращу кімнату. Також важливою складовою роботи студентської ради є вирішення конфліктів, які виникають між мешканцями, чи розгляд незначних порушень. Досвідчені вихователі майбутній план роботи гуртожитку складають разом із студентською радою гуртожитку. Така взаємодія вихователя з учнями враховує інтереси учнів та здійснює комплексний підхід для реалізації виховання [2].

Отже, правильно побудована виховна робота у гуртожитку сприяє тому, щоб виховати різнобічно розвинену та гармонійну особистість, яка буде гідним громадянином своєї держави.

Список використаних джерел:

1. Марюхніч Т. Система виховної роботи щодо формування особистості / Світельська С.Ф., Цибенко Н.В., Салмай Н.М. // Виховна робота в технікумах, коледжах. – 2005. – №3. - С. 13-18.
2. Марюхніч Т. Система виховання особистості / Світельська С.Ф., Цибенко Н.В., Салмай Н.М., Головатенко Ю. М. // Виховна робота в технікумах, коледжах. – 2006. – №4. - С. 62-67.
3. Методика організації виховної роботи в гуртожитку [Електронний ресурс] / Григорян Ірина Вазгенівна // Методичні рекомендації. – 2013. -Режим доступу: <http://bibl.com.ua/turizm/29454/index.html>.
4. Совінська Р.М. Методичні рекомендації з організації виховної роботи в гуртожитках професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / К.Б. Мірошніченко // Методичні рекомендації. – 2012. – С.16-17. - Режим доступу: <http://refdb.ru/look/1418045-p16.html>.

УДК 37.014.6:005.6:378

МИХНЮК Сергій, студент 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **НІКОЛАЄНКО С.М.**,
докт. пед. наук, професор

КАТЕГОРІАЛЬНІ ОЗНАКИ ПОНЯТЬ «ЯКІСТЬ ОСВІТИ» ТА «ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»

Активна освітня політика держави протягом останніх років зумовила виникнення цілої низки реформ, зокрема прийняття нового Закону України «Про вищу освіту». Його ключові положення стосуються безпосередньо якості вищої освіти та якості освітнього процесу.

Згідно ЗУ «Про вищу освіту»:

- якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти;
- якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [2].

Дослідженням питання якості освіти на рівнях держави, регіону і школи наразі присвячено ряд праць вітчизняних науковців: В. Бегей, Є. Березняк, В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Зверева, Ю. Конаржевський, Т. Лукіна, Н. Островерхова, В. Панасюк, В. Пікельна, М. Поташник, А. Субетто, Т. Шамовата ін.

Нами встановлено, що поняття «якість освіти» трактується науковцями у різних вимірах наукових вчень (рис. 1).

Якість освіти

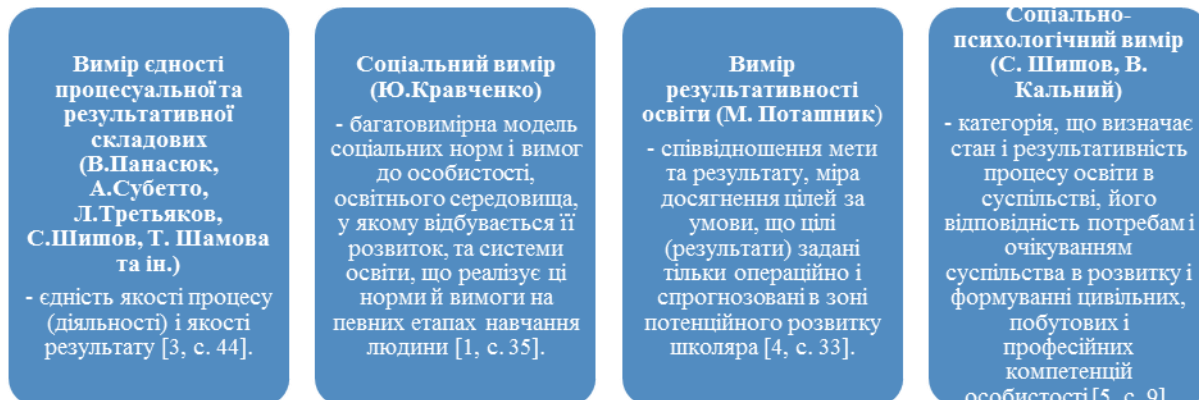

Рис. 1. Сутність поняття «якість освіти»

Отже, якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування особистісної компетентності.

Проте, якщо дефініцію «якість освіти» достатньо ґрунтовно розглянуто науковцями, то поняття «якість освітнього процесу» найчастіше ототожнюють із поняттям «якість освітньої діяльності».

Така суперечність у трактуваннях і викликала необхідність наукового пошуку значення категорії «якість освітнього процесу». Нами встановлено, що поняття «діяльності» є ширшим від поняття «процес» і описує алгоритм діяльності людини, завдяки якому вона досягає поставленої мети. Процес же є сукупністю ряду послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» якість освітньої діяльності – це рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [2]. Під якістю освіти ми розуміємо комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування особистісної компетентності.

У результаті аналітико-синтетичної роботи зі всім вище викладеним масивом даних, нами виокремлено зміст категорії «якість освітнього процесу» (рис. 2).

Рис. 2. Сутність поняття «якість освіти»

Якість освітнього процесу – сукупність характеристик вищої освіти, що визначають послідовне та практично ефективне формування особистісної компетентності.

Таким чином, нами було встановлено, що між поняттями «якість освіти», «якість освітнього процесу» та «якість освітньої діяльності» є суттєві відмінності, на які ми вказали вище.

Список використаних джерел:

1. *Борисова Є.* Якість освіти і місце вищої школи в суспільстві / Є. Борисова // Альма-матер. – 2003. – № 11. – С. 27–33.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556 – VII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрану.
3. *Кравченко Ю.* Качество образования – фактор повышения качества жизни / Ю. Кравченко, О. Лебедев // Стандарты и качество. – 2007. – № 6. – С. 20–22.
4. *Луначек В. Е.* Якість освіти в контексті державної кадрової політики / В. Е. Луначек // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – 2007. – № 16. – С. 177–185.
5. *Субетто А.* Качество образования : проблемы оценки и мониторинга / А. Субетто // Образование. – 2000. – № 2. – С. 62–66.

УДК 37-053.6:351.858

ОЛЕЙНИЧЕНКО Аліса, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У часи активних суспільних перетворень та змін у національно-політичному житті України формування національних почуттів у сучасної молоді займає важливе місце у діяльності соціального педагога. З огляду на це постає необхідність вивчення національних почуттів з різних точок зору, а також дослідження особливостей їх формування у молодих людей.

Як у вітчизняній, так і у зарубіжній психології дану проблему досліджували такі науковці як Є.Н. Резніков, О.Бауер, Н.Джандільдін, П.Тольятті, В.Д. Бородінов, Ю.А. Пащенко та інші.

Національні почуття і настрої – це емоційно забарвлене ставлення як до людей своєї етнічної спільноти, її інтересів, цінностей і форм життя, так і до інших народів. Національне почуття – це складний комплекс багатосторонніх, спрямованих не тільки на свій власний, але на інші народи, специфічних проявів людської психіки, що змінюється залежно від змін характеру людського буття.

У основі національного почуття лежить емоційна сторона усвідомлення своєї етнічної приналежності. Національні почуття виступають системоутворюючим компонентом національної психіки, вони є статичними, мають емоційне забарвлення і виражають ставлення до своєї етнічної спільноти, її інтересів та цінностей.

Національні почуття істотно впливають на прояв національного характеру, будучи основою і передумовою формування установок і стереотипів. Вони створюють емоційно-психологічний фон прояву національного характеру. Варто зазначити, що національні почуття можуть мати позитивне або негативне забарвлення.

Національні почуття характерні для представників кожної нації і служать віддзеркаленням в психіці людей своєрідних умов життя етносу. Вони стійко простежуються в характерних особливостях побутового устрою, в образах фольклору, що відображають специфіку духовної подоби народу через подоби своїх героїв.

Національні почуття тісно взаємопов'язані з національною самосвідомістю. Формування національної самосвідомості як і формування національних почуттів має певні компоненти, критерії, а також рівень сформованості. До компонентів національної самосвідомості відносять:

- когнітивний (теоретичний рівень знань, які охоплюють все те, що складає зміст національного характеру, національної культури та історії народу);

- емоційно-ціннісний (емоційно-чуттєва сфера, яка має безпосередній зв'язок з усвідомленням особистістю своєї національної приналежності, ставленням до культурної спадщини свого народу, його способу життя, ціннісних орієнтацій тощо);

- поведінковий або діяльнісно-практичний (психологічна готовність особистості до реалізації своїх функцій як представника нації, готовність до самореалізації у сфері національної культури тощо).

На їх основі і виділяють критерії– рівні сформованості національної самосвідомості та національних почуттів.

У формуванні національних почуттів сучасної української молоді просліджується ряд особливостей:

У сучасної молоді відсутні цілісні уявлення про український національний психотип, його основні характеристики та особливості.

У своєму майбутньому українська молодьорієнтується в основному на можливість переїхати жити до іншої країни, хоча не збираються відмовлятися від своєї національності навіть за кордоном; велика частина молоді не займає активну громадську позицію і не бере участь у політичному житті країни, мають негативне ставлення до армії;

Більшість молодих людей виявляють свідоме бажання бути українцем, готовність вживати рідну мову, а також захоплюється українською літературою, окрім цього, важливими є зовнішні атрибути патріотизму, (вишиванка, народна та національна символіка тощо).

Серед молодих людейпросліджується позитивне ставлення до традицій, звичаїв народу, вони активно вболівають за українських спортсменів, науковців, митців, і прагнуть займатися творчою, науковою або спортивною діяльністю, щоб це сприяло розвитку їхньої держави;

Загалом когнітивний компонент національної самосвідомості сформований на низькому рівні, причому, самі молоді люди оцінюють свій рівень вище, ніж він є насправді. Поведінковий компонент має середній рівень сформованості. Найвищий рівень сформованості виявляється у емоційно-ціннісному компоненті національної самосвідомості молоді;

Список використаних джерел

1. Бауер О. Національне питання і соціал-демократія / Отто Бауер. – К.: Основні цінності, 2004. – 120 с.

УДК 37.013.42-053.6:616.89-008.441.44

ОСТРОВСЬКА Олена, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Явище самогубства завжди привертало увагу філософів, теологів, соціологів, психологів і митців.Суїцидальна поведінка в даний час є глобальною суспільною проблемою. Високий рівень самогубств в більшості розвинених країн світу і районах СНД ставить питання про причини виникнення цього явища і способах його запобігання.

Суїцид як соціальне явище – стійкий статистичний факт. Дослідження суїцидальної смертності впродовж багатьох років у різних країнах і різних районах однієї держави показують подібні значення соціального відсотка самогубств (кількість завершених суїцидів на 100 тис. жителів) для країн з однаковим рівнем культури, схожими політичними, економічними і соціальними системами.

Суїцид – виключно людський акт. Особи, які вчиняють суїцид, зазвичай страждають від сильної душевного болю і перебувають у стані стресу, а також відчувають неможливість впоратися зі своїми проблемами. Вони часто страждають психічними хворобами, емоційними порушеннями, особливо депресією, і дивляться в майбутнє без надії.

Людина вчиняє самогубство через емоційні розлади чи порушення, недостатню увагу приділену людині, неможливість вирішення життєвих проблем, певні невдачі.

Ознаками емоційних порушень є:

– втрата апетиту або імпульсивне переїдання, безсоння або підвищення сонливості протягом, в крайньому випадку, останніх днів;

- часті скарги на соматичні недомогання (на біль в животі, головний біль, постійна втомленість);
- незвичайно зневажливе ставлення до свого зовнішнього вигляду;
- постійне відчуття самотності, безкорисності, провини або сумніву;
- відчуття нудьги при проведенні часу в звичайному оточенні або виконанні роботи, яка раніше приносила задоволення;
- ухиляння від контактів, ізоляція від друзів, в сім'ї, перетворення в людину-одинака;
- порушення уваги зі зниженням якості виконуючої роботи;
- поринають в роздуми про смерть;
- відсутність планів на майбутнє;
- раптові приступи гніву, які часто виникають з-за дрібниць.

Суїциди діляться на три основні групи: істинні, демонстративні і приховані.

Істинний суїцид направляється бажанням померти, не буває спонтанним, хоча іноді і виглядає досить несподіваним. Такому суїциду завжди передують пригнічений настрій, депресивний стан або просто думки про відхід з життя. Причому оточуючі такого стану людини можуть не помічати. Іншою особливістю дійсного суїциду є роздуми і переживання з приводу сенсу життя.

Демонстративно суїцид не пов'язаний з бажанням померти, а є способом звернути увагу на свої проблеми, покликати на допомогу, вести діалог. Це може бути і спроба своєрідного шантажу. Смертельний результат в даному випадку є наслідком фатальною випадковістю.

Прихований суїцид – вид суїцидальної поведінки, що не відповідає його ознаками в строгому сенсі, але має ту ж спрямованість і результат.

Завдання загальної профілактики суїциду: підвищення групової згуртованості дитячих та педагогічного колективів, оптимізація психологічного клімату. Вони можуть бути реалізовані в наступних заходах: діагностика учнівських та педагогічного колективів з метою уточнення особливостей соціально-психологічного клімату; тренінги згуртування та комунікативної компетентності в дитячих колективах; групові заняття з профілактики емоційного вигорання для педагогів; а також інші заходи для оптимізації психологічного клімату (акції, великі психологічні ігри, конкурси та ін).

Взаємовідносини з учнями повинні будуватися на основі поваги, переконання, спокійному, доброзичливому тоні спілкування.

Оскільки причинами суїцидів серед підлітків є також і порушення міжособистісних відносин у школі, необхідно вжити заходів по формуванню класних колективів, нормалізації стилю спілкування педагогів з учнями, оптимізації навчальної діяльності учнів, залучення учнів в соціально-значущі види діяльності, організації шкільного самоврядування, формування установок.

Список використаних джерел

1. Менделевич В.Д. Психологія девіантної поведінки : [навч. посіб.] / В.Д.Менделевич. – К.: Освіта, 2005. – 140 с.

УДК 37.091.212-053.6:172.15

*ПАВЛЮК Аліна, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – ВИГОВСЬКА С. В.,
канд. пед. наук, доцент*

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь [3].

Головною метою виховання сучасної студентської молоді є формування цілісної та гармонійно розвиненої особистості з високою патріотичною свідомістю, широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, правової та професійної культури. Завдання вищого навчального закладу – загальнотеоретична підготовка, а також духовний розвиток кожного студента.

Теоретичні основи національно-патріотичного виховання закладено у дослідженнях українських учених, психологів та педагогів: М. Боришевського, Д. Віконської, І. Сікорського, Я. Яреми та ін. Національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглядають сучасні педагоги Ю. Бондарено, Р. Захарченко, П. Ігнатенко, М. Косарева, Л. Крицька, О. Онищук та ін. Формування національних і загальнолюдських цінностей в учнівської та студентської молоді в процесі освіти досліджують О. Вишневський, В. Іванчук, О. Попова, Л. Рибалко, М. Таланчук, А. Троцько та ін. Взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях українських науковців В. Гонського, М. Качури, І. Мартинюка, Ю. Римаренка та ін.

Проблема національно-патріотичного виховання знаходила відображення на законодавчому рівні, проте не втратила актуальності. Зокрема, було розроблено низку концепцій: Концепція національної системи виховання (1996 р.), Концепція національно-патріотичного виховання (2009 р.), Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012 р.), Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр. Проте, жодна з них не була розгорнута і не втілювалася в конкретні кроки з реалізації через постійні зміни напрямів розвитку освіти.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадянських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [3].

Останнім часом все більше підвищуються вимоги суспільства до громадянина України, у якого, окрім загальнолюдських якостей, тобто поряд з мораллю, національною свідомістю, повинні бути сформовані національна духовна культура, патріотичні почуття.

Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань [2].

Як зазначав В. Сухомлинський: «Виховання громадянина патріотом – це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів, духовних поривів, вчинків» [4; с. 16].

Дослідник О. Вишневський виділяє три етапи реалізації національно-патріотичного виховання:

I етап. Формування раннього етнічного самоусвідомлення, яке розпочинається в родині шляхом передачі традицій та обрядів.

II етап. Національно-політичне самоусвідомлення, яке відбувається під впливом усвідомлення соціального життя, вивчення історії та культури.

III етап. Державно-політичне самоусвідомлення. Передумовою успішного становлення державного патріотизму є почуття причетності до своєї нації і розбудова власної державності [1; с. 97].

У вищому навчальному закладі повинна приділятися значна увага актуалізації та підвищенню мотивації вивчення студентами дисциплін гуманітарного блоку: історії української державності, політології, соціології, культурології. Саме ці предмети сприяють формуванню у студентської молоді цілісного розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання як відданість рідній Вітчизні, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки.

Щодо виховної роботи, то потрібно проводити заходи громадянсько-патріотичної спрямованості, які відіграють важливу роль у виробленні в студентської молоді суспільно значущої мети – побудови громадянського суспільства та правової незалежної Української держави. Наприклад, виховна година «Голодомор 1932-1933 рр. – незагоєна рана України», інформаційно-просвітницька година «Екологічні проблеми світу», круглі столи присвячені правам людини за участі працівників правоохоронних органів, українські вечорниці, свято української вишиванки «Веселі барви вишиванки» та ін.

В організації позанавчальної роботи зі студентською молоддю куратори академічних груп мають використовувати такі методи й організаційні форми, як екскурсії, бесіди, тематичні диспути та дискусії, «круглі столи», конференції, лекції, тренінги, безпосередньо пов'язані з тематикою національно-патріотичного виховання.

Дієвим засобом патріотичного виховання є пісня. Г. Ващенко зазначав, що українська пісня за змістом і глибиною посідає одне з перших місць серед народів світу. Саме вона підтримує свідомість національної єдності українського народу, любов до Батьківщини і пошану до себе. У вищих навчальних

зкладах функціонують різноманітні ансамблі пісні і танцю. Метою творчої діяльності таких ансамблів є відродження українського народного фольклору.

Отже, змістом патріотичного виховання у вищому навчальному закладі є формування особистості зорієнтованої на національні цінності, прагнучої розбудови демократичної, незалежної української держави.

Студенти впродовж навчання повинні усвідомити свою приналежність до українського народу, поважати традиції та звичаї своєї Батьківщини. Визначений зміст патріотичного виховання реалізуються у ході проведення різноманітних культурно-просвітницьких заходів.

Тому, лише комплексний підхід до питання реалізації патріотичного виховання студентської молоді може привести до бажаного результату.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. Вишневський. – Львів: Львівське педагогічне товариство імені Г.Ващенка. – 1996. – 215 с.
2. Кухаренко П.М. Формування громадської позиції сучасної молоді / П.М. Кухаренко, О.О. Резнікова // Україна на зламі тисячоліть – 20 років незалежності (1991-2011): зб. наук. пр. / Редкол.: Кобець А.С. (відп. ред. та ін.) – Д.: Придніпров'я, 2011. – Вип. 3. – 283 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641 «Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.in.ua/usi-novini/2015/06/16/nacziionalno-patriotichne-vixovannya/>
4. Сухомлинський В. А. Родина в серце / В. А. Сухомлинський. – 2-е изд. – М : Молодая гвардия, 1980. – 374 с.

УДК 37.014.553:37.091.212:378.41.6

ПЕРЕХРЕСТ Анна, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЦЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)

Процес демократизації вимагає забезпечення прав та свобод всіх громадян. Демократизація торкнулася різних верств населення та сфер діяльності громадян України, а тому не обійшла стороною і освіту. Згідно з Болонським процесом студентство, що завжди було передовою когортою населення і мало свої погляди на життя, проблеми держави, розглядається, як партнер, і тим самим воно не лише має свої погляди, а і має право їх проголошувати, обговорювати та приймати досить серйозні дорослі і дуже важливі рішення. Болонський процес орієнтує вищі навчальні заклади на залучення студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів до формування зони європейської вищої освіти [1].

Питанню організації студентського самоврядування приділяли увагу видатні вчені: Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Буяльська Т.Б., Потопа К.Л., Кулінченко О.С., Корнієнко О.С., Романцова О.В. та інші.

Самоврядування у вищому навчальному закладі – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями), здійснюється студентами відповідно до мети і завдання, що стоять перед студентськими колективами. Студентське самоврядування здійснюється на рівні групи, відділення, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу. Залежно від контингенту, типу та специфіки навчального закладу студентське самоврядування може здійснюватися на рівні курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу [2].

Принципи, що покладені в основу самостійної діяльності, є основними критеріями оцінки ефективності роботи студентського самоврядування, за якими буде доцільно проводити оцінювання. Тобто, студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання.

Студентські організації є посередниками між адміністрацією вищих навчальних закладів та студентськими колективами. Оскільки студентське самоврядування є соціальною моделлю, то звідси слід зробити такі висновки: вплив на свідомість є різностороннім, де основним принципом є різноманітність форм взаємодії об'єктів та суб'єктів процесу виховання, метою яких є підготовка до самостійної діяльності з урахуванням потреб та вимог учасників процесу.

Студентська організація Національного університету біоресурсів і природокористування України є добровільним об'єднанням органів студентського самоврядування відокремлених підрозділів університету, органів студентського самоврядування факультетів базового вищого навчального закладу та клубів і центрів за інтересами, консультативно-дорадчим органом при ректораті університету, утвореним для широкого залучення молоді до соціально-значущих видів діяльності. Діє на засадах добровільності, самоврядування, законності та гласності і рівноправності всіх її членів. Студентська організація незалежна від впливів політичних, релігійних та громадських об'єднань чи організацій. При Студентській організації функціонує центр, основною метою його діяльності є забезпечення студентства можливістю самореалізації у різних сферах суспільного буття. Це є принципово нова структура, що об'єднує в собі всі центри та клуби за інтересами Студентської організації: науковий клуб, клуб знавців, туристичний клуб «Барс», соціальний центр, медіа-центр «Фокус».

Основними цілями діяльності органів студентського самоврядування є:

- захист прав та представлення інтересів усіх студентів ВНЗ;
- сприяння у вирішенні освітніх, соціальних, побутових та інших питань студентів;
- залучення студентів до вирішення всіх питань навчально-освітнього процесу;
- підвищення якості освіти у ВНЗ.

Виключно за згодою студентської ради у вищому навчальному закладі приймаються рішення про: відрахування студента, аспіранта з вищого навчального закладу; переведення студента, аспіранта, який навчається за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб; підвищення плати за навчання; поселення студента, аспіранта в гуртожиток та виселення з гуртожитку; затвердження правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу; затвердження нормативних документів з питань студентських містечок та гуртожитків для проживання студентів і аспірантів [2].

Отже, досвід самоврядування для українського студентства є не звичним і новим, відтак найпершим завданням, що постало перед усіма без винятку першопрохідниками українського студентського самоврядування, є осягнення й усвідомлення природи самоврядування, усвідомлення того, що криється за гаслом "Університет для студентів" на противагу слогану "Студенти для університету".

Список використаних джерел

1. Вища освіта України і Болонський процес. Навчальний посібник // За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 383 с.
2. Вища освіта в Україні. Навчальний посібник // За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка – К.: Знання, 2005. – 327 с.
3. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. Інформаційний вісник. – К.: Вища освіта, 2002. – № 7.

УДК 378.147:378.41.6

ПОЛУПАН Ольга, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методи навчання пов'язані з рівнем розвитку суспільства, науки, техніки й культури. Ефективність навчання в сучасній школі залежить не лише від уміння викладача обрати метод чи прийом

навчання, а й від форм організації навчальної роботи. Загальні форми організації навчання часто називають організаційними системами навчання. До сучасної форми навчання людство прийшло не відразу. Історії світової педагогічної думки і практики навчання відомі найрізноманітніші форми організації навчання. Їх виникнення, розвиток, поступове відмирання окремих із них пов'язане з вимогами, потребами суспільства, що розвивається. Кожний новий історичний етап в розвитку суспільства накладає свій відбиток і на організацію навчання. У результаті педагогічна наука накопичила значний емпіричний матеріал в цій області [4].

У давні часи і на початку середніх віків у навчанні використовувалися догматичні методи, що ґрунтувалися на заучуванні навчального матеріалу. Епоха великих відкриттів і винаходів покликала до життя потребу в знаннях, у край необхідних людині. Формуються і розвиваються методи, що спираються на наочність, методи, зверненні до свідомості й активності учнів у навчанні, практичні методи навчання [2].

Найстаршою формою організації навчального процесу, яка бере свій початок у глибокій давнині, є індивідуальна форма навчання. Прикладом безпосередніх та індивідуальних контактів учителя з учнем у сучасних умовах є репетиторство. У середньовічних школах домінувала індивідуально-групова система навчання: в одній групі збирали учнів з різним рівнем підготовки, заняття проводили без установленого розкладу, дітей приймали впродовж року.

У XVI-XVII ст. у братських школах України й Білорусії виникла нова форма організації навчальних занять, яка передбачала певні елементи класно-урочної системи навчання. Доцільність класно-урочної системи навчання та шляхи її впровадження обґрунтував у XVII ст. Я.-А. Коменський. Ця система давала можливість учителю водночас навчати багатьох учнів. Вона передбачала комплектування навчальних груп дітьми одного віку і з однаковою підготовкою та навчання їх за однією програмою.

У XVIII ст. у Західній Європі, Америці робилися спроби відмовитися від класно-урочної системи, стала розвиватися белл-ланкастерська система навчання, розроблена англійськими педагогами А. Беллом та Дж. Ланкастером. Суть її полягала у взаємному навчанні, коли старші учні початкової школи й ті, що добре вчилися, були помічниками вчителя і під його керівництвом навчали решту учнів. Однак ця система не забезпечувала належної якості навчання, тому проіснувала недовго.

На початку XX ст. у США, Англії, деяких інших країнах Заходу стали впроваджуватися системи індивідуалізованого навчання, найпоширенішою з яких був дальтон-план. Вперше запровадила і описала цю форму навчання вчителька з м. Дальтона Е. Паркхерст. Згідно з нею скасовувалися уроки, навчальні класи ставали предметними «лабораторіями», кожен учень працював самостійно, виконував тижневі чи місячні завдання відповідно до своїх індивідуальних можливостей, а вчителі були консультантами й контролерами.

У II пол. XX ст. основні ідеї були втілені в лабораторно-бригадній організації навчання, за якої замість класів створювали «лабораторії», учнів поділяли на невеликі групи-бригади (по 5-7 осіб), вчилися у цих групах за спеціальними підручниками, виконували складені вчителем денні, тижневі, місячні «робочі завдання» з кожного навчального предмета [2].

Але ці системи не виправдали себе, хоча окремі їх елементи заслуговують на увагу й сьогодні: самостійна робота з підручником, опрацювання довідкової та допоміжної літератури, виконання групових завдань на лабораторних і практичних заняттях тощо.

Сучасні ВНЗ будують процес навчання студентів на базі поєднання різних форм його організації. Основними є такі: лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, спецкурси, спецсемінари, практика, консультації, колоквиуми, контрольні, курсові, дипломні й магістерські роботи. Зауважимо, що лекція посідає важливу роль в організації навчально-виховного процесу сучасного вишу. Ця роль виявляється у тісній єдності лекції з усіма іншими формами організації навчально-виховної роботи, насамперед у її взаємодії з семінарськими, практичними і лабораторними роботами [4].

У дидактиці існують різні критерії, підходи до класифікації методів навчання. У 1955 р. Д.О. Лордкіпанідзе запропонував таку класифікацію методів: словесні, наочні та практичні [1]. Пізніше були й інші спроби дидактів класифікувати методи навчання (А. Алексюк, Ю. Бабанський, Г. Ващенко, М. Данилов, Б. Єсіпов, І. Лернер, М. Махмутов, В. Паламарчук, М. Скаткін, І. Харламов та ін.).

Найпоширеніші в педагогіці такі класифікації методів навчання:

- за джерелом передачі та сприймання навчальної інформації – словесні, наочні, практичні (Д.О. Лордкіпанідзе);
- за характером пізнавальної діяльності учнів – пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький (І. Лернер, М. Скаткін);
- за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок (М. Данило, Б. Єсіпов).

Відомий дослідник педагогіки Ю. Бабанський виділяє три великі групи методів навчання, в основу яких покладено:

- а) організацію та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- б) стимулювання і мотивацію навчально-пізнавальної діяльності;
- в) контроль і самоконтроль навчально-пізнавальної діяльності.

Отже, існують різні підходи до класифікації методів навчання, але кожен з них має своє дидактичне значення, і тільки за умови оптимального поєднання викладачем методів і прийомів навчання можна досягти ефективності у засвоєнні знань, умінь і навичок у суб'єктів учіння.

Список використаних джерел

1. Виговська С.В. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. (у схемах і таблицях) / С.В. Виговська. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 381 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2000. – 528 с.
3. Форми, види, методи і засоби навчання у вишій школі [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <https://nenc.gov.ua/doc/vvv/lectures/fvmzn.pdf>.
4. Щербакова К. Принципи і основні форми організації навчального процесу у вузі / К. Щербакова // Вступ до спеціальності. – К., 1990. – С. 19–26.

УДК 37:37.015.31-057.874

РИБАКОВА Анастасія, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

Нині перед суспільством гостро стоїть проблема виявлення закономірностей і механізмів формування та розвитку здібностей. Природну основу розвитку здібностей становлять задатки – природжені анатомо-фізіологічні особливості нервової системи й мозку, які проявляються в типологічних особливостях людини. Однак задатки є лише передумовою здібностей. Лише своєчасний вияв і розвиток задатків людини через виховання зумовлює формування у неї здібностей. Для цього найчастіше застосовують систематичні тренування, які передбачають активне включення в діяльність.

Про необхідність стимулювання й розвитку творчих сил, умінь і можливостей учнів у навчальному процесі писали відомі педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та такі науковці як Є. Кутирьова, П. Лаврова, Б. Мейхала, І. Павлова, С. Рубінштейна та ін.

Підлітковий вік є одним з найбільш нестабільних періодів розвитку особистості, але в той самий час це період найбільш інтенсивного розвитку, період коли можна найкраще розвинути здібності особистості. Здібності – це те, що не зводиться до знань, умінь і навичок, але пояснює (забезпечує) їх швидке придбання, закріплення і ефективне використання на практиці. Це визначення прийнято зараз і найбільш поширене. Творчість – це психічний процес створення нових цінностей, це вища ступінь психічної активності, самостійності, здатності створювати щось неповторне та оригінальне [1].

У дослідженні проблеми творчих здібностей дослідники виділяють основні з них:

1. Як таких творчих здібностей немає взагалі, а в якості необхідної (але недостатньої) умови творчої активності особистості дослідники вбачають інтелектуальну обдарованість, головну роль в

детермінації творчої поведінки відводять мотивам, цінностям, особистісним рисам (А. Маслоу, А. Олох, А. Танненбаум та ін.).

2. Творча здібність (креативність) є самостійним фактором, незалежним від інтелекту (Дж. Гілфорд, Г. Грубер, К. Тейлор, Я. Пономарьов). У більш «м'якому» варіанті ця теорія стверджує, що між рівнем інтелекту та рівнем креативності існує незначна кореляція. Представником цього підходу є П. Торренс з його «теорією інтелектуального порогу» та Д. Паркінс, згідно концепції якого існує нижній допустимий рівень розвитку інтелекту для кожної професії.

3. Високий рівень розвитку інтелекту передбачає високий рівень творчих здібностей і навпаки. Цю концепцію редукції творчих здібностей до інтелекту, на думку В. Дружиніна, поділяють практично всі спеціалісти в галузі інтелекту (Г. Айзенк, Д. Векслер, Л. Термен, Р. Стернберг, Р. Уайсберг та ін.).

Творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості. Розвиток їх сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, розмірковувати, узагальнювати, то у нього, як правило, виявляється високий рівень інтелекту. Така дитина може бути обдарованим і в інших сферах: художній, музичній, сфері соціальних відносин (лідерство), психомоторній (спорт), творчій, де його буде відрізняти висока здатність до створення нових ідей.

Дидактика заперечує тотожність здібностей і істотно важливих компонентів діяльності – знань, умінь і навичок, але підкреслює їхню єдність. Здібності виявляються тільки в діяльності, і притому тільки в такій діяльності, що не може здійснюватися без наявності цих здібностей [2]. Елементарними здібностями є сприйняття, пам'ять, мислення, здатність до елементарних комунікацій на рівні експресії. Ці здібності безпосередньо пов'язані з вродженими задатками, але не тотожні їм, а формуються на їх основі при наявності елементарного життєвого досвіду через механізми навчання [3].

Творчі здібності особистості – це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності. Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна «мотиваційна основа».

Як уже зазначалося, найбільш продуктивним періодом розвитку творчих здібностей є підлітковий вік. Розвиток творчих здібностей у підлітковому віці визначається взаємодією низки чинників: внутрішніх (вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості (самооцінка, рівень тривожності, агресивність, спрямованість особистості, акцентуації характеру, властивості ВНД тощо), статеві відмінності, стилі (стратегії) організації розумової діяльності); зовнішніх (представлені чинниками мікросередовища: характером і системою сімейного виховання, впливом школи і спілкування з однолітками) [1].

Для того, щоб розвинути творчі здібності школярів педагог повинен ставити на заняттях перед собою такі завдання: запалити в дитячому серці вогник допитливості; збагачувати знання школярів про природу, суспільне життя, трудову діяльність людей; розвивати різні види пам'яті; розвивати уяву і фантазію; розвивати увагу, спостережливість; формувати мовленнєві вміння, комунікативно-творчі здібності; пробуджувати інтерес до навчання, робити його цікавим, пізнавальним, розвивальним; розвивати творче мислення; навчити працювати з навчальною і дитячою книгою; виховувати національну самосвідомість, духовність.

На основі вище сказаного розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту усіх навчальних предметів школи, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

Дидактичні умови розвитку творчих здібностей учнів на заняттях зумовлюються сукупністю компонентів процесу навчання-пізнання та творчості: соціально детерміновані цілі художнього навчання; зміст, структурні зв'язки всіх ланок навчання; протиріччя, принципи навчання; методи навчання; психологічна своєрідність навчання; види навчання та їх психолого-педагогічне обґрунтування; форми організації навчання та учіння; оцінка результатів навчання-учіння [1]. Таким чином, виховання сприйняття, як і розвиток творчих здібностей в цілому повинно базуватися не тільки на розвитку фізіологічних почуттів, перцептивних властивостей людини, що більш є доцільним для розвитку образотворчих здібностей, стільки на розвитку специфічних особливостей творчого мислення.

Список використаних джерел

1. Василенко М. В. Розвиток творчої особистості яка вміє самостійно вчитися / М. В. Василенко // Світ виховання. – 2012. – № 4. – С. 32–33.
2. Зайченко О. Творчі здібності молодших школярів: корекція та творчий розвиток / О. Зайченко // Психолог. – 2014. – № 20. – С. 12–20.
3. Максимович О. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей / О. Максимович // Початкова освіта. – 2011. – № 28. – С. 14–16.
4. Ткаченко В. А. Розвиток творчих здібностей учнів / В. А. Ткаченко // Трудове навчання в школі. – 2013. – № 4. – С. 9–12.

УДК 37.014.553:37.091.212:377

*САХНЮК Юлія, студентка 2 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МАЦЕНКО Л. М.,
канд. пед. наук, доцент*

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО КОЛЕДЖУ)

Метою даного експерименту було виявлення рівня знань студентів про діяльність органів студентського самоврядування. Одним з найпоширеніших видів опитування є анкетування, яке передбачає самостійне заповнення анкети.

Експериментальною роботою передбачалось розв'язання таких завдань:

- вивчити діяльність студентського самоврядування у коледжі;
- вивчити діяльність активу і мікрогруп у студентському самоврядуванні;
- розробити рекомендації наставникам щодо роботи у студентському самоврядуванні та виявити, що безпосередньо впливає на прийняття рішення брати участь у студентському самоврядуванні;
- провести соціометричний тест.

Ми запропонували студентам відповісти на запитання анкети "Розвиток студентського самоврядування – важливий чинник вдосконалення молоді", яка складалася з 13 запитань. Опитування було проведено 4 січня 2016 року зі студентами Рівненського кооперативного економіко-правового коледжу.

За результатами анкетування студентів 1-го та 4-го курсів, (всього 42 особи) ми зробили висновок, що не всі студенти задіянні у студентському самоврядуванні.

Велику роль відіграє староста групи. Дуже часто на першому курсі старосту вибирає наставник групи, або за власним бажанням студент може стати старостою на деякий час. Якщо він виконує дані йому обов'язки і має авторитет у групі, то залишається на даній посаді. Тому слід добре придивлятися наставникам до старост, а ще краще провести соціометричний тест.

Ми провели соціометричний тест зі студентами двох груп першого курсу спеціальності "Виробництво харчової продукції" та спеціальності "Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства".

Ми задали студентам запитання «З ким Ви хотіли б із групи бути разом у групі під час проходження практики? Назвіть трьох студентів». За результатами соціометричного тесту був підрахований соціометричний статус студентів.

У першій групі спеціальності "Виробництво харчової продукції" староста не є лідером, група досить різна і поділена на мікрогрупи, відторгнута 2 студента. На нашу думку, наставнику групи – Петрук Євгенії Василівні, потрібно зібрати студентів і провести збори групи, переобрати старосту та задіяти студентів у самоврядуванні, наприклад організувати похід в обласну наукову бібліотеку або інші культурно-масові заходи.

У студентській групі спеціальності "Ресторанне обслуговування" староста є 100% лідером. Мабуть участь у шкільному самоврядуванні все ж дає про себе знати. Наставник і староста групи зуміли знайти підхід до студентів, які беруть активну участь у студентському самоврядуванні. Колективна робота студентів згуртовує та розкриває потенціал у прийнятті власних ідей та рішень.

Роблячи висновок із проведеного дослідження можна сказати, що студентське самоврядування ще в процесі розвитку, оскільки не всі ще здатні повірити у його силу, не всі розуміють, що являє собою студентське самоврядування і для чого воно взагалі існує. Але можна помітити таку тенденцію, що старші студенти більш обізнані і більше вірять, як в студентське самоврядування, так і в його силу.

Звичайно, сучасне студентське самоврядування у Рівненському кооперативному економіко-правовому коледжі, як і в більшості навчальних закладів України, не є досить самостійним, що і не дозволяє студентам повністю повірити в нього і розкрити себе, реалізувати свої права та обов'язки.

На нашу думку, активна участь у самоврядуванні, в його організації, тобто активне студентське життя, звичайно позитивно впливають на особистість, на її особисті якості. Самоврядування допомагає розкрити таланти лідера, організатора, творчої особистості, яка не боїться висловити свою думку, відстояти її і реалізувати чи хоча б намагатись зробити це. Гадаємо, мине ще декілька років і наші студенти зможуть повністю реалізувати свої права, з честю і гідністю виконувати обов'язки. Все це допоможе виховати хороших громадян, розвинути наше суспільство і зміцнити його.

УДК 37.017:176-053.6

СИДОРЕНКО Вікторія, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Серед сучасних педагогічних проблем однією з суспільно важливих є зниження віку початку неповнолітніми статевого життя, що супроводжується зростанням кількості штучного переривання вагітності, розширенням діапазону венеричних захворювань, появою серед школярів матерів-одиначок.

Ці явища свідчать про недостатню ефективність роботи, яка здійснюється педагогічними працівниками із школярами у напрямі статевого виховання, про недостатню теоретичну й методичну підготовку вчителів, про низький рівень педагогічної культури батьків. Як наслідок виникають суперечності між значним виховним потенціалом школи та сім'ї щодо статевого виховання та недостатнім його використанням у виховній практиці, а також організованим виховним процесом школи і стихійним впливом на учнів навколишнього соціального середовища (вуличні підліткові групи, шкідливі художні фільми тощо).

Знання вихователями проблем, що можуть виникати на різних етапах статевого розвитку, дає змогу краще зрозуміти стан особистості школяра і педагогічне доцільно будувати стосунки з ним, організувати виховний вплив [1].

У статевому вихованні підлітків важливо зосередитися на формуванні моральних «гальм», які б запобігали відхиленням від норми у статевої поведінці, підготовці до сімейного життя. Педагоги повинні акцентувати на морально-психологічних питаннях, розв'язання яких сприяло б формуванню правильних взаємин між статями, унеможливило статево розпусту, заклало підвалини міцної сім'ї в майбутньому. Передусім необхідно виховувати в учнів повагу до себе, чоловічу та жіночу гідність.

Виняткове значення у статевому вихованні має формування у хлопців і дівчат сором'язливості, почуття відповідальності за свої дії. Вони мають усвідомити, що статевої зв'язки без справжнього почуття є вульгаризацією статевої бажань, яка позбавляє людину високого і прекрасного почуття. Легковажне статево життя може стати причиною трагедій майбутньої сім'ї.

Паралельно повинна відбуватися загальносоціальна, моральна, психологічна, правова та господарсько-економічна підготовка молоді до сімейного життя. Кожен з цих видів підготовки передбачає ознайомлення учнів з певними питаннями життя й діяльності сім'ї.

Загальносоціальна підготовка включає: виховання правильного розуміння дорослості, почуття відповідальності за свої вчинки; ознайомлення з особливостями сучасної сім'ї, її значенням у житті людини та суспільства; формування у школярів здатності планувати і реалізовувати свій життєвий шлях, самостійно приймати рішення з життєво важливих питань; виховання бережливого ставлення до свого здоров'я і піклування про здоров'я інших, уміння вести тверезий спосіб життя; проблеми виховання дітей в сім'ї.

Моральна підготовка включає: виховання готовності будувати сім'ю і рис сім'янина (доброти, чуйності, ніжності, турботливості, доброзичливості, терплячості, принциповості, вміння слухати й розуміти іншу людину, вірності й обов'язковості); виховання почуттів честі та гідності у міжстатевих стосунках, критичного ставлення до неправильних установок стосовно протилежної статі – негативізму, споживацтва, байдужості тощо; ознайомлення з системою вимог, яким повинна відповідати кожна стать, з правилами подружнього життя, культурою та етикою поведінки в сім'ї; організація досвіду нестатевої любові.

Психологічна підготовка – спрямованість на іншу людину, розуміння її зовнішніх виявів і внутрішніх станів; розвиток уміння помічати переживання іншої людини, психологічно підтримувати її, формування таких рис, як симпатія, емоційна гнучкість, емоційна стабільність, розуміння потреб партнера, поблажливості, адаптивності, здатність поступатися; розвиток психологічної привабливості особистості, здатність до контакту з іншими людьми, вміння спілкуватись і співпрацювати; ознайомлення учнів з психологічними основами дружби і кохання, морально-психологічного клімату в сім'ї, етапами досягнення подружньої сумісності, умовами гармонізації сімейних стосунків; навчання розуміння психологічних відмінностей чоловіка і жінки, вміння враховувати їх у міжстатевому спілкуванні, готовності долати конфліктні ситуації у цих стосунках; ознайомлення з прийомами саморегуляції, зняття стресів, самоконтролю та самокорекції поведінки [2].

Список використаних джерел

1. Абраменкова В.В. Половая дифференциация и сексуализация детства: горький вкус запретного плода / Абраменкова В.В. – Москва: «Педагогика» 2003. – 203 с.

УДК 37.091.31-059.2

СТАДНИК Ніка, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ УЧНІВСЬКОЇ ГРУПИ

Сучасність диктує нові умови для ефективної соціалізації особистості, суттєвої уваги зазнає особистісно орієнтована педагогіка, що спрямована на формування свідомості майбутнього громадянина. Проте не менш вагомим у навчально-виховному процесі є виховання учня в колективі й через колектив. Досвід попередніх поколінь учених-педагогів та психологів вказує на значне зацікавлення проблематикою створення та функціонування колективу. У цьому контексті актуальною залишається проблема розробки шляхів формування колективу учнівської групи.

На сьогодні у літературних джерелах відсвітлюються різні погляди на проблему формування учнівського колективу. Педагогічні засади функціонування і згуртування колективу розробили А.С. Макаренко та В.О. Сухоминський. Здійснено ряд педагогічних досліджень стосовно колективу, які спрямовані на виявлення ефективних форм організації, методів згуртування та формування виховних якостей колективу (О. Богданова, М. Виноградова, Л. Новікова, Л. Маценко, А. Мудрик, І. Первін та ін.). Розробці принципів і методів стимулювання колективної діяльності присвячено дослідження таких учених, як Л. Гордін, М. Шульц та ін.). Розвиток виховних функцій колективу та самоврядування у колективі також був предметом дослідження низки вчених (В. Кротов, Є. Кузнецова, Н. Щуркова та ін.).

Учнівський колектив – це група учнів, об'єднана загальною соціально значущою метою, діяльністю, організацією цієї діяльності, що має загальні виборні органи і відрізняється згуртованістю, загальною відповідальністю, взаємною залежністю при рівності всіх членів у правах і обов'язках [1].

Учнівський колектив має певну структуру. Усі учні школи складають загальношкільний колектив, вчителі – педагогічний. В умовах школи первинними колективами є класи. Окрім того, у межах загальношкільного колективу функціонують групи за інтересами, гуртки, клуби, спортивні команди, колективи художньої самодіяльності. Це теж первинні колективи, але їх називають тимчасовими через коротку тривалість їх існування.

Як загальношкільний, так і класні учнівські колективи виконують низку функцій:

- організації навчально-виховної, дозвільцевої діяльності учнів із метою розвитку їхніх нахилів та здібностей, підготовки до майбутнього повноцінного життя;
- формування досвіду спілкування, реалізації існуючих суспільних відносин, ділових стосунків, які передбачають вимогливість, відповідальність, контроль, взаємозалежність, взаємоповагу тощо;
- реалізації у процесі виховання моральної сутності особистості;
- виховання колективістських стосунків на основі взаємоприйняття членами учнівського колективу один одного, формування завдяки цьому гуманістичних якостей особистості;
- виконання ролі первинної референтної групи в умовах первинних ситуацій успіху членів колективу;
- коригування та регулювання поведінки та діяльності на основі загальноприйнятих у колективі норм [2].

Із урахуванням сказаного можна виділити такі соціально-педагогічні чинники, що впливають на розвиток і становлення колективу:

1. Глибоке знання вихователями наукових психолого-педагогічних основ теорії та практики формування і розвитку колективу.
2. Забезпечення наступності та єдності у роботі педагогів з колективом.
3. Володіння технікою формування перспективних напрямів [3].
4. Забезпечення педагогічно доцільної роботи з активом та органами самоврядування [4].
5. Наявність соціально-педагогічних умов для ефективної діяльності колективу, формування традицій, вироблення належного стилю і тону.

Колектив – не застигла структура, він постійно розвивається, проходячи певні стадії. Стадійність розвитку колективу є вираженням внутрішньої діалектики його становлення, в основі якої – рівень взаємовідносин між вихователем і вихованцями, між членами колективу.

Із огляду на зазначене серед основних шляхів згуртування учнівського колективу є формування в ньому традицій. Особливо важливі так звані щоденні традиції – дотримання певних правил поведінки у повсякденному житті. Різноманітна спільна діяльність робить життя колективу цікавим, сприяє налагодженню стосунків між первинними колективами, загальношкільним і первинними колективами, що згуртовує і первинні колективи, і загальношкільний. Продумана організація дозвілля учнів – колективні відвідування кіно, театру, організація екскурсій, турпоходів, підготовка та проведення шкільних свят і вечорів відпочинку, участь у художній самодіяльності й інших заходах – допомагає об'єднати їх у повноцінний колектив.

Про рівень розвитку учнівського колективу свідчать: мобільність у виконанні колективних справ і доручень, прагнення до вирішення складніших завдань, активна участь кожного в їх розв'язанні; товариські взаємини, уважність один до одного, готовність допомогти слабшому, поважання гідності однокласників, здатність до порозуміння без сварок і образ; бажання дітей бути разом, задоволення від спілкування, життєрадісність, бадьорість, зібраність, почуття гумору, вміння вирішувати конфліктні ситуації, готовність долати труднощі, виконувати відповідальні доручення; відповідальність за колективну справу; самостійне висунення суспільно значущих цілей і досягнення їх на основі самоврядування [5].

Список використаних джерел

1. Підласий І. П. Педагогіка / І. П. Підласий. – М. : Владос, 1999. – 254 с.
2. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
3. Маргулис Е. Д. Колективна діяльність учнів / Е. Д. Маргулис. – К. : Вища школа, 1990. – 138 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – 352 с.

УДК 373.5:796.011.3

ТИГОВСЬКА Анна, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

РЕАЛІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У наш час фізичний розвиток людей, їхнього тіла зокрема, дуже важливий, адже сучасні діти переважно проводять велику кількість свого часу в сидячому стані. Через неправильне положення тіла, страждає їхня осанка, погіршується зір, тому проблема фізичного виховання є актуальною.

Проблемам реалізації фізичного виховання учнів присвячено чимало робіт: форми організації занять (уроки фізкультури), які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності, що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу досліджували (І. В. Бакіко, О. Т. Литвин, О. Б. Логвиненко, І. В. Хрипко та ін.); формування в учнів потреби в безперервному фізичному вдосконаленні, в щоденних заняттях фізичними вправами стало предметом вивчення таких дослідників, як

Ю. С. Молчанова, О. В. Тимошенко, Т. Д. Трущина та ін.

Фізична культура, фізкультура – складова частина культури, пов'язана з системою фізичного виховання, організації спорту, спеціальних наукових дослідів, технічних засобів, потрібних для фізичного виховання і спорту, суспільної та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо.

Фізична культура, на думку С. Самоукової, є «важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру» [4].

Реалізація фізичного виховання здійснюється шляхом застосування різноманітних методів і методичних прийомів.

Методи — «це способи взаємної діяльності учня і вчителя спрямованої на вирішення навчально-виховних завдань» [1, с. 98].

Методичні прийоми – «це шляхи реалізації методів у конкретних випадках і умовах процесу фізичного виховання» [1, с. 99] Педагог повинен досконало володіти всіма методами фізичного виховання. Діапазон застосування методу залежить від запасу методичних прийомів. Творчістю вчителів створюються щораз нові прийоми, тому їх багато, і вони не підлягають суворому обліку. Обсяг методичних прийомів, які знаходяться в арсеналі вчителя, значною мірою, визначає його професіоналізм і ефективність викладання.

У процесі фізичного виховання «використовують три групи методів: практичні методи (методи вправлення), методи використання слова та методи демонстрації» [3]. Особливе значення у фізичному вихованні мають практичні методи.

Згідно із навчальною програмою, розробленою ініціативною групою вчених на замовлення Міністерства освіти України, у процесі фізичного виховання у загальноосвітніх закладах використовуються традиційні і нетрадиційні засоби і методи фізкультурної освіти та фізичного удосконалення.

Добір засобів і методів здійснюється викладачами з урахуванням фізкультурних і спортивних інтересів та індивідуальних особливостей тих, хто займається спортом, рівня їхнього здоров'я, фізкультурної освіти, фізичної підготовленості, наявності умов для занять, екологічного добробуту.

Урок фізичної культури є «основною формою фізичного виховання, на якому вирішуються освітні, оздоровчі, виховні завдання, а так само завдання забезпечення безпеки життєдіяльності дітей в сучасних умовах» [2, с.48].

Уроки фізичної культури (навчальна робота), позакласна, масова фізкультурно-оздоровча та спортивна робота в школах тісно взаємопов'язані і становлять єдиний освітньо-виховний педагогічний комплекс, який підпорядкований загальній меті фізичного виховання учнів – формування фізичної культури особистості.

Отже, особливостями реалізації фізичного виховання у загальноосвітньому навчальному закладі можна віднести є те, що:

- на уроках фізичної культури вчитель створює найкращі умови для розв'язання усіх завдань фізичного виховання та спрямовує самостійну роботу учнів;
- уроки визначають основний зміст інших форм фізичного виховання школярів;
- на уроках яскраво виражена дидактична спрямованість, зумовлена вирішенням освітніх завдань;
- керівна роль належить вчителю, який викладає предмет і здійснює виховання учнів;
- діяльність учнів чітко регламентується, а навантаження строго дозується згідно з їхніми індивідуальними можливостями;
- на уроках присутній постійний склад учнів, яким притаманна вікова однорідність;
- уроки зумовлені розкладом занять.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Дидактика : підручник / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. Варавко В. Д. Уроки фізичної культури в підготовчому класі / В. Д. Варавко, І. І. Пузина. – Мн. : УП «ЮЦ Мінфіну», 2002. – 95 с.
3. Вульфів Б. З. Основы педагогики в лекциях, ситуациях, первоисточниках / Б. З. Вульфів, В. Д. Иванов. – М. : Изд-во УРАО, 1997. – 288 с.
4. Самоукова С. История физической культуры / С. Самоукова. – М. : ФИС, 1956.

УДК 373.5.091.2

ТКАЧЕНКО Ірина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Важлива роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі у позанавчальний час. Правильно побудована позакласна робота є запорукою успішного розвитку здібностей дитини, її інтересу до начально-виховного процесу та подальшої успішної адаптації у суспільстві. Вона розвиває лідерські якості, уміння працювати в колективі та дає безмежний простір для реалізації творчого потенціалу дитини.

Висвітленню різних поглядів на проблему організації позакласної роботи присвячені праці ряду вчених, таких як: Н.П. Волкова, С.Г. Карпенчук, Л.В. Суходольська, М. М. Фіцула та ін. Низка досліджень вітчизняних вчених і педагогів-практиків присвячена проблемі взаємодії позакласної роботи з навчальним та виховним процесом широко (П.М. Мальковська, В.Г. Немирівський, Л.Є. Нікітіна А.Г. Харчев, та ін.).

Позакласна робота – це організована на добровільних засадах діяльність учнів, спрямована на розширення й поглиблення їхніх знань, умінь і навичок, розвиток самостійності, творчих здібностей. Ця діяльність базується на інтересі і бажанні дітей її виконувати, тому вона не обов'язкова для всіх учнів класу.

Головними напрямками позакласної роботи є:

- розширення й поглиблення знань, умінь і навичок, передбачених програмою, розвиток самостійності, творчих здібностей, інтересу до вивчення предметів, формування у дітей позитивного ставлення до пізнавальної діяльності;

- виявлення найпростіших творчих закономірностей;
- встановлення зв'язків і взаємозв'язків між окремими мистецькими елементами та явищами;
- розширення уявлень дітей про єдність природи і мистецтва;
- забезпечення застосування знань і вмінь на практиці [2].

Найголовнішою умовою організації позакласної роботи є керівна роль учителя. Завдання вчителя полягає в тому, щоб формувати в дітей стійкий інтерес до мистецтва, захоплення різноманітними дослідженнями. Щоб зацікавити школярів, учитель має досконало знати предмет і бути готовим відповісти на будь-яке запитання дитини [1].

Разом з тим він повинен багато чого вміти: спостерігати, аналізувати результати спостережень і використовувати їх у своїй навчальній роботі. І справді, без відповідних знань і вмінь, а також без прагнення та бажання з боку вчителя позакласну роботу організувати неможливо, адже вона ґрунтується на добровільній ініціативі та активності школярів. Тому все залежить від учителя і його активності.

Особливостями позакласних занять слід вважати: добровільність участі учнів у різних заходах; зміст занять не обмежується рамками програми; методи і форми занять базуються на творчій діяльності й інтересах учнів. За своїм змістом, формами організації та методами проведення позакласна робота різноманітна. За кількістю учасників в позакласній роботі прийнято розрізняти такі її форми: масову, групову та індивідуальну.

Масова форма позакласної роботи може проводитись епізодично і періодично; у всіх випадках, вона повинна включатися органічно в загальношкільний план позакласних заходів. До цієї форми належать: вечори, ранки, конкурси, олімпіади, КВК, вікторини та ін. У них беруть участь цілі класи, паралелі класів [3].

До правильно організованої групової роботи належать загальношкільні масові заходи – екскурсії, походи з вивчення мистецтва рідного краю; читачькі конференції з оглядом книг про мистецтво; проведення ранків, свят із різноманітної творчої тематики. У цих заходах беруть участь учні лише за бажанням, причому з різних класів.

Групова форма позакласної роботи характеризується стабільністю учасників, регулярністю занять. За змістом можна виділити такі групи позакласної роботи як: 1) змагальні форми роботи; 2) засоби масової інформації, 3) культурно-масові форми роботи. Четверта група, політико-масова, зазнала істотних змін у зв'язку з подіями в житті країни, зміною суспільно-економічної формації. Дослідники пропонують конкретні заходи в кожній з цих груп. Усі вони спрямовані на вирішення завдань морального, інтернаціонального, патріотичного, естетичного та трудового виховання.

Для заохочення учнів до виконання індивідуальних завдань слід використовувати на уроках знання і практичні вміння, яких діти набули в процесі позакласної роботи.

Отже, діти, які беруть участь у позакласній роботі, мають конкретніші знання, їх відповіді більш точні й виразні. Позакласна робота сприяє розвитку мислення молодших школярів. Під час проведення позакласної роботи у дітей виховується повага до праці, в тому числі й до фізичної. В учнів, що беруть участь у позакласній роботі, виховується почуття відповідальності за доручену справу, дисциплінованість, діти привчаються виконувати роботу своєчасно. У позакласній роботі відкриваються широкі можливості для виявлення ініціативи, творчості, розвивається любов до мистецтва.

Список використаних джерел

1. Артеменко З. В. Азбука форм воспитательной работы : справочник / З. В. Артеменко, Ж. Е. Завадская. – Мн, 2001. – 250 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб./ Н. П. Волкова. – К. : Академвидав, 2007. – 235 с.
3. Концепція позакласної виховної роботи в загальноосвітній школі – К., 1991. – 12 с.

ТРЕГУБ Марина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Як відомо гра є найприроднішою, найпривабливішою і найдієвішою діяльністю для школярів. За словами В. Сухомлинського, «у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку» [3, с. 95].

Сучасна дидактика, спираючись на нові дослідження педагогіки, психології знаходить у грі великі можливості для навчання, розвитку особистості в цілому, оскільки гра впливає не лише на пізнавальну діяльність дитини, але й на її афективну сферу, посилює мотивацію, сприяє розвитку вольових якостей, формуванню характеру. Застосування в навчальному пізнанні ігрових технологій стимулює розвиток усіх сфер учня – потребнісно-мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової, комунікативної. А тому правомірно стверджувати, що ігри можуть ефективно використовуватися для навчання учнів, розвитку інтересів, а також для формування належних міжособистісних стосунків в учнівському колективі, поглиблення соціалізації особистості учнів.

Дослідженню ігрових технологій присвячено наукові дослідження таких науковців: С.Д. Василенко, А.О. Єрмоленко, О.П. Мокрогуз, О.І. Савченко, Н.Г. Савчук, І.О. Сікорський, Н.П. Слюсаренко, Ю.Т. Чечітко та ін.

У сучасній школі, що робить ставку на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, ігрова діяльність використовується в таких випадках:

- як самостійні елементи в технології для засвоєння поняття, теми та навіть розділу навчального предмета;
- як елемент більш загальної технології;
- як урок або його частини (введення, контроль);
- як технологія позакласної роботи.

Ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості [1].

Використання ігрової діяльності з метою оптимізації навчання зумовило необхідність створення ігрових технологій навчання. Ігрова технологія навчання – це системний спосіб організації навчання, спрямований на оптимальну побудову навчально-виховного процесу та реалізацію його завдань [1].

Мета застосування технології ігрових форм навчання – розвиток стійкого пізнавального інтересу в учнів через різноманітні ігрові форми навчання.

Завдання гри: освітні (сприяти міцному засвоєнню учнями навчального матеріалу, сприяти розширенню кругозору через використання додаткових історичних джерел); розвивальні (розвивати творче мислення, сприяти практичному застосуванню вмінь і навичок, отриманих на занятті); виховні (виховувати моральні погляди й переконання, сприяти вихованню особи, яка саморозвивається і самореалізується) [2].

У сучасній школі ігрова діяльність використовується в наступних випадках: як самостійні технології для засвоєння понять, теми та навіть розділу навчальної дисципліни; як елементи (іноді доволі суттєві) більш різноманітної технології; як урок (заняття) або його частина (вступ, пояснення, закріплення, вправи, контроль); як технологія позакласної роботи тощо.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;

- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується як засіб;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

За допомогою використання ігрових технологій навчання в навчальному процесі підвищується навчальна та творча активність учнів, організованість роботи в колективі та утвердження себе в ньому, ефективність засвоєння навчального матеріалу, поглиблюються та розширюються уявлення і знання учнів.

Отже, ігрова діяльність дітей має виняткове значення для розвитку дитячої особистості. Гра формує у дітей навички працювати з колективом, налагоджувати стосунки з іншими дітьми, а також з вчителем. Адже саме дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент зацікавленості.

Список використаних джерел

1. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кітенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пехоти. – Київ : А. С. К., 2002. – 255 с.
2. Нісімчук А. С. Педагогіка : підруч. / А.С. Нісімчук. – Київ : Атіка, 2007. – 344 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. – Київ : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – С. 95–98, С. 176–185.

УДК 378.091.8:613

ТУРЧИН Катерина, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЦЕНКО Л. М.**,
канд. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ НУБіП УКРАЇНИ)

Питанням формування здорового способу життя були присвячені праці видатних науковців, серед них: Амосов М.М., Бабич В.І., Волошко Н.І., Корнієнко О.В., Скороход Т.В. та ін.

Варто не забувати, що здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби [1].

Протягом останніх десятиліть в Україні фіксується істотне погіршення стану здоров'я населення, що відображається у зростанні рівня захворюваності, смертності та скороченні тривалості життя. Складно переоцінити шкоду, яку приносить молоді вживання спиртних напоїв, тютюнопаління, вживання наркотичних речовин, нездорове харчування. Проте, не варто забувати, що проблема психологічної культури здоров'я і здорового способу життя (ЗСЖ) найбільш актуальна в період формування особистості [2,3].

У філософському розумінні спосіб життя – це синтетична характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей (індивідів та соціальних утворень) у поєднанні з умовами життя суспільства. Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя і культуру, поведінку (стиль життя) людей та їх духовні цінності. Тобто, поведінка, або стиль життя, є одним з найважливіших елементів способу життя в цілому, який не може не впливати на здоров'я окремої особи або на здоров'я тих чи інших соціальних груп населення [4].

Особистість має бути різносторонньо розвинена, а формування здорового способу життя, особливо для молодого покоління – запорука успіху країни. Про такий важливий елемент піклуються і в НУБіП України, де на допомогу приходять і куратори академічних груп, і викладачі відповідних навчальних курсів, і професійна команда кафедри фізичного виховання шляхом залучання не лише студентів, а й викладачів до регулярних фізичних занять та участі у фізкультурно-оздоровчих та

спортивних заходах [5]. Фізкультурно-оздоровчу та спортивну роботу в університеті проводить кафедра фізичного виховання спільно із навчально-науковим центром культурно-виховної та соціальної роботи, студентською організацією, первинною профспілковою організацією НУБіП України відповідно до "Положення про фізкультурно-масову та спортивну роботу в НУБіП України". Розташування корпусів та гуртожитків університету у мальовничому Голосіївському лісі не лише плеає у студентів почуття прекрасного, а й є сильним мотивом займатися спортом, адже для цього є всі умови (спортивний комплекс на території навчальних корпусів університету, спортивні майданчики біля гуртожитків університету, спортивні кімнати у гуртожитках НУБіП України). Спортивні споруди університету прилягають до Голосіївського парку ім. М. Т. Рильського і Голосіївського лісу – чудового місця для активного відпочинку та занять кросовим бігом, лижними гонками, туризмом, спортивним орієнтуванням, спортивною радіопеленгацією, горнолижним спортом, кінним спортом, маунтенбайком та іншими екстримальними видами спорту.

Студенти НУБіП України також мають можливість займатися, у позанавчальний час, під керівництвом працівників кафедри фізичного виховання з 16 видів спорту: баскетбол, боротьба вільна та греко-римська, важка атлетика, гирьовий спорт, волейбол, карате кіокушин, легка атлетика, теніс настільний, спортивна аеробіка, спортивне орієнтування, радіоспорт, лижні гонки, футбол, міні-футбол, пауерліфтинг, армреслінг, перетягування канату.

При проведенні профілактичної соціальної роботи з формування установок на здоровий спосіб життя повинні ставитися цілі формування у молоді навичок особистої відповідальності за своє здоров'я, розвиток умінь прийняття самостійних і незалежних від зовнішніх умов рішень. Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Найважливіші з них – харчування, побут, умови праці, рухова активність. Для усвідомлення здорового способу життя важливі поінформованість і можливість доступу до спеціальних профілактичних процедур, що мають уповільнювати природний процес старіння, наявність належних екологічних умов, інших складових здорового способу життя, що стосуються переважно не тільки фізичного і психічного, а також соціального і духовного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Амосов М.М. Здоров'я / М.М. Амосов; під ред. М. Халімоненка. – К., 2011. – 147 с.
2. Волошко Н.І. Психологія становлення здорового способу життя в навчально-виховному процесі: програма-практикум / Н. І. Волошко. – К. : Наук. світ, 2012. – 99 с.
3. Корнієнко О.В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді : Монографія / О.В. Корнієнко. – ВПЦ «Київський університет», 2004. – 264 с.
4. Роль сім'ї у формуванні здорового способу життя дітей та молоді – К.: Держ. ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2005. – 192 с.
5. Скороход Т.В. Формування здорового способу життя молоді : посібник / Т.В. Скороход; під ред. В.К. Романцевич. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – 216 с.

УДК 378-057.175:808.5

ФЕДОСОВА Вікторія, студентка 4 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ТЕСЛЮК В.М.**,
канд. психол. наук, доцент

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЯК ПРОФЕСІЙНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, зумовили інтерес до розвитку і соціального становлення людини у суспільстві. В результаті чого, в кінці ХХ ст. в Україні почалося відродження соціальної педагогіки. Відкритість педагогічної науки до соціальних явищ, взаємодія соціального середовища і середовища педагогічного є фундаментом для нового етапу розвитку педагогіки середовища, яка системно вивчає відносини таких компонентів, як час – соціум – виховання –

соціалізація – особистість. Можна сказати, що на початку ХХІ ст. соціальна педагогіка усталилася як самостійна галузь педагогічного знання [1]. Відокремлення соціальної педагогіки зумовило осмислення її змісту, окреслення напрямів роботи, визначення спеціальних методів і прийомів.

Нині, в нашій державі вже сформовано систему підготовки кадрів для соціально-педагогічної роботи, а саме: на психологічних, психолого-педагогічних, педагогічних, соціологічних факультетах вищих навчальних закладах України здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка»; водночас здійснюється пошук шляхів удосконалення змісту підготовки майбутнього соціального педагога.

Важливим завданням вищої школи України на сучасному етапі розвитку демократичного суспільства є підвищення мовної підготовки фахівців, формування творчого підходу і вміння застосовувати отримані знання у практичній діяльності. Відомий педагог В.О.Сухомлинський вважав, що «Мовна культура – живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання, високої справжньої інтелектуальності»[5, с.130]. Кожна освічена особистість має володіти високою культурою мови і вміння користуватися нею в процесі міжособистісної комунікації. На нашу думку, це є дуже актуальним у сучасних реаліях. Демократичні тенденції в розвитку українського суспільства зумовили також зміни в педагогічному процесі – авторитарне спілкування видозмінилось на демократичне, а з безособового на особистісно-орієнтований підхід до кожного клієнта, загалом – із педагогічного впливу педагогічний процес змінився на педагогічну взаємодію.

Соціальний педагог має володіти культурою мовлення, вміти добирати необхідні мовні засоби відповідно до мети та поставлених завдань, сфери і обставин спілкування з клієнтом, грамотно, точно і виразно передавати свою думку засобами мови. Тому виникає необхідність вивчення основ ораторського мистецтва. Термін «ораторське мистецтво» (від лат. *Oratio* – мова, красномовство) античного походження. Під ораторським мистецтвом слід розуміти передусім високий ступінь майстерності публічного виступу, якісну характеристику ораторської мови, майстерне володіння живим словом[4]. Володінню мовленням як засобом професійної діяльності потрібно вчитися. Доречно у цьому сенсі згадати видатного педагога А.С. Макаренка, який відчувши безпорадність у спілкуванні, почав наполегливо працювати, удосконалюючи свій голос, дикцію, дихання: «Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «Іди сюди» з 15-20 відгінками, коли навчився давати 20 нюансів на обличчі, в постаті і в голосі. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде або не почує того, що треба». Видатний учений вважав, що педагог повинен так говорити, щоб слухачі відчули в його словах волю, культуру, особистість [2, с. 262].

У сучасній соціокультурній ситуації з-поміж форм спілкування перші місця посідає демократичний діалог, а його правильна побудова вимагає наявності комплексних знань з риторики, мовознавства, логіки, психології, етики та педагогіки. Поширення демократичних тенденцій в освіті сприяє тому, що педагог мусить глибоко вивчати, аналізувати такі аспекти діалогу: логічний, соціальний і соціологічний, лінгвістичний, психологічний, історичний, аксіологічний, педагогічний, політологічний. Також педагог повинен розуміти, що провідна роль у діалозі належить саме йому, адже своїм словом він може створити подальші перспективи співпраці зі своїм клієнтом. У процесі взаємодії педагог має передбачати появу всіх можливих труднощів.

Технологія організації діалогу передбачає уявлення комунікативної ситуації («Де?», «Хто?», «Кому?», «Як?»). Така схема точно відображує стратегічний рівень розпізнавання жанрів у риторичі. Поняття жанру, на наш погляд є головним у сучасній риторичі, а ораторська майстерність передбачає вміння оратора орієнтуватися в жанрових різновидах промови.

Також дотримання соціальним педагогом своїх обов'язків передбачає виконання комунікативної, організаційної, педагогічної, інформаційно-пропагандистської, дозвіллево-виховної та профілактичної функцій вимагають від соціального педагога відповідних знань із риторики. Як бачимо, при підготовці соціального педагога необхідно орієнтуватися не лише на його знання з риторики, а й на уміння використати їх у практичній роботі в різних сферах діяльності: 1) професійно-педагогічній; 2) навчально-пізнавальній; 3) громадсько-політичній; 4) культурно-естетичній.

Соціальні педагоги різних освітньо-кваліфікаційних рівнів на зазначених посадах реалізують такі напрями роботи: індивідуальна соціальна робота; групова соціальна робота; мікросоціальна робота; макросоціальна робота; подолання конфліктів між індивідами, між соціальними групами, між індивідом і

соціальними групами з використанням спеціальних маніпулятивних методик; формування особистості і поведінки спеціаліста із соціальної роботи [3, с. 20].

Узагальнюючи сказане вважаємо, що ораторське мистецтво є невід'ємною складовою підготовки майбутнього соціального педагога. Гарний фахівець зобов'язаний влучно оперувати своїм словом і бездоганно володіти технікою педагогічного спілкування, успішно реалізовувати її на практиці. Адже слово та мистецтво говорити має велику силу.

Список використаних джерел

1. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. Капської А. Й.– К.: Центр учбової літератури, 2011 – 488 с.
2. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. / [Сост. М.Д. Виноградова, А.А. Фролов.] / Антон Семёнович Макаренко. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – 400 с.
3. Нестерова Г. Ф. Технология и методика социальной работы / Г.Ф.Нестерова, И. В. Астэр. – СПб.: ИМЕНА, 2006. – 168 с.
4. Олійник О.Б. Сучасна ділова риторика :[навч.посіб.] / Ольга Борисівна Олійник.– К. : Кондор, 2010. – 166 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибр. твори в 5-ти т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – Київ: Радянська школа, 197.– Т. 1. – 319 с.

УДК 37.014.25(4+477)

ЧУЯН Людмила, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед.наук, професор

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Болонський процес спрямований на формування єдиного відкритого європейського простору у сфері освіти, впровадження кредитних технологій на базі європейської системи трансферу кредитів, стимулювання мобільності і створення умов для вільного пересування студентів, викладачів, науковців в межах європейського регіону, спрощення процедури визначення кваліфікацій, що сприятиме працевлаштуванню випускників і студентів на європейському ринку праці. У зв'язку з проголошенням Україною про свій намір приєднатися до Європейського Союзу система вищої освіти потребує докорінного реформування.

Болонський процес – це зближення і гармонізація систем вищої освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти. Офіційною датою початку процесу прийнято вважати 19 червня 1999, коли була підписана Болонська декларація .

Рішення брати участь в добровільному процесі створення Європейського простору вищої освіти було оформлено в Болоньї представниками 29 країн. На сьогоднішній день до Болонського процесу приєдналося 48 країн-учасниць з 49 країн, які ратифікували Європейську культурну конвенцію Ради Європи (1954). Болонський процес відкритий для приєднання інших країн.

Основні цілі Болонського процесу: розширення доступу до вищої освіти, подальше підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти, розширення мобільності студентів і викладачів, а також забезпечення успішного працевлаштування випускників вузів за рахунок того, що всі академічні ступені й інші кваліфікації повинні бути орієнтовані на ринок праці .

19 травня 2005 року на конференції у норвезькому місті Берген Україна офіційно приєдналася до «Болонського процесу», що мала на меті створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року. Приєднання нашої країни до Болонського процесу надає можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти та узгодити систему критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволить Україні стати визнаною частиною європейського освітнього і наукового простору.

Отже, якщо посилалися на положення Болонського процесу, то в системі освіти країн учасниць існують зрозумілі, а головне порівнянні ступеня бакалавра (три роки), магістра і доктора філософії (post-gradual, PhD), три складові циклу.

Але щось пішло не так: замість трьох років, які передбачені на здобуття ступеня «бакалавр» – українські студенти вчать чотири роки.

До речі, ступінь бакалавра в Україні вважається не більш ніж «незакінченою вищою освітою», і в зв'язку з цим, впливає, звідки не візьмися, річна ступінь спеціаліста, наявність якого підтверджує повну вищу освіту.

До речі, а де ж гучна третя ступінь «доктора філософії»? У 99 % ВНЗ України такої взагалі не існує, а після закінчення магістратури бажані можуть вступити до аспірантури, а вже потім стати кандидатом наук.

Зазначимо, що в документах Болонського процесу прописано чорним по білому: «В Європі ВИЗНАЮТЬ ступінь, яка отримана в іншій країні, приєднаної до даної системи». Але... і тут, звісно, є свої нюанси: якщо подивитися правді в очі, то все зовсім не так.

У багатьох іммігрантів, які переїжджають на ПМП в іншу країну, виникають вагомні труднощі з дипломом: наприклад, у Німеччині ступінь магістра одного з українських ВНЗ виявилася рівнозначною за своєю значимістю радянському диплому.

Болонський процес вводить свої особливості викладання та оцінювання, які відрізняються від всім відомої п'ятибальною системи. Відповідно до положень Болонського процесу, навчання відбувається за 100 – бальною системою.

Теоретично це можна розглянути так: крім мізерного курсу лекцій, студент протягом семестру робить наголос на збільшенні кількості балів шляхом самостійного пошуку інформації, підготовки індивідуальних завдань, активної участі в семінарських заняттях тощо. До кінця семестру відбувається підведення підсумків. Якщо студент набрав максимум балів (в ідеалі 100 – А), він продовжує навчання із збереженням стипендії. Якщо ж він навчався незадовільно (мінімум Fx). Боротьба за виживання, в якій перемагає найсильніший, – ось принцип навчання в умовах Болонського процесу.

Однак чи працює цей принцип в Україні? Наведемо думку одного викладача: «Нову систему оцінювання впровадили, лекційні години скоротили. Ось тільки якість знань знизилася. Самі студенти часом кажуть, що на лекціях вони дізнаються набагато більше інформації від досвідчених викладачів, ніж від самостійної підготовки до семінарських занять. Плюс до всього в будь-якому предметі є тонкощі, які потребують додаткового роз'яснення. Як не крути, але часом набрати достатню кількість балів вдається не всім».

Студент, який «провалився» по кредитно-модульній системі, може сміливо «реабілітуватися» під час сесії. А в цей час процвітають «неписані закони», а також «традиції» і «звичаї» радянської системи освіти, включаючи і хабарі, і плагіат.

І тут назріває питання: «Чим Болонський процес краще системи, яка роками доводила свою якість?» Специфіка нової системи на даний момент Україні не «по зубах», і це більш ніж помітно. Ось чому, ймовірно, не слід сліпо копіювати законодавство, методики та стандарти у сфері освіти Європи.

УДК 373.5.011.3

ШПІРНО Альона, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сьогодні в умовах змін в економічному, соціальному та політичному житті України постала проблема більш детального вивчення та перебудови сфери виховання, метою якої є формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості. Провідна роль у виховній сфері належить школі, завданням якої є

забезпечення всебічного розвитку особистості кожного учня, створюючи необхідні для цього умови. Реалізація цієї мети покладена на педагогічний колектив сучасної школи. Саме тому актуальною проблемою постає вивчення досвіду організації виховної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі з метою покращення її ефективності.

На сьогодні у літературних джерелах відсвітлюються різні погляди на проблему організації виховної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі. Зокрема вона стала предметом досліджень таких учених, як І.Ф. Гончаров, С.Г. Карпенчук, Л.В. Кондрашова, Й.Ю. Сележан, О.В. Сухомлинська та ін.

Виховання, за А. В. Петровським, – це діяльність із метою передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для її розвитку, підготовки до суспільного життя і трудової діяльності [3].

Мета виховання – всебічний і гармонійний розвиток особистості. Мета виховання конкретизується через систему виховних завдань, які об'єднуються в пріоритетні виховні напрями: розумове, моральне, трудове та ін. Дані напрями тісно пов'язані, доповнюють один одного, мають самостійне теоретико-методологічне значення. Водночас вони утворюють цілісну систему національного виховання [2].

Національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій та звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обгрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку [1].

У вітчизняній педагогіці виокремлюють такі напрями виховання: трудове, національне, моральне, розумове, естетичне, правове, екологічне, фізичне, громадянське, статеве [2].

Метою виховної діяльності школи є забезпечення позитивної динаміки дій на основі інноваційних підходів для виховання відповідальної, життєво-компетентної, морально-гармонійної, фізично-здорової особистості, яка здатна до саморозвитку, долати життєві труднощі; виявлення здібностей учнів та їх особливостей за допомогою творчої ініціативи вчителя; прагнення до успіху, позитивної мотивації до життєтворчості, активної громадянської позиції.

Отже, завданнями школи є:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу;
- формування духовності й духовної культури; цінностей роду, родини, родинного співжиття, що передбачає бережливе родинне ставлення до дитини, збереження фізичного здоров'я і плекання душі молодого покоління України, розвиток творчої особистості учня, організацію його життя в школі, як у здоровій сім'ї;
- розвиток у дітей та молоді допитливості, інтелекту, кмітливості, потреби у творчому оволодінні знаннями і вміннями самостійно їх здобувати;
- формування пізнавальних інтересів, активності, культури розумової праці;
- вироблення позитивних мотивів і відповідального ставлення;
- формування правової культури, виховання поваги до законів і норм співжиття в суспільстві;
- вироблення інтелігентного й відповідального ставлення дітей та молоді до власного здоров'я, розвиток потреби в здоровому способі життя;
- гармонійне поєднання духовного, фізичного та психічного здоров'я;
- вироблення свідомого ставлення до праці, розвиток потреб у творчій праці, формування працелюбності особистості;
- співпраця з органами учнівського самоврядування, громадськими організаціями.

Список використаних джерел

1. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. / І. В. Зайченко. – К. : Освіта України, 2008. – 528 с.
2. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
3. Степанов С. С. Популярная психологическая энциклопедия / Сергей Степанов. – М. : Эксмо, 2005. – 672 с.

ЮЩЕНКО Н. В., студентка I року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **СОПВНИК Р. В.**,
д. пед. наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність дослідження патріотичного виховання зумовлюється процесом становлення України як єдиної політичної нації. В умовах поліетнічної держави, воно покликане сприяти цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї. При цьому важливо, щоб об'єднання різних етносів і регіонів України задля національного відродження, розбудови й вдосконалення суверенної правової держави і громадянського суспільства здійснювалось саме на базі демократичних цінностей, які в свою чергу мають лежати в основі патріотичного виховання.

Значимість та гострота обраного напрямку дослідження підтверджується суперечністю між потребою патріотичного виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів і орієнтацією на старі форми й методи патріотичного виховання студентської молоді та відсутністю сучасних орієнтирів і нових технологій.

Спираючись на вищезгадане, актуальною постає необхідність застосування нових засобів патріотичного виховання у студентів аграрних вищих навчальних закладів. У своїй магістерській роботі засобом патріотичного виховання я обрала проектну технологію, так як метод проектів передбачає досягнення дидактичної мети через детальне розв'язання проблеми, яка повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, оформленим відповідним способом.

Теорія і практика проектної технології активно розвивалась у кінці XIX - XX ст. Підходи до розуміння сутності цього поняття у вітчизняній і зарубіжній педагогіці були різними. Українські вчені Г.Ващенко, А.Макаренко, С.Русова пов'язували технології навчання, зокрема і проектну, із проблемою розвитку особистості, підготовкою її до життя і праці. На думку Є. Полата, проектна технологія є способом досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитися досить реальним, практичним результатом [1,2]. За визначенням С.Сисоєвої проектна технологія "відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства" [2,26]. Це така організація навчання "за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування і виконання практичних завдань-проектів" [3, 205]. В Україні проектна технологія поширилась після появи перекладеної на російську мову книги Е.Коллінгса "Експеримент з проектним навчальним планом" (1917). У кінці 90-х років XX століття проектна технологія почала активно використовуватись в українській школі.

Механізм реалізації проектної технології передбачає чотири основні складові:

- 1) Організація стимулюючого інформаційного простору для розвитку потенціальних можливостей учня, його внутрішнього світу;
- 2) Організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного студента;
- 3) Організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку учня;
- 4) Психолого-педагогічна підтримка вирішення студентами власних проблем, допомога їм у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації.

Проектна робота у всіх її формах має загальні ознаки [4, 272]:

- вона зосереджена на вивченні змісту, а не конкретних термінологічних одиниць. У центрі уваги проектів – життєво важливі питання й теми, які викликають в учнів інтерес;
- проектна робота насамперед орієнтована на учня, незважаючи на те, що й роль вчителя дуже важлива, він пропонує свою підтримку й рекомендації протягом усього процесу;
- проектна робота побудована на співробітництві, а не на конкуренції. Учні для завершення проекту можуть працювати самостійно, у парах, невеликими групами, усією групою при цьому обмінюючись ресурсними матеріалами, ідеями й досвідом під час виконання проекту;

- проектна робота забезпечує справжню інтеграцію вмінь обробки інформації з різноманітних джерел;

- має кінцевий результат (презентація, твір тощо), що надає проекту реального значення.

Цінність проектної роботи полягає не лише в кінцевому результаті, а в русі до нього. Таким чином, проектна робота орієнтується як на процес, так і на результат, при цьому створюючи для учнів можливість розраховувати швидкість і точність кінцевого результату на різних етапах проекту.

Отже, проектна технологія як засіб патріотичного виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів має певні переваги: одночасне поєднання індивідуальної та колективної діяльності, можливість самореалізації, робота в команді; реалізація вікових потреб у самостійній і практичній діяльності; оцінювання результатів, їх суспільна значущість; можливість бачити результати своєї діяльності; можливість застосування в процесі роботи над проектом сучасних технологій викладачами та студентами; використання всесвітньої мережі Інтернет; використання різноманітних форм взаємодії, в тому числі інтерактивних, дозволяє практично реалізовувати педагогіку співробітництва; глобалізація освітнього процесу, націлення на конкретний результат; можливість реальної міжпредметної інтеграції; нові можливості для неформального контролю за рівнем досягнень студентів. Саме тому проектну технологію вважають технологією XXI століття, а вміння її застосовувати – показником самостійно мислити, окреслювати, розв'язувати проблеми, проводити експерименти, інтегрувати знання різних навчальних предметів, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати наслідки реалізації різних варіантів.

Список використаних джерел

1. Полат Е. С. Метод проектов // <http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm>
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. - 376 с.
3. С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів // Підручник для директора. - 2005 - № 9-10. - с. 25 - 31.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е. С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. - М.: Академия, 2000. - 272 с.

УДК 37.018.32

ЯНЕНКО Уляна, студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КАНІШЕВСЬКА Л.В.**,
докт. пед. наук, професор

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАНЦІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

Загальноосвітні школи-інтернати як навчально-виховні заклади нового типу були започатковані в Радянському Союзі за рішенням XX з'їзду КПРС у 1956 році [1, с. 77].

У кінці 60-х на початку 70-х років була створена потужна навчальна, матеріально і кадрова база для діяльності шкіл-інтернатів, але пріоритети освітньої політики цього періоду були зміщені, за своєю соціальною функцією школи-інтернати переорієнтувалися на вирішення проблем соціально-педагогічного захисту дітей, що не мали належних умов виховання, педагогічно занедбаних, схильних до асоціальних вчинків [1, с. 77–78].

На сучасному етапі розвиток мережі інтернатних закладів зумовлений економічними і соціальними чинниками.

Серед економічних труднощів: матеріальні труднощі сімей; поширення безробіття; послаблення функцій державних установ, покликаних займатись вихованням, навчанням дітей.

Соціальними чинниками є: позбавлення моральної відповідальності батьків за виховання дітей; збільшення кількості кризових сімей тощо.

Дослідниця Л. В. Канішевська[1] зазначає, що сучасні школи-інтернати реалізують такі основні педагогічні функції: охоронно-захисну; компенсаторну; реабілітаційну; попереджувально-профілактичну; залучення вихованців до мистецтва; праця та допомога їм у професійному самовизначенні.

Охоронно-захисна функція шкіл-інтернатів спрямована на відстоювання прав та інтересів дітей і молоді на основі державного і міжнародного законодавства з метою забезпечення їм прав та умов життєдіяльності.

Компенсаторна функція шкіл-інтернатів полягає у створенні умов, максимально наближених до життя дитини в сім'ї, комфортної атмосфери відносин, які ґрунтуються на довірі, прийнятті, визнанні, підтримці, відповідальності, любові до дитини.

Попереджувально-профілактична функція шкіл-інтернатів має на меті виявлення, запобігання та обмеження асоціальних явищ. причин соціальної дезадаптації вихованців; формування позитивної спрямованості особистості.

Реабілітаційна функція шкіл-інтернатів передбачає стабілізацію і поліпшення стану здоров'я вихованця; заповнення прогалів у навчанні; формування впевненості та мотивації щодо подолання почуття тривоги, страху чи провини, психологічних комплексів, невпевненості у своїх силах, зміщення активної, діяльнійшої та особистісної позиції дитини [2, с. 54–56].

Реалізація такої соціально-педагогічної функції шкіл-інтернатів, як залучення вихованців до праці та допомога їм у професійному самовизначенні передбачає охоплення школярів різними видами трудової діяльності; проведення бесід, професійно-орієнтованих занять; створення в школах-інтернатах профільних класів; формування у вихованців уявлень щодо ринку праці та професій.

Вкрай важливою залишається проблема підготовки вихованців до самостійного життя. Адже сфера їхньої життєдіяльності, сувора регламентація поведінки в рівній мірі обмежена рамками дитячого закладу. Ці фактори та надмірна опіка дорослих збіднює соціальний досвід учнів та вміння організовувати власне життя, планувати та самостійно розподіляти свою діяльність.

Серед основних проблем функціонування загальноосвітніх шкіл-інтернатів на сучасному етапі є систематичне порушення прав і свобод дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які до повноліття є вихованцями закладів інтернатного типу. Найгостріше це виявляється у порушення прав дитини на захист від усіх форм дискримінації, гідного життєвого рівня, забезпечення можливостей здобувати високоякісну освіту. Причини незадовільного стану в неефективному контролі за виконанням законів України щодо здобуття вихованцями інтернатних закладів якісної освіти, в тому числі, особливо дітьми з сільської місцевості; недостатнє фінансування діяльності інтернатних закладів, необхідно для гідного утримання дітей.

Визначені проблеми викликали необхідність реформування системи закладів інтернатного типу. Основними напрямками реформування стали:

- скорочення кількості дітей-сиріт у загальноосвітніх школах-інтернатах завдяки розширенню сімейних форм виховання;
- надання пріоритету сімейним формам влаштування дітей-сиріт.

У процесі реформування державної системи інтернатних закладів було створено школи-інтернати нового типу.

Позитивною тенденцією є створення спеціалізованих загальноосвітніх шкіл-інтернатів з поглибленим вивченням окремих предметів.

Однак, у діяльності інтернатних закладів залишаються недоліки, які заважають підготовці вихованців до нових умов життя і діяльності у сучасному соціумі.

Список використаних джерел

1. Любов Канішевська. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: Монографія / Канішевська Л. В. – К.: ХмЦНШ, 2011. – 368с.
2. Науково-педагогічні основи соціально-педагогічної реабілітації вихованців інтернатних закладів: [науково-методичний посібник] / [керівник авторського колективу Л. В. Канішевська]. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2004. – 102 с.

ЯСТРУБ Катерина, студентка 1 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИГОВСЬКА С. В.**,
канд. пед. наук, доцент

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства, велика увага приділяється екологічній культурі і свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію у світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту.

Екологічна освіта на порозі III-го тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Екологічне виховання та інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців названі у програмних документах найвизначнішого міжнародного форуму в Ріо-де-Жанейро, присвяченого навколишньому середовищу і сталому розвитку, одним із найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу. Це положення підкреслюється і в інших міжнародних документах (міжнародний звіт «Ріо+5», «Керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами «Порядку денного на 21 сторіччя» та ін.) [3, с. 182–189].

Державна політика в галузі екологічної освіти повинна базуватися на таких принципах:

- розповсюдження системи екологічної освіти і виховання на всі верстви населення з урахуванням індивідуальних інтересів, стимулів та особливостей соціальних, територіальних груп та професійних категорій;
- комплексності екологічної освіти і виховання;
- неперервності процесу екологічного навчання в системі освіти, в тому числі підвищення кваліфікації та перепідготовки [4, с. 25–26].

Основною метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого боку, виконує інтегративну роль у всій системі освіти. Ця мета досягається поетапно шляхом вирішення освітніх і виховних завдань та вдосконалення практичної діяльності.

Формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів, передбачає:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу, усвідомлення їх важливості, актуальності й універсальності (зв'язку локальних із регіональними і глобальними);
- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, виховання любові до рідної природи;
- формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну, яка базується на розумінні єдності всього живого й неживого у складно-організованій глобальній системі гармонійного співіснування й розвитку;
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи;
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях, уміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей та колективів;

- розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки; виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження.

Екологічна культура студента – це сформована система наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності [1, с. 14-16].

Екологічна освіта спрямовується на поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права. Екологічна освіта – це сукупність наступних компонентів: екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика, екологічна культура [2].

Питання екологічної освіти та виховання – одне з найважливіших питань на сучасному етапі ліквідації екологічної кризи, від вирішення якого залежить значною мірою оздоровлення соціально-економічного стану держави, відтворення природно-ресурсного потенціалу України. В аграрних ВНЗ саме система екологічного виховання має допомогти майбутнім працівникам сільськогосподарського виробництва зрозуміти логіку природи, зв'язок законів її розвитку, узгодження свого існування, своїх соціальних і виробничих потреб із цими законами, зрозуміти, що у природі існують заборони (табу), порушувати які людина не має права, якщо хоче вижити. Екологічне виховання – це процес систематичного та цілеспрямованого впливу на духовний і фізичний розвиток особистості з метою формування еколого-гуманістичного світогляду, підготовки до виробничої, громадської та культурної діяльності.

Отже, основними шляхами формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів є екологічна освіта, екологічне виховання і екологічна діяльність.

Список використаних джерел

1. Білявський Г. О. Феномен екологічної культури в оптимізації навчального процесу у вищій школі в контексті парадигми збалансованого розвитку / Г. О. Білявський, Т. В. Саєнко // Екологічний вісник. – 2009. – № 3. – С. 174.
2. Дем'янюк О. Й. Екологічна освіта як складова природоохоронних знань суспільства / О. Й. Дем'янюк // Екологічний вісник. – 2008. – № 1. – С. 97.
3. Ковалевська Ю. С. Політика державного управління екологічною безпекою / Ю. С. Ковалевська // Державне регулювання розвитку регіонів та територіальних одиниць : зб. наук. пр. ; Серія «Державне управління». Т. VII, Вип. 75. – Донецьк : ДонДУУ, 2006. – С. 204.
4. Скиба Ю. А. Зміст і структура екологічної освіти в контексті сталого розвитку / Ю. А. Скиба, О. М. Лазебна, М. М. Скиба // Екологічний вісник. – 2011. – № 1. – С. 225.

СЕКЦІЯ «ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ УНЗ»

УДК 316.77:351

*ДЕРКАЧ Алла, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – БІЛАН Л.Л.,
канд. пед. наук, доцент*

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ТА ЇЇ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Реформування системи освіти завжди починається з певних змін в управлінні освітою та навчальними закладами. Корпоративна культура є частиною управлінської культури освітнього закладу, виступає основою формування установи, показником якості її освітньої діяльності.

Корпоративна культура є обов'язковим елементом системи менеджменту вищого навчального закладу. Для тих ВНЗ, які утворилися недавно, вона запорука розбудови освітнього процесу на соціально-етичних засадах, для державних ВНЗ – засіб збереження традицій наукових і педагогічних шкіл; для тих й інших – гарантія адаптації до потреб ринкової економіки.

Сучасний менеджмент розглядає корпоративну культуру як потужний стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати всіх працівників на спільні цілі. Призначення корпоративної культури - узгодження інтересів всіх категорій персоналу організації, досягнення консенсусу, компромісу у визначенні стратегії і у вирішенні поточних питань у соціально-економічній сфері. Корпоративна культура передбачає також вироблення лінії поведінки у зовнішньому середовищі.

Головний показник розвиненої корпоративної культури: переконаність всіх співробітників в тому, що їх організація - найкраща. Коли різні за характером і змістом люди об'єднуються для досягнення єдиної мети і при цьому ототожнюють себе з організацією - можна говорити про корпоративний дух.

Особливість корпоративної культури будь-якого вищого навчального закладу полягає в залученні до неї студентів. Це природно, оскільки без них навчальний процес, виконання університетом свого призначення абсолютно неможливі. Відтак необхідність переосмислення взаємин між особою, яка навчає, та тією, яка навчається, зумовлюють потребу змін їх стосунків, що все більше набувають ознак партнерства заради спільної мети: максимального розкриття інтелектуально-креативного потенціалу молоді, працевлаштування випускників після закінчення ВНЗ, їх професійної адаптації та подальшого кар'єрного чи фахового зростання. Отже, інтеграція студентства у корпоративну культуру ВНЗ, його активна участь у її формуванні закладає міцне підґрунтя для сприйняття у майбутньому корпоративної культури тих підприємств та установ, де продовжиться його трудове життя.

Розвиток корпоративної культури сприяє самостійності у сфері оволодіння новими освітніми програмами, технологіями, що забезпечує перехід на новий рівень компетентності, підвищення кваліфікації вчителів. Зазначимо, що корпоративна культура як досвідчених викладачів так і майбутніх є колективною цінністю, забезпечує якість діяльності організації та є недостатньо науково обґрунтованою. Ефективність системи управління освітньою установою неможлива без розвитку корпоративної культури викладачів, які працюють в ній.

Мета кожної освітньої установи – знайти власну культуру, сформувати імідж, адаптуватися до ринкових умов і при цьому зберегти найкращі з утворених в педагогічному колективі цінностей. Розвиток корпоративної культури вчителів загальноосвітніх шкіл дає можливість підняти рівень їх статусу, утворити новий імідж та забезпечити якість підготовки дітей до вступу до вищих навчальних закладів, тим самим зробити освітній заклад конкурентоспроможним, а вчителів – мобільними та успішними.

Водночас зазначимо, що показником якості може бути й корпоративний імідж організації та індивідуальний імідж педагога, які забезпечують не лише якість, але й мобільність вчителя та освітніх послуг, які пропонує навчальний заклад. Вважаємо, що введення ідей культуротворчої освіти в практику

управління якістю освітнього закладу та розвиток корпоративної культури вчителя зумовлює визначення культури як наукову основу проектування навчального простору, як середовище культуротворчої взаємодії усіх суб'єктів освіти та самоутворення корпоративного та індивідуального іміджу.

Отже, корпоративна культура відіграє важливу роль в управлінні навчальним закладом результатом чого є формування кодексу професійної етики, що свідчить про прояв корпоративної культури. Дотримання його призводить до покращення результатів розвитку дитини як показника якості праці педагогів, корпоративних стосунків між ними. Сучасні тенденції глобалізації в суспільстві, безперечно, впливають управління навчальними закладами, але розвиток корпоративної культури є одним з найкращих показників, які ведуть до досягнення високого рівня освіти та її якості в короткий термін.

Література

1. Глущенко О.А. Корпоративная культура как среда взаимодействия педагогов и детей [Текст] / О.А. Глущенко // Профессиональное педагогическое образование: проблемы и перспективы: Материалы научно-практической конференции. - Челябинск: Изд-во ППИЧГПУ, 2005
2. Гриньова В.М. Попов О.Є. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні. Монографія. - Харків.: Вид. ХДЕУ, 2003. - 324 с.
3. Корпоративна культура під заг. ред. Г.Л.Хаєта: навч. посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - 403с.
4. Мацумото Д. Психология и культура. - Спб.: Прайм - ЕВРОЗНАК, 2002. - 416 с.
5. Хочу бути успішним керівником / упоряд. : Л.Галіцина, О.Коба. - К.: Шк. світ, 2008. - 128с. - (Бібліотека «Шкільного світу»)

УДК 338.984

ЗУБ Тетяна, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИХАЙЛЧЕНКО М.В.**,
канд. пед. наук, доцент

ПЛАНУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Вступ. Професійно-технічні навчальні заклади, що розвивалися в нашій державі багато десятків років, входять до однієї з найважливіших ланок системи освіти в Україні. Вони спрямовані на забезпечення умов підготовки кваліфікованих фахівців сучасного рівня, відповідно до стандартів змісту освіти. Ефективність процесів реформування і функціонування навчальних закладів професійно-технічної освіти має залежність від якості системи управління ними та її необхідної складової частини – планування управлінською діяльністю.

Наука про управління та практичний менеджмент розглядають планування подальшої роботи як методологічний принцип, а також як процесуальний етап управлінської діяльності, які визначають стратегію та тактику вирішення завдань, необхідних для досягнення кінцевої мети [3].

Освітній маркетинг і бізнес-планування – нові напрями в управлінні навчальними закладами в умовах ринкової економіки. Вони забезпечують дослідження попиту на освітні послуги та певні знання понад стандарти встановлені державою, впливають на розвиток освітніх потреб громадян, формують позитивний імідж освітнього закладу та сприяють отриманню якісних освітніх послуг [4].

Матеріали. Необхідність обґрунтування нових моделей управління та запровадження їх у практику професійно-технічних навчальних закладів визначено як державними документами про професійно-технічну освіту [1], так і поставленими завданнями щодо формування нової системи підготовки робітничих кадрів в Україні в системі неперервної професійної освіти.

Наука управління містить у собі і теорію планування, структурними елементами якої є знання про принципи, методи і форми планування.

Теоретики та практики управління в сфері освіти (Є. С. Березняк, Г. В. Єльнікова, О. М. Коберник, В. І. Маслов, В. С. Пекельна, В. О. Сухомлинський, Ю. Я. Табаков, Ю. П. Батишева, Ю. В. Васильєва, М. Г. Захарова, М. Л. Кондакова, В. В. Коробейникова, А. А. Попова, М. М. Поташника, Л. М. Портнова, В. С. Татяниченко та ін.) завжди приділяли певну увагу проблемам прогнозування і планування роботи в навчальних закладах. Але в цих працях не приділяється увага специфічним умовам виробничого і навчально-виховного процесу, які притаманні професійно-технічним навчальним закладам [2].

Будь-який навчальний заклад – це соціальна, відкрита й динамічна система. Саме такою вона не може бути, якщо при моделюванні майбутньої роботи керівник не визначить "зв'язків-відношення" між суб'єктами навчально-виховної і навчально-виробничої та управлінської діяльності (йдеться про всі ланки цілісного педагогічного процесу).

Планування – це не просто вміння передбачати усі необхідні дії. Це також спосіб передбачити проблеми, що можуть виникати, а отже, і можливість їх успішно вирішити [2].

Результати. Розкриті наукова сутність особливості планування в системі управління професійним навчальним закладом. Зроблено аналіз і систематизовані різні підходи до планування роботи професійно-технічних навчальних закладів. Визначено принципи та вимоги до планування роботи професійно-технічних навчальних закладів. Розкриті організаційно-педагогічні умови підготовки планів роботи в ПТНЗ та їх реалізації. Досліджено організацію планування педагогічної діяльності в системі управління професійно-технічними навчальними закладами на прикладі Державного навчального закладу «Центр професійної освіти інформаційних технологій поліграфії та дизайну м. Києва».

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій із технології комплексного моделювання організаційно-педагогічної діяльності в системі управління професійно-технічними навчальними закладами.

Керівнику професійно-технічного навчального закладу, при визначенні відповідальних за певні планові заходи, необхідно знати й враховувати характер стосунків між конкретними працівниками, яким пропонується спільна робота.

При розробці планів передбачається обов'язкове їхнє обговорення педагогами на принципах: свободи висловлювань, достатньої інформованості, ініціативи, взаємоповаги, правильного сприймання критики на адресу керівників та тих, хто брав участь у розробці планів роботи.

Ефективність планування безпосередньо залежить і від уміння керівника закладу координувати діяльність членів педколективу, а також сприяти, при потребі, кооперації праці на засадах її попереднього планування. Або поточного оперативного об'єднання педагогів для виконання досить складної для одного педагога праці в оперативних створених комісіях для вивчення певного питання, для розв'язання наявної проблеми у короткий строк.

Висновок. Можна зазначити, що планування є одним із видів управлінської діяльності директора професійно-технічного навчального закладу. При плануванні діяльності навчального закладу, однією з головних умов є обґрунтування зв'язків між підструктурами і будь-яким планом, що пов'язаний з усвідомленням необхідності руху інформації, без якої неможливо приймати правильне управлінське рішення. Проте необхідно продумати, якій підструктурі в моделі і яка інформація потрібна. Перспектива розвитку управління навчальними закладами передбачає створення внутрішньо-училищних інформаційних центрів за необхідними інформаційними блоками, змістом яких буде користуватись кожний член педколективу.

Література

1. Капченко Л. М. Планування організаційно-педагогічної роботи в професійно-технічних навчальних закладах : [наук.-метод. рекомендації] / Л. М. Капченко. – Кіровоград : "Імекс ЛТД", 2003. – 44 с.
2. Олійник В. В. Планування роботи професійно-технічних навчальних закладів / В. В. Олійник. – К. : ЦППО АПН України, 2000. – 20 с.
3. Жосан О.Е. Планування діяльності загальноосвітнього навчального закладу : [навч.-метод. посіб. для системи післядипл. освіти] / О.Е.Жосан. – Кіровоград : КОППО, 2012. – 168 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.kr.ua/elib/zhosan/planzagosvitnz.pdf>.
4. Інституційний розвиток ПТНЗ: основні підходи до бізнес-планування та маркетингу: Навчально-методичний посібник / Кол. автор.: Даниленко Л.І., Сергєєва Л.М., Кашевський В.В. та ін. / За ред. Л.І. Даниленко – К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 148 с.

5. Положення про організацію навчального і виробничого процесу в професійно-технічних навчальних закладах [Електронний ресурс] // Зб. наказів Міністерства освіти України. – Ч. 2. – К., 2006. – 189 с. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06>.

УДК 316.77:351

МАРУЩАК Микола, студент 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МИХАЙЛІЧЕНКО М.В.**,
канд. пед. наук, доцент

ОСНОВНІ УПРАВЛІНСЬКІ ДОКУМЕНТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Вступ. Людина та її здоров'я - найбільша цінність Української держави. Держава докладас великих зусиль, створюючи умови безпечної життєдіяльності людини як в навколишньому середовищі, так і в середовищі праці.

Закон України «Про охорону праці» визначає: «Охорона праці-це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці».

Завдання охорони праці - забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці через вирішення багатьох складних завдань. Вирішальне значення в розв'язанні цих завдань має науково-технічний прогрес.

Основними управлінськими документами з охорони праці у вищих навчальних закладах є – законодавство про охорону праці, яке ґрунтується на положеннях, які відповідають Конституції України.

Законодавство про охорону праці складається із Закону України "Про охорону праці", Кодексу законів про працю та інших нормативних актів.

Законодавчі документи та положення з охорони праці затверджені і видані в різний час Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Державним Комітетом України з нагляду за охороною праці.

Дуже важливим, з точки зору безпеки праці, є державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці.

Кінцевою метою функціонування системи управління охороною праці є підготовка, прийняття та реалізація рішень щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці.

До основних функцій управлінських структур у вищих навчальних закладах як ланки в системі управління охороною праці відносяться:

- організація та координація роботи в галузі охорони праці;
- контроль за станом охорони праці та функціонування СУОП;
- облік, аналіз та оцінка показників стану охорони праці;
- стимулювання діяльності з охорони праці.

Організація та координація робіт у галузі охорони праці повинна передбачати формування системи управління охороною праці, встановлення обов'язків та порядку взаємодії осіб, які беруть участь в управлінні, а також в прийнятті та реалізації управлінських рішень.

Облік, аналіз та оцінка показників стану охорони праці і функціонування СУОП є основою для розробки та прийняття управлінських рішень керівниками всіх рівнів.

Служба охорони праці виконує такі основні функції: розробляє ефективну цілісну систему управління охороною праці; проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці; разом зі структурними підрозділами розробляє комплексні заходи щодо забезпечення встановлених нормативів умов праці; проводить вступний інструктаж з особами, що приймаються на роботу.

Навчання та інструктажі з питань охорони праці є складовою частиною системи управління охороною праці.

Навчання, перевірка знань та проведення інструктажів з питань охорони праці організується для всіх працівників при прийнятті на роботу та в процесі роботи, в тому числі при переведенні працівників на іншу роботу в тому ж навчальному закладі.

Вивчення основ охорони праці проводиться в усіх закладах освіти за програмами, погодженими з Держнаглядом охорони праці. Заклади освіти формують знання, навички з безпеки праці, відповідальне ставлення до охорони життя та здоров'я людей на виробництві. Особлива увага при цьому приділяється професіям, що пов'язані з роботою в небезпечних та шкідливих умовах.

Усі працівники при прийомі на роботу та періодично протягом роботи проходять на підприємстві навчання у формі інструктажів з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, ознайомлення з правилами поведінки на випадок аварії.

Висновки. Таким чином керівник вищого навчального закладу повинен з великою відповідальністю ставитися до питання охорони праці і безпеки життєдіяльності. Незважаючи на низький рівень матеріально-технічного забезпечення, враховуючи особливі умови існування навчального закладу, кожному слід збалансовано усвідомлювати права і відповідально виконувати свої обов'язки, власним прикладом навчати і виховувати підростаюче покоління.

Згідно з програмою Міністерства освіти і науки України найвища цінність суспільства – людина, її життя і здоров'я. Як правило, фактори, що негативно впливають на її стан, породжуються самою людиною. У навчальному закладі особа готується до повноцінного життя в умовах існуючого в Україні рівня безпеки, а значить, її необхідно навчити запобігати нещасним випадкам через формування активної соціальної позиції щодо власної безпеки та безпеки оточуючих.

Література

1. Закон України Про охорону праці – 14 жовтня 1992 р. (нині діє редакція від 2002р.)
2. Охорона праці в Україні: Нормативні документи/ Упоряд. О. М. Роїна, Ред. О. А. Кривенко. - К.: КНТ, 2006. -418 с.

УДК 351

ОГОРОДНІК Вероніка, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

УПРАВЛІНСЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ОСНОВНА КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогодні різко змінюється суспільний запит на провідні якості і професійну компетентність керівника, необхідні для ефективного управління освітянськими установами. В умовах демократизації домінуючою стає здатність керівника здійснювати гуманістичний підхід в управлінні, виявляти високу психологічну компетентність у взаємодії з підлеглими, вміння встановлювати ділові та доброзичливі стосунки у педагогічному колективі. Практичне розв'язання завдань, поставлених перед системою освіти України процесами державотворення, кардинальними змінами у суспільно-політичному та економічному житті суспільства вимагає належної підготовленості керівників, здатних ефективно здійснювати управління загальноосвітніми навчальними закладами у складних умовах сьогодення [4].

Спілкування можна визначити як найбільш широкую категорію для позначення усіх видів комунікативних, інформаційних і інших контактів людей.

Основні підходи до проблеми спілкування більшість дослідників визначає на основі розуміння зв'язку між категоріями: спілкування, діяльність і взаємодія. Спілкування – це взаємодія двох або більше людей, яка полягає в обміні між ними інформацією пізнавального або ж афективно-оцінювального характеру.

Управлінська діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу – умова доцільної взаємодії людей із соціальним оточенням, а спілкування в ній одночасно є зовнішнім чинником, засобом ефективної дії, а також внутрішньою характеристикою психічної активності особистості [1].

Слід зазначити, що теоретичний аналіз літератури дозволив виокремити два типи спілкування: “ділове спілкування” і “управлінське спілкування”

Ділове спілкування – процес встановлення психологічного контакту з колегами з метою обміну діловою інформацією, організації взаємодії на шляху досягнення певної мети діяльності, взаємосприймання та взаємооцінка ділових якостей та дій, значущих для досягнення мети.

Загалом, управлінське спілкування керівника загальноосвітнього навчального закладу визначається як взаємодія керівника з персоналом в процесі управлінської діяльності з метою ефективного досягнення загальної цілі освітнього закладу (забезпечення навчання, виховання і розвитку особистості).

У діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу зазначені види спілкування (ділове та управлінське) тісно переплітаються і їх дуже важко виокремити і розрізнити.

Специфічність управлінського спілкування у керівників загальноосвітніх навчальних закладів обумовлюється особливостями суб'єкта та об'єкта управління в закладах середньої освіти. Завдання, цілі, умови роботи керівника загальноосвітнього навчального закладу визначаються виходячи із основної місії освітніх закладів (навчання, виховання, розвиток особистості [2].

Мета управлінського спілкування керівника загальноосвітнього навчального закладу – організація, керівництво й оптимізація спільної предметної діяльності персоналу загальноосвітнього навчального закладу.

Зміст управлінського спілкування керівника загальноосвітнього навчального закладу – організація спільної діяльності персоналу загальноосвітнього навчального закладу, що припускає погодженість дій, розуміння і прийняття кожним її учасником цілей, задач і специфіки цієї діяльності, своєї ролі і своїх можливостей по її реалізації. Зміст поняття управлінського спілкування, його значення для діяльності управлінця дають підстави для його розуміння як гуманістичної за своєю сутністю цінності й дієвого знаряддя суб'єкта спілкування [1].

Структура управлінського спілкування є складною системою комунікативних характеристик особистості керівника загальноосвітнього навчального закладу, сформованість яких дає змогу успішно здійснювати управлінське спілкування. Вона містить у собі ціннісне відношення до спілкування та його культурних форм, до людини, як суб'єкту спілкування і творцю його культури, моральні настанови в сфері спілкування, знання психології спілкування, системи норм мовного спілкування і техніки спілкування.

Управлінське спілкування керівника – це структурно-функціональна єдність комунікативних знань, якостей і вмінь керівника, що мають для нього особистісний, соціально-значущий смисл, сприяючи досягненню життєвих цілей. Вона являє собою складно організоване, внутрішньо-суперечливе переплетення її особистісних якостей і комунікативних, перцептивних та інтерактивних здатностей (вмінь), що відображають цілі та результати вияву суб'єктом спілкування своєї комунікативної культури.

Управлінське спілкування керівників загальноосвітніх навчальних закладів полягає в комунікативній взаємодії директора школи з педагогічними працівниками, технічним персоналом і спрямоване на встановлення сприятливого соціально-психологічного клімату, на психологічну оптимізацію діяльності, обмін думками, способами поведінки, а також на задоволення потреб особистості в підтримці, солідарності, співчутті тощо. Це складний, багатоплановий процес установлення і розвитку контактів між працівниками загальноосвітнього навчального закладу, породжений необхідністю спільної діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини [1].

Кожен з названих видів управлінського спілкування має свою специфіку, яка повинна враховуватися в процесі управління [4].

Управлінське спілкування керівників загальноосвітніх навчальних закладів можна визначити як систему комунікативних знань, якостей і вмінь керівника, так і здатності використовувати їх відповідно до властивих особистості морально-етичних норм і цінностей, сприяючи досягненню оптимальних взаємовідносин суб'єктів (керівника і підлеглого).

Ефективне управлінське спілкування вимагає від керівника загальноосвітнього навчального закладу: швидкої, своєчасної і точної орієнтації у ситуації взаємодії; адекватної включеності до ситуації:

гнучкості, готовності проявити ініціативу в спілкуванні і передати її партнеру; позитивного ставлення до підлеглих, правильного розуміння їх у контексті вимог конкретної ситуації, поваги, врахування їхнього стану та можливостей; спроможності ефективно спілкуватися з різних статусно-рольових позицій, налагоджуючи і підтримуючи ділові контакти незалежно, а іноді і всупереч стосункам, що склалися; вміння організувати спільну працю, залучаючи підлеглих до розв'язання групового завдання з орієнтацією на результат і на взаємовідносини; задоволеності спілкуванням і зменшенням нервово-психічних витрат у процесі комунікації.

Розкриття змісту і специфіки спілкування в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу пов'язано із визначенням специфіки управління загальноосвітнім навчальним закладом. Управління загальноосвітнім навчальним закладом – це особлива діяльність, в якій її суб'єкти шляхом планування, організації, керівництва та контролю забезпечують організованість спільної діяльності учнів, педагогів, батьків, обслуговуючого персоналу та її спрямованість на досягнення образотворчих цілей та цілей розвитку школи [4].

Управлінське спілкування керівника загальноосвітнього навчального закладу визначається як взаємодія керівника з персоналом в процесі управлінської діяльності з метою ефективного досягнення загальної цілі освітнього закладу (забезпечення навчання, виховання і розвитку особистості). Управлінське спілкування є важливою складовою управлінських відносин, яке залежить від професійної компетентності керівника. Керівник у своїй діяльності повинен володіти важливими якостями притаманними управлінському спілкуванню такими як: інтерес до людей і до роботи з ними, наявність потреби і вміння спілкування, товариськості, комунікативних якостей; здатність до емоційної симпатії та розуміння людей; гнучкість, оперативне мислення, яке забезпечує вміння швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, що змінюються; уміння відчувати і підтримувати зворотній зв'язок у спілкуванні; уміння володіти собою; уміння керувати настроєм, думками, почуттями; здатність до непередбаченої комунікації; уміння прогнозувати можливі нестандартні ситуації, наслідок своїх впливів; культура, розвиток мовлення; уміння використовувати всю різноманітність засобів впливу.

Успішне вирішення складних і відповідальних завдань освітнім закладом в значній мірі залежить від керівника – його професійної компетентності, авторитету, рівня спілкування з підлеглими. Критерії ефективності будь-якої форми спілкування в освітніх закладах (ділова розмова колег, службова суперечка, виробнича нарада тощо) визначається не тільки в економічному плані, але і в психологічному, відображаючи духовно-етичні надбання людей. Різні форми спілкування в освітніх закладах так чи інакше сприяють задоволенню духовних потреб людини [8].

Література

1. Брюховецька О.В. Специфіка управлінського спілкування керівників освітніх навчальних закладів // Актуальні проблеми психології. Том. I: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія: Зб. Наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. – К.: Міленіум, 2005. – Част. 15. – С. 21-25.
2. Логунова М.М. Соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності / Логунова М.М. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 196 с.
3. Малімон В.І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця / Малімон В.І. Навч. посібник. – 2-ге вид. доп. і розш. – Івано-Франківськ: Місто – НВ, 2008. – 344 с.
4. Мельник А.Ф. Менеджмент державних установ і організацій: Навч. посібник / Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Кривокульська Н.М. – Київ: ВД «Професіонал», 2006 р. – 464 с.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління, – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціально-психологічна характеристика структурно-функціональних компонентів спілкування Зб. наук. праць: філософія, соціологія, психологія – Івано-Франківськ:, 2009. – Вип.14.– Ч.І. – 254 с.
7. Пономарьов О.С. Філософія спілкування в контексті культури соціального управління - Теорія і практика управління соціальними системами // журнал Випуск №1/2011 – С. 23-30
8. Шома А.М. Управлінське спілкування як соціально-психологічний чинник формування стилю державно-управлінської діяльності Державне управління теорія та практика. Випуск №2(8)/2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2008-2/doc_pdf/shoma.pdf

ПАСТУШЕНКО Володимир, студент 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПТНЗ

Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні не минули і систему професійно-технічної освіти. Децентралізація професійної освіти вимагає нових підходів до управління, які б відповідали сучасним вимогам ринку праці та інтеграційних процесів.

У результаті системних досліджень, проведених експертних оцінок Департамент професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України визначив нові пріоритетні стратегії підвищення ефективності професійно-технічної освіти в Україні [1]:

- оновлення існуючої нормативно-правової бази, яка регулює систему професійно-технічної освіти;
- розробка та впровадження нових концептуальних підходів ефективного розвитку професійно-технічної освіти;
- модернізація системи управління професійно-технічною освітою і гармонізація співвідношення між централізацією і децентралізацією [2], між цілями національного, всеукраїнського масштабу і регіональними місцевими інтересами, що передбачає забезпечення ефективного співробітництва між навчальними закладами, роботодавцями і місцевою владою відповідно до програм розвитку кожної області, підтримку прямих контактів з громадськими об'єднаннями та забезпечення безпосереднього зв'язку із споживачами освітніх послуг;
- підтримка загальної соціально-економічної рівноваги функціонування освітньої системи;
- оптимізація системи фінансового забезпечення професійно-технічної освіти;
- розробка концептуально нових підходів у формуванні системи забезпечення якості професійно-технічної освіти, передбачає розробку державних стандартів, заснованих на компетенціях, які дозволять поступово перейти на навчання за програмами різних рівнів кваліфікації і термінів, забезпечать відповідність отриманого документа про освіту рівню отриманої кваліфікації випускника;
- створення системи забезпечення якості професійно-технічної освіти та підвищення престижності висококваліфікованої робітничої професії (із залученням засобів масової інформації, наприклад, соціальної реклами, інш.).

Отже, відбувається пошук оптимальної моделі управління, яка б відповідала сучасним потребам розвитку професійної освіти третього тисячоліття і радикального підвищення її престижу. Важливим підходом до впровадженні такої моделі є врахування важливості ролі освіти як одного з найважливіших соціальних інститутів у формуванні соціально-гендерних відносин, у становленні суспільної гендерної культури, що є підставою для демократизації суспільства. Інтегрування концепції рівних можливостей для жінок і чоловіків та гендерних підходів у систему професійно-технічної освіти сприятиме більшій ефективності передачі, поширення знань, вмінь, цінностей, норм, ставлень громадян, що, в свою чергу, посилять престижність професійно-технічної освіти серед всіх груп населення, включаючи роботодавців.

Розвиток системи професійної освіти, що відповідає сучасним вимогам, сприяє згуртованості, організованості колективів ПТНЗ навколо спільних цінностей та цілей. Це означає, що в житті сучасної української освіти зростає значення управління, і підвищуються вимоги, щодо систем внутрішнього управління, до професійної компетентності й майстерності керівників ПТНЗ. Така ситуація характерна для перехідних періодів у розвитку суспільства, коли наростає невизначеність, нестабільність ситуації і люди більш, ніж раніше потребують розумної координації спільних дій, в продуманих рішеннях, в здобутті сенсу життя і нових цінностях.

Зміни, які відбуваються в системі професійно-технічної освіти, пов'язані з впровадженням і освоєнням інновацій, недостатньо ефективні через недоліки в механізмах управління цим процесом. Успішні управлінські інновації, по логіці речей, повинні випереджати ті нововведення, які проводяться в

училищі та процесах всередині нього (перш за все - освітніх), щоб зберегти осмислений і керований характер розвитку освітнього закладу. Ми іноді спостерігаємо прямо протилежну картину: управлінські нововведення в навчальних закладах розвинені набагато слабше, ніж освітні, і розрив між темпами їх здійснення збільшується.

Якщо розвиток системи управління закладом освіти - найважливіший внутрішній резерв підвищення якості та ефективності його життєдіяльності, то системне проектування - шлях до ефективного виявлення та використання цього резерву [3].

Управління педагогічним колективом при впровадженні інновацій це управління в експериментальному режимі, так як цілі спрогнозовані на майбутнє і задані операційно, шукаються нові способи управлінських дій, нові способи управління. Орієнтація управління на нові результати освіти - це завжди перебудова (перетворення, перехід) всієї системи навчального закладу в прогресивний інноваційний режим - режим розвитку.

Очевидно, що сучасна модель професійно-технічного навчального закладу, заснована на визнанні головною цінністю людини з її можливостями і особливостями, потребами та інтересами, не узгоджується з авторитарним стилем керівництва. Однак в обставинах, коли потрібні швидкі, однозначні, категоричні розпорядження і установки (а такі ситуації в діяльності керівника зустрічаються щодня), використання «жорсткого» та авторитарного стилів керівництва буває необхідним. Це стосується, перш за все повсякденного, оперативного керівництва. У стратегічному ж аспекті взаємодії керівників з персоналом училища і учнями найбільш доцільна й адекватна орієнтація на стиль керівництва, в основі якого - «модель соціальної людини». Цей стиль характеризується:

- взаємною повагою і співпрацею керівників училища, педагогів, учнів;
- гласністю і доступністю інформації;
- плюралізмом думок;
- постійним виявленням та врахуванням в процесі керівництва громадської думки;
- обговоренням актуальних проблем й намічених нововведень з усіма, кого це стосується,

цікавить;

- урахуванням інтересів меншості та окремих членів училищної спільноти;
- зниженням ролі зовнішнього контролю і покарання;
- терпимістю до проявів індивідуальних особливостей особистості;
- зацікавленістю і самостійністю членів спільноти в досягненні загальних цілей;
- заохоченням індивідуальних досягнень працівників та учнів;
- прагненням до взаємодопомоги і моральної підтримки колег;
- широким делегуванням повноважень керівниками і органами управління і добровільним прийняттям обов'язків і відповідальності рядовими працівниками, активом громадськості;

- заохоченням керівництвом і училищним співтовариством нестандартних підходів, рішень, творчих ініціатив.

Вибір проєктованих властивостей внутрішнього управління визначається:

- рівнем розвитку колективу педагогів, інших працівників;
- наявністю або відсутністю в складі персоналу лідерів і неформальних груп і їх орієнтацією (на творчість, інноваційні зміни або на збереження консервативних традицій);
- обставинами хворобливих криз в розвитку закладу освіти та його колективу або періодів спокійного, сталого розвитку [176].

Література

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 1396-р «Про внесення змін до плану заходів, спрямованих на задоволення потреби ринку праці у кваліфікованих робітничих кадрах».

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 січня 2009 р. № 42-р «Питання управління окремими державними професійно-технічними навчальними закладами, підпорядкованими МОН».

3. Моисеев А.М. Проектирование систем внутришкольного управления. - М.: Пед. о-во России, 2001. - 381 с.

4. Управление развитием школы / Под ред. М.М. Поташника и В.С. Лазарева. - М.: Новая шк., 1995. - 464 с.

СЛАВКО Марія, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **РУДИК Я.М.**,
канд. пед. наук, доцент

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В період кризи зросла роль в підвищенні якості надання різного роду послуг. Для цього необхідна підготовка кадрів, які були б насамперед готовими до впровадження новітніх технологій, вміли використовувати зарубіжний досвід, а також були стресостійкими. З кожним роком змінюються вимоги до підготовки працівників, в зв'язку з чим змінюються вимоги до навчального закладу.

1. На сучасному етапі розвитку нашої держави перед навчальним закладом стоїть велика кількість завдань, які повинні підвищити якість освіти:

2. Насамперед вищі навчальні заклади змушені навчити студента вчитися, здобувати знання і прагнути до них

3. Підготовлювати працівників які будуть конкурентно спроможними не тільки на нашому ринку праці а й на закордонному

4. Також не слід забувати, що при сучасному розвитку науково – технічного прогресу, працівник повинен вміти використовувати новітні технології для підвищення якості надання послуг

5. Сучасний працівник виходячи з стін навчального закладу повинен бути не тільки розвиненим в своїй галузі, а й вільно орієнтуватися в інших та вміти їх використовувати на практиці

Ще одним важливим фактором є вміння працівника боротися зі стресами та вміти знаходити рішення з нестандартних ситуацій

Однією з основних складових підготовки працівників в навчальному закладі є кадровий склад навчального закладу. Кадровий склад вищого навчального закладу – це не лише педагогічні та науково педагогічні працівники а й адміністративні працівники і працівники господарчого сектору. Всі вони забезпечують якість надання освітніх послуг.

До адміністративного складу ВНЗ входять: ректор, декани факультетів, їх заступники, завідувачі кафедр, методисти, лаборанти і. т.д. Адміністративний склад вищого навчального закладу повинен забезпечувати організацію всіх складових навчально-виховного процесу, а також займатися фінансово-господарською та кадровою діяльністю. Забезпечення навчального закладу педагогічним та науково-педагогічним персоналом є основною складовою від якої залежить якість.

Основні вимоги які ставляться перед викладачем в навчальному закладі в сучасних умовах:

- використовувати новітні технології для підвищення якості навчання;
- гармонічно поєднувати теорію з практикою в навчальному процесі;
- аналізувати зарубіжний досвід та при необхідності використовувати його;
- не боятись під час викладу матеріалу проводити невеликі експерименти, тобто використовувати нестандартні форми занять.

Окрім загальних вимог, також значну роль відіграють і вимоги особистого характеру:

- мати свій, індивідуальний стиль подання інформації
- вміти зберігати рівновагу в нестандартних ситуаціях
- мати на високому рівні розвиток культури, етичних норм та цінностей
- проводити саморозвиток та самовдосконалення

Без саморозвитку і самовдосконалення сучасний як і педагогічний так і адміністративний персонал навчального закладу на даному етапі розвитку держави просто не можуть надавати якісні освітні послуги. В зв'язку з чим проводиться атестація працівників. Атестацію проходять не лише педагогічні працівники а й і адміністративний склад навчального закладу. Також атестується і сам навчальний заклад для того щоб вивірити чи відповідає він рівню наданої йому акредитації.

Атестація педагогічних працівників - це визначення їх відповідності зайнятій посаді, рівню кваліфікації, залежно від якого та стажу педагогічної роботи їм встановлюється кваліфікаційна категорія, та відповідний посадовий оклад (ставка заробітної плати) в межах схеми посадових окладів.

Атестація буває двох видів: чергова та позачергова [1]. Але атестація не є основною складовою для підвищення розвитку кадрового потенціалу, а є скоріш так званим заключним етапом того чого людина досягла за певний період часу. Тому не слід зупинятись на досягнутій цілій, адже зараз на високому рівні розглядається філософсько-педагогічна ідея освіти впродовж життя.

Ця ідея далеко не нова, але з року в рік набуває все більшої популярності. Результат освіти впродовж життя – особистість, здатна до постійного розвитку, підготовлена до універсальної діяльності, яка має сформовані пізнавальні запити й духовні потреби, вміє самостійно планувати й реалізовувати особистісні цілі [2].

Також не слід забувати і про працівників господарчого сектору, адже саме вони забезпечують утримання в належному стані будинків, приміщень та прилеглих територій навчального закладу.

Отже, кадровий склад вищого навчального закладу – це не від'ємна і одна із найголовніших складових початково-виховного процесу. З розвитком кадрового складу навчального закладу також підвищується якість надання освітніх послуг.

Література

1. Типове положення про атестацію педагогічних працівників України від 2 грудня 1993 р. за № 176.
2. Концепція освіти дорослих в Україні / укл. : Л. Б. Лук'янова. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2011. – С. 15

УДК 373:17.022.1

СТАРУШКО Катерина, студентка 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В умовах розвитку ринкової економіки кожне підприємство, кожна організація бореться за своє «місце під сонцем» намагаючись бути конкурентноспроможною і привабливою на ринку послуг. Не виняток в цьому процесі й освітні організації. Сьогодні все більшої актуальності набуває процес створення цілісного професійного іміджу навчального закладу і педагогічного колективу, який полягає, передусім, у засвоєнні та репродукції особистістю досвіду суспільного життя.

За таких умов виникає необхідність формування нового стилю соціальної поведінки педагогічного колективу освітньої організації, відповідної завданням розвитку суспільства, що, у свою чергу, веде до розкриття проблеми, пов'язаної з таким явищем, як імідж, і викликає потребу її вивчення.

У масовій свідомості, в науковій літературі стали звичними висловлювання «імідж організації», «імідж проекту», «імідж ділової людини», «професійний імідж», «імідж особистості професіонала» і т.п. З'явилися публікації з проблем формування іміджу (Г. Беленька, Н. Гузій, Л. Данильчук, В. Ісаченко, В. Зінченко, О. Пенькова, Л. Попова, Г. Михайлець, М. Сперанська-Скарга, В. Шепель та ін.), заявлені нові напрями в науці, що досліджують сутність і особливості формування позитивного іміджу, - імеджелогія і «паблік рілейшиз» (PR).

В словнику «Професійна освіта» [2] знаходимо наступні визначення цим дефініціям:

- *імідж* (від фр. image - образ) - сукупність уявлень, що склалися в суспільстві про те, як повинна поводити себе людина відповідно до свого статусу.

- *імідж закладу освіти* - формування та підтримання сталого позитивного враження про заклад освіти. Його складовими можуть бути: рівень знань, умінь, навичок випускників; стан навчально-матеріальної бази; рівень професорсько-викладацького складу, викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів та інших педагогічних працівників; наукова діяльність; конвертованість

документа про освіту.

Л.Сергеева в своїй праці [3] дає таке визначення: *імідж* (від латинського слова *imago* - «образ», яке пов'язане з іншим латинським словом - *imitate*, «імітувати», «відтворювати») являє собою своєрідну, закріплену в образах, символах і нормах програму соціальної поведінки людини.

На думку Г. Беленької, імідж являє собою своєрідну, закріплену в образах, символах і нормах програму соціальної поведінки людини; імідж, або образ педагога як взірця для наслідування дітьми, формувався поступово, охоплюючи як внутрішні, так і зовнішні якості людини; учення про педагогічний імідж формувалося поступово і пройшло у своєму розвитку ряд етапів; сучасний етап є науковим, про що свідчать цілеспрямовані дослідження в освітній галузі, поява науки іміджології (наука, яка вивчає проблеми формування та створення, в суспільній свідомості образів суспільних інститутів (держави, політичних партій, організацій, установ) і окремих політичних та інших лідерів, розробляє сукупність прийомів, технологій і засобів формування в суспільній свідомості відповідних образів реальних суб'єктів політики) та професії іміджмейкера [1].

Окремі аспекти проблеми формування іміджу деякою мірою висвітлені у працях Л. Брауна, Ф. Джефкінса, і. Крикунової, П. Панасюка (концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології); І. Альохіної, М. Вудкока, Ф. Генова, В. Ковальчука, Ф. Кузіна, Е. Уткіна, Д. Френсіса (сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації); І. Володарської, Н. Гузій, В. Ісаченко, А. Морозова, В. Хороших, О. Чебикіна, І. Чертікової (формування педагогічного іміджу та «професійного образу Я» викладача).

Проте науковці часто констатують, що сучасна управлінська практика характеризується численними прикладами, які свідчать про утруднення керівників ПТНЗ у реалізації технологій формування іміджу, що забезпечує зміцнення конкурентних позицій в довгостроковій перспективі, підвищення популярності, позитивно впливає на якість професійної освіти і полегшує розпізнавання закладу на ринку освітніх послуг. Умови конкуренції за обмежених фінансових можливостях орієнтують керівників ПТНЗ на освоєння теоретичних концепцій менеджменту, маркетингу з опорою на концептуальні положення соціально-культурного партнерства при проектуванні управлінської діяльності.

Технологія створення позитивного іміджу Л. Сергеева [3, с.283] та О. Межеріцька [4] подають наступним чином:

Таблиця

Складові технологічних функцій іміджу

№	Складові	Характеристика
1.	Соціальна адаптація	Завдяки правильно підбраному іміджу можливе швидке входження в конкретне соціальне середовище, привертання до себе уваги інших людей, створення найбільш продуктивних і доброзичливих контактів з ними
2.	Висвітлення найкращих особистісно-ділових характеристик	Це означає підкреслити свої найбільш привабливі якості: довіра до себе, симпатія, професійні якості
3.	Завуальованість або приховування негативних особистісних даних	Досягається за допомогою одягу, зачіски, макіяжу, гарних манер поведінки, щоб відвернути увагу людей від власних недоліків
4.	Концентрація уваги людей на собі	Вміння сподобатися людям завжди привертає увагу до того, хто складає враження неординарної й доброзичливої особистості. Як наслідок, виникає зацікавленість у спілкуванні й роботі саме з такою людиною
5.	Розширення вікового діапазону спілкування	Наявність доступної позитивно забарвленої інформації для вступників, їх батьків, громадськості

Складові технології формування позитивного іміджу визначено як такі:

- аналіз зовнішнього середовища;
- з'ясування цільової групи, до якої буде звернено імідж;
- аналіз внутрішніх ресурсів;

- визначення завдань та їх класифікація (змістовні, організаційно-результативні тощо);
- мотивація учасників проекту;
- рольовий розподіл (хто и чим буде перейматися);
- виявлення співвідношення між складовими іміджу: науковий, освітній, громадський імідж тощо;
- визначення принципів формування іміджу;
- розробка технології формування кожної складової іміджу;
- аналіз відповідності отриманого іміджу бажаним результатам.

Надаючи освітні послуги колектив навчального закладу має створити позитивний імідж про свою організацію задля успішної діяльності і створення конкуренції на ринку послуг.

Література

1. Беленька Г.В. Вимога до іміджу сучасного педагога / Г.В. Беленька // Гуманітарний вісник НПУ імені М.П. Драгоманова, № 18. - С 7- 10.
2. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. /Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. - К.: Вища шк., 2000. — 380 с.
3. Сергеева Л.М. Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу: теорія і методика: Монографія /за наук. ред. В.В. Олійника. - К.-Херсон: Айлант, 2013.-452 с.
4. Межирицька О. Впровадження іміджології як компонента навчального процесу у вищих закладах освіти [Електронний ресурс] / О. Межирицька – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5pedagogika/1204436-1-udk-378147-mezhericka-harkiv-vprovadzhennya-imidzhologii-komponenta-navchalnogo-procesu-vischih-zakladah-osviti-anotaci.php>.

УДК 371.12: 159.9

УХО Антон, студент 5 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ОМЕЛЬЧЕНКО Л.М.**,
канд. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ СПРИЯЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ

Наявність позитивного соціально-психологічного клімату в колективі – один із показників його зрілості, результат взаємодії управлінських структур та кожного педагогічного працівника освітнього закладу.

Соціально-психологічний клімат - це суттєве підґрунтя вирішення не лише проблем сучасного поступу освітніх інститутів, а й водночас і рішення завтрашніх перспективних завдань, пов'язаних із моделюванням нових, більш досконалих, ніж раніше.

Соціально-психологічний клімат - якісний бік стосунків, що виявляється у вигляді сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності та всебічному розвитку особистості в групі. Такий клімат може бути сприятливим, несприятливим, нейтральним, позитивно чи негативно впливати на самопочуття людини.

Основними чинниками, що впливають на стан соціально-психологічного клімату в колективі, є зміст праці та ступінь задоволення людей роботою; умови праці та побуту, задоволеність ними; ступінь задоволення характером міжособистісних стосунків зі співробітниками; стиль керівництва, особистість керівника, а також те, чи задоволений він співробітниками.

Найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату групи (колективу):

суб'єктивні ознаки:

- довіра та взаємна вимогливість членів групи;
- доброзичливість і ділові претензії;
- вільне висловлювання думок щодо справ колективу чи поведінки окремих осіб;
- відсутність тиску з боку керівництва на підлеглих і визнання за ними права ухвалювати рішення, значущі для справ колективу;

- достатня поінформованість членів колективу про завдання та стан справ у колективі;
- високий ступінь емоційного включення та взаємодопомоги у ситуаціях, якщо є у цьому потреба;

- усвідомлення і взяття відповідальності на себе за стан справ у групі кожним із її членів;

об'єктивні ознаки:

- високі показники результатів діяльності;
- низька плинність кадрів;
- високий рівень трудової дисципліни;
- відсутність напруженості й конфліктності в колективі тощо.

Щоб керівник сприяв згуртованості колективу, він повинен володіти такими особистісними характеристиками: цілеспрямованість, визначеність, вимогливість, усвідомленість, вибірковість, тактовність, дієвість, відповідальність, критичність.

З метою формування та поліпшення соціально-психологічного клімату в колективі (фірмі) бажано проводити тренінги, за допомогою яких психологи навчали б членів колективу й керівників високій культурі взаємодії та спілкування. Найбільш ефективними є такі форми тренінгів, як-от: поведінковий, рольовий, тренінг чутливості, згуртованості.

Важливими чинниками, які визначають клімат у колективі, є такі: характер виконуваної діяльності, психологічна сумісність та стиль керівництва.

Виділяють три рівні психологічної сумісності: психофізіологічний, психологічний і соціально-психологічний. Психофізіологічний рівень сумісності має у своїй основі оптимальне поєднання особливостей системи органів почуттів (зір, слух, дотик) і властивостей темпераменту. Цей рівень сумісності набуває особливого значення при організації спільної діяльності. Холерик і флегматик будуть виконувати завдання в різному темпі, що може спричинити збої в роботі й напруження у відносинах між робітниками. Психологічний рівень припускає сумісність характерів, мотивів, типів поведінки. Соціально-психологічний рівень сумісності заснований на узгодженості соціальних ролей, соціальних установок, ціннісних орієнтації, інтересів. Двом суб'єктам, які прагнуть до домінування, буде складно організувати спільну діяльність. Сумісності сприятиме орієнтація одного з них на підпорядкування. Запальним і імпульсивному людині більше підійде як напарника спокійний і врівноважений співробітник. Психологічної сумісності сприяють критичність до себе, терпимість і довіру по відношенню до партнера по взаємодії.

Спрацьованість - це результат сумісності співробітників. Вона забезпечує *максимально можливу успішність спільної діяльності при мінімальних витратах*.

Отже, у кожному трудовому колективі властива складна структура, що охоплює посадові й особисті відносини. Серед різноманітних чинників, що впливають на психологічний мікроклімат, найбільший емоційний вплив (позитивний чи негативний) здатні спричиняти міжособистісні стосунки в колективі. Особливість педагогічної праці полягає в тому, що індивідуальні знання, зусилля й досвід дають ефективний результат лише за умови їх узгодження з діями всього педагогічного колективу, підтримки керівними органами, спрямування на досягнення єдиної мети. Колектив з високим рівнем моральної та педагогічної культури (особистої та колективної) працює злагоджено, досягаючи високих результатів.

СЕКЦІЯ «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ»

УДК 372

БАТАШОВА Марія, магістр 2 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **ЯКОВЛЕВА В.А.**,
канд.пед.н., доцент

РОБОТА СТУДЕНТІВ У МАЛИХ ГРУПАХ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ МЕТОДИКИ

У Національній доктрині розвитку освіти ставиться завдання постійного оновлення змісту освіти та навчального процесу, запровадження освітніх інновацій. В пошуках вирішення поставленої проблеми сучасна педагогіка знову звернула увагу на групові форми організації навчальної діяльності, де студент і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчальної співпраці. Така форма організації навчальної діяльності ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером навчального колективу. Саме на принципі співпраці і будується робота студентів у малих групах в процесі вивчення англійської мови. Тобто, основними перевагами групової роботи є її комунікативно-розвивальна та соціально-орієнтаційна функції. Ще однією перевагою роботи студентів у малих групах є можливість здійснювати різнорівневий підхід до викладання іноземної мови. Викладачі, що використовують роботу в групі, без особливих зусиль можуть забезпечити студентів з різним потенціалом і здібностями, різнорівневими завданнями. При цьому студент, що вважався найбільшим «слабким», відчує себе здатним виконати дане йому завдання, що в результаті підвищить його мотивацію до вивчення даного предмета. Таким чином, з упевненістю можна сказати, що технологія роботи студентів у малих групах увібрала в себе досить багато переваг, що дозволяє використовувати її поряд з традиційними методами викладання у вищій школі.[2]

Робота студентів у малих групах в процесі вивчення англійської мови ґрунтується на чотирьох основних принципах: соціальна взаємодія, позитивна взаємозалежність, особиста звітність і рівна частка участі кожного. Дана методика передбачає усі рівні спілкування. Таке спілкування соціально, тому що у його процесі студенти по черзі виконують різні соціальні ролі: лідера, виконавця, організатора, доповідача, експерта, дослідника та ін. і в результаті набувають комунікативних вмінь.[4]

Принцип позитивної взаємозалежності полягає в тому, що успішне виконання роботи всієї групою залежить від результатів роботи кожного з учасників цієї групи.

У багатьох країнах відома і з успіхом практикується освітня технологія, що отримала назву «Ажурна пилка» (jigsaw). Така структура використовується в основному на етапі введення нового матеріалу. Викладач готує необхідні матеріали в друкованому вигляді, при цьому поділивши їх на чотири більш-менш рівні частини (за кількістю студентів у групі). Кожен з учасників групи отримує частину заготовленого матеріалу і протягом певного часу його опрацьовує. Після закінчення часу студенти з різних груп, що працювали з однаковим матеріалом, формують пари або нові групи і обговорюють прочитане, виділяють найбільш важливі моменти і готуються представити матеріал іншим студентам своєї групи. Після повернення у свою групу вони представляють свою частину матеріалу, виступаючи, таким чином, в ролі викладача. До кінця роботи в групі кожен студент отримує інформацію по всьому матеріалу. Дана структура є класичним прикладом використання «структурного підходу» до групового навчання, оскільки відповідає всім його вимогам: забезпечує взаємодію студентів під час навчання, їх взаємозалежність, особисту звітність кожного і рівну участь.[3]

Отже, ґрунтуючись на дослідженнях науковців В. Кукушин, Г.Сиротенко, О. Пометун та ін. можна узагальнити наступні переваги групової роботи студентів у малих групах в процесі вивчення англійської мови перед іншими методиками:

- дозволяє студентам бути суб'єктами навчально-виховного процесу: ставити перед собою мету, планувати її досягнення, самостійно здобувати нові знання, контролювати товаришів і себе, оцінювати результати діяльності своїх товаришів і себе;
- готує до діяльності в умовах постійної мінливості соціального середовища шляхом розвитку їх свідомості;
- забезпечує високу якість знань з предмета, багаторазове повторення досліджуваного матеріалу, навчання один одного, опорні конспекти - це тільки деякі прийоми групової навчальної співпраці, що підвищують якість знань;
- максимально розвиває індивідуальні здібності кожного і різні вміння:
- комунікативні (питання, відповідь, заперечення, репліка, протест, виступ, діалог, вміння критикувати і розуміти критику, переконувати, роз'яснювати, доводити, оцінювати);
- пізнавальні вміння (порівнювати, аналізувати, синтезувати);
- різноманітність форм дозволяє студента/учням освоювати нові для них ролі: педагога, консультанта, учасника групової роботи і готує їх до самоврядування;
- формує мотиви, потреби, життєві цілі з гуманістичним змістом.
- формуються якості, необхідні для співпраці: доброзичливість, розуміння цінностей людського спілкування, розкривається чарівність людської особистості.[1]

Таким чином, групова робота студентів у малих групах покликана одночасно розв'язувати три освітні задачі: конкретно-пізнавальну; комунікативно-розвивальну; соціально-орієнтаційну. При цьому успіх діяльності у групі інтерактивного навчання залежить від одночасного виконання двох основних функцій:

- 1) розв'язання поставлених задач;
- 2) надання підтримки членам групи у ході спільної роботи.

Література

1. Артюшина М. В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Артюшина. – К., 2000. – 20 с.
2. Дьяченко В. К. Организационная структура учебного процесса и её развитие / В. К. Дьяченко. – М. : Педагогика, 1989. – 160 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2000. – 384 с.
4. Коваленко Є. І. Групова навчальна діяльність учнів як інноваційна технологія / Є. І. Коваленко, Р. Микитуха // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 81–85.

БУГРОВ Олександр, студент 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**
докт. пед. наук, доцент

МЕТОДИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕРЕЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток засобів мережних технологій зумовив оновлення інформаційно-технологічного середовища продуктивної діяльності людини в суспільстві. Нині продовжується розвиток інформаційно-технологічного суспільства, головними ознаками якого стали мережні технології, різноманітні електронні операції, економічна діяльність, доступність співпрацювати в різних куточках світу, вільний доступ до інформаційних ресурсів, наявність умов керування цим ресурсом.

Означені процеси є контекстом застосування інформаційних технологій у систему національної освіти.

Використання Інтернет ресурсів у підготовці педагога полягає в тому, що студентам не просто надаються технічні засоби, але вони навчаються думати, здійснювати пошук шляхів реалізації певної проблеми, разом її обговорювати та приймати рішення, що дає можливість колективно та індивідуально навчатися, формувати власну поведінку, обирати розв'язок реалізації різноманітних ситуацій. Засвоювати новий матеріал за допомогою мережних середовищ, студенти мають можливість не тільки розширювати власний світогляд, а й можливість спостерігати за тим, як це роблять інші, вивчати чужі напрацювання, приймати участь у реалізації колективних проєктів, їх редагуванні та конструюванні, що реально збагачує та розширює знання студентів.

Створення мережної освітньої структури закладів потребує надмірної уваги до таких проблем:

- запровадження інноваційних освітніх технологій у контексті форм особистісно-орієнтованого підходу та моделей надання освітніх послуг для суб'єктів навчання, у тому числі заочно-дистанційною та дистанційною формами;

- удосконалення нормативно-правового, науково-методичного, фінансово-економічного забезпечення, орієнтованого на ефективне використання мережних технологій у закладах;

- виявлення, класифікація, реалізація принципів відкритої освіти та ретельний відбір методів, засобів і меж формування мережного освітнього середовища з урахуванням стану забезпечення професійної діяльності викладачів закладів сучасними засобами мережних технологій і характеру взаємин між суб'єктами навчального процесу;

- забезпечення доступу до мережних освітніх середовищ, розроблення, використання навчально-виховного та науково-методичного контентів освітніх мереж, мережних засобів навчання;

- виділення критеріїв пошуку і збору різних видів інформації в залежності від функцій та виду діяльності;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки викладачів закладів ефективного впровадження мережних технологій у навчальний процес;

- організація внутрішніх, зовнішніх комунікаційних каналів і структур із метою передачі та одержання професійно важливої інформації;

- формування мережного освітнього середовища шляхом забезпечення психолого-педагогічного, науково-методичного супроводу навчального процесу;

- формування масиву даних закладу.

Мережна освіта – спосіб організації, забезпечення, надбання та здобуття освіти, що принципово базується на використанні мережних технологій.

Мережна педагогічна технологія – педагогічна технологія, що базується на системному педагогічному доцільному та виваженому застосуванні мережних технологій.

Мережний засіб навчання – різновид засобу навчання, функціонування якого базується, а застосування орієнтоване на використання мережних методів і засобів. Сьогодні під мережною освітньою технологією прийнято розуміти сукупність форм, методів, інформаційних, телекомунікаційних засобів адміністрування і навчання, що забезпечує організацію проведення означених процесів на відстані з урахуванням існуючих вимог і особливостей функціонування конкретного закладу, спрямованих на здобуття заданих характеристик певного освітнього феномену.

Складність та багатоаспектність піднятої проблеми в системі інноваційної освіти передбачає різноманітні основи типізації нагальних проблем. Враховуючи основні тенденції розвитку вищої освіти, можемо виокремити наступні:

- відставання навчальних планів і навчально-методичних комплексів від стрімкого розвитку хай-тек технологій;

- обмежена можливість вчасно придбавати і використовувати в навчально-виховному та науково-дослідному процесах сучасне обладнання (до речі, яке досить дорого коштує);

- недостатня відповідність кваліфікації науково-педагогічних працівників умовам сучасного ринку освітніх послуг;

- достатньо довгий період адаптації випускника вищої школи до запитів галузі освіти;

- відсутність якісного взаємозв'язку в системі «держава – вищий навчальний заклад виробнича сфера». Показниками можливостей інноваційного розвитку освіти, враховуючи вищезгадані проблеми, виступають:

- якість, в якій система інноваційної освіти розглядається у взаємозв'язку з іншими системами;
- наявність реальної багатоманітності не лише видів та типів інноваційної освіти, а й інноваційних освітніх систем;
- ступінь сформованості умов організації інноваційної діяльності;
- стан управлінської діяльності інноваційними процесами у вищій школі

На сьогоднішній день існує ціла низка проблем і об'єктивних протиріч між визнанням необхідності формування можливостей учасників освітнього процесу реформувати та будувати практику інноваційної освіти та недостатньою розробкою технологій проектування інноваційної освітньої діяльності вищого навчального закладу, заснованих на мережевій парадигмі сучасної освіти. У цих умовах виникає проблема між необхідністю розробки нових форм інноваційної освітньої діяльності та недостатньою вивченістю можливостей застосування механізмів мережевої проектно-діяльничої кооперації в умовах освіти протягом всього життя і забезпечення реалізації мережевого проектування як технології проектування інноваційної освітньої діяльності у вищій школі.

Цікавою тенденцією є те, що сучасні вищі створюють провідні науково-технологічні центри, інтегруються в національну інноваційну систему, беруть участь в інноваційному розвитку економіки і стають ядром інтегрованих науково-освітніх комплексів, виконуючи значну долю фундаментальних і прикладних досліджень.

Література

1. Брикіна О. Синергетичні засади моделювання дистанційної освіти майбутнього педагога. // Рідна школа. – 2006. - №6 – с. 36-38.
2. Мудрак В. Інформаціологічна модель професійно-педагогічної компетентності сучасної системи вищої освіти України / В. Мудрак // Філософія освіти. – 2010. – № 1-2 (9). – С. 311-317.
3. Компьютерная цивилизация / Хамитов Н., Крылова С. // Философский словарь. Человек и мир. – К. : КНТ, Центр учебной литературы, 2006. – С. 89-91
4. Мосіюк О. Концепція соціальної освітньої мережі як інноваційного засобу навчання / О. Мосіюк // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 6. – С. 240-245.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 351с.

УДК 377.1:001.76

КАЧУРОВСЬКА Надія, студент 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ АГРАРІЇВ

Трансформаційні зміни, які відбуваються сьогодні в країні вимагають побудови нових, демократичних моделей взаємодії суб'єктів освітнього процесу [2]. Сьогодні від майбутніх фахівців суспільство вимагає розвитку критичного мислення, що допомагає осмислювати причини виникнення проблем, і пошук нових, ефективних шляхів їх вирішення.

Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначалися у дослідженнях таких відомих психологів, як К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, І. Бех, В. Давидов, В. Ковальчук, Л. Проколієнко, В. Сериков, О. Савченко, В. Татенко, Т. Титаренко, І. Якиманська та ін.

Особистісний підхід у сучасній науці розглядається як важливий психолого-педагогічний принцип, як методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних та психолого-технологічних засобів, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості студента і на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах існуючої освітньої системи [6, с. 537].

Значну роль у формуванні особистісних якостей, необхідних для впровадження демократії, відіграє організація навчального процесу. Адже саме в процесі навчання розвиваються або нівелюються самооцінка, самоповага, толерантність, самостійність, відповідальність, прийняття точки зору інших, вміння дискутувати та відстоювати свої переконання. Саме тому необхідно пам'ятати, що те, як ми навчаємо має не менше значення ніж те, чого ми навчаємо. Від того, які навчальні методи ми використовуємо буде залежати чи сформуємо ми в індивіда здатності відстоювати демократичні зміни. Адже демократична освіта - це насамперед процес активної взаємодії між педагогами та студентами. Водночас це ще й процес взаємодії та обміну досвідом між самими студентами. Особистісно-орієнтоване навчання допомагає студентам удосконалити та систематизувати власні знання та фахові навички, активізувати власний досвід, розвинути мислення, пам'ять, увагу та уяву, виробити позитивне ставлення до навчального процесу, сформувати найкращі особистісні якості. При такому підході викладачі постійно приймають рішення, співпрацюють з студентами у створенні розвивального середовища, поважають їхні думки та їхнє право вибору, допомагають студентам розвивати навички, які стануть основою успіху їхнього подальшого життя. Але для цього дорослі повинні мати досвід активного особистісно-орієнтованого навчання [1, с.8].

Більшість викладачів відчують потребу у впровадженні методик, що допомогли б реалізації особистісного підходу до викладання. Проте науковці констатують, що сьогодні в навчальних викладачі використовують традиційні методи навчання [3, с.3].

Метою особистісно орієнтованого навчання є виявлення суб'єктного досвіду кожного студента та надання психолого-педагогічної допомоги в становленні його індивідуальності, в самовизначенні та самореалізації.

Головними завданнями особистісно орієнтованого навчання є:

- розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей кожного студента;
- розвиток його індивідуальних пізнавальних здібностей;
- допомога йому в самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;
- формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя [4].

Особистісно орієнтоване навчання у вищій школі ґрунтується на принципах:

- пріоритет індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом навчального процесу;
- співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення особистості;
- визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності;
- випереджувальний характер освіти, що забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця;
- визначення дієвості освітнього закладу організацією навчального середовища;
- врахування індивідуального досвіду студента, його потреби в самореалізації, самовизначенні, саморозвитку.

За таких умов відбувається гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, набуття неповторної індивідуальності [5].

І.С.Якиманська розробила рекомендації щодо дидактичного забезпечення особистісно-орієнтованого навчання:

- навчальний матеріал повинен бути суб'єктивно значущий для студента і його засвоєння.
- необхідно систематично стимулювати студента до самоцінної освітньої діяльності, яка переходила б у самоосвіту, саморозвиток.
- навчальний матеріал слід організувати таким чином, щоб в учня залишалася можливість вибору навчальних завдань.
- Потрібно всіляко заохочувати студентів і стимулювати їх до самостійного вибору найбільш прийнятних для них способів опрацювання навчального матеріалу.
- особливу увагу необхідно приділяти формуванню загальнонавчальних умінь з урахуванням особливостей та індивідуальних здібностей студента.

Потрібно не тільки оцінювати кінцевий результат навчальної діяльності студента, але і формувати у нього навички самоконтролю процесу вчення, активізувати рефлексію мислення.

Література

1. Як стати майстерним педагогом : навчально-методичний посібник / [кол. автор. : В.І Ковальчук, Л.М. Сергеева та ін.] ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К. : Етіс плюс, 2007. – 184 с.
2. Ковальчук В.І. Ефективний урок: технології, структура, аналіз/ Василь Ковальчук. – К.: Шк. світ, 2011. – 120 с.
3. Ковальчук В.І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу: тренінг. – 2-е вид. доп. і перероб. / В.І. Ковальчук. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
4. Особистісно орієнтоване навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/14810405/pedagogika/osobistisno_orientovane_navchannya.
5. Особистісно орієнтоване навчання у вищій школі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ispu_kioivist_Ficyla_Pedagogika_VSh/790.html.
6. Машкіна Л. А. Теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання у вищій школі [Електронний ресурс] / Л. А. Машкіна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:MYPANhlKBZYJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Pfto_2013_28_82.pdf+%&cd=4&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.
7. Якиманська І.С. Особистісно орієнтоване навчання в сучасній школі. – М., 1996. – С.

УДК 378

МАРТИНЕНКО Марина, студентка 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИТРИХОВСЬКА О.П.**
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІСТИКА»

За сучасних умов вимоги до фахівців з боку роботодавців не обмежуються вимогами до високого рівня кваліфікації. Висуваються також вимоги: вміння мотивувати самого себе; працювати в команді; уважно спостерігати, відбирати важливу для аналізу інформацію; вміння визначати проблему й аналізувати альтернативні варіанти її розв'язання тощо.[1]

Реформування національної системи освіти України, сучасні тенденції світової інтеграції зводять проблему розвитку особистості в ранг пріоритетних завдань. Тому велике значення набуває впровадження інтерактивних методів навчання і виховання. [4]

Аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод)— один з методів активного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів. [3] Кейсовий метод навчання почав використовуватись у ВНЗ США ще на початку ХХ сторіччя в галузі права та медицини. Провідна роль у розповсюдженні кейсового методу належить Гарвардській Школі Бізнесу. [2]

Всі облікові дисципліни постійно зазнають змін, це пов'язано із змінами в законодавчій і нормативній базі, тому задача викладача навчити студентів, як себе поводити в подібних ситуаціях. Саме метод аналізу виробничих ситуацій при викладанні дисципліни «Бухгалтерський облік у бюджетних організаціях», дозволить поєднати теоретичне і практичне навчання.

Доаудиторна робота викладача при підготовці заняття з використанням методу аналізу виробничих ситуацій полягає у: розробці навчальних ситуацій (займає 20-30% загального часу дисципліни), плануванні курсу, вирішенні організаційних питань (аудиторія, роздатковий матеріал). Робота в аудиторії полягає в тому, що викладач розпочинає заняття, повідомляє ситуацію, розподіляє студентів по малих групах, бере участь в загальній дискусії, підводить підсумки заняття та оцінює роботу студентів.

Студентам для більш детального вивчення матеріалу пропонується опрацювати учбову літературу та нормативну документація з теми, що буде розглянута на практичному занятті.

Пропонується така послідовність аналізу конкретної ситуації: формулювання ситуації викладачем, її вивчення у малих групах, дискусія, презентація рішень кожної групи, висновок викладача, підсумки й оцінювання роботи студентів із ситуацією.

Таким чином, треба визначити, що застосування викладачем кейс-методу з одного боку стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого дає можливість самому вчителю: самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. [4]

Література

1. Балягіна І. А., Богорад М. А., Ковальчук Г. О. Методика викладання економіки: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 341 с.
2. Гончаров С.М. Інтерактивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу: Навчально-методичний посібник. – Рівне: НУВГП, 2006. – 172с.
3. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб. — Вид. 2-ге, доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 298 с.
4. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців. [Електронний ресурс] http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm

УДК-372

*МУСАТ Олена, магістр 2 року навчання
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - ЯКОВЛЕВА В.А.,
канд.пед.наук., доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Серед пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти в контексті євроінтеграції України визначено проблему постійного підвищення якості освіти, модернізацію її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій.

За орієнтир береться теоретична модель “інноваційної людини”, випробувана у світі. Інноваційна людина - особа такого соціальнокультурного розвитку, яка здатна творчо працювати, бути конкурентноспроможною в умовах сьогодення. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

В Україні інноваційна діяльність передбачена проектом Концепції державної Інноваційної політики (1997) та проектом Положення “Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти” (1999).

У контексті інноваційної стратегії цілісного педагогічного процесу суттєво зростає роль керівництва вищого навчального закладу, викладачів, методистів як безпосередніх носіїв новаторських підходів. При всьому розмаїтті технологій навчання: дидактичних, комп’ютерних, проблемних, модульнорозвивальних, кредитномодульних та інших - реалізація провідних педагогічних функцій залишається за педагогом. [2]

Носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором виступає викладач-новатор. Він володіє широкими можливостями і має необмежене поле діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності наявних технологій і методик навчання і може корегувати їх, проводити дослідницьку роботу, розробляти нові методики та технології. Основна умова такої діяльності - інноваційний потенціал педагога.

З впровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладач все більше набуває функції консультанта, порадирика, наставника. Останнє вимагає від нього спеціальної психолого-

педагогічної підготовки, оскільки у професійній діяльності викладача реалізуються не тільки спеціальні предметні знання, але й сучасні знання у сфері педагогіки і психології, акмеології, технології навчання і виховання. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінки і реалізації педагогічних інновацій.

Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально- економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення педагогів до засвоєння та застосування педагогічних новинок. Велику роль відіграє конкуренція вищих навчальних закладів, яка стимулює пошук нових технологій, форм, методів організації навчально-виховного процесу, диктує відповідні критерії щодо підбору науково-педагогічних кадрів.[1]

Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства в цілому зумовлена рядом обставин.

По-перше, соціально-економічними перетвореннями, і науково-технічним процесом що, зумовлюють необхідність докорінного оновлення системи вищої освіти, методології і технології організації навчально - виховного процесу у вищих навчальних закладах. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень, виступає засобом оновлення освітньої політики. По-друге, посилення гуманітаризації змісту освіти, неперервні зміни обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових спеціальностей, нових навчальних предметів, елективних курсів потребують постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. В зв'язку з цим зростає роль і значення викладача як генератора педагогічних ідей.

По-третє, зміна характеру відношення викладачів до самого факту освоєння і застосування педагогічних нововведень. Інноваційна діяльність в основному зводилася до використання рекомендованих зверху нововведень. Нині інноваційна діяльність набуває все більше вибіркового та дослідницького характеру. Посилюється ступінь свободи викладача, який раніше діяв у жорстко регламентованих умовах [3].

По-четверте, входження ВНЗ у ринкові відносини, виникнення нових типів недержавних навчальних закладів різних форм власності, створює реальну ситуацію їх конкурентноздатності.

Отже, основна ідея модернізації системи вищої освіти полягає в тому, що ефективність навчання у вищій школі може бути поліпшена завдяки проектуванню і впровадженню новітніх освітніх систем і технологій.

Література

1. Ковальчук І. А. Методи інтерактивного навчання майбутніх соціальних педагогів / І. А. Ковальчук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2010. - № 4. - С.82-87.
2. Концепція наукової, науково-технічної та інноваційної політики в системі вищої освіти // Освіта України. - 2001. - № 23. - С. 3.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні - інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Кремень В. Г. - К. : Грамота, 2005. - 448 с.

ШКІТІНА Ірина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «АНАТОМІЯ І ФІЗІОЛОГІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН» НА БАЗІ НЕМШАЇВСЬКОГО АГРОТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

В Україні на початку ХХІ століття освітній процес зазнав значних реформ. Навчальні заклади зумовлюють необхідність докорінного переосмислення освітніх завдань, актуалізації змісту навчання, створення проектно-життєвого простору, технологій становлення індивідуальності студента як суб'єкта і проектувальника життя, спрямованого на розвиток конкурентоспроможної, компетентної особистості,

яка творчо підходить до розв'язування проблем, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни

Основним завданням викладача є створення умов для формування творчої компетентної особистості, яка буде здатна реалізувати свій потенціал у суспільстві. Тому актуальним є перехід до особистісного-орієнтованого навчання й виховання, упровадження нових більш ефективних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання.

Більшість дослідників проблем педагогічної інноватики намагаються співвіднести поняття «нового» у педагогіці з такими характеристиками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове».

Для формування вмінь та навичок в цей час особливу увагу потрібно приділити автоматизованим можливостям систем обробки інформації, застосуванню комп'ютерних мереж та електронних презентаційних матеріалів (електронні атласи морфологічної будови органів розмноження, сечовиділення, м'язової системи, відео-презентаційний матеріал штучного осіменіння тварин, діагностики вагітності, внутрішньоутробного розвитку плода та ін.). Це дасть змогу опанувати основи дисципліни «Анатомія і фізіологія сільськогосподарських тварин» у повному обсязі.

Поява новітніх технологій і техніки зумовлюють удосконалення методик навчання і готовності викладачів до їх використання. Це вимагає вдосконалення і самого викладача.

Для виявлення проблем та шляхів вдосконалення при використанні комп'ютерних технологій та їх конкретизації було проведено анкетування. Мета анкетування - з'ясувати рівень впровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі.

Анкетування проводилося серед студентів 2-х курсів (40 осіб) та викладачів циклової комісії технологічних та рибоводних дисциплін (15 осіб) ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж».

Дані опитування свідчать, що викладачі та студенти коледжу, в цілому позитивно ставляться до введення нових інформаційних технологій у навчальний процес. Так, 60% викладачів і 90% студентів (рис.1) вважають за необхідне використання персональних комп'ютерів, але нажалі є і байдужі респонденти - 6,6% викладачі та 7,5% студентів. Вважають за доцільне застосування на лекційних заняттях мультимедійних проекторів 55% викладачів та 85% студентів (рис.2).

Викладацький колектив вважає за найкраще використання персональних комп'ютерів на практичних (60%) і лабораторних заняттях (65%) тому, що це дозволяє підвищити ступінь індивідуалізації занять. Прагнуть до цього і 91% студентів.

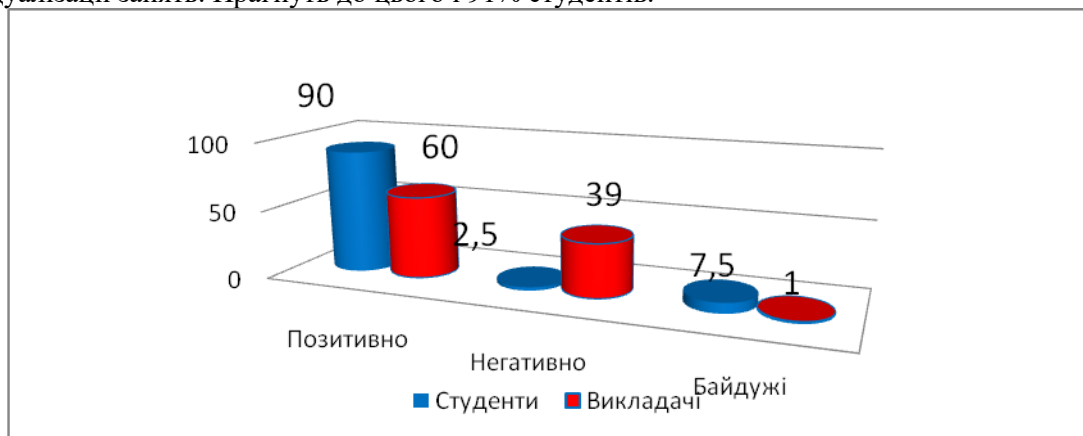

Рис. 1. Впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес

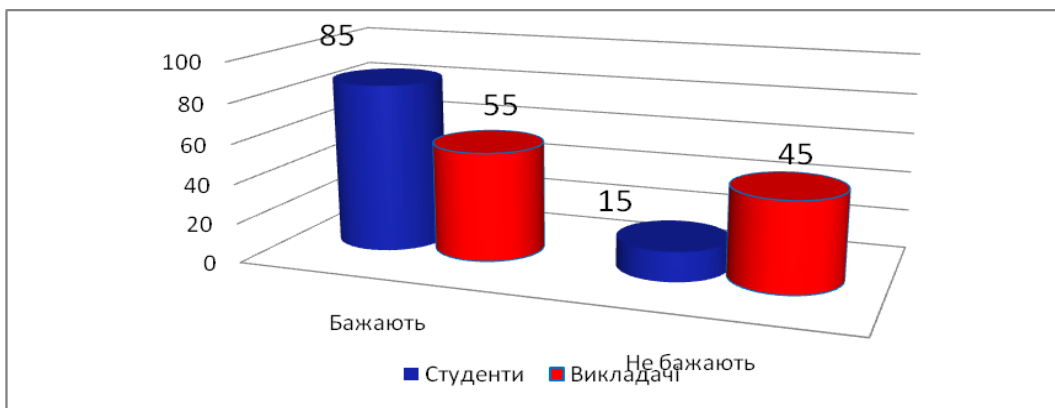

Рис. 2. Застосування на лекційних заняттях мультимедійних проєкторів

При цьому 65% студентів та лише 20% викладачів вважають, що більш об'єктивним для оцінки знань за результатами практичних і лабораторних робіт було б комп'ютерне тестування (рис.3).

Така відмінність у показниках пояснюється великою зацікавленістю студентів новими технологіями, тому що вони полегшують їм пізнавальний процес.

Дослідження показали, що сам факт використання комп'ютерних засобів на заняттях підвищує інтерес студентів до навчання. Це особливо є ефективним в разі коли розглядаються явища або процеси, які в аудиторії не можливо безпосередньо спостерігати. У той час, як викладачі більш обережні, оскільки це викликає подальше освоєння нової техніки, створення нових методичних матеріалів, що вимагає додаткових інтелектуальних, часових і фізичних затрат.

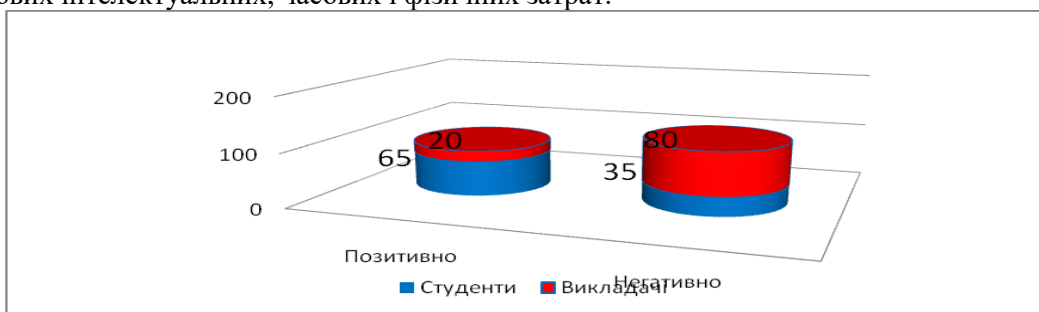

Рис.3. Використання комп'ютерного тестування на практичних та лабораторних заняттях

Результати опитування свідчать, що основними перешкодами в ефективному використанні комп'ютерних засобів на заняттях є погана обізнаність викладачів щодо можливостей сучасних технічних засобів навчання, мала кількість методичної літератури з цих питань, недостатня матеріально-технічна база.

Таким чином, проблеми підвищення ефективності «комп'ютерної» кваліфікації викладачів як і раніше залишається актуальною.

Оптимістичним є факт щорічного зростання кількості студентів, які мають змогу користуватися комп'ютерною технікою вдома. На сьогодні відсоток таких студентів сягає 35%, та 51% - викладачів (рис.4).

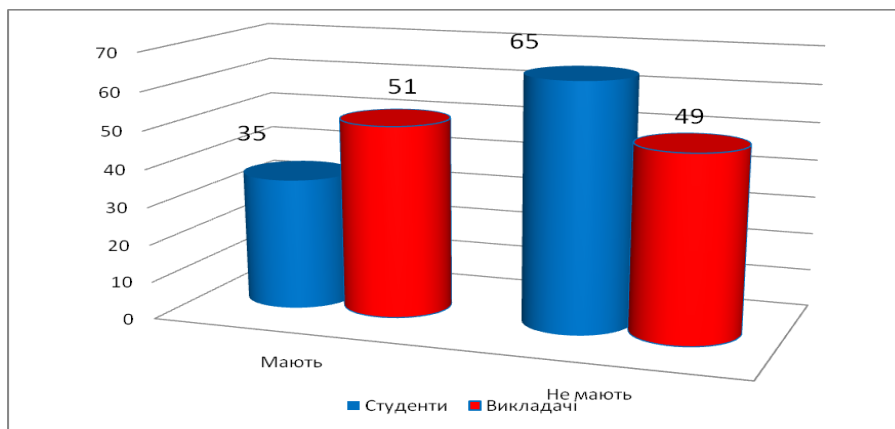

Рис. 4. Можливість користуватися комп'ютером вдома

Покращення ситуації можливе за умови інформаційної обізнаності як студентів так викладачів ВНЗ в можливостях сучасних інформаційних технологій та покращення матеріальної бази навчальних закладів.

Літера

1. Волкова Н.П. Педагогіка [Текст]: Навч. посіб./ Н.П. Волкова – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст]: Навчальний посібник/ І.М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Новікова Л.М. Сучасні технології практичних занять в системі вищої освіти [Текст]: Навч. посіб. / Л.М. Новікова – Павлоград: ЗПЕУ, 2005. – 73 с.
4. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології [Текст]: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І.П. Підласий. – Київ: Слово, 2004. – 616 с.
5. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі [Текст]: Навч.-метод. посіб. / О. Січкарук – К.: Таксон, 2006. – 88 с.
6. Урядова. М.С. Інноваційні моделі вищої освіти (соціологічний аспект) [Електронний ресурс]: nbuv. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/urjadova.pdf
7. Анатомія свійських тварин: Підручник / С. К. Рудик, Ю. О. Павловський, Б. В. Криштофорова та ін.; За ред С. К. Рудика. — К.: Аграрнаосвіта, 2001. — 575 с.
8. Морфологія сільськогосподарських тварин / В.Т. Хомич, С.К. Рудик, В.С. Левчук та ін.; За ред. В.Т. Хомича. — К.: Вища освіта, 2003. — 527 с.

УДК 378.14

НЕСІНА Антоніна, студентка 2 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Перед системою освіти висуваються вимоги формування в молодого покоління здібностей, які б допомогли йому легко адаптуватися в суспільстві і професійному середовищі. На студентську ініціативу покладаються значні надії, пов'язані з вирішенням таких проблем як підвищення якості освіти та забезпечення перспектив на майбутнє. Сьогодні вимагає від сучасної молоді відповідних дій, що зумовлені високим розвитком особистості, потребує ефективних лідерів у всіх сферах життєдіяльності.

Зміни соціально-економічних основ розвитку українського суспільства супроводжуються загалом процесами модернізації освіти, основним орієнтиром якої є формування освіченої, креативної особистості, що володіє лідерськими компетенціями» [4, с.116]. Проблема лідерства на сьогодні є однією

з найбільш актуальних у розвитку теорії та практики управління в Україні, тому необхідність дослідження накопиченого досвіду, адаптації існуючих підходів та опанування новітніх технологій формування лідерських компетенцій кваліфікованих спеціалістів свідчать про актуальність даної проблеми. Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців вимагає посилення психолого-педагогічної роботи зі студентами.

Науковці розглядають лідерство, як здатність змінювати людське бачення, розширюючи рівень кругозору, надання поточній діяльності людини вищих соціальних стандартів. А ще деякі вчені розглядають його як динамічну модель поведінки з певною кількістю вагомих чинників, які впливають на відносини, що виникають у макро- та мікроколективі. Проте попри велику кількість досліджень і визначень сьогодні, немає єдиного рецепту, який допоможе людині стати видатним лідером-керівником, а також як можна використовувати цей досвід в реальному житті та у формуванні лідерських задатків майбутніх фахівців [6]. Для кращого розуміння поняття «лідерство» доцільно розглянути основні складові лідерського потенціалу. Дж. Максвелл виокремив якості лідера [5]. Запропоновані характеристики дозволяють виокремити лідерські якості майбутніх фахівців: характер (стійкість до стресів), харизма, відданість справі, компетентність, проникливість, сфокусованість, ініціативність, вміння слухати, позитивне ставлення до оточуючих, вміння вирішувати проблеми, комунікабельність, відповідальність, впевненість, самодисципліна, здатність до навчання, перспективність бачення, готовність ризикувати тощо.

Ми погоджуємося з багатьма дослідниками у тому, що лідерська компетенція фахівця виражається у «здатності передбачати, тобто помічати найменші ознаки змін, тенденцій, які зароджуються; швидко реагувати на зміни і проявляти гнучкість з метою блискавичного реагування на нові вимоги середовища; вирівнювати, тобто узгоджувати власні цінності і потреби з цінностями і потребами інших людей з метою формування команди та її ефективної та злагодженої діяльності; діяти, тобто створювати умови для досягнення мети і наполегливо рухатися до неї» [2].

В свою чергу формування лідерських якостей у майбутніх фахівців вимагає від педагогів посилення психолого-педагогічної роботи зі студентами.

Наші спостереження дозволяють нам стверджувати, що найбільш вагомими складовими портрету сучасного лідера є оптимізм, рівень інтелекту, мотивованість діяльності, що визначає її спрямованість, організованість, активність та стійкість, спроможність через працю задовольнити свої потреби, вимогливість. На думку О.В. Старинської [7], ініціативність як особистісна риса ґрунтується на природній активності людини, в ній поєднані складові багатьох сфер особистості (емоційної, вольової, інтелектуальної) і вона ж у свою чергу, є підґрунтям для формування інших інтегративних рис особистості. Ініціативність, яку студенти виявляють у навчальній діяльності, є інтегральною характеристикою особистості, яка включає інтелектуальну, мотиваційну та емоційно-вольову сфери. Розумові здібності складають фундамент цієї ініціативності, вони визначають операційні можливості студента, але вони виявляються не безпосередньо, а лише через призму мотиваційної та емоційно-вольової структур особистості. Студент повинен також усвідомити й визнати все те, що віддаляє його від лідерства, як ідеального образу професійної досконалості, соціальної зрілості. Створювальна рефлексія, на думку І.Д. Беха [1], передбачає також духовно-моральний розвиток і саморозвиток особистості.

Таким чином, проаналізувавши сучасні підходи до лідерства, знань, умінь, навичок, якими повинен володіти лідер, можна зробити висновок, справжній лідер – це особистість, яка володіє комплексом характеристик, в основі яких лежить здатність до колективної взаємодії і виявлення організаційних здібностей.

Випускники вищих навчальних закладів повинні бути високо компетентними, відповідальними, стійкими до змін в економіці та соціумі. Формування особистості лідера повинно починатися у сім'ї з моменту народження і в подальшому на засадах принципу спадкоємності реалізовуватися у всій системі освітніх установ України. В навчальних закладах повинна здійснюватися психодіагностика якостей, що складають основу лідерського потенціалу студента, створюватися необхідні умови щодо корегування професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців, проводитись заходи та школи лідерства спрямовані на формування та розвиток справжнього лідера [3, с. 114–116].

В освітньому процесі необхідно зосередити увагу на механізми розвитку комплексу професійно важливих якостей, знань, умінь та навичок, що обумовлюють успішність лідерської поведінки студента у

його професійній реалізації в майбутньому. Створення сприятливого освітнього середовища допоможе студентам реалізувати свій потенціал.

Література

1. Бех І.Д. Психологічні механізми сходження особистості до духовних цінностей // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал. Матеріали наук.-практ. конференції (за результатами науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році) /За ред. І. Д. Бега, О. В. Мельника. – Івано-Франківськ: В-тво “Тіповіт”, 2011. – Вип. 1. – С. 3-19
2. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2006. Вип. 21. Ч. 2. 312 с.
3. Давидов П. Г. Соціологія у схемах, таблицях та коментарях : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / [П. Г. Давидов, А. В. Кальянов, О. А. Полуцко та ін.] ; за ред. Давидова. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – Донецьк : Норд-Прес, 2009. – 216 с.
4. Діагностика сформованості лідерських якостей студентів- відмінників навчання аграрних ВНЗ. – Сопівник Р.В.Вісник Черкаського університету. 2012. №24 (237), с.113-118
5. Максвелл Дж. 21 обов'язкове качество лидера / Дж. Максвелл ; – Минск. : Попурри, 2006. – 176 с.
6. Оцінка лідерського потенціалу студентів як майбутніх управлінців.– Савельєва О.О. Вісник Хмельницького національного університету 2010, Економічні науки 82 № 4, Т. 4, с.81-82
7. Старинська О. В. Інтелектуальна ініціативність молодших учнів та засоби її розвитку / О. В. Старинська // Психологія. – 2005. – № 1.

УДК 378.14

ОЛЕКСЮК Вікторія, студентка I курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БІЛАН Л.Л.**
канд. пед. наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ АГРАРНИКІВ –ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ В УКРАЇНІ

Завдяки здійсненню значного обсягу землепорядних робіт у державі в основному проведено реформування земельних відносин, хоча до останнього часу не вирішеним залишається широке коло проблем. Серед них є питання, пов'язані з науковим забезпеченням раціонального використання та охорони земельних ресурсів країни, проведенням відповідного районування та зонування земельного фонду країни, забезпеченням документацією із землеустрою щодо встановлення меж більшості територій природно-заповідного фонду, рекреаційного та історико-культурного призначення, щодо встановлення прибережних захисних смуг вздовж річок, морів, навколо озер та водосховищ та багато інших.

Зважаючи на аграрне спрямування Київської області, площа якої становить 28,1 тис. кв. км при щільності населення лише 61,2 осіб/кв. км, актуальним для Київщини, як і для інших сільськогосподарських регіонів України, є питання реформування аграрного сектору та організація території сільськогосподарських підприємств, яка вимагає безумовного вирішення проблеми подальшого використання деградованих та інших малопродуктивних земель. Це говорить про вагомість професії землепорядника на сьогодні і закономірне зростання престижу цієї спеціальностей на ринку праці.

Основними роботодавцями землепорядників є державні організації і приватні підприємства, муніципалітети й органи територіального управління, яким потрібні висококваліфіковані фахівці. Це обумовлює необхідність підготовки відповідних фахівців – висококваліфікованих бакалаврів, спеціалістів та магістрів за професійним спрямуванням «Геодезія, картографія та землеустрій», які здатні комплексно вирішувати завдання управління земельними ресурсами в різних галузях господарства, виконувати проектувальну, організаційну, управлінську, виконавську функції, здійснювати наукові дослідження на високому рівні.

Землепорядник – спеціаліст, який володіє знаннями про земельне право, земельний кадастр, землепорядкування та управління земельними ресурсами, має відповідну освіту та належну

кваліфікацію. Професія землевпорядника – одна з найдавніших на землі. Історично склалося так, що людство завжди потребувало землевпорядників, особливо на переломних етапах свого розвитку. В усі часи не зникав інтерес до походження Землі, її розміру, родючості ґрунту, вартості землі. З утворенням великих держав поставали проблеми встановлення кордонів між володіннями, меж земельних ділянок. Виникала потреба в землемірах. З розвитком суспільства, удосконаленням земельних відносин розвивалась та стверджувалась і професія землевпорядника. За часи самостійності України, з розпадом наявних форм господарювання і появою нових форм власності на землю, фахівці із земельних відносин посіли своє почесне місце.

Сьогодні роботу фахівців із землевпорядкування важко уявити без застосування сучасних технологій, спеціальних високоточних приладів. Одним з найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог. Тому навчальний процес підготовки фахівців-землевпорядників повинен здійснюватися кваліфікованими викладачами з відповідним навчально-методичним забезпеченням.

Для якісної підготовки фахівців-землевпорядників Національний університет біоресурсів і природокористування України повністю забезпечений такими важливими для підготовки фахівців методичними документами, як: навчальний план, освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма. В цих документах дотримано співвідношення навчального часу між циклами підготовки та вирішено питання безперервності, наступності та ступневості підготовки фахівців.

Навчальний процес підготовки фахівців-землевпорядників передбачає як теоретичні, так і практичні заняття. Якісне навчання полягає у логічному поєднанні проведення лекційних, лабораторних, практичних занять, навчальної та виробничої практики, курсового та дипломного проектування. Навчальним планом та освітньо-професійною програмою підготовки фахівців цього напрямку передбачені навчальні, виробнича та переддипломна практики, яким приділяється велика увага.

Закріплювати отримані знання та здобувати практичні навички студенти НУБІП України мають змогу в процесі проходження навчальної практики на базі університету та на навчально-геодезичних полігонах. Основними базами виробничої та переддипломної практик є управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, комітету із земельних ресурсів у Київській області, ДП «Водземпроект», ДП «Центр державного земельного кадастру», ДП «Київський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою». З цими організаціями НУБІП України укладені відповідні угоди про проведення практик, передбачених навчальним планом. Програми практики на підприємствах дають можливість апробації та поповнення отриманих знань та умінь на конкретних робочих місцях під час вирішення науково-дослідних і виробничих завдань.

Для наочності під час навчання використовуються засоби унаочнення (натуральні об'єкти, геодезичні прилади, плакати, таблиці, схеми, макети, моделі-копії, муляжі, стенди, розрізи та перерізи, відеоролики), технічні засоби навчання (програми для презентації та демонстрації, відеофільми, діапозитиви, діафільми, електронні посібники), навчально-методична література (навчальні посібники, підручники, методичні матеріали). Навчальний процес забезпечений сучасними оптичними та електронними геодезичними приладами: теодолітами, нівелірами, тахеометрами, рулетками, GPS-приймачами, фотограмметричною станцією «Дельта», стереоприладами та іншим необхідним обладнанням. Значна увага під час підготовки фахівців приділяється науці. У процесі навчання студенти землевпорядного факультету також мають змогу долучитися до наукової роботи. Для цього в університеті традиційно проводяться науково-практичні конференції студентів та викладачів, на яких студенти старших курсів виступають з доповідями, підготовленими під керівництвом досвідчених викладачів. Крім того, кращі студенти мають змогу брати участь у роботі наукових експедицій. Щороку команди студентів беруть участь у Всеукраїнських олімпіадах із спеціальності та виборюють призові місця серед команд ВНЗ України.

Особливе місце в роботі факультету і кафедри посідає міжнародна діяльність. Під час закордонної практики студенти знайомляться з навчальним процесом та науковою діяльністю цих навчальних закладів, вивчають сучасні геодезичні технології та прилади, а також відвідують цікаві екскурсії та беруть участь у пізнавальних програмах.

З метою покращення якості підготовки фахівців підписані договори про співпрацю з Київським національним університетом будівництва і архітектури та Національним університетом «Львівська політехніка».

Загалом, усі складові навчально-виховного процесу в НУБП України спрямовані на дорослу людину. Тому його основним завданням є створення умов для саморозвитку, самовираження і самореалізації особистості. Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України, пріоритетним напрямком в її реалізації є формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини. Виховання студента в університеті розглядається не як окремі й випадкові педагогічні впливи, а як цілісна система педагогічного супроводу його життєдіяльності. Воно реалізується як в аудиторній (виховне навчання), так і у позааудиторній (створення умов для раціональної самоорганізації студентської діяльності, культури, праці та дозвілля) роботі.

Питання виховної роботи для студентів землевпорядників вирішуються комплексно, а саме:

- виховання у процесі навчання під час лекцій, практичних занять, ділових ігор, семінарів-дискусій, конференцій. Викладачі цілеспрямовано проводять виховну роботу під час вивчення циклу дисциплін гуманітарної освіти. Під час викладання гуманітарного циклу дисциплін студентам пояснюється, що у період формування ринкової економіки головна увага приділяється ролі особистості, її конституційним правам і разом з тим високій відповідальності за себе, суспільство та майбутнє. Викладачі дають зрозуміти студентам, що знання права, соціології, психології, історії свого народу, його культури, екології – обов'язкове для виховання цивілізованого члена суспільства. Таким чином, у ході викладання дисциплін гуманітарного циклу професорсько-викладацький склад орієнтує студентів на досягнення загальних цінностей, які сприяють оволодінню молоддю рисами високої інтелігентності, розвивають її творчі здібності;
- гуманітаризація освіти – це засіб реалізації гуманістичної суті навчання та виховання інтелектуальності, соціокультурної, комунікативної сутності людини як суб'єкта свідомості та діяльності активного елемента розвитку суспільства. А це можливо, коли встановлюються тісні взаємозв'язки між гуманітарною, технічною та природонауковою освітою. Цього можна досягнути за допомогою впровадження у навчально-виховний процес таких компонентів, як залучення студентів до науково-дослідної діяльності, організація всієї позааудиторної роботи на засадах самоврядування студентів, їх ініціативи, творчої самодіяльності. Отже, без гуманітарної освіти неможливі справжня самореалізація та самовизначення людини, а також переростання гуманітарної підготовки від вирішення чисто функціональних проблем до досягнення молоддю повноти духовного життя.
- управління навчально-виховним процесом опирається на використання багатоваріантності, гнучкості всіх його структур, спрямованості їх на розвиток сучасної особистості, здатної вирішувати питання трансформації нашого суспільства. Цьому сприяють створені в університеті такі органи самоврядування, як старостат, рада студентів, клуби КВК, редколегія. Цьому напряму на факультеті теж приділяється велика увага. Весь професорсько-викладацький склад сприяє залученню студентів до організації та проведення святкових заходів, таких як Новорічне свято, День студента, Дня першокурсника тощо. Так, студенти землевпорядники неодноразово ставали переможцями у конкурсах «Студент року», «Голосіївська весна» та ін. Загалом виховна робота в Університеті ведеться за трьома напрямками: загальні виховні питання, культурно-масова та спортивна робота. Лише поєднання таких напрямків дозволяє виховувати не тільки кваліфікованого, але й духовно розвиненого і здорового спеціаліста.

Висновки. Можна з впевненістю сказати, що в НУБП України на землевпорядному факультеті готують висококласних фахівців, які користуються попитом на ринку праці. Зокрема, наші випускники з успіхом працюють в органах державного управління, регіональних центрах державного земельного кадастру та їх підрозділах на місцях, державних підприємствах, науково-дослідному та проектному інституті землеустрою, державних геодезичних підприємствах, бізнесових структурах, органах містобудування та архітектури, органах комунального господарства, транспортних та моніторингових організаціях.

Льгтература

1. Інженерно-будівельному факультету – 5 років / О.Терещук, В. Мовенко, С. Коваленко та ін. // Новітні досягнення геодезії, геоінформатики та землевпорядкування – Європейський досвід : збірник наукових праць. – Чернігів, 2009. – № 5. – С. 6–20.

2. Ніколайчук К. Концептуальні підходи та шляхи вдосконалення навчального процесу в системі підготовки фахівців із землевпорядкування [Електронний ресурс] / К. Ніколайчук // Новапедагогічна думка. – 2013. – № 1.1. – С. 201. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Npd_2013_1_52.pdf.
3. Сторінка землевпорядного факультету НУБІП України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nubip.edu.ua/node/1060>.
4. Терещук О. І. Моніторинг контингенту студентів спеціальності «Землевпорядкування та кадастр» землевпорядного факультету НУБІП України / О. І. Терещук, З. Р. Тартачинська, С. В. Коваленко // Новітні досягнення геодезії, геоінформатики та землевпорядкування – Європейський досвід : збірник наукових праць. – Київ, 2008. – № 4. – С. 216–220.

УДК 378.14

ПАХАЛЬЧУК Валентина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах розвитку ринку праці та євроінтеграційних процесів перед освітньою системою України постало завдання відповідати цим тенденціям.

Про зміни, які необхідно впроваджувати в освіті обговорювали міжнародні фахівці на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. Чи виконує система освіти свої основні функції сьогодні і які зміни на часі? Яку освіту потрібно молодим людям, щоб розуміти світ завтрашнього дня? - були предметом обговорення. Всесвітній економічний форум опублікував список навичок, необхідних до 2020 року, в якому можна помітити відчутну різницю в потребах 2015 і 2020 року. Необхідно буде більше креативності. Здатність вирішувати комплексні завдання виходить на перший план.

На думку експертів, сьогодні важливо наголосити бізнесу про їх відповідальність, щодо визначення необхідних їм навичок необхідні та безпосередньої участі у їх розвитку. Другий важливий момент - структура освіти. Освіта не має бути відірвана від реальності. Сьогодні для педагогів важливо усвідомити, що освіта - це не тільки передача знань, ми повинні розглядати її як уміння ставити запитання, критичне мислення, обговорення, дебати, вивчення інших культур і співпрацю з людьми по всьому світу, як активний креативний діалог [1].

Розглянемо проблему розвитку критичного мислення студентів. Критичне мислення це такий тип мислення при якому думаючий покращує якість свого мислення за допомогою вмілого використання структур та інтелектуальних стандартів, притаманних мисленню. Його можна використовувати при вивченні будь якого предмета, змісті або при вирішенні проблеми.

Людина з добре розвиненим критичним мисленням:

- ставить складні питання і проблеми, формулюючи їх зрозуміло і чітко;
- збирає та докази, що стосуються вирішення проблеми, використовуючи абстрактні ідеї, щоб ефективно їх інтерпретувати;
- обґрунтовує висновки і рішення, перевіряє їх за критеріями та стандартами;
- думає неупереджено в межах альтернативних систем мислення;
- ефективно спілкується з іншими при прийнятті рішення.

Критичне мислення - це самоспрямоване, самодисципліноване, самооцінює та самокорегуюче мислення. Воно передбачає ефективну комунікацію і здатність вирішувати проблеми.

Технологія «Критичного мислення», зорієнтована не тільки на співпрацю педагога і студентів, а й діяльності самого студента, а також на створення комфортних умов, що знімають психологічну напругу. Працюючи за технологією «Критичного мислення», студент реалізує свої потреби і можливості вчитися вирішувати свої проблеми самостійно, а також навчається способам оцінки своєї власної діяльності. Використовуючи технологію «Критичне мислення» на уроках, викладач розвиває особистість студента в

першу чергу при безпосередньому навчанні предмета, в результаті чого відбувається формування комунікативної компетенції, що забезпечує комфортні умови для пізнавальної діяльності та самовдосконалення.

Основні параметри «Критичного мислення» (що є складовою частиною глобального мислення), що наповнюють змістом і визначають цілі освіти, це сприйняття сучасного світу цілісно, пізнання світу у взаємодії всіх його сторін і себе в цьому світі, відкритість особистості по відношенню до нового, вміння бачити альтернативні шляхи вирішення проблеми, подолання стереотипів.

Технологія «Критичного мислення» - це комплексна технологія, що формує вміння обґрунтовувати перевагу однієї ідеї над іншою, вміння вирішувати складні проблеми, аргументовано вести суперечку.

Основними етапами уроку при використанні технології «Критичне мислення» є етап виклику, осмислення, рефлексії [2].

Технологія допомагає студенту:

- підвищити ефективність сприйняття інформації;
- підвищити інтерес як до досліджуваного матеріалу, так і до самого процесу навчання;
- вміння критично мислити;
- вміння відповідально ставитися до власної освіти;
- вміння працювати в співробітництві з іншими;
- підвищити якість освіти;
- навчатися впродовж усього життя.
- Технологія допомагає педагогу:
- створити в аудиторії атмосферу відкритості та відповідального співробітництва;
- використовувати модель навчання і систему ефективних методик, які сприяють розвитку критичного мислення та самостійності в процесі навчання;
- стати практиком, які вміють грамотно аналізувати свою діяльність;
- стати джерелом цінної професійної інформації для інших вчителів.

Як бачимо впровадження в практику технології критичного мислення допомагає як студентам так і викладачам розвиватися і вдосконалюватися.

Література

1. Буденко Т. Будущее образования: уроки неопределенности [Електронний ресурс] / Тетяна Буденко // ЛІГАБізнесІнформ – Режим доступу до ресурсу: <http://biz.liga.net/upskill/all/stati/3225018-budushchee-obrazovaniya-uroki-neopredelennosti.htm>.
2. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / Василь Ковальчук. – 2-е вид. доп. і перероб. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.

УДК 378.14

ПРИЄМНИЦЬКА Вікторія, студентка 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИТРИХОВСЬКА О.П.**
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ»

В умовах сучасної вищої школи семінарські заняття поряд із лекцією відносять до важливих форм організації навчального процесу. Семінарські заняття мають дуже давню історію, своїм корінням сягає античності. Це найважча і найскладніша форма навчального процесу, мета якого узагальнення, поглиблення і систематизація знань, здобутих студентами під час самостійної роботи з лекційним матеріалом і навчально-методичною, теоретичною літературою. На семінарах студенти вчаться виступати з обговорюваних питань, доводити свою точку зору, критично оцінювати різні джерела знань [3]. Загалом, семінари сприяють формуванню у студентів

інтересу до самостійного оволодіння знань, вчать критично мислити, аналізувати складні явища суспільного життя і природи, сприяють більш інтенсивному формуванню таких важливих якостей, як критичність, гнучкість, глибина й самостійність мислення [2].

У практиці ВНЗ склалися два типи семінарських занять: 1) розгорнута бесіда за планом, з яким студентів ознайомлюють заздалегідь; 2) читання й обговорення рефератів, доповідей. План лекції ніколи не дублюється на семінарському занятті [2].

Поряд із зазначеними формами навчального процесу у ВНЗ широко використовуються практичні заняття. Основна мета цієї форми навчання як практичного різновиду семінару – набуття практичних умінь і навичок [1].

Завдання, що даються на практичних заняттях, нерідко індивідуалізуються. Це підвищує активність студентів, забезпечує розуміння ними суті наукової теорії і зв'язків її з педагогічною практикою.

Основними завданнями, що реалізуються під час спецкурсу та спецсемінару, є наукове пізнання, елементарне експериментальне вивчення, залучення студентів до дослідницької роботи [2].

Семінарське заняття багато в чому подібне до бесіди. Проте проблеми теоретичного й практичного характеру обговорюються більш ґрунтовно, всебічно і глибоко. Це колективний науковий пошук певної навчальної проблеми і шляхів її ефективного розв'язання. Учасники заняття аналізують проблему, виявляють причинно-наслідкові зв'язки, висувають шляхи її оптимального вирішення, відповідають на запитання і дискутують.

Умовно можна сказати, що семінар — це творче поєднання позитивних властивостей бесіди й дискусії, але на більш високому методичному, науковому й теоретичному рівні, що передбачає відповідну підготовленість суб'єктів учіння. Проводиться, як правило, зі студентами, які мають відповідну підготовку й досвід самостійного вивчення складних наукових і практичних проблем.

Для забезпечення дієвості семінару рекомендується дотримуватися вищевикладених рекомендацій і побажань щодо проведення бесіди й дискусії.

Ефективність семінару залежить від попередньої роботи педагога (організаційно-технічний, теоретичний і методичний напрями якої найбільш оптимальні) й студентів, їх активної і творчої взаємодії.

Готуючись до семінару ми:

- складаємо плану семінару з визначенням основної та додаткової літератури;
- опрацюємо методичні вказівки для студентів;
- аналізуємо дидактичні, виховні і методичні підсумки попередніх семінарів і роботу над їх удосконаленням;
- вивчаємо рівні ознайомленості студентів з проблемами семінару і визначення змісту їх самостійної роботи;
- організуємо індивідуальні і колективні консультації з студентами;
- надаємо допомогу студентам у самостійній роботі з літературою;
- підготовлюємо виставки літератури, наочних посібників та інших засобів забезпечення семінару;
- проводимо інструктаж доповідачів і допомогу їм у написанні доповідей;
- готуємо місця проведення семінару тощо.

Готуючись до семінару, студенти повинні:

- ознайомитися з планом семінару, основною і додатковою літературою;
- розробити проблеми, які вимагають додаткового вивчення;
- визначити план підготовки до семінару;
- отримати консультації у керівника семінару;
- занотувати основні положення, що стосуються розв'язання навчальної проблеми;
- підготувати реферати, доповіді тощо.

Слабка або недостатня підготовка будь-якої сторони не сприяє досягненню навчальної та виховної мети і взагалі може спричинити неуспіх усього заняття. Педагогу необхідно звернути особливу увагу на цей аспект. Можна сказати: якою була підготовка до семінару - таким буде результат.

Добре підготовлений і проведений семінар виконує свої основні функції - пізнавальну і виховну. Він також має допоміжну функцію - контрольну, яка дає змогу оцінити рівень опанування учнями програмного матеріалу, внести в дидактичний процес певні корективи.

Отже, семінар - це основний вид занять для поглиблення і закріплення знань, формування переконань та розвитку особистості учня.

Можемо виділити основні вимоги до семінару:

- продуманість змісту теми, її проблем та методики обговорення;
- визначення цілей, дидактичних і виховних завдань заняття;
- проблемна постановка запитань;
- увага до стрижневих питань та логіки їх розкриття;
- постійне керування перебігом семінару, створення атмосфери невимушеності, полемічності й творчої активності;
- стимулювання дискусії;
- забезпечення всебічного розгляду й аналізу навчальних проблем, об'єктивна оцінка виступів і відповідей, своєчасне їх коригування;
- орієнтація студентів на подальшу самостійну роботу над навчальним матеріалом тощо.

Література

1. Борзова Л.П. Дидактические игры // Преподавание истории в школе. – 2000. - № 1. – С.46-47.
2. Мухина С.А., Соловьев А.А. Нетрадиционные педагогические технологии в обучении. – Ростов-на-Дону, 2004.
3. Вачков И.В. Психология тренинговой работы. - М.: Эксмо, 2007. – 415 с.

УДК 371.134

ПРИСМИЦЬКИЙ Сергій, *магістрант гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України Науковий керівник – ЖУРАВСЬКА Н.С., докт. пед. наук, професор*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Основною метою підготовки вчителя іноземної мови є формування активної, творчої особистості, яка глибоко знає свій предмет, що володіє різноманітними навчальними технологіями, має ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, володіє ерудицією і прагненням до творчості.

Новоутворення в структурі готовності до професійної майбутнього вчителя іноземної мови діяльності розглядаються в єдності та взаємодії таких компонентів і показників [4]:

- мотиваційного, який передбачає усвідомлення значущості іншомовної комунікативної компетенції в сучасних умовах; стійкий інтерес до роботи з підручником з іноземної мови; прагнення до самовдосконалення;
- змістового, що охоплює знання сутності іншомовної комунікативної компетенції; видів роботи з методичним матеріалом, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетенції;
- процесуального, який полягає в умінні аналізувати методичний матеріал з іноземної мови з погляду наявності в ньому засобів для формування іншомовної комунікативної компетенції:

З позицій компетентнісного підходу, серед загальних вимог до вчителя іноземної мови дослідники відмічають [1]:

- високу професійну компетентність, яка базується на глибоких знаннях і ерудиції в науково-предметній галузі, нестандартному мисленні, володінні інноваційною тактикою, стратегією, методами вирішення творчих задач;

- педагогічну компетентність, яка включає знання основ педагогіки і психології, володіння сучасними формами, методами, засобами, технологіями навчання;

- комунікативну компетентність, яка передбачає розвинене літературне усне і писемне мовлення, вільне володіння іноземними мовами, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування;

- інтеркультурну компетентність, яка розуміється як здатність досягнення взаєморозуміння між носіями різних мов і культур;

- інформаційну компетентність, тобто вміння пошуку, обробки і використання інформації за допомогою ІКТ з метою прийняття на її основі певних рішень, тобто створення нової інформації;

- загальнокультурну компетентність, що охоплює сформований науковий світогляд, сталу систему духовних, культурних, моральних, та інших цінностей у їх національному і загальнолюдському розумінні.

Моделювання передбачає створення різних моделей. Іншими словами, як відзначає А. Кутателадзе, «моделювання - це процес вивчення будови і властивостей оригіналу за допомогою моделі» [2, с. 40].

У багатьох дослідженнях педагогічне моделювання розглядається як ряд послідовних етапів: педагогічне винахідництво (розробка ідеї); створення одиничного дослідного зразка (розробка креативної моделі); педагогічний експеримент з перевірки ефективності створеного зразка (коригування проєкту); створення кінцевого проєкту (конструктивні зміни в рамках створеної моделі).

Моделювальна компетенція вчителя іноземної мови розглядається як здатність, спрямована на створення проєкту; як науково-практичний метод вивчення і перетворення дійсності (метод практико-орієнтованої науки); форма породження, характерна для технологічної культури; управлінської культури [3, с.14-20].

У зв'язку з цим, особливого значення в структурі готовності до професійної діяльності вчителя іноземної мови набуває досвід проєктувально-моделювальної діяльності, здатність моделювати освітній процес, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, адаптувати професійно значиму іншомовну інформацію, вміння чітко ставити перед собою завдання і розробляти навчальні дії учнів відповідно до поставлених цілей навчання і виховання [6].

Отже, теоретичною і практичною готовністю вчителя іноземної мови до моделювання є оволодіння ним аналітико-прогностичними, проєктними вміннями на основі теоретичних знань та їх реалізація на практиці.

Література

1. Бахмат Н. В. Педагогічне моделювання як складова фахової готовності вчителя початкових класів / Н. В. Бахмат // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2011. - Вип. 7. - С. 14-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2011_7_4
2. Кутателадзе О. Використання моделей і моделювання / О.Кутателадзе // Відкритий урок. — 2012. — № 10. — С. 40–44.
3. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу». – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 204с.
4. Jumanova L, Tulegenova M (2015). Innovative Technologies in Learning Foreign Languages. In Young Scientist USA, Vol. 2 (p. 66). Auburn, WA: Lulu Press. <http://www.youngscientistusa.com/archive/2/237/>

УДК 371.134

РИБАЛЬЧЕНКО Дмитро, *магістрант гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України*
Науковий керівник – ЖУРАВСЬКА Н.С., докт. пед. наук, професор

ТЕНДЕНЦІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПЕДАГОГІЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У наукових дослідженнях з педагогіки вищої школи факти становлять їх основу.

Підсумовуючи здійснений аналіз наукової літератури, ми приєднуємось до думки науковців, що професійна компетентність – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає

досконале володіння теоретичними і практичними навичками, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо і нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за наслідки своєї роботи [1].

Професійна компетентність соціального педагога вимагає органічного єднання особистісних та професійних якостей, широкої освіченості в різноманітних сферах життєдіяльності, а тому підготовка такого фахівця залежить від створення певних педагогічних умов у вишах: проходження практики студентами протягом усього періоду навчання, використання сучасних Інтернет - технологій під час проведення практичних та семінарських занять, а також самостійної роботи студентів, співпраця з провідними установами та організаціями, що займаються соціальною роботою, вивчення досвіду соціальної роботи вітчизняних та зарубіжних партнерів, наявність висококваліфікованих кадрів професорсько-викладацького складу [1].

В цілому, процес навчання у вишах, характеризується двома основними напрямками в рамках формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у системі професійної підготовки, по - перше, напрямом формування професійної «Я-концепції» студентів, і, по-друге, напрямом формування образу професії у студентів. В процесі навчання у вишах саме професійна самосвідомість виступає як інтегральний показник цих двох напрямів, яке є критерієм професіоналізації студента, його професійної компетентності, його готовності до виконання певних соціальних функцій [2].

Аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що проблема вільного часу є актуальною нині. За змістом - це найбагатший час, заповнений, як правило, суспільно-корисною діяльністю, спрямованою на духовний та моральний розвиток особистості, формування її трудової і соціальної активності, самовиховання та саморозвиток, фізичне вдосконалення.

Провідну роль у психічному розвитку старшокласників відіграють соціальні фактори. Вони визначають сутність тих змін, завдяки яким старшокласники наближаються до статусу дорослої людини. Ці зміни відбуваються під впливом суспільства, яке їх тією чи іншою мірою проектує, передбачає, готуючи нове покоління своїх членів. Вплив суспільства на становлення їх якостей здійснюється не безпосередньо, а через активність юнаків і дівчат, через різні види їх діяльності, в якій поєднується суспільне й індивідуальне. Такими видами є даліше загальноосвітнє й спеціальне навчання, громадська діяльність, спілкування тощо.

Ми погоджуємось з Л. Гордєєвою, яка приділяє велику увагу самовихованню як важливому чиннику в організації вільного часу старшокласників. Під самовихованням ми розуміємо прагнення людини виховати себе і діяльність із здійснення цього прагнення [2].

Таким чином, процес реформування системи вищої освіти в Україні передбачає зміни в освітньому процесі вишів. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-методичних матеріалів, форм і методів навчання. Пошук нових підходів у навчанні та вихованні студента і має бути спрямований на всебічний розвиток особистості як головного суб'єкта сучасного освітнього процесу. Вища школа завжди була і є одним із основних освітніх інститутів суспільства. Тому пріоритетним завданням вищої школи є виховання особистості, яка володіє мистецтвом пізнання, мислення та спілкування, організації своєї інтелектуальної та фізичної праці, інтересом до творчого застосування професійних знань, мистецтвом жити за законами моралі, та здатністю до самореалізації у своїй професійній діяльності. Виші, що готують майбутніх фахівців соціального профілю зіштовхуються з проблемами, які тісно пов'язані з інтеграційними перетвореннями в освітній галузі України, що висуває ряд вимог стосовно якісної підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Кульчицький Б.В. Економічні системи суспільства: теорія, методологія, типологізація. – Львів : Вид. центр ЛНУ. – 2003. – Вип. 30. – 352 с.
2. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за аг. Ред.. проф.. І.Д.Звереві. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

СЕМІРЯЖКО *Артем*, студент 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Використання комп'ютерних та інформаційних технологій у процесі навчання, сьогодні є необхідною умовою ефективності освітнього процесу. Навчання студентів із застосуванням інформаційних технологій, як показує досвід, сприяє підвищенню якості засвоєння ними навчального матеріалу, мотивації та інтересу до навчання.

Використання інформаційних технологій значно підвищує якість навчального процесу. При застосуванні комп'ютерного навчання засвоюється значно більша кількість матеріалу, а ніж це робилося за такий же самий проміжок часу в умовах традиційного навчання. Зокрема, за допомогою методу інформаційної наочності, матеріал при використанні комп'ютера краще засвоюється [2]. Застосування інформаційних технологій цілком змінює і функції викладача щодо організації навчального процесу, активізації аудиторії, проведення інструктажу, індивідуального підходу до студентів, підготовки до використання комп'ютерних технологій і інформаційних мереж.

Технологія мультимедіа – являє собою сукупність прийомів, методів, способів, оброблення, збереження, передачі відео і аудіо звукової інформації.

Можливості систем мультимедіа є одним з найбільш перспективних і популярних напрямків надання інформації. Вони мають на меті створення продукту, що містить колекції зображень, текстів і даних, що супроводжуються звуком, відео, анімацією й іншими візуальними ефектами, що включає інтерактивний інтерфейс і інші засоби.

При цьому система забезпечує широкі можливості вибору за результатами аналізу дій користувача потрібну лінію розвитку сюжету, чи ситуації, що представляється.

Форми навчальної роботи, здійснюваної за допомогою мультимедійних систем, уможливує користування інформацією, по-різному застосовувати комплексне представлення інформації та здійснювати маніпулювання цією ж інформацією від різних джерел.

Мультимедійна система дає змогу ефективно реалізовувати аналіз, комплексне вивчення представленої інформації, здійснення інноваційного підходу до подачі навчального матеріалу, підвищення рівня емоційного сприйняття навчальної інформації і рівня мотивації навчання завдяки здійсненню різноманітних видів самостійної роботи та можливість вибору потрібної тематики, що викликає значне зацікавлення у студента.

Електронні підручники, які створюються в електронному вигляді та зберігаються на навчальному сервері або носіях інформації. Вони містять дидактичні, методичні та інформаційно-довідкові матеріали з навчальної дисципліни, а також програмне забезпечення, що дає змогу комплексно використовувати їх для самостійного одержання і контролю знань.

Використання електронного посібника відкриває нові можливості в організації навчального процесу, сприяє розвитку навичок самостійної роботи, творчих здібностей студентів.

Перевага електронного посібника і в індивідуалізації навчання за рахунок відбору кожним студентом бажаного навчального матеріалу, і зміни послідовності вивчення з урахуванням своїх індивідуальних можливостей. Це реалізується в посібнику шляхом додавання гіперпосилань, що дозволяють у будь-який момент часу перейти до необхідного розділу чи повернутись до змісту посібника [1].

До електронного посібника включені елементи самоконтролю у вигляді тестування за темами дисципліни, що дозволяє студенту визначити рівень знань з вивчених тем і вирішити наступний етап навчання: повернутися до повторення попередніх тем чи продовжити вивчення далі.

При проведенні занять, студентам пояснюються правила користування електронним посібником. Кожен студент, за бажанням, може отримати посібник на електронному носії або на Web- сайті.

Електронний посібник в достатній мірі забезпечить реалізацію засобів активного навчання для підвищення якості підготовки фахівців із урахуванням вимог в умовах ринку.

Сучасні інформаційні технології, які впроваджують в навчальних закладах у навчальний процес, можуть містити і дистанційну форму навчання. Дистанційне навчання базується на традиційних і на інноваційних методах, засобах навчання з використанням інформаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію учасників навчального процесу та контроль рівня засвоєння змісту вивчаємого матеріалу дисципліни

За останні кілька років в нашій країні спостерігається стрімке збільшення кількості користувачів комп'ютерів та можливості вільного доступу до мережі Інтернету (як технічно, так фінансово), що сприяє впровадженню дистанційного навчання. Існує певний контингент студентів, які бажають та мають зацікавленість в отриманні вищої освіти за дистанційної формою навчання.

Така форма навчання передбачає загальне поєднання самостійного навчання студента та систематичну взаємодію з викладачем навчального закладу, використовуючи сучасні можливості телекомунікаційних мереж та технічних засобів. Система дистанційного навчання забезпечує адаптацію процесу навчання до індивідуальних потреб студента

Враховуючи вище зазначене, використання комп'ютерних технологій у процесі навчання, є нагальною потребою сучасної освіти. Залучення студентів до навчання із застосуванням інформаційних технологій, засвідчило підвищення якості засвоєння ними навчального матеріалу, настрою і бажання надалі із задоволенням вивчати предмет та виконувати подібні завдання. Інформатизація та комп'ютеризація істотно вплинула на процес одержання знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння знань[4]. Практикою доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду та своїм діям, будуть насправді міцні.

Література

1. Велиєва А. Ш. Електронний підручник: можливості та перспективи [Електронний ресурс] / А.Ш.Велиєва, Е.Р.Сулеманова – Режим доступу до ресурсу: <http://www.confcontact.com/2009ip/velieva.php>.
2. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / Укладач О. І. Когут. – Тернопіль: АСТОН, 2005. – 204 с.
3. Гончаренко М. С. Вплив інформаційних технологій на навчання студентів класичного університету [Електронний ресурс] / М. С. Гончаренко, Н. Г. Кучук – Режим доступу до ресурсу: <http://readera.org/article/vplyev-informatsiynyekh-tekhnohohiy-na-navchannja-studentiv-klasyechnoho-10160125.html>.

УДК 378.14

СОРОКА Анна, студентка 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИТРИХОВСЬКА О.П.**
канд. пед. наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Нині в Україні відбувається процес розбудови відкритої, конкурентоспроможної економіки ринкового типу, інтегрованої у світову господарську систему.

За умов ринкової економіки успішно функціонують лише ті підприємства, які грамотно і компетентно визначають вимоги ринку, створюють і організують виробництво конкурентоспроможної продукції, що забезпечує високу продуктивність. Сьогодні ринок праці вимагає чіткого визначення компетентності спеціалістів різного рівня, розкриття професійної значимості виробничих функцій,

відображення шляхів формування потрібної системи інтегрованих знань та умінь. В умовах приватної власності при підборі кадрів особливої ваги набувають практичні вміння та навички молодих спеціалістів.

Основне завдання навчальних закладів - підготовка студентів до практичної діяльності на виробництві. Підготовка до праці включає в себе, з однієї сторони, озброєння основами знань, необхідними у роботі, з іншої - формування професійних умінь і навичок.

У роботі спеціаліста важливе місце посідають уміння та здатність використовувати знання в умовах, що постійно змінюються, в практичній діяльності. Спеціаліст повинен уміти планувати свою роботу, робити розрахунки, приймати оперативні рішення на основі аналізу ситуацій, що склалися, контролювати хід і наслідки своєї праці. Кожна професія потребує оволодіння специфічними вміннями.

І уміння, і навички формуються в процесі діяльності. Для вироблення навичок необхідне багаторазове повторення дії: вправи, тренування. Формування умінь відбувається в процесі виконання студентами відповідних завдань: задач, розрахунків, аналізу ситуацій тощо.

Трудова діяльність потребує інтеграції знань, одержаних з різних навчальних дисциплін, об'єднання їх у конкретній праці. На це й повинно бути спрямоване послідовно організоване практичне навчання, яке реалізується на міждисциплінарних практичних заняттях, у курсовому проектуванні, в процесі виробничої, навчальної практики.

Практичне навчання залежно від ступеня самостійності при виконанні завдань і змісту навчання складається із початкового оволодіння вміннями на практичних заняттях і під час навчальної практики, наближеної до виробничих умов, та удосконалення професійних умінь в процесі технологічної та переддипломної практик.

Практичне навчання необхідно розглядати як найважливіший засіб підготовки всебічно розвинутих людей, в результаті якого відбувається органічне поєднання навчання з продуктивною працею студентів, їх фізичний і розумовий розвиток, формування світогляду, моральне і естетичне виховання.

Взаємозв'язок практичного і теоретичного навчання студентів створює передумови вироблення у них здатності швидко орієнтуватись у різних виробничих умовах, застосовувати одержані знання на практиці, використовувати професійні уміння і навички.

Одним із головних завдань практичного навчання є формування професійних навичок студентів, тобто якостей людини, що є основою успішного здійснення певного виду діяльності.

У процесі практичного навчання формуються такі здібності, як спостережливість, творче уявлення, швидкість і точність виконання певної операції, зосередженість, активність, удосконалення мислення. Саме те, що в процесі конкретної праці студент може перевірити правильність, достовірність знань, сприяє розвитку мислення.

Основною документацією для викладачів щодо організації практик є "Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України", графік практичного навчання, робочі програми з видів практики, інструктивні та навчально-методичні картки на

кожне заняття. Замість інструкційних карток можна готувати окремі індивідуальні завдання для кожного студента або на ланку та графік переміщення їх по робочих місцях.

Методи практичного навчання: усна розповідь, бесіда, демонстрація, самостійно організоване спостереження, практичний показ, вправи, проектування, ділові ігри, виконання ролей, самостійне виконання виробничих завдань, робота на штатному робочому місці, перевірка результатів практики, умінь і навичок.

Для ефективного виконання всіх практичних завдань необхідно, щоб вони мали конкретний зміст, тобто будувались на основі врахування конкретного виробництва.

Практичне навчання - це складовий елемент підготовки студентів технікумів та коледжів за однією з професій конкретної галузі народного господарства, де розглядається зміст професійних знань, умінь і навичок, методи і форми організації роботи, спрямовані на формування системи практичних умінь і навичок.

Спеціаліст, в якій би сфері він не працював, повинен бути добре підготовленим, знати економічні основи розвитку виробництва, уміти застосовувати одержані знання на практиці, володіти професійними навичками.

Молодші спеціалісти є безпосередніми організаторами технологічного процесу виробництва. Вони повинні вміти постійно вдосконалювати його.

Тому навчальними планами передбачено використовувати близько 40% навчального часу на практичне навчання.

Навчальна практика залежно від характеру спеціальності проводиться в навчальних, навчально-виробничих майстернях, у лабораторіях та організаціях.

Така практика може проводитись концентровано після вивчення всього необхідного теоретичного матеріалу, а також шляхом чергування з теоретичним навчанням.

У тому випадку, коли навчальна практика є продовженням теоретичного матеріалу з конкретних дисциплін, то вона називається навчальною з дисципліни. Керує цією практикою викладач даної дисципліни.

Навчальна практика з дисципліни проводиться як шестигодинне заняття на певному робочому місці.

Навчальна практика передбачає формування у студентів умінь виконувати розумові і фізичні трудові вправи, трудові прийоми, операції на рівні однієї з робочих професій, набути системи умінь і навичок з конкретної дисципліни.

Оптимальний об'єм і зміст навчальної практики визначає "Типова програма практики", складена для кожної спеціальності.

На основі навчального плану і типової програми практики складається робочий план проходження студентами практики.

За результатами практики проходить захист звітів і підсумкова конференція.

Оскільки процес практичного навчання можна розглядати як особливий вид діяльності, яка має зовнішню, організаційну, і внутрішню, недоступну безпосередньому спостереженню, але визначальну складову ефективності та якості діяльності даної особистості, то можна з впевненістю зробити висновок, що практичне навчання - це особливий процес, який забезпечує необхідний розвиток навичок самоосвіти, самостійного мислення.

В умовах перебудови вищої освіти, на превеликий жаль, спостерігається тенденція зменшення ролі практичного навчання в загальному навчальному процесі. Відбувається зменшення часу, відведеного на навчальну практику. Така тенденція вимагає впровадження в процес практичного навчання цілісної системи форм, методів, засобів і прийомів навчання та виховання, зафіксованих у якісно нових підходах до організації навчально-пізнавальної діяльності студента.

Література

1. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб./Кол.авт. — К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. — Вип. 41. - С.15-25
2. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.Т. Педагогічна технологія. Х.: Основа, 1995.
3. Лузан П.Г. Методичні рекомендації удосконалення практичної підготовки студентів. — Міністерство агропромислового комплексу України, 1997 р. — 38 с.

УДК 378.14

ТУЧАПСЬКА Богдана, студентка 2 курсу
гуманітарно – педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **ВИТРИХОВСЬКА О.П.**
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Успіх соціально-економічного розвитку країни в умовах формування ринкової економіки значною мірою забезпечується рівнем професійної і загальної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Підготовка сучасних фахівців аграрного сектору повинна орієнтуватися на формування кваліфікованих ефективних господарів землі, які мають необхідний запас фахових знань, володіють

сучасною технікою та технологією сільськогосподарського виробництва. У зв'язку з цим одним із головних завдань, що постає перед вищою школою в сучасних умовах, є забезпечення якості практичної підготовки студентів-аграрників, адекватної вимогам сьогодення. Проблема якості практичного навчання зумовлена тим, що процес формування знань, умінь і навичок залишається на низькому рівні, вдосконалення навчально-виховного процесу неможливі без перетворення студентської аудиторії на активного учасника процесу навчання, а викладача – в педагога-методолога, який організує та керує свідомою, наполегливою пізнавальною діяльністю студентів, здійснює дидактичну та методичну інтерпретацію наукового знання. Все це обумовлює необхідність удосконалення, зокрема, існуючих форм і методів навчання, розробку спеціальної методики практичного навчання.

Всі практичні заняття з економічних дисциплін, починаючи з економіки підприємства, планування та організації діяльності підприємств, а також з економічного аналізу, менеджменту, маркетингу проводяться з використанням матеріалів конкретних сільськогосподарських підприємств. При цьому заздалегідь визначаються базові підприємства, в яких беруться первинні та зведені документи, які є основою для проведення економічних розрахунків, планування виробничих та економічних показників, складання бізнес-плану діяльності підприємств, аналізу господарської діяльності. Базою для практичної підготовки студентів, крім навчальних кабінетів і лабораторій, є навчально-дослідне господарство технікуму, на основі якого викладачі економічних дисциплін разом зі студентами проводять аналіз виробничо-господарської діяльності з написанням конкретних висновків і пропозицій щодо підвищення ефективності його діяльності.

Поділ студентської групи на підгрупи, як показує досвід, підвищує якість навчання. Кожен студент працює індивідуально, так як роботи виконуються на прикладі різних аграрних підприємств району. Це дає змогу краще організувати їх роботу, так як викладач має можливість контролювати дії кожного студента, перевіряти їх знання, додатково пояснювати важкий матеріал, а також індивідуально працювати зі студентами вищого рівня засвоєння матеріалу.

Основною умовою практичних занять є самостійне розв'язування завдань (ситуацій), але обов'язково під керівництвом викладача. Важливо, щоб викладач, використовуючи метод зворотного зв'язку та інтуїцію, навчився бачити, як студент сприймає матеріал, поетапно виконуючи практичну роботу, і своєчасно, правильними методичними прийомами міг підказати вірну відповідь. Завдання викладача - розвивати активними методами мислення студентів і утримувати їх увагу протягом всієї практичної роботи.

Література

1. Андрущенко В.П. Модернізація вищої освіти в Україні на рубежі століть (теоретико-методологічні засади) // Вісник університету "Україна". – 2001. – № 1. – С. 17–25.
2. Гончаренко С.У. Методика як наука // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 86–95.
3. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І. Сметанський, В.І Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ"Віноблдрукарня", 2001. – 200 с.

УДК 378.14

ФІЛАТОВА Валентина, студентка 2 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК В.І.**,
докт. пед. наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні тенденції розвитку суспільства та економіки вимагає від системи освіти підготовки ініціативних особистостей, здатних свідомо діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін. Для цього освітній процес переорієнтувати на використання різних форм і методів діяльності суб'єкта пізнання, закладаючи тим самим об'єктивні передумови для якісної трансформації педагогічної

освіти. При цьому має змінитися і роль педагога він має стати організатором самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, їхнім консультантом і помічником. Для цього в процесі вузівської підготовки необхідно залучати студентів до активного пізнавального процесу, застосування отриманих знань на практиці, співробітництва при вирішенні різноманітних проблем, формулювання й аргументування особистої думки [1].

Метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом. Основна ознака методу проектів – повна й органічна узгодженість навчання з життям, з інтересами студента. Метод проектів налаштовує майбутніх спеціалістів на реальні умови професійної діяльності. Проектна діяльність ставить студента в умови діяльності інженера, технолога, для якого теоретичні знання – засіб творчих шукань. [6].

Педагогічна технологія „метод проектів” містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. [3].

Технологія проектування – це розв’язання студентом або групою студентів певної проблеми, яке передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів і засобів навчання, а з другого – інтегрування знань та умінь з різних галузей науки, техніки, мистецтва [2, 4]. Результати мають бути „відчутні”: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Це вимагає необхідності формувати у студентів навички самостійно мислити, аналізувати і вирішувати проблеми, використовувати широкий спектр знань з різних галузей, розвивати здатність прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів рішення. Проектна діяльність завжди орієнтована на самостійну роботу – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного проміжку часу відведеного на підготовку і реалізацію проекту [6].

Метод проектів дозволяє організувати справжню дослідницьку творчу самостійну діяльність протягом всього навчального часу, який відведено на вивчення конкретної технологічної дисципліни, використовуючи при цьому усю різноманітність методів і форм самостійної пізнавальної, практичної та науково-дослідницької роботи. Проектна діяльність ефективна тільки в контексті загальної концепції навчання і виховання. Вона пропонує відмовитись від авторитарних методів навчання та передбачає продумане й концептуально обґрунтоване поєднання різноманітних методів, форм і засобів навчання [7, с.81].

Процес формування проектної компетентності – це об’єктивно обумовлений, цілеспрямований, незворотній процес, що забезпечує перехід до якісної шкільної освіти, який здійснюється переважно за допомогою впровадження інновацій у зміст навчання (структурування навчальних програм, доповнення державних навчальних програм елективними курсами тощо), оновлення методик і форм навчальної діяльності учнів (розвивальне навчання, дистанційні курси), впровадження інноваційних технологій виховання, (розвивальне виховання, орієнтація на загальнолюдські цінності) та здійснення певних змін організаційної структури управління школою [5].

Для формулювання теми проекту студент має вміти орієнтуватися в знаннях з дисципліни, проявляти творчі здібності, мати розвинену уяву, уміти синтезувати наукову інформацію, надавати проекту технологічне обґрунтування та усвідомлювати значення дисципліни в майбутній професійній діяльності.

Для вирішення проектного завдання викладачу необхідно сформулювати в учасників роботи відчуття приналежності до певного середовища, показати початок формування цього середовища, важливість та необхідність участі кожного в його розвитку. Важливо, щоб виконавці побачили цілісну картину світу, взаємозв’язок та взаємозалежність різних галузей виробництва.

Література

1. Аліксіччук О.С. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання [Електронний ресурс] / Олена Станіславівна Аліксіччук – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5kulturologiya/1222434-1-proektna-diyalnist-studentiv-procesi-opanuvannya-navchalnoi-disciplini-shkilniy-kurs-svitovoi-hudozhnoi-kulturi-m.php>.
2. Гладка О.В. Формування комунікативної компетенції студентів на основі проектно-методики навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zag-pedagogika.at.ua/load/formuvannja_komunikativnoji_kompetencij...

3. Зелінська В. Проектна технологія: сутність та досвід використання / В. Зелінська. // Директор школи. – 2005. – №45.
4. Каліта В.В. Застосування методу проектів у викладанні іноземної мови як засіб створення навчальної середовища формування та розвитку життєвих компетентностей учнів / Вікторія Володимирівна Каліта // Навчально-методичний збірник.– Харцизьк, 2010. – 61 с.
5. Ковальчук В. І. Формування проектної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів: концептуальна модель / Василь Іванович Ковальчук // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – 2015. – С. 26–33.
6. Литвиненко О.В. Особливості організації проектної діяльності [Електронний ресурс] / Ольга Валентинівна Литвиненко – Режим доступу до ресурсу: <http://timso.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog-hmura-2012/title-167>.
7. Радул В. Розвиток ідеї В.сухомлинського щодо формування творчої особистості в умовах вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Валерій Радул // Наукові записки. Серія: педагогічні науки – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/200/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8.pdf>.

СЕКЦІЯ «ЛІНГВІСТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ»

УДК 081

Москаленко Дар'я, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Малихін О.В.,
доктор педагогічних наук, професор

ОКАЗІОНАЛІЗМИ ЯК ЗАСІБ ЕКСПРЕСІЇ ТА ЖВАВОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ

У середньому за рік в англійській мові з'являється близько 800 нових слів – більше, ніж у будь-якій іншій мові світу. Цей факт ставить перед лінгвістами задачу не тільки фіксації нових слів, але й їх аналізу. Крім того, велика кількість навчальних посібників з англійської мови надає застарілий лексичний матеріал, тому за швидко мінливою англійською мовою лінгвістика не встигає. У наш побут входять слова, що позначають предмети і явища, майбутнє існування яких раніше ніхто не міг уявити.

У лінгвістиці питанням okazіональності як особливий темі стали приділяти увагу порівняно недавно, скоріш за все через аномальність та суперечливість цього явища, хоча різні авторські новоутворення завжди привертати увагу дослідників. Проблеми утворення нових слів досліджували такі діячі, як С.А. Земська, Г.А. Ликов, Н.А., Н.Г. Бабенко та інші [1, с. 26].

Оказіоналізми (авторські неологізми) – це мовленнєві одиниці, які утворюються за стандартними та новими словотвірними моделями, з характерним експресивним забарвленням та індивідуальним характером: *What a garbage-brained fellow!* – *Який дурний чолов'яга!* (А. Christie). Причиною ж поширення okazіональних слів у художній літературі є індивідуальність автора виражати думки за допомогою таких лексичних одиниць, які найбільш чітко та влучно відобразять ту чи іншу ситуацію. Авторські неологізми в романах охоплюють дуже широкий прошарок лексики: від абсолютно конкретних предметів і дій, які часто вже мають свою назву (задля досягнення більшої виразності вигадують нове слово), до назв нових речей і часто нереальних, фантастичних персонажів, у тому числі й не субстанціональних, тобто таких, про які часто невідомо нічого, крім імені. Робиться це для надання більшої достовірності створеному світу [2, с. 139].

У жанрі містики та детективу okazіоналізми частіш за все є явищем особливим та непередбачуваним. Вони не є типовими для творів цього жанру, але все одно відіграють важливу роль у формуванні індивідуальної мови автора та її поживлення. Наприклад, у творчості Стівена Кінга, «короля жахів», рідко можна зустріти вигадані нереальні світи, бо майже всі події відбуваються в реальності, яка відкриває перед нами двері у світ жахів та страху. Стівен Кінг використовує явище okazіональності, щоб викликати в читача певні переживання, емоції, створити необхідну атмосферу в своїх книгах: *«More important to me, it had somehow given the sunset back the truth of its ordinary I-do-this-every-night beauty»* - *Більш важливим було для мене те, що якимось чином він повернув істинність тієї краси, якою я милувався кожного вечора.*

У англійській літературі з'явилася нова генерація письменників, які по-новому використовують можливості мови, тому відкриваються нові перспективи для вивчення мовних одиниць, у тому числі й словосполучень. Серія романів англійської письменниці Джоан Роулінг є одними серед найцікавіших художніх творів сучасної англійської літератури. Цикл романів про Гаррі Поттера привертає увагу багатьох дослідників своєю неординарністю, адже термінологія Джоан Роулінг «новаторська й унікальна». Авторка збагатила англійську мову і продемонструвала креативність у сфері терміноутворення. Рішення Роулінг створювати нові слова не нове в жанрі фентезі. Вона продовжує традиції фентезійного жанру, основи якого заклав ще Дж. Р.Р. Толкін: *«It's a Remembrall!»* he explained. *«Gran knows I forget things - this tells you if there's something you've forgotten to do...»* – *Це ж нагадайка!* – пояснив він. – *Бабуся знає, що я завжди щось забуваю, а нагадайка підказує про те, що ти маєш не забути...»* [3, с. 71].

Оказіоналізми у творчості Джона Толкіна є засобами, що допомогли автору увиразнити та зробити власні твори унікальними та популярними. Він є одним із фундаторів жанрового різновиду фантастики – фентезі, а роман «Володар перснів» приніс Толкіну всесвітню славу. Мова твору – неперевершена та бездоганна, а авторські неологізми в ній є дуже доречними. Вони поживляють мову автора, роблять її гнучкою та більш цікавою, наближеною до розмовного мовлення. Толкін ужив велику кількість okazіоналізмів саме через те, що багато назв, істот і світів були вигадані ним, а не взяті з реальної дійсності. Можна вважати, що роман «Володар перснів» є одним з найяскравіших прикладів «оказіональної краси».

Оказіональне слово досліджується як різнопланове явище, яке пов'язане із взаємодією мови й мовлення. З одного боку, okazіональне слово є продуктом мовленнєвої діяльності, з іншого боку, саме мовна система дає змогу створювати okazіоналізми за певними моделями і є тим контрастним фоном, на якому виділяється okazіональність [4, с. 84].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд Т.В. Лексикология современного английского языка (учебное пособие) / Т.В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1986. – 296 с.
2. Бельчиков Ю.А. Окказионализмы / Ю.А.Бельчиков. – М.: Русский язык: Энциклопедия, 2003. – 285 с.
3. Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і келих вогню / Дж. К. Роулінг. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2003. – 315 с.
4. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А.Д.Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.

УДК 081

СКОЧКО Ірина, студентка III курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЛИХІН О. В.**,
доктор педагогічних наук, професор

НЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Лексика кожної мови постійно поповнюється, збагачується, та оновлюється, а проблеми неології займають визначне місце у мовознавстві. Проблеми неології досліджував академік Л. В. Щерба, він стверджує, що кожна культурна нація повинна слідкувати за змінами в лексиці рідної мови. Тобто неологізми досить важливий феномен у мовознавстві.

Мовознавці різних країн у своїх працях все частіше згадують таке поняття як неологічний бум і те, що англійській мові притаманна виняткова неогенність. Неологічний бум більшою мірою спричинений внаслідок науково-технічного прогресу, розвитку культури та інших галузей людської діяльності на певному історичному етапі.

Таким чином мета даної роботи полягає у визначенні терміну неологізму, як лінгвістичного та соціокультурного явища, а також у прослідкуванні переходу нових слів до статусу загальноживаних у науковій літературі та визначити їх вплив на сучасну англійську мову.

У даній роботі ми розглянемо особливості і способи творення та перекладу неологізмів у сучасній англійській науковій літературі. Адже наприкінці ХХ початку ХХІ століття відбулися значні зміни на лексико-семантичному рівні в тих сферах, які динамічно розвиваються. Наприклад, комп'ютерні технології, освоєння космосу, медицина, охорона навколишнього середовища. В англійській мові щорічно з'являється щонайменше 800 нових слів, що в рази більше ніж будь-якій іншій мові світу. Однак неологія ще не сформувалася як самостійна галузь лексикології. Саме тому перед мовознавцями постає багато завдань. Оскільки поняття «неологізм» відносне і те, що було неологізмом кілька років тому зараз вважається загальноживаним словом, нам потрібно не лише зафіксувати нове слово, а й дослідити його специфіку творення і функціонування та його якості.

Основними способами творення неологізмів, які використовуються найчастіше вважають: афіксальний, словоскладання, конверсія, скорочення, запозичення, зворотна деривація, зрощення та абревіація.

Для того, щоб визначити спосіб перекладу неологізмів варто застосовувати нижче описані нижче описані варіанти. Передача неологізмів за допомогою транскрипції або транслітерації (*Internet – Інтернет*). Переклад неологізмів способом калькування (*multicurrency – багатовалютний*).

Власне сам термін «неологізм» – позначає нове слово або стійке словосполучення слів, нове за формою або за змістом. Виходячи з цього тлумачення у складі неологізмів можна виділити: Власне неологізми (новизна форми поєднується з новизною змісту): *Audiotyping* – аудіо друкування. Трансномінація, яка поєднує новизну форми слова зі значенням, яке вже передавалося раніше іншою формою: *sudser* – мильна опера. Семантичні інновації або переосмислення (нове значення позначається формою, яка вже була в мові): *bread* – гроші.

В результаті проведеного дослідження ми дали визначення терміну «неологізм» та визначили способи їх творення і перекладу. Цікавою особливістю є те, що чимало неологізмів створюються шляхом поєднання або оновлення добре відомих та загальноживаних слів.

Отже, неологізми не втратять своєї актуальності, оскільки вони стрімко та динамічно розвиваються і з кожним днем їх число впевнено зростає.

УДК 081

ХМЕЛЬОВСЬКА Марина, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **МАЛИХІН О.М.**,
Доктор педагогічних наук, професор

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ “ПРОТИЛЕЖНОСТІ” В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Під антонімією розуміють не просту протилежність, що може бути виражена додатком заперечення (*говорити — не говорити, білий — небілий*), а протиставлення, яке допускає це значення виражених різними коренями (*сухий — мокрий, життя — смерть*)”. Досить чітко розрізняються дві групи слів, значення яких є антонімічними. Їхні розходження обумовлені тим, як у значеннях слів представлене членування різних відрізків дійсності і співвідношення виділюваних у них ознак. Членування різних частин “семантичного простору” засновано на різних принципах. Будь-яка частина його може бути представлена подвійно: по-перше, шляхом виділення більш-менш стійких відрізків цього простору, що здобувають відносно самостійні характеристики. По-друге, шляхом антонімічної поляризації, тобто встановлення двох полярних крапок, характеристики яких взаємообумовлені. Для позначення конкретних предметів і явищ у мові використовується, головним чином, перший спосіб членування “ семантичного простору”, а при виділенні різноманітних якісних і оцінних ознак — другий спосіб.

Основну групу антонімів представляють слова, що позначають визначені якості, саме виділення яких можливе тільки як розчленування певних якостей за допомогою протилежних значень. Антонімічна протилежність слів є в такому випадку конструктивно необхідною для них. Особливий тип антонімів представлений парами слів, між значеннями яких розподілена визначена семантична область; члени такої групи протиставлені один одному: *бути присутнім – бути відсутнім, одружений – неодружений*.

Так само антонімічна характеристика може закріпитися за значенням кореневого слова — антоніма тільки в тому випадку, якщо це слово буде регулярно вживатися в мові для вираження протиставлення. Слова з протилежним значенням можуть існувати в мові лише остільки, оскільки вони регулярно відтворюються в мові як антоніми, тобто у безпосередньому протиставленні одне одному. Контексти, у яких слово вживається спільно зі своїм антонімом і безпосереднім протиставленням йому, називаються антонімічними контекстами. В. Комісарів звертає увагу на той факт, що в сучасній англійській мові кореневі слова — антоніми регулярно відтворюються у п'ятьох типових антонімічних контекстах.

Типовий контекст 1 характеризується значенням загальності. Протиставлювані слова вживаються як однорідні члени речення, з'єднані або сурядністю, або розділовим зв'язком. Наприклад: *If you have obeyed all the rules, **good and bad**, and you still come out at the dirty end, then I say the rules are no good.*

Типовий контекст 2 характеризується значенням прямого протиставлення. Протиставлювані слова вживаються як однорідні члени речення, з'єднані протиставним зв'язком. Наприклад: *He was **alive**, not **dead**.*

Типовий контекст 3 характеризується значенням альтернативності. Протиставлювані слова вживаються як однорідні члени речення, з'єднані розділовим зв'язком. Наприклад: *You will see if you were **right or wrong**.*

Типовий контекст 4 характеризується наявністю контрастного тла. Протиставлені слова вживаються як той самий член речення в двох рівнобіжних конструкціях. Наприклад: *The whole was **big**, oneself was **little**.*

Типовий контекст 5 характеризується наявністю простого спільного вживання і не має чітко вираженої структурної формули. Протиставлювані слова вживаються як різні члени речення в межах одного або двох речень, зв'язаних за змістом. Наприклад: *In its **great** presence our **small** sorrows creep away, **ashamed**.*

Важливо відзначити, що кожна пара антонімів регулярно протиставляється в одному або декількох типових контекстах. Окремі пари антонімів відрізняються й за кількістю типових контекстів, у яких вони вживаються, і за частотою їхнього вживання в такому контексті. Регулярне вживання у складі антонімічних контекстів є основним лінгвістичним показником приналежності слова до антонімів. Іншим показником антонімічності слугує спільність лексичної сполученості в конфронтуючих один одному членів антонімічних пар. Для слів-антонімів характерним є майже повний збіг сфер лексичної сполученості, що уможливує їх регулярне спільне вживання в контекстах, що виражають протиставлення. Спільність сполученості двох антонімів часом усвідомлюється настільки чітко, що з'являється можливість використовувати слово в стійких сполученнях, у яких звичайно вживається лише його антонім.

СЕКЦІЯ «СИСТЕМНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ ОДИНИЦЬ РІЗНИХ РІВНІВ»

УДК 811.111+811.161.1

АНДРЕЄНKOBA Валерія, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – БАБЕНКО О.В.,
канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОНІМІЧНОЇ ТА МЕТАМОРФІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мова художньої літератури — складне поєднання загальномовних образних засобів та індивідуально-авторських стильових модифікацій. Талановитий майстер слова в процесі художнього освоєння світу знаходить такі мовно-виражальні форми, які б підкреслювали несподіваність поетичних асоціацій, були б основою для створення конкретно-чуттєвих образів та служили б джерелом емоційно-оцінного змісту. Цю особливість поетичної мови помітила і оригінально сформулювала Л. Костенко: «Поезія — це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі».

Мовні метафори є складовою частиною мовної ідіоматики, зафіксовані в словниках загального характеру та в спеціальних виданнях. Лише в досить рідких випадках асоціативні зв'язки, властиві для усталеної образності англійської та української мов, цілком збігаються: *He is still green for such a toll // Він ще зелений для такого завдання*. Частіше це аналогічні ідіоми: *white he // свята неправда*; *She is hell on wheels // Вона просто чорт в спідниці / відьма*.

Специфіка образного освоєння дійсності різними мовними колективами набуває чітких контурів в ідіоматиці, пов'язаній із такою споконвічною тематикою як "світ природи": англійське тлумачення характеру тварин, птахів, риб і т. п. Іноді асоціації, що закріплені за ними в англійській мові є досить несподіваними для української культури: *cat* – ехидна жінка, *rabbit* – мазні (в спортивних іграх), *guinea pig* – піддослідний кролик, *crocodile* – прогулянка школярів, вишукуваних парами, *shark* – шахрай, *crab* – буркотун, *bear* – спекулянт, який грає на зниження, *bull* – спекулянт який грає на підвищення, *cuckoo* – божевільний, *hare-brained* – необачний, нерозважливий, *chicken-hearted (chicken-livered)* – боязні вий, боягуз, *owlish* – придуркуватий, *bull-headed* – впертий, *pig-headed* – тупоголовий, дуренький, *to raven* – пожирати, *to badger* – дратувати, мордувати кого-небудь, *to rook* – обдурювати, *to quail* – занепадати духам, лякатися, *to ferret (about, out)* – рискати, вишукувати, рознюхувати, *to crab* – чіплятися, критикувати, *bear garden* – галасливе збіговисько, базар, *dog-days* – найспекотніші дні ватку, спека, *dog's dinner* – плутанина, безчаддя, *cat's paw* - (перен.) знаряддя у чийхось руках, об'єкт маніпулювання, *cold turkey* – (амер.) пряма розмова, розмова навпростець, *wild-geese chase* – навіжена ідея, гонитва за химерами, *to make a duck* – зіграти з нульовим рахунком, *for donkey's years* – з давніх-давен *horse sense* – здоровий глузд, *mackerel sky* – небо в баранчиках, *kangaroo court* – незаконний судовий розгляд, *to cry wolf* – здійсмати хибну тривогу *white elephant* – обтяжливе майно, *red herring* – відволікаючий маневр, *rabbit punch* – потиличник, *dog-ear* – загнутий куток сторінки в книжці, *to catch a crab (у веслуванні)* – втратити рівновагу через занадто глибоке занурення одного з весел.

Українська культура була споконвічно пов'язана із землеробством, сільськогосподарською працею, що відчутно позначилося на фразеологічному фонді української мови. Світоглядні настанови українців, зокрема культ хліба, відобразилися в багатьох сталих образних виразах: лежачий хліб (засоби для існування, здобуті без зусиль), дурне сало без хліба (про обмежену людину). хліб відбивати/ відбирати, мати хліб і до хиба, хліба не просити і багато інших.

Вживання метафор є популярним і в українській літературі, які часто використовуються, але й далі зберігають образність, наприклад: вершина слави, крилаті слова, майстер слова, сива давнина та ін. Ці мовні засоби називаються традиційними. До них належать також метафори фольклорного походження: голубонька, орел, сокіл (про людину), сонце усміхається, мандрівка пахне та ін. Найбільший емоційно-

експресивний заряд містять індивідуально-авторські метафори, які з'являються внаслідок несподіваних поетичних асоціацій, наприклад: Знову Біблія літа розкрила Сторінки заколосених піль (із тв. Є. Маланюка). Одним із найпоширеніших різновидів метафори є персоніфікація (лат. *persona* — «особа» та *facere* — «роблю») — художнє олюднення довкілля: Іде кіт через лід Чорнолапа на обід. Коли чує він: зима Його біла підзива. — Ти чого йдеш через лід І лишаєш чорний слід? — Бо я чорний, каже кіт. — Я лишаю чорний слід (М. Вінграновський).

Метонімія в українській мові також вживається досить часто та має своєрідні особливості. Наприклад: Несе Полісся в кошиках гриби (тобто люди, що проживають на території Полісся); Ішли музики із весілля. Цимбали, бубон і скрипаль (тобто музиканти, що грають на відповідних інструментах); Флоренція плаче йому навздогін (тобто жителі Флоренції) (із тв. Л. Костенко). Та спільна ознака, на основі якої відбувається метонімічне перенесення, визначається постійними асоціаціями. До того ж постійність асоціацій сприяє «виведенню» референта за межі контексту, а це позначається на сполучуваності та синтаксичних функціях.

Поширені приклади метонімічного переносу в англійському, американському та українському мовленні є здебільшого заміщення назв певних владних або бізнесових структур назвами тих будівель і вулиць, де вони розміщені. Так. Whitehall асоціюється з британським прем'єр-міністром та урядом Великої Британії. Downing Street – з британським урядом. Huckingham Palace – з англійською королевою, the City of London – з фінансовим життям Великої Британії, Fleet Street – з британською пресою, White House означає уряд США. Oval office – президентську владу в Сполучених Штатах. Capitol Конгрес США. Wall Street американський фінансовий капітал. Pentagon – збройні сили США. Madison Avenue – американський рекламний бізнес, (вулиця) Банкока - президентську владу в Україні, (вулиця) Гру шевського український уряд. Верховна Рада виступає синонімом законодавчої гілки влади в Україні.

Таким чином, метафора і метонімія є виразними засобами створення кольорової, яскравої картини світу, природи, характеристики людей у художньому тексті.

УДК 81

ГАЛЬКОВ Ігор, студент 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАБЕНКО О.В.**,
канд. філол. наук, доцент

ПОПУЛЯРНІ МЕМИ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ІНТЕРНЕТУ

Вже давно ні для кого не секрет, що весь інтернет, а зокрема його користувачі живуть своїм окремих, далеким від реальності життям. Вони навіть мають свої звички, особливості поведінки, і навіть розмовляють своєю окремою мовою. Часто така розмова з боку здається набором незрозумілих фраз та виразів і часто викликає у сторонніх людей підозру в неадекватності співрозмовників. Особливим видом такої «мови» можна назвати мему.

Термін «мем» запустив у вжиток оксфордський професор Річард Докінз у своїй книзі «Егоїстичний ген» в 1976 році. Згодом, ця книга стала класичною. Журналісти, які пишуть про інтернет, швидко провели паралель між спонтанно набувшою популярністю інформацією і теорією Докінза про меметику, поданий ним у книзі. У ній він екстраполює на інформаційне середовище концепцію генетики і називає «мемом» «одиночку культурної інформації», здатну «розмножуватися». Цікаво, що спочатку слово «мем» в українському перекладі наводилося як мім, відповідно до правил англійської вимови слова meme.

Мем (англ. Meme; в іншій транскрипції – «мім») – одиниця культурної інформації, яка поширюється від однієї людини до іншої за допомогою імітації, навчання тощо. Також існує й інше визначення: Онлайн-мем – явище спонтанного поширення певної інформації по інтернету усіма на те можливими способами (електронною поштою, в месенджерах, а також на форумах, блогах і т.д.), що

почало використовуватися в середині першого десятиліття XXI століття. Інтернет-мемами також вважають нові поняття, що виникли внаслідок поширення інформації про них.

Для чого всі ці явища виникають і навіщо вони нам потрібні? Як правило, різні новостворені слівця і вирази набагато чіткіше, точніше і яскравіше передають зміст поняття, ніж існуючі аналоги, слова, вирази і їх комбінації. Часто описується нове поняття і набагато легше застосувати до нього якесь спеціально придумане слово, ніж довго і нудно намагатися пояснити його звичайною мовою.

Зараз поширено багато різних мемів, що перетікають з однієї мови в іншу і поширюються по всьому інтернет простору. Багато мемів приходять до нас із Заходу. У них входять як поняття, слова і вирази, так і графічні елементи, фотографії, відео. Розглядаючи англомовний простір, можна побачити, що найпопулярніші англійські меми – це картинки або фотографії, що вже стали номінативними, тобто одна лише картинка відображає не тільки певну емоцію, а й цілу ситуацію. Великий сегмент англомовних мемів займають тварини.

Одним із найбільш популярних тваринних мемів можна вважати англомовний мем «Doge» («Додж»). Цей мем походить від неправильного написання англійського слова «Dog», що викликає фонетичні зміни, завдяки яким і утворився даний мем. Цей мем складається із фотографії собаки породи Сіба-Іну, що доповнюється багатьма різнокольоровими написами шрифтом Comic Sans.

Також, разом із цим мемом часто використовуються двослівні фрази, в яких перше слово майже завжди є одним із п'яти модифікаторів («так», «такий», «багато», «багато», і «дуже») («so», «such», «many», «much», and «very»), і відхилення від правильної англійської мови полягає у використанні модифікатора зі словом, котре він не може належним чином модифікувати. Наприклад, «Велика повага. Такий благородний» («Much noble, so respect»). На додаток до цих фраз, фраза Доджа часто закінчується одним словом, найчастіше «вау» («wow»), але такі слова, як «вражаюче» («amaze») і «захоплююче» («excite») також використовуються.

Не менш популярним за Доджа є мем Сварливий Кіт («Grumpy Cat»). Сварливий Кіт – поширений мем, що використовується у всьому інтернет-просторі для позначення песимістичних думок або поганого настрою.

Власне, Сварливий Кіт – це звичайний кіт, що став відомим завдяки своєму сварливому виразу обличчя, що став результатом неправильного прикусу та котячої карликовості. Вперше з'явившись у 2012 році, Сварливий Кіт став уособленням песимізму у котячій подобі. Якщо у інтернет-користувача виникає необхідність виразити негативну емоцію, перший, про кого він подумає – Сварливий Кіт.

Не тільки домашні тварини можуть стати інтернет-мемом. Яскравим прикладом може виступити Незвана білка (Crasher Squirrel).

Цей мем з'явився у травні 2009 року, коли Незвана білка з'явилася перед об'єктивом фотографа, що знімав закохану пару. Фото моментально розлетілося по всьому інтернет-простору і Незвана білка стала мемом, що використовується для позначення феномену несподіваної та неочікуваної події, як, наприклад, несподіваної непогоди.

Також Незвана білка є об'єктом так званих фотожаб, тобто явища, за якого Незвану білку за допомогою засобів «Photoshop» переносять у середовища, де її не має бути.

У англомовному інтернеті досить поширеним є мем Успішної дитини (Success Kid). Відомий у реальному світі як Семі Грінер, Успішна дитина є уособленням успіху в одній фотографії.

Історія успіху Семі почалася у 2007 році, коли його мати виклала фото свого хлопчика, котрий піднімає кулак і рішуче дивиться в об'єктив.

Популярність Успішної дитини була відзначена каналом CNN, котрий визнав Семі одним із найвідоміших дітей у світі та запросив його батьків на конференцію, присвячену веб-культурі. Цей мем був використаний представниками Білого Дому для пропаганди імміграційної реформи, з чого можна зробити висновок щодо важливості мемів у сучасному світі.

Звичайні користувачі, звісно, не використовують фотографію Семі у таких великих справах, але у сучасному інтернет-просторі навряд чи знайдеться картинка, що відобразить більший успіх, ніж Успішна дитина, тож люди охоче додають його фото до коментарів, у яких йдеться про будь-який успіх.

Не тільки живі істоти можуть бути предметами мемів, дуже часто неживі істоти набувають небувалої популярності. Прикладом може стати Сукня («The Dress»).

Дуже часто меми з'являються завдяки особливостям національного менталітету, завдяки специфіці спілкування певної територіальної групи. Таким видом мемів можна вважати висміювання

незнання державної мови відомими політичними особами. У наших реаліях це стосується колишнього президента України В. Ф. Януковича та, зокрема, М. Я. Азарова. Завдяки останньому, в інтернеті і не тільки стала популярна так звана «Азіровська мова».

Цей мем вживається головним чином для висміювання поганого володіння українською мовою і походить від одного із героїв проекту «Казкова Русь» від студії «Квартал-95». «Азіровська мова» являє собою особливу «суміш» української та російської мов, що є тяжкою для розуміння та виходить за рамки будь-яких норм української мови.

Отже, велика частина сленгових конструкцій, мемів в інтернеті придумана не тільки для того, щоб передати інформацію в короткій і спрощеній формі, але і для того щоб оживити її гумористичним відтінком. Це також ігрова форма утворення нових слів, яка надає спілкуванню деякий запал з метою підняти настрій, зняти напругу, урізноманітнити нудну професійну розмову, знайти спільну мову, що сприяє швидкому зближенню і обміну інформацією.

УДК 371.143:811.111(07)

ДАНЬКЕВИЧ Вікторія, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Науковий керівник – **БАБЕНКО О. В.**,
к. філол.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНКОРДАНСІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Одним із основних підходів до аналізу мовних даних у корпусній лінгвістиці є конкорданси. Загалом конкорданс – це спеціалізована лінгвістична прикладна програма, за допомогою якої здійснюється автоматична вибірка заданих мовних одиниць з електронних текстів, проводиться дослідження корпусу за обраним словом, словосполученням чи фразою. Залежно від технічних можливостей конкорданс може надавати інформацію про частотність вживання і сполучення тієї або іншої мовної одиниці, а також дає змогу звертатися до конкретного тексту, в якому був знайдений приклад, і демонструє слова, словосполучення чи фрази в центрі комп'ютерного екрану, разом зі словами, що стоять перед і після них, ліворуч і праворуч [6]. Вибране слово, що видається в центрі екрану, відоме як «вузлове». Лінії конкордансу видають інформацію хаотично, але її можна сортувати, щоб вона надходила за алфавітним порядком, чи групами, які вибрані та організовані для ілюстрації певної особливої поведінки заданого слова чи фрази [4]. Така методика і система пошуку даних, з одного боку, суттєво спрощує пошук матеріалу, з іншого боку, вимагає глибокого знання й творчого використання різних підходів, методик лінгвістичних досліджень.

Корпусна лінгвістика поступово створює свою метамову, з'являються певні суто «корпусні» принципи досліджень, наприклад, класифікація фактів і мовних явищ як «центральної – типової – прототипової», що дає змогу побачити різницю в значенні, досліджувати деталі. Така класифікація базується на розбіжностях між системними та функціональними/ комунікативними особливостями мовних одиниць, що були виявлені завдяки дослідженням у корпусній лінгвістиці [4]. Тож із створенням корпусів мовних даних «зросла можливість отримання відомостей щодо функціонування та вживання мови» [1, с. 46].

Термін «типовий» (*typical*) використовується в корпусній лінгвістиці щодо найбільш характерних випадків як дистрибуції мовних одиниць, так і значень мовних одиниць.

Прототиповими вважають такі мовні засоби, частотність яких за інтуїцією носіїв чи користувачів мови мала б бути високою, але, як показують дослідження з корпусної лінгвістики, вони не є настільки частотними як передбачалось.

Поняття прототиповості було введено науковцями Дерек Дейві та Девід Крістал. Термін «прототипів» (*prototypical*) відображає розбіжності між типовими випадками вживань мовної одиниці і типовими значеннями та даними про частотність. Розбіжності між типовим й прототиповим виявляються на основі різних жанрів, реєстрів, соціолінгвістичного варіювання мови.

Термін «центральный» (*central*) більше застосовується до категорій, ніж до окремих слів, дає змогу уточнити ієрархію мовних одиниць, що використовуються для вираження граматичного значення, з урахуванням типовості й частотності [3]. Наприклад, теперішній тривалий час в англійській мові може вказувати на теперішній час («*But the big guy is working hard to change people's perceptions. She's cooking supper at the moment*»), майбутній час («*Tomorrow we are holding a party in our bungalow, which has room for about 60 people, and I imagine about that number may come. She's taking an exam tomorrow*») або взагалі не вказувати на жоден з часів («*Rock star Elton John is starting his own Aids charity. She's always making mistakes*») [4, с. 43].

Таким чином, саме перший з поданих прикладів є центральним / граматичним значенням Present Continuous, – вираження дії, що відбувається в теперішньому часі, в момент мовлення.

Одним з різновидів підходу до аналізу мовних даних у корпусній лінгвістиці є поняття фрейму, – схеми, яка, зазвичай, складається з трьох слів, перше і останнє з яких залишаються незмінними, а слова, що стоять посередині, – змінюються і, таким чином, несуть смислове навантаження. Залежно від виду слотів та їхніх взаємозв'язків С. А. Жаботинська розрізняє п'ять типів фреймових структур [2, с. 16]. Список таких фреймів, що складаються з трьох слів, був запропонований Антуанеттою Ренуф і Джоном Сінклером, які використовували малий корпус (10 млн. слів письмової англійської мови і 1 млн. слів розмовної англійської мови) [5, с. 128]: *a ... of – a lot of, a matter of, a number of, a sort of, a couple of, etc.; an ... of – an example of, an element of, an act of, an average of, etc.; too ... to – too late to, too much to, too easy too, too late to, too young to, too close to, etc.; for ... of – for most of, for all of, for fear of, for both of, etc.; many ... of – many years of, many kinds of, many parts of, many millions of, many thousands of, etc.; had ... of – had enough of, had plenty of, had thought of, had heard of, had one of, had died of, etc.; be ... to – be able to, be allowed to, be expected to, be said to, etc.* Ці дослідження демонструють, що наповнення фрейму не просто випадкові, а належать до окремих груп, які є носіями певного значення. Наприклад, слова, що найчастіше використовуються з *many ... of*, класифіковано за такими характеристиками: слова, що виражають числа, *thousands, millions, hundreds*, слова, що вказують на тип чи аспект, *kinds, ways, aspects, varieties*, слова, що вказують на тривалість в часі, *years, hours*, слова, що називають групи людей або речей, *members, examples*.

Слід зазначити, що під час аналізу словосполучень і сталих виразів головне – це визначити важливість суттєвих, показових словосполучень, а не намагатися їх якимось чином інтерпретувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гвишиани Н. Б. Корпусная лингвистика и грамматика речи / Н. Б. Гвишиани, О. Ю. Герви // Вестн. Моск. Ун-та. – М., 2001. – № 2. – С. 46-62.
2. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов / С. А. Жаботинская // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 1999. – Вип. 11. – С. 12-25.
3. Crystal D., Davy D. Investigating English style / David Crystal & Derek Davy. – London : Longman, 1969. – 260 p.
4. Hunston S. Corpora in Applied Linguistics / S. Hunston. – Cambridge, 2002. – 254 p.
5. Renouf A. Collocational frameworks in English / A. Renouf, J. M. Sinclair; eds. Aijemer and Altenberg. – 1991. – P. 128-144.
6. Корпусна лінгвістика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Корпусна_лінгвістика

УДК 081

ЛАВРИК Діана, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – Малихін О. В.,
доктор педагогічних наук, професор

РОЛЬ СУЧАСНИХ ПРЕЦЕДЕНТНИХ НАЗВ В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ СФЕРІ

Всесвітня глобалізація зумовлює сталий вплив на сучасне суспільство, тому людина завжди може

відчути на собі вплив сучасних засобів масової інформації (ЗМІ).

У сучасній комерційній сфері виявляються дві, здавалося б, протилежні тенденції: перша – це прагнення до абсолютної свободи, до вияву творчої індивідуальності автора, а інша – активне використання вже зарекомендованих способів вираження думки, що дозволяє хоча б частково обмежити доступ до своєї суб'єктивності та співвіднести свій текст з існуючими традиціями. До яскравого прояву цих тенденцій можна віднести активне звернення до різноманітних способів використання прецедентності.

Прецедентна назва пов'язана або з широко відомим текстом, який, як правило, належить до числа прецедентних, або з ситуацією, яка є широко відомою для носіїв мови й виступає як прецедентна, тобто, це назва-символ, що вказує на деяку еталонну сукупність певних якостей

«У переносному вживанні Олімп – найвища рада; найвищі сфери суспільства» [2, с. 152]. Олімп – це найвище гірське пасмо грецьких Балкан. У цьому контексті можна згадати національний спортивний комплекс «Олімпійський». Спортивний комплекс «Олімп», ресторан «Олімп» та автосалон Hyundai під назвою «Олімп Моторс» знаходяться у місті Бровари. У Кривому Розі знаходиться кінотеатр «Олімп».

Прийняте в іншомовному середовищі написання російських прізвищ з подвоєним латинським *f* служить для імітації відомих брендів (за аналогією з прецедентною назвою горілки «Smirnoff» та ін.): «Тюльпановф» (магазин квітів), «Жигулєфф» (мережа пивних магазинів), «БровархOFF» (пивоварня) і «Блінофф» (мережа млинцевих). Вживання морфеми «-off» зумовлено домінуванням ролі французької мови наприкінці XIX ст. у Російській імперії, де буржуазне суспільство активно вживало мову Бальзака, а тому й надання такого ефекту назвам створює враження престижності та цінності.

Назарет. У біблійних текстах розповідається, що Назарет – місто в Галілеї, де жили тесля Йосиф та діва Марія, де пройшло земне життя Христа до 30 років [1, с. 212]. У той же час Nazareth – відомий олдскульний шотландський рок-гурт, який був заснований ще в 1968 році.

«Вихід» (лат. *Exodus*) – друга частина П'ятикнижжя Мойсея. Книга описує період часу від початку поневолення євреїв у Єгипті фараоном до першого місяця другого року по виходу їх з Єгипту (Вих. 40:17).

1. Exodus – англосаксонська поема за мотивами біблійного виходу з манускрипту *en: Caedmon manuscript*.
2. Exodus – програма для миттєвого обміну повідомленнями.
3. Exodus: The Last War – комп'ютерна гра, стратегія в реальному часі.
4. Exodus – пісня Боба Марлі з однойменного альбому.
5. Exodus – польська арт-рок група 1980-х.

Апокаліпсис – у християнстві текст-одкровення. Також разом зі словом «армагеддон» вживається у значенні кінця світу або катастрофи планетарного масштабу. Назву «Апокаліпсис» носять: Новий Заповіт; фільм 1979 року; фантастичний бойовик 1997 року; фільм США 2006 року; шестисерійний документальний серіал, Франція; персонаж коміксів, суперзлодій із коміксів «Люди Ікс»; серія шпалер зі сценами Одкровення Іоанна Богослова.

Супермен – супергерой коміксів, які випускаються компанією DC Comics. Він вважається іконою американської культури. Своїм успіхом Супермен допоміг створити жанр супергероя та зайняв першість серед американських коміксів. У наш час цей знак використовується в різних медіа-галузях, щоб символізувати персонажа. Концепт Супермена застосовується в: пісні у виконанні Аллі Пугачової на музику Юрія Чернавського; синглі Емінама; гені рослини; пригодницькій грі для ігрової консолі Nintendo 64; відеогра в жанрі пригодницького бойовика.

Стосовно прецедентного знаку &, можна віднести до англійської комерційної сфери такі назви брендів: PAUL & SHARK, PULL & BEAR, M&M'S, H&M.

Таким чином, прецедентні назви застосовуються в мовленні, проникаючи у пам'ять мовної особистості іноді попри її волю, і виривають у вигляді добре відомих висловлювань. Ці тексти виформовують особливу ділянку колективної творчості – мовленнєву субкультуру, що існує у свідомості носіїв у вигляді цитат, вихоплених із текстів української літератури, усної народної творчості, з різних комунікативних ситуацій тощо.

Отже, звернення до прецедентних феноменів – важливий засіб комунікативного впливу, як в українській, так й англійській комерційних сферах. Прецедентні назви все активніше використовуються в сучасній рекламі, що збагачує її мовну наповненість і глибину подачі інформації. Це явище займає

важливу роль у житті модернізованого суспільства й глобалізації, що привертає все більше уваги до себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куликова Е. В. Рекламный текст: лингвистические приемы выразительности / Е. В. Куликова. – Н. Новгород: ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2009. – С. 276–282.
2. Словник античної міфології. – К. : Наукова думка, 1989. – 238 с.

УДК 811.111+811.161.1

МАНЬКОВСЬКА Ярослава, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАБЕНКО О.В.**,
канд. філол. наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА У ФРАЗЕОЛОГІЇ

Тема національно-культурної специфіки є досить традиційною для досліджень у галузі фразеології. Протягом багатьох років у роботах по фразеології (особливо, якщо вони виконувалися в рамках традиційного мовознавства) стверджувалося, що фразеологізми представляють собою національно - специфічні одиниці мови, що акумулюють культурний потенціал народу. В.М. Телія пише, що фразеологічний склад мови «дзеркало», в якому лінгвокультурна спільність ідентифікує свою національну самосвідомість, саме фразеологізми нав'язують носіям мови особливе бачення світу, ситуацій.

Різні мовні співтовариства, користуючись різними інструментами концептуотворення, формують різні картини світу, що є по суті підставою національних культур.

В.А.Маслова зазначає, що істинними хранителями культури є тексти. Не мова, а текст відображає духовний світ людини. Саме текст безпосередньо пов'язаний з культурою, бо він пронизаний безліччю культурних кодів, саме текст зберігає інформацію про історії, етнографії, національної психології, національному поведінці, тобто про все, що складає зміст культури. Текст – набір специфічних сигналів, які автоматично викликають у читача, вихованого в традиціях даної культури, не тільки безпосередні асоціації, а й велика кількість непрямих. У свою чергу, правила побудови тексту залежать від контексту культури, в якому він виникає. Текст твориться з мовних одиниць нижчих рівнів, які при відповідному підборі можуть посилити культурний сигнал. Саме такими одиницями в першу чергу і є фразеологізми.

В.А.Маслова вважає, що: «фразеологічні одиниці (ФО), відображаючи у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, фіксують і передають від покоління до покоління культурні установки та стереотипи, еталони і архетипи».

При розгляді фразеології В.А.Маслова висунула наступні гіпотези:

1. в більшості фразеологізмів є «сліди» національної культури, які повинні бути виявлені;
2. культурна інформація зберігається у внутрішній формі ФО, яка, будучи образним уявленням про світ, надає фразеологізму культурно-національний колорит;
3. головне при виявленні культурно-національної специфіки – розкрити культурно-національну конотацію.

«Фразеологія є фрагмент мовної картини світу. Фразеологічні одиниці завжди звернені на суб'єкта, тобто виникають вони не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоб його інтерпретувати, оцінювати і виражати до нього суб'єктивне ставлення».

При дослідженні національної специфіки Д.О. Добровольський виділяє два підходи. Перший підхід називається порівняльним, при якому національно-культурна специфіка однієї мови визначається щодо іншої мови. Другий підхід – інтроспективний, при якому національна специфіка мови розглядається очима його носіїв, тобто проводиться самоаналіз, самоспостереження.

При порівняльному підході специфічними визнаються всі факти мови 1 щодо мови 2, які представляються нетривіальними з точки зору традиційної народної культури з перспективи мови 2 (і відповідної культури).

Інтроекспериментальний підхід заснований на уявленні про наявність «іманентних» національно-культурних характеристик безвідносно до специфіки інших мов і культур. Завдання дослідження формулюється як пошук відповіді на питання, в чому полягає національна специфіка мови очима його носіїв. Найбільш адекватними методами дослідження в цьому випадку представляються опитування інформантів і різні тести, спрямовані на з'ясування ставлення носіїв мови до відповідних лінгвістичним фактам.

Дуже важливим компонентом у фразеологізмах є культурна конотація. Культурна конотація фразеологізмів визначається цінностями певної культури. Це те, що є специфічним для окремої нації, культури. Культурна конотація виникає як результат інтерпретації асоціативно образної підстави фразеологізма через співвіднесення його з культурно-національними стереотипами, в результаті чого ми і розкриваємо їх культурно-національний зміст і характер фразеологізму, що конструюють час і характеризуються, залежно від культурної цінності, як позитивні та негативні, конструюються в мові з певною конотацією.

УДК 081

ОЛІЙНИК Аліна, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник - **МАЛИХІН О.М.**,
Доктор педагогічних наук, професор

ВЖИВАННЯ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки особлива увага приділяється вивченню емоційно-чуттєвого аспекту комунікації, спрямованого на виділення та опис особливостей взаємозв'язку емоційних переживань людини з її когнітивною сферою та комунікативною поведінкою.

Найкращий засіб передачі емоційних переживань, які безпосередньо є складовою частиною культури будь-якого народу, є використання мовних засобів. Засоби вербальної концептуалізації емоцій представлені одиницями різних мовних рівнів, найбільш комунікативними з яких є лексичні та фразеологічні одиниці.

Слід зауважити, що вплив приказок та прислів'їв на позначення емоційно-чуттєвої сфери людини й досі залишається недостатньо вивченими з точки зору їх функціонування та перекладу. У першу, чергу це пов'язано із відсутністю єдиної, несуперечливої теорії емоцій.

В.Панфілов вважає, що в мовних засобах фіксуються швидше не власне емоції, а розумовий зміст про них – саме він у відповідних випадках входить у лексичне значення, це справедливо й по відносно значення.

Емоції – форма відношення людини до навколишньої дійсності, що завжди супроводжується оцінкою.

Емотивність – це емоційність у мовному значенні, тобто чуттєва оцінка об'єкту, вираз мовними або мовленнєвими засобами відчуттів, настроїв, переживань людини. Емотивність завжди експресивна та оціночна, але не навпаки.

Оцінний компонент досліджуваних фразеологічних одиниць стає основою для розподілу предикатів емоційного стану на три основні групи:

- а) позитивні;
- б) нейтральні;
- в) негативні.

За характером оцінного компонента кількісно переважають емотивні концепти, які виражають саме негативні почуття та емоції. Проте, цей факт не зменшує ролі позитивних емоцій у житті людини, у якому завжди наявна складна система почуттів, яка прагне до переваги позитивних і витіснення негативних емоцій. Значну кількість приказок і прислів'їв сучасної англійської мови виражено за

допомогою позитивних почуттів зацікавленості та збудження. Вербалізуючи стан крайнього емоційного напруження і збудження, англійці звертаються до своїх спостережень за навколишньою дійсністю, зокрема, за небесними природними явищами. Наприклад, *out of the blue – grim серед ясного неба*: "Maybe someone turned up out of the blue claiming to be a friend of mum's" та вогняною стихією: *to be on fire – бути збудженим*. Цей стан також сприймають як перебування душі чи серця у незвичному для них місці, проте локалізація органу почуття не конкретизована: *to lose one's heart – душа (серце) не на місці*. А іноді, згідно із асоціаціями англійців, серце, як основний орган вияву почуття кохання, виявляється локалізованим поблизу предмета обожнювання: *to have one's heart fixed (on) upon sb., sth. – схитнути на комусь, чомусь*.

Семантичне поле почуття кохання, як один із проявів емоцій зацікавленості та збудження, представлений широким спектром почуттів: починаючи від палкої та несамовитої любові (*to be head over in love – закохатися по самі вуха*), закінчуючи лестощами (*to pure apple sauce*) і корисливою любов'ю, що має семантичне навантаження зацікавленості, вигоди (*cupboard love – корислива любов*). Безпосередньо на почуття кохання вказують наступні прислів'я: *be fathoms deep in love – закохатися по вуха; faults are thick where love is thin – все терплю, бо люблю*. Нерідко люди переживають емоції горя та страждання, відчувають самотність і навіть почуття жалості до себе. Відчуття горя та страждання в англійському психічному і ментальному просторах є аналогічним до відчуття фізичного болю, що різниться за характером і тривалістю: *one's heart is rending (is tearing) asunder – серце розривається на шматки*. Введемо цей приклад у контекст: "How could Ms Costelloe have let this highly sensitive letter! Her heart was rending asunder" Ці емоційні стани у вигляді переживань сприймаються як самовільна руйнація: (*one's heart is breaking – серце крається*).

Отже, прислів'я та приказки завжди залишаються актуальними, відображаючи багатий історичний досвід народу. Ці стислі лаконічні вислови, що з'явилися багато століть тому пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей. Вони завжди відображають правдиві явища.

Прислів'я, на відміну від приказки, зберігає мудрість народу, виконує дидактичну функцію. Приказка лише влучно констатує явище.

Встановити всі першоджерела приказок та прислів'їв не можливо, тому що вони виникли ще в сиву давнину, коли не було писемності. Проте можна виділити декілька з них: Біблія, творчість Шекспіра, інші мови й таке інше.

Ці експресивно забарвлені одиниці дають точну характеристику різних класів суспільства, поділяються на тематичні групи.

Прислів'я та приказки англійської мови не оминають і емоційної сфери, таким чином зумовлюючи і виразність мови. Вони оригінально називають всі переживання, з якими людина стикається у буденному житті, вносять у нього яскраві фарби.

УДК 081

РУБАШКІН Дмитро, студент 3 курсу
гуманітарно-педагогічного
факультету,
Національний університет
біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – МАЛИХІН О.В.,
доктор педагогічних наук, професор

ЗООМОРФНИЙ КОД КУЛЬТУРИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Фразеологічний склад будь-якої мови є своєрідним барометром, що фіксує природно-географічні особливості країни, її історію та культуру, характерні риси етносу, що населяє цю країну. Фразеологічні

одиниці мови як предмет дослідження є «цінним джерелом відомостей про культуру й менталітет народу, у яких ніби законсервовані уявлення народу про міфи, звичаї, ритуали, звички, мораль, поведінку» [1]. У значенні практично кожної фразеологічної одиниці закладено своєрідне сприйняття світу через призму мови та національної культури. Фразеологічні одиниці фіксують та передають від покоління до покоління культурні приписи та стереотипи, еталони та архетипи, сконденсований складний комплекс культури і психології того чи іншого народу. Кожна фразеологічна одиниця приховано відображає шматочок давно минулої дійсності із життя етносу. У значенні фразеологічної одиниці відображені природно-географічні умови життя народу, його побут, спосіб господарювання, рослинний та тваринний світ.

З давніх-давен люди та тварини співіснували поруч у природі. Тварини відігравали надзвичайно велику роль у житті людини, особливо на ранніх етапах розвитку людства. Тому зоофразеологія є чисельною, активно функціонуючою групою загального фразеологічного фонду досліджуваних мов. Зоофразеологія виразно презентує різноманітні сфери матеріального й духовного життя народу, його культурні цінності, демонструє вияви народної етнокультури (вірування, повір'я, обряди), представляє індивіда, типового носія національного характеру та менталітету, особливості його мислення, світобачення та світосприйняття, дає індивіду, його діям та вчинкам позитивну чи негативну характеристику. Тому цілком закономірним етапом розвитку знань про індивіда як особливого об'єкта є дослідження та

тлумачення системи образів тваринного світу та включення їх до загальної системи образних засобів характеристики людини.

Зоохарактеристика людини на основі образного уявлення про ту чи іншу тварину, найяскравіше та безпосередньо відображає національну самобутність мов через систему стереотипів, символів, характерних даному етносу. Фундамент вивченню фразеологічних одиниць як знаків мови і культури заклали зарубіжні та вітчизняні вчені, як от: Д. Б.Гудков, С. Н.Денисенко, М. Л. Ковшова, В. В. Красних, О. П. Левченко, М. В. Пименовою, О. О. Потебня, В. М. Телія, В. Д. Ужченко та ін. ФО з зоокомпонентом досліджувалися у працях О. П. Левченко, А. В. Парія, Н. Д. Петрової, В. А. Степаненко, Ф. Ф. Фархутдинової, Т. А. Шепілової та ін.

Як правило, розуміння коду є його перекодування з «чужого» на «свій». Засвоєний «чужий» код асимілюється суб'єктом та приєднується до «своїх» кодів. Проте, іноді код залишається «чужим» після всіх намагань суб'єкта зрозуміти та розкрити його. У цьому випадку ми говоримо про національно-специфічні властивості даного коду. Кожна національна культура має власну систему кодів, в основі якої лежить здатність, уміння індивіда співвідносити явища природи, рослинний та тваринний світ, предмети побуту із різними сферами, виокремлюючи при цьому найголовнішу, найяскравішу ознаку предмета.

Зооморфний код культури, втілений у фразеологічній картині світу, є найцікавішим, найбагатшим лінгвокультурологічним матеріалом, оскільки містить самобутні, притаманні етносу, риси культури, світобачення та світосприйняття.

Основою зоометафори є стереотипний образ, який відображає найяскравішу ознаку, що є найхарактернішою для даної тварини, образ, що легко осмислюється носіями мови. У порівнюваних мовах представники фауни (домашні та дикі тварини, птахи дикі та свійські, комахи тощо) використовуються для оцінної характеристики людини, як от: людину, що марнує час та зусилля іншої англійський етнос, порівнює з дією *to flog a dead horse* (дослів. бити мертвого коня) – марнувати чийсь час та зусилля, напр.: *Explaining grammar to John is like flogging a dead horse. He just can't take it in!* [2, с. 23]. Про людину, що все сприймає кращим, ніж воно є насправді, українська лінгвоспільнота називає у когось / кому усі кози в золоті – «все здається, сприймається кращим, ніж є насправді». – Еге ж, там [в Америці] і кози в золоті ходять, – безневинно каже Лесь Якубенко, і дядьки починають реготати (М. Стельмах) [3, с. 303].

Проведемо зіставний аналіз зооморфізмів у складі фразеологічних одиниць з таким компонентом, який не так часто висвітлюється у лінгвістичній літературі. Тому розглянемо низку фразеологічних одиниць з зоонімом гусак / гуска у порівнюваних мовах.

Гусак / гуска у фразеології англійської мови виступає у образі нерозумної істоти: <as> *silly as a goose* (досл. – нерозумний як гуска) – «нерозумний» [2, с. 23]. Наступна фразеологічна одиниця *to give the goose* (досл. – дати гусака) має значення «ошикувати, освистати актора». У наступній фразеологічній одиниці *the goose hangs high* (дослів. – гуска, що висить високо) має значення «все в порядку, все як

слід» [2, с. 23]. В англійській фразеології гуска / гусак є символом багатства та добробуту. Продемонструємо це на наступних фразеологічних одиницях: *the goose that laid / lays the golden eggs* (дослів. – гуска, яка приносить / несе золоті яйця) «джерело багатства» [2, с. 23]. Зварити чи вбити власну гуску, яка несе золоті яйця, формують значення наступних фразеологічних одиницях *to cook one's own goose* (дослів. – зварити власну гуску) «підривати основи добробуту, багатства», а також *to kill the goose that laid / lays the golden eggs* (дослів. – вбити гуску, яка несе золоті яйця) – «знищити джерело власного добробуту, статку» [2, с. 23]. Для вираження негативної характеристики людини, її схильності до перебільшень, людини, судження якої відірвані від реальності, англійці протиставляють двох дуже споріднених птахів гусака та лебедя. Вдало підмічене англійським етносом протиставлення «непоказний, непривабливий» вигляд гусака та краса, грація лебедя дали поштовх до появи фразеологічної одиниці: а) *all his geese are swans* (досл. – всі чийсь гуси – лебеді) – «про того, хто постійно перебільшує чи прикрашає»; б) *turn*

geese into swans (досл. – перетворювати гуси в лебедів) «прикрашати, перебільшувати» [2, с. 23].

В українській фразеології зоонім гусак / гуска представлений однією фразеологічною одиницею: як (мов, ніби і т. ін.) з гуски (з гусака) вода з кого – «про того, хто зовсім не реагує на щось; на ніщо не впливає, не діє на щось» [3, с. 121]. Проте, цього птаха український етнос оспівав у своїх піснях. Оповідках та казках, як от: «Ой летіли дикі гуси», «Грицева шкільна наука» І. Франка, «Івасик-телесик» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслова В. А. Лингвокультурология: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. А. Маслова. – М., 2001. – 201 с.

2. Сейдл Дж., Макморди У. Идиомы английского языка и их употребление / предисловие Медниковой Э. М. – М. : Высш. Школа, 1983. – I – VI + 266

3. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.

УДК 811.111'373.46:004'42

РУДИК Катерина, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАБЕНКО О.В.**,
канд. філол. наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТАХ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвів до виникнення комп'ютерних неологізмів: комп'ютерних аббревіатур та скорочень. Характерною ознакою комп'ютерних термінів є те, що вони, на відміну від інших технічних термінів, у результаті глибокого проникнення нових технологій у всі сфери життя суспільства, поступово втрачають вузькоспеціальний характер функціонування та стають здобутком загальнолітературної мови.

Найчастіше аббревіатури використовуються у науково-технічних текстах та у процесі писемної комунікації у мережі Інтернет. Особливою ознакою аббревіації у комп'ютерних текстах є скорочення не лише термінів, але й часто вживаних у розмовному мовленні словосполучень та цілих речень. Наприклад: *OMG* – Oh my God (Боже мій); *ADR* – Address (адреса); *AEAP* – As Early As Possible (як можна раніше); *AFK* – Away From Keyboard (відійшов від комп'ютера); *ASAP* – As Soon As Possible (як можна раніше); *AITR* – Adult In The Room (дорослий в кімнаті); *ALAP* – As Late As Possible (чим пізніше); *ALTG* – Act Locally, Think Globally (дій локально, думай глобально); *ASL* – Age/Sex/Location (вік/стать/місце проживання); *B&F* – Back And Forth (назад і вперед); *B/C* – Because (тому що); *BON* – Believe It Or Not (вір чи ні); *BRB* – Be Right Back (зараз повернусь); *BRT* – Be Right There (буду поряд); *BZ* – Busy (зайнятий); *BTW* – By The Way (до речі); *BOT* – Back On Topic (повертаючись до теми

спілкування); CT – Can't Talk (не можу говорити); CTA – Call To Action (заклик до дії); CTO – Check This Out (перевір це); CY – Calm Yourself (заспокойся); CYE – Check Your Email (перевір пошту); CYL – See You Later (побачимося пізніше); CYM – Check Your Mail (перевір пошту); CYO – See You Online (побачимося онлайн); CYT – See You Tomorrow (побачимося завтра); DIAFYO – Did I Ask For Your Opinion?

Із поданих вище прикладів, найчастіше вживаються речення, слова та словосполучення, що позначають:

- 1) поради (CTO, ALTG, MLNW, NSD, TBYB);
- 2) прохання (GMAB, LMK);
- 3) побажання (HAND, RIP, KISS);
- 4) окремі команди для користувачів (CYM, CYE, RYS);
- 5) подяку (TFTI, TKVM, TFFT);
- 6) нецензурну лексику (KMA, LAB, LABATYD, RTFM, FOAD, STFU);
- 7) крилаті вирази (GMTA, MLNW, OV).

Також, для того, що передати скорочення візуально найчастіше використовують цифри «1», «2», «4» та «8». Для цих чисел характерне певне фонетичне звучання, яке може бути використаним в різних комбінаціях. Наприклад, 2 ['to:], 4 [fo:], 8 ['eit]: 10Q – Thank you; W8AM – Wait a minute; G2G – Got to go; G2B – Going to bed; CUL8R – See you later; B4 – Before; B4N – Bye for now; B4U – Before you; B15 – Back in five; GR8 – Great; H8 – Hate; W8 – Wait; M8 – Mate.

Це все пояснюється тим, що користувачами інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернетом є фахівці у галузі математики, які вживають формули, символи та цифри для кодування слів, словосполучень та речень упродовж писемної комунікації з метою максимального заощадження часу.

Наявність акронімів є однією з типологічних ознак, притаманних науково-технічному тексту. Акроніми є своєрідним способом мінімізації мовних засобів і сприяють скороченню інформації на лексичному рівні, що є функціонально виправданим у межах науково-технічних текстів: ROM – Read Only Memory; RAM – Random Access Memory; SIP – Single In-line Package; SDLC – Synchronous Data Link Control; TCP/IP – Transmission Control Protocol/Internet Protocol.

Щоб утворити акроніми використовують певні частини слів, які входять до складу первісних слів. Наприклад: WOMBAT – Waste Of Money, Brain And Time; GAL – Get A Life; JAM – Just A Minute; TIC – Tongue In Cheek; BBS – Be Back Soon; FAQ – Frequently Asked Questions; IRC – Internet Relay Chat; WAN – Wide Area Network; DDC – Display Data Chanel; SCA – Single Connector Architecture; RAMDAC – Random Access Memory Digital Analog Converter; SPP – Standard Parallel Port; TELEX – Teletypewriter Exchange; JEDEC – Joint Electron Device Engineering Council; MIDI – Music Instrument Device Interface; DIVOL – Digital-to-voice Translator; WWW – World Wide Web.

Абревіатура та скорочення – це дуже хороший спосіб, для того, щоб шифрувати деякі слова: CU – See you; CUL – See you later; IKWUM – I know what you mean; OIC – Oh, I see; U – You; Y – Why.

Отже, опрацювавши термінологію, можна дійти висновку, що абревіатура та скорочення є невід'ємною частиною життя теперішнього суспільства та відіграє велику роль у сучасній комунікації.

УДК 821.111(73)-31

ХАЧПАНОВА Ілона, студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник – **БАБЕНКО О.В.**,
канд. філол. наук, доцент

МЕТАФОРИЧНІ ОБРАЗИ ЯК ХУДОЖНЯ ОСНОВА В РОМАНІ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

Метафора – це твердження про властивості об'єкта на основі деякої подібності з уже позначеним у переосмисленому значенні слова. Тут можливий гіпотетичний домисел і переважає суб'єктивне в погляді на дійсне. Техніка метафори – основний прийом непрямой номінації. Ця закономірність обумовлена тим,

що при формуванні непрямих найменувань у переосмисленому значенні актуалізуються ті ознаки, які істотні щодо сенсу і детонації опорного найменування [1, с. 52].

Слід зазначити, що метафора існує у мові як реальна семантико-синтаксична одиниця. Отже, тут ми можемо говорити про ознаки метафори:

1) ознака семантичної амбівалентності. Ця ознака впливає, перш за все, з погляду тлумачення прямого і переносного значення. Можна навести чимало тлумачень, де пряме і переносне значення розкриваються таким чином, що вимальовуються їхні загальні риси.

2) ознака абстрагованості. Під тиском метафоризації слово проходить крізь семантичний, в результаті якого його значення стає узагальненим і тим самим менш визначеним;

3) ознака експресивності. Ознакою метафори є її оцінна характеристика. Спираючись на ознаку основного і переносного значення, порівнюючи їх, виявляється, що метафора загострює увагу на якійсь семантичній межі, укладеній в основному значенні;

4) синтаксична ознака. Ця ознака виражається в синтаксичних умовах метафоризації слова, які подаються у словниках і довідниках;

5) морфологічна ознака є числовою характеристикою метафор-іменників. Подається у словниках або довідниках [2, с. 36].

Розглянемо основні метафоричні образи, які активно вживаються у романі Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», а саме висвітлюють сутність головних героїв та передають головну ідею, наприклад:

1. зелене світло Гетсбі (Gatsby's green light): розташоване на причалі, на території маєтку Дейзі та її чоловіка, це зелене світло є остаточним прагненням Гетсбі: завоювати любов Дейзі. Нік вперше зустрічає Гетсбі, який тремтячими руками намагається дотягнутися до світла. Пізніше, після успішного возз'єднання Дейзі та Гетсбі, туман приховує зелене світло і таким чином помітно впливає на Гетсбі. Нік зазначає: «*Possibly it had occurred to him that the colossal significance of that light had now vanished forever... Now it was again a green light on a dock. His count of enchanted objects had diminished by one*» [4, с. 142]. – «*Можливо, він зрозумів, що колосальне значення цього світла тепер зникло назавжди... Тепер це знову було просто зеленим світлом на причалі. Його список предметів зачарованості зменшився на один*» [3, с. 132]. Цей образ передбачає, що Гетсбі розуміє, що він повинен прийняти реальність Дейзі, а не той ідеал, який він створив для неї.

2. Долина попелу (Valley of ashes): зупинка між Вест-Еггом і Нью-Йорком згадана як «*a fantastic farm where ashes grow like wheat in toridges and hills and grotesque gardens, where ashes take the forms of houses and chimneys and rising smoke and finally, with a transcendent effort, of men who moved imly and already crumbling through the powdery air*» [4, с. 63]. – «*фантастична ферма, де попіл виростає, як пшениця, в гребені, і пагорби, і химерні сади, де попіл приймає форми будинків і димоходів, а якщо придивитися, то можна побачити чоловічків, які то виникають, то зникають у попільному тумані*» [3, с. 59]. Це долина попелу, де живе коханка Тома, Міртл, де Дейзі вбиває Міртл за кермом автомобіля Гетсбі, і де Джордж Уілсон вирішує вбити Гетсбі.

3. Очі доктора Т. Дж. Еклберга (Eyes of Dr. T. J. Eckleburg). Ці гігантські блакитні очі без обличчя дивляться на долину попелу крізь жовті окуляри. Цей рекламний щит, який постійно перебуває в центрі подій, набуває додаткового значення, коли вбитий горем Джордж Уілсон сприймає його як Бога. Дивлячись у ці гігантські очі, Уілсон згадує, як незадовго до смерті Міртл, він притиснув її до вікна і сказав: «*God knows what you've been doing, everything you've been doing. You may fool me but you can't fool God!...God sees everything*» [4, с. 99]. – «*Бог знає, що ти зробила, все, що ви зробили! Ви можете обдурити мене, але не Бога! Бог бачить все*» [3, с. 103]. Таким чином, спустошення долини попелу можна побачити в образі покинутого рекламного щита, що є для Вілсона розрадою і остаточним суддею моралі.

4. Будинок Гетсбі (Gatsby's house): Цей образ є ключовим символом прагнення, що відображає як успіх Гетсбі, що створив себе сам, так і міраж особистості, створений, щоб завоювати любов Дейзі. Гетсбі йде назустріч своїй американській мрії: купує будинок, щоб бути через затоку від Дейзі, влаштовує гучні вечірки, щоб отримати визнання і справити на неї враження. Проте, чоловік з очима сови порівнює особняк Гетсбі з картковим будиночком, бурмочучи «якщо одну цеглину забрати, вся бібліотека впаде». І все ж, неминуче відбувається колапс, оскільки Гетсбі втрачає Дейзі і вмирає.

Таким чином, метафоричні образи в творі Фіцджеральда «Великий Гетсбі» відіграють важливу роль, адже вони формують образи головних героїв та надають додаткового значення та відтінку. Наведені вище приклади з твору посилюють ідею «американської мрії», якій не судилося здійснитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кубрякова Е. С. Части речи в ономаσιологическом освещении. Монография. / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1978. – 114 с.
2. Уфимцева А. А., Азнаурова Э. С., Кубрякова Е. С., Телия В. Н. Лингвистическая сущность и аспекты номинации // Языковая номинация(Общие вопросы). – М.: Наука, 1977. – С. 7
3. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі / Ф. С. Фіцджеральд. – Харків: Фоліо, 2003. – 397 с.
4. Fitzgerald F. Scott The Great Gatsby / F. Scott. Fitzgerald. – К.: Dnipro Publishers, 1973. – 326с.